Ken Follett

A TITÁNOK BUKÁSA

Évszázad-trilógia 1.
A fordítás Ken Follett: Fali of Giants
(First in the Century trilogy) alapján készült
Szerkesztette: Rózsa Judit
Borítóterv: Malum Stúdió, Szabó Vince
A magyar kiadást tervezte és tördelte: Gyergyák Bence

Felelős kiadó: Földes Tamás
ISBN 978 963 689 430 6

Szüleim, Martin és Veenie Follett emlékének

Szereplők

Amerikaiak

Dewar család
Cameron Dewar, szenátor
Ursula Dewar, a felesége
Gus Dewar, a fiuk

Vyalov család
Josef Vyalov, üzletember
Lena Vyalov, a felesége
Olga Vyalov, a lányuk

Mások
Rosa FIellman, újságíró
Chuck Dixon, Gus iskolatársa, barátja
Marga, egy éjszakai lokál énekesnője
Nick Forman, tolvaj
Ilya, gengszter
Theo, gengszter
Norman Niall, csaló könyvelő
Brian Hall, szakszervezeti vezető

Valós történelmi szereplők
Woodrow Wilson, a 28. elnök
William Jennings Bryan, külügyminiszter
Joseph Daniels, tengerészeti miniszter

Angolok és skótok

Fitzherbert család
Fitzherbert gróf, becenevén Fitz
Elizaveta hercegnő, a felesége, becenevén Bea
Lady Maud Fitzherbert, a húga
Lady Hermia, azaz Herm néni, a szegény nagynénjük
Sussex hercegné, a gazdag nagynénjük
Gelert, pireneusi hegyi kutya
Grout, Fitz inasa
Sanderson, Maud komornája

Mások
Mildred Perkins, Ethel Williams albérlője
Bernie Leckwith, a Független Munkáspárt aldgate-i tagozatának titkára
Bing Westhampton, Fitz barátja
Lowther márki, „Lowthie", Maud kikosarazott kérője
Albert Solman, Fitz jogtanácsosa
Dr. Greenward, önkéntes a gyermekrendelőben
Lord „Johnny" Remarc, hadügyminiszter-helyettes
Hervey ezredes, Sir John French szárnysegédje
Murray hadnagy, majd százados, Fitz szárnysegédje
Mannie Litov, varrodatulajdonos
Jock Reid, a Független Munkáspárt aldgate-i tagozatának pénztárosa
Jayne McCulley, katonafeleség

Valós történelmi szereplők
V. György király
Mária királyné
Mansfield Smith-Cumming, becenevén „C", a Titkosszolgálat Külügyi Osztályának (később MI6) főnöke
Sir Edward Grey, képviselő, külügyminiszter
Sir William Tyrrell, Grey magántitkára
Frances Stevenson, Lloyd George szeretője
Winston Churchill, képviselő
H. H. Asquith, képviselő, miniszterelnök
Sir John French, a brit expedíciós erők parancsnoka

Franciák

Gini, bártündér
Dupuys ezredes, Gallieni tábornok szárnysegédje
Lourceau, Joffre tábornok szárnysegédje

Valós történelmi szereplők
Joffre tábornok, francia főparancsnok
Gallieni tábornok, a párizsi helyőrség parancsnoka

Németek és osztrákok

Von Ulrich család
Otto von Ulrich, diplomata
Susanne von Ulrich, a felesége
Walter von Ulrich, a fiuk, a londoni

német nagykövetség katonai attaséja
Greta von Ulrich, a lányuk
Robert von Ulrich gróf. Walter másod-unokatestvére, a londoni osztrák nagykövetség katonai attaséja

Mások
Gottfried von Kessel, a londoni német nagykövetség kultúrattaséja
Monika von der Helbard, Greta legjobb barátnője

Valós történelmi szereplők
Karl Lichnowsky herceg, a londoni német nagykövet
Paul von Hindenburg, tábornagy Erich Ludendorff, gyalogsági tábornok
Theobald von Bethmann-Hollweg, német kancellár
Arthur Zimmermann, német külügyminiszter

Oroszok

Peskov család
Grigorij Peskov, fémmunkás
Lev Peskov, lovász

Putyilov-gépgyár
Konsztantyin, esztergályos, a bolsevik vitakör vezetője
Iszaak, a focicsapat kapitánya
Varja, munkásnő, Konsztantyin anyja
Szergej Kanyin, az öntöde felügyelője
Maklakov gróf, igazgató

Mások
Mihail Pinszkij, rendőrtiszt
Ilja Kozlov, a cimborája
Nyina, Bea hercegnő komornája
Andrej herceg, Bea testvére
Katyerina, parasztlány, aki nemrég érkezett a városba
Miska, kocsmáros
Trolim, bűnöző
Fjodor, korrupt rendőr
Szpirja, a Gábriel Arkangyal utasa
Jakov, a Gábriel Arkangyal utasa
Anton, a londoni orosz követség tisztviselője és német kém
David, zsidó katona
Gavrik, őrmester
Tomcsak, hadnagy

Valós történelmi szereplők
Vlagyimir Iljics Lenin, a Bolsevik Párt vezére
Lev Trockij

Walesiek

Williams család
David Williams, szakszervezeti vezető
Cara Williams, a felesége
Ethel Williams, a lányuk
Billy Williams, a fiuk
Otata, Cara apja

Griffiths család
Len Griffiths, ateista és marxista
Mrs. Griffiths
Tommy Griffiths, a fiuk, Billy Williams legjobb barátja

Ponti család
Mrs. Minnie Ponti
Giuseppe „Joey" Ponti
Giovanni „Johnny" Ponti, az öccse

Bányászok
David Crampton, Picsogó Dai
Faggyús Harry Hewitt
John Jones, a Boltos
Daraboló Dai, a hentes fia
Pápa Pat, a fővágat aknacsatlósa
Pápa Micky, Pat fia
Pónis Dai, lovász
Bert Morgan

Bányaigazgatóság
Perceval Jones, a Celtic Minerals elnöke Maldwyn Morgan, a szénbánya igazgatója
Rhys Price, a szénbánya igazgatóhelyettese
Ragyás Arthur Llewellyn, a szénbánya tisztviselője

Ty Gwyn személyzete
Peel, főkomornyik

Mrs. Jevons, házvezetőnő
Morrison, inas
Mások
Trágyás Dai, pöcegödör-tisztító
Mrs. Pónis Dai
Mrs. Roley Ihighes
Mrs.Hywell Jones
George Barrow közlegény, B század
Robin Mortimer közlegény, lefokozott tiszt, B század
Owen Bevin közlegény, B század
„Próféta" Elijah Jones őrmester. B század
James Carlton-Smith hadnagy, B század
Gwyn Evans százados, A század
Roland Morgan hadnagy, A század

Valós történelmi szereplő
David Lloyd George, liberális parlamenti képviselő

Előszó
BEAVATÁS

Első fejezet

1911. június 22.

Azon a napon, amelyen V György királyt megkoronázták a londoni Westminster-apátságban, Dél-Walesben Billy Williams leszállt az aberoweni aknába.

Billy 1911. június 22-én töltötte be a tizenhármat. Az apja keltette. Papa ébresztési módszere inkább hatékony volt, mint gyengéd. Szabályos ütemben pofozgatta Billyt, határozottan és kitartóan. Billy mélyen aludt, és egy másodpercig megpróbált nem figyelni a pofozgatásra, de az makacsul folytatódott. Egy pillanatra méregbe gurult, aztán eszébe jutott, hogy föl kell kelnie, föl is akart kelni, kinyitotta hát a szemét, és hirtelen felült.

– Négy óra – mondta papa, aztán kiment, és ledübörgött bakancsos lábával a falépcsőn.

Billynek ma kellett elkezdenie munkás életét: beáll vájártanulónak, úgy, ahogy a város férfilakosságának többsége csinálta az ő korában. Bántotta, hogy miért érzi magát ilyen kevéssé bányásznak. De elhatározta, hogy nem fog felsülni. David Crampton elsírta magát az első nap lent az aknában, és máig Picsogó Dainak hívták, noha huszonöt éves volt, és a város rögbicsapatának csillaga.

Szent Iván másnapja volt, már hajnalban is ragyogó világos jött be a kicsi ablakon. Billy a mellette fekvő nagyapjára nézett. Ótata szeme már nyitva volt. Mindig ébren volt, amikor Billy fölkelt; azt mondta, az öregemberek nem sokat alszanak.

Billy kikászálódott az ágyból. Egy szál alsót viselt. Hidegben az ingét is magán hagyta, de Angliában most örvendetesen forró volt a nyár, az éjszakák pedig enyhék. Előhúzta az éjjeliedényt az ágy alól, és levette a fedelét.

Cseppet sem lett nagyobb a hímvesszője, amit az ő jancsijának hívott. Még mindig ugyanaz a gyermekes kukacka volt. Abban reménykedett, hogy a születésnapja előtti éjszakán növekedésnek indul, vagy legalább kibukkan valahol a környékén egy fekete szőrszál, de csalódnia kellett. Legjobb barátja, Tommy Griffiths, akivel egy napon született, bezzeg egészen más: mutál a hangja, sötét legénytoll pelyhedzik a felső ajkán, és a jancsija is emberes. Ez megalázó.

Vizelés közben kinézett az ablakon, de csak a salakdombot látta, a meddőhányó palaszürke púpját, a szénbánya hulladékát, nagyobbrészt palát és homokkövet. Így festhetett a világ a Teremtés második napján, gondolta Billy, mielőtt az Úr azt mondta: „Hajtson a föld füvet." Szelíd szellő sodor-la a finom fekete port a salakdombról a házsorok felé.

A szobában még kevesebb néznivaló volt. Ez volt itt a hátsó háló, egy keskeny odú, amelybe épphogy belefért az egyszemélyes ágy, egy fiókos szekrény és ótata utazóládája. A falon egy kendő lógott, amire ezt hímezték:

HIGGYÉL
JÉZUS KRISZTUSBAN,
ÉS Ő MEGVÁLT
TÉGED

Tükör viszont nem volt.

Az egyik ajtó a lépcsőre nyílt, a másik az elülső hálószobába, amelybe csak a hátsón keresztül lehetett bemenni. Az nagyobb volt, két ágy fért el benne. Ott aludt papa és mama, és Billy nővérei is évekkel ezelőtt. A legidősebb, Ethel, most került el a háztól, a másik három meghalt, az egyik kanyaróban, a másik szamárköhögésben, a harmadik torokgyíkban. Volt egy bátyja is, vele osztozott Billy az ágyon ótata érkezése előtt. Wesley-nek hívták, és a föld alatt ölte meg egy elszabadult csille, egy olyan kerekes kád, amelyben a szenet szállítják.

Belebújt az ingébe. Ezt viselte tegnap az iskolában. Ma csütörtök van, csak vasárnap vált inget. De azért volt egy új nadrágja, az első hosszúnadrág, ami az ördögbőr nevű vastag,

víztaszító pamutszövetből készült. Ez jelezte, hogy belépett a férfiak világába. Büszkén húzta föl, élvezte a szövet férfias súlyát. Felcsatolta széles bőrövét, felvette a Wesley-től örökölt bakancsot, és lement.

A földszint nagyobb részét kitöltötte a négy és fél négyzetméter alapterületű nappali. A közepén volt az asztal, egyik oldalon a kandalló, előtte házilag készült szőnyeg. Papa az asztalnál ült, egy régi Daily Mailt olvasott, hosszú, éles metszésű orrán pápaszem ült. Mama teát főzött. Letette a gőzölgő kannát, megcsókolta Billy homlokát, és azt kérdezte:

– Hogy van az én kicsi férfim a születésnapján?

Billy nem válaszolt. A „kicsi" megsebezte, mert valóban az volt, a „férfi” ugyanúgy fájt, mivel még nem volt az. Átment a mosogatófülkébe, a ház hátuljában. Vizet mert egy bádoglavórral a hordóból, arcot és kezet mosott, aztán kiöntötte a vizet a kőből készült, sekély mosogatóba. A mosogatófülkében állt egy réztartály is egy tűzrostélyon, de azt csak a fürdésnapon, szombat este használták.

Ígérték, hogy hamarosan bevezetik a folyó vizet, és néhány bányász házában már volt is. Tommy Griffiths családja a szerencsések közé tartozott. Billynek kész csoda volt, hogy az embernek elég elfordítania a csapot, és máris ihat egy pohár tiszta, hideg vizet, nem kell kicipelni a vödröt az utcai kúthoz. De a folyó víz még nem érkezett meg a Wellington közbe, ahol a Williams család lakott.

Visszatért a nappaliba, és leült az asztalhoz. Mama nagy bögre cukros, tejes teát rakott elé. Két vastag szeletet vágott a házikenyérből, egy kocka zsírt hozott a lépcső alá beépített kamrából. Billy összetette a kezét, lehunyta a szemét, és azt mondta:

– Aki ételt-italt adott, annak neve legyen áldott, ámen.

Azután ivott egy kis teát, és megzsírozta a kenyeret.

Papa ránézett halványkék szemével az újság fölött.

– Sózd meg a kenyeret – mondta. – Megizzadsz a föld alatt.

Billy apja vezető volt a Dél-walesi Bányászszakszervezetben, a legerősebb brit szakszervezetben, amit papa mindannyiszor elmondott, valahányszor alkalom adódott rá. Csak úgy ismerték, hogy Union Dai. Sok férfit hívtak Dainak, amit „dáj"-nak ejtettek. Ez pedig a David, walesiül Dafydd név rövidítése. Billy az iskolában azt tanulta, hogy a David név azért népszerű Walesben, mert így hívják az ország védőszentjét, mint ahogy Írországét Patricknek. A sok Dait nem a családi nevükkel különböztették meg – a városka szinte minden lakóját Jones-nak, Williamsnek, Evansnek vagy Morgannek hívták –, hanem a csúfnevükkel. A valódi neveket ritkán használták, ha akadt valami vicces ragadványnév. Billyt William Williamsnek hívták, ezért ő lett a Kettős Billy. Olykor az asszonyokra is átragadt a férjük csúfneve, mama például Mrs. Union Dai volt.

Ótata akkor jött le, amikor Billy a második karéj kenyerét ette. A meleg idő ellenére zakót és mellényt viselt. Miután kezet mosott, leült Billyvel átellenben.

– Ne ijedezz már annyira – mondta. – Én tízévesen szálltam le az aknába. Az én apám pedig öt volt, amikor öregapám levitte, és reggel hattól este hétig dolgozott. Októbertől márciusig sose látta a napvilágot.

– Nem ijedezek – felelte Billy.

Ám ez nem volt igaz. Halálosan félt.

Ótata rendes volt, nem feszegette a kérdést. Billy szerette ótatát. Mama úgy bánt vele, mint egy gyerekkel, papa szigorú és gunyoros volt, ótata viszont türelmesen szólt hozzá, mintha felnőtt lenne.

– Ezt hallgassátok – mondta papa. Sosem vette meg a Mailt, ezt a jobboldali szemetet, de néha hazahozta valaki másét, és fitymáló hangon felolvasta, csúfot űzve az uralkodó osztály butaságából és becstelenségéből. – Bírálták Lady Diana Mannerst, mert ugyanazt a kreációt viselte két táncmulatságon. Ejtett vállú, halcsontos derekú, abroncsszoknyás ruhájával Rutland herceg fiatalabb lánya nyerte a Savoy bálján a „legszebb estélyi toalettnek” járó díjat,

mintegy kétszázötven guinea-t! – Leengedte az Újságot, és közbeszúrta: – Ez legalább ötévi béred, Billy fiam. – Folytatta: – Azonban magára vonta az ínyencek rosszallását, amikor ugyanezt a ruhát viselte Lord Winterton és E E. Smith estélyén a Claridge's Hotelben. És mint tudjuk, jóból is megárt a sok. – Fölnézett az újságból. – Okosabb lesz lecserélned azt a göncöt, mama – mondta. – Hacsak nem akarod magadra vonni az ínyencek rosszallását.

Mama ezt nem találta olyan mulatságosnak. Könyökben foltozott, pecsétes hónaljú, ócska, barna gyapjúruha volt rajta.

– Ha volna kétszázötven guinea-m, különb lennék Lady Mocsadék Dianánál – mondta némileg epésen.

– Igaz – helyeselt. ótata. – Cara mindig szép volt – akárcsak az anyja! – Mamát hívták Carának. Ótata Billyhez fordult. – Öreganyád olasz volt. Maria Ferrone. – Billy tudta, de ótata szerette többször is elmondani a családi históriákat. – Tőle örökölte anyád – és persze a nővéred is – a fényes fekete haját és a szép sötét szemét. Öreganyád volt a leggyönyörűségesebb lány Cardiffban – és én vehettem feleségül! – Váratlanul elszomorodott. – Azok voltak a szép napok – mondta halkan.

Papa rosszalló képet vágott – az ilyen beszédek az érzéki élvezetekről árulkodnak –, de mama felvidult az apja bókjától, és mosolyogva tette elé a reggelijét.

– Ó, igen – bólintott. – Engem is, a nővéreimet is szépségnek tartottak, ha lett volna pénzünk selyemre és csipkére, mi megmutattuk volna azoknak a hercegeknek, milyen egy csinos lány!

Billy meglepődött. Sosem gondolt úgy az anyjára, mint gyönyörű nőre, sem semmilyenre, noha mikor szombat esténként kiöltözött a templomi összejövetelekre, szédületesen festett, különösen kalapban. Úgy gondolta, valaha szép lány lehetett, bár ezt nehéz volt elképzelnie.

– Megjegyzem – folytatta ótata öreganyád családja okos is volt. A sógorom bányász volt, de otthagyta az ipart, és kávéházat nyitott Tenbyben. Az ám az élet! Tengeri szellő, és az ember semmit sem csinál, csak kávét főz, és számolja a pénzét.

Papa folytatta a felolvasást.

– A koronázási előkészületek keretében a Buckingham-palota kiadott egy kétszázhúsz oldalas kézikönyvet. – Felnézett az újságból. – Említsd ezt ma meg az aknában, Billy. Az emberek megkönnyebbülnek, ha tudják, hogy semmit sem bíztak a véletlenre.

Billyt nem nagyon érdekelték a királyék. Jobban szerette azokat a kalandos történeteket, amelyeket gyakran közölt a Mail olyan magániskolában végzett, rögbizésben edzett, kemény férfiakról, akik elkapják az ólálkodó német kémeket. Az újság szerint ezek a kérnek megfertőzték Anglia minden városát, noha Aberowenbe sajnálatos módon egy sem jutott belőlük.

Felállt.

– Kinézek az utcára – közölte, és távozott az első ajtón. „Kinézni az utcára” családi eufemizmus volt: azt jelentette, hogy vécére megy, ami a Wellington köz közepén állt. Hullámbádog tetejű, alacsony téglabódé volt egy mély gödör felett. A bódé két fülkére oszlott, az egyik a férfiaké volt, a másik a nőké. Mindkét fülkében két ülőke volt, így az emberek kettesével mentek szükségre. Senki nem tudta, hogy az építők miért választották ezt a megoldást, de mindenki megpróbált jó képet vágni hozzá. A férfiak mereven bámultak maguk elé, és nem szóltak, az asszonyok viszont – Billy gyakran hallotta – jóízűen fecsegtek. A szag fojtogató volt. Billy, ha bent volt, igyekezett minél kevesebbszer lélegezni, és levegő után kapkodva jött ki a bódéból. A gödröt egy Trágyás Dai nevű ember lapátolta ki rendszeresen.

Amikor Billy visszatért a házhoz, örömmel látta, hogy nővére, Ethel az asztalnál ül.

– Boldog születésnapot, Billy, – kiáltotta. – Megjöttem, és adok neked egy csókot, mielőtt lemennél az aknába.

Ethel tizennyolc éves volt, és őt bezzeg szépnek látta Billy. Mahagónihaja féktelenül

göndörödött, sötét szeme pajkosan szikrázott. Talán a mama is ilyen lehetett valamikor. Ethel a szobalányok egyszerű fekete ruháját és fehér vászonbóbitáját viselte, ami jól állt neki.

Billy imádta Ethelt. Nemcsak csinos volt, de mulatságos, okos és bátor is, néha még a papával is szembeszállt. Olyasmikről beszélt Billynek, amiket senki más nem volt hajlandó elmagyarázni, például arról a havi eseményről, amit az asszonyok csak átoknak hívnak, vagy hogy mi volt az a nyilvános szeméremsértés, amely miatt az anglikán vikáriusnak sietve el kellett hagynia a várost. Ethel végig osztályelső volt az iskolában, és „Városom" című dolgozatával első díjat nyert azon a versenyen, amelyet a Dél-walesi Visszhang című lap írt ki. Egy Cassel Világatlaszt kapott jutalmul.

Megcsókolta Billy arcát.

– Mondtam Mrs. Jevonsnak, a házvezetőnőnek, hogy kifogytunk a cipőkrémből, és jó lesz hozni egy kicsit a városból. – Ethel Ty Gwynben lakott és dolgozott Fitzherbert gróf hatalmas házában, amely a hegyen állt, távol a várostól. Tiszta vászonba göngyölt valamit adott oda Billynek. – Csórtam neked egy darab sütit.

– Ó, köszi, Eth – mondta Billy. Szerette az édességet.

– Hozzácsomagoljam az uzsonnádhoz? – kérdezte mama.

– Persze, légy szíves.

Mama kivett a pohárszékből egy bádogdobozt, és beletette a süteményt. Szelt még két karéj kenyeret, megzsírozta, megsózta őket, aztán azokat is beletette a dobozba. Minden bányásznak volt egy bádog ételesdoboza. Ha rongyba csomagolták volna az ennivalót, az egerek felfalják még az ebédszünet előtt.

– Ha majd megkapod a béredet, kerül egy szelet főtt angolszalonna is a dobozba! – mondta mama.

Billy jövedelme eleinte nem lesz túl sok, ennek ellenére a család megérzi a különbséget. A fiú azon tűnődött, vajon mennyi zsebpénzt ad majd belőle az anyja, és vajon képes lesz-e valaha is annyit félretenni belőle, hogy vásároljon magának egy biciklit, amire a világon mindennél jobban vágyott.

Ethel visszaült az asztalhoz.

– Hogy állnak a dolgok a nagy házban? – kérdezte papa.

– Csönd van és békesség – felelte a lány. – A gróf és a hercegnő Londonban van a koronázáson. – A kandallón álló órára pillantott. – Hamarosan fölkelnek – korán ott kell lenniük az apátságban. Az asszonynak nem fog tetszeni – nem szokott hozzá a korán keléshez –, de nem késhet, ha a király is ott van. – A gróf felesége Bea orosz hercegnő volt, borzasztó előkelő személyiség.

– Persze előre akarnak majd ülni, hogy láthassák a cirkuszt – mondta papa.

– Dehogyis, ott nem ülhetsz oda, ahova akarsz – válaszolta Ethel. –Hatezer különleges mahagóniszéket rendeltek, amelyeknek a háttámlájára aranybetűkkel írták föl a vendégek nevét.

– Ezt a pocsékolást – mondta ótata. – Mit csinálnak velük az ünnepség után?

– Nem tudom. Talán mindenki hazaviheti szuvenírnek.

– Mondd meg nekik, hogy küldjenek nekünk is egy fölös darabot – jegyezte meg szárazon papa. – Csak öt szék van nálunk, és mamának máris állnia kell.

Amikor papa viccelt, olykor valódi harag rejtőzött a felszín alatt. Ethel fölpattant. – Ó, ne haragudj, mama, figyelmetlen voltam!

– Maradj csak, ahol vagy, nekem túl sok a dolgom ahhoz, hogy üldögéljek.

Az óra ötöt ütött.

– Jobb, ha korán indulunk, Billy fiam – mondta papa. – Ha úgy gondolod, máris mehetünk.

Billy kelletlenül felkelt, és fogta az ételesdobozát.

Ethel még egyszer megpuszilta, ótata kezet rázott vele. Papa adott neki két tizenöt centis,

rozsdás, kissé hajlott szöget. – Ezeket tedd a zsebedbe.

– Minek? – kérdezte Billy.

– Majd meglátod – felelte mosolyogva papa.

Mama a kezébe nyomott egy csavaros kupakkal záródó, literes kulacsot, tele hideg, cukros, tejes teával.

– Billy – mondta –, emlékezz rá, hogy Jézus mindig veled van, még odalent az aknában is.

– Igen, mama.

Könnycseppet látott az anyja szemében, és gyorsan elfordult, mert úgy érezte, mindjárt ő is elbőgi magát. Lekapta a sapkáját a szögről.

– Akkor hát szervusztok – mondta, mintha az iskolába menne; aztán kilépett az első ajtón.

A nyár eddig forró és derűs volt, de ma beborult, sőt még esővel is fenyegetett az ég. Tommy a ház falának támaszkodva várt.

– Hát igen, Billy – mondta.

– Hát igen, Tommy.

Egymás mellett indultak el az utcán.

Billy az iskolában tanulta, hogy Aberowen valaha kis vásárváros volt, a környék dombjain gazdálkodó parasztok igényeinek kiszolgálására. A Wellington köz tetejéről látni lehetett a régi kereskedelmi központot a marhavásár nyitott karámjaival, a gyapjútőzsdét és az anglikán templomot: mind ott állt az Owen folyó partján, amely egyébként alig volt nagyobb egy pataknál. Ma a vasút sebhelyet vágott a városon, amely a bányánál ért véget. A bányászházak felkúsztak a völgy oldalán: sok száz szürke kőház, sötétebb szürke walesi palával fedve. Hosszú, kígyózó soraik követték a hegyoldal körvonalait. Ezeket a sorokat rövidebbek keresztezték, amelyek lefelé vezettek a völgybe.

– Mit gondolsz, kivel fogsz dolgozni? – kérdezte Tommy.

Billy vállat vont. Az új fiúkat a bányaigazgató valamelyik helyetteséhez osztották be.

– Azt nem lehet tudni.

– Remélem, hogy engem az istállókba küldenek. – Tommy szerette a lovakat. Ötvenegynéhány póni élt a bányában. Ők húzták a vasúti sínekig a csilléket, amelyeket a bányászok töltöttek tele. – Te milyen munkát akarsz?

Billy reménykedett benne, hogy olyan munkát kap, ami nem túlságosan nehéz egy ilyen alacsony fiúnak, ezt azonban nem akarta kimondani.

– Csillét kenni – felelte.

– Miért?

– Könnyűnek látszik.

Elhaladtak az iskola mellett, ahol tegnap még tanultak. A viktoriánus épületet templomhoz illő, csúcsíves ablakok díszítették. A Fitzherbert család építtette, amire az igazgató fáradhatatlanul emlékeztette is a diákokat. Még mindig a gróf vette föl a tanárokat, és őhatározta meg a tanmenetet. A falakon hősies győzelmekről készült festmények lógtak, és állandó téma volt Britannia nagysága. A hittanórán, amellyel minden nap kezdődött, a szigorú anglikán hitelveket tanulták, noha csaknem minden gyerek nonkonformista családból származott. Létezett egy iskolaszék is, amelynek papa is tagja volt, de ennek nem volt hatalma, csak tanácsokat adhatott. Papa azt mondta, hogy a gróf úgy kezeli az iskolát, mintha az ő személyes tulajdona lenne.

Az utolsó évben Billy és Tommy bányászati alapismereteket tanult, a lányok pedig varrást és főzést. Billy csodálkozva fedezte fel, hogy a föld a talpa alatt különböző rétegekből áll, olyan, mint egy emeletes szendvics. A széntelér – ezt a kifejezést egész életében hallotta, noha a jelentését nem ismerte – szintén ilyen réteg. Azt is hallotta, hogy a szén halott levelekből és más növényi anyagokból keletkezik, amelyek sok ezer éven át halmozódtak fel, és a fölöttük található föld súlya nyomta össze őket. Tommy, akinek ateista volt az apja, azt mondta, ez is bizonyítja, hogy a Biblia nem igaz; de Billy papája azt felelte, hogy ez csak az

egyik értelmezés.

Az iskola üres volt ebben az órában, a játszótér kihalt. Billy büszke volt, hogy túl van az iskolán, noha énjének egy része inkább visszament volna oda, ahelyett hogy leereszkedne az aknába.

Ahogy közeledtek az aknafőhöz, az utcák kezdtek megtelni bányászokkal: mindegyiknél ott volt az ételesdohoz és a teáskulacs. Mind ugyanúgy öltözött: ócska ruhába, amelyet levet, amint megérkezik a munkahelyére. Vannak hideg bányák, de Aberowen forró, mint a pokol, az emberek alsóra és bakancsra vetkőzve dolgoztak, vagy a bannicker nevű, durva vászonból készült rövidnadrágot viselték. De egész idő alatt a fejükön hagyták a bélelt sapkát, mert az alagutak alacsonyak voltak, az ember könnyen beverhette a fejét.

A házak fölött Billy megpillantotta a csörlőt. Egy torony tetején két hatalmas kerék forgott ellentétes irányban, ezek mozgatták a kábelt, amely a kalitkát felhúzta és leengedte. Dél-Wales völgyeinek legtöbb városkájában hasonló szerkezetek tornyosultak az aknafőknél, ugyanúgy, ahogy a mezővárosokból a templomtornyok emelkedtek a magasba.

Az aknafő körül összevissza álltak az épületek, mintha valaki csak úgy szétszórta volna őket: a lámpaterem, a bányairoda, a kovácsműhely, a raktárak. Vasúti sínek kígyóztak közöttük. A kopár talajon törött csillék, ócska, meghasadt gerendák, abrakos zsákok, kiselejtezett, rozsdás gépezetek hevertek, és mindent vastagon belepett a kőszénpor. Papa mindig azt mondta, hogy kevesebb baleset lenne, ha a bányászok rendet tartanának.

Billy és Tommy bement a bányaigazgatóságra. Az első szobában ült Ragyás Arthur Llewellyn, egy hivatalnok, aki alig volt idősebb náluk. Fehér ingének piszkos volt a gallérja és a kézelője. A fiúk várakoztak – apáik már elintézték, hogy ma kezdhessék a munkát. Ragyás beírta a nevüket egy könyvbe, azután bevitte őket a bányaigazgató irodájába.

– Az ifjú Tommy Griffiths és az ifjú Billy Williams, Mr. Morgan –mondta.

Maldwyn Morgan magas, fekete öltönyös férfi volt. Az ő kézelőjét nem szennyezte be a kőszén füstje. Rózsaszín orcáján nyoma sem volt borostának, vagyis naponta borotválkozott. Mérnöki diplomája bekeretezve lógott a falon, pincskalapja – státusának másik jelképe – az ajtó melletti fogason büszkélkedett.

Billy meglepetésére nem volt egyedül. Mellette egy még félelmetesebb alak állt: Perceval Jones, a Celtic Nlinerals elnöke, azé a társaságé, amely az aberoweni mellett számos más szénbányát birtokolt és vezetett. A kurta, agresszív embert a bányászok Napóleonnak csúfolták. Utcai ruhát viselt, fekete frakkot, csíkos szürke nadrágot, de még a fekete cilinderét sem vette le.

Jones undorral nézett a fiúkra.

– Griffiths – mondta. – Az apád forradalmár, szocialista.

– Igen, Mr. Jones – felelte Tommy.

– És ateista.

– Igen, Mr. Jones.

Billyre pillantott.

– A te apád pedig a Dél-walesi Bányászszakszervezet aktivistája.

– Igen, Mr. Jones.

– Nem szeretem a szocialistákat. Az ateisták pedig örök kárhozatra vannak ítélve. És a szakszervezetiek a legrosszabbak.

Vészjóslóan meredt rájuk, de nem tett föl kérdéseket, így Billy nem szólt.

– Nem akarok bajkeverőket – folytatta Jones. – A Rhondda-völgyben negyvenhárom hétig tartott a sztrájk, mert az apádhoz hasonló emberek felbujtották őket.

Billy tudta, hogy a Rhondda-völgyben nem a bajkeverők okozták a sztrájkot, hanem a penygraigi Ely-akna tulajdonosai, akik kizárták a bányászaikat. De tartotta a száját.

– Bajkeverők vagytok – Jones csontos ujjával Billy felé bökött, aki megrezzent. – Az apád mondta neked, hogy ha nekem dolgozol, állj ki a jogaidért?

Billy gondolkodni próbált, bár ez nehéz volt, amikor Jones ilyen fenyegetően viselkedett. Papa nem sokat beszélt reggel, de tegnap este adott néhány tanácsot.

– Kérem, uram, ő azt mondta: „Ne szemtelenkedj a főnökökkel, az az én dolgom.”

Ragyás Llewellyn felvihogott mögötte.

Perceval Jones nem találta mulatságosnak.

– Pimasz vadember – mondta. – De ha kidoblak, az egész völgy sztrájkba lép.

Billynek ez eszébe se jutott. Ennyire fontos ember volna? Nem a bányászok azért sztrájkolnának, mert az aktivisták gyermekei nem szenvedhetnek hátrányt. Még öt perce sem állt munkába, de a szakszervezet máris védi.

– Vigye innen őket – mondta Jones.

Morgan biccentett.

– Vigye ki őket, Llewellyn – mondta Ragyásnak. – Rhys Price foglalkozhat velük.

Billy magában felnyögött. Rhys Price volt az egyik legkevésbé népszerű igazgatóhelyettes. Egy évvel korábban Ethel körül legyeskedett, de a lány kikosarazta. Ugyanezt megtette Aberowen legényembereinek a felével, de Price rossz néven vette.

Ragyás intett a fejével.

– Kifelé – mondta, azután utánuk ment. – Várjátok meg odakint Mr. Price-t.

Billy és Tommy kijött az épületből, és az ajtó melletti falnak dőlt.

– De behúznék egyet Napóleon kövér hasába – mondta Tommy. – Kapitalista fattyú.

– Aha – mondta Billy, noha ő nem így gondolta.

Egy perc múlva feltűnt Rhys Price. A többi igazgatóhelyetteshez hasonlóan ő is a bilikalapnak csúfolt alacsony, kerek fejfedőt viselte, amely drágább volt a bányászok sapkájánál, de olcsóbb a pincskalapnál. A kabátja zsebében notesz és ceruza volt, és mérőrudat tartott a kezében. Price arcán kiütött a sötét borosta, a metszőfogai között pedig rés volt. Billy tudta róla, hogy okos, de alattomos.

– Jó reggelt, Mr. Price – mondta.

Price gyanakodva nézett rá.

– Te meg minek köszöngetsz nekem, Kettős Billy?

– Mr. Morgan azt mondta, hogy magával megyünk le az aknába. – Tényleg azt mondta?

Price-nak az volt a szokása, hogy a tekintete ide-oda ugrált, néha még a háta mögé is, mintha ismeretlen helyről várna támadást.

– Majd meglátjuk. – Fölnézett a forgó kerékre, mintha ott keresne magyarázatot. – Nincs időm kölykökkel bajlódni.

Bement az irodába.

– Remélem, valaki más visz le minket – mondta Billy. – Gyűlöli a családomat, mert a nővérem nem volt hajlandó járni vele.

– A nővéred úgy tartja, hogy túl jó az aberoweni férfiakhoz – mondta Tommy, nyilvánvalóan azt ismételte meg, amit valakitől hallott.

– Tényleg túl jó hozzájuk – felelte Billy kevélyen.

Price ismét kijött.

– Jól van, erre – mondta, és gyors léptekkel elindult.

A fiúk követték a lámpaterembe. Billy kapott egy ragyogó réz biztonsági lámpát, és az övére akasztotta, mint a férfiak.

A bányászlámpáról az iskolában tanult. A szénbányászat veszélyei közé tartozott a metán, a gyúlékony gáz, amely a széntelérből szivárog. Az emberek bányalégnek hívták, és ez okozta a föld alatti robbanásokat. A walesi aknák hírhedtek voltak a bányalégről. A lámpát olyan leleményesen tervezték meg, hogy a lángja nem gyújtotta be a bányaléget. Sőt megváltoztatta a formáját, megnyúlt, így figyelmeztetve a veszélyre – mivel a bányalégnek nincs szaga.

Ha a lámpa kialudt, a bányász nem gyújthatta meg. Tilos volt gyufát vinni a föld alá, és a lámpa le volt zárva, nehogy valaki csábítást érezzen a tilalom megszegésére. A kialudt lámpát

el kellett vinni a gyújtóállomásra, amely rendszerint a tárna mélyén volt, az akna közelében. Ez több száz méternyi gyaloglást jelentett, de érdemes volt megtenni, hogy az ember elhárítsa a föld alatti robbanás veszélyét.

Az iskolában azt mondták a fiúknak, hogy a bányatulajdonosok többek között a biztonsági lámpával mutatják ki, mennyire fontos nekik a munkavállalóik biztonsága – „mintha bizony, mondta papa, nem a főnököknek lenne hasznára, hogy megelőzzék a robbanást, amitől leáll a munka, és egy csomó kár keletkezik a vágatokban".

Miután fölvették lámpáikat, a bányászok sorba álltak a lift előtt. Valaki ügyesen épp a sor mellé helyezte el a faliújságot, amelyen kézírásos vagy csúnyán nyomtatott cédulák hirdettek krikettmérkőzéseket, dobónyílversenyeket, egy elveszett zsebkést, az Aberoweni Férfikórus fellépését, továbbá az ingyenkönyvtárban tartandó felolvasást, amelynek témája Marx Károly elmélete a történelmi materializmusról. De az igazgatóhelyettesnek nem kellett várnia. Price előretolakodott, a fiúk követték.

A legtöbb bányához hasonlóan Aberowennek is két aknája volt: a ventilátorok lefelé hajtották a friss levegőt az egyiken, és fölfelé a másikon.

A tulajdonosok gyakran mindenféle bolond nevet adtak az aknáknak: ezeknek itt Pyramus és Thisbe volt a nevük. Ebben, a Pyramusban fölfelé áramlott a huzat, és Billy érezte az aknából érkező meleg levegőt.

Tavaly Billy és Tommy elhatározta, hogy lenéz az aknába. Húsvét hétfőjén, amikor az emberek nem dolgoztak, kikerülték az őrt, keresztüllopakodtak a szeméttelepen, azután átmásztak a védőkerítésen. Az akna száját nem teljesen zárta le a liftház, így lehasaltak a peremnél, és lenéztek a mélybe. Iszonyodva bámultak le abba a borzalmas lyukba, és Billy émelygett. A feketeség végtelennek tűnt. Borzongató izgalom fogta el, ami félig öröm volt, amiért nem kell oda lemennie, félig rettegés, mert egy napon mégis lemegy. Bedobott egy követ, és hallhatták, amint lefelé bucskázva nekicsapódik a lift fából készült sínjeinek és az akna téglafalának. Borzasztó hosszúnak tűnt az idő, mire meghallották a halk csobbanást, ahogy eltalálta odalent a tócsát.

Most, egy évvel később követni fogja annak a kőnek az útját.

Azt mondta magának, hogy nem lehet gyáva. Úgy kell viselkednie, mint egy férfinak, még ha nem érzi is magát annak. Mindennél rosszabb lenne, ha szégyent hozna a fejére. Ettől jobban félt, mint a haláltól.

Látta a félrehúzható rostélyt, amely elzárta az akna száját. Mögötte üresség volt, mert a lift éppen fölfelé jött. Az akna túlsó oldalán látta a lift motorját, amelyik a fönti hatalmas kerekeket forgatta. A gépezet gőzcsíkokat lövellt. A kábelek ostorként csapkodták a vezetősínt. Forró olajszag volt.

Túl a kapun csörömpölve megjelent az üres lift. A szolgálatban lévő felszíni aknacsatlós félrehúzta a kaput. Rhys Price belépett, a két fiú követte. Tizenhárom bányász is beszállt – a lift tizenhat személyes volt. Az aknacsatlós becsapta a kaput.

Szünet következett. Billy sebezhetőnek érezte magát. Alatta a padló szilárd volt, de oldalt simán átfért volna a lift ritkásan álló rúdjai között. A ketrec drótkötélen függött, de ez sem jelentett teljes biztonságot: mindenki tudta, hogy 1902-ben Tirpentwysben egy napon elpattant a kábel, és a lift az akna fenekére zuhant, nyolc ember halálát okozva.

Bólintott a mellette álló bányásznak. Faggyús Harry Hewitt volt az, egy holdvilágképű fiú, alig három évvel idősebb, de legalább harminc centivel magasabb nála. Billy emlékezett Harryra az iskolából: lecsúszott a tízévesek közé, és ott is ragadt. Minden évben megbukott, amíg elég idős nem lett, hogy dolgozni kezdjen.

Csengő jelezte, hogy a lenti aknacsatlós bezárta a saját kapuját. A fenti meghúzott egy kart, mire megszólalt egy másik csengő. A gőzmotor sziszegett, azután ismét döndült egyet valami.

A kalitka zuhanni kezdett a semmiben.

Billy tudta, hogy szabadon esnek, de még időben lefékeznek, hogy simán megérkezzenek,

ám az elméleti tudás nem készítette föl arra az érzésre, hogy meg sem állnak a föld gyomráig. A lába elvált a padlótól. Rémülten felsikoltott. Nem bírta magába fojtani.

Mindenki nevetett. Ezek szerint tudták, hogy először van itt, és várták, hogyan reagál. Későn vette észre, hogy valamennyien markolják az oldalsó rudakat, nehogy fölszálljanak. De a tudás sem csillapította félelmét. Csak ágy bírt elhallgatni, hogy összeszorította a fogait.

Végül működésbe lépett a fék. A zuhanás lassult, Billy lába visszaereszkedett a padlóra. Megmarkolt egy rudat, és igyekezett nem reszketni. Egy perc múlva sértettség váltotta fel a félelmét, de olyan erős, hogy csaknem kibuggyantak a könnyei. Belenézett Faggyús vigyorgó képébe, és ráordított, túlkiabálva a zajt:

– Hewitt, te húgyagyú, fogd be a lepcses pofád!

Faggyús arca egy szempillantás alatt megváltozott. Dühösnek tűnt, ám a többiek csak még jobban nevettek. Billy bocsánatot kért Jézustól a káromkodásért, de egy kicsivel kevésbé érezte hülyének magát.

Tommyra nézett, akinek fehér volt az arca. Vajon ő is sikoltott? Billy félt megkérdezni, mert hátha azt feleli, hogy nem.

A lift megállt, a kaput félrehúzták, Billy és Tommy reszketve belépett a bányába.

Félhomály fogadta őket, a bányászlámpák kevesebb fényt adtak, mint otthon a fali petróleumlámpák. A bánya olyan sötét volt, mint a holdtalan éjszaka. Talán nem is kell látniuk ahhoz, hogy fejthessék a szenet, gondolta Billy. Keresztültapicskált egy pocsolyán, és mikor lenézett, mindenfelé sarat és vizet látott, ami halványan csillogott a lámpák lángjától. Furcsa ízt érzett a szájában: a levegő sűrű volt a szénportól. Lehetséges, hogy az emberek egész nap ezt szívják be? Talán azért köhögnek és köpködnek állandóan a bányászok.

Négy ember várta, hogy beszállhasson és fölmehessen. Bőrtáska volt náluk, és Billy rájött, hogy tűzoltók. Minden reggel, mielőtt a bányászok dolgozni kezdtek volna, a tűzoltók ellenőrizték a gáz szintjét. Ha a metánszint elfogadhatatlanul magas volt, nem engedték dolgozni az embereket, amíg ki nem szellőzött a gáz.

A közvetlen közelükben meglátta a pónik bokszainak sorát meg egy nyitott ajtót, amely egy ragyogóan kivilágított helyiségbe nyílt. Íróasztal állt benne, az igazgatóhelyettesek irodája lehetett. Az emberek szétszóródtak a négy alagútban, amelyek sugárirányban ágaztak ki az akna mélyéből. Ezeket az alagutakat vágatnak hívták, és azokhoz a frontokhoz vezettek, ahol a szenet fejtették.

Price odavitte őket egy bódéhoz, és kinyitott egy lakatot. A bódé szerszámkamrának bizonyult. Kiválasztott két lapátot, odaadta a fiúknak, majd ismét bezárta az ajtót.

Odamentek az istállóhoz. Rövidnadrágra és bakancsra vetkőzött férfi lapátolta a trágyás szalmát a bokszokból egy csillébe. Verejték csurgott izmos hátán. Price megkérdezte:

– Akarsz egy fiút segítségnek?

A férfi megfordult, és Billy fölismerte Pónis Dait, a Bethesda-imaház egyik elöljáróját. Dai nem mutatta, hogy ő is felismerte volna a fiút.

– A kicsi nem kell – mondta.

– Rendben – biccentett Price. – A másik Tommy Griffiths. A tiéd. Tommy elégedettnek tűnt. Teljesült a kívánsága. Noha csak ganéznia kell, mégis az istállóba került.

– Gyerünk, Kettős Billy – mondta Price, és elindult az egyik vágatban.

Billy a vállára vette a lapátot, és követte. Most jobban szorongott, hogy Tommy már nem volt vele. Bárcsak a barátjával együtt ganézhatna! – Mit fogok csinálni, Mr. Price? – kérdezte.

– Nem is sejted, ugye – mondta Price. – Mit gondolsz, miért kaptad azt a kurva lapátot?

Billy megdöbbent, amikor hallotta, milyen közömbösen ejti ki a tiltott szót. Fogalma sem volt, hogy mit fog csinálni, de nem tett fel több kérdést.

Az alagút keresztmetszete kör alakú volt, a mennyezetét görbe acélpántok tartották. Kéthüvelykes cső húzódott végig a mennyezeten, feltehetően vizet szállított. A vágatokat minden éjjel végiglocsolták, igyekeztek lekötni a szénport. Ez a por nem csupán az emberek

tüdejét veszélyeztette – hacsak ez lett volna a gond, a Celtic Minerals valószínűleg nem törődik vele –, de tűzveszélyes is volt. Ám a locsolóberendezés nem volt megfelelő. Papa váltig állította, hogy nagyobb átmérőjű csövekre lenne szükség, de Perceval Jones nem volt hajlandó pénzt költeni erre.

Kétszáz méter után befordultak egy keresztvágatba, amely fölfelé emelkedett. Ez egy régebbi, keskenyebb alagút volt, acélgyűrűk helyett fából ácsolt főték tartották. Price-nak le kellett hajtania a fejét, ahol a mennyezet megroskadt. Huszonöt méterenként elhaladtak a fejtésekhez vezető nyílások előtt, ahol már dolgoztak a bányászok.

Morajló hangot hallott, Price pedig azt mondta:

– A búvónyílásba.

– Micsoda? – Billy a földre nézett. A város kövezetében voltak csatornanyílások, de itt semmit sem látott, csak a síneket, amelyeken a csilléket vontatták. Fölpillantott, és látta, hogy a lejtőn csillesort vontatva gyors ügetésben közeledik egy póni.

– A búvónyílásba – ordította Price.

Billy még mindig nem értette, hogy mit akarnak tőle, de látta, hogy az alagút alig szélesebb a csilléknél, amelyek össze fogják zúzni. Price ekkor úgy eltűnt, mintha belépett volna a falba.

Billy eldobta a lapátját, megfordult, és futva indult el azon az úton, amelyen jött. Igyekezett lehagyni a pónit, de az meglepő sebességgel haladt. Ekkor meglátott egy falba vágott fülkét, amely az alagút tetejéig ért, és rájött, hogy nagyjából húszméterenként eddig is látott ilyeneket, de nem jegyezte meg őket. Price bizonyára ezeket nevezte búványílásnak. Beugrott a lyukba, és a szerelvény eldübörgött mellette.

Miután a csillék elmentek, a ziháló Billy kilépett a lyukból.

Price úgy tett, mintha dühös lenne, de mosolygott.

– Figyelmesebbnek kell lenned – mondta. – Máskülönben meghalhatsz idelent, mint a bátyád.

Billy úgy találta, hogy a legtöbb bányász élvezettel pécézi ki és gúnyolja a fiúk tudatlanságát. Elhatározta, hogy ő nem tesz ilyet, ha felnő. Fölvette a lapátot. Ép volt.

– Szerencséd – jegyezte meg Price. – Ha a csille eltöri, az újért fizetned kellett volna.

Továbbmentek, és hamarosan elértek egy üres szakaszt, ahol senki nem volt. A lábuk alatt kevesebb víz csordogált, a talajt vastag rétegben borította a szénpor. Többször befordultak, és Billy elvesztette az irányérzékét.

Olyan helyre értek, ahol az alagutat egy piszkos, öreg csille torlaszolta el.

– Ezt a szakaszt meg kell tisztítani – mondta Price. Ez volt az első alkalom, hogy vette a fáradságot bármit is elmagyarázni, és Billy úgy érezte, hogy hazudik. – Az a dolgod, hogy a mocskot belelapátold a csillébe.

Billy körülnézett. A por harminc centis volt a lámpája fénykörében, és úgy sejtette, hogy máshol még sokkal vastagabb lehet. Egy hétig is lapátolhatja anélkül, hogy különösebb nyoma maradna a munkájának. És mi értelme? Ez a környék kimerült. De nem tett föl kérdéseket. Ez valószínűleg egyfajta vizsga.

– Nemsokára visszajövök, és megnézem, hogy haladsz – mondta Price, és Billyt magára hagyva elindult visszafelé.

A fiú nem erre számított. Azt hitte, idősebb emberekkel fog dolgozni, hogy tanulhasson tőlük. De azért csinálta, amit mondtak neki.

Leakasztotta az övéről a lámpát, és körülnézett, hova tehetné. Nem volt semmi, amit polcnak használhatott volna. Letette a padlóra, de ott szinte semmi hasznát nem vette. Ekkor eszébe jutottak a szögek, amelyeket papa adott. Tehát ezért volt szükség rájuk. Kivette az egyiket. A lapáttal beverte a főte gerendájába, azután ráakasztotta a lámpát. Így már jobb.

A csille mellig ért egy férfinak, neki azonban vállmagasságban volt, és amikor dolgozni kezdett, rájött, hogy a por fele lecsúszik a lapátról, mielőtt átbillenthetné a peremen. Néhány perc múlva fürdött a verejtékben, és megértette, mire való a második szeg. Beverte egy másik

gerendába, fölakasztotta rá az ingét és a nadrágját.

Egy idő múltán úgy érezte, hogy valaki figyeli. A szeme sarkából észrevett egy szobormerev alakot.

– Jaj, istenem – kiáltotta és szembefordult vele.

Price volt az.

– Elfelejtettem ellenőrizni a lámpádat – mondta. Levette a szögről, és valamit csinált vele. – Nem valami jó – mondta. – Itt hagyom az enyémet. – Felakasztotta a másik lámpát, és eltűnt.

Sunyi alak volt, de legalább törődni látszott Billy biztonságával.

Folytatta a munkáját. Nemsokára sajogni kezdett a karja és a lába. Hozzászokott a lapátoláshoz, biztatta magát: papa egy disznót tartott a ház mögötti senki földjén, és az ő dolga volt, hogy hetente egyszer kiganézza. De az negyedóráig tart. Lehet ezt egész nap csinálni?

A por alatt a föld sziklás és agyagos volt. Egy idő után sikerült megtisztítania vagy egy fél négyzetméternyi szakaszt az alagút teljes szélességében. A mocsok éppen csak ellepte a csille fenekét, de ő máris kifulladt.

Igyekezett előbbre tolni a kocsit, hogy ne kelljen messzire gyalogolnia a lapáttal, de a kerekek mintha beszorultak volna, olyan régen nem használták.

Nem volt órája, és nehéz volt kitalálni, mennyi idő múlt el. Lassabban kezdett dolgozni, hogy megőrizze az erejét.

Ekkor kialudt a lámpa.

A láng először pislákolni kezdett. Billy aggodalmasan sandított a szögön lógó lámpára, de tudta, hogy ha sújtólég fenyeget, akkor a láng megnyúlik. Ám nem látott ilyet, így biztonságban érezte magát. Ekkor a láng kihunyt.

Eddig sosem tapasztalt ilyen sötétséget. Semmit sem látott, még egy szürke foltot sem, még a feketeségnek sem voltak árnyalatai. Arcához emelte a lapátot, pár centire az orrától, mégsem látta. Ilyen lehet, amikor megvakul valaki.

Mozdulatlanul állt. Mit csináljon? El kellene vinnie a lámpát a gyújtóállomáshoz, de nem találna vissza az alagutakban, még akkor se, ha látna. Órákig bolyonghatna ebben a feketeségben. Fogalma sem volt, hány kilométerre nyúlnak a felhagyott vágatok, és nem akarta, hogy kutatócsoportot küldjenek a keresésére.

Meg kell várnia Price-t. Az aligazgató azt mondta, „nemsokára” visszajön. Ez jelenthet néhány percet, egy órát vagy még többet. Billy gyanította, hogy inkább később jön, mint előbb. Nyilván Price fundálta ki az egészet. Egy biztonsági lámpa nem tud csak úgy kialudni, és itt gyenge a légmozgás. Price fogta Billy lámpáját, és kicserélte egy olyanra, amiben már kevés volt az olaj.

Elöntötte az önsajnálat, könnyek szöktek a szemébe. Mit tett, hogy ezt érdemelte? Azután összeszedte magát. Ez egy újabb vizsga, olyan, mint a lift. Majd ő megmutatja, hogy elég kemény.

Úgy döntött, tovább dolgozik, még a sötétben is. Megmozdult, most először, amióta kialudt a lámpa. A földre engedte a lapátot, és előre csúsztatta, hogy fölszedje a port. Amikor fölemelte, a súlyából úgy ítélte meg, hogy tele van. Megfordult, tett két lépést, meglendítette a lapátot, igyekezett beborítani a port a csillébe, de elvétette a magasságot. A lapát nekicsapódott a csille oldalának, és hirtelen megkönnyebbült, ahogy a por a földre omlott.

Változtatnia kell. Ismét próbálkozott, magasabbra emelve a lapátot. Amikor kiborította a port, és leengedte a lapátot, érezte, hogy a nyél a csille peremének ütközik. Ez már jobb volt.

A munka távolabb vitte a csillétől. Időnként még tévedett, míg hangosan el nem kezdte számolni a lépéseket. Kialakított egy ritmust, és noha az izmai fájtak, képes volt tovább dolgozni.

Ahogy gépiessé vált a munka, az elméje szabadon csaponghatott, és ez nem volt olyan jó.

Azon töprengett, meddig nyúlhat előtte a vágat, és milyen hosszú szakaszon hagyták fel. A feje fölötti több száz méter vastagságú földre gondolt, és a súlyra, amely ezeket az öreg fagerendákat nyomja. Eszébe jutott Wesley bátyja és mások, akik ebben a bányában haltak meg. A szellemük természetesen nincs itt. Wesley Jézussal van. Lehet, hogy a többiek is. Ha ugyan nem egy másik helyre kerültek.

Kezdett félni, és úgy döntött, hiba volt a szellemekre gondolni. Rájött, hogy éhes. Itt van már az ebédidő? Fogalma sem volt róla, de úgy vélte, akár ehet is. Odament, ahol a ruhája lógott, és addig matatott a földön, amíg ki nem tapogatta a kulacsot és a bádogdobozt.

Leült, hátát a falnak vetette, és jól meghúzta a hideg, édes teát. Miközben a zsíros kenyeret ette, halk neszt hallott. Remélte, hogy Rhys Price bakancsa nyikorog, de ez csak ábránd volt. Ismerte ezt a csikorgást: patkányok voltak.

Nem félt. Aberowen minden utcájának minden árka tele volt patkányokkal. De a sötétben merészebbnek tűntek, és a következő percben az egyik keresztülfutott a fiú meztelen lábszárán. Billy áttette az ételt a bal kezébe, fölemelte a lapátot, és lecsapott. Még csak meg sem ijesztette őket, és ismét érezte az apró karmokat a bőrén. Ez alkalommal az egyik a karján próbált felszaladni. Nyilván megérezték az étel szagát. A csikorgás erősödött. Billy azon gondolkozott, hányan lehetnek.

Fölállt, a szájába tömte a maradék kenyeret. Még egy kis teát ivott, azután megette a süteményt. Finom volt, tele aszalt gyümölccsel és mandulával, de aztán egy patkány felrohant a lábán, ő pedig kénytelen volt behabzsolni a süteményt.

Az állatok mintha tudták volna, hogy elfogyott az étel, mert a csikorgás fokozatosan elhalkult, azután végleg abbamaradt.

Az evés egy időre visszaadta az erejét. Visszament dolgozni, de a háta égni kezdett. Lassabban mozgott, gyakrabban állt meg pihenni.

Hogy felvidítsa magát, arra gondolt, biztosan későbbre jár, mint hiszi. Talán már dél van. Valaki érte jön, és elviszi, amikor vége a sihtának. A lámpás ember ellenőrzi a számokat, így mindig tudják, ha valaki nem tért vissza. De Price elvitte Billy lámpáját, kicserélte egy másikra. Talán azt tervezi, hogy idelent hagyja éjszakára?

Ez nem létezik. Papa szétveri a berendezést. A főnökök félnek papától – Perceval Jones többé-kevésbé beismerte. Billy nem kételkedett benne, hogy előbb-utóbb valaki megkeresi.

De amikor ismét megéhezett, már bizonyosra vette, hogy sok óra telt el. Kezdett nagyon félni, és ez alkalommal nem bírta elhessegetni a félelmét. A sötétség volt az, amitől rettegett. Kibírná a várakozást, ha legalább látna. Ám ebben a szurokfeketeségben úgy érezte, elmegy az esze. Nem volt irányérzéke, és valahányszor eltávolodott a csillétől, azon töprengett, nekimegy-e a vágat falának? Korábban azon aggódott, nehogy sírjon, mint egy kisgyerek. Most meg kellett fékeznie magát, hogy ne sikoltson.

Ekkor eszébe jutott, mit mondott mama: „Jézus mindig veled v még odalent az aknában is." Azt hitte, csak azért mondja, hogy a fia viselkedjen. De rájött, hogy az anyja bölcsebb ennél. Jézus természetesen vele van. Jézus mindenütt ott van. A sötétség nem számít, az múlása sem. Billyre vigyáz valaki.

Hogy ne feledkezzen meg erről, rázendített egy himnuszra. Nem szerette a hangját, amely még mindig éles szoprán volt, de mivel senki sem hallhatta, olyan hangosan énekelt, ahogy csak tudott. Amikor minden versszakot végigénekelt, és kezdett visszatérni a félelem, elképzelte, hogy Jézus a csille másik oldalán áll, és őt figyeli, komoly együttérzéssel szakállas arcán.

Elkezdett egy másik himnuszt. A dallam ütemére lépkedett és lapátolt. A legtöbb himnusz lendületes volt. Időnként ismét elfogta a félelem, hogy megfeledkeztek róla, véget ért a sihta, és ő egyedül lesz idelent; azután eszébe jutott a hosszú köntösű alak, aki ott áll vele a sötétben.

Sok himnuszt tudott. Amióta elég nagy lett ahhoz, hogy képes legyen nyugton ülni, minden

vasárnap háromszor járt a Bethesda-imaházban. A zsoltároskönyvek drágák voltak, és a gyülekezet nem minden tagja tudott olvasni, így hát mindenki megtanulta a szavakat.

Amikor már tizenkét himnuszt elénekelt, úgy vélte, hogy eltelt egy óra. Most már biztosan vége a sihtának! De azért elénekelt még tizenkét himnuszt. Utána már belezavarodott. A kedvenceit kétszer is elénekelte. Egyre lassabban dolgozott.

Éppen torkaszakadtából fújta, hogy „Fölkele Ő a sírból", amik fényt látott. Ekkor már annyira gépiesen dolgozott, hogy nem állt meg ,fellapátolt egy újabb adag port, és még mindig énekelve elvitte a csilléhez, miközben a fény erősödött. A himnusz véget ért, Billy a lapátjára támaszkodott. Rhys Price állt ott, övén a lámpával, árnyékba borul arccal, és valahogy furcsán nézett rá.

Billy nem engedte meg magának, hogy föllélegezzen. Azért sem mutatja meg Price-nak, mit érez. Belebújt az ingébe és a nadrágjába, az után levette a sötét lámpát a szögről, és az övére akasztotta.

– Mi történt a lámpáddal? - kérdezte Price.

– Jól tudja azt maga, hogy mi történt - felelte Billy, és a hangja különösen, felnőttesen csengett.

Price megfordult, és elindult visszafelé a vágatban.

Billy habozott. A másik irányba pillantott. A csille túloldalán egy pillanatra látott egy szakállas arcot és egy világos köntöst, de az alak rögtön úgy elenyészett, akár a gondolat.

– Köszönöm – mondta Billy az üres alagútnak.

Miközben Price nyomában baktatott, a lába annyira fájt, hogy úgy érezte, összeesik, de ez sem izgatta. Ismét látott, és vége volt a műszaknak. Hamarosan otthon lesz, és lefekhet.

Elérték az akna alját, és egy csomó fekete arcú bányással beszálltak a liftbe. Tommy Griffiths nem volt köztük, Faggyús Hewitt viszont igen. Miközben a fönti jelzésre vártak, Billy észrevette, hogy sanda vigyorral figyelik.

– Hogy ment az első nap, Kettős Billy? – kérdezte Hewitt. – Köszönöm, jól – felelte Billy.

Hewitt rosszindulatúan bámulta: kétségtelenül nem felejtette el, hogy Billy húgyagyúnak nevezte.

– Semmi probléma? – kérdezte.

Billy habozott. Nyilvánvalóan tudtak valamit. Hát akkor tudják meg, hogy nem adta meg magát a félelemnek.

– Kialudt a lámpám – felelte, és alig bírta leplezni hangjának remegését. Price-ra nézett, de úgy döntött, férfiasabb lesz, ha nem kezd vádaskodni. – Egy kicsit nehéz volt lapátolni egész nap a sötétben – fejezte be. Ezzel szépített a dolgon – még azt gondolhatják, nem is szenvedett olyan nagyon –, de jobb volt, mint elismerni a félelmet.

Most egy öregebb férfi szólalt meg, John Jones, a Boltos, akit azért hívtak így, mert a felesége kis szatócsboltot üzemeltetett a nappalijukban.

– Egész nap? – kérdezte.

– Ja – bólintott a fiú.

John Jones ránézett Price-ra, és azt mondta:

– Te mocsok, egy óráról volt szó!

Billy gyanúja megerősítést nyert. Valamennyien tudták, hogy mi történt, és úgy rémlik, minden új fiúval csinálnak valami hasonlót. Csak Price sokkal keményebb volt Billyvel a szokottnál.

Faggyús Hewitt vigyorgott.

– Nem ijedtél meg, amikor magadban voltál a sötétben, Billy fiú?

Billy töprengett, hogy mit válaszoljon. Valamennyien őt nézték, várták, hogy mit felel. Eltűnt róluk a sunyi vigyor, még mintha szégyenkeztek volna is egy kicsit. Úgy döntött, nem hazudik.

– Féltem, de nem voltam egyedül.

Hewitt bambán nézett rá.

– Nem voltál egyedül?

– Természetesen nem - felelte Billy. - Jézus velem volt.

Hewitt hahotázott, de senki nem követte a példáját. Röhögése visszhangzott a csöndben, aztán hirtelen abbamaradt.

Jó néhány másodpercig tartott a szótlanság, azután fém csörömpölt, a lift megrándult, a ketrec megállt. Harry elfordult.

Ettől kezdve Jézus-velem Billynek hívták.

Első rész

A SÖTÉTEDŐ ÉG

Második fejezet

1914. január

A huszonnyolc éves Fitzherbert gróf, családjának és barátainak Fitz, Nagy-Britannia kilencedik leggazdagabb embere volt.

Semmit sem tett, hogy kiérdemelje ezt a hatalmas vagyont. Egyszerűen csak örökölt pár ezer hektár földet Walesben és Yorkshire-ban. A birtokok nem sokat jövedelmeztek, de szén volt alattuk, és Fitz nagyapja dúsgazdag lett a koncessziókból.

Nyilvánvalóan Isten akarta úgy, hogy a Fitzherbertek uralkodjanak embertársaikon, és ennek megfelelő stílusban éljenek, mindazonáltal Fitz úgy érezte, nem sokat tett azért, hogy igazolja Isten hitét maga iránt.

Bezzeg egészen más volt az apja, a korábbi gróf. Alexandria 1882-es bombázása után a tengerésztisztet admirálissá léptették elő, aztán ő lett a szentpétervári brit nagykövet, aztán Lord Salisbury kormányának minisztere. A konzervatívok elvesztették az 1906-os választásokat, és Fitz apja néhány héttel később meghalt. Halálát Fitz meggyőződése szerint az siettette, hogy olyan felelőtlen liberálisokat kellett látnia őfelsége kormányában, mint David Lloyd George és Winston Churchill.

Fitz, mint konzervatív főrend, átvette apja helyét a Lordok Házában, a brit parlament Felsőházában. Jól beszélt franciául, elboldogult az orosszal, és egy napon szívesen lett volna hazájának külügyminisztere. A liberálisok sajnálatos módon továbbra is megnyerték a választásokat, így hát egyelőre nem volt esélye rá, hogy miniszter legyen.

Katonai pályafutása hasonlóképpen jellegtelen volt. A sandhursti akadémiára járt, három évet töltött a Walesi Lövészeknél, ahonnan kapitányként szerelt le. A házassággal lemondott a hivatásos katonai pályafutásról, de tiszteletbeli ezredes lett a dél-walesi népfelkelőknél. Sajnos egy tiszteletbeli ezredes sosem kap kitüntetést.

Valamit azért mégis tett, amire büszke lehet, gondolta, miközben a vonat végigzakatolt vele Dél-Wales völgyein. A király két héten belül ellátogat Fitz vidéki házába. V. György király és Fitz apja fiatalkorukban egy hajón szolgáltak. A király nemrég kifejezte abbéli óhaját, hogy szeretné megismerni az ifjabb nemzedék gondolkodását, és Fitz szervezett egy diszkrét házi összejövetelt őfelségének, ahol találkozhat némelyükkel. Most Fitz és felesége, Bea hazafelé tartott, hogy mindent elrendezzen.

Fitz szerette a hagyományokat. Az emberiségnek felülmúlhatatlan csúcsteljesítménye a monarchia, az arisztokrácia, a kereskedők és a parasztok kényelmes rendje. Bár most, a vonatablakon kitekintve úgy látta, az elmúlt száz év legnagyobb fenyegetésével néz szembe a brit életmód. A valaha zöld domboldalakat úgy lepték el a szénbányászok sorházai, mint a szürke-fekete levélrozsda a rododendronbokrot. Ezekben a mocskos putrikban köztársaságról, ateizmusról és forradalomról fecsegnek. Alig száz év telt el azóta, hogy a francia nemességet kordékon szállították a nyaktilóhoz, és ez itt is megtörténhet, ha úgy alakulnak a dolgok, ahogy ezeknek az izmos, fekete képű bányászoknak némelyike akarja.

Boldogan lemondana a szénből szerzett jövedelméről, elmélkedett magában, ha Britannia visszatérhetne egy egyszerűbb korhoz. A királyi család erős vár a lázadás ellen. Ám Fitz mégis legalább annyira ideges volt a látogatástól, mint amennyire büszke. Annyi minden félresikerülhet! Fejedelmi személyek a hanyagság, következésképpen a tiszteletlenség jelének tekinthetnek egy tévedést. A látogatók szolgái a hétvége minden részletét továbbadják más szolgáknak, következésképpen a szolgák gazdáinak, így Londonban minden társasági hölgy egykettőre megtudja, ha a király kemény párnát, rossz burgonyát vagy nem megfelelő márkájú pezsgőt kapott.

Fitz Rolls-Royce Silver Ghostja az aberoweni vasútállomáson várakozott, hogy a grófot és Beát a vidéki házukig, Ty Gwynig vigye. Közben a Walesben gyakori könnyű, de kitartó eső szemerkélt.

Ty Gwyn annyit tesz walesi nyelven, hogy Fehér Ház, de ebből mára gúnynév lett. Ezt is ellepte a szénpor, mint a világnak ezen a részén mindent, a valaha fehér kőtömbök mostanra sötétszürkék lettek, és bemaszatolták a hölgyek szoknyáját, ha elővigyázatlanul hozzáértek a falakhoz.

Mindazonáltal felséges épület volt, Fitzet büszkeséggel töltötte el a látványa, miközben az autó dorombolva gurult fölfelé a feljárón. Gwynnek, Wales legnagyobb magánházának kétszáz szobája volt. Egyszer, kisfiú korában, húgával, Mauddal megszámolták az ablakokat, és ötszázhuszonhárom lett az eredmény. A házat Fitz nagyapja építtette, a kétemeletes épület kellemes rendet sugárzott. A földszinti ablakok magasak voltak, hogy minél több fényt engedjenek be a hatalmas fogadótermekbe. Az emeleten több tucat vendéglakosztály volt, a tetőtérben számtalan cselédszoba, amelyek manzárdablakok hosszú soraival nyíltak a meredek tetőre.

Fitz kedvence az ötvenhektáros kert volt. Személyesen ellenőrizte a kertészeket, ő döntött a palántázásról, a metszésről, az ültetésről.

– Ez a ház alkalmas egy királyi látogatásra – mondta, amikor az autó megállt a fenséges, oszlopos előcsarnok előtt. Bea nem válaszolt. Az utazás elrontotta a kedvét.

Az autóból kiszálló Fitzet a medve méretű Gelert, a pireneusi hegyi kutya üdvözölte. Az állat végignyalta a gazda kezét, aztán ujjongó boldogsággal körbeszáguldott az udvaron.

Fitz az öltözőszobájában átcserélte úti ruháját puha barna tweedöltönyre, majd átment a közös ajtón Bea lakosztályába.

Nyina, az orosz komorna éppen a kalaptűket húzogatta ki a Bea fején ülő műalkotásból, amelyet úrnője az utazáshoz viselt. Fitz megpillantotta Bea arcát az öltözőasztal tükrében, és a szíve ugrott egyet. Eszébe jutott az a négy évvel ezelőtti perc, amikor a szentpétervári bálteremben először látta meg ezt a nehezen fegyelmezhető, szőke hajgyűrűkkel keretezett, hihetetlenül szép arcot. Akkor is olyan sértődött volt az arca, mint most, amit ő különös módon vonzónak talált. Egy szempillantás alatt eldöntötte, hogy Bea az egyetlen nő, akit szeretne feleségül venni.

Nyina középkorú volt, a keze bizonytalan – a cselédek sokszor féltek Beától. Miközben Fitz figyelte őket, egy tű megszúrta Bea fejbőrét, és az asszony felkiáltott.

Nyina elsápadt.

– Ne haragudjon, kegyelmes asszony – mondta oroszul.

Bea fölkapott egy kalaptűt a fésülködőasztalról.

– Próbáld ki, milyen érzés – kiáltotta, és beledöfte a tűt a komorna karjába.

Nyina könnyekre fakadt, és kirohant a szobából.

– Hadd segítsek – csitítgatta Fitz a feleségét.

De Bea nem csitult.

– Majd magam.

Fitz az ablakhoz ment. Tucatnyi kertész nyeste a bokrokat, egyengette a pázsit szegélyét, gereblyézte a kavicsos utakat. Számos bokor virágzott: rózsállott a kányafa, sárgállott a téli jázmin, a varázsmogyoró, illatozott a téli lonc. Tél a kerten puhán ívelt a zöld hegyoldal.

Türelmesnek kell lennie Beával, figyelmeztette magát a gróf. Külföldi, egyedül érzi magát egy idegen országban, távol a családjától és mindentől, ami ismerős számára. Könnyű volt házasságuk első hónapjaiban, amikor még részeg volt a felesége látványától, illatától, bőrének selymétől. Ismét próbálkozott.

– Miért nem pihensz le? – kérdezte. – Majd én hívatom Peelt és Mrs. Jevonst, és ellenőrzöm, hogy állnak.

Peel a főkomornyik volt, Mrs. Jevons a házvezetőnő. Bea dolga volt a személyzet irányítása, ám Fitz annyira izgult a király látogatásától, hogy örült minden ürügynek, aminek kapcsán belefolyhatott a dologba.

– Később majd beszámolok neked, ha kipihented magadat. – Elővette a szivartárcáját.

– Ne itt dohányozz – szólt rá az asszony.

A férfi ezt beleegyezésnek vette, és az ajtóhoz indult. Kifelé menet megállt, és azt mondta:

– Nézd, a király és a királyné jelenlétében azért ne viselkedj így, jó? Úgy értem, ne üsd a személyzetet.

– Nem ütöttem meg, egy tűt szúrtam a karjába, hogy megleckéztessem.

Az oroszok csináltak ilyesmit. Amikor Fitz apja panaszkodott a szentpétervári angol követség személyzetének lustasága miatt, orosz barátai azt mondták neki, hogy nyilván nem veri őket eléggé.

A férfi folytatta:

– Az uralkodót kínosan érintené, ha ilyesmit kellene látnia. Mint már említettem neked, Angliában ez nem szokás.

– Kislány koromban végig kellett néznem, ahogy három parasztot felakasztanak – válaszolta a felesége. – Anyámnak nem tetszett, de nagyapám ragaszkodott hozzá. Azt mondta: „Ez majd megtanít rá, hogy büntetned kell a szolgáidat. Ha nem vered vagy korbácsolod meg őket a legcsekélyebb mulasztásért vagy lustaságért, egyre nagyobb bűnöket követnek el, és akasztófán végzik." Arra tanított, hogy hosszabb távon kegyetlenség elnézőnek lenni az alsóbb osztályokkal.

Fitz kezdte elveszteni a türelmét. Bea úgy tekint vissza a gyermekkorára, mint a határtalan gazdagság idejére, amikor mindent megtehetett az engedelmes szolgahad és a boldog parasztok ezreinek körében. Ha kegyetlen, tehetséges nagyapja még élne, akkor ugyanígy folytatódott volna az élet; ám a családi vagyont elverte Bea iszákos apja és gyenge bátyja, Andrej, aki mindig úgy adta el az erdőt, hogy nem ültetett a helyébe fákat.

– Megváltoztak az idők - felelte Fitz. - Megkérlek, sőt megparancsolom, hogy ne hozz zavarba a királyom előtt. Remélem, egyértelműen fejeztem ki magamat.

Kiment, becsukta maga mögött az ajtót.

Elindult a széles folyosón, ingerült volt, és egy kicsit szomorú. Új házas korában megdöbbent és bánkódott az efféle csetepatéktól, mostanra megszokta őket. Vajon minden házasság ilyen? Nem tudta.

Egy inas, aki egy kilincset fényesített, háttal a falnak fölegyenesedett és lesütötte a szemel, ahogy Ty Gwyn szolgáinak kellett, ha a gróf arra járt. Egyes úri házakban a személyzetnek a fal felé kell fordulnia, de Fitz ezt túlságosan feudálisnak tartotta. Ismerte ezt az embert, látta játszani az egyik krikettmérkőzésen Ty Gwyn személyzete és az aberoweni bányászok között. Jó balkezes ütő volt.

– Morrison - mondta, mivel az inas neve is az eszébe jutott -, szóljon Peelnek és Mrs. Jevonsnak, hogy jöjjenek a könyvtárba.

– Parancsára, uram.

Fitz lement a főlépcsőn. Azért vette el Beát, mert a lány megigézte, de voltak racionális okai is. Arról álmodott, hogy nagy angol-orosz dinasztiát alapít, amely hatalmas területeken uralkodik, akkora lesz, mint a Habsburgoké, akik évszázadokon át uralták Európát.

Ehhez azonban örökösre volt szüksége. Bea hangulatából ítélve ma éjjel nem fogadja szívesen az ágyban az asszony. A férj persze keresztülvihetné az akaratát, de ebben sose telt sok öröme. Két hete volt az utolsó alkalom. Nem óhajtott olyan feleséget, aki alantas mohósággal vágyik erre a dologra, másrészt viszont két hét hosszú idő.

Húga, Maud huszonhárom éves, de még hajadon. Mellesleg, ha Maudnak bármiféle gyereke születik, azt valószínűleg egy véresszájú szocialista neveli fel, aki forradalmi röpiratok nyomtatására veri el a családi vagyont.

Három éve nősült, és kezdett aggódni. Bea csak egyszer esett teherbe az előző évben, de a harmadik hónapban elvetélt. Közvetlenül egy veszekedés után történt. Fitz elhalasztott egy szentpétervári utat, és ez borzasztóan fölzaklatta Beát: sírt, hogy ő haza akar menni. Fitz nem engedett – végtére is egy férfi nem hagyhatja, hogy a felesége parancsolgasson, de a vetélés

után bűntudatosan érezte, hogy ez az ő hibája. Csak még egyszer essen teherbe az asszony, majd akkor gondoskodik róla, hogy semmi se izgathassa föl Beát, amíg meg nem születik a baba.

Aggodalmait magába fojtva belépett a könyvtárba, és leült a bőrintarziás íróasztalhoz, hogy listát készítsen.

Egy-két perccel később belépett Peel és egy szobalány. A főkomornyik, egy gazda fiatalabbik fia, tősgyökeres parasztnak látszott deresedő hajával, szeplős arcával, holott egész életében Ty Gwynben szolgált.

– Mrs. Jevons meg van betegedve, uram – mondta.

Fitz régen felhagyott a próbálkozással, hogy a nyelvhelyességre oktassa a walesi személyzetet.

– A gyomra – tette hozzá Peel gyászosan.

– Kíméljen meg a részletektől. – Fitz a szobalányra, egy nagyon csinos, húsz év körüli lányra pillantott. Az arca valahonnan ismerős volt. – Ez ki?

A lány maga felelt neki:

– Ethel Williams, uram, Mrs. Jevons helyettese. – A dél-walesi völgyek dallamos tájszólásával beszélt.

– Nos, Williams, túl fiatalnak tűnsz a házvezetőnői munkához.

– Lordságod engedelmével Mrs. Jevons azt mondta, hogy kegyelmességed valószínűleg lehozatja Mayfairből a házvezetőnőt, de reméli, hogy átmenetileg én is kielégítően szolgálhatok.

Vajon tényleg megvillant a szeme a „kielégítő” szónál? Noha illendő tisztelettel beszélt, valamiért mégis arcátlannak tűnt.

– Jól van – felelte Fitz.

Williamsnek vaskos notesz volt az egyik kezében és két ceruza a másikban.

– Meglátogattam Mrs. Jevonst a szobájában, és elég jól volt ahhoz, hogy mindent átvegyen velem.

– Miért hoztál két ceruzát?

– Hátha az egyik eltörik – felelte a lány, és elvigyorodott. Szobalányok nem szoktak a grófra vigyorogni, ám Fitznek akaratlanul is vissza kellett mosolyognia.

– Helyes – mondta. – Akkor halljam, mit írtál föl a noteszedbe.

– Három témát – felelte a lány. – A vendégeket, a személyzetet és a beszerzéseket.

– Nagyon helyes!

– Lordságod leveléből úgy értesültünk, hogy húsz vendég lesz. A legtöbben egy-két fős személyzettel jönnek, vegyünk átlagban kettőt, ennélfogva plusz negyven szolgát kell elszállásolnunk. Mindenki szombaton érkezik és hétfőn távozik.

– Így van.

Fitz az örömnek és a félelemnek azt az elegyét érezte, mint a Lordok Házában elmondott szűzbeszéde előtt. Repesett, hogy ezt csinálhatja, ugyanakkor aggódott, hogy jól csinálja-e.

Williams folytatta:

– A felséges pár nyilvánvalóan az egyiptomi lakosztályban száll meg. Fitz bólintott. Ez volt a legnagyobb lakosztály. A tapétát az egyiptomi templomok motívumaival díszítették.

– Mrs. Jevons javasolta, milyen más szobákat kellene még megnyitni. Ezeket is felírtam, itt van, la!

Az „itt, la” tájnyelvi kifejezés volt, ósdibb a bayeux-i faliszőnyegnél. Az „ide” épp elég lett volna.

– Mutasd – mondta Fitz.

A lány megkerülte az íróasztalt, és a gróf elé helyezte a nyitott noteszt. A személyzetnek kötelező volt hetente egyszer fürödni, így Williamsnek nem volt olyan rossz szaga, mint általában a dolgozó osztálynak. Meleg testének inkább virágillata volt. Talán lopja Bea

szappanát. Fitz elolvasta a listát.

– Rendben – mondta. – A hercegnő majd elkészíti a szobabeosztást. Lehet, hogy ragaszkodik a saját elképzeléseihez.

Williams lapozott.

– Ez a szükséges kisegítő személyzet listája: hat lány a konyhára zöldségpucoláshoz és mosogatáshoz, két tiszta kezű férfi, aki az asztalnál segít a felszolgálásban, plusz három komorna és három fiú a lábbelikhez és a gyertyákhoz.

– Tudod, honnan szerezzük őket?

– Igen, uram, van egy listám a helyiekről, akik már dolgoztak itt korábban, és ha az nem lenne elegendő, megkérem őket, ajánljanak másokat.

– De ne legyenek szocialisták – aggodalmaskodott Fitz. – Azok megpróbálnának beszélni a királlyal a kapitalizmus gonoszságáról. Az ember sosem tudhatja a walesieknél.

– Természetesen, uram.

– Mi a helyzet a beszerzésekkel?

A lány ismét lapozott.

– A korábbi fogadások tapasztalatai alapján erre van szükségünk.

Fitz megnézte a listát: száz kenyér, húsz tucat tojás, ötven liter tejszín, negyvenöt kilogramm angolszalonna, három mázsa burgonya... Kezdte unni a dolgot.

– Nem hagyhatnánk ezt akkorra, amikor a hercegnő eldönti, mi lesz a menü?

– Ezt Cardiffból kell hozatni – felelte Williams. – Az aberoweni boltok nem képesek szállítani ekkora megrendeléseket. De még a cardiffi szállítókat is értesíteni kell, hogy bizonyosan legyen náluk megfelelő mennyiség a megfelelő napon.

Williamsnek igaza volt. Fitz örült, hogy a lány intézi ezt. Megvan benne a képesség, hogy előre tervezzen. Fitz ezt ritka adottságnak tartotta.

– Tudnék használni egy hozzád hasonlót az ezredemben – jegyezte meg.

– Nem viselhetek khakiruhát, nem illik a bőröm színéhez – felelte a lány hetykén.

A főkomornyik megbotránkozott.

– Nana, Williams, csak semmi szemtelenség!

– Bocsánatot kérek, Mr. Peel.

Fitz érezte, hogy ez az ő hibája. Minek évődött a lánnyal? Egyébként nem zavarta Williams pimaszsága. Sőt inkább tetszett neki, - Uram, a szakácsnak volna egypár javaslata a menüket illetőleg – szólalt meg Peel. Átadott Fitznek egy kissé maszatos papírt, amelyet a szakács teleírt gondosan formált, gyermekes betűivel. – Sajnos, még korán van a tavaszi bárányhoz, de Cardiffból rengeteg friss halat hozathatunk, jegelve.

– Ez nagyon emlékeztet arra, ami a novemberi vadászaton volt –mondta Fitz. – Másrészt ez alkalommal nem akarunk semmiféle kísérletezést – jobb, ha ragaszkodunk a kipróbált ételekhez.

– Pontosan, uram.

– Akkor most a borok jönnek – azzal fölállt. – Gyerünk a pincébe. Peel meghökkent. A gróf nem túl sűrűn ment le a pincébe.

Egy gondolat motoszkált valahol Fitz tudata alatt, amelyről nem akart tudomást venni. Habozott, azután kimondta:

– Williams, te is gyere, és jegyzetelj.

A főkomornyik tartotta az ajtót. Fitz elhagyta a könyvtárat, lement a hátsó lépcsőn. A konyha és a személyzet ebédlője az alagsorban volt. Itt más volt az etikett: a cselédlányok és a cipőpucoló fiúk pukedliztek vagy az üstökükhöz emelték a kezüket, ahogy a gróf elhaladt mellettük.

A borraktár az alsó pincében volt. Peel kinyitotta az ajtót, és megszólalt:

– Engedelmével, előremegyek. – Fitz bólintott. Peel gyufát vett elő, meggyújtotta a gyertyát a fali lámpásban, aztán leereszkedett a lépcsőn. Odalent meggyújtott egy másik

lámpát.

Fitznek szerény méretű borraktára volt, úgy tizenkétezer palack, amelynek zömét még az apja és a nagyapja szerezte be. Legtöbb volt a pezsgő, a portói és a rajnai fehér, meg valamivel kevesebb bordói és fehér burgundi. Fitz nem volt borszakértő, de szerette a borraktárt, mert az apjára emlékeztette.

– Egy borraktárban rendre, körültekintésre és jó ízlésre van szükség – szokta volt mondogatni az öregember. – Ezek az erények tették naggyá Britanniát.

Fitz a lehető legjobbat akarta felszolgálni a királynak, de ez jó ítélőképességet igényelt. A pezsgő Perrier-Jout lesz, a legdrágább márka, de melyik évjárat? Az érett húsz-harminc éves pezsgő kevésbé pezseg, viszont zamatosabb, ám a fiatalabb évjáratokban van valami vidám íz. Találomra leemelt az egyik polcról egy porlepte, pókhálós palackot.

A szivarzsebéből előhúzott fehér lenvászon zsebkendővel törölte le a címkét. Még mindig nem látta a dátumot a homályos gyertyafényben. Megmutatta az üveget Peelnek, aki elővette a pápaszemét.

– Ezernyolcszázötvenhét – mondta.

– Jó ég, erre emlékszem – felelte Fitz. – Az első évjárat, amit megkóstoltam, és egyúttal a legjobb. – Váratlanul megérezte, hogy a szobalány közel hajol hozzá, úgy bámulja a palackot, amely sok évvel idősebb nála. Megdöbbenésére kissé elakadt a lélegzete Williams közelségétől.

– Attól tartok, az ötvenhetes talán már túl van a virágkorán – mondta Peel. – Javasolhatom az ezernyolcszázkilencvenkettest?

Fitz megszemlélt egy újabb üveget, aztán döntött.

– Nem tudom elolvasni ebben a fényben – mondta. – Hozna nekem egy nagyítót, Peel?

A főkomornyik felment a kőlépcsőn.

Fitz ránézett Williamsre. Éppen valami őrültséget készült elkövetni, de nem bírta fékezni magát.

– De csinos lány vagy – mondta.

– Köszönöm, uram!

A lány sötét fürtjei kibújtak a bóbita alól. Fitz megérintette ezt a hajat. Tudta, hogy később meg fogja bánni.

– Ismered azt a kifejezést, hogy droit du seigneur?

Hallotta, hogy rekedt a hangja.

– Walesi vagyok, nem francia – felelte a lány, és fölszegte az állát, azzal a pimaszsággal, amely, mint Fitz már megállapította, a jellemző tulajdonsága volt.

Átcsúsztatta a kezét Williams hajáról a tarkójára, és a szemébe nézett. A lány merész önbizalommal viszonozta a pillantását. De azt jelenti vajon az arckifejezése, hogy szeretné, ha a férfi továbbmenne – vagy talán egy megalázó jelenetre készül?

Súlyos lépések hallatszottak a pincelépcső felől. Peel visszajött. Fitz elhúzódott a lánytól.

Meglepő módon Williams vihogni kezdett.

– De bűntudatosnak tűnik – mondta. – Mint egy iskolásfiú.

Peel megjelent a fakó gyertyafényben, és átnyújtott egy ezüsttálcát, amelyen elefántcsont nyelű nagyító hevert.

Fitz megpróbált normálisan lélegezni. Megfogta a nagyító nyelét, és folytatta a borosüvegek vizsgálatát. Vigyázott, hogy a tekintete ne találkozzék Williams pillantásával.

Hűha, gondolta, micsoda lány!

Ethel Williamsben pezsgett az energia. Semmi sem zavarta, képes lesz elintézni minden problémát, megbirkózik minden váratlan fordulattal. Amikor a tükörbe pillantott, látta, hogy a bőre fénylik, a szeme szikrázik. Miután vasárnap kijöttek a templomból, apja meg is jegyezte a szokásos, maró humorával: „De vidám vagy! Talán pénzhez jutottál?”

Azon kapta magát, hogy inkább fut, mint jár Ty Gwyn végtelen folyosóin. Mindennap

újabb oldalakat töltöttek meg a noteszében a bevásárlólisták, a személyzet beosztása, az asztalok leszedése és újbóli megterítése és az összesítések: párnahuzatokról, vázákról, szalvétákról, gyertyákról, kanalakról...

Ez volt az ő nagy esélye. Fiatalsága ellenére ő lesz a házvezetőnő a királyi látogatás idején. Mrs. Jevons nem adta jelét, hogy föl akarna kelni betegágyából, így Ethelé volt a teljes felelősség, hogy felkészítse Ty Gwynt a királyi pár látogatására. Mindig érezte, hogy képes kiemelkedni, ha megkapja rá a lehetőséget; de a személyzet merev hierarchiája miatt nemigen mutathatta meg, hogy jobb a többieknél. Ám hirtelen felbukkant egy rés, ő pedig elhatározta, hogy kihasználja. Ezután a betegeskedő Mrs. Jevons talán kevésbé megerőltető munkát kap, és Ethelt léptetik elő házvezetőnővé: megduplázhatja a fizetését, saját hálószobája és nappalija lesz a személyzeti szárnyban!

De most még nem tartott itt. A gróf láthatólag elégedett volt a munkájával, mert úgy döntött, hogy nem hozatja el a londoni házvezetőnőt, amit Ethel komoly bóknak tekintett; mégis aggódott, mert mindig marad idő egy apró botlásra, egy végzetes hibára, ami mindent tönkretehet: egy piszkos tányérra, egy eldugult lefolyóra, egy döglött egérre a fürdőkádban. És akkor a gróf megharagszik.

Szombat reggel, amikorra a király és a királyné érkezését várták, végigjárt minden vendégszobát, ellenőrizte, hogy ég-e a tűz, fölverték-e a párnákat. Minden szobában volt legalább egy váza tele virággal, amelyeket aznap reggel hoztak a melegházból. Minden asztalon kint volt a Ty Gwyn-fejléces levélpapír. Törülköző, szappan, víz készen állt, ha valaki mosdani akarna. Az öreg gróf nem kedvelte a vízvezetéket, Fitz pedig még nem tudta bevezettetni minden szobába a folyó vizet. A száz hálószobás épületben mindössze három vízöblítéses vécé volt, így a legtöbb szobában éjjeliedényt használtak. Bekészítették a Mrs. Jevons saját receptje szerint kevert pot-pourrit is, hogy elnyomják vele a kellemetlen szagokat.

A királyi párt teaidőre várták. A gróf az aberoweni vasútállomáson fogadja őket. Kétségtelenül tömeg is lesz, akik azt remélik, vethetnek egy pillantást a fenséges párra, de a király és a királyné ekkor még nem óhajtott találkozni a néppel. Fitz saját Rolls-Royce-án, egy nagy, zárt automobilon hozza el őket. A király kamarása, Sir Alan Tite és a királlyal együtt utazó személyzet meg a poggyász ló vontatta fogatokon követi őket. Ty Gwyn kocsifelhajtójának két oldalán máris gyülekezett a Walesi Lövészek egy zászlóalja, mert ők szolgáltatják a díszőrséget.

A királyi pár hétfő reggel mutatja meg magát alattvalóinak. Azt tervezték, hogy nyitott hintón végigjárják a környék városkáit, és betérnek az aberoweni városházára, hogy találkozzanak a polgármesterrel és a tanácsnokokkal, mielőtt kihajtatnának a vasútállomásra.

A többi vendég dél körül kezdett szállingózni. Peel a hallban várakozott, kijelölte a szobalányokat, hogy elvezessék őket a szobájukba, és az inasokat, hogy vigyék a bőröndöket. Elsőnek Fitz nagybátyja és nagynénje, Sussex hercege és hercegnéje érkezett. A herceg a király unokatestvére volt, azért hívták meg, hogy az uralkodó otthonosabban érezze magát. A hercegné viszont Fitz nagynénje volt, és a legtöbb rokonához hasonlóan roppantul érdekelte a politika. Londoni szalonját gyakorta látogatták a kormány miniszterei.

A hercegné közölte Ethellel, hogy V. György királynak mániája a pontos idő, és utálja, ha egy házban az órák különböző időt mutatnak. Ethel némán átkozódott. Ty Gwynben több mint száz óra volt. Kölcsönkérte Mrs. Jevons zsebóráját, és elindult a házban, hogy beállítsa az összes órát.

A kis ebédlőben belebotlott a grófba. Az ablaknál állt, láthatólag zaklatottan. Ethel egy pillanatig tanulmányozta. A legmutatósabb férfi volt, akivel valaha is találkozott. Szelíd téli napfénytől megvilágított sápadt arcát mintha fehér márványból faragták volna. Szögletes álla, magas járomcsontja, egyenes orra volt. A haja sötét, ám a szeme zöld, ami szokatlan kombináció. Nem viselt bajuszt, szakállat, de még barkót sem. Miért is takarna el szőrrel egy

ilyen arcot, gondolta Ethel.

A férfi észrevette, hogy nézi.

– Éppen most hallottam, hogy a király szereti, ha van egy tál narancs a szobájában – mondta. – Egy szem nyomorult narancs sincs ebben az átkozott házban!

Ethel elkomorodott. Ennyire idény előtt egyetlen aberoweni zöldséges sem tart narancsot – az ő vevőik nem engedhetnek meg maguknak efféle luxuscikket. Ugyanez a helyzet a dél-walesi völgyek többi városában.

– Ha használhatom a telefont, beszélhetek egy-két cardiffi zöldségessel – mondta. – Nekik lehet narancsuk ebben az évszakban.

– De hogyan juttatják el ide?

– Megkérem a boltost, tegyenek föl egy kosárral a vonatra. – Az órára pillantott, amelyet éppen beállított. – Egy kis szerencsével a narancs éppen a királlyal egy időben érkezik.

– Ez az – mondta a férfi. – Ezt fogjuk tenni. – A lány szemébe nézett. – Döbbenetes vagy! – mondta. – Nem hinném, hogy valaha is találkoztam hozzád fogható lánnyal.

Ethel állta a nézését. Az utóbbi két hétben a gróf többször beszélt vele így, túlságosan is meghitten és egy kicsit szenvedélyesen, ami különös érzést keltett a lányban, egyfajta feszengő mámort, mintha valami veszedelmesen izgalmas dolog készülődne. Olyan volt, mint az a pillanat a tündérmesében, amikor a királyfi belép az elvarázsolt kastélyba.

A varázs megtört, mert kerekek csikorogtak a felhajtón, aztán ismerős hang csendült.

– Peel! De örülök, hogy látom!

Fitz kinézett az ablakon. Komikus képet vágott.

– Jaj, ne – nyögte. – A húgom!

– Isten hozta itthon, Lady Maud! – hallatszott Peel hangja. – Noha nem számítottunk önre.

– A gróf elfelejtett meghívni, de mindenképpen eljöttem.

Ethel visszafojtott egy mosolyt. Fitz szerette tűzrőlpattant húgát, de nehezen jött ki vele. Maud riasztóan liberális politikai nézeteket vallott, szüfrazsett volt, a nők szavazati jogáért harcolt. Ethel csodálatosnak tartotta Maudot – épp az a szabad szellemű nő volt, amilyen ő is szeretett volna lenni.

Fitz kisietett a szobából, Ethel pedig követte a hallba, egy impozáns terembe. Abban a gótikus stílusban rendezték be, amelyet annyira szerettek a Fitz apjához hasonló viktoriánusok: sötét faburkolat, dús mintájú tapéta és a középkori trónokra emlékeztető, faragott tölgyfa székek. Maud akkor jött be az ajtón.

– Fitz, drágám, hogy vagy? – kérdezte.

Maud éppen olyan magas volt, mint a testvére, hasonlítottak is, de az éles metszésű vonások, amelyektől a gróf olyan lett, mint egy istenszobor, kevésbé mutattak egy nőn, ezért Maud inkább jóképű volt, semmint szép. A lompos feministáról elterjedt közkeletű képpel ellentétben ő divatosan öltözött, gombos cipőt viselt bukjelszoknyával, hozzá vastag övvel átfogott, széles kézelőjű, tengerészkék kabátot, és kalapjának elején úgy ágaskodott egy hosszú toll, mint egy ezredzászló.

Herm néni jött vele, Lady Hermia, Fitz másik nagynénje. Ellentétben húgával, aki egy gazdag herceghez ment nőül, Herm egy pazarló báró felesége lett, aki fiatalon és tönkremenve hunyt el. Tíz éve, miután Fitz és Maud szülei néhány hónap alatt mindketten meghaltak, Herm néni hozzájuk költözött, hogy pótanyja legyen a tizenhárom éves Maudnak. Máig úgy viselkedett, mintha mérsékelten hatékony gardedám lenne Maud mellett.

– Mit keresel itt? – kérdezte Fitz a húgától.

– Mondtam, drágám, hogy nem fog neki tetszeni – mormolta Herm néni.

– Nem maradhatok távol, amikor a király idejön – mondta Maud. – Tiszteletlenség lenne.

– Nem akarom, hogy a nők jogairól beszélj a királlyal – mondta Fitz gyengéden és bosszankodva.

Ethel szerint fölösleges volt aggódnia. Maud a radikális politikai nézetei ellenére is tudta,

hogyan hízelegjen és udvaroljon a hatalomban lévő férfiaknak, és még Fitz konzervatív barátai is kedvelték.

– Morrison, fogja, kérem, a kabátomat – mondta Maud. Kigombolta a felöltőt, és elfordult, hogy a komornyik lesegíthesse róla. – Halló, Williams, hogy van? – kérdezte Etheltől.

– Isten hozta ladységedet – válaszolta Ethel. – Megfelel a Gardénia lakosztály?

– Köszönöm, szeretem az ottani kilátást.

– Kíván ebédelni, miközben elkészítem a szobát?

– Igen, farkaséhes vagyok.

– Ma klub stílusban tálalunk, mert a vendégek különböző időpontokban érkeznek.

A klub stílus azt jelentette, hogy a vendégek nem egyszerre esznek, hanem akkor, amikor belépnek az ebédlőbe, akár egy klubban vagy egy étteremben. Ma szerény ebéd volt: forró mulligatawny leves, hideg húsok, füstölt hal, töltött pisztráng, báránysült, néhányfajta desszert és sajt.

Ethel tartotta az ajtót, aztán követte Maudot és Herm nénit az ebédlőbe. A Von Ulrich unokatestvérek már ebédeltek. Walter von Ulrich, a fiatalabb jóképű és kedves volt, és láthatólag élvezte, hogy Ty Gwynben lehet. Robert kötekedő fajta volt: megigazította a cardiffi várat ábrázoló képet a falon, további párnákat kért, fölfedezte, hogy az íróasztalán a tintatartó üres – ez olyan éberségre vallott, amitől Ethel riadtan igyekezett végiggondolni, hogy még mit felejtett el.

A két férfi fölállt, amikor a hölgyek beléptek. Maud egyenesen Walterhoz ment, és azt mondta neki:

– Semmit nem változott tizennyolc éves kora óta! Emlékszik rám? A férfi arca felderült.

– Emlékszem, noha ön viszont sokat változott tizenhárom éves kora óta.

Kezet ráztak, azután Maud arcon csókolta Waltert, mint egy családtagot.

– Akkoriban egy iskolás lány gyötrelmes szenvedélyével lobogtam önért – mondta meghökkentő őszinteséggel.

Walter elmosolyodott.

– Én is ugyanígy éreztem ön iránt.

– De hát mindig úgy viselkedett, mintha valami ifjú istencsapása lennék!

– El kellett rejtenem érzéseimet Fitz elől, aki úgy védelmezett, mint egy őrkutya.

Herm néni köhécseléssel jelezte, hogy helyteleníti a hirtelen közvetlenséget.

– Néni – mondta Maud ő Walter von Ulrich, Fitz régi iskolatársa, aki nálunk töltötte a szünidőket. Most a londoni német nagykövetségen diplomata.

– Hadd mutassam be unokatestváremet, Graf Robert von Ulrichot - mondta Walter. Ethel tudta, hogy németül a graf grófot jelent. – Az osztrák nagykövetség katonai attaséja.

Valójában másod-unokatestvérek, magyarázta Peel fontoskodva Ethelnek: a nagyapáik voltak testvérek, a fiatalabb egy német örökösnőt vett el, és otthagyta Bécset Berlinért, ezért van az, hogy Walter német, míg Robert osztrák. Peel szerette tisztázni az ilyen dolgokat.

Mindenki leült. Ethel kihúzta a széket Herm néninek.

– Parancsol egy kis mulligatawny levest, Lady Hermia? – kérdezte. – Igen, Williams, kérek.

Ethel bólintott egy inasnak. Az a tálalóasztalhoz lépett, ahol a levest tartották melegen egy üstben. Ethel, miután látta, hogy az újonnan érkezettek elhelyezkedtek, csöndesen távozott, hogy elrendezze a szobáikat. Míg az ajtó becsukódott mögötte, hallotta, amint Walter von Ulrich azt mondja:

– Emlékszem, mennyire szerette a zenét, Lady Maud. Éppen az orosz balettról beszélgettünk. Mi a véleménye Gyagilevről?

Nem sok férfit érdekel egy nő véleménye. Fog örülni Maud! Miközben lesietett a lépcsőn, hogy keressen két szobalányt, és felküldje őket a szobákba, Ethel arra gondolt, milyen kedves ember ez a német.

Ty Gwynben a Szoborcsarnok volt az ebédlő előszobája. A vendégek itt gyülekeztek vacsora előtt. Fitzet nem nagyon érdekelte a művészet - valamennyi műalkotást a nagyapja szerezte be –, de a szobrok kellő témát jelentettek a vendégek számára, amíg a vacsorájukra vártak. Miközben nagynénjével, a hercegnével csevegett, aggodalmasan nézett végig a frakkos férfiakon és a kivágott estélyit viselő, diadémos fejű nőkön. A protokoll megkövetelte, hogy minden vendégnek a teremben kell tartózkodnia, amikor a király és a királyné belép. De hol van Maud? Csak nem fog botrányt okozni! Nem, ott van, bordó selyemruhában, az anyjuk gyémántjait viseli, és lelkesen beszélget Walter von Ulrichhal.

Fitz és Maud mindig nagyon közel állt egymáshoz. Az apjuk távoli hős volt, az anyjuk a hős boldogtalan oltárszolgája; a két gyerek egymástól kapta meg a szükséges szeretetet. Miután a szüleik meghaltak, egymásba kapaszkodtak a gyászban. Fitz akkor tizennyolc volt, és igyekezett megvédeni kishúgát a kegyetlen világtól. A lány viszont imádta őt. Mire felnőtt, szabadgondolkodó lett, míg a bátyja továbbra is úgy vélte, hogy mint a család feje, ő parancsol neki. Ám kölcsönös szeretetük elég erősnek bizonyult, hogy túlélje nézeteltéréseiket – mostanáig.

A lány fölhívta Walter figyelmét egy bronz Cupidóra. Fitzcel ellentétben Maud értett az ilyesmihez. Fitz azért imádkozott, hogy egész este a művészetről beszéljen, tartózkodjék a nők jogainak emlegetésétől. Mindenki tudta, hogy V. György gyűlöli a liberálisokat. Az uralkodók rendszerint konzervatívok, de az események még fokozták is a király ellenszenvét a szabadelvűséggel szemben. Egy politikai válság közepén került trónra. A liberális miniszterelnök, H. H. Asquith – akit erősen támogatott a közvélemény – arra kényszerítette, hogy korlátozza a Felsőház hatalmát. Ez a megaláztatás még mindig sajgott. Őfelsége tudja, hogy Fitz, a Felsőház konzervatív tagja az utolsó pillanatig harcolt az úgynevezett reform ellen. De ha Maud ma felbosszantja, azt sosem bocsátja meg.

Walter alacsonyabb rangú diplomatának számított, ám az apja egyike volt a német császár legrégibb barátainak. Robert is jó kapcsolatokkal dicsekedhetett: közel állt Ferenc Ferdinánd főherceghez, az Osztrák–Magyar Monarchia trónörököséhez. Egy másik vendég, aki lelkes köröket írt le, a szálas fiatal amerikai volt. Most éppen a hercegnével beszélgetett. Gus Dewarnak hívták, szenátor apja bizalmas tanácsadója volt az Egyesült Államok elnökének, Woodrow Wilsonnak. Fitz úgy érezte, jól tette, hogy ezeket a fiatal férfiakat, a jövő uralkodó elitjét gyűjtötte ide. Remélte, hogy a király elégedett lesz.Gus Dewar barátságosan, bár félszegen viselkedett. Meggörnyesztette a vállát, mintha jobban szeretne alacsonyabb, kevésbé feltűnő lenni. Láthatólag nem bízott önmagában, de azért mindenkivel szemben kedvesen udvarias volt.

– Az amerikai népet jobban érdeklik a saját ügyei, mint a külpolitika – mondta a hercegnének. – De Wilson elnök liberális, így természetesen jobban szimpatizál a Franciaországhoz és Nagy-Britanniához hasonló demokráciákkal, mint az olyan önkényuralmi, monarchikus rendszerekkel, amilyen Ausztria és Németország.

Ebben a pillanatban feltárult a kétszárnyú ajtó, és a szoba elcsöndesedett. Belépett a király és a királyné. Bea hercegnő bókolt, Fitz meghajolt, a többiek követték a példájukat. Néhány pillanatnyi zavart csönd következett, senki sem szólalhatott meg, amíg a királyi pár nem mondott valamit. Végül a király odaszólt Beának:

– Tudja-e, hogy húsz éve már jártam ebben a házban?

Erre az emberek fölengedtek.

A király igazán elegáns, tűnődött Fitz, miközben négyesben csevegtek. A szakállát és bajuszát gondosan nyírták. A haja ritkult, de még maradt elég, hogy nyílegyenes választékot fésüljenek bele. Testhez álló frakkja illett karcsú termetére: apjától, VII. Edwardtól eltérően ő nem volt ínyenc. Olyan szórakozásokkal töltötte szabadidejét, amelyek pontosságot igényeltek: bélyeget gyűjtött, és gondosan beragasztgatta őket albumaiba. Gúnyolták is miatta

Londonban a tiszteletlen értelmiségiek!

A királyné már félelmetesebb alak volt szürkülő fürtjeivel, szigorú vonalú szájával. Fenséges keblét jól érvényre juttatta a rendkívül mély kivágás, amely mostanában de rigueur volt. Egy német herceg lánya volt, eredetileg György bátyjának, Albertnek szánták, de ő az esküvő előtt elhunyt tüdőgyulladásban. Amikor György a trón örököse lett, átvette bátyja menyasszonyát, bár ezt az elrendezést némelyek kissé középkoriasnak vélték.

Bea elemében volt. Igézően festett rózsaszín selyemruhájában, szőke fürtjeit úgy fésültette, hogy kissé ziláltnak tűnjenek, mintha hirtelen szakított volna félbe egy lopott csókot. Lelkesen csevegett a királlyal. Érezve, hogy V. György nem kedveli az üres locsogást, arról mesélt, hogyan teremtette meg Nagy Péter az orosz flottát, és az uralkodó élénken bólogatott.

Peel megjelent az ebédlő ajtajában, szeplős arcán várakozó pillantással. Elkapta Fitz tekintetét, és nyomatékosan bólintott. Fitz megkérdezte a királynétól:

– Felség, méltóztatna befáradni az ebédlőbe?

A királyné a karját nyújtotta. Mögöttük Bea karolt bele a királyba, a társaság többi tagja kettesével felsorakozott mögöttük. Amikor mindenki elkészült, a menet bevonult az ebédlőbe.

– Milyen szép – mormolta a királyné, amikor meglátta az asztalt.

– Köszönöm – mondta Fitz, és némán sóhajtott megkönnyebbülésében. Bea nagyszerű munkát végzett. Három alacsonyra engedett csillár függött a hosszú asztal fölött. Fényük visszaverődött a terítékek mellett sorakozó kristálypoharakról. Aranyból volt minden evőeszköz, akárcsak a só- és borsszórók, de még a dohányosoknak odakészített, apró gyufatartók is. A fehér abroszt telehintették melegházi rózsákkal, és mintegy utolsó ecsetvonásként Bea csipkés páfrányleveleket erősíttetett a csillárokra, amelyek az aranytálakon gúlába rakott szőlőfürtökig értek.

Mindenki leült, a püspök áldást mondott, és Fitz megnyugodott. Ha egy estély jól kezdődik, csaknem mindig sikeresen folytatódik. A bor és az étel elnézőbbé teszi az embereket a hibák iránt.

Hors d'ceuvres russes volt az első fogás, egy tiszteletkör Bea hazája előtt: apró, kaviáros blini tejszínnel, háromszögletű pirítós füstölt hallal, sós keksz és sózott hering. 1892-es Perrier-Jouat-val öblítették le, amely éppen olyan érett és zamatos volt, ahogy Peel ígérte. Fitz szemmel tartotta Peelt, az pedig a királyt. Amint őfelsége letette az evőeszközt, Peel elvette a tányérját. Ez volt a jel a többi szolgának, hogy váltsanak tányért. Ha valamelyik vendég történetesen még evett, kénytelen volt abbahagyni.

A leves következett, pot-au-feu, finom, száraz, illatos Sanlúcar de Barrameda sherryvel. A nyelvhalat Meursault Charmes óbor kísérte, amely olyan volt, akár egy korty arany. A walesi bárányérméhez 1875-ös Château Lafitte járt – az 1870-es még nem volt alkalmas a fogyasztásra. Vörösbort adtak az utána következő libamájpástétomhoz is. Az utolsó fogás leveles pástétomba sütött, szőlővel körített fogoly volt.

Senki sem evett mindenből. A férfiak abból vettek, ami ízlett nekik, a többivel nem törődtek. Az asszonyok csak egy-két fogásból csipegettek. Sok tányér érintetlenül került vissza a konyhába.

Volt még saláta, desszert, gyümölcs, petit fours. Végül Bea hercegné diszkréten felvonta a szemöldökét, és ránézett a királynéra, aki alig észrevehető biccentéssel válaszolt. Mindketten fölkeltek az asztaltól, mire mindenki fölállt, és a hölgyek elhagyták a termet.

A férfiak visszaültek, a szolgák hozták a szivarosdobozokat, Peel egy kancsó 1847-es Ferreira portóit helyezett el a király jobb keze mellett. Fitz hálásan pöfékelt a szivarjából. A dolgok jól haladtak. A király hírhedten barátságtalan, csak a régi, boldog tengerésznapokból megmaradt hajós bajtársakkal érzi jól magát, de ezen az estén elbűvölő volt, és semmi sem sikerült félre. Még a narancs is megérkezett.

Fitz korábban beszélt Sir Alan Tite-tal, a király kamarásával, egy régimódi oldalszakállt viselő, kvietált tiszttel. Megegyeztek, hogy a király holnap egy-egy órát tölt négyszemközt az

asztalnál ülő férfiak mindegyikével, akik valamennyien belülről ismerik valamelyik kormány ügyeit. Fitz ezen az estén általános politikai társalgással kívánta megtörni a jeget. Megköszörülte a torkát, és Walter von Ulrichhoz fordult.

– Walter, mi tizenöt éve vagyunk barátok, együtt jártunk Etonba – Robertre nézett. – És azóta ismerem az unokatestvéredet, Hogy diákkorunkban hárman osztoztunk egy bécsi lakáson.

Robert elmosolyodott és biccentett. Fitz mindkettejüket kedvelte; Robert konzervatív, akárcsak ő; Walter annak ellenére is nagyon okos, hogy nem számít a hagyományok hívének.

– Most pedig arról beszélnek a világban, hogy országaink háborúzni fognak – folytatta Fitz. – Tényleg van esély egy ilyen tragédiára?

– Ha abból is lehet háború, hogy beszélnek róla, akkor igen, harcolni fogunk – felelte Walter. – De hogy lesz-e valódi oka? Nem hinném.

Gus Dewar tétován fölemelte a kezét. Fitz kedvelte, noha liberális elveket vallott. Lehet, hogy az amerikaiakat nyersnek tartják, de ez itt jól nevelt és egy kicsit félénk. Ugyanakkor meglepően jól értesült. Most éppen azt mondta:

– Angliának és Németországnak számos oka van a háborúra. Walter feléje fordult.

– Mondana rá egy példát?

Gus kifújta a szivarja füstjét.

– A flották vetélkedése.

Walter bólintott.

– A Kaiser nem tartja isteni elrendelésnek, hogy a német flottának örökké kisebbnek kell lennie a britnél.

Fitz aggodalmasan pillantott a királyra. V. György szereti a tengerészetet, ezt könnyen sértésnek veheti. Másrészt Vilmos császár az unokatestvére. György apja és Willy anyja testvérek, mindketten Viktória királynő gyermekei. Fitz megkönnyebbülten látta, hogy őfelsége jóindulatúan mosolyog.

Walter folytatta:

– Ez súrlódásokhoz vezetett a múltban, de két éve nem hivatalosan megegyeztünk flottáink viszonylagos méretéről.

– Na és mi a helyzet a gazdasági versengéssel? – kérdezte Dewar.

– Igaz, Németország napról napra virágzóbb, és a termelés volumenében hamarosan utoléri Angliát és az Egyesült Államokat. De ez miért jelentene gondot? Németország Anglia egyik legnagyobb fogyasztója. Minél többet költünk, annál többet vásárolunk. Gazdasági erőnk jó a brit üzemeknek.

Dewar újra próbálkozott.

– Azt mondják, Németország több gyarmatot akar.

Fitz újból a királyra pillantott, azon morfondírozva, nem sajátítja-e ki ez a két ember a társalgást; ám őfelsége lenyűgözve figyelt.

– Zajlottak gyarmati háborúk, különösen az ön hazájában, Mr. Dewar. De manapság ágyúdörgés nélkül is képesek vagyunk eldönteni ezt a kérdést. Három éve Németország, Nagy-Britannia és Franciaország vitába keveredett Marokkó miatt, ám a vitát háború nélkül elsimították. Nagy-Britannia és Németország mostanában egyezett meg a bagdadi vasút kényes kérdésében. Ha egyszerűen csak folytatjuk, amit most csinálunk, akkor nem fogunk háborúzni.

– Nem haragszik, ha azt a kifejezést használom, hogy német militarizmus? – kérdezte Dewar.

Ez egy kicsit erős volt, és Fitz megrezzent. Walter elvörösödött, de azért simán válaszolt.

– Megbocsátom az őszinteségét. A német császárságot a poroszok irányítják, akik olyan szerepet játszanak, mint az angolok őfelsége Egyesült Királyságában.

Merész dolog összehasonlítani Nagy-Britanniát Németországgal és Angliát

Poroszországgal. Walter a peremén egyensúlyoz annak, ami még megengedhető egy udvarias társalgásban, gondolta feszengve Fitz.

Walter folytatta:

– A poroszoknak erős katonai hagyományaik vannak, de ok nélkül nem háborúznak.

– Akkor hát Németország nem agresszív? – kérdezte Dewar.

– Éppen ellenkezőleg – felelte Walter. – Azt állítom, hogy Németország az egyetlen hatalom a szárazföldi Európában, amely nem agresszív.

Csodálkozó suttogás futott végig az asztal mellett, és Fitz látta, hogy a király fölvonja a szemöldökét. Dewar meghökkenten hátradőlt a székén, és megkérdezte:

– Ezt hogyan gondolja?

Walter tökéletes modora és barátságos hanghordozása elvette provokatív szavainak élét.

– Nézzük először Ausztriát – mondta. – Bécsi unokatestvérem, Robert nem tagadja, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia szeretné kiterjeszteni határait délkeleti irányban.

– Nem ok nélkül – tiltakozott Robert. – A világnak az a része, amelyet a britek Balkánnak hívnak, évszázadokon át az Oszmán Birodalomhoz tartozott, az azonban összeomlott, a Balkán labilissá vált. Az osztrák császár úgy hiszi, hogy szent kötelessége a rend és a kereszténység megőrzése arrafelé.

– Így igaz – bólintott Walter. – De Oroszország is érdeklődik a Balkán iránt.

Fitz úgy érezte, talán Bea miatt, hogy az ő dolga megvédeni az orosz kormányt.

– Nekik is megvan rá a jó okuk – mondta. – A fél külkereskedelmük a Fekete-tengeren és annak a Földközi-tengerbe torkolló szorosain át zajlik. Oroszország nem engedheti meg egyetlen más nagyhatalomnak sem, hogy a Kelet-Balkán elfoglalásával megszerezze a fennhatóságot a szorosok fölött. Ez hurkot vetne az orosz gazdaság nyakába.

– Pontosan – helyeselt Walter. – Hogy áttérjünk Nyugat-Európára, Franciaország arra törekszik, hogy elszakítsa Németországtól Elzászt és Lotaringiát.

Itt felhorkant Jean-Pierre Charlois, a francia vendég.

– Amelyet Franciaországtól loptak el negyvenhárom éve!

– Nem fogok erről vitázni – felelte simán Walter. – Mondjuk úgy, hogy Elzász-Lotaringia 1871-ben csatlakozott a Német Császársághoz, miután Franciaország vereséget szenvedett a porosz–francia háborúban. Ismerje el, Monsieur le Comte, hogy Franciaország visszaköveteli azokat a területeket, akár lopottak, akár nem.

– Természetesen.

A francia hátradőlt, és ivott a portóiból.

– Még Olaszország is földet akar szerezni Ausztriától, a trentinói területet – folytatta Walter.

– Ahol az emberek többsége olaszul beszél – kiáltotta Signor Falli.

– ...meg a dalmát partvidéket...

– Amely tele van velencei oroszlánokkal, katolikus templomokkal és római oszlopokkal!

– ...és Tirolt, pedig ebben a tartományban hosszú múltra tekint vissza az önkormányzat, és az emberek zöme németül beszél.

– Stratégiai szükségszerűség.

– Természetesen.

Most döbbent rá Fitz, milyen ravaszul viselkedik Walter. Nem goromba, csak diszkréten provokál, minden nemzetbe beleszúr, azoknak képviselői pedig többé-kevésbé harcias fogalmazásban megerősítik területi követeléseiket.

Ismét megszólalt Walter:

– De Németország miféle új területekre tarthatna igényt? – Körülnézett, ám az asztal mellett mindenki hallgatott. – Semmilyenekre – válaszolta diadalmasan. – Az egyetlen másik vezető ország Európában, amely ezt elmondhatja magáról, Nagy-Britannia!

Gus Dewar töltött a portóiból, és annyit mondott, amerikaiasan elnyújtott orrhangon:

– Azt hiszem, igaza van.
– Nos, Fitz, öreg barátom, akkor miért háborúznánk? – kérdezte Walter

Vasárnap a reggeli előtt Lady Maud hívatta Ethelt.
A lány alig bírta magába fojtani az ingerült sóhajtást. Borzasztóan sok volt a munkája. Korán volt, de a személyzet már keményen dolgozott. Mielőtt a vendégek fölkeltek, az összes kandallót ki kellett hamuzni, újra be kellett gyújtani, a szeneskannákat meg kellett tölteni. A fontosabb helyiségeket – az ebédlőt, a reggelizőt, a könyvtárat, a dohányzót és a kisebb közös szobákat – rendbe kellett rakni, ki kellett takarítani. Éppen a virágokat ellenőrizte a biliárdteremben, és kicserélte azokat, amelyek hervadásnak indultak, amikor elhívták. Bármennyire szerette is Fitz radikális húgát, remélte, hogy nem valami bonyolult feladattal bízza meg.
Amikor Ethel tizenhárom éves korában beállt Ty Gwynbe dolgozni, a Fitzherbert család és a vendégeik nem igazán tűntek valóságosnak: inkább olyanok voltak, mint egy mese szereplői vagy egy olyan furcsa törzs a Bibliából, mint például a hettiták. Rettegett tőlük. Attól félt, hogy valamit rosszul csinál, és elveszti a munkáját, ugyanakkor rendkívül kíváncsi is volt, szerette volna közelről látni ezeket a különös teremtményeket.
Egy napon az egyik konyhalány azt mondta neki, hogy menjen föl a biliárdterembe, és hozza le a tantaluszt. Ethel olyan ideges lett, hogy meg se kérdezte, mi az a tantalusz. Bement a szobába, és körülnézett, remélve, hogy valami nyilvánvaló dolog, mint egy tálcára való piszkos edény, de semmi olyasmit nem látott, ami a cselédségre tartozna. Javában pityergett, amikor Maud belépett.
Maud akkor tizenöt éves volt, boldogtalan, lázongó, nyakigláb: egy nő, akit gyerekruhában járattak. Csak később talált rá életének értelmére, amikor keresztes hadjárattá változtatta a lázongását. De már tizenöt évesen is tele volt együttérzéssel, ami érzékennyé tette az igazságtalanságra és az elnyomásra.
Megkérdezte Ethelt, mi a baj. A tantaluszról kiderült, hogy egy ezüsttartály a brandy és a whisky számára. Azért hívják tantalusznak, magyarázta Maud, mert szereltek rá egy zárószerkezetet, nehogy a személyzet lopva beleihasson. Ethel megindultan hálálkodott. Ez volt az első jele Maud jóságának, amiért Ethel az évek során a bálványozásig megszerette.
Fölment Maud szobájához, kopogtatott és belépett. A Gardénia lakosztály papírtapétájának aprólékosan kidolgozott virágai a századfordulón kimentek a divatból. Ám a zárt erkélyek Fitz kertjének legbájosabb részére, a Nyugati sétányra néztek, erre a hosszú, egyenes útra, amely virágágyak között vezetett egy nyári lakhoz.
Ethel bosszúságára Maud éppen a cipőjét húzta.
– Sétálni indulok, és maga lesz a gardedámom — mondta. – Segítsen már ezzel a kalappal, és közben mesélje el a pletykákat.
Ethelnek nemigen volt erre ideje, csak hát legalább annyira kíváncsi volt, mint amennyire mérgelődött. Kivel sétál Maud, hol van szokásos gardedámja, Herm néni, és miért vesz ilyen elbűvölő kalapot, amikor csak ide megy a kertbe? Csak nem férfi van a dologban?
– Odalent botrány volt ma reggel - mondta, míg feltűzte Maud sötét hajára a kalapot. Maud úgy gyűjtötte a pletykákat, mint a király a bélyeget. – Morrison csak hajnali négykor került ágyba. Ő az egyik inas – magas, szőke bajszú.
– Ismerem Morrisont. És azt is tudom, hol töltötte az éjszakát. Maud habozott.
Ethel várt egy pillanatig, aztán megkérdezte:
– Nem mondja el nekem?
Megbotránkozna.
Ethel elvigyorodott.
– Annál jobb!
– Robert von Ulrichhal töltötte az éjszakát – Ethelre pillantott az öltözőasztal tükrében. –

Most elszörnyedt?

Ethel el volt bűvölve.

– Ugyan, dehogy! Tudtam, hogy Morrison nincs nagyon odáig a hölgyekért, de azt azért nem gondoltam volna, hogy olyan, ha érti, mire gondolok.

– Robert viszont bizonyosan olyan, és láttam, hogy többször szemez Morrisonnal a vacsora alatt.

– A király előtt! Honnan tud Robertről?

– Walter mesélte.

– Micsoda úriember az, aki ilyesmiket mesél egy hölgynek! Az emberek mindenfélét összehordanak. Hát Londonban miről pletykálnak?

– Mindenki Mr. Lloyd George-ról pletykál.

David Lloyd George a pénzügyminiszter volt, egyébként walesi és tüzes baloldali szónok. Ethel papája azt mondta, hogy Lloyd George inkább a munkáspártba illene. Az 1912-es bányászsztrájk idején még olyanokat is emlegetett, hogy államosítani kellene a bányákat.

– Mit pletykálnak róla? – kérdezte.

– Szeretője van.

– Nem lehet – Ethel ez alkalommal valóban megbotránkozott. – De hát baptista!

Maud elnevette magát.

– Kevésbé volna felháborító, ha anglikán lenne?

– Igen – azt nem tette hozzá, hogy természetesen. – És ki ő?

– Frances Stevenson. A lánya nevelőnőjeként került hozzájuk, de igazán okos teremtés – okleveles klasszika-filológus –, most pedig a személyi titkárnője.

– Ez borzasztó!

– Cicusomnak hívja.

Ethel csaknem elvörösödött. Nem tudott mit mondani erre. Maud fölállt, Ethel fölsegítette rá a kabátját:

– És mi van a feleségével, Margarettel?

– Itt lakik Walesben a négy gyerekkel.

– Öt volt, csak egy meghalt. Szegény asszony!

Maud készen volt. Végigmentek a folyosón, azután le a főlépcsőn. A sötét, hosszú felöltőbe burkolózott Walter von Ulrich a hallban várakozott. Kicsiny bajusza volt, és ragyogó kék szeme. Szédületesen festett a maga nyakig begombolt, német módján; az a fajta férfi, aki meghajlik, összecsapja a bokáját, és utána apró kacsint, gondolta Ethel. Ezért nem akarta hát Maud, hogy Lady Hermia kísérje el.

– Williams akkor került hozzánk, amikor még kislány voltam, és azóta barátok vagyunk – mondta Walternak Maud.

Ethel szerette Maudot, bár azt túlzásnak tartotta, hogy barátok lennének. Maud kedves volt, Ethel csodálta őt, de azért ő az úrnő, Ethel pedig a szolgáló. Maud valójában azt akarta közölni ezzel, hogy Ethel megbízható.

Walter olyan körülményes udvariassággal szólt Ethelhez, amit az ilyen emberek akkor használnak, ha az alárendeltjeikhez beszélnek. – Örülök, hogy megismerhetem, Williams. Hogy van?

– Köszönöm, uram. Hozom a kabátom.

Lerohant a lépcsőn. Nem igazán akart sétálni, amíg a király itt időzik – inkább a szobalányokat ellenőrizte volna –, de nem tagadhatta meg a kérést.

Nyina, Bea hercegnő komornája éppen orosz teát főzött úrnőjének a konyhában. Ethel odaszólt egy szobalánynak.

– Herr Walter fölkelt – mondta. – Rendbe rakhatod a Szürke szobát.

Mihelyt a vendégek előjöttek, a lányoknak be kellett menniük a hálószobákba, hogy takarítsanak, bevessék az ágyakat, kiürítsék az éjjeliedényeket és friss vizet töltsenek a

mosdótálakba. Ethel látta, hogy Peel főkomornyik a tányérokat számolja.

– Van valami mozgás odafönt? – kérdezte.

– Tizenkilenc, húsz – válaszolta Peel. – Mr. Dewar csöngetett meleg vízért a borotválkozáshoz, Signor Falli kávét kért.

– Lady Maud azt akarja, hogy kísérjem el sétálni.

– Kellemetlen – zsémbelt Peel. – Rád itt van szükség a házban. Ezt Ethel is tudta.

– Mit tegyek, Mr. Peel? – kérdezte gúnyosan. – Mondjam neki, hogy táguljon tőlem?

– Elég a szájalásból. Ahogy tudsz, siess vissza.

Amikor Ethel ismét fölment, Gelert, a gróf kutyája a bejáratnál állt, és lelkesen lihegett. Érezte, hogy séta van kilátásban. Valamennyien kimentek, és keresztülvágtak a Keleti pázsiton az erdő felé.

– Gondolom, Lady Maud szüfrazsettet nevelt magából – mondta Ethelnek Walter.

– Éppen fordítva – felelte Maud. – Williams volt az első, aki megismertetett a liberális eszmékkel.

– Mindent az apámtól tanultam – mondta Ethel.

Tudta, hogy valójában nem vele akarnak beszélgetni. Az etikett nem engedte, hogy kettesben maradjanak, így a következő legjobb megoldást választották. Ethel magához szólította Gelertet, aztán előrefutott, játszott a kutyával, megadta Maudéknak azt a magányt, amire vélhetőleg vágytak. Visszanézve látta, hogy egymás kezét fogják.

Maud aztán nem sokat vacakol, gondolta Ethel. Tegnap megmondta, hogy tíz éve nem látta Waltert. De még akkor sem valami románcról volt szó, csak néma vonzalomról. Valami történhetett múlt éjjel. Talán sokáig beszélgettek. Maud mindenkivel flörtölt – így tudta meg azt, amire kíváncsi volt –, de, ez itt láthatólag komoly.

Valamivel később azt hallotta, hogy Walter rázendít egy dalra. Maud csatlakozott hozzá, aztán abbahagyták és nevetni kezdtek. Maud szerette a zenét, és egész jól zongorázott, nem úgy, mint Fitz, aki botfülű volt. Úgy tűnt, Walter is muzikális. Kellemes, magas baritonja volt, amelyet Ethel szerint nagyra értékeltek volna a Bethesda-imaházban.

Gondolatai visszatértek a munkájához. Egyetlen pár kitisztított cipőt sem látott a hálószobák ajtaja előtt. Fel kell hajtania a cipőpucoló fiúkat, és meg kell sürgetnie őket. Idegesen találgatta, mennyi lehet az idő. Ha ez még sokáig tart, kénytelen lesz követelni, hogy visszatérhessen a házba.

Visszanézett, ám ez alkalommal nem látta se Waltert, se Maudot. Megálltak vagy más irányba indultak? Mozdulatlanul állt egy-két percig, de nem várakozhatott idekint egész reggel, így hát elindult visszafelé a fák között.

A következő percben meglátta őket. Egymást átölelve, szenvedélyesen csókolóztak, Walter keze Maud hátsójára tapadt, úgy szorította magához a lányt. A szájuk nyitva volt, és Ethel hallotta, hogy Maud felnyög.

Bámulta őket, és azon morfondírozott, hogy vajon őt fogja-e valaha is így csókolni férfi? Ragyás Llewellyn megcsókolta a tengerparton egy templomi kirándulás alkalmával, de akkor nem volt nyitva a szájuk, a testük nem simult össze, és Ethel biztosan nem nyögött. A kis Daraboló Dai, a hentes fia felcsúsztatta a kezét a szoknyáján a cardiffi Palace moziban, ő azonban néhány másodperc múlva ellökte. Komolyan tetszett neki Llewellyn Davies, egy tanár fia, aki beszélt neki a liberális kormányról, és azt mondta Ethelnek, hogy olyan a melle, mint két meleg madárka a fészkében; de aztán elment a főiskolára, és sosem írt a lánynak. Ők izgalomba hozták, felkeltették a kíváncsiságát, hogy milyen lenne a folytatás, de sose keltettek benne szenvedélyt. Irigyelte Maudot.

Aztán Maud kinyitotta a szemét, észrevette Ethelt, és kibontakozott az ölelésből.

Gelert hirtelen vinnyogni kezdett, a lába közé kapta a farkát, és körbe-körbe kezdett futkosni. Mi ütött bele?

Egy pillanattal később Ethel érezte, hogy megremeg a föld, mintha expresszvonat robogna

mellettük, noha a vasút innen több száz méterre ért véget.

Maud elkomorodott, és szóra nyitotta a száját, ekkor azonban mennydörgésszerű reccsenés hallatszott.

– Mi az ördög volt ez? – kérdezte Maud.

Ethel tudta.

Felsikoltott és futásnak eredt.

Billy Williams és Tommy Griffiths szünetet tartott.

Egy Négylábnyi Szén nevű teléren dolgoztak, alig ötszázötven méter mélyen, jóval magasabban a főszintnél. A telért öt szakaszra osztották, amelyeket a brit lóversenypályák után neveztek el, az övék a szellőzőaknához legközelebbi, az Ascot volt. A két fiú akkordánsként dolgozott az idősebb bányászok mellett. A vájár az egyenes csákánnyal választotta le a szenet a fejtőfrontról, az akkordáns egy csillébe lapátolta. Szokás szerint ma is reggel hatkor kezdtek dolgozni, és most, néhány órával később megpihentek. Leültek a nedves földre, hátukat a vágat falának vetették, hagyták, hogy a szellőztetőrendszer lágy susogással hűtse a bőrüket, és nagyot búztak a kulacsukban lévő langymeleg, édes teából.

1898-ban születtek ugyanazon a napon, még fél év választotta el őket a tizenhatodik születésnapjuktól. Testi fejlettségük különbsége, amely annyira zavarta a tizenhárom éves Billyt, nyomtalanul eltűnt. Mindkettőből széles vállú, izmos karú fiatalember lett, akik hetente egyszer borotválkoztak, noha nem igazán volt rá szükségük. Csak rövidnadrágot és bakancsot viseltek, bőrük fekete volt az izzadtság és a szénpor keverékétől. A halvány lámpafényben úgy ragyogtak, mint a pogány istenek ébenfa szobrai. Egyedül a sapkájuk rontotta le a hatást.

A munka kemény volt, de hozzászoktak. Nem panaszkodtak sajgó hátuk, merev ízületeik miatt, mint az idősebbek. Volt fölös energiájuk, a szabadnapjaikon ugyanilyen fárasztó dolgokkal foglalkoztak, rögbiztek, vagy virágágyat ástak, vagy puszta kézzel bokszoltak a Két Korona nevű kocsma mögötti csűrben.

Billy nem felejtette el a három évvel korábbi beavatását – még mindig izzott benne a felháborodás, ha rágondolt. Akkor megfogadta, hogy sosem bántja az új fiatal fiúkat. Éppen ma figyelmeztette a kis Bert Morgant:

– Ne lepődj meg, ha az emberek szórakoznak veled. Lehet, hogy otthagynak a sötétben egy órára, vagy más hasonló hülyeséget művelnek. A kis elméket a kis dolgok szórakoztatják.

Az idősebbek dühösen meredtek rá a felvonóban, de ő állta a nézésüket. Tudta, hogy neki van igaza, és azok is tudták.

Mama még dühösebb volt, mint Billy.

– Mondd csak meg nekem! – kiáltott rá papára, míg a kezét csípőre téve állt a nappali közepén, és sötét szeme lángolt az igazságos haragtól. – Netán az Úr akarja úgy, hogy a kisfiúkat megkínozzák?

– Te ezt úgyse értenéd, mert asszony vagy – felelte papa, ami rá nem jellemzően lagymatag válasz volt.

Billy hitt benne, hogy a világ általában és az aberoweni akna különösen jobb hely lenne, ha minden ember istenfélő életet élne. Tommy, akinek az apja ateista volt, Marx Károly lelkes híve, abban hitt, hogy a tőkés rendszer a forradalmi munkásosztály némi segítségével hamarosan elpusztítja önmagát. A két fiú ádáz vitákat folytatott, de azért a legjobb barátok maradtak.

– Nem illene vasárnap dolgoznod – mondta Tommy.

Ez igaz volt. A bánya extra műszakokat rendelt el, hogy képes legyen kielégíteni a szén iránti keresletet, de az egyház tiltakozása miatt a Celtic Minerals a vasárnapi sihtát nem tette kötelezővé. Billy, noha megemlékezett az ünnepnapról, ilyenkor mégis dolgozott.

– Azt hiszem, az Úr azt akarja, hogy legyen egy biciklim – válaszolta.

Tommy elnevette magát, pedig Billy nem tréfált. A Bethesda-imaház nyitott egy filiálét

egy kis faluban, és Billy egyike volt az aberoweni gyülekezet azon tagjainak, akik önként vállalták, hogy minden második vasárnapon átmennek a hegyen, hogy segítsék az Új templom működését. Ha lenne biciklije, akkor hétköznap esténként is mehetne, és segíthetne hittant vagy imaórát tartani. Megbeszélte ezt az elöljárókkal, ők pedig egyetértettek abban, hogy az Úr néhány hétig megáldja Billy sabbati munkálkodását.

Éppen ezt akarta elmagyarázni, amikor megrázkódott alatta a föld, olyan borzalmas reccsenés hallatszott, mintha elkövetkezett volna az ítélet napja, és a szélroham kiverte a kezéből a kulacsot.

A szíve mintha megállt volna. Hirtelen eszébe jutott, hogy ötszáz méternyire vannak a föld alatt, sok millió tonna föld és szikla van a fejük fölött, és ezt csupán néhány gerenda tartja vissza.

– Mi az ördög volt ez? – kérdezte rémülten Tommy.

Billy a félelemtől reszketve talpra ugrott. Fölemelte a lámpáját, és mindkét irányban végignézett a vágaton. Nem volt tűz, nem omlottak sziklák, és nem volt több por, mint normális körülmények között. Amikor a visszhang elhalt, nem ismétlődött meg a zaj.

– Robbanás volt – mondta remegő hangon. Ez volt az, amitől minden bányász mindennap rettegett. A bányalég hirtelen felszabadulása leomlaszthatta a sziklát, elég volt, hogy egy vájár rossz helyre üssön a telérben. Ha senki nem veszi észre a figyelmeztető jeleket – vagy ha egyszerűen túl gyorsan nő meg a sújtólég koncentrációja –, a gyúlékony gáz akár egy póni patkójának szikrájától vagy a lift elektromos csengőjétől is belobbanhat, de előfordulhat az is, hogy valamelyik ostoba bányász a tilalom ellenére pipára gyújt.

– De hol történt? kérdezte Tommy.

– Bizonyára lent a főszinten - ezért menekültünk meg.

– Jézus Krisztus segítsen minket!

– Fog – felelte Billy, és a rettegése csillapodni kezdett. – Különösen, ha mi is segítünk magunkon. – Nem látták a két vájárt, akikkel dolgoztak – átmentek a pihenő idejére a Goodwood szakaszba. Billynek és Tommynak egyedül kellett döntenie. – Jobb, ha elmegyünk az aknához.

Belebújtak a ruhájukba, a lámpákat az övükre akasztották, és futva indultak a Pyramus nevű szellőzőakna felé. A felvonónál Daraboló Dai volt a lenti aknacsatlós.

– A lift nem működik – mondta riadtan. – Csak csöngetek és csöngetek!

Daraboló Dai félelme ragályos volt, Billynek le kellett küzdenie a saját rémületét. Egy perc múlva szólalt csak meg:

– Mi a helyzet a telefonnal?

Az aknacsatlós villanycsengővel adott jeleket a fenti társának, de mostanában mindkét szintre beszereltek egy telefont, amely a bányaigazgató, Maldwvn]Morgan irodájába volt bekötve.

– Semmi válasz – mondta Dai.

– Majd én megpróbálom.

A telefon a falon volt a lift mellett. Billy leemelte a fülhallgatót, és megforgatta a kurblit.

– Gyerünk már, gyerünk már!

– Igen? – kérdezte egy reszkető hang. Arthur Llewellyn volt, az igazgató titkára.

– Ragyás, itt Billy Williams – kiáltotta Billy a telefonba, – Hol van Mr. Morgan?

– Nincs itt. Mi volt ez a dörrenés?

– Föld alatti robbanás, te idióta! Hol a főnök?

– Elment Merthyrbe – felelte Spotty panaszosan.

– Miért ment? Nem érdekes, felejtsd el. A következőt kell tenni. Ragyás, figyelsz?

– Persze.

A hang mintha erősödött volna.

– Mindenekelőtt küldj el valakit a metodista templomba, és üzend meg Picsogó Dainak,

hogy szedje össze a mentőcsapatát!

– Rendben.

– Aztán telefonálj a kórházba, hogy küldjék ide a mentőautót az aknához!

– Megsebesült valaki?

– Egy ilyen robbanás után biztosan! Harmadszor a szénmosóból küldj el mindenkit a tűzoltó tömlőkért.

– Tűz?

– A szénpor égni fog. Negyedszer, hívd föl a rendőrséget, és mondd meg Geraintnak, hogy robbanás történt. Majd ő telefonál Cardiffba. – Más nem jutott az eszébe. – Rendben?

– Rendben, Billy.

Billy visszatette a fülhallgatót a helyére. Nem volt biztos abban, hogy mennyire hatékonyak az utasításai, de a tárgyalás Ragyással kitisztította az elméjét.

– Bizonyára sebesültek vannak a főszinten – mondta Daraboló Dainak és Tommynak. – Le kell mennünk.

– Nem tudunk, nincs itt a lift – felelte Dai.

– Van létra az akna falán, nem?

– De hát az majdnem hétszáz méter!

– Hát ha puhapöcsű lennék, akkor nem bányásznak megyek, ugye?

Bátran beszélt, pedig halálosan félt. Az akna létráját ritkán használták, és lehet, hogy nincs jó állapotban. Egy csúszás vagy egy törött fok elég, hogy lezuhanjon és meghaljon,

Dai egy kondulással kinyitotta az ajtót. Az aknát téglával bélelték, ami nyirkos és penészes volt. A burkolat mentén keskeny, vízszintes perem futott körbe. A téglába cementezett ácskapcsok tartották a vaslétrát. Egyáltalán nem volt megnyugtató látvány a vékony rúdjaival és a keskeny fokaival. Billy habozott, már bánta ösztönös virtuskodását. De most már túlságosan megalázó lett volna visszakozni. Mély lélegzetet vett, és némán imádkozva kilépett a párkányra.

Addig araszolt, amíg el nem érte a létrát. A kezét a nadrágjába törölte, megmarkolta a rudakat, rátette a lábát a létra fokára.

Elindult lefelé. A vas durva fogású volt, rozsdapelyhek tapadtak a tenyerére. Egyes helyeken az ácskapcsok meglazultak, és a létra idegesítően csúszkált a talpa alatt. Az övére erősített lámpa elég fényt adott, hogy megvilágítsa az alatta sorjázó fokokat, de nem látta az akna alját. Nem tudta, hogy ez jó-e vagy rossz.

A leereszkedés sajnálatos módon időt adott neki a gondolkodásra. Eszébe jutott, hányféle módon halhatnak meg a bányászok. Csak a legszerencsésebbek halnak irgalmasan gyors halált a robbanástól. Az égő metán fojtogató szén-dioxidot termel, amit a bányászok utógáznak hívnak. Sokan csapdába esnek a lehulló sziklák miatt, és elvéreznek, mielőtt a segítség megérkezne. Mások szomjan halnak, miközben társaik néhány méterrel arrébb kétségbeesetten igyekeznek alagutat ásni a törmelékben.

Hirtelen szeretett volna visszafordulni, felkapaszkodni a biztonságba ahelyett, hogy leereszkedne a pusztulásba és a zűrzavarba – de nem tehette. Fölötte ott volt Tommy, jött utána lefelé.

– Velem vagy, Tommy? – kiáltotta.

Tommy közvetlenül a feje fölül válaszolt:

– Naná!

Ez megnyugtatta Billyt. Gyorsabban ereszkedett, visszatért az önbizalma. Hamarosan fényt látott és hangokat hallott. Ahogy közeledett a főszinthez, megérezte a füstszagot.

Sikoltozásból és döndülésekből keveredő, vérfagyasztó hangzavar ütötte meg a fülét. Vadul törte a fejét, hogy mi okozhatja. Attól tartott, hogy a lárma aláássa a bátorságát. Összeszedte magát: kell lennie valamilyen ésszerű magyarázatnak. Egy perccel később rájött, hogy a rémült pónik nyerítését hallja, akik a bokszuk deszkaoldalát rugdossák, mert

kétségbeesetten menekülnének. Most, hogy megértette a helyzetet, a lárma nem lett kevésbé idegtépő: ugyanúgy érezte magát, mint a lovak.

Elérte a főszintet, körbeoldalazott a téglaperemen, belülről kinyitotta az ajtót, és hálásan kilépett a sáros földre. A föld alatti félhomályt még jobban elsötétítették a füstgomolyok, de azért látta a fővágatokat.

A lenti aknacsatlós Patrick O'Connor volt, egy középkorú férfi, aki egy omláskor elvesztette a fél kezét. Miután katolikus volt, természetesen Pápa Patnek hívták. Hitetlenül meredt a fiúra.

– Jézus-velem Billy! – mondta. – Honnan a búbánatos nyavalyából jössz?

– A Négylábnyi Szénből – felelte Billy. – Hallottuk a robbanást. Billy nyomában Tommy is kibújt az aknából, és megkérdezte: – Mi történt, Pat?

– Amennyire kivehetem, a robbanásnak a szint másik végén, a Thisbe közelében kellett történnie – felelte Pat. – Az igazgatóhelyettes és mindenki más elment, hogy megnézze. – Higgadtan beszélt, ám a tekintete kétségbeesett volt.

Billy odament a telefonhoz, és megforgatta a kart. Egy pillanattal később az apja hangját hallotta,

– Williams vagyok, ki beszél?

Billy nem állt le azon töprengeni, hogy miért egy szakszervezeti vezető veszi föl a szénbánya igazgatójának telefonját. Vészhelyzetben bármi megtörténhet.

– Papa, Billy vagyok!

– Hála legyen a kegyelmező Úristennek, hogy megvagy – mondta az apja elcsukló hangon; azután a szokott pattogós modorában folytatta: – Mondd el, mit tudsz, fiam.

– Tommyval együtt a Négylábnyi Szénben voltunk. Lemásztunk a Pyramusban a főszintre. Úgy gondoljuk, hogy a robbanás a Thisbe felé történt. Itt csak füst van, nem sok. De a lift nem működik.

– A robbanástól megsérült a felvonószerkezet – mondta papa nyugodtan. – De már dolgozunk rajta, perceken belül megjavítjuk. Hívjatok oda annyi embert az akna fenekére, amennyit csak tudtok, hogy elkezdhessük felhozni őket, amint a lift rendben van.

– Megmondom nekik.

– A Thisbe akna teljesen tönkrement, így legyen gondotok rá, hogy senki ne meneküljön arrafelé. Csapdába kerülhetnek a tűz miatt.

– Rendben.

– Van egy légzőkészülék az igazgatóhelyettes irodája mellett.

Billy tudta. Ez egy friss újítás volt, amit a szakszervezet harcolt ki, és az 1911-es szénbányászati törvény tett kötelezővé.

– A levegő pillanatnyilag nem olyan rossz – mondta.

– Ott talán nem, ahol te vagy, de arrébb rosszabb lehet.

– Jól van.

Billy letette a fülhallgatót.

Elismételte Tommynak és Patnek, amit az apja mondott. Pat egy új szekrénysorra mutatott.

– A kulcsnak az irodában kell lennie.

Billy berohant az igazgatóhelyettes irodájába, de nem látott kulcsokat. Gyanította, hogy valakinek az övén lógnak. Ismét a szekrénysorra nézett. Mindegyikre azt írták: „Légzőkészülék." A szekrények bádogból készültek.

– Van feszítővasad, Pat? – kérdezte.

Az aknacsatlósnak volt egy szerszámkészlete a kisebb javításokhoz. Pat odaadott neki egy vaskos csavarhúzót. Billy fürgén feltörte az első szekrényt.

Üres volt.

Hitetlenül bámulta.

– Átvertek minket – mondta Pat.

– Kapitalista fattyak – tódította Tommy.

Billy kinyitott egy másik szekrényt. Az is üres volt. Vad dühvel törte fel a többit is, le akarta leplezni a Celtic Minerals és Perceval Jones becstelenségét.

– Megleszünk nélkülük – mondta Tommy.

Ő már alig várta, hogy indulhasson, de Billy szeretett volna gondolkozni előbb. Tekintete megtalálta a tűzoltócsillét. Ez volt az igazgatóság siralmas kísérlete a tűzoltásra: egy szenescsille vízzel töltve, és egy rászerelt kéziszivattyú. Nem volt teljesen használhatatlan: Billy látta, hogyan működik egy úgynevezett „villanás" után, amikor az alagút tetejének közelében belobbant egy kevés bányalég, és az összes bányász hasra vetette magát. A villanás néha begyújtotta a szénport a vágat falain, ami természetesen szétterjedt.

– Vigyük a tűzoltócsillét! – kiáltotta Tommynak.

A csille már a sínen volt, ketten el tudták tolni. Billy gondolt rá, hogy befogjanak egy lovat, azután úgy döntött, az túl sokáig tartana, különösen, mivel az összes állat pánikba esett.

Micky fiam a Körömvirág szakaszon dolgozik – mondta Pápa Pat –, de nem mehetek oda, hogy megkeressem, itt kell maradnom. – Kétségbeesett volt az arca, de vészhelyzetben az aknacsatlósnak az aknánál kell maradnia – ez megmásíthatatlan törvény.

– Majd utánanézek – ígérte Billy.

– Köszönöm, Billy fiam.

A két fiú végigtolta a csillét a fővágaton. A csilléken nem volt fék: úgy fékezték le őket, hogy egy jókora fadarabot nyomtak a küllők közé. Sok halált és számtalan sebesülést okoztak az elszabadult csillék.

– Ne túl gyorsan – mondta Billy.

Vagy kétszáz métert tettek meg a vágatban, amikor a hőmérséklet emelkedni kezdett, a füst sűrűsödött. Hamarosan hangokat hallottak. Ezeket követve befordultak egy mellékvágatba. A szénrétegnek most éppen ezt a részét termelték ki. Billy az egyik oldalon láthatta az egymástól egyforma távolságra sorakozó nyílásokat, amelyek a bányászok munkahelyére vezettek: ezeket rendszerint kapunak, néha azonban csak lyuknak hívták. Ahogy erősödött a hangzavar, megállították a csillét, és előrenéztek.

Az alagút égett. Lángok nyaldosták a falakat és a földet. Maroknyi ember ácsorgott a tűz szélén, árnyalakjukat úgy rajzolta ki az izzás, mintha kárhozottak lennének a pokolban. Az egyiknél pokróc volt, azzal csapkodta teljesen hatástalanul a parázsló gerendát. Mások ordítoztak: de senki sem hallgatott senkire. A távolban alig látható csillesor sejlett. A füstnek furcsa módon olyan szaga volt, mint a sült húsnak. Billy émelyegve értette meg, hogy a csilléket húzó pónitól származik.

Megszólította az egyik embert.

– Mi van itt?

– Emberek estek csapdába a kapujukban, de nem tudjuk kihozni őket.

Billy látta, hogy Rhys Price az. Nem csoda, hogy semmit nem csinálnak.

– Elhoztuk a tűzoltócsillét – mondta.

Egy másik ember is odafordult. Billy megkönnyebbülten látta, hogy John Jones, a Boltos az, egy értelmesebb pasas.

– Okosan – mondta Jones. – Hát akkor locsoljuk meg ezt a rohadt helyet!

Billy legöngyölte a tömlőt, Tommy a szivattyúhoz állt. Billy a sugarat a mennyezetre irányította, hogy a víz lefusson a falakon. Hamarosan rájött, hogy a bánya szellőztetőrendszere, amely a Thisbében lefelé fújja a levegőt, a Pyramusban pedig föl, egyenesen az ő irányába hajtja a lángot és a füstöt. Amint teheti, szól a fentieknek, hogy fordítsák át a szellőztetőket. A megfordítható ventilátorok most már kötelezőek voltak – ezt az 1911-es törvény írta elő.

Akármennyi fáradságba került is, a tűz lohadni kezdett, és Billy lassan előbbre jutott. Néhány perc múlva a legközelebbi kapuban kialudtak a lángok. Azonnal kirohant két

bányász, és lihegve szívták be az akna viszonylag tiszta levegőjét. Billy látta, hogy a két Ponti testvér az, Giuseppe és Giovanni, más néven Joey és Johnny.

Néhány ember berontott a kapuba. John Jones a karjában hozta ki a lovász Pónis Dai ernyedt testét. Billy nem látta, hogy halott-e vagy csak eszméletlen.

– A Pyramusba vigyétek, ne a Thisbébe!

Price rámreccsent.

– Ki a fene vagy te, Jézus-velem Billy, hogy csak úgy parancsolgatsz itt?

Billy nem vesztegette az időt arra, hogy Price-szal vitatkozzék. Jones-nak válaszolt:

– Telefonon beszéltem a felszínnel. A Thisbe súlyosan megsérült, de a Pyramusban hamarosan működni fog a lift. Azt mondták, figyelmeztessek mindenkit, hogy a Pyramushoz menjen.

– Jól van, szólok nekik – mondta Jones, és elment.

Billy és Tommy tovább harcolt a tűzzel, további kapukat tisztított meg, újabb embereket szabadított ki. Voltak, akik véreztek, sokan megégtek, néhányukat a lezuhanó sziklák találták el. Akik képesek voltak járni, komor menetben vitték magukkal a holtakat és a súlyos sérülteket.

A víz hamarosan elfogyott.

– Toljuk vissza a csillét, és töltsük meg az akna fenekén összegyűlt vízből – mondta Billy.

Együtt siettek vissza. A lift még mindig nem működött, de most már körülbelül tucatnyi bányász várta. A földön is többen feküdtek, volt, aki nyöszörgött kínjában, mások baljósan hallgattak. Miközben Tommy megtöltötte a csillét a sáros vízzel, Billy leakasztotta a fülhallgatót. Ismét az apja vette föl a telefont.

– A felvonó öt perc múlva működik – mondta. – Mi a helyzet odalent?

– A kapukból kihoztunk néhány halottat és sebesültet. Küldjetek le vízzel teli csilléket, amint lehet.

– Veled mi van?

– Megvagyok. Figyelj, papa, meg kéne fordítani a szellőztetőket. A Pyramuson hajtsátok lefelé a levegőt és a Thisbén föl. Így elfújja füstöt és a bányaléget a mentőegységektől.

– Az lehetetlen – mondta az apja.

– De hát ez a törvény! Az aknák szellőztetésének megfordíthatónak kell lennie!

– Perceval Jones zokogott egy sort az ellenőröknek, mire kapott még egy évet, hogy változtathasson a szellőztetőrendszeren.

Billy káromkodott volna, ha nem a saját apjával beszél a telefonon.

– Nem lehet beindítani a locsolót?

– Dehogynem, azt megtehetjük – felelte papa. – Hogy miért nem gondoltam erre – szólt oda valaki másnak.

Billy a helyére akasztotta a fülhallgatót. Segített Tommynak megtölteni a csillét, váltották egymást a szivattyúnál. Legalább annyi ideig tartott megtölteni a csillét, mint kiüríteni. Egyre kevesebb ember érkezett a kigyulladt részből, mert a tűz feltartóztathatatlanul tombolt. Végre megtelt a csille, és ők elindultak visszafelé.

A locsolófejek beindultak, de amikor Billy és Tommy a tűzhöz érkezett, látták, hogy a keskeny öntözőcsövekből spriccelő víz túlságosan kevés ahhoz, hogy eloltsa a lángokat. Ám addigra Boltos Jones megszervezte az embereket. A nem sebesült túlélőket ott tartotta a mentéshez, a járóképes sebesülteket elküldte az aknához. Ahogy Billy és Tommy bekötötte a tömlőt, Jones kikapta a kezükből, és a szivattyúhoz parancsolt egy embert.

– Ti ketten hozzatok még egy csille vizet – mondta. – Így folyamatosan olthatunk.

– Rendben – mondta Billy, de mielőtt megfordult volna, észrevett valamit. Egy alak rohant át a lángokon, égő ruhában. – Jóságos ég – mondta Billy elszörnyedve. A futó ember megbotlott és elesett.

Billy ráordított Jonesra.

– Locsolj!

Választ nem várva berontott a vágatba. Érezte, ahogy a víz a hátába csapódik. A hőség borzalmas volt, az arca égett, a ruhája füstölt. Megragadta az elterült bányász vállát, és hátrafelé futva húzni kezdte. Nem láthatta az arcát, de azt azért meg tudta állapítani, hogy korabeli fiú lehet.

Jones egyfolytában Billyt locsolta a tömlővel, átáztatta a haját, a hátát, a lábát, de a fiú elöl száraz volt, és érezte megperzselődött bőrének szagát. Felordított fájdalmában, de sikerült megtartania az ájultat. A következő percben kint volt a tűzből. Megfordult, hogy Jones elölről is lelocsolhassa. Áldott megkönnyebbülést hozott az arcát érő víz: még mindig fájt, de már elviselhető volt a sajgás.

Jones lelocsolta a földön heverő bányászt. Billy megfordította, és látta, hogy Pat fia az, Michael O'Connor, ismertebb nevén Pápa Micky. Pat arra kérte őt, hogy keresse meg a fiát!

– Édes Jézus, irgalmazz Patnek!

Lehajolt, fölnyalábolta Mickyt. A test ernyedt és élettelen volt. – Elviszem az aknához - mondta.

– Helyes – felelte Jones. Valahogy furcsán nézett rá. – Vigyed, Billy fiam.

Tommy vele ment. Billy szédült, de azért elbírta Mickyt. A fővágatban találkoztak egy mentőosztaggal. Póni vontatott mellettük egy vízzel teli, rövid csillesort. Bizonyára fentről jöttek, vagyis a lift működik, és most már szervezetten folyik a mentés, gondolta fáradtan Billy.

Igaza volt. Akkor érkezett az aknához, amikor megjött a lift: újabb, védőruhás mentők zúdultak ki belőle, vízzel töltött csillékkel. Mihelyt az érkezők szétszóródtak és elindultak a tűz felé, a sebesültek beszálltak a liftbe, magukkal cipelve a halottakat és öntudatlanokat.

Amint Pápa Pat felküldte a liftet, Billy odament hozzá, karjában Mickyvel.

Pat iszonyodva nézett rá, és a fejét rázta, mintha bizony tagadhatná a hírt.

– Sajnálom, Pat – mondta Billy.

Pat nem akart ránézni a halottra.

– Nem – mondta. – Ez nem az én Mickym.

– Kihúztam a tűzből, Pat – felelte Billy. – Csak piszkosul elkéstem. – Azután sírva fakadt.

A vacsora minden tekintetben sikeres volt. Beával madarat lehetett volna fogatni; a legszívesebben minden héten rendezett volna egy estélyt a királynak. Fitz átment hozzá, és ahogy számított rá, felesége szívesen fogadta. Reggelig maradt, csak azelőtt osont ki a szobából, hogy Nyina megérkezett a teával.

Attól tartott, hogy a férfiak vitája talán túlságosan heves volt egy királyi vacsorához, de nem kellett aggódnia. A király a reggelinél megköszönte neki:

– Lenyűgöző beszélgetés volt, pontosan olyan tanulságos, amilyet akartam.

Fitz ragyogott a büszkeségtől.

Míg a reggelit követő szivarját szívta, átgondolta a dolgot, és rájött, hogy nem rémíti meg a háború gondolata. Automatikusan úgy emlegette mint tragédiát, mégsem lehet teljesen rossz dolog. A háború egyesíti a nemzetet a közös ellenséggel szemben, és kioltja a zavargás tüzeit. Nem lesz több sztrájk, a köztársaság emlegetése hazafiatlannak számít majd. Talán még a nők is felhagynak vele, hogy szavazati jogot követeljenek. Személy szerint különös módon vonzónak találta a kilátást. A háború esélyt adhat arra, hogy hasznos lehessen, próbára tegye a bátorságát, szolgálja hazáját, viszonozza végre valamivel a vagyont és a kiváltságokat, amelyekkel elhalmozta az élet.

Délelőtt kezdtek jönni a hírek a bánya felől, és elhomályosították az összejövetel csillogását. Csak egyetlen vendég ment le Aberowenbe: Gus Dewar, az amerikai. Ettől függetlenül mindenkinek olyan érzése volt, hogy kikerült a figyelem középpontjából, amihez nem szokott hozzá. Az ebéd nyomott hangulatban zajlott le, a délutáni mulatságokat törölték.

Fitz attól tartott, hogy a király elégedetlen lesz vele, noha neki semmi köze sem volt a bánya dolgaihoz. Nem volt sem igazgató, sem részvényes a Celtic Mineralsban. Ő pusztán a bányajogok koncesszióját adta el a cégnek, amely minden tonna szén után részesedést fizetett. Kétség nem fér hozzá, hogy senki ésszerűen gondolkodó személy nem vádolhatja azért, ami történt. Ennek ellenére sem szabad olyan látszatot kelteni, hogy a nemesség a léha élveknek áldoz, miközben emberek estek csapdába a föld alatt, különösen amikor a király és a királyné is itt van látogatóban. Vagyis jóformán semmit sem lehetett csinálni az olvasáson és a dohányzáson kívül. A királyi pár bizonyosan unatkozik.

Fitz dühöngött. Mindig halnak meg emberek, a katonákat megölik az ütközetben, a tengerészek elsüllyednek a hajóikkal, a vonatok összeütköznek, alvó vendégekkel teli szállodák égnek porig. Miért pont akkor történik bányaszerencsétlenség, amikor ő a királyt látja vendégül?

Kevéssel vacsora előtt megérkezett Perceval Jones, Aberowen polgármestere és a Celtic Minerals elnöke, hogy tömören tájékoztassa a grófot az eseményekről. Fitz megérdeklődte Sir Alan Tite-tól, óhajtja-e hallani a király a jelentést. Őfelsége óhajtja, jött a válasz, és Fitz megkönnyebbült: legalább van valami tennivalója az uralkodónak.

A férfi vendégek a kényelmes kis fogadószobában gyülekeztek, ahol egy zongora állt puha székek és cserepes pálmák között. Jones fekete frakkot viselt, amelyet ma reggel kétségtelenül a templomba vett fel. A kurta, fontoskodó emberke úgy festett kétsoros, szürke mellényében, mint egy kevélyen pipiskedő madár.

A király szmokingban volt.

– Örülök, hogy eljött – mondta élénken.

– Volt szerencsém megszorítani Felséged kezét 1911-ben, amikor eljött Cardiffba, a walesi herceg beiktatására – mondta Jones.

– Örülök, hogy felújítjuk ismeretségünket, noha őszintén sajnálom, hogy ez ilyen szerencsétlen körülmények között történik – felelte a király. – Mondja el, mi történt, olyan egyszerű szavakkal, mintha egy igazgatótársának mesélné a klubjában egy ital mellett.

Ez okos, gondolta Fitz, éppen a megfelelő hangnem – noha senki nem kínálta Jonest itallal, és a király sem kínálta hellyel.

– Felséged igazán kegyes – Jones cardiffi kiejtéssel beszélt, amely keményebb a völgybeliek dallamos beszédénél. – Kétszázhúsz ember volt lent a bányában, amikor robbanás történt, a szokásosnál kevesebben dolgoztak, mert ez különleges, vasárnapi műszak.

– Tudja a pontos számot? – kérdezte a király.

– Ó, igen, felség, minden egyes ember nevét följegyezzük, aki lemegy.

– Bocsásson meg, hogy félbeszakítottam. Kérem, folytassa.

– Mindkét akna megsérült, de a tűzoltó brigádoknak locsolóberendezésünk segítségével sikerült megfékezniük a tüzet, és kijuttatták az embereket. – Az órájára pillantott. – Két órája kétszáztizenöt embert hoztak föl.

– Ez úgy hangzik, Jones, hogy nagyon hatékonyan kezelte a vészhelyzetet.

– Hálásan köszönöm, felség.

– Mind a kétszáztizenöt ember él?

– Nem, felség. Nyolcan meghaltak. Ötvenen olyan súlyos sérüléseket szenvedtek, hogy orvosra van szükségük.

– Istenem – sóhajtott a király. – Milyen szomorú.

Miközben Jones elmagyarázta, milyen lépéseket tettek a lent rekedt öt ember felkutatására és kimentésére, Peel besiklott a szobába, és odajött Fitzhez. A komornyik frakkot viselt, már felkészült a vacsora tálalására.

– Talán érdekelné, mylord.

– Mi? – kérdezte súgva Fitz.

– Williams szobalány most jött vissza a bányától, ahol az öccse máris afféle hősnek

számít. Ha a király talán tőle magától akarná hallani a történetet.

Fitz gondolkodott egy darabig. Williams bizonyára izgatott, és talán nem a megfelelő dolgot mondja. Másrészt a király valószínűleg szeretne beszélni valakivel, aki közvetlenül érdekelt a történtekben. Elhatározta, hogy szerencsét próbál.

– Felség – mondta –, az egyik szolgálóm most tért vissza a bányától, és talán vannak frissebb hírei. Az öccse a föld alatt volt, amikor a gáz felrobbant. Kegyeskedik kikérdezni?

– Igen, természetesen – mondta a király. – Küldje be, kérem. Néhány perccel később belépett Ethel Williams. Formaruhája maszatos volt a szénportól, de az arcát megmosta. Bókolt a király előtt, aki megszólította:

– Mik a legújabb hírek?

– Felséges Úr, a Szegfű szakaszon öt embert temetett be a sziklaomlás. A mentőcsapat most ássa át magát a törmeléken, de a tűz még ég.

Fitz megfigyelte, hogy a király viselkedése egy árnyalatnyit megváltozott, mikor Ethelhez szólt. Perceval Jonesra szinte rá sem pillantott, és türelmetlenül dobolt a szék karján, míg hallgatta; Ethelnek viszont a szemébe nézett, és láthatólag jobban érdekelte a lány, mint az igazgató. Szelídebb volt a hangja is, mikor megkérdezte:

– Mit mond az öccse?

– Bányalégrobbanás gyújtotta meg a szénport, és az ég. A tűz sok embert csapdába ejtett a munkahelyén, néhányan megfulladtak. Az öcsém és a többiek nem tudták megmenteni őket, mert nem voltak légzőkészülékek.

– Ez nem így van – szólalt meg Jones.

– Szerintem pedig igen – vitatkozott Gus Dewar: szokása szerint most is bátortalan volt egy kicsit, de azért igyekezett határozottan fellépni. – Beszéltem néhány emberrel, akik a bányából jöttek föl. Azt mondták, hogy a „Légzőkészülék” feliratú szekrények üresek voltak.

Mintha a haragját próbálta volna magába fojtani.

– És nem tudták eloltani a lángokat, mert nem volt elég víz a föld alatt – mondta Ethel Williams. A szeme dühösen megvillant, amit Fitz olyan vonzónak talált, hogy a szíve ugrott egyet.

– Van tűzoltó készülék – tiltakozott Jones.

Ismét Gus Dewar szólalt meg.

– Egy vízzel töltött csille és egy kéziszivattyú.

Ethel Williams folytatta:

– A légáramlás irányát meg kellett volna fordítani, de Mr. Jones nem alakíttatta át a szellőztetőberendezést úgy, ahogy a törvény előírja! Jones megsértődött.

– Ez nem lehetséges...

Fitz a szavába vágott.

– Jól van, Jones, ez itt nem nyilvános kihallgatás, Őfelsége pusztán az emberek benyomásait akarja megismerni.

– Így van – helyeselt a király. – De volna egy téma, amiben tanácsot adhat nekem, Jones.

– Megtisztel felséged...

– Azt terveztem, hogy holnap délelőtt meglátogatom Aberowent meg néhány közeli falut, és önt is felkeresem a városházán. De ilyen körülmények között nem tűnik helyesnek a parádé.

Sir Alan, aki a király bal válla mögött ült, megcsóválta a fejét, és azt suttogta:

– Abszolúte lehetetlen.

– Másrészt – folytatta a király – nem volna helyes úgy távozni, hogy nem is veszünk tudomást a szerencsétlenségről. Az emberek azt gondolhatnák, hogy érzéketlenek vagyunk.

Fitz sejtette, hogy valami összekoccanás történt a király és a kísérete között. Valószínűleg törölni akarták a látogatást, úgy vélték, az a legkevésbé kockázatos megoldás; a király viszont úgy érezte, hogy tennie kell egy gesztust.

Csönd volt, Perceval a problémán kérődzött. Amikor megszólalt, csak annyit mondott:

– Nehéz ezt eldönteni.

– Javasolhatok valamit? – kérdezte Ethel Williams.

Peel elhűlt.

– Williams – sziszegte. – Csak akkor beszéljen, ha megszólítják! Fitz is meghökkent, hogy a lány ilyen arcátlanul viselkedik a király előtt. Erőltetett nyugalommal mondta:

– Talán majd később, Williams.

De a király elmosolyodott. Fitz megkönnyebbülésére rokonszenvesnek találta Ethelt.

– Akár meg is hallgathatjuk, amit ez az ifjú hölgy javasol – mondta. Ethelnek több se kellett. Teketória nélkül belevágott.

– Felséges uram és a királyné meglátogathatná az elhunytak hozzátartozóit. Semmi parádé, csak egy hintó, fekete lovakkal. Ez sokat jelentene nekik. És mindenki azt gondolná, hogy felségedék csodálatosak.

Az ajkába harapott, és elhallgatott.

Ezzel az utolsó mondattal megsértette az etikettet, aggodalmaskodott Fitz. A királynak nincs szüksége rá, hogy az emberek csodálatosnak tartsák.

Sir Alan elborzadt.

– Ilyesmi még sosem történt – mondta riadtan.

Ám a királyt érdekelte az ötlet.

– Meglátogatni a gyászolókat... – mondta tűnődve. A kamaráshoz fordult. – Jupiterre, Alan, úgy vélem, kapitális gondolat! Együtt érzek népemmel a szenvedés idején. Semmi parádé, csak egyetlen hintó. – A lányhoz fordult. – Nagyon helyes, Williams – mondta. – Köszönöm a tanácsot.

Fitz fellélegzett.

Végül természetesen nem csak egy hintó indult el. A király és a királyné az elsőben ült Sir Alannel és egy udvarhölggyel; Fitz és Bea ült a másodikban a püspökkel; hátul pedig pónifogatban a válogatott személyzet. Perceval Jones is föl akart kéredzkedni valamelyik kocsira, de Fitz elvetette az ötletet. Ahogy Ethel rámutatott, a hátramaradottak esetleg a torkának ugrottak volna.

Szeles nap volt, hideg eső csapkodta a lovakat, ahogy lefelé ügettek a Ty Gwynből kivezető úton. Ethel a harmadik kocsin ült, ismert minden bányászcsaládot Aberowenben. Ő volt az egyetlen Ty Gwynben, aki az összes halott és sebesült nevét tudta. Ő irányította a kocsisokat, ő fogja emlékeztetni a kamarást, hogy ki kicsoda. Szurkolt. Tőle származott az ötlet, ha rosszul sül el, őt fogják vádolni.

Ahogy kihajtottak a pompás vaskapun, Ethelt, mint mindig, most is megdöbbentette a hirtelen változás. Odabent rend volt, báj és szépség, kint a való világ csúfsága fogadta. Az út mentén a béresek házai sorakoztak, apró, kétszobás kunyhók, előttük fahulladék, szemét. Néhány mocskos gyerek játszott az árokban. Kevéssel utánuk kezdődtek a bányászházak, amelyek különbek voltak a béresek kunyhóinál, de csúfak és egyhangúak olyasvalaki szemének, mint Ethel, akit elkényeztettek

Gwyn ablakainak, ajtóinak, tetőinek tökéletes arányai. A kinti emberek olcsó ruhában jártak, amely hamar kiment a formájából, és színük megkopott, úgyhogy minden férfi szürkés öltönyt és minden nő barnás ruhát viselt. Ethel formaruháját, a meleg gyapjúszoknyát és a keményített pamutblúzt még azok a lányok is irigyelték, akik szívesen mondogatták, hogy sosem alacsonyodnának le a cselédsorba. De a legnagyobb különbséget maguk az emberek jelentették. A kintieknek pörsenéses volt a bőre, piszkos a haja, fekete a körme. A férfiak köhögtek, a nők szipogtak, minden gyereknek folyt az orra. A szegények csoszogtak és sántikáltak az út mentén, ahol a gazdagok magabiztosan lépkedtek.

A kocsik lehajtottak a domboldalról a Mafeking sorra. A lakosság zöme az utcákon

ácsorgott és várakozott, de nem voltak zászlók, nem éljeneztek, csak meghajoltak és pukedliztek, amíg a hintók meg nem álltak a tizenkilences ház előtt,

Ethel leugrott a kocsiról, és halkan beszélt Sir Alannel.

– Sien Evans, öt gyermeke van, elvesztette a férjét, David Evanst, aki a föld alatt volt lovász – Ethel jól ismerte David Evanst, másik nevén Pónis Dait: a Bethesda-imaház egyik elöljárója volt.

Sir Alan biccentett, és Ethel gyorsan hátralépett, míg a kamarás a király fülébe suttogott. Ethel elkapta Fitz pillantását: a férfi helyeslően bólintott. A lány érezte, hogy elvörösödik. A királynak segít és a gróf elégedett vele.

A király és a királyné odament a bejárathoz. A festés hámlott, de a küszöböt fényesre kefélték. Sosem hittem volna, hogy ilyet látok, gondolta Ethel; a király kopogtat a bányász házának ajtaján. A király frakkot és fekete cilindert viselt: Ethel határozottan közölte Sir Alannel, hogy az aberoweniek nem szeretnék olyasfajta tweedfelöltőben látni az uralkodójukat, amilyet maguk is viselhetnének.

Az ajtót kinyitotta a legjobb ruhájába öltözött özvegy, aki még kalapot is tett. Fitz fölvetette, hogy a király meglephetné az embereket, ám Ethel tiltakozott, és Sir Alan vele értett egyet. Egy meglepetésszerű látogatáson egy feldúlt családnál a királyi pár esetleg részeg férfiakat, félmeztelen nőket és verekedő gyerekeket láthatna. Jobb, ha mindenkit előre figyelmeztetnek.

– Jó napot, én vagyok a király – mondta György, és udvariasan megemelte a kalapját. – Ön Mrs. David Evans?

Az asszony egy pillanatig bután bámult. Ő ahhoz szokott, hogy Mrs. Pónis Dainak szólítják.

– Szeretném elmondani, mennyire sajnáljuk a férjét, Davidet – mondta a király.

Mrs. Pónis Dai túlságosan ideges volt ahhoz, hogy bármit is érezzen.

– Nagyon szépen köszönöm – mondta mereven.

Ethel látta, hogy ez így túlságosan formális. A király éppen olyan kínosan érezte magát, mint az özvegy.

Ekkor a királyné megérintette Mrs. Dai karját.

– Nagyon nehéz lehet ez most magának, kedves – mondta.

– Igen, asszonyom, nagyon nehéz – suttogta az özvegy, aztán könnyekben tört ki.

Ethel letörölt egy könnycseppet a saját arcáról.

A király zavarban volt, de dicséretére legyen mondva, állta a sarat, és azt suttogta:

– Nagyon szomorú, nagyon szomorú.

Mrs. Evans zokogott, de nem futamodott meg, és nem fordította el az arcát. Ethel látta, hogy nincs semmi méltóság a gyászában: Mrs. Dai arcán foltok vöröslöttek, nyitott száján látszott, hogy elvesztette a fogai felét, a zokogása rekedt volt a kétségbeeséstől.

– Ej, ej – mondta a királyné. Mrs. Dai markába nyomta a zsebkendőjét. – Fogja csak!

Mrs. Dai még nem töltötte be a harmincat, de nagy keze göcsörtös és bütykös volt az ízületi gyulladástól, mint egy öregasszonyé. Megtörölte az arcát a királyné zsebkendőjével. A zokogása csillapodott.

– Olyan jó ember volt, asszonyom – mondta. – Sosem emelt kezet rám. A királyné nem tudta, mit mondjon egy emberről, akinek az volt az erénye, hogy nem verte a feleségét.

– Még a pónikhoz is gyengéd volt – tette hozzá Mrs. Dai. – Ebben biztos vagyok – mondta a királyné, aki ezzel visszakerült az ismerős terepre.

Egy apróság totyogott elő a házból, és megmarkolta az anyja szoknyáját. A király ismét próbálkozott.

– Úgy tudom, öt gyermeke van.

– Ó, uram, mi lesz velük a tatájuk nélkül?

– Ez nagyon szomorú ismételte meg a király.

Sir Alan köhögött, mire a király azt mondta.

– Most meglátogatjuk a többieket, akik az önéhez hasonlóan szomorú helyzetbe kerültek.

– Ó, uram, olyan kedves volt, hogy eljöttek hozzánk! Nem tudom elmondani, hogy mennyire sokat jelent ez nekem. Köszönöm, köszönöm! A király elfordult.

A királyné azt mondta:

– Ma este imádkozni fogok önért, Mrs. Evans.

Aztán követte a férjét.

Miközben beszálltak a hintójukba, Fitz átadott Mrs. Dainak egy borítékot. Ethel tudta, hogy öt arany fontsterling és egy cédula rejtőzik benne, Ty Gwyn kék címeres levélpapírja, amelyre azt írták kézzel: „Ezt Fitzherbert gróf küldi önnek, mély részvéte jeléül."

Ez is Ethel ötlete volt.

Egy héttel a robbanás után Billy templomba ment papával, mamával és Ótatával.

A Bethesda-imaház szögletes, fehérre meszelt épület volt, ahol egyetlen kép sem volt a falon. A székeket sorokba állították egy dísztelen asztal négy oldalán. Az asztalon egy vekni fehér kenyér volt egy Woolworth's porcelántányéron és egy kancsó olcsó sherry állt mellette: a jelképes kenyér és bor. Az istentiszteletet nem hívták misének vagy áldozásnak, egyszerűen a kenyér megtörésének.

Tizenegy órakor a száz-egynéhány fős gyülekezet már elfoglalta a helyét: a férfiak az ünneplőjüket viselték, a nők kalapot, a gyerekek tisztára csutakolva fészkelődtek a hátsó sorokban. Nem volt előírt szertartás: a férfiak azt tették, amire a Szentlélek rávette őket – imát rögtönöztek, himnuszt énekeltek, felolvastak néhány verset a Bibliából, vagy rövid szentbeszédet mondtak. Az asszonyok természetesen csöndben maradtak.

A gyakorlatban azért volt valami kialakult minta. Az első imát mindig az egyik elöljáró mondta, aki aztán megtörte a kenyeret, és a tányért átadta a hozzá legközelebb ülő személynek. A gyerekeket leszámítva a gyülekezet minden tagja tört egy falatot, és megette. Ezután a bor járt körbe, és mindenki ivott a kancsóból, az asszonyok cseppnyit, némelyik férfi egy jó, kiadós kortyot. Ezután valamennyien némán ültek, amíg valaki meg nem mozdult és beszélni nem kezdett.

Amikor Billy megkérdezte az apját, hogy hány éves kortól lehet szentbeszédet mondani az istentiszteleten, papa csak annyit felelt: – Erre nincs szabály. A Szentlélek útmutatását követjük.

Billy szaván fogta az apját. Ha egy himnusz első sora az eszébe jutott, úgy vette, hogy a Szentlélek bökte oldalba, tehát fölállt, és bejelentette, mit fognak énekelni. Nála kicsit korainak számított az ilyesmi, de a gyülekezet elfogadta. A dél-walesi szénmező templomainak legalább a felében hallották már, hogy a föld alatti beavatás során Jézus megjelent a fiúnak, ezért Billy különlegesnek számított.

Ezen a reggelen minden ima vigaszért könyörgött a gyászolóknak, elsősorban Mrs. Pónis Dainak, aki elfátyolozva ült köztük, oldalán rémült arcú, legidősebb fiával. Papa az Istent kérte, hogy nagylelkűen bocsássa meg a bányatulajdonosok gonoszságát, akik megsértették a légzőkészüléket és a megfordítható szellőzést előíró törvényt. Billy úgy érezte, hogy valami hiányzik. Túlságosan egyszerű volt gyógyulásért imádkozni. Ő ahhoz szeretett volna segítséget, hogy megérthessék, miként illeszkedik a robbanás Isten tervébe.

Még sosem rögtönzött imát. Sokan imádkoztak szépen zengő szavakkal, idéztek a Szentírásból, csaknem úgy, mintha prédikálnának. Billy úgy sejtette, hogy Istennek nem lehet ilyen könnyen imponálni. Mindig is úgy gondolta, hogy egy szívből jövő, egyszerű ima sokkal hatásosabb.

Az istentisztelet vége felé kezdtek összeállni a szavak és a mondatok az elméjében, és nagyon szeretett volna hangot adni nekik. Mivel ezt a Szentlélek ösztönzésének tekintette, végül csak fölállt.

Szorosan behunyta a szemét, és elkezdte:

– Ó, Isten, azt kérjük tőled ezen a délelőttön, hogy adj vigasztalást azoknak, akik elvesztették a férjüket, az apjukat, a fiukat, és imádkozunk hozzád, hogy a gyászolók megnyissák szívüket, és befogadják a te áldásodat.

Ezt mondta a többieknek. Szünetet tartott, aztán folytatta:

– És most, Uram, még egy ajándékot kérünk tőled: a megértés áldását. Tudnunk kell, Uram, miért történt ez a robbanás a bányában. Mindennek te parancsolsz, akkor miért engedted meg, hogy a bányalég betöltse a főszintet, és miért engedted meg, hogy belobbanjon? Miként lehetséges, Uram, hogy olyan emberek vannak fölöttünk, a Celtic Minerals igazgatói, akik kapzsiságukban semmibe veszik a te néped életét? Miként szolgálhatja szent céljaidat derék emberek halála és azoknak a testeknek a megnyomorodása, amelyeket te teremtettél?

Ismét elhallgatott. Tudta, hogy helytelen úgy követelőzni az Istennél, mintha az igazgatósággal tárgyalna, így hát hozzátette:

– Tudjuk, hogy Aberowen népének szenvedése bizonyára része a te örökkévaló tervednek. – Úgy gondolta, itt talán abbahagyhatná, de nem állhatta meg, hogy még azt ne mondja: – De, Uram, mi ezt nem látjuk, ezért kérjük, magyarázd ezt meg nekünk.

Végül befejezte az imát:

– Jézus Krisztus Urunk nevében.

– Ámen – felelte a gyülekezet.

Aznap délután meghívták Aberowen népét, hogy tekintse meg Ty Gwyn kertjeit. Ez sok munkát jelentett Ethel számára.

Szombat este kiragasztottak egy értesítőt a kocsmákban, és ugyanezt felolvasták a templomokban és az imaházakban a vasárnap délelőtti istentisztelet után. A kertet a tél ellenére is nagyon kicsinosították a király tiszteletére, és az értesítő szerint Fitzherbert gróf meg akarta osztani ezt a látványt a szomszédjaival. A gróf fekete nyakkendőt kötött, és örömmel látta, hogy látogatói hasonlóképpen cselekedtek az elhunytak iránti tiszteletből. Noha ünnepelni természetesen illetlenség lett volna, azért nem maradt el a frissítő.

Ethel három sátrat veretett föl a Keleti pázsiton. Az egyikben fél tucat százliteres hordó állt tele világos sörrel, amit egyenesen a pontycluni Korona serfőzdéből hozott a vonat. Az antialkoholistákra, akikből sok volt Aberowenben, a következő sátorban kecskelábú asztalokon hatalmas teáskannák várakoztak sok száz csészével és csészealjjal. A harmadik, kisebb sátorban sherryt kínáltak a város parányi középosztályának, köztük az anglikán vikáriusnak, a két orvosnak és a bányaigazgatónak, Maldwyn Morgannek, akit máris mint Merthyrbe-ment Morgant emlegettek.

Szerencsére napos idő volt, hideg, de száraz, csak néhány ártatlan külsejű, fehér felhő lebegett magasan a kék égen. Négyezer ember érkezett – szinte a város teljes lakossága –, és csaknem mindenki fekete nyakkendőt, szalagot vagy karszalagot viselt. Sétálgattak a bokrok között, bekukkantottak a ház ablakain, és letaposták a pázsitot.

Bea hercegnő a szobájában maradt: ez nem az ő ízlése szerint való társadalmi esemény volt. Ethel tapasztalata szerint nem létezett önzetlen arisztokrata, de Bea művészetté fejlesztette az önzést. Minden energiáját arra összpontosította, hogy örömet okozzon magának, vagy keresztülvigye az akaratát. Még ha estélyt adott – mert ahhoz értett –, azt is főleg azért tette, hogy legyen egy vitrin, amelyben a szépségét és vonzerejét csillogtathatja.

Fitz a Nagycsarnok viktoriánus-gótikus ragyogásában fogadta vendégeit, hatalmas kutyája mellette hevert a padlón, mint egy rongyszőnyeg. Barna tweedöltönyt viselt, ami a keménygallér és a fekete nyakkendő ellenére is megközelíthetőbbé tette. Mutatósabb, mint valaha, gondolta Ethel. Hármas-négyes csoportokban vezette oda hozzá az elhunytak és sebesültek rokonait, hogy a gróf kifejezhesse részvétét minden aberoweni szenvedőnek. Fitz a szokásos kedvességével beszélt velük, úgyhogy mindenki elbűvölve távozott.

Most már Ethel volt a házvezetőnő. A király látogatása után Bea hercegnő ragaszkodott hozzá, hogy Mrs. Jevons végleg vonuljon vissza: neki nincs ideje fáradt, öreg cselédekre. Ethelben olyasvalakit látott, aki keményen dolgozik, hogy teljesítse az ő kívánságait, így fiatalsága ellenére előléptette. Ethelnek tehát megvalósult az álma. Megkapta a házvezetőnő kis szobáját, amely kívül esett a szolgafertályon. A falra felakasztotta szülei fényképét, ahogy ünneplősen a frissen megnyílt Bethesda-imaház előtt állnak.

Amikor Fitz a lista végére ért, Ethel engedélyt kért, hogy néhány percet a családjával tölthessen.

– Természetesen – mondta a gróf. – Annyi időt töltesz velük, amennyit akarsz. Egyszerűen csodálatos voltál. Nem tudom, mire mennék nélküled. A király is hálás a segítségedért. Hogy tudsz észben tartani ennyi nevet?

A lány mosolygott. Maga sem tudta, miért hozza lázba Fitz dicsérete.

– A legtöbb ember járt már nálunk valamikor, ha azt akarták, hogy az apám segítsen orvosolni valamilyen méltánytalanságot, vagy ha vitába keveredtek egy munkafelügyelővel, vagy aggasztotta őket, hogy betartják-e a bányában a biztonsági előírásokat.

– Nos, szerintem kiváló vagy – mondta a férfi, és rávillantotta ellenállhatatlan mosolyát, amitől az arca majdnem olyan lett, mint valamelyik szomszéd fiúé. – Tiszteltetem az édesapádat.

Ethel kiment, keresztülfutott a gyepen, és csodálatosan érezte magát. Papát, mamát, Billyt és ótatát a teássátorban találta. Papa nagyon méltóságteljes volt az ünneplő fekete öltönyében és a keménygalléros, fehér ingében. Billynek csúnya égés volt az arcán. Ethel megkérdezte:

– Hogy érzed magad, Billy?

– Jól. Borzalmasan fest, de a doktor azt mondja, jobb, ha nincs bekötve.

– Mindenki arról beszél, hogy milyen bátor voltál.

– Mégsem volt elég, hogy megmentsem Pápa Mickyt.

Erre nem lehetett mit mondani, de azért Ethel együtt érzően megsimította öccse karját.

– Ma délelőtt Billy vezette az imánkat a Bethesdában – büszkélkedett mama.

– Ez igen, Billy! De sajnálom, hogy elmulasztottam. – Ethel nem ment el az imaházba, túl sok dolga volt a kastélyban. – Miről szólt az ima?

– Megkértem az Urat, segítsen megérteni, hogyan engedhette meg a robbanást a bányában. – Billy idegesen sandított az apjára, aki nem mosolygott.

– Billy jobban tette volna, ha arra kéri az Urat, erősítse meg a hitét, hogy képes legyen bízni benne anélkül, hogy megértené – mondta papa szigorúan.

Ezen láthatólag már vitatkoztak. Ethelnek nem volt türelme egy teológiai disputához, ami végső soron semmin sem változtat. Igyekezett felderíteni a hangulatot.

– Papa, Fitzherbert gróf megkért, hogy adjam át üdvözletét – mondta. – Hát nem kedves?

Papa nem olvadozott a hírtől.

– Sajnálom, hogy részt vettél a hétfői komédiában – mondta ridegen.

– Hétfőn? – hitetlenkedett a lány. – Amikor a király meglátogatta a családokat?

– Láttam, hogy súgod a neveket annak az idiótának!

– Az Sir Alan Tite volt.

– Nem érdekel, hogy hívja magát, ha látok egy talpnyalót, megismerem.

Ethel megdöbbent. Hogy tud papa ilyen megvetően beszélni az ő nagy pillanatában? Úgy érezte, mindjárt elsírja magát.

– Azt gondoltam, hogy büszke leszel rám, amiért segítek a királynak!

– Hogy merészel a király kondoleálni a népünknél? Mit tud egy király a nehézségekről és a veszélyről?

Elkel igyekezett visszafojtani a könnyeit.

– De, papa, olyan sokat jelentett az embereknek, hogy elment és meglátogatta őket!

– Elterelte a figyelmüket a Celtic Minerals veszélyes és törvénytelen tevékenységéről.

– De nekik vigaszra van szükségük!

Hogyhogy nem érti, döbbent meg a lány.

– A király ellágyította őket. Múlt vasárnap délután ez a város készen állt a lázadásra. Hétfőn este már csak arról tudtak beszélni, hogy a királyné Mrs. Pónis Dainak adta a zsebkendőjét.

Ethel bánata egy szempillantás alatt csapott át haragba.

– Sajnálom, hogy így érzel – mondta hidegen.

– Nincs mit sajnálni...

– Sajnálom, mert tévedsz – felelte a lány elszántan, meg sem várva, hogy az apja befejezze.

Papa megdöbbent. Ritkán mondták neki, hogy téved, különösen nem egy lány.

– Na de Eth... – kezdte mama.

– Az embereknek érzelmei vannak – folytatta a lány kíméletlenül. Erről mindig elfeledkezel.

Papának elállt a szava.

– Most már elég – kiáltott rá mama.

Ethel Billyre nézett, és könnyeinek fátyolán át megdöbbent csodálatot látott az öccse arcán. Ez felbátorította. Szipogott, kézfejével megtörölte a szemét, és azt mondta:

– Te és a szakszervezeted, a biztonsági előírások és a Szentírásod – tudom, papa, hogy mindez fontos, de nem veheted semmibe az emberek érzéseit. Remélem, hogy egy napon a szocializmus jobbá teszi a világot a munkásembereknek, de közben is vigasztalásra van szükségük.

Papa végre megtalálta a hangját.

– Azt hiszem, eleget hallottam – mondta. – Úgy látszik, rosszat tett neked, hogy egy levegőt szívhattál a királlyal. Te egy csitri vagy, nem az a dolgod, hogy az idősebbeket oktasd.

Ethel túlságosan sírt ahhoz, hogy tovább vitatkozhasson.

– Sajnálom, papa – mondta. Súlyos csönd után hozzátette: – Jobb, ha visszamegyek dolgozni.

A gróf ugyan azt mondta, annyi időt tölthet a családjával, amennyit akar, de ő egyedül akart lenni. Hátat fordított vasvilla tekintetű apjának, és visszatért a nagy házba. Továbbra is lesütötte a szemét, és remélte, hogy senki nem veszi észre a könnyeit.

Nem akart senkivel se találkozni, ezért beosont a Gardénia lakosztályba. Lady Maud visszautazott Londonba, így a szoba üres volt, az ágyneműt is lehúzták. Ethel rávetette magát a matracra, és sírt.

Olyan büszke volt! Hogy vehet ennyire semmibe papa mindent, amit ő tesz? Azt akarja, hogy rossz munkát végezzen? A nemességnek dolgozik. Minden szénbányász ezt teszi Aberowenben. Noha a Celtic Minerals alkalmazza őket, a gróf szenét fejtik, és ő ugyanannyit kap egy tonna szénért, mint a munkás, aki a földből kibányászta – erre a tényre az apja sosem mulasztott el rámutatni. Ha helyes, hogy egy jó bányász hatékonyan és termelékenyen dolgozik, akkor miért baj, ha egy jó házvezetőnő teszi ugyanazt?

Hallotta, hogy kinyílik az ajtó. Gyorsan felugrott. A gróf volt az.

– Mi a baj? – kérdezte gyengéden. – Meghallottam, hogy sírtál, ahogy elmentem az ajtó előtt.

– Ne haragudjon, mylord. Nem lett volna szabad idejönnöm.

– Semmi baj. – Őszinte aggodalom látszott hihetetlenül szép arcán. – Miért sírtál?

– Olyan büszke voltam, hogy segítettem a királynak – mondta Ethel bánatosan. – De az apám azt mondja, az csak egy komédia volt, mindent azért csináltak, mert az emberek dühösek a Celtic Mineralsra.

Ismét sírni kezdett.

– Micsoda ostobaság – felelt a férfi. – Akárki megmondhatja, hogy a király részvéte őszinte volt. És a királynéjé is. – Előhúzta fehér batisztkendőjét zakója mellzsebéből. A lány azt várta, hogy odaadja neki, ehelyett Fitz gyengéden letörölgette a könnyeit. Ha az apád nem is, én büszke voltam rád múlt hétfőn.

– Igazán kedves.

– Ugyan, ugyan – felelte Fitz. Lehajolt, és szájon csókolta Ethelt. A lány elhűlt. Ez volt az utolsó, amire számított. Amikor a férfi fülegyenesedett, értetlenül nézett rá.

Fitz viszonozta a pillantását.

– Abszolút csodálatos vagy – mondta halkan; azután ismét megcsókolta.

Ez alkalommal a lány ellökte.

– De, mylord, mit csinál? – suttogta megbotránkozva.

– Nem tudom.

– De hát mit gondol?

– Egyáltalán nem gondolkodom.

Ethel fölnézett a finom metszésű arcra. A zöld szempár merően bámulta, mintha a gondolataiban akarna olvasni. Ekkor rádöbbent, hogy imádja a férfit. Hirtelen elöntötte az izgalom és a vágy.

– Nem tehetek róla – mondta Fitz.

A lány boldogan felsóhajtott.

– Akkor csókolj meg ismét – mondta.

Harmadik fejezet

1914. február

Fél tizenegykor a hall tükre Fitzherbert gróf mayfairi lakásán egy magas, kifogástalanul elegáns férfit mutatott, az angol arisztokraták nappali öltözékében. Keménygallért viselt, mert nem szerette a puha gallér divatját, ezüstszín nyakkendőjét gyöngyös tűvel rögzítette. Voltak barátai, akik úgy gondolták, hogy egy úrnak nem illendő ennyire jól öltözni. „Fitz, hiszen úgy festesz, mint egy közönséges szabó, aki most nyitja ki a műhelyét!”, közölte egyszer vele az ifjú Lowther márki. De hát Lowthie elhanyagolta magát, a mellényét lemorzsázta, a kézelőjét lehamuzta a szivarjával, és azt akarta, hogy mindenki ugyanolyan lompos legyen, mint ő. Fitz gyűlölte az ápolatlanságot, hozzá az elegancia illett.

Föltette szürke cilinderét. Jobb kezében sétabotjával, bal kezében új, szürke antilopkesztyűjével kilépett a házból, és délnek fordult. A Berkeley Square-en egy tizennégy év körüli szőke lányka rákacsintott, és megkérdezte:

– Leszopjalak egy shillingért?

Fitz keresztülvágott a Piccadillyn, majd belépett a Green Parkba. Ritkás hó ült a fák gyökerein. Elhagyta a Buckingham-palotát, és megérkezett a Victoria állomás kevéssé vonzó környékére. Megkérdezte egy rendőrtől, merre van az Ashley Gardens. Kiderült, hogy a római katolikus székesegyház mögött. Ha valaki egy főrendet hív meg látogatóba, gondolta a gróf, igazán valamivel tisztességesebb környéken tarthatna fent irodát!

Apjának egyik régi barátja kérette, akit úgy hívtak, hogy Mansfield Smith-Cummings. A visszavonult tengerésztiszt most a hadügynek végzett valami meghatározhatatlan munkát. Meglehetősen rövid üzenetet küldött: „Hálás lennék, ha szót válthatnék önnel egy országos fontosságú ügyről. Meg tudna látogatni holnap délelőtt, tizenegy óra tájban?” Az üzenetet géppel írták, zöld tintával alákanyarított „C" betű volt az egyetlen aláírás.

Fitz igazából örült, hogy a kormány egyik képviselője beszélni kíván vele. Iszonyodott a gondolattól, hogy ő csak dísz legyen, gazdag arisztokrata, akinek nincs más feladata, mint hogy a társadalmi események fényét emelje a jelenlétével. Reménykedett benne, hogy a tanácsát kérik, talán régi ezrede, a Walesi Lövészek tárgyában. Az is lehet, hogy a dél-walesi

népfelkelőknél kap valamilyen feladatot, akiknek a tiszteletbeli ezredese. Mindenesetre attól, hogy a Hadügyminisztériumba hívatták, már nem érezte tökéletesen feleslegesnek magát.

Már ha ez valóban a Hadügyminisztérium. A címről kiderült, hogy modern háztömb. A portás egy lifthez irányította. Smith-Cumming lakása részben otthonnak, részben irodának tűnt. Egy katonás fellépésű, fürge és hatékony fiatalember azt mondta neki, hogy C azonnal látni akarja.

C nem volt katonás. Pufók volt, kopaszodott, az orra vicclapba illett, és monoklit viselt. Irodáját teletömték mindenféle kacattal: volt ott repülőgépmodell, tájoló meg egy festmény, amelyen parasztok néznek szembe egy kivégzőosztaggal. Fitz apja mindig csak „tengeribeteg kapitányként" emlegette Smith-Cummingot, akinek pályafutása a tengerészetnél nem volt valami ragyogó. Mit keres itt?

– Pontosan mi is ez az iroda? – kérdezte, míg leült.

– Ez a Titkosszolgálati Iroda Külügyi Osztálya – felelte C.

– Nem is tudtam, hogy van titkosszolgálati irodánk.

– Ha az emberek tudnának róla, nem lenne titkos.

– Értem. – Fitz megborzongott az izgalomtól. Hízelgett neki, hogy bizalmas értesülésre méltatják.

– Ugye, lesz olyan kedves, hogy nem említi ezt meg másoknak?

Fitz megértette, hogy udvarias szavakba csomagolt parancsot kapott.

– Természetesen – felelte. Örült, hogy egy belső kör tagjának érezheti magát. Ez azt jelentené, hogy C esetleg felkéri, dolgozzon a hadügynek?

– Gratulálok a sikeres fogadáshoz, amelyet a felséges párnak rendezett. Valóban imponáló csoportot válogatott össze jó kapcsolatokkal rendelkező fiatalemberekből, akiket bemutatott őfelségének.

– Köszönöm. Tulajdonképpen csendes összejövetel volt, de hát fájdalom, semmi sem marad titokban.

– Most pedig elviszi a feleségét Oroszországba.

– A hercegnő orosz. Meg akarja látogatni a testvérét. Ezt az utat régóta tervezzük.

– És Gus Dewar is önökkel tart.

Úgy tűnt, C mindent tud.

– Világ körüli úton van – mondta Fitz. – Ő is épp arrafelé tart. C hátradőlt a székében, és hanyagul odavetette:

– Tudja, hogy miért Alekszejev admirális volt az orosz hadsereg főparancsnoka a japán háborúban, holott sejtelme sem volt a szárazföldi hadviselésről?

Fitz, noha fiúkorát Oroszországban töltötte, és annak idején figyelemmel követte az 1904-1905-Os orosz–japán háború eseményeit, ezt a történetet nem ismerte.

– Mondja.

– Nos, úgy tűnik, Alekszej nagyherceg valami verekedésbe keveredett egy marseille-i bordélyban, és a francia rendőrség letartóztatta. Alekszejev sietett a segítségére, és azt mondta a csendőröknek, hogy ő viselkedett illetlenül, nem a nagyherceg. A nevük hasonlósága hihetővé tette a mesét, és a nagyherceget kiengedték a fogdából. Alekszejevet a hadsereg főparancsnokságával jutalmazták.

– Nem csoda, hogy elvesztették a háborút.

– Ugyanakkor az oroszok tartják fönn a legnagyobb hadsereget, amit valaha látott a világ. Némely számítások szerint hatmillió embert, ha az összes tartalékost behívják. Mindegy, milyen tehetségtelen a vezetés, ez akkor is félelmetes erő. De vajon mennyire lenne hatékony, mondjuk, egy európai háborúban?

– Nem jártam ott, mióta megházasodtam – felelte Fitz. – Nem tudom biztosan.

– Mi sem. És itt jön a képbe maga. Szeretném, ha végezne bizonyos kutatásokat, miközben ott tartózkodik.

Fitz meglepődött.

– De hát a követségünk biztosan foglalkozik ilyesmivel.

– Természetesen – vont vállat C. – Ám a diplomatákat mindig jobban érdekli a politika, mint a katonai ügyek.

– Akkor is kell ott lennie katonai attasénak.

– Egy önhöz hasonló kívülálló friss szemmel lát, nagyjából úgy, mint ahogy Ty Gwynben az ön csoportja olyan ötleteket adott a királynak, amelyeket a külügytől nem kaphatott volna meg. De ha úgy érzi, hogy nem képes...

– Nem utasítom vissza – mondta sietve Fitz. Éppen ellenkezőleg: örült, amiért megkérték, hogy tegyen meg valamit a hazájáért. – Csak meglepett, hogy így intézik ezeket a dolgokat.

– Újonc osztály vagyunk, szerény anyagi forrásokkal. A legjobb informátoraim értelmes utazók, akik elegendő katonai tapasztalattal rendelkeznek ahhoz, hogy megértsék, amit látnak.

– Nagyon helyes.

– Érdekelne, hogy fejlődött-e az orosz tisztikar 1905 óta. Korszerűsítettek-e, vagy még mindig ragaszkodnak a régi elképzelésekhez? Szentpétervárott találkozhat az összes fontos emberrel – a felesége legalább a felükkel rokonságban van.

Fitz a legutóbbi alkalomra gondolt, amikor Oroszország háborúzott. – Japán elsősorban azért verte meg őket, mert az orosz vasutak nem voltak alkalmasak rá, hogy utánpótlást szállítsanak a hadseregnek.

– Azóta azonban igyekeztek javítani a vasúthálózatukat, amihez francia szövetségesüktől kaptak hitelt.

– Gondolom, akkor sokat fejlődhettek.

– Ez a legfőbb kérdés. Vasúton fognak utazni. A vonatok pontosak? Tartsa nyitva a szemét. Egy- vagy kétvágányú a vonalak zöme? A német tábornokok tartalék haditerve azokon a számításokon alapul, hogy mennyi idő alatt lehet mozgósítani az orosz hadsereget. Ha kitör a háború, sok múlik a menetrend pontosságán.

Fitz olyan izgatott lett, mint egy iskolásfiú, de kényszerítette magát, hogy komolyan beszéljen.

– Mindent megteszek, amit tudok.

– Köszönöm - C az órájára nézett.

Fitz fölállt, kezet ráztak.

– Pontosan mikor indul? - kérdezte C.

– Holnap - felelte Fitz. - Isten vele.

Grigorij Peskov figyelte öccsét, Levet, ahogy lehúzza a magas amerikait. Lev csinos arca ragyogott a kisfiús lelkesedéstől, mintha az lenne a fő célja, hogy fitogtassa az ügyességét. Grigorijba beleszúrt az ismerős aggodalom. Attól félt, hogy eljön majd a nap, amikor az öccsét minden kedvessége sem húzhatja ki a csávából.

– Ez egy memóriapróba – mondta Lev angolul. A szavakat kívülről betanulta. – Húzzon egy lapot! – Ordítania kellett, hogy ne vesszen bele a hangja az üzem lármájába: a súlyos gépezetek csörömpölésébe, a gőz sziszegésébe, az utasításokat és kérdéseket üvöltő emberek ricsajába.

A látogatót Gus Dewarnak hívták. Zakója, mellénye és a nadrágja ugyanabból a finom szürke gyapjúszövetből készült. Grigorijt főleg azért érdekelte, mert Buffalóból érkezett.

Dewar barátságos fiatalember volt. Vállat vont, húzott egy lapot Lev paklijából, megnézte.

– Fordítsa meg, és tegye a padra – mondta Lev.

Dewar letette a kártyát a durva deszka munkapadra.

Lev elővett a zsebéből egy egyrubeles bankót, és a kártyára helyezte.

– Most maga letesz egy dollárt. – Ezt csak a gazdag látogatókkal lehetett megcsinálni.

Grigorij tudta, hogy Lev már kicserélte a lapot. A kezében egy másik kártya volt a rubeles

bankjegy alatt. A trükk – amelyet Lev órákon át gyakorolt – abban állt, hogy fölvegye az eredeti kártyát, és elrejtse a tenyerében közvetlenül az után, hogy letette a rubelt és az új lapot.

– Biztos, hogy megengedheti magának egy dollár elvesztését, Mr. Dewar? – kérdezte Lev.

Dewar elmosolyodott, ahogy ilyenkor szokták a balekok.

– Úgy vélem – mondta.

– Emlékszik a kártyájára? – Lev igazából nem beszélt angolul. Ugyanezeket a mondatokat tudta angolul, franciául és olaszul is.

– Pikk ötös – mondta Dewar.

– Téved.

– Biztos vagyok benne.

– Fordítsa meg.

Dewar megfordította. Treff dáma volt.

Lev fölmarkolta a dollárt és az eredeti rubelt.

Grigorij visszatartotta a lélegzetét. Ez volt a veszélyes pillanat. Fog-e panaszkodni az amerikai, hogy kirabolták, bevádolja-e az öccsét? Dewar bánatosan elvigyorodott, és annyit mondott:

– Átvert.

– Ismerek egy másik játékot – mondta Lev.

Ebből elég! Lev túlfeszíti a húrt. Noha már húszéves, Grigorijnak még mindig védelmeznie kell.

– Ne játsszon a testvéremmel – mondta Dewarnak oroszul. – Mindig ő nyer.

Dewar elmosolyodott, és azt felelte tétova oroszsággal:

– Ez jó tanács.

Dewar volt az első a látogatók kis csoportjában, amely megtekintette a Putyilov-gépgyárat. Ez volt Szentpétervár legnagyobb üzeme, harmincezer férfi, nő és gyerek dolgozott benne. Grigorij feladata az volt, hogy megmutassa a saját kicsi, de fontos részlegét. Az üzem mozdonyokat és más nagygépeket gyártott. Grigorij annak a műhelynek volt az előmunkása, amelyikben a vonatkerekek készültek.

Grigorij alig várta, hogy beszélgethessen Dewarral Buffalóról. De mielőtt bármilyen kérdést föltehetett volna, megjelent Kanyin, az öntöde ellenőre, a magas, vékony, gyér hajú mérnök.

Egy másik látogató jött vele. Grigorij a ruhájából kitalálta, hogy bizonyára ő az angol lord. Úgy öltözött, mint egy orosz nemes, frakkba, cilinderrel. Talán az urak mindenütt ezt viselik.

Úgy tudta, hogy a lord neve Fitzherbert. Fekete hajával, mélyzöld szemével a legmutatósabb férfi volt, akit Grigorij valaha látott. A kerékgyártó üzem asszonyai úgy bámulták, mint egy istent.

Kanyin oroszul beszélt Fitzherberttel.

– Itt hetente két mozdonyt állítunk össze – mondta büszkén.

– Döbbenetes – felelte az angol lord.

Grigorij tudta, miért érdeklődnek ennyire ezek az idegenek. Olvasott újságot, eljárt az előadásokra és a vitacsoportokba, amelyeket a szentpétervári bolsevik párt szervezett. A mozdonyok alapvető fontosságúak Oroszország védelmi képességéhez. A látogatók játszhatják, hogy csak kíváncsiak, de valójában a katonai hírszerzésnek gyűjtenek adatokat.

Kanyin bemutatta Grigorijt.

– Peskov az üzem sakkbajnoka. – Kanyin a fejesekhez tartozott, de azért rendes ember volt.

Fitzherbert elbűvölő volt. Megszólította Varját, egy ötvenéves asszonyt, aki kendő alá rejtette őszülő haját.

– Nagyon kedves, hogy megmutatja a munkahelyét – mondta derűsen. Folyékonyan, noha erős akcentussal beszélt oroszul.

Varja, aki félelmetes alak volt – izmos, nagy mellű úgy vihogott, mint egy iskolás lány.

Minden készen állt a bemutatóra. Grigorij acélbugákat tett a tartályba, felszította a kemence lángját, a fém már meg is olvadt. Ám vártak még egy látogatót, a gróf feleségét, akiről azt mondták, hogy orosz – ezért tud oroszul a lord, ami szokatlan az idegeneknél.

Grigorij Buffalóról szerette volna faggatni Dewart, de mielőtt megtehette volna, belépett a kerékgyártó műhelybe a gróf felesége. Földig érő szoknyája seprűként tolta maga előtt a piszkot és a fémforgácsot. Ruhája fölött rövid kabátot hordott, a kíséretében volt egy szolga, karján bundával, egy komorna csomaggal és az üzem egyik igazgatója, az ifjú Maklakov gróf, aki ugyanúgy öltözött, mint Fitzherbert. Maklakov láthatólag odáig volt a látogatótól, mosolygott, halkan beszélgetett vele, és szükségtelenül megfogta a karját. Igaz, csodaszép asszony volt, szőke fürtjeivel, kacéran félrehajtott fejével.

Grigorij azonnal ráismert Bea hercegnőre.

Szíve vadul dobogni kezdett, és hányinger kerülgette. Kíméletlenül visszafojtotta magába a távoli múltból fölmerülő, ocsmány emléket, majd pedig, ahogy vészhelyzetekben szokta, ellenőrizte az öccsét. Vajon Lev emlékszik? Akkortájt hatéves volt. Lev kíváncsian nézte a hercegnőt, mintha nem tudná hova tenni. Aztán Grigorij szeme láttára megváltozott az arca. Már ő is emlékezett. Betegesen elsápadt, majd hirtelen elvörösödött a dühtől.

Addigra Grigorij már ott állt mellette.

– Nyughass – suttogta. – Ne szólj egy szót sem! Ne felejtsd el, hogy Amerikába készülünk – azt semminek sem szabad megakadályoznia! Lev megvetően horkantott.

– Menj vissza az istállóba – utasította Grigorij. Lev kocsis volt; az üzemben sok lovat használtak.

Lev még egy pillanatig mereven bámult a mit sem sejtő hercegnőre. Aztán megfordult és elment. A veszély elmúlt.

Grigorij elkezdte a bemutatót. Biccentett a vele egyívású Iszaaknak, az üzemi focicsapat kapitányának. Iszaak megnyitotta az öntőformát. Ezután ő és Varja fölemelte a peremes vasúti kerék simára csiszolt fából készült mintadeszkáját. Ez a munka önmagában is nagy ügyességet követelt, mert az elliptikus keresztmetszetű küllők egy huszaddal elvékonyodtak a kerékagytól a peremig. A kerék egy hatalmas 4-6-4-es mozdonyhoz készült, a mintadeszka majdnem olyan magas volt, mint az emberek, akik fölemelték.

Belenyomták a mintát a nedves homokból készült öntőkeverékkel töltött, mély tálcába. Iszaak lendületből ráemelte a kovácsoltvas hűtőelemet, hogy kialakítsa a keréktalpat, a nyomkarimát, végül az öntvény tetejét.

Szétbontották a mintát, Grigorij ellenőrizte az öntődeszka nyomán maradt mélyedést. Nem látott szabálytalanságot. Lepermetezte fekete, olajos folyadékkal az öntőhomokot, azután visszazárták a formázószekrényt.

– Kérem, most húzódjanak hátrébb – mondta a látogatóknak. Miután Iszaak odakormányozta a kokilla töltőnyílását az öntőforma fölé, Grigorij lassan meghúzta az emelőt, amely megdöntötte a kokillát.

Az olvasztott acél lomhán folyt bele a mintába. A nedves homok gőzölgött, a pára sziszegve távozott a réseken. Grigorij tapasztalatból tudta, mikor kell visszabillenteni a kokillát, hogy abbamaradjon az öntés.

– A következő lépésben tökéletesítjük a kerék formáját – mondta.

– Mivel a forró fém sokáig hűl, előkészítettem egy korábban öntött kereket.

A kerék már fent volt egy esztergapadon, Grigorij biccentett Varja fiának, Konsztantyinnak, a vasesztergályosnak. A bozontos fekete hajú, sovány, nyakigláb Konsztantyin a bolsevik vitakör elnöke és Grigorij legjobb barátja volt. Beindította a villanymotort, aztán reszelővel formálni kezdte a sebesen forgó kereket.

– Kérem, ne menjenek az eszterga közelébe – figyelmeztette Grigorij a látogatókat. Fölemelte a hangját, hogy túlharsogja a masina nyüszítését. – Ha megérintik, elveszíthetik egy

ujjukat. – Mutatta a bal kezét. – Ahogy velem történt ebben az üzemben tizenkét éves koromban.

– Csak egy csúnya csonk volt a gyűrűsujja helyén. Észrevette, hogy Maklakov gróf görbén néz rá: nem tetszett neki, hogy emlékeztetik profitjának emberi árára. Bea hercegnő viszont undorral vegyes igézettel bámulta. Grigorij arra gondolt, hogy netán erotikus izgalmat ébreszt benne a szenny és a szenvedés? Szokatlan, hogy egy úrhölgy eljöjjön látogatóba egy gyárba.

Intett Konsztantyinnak, aki leállította az esztergát.

– Most kaliberkörzővel ellenőrizzük a méretet. – Fölemelte a szerszámot. – A vasúti kereket tökéletesen kell méretezni. Ha az átmérő eltérése meghaladja a négy millimétert – ami körülbelül olyan vastag, mint a ceruzában a grafit –, a kereket be kell olvasztani, és újra kell önteni.

– Hány kereket tudnak gyártani naponta? – kérdezte Fitzherbert oroszul.

– Átlagban hatot-hetet, a selejttől függően.

– Hány órát dolgoznak naponta? – kérdezte Dewar, az amerikai.

– Reggel hattól este hétig. Hétfőtől szombatig. Vasárnap mehetünk a templomba.

Nyolcévesforma fiú rontott be a keréköntő műhelybe. Kiáltozó aszszony futott utána, feltehetőleg az anyja. Grigorij a gyerek felé kapott, hogy távol tartsa a kemencétől. A fiú kikerülte, és egyenesen beleszaladt Bea hercegnőbe. Tüskésre nyírott feje hallhatóan puffant az aszszony bordáin. Bea felhördült a fájdalomtól, a gyerek szédelegve megtorpant. A hercegnő bőszülten fölemelte a karját, és olyan erővel vágta pofon a gyereket, hogy az megtántorodott. Grigorij azt hitte, mindjárt összeesik. Az amerikai mondott valamit angolul meglepett és méltatlankodó hangon. A következő pillanatban az anya felkapta erős karjába a kisfiút, és elfutott.

Kanyin, az ellenőr, nagyon megrémült. Tudta, hogy ezért őt hibáztathatják.

– Megsérült, kegyelmes asszonyom? – kérdezte a hercegnőtől.

Bea láthatólag tajtékzott, de vett egy mély lélegzetet, és csak annyit felelt:

– Semmiség.

Férje és a gróf aggodalmasan siettek hozzá. Csak Dewar maradt hátra. Vonásaira kiült az undor és a rosszallás. Talán a pofon döbbentette meg, vélte Grigorij. Vajon minden amerikai ilyen lágyszívű? Mi az, egy pofon? Grigorijt és az öccsét kicsi korukban nádpálcával verték ugyanebben az üzemben.

A látogatók távozni készültek. Grigorij attól félt, elszalasztja a lehetőséget, hogy kikérdezze a Buffalóból érkezett turistát. Vakmerően megérintette Dewar kabátjának ujját. Ettől egy orosz nemes annyira felháborodott volna, hogy ellöki vagy meg is üti a pimaszsága miatt, ám az amerikai csak felé fordult, és udvariasan mosolygott.

– Ugye, uram, maga New York államból és Buffalóból való? – kérdezte Grigorij.

– Így van.

– A testvérem és én pénzt gyűjtünk, hogy Amerikába mehessünk. Buffalóban fogunk élni.

– Miért éppen ott?

– Itt, Szentpétervárott van egy család, amely beszerzi a szükséges iratokat – persze pénzért –, és munkát ígértek nekünk buffalói rokonaiknál.

– Kik ezek az emberek?

– Vjalov a nevük. – Vjalovék egy bűnbanda voltak, bár foglalkoztak törvényes üzlettel is. Nem tartoztak a világ legmegbízhatóbb emberei közé, ezért Grigorij szerette volna egy független forrásból ellenőrizni az állításaikat. – Uram, azok a Vjalovék New York államban és Buffalóban csakugyan fontos és gazdag család?

– Igen – bólintott Dewar. – Josef Vyalov sok száz embert alkalmaz a szállodáiban és a bárjaiban.

– Köszönöm. – Grigorij megkönnyebbült. – Ezt jó tudni.

Grigorij legkorábbi emléke az a nap volt, amikor a cár eljött Bulovnirba. Hatéves volt akkor.

A falusiak napok óta szinte nem is beszéltek másról. Mindenki hajnalban kelt, noha nyilvánvaló volt, hogy mivel a cár reggelizik az indulás előtt, legföljebb délelőtt érkezhet. Grigorij apja kivitte az asztalt egyszobás házukból, és az út mellé állította. Rátett egy kenyeret, egy csokor virágot és egy kis sótartót, közben elmagyarázta idősebb fiának, hogy ez a vendéglátás hagyományos orosz jelképe. A legtöbb falusi ugyanígy tett. Grigorij nagyanyja új, sárga kendőt kötött.

Száraz, kora őszi nap volt a kemény, hideg tél beköszönte előtt. A parasztok leguggolva várakoztak. A falu elöljárói, akik a legjobb ruhájukat vették fel, fontoskodva járkáltak, de ők is ugyanolyan türelmetlenek voltak, mint a többiek. Grigorij hamarosan elunta magát, és játszani kezdett a porban a ház mellett. Öccse, Lev egyéves volt, de az anyja még mindig szoptatta.

Elmúlt dél, de senkinek sem akaródzott bemenni és ebédet főzni, mert féltek, hogy elszalasztják a cárt. Grigorij enni akart az asztalra tett kenyérből, mire kapott egy nyaklevest, de az anyja hozott neki egy szilke hideg kását.

Nem egészen tudta, hogy ki vagy mi az a cár. Sűrűn emlegették a templomban, hogy szereti a parasztokat, vigyáz rájuk, miközben ők alszanak, így csakis egy szinten állhatott Szent Péterrel, Jézussal és Gábor arkangyallal. Grigorij találgatta, hogy lesznek-e szárnyai, töviskoronája, vagy csak a kaftánja hímzett, mint a falusi elöljáróknak. Az mindenesetre nyilvánvaló, hogy az embereknek már az is áldás, ha láthatják, mint Jézust a hívek tömege.

Késő délután volt, amikor porfelhő jelent meg a távolban. Grigorij érezte, ahogy remeg a föld a nemezcsizmája alatt, és hamarosan a paták dübörgését is hallotta. A falusiak térdre borultak. Grigorij a nagyanyja mellé térdelt. Az elöljárók lehasaltak, a földhöz nyomták a homlokukat.

Felbukkantak a lovas kísérők, akiket négylovas, zárt hintó követett. A lovak hatalmasak voltak, a legnagyobbak, amiket Grigorij valaha is látott: szélsebesen vágtattak, oldaluk ragyogott a verejtéktől, a szájuk habzott a zabla körül. Az elöljárók észbe kaptak, hogy a hintó nem fog megállni, és sietve félreevickéltek, mielőtt eltaposták volna őket. Grigorij felsikoltott félelmében, de kiáltása nem hallatszott. Ahogy a hintó elhaladt, az apja felüvöltött:

– Sokáig éljen a cáratyuska!

Mire befejezte, a hintó már kint is volt a faluból. Utasait eltakarta Grigorij elől a porfelhő. A kisfiú rádöbbent, hogy nem is látta a cárt, tehát lemaradt az áldásról. Sírva fakadt.

Az anyja levette az asztalról a kenyeret, letörte a végét, és odaadta neki, amitől jobban érezte magát.

Amikor este hétkor véget ért a műszak, Lev általában lelépett, hogy a cimboráival kártyázzon, vagy a könnyűvérű barátnőivel iszogasson. Grigorij sűrűn járt különféle rendezvényekre: előadásra az ateizmusról, szocialista vitaklubba, diavetítésre idegen országokról, vagy szavalóestre. De ma nem volt semmi dolga. Hazamegy, vacsorát főz, hagy valamennyit a fazékban, hogy később Lev is ehessen, aztán korán lefekszik.

Az üzem Szentpétervár déli peremén épült, a kémények és üzemcsarnokok hatalmas területet foglaltak el a Balti-tenger partján. Sok munkás a gyárban lakott, némelyek barakkokban, mások csak úgy a gépeik mellett dőltek le. Ezért szaladgált a Putyilovban olyan sok gyerek.

Grigorij azok közé tartozott, akiknek a gyáron kívül volt lakása. Tudta, hogy a szocialista társadalomban a munkáslakásokat a gyárral egy időben tervezik meg; ám az orosz vadkapitalizmusban ezreknek nincs hol lakniuk. Grigorijt jól megfizették, mégis csak egyetlen szoba jutott neki félóra járásra a gyártól. Azt hallotta, hogy a buffalói munkáslakásokban van villany és folyó víz. Még olyat is mondtak neki, hogy néhányuknak telefonja is van, de ez már olyan nevetséges volt, mintha azt állították volna, hogy az utcákat

arannyal kövezik.

Amikor meglátta Bea hercegnőt, visszatért a gyerekkora. Miközben hazafelé igyekezett a jeges utcákon, megtiltotta magának, hogy az elviselhetetlen emlékkel foglalkozzon, amelyet az asszony felidézett. Ennek ellenére eszébe jutott akkori faházuk, látta a sarkot, ahol az ikonok lógtak, szemben a hellyel, ahol éjszakára ledőlt, rendszerint egy kecske vagy egy borjú társaságában. A legtisztábban arra emlékezett, amit akkor alig vett észre: a szagra. A kemence szaga, az állatok kipárolgása, a petróleumlámpa fekete füstje keveredett a mahorka bűzével, amelyet az apja újságpapírba tekerve szívott. A szorosan becsukott ablakok keretét körbetömték rongyokkal, hogy kívül tartsák a hideget, így elég sűrű volt a levegő. Képzeletben most is érezte a szagot, és ettől vágyni kezdett a lidércnyomást megelőző napokra, az utolsó időszakra, amikor biztonságban érezte magát.

A gyártói nem messze olyasmit látott, amitől meg kellett állnia. Az utcalámpa fényfoltjában két fekete köpenyű, zöld parolis rendőr faggatott egy fiatal nőt. Háziszőttes kabátja, tarkón megkötött kendője parasztlányra vallott, aki nemrég érkezett a városba. Grigorij első látásra tizenhatnak nézte – ő is ennyi volt, amikor az öccsével elárvult.

A zömökebbik rendőr mondott valamit, és megpaskolta a lány arcát. Az visszahőkölt, mire a másik rendőr elnevette magát. Grigorijnak eszébe jutott, milyen rosszul bánt vele tizenhat éves korában mindenki, akinek volt egy csepp hatalma, és megsajnálta ezt a kiszolgáltatott lányt. Noha az esze tiltakozott, közelebb ment a kis csoporthoz, és megszólalt, csak hogy mondjon valamit:

– Ha a Putyilov-gyárat keresed, meg tudom mutatni az utat. A zömök rendőr fölnevetett.

Zavard már el, Ilja!

Társának kis feje és gonosz arca volt.

– Tűnés, söpredék!

Grigorij nem félt. Magas volt és erős, az állandó, nehéz munka megkeményítette az izmait. Gyerekkora óta hozzászokott az utcai verekedéshez, és már sok éve nem maradt alul. Lev ugyanilyen volt. Mindazonáltal jobb nem bosszantani a rendőröket.

– A gyár előmunkása vagyok – mondta a lánynak. – Ha munkát keresel, tudok segíteni.

A lány hálás pillantást vetett rá.

– Egy előmunkás, az semmi – mondta a zömök. Miközben beszélt, most nézett először Grigorijra, aki a petróleumlámpa sárga fényében felismerte a bután harcias, kerek arcot. Mihail Pinszkij volt, a körzeti kapitány. Grigorij szíve összeszorult. Őrültség belekötni a körzet kapitányába, de már túl messzire ment ahhoz, hogy meghátráljon.

Megszólalt a lány, és a hangja elárulta Grigorijnak, hogy közelebb jár a húszhoz, mint a tizenhathoz.

– Köszönöm, bátyuska, veled megyek.

Grigorij látta, milyen szép: finom vonásai voltak, és duzzadt, érzéki szája.

Körülnézett. Sajnos, senki sem járt a közelben: pár perccel a hétórás csúcsforgalom előtt hagyta el a gyárat. Tudta, hogy visszakoznia kellene, de nem bírta magára hagyni ezt a lányt.

– Elviszlek a gyár irodájába – mondta, pedig az már bezárt.

– Márpedig ő velem jön. Igaz, Katyerina?

Pinszkij megtapogatta a lányt, megszorongatta a mellét a vékony kabáton át, és az egyik kezét a lába közé dugta.

A lány hátraugrott, és azt mondta:

– Vedd le rólam a mocskos kezedet!

Pinszkij meglepő gyorsasággal és pontossággal szájon vágta. A lány felsikoltott. Szájából kibuggyant a vér.

Grigorij dühbe gurult. Minden óvatosságot sutba vágva előrelépett, megragadta Pinszkij vállát, és keményen meglökte. Pinszkij oldalra tántorodott, és fél térdre esett. Grigorij a síró Katyerina felé fordult, és ráordított:

– Fuss, ahogy bírsz! – Hatalmas ütés zúdult a tarkójára. Ilja, a második rendőr gyorsabban használta gumibotját, mint Grigorij várta. Térdre rogyott az őrjítő fájdalomtól, de nem ájult el.

Katyerina megfordult, és futásnak eredt, ám nem jutott messzire. Pinszkij kinyújtotta a kezét, és megragadta a lábát, mire a lány teljes hosszában elvágódott.

Grigorij megfordult, és látta, hogy újra lesújt a gumibot. Félrehajlott a csapás elől, és feltápászkodott. Ilja meglendítette a gumibotot, de ismét mellé talált. Grigorij halántékon csapta, minden erejét beleadva az ütésbe. Ilja a földre zuhant.

Mire Grigorij megfordult, Pinszkij ott állt Katyerina fölött, és nehéz csizmájával rugdosta.

Autó közeledett a gyár irányából. Ahogy elhaladt mellettük, a vezető hirtelen lefékezett, és csikorogva megállt az utcai lámpa alatt.

Grigorij két hosszú lépéssel Pinszkij mögé került, átnyalábolta a rendőrkapitányt, és fölemelte a földről. Pinszkij hasztalanul rugdosott és csapkodott.

Nyílt az ajtó, és Grigorij meglepetésére a buffalói amerikai szállt ki az automobilból.

– Mi történik itt? – Az utcai lámpa fényében látszott fiatal arcán a felháborodás. – Maga miért rugdos egy védtelen nőt? – kérdezte a kapálózó Pinszkijtől.

Nagy szerencsénk van, gondolta Grigorij. Csak egy külföldi tiltakozhat, ha a rendőr megrugdos egy parasztot.

Dewar mögött előkászálódott az autóból az ellenőr Kanyin hosszú, vékony alakja.

– Engedd el azt a rendőrt, Peskov – mondta Grigorijnak.

Grigorij letette a földre Pinszkijt, és elengedte. A rendőr megpördült, és Grigorij már készült, hogy elhajoljon az ütés elől, ám Pinszkij megfékezte magát. Méregtől csöpögő hangon mondta:

– Emlékezni fogok rád, Peskov. – Grigorij felnyögött. A kapitány most már tudja a nevét.

Katyerina nyöszörögve feltérdelt. Dewar gálánsan talpra segítette, és megkérdezte:

– Nagyon megsérült, kisasszony?

Kanyin feszengett. Egy orosz sose beszélne ilyen udvariasan egy paraszttal.

A kis fejű, gonosz képű Ilja szédelegve feltápászkodott.

Bea hercegnő angolul mondott valamit az autóban. Bosszús és türelmetlen volt a hangja.

– Engedelmével, nagyságos uram, elviszem ezt a nőt a legközelebbi orvoshoz – mondta Grigorij az amerikainak.

Dewar Katyerinára nézett.

– Ezt óhajtja?

– Igenis, nagyságos úr – felelte a véres szájú lány.

– Rendben van – mondta a férfi.

Grigorij megfogta a lány karját, és elvezette, mielőtt valakinek valamilyen más ötlete támadt volna.

A sarokról visszanézett. A két rendőr az utcai lámpa alatt állt, és Dewarral meg Kanyinnal vitatkozott.

Megmarkolta Katyerina karját, siettette a lányt, noha az sántikált. Minél távolabb akart kerülni Pinszkijtől.

Ahogy befordultak a sarkon, a lány megszólalt:

– Nincs pénzem doktorra.

– Adhatok kölcsön – felelte a férfi árnyalatnyi bűntudattal: a pénz az amerikai utazásra kellett, nem arra, hogy egy csinos lány zúzódásait gyógyítgassa.

A lány csalafintán nézett rá.

– Nem is doktor kell nekem – mondta. – Munkára volna szükségem. El tudsz vinni a gyár irodájába?

Van benne bátorság, gondolta elismerően a férfi. Éppen most verte össze egy rendőr, ő pedig máris azon gondolkodik, hogyan szerezzen munkát.

– Az iroda zárva van. Csak azért említettem, hogy megzavarjam a zsarukat. De reggel

elvihetlek.

– Nincs hol aludnom. – Óvatosan pillantott a férfira, amit Grigorij nem egészen értett. Talán magát ajánlgatja? Sok parasztlány, ha fölkerül a városba, előbb-utóbb így végzi. De az is lehet, hogy a pillantás az ellenkezőjét jelenti, szeretne lefeküdni, de nem fizetni akar az ágyban.

– A házban, ahol élek, van egy szoba, ahol nők laknak – mondta.

– Hármasával vagy még többen is alszanak egy ágyban, és mindig tudnak szorítani helyet még egy embernek.

– Milyen messze van?

A férfi előremutatott az utcában, amely a vasúti töltéssel párhuzamosan futott.

– Itt ni.

A lány bólintott. Pár perc múlva beléptek a házba.

Grigorij az első emeleten egy hátsó szobát bérelt. A keskeny ágy, amelyet Levvel osztott meg, az egyik falnál állt. Volt még a szobában egy tűzhely, egy asztal és két szék az ablak mellett, amely a vasútra nézett. Egy felfordított láda volt az éjjeliszekrény, rajta egy kancsó és egy mosdótál jelentette a fürdőszobát.

Kalyerina egy hosszas pillantással felmérte a szobát, aztán megkérdezte:

– Ez mind a tiéd?

– Dehogy, nem vagyok én olyan gazdag! Az öcsémmel osztom meg. Ő később jön.

A lány töprengve nézte. Csak nem attól fél, hogy mindkettejükkel le kell feküdnie? Megnyugtatásul megkérdezte tőle:

– Elvigyelek a házban lakó asszonyokhoz?

– Arra még van idő. – A lány leült az egyik székbe. – Hadd pihenjek egy kicsit.

– Persze. – A tűzifa be volt készítve, már csak meg kellett gyújtani: Grigorij minden reggel megrakta, mielőtt munkába ment. Gyufát tartott a gyújtós alá.

Mennydörgés hallatszott, Katyerina megriadt.

– Csak a vonat az – mondta Grigorij. – A vasút mellett vagyunk.

A kancsóból vizet töltött a lavórba, azután rátette a tűzhelyre melegedni. Leült Katyerinával átellenben, és ránézett. Sima szőke haja, fehér bőre volt. Grigorij elsőre egész csinosnak találta, de most látta, hogy valóságos szépség: arccsontjainak keleties jellegéből ítélve szibériai ősei voltak. Jellemerőről is árulkodott ez az arc: széles szája buja volt, ám határozott, zöldeskék szeme vaskemény elszántságot sugallt.

Az ajka földagadt Pinszkij ütésétől.

– Hogy vagy? – kérdezte Grigorij.

A lány végighúzta a kezét a vállán, a bordáin, a csípőjén és a combján. – Tele vagyok zúzódásokkal – mondta. – De te lehúztad rólam azt az állatot, mielőtt komoly sérüléseket okozhatott volna.

Nem sajnálkozott magán. Ez tetszett a férfinak.

– Mihelyt a víz megmelegszik, lemosom a vért – mondta.

Egy bádogdobozban tartotta az ételt. Elővett egy sonkacsontot, a serpenyőbe dobta, azután a kancsóból vizet töltött alá. Megmosott egy répát, és beleszeletelte a serpenyőbe. Észrevette, hogy Katyerina meglepetten nézi.

– Csak nem főzött az apád? – kérdezte.

– Nem – felelte Grigorij, és egy szempillantás alatt visszazökkent tizenegy éves korába. Nem bírt tovább védekezni Bea hercegnő lidérces emléke ellen. Nehézkesen lekoppantotta a serpenyőt az asztalra, azután az ágy szélére ült, és a tenyerébe temette az arcát. Elöntötte a fájdalom.

– Nem – ismételte meg. – Az apám nem főzött.

Hajnalban érkeztek a faluba: a helyi csendőrparancsnok hat lovassal. Ahogy anyácska

meghallotta a lódobogást, fölkapta Levet. Hatéves korára jó súlyos lett, ám anya széles vállú, erős karú asszony volt. Megragadta Grigorij kezét, és kirohant a házból. A lovasokat az elöljárók vezették, akik bizonyára a faluszélen várták őket. Mivel a házon csak egy ajtó volt, Grigorij családja nem rejtőzhetett el, ahogy előbukkantak, a csendőrök megsarkantyúzták lovaikat.

Anya végigrohant a ház mellett, szétugrasztotta a tyúkokat, és annyira ráijesztett a kecskére, hogy az elszakította a kötelét, és ugyancsak menekülőre fogta. Az asszony a ház mögötti csupasz részen keresztülvágva igyekezett a fák felé. Elmenekülhettek volna, de Grigorij hirtelen ráeszmélt, hogy a nagyanyja nincs velük. Megállt, kitépte a kezét.

– Elfeledkeztünk öreganyámról! – sipította.

– Ő nem tud futni! – kiáltott vissza anyus.

Ezt Grigorij is tudta. Öreganyja járni is alig tudott. De mindegy, úgy érezte, nem hagyhatják hátra.

– Griska, gyere már! – kiáltotta anya, és rohant tovább Levvel a karjában, aki most már sivalkodott félelmében. Grigorij követte őket, ám a késlekedés végzetesnek bizonyult. A lovasok közeledtek, két oldalról nyargaltak feléjük. Elvágták az erdőhöz vezető ösvényt. Anyácska kétségbeesésében belerohant a tóba, de a lába beleragadt a sárba, lelassított, és végül elesett a vízben.

A csendőrök röhögtek.

Megkötözték anyácska kezét, visszavitték.

– A fiúk is jöjjenek – mondta a kapitány. – A herceg parancsa.

Grigorij apját egy hete vitték el két másik emberrel. Tegnap Andrej herceg ácsai vesztőhelyet építettek az északi mezőn. Most, ahogy Grigorij közelebb ért az anyjával a mezőhöz, látta, hogy három ember áll az akasztófa alatt, kezük-lábuk összekötve, nyakukban kötélhurok. Az emelvény mellett egy pap állt.

Anyácska felsikoltott:

– Ne!

Rángatni kezdte a csuklójára csavart kötelet. Az egyik csendőr puskát húzott elő a nyeregre erősített tokból, megfordította, és a tusával az asszony arcába vágott. Anya nem küzdött tovább, zokogni kezdett.

Grigorij tudta, hogy ez mit jelent: az apja meg fog halni. Látta, mikor az elöljárók felakasztattak lótolvajokat, de az egészen más volt, mert azokat nem ismerte. Olyan rémület rohanta meg, hogy az egész teste megdermedt és elgyengült.

Talán történik valami, ami megakadályozza a kivégzést. A cár közbeavatkozhat, ha tényleg ügyel a népére. Vagy talán egy angyal. Grigorij arca vizes lett, ebből rájött, hogy sír.

Anyját és őt odakényszerítették a vesztőhely elé. A falusiak is összeverődtek. A másik két férfi feleségét is odarángatták, a megkötözött kezű asszonyok jajgattak és sírtak, gyermekeik a szoknyájukba kapaszkodtak, és üvöltöttek a félelemtől.

A legelő kapuja mögött a földúton egy zárt hintó állt, az egyforma pej lovak az Út menti füvet legelték. Amikor mindenki megérkezett, kiszállt a hintóból egy fekete szakállas, hosszú, sötét bundát viselő alak: Andrej herceg. Megfordult, és a kezét nyújtotta kishúgának, Bea hercegnőnek, aki prémet csavart a nyakára, mert hideg volt a reggel.

Grigorij akaratlanul is megállapította, hogy a hercegnő gyönyörű a halvány bőrével és a szőke hajával. Épp ilyennek képzelte az angyalokat, noha ez a lány nyilvánvalóan ördög volt.

A herceg a falusiakhoz fordult.

– Ez a mező itt Bea hercegnő tulajdona – mondta. – Itt senki sem legeltetheti a teheneit engedély nélkül. Aki így tesz, az ellopja a hercegnő füvet.

Haragos zúgás csapott fel a tömegből. Nem hittek az ilyen birtokjogban, noha minden vasárnap erről prédikáltak nekik a templomban. A herceg rámutatott a vesztőhelyen álló három emberre.

– Ezek a bolondok megszegték a törvényt – nem is egyszer, hanem sorozatosan! – A hangja éles volt a haragtól, mint egy gyereké, akitől elvették a játékát. – Mi több, azt mondták másoknak, hogy a hercegnőnek nincs joga ezt megakadályozni, és azokat a földeket, amelyeket a földesúr nem használ, szét kell osztani a szegényparasztok között. – Grigorij gyakran hallott az apjától ilyesmit. – Ennek következtében más falvak lakói is elkezdtek legeltetni azon a földön, amely a nemességé. Ahelyett, hogy megbánták volna bűneiket, ez a három rávette szomszédjait, hogy ők is bűnözzenek! Ezért ítéltettek halálra.

Biccentett a papnak.

A pópa fölkapaszkodott a kezdetleges lépcsőn, és mindegyik emberrel váltott néhány halk szót. Az első kifejezéstelen arccal bólintott. A második sírt, és hangosan imádkozni kezdett. A harmadik, Grigorij apja a pap arcába köpött. Senki sem botránkozott meg: a falunak rossz véleménye volt a papságról, és Grigorij azt hallotta az apjától, hogy a papok besúgnak a rendőrségnek mindent, amit gyónásnál hallanak.

A pap leereszkedett a lépcsőn, és Andrej herceg bólintott az egyik szolgájának, aki pöröllyel a kezében ácsorgott. Grigorij csak ekkor vette észre, hogy az összebarmolt emelvényt, amelyen a három ember áll, mindössze egyetlen gerenda tartja, és borzadva értette meg, hogy a pöröly mindjárt lecsap a gerendára.

Most, gondolta, most kellene felbukkannia az angyalnak.

A falusiak felnyögtek. A feleségek üvölteni kezdtek, és ez alkalommal a csendőrök nem hallgattatták el őket. A kis Lev hisztériás rohamot kapott. Valószínűleg nem érti, hogy mi történik, gondolta Grigorij, de halálra rémült az anyja sikoltozásától.

Apán nem látszott semmilyen érzelem. Kőkemény volt az arca. A távolba nézett, várta a végzetét. Grigorij is ilyen erős akart lenni. Küzdött, hogy megőrizze a nyugalmát, noha úgy szeretett volna bömbölni, mint Lev. A könnyeit nem bírta visszatartani, de az ajkába harapott, és néma maradt, akárcsak az apja.

A szolga fölemelte a pörölyt, odaérintette a gerendához, hogy kimérje a távolságot, aztán lendületet vett és lecsapott. A gerenda a levegőbe repült. A zsanérra járó emelvény egy dörrenéssel összeomlott. A három ember lezuhant, aztán megrándult, amikor a nyakukra hurkolt kötél megállította a zuhanásukat.

Grigorij nem bírt másfelé nézni. Az apját nézte. Nem halt meg azonnal. Kinyitotta a száját, lélegezni próbált, vagy talán ordítani akart, de egyikre sem volt képes. Az arca kivörösödött, rángatta a gúzst, amellyel megkötözték. Ez mintha nagyon sokáig tartott volna. Az arca még jobban kivörösödött.

Azután a bőre elkékült, a mozgása gyengült. Végül nem mozdult többé.

Az anyjuk már nem sikoltozott, hanem zokogott.

A pap hangosan imádkozott, de a falusiak nem törődtek vele. Egyenként hátat fordítottak a három halottnak.

A herceg és a hercegnő visszamentek a hintóhoz, a kocsis pattintott az ostorával, és elhajtottak.

Grigorij lecsillapodott, mire elmesélte a történetet. Inge ujjával letörölte a könnyeket az arcáról, azután visszafordult Katyerinához. A lány együtt érző csöndben hallgatta, de nem látszott meglepettnek. Bizonyára ő is látott már hasonlót.

Grigorij az asztalra tette a meleg vizet, és elővett egy tiszta törülközőt. Katyerina hátrahajtotta a fejét, Grigorij leakasztotta a falba vert kampóról a petróleumlámpát, hogy jobban lásson.

Egy vágás volt a lány homlokán, egy zúzódás az arcán, az ajka felpüffedt. Grigorijnak még így is elakadt a lélegzete, ahogy közelebbről megvizsgálta az arcát. Katyerina ártatlanul, félelem nélkül nézett vissza rá, és őt ez elbűvölte.

Belemártotta a törülköző sarkát a meleg vízbe.

– Óvatosan – kérte a lány.
– Természetesen.
Törölgetni kezdte a homlokát. A seb nem volt több karcolásnál, ezt rögtön látta, mihelyt letörölte a vért.
– Így már jobb – mondta a lány.
Figyelte a férfi arcát munka közben, aki lemosta Katyerina arcát, nyakát, majd azt mondta:
– A fájdalmas részt hagytam a végére.
– Nem lesz semmi baj – felelte a lány. – Könnyű a kezed.
Ennek ellenére megrándult, amikor a törülköző hozzáért dagadt ajkához.
– Ne haragudj – mondta Grigorij.
– Csak folytasd.
Míg lemosta a vért, látta, hogy a zúzódások máris gyógyulófélben vannak. Katyerinának egyenletes, fehér fogai voltak, mint egy igazi fiatal lánynak. Grigorij letörölgette duzzadt szájának sarkát. Ahogy közelebb hajolt, megcsapta arcát a lány meleg lehelete.
Amikor befejezte, csalódást érzett, mintha olyasmit várt volna, ami nem történt meg.
Leült, kiöblítette a törülközőt a vízben, amely sötét volt a lány vérétől.
– Köszönöm – mondta Katyerina. – Igazán könnyű kezed van.
Grigorij ráeszmélt, hogy vadul ver a szíve. Korábban is ápolta már mások sebeit, de sosem szédült így tőle. Úgy érezte, mindjárt valami bolondságot csinál.
Kinyitotta az ablakot, és kiöntötte a lavórt, amitől rózsaszín lett a hó az udvaron.
Az az őrült gondolat futott át az agyán, hogy Katyerina talán csak álom. Megfordult, félig-meddig azt várta, hogy a szék üres lesz. De a lány ott volt, zöldeskék szemével őt nézte, Grigorij pedig rájött, hogy azt szeretné, ha sose menne el.
Eszébe jutott, hogy talán szerelmes lett.
Erre még sosem gondolt. Lev általában túl sok dolgot adott neki, nem volt ideje arra, hogy nők után járhasson. Nem volt szűz: három nővel volt dolga. Ám egyszer sem lelte örömét a dologban, talán mert egyiküket sem kedvelte túlságosan.
De most reszketve gondolt arra, hogy a világon minden másnál jobban szeretne bebújni Katyerinával a fal melletti keskeny ágyba, összecsókolni sebzett arcát, és megmondani neki, hogy szereti.
Ne légy ostoba, korholta magát. Egy órája ismered. Amit ő akar tőled, az nem szerelem, hanem kölcsön, egy állás és egy hely, ahol alhat. Becsapta az ablakot.
Megszólalt a lány:
– Szóval az öcsédnek főzöl, könnyű kezed van, mégis egyetlen csapással leütötted a rendőrt.
Nem tudta, mit feleljen.
– Elmondtad nekem, hogyan halt meg az apád – folytatta Katyerina. – De az anyád is meghalt, amikor fiatal voltál, igaz?
– Honnan tudod?
Katyerina vállat vont.
– Mert neked kellett anyává válnod.

Az anyja a régi naptár szerint 1905. január 9-én halt meg. Vasárnap volt, amelyet az elkövetkező napokban és években Véres Vasárnap néven tartottak számon.
Grigorij tizenhat éves volt, Lev tizenegy. Anyácskához hasonlóan ők is a Putyilov-gyárban dolgoztak. Grigorij inas volt az öntödében. Lev takarított. Januárban több százezer pétervári munkással együtt mindhárman sztrájkoltak a nyolcórás munkanapért és a szakszervezet-alapítás jogáért. Kilencedikén reggel felvették a legjobb ruhájukat, és a frissen hullott hóban egymás kezét fogva elmentek egy templomba a Putyilov-gyár közelében. Istentisztelet után csatlakoztak ahhoz a sok ezer munkáshoz, akik a város minden pontjáról tartottak a Téli

Palota felé.

– Miért menetelünk? – nyafogott a kis Lev. Inkább focizott volna egy sikátorban.

– Az apád miatt – mondta anyácska. – Mert a hercegek és hercegnők gyilkos vadállatok. Mert el kell kergetnünk a cárt és az egész pereputtyát. Mert én nem nyugszom, amíg Oroszország nem lesz köztársaság.

Tökéletes szentpétervári nap volt, hideg, de száraz, és Grigorij arcát éppúgy melegítette a nap, ahogy a szívét az igaz ügyért harcolók bajtársiassága.

Vezetőjük, Gapon atya olyan volt, mint egy ótestamentumi próféta a hosszú szakállával, bibliás nyelvezetével és a dicsőség fényével a szemében. Nem volt forradalmár: önsegélyező klubjait a kormány is támogatta, minden találkozó elején az Úrhoz imádkoztak, a végén pedig elénekelték a nemzeti himnuszt.

– Ma már látom, hogy mi volt a cár szándéka Gaponnal – magyarázta Grigorij Katyerinának kilenc évvel később a vasútra néző szobában. – Biztonsági szelep volt, neki kellett levezetnie a reformokat követelő feszültséget, felpuhítani teázgatás és paraszttáncok kíséretében. De nem működött a dolog.

Fehér ruhában, kereszttel a kezében vezette Gapon a körmenetet a narvai úton. Grigorij, Lev és anya éppen mellette mentek: a pópa bátorította a családokat, hogy jöjjenek csak előre, hiszen a katonák sosem lőnének gyerekekre. Mögöttük két szomszéd cipelte a cár hatalmas képét. Gapon azt mondta nekik, hogy a cár a nép atyja. Meghallgatja sirámaikat, félreállítja kőszívű minisztereit, és teljesíti a munkások ésszerű követeléseit.

– Jézus Urunk azt mondta: „Engedjétek hozzám a kisdedeket”, és a cár ugyanezt mondja – kiáltotta Gapon, és Grigorij hitt neki.

Közeledtek a Narvai kapuhoz, a hatalmas diadalívhez. Grigorij emlékezett, hogy felnézett a harci szekér szobrára, amely elé hat óriási lovat fogtak; mert ekkor úgy rontott rá a felvonulókra egy csapat lovas, mintha az emlékmű tetején a bronzlovak keltek volna mennydörögve életre.

Néhány tüntető menekülni kezdett, mások a patkók pörölye alá kerültek. Grigorij, Lev és anyácska megdermedt a rémülettől.

A katonák nem használtak fegyvert, láthatólag csak az volt a szándékuk, hogy elijesszék az embereket; ám túl sok munkás volt ott, így néhány perccel később az egység megfordította a lovait, és elvágtatott.

A menet hangulata megváltozott. Grigorij érezte, hogy a nap nem érhet véget békésen. Azokra az erőkre gondolt, amelyek felsorakoztak velük szemben: a nemességre, a miniszterekre és a hadseregre. Milyen messzire mennének el, ha azt kellene megakadályozni, hogy a nép beszélhessen az ő cárjával?

Úgyszólván azonnal megkapta a választ. Ahogy átnézett az előtte álló emberek feje fölött, vonalban álló gyalogosokat pillantott meg. Megborzongott félelmében, mert azt is látta, hogy tüzelésre készülnek.

A menet lelassult, ahogy az emberek megértették, mivel állnak szemben. Gapon atya, aki olyan közel volt Grigorijhoz, hogy a fiú megérinthette volna, megfordult, és odakiáltotta követőinek:

– A cár sosem engedi meg a hadseregének, hogy rálőjön szeretett népére!

Fülsiketítő ropogás hallatszott, olyan, mint amikor jégeső hullik a bádogtetőre: a katonák tüzet nyitottak. A puskapor csípős szaga marta Grigorij orrát, a rettegés marokra fogta a szívét.

– Ne aggódjatok – kiáltotta a pap. – A levegőbe lőttek!

Újabb sortűz következett, de a lövedékek mintha most sem csapódtak volna be. Ám Grigorij gyomrát így is marcangolta a rémület.

Azután eldördült a harmadik sortűz, és ez alkalommal a lövedékek nem szálltak el ártalmatlanul a magasban. Grigorij sikolyokat hallott, látta, hogy emberek esnek össze. Egy

pillanatig értetlenül bámult, ám ekkor anya vadul megrázta, és ráordított:

– Feküdj!

A fiú hasra vetette magát. Közben anya a földre dobta Levet, aztán ráfeküdt.

Meg fogunk halni, gondolta Grigorij, és a szíve hangosabban dübörgött, mint a fegyverek.

A lövöldözés irgalmatlanul folytatódott, kísérteties hangját nem zárhattak ki a fülükből. Az emberek pánikba esve menekültek, Grigorijon nehéz bakancsok tapostak végig, ám anyácska eltakarta a fiai fejét. Reszketve feküdtek, miközben fölöttük folytatódott a lövöldözés és a sikoltozás.

Azután a puskatűz elhallgatott. Anya megmozdult, és Grigorij fölemelte a fejét, hogy körülnézzen. Emberek futkostak mindenfelé, és kiabáltak egymásnak, de a sikoltozás elnémult.

– Keljetek föl – mondta anya. Feltápászkodtak, és lesiettek az útról, átugrálva a mozdulatlan tetemeket, kikerülve a vérző sebesülteket. Egy mellékutcában lelassítottak. Lev odasúgta Grigorijnak:

– Bepisiltem! Ne mondd meg anyuskának!

Anya tajtékzott.

– Beszélni fogunk a cárral – kiáltotta, és az emberek megálltak, belenéztek széles parasztarcába, égő szemébe. Jó erős tüdeje volt, a hangja végigzengett az utcán:

– Nem tudnak megállítani minket! A Téli Palotához kell mennünk! Néhányan éljeneztek, mások bólogattak. Lev sírni kezdett. Katyerina, amikor kilenc évvel később hallgatta a történetet, itt közbeszólt:

– De hát miért tette? Haza kellett volna vinnie a gyerekeit, hogy biztonságban legyenek!

– Azt mondogatta, nem akarja, hogy a fiai úgy éljenek, mint ő – felelte Grigorij. – Azt hiszem, úgy érezte, jobb lesz, ha mind meghalunk, mint ha föladjuk a jobb életbe vetett reményt.

Katyerina tűnődve nézett rá.

– Azt hiszem, ez nagy bátorságra vall.

– Ez több mint bátorság – felelte Grigorij büszkén. – Ez hősiesség. – Mi történt ezután?

Sok ezer emberrel együtt bementek a városközpontba. Ahogy a nap magasabbra emelkedett a behavazott város fölött, Grigorij kigombolta a kabátját, és levette a sálját. Hosszú volt a séta Lev kurta lábainak, de a gyerek túlságosan megrendült és megrémült ahhoz, hogy panaszkodjon.

Végül elérték a Nyevszkij proszpektet, a széles sugárutat, amely keresztülszelte a város szívét. Már tele volt emberekkel. Villamosok és omnibuszok jártak rajta, veszedelmes kocsik robogtak minden irányba – Grigorij emlékezete szerint akkor még nem voltak motoros taxik a városban.

Összefutottak Konsztantyinnal, aki esztergályos volt a Putyilov-gyárban. Komoran mondta anyának, hogy a város más részeiben is öltek meg tüntetőket. Őt azonban ez sem lassította le, és a többi ember is ugyanolyan elszánt volt. Kitartóan vonultak a boltok előtt, ahol német zongorát, párizsi kalapot és melegházi rózsákhoz való, különleges ezüstvázákat árultak. Grigorij azt hallotta, hogy az itteni ékszerboltokban egy nemesember többet elkölthet a szeretőjének szánt csecsebecsére, mint amennyit egy gyári munkás megkeres egy egész élet munkájával. Elmentek a Soleil mozi előtt, ahova Grigorij rég szeretett volna elmenni. Az utcai árusok jó üzletet csináltak: szamovárban főzött teát, a gyerekeknek pedig színes léggömböt árultak.

A sugárút végén Pétervár három nevezetessége fogadta őket, amelyek egymás mellett álltak a befagyott Néva folyó partján: Nagy Péter szobra, a Bronzlovas, az Admiralitás tornyos épülete és a Téli Palota. Amikor a tizenkét éves Grigorij először látta a palotát, nem hitte el, hogy egy ekkora házat tényleg azért építettek, hogy emberek lakjanak benne. Felfoghatatlannak tűnt, mint a mesebeli varázskard vagy a láthatatlanná tevő köpeny.

A palota terét fehérre festette a hó. A túlsó végén a sötétvörös épület előtt lovasok, hosszú köpenyes gyalogosok és egy ágyú várakozott. A sokaság összetömörült a tér szélén, nem ment tovább, mert félt a katonáktól; ám a környező utcákból folyamatosan áramlottak az újonnan érkezők, mint a mellékfolyók, amelyek belezúdítják vizüket a Névába, és Grigorijt egyre előrébb lökdösték. Csodálkozva látta, hogy nem csak munkások vannak köztük: sokan a középosztálybeliek meleg felöltőjét viselték, amiben a templomból jöttek hazafelé, egyesek diáknak tűntek, sőt még gimnazista-egyenruhát is viseltek néhányan.

Anya óvatosan arrébb terelte őket a fegyverek elől a park irányába, az Admiralitás sárga-fehér épülete elé. Mások is ugyanerre a gondolatra jutottak. A tömeg forrongani kezdett. Az ember, aki normális körülmények között rénszarvasfogattal szánkáztatta a középosztálybeli gyerekeket, hazament. Mindenki a vérengzésekről beszélt: városszerte puskatűz kaszálta le a tüntetőket, vagy a kozákok hányták kardélre őket. Grigorij szóba elegyedett egy korabeli fiúval, és elmondta neki, mi történt a Narvai kapunál. Ahogy a tüntetők értesültek társaik sorsáról, még dühösebbek lettek.

Grigorij fölnézett a Téli Palota homlokzatára, a sok száz ablakra. Hol lehet a cár?

– Mint később kiderült, azon a délelőttön nem is volt a Téli Palotában – mesélte Katyerinának, és hallotta a saját hangjában a kiábrándult hívő keserű szemrehányását. – Még csak nem is tartózkodott a városban. A nép atyja kiment Carszkoje Szelóba, az ottani palotájában töltötte a hétvégét, kirándult és dominózott. De mi ezt akkor nem tudtuk, mi hívtuk, könyörögtünk neki, hogy jelenjen meg hű alattvalói előtt!

A tömeg egyre nőtt; egyre kitartóbban szólongatták a cárt, egyes tüntetők a katonákkal kiabáltak. Mindenki egyre feszültebb és dühösebb lett. Hirtelen egy kozák alakulat rontott be a parkba, és mindenkit kiparancsolt onnan. Grigorij félős hitetlenkedéssel nézte, ahogy válogatás nélkül ütnek mindenkit a kancsukával, sőt néhányan kardlapozzák őket. Anyára nézett, hogy mit csináljon, ő pedig azt mondta:

– Most nem adhatjuk fel!

Grigorij nem tudta pontosan, hogy mit nem adhatnak fel, de valamennyien arra vártak, hogy a cár cselekedjen. Ő is ugyanúgy hitt benne, mint mindenki, hogy uralkodójuk orvosolhatja panaszaikat, ha tudomást szerez róluk.

A többi tüntető ugyanolyan elszánt volt, mint anya. Azok ugyan arrébb iszkoltak, akiket a kozákok megtámadtak, ám senki sem hagyta el a környéket.

Ekkor a katonaság tüzelőállást vett föl.

A tömeg élén sokan térdre borultak, levették a sapkájukat, és keresztet vetettek.

– Térdeljetek le – mondta anyácska. Mindhárman így tettek. Körülöttük is térdre ereszkedett a legtöbb ember; végül majdnem az egész sokaság térden állt, mintha imádkozni akarnának.

Olyan csend lett, hogy Grigorij megrémült. Bámulta a rájuk meredő puskacsöveket és a katonákat, akik olyan kifejezéstelen arccal bámultak vissza rá, mintha szobrok lennének.

Grigorij ekkor kürtszót hallott.

Ez volt a jel. A katonák elsütötték a fegyvereiket. Grigorij körül sikoltozva estek össze az emberek. Egy fiú, aki fölkapaszkodott egy szoborra, hogy jobban lásson, feljajdult, és a földre rogyott. Egy gyerek úgy esett le egy fáról, mint a meglőtt madár.

Grigorij látta, hogy anya hasmánt a földre zuhan. Arra gondolt, hogy a puskatüzet akarja elkerülni, így követte a példáját. De amikor mindketten a földön feküdtek, és onnan nézett rá, meglátta anya feje körül a havon a tűzpiros vért.

– Nem – ordította. – Nem!

Lev sikoltott.

Grigorij megragadta anya vállát, és felhúzta a földről. Ernyedt volt a teste. Az arcába nézett, és először nem is értette, mit lát. Ahol az arcnak és a homloknak kellett volna lennie, ott csak valami fölismerhetetlen massza volt.

Lev értette meg előbb az igazságot.

– Meghalt! – jajongta. – Anyuska meghalt, az anyám halott!

A lövöldözés abbamaradt. Grigorij megpróbált gondolkodni. Mit kellene csinálnia? Úgy döntött, hogy anyát el kell vinni innen. Alácsúsztatta a karjait, és fölemelte. Nem volt könnyű, de elbírta.

Megfordult, és arrafelé nézett, amerre az otthonuk volt. A látása furcsán elhomályosodott, és rájött, hogy sír.

– Gyerünk – mondta Levnek. – Ne visíts már! Mennünk kell.

A tér szélén megállította őket egy öregember. Vizenyős szeme körül ráncos volt a bőr, és a gyári munkások kék zubbonyát viselte.

– Fiatal vagy – mondta Grigorijnak keserű haraggal. – Ezt sose felejtsd el. Sose felejtsd el a gyilkosokat, akik ma a cár parancsára cselekedtek.

Grigorij bólintott.

– Nem fogom elfelejteni, bátyuska – mondta.

– Lehet, hogy sokáig élsz – mondta az öregember. – Elég sokáig, hogy bosszút állj a véres cáron mindazért a gonoszságért, amit ma elkövetett.

– Egy kilométer hosszan cipeltem, azután elfáradtam, úgyhogy fölszálltam vele egy villamosra – mesélte Grigorij Katyerinának. A lány rámeredt. Gyönyörű, véraláfutásos arca elsápadt az iszonyattól.

– Te villamoson vitted haza a halott anyádat?

Grigorij vállat vont.

– Akkortájt fogalmam sem volt róla, hogy valami furcsaságot csinálnék. Vagy inkább olyan furcsa volt minden, ami azon a napon történt, hogy semmi sem tűnt különösnek.

– Mit szóltak az utasok a villamoson?

– A vezető nem szólt semmit. Gondolom, túlságosan megdöbbent ahhoz, hogy lezavarjon, és természetesen nem kért tőlem jegyet, amit természetesen amúgy sem tudtam volna kifizetni.

– És csak ültél ott?

– Ott ültem, karomban az anyámmal, Lev pedig mellettem sírdogált. Az utasok meg bámultak. Nem érdekelt, mit gondolnak. Azzal törődtem, amit tennem kellett, azaz hogy hazaérjek.

– Így lettél családfő tizenhat éves korodban.

Grigorij bólintott. Noha az emlékek fájdalmasak voltak, nagyon örült a lány önfeledt figyelmének. Katyerina le sem vette róla a szemét, nyitott szájjal hallgatta a beszédét, szépséges arca egyszerre volt iszonyodó és megbűvölt.

– Leginkább arra emlékszem abból az időből, hogy senki nem segített rajtunk – mondta a férfi, és újraélte a pánikot, amit akkor érzett, amikor egyedül maradt egy ellenséges világban. Máig haraggal töltötte el az emlék. Most már vége, mondta magának; van otthonom, munkám, az öcsém erős, jóképű ifjúvá serdült. Vége a rossz időknek. Mindazonáltal szívesen megszorítaná valakinek a nyakát – legyen az katona, rendőr, a kormány minisztere vagy maga a cár –, és addig szorítaná, amíg van benne élet. Borzongva behunyta a szemét, és nem nyitotta ki, amíg el nem múlt ez az érzés.

– Ahogy vége lett a temetésnek, a háziúr kidobott minket, mondván, hogy nem tudunk majd fizetni, és elvette a bútorainkat – a hátralék fejében, mondta, noha anyánk sosem maradt el a fizetéssel. A templomba mentem, és elmondtam a papnak, hogy nincs hol aludnunk.

Katyerina érdesen fölnevetett.

– Sejtem, mi történt!

Grigorij meglepődött.

– Tényleg?

– A pap ajánlott neked ágyat – a sajátját. Velem is ezt történt.

– Valami hasonló – bólintott Grigorij. – Adott pár kopeket, és elküldött, hogy vegyek sült krumplit. A bolt nem volt ott, ahol mondta, de ahelyett, hogy nekiálltam volna keresni, visszasiettem a templomba, mert valami nem tetszett a nézésében. Naná, hogy amikor beléptem a sekrestyébe, éppen lehúzta Lev nadrágját!

A lány bólintott.

– A papok ezt tizenkét éves korom óta csinálták velem.

Grigorij megdöbbent. Eddig azt gondolta, hogy az a bizonyos pap volt páratlanul gonosz ember. Katyerina viszont nyilvánvalóan úgy hiszi, hogy a romlottság az általános.

– Mind ilyenek? – kérdezte dühösen.

– Tapasztalatom szerint a többség igen.

A férfi undorodva csóválta a fejét.

– Tudod, hogy mi lepett meg a legjobban? Amikor rajtakaptam, még csak nem is szégyenkezett. Épp csak bosszankodott, mintha akkor zavartam volna meg, amikor a Szentíráson elmélkedik!

– Mit csináltál?

– Szóltam Levnek, hogy húzza föl a nadrágját, és elmentünk. A pap kérte vissza a kopekjeit, de azt mondtam neki, hogy az a szegényeknek szóló alamizsna. Aznap éjjel abból fizettem ki egy ágyat egy menhelyen.

– És azután?

– Végül, miután idősebbnek hazudtam magamat, mint amennyi voltam, találtam tűrhető munkát, egy szobát, és napról napra tanultam meg, hogyan kell függetlenül élni.

– És most boldog vagy?

– Természetesen nem. Az anyám jobb életet szánt nekünk, és én igyekszem megvalósítani az álmát. Elhagyjuk Oroszországot. Már csaknem együtt van a szükséges pénz. Amerikába megyek, és amikor odaérek, küldök haza Levnek pénzt jegyre. Amerikában nincs cár, sem császár, sem semmiféle király. A hadsereg nem lőhet akárkire. Az emberek uralkodnak az országban!

A lány kétkedő arcot vágott.

– Te tényleg elhiszed ezt?

– Ez az igazság!

Kopogtattak az ablakon. Katyerina összerezzent – az emeleten voltak –, de Grigorij tudta, hogy Lev az. Késő este, amikor a ház ajtaját bezárták, Levnek át kellett vágnia a síneken, hogy bejusson a hátsó udvarba; ott felkapaszkodott a mosókonyha tetejére, és az ablakon át jött be a szobába.

Grigorij kinyitotta az ablakot, Lev bemászott. Igen nyalka volt gyöngyház gombos kabátjában, bársonyszalagos sapkájával. Mellényén réz óralánc díszelgett. A haját a divatos „lengyel" fazonra nyíratta, amelynél a választék oldalt van, nem középen, mint a parasztoknál. Katyerina meglepődve nézett rá. Grigorij sejtése szerint nem számított rá, hogy az ő öccse ilyen fess fiatalember.

Normális körülmények között Grigorij örült, ha meglátta Levet, és megkönnyebbült, ha az öccse józan volt, ép és egész. Most viszont annak örült volna, ha tovább maradhat kettesben Katyerinával.

Bemutatta őket egymásnak. Lev szeme felcsillant az érdeklődéstől, miközben kezet rázott a lánnyal. Katyerina letörölte a könnyeit.

– Grigorij most mesélte el, hogy halt meg az anyátok – magyarázta.

– Kilenc éve ő az anyám és az apám – mondta Lev. Félrehajtotta a fejét, szimatolt. – És jó levest főz.

Grigorij tányérokat és kanalakat hozott, egy darab fekete kenyeret tett az asztalra. Katyerina elmesélte Levnek az összetűzésüket Pinszkij rendőrrel. Bátrabbnak festette le

Grigorijt, mint amilyen valójában volt.

Lev el volt ragadtatva Katyerinától. Előrehajolva figyelte, mintha még sosem hallott volna ilyen csodálatos történetet, mosolygott és bólogatott, meglepődött vagy utálkozott, attól függően, mit mondott éppen a lány.

Grigorij kimerte a levest a tányérokba, és a ládát az asztalhoz húzta, hogy legyen egy harmadik székük. Az étel jó volt: tett egy hagymát is a levesbe, és a sonkacsont egy kis húslevesízt adott a répának. A hangulat földerült. Lev mindenféle apróságról fecsegett, hogy milyen furcsaságok történtek a gyárban, és milyen bolondságokat mondtak az emberek. Katyerina egyfolytában nevetett.

Amikor végeztek, Lev megkérdezte Katyerinát, hogyan érkezett a városba.

– Az apám meghalt, az anyám újra férjhez ment – mondta. – Sajnos a mostohaapámnak jobban tetszettem az anyámnál. – A fejét csóválta, Grigorij nem tudta volna megmondani, hogy szégyenkezve, vagy dacosan. – Legalábbis anyám így gondolta, és kidobott.

– Szentpétervár lakosságának fele faluról jött ide. Hamarosan senki sem marad, aki a földet művelje – szólt Grigorij.

– És milyen volt az utazás? – kérdezte Lev.

Szokványos mese volt harmadosztályú vonaljegyről, szekerekről, amelyekre úgy kellett felkéredzkedni, ám Grigorij megdelejezve hallgatta.

Lev is úgy figyelt, mint akit megigéztek, mulatságos megjegyzéseket fűzött hozzá, alkalmanként kérdezett.

Grigorij hamarosan észrevette, hogy Katyerina az öccse felé fordul a székén, és kizárólag neki mesél.

Szinte mintha itt se lennék, gondolta Grigorij.

Negyedik fejezet

1914. március

– Tehát – mondta Billy az apjának – a Biblia összes könyvét héberül és görögül írták, aztán fordították angolra.

– Így van – bólintott papa. – És a római katolikus egyház igyekezett betiltani a fordításokat. Nem akarták, hogy a magunkfajták önállóan olvashassák a Bibliát és vitatkozhassanak a papokkal.

Billy apja némileg keresztényietlen modorban beszélt a katolikusokról. Úgy tűnt, a katolicizmust jobban gyűlöli, mint az ateizmust. Viszont vitatkozni szeretett.

– Akkor hát – folytatta Billy – hol vannak az eredetiek?

– Miféle eredetiek?

– A Biblia könyveit eredetileg görög és héber nyelven írták. Hol tartják ezeket?

A konyha szögletes asztalának két oldalán ültek a Wellington közi házban. Késő délutánra járt az idő, Billy most jött haza az aknából, megmosta az arcát és a kezét, de még a munkaruháját viselte. Papa fölakasztotta a zakóját, mellényben és ingujjban ült, gallérral és nyakkendővel, mert vacsora után el akart menni egy szakszervezeti gyűlésre. Mama a tűzhelyen melegítette a levest. Ótata mellettük gubbasztott, és csendes mosollyal figyelte a beszélgetést, mintha nem először hallaná.

– Nohát, az igazi eredetiek nincsenek meg – felelte papa. – Azok már évszázadokkal ezelőtt tönkrementek. Másolataink vannak.

– Akkor hol vannak ezek a másolatok?

– Különböző helyeken. Kolostorokban, múzeumokban...

– Egy helyen kéne tartani őket.

– De minden könyvből több másolat van és némelyek jobbak a többinél.

– Hogy lehet jobb az egyik másolat, mint a másik? Nem lehetnek különbözőek!

– De igen. Az évek során becsúsztak hibák a szövegbe.
Billy meglepődött.
– De hát akkor miből tudjuk, melyik a helyes?
– Van egy tudomány, úgy hívják, hogy szövegkritika. Összehasonlítják a különböző változatokat, és végül megegyeznek valamelyik szövegben.
Billy elhűlt.
– Vagyis nincs olyan könyv, melyhez nem fér kétség, amelyről azt lehet állítani, hogy Isten Igéje? Az emberek vitatkoznak róla, és ítélkeznek is?
– Igen.
– De hát honnan tudhatjuk, hogy igazuk van?
Papa mindentudóan mosolygott, ami cáfolhatatlanul jelezte, hogy sarokba szorult.
– Hiszünk benne, hogy ha jámbor alázattal dolgoznak, Isten vezeti őket munkálkodásukban.
– De mi van, ha nem így történik?
Mama négy tálkát tett az asztalra.
– Ne vitatkozz az apáddal – mondta. Szelt négy vastag karéj kenyeret.
– Hagyd csak, Cara lányom – szólt rá Ótata. – Hadd tegye föl a fiú a kérdéseit.
Papa visszavette a szót.
– Hiszünk Isten hatalmában, amellyel biztosítja, hogy a szavai úgy jussanak el hozzánk, ahogyan ő akarja.
– Teljes mértékben logikátlan vagy!
Mama ismét félbeszakította.
– Ne beszélj így az apáddal! Még gyerek vagy, nem tudsz te semmit! Billy nem törődött vele.
– Isten miért nem vezette a másolók kezét, és miért nem akadályozta meg, hogy hibákat kövessenek el, ha tényleg azt akarta, hogy megismerjük a szavait?
– Vannak dolgok, amelyeket nem érthetünk – felelte papa. Ez a válasz volt a legkevésbé meggyőző. Billy el is engedte a füle mellett.
– Ha a másolók hibázhatnak, akkor ez nyilvánvalóan megtörténhet a szövegkritikusokkal is.
– Hinnünk kell, Billy.
– Isten igéjében igen, de egy csomó görög professzor szavában nem! Mama leült az asztalhoz, félresimította szeméből őszülő haját.
– Akkor, gondolom, igazad van, és mindenki más téved, mint rendesen?
Ez a gyakran bevetett trükk mindig rosszul esett Billynek, mert indokoltnak tűnt. Az nem lehetséges, hogy mindenkinél okosabb legyen.
– Nem én – felelte. – A logika!
– Ó, te és az öreg logikád – legyintett mama. – Inkább vacsorázzál!
Nyílt az ajtó, és bejött Mrs. Pónis Dai. Ez megszokott volt a Wellington közben: csak az idegenek kopogtattak. Mrs. Pónis Dai kötényt viselt, a lábán férfibakancsot: akármit akart is mondani, az olyan sürgős volt, hogy még kalapot sem tett, amikor eljött hazulról. Felindultan lobogtatott egy papírlapot.
– Ki fognak rúgni – harsogta. – Most mit tegyek?
A papa fölállt, átadta neki a székét.
– Üljön le ide, Mrs. Pónis Dai, és fújja ki magát – mondta nyugodtan. – Hadd olvassam el azt a levelet.
Elvette a vörös, göcsörtös kézből a papírt, és lefektette az asztalra. Billy látta, hogy a Celtic Minerals fejléces levélpapírjára gépelték.
– Tisztelt Mrs. Evans – olvasta fennhangon papa. – A fenti cím alatti házra jelenleg egy dolgozó bányásznak van szüksége. – Az aberoweni házak zömét a Celtic Minerals építtette.

Az évek során néhányan – köztük a Williams család – megvásárolták az épületet, amelyben laktak, ám a legtöbbet továbbra is bérelték a bányászok. – Éppen ezért az önnel kötött bérleti szerződés értelmében ezennel... – Papa elnémult, Billy látta rajta a megrendülést – ...ezennel két hetet adok arra, hogy távozzék! – fejezte be.

Két hetet kap, hogy távozzék, mikor alig hat hete temették a férjét – kiáltott mama.

Mrs. Dai elsírta magát.

– Hova menjek öt gyerekkel?

Billy is megdöbbent. Hogy tehet ilyet a cég egy asszonnyal, akinek a férje az ő bányájukban halt meg?

– Aláírás: „Perceval Jones, elnök-igazgató”. Itt, a levél alján – mondta végül papa.

– Miféle bérlet? Azt sem tudtam, hogy a bányászok bérleményben laknak.

– Nincs leírva, hogy bérlemény, de a törvény hallgatólagos szerződésnek tekinti – felelte papa. – Már megvívtuk ezt a harcot, és vesztettünk. – Mrs. Daihoz fordult. – A ház elméletben a munkához jár, de az özvegyeknek rendszerint megengedik, hogy maradjanak. Olykor úgyis elmennek, hogy másutt lakjanak, például a szüleiknél. Gyakran újra férjhez mennek egy másik bányászhoz, és az átveszi a bérletet. Rendszerint akad legalább egy fiú, aki bányász lesz, mihelyt eléri a megfelelő kort. A cégnek nem igazán érdeke, hogy kidobjon egy özvegyet.

– Akkor miért akarnak megszabadulni tőlem és a gyerekektől? – jajongott Mrs. Dai.

– Perceval Jones siet – mondta Ótata. – Azt kell gondolnia, hogy fölmegy a szén ára. Ezért vezették be a vasárnapi műszakot.

Papa bólintott.

– Az biztos, hogy növelni akarják a termelést, akármilyen okból is. De ezért nem fognak kilakoltatni özvegyeket. – Fölállt. – Ha rajtam áll.

Nyolc asszonyt lakoltattak ki, csupa olyan bányász özvegyét, akinek a férje a robbanásban halt meg. Egyforma levelet kaptak Perceval Jonestól, ahogy azt papa megállapította azon a délutánon, amikor Billyvel együtt sorra látogatta őket. Mindenki másképp reagált, kezdve az egyfolytában zokogó Mrs. Hywel Jones hisztériájától Mrs. Roley Hughes komor fatalizmusáig, aki azt mondta, olyan nyaktiló kéne ebben az országban, amilyen Párizsban volt, az ilyen embereknek, mint Perceval Jones.

Billyben tombolt a harag. Nem elég, hogy ezek az asszonyok elvesztették a férjüket a bányában? Miután nincs férjük, muszáj elvenni még az otthonukat is?

– Papa, megteheti ezt a vállalat? – kérdezte, míg ballagtak az apjával a csúf, szürke házak között a bánya felé.

– Csak ha hagyjuk nekik, fiam. A munkásosztály sokkal népesebb, mint az uralkodó osztály, és erősebb is nála. Minden rajtunk múlik. Mi termeljük meg az ételüket, mi építjük a házaikat, mi készítjük el a ruháikat, nélkülünk meghalnának. Semmit nem tehetnek, csak ha mi hagyjuk. Ezt sose felejtsd el.

A sapkájukat a zsebükbe gyömöszölve bementek az igazgatói irodába. – Jó napot, Mr. Williams – mondta idegesen Ragyás Llewellyn. – Ha várnak egy percet, megkérdezem Mr. Morgant, hogy fogadja-e önöket.

– Ne légy hülye, fiam, természetesen fogad – felelte a papa, és várakozás nélkül belépett a belső irodába. Billy követte.

Maldwyn Morgan egy főkönyvet vizsgálgatott, de Billynek volt egy olyan érzése, hogy csak mímeli az olvasást. Fölpillantott, rózsaszín arca frissen borotvált volt, mint rendesen.

– Jöjjenek be, Williams – mondta teljesen szükségtelenül. Sok más embertől eltérően Morgan nem félt papától. Aberowenben született, egy iskolamester fia volt, és mérnöknek tanult. Billy rájött, hogy sokban hasonlít papára: értelmes, erényes és makacs.

– Tudja, hogy miért jöttem, Mr. Morgan – szólalt meg papa. – Találgathatok, de inkább

mondja meg.
– Azt akarom, hogy vonja vissza a kilakoltatási felszólításokat.
– A cégnek kellenek a házak a bányászok részére.
– Baj lesz.
– Fenyeget?
– Csak ne beszéljen olyan magas lóról – felelte papa hanyagul. –Ezek az asszonyok a férjüket vesztették el a maguk bányájában. Ezért nem érez felelősséget?
Morgan védekezően fölkapta a fejét.
– A hivatalos vizsgálat szerint a robbanást nem a cég hanyagsága okozta.
Billy szerette volna megkérdezni, hogy értelmes ember miként mondhat ilyesmit szégyenkezés nélkül.
– A vizsgálat a mulasztások olyan sorozatát mutatta ki, amely hosszabb, mint a paddingtoni vonat – válaszolta papa. – Az elektromos berendezések nem voltak földelve, nem volt légzőkészülék, sem megfelelő tűzoltó eszközök...
– De nem ezek okozták a robbanást vagy a bányászok halálát.
– Nem lehetett bebizonyítani, hogy a szabálysértések okozták a robbanást vagy a haláleseteket.
Morgan kényelmetlenül fészkelődött.
– Maga nem azért jött, hogy a vizsgálatról vitatkozzunk.
– Azért jöttem, hogy észre térítsem magukat. Miközben mi beszélünk, ezeknek a leveleknek a tartalma bejárja a várost. – Az ablak felé intett, és Billy látta, hogy a téli nap éppen leereszkedik a hegyek mögé. – Az emberek énekkari próbákra járnak, kocsmába mennek, összegyűlnek imádkozni, sakkoznak, és közben az özvegyek kilakoltatásáról beszélnek. Azt pedig lefogadhatja, hogy dühösek.
– Ismét felteszem a kérdést: meg akarja félemlíteni a céget? Billy a legszívesebben megfojtotta volna, de papa csak sóhajtott.
– Nézze, Maldwyn, iskolás korunk óta ismerjük egymást. Gondolkozzon ésszerűen. Tudja, hogy akadnak a szakszervezetben olyanok, akik agresszívebbek nálam. – Tommy Griffiths apjára célzott. Len Griffiths hitt a forradalomban, és mindig abban reménykedett, hogy a következő összekoccanás lesz a szikra, amely fellobbantja a tűzvészt. De papa pozícióját is meg akarta szerezni. Lehetett bízni benne, hogy drasztikus lépéseket fog javasolni.
– Azt akarja mondani nekem, hogy sztrájkot szervez? – kérdezte Morgan.
– Azt mondom, hogy az emberek dühösek lesznek. Hogy mit tesznek, azt előre nem lehet megmondani. De én nem akarok bajt, és maga sem. Nyolc házról beszélünk, mennyiből is, nyolcszáz-egynéhányból? Azért jöttem ide, hogy megkérdezzem: megéri?
– A társaság meghozta a döntését – felelte Morgan, és Billy ösztönszerűen érezte, hogy Morgan nem ért egyet a társasággal.
– Kérje meg a cég igazgatóit, hogy fontolják meg újra. Mi baj származhatna ebből?
Billy türelmetlenül hallgatta papa szelíd szavait. Föl kellene emelni a hangját, gesztikulálnia kellene, megvádolni Morgant a cég embertelensége miatt. Len Griffiths okvetlenül ezt tenné.
Morgan nem hatódod meg.
– Azért vagyok itt, hogy végrehajtsam a társaság döntéseit, nem azért, hogy megkérdőjelezzem azokat.
– Akkor hát a kilakoltatásokat már jóváhagyták – mondta papa. Morgan zavarba jött.
– Ezt nem mondtam.
De burkoltan csak kimondta, gondolta Billy, hála papa körmönfont kérdéseinek. 'Falán a szelídség nem is olyan rossz dolog.
Papa taktikát változtatott.

– Mi van, ha találok nyolc olyan házat, ahol a lakók hajlandók nyolc új bányászt befogadni albérlőként?

– Ezek családos emberek.

– Képesek lennénk egyezségre jutni, ha maguk is akarnák – mondta papa lassan, megfontoltan.

– A társaságnak rendelkeznie kell annyi hatalommal, hogy képes legyen intézni a saját ügyeit.

– Függetlenül attól, milyen következményekkel jár ez másokra?

– Ez itt a mi szénbányánk. A társaság végezte itt a kutatásokat, tárgyalt a gróffal, ásatta ki a bányát, hozatott ide gépeket. Ugyancsak a társaság építtette a házakat a bányászoknak. Mindezt mi fizettük, a mi tulajdonunk, és senki más nem mondhatja meg. hogy mit tegyünk velük.

Papa a sapkájáért nyúlt.

– Mindazonáltal a szenet nem maguk teremtették, igaz, Maldwyn? – mondta. – Az Isten műve.

Papa megpróbálta kibérelni a városháza nagytermét a másnap esti, fél nyolcra meghirdetett gyűlésre, de azt már igénybe vette az Aberoweni Amatőr Színjátszó Klub a IV Henrik első részének próbájához, ezért úgy döntött, hogy a bányászok a Bethesda-imaházban találkoznak. Papa, Billy, Len és Tommy Griffiths meg még néhány szakszervezeti aktivista bejárta a várost, hogy szóban és a kocsmákban, templomokban kitűzött, kézzel írt cédulákkal tájékoztassák Aberowent a gyűlésről.

Másnap este negyed nyolcra zsúfolásig megtelt a templom. Az özvegyek az első sorban ültek, mindenki más állt. Billy oldalt, az első sor közelében helyezkedett el, ahonnan láthatta az emberek arcát. Tommy Griffiths mellette állt.

Billy büszke volt az apjára, a merészségére, az eszére és arra, hogy a fejébe csapta a sapkáját, mielőtt elhagyta Morgan irodáját. Ugyanakkor nem bánta volna, ha agresszívebb. Úgy kellett volna beszélnie Morgannel, ahogy a bethesdai gyülekezettel szokott, amikor pokoltüzet és kénesőt jósol mindazoknak, akik nem hajlandók meglátni az igazságot.

Pontosan fél nyolckor papa csöndet kért. Parancsoló prédikátorhangján felolvasta a levelet, amelyet Perceval Jones írt Mrs. Pónis Dainak.

– Ugyanilyen levelet küldtek mind a nyolc özvegynek, akiknek a férjét hat hete a robbanás ölte meg a bányában.

– Gyalázat! – kiáltotta több férfi.

– Szabályaink szerint az emberek akkor beszélnek, amikor a gyűlés elnöke szót ad nekik, nem pedig összevissza, így mindenkit meghallgathatunk, ha rákerül a sor, és én megköszönöm, ha betartjátok ezt a szabályt még olyankor is, ha az érzelmek felfokozódnak.

– Rohadt szemétség – ordította valaki.

– Ej, ej, Griff Pritchard, kérlek, ne káromkodj! Ez egy imaház, és mellesleg hölgyek is vannak itt.

Ketten-hárman közbekiabáltak:

– Helyes, helyes!

Griff Pritchard, aki a délutáni műszak befejezése óta a Két Koronában tartózkodott, azt felelte:

– Elnézést, Mr. Williams.

– Tegnap találkoztam a bányaigazgatóval, és hivatalosan is megkértem, hogy vonja vissza a kilakoltatási végzést, de elutasított. Arra célzott, hogy az igazgatótanács hozta a döntést, és neki nem áll módjában megváltoztatni vagy akár csak megkérdőjelezni. Próbáltam rávenni, hogy tárgyaljunk más lehetőségekről, de azt mondta, a társaságnak joga van a saját ügyeit külső beavatkozás nélkül intézni. Ezt az információt akartam közölni veletek.

Ez bizony soványka cél, gondolta Billy. Ő azt akarta, hogy papa robbantsa ki a forradalmat. Ám apja ehelyett rámutatott egy emberre, aki fölemelte a kezét.

– Boltos John Jones!

– A Gordon soron, a huszonhárom alatt éltem egész életemben – mondta Jones. – Ott születtem, és még most is ott lakom. Apám viszont meghalt, amikor tizenegy voltam. Igazán kemény idők jártak a mamámra, de megengedték neki, hogy maradjon. Amikor tizenhárom lettem, lementem a bányába, és most én fizetem a bért. Ez mindig is így volt. Egy szó se esett róla, hogy tűnjünk onnan.

– Köszönöm, John Jones. Van valami javaslatod, hogy mit tegyünk?

– Nem, csak ezt akartam elmondani.

– Nekem van javaslatom – szólalt meg egy új hang. – Sztrájkoljunk! Kórusban helyeseltek az emberek.

– Picsogó Dai! – mondta Billy apja.

– A következőképpen gondolom – mondta a város rögbicsapatának kapitánya. – Nem hagyhatjuk, hogy a társaság ennyivel megússza. Ha tényleg kilakoltatják az özvegyeket, akkor egyikünk sem érezheti, hogy a családjaink biztonságban vannak. Az ember egész életében dolgozhat a Celtic Mineralsnak, és meghalhat munka közben, hogy aztán két héttel később a családja az utcára kerüljön. Union Dai járt az irodában, és igyekezett értelmesen beszélni Morgannel, de hiába, így nem maradt más lehetőségünk, csak a sztrájk.

– Köszönjük, Dai – szólt papa. – Tekinthetem ezt úgy, mint hivatalos sztrájkfelhívást?

– Ja!

Billy meglepődött, hogy papa ezt ilyen gyorsan elfogadta. Tudta, hogy szeretné elkerülni a sztrájkot.

– Szavazzunk! – kiáltotta valaki hátulról.

– Mielőtt a javaslatot megszavaztatnám – mondta papa –, el kell döntenünk, mikor kezdjük.

Aha, gondolta Billy, mégse fogadta el!

Papa folytatta:

– Dönthetünk úgy, hogy hétfőn kezdjük. Mostantól odáig, amíg dolgozunk, a sztrájkfenyegetés talán észre téríti az igazgatókat – és elérhetjük, amit akarunk, anélkül hogy bárki is veszítene a keresetéből.

Billy megértette, hogy az apja az tartja a legmegfelelőbbnek, ha elhalasztják a sztrájk kezdetét.

Ám Len Griffiths is ugyanerre a következtetésre jutott.

– Szólhatok, elnök úr? – kérdezte. Tommy apjának tar koponyáján egyetlen fekete csíkban maradt meg a haj, és a bajusza is fekete volt. Előrement papa mellé, szembefordult a tömeggel, ezért úgy látszott, mintha egyforma lenne a tekintélyük. Csönd lett. Len, papa és Picsogó Dai ahhoz a maroknyi emberhez tartozott, akiket mindig tiszteletteljes némaságban hallgattak végig. – Azt kérdezném, bölcs dolog-e adni a társaságnak négy nap haladékot? Tegyük föl, nem változtatják meg a véleményüket – ennek elég nagy a valószínűsége, tekintve, milyen makacsok voltak eddig. Akkor hétfőig semmit nem értünk el, és az özvegyeknek sokkal kevesebb idejük marad. – A hatás kedvéért kissé megemelte a hangját. – Azt mondom, elvtársak: egy lépést se hátráljunk!

Éljenzés harsant, Billy is csatlakozott hozzájuk.

– Köszönöm, Len – felelte papa. – Tehát két javaslatunk van: holnap sztrájkoljunk vagy hétfőn. Ki akar még mondani valamit?

Billy feszülten figyelte, hogy vezeti az apja a gyűlést. A következő felszólaló Giuseppe „Joey” Ponti volt, az Aberoweni Férfikórus szólistája, Billy iskolatársának, Johnnynak a bátyja. Olasz neve ellenére Aberowenben született, és ugyanolyan kiejtéssel beszélt, mint bárki más a teremben. Ő is az azonnali sztrájk mellett kardoskodott.

– Csak a méltányosság kedvéért, nincs itt valaki, aki a hétfői kezdés mellett van? – kérdezte papa.

Billy csodálkozott, hogy papa miért nem veti latba a tekintélyét. Ha ő érvelne a hétfői kezdés mellett, talán megváltoztatnák a véleményüket. Ám akkor, ha kudarcot vall, kínos helyzetbe kerülhet: olyan sztrájkot kell vezetnie, amit ellenzett. Billy rádöbbent, hogy az apja nem mond, ki mindent úgy, ahogyan érzi.

A vita tovább burjánzott. A kőszénrészvények ára magas, így igazgatóság kitarthat az álláspontja mellett; ám a kereslet is nagy, addig akarják eladni, amíg tehetik. Jön a tavasz, a bányászcsaládok hamarosan meglesznek az ingyen szénjuttatás nélkül. A bányászok ügyét szilárdan megalapozza a szokásjog, viszont a törvény betűje az igazgatóság oldalán áll.

Papa hagyta hömpölyögni a vitát. Néhány beszéd kezdett unalmassá válni. Billy nem értette, mi oka van erre. Abban reménykedne, hogy lohadnak az indulatok? Ám végül csak föltette szavazásra a kérdést,

– Elsőnek azok emeljék föl a kezüket, akik nem akarnak sztrájkot! Néhány kéz a levegőbe emelkedett.

– Ezután azok szavazzanak, akik szerint kezdjük hétfőn. Elég sokan szavaztak erre, de Billy nem volt biztos benne, hogy elég-e a győzelemhez. Attól függ, hányan tartózkodtak.

– Végül azok, akik a holnapi kezdést tartják megfelelőnek. Kitört az ordítás, karok erdeje imbolygott a magasban. Az eredményhez nem fért kétség.

– A kérdés eldőlt, a sztrájk holnap kezdődik – mondta papa. Senki, nem tiltakozott.

A gyűlés véget ért. Kifelé menet Tommy ragyogó arccal kurjantotta:

– Akkor hát holnap szabadnapunk van!

– Ja – bólintott Billy. – És nincs hozzá pénzünk.

Amikor Fitz először járt prostituáltnál, megpróbálta megcsókolni – nem azért, mert kívánta, de feltételezte, hogy ezt így kell.

– Nem smárolok – mondta a lány érdesen, proli hanglejtéssel, Fitz soha többé nem próbálkozott ilyesmivel. Bing Westhampton a mondta, hogy sok prostituált nem hajlandó csókolózni, ami különös, tekintve, hogy miféle bizalmaskodásokat engednek meg. Talán ezzel a gyatra tilalommal őrzik méltóságuk roncsait.

A Fitz osztályába tartozó lányoknak elvileg senkit sem volt szabad megcsókolniuk az esküvő előtt. Persze megtették, de csak a ritka és röpke, zavartalan pillanatokban: bál közben, egy hirtelen elnéptelenedő szobában vagy egy kerti mulatságon egy rododendronbokor mögött. Sosem volt elég idő ahhoz, hogy fellángolhasson a szenvedély.

Az egyetlen nő, akit Fitz rendesen megcsókolt, a felesége, Bea volt. Úgy adta oda neki a testét, ahogy egy szakács nyújthat át egy különleges, illatozó, cukrozott, gyönyörűségesen kidíszített tortát. Hagyta, hogy bármit tegyen vele, de nem voltak igényei. Nyújtotta a száját a csókra, megnyitotta ajkait a férje nyelve előtt, de Fitz sohasem érezte azt, hogy éhezne az érintésére.

Ethel úgy csókolt, mintha már csak egy perce maradt volna az életből.

Összeölelkezve álltak a Gardénia lakosztályban, a porvédő huzattal letakart ágy mellett. Ethel a férfi nyelvét szívogatta, az ajkát harapdálta, a torkát nyaldosta, megragadta a tarkóját, és bedugta a kezét Fitz mellénye alá, hogy a mellét simogathassa. Amikor zihálva szétváltak, a két tenyerébe fogta Fitz arcát, hogy ne mozdulhasson, rászögezte a szemét, és azt mondta:

– Olyan gyönyörű vagy!

Fitz az ágy szélén ült, és fogta az előtte álló lány kezét. Tudta, hogy egyes férfiak rendszert csinálnak a szolgálóik elcsábításából, de ő nem tartozott közéjük. Tizenöt éves korában belehabarodott a londoni ház egyik komornájába: az anyja néhány nap után megsejtette, és azonnal kidobta a lányt. Az apja csak mosolygott, és annyit mondott:

– Azért jó választás volt! – Azóta nem nyúlt alkalmazotthoz. Ethelnek azonban nem bírt

ellenállni.

– Miért jöttél vissza? – kérdezte a lány. – Arra számítottunk, hogy májusig Londonban maradtok.

– Látni akartalak. – Biztosra vette, hogy a lány ezt nemigen hiszi el. – Folyton rád gondoltam, egész nap, mindennap, és muszáj volt visszajönnöm.

Ethel lehajolt, és ismét megcsókolta. Csók közben a férfi lassan hátradőlt az ágyon, és addig húzta magával a lányt, míg Ethel rajta nem feküdt. Olyan vékony volt, hogy nem nyomhatott többet egy gyermeknél. Haja kiszabadult a hajtűk béklyójából. Fitz belefúrta ujjait a ragyogó fürtökbe.

Egy idő után Ethel lihegve legördült róla. Fitz felkönyökölt, és nézte. Ethel azt mondta neki, hogy gyönyörű, de most a gróf érezte úgy, hogy ennél a lánynál szebbet még nem látott életében. Arca rózsás volt, a haja kócos, piros ajka nedvesen megnyílt. Sötét szeme imádattal csüggött a férfin.

Fitz rátette a tenyerét a lány csípőjére, azután végigsimított a combján. Ethel lefogta a kezét, és megállította, mintha attól félne, hogy túl messzire megy.

– Miért hívnak téged Fitznek? – kérdezte. – Hiszen Edward a neved, vagy nem?

A férfi bizonyosra vette, hogy Ethel azért beszél hozzá, mert le akarja hűteni.

– Az iskolában kezdődött – mondta. – Mindegyik fiúnak volt beceneve. Aztán egyszer Walter von Ulrich nálunk töltötte a szünidőt, és Maud tőle vette át.

– Azelőtt hogy hívtak a szüleid?

– Teddynek.

– Teddy – ízlelgette a szót a lány. – Jobban tetszik a Fitznél.

A férfi újból simogatni kezdte a combját, és ez alkalommal a lány engedte. Csókolózás közben Fitz lassan felhúzta a fekete házvezetőnői ruha hosszú szoknyáját. Megcirógatta Ethel csupasz térdét, amelyet a rövid harisnya szabadon hagyott. Térd fölött hosszú pamutnadrág takarta a bőrét. Fitz megérintette a lábát a pamuton át, azután felcsúsztatta a kezét a combok elágazásáig. Amikor ott is megérintette, a lány felnyögött, és nekilökte a medencéjét a tenyerének.

– Vedd le – suttogta a férfi.

– Nem!

Fitz megtalálta a lány derekán a zsinórt. Masnira volt kötve. Egy rántással kioldotta.

Ethel ismét megfogta a kezét.

– Állj!

– Csak meg akarlak érinteni ott.

– Én még nálad is jobban akarom – mondta a lány. – De nem lehet. Fitz föltérdelt az ágyon.

– Semmit nem csinálunk, amit te nem kívánsz – mondta. – Ígérem. Ezután két kézzel megragadta a nadrág korcát, és kettétépte az anyagot. A lánynak elakadt a lélegzete a megdöbbenéstől, de nem tiltakozott. Fitz visszadőlt az ágyra, és a keze felfedező útra indult Ethelen, aki azonnal széttette a lábát. Szemét lehunyta, és úgy zihált, mintha futott volna. A férfi úgy sejtette, hogy ezt még senki nem csinálta vele, és egy halk hang azt súgta, hogy nem szabadna visszaélnie a lány ártatlanságával, de már túlságosan elragadta a vágy, hogy hallgasson a figyelmeztetésre.

Kigombolta a nadrágját, és ráfeküdt.

– Ne – mondta a lány.

– Kérlek.

– Mi lesz, ha teherbe esek?

– Kihúzom, mielőtt vége lenne.

– Megígéred?

– Meg – felelte, és belecsusszant.

Akadályba ütközött. Ethel szűz volt. Ismét megszólalt a lelkiismerete, ezúttal nem is olyan halkan. Megállt. De most Ethel volt az, aki már túl messzire ment. Megmarkolta a férfi csípőjét, és magához rántotta, ugyanakkor kissé fölemelte a medencéjét. Fitz érezte, hogy valami elhasad, a lány élesen feljajdult, aztán eltűnt az akadály. Mozogni kezdett, és Ethel mohón átvette az ütemet. Kinyitotta a szemét, felnézett a férfira.

– Ó, Teddy, Teddy – suttogta, és a férfi megértette, hogy Ethel szerelmes belé. A gondolat csaknem könnyekig meghatotta, ugyanakkor annyira fölizgatta, hogy váratlan gyorsasággal érkezett el a csúcshoz. Kétségbeesett kapkodással húzódott vissza, és a lány combjára spriccelte a magját, miközben nyögött a szenvedélytől és a csalódástól. A lány megmarkolta a tarkóját, magához húzta az arcát, és éhesen csókolgatta, aztán lehunyta a szemét, halkan fölkiáltott boldog meglepetéséhen, és ezzel vége is volt mindennek.

Remélem, időben kihúztam, gondolta Fitz.

Ethel végezte tovább a szokott munkáját, de egész idő alatt úgy érezte, mintha titokban egy gyémántot tartana a zsebében, amelyhez időnként hozzányúlhat, megtapinthatja síkos lapjait, metszett éleit.

Józanabb pillanataiban aggódott amiatt, hogy mit jelent és hová tart ez a szerelem. Újra és újra elszörnyedt a gondolattól, hogy mit szólna istenfélő szocialista apja, ha rájönne. Ám többnyire úgy érezte, mintha zuhanna és azt nem lehetne megállítani. Szerette a férfi mozgását, a szagát, a ruháját, a csiszolt, jó modorát, a belőle áradó tekintélyt. Azt is szerette, hogy néha olyan értetlennek tűnik. És ha megsebzett arccal jött ki a felesége szobájából, Ethel sírni tudott volna. Szerelmes volt, és eszeveszett.

A legtöbb napon legalább egyszer beszélt a férfival, és általában sikerült néhány percet lopniuk egy hosszú, szenvedélyes csókra. Már attól benedvesedett, ha Fitz megcsókolta, és néha nap közben is ki kellett lötykölnie a nadrágját. A férfi, amikor csak tehette, mást is megengedett magának, végigmarkolászta Ethelt, amivel még jobban lázba hozta a lányt. Még kétszer tudtak találkozni a Gardénia lakosztályban, hogy ágyba fekhessenek.

Egy dolgot nem értett: Fitz mindkét együttlétük alkalmával elég keményen megharapta, egyszer a combja belsejét, másodszor a mellét. Ethel feljajdult a fájdalomtól, bár sietve magába fojtotta a kiáltást. Fizet valósággal felgyújtotta a sikolya. És akármennyire fájt, Ethelt is felizgatta a harapás, vagy legalábbis a gondolat, hogy Fitz kénytelen így kifejezni azt a mindent elsöprő vágyat, amelyet iránta érez. Fogalma sem volt, hogy ez normális dolog-e, és nem volt senkije, akitől megkérdezze.

Leginkább az nyugtalanította, hogy Fitz egyszer majd nem bír visszahúzódni a döntő pillanatban. Olyan nagy volt köztük a feszültség, hogy szinte megkönnyebbült, amikor a házaspárnak vissza kellett mennie Londonba.

Elutazásuk előtt rábeszélte a férfit, hogy adjon enni a sztrájkoló bányászok gyerekeinek.

– Nem a szülőknek, mert nem állhatsz egyik oldalra sem – magyarázta. Csak a kicsi fiúknak és lányoknak. A sztrájk már két hete tart, és minimális fejadagokon élnek. Neked nem kerül sokba. Azt hiszem, talán ötszázan vannak. Szeretni fognak érte, Teddy.

– Fölverhetünk egy sátrat a gyepen – felelte Fitz. Kigombolt nadrággal, fejét a lány ölébe fúrva hevert a Gardénia lakosztály ágyán.

– És a konyhán elkészíthetjük az ételt – lelkesedett Ethel. – Húsleves sok krumplival, és annyi kenyér, amennyit csak meg bírnak enni.

– Esetleg faggyúpudingot ribizlivel, hm?

Vajon szereti őt ez a férfi? Ethel ebben a pillanatban úgy érezte, hogy Fitz bármit megtenne, amit kér: elhalmozná ékszerekkel, elvinné Párizsba, venne a szüleinek egy szép házat. Nem akart semmi ilyesmit – de hát mit akar? Nem tudta, és nem volt hajlandó elrontani a boldogságát a jövőre vonatkozó, megválaszolatlan kérdésekkel.

Néhány nappal később, szombat délben ott állt a Keleti pázsiton, és figyelte az aberoweni

gyerekeket, akik éppen az első ingyenebédet tömték magukba. Fitznek fogalma sincs, hogy ilyen jót akkor se kaptak, amikor apáik dolgoztak. Faggyúpuding ribizlivel, ez már döfi! A szülőket nem engedték be, de a legtöbb anya a kapuban ácsorogva figyelte szerencsés csemetéjét. Amikor Ethel odanézett, látta, hogy valaki integet. Lement hozzá a kocsifelhajtón.

A kapuban főleg asszonyok álltak, a férfiak nem vigyáztak a gyerekekre még a sztrájk idején sem. A csoport izgatottan rajzott Ethel körül.

– Mi történt? – kérdezte a lány.

– Mindenkit kilakoltatnak – válaszolt Mrs. Pónis Dai.

– Mindenkit? – értetlenkedett Ethel. – Hogyhogy mindenkit?

– Minden bányászt, aki a Celtic Mineralstól bérli a házát.

– Jóságos ég! – Ethel elszörnyedt. – Isten irgalmazzon nekünk! – Értetlenség váltotta fel a megrendülését. – De hát miért? Mit segít ez a társaságnak? Akkor nem marad bányászuk.

– Ezek a férfiak! – dünnyögte Mrs. Dai. – Ha egyszer harcba keverednek, csakis a győzelemmel törődnek. Nem engednek, kerüljön bármibe! Mind egyformák. Nem mintha nem szeretném visszakapni az én férjemet, ha lehetne.

– Ez borzalmas!

Hol talál a társaság elég sztrájktörőt, akikkel képes a bányát működtetni? Ha a bányát bezárják, a városnak vége. Nem maradnak vevők a boltokban, gyerekek az iskolákban, az orvosoknak nem lesz betegük... Az apjának sem lesz munkája. Senki sem számított arra, hogy Perceval Jones ilyen makacs lesz, tűnődött magában Ethel.

– Kíváncsi lennék, hogy mit szólna a király, ha tudna róla – mondta Mrs. Dai.

Ethel is ezen töprengett. Úgy tűnt, a király őszintén együtt érez velük. De valószínűleg nem tudja, hogy az özvegyeket kilakoltatják. Támadt egy ötlete.

– Talán közölhetné vele – mondta.

Mrs. Dai elnevette magát.

– Majd elmondom, ha legközelebb találkozunk.

– Írhatna neki egy levelet.

– Ne beszélj hülyeségeket, Eth!

– Komolyan gondolom. Ezt kellene tenniük. – Végignézett a csoporton. – A levelet aláírhatnák az özvegyek, akiket a király meglátogatott, elmondhatnák neki, hogy ki akarják dobni őket az otthonukból, és a város sztrájkol. Ennek csak utána kellene néznie!

Mrs. Dai megriadt.

– Nem akarok én bajt magamnak!

– Nincs férjed, nincs otthonod, nincs hova menned. Még milyen baj érhet? – kérdezte Mrs. Minnie Ponti, egy vékony, szőke, határozott nő.

– Hát ez igaz. De nem tudom, hogy mit írjak. „Kedves király”, vagy „Kedves Ötödik György”, vagy mi a fenét?

– Írja azt, hogy alázatosan tisztelt felséges uram – válaszolt Ethel. – Azért tudom ezt az összes marhaságot, mert itt dolgozom. Most rögtön csináljuk meg. Jöjjenek be a szolgaszállásra.

– De helyes ez?

– Most én vagyok itt a házvezetőnő, Mrs. Dai. Én mondom meg, hogy mi helyes.

Az asszonyok követték a kocsifelhajtón, ahonnan a házat megkerülve bementek a konyhába. Leültek a személyzet ebédlőasztalához, a szakács készített nekik egy kanna teát. Ethelnek volt egy tömb sima levélpapírja, azon levelezett a kereskedőkkel.

– Alázatosan tisztelt Felséges Uram – mondta írás közben. – Mi jöjjön utána?

– Bocsássa meg Felséged a merészségünket – mondta Mrs. Pónis Dai.

– Nem – tiltakozott Ethel. – Ne kérjünk bocsánatot. A mi királyunk, kérelmet intézünk hozzá. Mondjuk: mi vagyunk azok az özvegyek, akiket Felséged meglátogatott az aberoweni bányarobbanás után.

– Nagyon jó – helyeselt Mrs. Ponti.

Ethel folytatta:

– Megtiszteltetés volt Felséged látogatása, vigasztalásunkra szolgált a részvétnyilvánítása és a felséges királyné együttérzése.

– Éppolyan tálentumos vagy ehhez, mint az apád – állapította meg Mrs. Dai.

Mrs. Ponti hozzátette:

– Bár ez elég hízelgősre sikerült.

– Jól van. Akkor folytassuk. Mivel Felséged a királyunk, a segítségét kérjük. Miután a férjeink meghaltak, minket ki akarnak lakoltatni az otthonunkból.

– A Celtic Minerals – tette hozzá Mrs. Ponti.

– A Celtic Minerals. És mert az egész bánya sztrájkol miattunk, most őket is kilakoltatják.

– Ne legyen túl hosszú – figyelmeztette Mrs. Dai. – Lehet, hogy sok a dolga, nem lesz ideje elolvasni.

– Akkor jó. Fejezzük be ezzel: vajon olyan dolog ez, ami megtörténhet Felséged királyságában?

– Ez egy kicsit bátortalan – vélte Mrs. Ponti.

– Nem, ez jó lesz – mondta Mrs. Dai. – A jóérzésére apellál.

– Felséged legalázatosabb és legengedelmesebb szolgái – mondta Ethel.

– Muszáj ezt? – kérdezte Mrs. Ponti. – Én nem vagyok szolga. Már megbocsáss, Ethel.

– Ez a bevett forma. A gróf is ezzel fejezi be, amikor levelet ír a The Timesnak.

– Akkor jó.

Ethel továbbadta a levelet az asztalon.

– Írják oda a címüket is a nevük mellé.

– Borzasztó csúnyán írok, írd oda te a nevem – kérte Mrs. Ponti. Ethel tiltakozni akart, aztán az jutott az eszébe, hogy Mrs. Ponti talán írástudatlan, így hát nem tiltakozott, csak odakanyarította:

– Mrs. Minnie Ponti, Wellington köz 19.

A borítékot így címezte meg:

Őfelségének, a királynak Buckingham-palota
London

Lezárta a levelet, és bélyeget ragasztott rá.

– Akkor hát megvagyunk – mondta. Az asszonyok megtapsolták. Még aznap postára adta a levelet.

Választ sose kaptak.

Március utolsó szombatja borús nap volt Dél-Walesben. Az alacsonyan járó felhők eltakarták a hegycsúcsokat, szüntelen eső szitált Aberowenre. Ethel és Ty Gwyn személyzetének legtöbb tagja otthagyta munkahelyét – a gróf és a hercegnő Londonban tartózkodott –, és bement a városba.

Londonból rendőröket küldtek, hogy erőszakkal hajtsák végre a kilakoltatást. Ott álltak minden utcán, súlyos esőkabátjukról víz csöpögött. Az özvegyek sztrájkjából országos hír lett, cardiffi és londoni riporterek érkeztek a reggeli vonattal, cigarettáztak és a noteszükbe írtak. Volt még egy nagy filmfelvevő is háromlábú statívon.

Ethel a családjával a házuk előtt állt, és figyelt. Papa a szakszervezet alkalmazottja volt, nem a Celtic Mineralsé, és a saját házában lakott; legtöbb szomszédjukat azonban kidobták. A délelőtt folyamán az összes holmijukat kihordták az utcára: ágyakat, asztalokat, székeket, fazekakat és éjjeliedényeket, 'bekeretezett képeket, egy órát, narancsszín dobozban a cserépedényeket, az étkészletet és néhány újságpapírba csavart, spárgával átkötött ruhát. Minden ajtó előtt úgy magasodott a szinte semmit sem érő tárgyak kis kupaca, mint az

áldozati ajándék.

Papa arcára ráfagyott a visszafojtott harag. Billy úgy festett, mint aki össze akar verekedni valakivel. Ótata a fejét csóválta:

– Hetven évet éltem, de még sose láttam ilyet.

Mama csak bámult komoran.

Ethel sírt, és nem bírta abbahagyni.

Egyes bányászok szereztek más állást, de ez nem volt egyszerű: egy bányász nem könnyen áll át arra, hogy eladó vagy buszvezető legyen. Ezt a munkaadók is tudták, és elutasították őket, amikor meglátták a körmük alatt a szénport. Féltucatnyian kereskedelmi tengerésznek álltak, felcsaptak kazánfűtőnek, és előleget vettek föl, amit a feleségüknek adtak a behajózás előtt. Páran elmentek Cardiffba vagy Swanseabe abban a reményben, hátha munkát találnak az acéliparban. Sokan a szomszéd városkákba költöztek a rokonaikhoz. A többiek a sztrájk befejezéséig egyszerűen bezsúfolódtak más aberoweni házakba, ahol nem bányászcsalád lakott.

– A király nem válaszolt az özvegyek levelére – mondta Ethel az apjának.

– Rosszul fogtál hozzá – felelte érdesen papa. – Nézd csak meg azt a ti Mrs. Pankhurstötöket. Nem hiszek benne, hogy a nőknek szavazniuk kéne, de ő legalább tudja, mivel hívja föl magára a figyelmet.

– Mit kellene csinálnom? Hagyjam, hogy letartóztassanak?

– Nem kellene olyan messzire menni. Ha tudtam volna, mire készültök, azt tanácsoltam volna, küldj a levélből egy másolatot a Western Mailnek.

– Ez eszembe se jutott.

Ethel elcsüggedt. Csinálhatott volna valamit, amivel megelőzheti ezeket a kilakoltatásokat, de kudarcot vallott.

– Az Újság megkérdezte volna a palotát, megkapták-e a levelet. Akkor a királynak nehéz lett volna azt felelni, hogy nem vesz tudomást róla.

– A rohadt életbe, bárcsak a tanácsodat kértem volna!

– Ne káromkodj – intette az anyja.

– Bocsánat, mama.

A londoni rendőrök láthatólag hüledeztek. Nem értették azt a bolond büszkeséget és makacsságot, amely ide vezetett. Perceval Jones sehol sem volt. A Daily Mail riporterei interjút kértek a papától, de az az újság ellenséges volt a munkásokhoz, ezért papa megtagadta a kérést.

A városban nem volt elég kézikocsi, így az embereknek többször kellett fordulniuk a holmijukkal. Az eljárás órákat vett igénybe, de délutánra az utolsó tárgyak is eltűntek, csak a kulcsok meredtek ki az ajtózárakból. A rendőrök visszatértek Londonba.

Ethel egy darabig ácsorgott az utca közepén. Az üres házak ablakai vakon bámultak vissza rá, az esővíz céltalanul futott végig az utcán. A lány átnézett a nedves palatetők fölött a bánya szétszórt épületeire a völgy alján. Macska ballagott az egyik sín mellett, máskülönben semmi nem mozdult. Nem füstölt a motor, a felvonók hatalmas, kettős kerekei mozdulatlanul és fölöslegesen kuporogtak tornyaik tetején a végeérhetetlen, csendes esőben.

Ötödik fejezet

1914. április

A német követség fényes palotája a Carlton House Terrace-on, London egyik legelegánsabb utcájában állt. Dús lombú kertből nézett farkasszemet az Athenaeumnak, a tudós úriemberek klubjának az oszlopcsarnokával. Hátul az istállók a Mallra nyíltak, a széles sugárútra, amely a Trafalgar Square-tól vezet a Buckingham-palotáig.

Walter von Ulrich nem itt lakott – egyelőre. Csak a nagykövetnek, Lichnowsky hercegnek

járt ez a kiváltság. Walternak, aki csupán katonai attasé volt, legénylakása volt tízpercnyire, a Piccadillyn. Mindazonáltal remélte, hogy egy napon elfoglalhatja a nagykövet hatalmas magánlakását a követségen. Nem volt herceg, ám az apja közeli barátságban állt II. Vilmos császárral. Walter úgy beszélt angolul, ahogy az egy etoni öregdiákhoz illik, mivel ott is tanulta. Két évet szolgált le a hadseregben, három évig a katonai akadémiára járt, mielőtt külügyi szolgálatba lépett. Huszonnyolc éves volt, és csillaga felfelé ívelt.

Nem csak a nagyköveti rang tekintélye és fénye vonzotta. Szenvedélyesen hitt benne, hogy nincs magasztosabb hivatás a haza szolgálatánál. Az apja ugyanígy érzett.

Minden másban különbözött a véleményük.

Álltak a nagykövetség előcsarnokában, és nézték egymást. Egyforma magasak voltak, de Otto testesebb volt és kopasz, azonkívül régimódi harcsabajuszt, míg Walter divatos kefebajuszt viselt. Ma egyformán is öltöztek, fekete bársonykabátba, térdnadrággal, selyemharisnyával, csatos cipővel, amihez kard és tollas kalap járt. Akármilyen meghökkentőnek tűnjék, ez volt a szokott viselet, ha valakit bemutattak a brit királyi udvarnál.

– Úgy festünk, mint akik a színpadra készülnek – dohogott Walter. – Nevetséges hacuka!

– Egyáltalán nem – felelt az apja. – Pompás, régi viselet.

Otto von Ulrich élete nagy részét a német hadseregben töltötte. Fiatal tiszt volt a francia–porosz háború idején, százada élén száguldott át egy pontonhídon a sedani csatában. Akkor lett az ifjú Vilmos császár barátja, amikor az szakított Bismarckkal, a Vaskancellárral. Most az európai fővárosokat járta, ahol, mint a mézelő méh, felszippantotta a diplomáciai hírszerzés nektárját, és hazavitte a kasba. Hitt a monarchiában és a porosz katonai hagyományokban.

Walter hazafi volt, de úgy gondolta, hogy Németországnak az egyenlő emberek modern társadalmává kell válnia. Apjához hasonlóan büszke volt hazájának tudományos-technikai eredményeire és a munkaszerető, gyakorlatias német népre, de úgy vélte, hogy sokat kell még tanulniuk: demokráciát a liberális amerikaiaktól, diplomáciát a ravasz britektől és életművészetet a stílusos franciáktól.

Apa és fia elhagyta a követséget, és egy széles lépcsőn lement a Mallra. Walter ma mutatkozott be V. György királynak: ez a szertartás kiváltságnak számított, noha nem járt különösebb haszonnal. A hozzá hasonlóan alacsony rangú diplomaták általában nem részesültek hasonló megtiszteltetésben, az apja azonban gátlástalanul igénybe vett minden összeköttetést, amellyel segíthette Walter pályafutását.

– A géppuskák mellett elavult lesz az összes kézifegyver – mondta Walter, folytatva egy korábban elkezdett vitát. A fegyverzet volt a szakterülete, és szentül hitte, hogy a német hadseregnek a legmodernebb tűzerővel kell rendelkeznie.

Otto másképpen gondolta.

– Elakadnak, besülnek, mellé találnak. Egy ember a puskával pontosan tud célozni. Adj neki géppuskát, úgy lengeti, mint egy kerti locsolótömlőt.

– Ha ég a házad, nem csészével öntözgeted rá a vizet, tömlőre van szükséged.

Otto megfenyegette az ujjával.

– Sosem voltál ütközetben, fogalmad sincs, hogy milyen az. Hallgass rám, én tudom.

Gyakran végződtek így a vitáik.

Walter dölyfösnek tartotta az apja nemzedékét. Meg is értette, miért ilyenek. Megnyertek egy háborút, Poroszországból és egy maroknyi kisebb, független fejedelemségből megteremtették a Német Császárságot, utána a világ egyik legvirágzóbb államává fejlesztették Németországot. Hát persze hogy csodálatosnak tartják magukat. Csakhogy ez óvatlanná teszi őket.

Néhány száz méterrel arrébb Walter és Otto befordult a Mallról St. James-palotába. A tizenhatodik századi téglaépület régebbi és kevésbé látványos volt, mint a szomszédos Buckingham-palota. Névjegyüket leadták egy portásnak, aki ugyanúgy volt öltözve, mint ők.

Walter izgult egy kicsit. Olyan könnyű baklövést elkövetni az etikettben – és felséges személyek jelenlétében minden hiba főbenjárónak számít.

Otto angolul megkérdezte a portást.

– Senor Diaz itt van?

– Igen, uram, néhány perce érkezett.

Walter elkomorodott. Juan Carlos Diego Diaz a mexikói kormány képviselője volt.

– Miért érdekel Diaz? – kérdezte apját németül, miközben végigmentek a szobákon, amelyeknek falait kardok és puskák díszítették.

– A brit királyi flotta átalakítja hajóit széntüzelésűből olajtüzelésűvé.

Walter bólintott. A legfejlettebb nemzetek mind ezt csinálták. Az olaj olcsóbb, tisztább, és könnyebb bánni vele – csak be kell pumpálni, nem szükséges hozzá a fekete arcú kazánfűtők hada.

– És a brit olaj Mexikóból származik.

– Azért vásároltak olajkutakat Mexikóban, hogy a flottájuk ellátásáról gondoskodjanak.

– De ha mi beavatkozunk Mexikóban, mit fognak gondolni az amerikaiak?

Otto megütögette az orrát.

– Figyelj és tanulj. És akármit csinálsz is, ne mondj semmit.

A bemutatásra váró emberek az előszobában várakoztak. Legtöbben ugyanazt az udvari bársonytoalettet viselték; egy-kettő a tizenkilencedik századi tábornokok vígoperai egyenruhájában feszített, egyvalaki pedig – feltehetőleg skót – kiltet vett a frakkjához. Walter és Otto elindult a teremben. Bólintottak az ismerős diplomatáknak, és addig sétáltak, amíg oda nem értek a tömzsi Diazhoz, aki hegyesre kifent, felpöndörített bajuszt viselt.

A szokásos udvariaskodás után Otto azt mondta:

– Bizonyára örül, hogy Wilson elnök megszüntette a Mexikóba irányuló fegyverek kereskedelmének tilalmát.

– A lázadóknak szánt fegyvereket – felelte Diaz, mintha helyesbítene.

Az amerikai elnök, aki mindig is hajlott a dolgok erkölcsi megítélésére, nem volt hajlandó elismerni Huerta tábornokot, aki elődje meggyilkolásával jutott hatalomra. Wilson gyilkosnak tekintette Huertát, és támogatta a konstitucionalistának nevezett felkelőcsoportokat.

– Ha lehet fegyvert eladni a lázadóknak, akkor bizonyosan lehet a kormánynak is – jegyezte meg Otto.

Diaz meghökkent.

– Azt akarja mondani, hogy Németország hajlandó?

– Mire van szükségük?

– Nyilván tudja már, hogy nagy szükségünk lenne puskára és lőszerre. – Beszélhetünk róla.

Walter éppen annyira meglepődött, mint Diaz. Ebből gondok támadhatnak.

– De apám – szólalt meg –, az Egyesült Államok...

– Egy pillanat! – Az apja fölemelte a kezét, hogy elhallgattassa. – Mindenképpen folytatnunk kell ezt a beszélgetést – közölte Diaz.

– De mondja csak: milyen kérdések kerülhetnek még szóba? Sejtette, hogy Németország akar valamit cserébe.

Kinyílt a trónterem ajtaja, kijött egy szolga, kezében listával. A bemutatkozás szertartása megkezdődött. Otto azonban zavartalanul folytatta:

– Háború idején egy független államnak joga van visszatartani a stratégiai nyersanyagokat.

– Az olajról beszél – mondta Diaz. Ez volt az egyetlen stratégiai nyersanyag, amivel Mexikó rendelkezett.

Otto bólintott.

– Akkor hát maguk puskákat adnának nekünk – mondta Diaz.

– Eladnánk, nem adnánk – mormolta Otto.

– Puskákat adnának el nekünk, cserébe egy ígéretért, hogy háború esetén nem adunk el olajat a briteknek. – Diaz láthatóan nem volt járatos a szabványos diplomáciai tárgyalások bonyolult tánclépéseiben.

– Talán érdemes erről beszélni.

Ez a diplomácia nyelvén azt jelentette, hogy igen.

– Monsieur Honoré de Picard de la Fontaine – szólította a szolga az első bemutatkozót.

Otto ránézett Diazra.

– Azt szeretném megtudni öntől, hogy egy ilyen javaslatot miként fogadnának Mexikóvárosban.

– Azt hiszem, Huerta elnököt érdekelné.

– Akkor hát, ha a mexikói német követ, Paul von Hintze tengernagy hivatalosan megkeresné az ön elnökét, nem részesülne visszautasításban?

Walter biztosra vette, hogy az apja egyértelmű választ akar kicsikarni erre a kérdésre. Nem akarta, hogy a német kormányt kínos helyzetbe hozzák egy ilyen ajánlat nyílt elutasításával.

Az aggódó Walter szerint nem az lett volna a legnagyobb veszély, hogy Németország kényelmetlen helyzetbe kerülne egy diplomáciai cselszövés folytán, hanem az a kockázat, hogy ellenségévé teszi az Egyesült Államokat. Kétségbeejtően nehéz volt erre rámutatni Diaz jelenlétében.

– Nem utasítanák vissza – felelte Diaz a kérdésre.

– Biztos benne? – firtatta Otto.

– Kezeskedem róla.

– Apám, egy szóra... – kezdte volna Walter, de a szolga azt kiáltotta:

– Herr Walter von Ulrich!

Walter habozott, ám az apja sürgette:

– Te jössz. Indulj!

Walter elfordult, és belépett a trónterembe.

A britek szeretik lenyűgözni vendégeiket. A magas, kazettás mennyezet rombuszmintás, stukkós hajlatban olvadt át a vörös plüssel bevont falakba, amelyeken irdatlan arcképek lógtak. A terem túlsó végében sötét bársonyból készült baldachin borult a trónus fölé. Előtte állt a tengerésztiszti egyenruhát viselő király. Walter örömmel pillantotta meg mellette Sir Alan Tite ismerős arcát: nyilván ő súgja a neveket a királyi fülbe.

Walter közelebb ment, és meghajolt.

– Örülök, hogy ismét találkozunk, Von Ulrich – mondta a király. Walter előre betanulta, amit mondani akart:

– Remélem, Felséged érdekesnek találta a beszélgetést, amely Ty Gwynben elhangzott.

– Nagyon is! Ámbátor az összejövetelre komor árnyék hullott.

– A bányaszerencsétlenség miatt. Igazán tragikus eset.

– Türelmetlenül várom, hogy újra találkozhassunk.

Walter megértette, hogy ez a végszó. Az ajtóig hátrált, közben többször is meghajolt, úgy, ahogyan illik.

Az apja a szomszéd szobában várta.

– Hát ez gyorsan ment! – jegyezte meg Walter.

– Éppen ellenkezőleg, tovább tartott, mint szokott – felelte Otto. – A király rendszerint annyit mond: „Örülök, hogy Londonban láthatom önt”, és ezzel vége is a beszélgetésnek.

Együtt hagyták el a palotát.

– Sok tekintetben csodálatos népek a britek, de puhányok – mondta Otto, míg a St. James's Streeten mentek a Piccadilly felé. – A királyt a miniszterei irányítják, a miniszterek a parlament alattvalói, a képviselőket a közemberek választják. Hogy lehet így működtetni egy országot?

Walter nem vette föl a kesztyűt. Hitt benne, hogy Németország politikai rendszere elavult:

a gyenge parlamentet rendre legázolja hol a császár, hol a tábornokai, ám ezt már többször megvitatták az apjával. Mellesleg még mindig nyugtalanította a mexikói követtel folytatott beszélgetés.

– Kockázatos dolgokat mondott Diaznak. Wilson elnöknek nem fog tetszeni, hogy puskákat adunk el Huertának.

– Mit számít, hogy mit gondol Wilson?

– Fennáll a veszély, hogy szerzünk barátnak egy olyan gyenge országot, mint Mexikó, viszont magunkra haragítunk egy olyan erőset, mint az Egyesült Államok.

– Nem Amerikával akarunk háborúzni.

Walter úgy vélte, hogy ez igaz, de azért továbbra is kényelmetlenül érezte magát. Nem tetszett neki a gondolat, hogy hazája ellenséges viszonyba keveredhet az Egyesült Államokkal.

Lakásán átcserélték az ódon jelmezt tweedöltönyre, puha galléros ingre, barna puhakalapra. A Piccadillyn fölszálltak egy motoros omnibuszra, amely kelet felé tartott.

Ottóra mély benyomást tett, hogy Waltert januárban meghívták Ty Gwynbe arra a találkozóra, ahol a király is jelen volt.

– Fitzherbert gróf jó kapcsolatot jelent – mondta. – Ha a konzervatív párt hatalomra kerül, akár miniszter is lehet, egy napon talán a külügyminisztérium élére kerül. Maradj vele jó barátságban!

Walternak támadt egy ötlete.

– Meglátogathatnám a rendelőt, amelyet jótékonyságból tart fent, és egy kisebb adománnyal támogathatnám is.

– Kiváló ötlet!

– Nem jönne velem?

Az apja bekapta a csalit.

– Ez még jobb!

Walternak volt egy titkolt oka is, de az apja semmit sem gyanított.

Az omnibusz elvitte őket a Strand színházai, a Fleet Street szerkesztőségei és az üzleti negyed bankjai mellett. Utána az utcák szűkebbek, piszkosabbak lettek. Micisapkák vették át a cilinderek és keménykalapok helyét. Egyre több lett a lovas kocsi, és kevesebb az automobil. Ez volt az East End.

Aldgate-nél szálltak le. Otto utálkozva nézett körül.

– Nem tudtam, hogy a nyomornegyedbe hozol.

– A szegények rendelőjébe megyünk – felelte Walter. – Mire számított?

– Fitzherbert gróf ide jár?

– Gyanítom, hogy csak a költségeket fizeti. – Nagyon jól tudta, hogy Fitz még életében nem járt itt. – De természetesen hallani fog a látogatásunkról.

Cikcakkban vágtak át a mellékutcákon, mígnem megérkeztek egy nonkonformista imaházhoz, amely a kézzel festett fatábla szerint a „Kálvária Evangéliumi Csarnok” névre hallgatott. A táblára egy papírlapot tűztek, amelyre ezt írták:

INGYENES GYERMEKRENDELŐ
MA ÉS MINDEN SZERDÁN

Walter kinyitotta az ajtót, és belépett.

Otto undorodva felhorkant, aztán zsebkendőt vett elő, és az orrához tartotta. Walter már korábban is járt itt, tehát számított a szagra, de így sem volt kellemes. Az előszobát megtöltötték a rongyos nők és a félmeztelen gyerekek. Mindegyik szutykos, mocskos volt. Az asszonyok padokon ültek, a gyerekek a padlón játszottak. A szoba túlsó végében két ajtó volt, az egyiken „Orvos”, a másikon „Védnöknő" feliratú táblával.

Az ajtó mellett Herm néni ült, Fitz tántija, és egy könyvbe írta a neveket. Walter bemutatta az apját.

– Lady Hermia Fitzherbert, az apám, Herr Otto von Ulrich.

A szoba másik végében nyílt az orvos ajtaja. Kijött egy rongyos asszony egy pici babával és egy gyógyszeres üvegcsével. Egy ápolónő is kinézett, és azt mondta:

– Kérem a következőt!

Lady Hermia belekukkantott a listába, és szólította a következő beteget:

– Mrs. Blatsky és Rosie!

Egy idősebb nő és egy lány ment be a rendelőbe.

Kérem, apám, várjon egy pillanatig – szólt Walter. – Idehozom a főnököt.

A szoba másik végébe sietett, kikerülve a padlón játszó apróságokat. Megkopogtatta a „Védnöknő" feliratú ajtót, és belépett.

A szoba alig volt nagyobb egy takarítószekrénynél, és a sarokban csakugyan állt egy felmosófa és egy vödör. Lady Maud Fitzherbert egy kis asztalnál ült, és egy nagy könyvbe írt. Egyszerű galambszürke ruhát és széles karimájú kalapot viselt. Felnézett, és a férfi láttán olyan mosoly világította meg az arcát, hogy Walter szeme könnybe lábadt. A lány felugrott a székből, és átölelte.

Walter egész nap erre várt. Megcsókolta Maud száját, amely azonnal kinyílt. Sok nőt megcsókolt már, de Maud volt az egyetlen, aki így tapadt hozzá. Zavartan homorított, attól félt, hogy a lány megérzi a merevedését; de a lány még szorosabban simult hozzá, mintha valóban ezt akarná érezni, így hát Walter hagyta, hogy meglegyen a gyönyörűsége.

Maud mindenben szenvedélyes volt, legyen szó szegénységről, a nők jogairól, a zenéről – vagy Walterről. A férfi nem győzött ámulni. Kiváltságnak érezte, hogy egy ilyen lány beleszeretett.

Maud lihegve levált a szájáról.

– Herm néni gyanút fog – mondta.

Walter bólintott.

– Az apám kint van.

Maud lesimította a haját, megigazította a ruháját.

– Helyes.

Walter kinyitotta az ajtót, kimentek a várószobába. Otto barátságosan csevegett Hermiával: kedvelte a tiszteletre méltó, idős hölgyeket.

Lady Maud Fitzherbert, hadd mutassam be az apámat, Herr Otto von Ulrichot.

Otto megfogta Maud kezét, és meghajolt. Már megtanulta, hogy ne csapja össze a bokáját, amit az angolok komikusnak tartottak.

Walter figyelte, ahogy felmérik egymást. Maud úgy mosolygott, mintha jól szórakozna. Walter sejtése szerint azon tűnődött, hogy vajon ő is ilyen lesz idővel? Otto helyeslően nézte Maud drága kasmírruháját és divatos kalapját. Eddig minden rendben.

Otto nem tudta, hogy ők szeretik egymást. Walter azt tervezte, hogy előbb összeismerteti Maudot az apjával. Otto helyeselte, ha a gazdag dámák jótékonykodnak, és ragaszkodott hozzá, hogy Walter anyja és nővére szegény családokat látogasson a kelet-poroszországi Zumwaldban, ahol a vidéki birtokuk volt. A fiú azt akarta, apja győződjön csak meg arról, milyen csodálatos és kivételes teremtés Maud, és mire megtudja, hogy Walter őt akarja feleségül venni, már nem fogja ellenezni.

Ez azért oktondiság, hogy ilyen ideges. Huszonnyolc éves: joga van megválasztani a nőt, akit szeret. De nyolc éve már beleszeretett valakibe. Tilde hasonlított Maudra szenvedélyességben és intelligenciában, viszont tizenhét éves és katolikus volt. A Von Ulrichok pedig protestánsok. A szülők mindkét oldalon dühödten ellenezték a románcot, és Tilde nem tudott dacolni az apjával. Walter most másodszor szeretett bele egy olyan nőbe, aki nem partiképes. Nehéz lesz elfogadtatni az apjával egy feministát, aki ráadásul külföldi. Ám

Walter most már idősebb és ravaszabb, Maud pedig erősebb és függetlenebb, mint Tilde volt.

Ugyanakkor félt is. Nő még sosem volt rá ilyen hatással, még Tilde sem. Feleségül akarta venni Maudot, hogy vele élje le az életét, amelyet nem is tudott elképzelni nélküle. És nem akarta, hogy az apja nehézségeket támasszon.

Maud elővette a legédesebb modorát.

– Nagyon kedves, hogy meglátogat minket, Herr von Ulrich – mondta. – Bizonyára borzasztóan sok a dolga. Gondolom, aki olyan bizalmasa egy uralkodónak, mint ön a császárnak, annak a munkája sosem ér véget.

Ottónak hízelgett a megjegyzés, épp ahogy a lány akarta.

– Fájdalom, ez bizony igaz – mondta. – Mindazonáltal az ön bátyja, a gróf, régi barátja Walternak, így nagyon szívesen jöttem.

– Hadd mutassam be az orvosunkat. – Maud keresztülvezette őket a szobán, és bekopogott a rendelőbe. Walter kíváncsi volt: még sosem látta az orvost.

– Bemehetünk? – kérdezte a lány.

Beléptek oda, ahol normális körülmények között a lelkipásztor irodája volt. A bútorzat apró íróasztalból és egy polcból állt, amelyen matrikulák és zsoltároskönyvek sorakoztak. Az orvos, egy jóképű, fekete szemöldökű, érzéki szájú fiatalember, éppen Rosie Blatsky kezét vizsgálta. Walterba beleszúrt a féltékenység. Ezzel a vonzó fickóval tölt együtt Maud egész napokat?

– Jeles látogatót kaptunk, dr. Greenward – mondta Maud. – Bemutathatom Herr von Ulrichot?

– Nagyon örvendek – mondta Otto kimérten.

– A doktor ingyen dolgozik nálunk – közölte Maud. – Mérhetetlenül hálásak vagyunk neki ezért.

Greenward kurtán biccentett. Walter nem értette, mi okozhatja az apja és az orvos között a nyilvánvaló feszültséget.

Greenward visszafordult a betegéhez. Csúnya vágás szelte ketté a kislány tenyerét; a keze és a csuklója megdagadt. Az orvos az anyjára nézett, és megkérdezte:

– Hogy történt a dolog?

A gyerek válaszolt:

– Anyám nem beszél angolul – mondta. – Munka közben vágtam meg a kezem.

– És az apád?

– Az apám meghalt.

– Ezt a rendelőt az apátlan családoknak hoztuk létre – mondta halkan Maud –, noha soha nem küldünk el senkit.

– Mennyi idős vagy? – kérdezte Rosie-tól Greenward.

– Tizenegy.

– Én azt hittem, tizenhárom évesnél fiatalabb gyereket nem dolgoztathatnak – mormolta Walter.

– A törvényben akadnak kiskapuk – felelte Maud.

– Mit dolgozol? – kérdezte Greenward.

– Mennie Litov varrodájában takarítok. Borotvakés volt a szemétben.

– Ha megvágod magad, mosd ki a sebet, és tegyél rá tiszta kötést! Azután naponta kell cserélni a kötést, hogy ne legyen túlságosan piszkos. – Határozottan, de nem ridegen beszélt.

A mama erős akcentussal, oroszul kérdezett valamit a lányától. Walter nem értette, de a gyerek válaszának lényegét felfogta: Rosie lefordította, amit az orvos mondott.

Greenward a nővérhez fordult:

– Kérem, tisztítsa meg a kezét, és kösse be. – Rosie-nak pedig azt mondta: – Adok neked egy kenőcsöt. Ha a karod még jobban megdagad, akkor a jövő héten vissza kell jönnöd, hogy megnézzem. Megértetted?

– Igen, uram.

– Ha hagyod, hogy a fertőzés továbbterjedjen, elveszítheted a kezedet.

Könnyek szöktek Rosie szemébe.

– Sajnálom, hogy megijesztettelek – mondta Greenward –, de meg kell értened, milyen fontos a kezed tisztasága.

Az ápolónő egy lavórt vett elő, amiben feltehetőleg fertőtlenítőoldat volt.

– Szeretném kifejezni csodálatomat és tiszteletemet, amiért itt dolgozik, doktor úr – mondta Walter.

– Köszönöm. Boldogan rászánom az időmet, viszont gyógyszerekre van szükségünk. Nagyon méltányolnánk minden segítséget, amit felajánlhatnak.

– Most már hagynunk kell a doktor urat, hadd dolgozzon – szólalt meg Maud. – Legalább húsz beteg vár még rá.

A látogatók elhagyták a rendelőt. Walter szíve dagadt a büszkeségtől. Maud nem egyszerűen érző lélek. Ha éhbérért dolgoztatott kisgyermekekről hall, sok arisztokrata hölgy képes kitörölni hímzett keszkenőjével a szeme sarkából egy könnycseppet; Maudban viszont megvan az elszántság és a bátorság a valódi segítéshez.

És ez a nő engem szeret, gondolta.

– Megkínálhatom valami frissítővel, Herr von Ulrich? – kérdezte Maud. – Az irodám zsúfolt, de van itt egy üveggel az apám legjobb sherryjéből.

– Igazán kedves, de mennünk kell.

Ez egy kissé nyers volt, gondolta Walter. Maud bűbája már nem hat Ottóra. Az az undok érzése támadt, hogy valami balul ütött ki. Otto elővette a tárcáját, kihúzott belőle egy bankjegyet.

– Kérem, fogadja el szerény hozzájárulásként kiváló munkájához, Lady Maud.

– Igazán nagylelkű – felelte Maud.

Walter követte apja példáját.

Megengedné, hogy én is felajánljak valamit?

– Hálás vagyok mindenért, amit ön ajánlhat – felelte Maud. Walter remélte, hogy egyedül ő vette észre a lány huncut pillantását.

– Kérem, adja át üdvözletemet Fitzherbert grófnak – mondta Otto. Távoztak. Waltert nyugtalanította az apja viselkedése.

– Hát nem csodálatos Lady Maud? – kérdezte könnyedén, miközben visszafelé indultak, Aldgate irányába. – Természetesen Fitz fizet mindent, de Maud végzi a munkát.

– Botrányos – felelte Otto. – Abszolút botrányos!

Walter ismerte az apja harapós természetét, ám ez akkor is megdöbbentette.

– Ezt meg hogy érti? Hiszen helyesli, ha előkelő hölgyek tesznek valamit a szegényekért!

– Egy dolog beteg parasztokat látogatni egy kosár ennivalóval – felelte Otto. – De attól már konsternálva vagyok, hogy egy gróf húga egy ilyen helyen van együtt egy zsidó orvossal!

– Ó, istenem – nyögött fel Walter. Hát persze, dr. Greenward zsidó. A szülei valószínűleg németek voltak, és Grünwaldnak hívták őket. Walter korábban nem találkozott az orvossal, és különben is, valószínűleg nem szúrt volna szemet neki a származása, vagy nem törődik vele. Otto viszont, akárcsak nemzedékének legtöbb tagja, fontosnak tartotta az ilyesmit. – Apám – felelte –, ez az ember ingyen dolgozik. Lady Maud nem utasíthatja vissza egy kiváló orvos segítségét csak azért, mert zsidó.

Otto oda sem figyelt.

– Apátlan családok. Honnan szedte Lady Maud ezt a kifejezést? –kérdezte undorral. – A prostituáltak porontyait érti alatta.

Walter szíve összeszorult. A terve borzalmasan félresikerült. – Hát nem látja, milyen bátor? – kérdezte szerencsétlenül.

– Én ugyan nem – felelte Otto. – Ha az én húgom lenne, jól megraknám.

Válság volt a Fehér Házban.

Április 21-én hajnalban Gus Dewar a Nyugati szárnyban tartózkodott. Ez az új épület végre elég helyet biztosított az égetően szükséges irodáknak, így az eredeti Fehér Házat nyugodtan használhatták kizárólag elnöki rezidenciának. Gus az Ovális Iroda közelében ült az elnök dolgozószobájában, egy jellegtelen kis helyiségben, ahol egyetlen szűrt fényű lámpa világított. Az íróasztalon ütött-kopott, hordozható Underwood írógép állt, Woodrow Wilson ezen írta a beszédeit és a sajtóközleményeit.

Gust jobban érdekelte a telefon. Ha megcsendül, el kell döntenie, fölébressze-e az elnököt.

A telefonközpontos nem hozhat ilyen döntést. Másrészt az elnök rangidős tanácsadóinak is szükségük van az alvásra. Gus volt a legalacsonyabb rangú az elnöki tanácsadók között, vagy a legmagasabb rangú a hivatalnokok között, ez nézőpont kérdése. Akárhogy is, rá maradt a feladat, hogy egész éjjel a telefon mellett üljön, és eldöntse, megzavarja-e az elnök álmát vagy a First Ladyét, Ellen Wilsonét, aki valamilyen rejtélyes betegségben szenvedett. Gus izgult, nehogy rosszat mondjon vagy tegyen. Hirtelen fölöslegesnek tűnt a drága nevelés, amelyet kapott: még a Harvardon sem oktatták soha, hogy mikor kell fölébreszteni az elnököt. Csak remélte, hogy a telefon nem fog csengeni.

Gus egy levél miatt került ide. Leírta az apjának a Ty Gwynben lezajlott eseményeket, és a vacsora utáni beszélgetést az európai háború kockázatáról. Dewar szenátor a levelet olyan érdekesnek és mulatságosnak találta, hogy megmutatta barátjának, Woodrow Wilsonnak, aki azt mondta:

– Szeretném, ha ez a fiú az irodámban dolgozna!

Gus egy éve végzett a Harvardon, ahol nemzetközi jogot tanult, és először egy washingtoni ügyvédi irodában kapott állást. Világ körüli útjának még csak a felénél tartott, de boldogan abbahagyta, és hazasietett, hogy szolgálja az elnököt.

Gus semmit sem talált olyan izgalmasnak, mint a nemzetek kapcsolatait – a barátságokat és a gyűlölségeket, a szövetségeket és a háborúkat. Tizenéves korában eljárt a Külügyi Kapcsolatok Szenátusi Bizottságának üléseire – az apja is a bizottság tagja volt –, amelyek sokkal jobban lenyűgözték, mint a színház.

– Így teremtik meg az országok a békét és a felvirágzást, vagy okoznak háborút, pusztulást és éhínséget – mondta az apja. – Ha meg akarod változtatni a világot, akkor a külkapcsolatokban teheted a legtöbb jót – vagy rosszat.

És Gus most nyakig ült első nemzetközi válságában.

Egy túlbuzgó mexikói kormányhivatalnok letartóztatott nyolc amerikai tengerészt Tampico kikötőjében. Az embereket már elengedték, a hivatalnok bocsánatot kért, és a jelentéktelen ügy le is zárulhatott volna. Ám a hajóraj parancsnoka, Mayo tengernagy azt követelte, hogy adjanak le huszonegy üdvlövést. Huerta elnök ezt megtagadta. A feszültség növekedett, Wilson elnök azzal fenyegetőzött, hogy elfoglalja Veracruzt, Mexikó legnagyobb kikötőjét.

Amerikát egy hajszál választotta el a háborútól. Gus csodálta az emelkedett gondolkodású Woodrow Wilsont. Az elnök nem osztotta azt a cinikus nézetet, hogy egyik mexikói bandita éppen olyan, mint a másik. Huerta reakciós volt, aki meggyilkoltatta elődjét, Wilson pedig kereste az ürügyet, hogy megbuktathassa. Gus lelkesedett, amikor azt hallotta a világ egyik vezetőjétől, hogy elfogadhatatlan dolog gyilkosság árán megszerezni a hatalmat. Vajon eljön az a nap, amikor minden nemzet a magáévá teszi ezt az elvet?

A németek egy fokozattal súlyosbították a válságot. Egy Ypiranga nevű német hajó közeledett Veracruz felé, Huerta kormányának szállított puskákat és lőszert.

Egész nap nem enyhült a feszültség, de Gus mostanra már alig bírt ébren maradni. Előtte az íróasztalon a katonai elhárítás gépelt jelentése feküdt egy zöld ernyős lámpa fényében. A jelentés a mexikói lázadók erejét elemezte. A felderítés az egyik kisebb osztály volt a hadseregben, mindössze két tisztből és két hivatalnokból állt. A jelentés hitvány volt. Gus

gondolatai mindegyre visszatértek Caroline Wigmore-hoz.

Mihelyt megérkezett Washingtonba, elment, hogy meglátogassa Wigmore professzort, egyik harvardi tanárát, aki időközben átjött a Georgetown Egyetemre. Wigmore nem volt otthon, csak ifjú második felesége. Gus már többször találkozott Caroline-nal egyetemi eseményeken, és nagyon vonzotta az asszony csöndes, tűnődő természete, fürge elméje.

– Azt mondta, új inget kell rendelnie – szólt Caroline, ám Gus látta az arcán a feszültséget. Aztán az asszony hozzátette: – De tudom, hogy a szeretőjéhez ment.

Gus letörölte a nő könnyeit a zsebkendőjével, az pedig szájon csókolta, és azt mondta:

– Bár egy megbízhatóbb férfihoz mentem volna feleségül!

Caroline meglepően szenvedélyesnek bizonyult. Noha nem volt hajlandó szeretkezni vele, minden mást megengedett. Már attól reszketve elélvezett, ha Gus végigsimogatta.

Kapcsolatuk alig egy hónapja tartott, de Gus máris azt akarta, hogy Caroline váljon el Wigmore-tól, és legyen az ő felesége. Caroline azonban hallani sem akart erről, noha nem voltak gyermekei. Azt mondta, nem akarja romba dönteni Gus pályafutását, és valószínűleg igaza is volt. Ezt nem lehetne diszkréten elintézni, a botrány túlságosan szaftos lenne: a csinos feleség otthagyja a közismert professzort, és rögvest hozzámegy egy gazdag és fiatalabb férfihoz. Gus pontosan tudta, mit szólna az anyja egy ilyen házasságra: „Érthető, hiszen a professzor félrelépett, de a társaságban természetesen senki sem fogadhatná ezt az asszonyt."

Kellemetlenül feszélyezné az elnököt és mindazokat a személyeket, akiket egy ügyvéd szeretne ügyfélnek. Gus pedig bizonyosan elbúcsúzhatna attól a reményétől, hogy valaha is követheti apját a Szenátusban.

Győzködte magát, hogy őt ez nem érdekli. Szerette Caroline-t, és meg akarta menteni a férjétől. Tele volt pénzzel, és ha az apja meghal, milliomos lesz. Találhat magának másik szakmát. Talán újságíró lesz, aki külföldi fővárosokból tudósít.

Ennek ellenére savként marta a keserűség. Csak most kapott olyan állást a Fehér Házban, amelyről minden fiatalember álmodik. Kínszenvedés lesz föladni mindazzal együtt, ami vele járhat.

Megszólalt a telefon. Gus összerezzent a hirtelen csörömpöléstől a Nyugati szárny éjszakai csöndjében. Rámeredt a készülékre. – Istenem – mondta. – Istenem, ez az!

Néhány másodpercig habozott, végül fölvette a kagylót. William Jennings Bryan külügyminiszter zengő hangját hallotta:

– Gus, itt van velem a vonalban Joseph Daniels. – Daniels a tengerészeti miniszter volt. – Továbbá egy mellékvonalon az elnök titkára is hallgat minket.

– Igenis, miniszter úr – felelte Gus. Vigyázott, hogy a hangja nyugodt maradjon, noha a szíve vadul vert.

– Kérem, ébressze föl az elnököt – mondta Bryan.

– Igen, uram.

Keresztülvágott az Ovális Irodán, kiment a Rózsakert éjszakai hűvösébe, és a régi épülethez futott. Egy őr beengedte. Felszaladt a főlépcsőn és a folyosón a hálószobáig. Mély lélegzetet vett, és olyan erősen kopogtatott, hogy belefájdultak az ujjai.

Egy pillanat múlva meghallotta Wilson hangját.

– Ki az?

– Gus Dewar vagyok, elnök úr – felelte. – Bryan miniszter és Daniels miniszter vannak a telefonnál.

– Egy perc.

Wilson elnök éppen keret nélküli szemüvegét tette föl, amikor kijött a hálószobából. Sebezhetőnek látszott pizsamában és házi köntösben. Magas volt, bár nem annyira, mint Gus. Ötvenhét éves korára sötétszürke lett a haja. Rútnak tartotta magát, és nem járt messze az igazságtól. Kampós orra és elálló füle volt, de nagy álla elszánttá tette az arcát, és pontosan tükrözte azt a jellemerőt, amelyet Gus annyira tisztelt benne. Amikor beszélt, látszott, hogy

rossz a foga.

– Jó reggelt, Gus – mondta barátságosan. – Mi a probléma?

– Nem közölték velem.

– Nos, jobb lesz, ha a szomszéd szobában hallgatja meg a mellékvonalon.

Gus átsietett a szomszéd szobába, és fölvette a telefont.

Felzendült Bryan hangja.

– Az Ypirangának ma reggel tízkor kell kikötnie.

Gus megborzongott az izgalomtól. Most már biztosan engedni fog a mexikói elnök? Máskülönben vérfürdő lesz.

Bryan beolvasta a veracruzi amerikai konzul táviratát.

– A Hamburg–Amerika I.ine tulajdonában lévő Ypiranga gőzös holnap fut be Németországból kétszáz géppuskával és tizenötmillió tölténnyel; a négyes mólóhoz érkezik, 10:30-kor kezdik a kirakodást.

– Felfogja, Mr. Bryan, hogy mit jelent ez? – kérdezte Wilson, Gus szerint zsémbes hangon. – Daniels ott van? Maga mit gondol?

– A lőszer nem juthat el Huertához – felelte Daniels. Gus meglepődött, hogy a békeszerető tengerészeti miniszter ilyen kemény hangot használ. – Táviratozhatok Fletcher tengernagynak, hogy foglalja el a vámházat, és akadályozza meg a kirakodást.

Hosszú szünet következett. Gusnak fájt a keze, olyan erősen szorította a kagylót. Végül megszólalt az elnök.

– Daniels, ezt a parancsot küldje Fletcher tengernagynak: azonnal szállja meg Veracruzt.

– Igenis, elnök úr – felelte a tengerészeti miniszter.

Amerika háborúba lépett.

Gus nem aludt azon az éjszakán, sem a következő napon.

Nem sokkal 8:30 után Daniels miniszter azzal a hírrel jelentkezett, hogy egy amerikai hadihajó elállta az Ypiranga útját. A fegyvertelen német szállítóhajó megfordult, és elhagyta a helyszínt. Valamivel később, de még aznap délelőtt az amerikai tengerészgyalogosok partra szállnak Veracruzban, mondta Daniels.

Gus megrémült a gyorsan eszkalálódó válságtól, ugyanakkor fellelkesítette, hogy az események középpontjában van.

Woodrow Wilson nem hátrált meg a háború elől. Az V. Henrik volt a kedvenc Shakespeare-darabja. Szívesen idézte: „De hogyha bűn a dicsőségre vágyni, legbűnösebb élő lélek vagyok!”

A hírek folyamatosan érkeztek rádión és távírón. Gus dolga volt, hogy bevigye az elnöknek a jelentéseket. Délre a tengerészgyalogosok elfoglalták a veracruzi vámházat.

Nem sokkal ezután szóltak neki, hogy keresik. Mrs. Wigmore volt az. Gus aggodalmasan ráncolta a homlokát. Ez indiszkréció. Valami baj lehet.

Kisietett az előcsarnokba. Caroline feldúltnak látszott. Noha elegáns tweedkabátot és egyszerű kalapot viselt, a haja rendetlen volt, a szemét vörösre sírta. Gust megrendítette és elszomorította, hogy ilyen állapotban látja.

– Drágám – mondta halkan. – Mi történt?

– Mindennek vége – felelte az asszony. – Sosem láthatlak többé. Ne haragudj! – Sírni kezdett.

Gus szerette volna átölelni, de itt nem tehette. Nem volt saját irodája. Körülnézett. Az ajtóban álló őr őt bámulta. Sehol nem lehettek négyszemközt. Őrjítő!

– Gyere ki – mondta, és megfogta az asszony karját. – Sétáljunk. Caroline megrázta a fejét.

– Nem. Jól vagyok. Maradjunk itt.

– Mi zaklatott föl?

Az asszony nem nézett rá, a padlót bámulta.

– Hűnek kell maradnom a férjemhez. Kötelességeim vannak.

– Hadd legyek én a férjed!

Caroline ránézett, olyan szomorúan, hogy Gus azt hitte, megszakad a szíve.

– Ó, mennyire szeretném!

– De hát megteheted!

– Már van férjem.

– Nem hű hozzád. Te miért lennél az?

Az asszony ezt elengedte a füle mellett.

– Elfogadott egy állást a Berkeley-n. Kaliforniába költözünk.

– Ne menj!

– Már döntöttem.

– Hát persze mondta színtelen hangon Gus. Úgy érezte magát, mintha fejbe vágták volna. A melle fájt, alig kapott levegőt. – Kalifornia – mondta. – A fenébe!

Az asszony látta rajta, hogy belenyugszik az elkerülhetetlenbe. Kezdte összeszedni magát.

– Most találkozunk utoljára – mondta.

– Nem!

– Kérlek, hallgass meg. Van valami, amit el kell mondanom neked, és ez az utolsó lehetőségem erre.

– Mondd.

– Egy hónappal ezelőtt arra készültem, hogy megölöm magam. Ne nézz így rám, ez az igazság. Arra gondoltam, olyan értéktelen vagyok, hogy senkit sem érdekel, ha meghalok. Azután megjelentél az ajtóm előtt. Olyan szenvedélyes, udvarias, figyelmes voltál, hogy úgy véltem, mégiscsak érdemes vagyok az életre. Imádtál engem. – Könnyek peregtek az arcán, de tartotta magát. – És olyan boldog voltál, amikor megcsókoltalak. Rájöttem, hogy ha valakinek ennyi örömet tudok okozni, nem lehetek teljesen haszontalan; és ez a gondolat megtartott. Megmentetted az életemet, Gus. Isten áldjon meg érte.

– Mi marad nekem? – kérdezte a fiatalember, már-már haragosan.

– Az emlékek – felelte az asszony. – Remélem, úgy fogsz vigyázni rájuk, ahogy én az enyémekre.

Megfordult. Gus az ajtóig követte, de az asszony nem nézett vissza. Kiment, és ő elengedte.

Amikor eltűnt a látóköréből, Gus automatikusan az Ovális Iroda felé indult, aztán irányt változtatott: túlságosan zavart volt ahhoz, hogy az elnökhöz menjen. Bemenekült a mosdóba, hogy egy perc nyugalma legyen. Szerencsére senki más nem tartózkodott ott. Megmosta az arcát, aztán a tükörbe nézett. Nagy fejű, vékony embert látott: olyan, mint egy nyalóka. Világosbarna haja van, barna szeme, és nem túl jóképű, de az asszonyok rendszerint kedvelték, Caroline pedig szerette.

Vagy legalábbis egy ideig szerette.

Nem lett volna szabad elengednie. Miért nézte tehetetlenül, hogy elmegy? Rá kellett volna beszélnie, hogy várjon még a döntéssel, fontolja meg, beszéljenek még róla. Talán kitalálhatnak valamilyen megoldást. De a szíve mélyén tudta, hogy nincs más megoldás. Sejtette, hogy az asszony mindezt végiggondolta. Bizonyára ébren feküdt éjszakánként az alvó férje mellett, és újra meg újra végiggondolta a helyzetét. Már döntött, mielőtt idejött.

Vissza kell mennie a munkájához. Amerika háborúban áll. De hogyan verheti ki a fejéből ezt? Mindig arra várt, hogy aznap mikor láthatja végre az asszonyt. Most is folyamatosan azon töprengett, milyen lesz az élete nélküle. Máris olyan képtelennek tűnt. Mit tehetne?

Egy hivatalnok lépett be a mosdóba, Gus megszárította a kezét egy törülközővel, és visszatért őrhelyére, az Ovális Iroda melletti dolgozószobába.

Pár perccel később egy futár hozott egy táviratot a veracruzi amerikai konzultól. Gus

belenézett, és csak annyit mondott: „Ó, nem!” – Ez állt benne: NÉGY EMBERÜNKET MEGÖLTÉK VESSZŐ HÚSZ MEGSEBESÜLT VESSZŐ LÖVÖLDÖZÉS A KONZULÁTUS KÖRÜL PONT.

Négy embert megöltek, gondolta Gus iszonyodva; négy derék amerikai férfit, akiknek anyja, apja, felesége, barátnője volt. Ez a hír más perspektívába helyezte a bánatát. Caroline és én legalább élünk, gondolta.

Kopogtatott az Ovális Iroda ajtaján, és átadta a táviratot Wilsonnak. Az elnök elolvasta, és elsápadt.

Gus merőn figyelte. Hogy érzi magát abban a tudatban, hogy éjszakai döntése miatt emberek haltak meg?

Ennek nem lett volna szabad így történnie! A mexikóiak meg akartak szabadulni zsarnoki kormányuktól, nem? Szabadítóként kellett volna fogadniuk az amerikaiakat. Mi romlott el?

Néhány perc múlva megjelent Bryan és Daniels. Őket a hadügyminiszter, Lindley Garrison követte, aki normális körülmények között harciasabb volt Wilsonnál, majd bejött Robert Lansing külügyi tanácsadó. Az Ovális Irodában várták az újabb híreket.

Az elnök feszültebb volt, mint egy hegedűhúr. Sápadtan, nyugtalanul járkált föl-alá. Milyen kár, hogy nem dohányzik, tűnődött Gus. Az lecsillapítaná.

Mindnyájan tudtuk, hogy erőszakra kerülhet sor, gondolta aztán, de a valóság valamiért mégis megdöbbentőbb, mint ahogy számítottunk rá.

Szórványosan újabb részletek érkeztek, Gus továbbította az üzeneteket Wilsonnak. Csak rossz hírek jöttek. A mexikói csapatok ellenálltak, erődjeikből lőtték a tengerészgyalogosokat. A polgárok támogatták a katonaságot, az emeleti ablakokból orvul lődöztek az amerikaiakra. Bosszúból a part mentén horgonyzó USS Prairie a város felé fordította ágyúit, és bombázni kezdte Veracruzt.

Egyre több lett a sebesült: hat amerikait öltek meg, nyolcat, tizenkettőt – és még többen sebesültek meg. De a harc reménytelenül egyenlőtlen volt. Már több mint száz mexikói esett el.

Az elnök nem értette.

– Nem akarunk harcolni a mexikóiakkal – mondta. – Segíteni akarjuk őket, ha tudjuk. Az emberiséget akarjuk szolgálni.

Gus ezen a napon másodszor érezte úgy, mintha fejbe vágták volna. Az elnök és a tanácsadói tele vannak jó szándékkal. Hogy romolhattak így el a dolgok? Tényleg olyan nehéz jót tenni a nemzetközi ügyekben?

Üzenet érkezett a külügyminisztériumból. A német nagykövet, Johann von Bernstorff gróf utasítást kapott a császártól, hogy hívja föl a külügyminisztert, és kérdezze meg, fogadná-e őt másnap kilenckor. Stábja nem hivatalosan jelezte, hogy a nagykövet hivatalos tiltakozást kíván átnyújtani, amiért feltartóztatták az Ypirangát.

– Tiltakozást – mondta Wilson. – Mi az ördögről beszél?

Gus azonnal látta, hogy a nemzetközi jog a németek oldalán áll.

– Uram, nem történt hadüzenet, nincs blokád, így formálisan a németeknek igazuk van.

– Micsoda? – Wilson Lansinghoz fordult. – Ez igaz?

– Nos, ezt természetesen még ellenőrizzük – mondta a külügyi tanácsadó. – De úgyszólván biztos vagyok benne, hogy Gusnak igaza van. Amit tettünk, az ellenkezik a nemzetközi joggal.

– És ez mit jelent?

– Azt jelenti, hogy bocsánatot kell kérnünk.

– Soha – kiáltotta dühösen Wilson.

Mégis megtették.

Maud Fitzherbert meglepődött, amikor rájött, hogy beleszeretett Walter von Ulrichba.

Másrészt akkor is ugyanígy meglepődött volna, ha bárki más férfiba beleszeret. Ritkán találkozott olyannal, akit akár kedvelt volna. Sokan tetszettek neki, főleg elsőbálos korában, de a legtöbbet elijesztette a feminizmusával. Mások azt tervezték, hogy ők majd észre térítik – mint az ápolatlan Lowther márki, aki azt mondta Fitznek, húga akkor fogja belátni tévedéseit, ha találkozik egy igazi, parancsoló férfival. Szegény Lowthie, neki kellett belátnia a tévedését.

Walter úgy tartotta elbűvölőnek, amilyen volt. Akármit csinált Maud, a férfi el volt ragadtatva tőle. Ha szélsőséges nézeteket hangoztatott, Waltert lenyűgözte az érvelése; amikor azzal botránkoztatta meg a társaságot, hogy a lányanyákat és gyermekeiket támogatta, Walter csodálta a bátorságát, szerette vakmerőségét.

Maud unta a gazdag angol arisztokratákat, akik szerint a társadalom a lehető legjobban van berendezve. Walter más. Noha konzervatív német családból származik, meglepően radikális. Onnan, ahol ült, bátyja operai páholyának hátsó sorából jól láthatta Waltert a német követség kis csoportjával a földszinten. Gondosan fésült hajával, nyírott bajuszával, tökéletesen szabott estélyi ruhájában nem emlékeztetett lázadóra. Még ültében is egyenesen tartotta magát és kihúzta a vállát. Csak a színpadot figyelte, ahol Don Giovannit azzal vádolták, hogy erőszakoskodott egy parasztlánnyal, ő pedig pimaszul úgy tett, mintha Leporello, a szolgája lenne a vétkes.

Tulajdonképpen, tűnődött a lány, a lázadó nem jó szó Walterra. Noha szokatlanul nyitott gondolkodású, néha konvencionális. Büszke volt a német nyelvű népek nagyszerű zenei hagyományára, haragudott a blazírt londoni közönségre, amiért késnek, a barátaikkal fecsegnek az előadás alatt, és a befejezés előtt távoznak. Most is haragudna Fitzre, aki megjegyzéseket tesz a szoprán alakjára a cimborájának, Bing Westhamptonnak, vagy Beára, aki Sussex hercegnével diskurál Madame Lucille Hannover Square-i boltjáról, ahol a pongyoláit vásárolja. Még azt is tudta, mit mondana Walter: „Csak akkor hallgatják a zenét, amikor kifogynak a pletykából!"

Maud egyetértett vele, de ő a kisebbséghez tartozott. A londoni előkelő társaság zömének az opera csak egy újabb lehetőség volt, hogy mutogassák a ruháikat és ékszereiket. Mindazonáltal még ők is elcsöndesedtek az első felvonás vége felé, amikor Don Giovanni halállal fenyegeti Leporellót, és a zenekarban felzendül a dobok és a nagybőgők orkánja. Azután Don Giovanni a rá jellemző nemtörődömséggel elengedi Leporellót; senki se meri feltartóztatni, miközben páváskodva elvonul, és végül leereszkedik a függöny.

Walter azonnal fölállt, a páholy felé pillantott, és integetett. Fitz viszszaintett.

– Ez Von Ulrich – jegyezte meg Bingnek. – A németek roppant elégedettek magukkal, mert Mexikóban zavarba hozták az amerikaiakat.

Bing vásott, göndör hajú szoknyavadász volt, a királyi család távoli rokona. Keveset tudott a világ dolgairól, annyi érdekelte, hogy kedvére ihasson és kártyázhasson az európai fővárosokban. Összevonta a szemöldökét, és elcsodálkozott.

– Mit kerestek a németek Mexikóban?

– Jó kérdés – mondta Fitz. – Ha úgy vélték, hogy gyarmatokat szerezhetnek Dél-Amerikában, akkor áltatják magukat, az Egyesült Államok sosem egyezne bele.

Maud elhagyta a páholyt, és lement a főlépcsőn, miközben bólogatva és mosolyogva üdvözölte az ismerősöket. Az itt tartózkodó embereknek legalább felét ismerte: a londoni társaság meglepően kicsi. A vörös szőnyeggel leterített lépcsőfordulóban egy kis csoportba ütközött, amely David Lloyd George-ot, a vékony, fess pénzügyminisztert vette körül.

– Jó estét, Lady Maud – köszöntötte a pénzügyminiszter, és kék szemében felcsillant az a szikra, amely mindig kigyúlt, valahányszor egy mutatós nővel beszélt. – Hallottam, hogy a királyi estély jól sikerült. – Orrhangú észak-walesi kiejtéssel beszélt, amely kevésbé dallamos a dél-walesinél. – Micsoda tragédia történt az aberoweni bányában!

– A gyászoló családoknak nagy vigaszt jelentett a király részvétnyilvánítása – mondta

Maud. A csoportban volt egy húsz-egynéhány éves, mutatós nő. Maud odaköszönt neki: – Jó estét, Miss Stevenson, örülök a viszontlátásnak! – Rokonszenvesnek találta Lloyd George személyi titkárnőjét, egyben szeretőjét, mert lázadó volt. Ráadásul egy férfi mindig hálás azoknak, akik udvariasak a szeretőjével.

Lloyd George a csoporthoz fordult:

– Az a német hajó végül is leszállította a fegyvereket Mexikónak. Egyszerűen elment egy másik kikötőbe, és szép csöndben kirakodott. Így hát tizenkilenc amerikai katona halt meg a semmiért. Ez borzasztóan megalázó Woodrow Wilsonnak.

Maud elmosolyodott, és megérintette Lloyd George karját. – Elmagyarázna nekünk valamit, miniszter úr?

– Ha tudom, drágám – felelte a miniszter engedékenyen. Maud úgy találta, hogy a legtöbb férfi örül, ha arra kérik, hogy magyarázzon el valamit, különösen egy csinos, fiatal nőnek.

– Miért érdekel bárkit is, hogy mi történik Mexikóban? – kérdezte Maud.

– Az olaj miatt, édes hölgy – felelte Lloyd George. – Az olaj miatt. Valaki más megszólította, mire elfordult.

Maud meglátta Waltert. A lépcső alján találkoztak. A férfi ráhajolt Maud kesztyűs kezére, és a lány alig bírt ellenállni a kísértésnek, hogy meg ne simogassa szőke haját. Walter iránti szerelme felébresztette benne a testi vágy alvó oroszlánját, azt a fenevadat, amelyet egyszerre izgattak és kínoztak a lopott csókok és titkos cirógatások.

– Hogy tetszik az opera, Lady Maud? – kérdezte Walter hivatalos hangon, ám kék szeme azt mondta: Bárcsak kettesben lehetnénk!

– Nagyon. A Donnak csodálatos hangja van.

– Nekem úgy tűnt, a karmester egy kicsit siet.

A lány még senkivel sem találkozott, aki ugyanolyan komolyan vette a zenét, mint ő.

– Nem értek egyet – mondta. – Ez egy komédia, így a dallamoknak pattogniuk kell.

– De nem csak komédia.

– Ez igaz.

– Talán majd lassít, amikor a dolgok rosszra fordulnak a második felvonásban.

– Úgy tűnik, maguk nyertek valamilyen diplomácia kupát Mexikóban – változtatott témát a lány.

– Az apám... – Walter a szavakat kereste, ami szokatlan volt nála. – Ujjong – mondta rövid szünet után.

– És maga nem?

Walter elkomorodott.

– Attól tartok, hogy az amerikai elnök egy napon visszaadja a kölcsönt.

Ebben a pillanatban odajött Fitz.

– Halló, Von Ulrich – mondta. – Gyere, csatlakozz hozzánk, a páholyban van egy üres székünk.

– Örömmel – felelte Walter.

Maud felderült. Fitz csupán előzékeny akart lenni: nem sejtette, hogy a húga szerelmes Walterba. Hamarosan fel kell világosítania. Nem tudta, hogyan fogadja a bátyja a hírt. Országaik viszonya ellenséges, és noha Walter a barátja, ettől még nem biztos, hogy Fitz elfogadja sógorának.

Walter és Maud fölment a lépcsőn, és végigsétált a folyosón. Fitz páholyában csak két szék volt hátul, ahonnan nem lehetett túl jól látni. De azért Maud és Walter szó nélkül elfoglalták ezt a két széket.

Néhány perccel később kialudtak a fények. A félhomályban Maud majdnem úgy érezte, mintha kettesben lenne Walterral. A második felvonás a Don és Leporello duettjével kezdődött. Maud szerette, ahogy Mozartnál a gazda és a szolga együtt énekel, bemutatva a

bonyolult és bensőséges kapcsolatot a felsőbb és alsóbb osztályok között. Számos dráma kizárólag a felsőbb osztályokkal foglalkozik; az ilyenek úgy ábrázolják a szolgákat, mint a bútordarabokat. Sokan szeretnék is, ha így lenne.

Bea és a hercegné az Ah! Taci, ingiusto core trió alatt tért vissza. Úgy tűnt, minden társalgási témát kimerítettek, mert kevesebbet beszéltek, és többet hallgattak. Senki se szólt Maudhoz és Walterhoz, még csak meg sem fordultak, hogy rájuk nézzenek. Maud izgatottan töprengett, nem tudna-e valamilyen hasznot húzni a helyzetből. Vakmerően kinyújtotta a kezét, és lopva megfogta Walterét. A férfi elmosolyodott, és hüvelykujja begyével megsimogatta a lány ujjait. Maud szerette volna megcsókolni, de az már meggondolatlanság lett volna.

Amikor Zerlina a Verdrai, carino áriát énekelte érzelmes háromnyolcados ritmusban, Maudot ellenállhatatlan vágy rohanta meg, és úgy, ahogy Zerlina a szívére szorította Masetto kezét, Maud is odahúzta Walterét a saját mellére. A férfi önkéntelenül levegő után kapott, de senki sem vette észre, mert Masetto is hasonló hangokat adott, amikor a Don éppen elverte.

Maud megfordította a férfi kezét, hogy az érezhesse a mellbimbóját a tenyerével. Walter imádta a mellét, meg is érintette, amikor csak tehette, bár ilyesmi csak ritkán fordult elő. Maud nem bánta volna, ha gyakrabban kerülne rá sor, mert ő is szerette. Ez is új fölfedezés volt. Megsimogatták a mellét már mások is – egy orvos, egy anglikán pap, egy idősebb lány a táncórán, egy ember a tömegben –, és Maud ilyenkor zavarba jött, ugyanakkor hízelgett is neki, hogy fölébreszti az emberekben a vágyat, de ő maga mostanáig sosem élvezte. Walter arcára pillantott, látta, hogy a színpadra mered, ám a homloka csillog a verejtéktől. Nem tudta, helyes-e, hogy így felizgatja, amikor nem elégítheti ki, ám a férfi nem húzta vissza a kezét, így arra a következtetésre jutott, hogy élvezi a dolgot. Maud is élvezte. De mint mindig, most is többet akart.

Mi változtatta meg? Ő sosem volt ilyen. Hát persze hogy Walter, és az a kapcsolat, amely összekötötte őket, annyira bensőséges volt, hogy Maud érezte, itt bármit mondhat, mindent megtehet, semmit sem kell magába fojtania. Mi különböztette meg Waltert a többi férfitól, aki udvarolt neki? Az olyanok, mint Lowthie vagy akár Bing, azt várták, hogy a nő úgy viselkedjék, mint egy jól nevelt gyermek: tiszteletteljesen figyel, ha a férfi elmélkedik, elismerően kacarászik a viccein, engedelmeskedik, ha parancsol, és csókot ad, valahányszor a férfi kéri. Walter felnőttként kezelte. Nem flörtölt vele, nem volt leereszkedő, nem kérkedett, és legalább annyiszor hallgatott, mint ahányszor beszélt.

A zene baljóssá vált: a szobor életre kelt, és a Komtur bevonult a Don ebédlőjébe egy disszonáns akkord kíséretében, amelyben Maud felismerte a szűkített szeptimet. Ez volt az opera drámai csúcspontja, és Maud úgyszólván biztosra vette, hogy senki nem néz körül. Talán mégis nyújthat Walternak egy kis kielégülést. A gondolattól elakadt a lélegzete.

Miközben harsonák zengtek kíséretet a Komtur mély basszusához, Maud rátette a kezét Walter combjára. Érezte bőrének melegét a finom gyapjúszövet alatt. Walter még mindig nem nézett rá, de Maud látta, hogy a szája nyitva van, és nehezen lélegzik. Följebb csúsztatta a kezét a férfi a combján, és amikor a Don vakmerően megfogta a Komtur kezét, ő is megmarkolta Walter merev hímvesszőjét.

Izgatott, ugyanakkor kíváncsi volt. Ilyet még sose csinált. Felfedezte a szöveten át. hogy mit fog. Nagyobb és keményebb volt, mint várta, sokkal inkább fadarabnak tűnt, mint testrésznek. De furcsa, gondolta, hogy ilyen jelentős testi változást okoz egy nő egyetlen érintése, holott az ő izgalmának csak apró jelei vannak: az az alig észrevehető duzzadás és belül a nedvesség. A férfiaknál olyan, mintha felvonnának egy zászlót.

Tudta, mit csinálnak a fiúk, mert kileste a tizenöt éves Fitzet, és most utánozta, amit akkor látott, föl-le mozgatta a kezét, miközben a Komtur felszólította a Dont, hogy bánja meg bűneit, de az ismételten visszautasította. Walter már lihegett, de senki sem hallotta, olyan hangos volt a zenekar. Maud boldog volt, hogy ekkora örömet szerezhet neki. Leste a

páholyban ülők tarkóját, rettegett, hogy valamelyikük hátrapillant, de túlságosan belefeledkezett abba, amit csinált, hogy abbahagyja. Walter rátette a kezére a sajátját, tanította, hogy csinálja, keményebben markoljon, amikor lefelé húzza, lazítson fölfelé, ő pedig engedelmeskedett. Amikor a pokol lángjai felcsaptak a Don körül, Walter megrándult a székben. Maud érezte, hogy valami rángásféle fut végig a hímvesszőjén – egyszer, kétszer, harmadszor –, azután, miközben a Don szörnyethalt a félelemtől, Walter kimerülten megroskadt a székben.

Maud rádöbbent, micsoda őrültséget művelt. Elvörösödött a szégyentől. Észrevette, hogy piheg, és megpróbált normálisan lélegezni.

A színpadon elkezdődött a finálé. Maud elernyedt. Nem tudta, mi szállta meg, de már vége volt. A feszültség elmúltával nevetni szeretett volna. Magába fojtotta a vihogását.

Elkapta a férfi tekintetét. Walter imádattal nézett rá. Maudban felizzott az öröm. A férfi odahajolt hozzá, és a fülébe lehelte:

– Köszönöm.

Maud sóhajtva felelte:

– Örömömre szolgált.

Hatodik fejezet

1914. június

Június elejére Grigorij Peskovnak végre együtt volt a pénze ahhoz, hogy elutazzon New Yorkba. A szentpétervári Vjalov család adta el neki a jegyet és a papírokat, hogy bevándorolhasson az Egyesült Államokba, köztük egy levelet a buffalói Mr. Josef Vyalovtól, aki megígérte, hogy munkát ad Grigorijnak.

Grigorij megcsókolta a jegyet. Alig várta, hogy mehessen. Olyannak tűnt, mint egy álom, és ő félt, hogy felébred, mielőtt kifut a hajó. Most, hogy a távozás ilyen közel volt, még jobban vágyott a pillanatra, amikor majd a fedélzetről figyeli Oroszországot, hogyan enyészik el a látóhatár mögött, és az életéből is eltűnik örökre.

Az utazása előtti estén a barátai mulatságot csaptak.

A Miskában tartották, egy kocsmában a Putyilov-gyár közelében. Eljött egy tucat szaktárs, a legtöbben a vitakör tagjai, meg a lányok a házból, ahol Grigorij és Lev lakott. Valamennyien sztrájkoltak, a szentpétervári gyárak felében nem dolgoztak, így senkinek sem volt sok pénze, de összedobták, amijük volt, vettek egy hordó sört meg némi heringet. Meleg nyári este volt, padokon ültek a kocsma melletti üres telken.

Grigorij nem volt társasági ember. Esténként inkább sakkozott. Az alkohol elbutítja az embert, mások feleségével vagy szeretőjével kacérkodni pedig olyan értelmetlen. Barátja, Konsztantyin, a vitakör bozontos vezetője összeveszett a sztrájkon az agresszív Iszaakkal, a focistával, és a végén már ordítoztak. A debella Varja, Konsztantyin anyja megivott majdnem egy egész üveg vodkát, orrba vágta a férjét, aztán elájult. Lev elhozta egy csomó barátját – olyan férfiakat, akiket Grigorij nem ismert, és lányokat, akikkel nem is akart megismerkedni. Ők aztán megitták az összes sört, és egy vasat sem fizettek érte.

Grigorij az estét azzal töltötte, hogy gyászosan bámulta Katyerinát. A lány jókedvű volt, mert ő szerette a mulatságokat. Hosszú szoknyája lengett, zöldeskék szeme ragyogott, ahogy ide-oda járkált, csipkelődött a férfiakkal, elbűvölte a nőket, és az a széles, buja szája mindig mosolygott. A ruhája lehetett ócska és foltozott, de csodálatos teste volt, éppen olyan, amilyet az orosz férfiak szeretnek: dús emlők, széles csípő. Grigorij első látásra beleszeretett, és még most is szerette, noha eltelt négy hónap. De a lány jobban szerette az öccsét.

Miért? Nem a külseje miatt. A két testvér annyira hasonlított, hogy néha összetévesztették őket. Egyforma volt a magasságuk, a súlyuk, viselhették egymás ruháját. Csakhogy Lev elbűvölő tudott lenni. Megbízhatatlan és önző volt, fél lábbal kívül állt a törvényen, a nők mégis imádták. A becsületes, megbízható, komoly Grigorij keményen dolgozott, mégis

magányos volt.

De majd másképp lesz az Egyesült Államokban! Minden más lesz. Az amerikai földbirtokosoknak nem szabad fölakasztaniuk a parasztokat. Az amerikai rendőrségnek bíróság elé kell állítani az embereket, mielőtt megbüntetne valakit. A kormány még a szocialistákat sem börtönözteheti be. Ott nincsenek nemesek: mindenki egyenlő, még a zsidók is.

Tényleg lehetséges ez? Amerika néha inkább álomnak tűnt, mint azok a mesék a déltengeri szigetekről, ahol világszép hajadonok adják oda magukat akárkinek, aki kéri. Ám ennek igaznak kell lennie: sok ezer kivándorló írt haza. A gyárban egy forradalmárcsoport előadás-sorozatot indított az amerikai demokráciáról, de a rendőrség betiltotta.

Bűntudatot érzett, amiért itt hagyja a testvérét, de így volt a legjobb.

– Vigyázz magadra – mondta Levnek, mikor már a vége felé járt a mulatság. – Nem leszek itt többé, hogy kihúzzalak a bajból.

– Nem lesz semmi baj – válaszolta Lev hanyagul. – Te vigyázz magadra.

– Küldöm neked a pénzt a jegyedre. Nem tart sokáig az amerikai bérek mellett.

– Várni fogom.

– Ne költözz máshova! Elveszíthetjük a kapcsolatot.

– Nem megyek sehova, bátyám.

Arról nem beszéltek, hogy Katyerina kijön-e Amerikába. Grigorij az öccsére bízta, hogy szóba hozza a témát, de ő nem tette meg. Grigorij nem tudta, kívánja-e, vagy rettegjen attól, hogy Lev magával akarja hozni a lányt.

Lev megfogta Katyerina karját.

– Most megyünk.

Grigorij meglepődött.

– Hova mentek éjnek évadján?

– Trofimmal találkozom.

Trofim a Vjalov család egyik jelentéktelenebb tagja volt.

– Miért találkoztok vele éjszaka?

Lev kacsintott.

– Ne törődj vele. Még hajnal előtt visszajövünk – éppen időben, hogy elkísérjünk a Gutujevszkij-szigetre.

Ott volt a transzatlanti gőzösök kikötője.

– Jól van – bólintott Grigorij. – Ne csinálj semmi őrültséget – tette hozzá, tudva, hogy a levegőbe beszél.

Lev vidáman intett, azzal eltűnt.

Már majdnem éjfél volt. Grigorij elbúcsúzott. Sok barátja sírt, de ő nem tudta, hogy a szomorúságtól vagy az italtól. Néhány lánnyal együtt ment haza. A lányok a folyosón megcsókolták, aztán Grigorij bement a szobájába.

Kéz alatt vett kéregpapír bőröndje az asztalon hevert. Bár nem volt nagy, még így is csak félig telt meg. Ingeket, az alsóneműjét és a sakk-készletét rakta bele. Csak egy pár bakancsa volt. Nem sok mindent szerzett az anyja halála óta eltelt kilenc évben.

Mielőtt lefeküdt volna, benézett a szekrénybe, ahol Lev tartotta a revolverét, egy belga Nagant M1895-öst. Összeszorult a szíve, mikor látta, hogy a pisztoly nincs a helyén.

Kinyitotta az ablakot, hogy ne kelljen fölkelnie és kinyitnia, ha Lev megjön.

Álmatlanul feküdt, hallgatta az elhaladó vonatok szokott mennydörgését, azon tűnődött, milyen lesz az élet hétezer kilométerrel arrébb.

Mindig is Levvel élt, ő pótolta neki az apát és az anyát. Holnaptól nem fogja tudni, kimarad-e Lev egész éjszakára, és a pisztolyt is magával viszi-e. Vajon megkönnyebbül, vagy még inkább aggódni fog?

Ötkor kelt, mint mindig. A hajója nyolckor indult, a kikötő egyórányi járásra volt. Bőven

maradt ideje.

Lev nem jött haza.

Grigorij megmosta a kezét és az arcát. Belenézett egy tükörcserépbe, egy konyhai ollóval megnyírta a bajuszát és a szakállát. Azután fölvette a legjobb ruháját. A másikat otthagyta Levnek.

Éppen a kásáját melegítette a tűzön, amikor hallotta, hogy megverik a ház ajtaját.

Tudta, hogy ez rosszat jelent. A barátok megállnak kint, és ordítanak; itt csakis a hatóság kopogtat. Feltette a sapkáját, kilépett a folyosóra, lenézett a lépcsőházba. A háziasszony akkor engedett be két embert, akik a rendőrség zöld-fekete egyenruháját viselték. Jobban megnézve, fölismerte Mihail Pinszkij hájas telihold ábrázatát és patkányképű cimboráját, Ilja Kozlovot.

Gyorsan gondolkozott. Nyilvánvaló, hogy valakit bűncselekménnyel gyanúsítanak a házban. A legvalószínűbb elkövető Lev. De akár Lev az, akár valaki más, mindenkit kihallgatnak, aki a házban tartózkodik. A két rendőr emlékezni fog a februári összetűzésre, amikor Grigorij megmentette tőlük Katyerinát, és kapnak az alkalmon, hogy letartóztassák.

Ő pedig lekési a hajót.

A félelmes lehetőség megbénította. Lekési a hajót! Annyi kuporgatás, várakozás és vágyakozás után jött el ez a nap. Nem, gondolta; nem hagyom, hogy ez történjen!

Visszaugrott a szobájába, miközben a rendőrök fölfelé indultak a lépcsőn. Semmi értelme, hogy könyörögjön nekik; ha Pinszkij megtudja, hogy ő éppen ki akar vándorolni, annál nagyobb örömmel tartóztatja le. Grigorijnak még arra sem lesz lehetősége, hogy eladja a jegyét, és visszakapja a pénzét. Annyi év takarékoskodása mind kárba vész!

Menekülnie kell.

Lázasan járt ide-oda a szeme az apró szobában. Ott kell távoznia, ahol Lev szokott bejönni éjszakánként. Kinézett: a hátsó udvar üres volt. A szentpétervári rendőrség brutális volt, de azzal senki sem vádolhatta őket, hogy sok eszük lenne, Pinszkijnek és Kozlovnak meg sem fordult a fejében, hogy a ház hátsó fertályát is őriztessék. Talán tudták, hogy nincs más kiút az udvarról, csak a vasúti töltés – de az nem akadály egy kétségbeesett embernek.

Grigorij kiáltásokat és sikolyokat hallott a lányok szomszédos szobájából: a rendőrök először oda mentek.

Megtapogatta a zakója mellét. A jegy, a papírok és a pénz a zsebében volt. minden más földi vagyonát berakta a kéregpapír bőröndbe.

Fölkapta, annyira kihajolt az ablakon, amennyire tudott, és elhajította a bőröndöt. Lapjával ért földet, és úgy tűnt, sértetlen maradt.

Kivágódott a szobája ajtaja.

Grigorij átlendítette a lábát az ablakpárkányon, egy töredék másodpercig ült rajta, azután leugrott a mosókonyha tetejére. Lába megcsúszott a cserepeken, és ő fenékre ült. Lesiklott a meredek tetőn az ereszig. Ordítást hallott a háta mögött, de nem nézett hátra. Levetette magát a mosókonyha tetejéről, és sértetlenül ért földet.

Fölkapta a bőröndjét, futni kezdett.

Lövés dörrent. Rémületében még gyorsabban futott. A legtöbb rendőr három méterről sem találná el a Téli Palotát, de becsúszhatnak balesetek. Fölkapaszkodott a vasúti töltésre, bár tisztában volt vele, hogy most egy szintben lesz az ablakkal, tehát jobb célpontot nyújt. Meghallotta a mozdony jellegzetes dohogását, jobbra pillantott, és látta, hogy gyorsan közeledik egy tehervonat. Újabb lövés dörrent, érezte a becsapódást, de nem fájt semmije, úgy sejtette, a golyó a bőröndöt találta. Elérte a töltés tetejét, tudva, hogy alakja most kirajzolódik a világos reggeli égen. A vonat néhány méternyire volt, a masiniszta hosszan és hangosan sípolt. Egy harmadik lövés dörrent. Grigorij átvetette magát a síneken, pontosan a mozdony előtt.

A gőzfelhőt húzó vonat bömbölve száguldott el mellette, acélkerekek csattogtak az acélsíneken, a fütyülés halkult. Grigorij feltápászkodott. A nyitott szenesvagonok most már

eltakarták a fegyverek elől. Keresztülfutott a többi sínpáron. Mire az utolsó szeneskocsi elhaladt, leereszkedett a töltés másik oldalán, és kisietett egy kis üzem udvarán keresztül az utcára.

Megnézte a bőröndjét. A golyó a szélébe ütött lyukat. Hát ez közel volt!

Szaporán szedte a lábát. Mostanra kilihegte magát, és azon töprengett, mihez kezdjen. Miután ő már biztonságban volt – legalábbis átmenetileg –, az öccséért kezdett aggódni. Tudnia kell, vajon bajba került-e, és ha igen, mifélébe.

Elhatározta, hogy a keresést ott kezdi, ahol utoljára látta Levet, az pedig a Miska kocsma volt.

Ahogy közeledett a kocsmához, idegeskedni kezdett, mert hátha követik. Balszerencse volna, de nem lehetetlen: Pinszkij az utcákon portyázhat. A homlokába húzta a sapkáját, bár nem hitte, hogy ezzel komolyan álcázhatja magát. Elhaladt néhány munkás mellett, akik a kikötő felé tartottak, és odacsapódott az egyik csoporthoz, bár a bőröndje miatt nem úgy festett, mintha közéjük tartozna.

Ennek ellenére minden baj nélkül elérte a Miska kocsmát, amelyet házilag barkácsolt padokkal és asztalokkal rendeztek be. Még mindig érződött a tegnapi sör és mahorka szaga. Miska, a kocsmáros reggel kenyeret és teát szolgált fel azoknak, akiknek nem volt otthonuk, ahol reggelizhettek volna, de az üzlet pangott a sztrájk miatt, és a hely csaknem üres volt.

Meg akarta kérdezni Miskát, nem tudja-e, hova ment Lev, de mielőtt megtehette volna, észrevette Katyerinát. Olyan volt, mint aki nem aludt az éjjel. Zöldeskék szeme véreres volt, szőke haja kócos, a szoknyája gyűrött és pecsétes. Nagyon fel volt dúlva, a keze reszketett, és könnyek peregtek piszkos arcán. Ettől azonban csak még szebbnek tűnt Grigorij szemében, aki szerette volna átölelni és megvigasztalni. Mivel nem tehette, legalább a segítségére sietett.

– Mi történt? – kérdezte. – Mi a baj?

– Hála istennek, hogy itt vagy – mondta a lány. – A rendőrök Levet keresik.

Grigorij felnyögött. Akkor hát az öccse bajban van – éppen ma!

– Mit csinált? – Fel sem merült benne, hogy Lev ártatlan lehet.

– Nagy kalamajka volt az éjjel. Cigarettát kellett volna kirakodnunk egy bárkáról. – Grigorij feltételezte, hogy lopott cigarettáról van szó. Katyerina folytatta: – Lev kifizette, de a hajós azt mondta, ez nem elég, és vitatkozni kezdtek. Valaki lőtt. Lev viszonozta a tüzet, aztán elfutottunk.

– Hála istennek, hogy nem sebesültetek meg!

– Most aztán se cigarettánk, se pénzünk.

– Micsoda balszerencse! – Grigorij a kocsma órájára pillantott. Negyed hét. Még mindig bőven volt ideje. – Üljünk le. Kérsz teát? – Intett Miskának, és kért két pohár teát.

– Köszönöm – felelte Katyerina. – Lev szerint az egyik sebesült köphetett a rendőröknek. Most aztán őt keresik.

– És te?

– Velem nincs gond, senki nem tudja a nevem.

Grigorij bólintott.

– Akkor csak arra kell vigyáznunk, hogy Levet ne kaphassa el a rendőrség. Egy hétig lapulnia kell, azután meglép Szentpétervárról.

– Nincs pénze.

– Hát persze hogy nincs. – Levnek sosem volt pénze a fontos dolgokra, noha mindig jutott italra, fogadásra és a lányok szórakoztatására. – Adhatok neki valamennyit. – Abból a pénzből kell lecsípnie, amit az utazásra tett félre. – Hol van?

– Azt mondta, a hajónál vár.

Miska hozta a teát. Grigorij rájött, hogy éhes – ott kellett hagynia a kását a tűzön –, és kért egy kis levest.

– Mennyit tudsz adni Levnek? – kérdezte Katyerina.

Komolyan nézett rá, és ettől a férfinak mindig olyan érzése támadt, hogy bármit megtenne, amit Katyerina kér. Elfordította a tekintetét. – Amennyire szüksége van – felelte.

– Jó ember vagy.

Grigorij vállat vont.

– Az öcsém.

– Köszönöm.

Grigorijt boldoggá tette, de zavarba is hozta Katyerina hálája. Megjött a leves, enni kezdett, örült, hogy abbahagyták a beszélgetést. Az ételtől derűlátóbb lett. Lev mindig is belekeveredett valamibe. Ebből is ki fog mászni, ahogy szokott. Ez nem jelenti azt, hogy Grigorijnak le kell késnie az indulást.

Katyerina a teáját iszogatta, és őt figyelte. Már nem volt annyira kétségbeesett. Lev kevert bajba, gondolta Grigorij, és én segítek rajta, mégis őt szereted.

Lev valószínűleg már a kikötőben van, egy daru árnyékában lappang, és idegesen lesi a rendőröket, míg várakozik. Most már indulnia kell. Azonban lehet, hogy többé nem látja Katyerinát, és alig tudta elviselni a gondolatot, hogy örökre búcsút kell mondania neki.

Végzett a levessel, az órára nézett. Csaknem hét óra. Kifut az időből,

– Mennem kell – mondta kelletlenül.

Katyerina elkísérte az ajtóig.

– Ne legyél nagyon goromba Levvel – kérte.

– Mikor voltam goromba vele?

A lány a vállára tette a kezét, lábujjhegyre állt, és csókot lehelt a szájára.

– Sok szerencsét – mondta.

Grigorij elment.

Sietett Szentpétervár délnyugati részének utcáin, amely ipari negyed volt raktárakkal, üzemekkel, telepekkel, zsúfolt nyomornegyedekkel. Néhány perc múlva elhagyta a szégyenletes vágy, hogy sírjon. Az árnyékos oldalon ment, a szemébe húzta a sapkáját, lehajtotta a fejét, kerülte a nyílt tereket. Ha Pinszkij a környéken körözteti Levet, a leírás alapján egy szemfüles rendőr könnyen letartóztathatja Grigorijt.

De elérte a kikötőt anélkül, hogy bárki felfigyelt volna rá. A hajója, a Gábriel arkangyal kicsiny, rozsdás teknő volt, amely egyaránt szállított árut és utasokat. Éppen gondosan leszögelt deszkaládákat rakodtak be, amelyekre a város legnagyobb szőrmekereskedőjének nevét írták. Ahogy az utolsó láda is a raktérbe került, a személyzet lezárta a raktárszád ajtóit.

Zsidó család mutatta be a jegyeit a palló végében. Grigorij tapasztalata szerint minden zsidó Amerikába akar menni. Még több okuk van rá, mint neki. Oroszországban a törvény szerint nem birtokolhatnak földet, nem lehettek közhivatalnokok, katonatisztek, és számtalan más tilalom is sújtotta őket. Nem élhettek ott, ahol akartak, és meghatározott kvóta korlátozta azok számát, akik egyetemre járhattak. Az volt a csoda, hogy egyáltalán megéltek. Ha ennek ellenére vitték valamire, hamarosan megtámadta őket a söpredék – rendszerint a Pinszkijhez hasonló rendőrök uszítására –, és eltángálták őket, a családjukat megfélemlítették, az ablakaikat beverték, a tulajdonukat felgyújtották. Az volt a meglepő, hogy egyáltalán maradt még itt valaki zsidó.

A hajókürt felbőgött, a jelzés arra figyelmeztetett: „Mindenki a fedélzetre!”

Nem látta az öccsét. Mi a baj? Lev ismét változtatott a tervein? Vagy máris letartóztatták?

Egy kisfiú megrángatta Grigorij kabátjának ujját.

– Egy ember akar beszélni magával – mondta.

– Milyen ember?

– Úgy néz ki, mint maga.

Hála istennek, gondolta Grigorij.

– Hol van?

– A deszkák mögött.

A kikötőben halomban állt a fűrészáru. Grigorij sietve megkerülte a deszkákat, és mögöttük megtalálta a rejtőzködő Levet, aki idegesen szívta a cigarettáját. Izgett-mozgott, sápadt volt – ritka látvány egy olyan embernél, aki rendszerint még a bajban is megőrzi a vidámságát.

– Zűr van – mondta.

– Megint.

– Azok a hajósok hazudtak!

– És valószínűleg tolvajok is.

– Ne gúnyolódj velem! Nincs rá idő.

– Igazad van. Ki kell jutnod a városból, amíg a zűrzavar elül. Lev kifújta a füstöt, és megrázta a fejét.

– Az egyik meghalt. Gyilkosságért köröznek.

– A fenébe! – Grigorij leült egy deszkára, és a tenyerébe hajtotta a homlokát. – Gyilkosság – mondta.

– Trofim súlyosan megsebesült, és a rendőrök kivallatták. Feldobott.

– Honnan tudod te ezt?

– Fél órája találkoztam Fjodorral.

Fjodor az egyik ismerőse volt, egy korrupt rendőr.

– Ez rossz hír.

– Még annál is rosszabb. Pinszkij megesküdött, hogy elkap, így áll bosszút rajtad.

Grigorij bólintott.

– Ettől tartottam.

Mit tegyek?

– Moszkvába kell menned. Szentpétervár hosszú időre, talán soha többé nem lesz biztonságos számodra.

– Nem tudom, Moszkva elég messze van-e most, hogy a rendőrséget felszerelték távíró masinákkal.

Grigorij belátta, hogy igaza van.

Ismét felbőgött a hajókürt. Hamarosan behúzzák a pallókat.

– Csak egy percünk maradt – mondta Grigorij. – Mit fogsz csinálni?

– Elmehetek Amerikába – mondta Lev.

Grigorij rámeredt.

– Ideadhatod nekem a jegyedet – tette hozzá az öccse.

Erre még csak gondolni sem akart.

Lev azonban könyörtelen logikával folytatta.

– Felhasználhatom az útleveledet és az iratokat, amelyekkel bejuthatok az Egyesült Államokba. Senki sem veszi észre a különbséget.

Grigorij látta, miként fakul meg az álma, mint a Nyevszkij proszpekten, a Soleil moziban a film vége, amikor kigyulladnak a lámpák, hogy megmutassák a barnás falakat, és a valóság mocskos padlóját.

– Hogy neked adjam a jegyemet – ismételte, mert kétségbeesetten igyekezett halasztani a döntés pillanatát.

– Megmented az életemet – mondta Lev.

Grigorij tudta, hogy meg kell tennie, és ez a gondolat tőrként hasított a szívébe.

Elővette legjobb öltönye zsebéből az iratokat, odaadta Levnek. Átadta a pénzt is, amelyet az utazásra tett félre. Azután átadta neki a golyótól kilyukasztott, kéregpapír bőröndöt.

– Küldök neked pénzt másik jegyre – mondta buzgón Lev. Grigorij nem válaszolt, de kiülhetett az arcára a kétkedése, mert Lev azzal folytatta:

– Tényleg elküldöm, esküszöm! Összegyűjtöm rá a pénzt.

– Jól van – mondta Grigorij.

Összeölelkeztek.

– Mindig vigyáztál rám - mondta Lev.

– Igen, vigyáztam.

Lev elfordult, és futni kezdett a hajó felé.

A tengerészek már a köteleket oldozták. Kevés híján felhúzták a hajóhidat, de Lev kiáltott nekik, és így vártak rá még néhány másodpercet. Felszaladt a fedélzetre.

Megfordult, kihajolt a korláton, és integetett Grigorijnak.

Bátyja nem bírta rávenni magát, hogy visszaintsen. Megfordult, elment.

A hajókürt felbőgött, de Grigorij nem nézett hátra.

A jobb karját furcsán könnyűnek érezte a bőrönd súlya nélkül. Keresztülvágott a kikötőn, lenézett a mély, fekete vízre, és az a különös gondolata támadt, hogy beleugorhatna. Megrázkódott: ő nem enged ilyen ostoba ötleteknek. Ugyanakkor rosszkedvű és levert volt. Neki az élet sosem oszt nyerő lapokat.

Képtelen volt felvidulni, miközben visszafelé ment az ipari negyeden át. Lesütött szemmel baktatott, még azzal sem foglalkozott, hogy a rendőröket figyelje: mit számít most már, hogy esetleg letartóztatják?

Mihez kezdjen? Semmihez sem érzett erőt magában. A gyárban visszakapja az állását, mihelyt a sztrájk véget ér: tudják róla, milyen jó munkás. Talán most is odamehetne, megérdeklődhetné, jutottak-e valamire a tárgyalások, de nem tudta rávenni magát.

Egy óra múlva rájött, hogy a Miska kocsma közelében jár. Nem akart betérni, de mikor benézett, látta, hogy Katyerina még mindig ott ül, ahol két órája hagyta, a hideg tea mellett. El kell mondania a lánynak, mi történt.

Bement. A kocsmában senki nem volt, az egyetlen Miskát leszámítva, aki a padlót söpörte.

Katyerina rémülten fölállt.

– Te mit keresel itt? – kérdezte. – Lekésted a hajót?

– Nem egészen.

Sehogy sem tudott rájönni, miként kellene közölni a hírt.

– Akkor mi van? – faggatta a lány. – Lev meghalt?

– Nem, jól van. De gyilkosságért körözik.

Katyerina rámeredt.

– Hol van?

– El kellett mennie.

– Hova?

Ezt nem lehetett kíméletesen közölni.

– Megkért, hogy adjam oda neki a jegyemet.

– A jegyedet?

– És az útlevelet. Elment Amerikába.

– Nem! – sikoltotta a lány.

De Grigorij csak bólintott.

– Nem! – üvöltötte Katyerina. – Nem hagyhatott itt! Ne mondd ezt, nem mondhatod ezt!

– Próbálj megnyugodni.

Katyerina arcul ütötte. Csak egy lány volt, Grigorij alig érezte.

– Disznó! – rikácsolta. – Te küldted el!

– Azért tettem, hogy megmentsem az életét.

– Fattyú! Kutya! Gyűlöllek! Gyűlölöm azt az ostoba képed!

– Bármit mondhatsz, ennél már nem érezhetem rosszabbul magamat – mondta Grigorij, de a lány nem hallgatott rá. A férfi elengedte a füle mellett a szitkozódását, és otthagyta. Mire kilépett az ajtón, Katyerina hangja is lehalkult.

A sikoltozás abbamaradt. Grigorij hallotta, hogy futó léptek dobognak mögötte az utcán.

– Állj meg – kiáltott a lány. – Kérlek, Grigorij, állj meg, ne fordíts hátat nekem,

bocsánatot kérek.

A férfi megfordult.

– Grigorij, neked kell a gondomat viselned most, hogy Lev elment! Megrázta a fejét.

– Nincs szükséged rám. Ennek a városnak a férfijai sorban állnak majd, hogy vigyázhassanak rád.

– Nem így van – mondta a lány. – Van valami, amit nem tudsz. Grigorij arra gondolt: mi jöhet még?

– Lev nem akarta, hogy elmondjam neked.

– Bökd ki.

– Gyereket várok – mondta Katyerina, és elsírta magát.

Grigorij némán állt, emésztette a hírt. Természetesen Lev gyerekét. És ezt Lev is tudta. Mégis elment Amerikába.

– Gyereket? – kérdezte.

A lány sírva bólintott.

Az öccse gyerekét. Az ő unokaöccsét vagy unokahúgát. Ez a családja. Átölelte a lányt, magához húzta. Katyerinát rázta a zokogás. Arcát a férfi kabátjába fúrta. Grigorij megsimogatta a haját.

– Jól van – mondta. – Ne aggódj. Nem lesz bajod. És a babának sem. – Felsóhajtott. – Vigyázok mindkettőtökre.

A Gábriel arkangyalon utazni rossz volt még egy olyan fiúnak is, aki Szentpétervár nyomornegyedeiben nőtt föl. Csak egy osztály volt, mégpedig a fedélköz, és az utasokat úgy kezelték, mintha ők is a rakományhoz tartoznának. A hajó mocskos és egészségtelen volt, különösen erős hullámzásban, amikor az emberek tengeribetegek lettek. Panaszkodni nem lehetett, mert a legénység tagjai közül senki nem beszélt oroszul. Lev nem tudta, milyen nemzetiségűek lehetnek, de nem érthetett szót velük sem a gyér angoltudásával, sem a még gyérebb német szókincsével. Valaki azt mondta, hogy hollandok. Lev sosem hallott még a holland népről.

Mindazonáltal az utasok roppantul derűlátók voltak. Lev úgy érezte, áttörte a cár börtönének falát, elmenekült, és most szabad. Úton van Amerika felé, ahol nincsenek nemesemberek. Ha a tenger nyugodt volt, az utasok a fedélzeten ültek, és az Amerikáról hallott történeteket mesélgették: a forró víz a csapból jön, még a munkások is jó minőségű bőrbakancsot hordanak, mindenki szabadon gyakorolhatja a vallását, csatlakozhat politikai csoportokhoz, nyilvánosan kifejtheti a véleményét, és nem kell félnie a rendőröktől.

A tízedik nap estéjén Lev kártyázott. Ő volt az osztó, mégis vesztett. Mindenki vesztett, kivéve Szpirját, egy ártatlan arcú fiút, aki annyi idős lehetett, mint Lev, és ugyancsak egyedül utazott. Szpirja egész éjjel nyer, mondta egy másik játékos, Jakov. Az igazság az volt, hogy Szpirja akkor nyert, amikor Lev osztott.

Lassan pöfögtek a ködben. A tenger nyugodt volt, semmilyen hang nem hallatszott a motorok mély zúgásán kívül. Lev nem tudta kideríteni, mikor érkeznek meg. Az emberek eltérő válaszokat adtak. A legértelmesebb felelet az volt, hogy az időjárástól függ. A legénységtől, mint rendesen, most sem tudtak meg semmit.

Ahogy leszállt az éjszaka, abbahagyta a játékot.

– Semmim nem maradt – mondta. Igazából jó sok pénz volt az inge alatt, de látta, hogy a többiek valamennyien rosszul állnak, kivéve Szpirját. – Ennyi – mondta. – Mihelyt megérkezünk Amerikába, keresnem kell egy gazdag öreg özvegyet, és attól fogva úgy élhetek a márványpalotájában, mint egy öleb.

A többiek nevettek.

– De miért kellenél bárkinek is ölebnek? – kérdezte Jakov. – Az öregasszonyok fáznak éjszaka – mondta Lev. – Szükségük lesz a fűtőberendezésemre.

A játék jó hangulatban ért véget, a játékosok szétszéledtek.

Szpirja a tatra ment, kihajolt a korláton, és figyelte, ahogy a sodorvonal eltűnik a ködben. Lev csatlakozott hozzá.

– Hét rubellel jössz – mondta.

Szpirja bankókat húzott elő a zsebéből, és odaadta Levnek. A testével takarta el a tranzakciót, így senki sem nem láthatta, ahogy a pénz gazdát cserél.

Lev a zsebébe gyömöszölte a pénzt, és megtömte a pipáját. Szpirja megszólalt:

– Mondj meg nekem valamit, Grigorij. Lev a bátyja papírjait használta, így az embereknek azt kellett mondania, hogy Grigorij a neve. – Mit csináltál volna, ha azt mondom, hogy nem adom oda a részed?

Az ilyen beszéd veszedelmes. Lev lassan eltette a dohányt, a meggyújtatlan pipát is a zakója zsebébe rakta. Azután megragadta Szpirja gallérját, a korlátnak döntötte, úgy, hogy a fiú kilógott a tenger fölé. Magasabb volt Levnél, de a testi ereje meg sem közelítette az övét.

Kitörtem volna azt az ostoba nyakadat – mondta Lev. – Azután elvettem volna az egész pénzt, amit együtt szereztünk. – Még jobban hátradöntötte Szpirját. – Végül bedobtalak volna a rohadt tengerbe.

Szpirja megrémült.

– Jól van, na – mondta. – Engedj már el!

Lev lazított a szorításán.

– Jézusom – kapkodott levegő után Szpirja –, csak kérdeztem valamit. Lev meggyújtotta a pipáját.

– Én pedig válaszoltam – mondta. – Ne felejtsd el.

Szpirja elsomfordált.

Amikor a köd eloszlott, a föld már látótávolságban volt. Noha már leszállt az éj, Lev egy város fényeit látta a távolban. Hol lehetnek? Némelyek szerint Kanadában, mások szerint Írországban, de senki sem tudott biztosat.

A fények közeledtek, a hajó lassított. Készülni kezdtek a kiszálláshoz. Lev hallotta, amint valaki azt mondja, hogy máris Amerikában vannak! Tíz nap kevésnek tűnt ehhez. De hát mit tudott ő? A korlát mellett állt a bátyja bőröndjével. A szíve gyorsabban vert.

A bőrönd arra emlékeztette, hogy Grigorijnak kellett volna Amerikába érkezni. Nem felejtette el, mit ígért Grigorijnak, hogy elküldi neki egy jegy árát. Ez olyan ígéret, amit be kell tartania. Grigorij valószínűleg az életét mentette meg – már megint. Szerencsém, hogy ilyen bátyám van, gondolta Lev.

A hajón is szerzett pénzt, de nem elég gyorsan. Hét rubel semmire se elég. Neki valami nagy dobás kellett volna. De Amerika a lehetőségek hazája. Vagyont szerezhet itt.

Talált egy golyó ütötte lyukat a bőröndön, a lövedék beleállt a dobozba. A sakkot eladta öt kopekért egy zsidónak. Ugyan hol lőttek rá Grigorijra azon a napon?

Hiányzott neki Katyerina. Szerette úgy mutogatni magát, hogy egy ilyen lány kapaszkodik a karjába. Tudta, hogy minden férfi őt irigyli. De ez itt Amerika, lesz itt elég lány.

Vajon tud-e már a bátyja Katyerina babájáról? Egy pillanatra a szívébe nyilallt, hogy talán sosem fogja látni a fiát vagy lányát. Azért nem kell aggódnia, hogy a lánynak egyedül kell fölnevelnie a gyereket. Talál majd valakit, aki gondoskodik róla. Túlélő típus.

Éjfél után a hajó végre partot ért. A rakpart gyengén volt kivilágítva, és senkit sem lehetett látni. Az utasok partra szálltak a csomagjaikkal, dobozaikkal, bőröndjeikkel. A Gábriel arkangyal egyik tisztje egy raktárhelyiségbe irányította őket, ahol néhány pad állt.

– Itt kell várnotok, amíg a bevándorlási tisztviselők reggel értetek jönnek – mondta, bizonyítva, hogy ő legalább beszél egy keveset oroszul.

Ez lehangolta az embereket, akik éveken át takarékoskodtak, hogy idejöhessenek. Az asszonyok leültek a padokra, a gyermekek elaludtak, a férfiak dohányoztak, várták a reggelt. Egy idő után hallották, hogy a hajó motorjai beindulnak, Lev kiment, és látta, amint a Gábriel

lassan elhagyja a kikötőt. Lehet, hogy a prémes ládákat másutt rakják ki.

Igyekezett emlékezni, mit is mondott Grigorij, hogy mit kell tenni elsőnek az új országban. A bevándorlók orvosi vizsgálaton esnek át – ez idegfeszítő pillanat, mert aki nem egészséges, azt visszaküldik, a pénze kárba vész, a reménye füstbe megy. A bevándorlási hivatal tisztviselői megváltoztatják az emberek nevét, hogy az amerikaiak könnyebben kiejthessék. A kikötőn kívül a Vyalov család egy tagja várja majd, hogy vonattal elvigye Buffalóba. Milyen messze lehet Buffalo New Yorktól? Egy óra, amíg odaérnek, vagy egy hét? Bár jobban odafigyelt volna Grigorijra.

Sok kilométerre elnyúló, zsúfolt dokkok fölött kelt föl a nap. Levben feltámadt az izgalom. Régimódi vitorlás hajók szorongtak a gőzösök mellett. Voltak fenséges kikötőépületek és rozzant raktárak, magas daruk, zömök csörlők, létrák, kötelek, kordék. A szárazföld felőli oldalon szénnel megrakott vasúti kocsikat látott: százasával – nem, ezresével – sorjáztak, amíg bele nem olvadtak a szemhatárba. Csalódott volt, mert nem látta a híres Szabadság-szobrot a fáklyájával: úgy sejtette, egy földnyelv takarja el.

Dokkmunkások jöttek, először kis csoportokban, azután tömegesen. Hajók távoztak, mások érkeztek. Tucatnyi asszony krumpliszsákokat rakott ki egy kis hajóból, éppen az ő raktárépületük előtt. Lev törte a fejét, hogy ugyan mikor jönnek a bevándorlási hivatal tisztviselői.

Felbukkant Szpirja. Úgy látszik, elfelejtette, hogyan fenyegette meg Lev.

– Rólunk megfeledkeztek – mondta.

– Úgy tűnik – felelte értetlenül Lev.

– Körül kéne néznünk. Hátha találunk valakit, aki beszél oroszul.

– Jó ötlet.

Szpirja odaszólt az egyik idősebb férfinak:

– Elmegyünk, hogy kiderítsük, mi lesz velünk.

A férfi idegesnek tűnt.

– Talán itt kellene maradni, ahogy mondták.

Nem törődtek vele, odamentek a krumplit rakodó nőkhöz. Lev a legszebb mosolyával megkérdezte:

– Beszél itt valaki oroszul?

Az egyik fiatal nő visszamosolygott, de senki nem felelt a kérdésre. Lev csalódott volt: megnyerő modora mit sem ér olyan emberek között, akik nem értik, mit mond.

Lev és Szpirja arrafelé tartott, ahonnan a legtöbb munkás érkezett. Senki sem törődött velük. Megérkeztek egy hatalmas kapuhoz, átmentek rajta, és egy forgalmas utcán találták magukat, amelyet boltok és irodák szegélyeztek. Az utca tele volt automobilokkal, elektromos meghajtású villamosokkal, lovakkal és kézikocsikkal. Lev néhány méterenként leszólította az embereket, de senki se válaszolt neki.

Nem értette. Miféle helyen engedik meg bárkinek is, hogy leszálljon egy hajóról, és engedély nélkül bemenjen a városba?

Ekkor észrevett egy épületet, amely felkeltette az érdeklődését. Kicsit olyan volt, mint egy szálloda, kivéve, hogy két szegényesen öltözött, matrózsapkás férfi ült a lépcsőn, és dohányzott.

– Nézd csak azt a helyet – mondta.

– Mi van vele?

– Azt hiszem, az egy tengerészotthon, olyan, amilyen Szentpétervárott is van.

– Nem vagyunk tengerészek.

– De talán akad ott valaki, aki beszél idegen nyelveket.

Bementek. A pult mögül egy őszülő hajú nő megszólította őket. Lev az anyanyelvén válaszolt:

– Nem beszélünk amerikaiul.

A nő egyetlen szót mondott az ő nyelvükön:

– Oroszok?

Lev bólintott.

Az asszony intett. Lev reményei feléledtek.

Követte a nőt egy folyosón egy kis irodába, amelynek az ablakából a vizet lehetett látni. Az íróasztal mögött egy férfi ült, akit Lev orosz zsidónak nézett, noha nem tudta volna megmondani, miért gondolja róla ezt. Megszólította:

– Beszél oroszul?

– Orosz vagyok – felelte a férfi. – Miben segíthetek?

Lev szerette volna megölelni. Ehelyett a szemébe nézett, és melegen mosolygott.

– Valakinek várnia kellett volna a hajónál, hogy elvigyen minket Buffalóba, de nem jelentkezett – mondta úgy, hogy barátságos, de aggodalmas legyen a hangja. – Háromszázan vagyunk... – hogy együttérzést keltsen, hozzátette: – ...beleértve a nőket és a gyerekeket. Tudna esetleg segíteni, hogy fölvehessük a kapcsolatot?

– Buffalo – ismételte meg a férfi. – Mit gondol, hol van?

– Természetesen New Yorkban.

– Ez itt Cardiff.

Lev sosem hallott Cardiffról, de legalább most már értette, mi a helyzet.

– Az a hülye kapitány rossz kikötőben tett partra minket – mondta. – Hogy juthatunk innen Buffalóba?

A férfi kimulatott az ablakon át a tengerre, és Levnek az a nagyon rossz érzése támadt, hogy már tudja, mi következik.

– Arra – felelte a férfi. – Úgy ötezer kilométernyire innen.

Lev megérdeklődte, mennyibe kerül a jegy Cardiffból New Yorkba. Amikor átszámolta rubelre, az összeg tízszeresen meghaladta azt, amit az inge alatt őrzött.

Magába fojtotta a dühét. Valamennyiüket becsapta a Vjalov család vagy a hajó kapitánya – vagy, ami a legvalószínűbb, mindkettő, mert közösen könnyebb nyélbe ütni a csalást. Grigorij kemény munkával keresett pénzét ellopták ezek a hazug disznók! Ha elkaphatná a Gábriel arkangyal kapitányának a torkát, kiszorítaná belőle a szuszt, és kacagna, miközben meghal!

De semmi értelme a bosszúról álmodozni. A lényeg, hogy ne hátráljon meg. Munkát keres, megtanul angolul, és nagy tétben fog kártyázni. Ez időbe telik. De türelmes lesz. Meg kell tanulnia, hogy egy kicsit jobban hasonlítson Grigorijra.

Az első éjszakán valamennyien a zsinagóga padlóján aludtak. Lev a többiekkel tartott. A cardiffi zsidók nem tudták, vagy nem érdekelte őket, hogy néhány utas keresztény.

Lev most először látott olyat, hogy valakinek haszna van a zsidóságából. Oroszországban annyira üldözték a zsidókat, hogy Lev mindig csodálkozott rajta, miért nem hagyják ott többen a vallásukat, változtatják meg a viseletüket és keverednek el a többiekkel. Így sok ember menekülhetett volna meg. De most rájött, hogy ha az ember zsidó, akárhova cseppenjen a világban, mindig talál valakit, aki családtagként kezeli.

Kiderült, hogy nem ez az első orosz kivándorlócsoport, amely New Yorkba vett jegyet, és másutt ért partot. Korábban is érkeztek már Cardiffba és más brit kikötőkbe; olyan sok volt közöttük a zsidó, hogy a zsinagóga elöljáróinak igazi gyakorlatuk volt a helyzet kezelésében. Másnap a partra vetett utasoknak meleg reggelit adtak, a pénzüket átváltották angol fontra, shillingre és pennyre, azután elkalauzolták őket olyan bérkaszárnyákhoz, ahol olcsón bérelhettek szobát.

Mint minden városban, Cardiffban is több ezer istálló volt. Lev elég szót tanult meg ahhoz, hogy közölhesse magáról, mennyire ért a lovakhoz, aztán körbejárta a várost, és munkát keresett. Rögtön látszott rajta, hogy ügyesen bánik az állatokkal, de még a legkészségesebb munkaadó is szeretett volna föltenni néhány kérdést, ő pedig nem értette őket, a válaszolgatásról nem is beszélve.

Kétségbeesésében gyorsabban kezdett tanulni, és néhány nap múlva már értette, mennyit kérnek a kenyérért vagy a sörért. Csakhogy a munkaadók bonyolult kérdéseket tettek föl, feltehetőleg arról, hol dolgozott korábban, és nem volt-e összetűzése a rendőrséggel.

Visszatért a tengerészotthonba, és elmagyarázta a problémáját a kis irodában tartózkodó orosznak. Az adott neki egy címet, amely a dokkokhoz legközelebb eső Butetown negyedben volt, és azt mondta, keresse meg Filip Kowalt, akit Lengyel Kowalnak hívnak. Kowalról kiderült, hogy munkaközvetítő, aki olcsó, külföldi munkaerőt toboroz, és beszél egy keveset Európa csaknem minden nyelvén. Azt mondta Levnek, hogy következő hétfőn délelőtt tíz órakor legyen a városi vasútállomás előtt az udvaron a bőröndjével.

Lev olyan boldog volt, hogy meg se kérdezte, mi a munka.

Több száz ember jött oda, legtöbben oroszok, de akadtak németek, lengyelek és egy sötét bőrű afrikai is. Lev örömmel látta, hogy Szpirja és Jakov is ott van.

Egy vonatra terelték őket, amelyre a jegyüket Kowal fizette, és elindultak a szép hegyi tájban észak felé. A zöld csúcsok közötti völgyekben sötét pocsolyaként terültek el az iparvároskák. A településekben az volt a közös, hogy legalább egy hatalmas torony magasodott bennük, a tetején két óriási kerékkel, és Lev megtudta, hogy a környék legfőbb foglalkozása a szénbányászat. Az emberek között számos bányász akadt, de voltak ott más szakmákból is, például kohászok, és sok volt a szakképzetlen segédmunkás.

Egy óra múlva leszálltak a vonatról. Amikor felsorakoztak az állomáson, Lev rádöbbent, hogy ez nem közönséges meló. A munkások ellenzős sapkáját és durva öltözékét viselő, sok száz fős tömeg várt rájuk a téren. Eleinte fenyegetően hallgattak, azután egyikük kiáltott valamit, és a többiek gyorsan csatlakoztak hozzá. Levnek fogalma sem volt, mit mondanak, de afelől nem volt kétsége, hogy ellenségesek. Húsz-harminc rendőr is jelen volt, a tömeg előtt álltak, egy képzeletbeli vonal mögött tartva az embereket.

– Kik ezek? – kérdezte riadtan Szpirja.

Lev válaszolt neki:

– Alacsony, izmos emberek, az arcuk kemény, a kezük tiszta – azt mondanám, hogy sztrájkoló szénbányászok.

– Úgy néznek ránk, mintha meg akarnának ölni. Mi az ördög folyik itt?

– Sztrájktörők vagyunk – felelte komoran Lev.

– Isten irgalmazzon nekünk!

A lengyel Kowal több nyelven elkiáltotta:

– Utánam! – és ők követték a főutcára. A tömeg tovább üvöltött, az emberek az öklüket rázták, de senki sem tört át a vonalon. Lev még sosem volt ilyen hálás rendőröknek.

– Ez félelmetes – mondta.

– –Most már tudod, milyen zsidónak lenni – jegyezte meg Jakov.

Maguk mögött hagyták az ordítozó bányászokat, és elindultak fölfelé a sorházakkal szegélyezett utcán. Lev észrevette, hogy sok ház üresnek tűnik. Az emberek még mindig megbámulták őket menet közben, de a sértegetés abbamaradt. Kowal kezdte szétosztani őket a házakba. Lev és Szpirja egészen elhűlt, amikor egy egész házat kaptak. Mielőtt távozott volna, Kowal megmutatta a bányát – a tornyot a kettős kerékkel –, és azt mondta nekik, hogy holnap reggel hatra ott legyenek. Azok, akik már voltak bányászok, a szenet fejtik, a többiek a vágatokat és a fölszerelést tartják rendben, vagy, mint például Lev, a pónikat gondozzák.

Lev körülnézett új otthonában. Nem volt palota, de tiszta és száraz. Egy nagy szoba lent, kettő fönt – mindegyiküknek jutott egy! Levnek még sosem volt saját szobája. Bútor nem volt, de hozzászoktak ahhoz, hogy a földön hálnak, és júniusban takaróra sem volt szükségük.

Levnek nem akaródzott kitenni a lábát, de végül megéheztek. Étel nem volt a házban így kelletlenül kimentek, hogy megvacsorázzanak. Besiettek az első kocsmába, amelyet megláttak, ám odabent a tucatnyi vendég gyilkosan meredt rájuk, és amikor Lev megszólalt angolul: „Két pint feles sört kérek" – a kocsmáros rá sem nézett.

Lementek a hegyoldalon a városközpontba, és ott találtak egy kávézót. Az itteniek legalább nem festettek úgy, mint akik verekedni akarnak. Viszont fél órán át ültek egy asztalnál, és nézhették, ahogy a pincérnő kiszolgál mindenkit, aki utánuk érkezett. Ezután távoztak.

Lev gyanította, hogy nehéz lesz itt élni. De nem tart sokáig. Amint elég pénzt szed össze, továbbáll Amerikába. Ám addig is ennie kell.

Bementek egy pékségbe. Ez alkalommal Lev elhatározta, hogy megszerzi, amit akar. Rámutatott a polcon sorakozó kenyerekre, és azt mondta angolul:

– Egy kenyeret kérek.

A pék úgy tett, mint aki nem érti.

Lev átnyúlt a pult fölött, és elmarta a kenyeret, amelyet megkívánt. Na, gondolta, azt megnézem, hogy szerzed vissza.

– Hé – kiáltotta a pék, de a pult másik oldalán maradt.

Lev mosolyogva megkérdezte:

– Mennyibe kerül?

– Egy és negyed penny – felelte mérgesen a pék.

Lev leszámolta a pénzt a pultra.

– Nagyon köszönöm – mondta.

Kettétörte a kenyeret, a felét Szpirjának adta. Ballagtak az utcán, és eszegettek. Odaértek a vasútállomáshoz, de a tömeg már szétszóródott. Az állomás előtt egy rikkancs kiáltozott. Gyorsan fogytak a lapok, Lev azon tűnődött, hogy ugyan miféle fontos dolog történhetett?

Nagy automobil közeledett, olyan sebesen, hogy félre kellett ugraniuk az útjából. Lev a hátsó ülésen helyet foglaló utasokra pillantott, és leesett az álla, amikor fölismerte Bea hercegnőt.

– Jóságos isten – bukott ki belőle. Szempillantás alatt visszakerült a bulovniri lidércnyomásba, amelyben az apja haldokolt a bitófán, ez a nő meg ott tátotta a száját. Egész életében sose rettegett úgy, mint akkor. Semmi sem rémítette meg ennyire, sem az utcai verekedések, sem a rendőrök gumibotja, sem a rámeredő pisztolyok.

Az automobil az állomás bejáratához kanyarodott. Gyűlölet, undor és émelygés öntötte el Levet, amikor Bea hercegnő kiszállt. A kenyér mintha sóderré változott volna a szájában. Kiköpte.

– Mi a baj? – kérdezte Szpirja.

Lev összeszedte magát.

– Az ott egy orosz hercegnő – felelte. – Tizennégy éve ő köttette fel az apámat.

– A kurva. Mi a fenét keres ez itt?

– Feleségül ment egy angol lordhoz. Biztos itt laknak a közelben. Talán a férjéé a bánya.

A sofőr és egy komorna a csomagokkal foglalatoskodott. Lev hallotta, ahogy Bea oroszul beszél a komornával, aki ugyanezen a nyelven válaszol. Mindnyájan bementek az állomásépületbe, azután a komorna kijött, hogy vegyen egy újságot.

Lev odament hozzá. Lekapta a sapkáját, mélyen meghajolt, és azt mondta oroszul:

– Kegyed bizonyára Bea hercegnő.

A komorna fölnevetett:

– Ne butáskodj! Én Nyina vagyok, a komornája. Hát te ki vagy?

Lev bemutatkozott, Szpirja pedig elmagyarázta, hogy kerültek ide, és miért nem tudtak vacsorázni.

– Este visszajövök – mondta Nyina. – Csak Cardiffba megyünk. Gyertek Ty Gwyn konyhájának ajtajához, adok nektek hideg húst. Csak jöjjetek az észak felé tartó úton, amíg el nem értek egy palotához.

– Köszönjük, szép hölgy.

– Anyád lehetnék – mondta a komorna, de azért bazsalygott. – De most be kell vinnem a hercegnőnek az újságot.

– Mi történt?

– Á, külföldi hírek – felelte félvállról a komorna. – Valami gyilkosság történt. A hercegnő borzasztóan fel van dúlva. Az osztrák trónörököst, Ferenc Ferdinándot megölték valami Szarajevó nevű helyen.

– Hát ez meg is rémíthet egy hercegnőt.

– Igen – bólintott Nyina. – De nem hinném, hogy a hozzánk hasonlóknak sokat számítana.

– Nem – helyeselt Lev. – Én se hinném.

Hetedik fejezet

1914. július eleje

A Piccadillyn álló Szent Jakab-templomban ájtatoskodott a világ legdrágábban öltözött gyülekezete. Ez volt a londoni elit kedvenc helye isten imádására. Elméletileg a hivalkodás elítélendő; de egy nőnek kell kalapot viselnie, és ezekben a napokban úgyszólván lehetetlen volt olyat vásárolni, amelyen ne lettek volna strucctollak, zsinórok, csokrok és selyemszalagok. Walter von Ulrich úgy vizsgálgatta őket a templomhajó végéből, mint a különleges formák és színek őserdejét. Viszont a férfiak mind egyformák voltak: fekete felöltő, fehér keménygallér, ölükben cilinder.

Ezeknek az embereknek a zöme nem is érti, mi történt egy hete Szarajevóban, gondolta fanyarul; némelyek azt sem tudják, hol van Bosznia. Megdöbbentek a trónörökös halálától, de nem tudták elképzelni, mit jelent ez a világ többi részének. Kicsit zavarban voltak.

Walter nem volt zavarban. Pontosan tudta, hogy a gyilkosság minek az előjele. Ez komoly veszélyt jelent Németország biztonságára, és az olyan embereknek, mint ő, meg kell védeniük és őrizniük hazájukat a veszély pillanatában.

Ma legelőször is azt kellett kiderítenie, mit gondol az orosz cár. Mindenki ezt akarta tudni: a német nagykövet, Walter apja, a berlini külügyminiszter, sőt maga a császár is. Walternak mint jó hírszerző tisztnek megvolt a maga forrása.

Végignézte a gyülekezetet, próbálta azonosítani emberének tarkóját, attól tartott, hogy nincs itt. Anton az orosz követség tisztviselője volt. Anglikán templomokban találkoztak, mert Anton biztos lehetett benne, hogy ilyen helyekre senki nem jár a követségéről: a legtöbb orosz a pravoszláv hitet vallotta, akik pedig nem, azokat sohasem alkalmazták diplomáciai szolgálatban.

Anton az orosz nagykövetség távírdájában dolgozott, így látott minden kimenő és bejövő táviratot. Információi felbecsülhetetlenek voltak, viszont nehéz volt kezelni, és ez sok fejfájást okozott Walternak. Anton félt a kémkedéstől, és ha félt, akkor nem jelent meg – gyakran éppen az olyan nemzetközi feszültségek idején, mint ez is, amikor a legnagyobb szükség lenne rá.

Waltert kizökkentette gondolataiból, ahogy észrevette Maudot. Fölismerte hosszú, kecses nyakát a divatos, férfias szabású keménygallér fölött, és a szíve kihagyott egy ütemet. Ha csak tehette, megcsókolta azt a nyakat.

Valahányszor a háború veszélyeire gondolt, elsőnek Maud jutott az eszébe, aztán a hazája. Szégyellte magát önzéséért, de nem tehetett róla. A legnagyobb félelme az volt, hogy Maudot elragadják tőle; a Vaterlandot fenyegető veszély csak a második helyen következett. Németországért hajlandó volt meghalni, de arra már nem, hogy a szeretett nő nélkül éljen.

Hátulról a harmadik sorban megfordult egy fej. Walter tekintete találkozott Antonéval. A férfinak gyérülő barna haja és ritkás szakálla volt. Walter megkönnyebbülten indult a déli oldalhajóhoz, mint aki helyet keres, majd pillanatnyi habozás után leült.

Anton lelke tele volt keserűséggel. Öt évvel korábban szeretett unokaöccsét forradalmi tevékenységgel vádolta meg a cár titkosrendőrsége, és bebörtönözték a Péter-Pál-erődbe, amely Szentpétervár szívében, a Téli Palotával szemben áll, a folyó túlpartján. A fiú teológiát

tanult, és teljesen ártatlan volt a felforgatásban; de mielőtt kiszabadíthatták volna, tüdőgyulladást kapott, és belehalt. Anton azóta folytatta csöndes, halálos bosszúhadjáratát a cári kormány ellen.

Kár, hogy a templom olyan világos. Az építész, Christopher Wren hatalmas, köríves ablakokat tervezett hozzá. Az ilyesfajta munkákhoz jobban megfelelt volna a borús, gótikus félhomály. Anton ennek ellenére jól választotta ki a helyet a sor végén, egy gyermek szomszédságában, maga mögött egy vaskos faoszloppal.

– Jó hely – mormolta Walter.

– A galériáról szemmel tarthatnak – nyugtalankodott Anton. Walter a fejét rázta.

– Az első sorokat figyelik.

Anton középkorú agglegény volt. A kis ember aggályos eleganciával öltözködött: a nyakkendőjét szorosan megkötötte, zakójának minden gombja be volt gombolva, a cipője ragyogott. Kopott öltönye kifényesedett a sokévnyi keféléstől és vasalástól. Walter úgy vélte, így védekezik a kémkedés mocska ellen. Végtére is ez az ember azért van itt, hogy elárulja a hazáját. Én pedig még bátorítom is, gondolta rosszkedvűen.

Hallgatott, amíg az istentisztelet alatt csend volt, de amint az első himnuszba belekezdtek, halkan megszólalt:

– Milyen a hangulat Szentpéterváron?

– Oroszország nem akar háborút – felelte Anton.

– Helyes.

– A cár attól tart, hogy ez forradalomhoz vezetne. – A „cár” szót úgy mondta ki, mintha köpni akarna. – Fél Szentpétervár már így is sztrájkol. Az természetesen nem jut eszébe, hogy az ő ostoba brutalitása miatt akarnak az emberek forradalmat.

– Csakugyan. – Walter mindig hozzászámította a tényekhez, hogy Anton véleményét eltorzítja a gyűlölet, de az informátor ebben az esetben nem tévedett túl nagyot. Walter nem gyűlölte a cárt, de tartott tőle. Az övé volt a világ legnagyobb hadserege. Németországnak számolnia kellett ezzel a hadsereggel. Németország olyan, mint az az ember, akinek a szomszédja egy óriásmedvét tart láncon az előkertjében. – Mit fog tenni a cár?

– Az Ausztriától függ.

Walter magába fojtotta a türelmetlen visszavágást. Mindenki arra várt, hogy mit tesz az osztrák császár. Valamit tennie kellett, mert a meggyilkolt főherceg volt a kijelölt örököse. Walter abban reménykedett, hogy Robert unokatestvérétől még aznap megtudhat valamit Ausztria szándékairól. A családnak ez az ága katolikus volt, mint az egész osztrák elit, és Robert pillanatnyilag misén vesz részt a Westminster-székesegyházban, de együtt ebédelnek. Ám Walternak közben meg kell tudnia valamit az oroszokról.

Várnia kellett egy újabb himnuszig. Igyekezett megőrizni a türelmét. A magasba nézett, és Wren dongaboltozatainak zabolátlan aranyozását tanulmányozta.

A gyülekezet belevágott az Örök sziklába.

– Feltehetőleg harcok lesznek a Balkánon – mormolta Walter Antonnak. – Az oroszok kimaradnak belőle?

– Nem. A cár nem állhat félre, ha Szerbiát megtámadják. Walter megborzongott. Pontosan ettől a fajta eszkalációtól tartott.

– Őrültség lenne így háborúba lépni!

– Ez igaz. Viszont az oroszok nem engedhetik meg, hogy Ausztria ellenőrizze a Balkánt. Meg kell védeniük a fekete-tengeri kijáratokat.

Ezen nem lehetett vitatkozni. Oroszország kivitelének zöme – a déli földeken termelt gabona és a bakui kutakból kiemelt kőolaj – a feketetengeri kikötőkből indult el a világba.

Anton folytatta:

– Másrészt a cár mindenkit figyelmeztet, hogy óvatosan járjon el.

– Röviden, még nem tudja, mit határozzon.

– Ahhoz ész kellene.

Walter bólintott. A cár nem volt okos. Arról álmodott, hogy Oroszországot visszatéríti a tizenhetedik századi aranykorba, és ostobaságában el is hitte, hogy ez lehetséges. Mintha V. György király Robin Hood régi jó Angliáját akarná feltámasztani! Mivel pedig a cárt aligha lehetett észlénynek nevezni, őrjítően nehéz volt megjósolni, mit lesz.

Az utolsó himnusz alatt Walter pillantása odavándorolt Maudhoz, aki a túlsó oldalon, két sorral előrébb ült. Vágyakozva nézte arcélét, miközben Maud teli torokból énekelt.

Anton kétértelmű jelentése idegesítő volt. Walter jobban aggódott, mint egy órája.

– Mostantól mindennap látni akarom – mondta.

Anton ettől pánikba esett.

– Nem lehet – tiltakozott. – Túl kockázatos.

– De a kép óráról órára változik. Jövő vasárnap reggel, Smith Square.

Ez a baj az idealista kémekkel, bosszankodott Walter: nem lehet kézben tartani őket. Másrészt viszont, aki pénzért kémkedik, sose megbízható. Némi pluszjövedelem reményében azt mondják, amit az ember hallani akar. Ha Anton azt mondja, hogy a cár habozik, akkor Walter bízhat benne, hogy még nem döntött.

– Akkor találkozzunk a hét közepén – kérte, miközben a himnusz véget ért.

Anton nem válaszolt. Ahelyett, hogy leült volna, fölállt és elhagyta a templomot.

– A fenébe – mondta halkan Walter. A mellette ülő gyerek rosszallóan nézett rá.

Amikor vége lett az istentiszteletnek, megállt a kövezett templomudvaron, és az ismerősöket üdvözölte, amíg Maud meg nem jelent Fitz és Bea társaságában. Maud éterien kecses volt szürke bársony- és kreppruhájában. Lehet, hogy a szürke nem nőies szín, viszont kiemelte Maud szoborszerű szépségét, és a bőre ragyogott tőle. Walter mindenkivel kezet rázott, miközben rettenetesen szeretett volna pár percre kettesben maradni a lánnyal. Tréfálkozott a cukorrózsaszín és krémszín csipkékbe burkolt Beával, és egyetértett a komor Fitzcel abban, hogy a gyilkosság nem volt „tisztességes”. Fitzherberték továbbindultak, Walter már attól tartott, hogy elszalasztja a lehetőséget; ám az utolsó pillanatban Maud odasúgta:

– A hercegnénél teázom.

Walter rámosolygott a lány elegáns hátára. Tegnap látta, holnap is látni fogja, mégis retteg, hogy ma talán nem találkozhatnak. Tényleg nem képes huszonnégy órát kibírni nélküle? Nem tartotta gyenge embernek magát, de a lány bizonyára megigézte. Ő azonban nem is akart menekülni.

Maudnak a szabad szelleme volt a vonzereje. Walter nemzedékének legtöbb asszonya beérte a passzív szereppel, amit a társadalom kiosztott nekik: szépen öltöztek, estélyeket adtak, engedelmeskedtek férjüknek. Walter unta ezt a háziasszonytípust. Maud sokkal inkább hasonlított néhány nőre, akikkel az Egyesült Államokban találkozott, amikor a washingtoni német nagykövetségen dolgozott. Elegánsak és bájosak voltak, de nem alázatosak. Hihetetlenül izgató egy ilyen asszonyt szeretni.

Ruganyos léptekkel haladt a Piccadillyn, és megállt egy újságoskioszknál. Sosem volt kellemes az angol újságokat olvasni: a zöme ádázul németellenes volt, különösen a habzó szájú Daily Mail. Elhitették a britekkel, hogy német kémek veszik körül őket. Bár igazuk lenne! Walternak nagyjából tucatnyi ügynöke volt a tengerparti városokban, akik följegyezték a kikötők forgalmát, akárcsak a brit kémek a német kikötőkben; de szó sem volt sok ezerről, ahogy a lapok hisztérikus szerkesztői állították.

Vett egy példányt a The People-ből. Ennek nem volt fontos a balkáni kérdés: a briteket sokkal jobban aggasztotta Írország. A protestáns kisebbség évszázadok óta dirigált, és vajmi kevés tekintettel volt a katolikus többségre. Ha Írország elnyeri a függetlenségét, akkor fordul a kocka. Mindkét fél állig fel volt fegyverezve, és polgárháború fenyegetett.

Az első oldal legalján egyetlen bekezdés utalt az „osztrák–szerb válságra”. Az újságoknak,

mint rendesen, fogalmuk sem volt róla, mi történik valójában.

Walter éppen befordult a Ritz Szállodába, amikor Robert ugrott ki egy taxiból. Gyászt viselt a főhercegért: fekete zsakettet, fekete nyakkendőt. Ferenc Ferdinánd köréhez tartozott, akik a bécsi udvar átlagához képest haladóan gondolkodtak, noha minden más tekintetben konzervatívak volt. Walter tudta, hogy unokatestvére szerette és tisztelte a meggyilkolt embert és családját.

Cilinderüket a ruhatárban hagyták, és együtt mentek be az étterembe. Walterban oltalmazó érzéseket keltett Robert. Gyermekkoruk óta tudta, hogy unokatestvére más. Az ilyet effemináltnak hívják, de ez durvaság: Robert nem nő volt férfitestben. Mindazonáltal sok nőies vonás volt benne, és ez arra késztette Waltert, hogy egyfajta diszkrét lovagiassággal bánjon vele.

Robert hasonlított rá: ugyanolyan szabályos arca, kék szeme volt, de a haját hosszabbra növesztette, és a bajuszát viasszal idomította kacskaringósra.

– Hogy állsz Lady M.-mel? – kérdezte, mihelyt leültek. Walter megbízott benne: Robert mindent tudott a tiltott szerelmekről.

– Ő csodálatos, de az apám nem bírja túltenni magát azon, hogy a nyomornegyedben együtt dolgozik egy zsidó orvossal.

– A mindenit, ez durva – hümmögött Robert. – Apád tiltakozása érthető lenne, ha a lány ugyancsak zsidó volna.

– Reméltem, hogy fokozatosan fölenged iránta, ha itt-ott találkoznak a társaságban, és láthatja, hogy Maud az ország hatalmasságait számíthatja a barátai közé, de ez nem működik.

– Sajnos a balkáni válság miatt nő a feszültség a... – Robert elmosolyodott. – ...bocsánat, a nemzetközi kapcsolatokban.

Walter kényszeredetten nevetett.

– Valamit kitalálunk, akármi történjen is.

Robert nem szólt, de látszott rajta, hogy erről nincs meggyőződve. A walesi bárány és a petrezselyemmártásos burgonya mellett Walter nagyjából összefoglalta Robertnek azt, amit Antontól hallott. Robert is elmondta, amiről ő szerzett tudomást.

– Megállapítottuk, hogy a gyilkosok a fegyvereket és a bombákat Szerbiából kapták.

– A fenébe! – csóválta a fejét Walter.

Roberten látszott a harag.

– A fegyvereket a szerb katonai hírszerzés szállította. A gyilkosok a céllövést egy belgrádi parkban gyakorolták.

– A hírszerző tisztek néha egyoldalúan járnak el jegyezte meg Walter.

– Inkább gyakran. És a munkájukkal járó titoktartás azt jelenti, hogy megúszhatják.

– De ez nem jelenti azt, hogy a szerb kormányzat szervezte a gyilkosságot. És ha logikusan végiggondolod, egy Szerbiához hasonló, kis nemzet, amely kétségbeesetten igyekszik megőrizni függetlenségét, őrült lenne, ha provokálná hatalmas szomszédját.

– Még az is lehet, hogy a szerb hírszerzés szembemegy kormánya óhajával – hagyta rá engedékenyen Robert, ám annál keményebben folytatta: – De ez egyáltalán nem számít. Ausztriának föl kell lépnie Szerbia ellen.

Walter éppen ettől félt. Az ügyet többé nem lehet szimpla bűncselekménynek tekinteni, amely a rendőrségre és az udvarra tartozik. Az ügy eszkalálódott, és most egy birodalom készül megbüntetni egy kis nemzetet. Ferenc József osztrák császár nagy ember volt a maga idejében, konzervatív és bigottan vallásos, viszont erős vezető. De ma már nyolcvannégy éves, és a kor csak rontott a zsarnokságán és a szűklátókörűségén. Az ilyenek azt hiszik, hogy mindent jobban tudnak, csak mert öregek. Walter apja szakasztott ilyen.

A sorsom két uralkodó, a cár és a császár kezében van, gondolta Walter. Az egyik buta, a másik szenilis; ettől függetlenül ők tartják a markukban Maud életét és az enyémet, és még számtalan millió európaiét. Micsoda érv ez a monarchia ellen!

Ezen töprengett, míg a desszertet ették. Amikor kihozták a kávét, derűlátóan megjegyezte:

– Gondolom, kemény leckét akartok adni Szerbiának, anélkül hogy más országok belekeverednének.

Robert azonnal lehervasztotta minden reményét.

– Éppen ellenkezőleg – mondta. – Császárom személyesen írt levelet a Kaisernak.

Walter meghökkent. Erről még nem hallott.

– Mikor?

– Tegnap küldte el.

Mint minden diplomata, Walter is gyűlölte, ha az uralkodók közvetlenül tárgyalnak egymással, és nem minisztereik útján. Ilyenkor bármi megtörténhet.

– És mit írt?

– Hogy Szerbiát mint politikai hatalmat meg kell semmisíteni.

– Nem! – Ez rosszabb volt annál, mint amitől Walter tartott. Döbbenten kérdezte: – És ezt így is gondolja?

– Minden a választól függ.

Walter elkomorodott. Ferenc József császár azt kéri Vilmos császártól, hogy segítsen. Ez a levél lényege. A két ország szövetséges, így a császár köteles támogatói hangnemben válaszolni, ám ez lehet lelkes vagy kelletlen, bátorító vagy óvatos.

– Bízom benne, hogy Németország támogatni fogja Ausztriát, akárhogyan dönt is a császárunk – mondta komoran Robert.

– Nem kívánhatjátok, hogy Németország tényleg megtámadja Szerbiát – tiltakozott Walter.

Robert megsértődött.

– Csak biztosítékot akarunk, hogy Németország teljesíti szövetségesi kötelezettségeit.

Walter megfékezte türelmetlenséget.

– Ezzel a gondolkodással az a probléma, hogy emeli a tételeket. Mivel Oroszország nagy hangon támogatja Szerbiát, ezzel agresszióra bátorítja. Talán mindannyiunknak le kellene higgadnunk.

– Nem vagyok biztos benne, hogy egyetérthetek veled – válaszolta mereven Robert. – Ausztria borzasztó ütést kapott. A császár ezt nem nézheti el. Aki szembeszáll az óriással, azt el kell tiporni.

– Próbáljuk megőrizni ebben az arányérzékünket.

Robert fölemelte a hangját.

– A trónörököst ölték meg!

A szomszéd asztalnál fölpillantott egy vendég, és összevonta szemöldökét a haragos német beszéd hallatán. Robert lehalkította a hangját, de arckifejezése nem változott.

– Ne beszélj nekem arányos válaszról!

Walter igyekezett uralkodni az érzésein. Németország részéről veszedelmes ostobaság lenne, ha beszállna ebbe a küzdelembe, de semmi értelme, hogy ezt Robertnek mondja el. Az ő dolga az, hogy információt gyűjtsön, nem az, hogy vitatkozzék.

– Ezt megértem – mondta. – A nézeteidet osztják Bécsben is?

– Bécsben igen – bólintott Robert. – Viszont Tisza tiltakozik. – Tisza István Magyarország miniszterelnöke, de az osztrák császár alattvalója volt. – Az ő változata Szerbia diplomáciai bekerítése.

– Talán kevésbé drámai, de kevésbé kockázatos – jegyezte meg Walter óvatosan.

– Túlságosan gyenge válasz.

Walter a számláját kérte. Mélységesen nyugtalanította, amit hallott. Mindazonáltal nem akarta, hogy ellentét támadjon közte és Robert között. Megbíztak egymásban, segítettek egymáson. Nem akarta, hogy ez megváltozzék. Kint a járdán kezet rázott Roberttel, és bajtársiasan megragadta a könyökét.

– Akármi történjék, nekünk össze kell tartanunk, kuzin – mondta. – Szövetségesek vagyunk, és mindig is azok maradunk. – Otthagyta Robertet, hadd döntse el maga, hogy kettejükről vagy a két országról beszél. Barátsággal váltak el.

Fürgén keresztülvágott a Green Parkon. A londoniak élvezték a napfényt, ám Walter fejében gyászos gondolatok keringtek. Remélte, hogy Németország és Oroszország megfékezi a balkáni válságot, de amit ma megtudott, az baljóslatú módon éppen az ellenkezőjére utalt. A Buckingham-palotánál balra fordult, és végigment a Mallon a német követség hátsó bejáratáig.

Az apjának volt egy irodája a követségen: átlagosan minden harmadik hetet ott töltötte. A falon Vilmos császár képe függött, az íróasztalon a hadnagyi egyenruhát viselő Walter fényképe állt. Otto egy cserepet tartott a kezében. Gyűjtötte az angol kerámiát, szívesen vadászott szokatlan darabokra. Ahogy Walter közelebbről megnézte, látta, hogy krémszínű gyümölcsöstál, amelynek finoman áttört peremét úgy alakították ki, hogy a kosárfonást utánozza. Ismerve apja ízlését, úgy sejtette, hogy a tizennyolcadik századból származik.

Ottónál ott tartózkodott Gottfried von Kessel kultúrattasé, akit Walter nem kedvelt. Gottfried oldalt választotta el sűrű, sötét haját, és vastag lencséjű szemüveget hordott. Egyidős volt Walterral, és az ő apja is a diplomáciai szolgálatban dolgozott, de a sok közös tulajdonság ellenére sem voltak barátok. Walter talpnyalónak tartotta Gottfriedet. Biccentett neki, és leült.

– Az osztrák császár levelet írt a Kaisernak.

– Tudjuk – mondta gyorsan Gottfried.

Walter nem törődött vele. Gottfried mindig megpróbálta felbosszantani.

– Semmi kétség, a Kaiser válasza barátságos lesz – mondta apjának. – De sok múlik az árnyalatokon.

– Őfelsége nem beszélt még velem erről.

– De fog.

Otto bólintott.

– Ez az a fajta dolog, amiről olykor megkérdez.

– És ha óvatosságra int, akkor rábeszélhetjük az osztrákokat, hogy ne legyenek annyira harciasak.

– Miért tennénk ezt? – kérdezte Gottfried.

– Azért, hogy Németországot ne rángassák bele egy háborúba olyan értéktelen terület miatt, mint Szerbia!

– Mitől félsz? – kérdezte lenézően Gottfried. – A szerb hadseregtől?

– Az orosztól, és neked is félned kéne – felelte Walter. – A történelem legnagyobb...

– Ezt is tudom – közölte Gottfried.

Walter elengedte a füle mellett.

– Elméletben a cár hatmillió embert tud hadba állítani néhány héten belül...

– Tudom...

– ...ez pedig több, mint Szerbia teljes lakossága.

– Tudom.

Walter felsóhajtott.

– Úgy tűnik, Kessel, te mindent tudsz. Azt is tudod, hol szerezték a gyilkosok a fegyvereiket és bombáikat?

– Feltételezem, a szláv nacionalistáktól.

– Milyen szláv nacionalistáktól?

– Ki tudja?

– Úgy hallottam, az osztrákok tudják. Szerintük a fegyvereket a szerb hírszerzés feje adta.

Otto meglepetten felhorkant.

– Ez felkeltheti Ausztriában a bosszúvágyat.

– Ausztriát még a császára kormányozza – mondta Gottfried. – Végső soron ő dönt a

háborúról.

Walter bólintott.

– Nem mintha az osztrák császárnak sok ürügy kellene a kegyetlenséghez és brutalitáshoz.

– Másképpen is kormányozhat egy uralkodó?

Walter nem kapta be a horgot.

– A magyar miniszterelnökön kívül, akinek nincs nagy súlya, úgy tűnik, senki sem elővigyázatos. Ez a szerep ránk hárul. – Jelentette, amit megtudott, és nem akart tovább egy szobában maradni az idegesítő Gottfrieddel. – Ha megbocsát, apám, teára megyek a sussexi hercegnéhez, és meghallgatom, miről beszélnek még a városban.

– Az angoloknál nem szokás vasárnap látogatni – mondta Gottfried. – Meghívtak – felelte Walter, és kiment, mielőtt elveszítette volna az önuralmát.

Keresztülvágott a Mayfairen a Park Lane felé, ahol Sussex herceg palotája állt. A herceg nem játszott szerepet a brit kormányban, de a hercegnének politikai szalonja volt. Amikor Walter decemberben Londonba érkezett, Fitz bemutatta a hercegnének, aki gondoskodott róla, hogy mindenhova kapjon meghívást.

Belépett a szalonba, meghajolt, megrázta a hercegné dundi kezét, és azt mondta:

– Londonban mindenki azt akarja tudni, mi fog történni Szerbiában, így hát, noha vasárnap van, eljöttem kegyelmes asszonyomhoz, hogy megkérdezzem.

– Nem lesz háború – felelte az asszony, és nem mutatta jelét, hogy érzékelte volna az élcet. – Üljön le, igyon egy csésze teát, Természetesen tragikus, ami történt a szegény főherceggel és a feleségével, és az elkövetőket kétségtelenül meg kell büntetni, de minő ostobaság lenne azt gondolni, hogy olyan nagy nemzetek, mint Németország vagy Nagy-Britannia, harcba keverednek Szerbia miatt!

Walter is szeretett volna ilyen magabiztos lenni. Helyet foglalt a boldogan mosolyogó Maud és Lady Hermia közelében, aki biccentett neki. Tucatnyi ember tartózkodott a szobában, beleértve az Admiralitás Első Lordját, Winston Churchillt. A berendezés viktoriánusan ósdi volt: túl sok, cifrán faragott bútor, tucatnyi eltérő mintájú, pompás drapéria, minden felületen nippek, fényképek, száraz fűvel töltött vázák. Egy inas teát hozott Walternak, és tejet, cukrot kínált.

Walter boldog volt, hogy Maud közelében lehet, de mint mindig, most is többet akart, és rögtön azon kezdett morfondírozni, kimódolhatnák-e, hogy kettesben legyenek, még ha egy-két percre is?

– A problémát természetesen a törökök gyengesége jelenti – mondta a hercegné.

Igaza van a fontoskodó, vén satrafának, gondolta Walter. Az Oszmán Birodalom hanyatlott, a konzervatív mozlim papság megakadályozta a modernizálást. A török szultán évszázadokon át rendet tartott a Balkán-félszigeten, Görögország mediterrán partjaitól egészen az északi Magyarországig, de most már évtizedek óta kifelé hátrál. A legközelebbi nagyhatalmak, Ausztria és Oroszország igyekeztek betölteni az űrt. Ausztria és a Fekete-tenger között terült el egymás mellett Bosznia, Szerbia és Bulgária. Öt éve Ausztria elfoglalta Boszniát. Most Ausztria a középen lévő Szerbiával keveredett összetűzésbe. Ha az oroszok a térképre néztek, láthatták, hogy a következő dominó Bulgária lesz, és az osztrákok a végén elérnek a Fekete-tenger nyugati partvidékére, amivel az orosz nemzetközi kereskedelmet veszélyeztetik.

Közben az Osztrák–Magyar Monarchia nemzetei kezdték azt gondolni, hogy képesek elkormányozni magukat – a bosnyák nacionalista Gavrilo Princip is ezért lőtte le Ferenc Ferdinánd főherceget Szarajevóban.

– Ez tragédia Szerbia számára – mondta Walter. – Szerintem a miniszterelnökük a legszívesebben a Dunába vetné magát.

– Úgy érti, a Volgába – helyesbített Maud.

Walter ránézett. Boldog volt, mert kapott egy ürügyet, hogy habzsolhassa a látványát. Maud átöltözött, most királykék teázótoalettet viselt, halvány rózsaszín csipkeblúzzal és kék pomponos rózsaszín filckalappal.

– Egyáltalán nem úgy értettem, Lady Maud – mondta.

– A Volga folyik keresztül Belgrádon, amely Szerbia fővárosa – közölte Maud.

Walter már tiltakozni akart, aztán mégsem tette. A lány pontosan tudja, hogy a Volga aligha folyhat ezer kilométernél közelebb Belgrádhoz. Mit akarhat?

– Lady Maud, nem szívesen mondok ellent egy önhöz hasonlóan tájékozott hölgynek – mondta. – Mindazonáltal...

– Megnézhetjük – felelte a lány. – Nagybátyámnak, a hercegnek van a legnagyobb könyvtára Londonban. – Fölállt. – Jöjjön, bebizonyítom, hogy téved.

Ez vakmerő viselkedés volt egy jól nevelt ifjú hölgytől, és a hercegné húzta is a száját.

Walter mímelte, hogy tehetetlenül vállat von, és követte Maudot az ajtóhoz.

Lady Hermia egy pillanatig mintha ugyancsak fel akart volna állni, de olyan kényelmesen besüppedt a mély bársonyfotelbe, kezében a csészével és a csészealjjal, ölében tányérral, hogy túl sok erőfeszítést követelt volna a mozgás.

– Ne maradj sokáig – mondta halkan, és bekapott egy falat süteményt. Walter és Maud kiment.

Maud vezette Waltert a folyosón, ahol úgy állt néhány inas, mint az őrszemek. Megállt egy ajtónál. és megvárta, hogy Walter kinyissa neki. Beléptek.

Csend volt a nagy teremben. Kettesben voltak. Maud a férfi nyakába borult, Walter átölelte, magához szorította. A lány fölnézett rá.

– Szeretlek – mondta, és mohón megcsókolta.

Egy perc múlva zihálva szétváltak. Walter imádattal bámulta.

– Borzalmas vagy – mondta. – Még hogy a Volga folyik Belgrádban!

– Működött, nem?

A férfi csodálattal ingatta a fejét.

– Sose jutott volna eszembe. Olyan okos vagy.

– Szükségünk van egy atlaszra – mondta a lány. – Arra az esetre, ha valaki bejönne.

Walter végigpásztázta a polcokat. Ez inkább egy gyűjtő könyvtára volt, mint egy olvasóé. Minden könyvnek finom kötése volt, de a legtöbbet mintha még sose nyitották volna ki. Néhány szakkönyv lappangott egy sarokban. Walter kihúzott egy atlaszt, és talált benne egy Balkán-térképet.

– Ez a válság – szólalt meg Maud aggodalmasan. – Hosszú távon... ugye, nem fog elszakítani minket?

– Nem, ha rajtam múlik – felelte Walter.

Egy könyvszekrény mögé húzta a lányt, hogy akkor se lehessen őket azonnal észrevenni, ha valaki netán belép, és ismét megcsókolta. Maud ma gyönyörűségesen mohó volt, Walter lapockáját, karját, hátát simogatta, míg csókolóztak. Egyszer csak levált Walter szájáról, és azt súgta:

– Húzd föl a szoknyámat!

A férfi nyelt egyet. Álmodott már erről a pillanatról. Megmarkolta a szövetet, felrántotta.

– Az alsószoknyát is – mondta a lány. – De ne gyűrd össze – figyelmeztette. Walter próbálta úgy fölemelni a ruhát, hogy ne törje meg a selymet, de minden kicsúszott a kezéből. A lány türelmetlenül lehajolt, megragadta a szoknya és az alsószoknya szegélyét, és a derekáig felhúzta. – Fogj meg! – mondta, és Walter szemébe nézett.

A férfi ideges volt, hogy hátha bejön valaki, de túlságosan elöntötte a szerelem és a vágy ahhoz, hogy megfékezze magát. Jobb kezét a lány lába közé dugta – és elállt a lélegzete a megdöbbenéstől: Maudon nem volt alsó. A tudat, hogy a lány ezt előre eltervezte, még jobban felszította a vágyát. Szelíden simogatta, ám Maud a tenyeréhez nyomta a csípőjét, hogy

keményebben markolja.

– Így már jó – mondta. A férfi lehunyta a szemét, de Maud tiltakozott: – Nézz rám, drágám, kérlek, nézz, miközben csinálod – így hát ismét kinyitotta. A lány arca kipirult, a szája nyitva volt, és nehezen lélegzett. Megragadta Walter kezét, és úgy irányította, ahogyan a férfi tette a páholyban. – Dugd be az ujjad – súgta. A férfi vállának támaszkodott. Walter a ruháján át is érezte lélegzetének forróságát. A lány újra és újra nekilökte magát. Halk torokhangot hallatott, mint amikor valaki álmában kiált, majd elernyedt.

Walter hallotta, hogy nyílik az ajtó.

– Maud, drágám, mennünk kell – szólt Lady Hermia.

Walter visszahúzta a kezét, Maud sietve lesimította a szoknyáját. Remegő hangon mondta:

– Fájdalom, Herm néni, tévedtem, és Herr von Ulrichnak volt igaza. Belgrádban nem a Volga folyik, hanem a Duna. Éppen most találtuk meg az atlaszban.

Mire Lady Hermia megkerülte a könyvespolc végét, ők már szétnyitották az atlaszt.

– Ebben én sosem kételkedtem – mondta. – A férfiaknak rendszerint igazuk van az ilyen dolgokban, és Herr von Ulrich diplomata, akinek sok olyan tényt kell tudnia, amelyekkel egy nőnek nem szükséges foglalkoznia. Nem kellett volna vitatkoznod, Maud.

– Igazad van – mondta Maud lélegzetelállító őszintétlenséggel.

Elhagyták a könyvtárat, végigmentek a folyosón. Walter kinyitotta a szalon ajtaját. Lady Hermia ment be elsőnek. Miközben Maud követte a nagynénjét, belenézett a férfi szemébe. Walter fölemelte a jobbját, a szájába dugta az ujja hegyét, és lenyalta.

Ez így nem mehet tovább, gondolta Walter, miközben visszafelé tartott a követségre. Mintha egy iskolás fiú lenne! Maud huszonhárom, ő huszonkilenc, mégis abszurd ürügyeket kell kitalálniuk, hogy öt percet együtt tölthessenek. Ideje, hogy összeházasodjanak.

Ehhez Fitz engedélyét kell kérnie. Maud apja halott, így a báty a család feje. Fitz kétségtelenül jobban örült volna, ha a húga egy angolhoz megy feleségül, de valószínűleg beadja a derekát: nyilván aggódhat már, hogy talán sose tudja férjhez adni keményfejű húgát.

Nem, a nagyobb gond itt Otto. Azt akarja, hogy Walter valamilyen illedelmes porosz hajadont vegyen el, aki boldog lesz, ha élete hátralévő részét az örökösök kihordásának szentelheti. És ha Otto valamit akar, akkor azt el is éri, könyörtelenül letiporja az ellenállást. Ettől lett olyan jó katonatiszt. Sosem jutna eszébe, hogy a fiának joga van atyai kényszer vagy beavatkozás nélkül kiválasztani a menyasszonyát. Walter jobban szerette volna, ha az apja bátorítja és támogatja: cseppet sem örült az elkerülhetetlen összecsapásnak. A szerelme azonban hatalmasabb erő volt, mint a fiúi engedelmesség.

Vasárnap este volt, de London nem csitult el. Bár a parlament nem ülésezett, és a Whitehall mandarinjai hazatértek elővárosi otthonaikba, a politika folytatódott a Mayfair palotáiban, a St. James férfiklubjaiban és a követségeken. Az utcákon Walter fölismert több képviselőt, két miniszterhelyettest a külügyből, és néhány európai diplomatát. Vajon a városban maradt-e Sir Edward Grey, Nagy-Britannia ornitológus külügyminisztere, vagy elutazott hampshire-i vidéki házába, amelyet úgy szeret?

Apját az íróasztalánál találta, éppen megfejtett táviratokat olvasott.

– Lehet, hogy nem ez a legjobb pillanat a híreimhez – kezdte Walter. Otto csak morgott valamit, és tovább olvasott.

Walter folytatta.

– Szeretem Lady Maudot.

Otto felpillantott.

– Fitzherbert húgát? Gyanítottam. Őszinte részvétem.

– Kérem, apám, vegye ezt komolyan!

– Nem, te vedd komolyan. – Otto ledobta a papírokat, amelyeket olvasott. – Maud Fitzherbert feminista, szüfrazsett és társadalmi kalandor. Nem alkalmas feleségnek, különösen

nem egy jó családból való német diplomata számára! Ne halljak erről többet!

Walterből már kitörni készültek az indulatos szavak, de összeszorította a fogát, és nyugalmat kényszerített magára.

– Csodálatos nő, és én szeretem, ezért jobban tenné, ha udvariasan beszélne róla, akármi is a véleménye.

– Azt fogom mondani, amit gondolok – felelte Otto közömbösen. – Borzalmas nő. – Ismét elmélyedt a táviratokban.

Walter észrevette a törtfehér gyümölcsöstálat, amelyet az apja vásárolt.

– Nem – mondta. Fölvette a tálat. – Nem fogja azt mondani, amit gondol.

– Vigyázz azzal!

Most már sikerült magára vonni az apai figyelmet.

– Nekem éppen olyan drága Lady Maud, mint magának ez a limlom.

– Limlom? Szeretném közölni, hogy az értéke...

– Kivéve persze, hogy a szerelem hatalmasabb a gyűjtő mohóságánál.

A levegőbe dobta a törékeny tálat, és fél kézzel elkapta. Az apja tiltakozó, tagolatlan kiáltást hallatott. Walter zavartalanul folytatta: – Így hát, amikor őt sértegeti, úgy érzem magam, mint maga, amikor attól tart, hogy le fogom ejteni ezt, vagy még úgyabbul.

– Arcátlan kölyök...

Walter fölemelte a hangját.

– És ha továbbra is lábbal tiporja az érzelmeimet, akkor én is a lábammal tiprom szét ezt az ostoba cserepet!

– Jól van, kifejtetted a véleményedet, most már tedd le, az ég áldjon meg!

Walter ezt. beleegyezésnek vette, és visszatette a dísztárgyat egy asztalkára.

Otto epésen folytatta:

– De van valami más is, amit számításba kell venned... ha szóba hozhatom anélkül, hogy lábbal tipornám az érzelmeidet.

– Rendben.

– Ő angol.

– Az isten szerelmére – kiáltott Walter. – Előkelő németek hosszú évek óta házasodnak össze angol arisztokratákkal! Albert szász–coburg–gothai herceg Viktória királynőt vette feleségül: unokájuk jelenleg Anglia királya. És Anglia királynője württembergi hercegnőnek született!

Most Otto emelte föl a hangját.

– A dolgok megváltoztak! Az angolok úgy döntöttek, hogy mi továbbra is csak másodosztályú hatalom lehetünk. Barátkoznak ellenfeleinkkel, Oroszországgal és Franciaországgal. A Vaterland ellenségét vennéd feleségül!

Walter tudta, hogy a régi gárda így gondolkodik, de ez akkor is esztelenség.

– Nem kell ellenségeknek lennünk – mondta kétségbeesetten. – Erre semmi ok!

– Sosem fogják megengedni, hogy egyenlő feltételek szerint versenyezzünk.

– De hát ez nem igaz! – Walter hallotta, hogy ordít. Igyekezett lecsillapodni. – Az angolok hisznek a szabad kereskedelemben. Az egész Brit Birodalom területén eladhatjuk a termékeinket!

– Akkor nézd meg ezt! – Otto odalökte neki azt a táviratot, amelyet az imént olvasott. – Őfelsége, a császár megkért, hogy fűzzek hozzá megjegyzéseket.

Walter fölvette. Az osztrák császár személyes levelére adandó válasz tervezete volt. Walter egyre növekvő ijedelemmel olvasta. Így ért véget:

– Ferenc József császárt mindazonáltal biztosíthatjuk, hogy Őfelsége határozottan kiáll Ausztria–Magyarország mellett, ahogy ezt megköveteli a szövetséges és a régi barát iránti hűség.

Walter elborzadt.

– De hát ez biankó csekket ad Ausztriának – mondta. – Bármit tesznek, mi támogatjuk őket!
– Vannak bizonyos feltételek.
– Nem sok. Ezt elküldték már?
– Nem, de egyetértek. Holnap küldik.
– Nem áll módunkban megakadályozni?
– Nem, és nem is áll szándékomban.
– De ez arra kötelez minket, hogy támogassuk Ausztriát egy Szerbia elleni háborúban.
– Az nem rossz dolog.
– De hát nem akarunk háborút – tiltakozott Walter. – Tudományra, iparosodásra, kereskedelemre van szükségünk. Németországnak modernné, liberálissá kell válnia és meg kell erősödnie. Békét és felvirágzást akarunk! – Némán hozzátette, hogy olyan világot akarunk, amelyben egy férfi feleségül veheti a szeretett nőt, és ezért nem vádolhatják árulással.
– Ide hallgass – mondta Otto –, kétfelől is hatalmas ellenségeink vannak, Franciaország nyugaton, Oroszország keleten, ezek pedig egy húron pendülnek. Nem harcolhatunk két fronton.
Ezt Walter is tudta.
– Ezért született a Schlieffen-terv – mondta. – Ha háborúra kényszerülünk, először túlerővel lerohanjuk Franciaországot, néhány hét alatt legyőzzük, azután, amikor a Nyugatot már biztosítottuk, Keletnek fordulunk, szembeszállunk Oroszországgal.
– Ez az egyetlen reményünk – mondta Otto. – De amikor ezt a tervet kilenc éve elfogadta a német hadvezetés, a hírszerzés azt mondta, hogy az orosz hadsereg mozgósítása negyven napot igényel. Ez csaknem hat hetet ad nekünk Franciaország meghódítására. Azóta Oroszország feljavította vasúthálózatát a Franciaországtól kapott pénzen!
– Otto az asztalra csapott, mintha öklével szétzúzhatná Franciaországot. – Ahogy az orosz mozgósításra szánt idő rövidül, úgy válik egyre kockázatosabbá a Schlieffen-terv. Ami azt jelenti ujját drámaian Walterra szögezte –, hogy Németországnak annál jobb, minél hamarabb elkezdődik ez a háború!
– Nem! – Miért nem tudja megérteni az öregember, hogy milyen veszedelmesen gondolkodik? – Ez azt jelenti, hogy békés megoldásokat kell keresnünk a jelentéktelen vitákban!
– Békés megoldásokat? – Otto mindentudóan csóválta a fejét. –Fiatal vagy és idealista. Azt gondolod, hogy egy válasz minden kérdésre jó,
– Háborút akar – hitetlenkedett Walter. – Apám csakugyan háborút akar.
– Senki sem akar háborút, felelte Otto. –De a háború néha jobb, mint a másik megoldás.

Maud csak koldusfilléreket örökölt az apjától, évi háromszáz fontot, ami arra alig volt elég, hogy az aktuális évadra összeállítsa a ruhatárát. Fitz örökölte a címet, a földeket, a házat és csaknem az összes pénzt. Ez volt az angol rendszer. De nem is ez bőszítette Maudot. A pénz keveset jelentett számára: nem igazán volt szüksége erre a háromszázra sem. Fitz mindent kifizetett kérdés nélkül, mert nem tartotta úriemberhez illőnek, hogy a fogához verje a garast.

A lány azt tekintette a legnagyobb sérelemnek, hogy nem kapott tisztességes oktatást. Tizenhét éves korában bejelentette, hogy egyetemre megy – mire mindenki kinevette. Mint kiderült, jó iskolákat kell végezni, vizsgákat kell letenni ahhoz, hogy valaki egyetemre mehessen. Maud sosem járt iskolába, és noha képes volt politikáról csevegni az ország nagyjaival, az egymást váltó nevelőnők és házitanítók egyáltalán nem készítették föl arra, hogy bármiféle vizsgát letehessen. Napokon át sírt és dühöngött, és még most is rosszkedvű lett, ha erre gondolt. Ez tette szüfrazsetté: tudta, hogy a lányok addig nem kapnak megfelelő oktatást, amíg a nők nem szavazhatnak.

Gyakran nem is értette, hogy egyáltalán miért mennek férjhez a lányok. Élethossziglan tartó rabszolgaságra ítélik magukat, és mit kapnak cserébe? Persze ma már tudta a választ. Még sosem élt át ilyen erős szenvedélyt, amely a Walter iránti szerelemhez lett volna fogható. Amit pedig azért tettek, hogy kifejezésre juttassák szerelmüket, az a legkéjesebb gyönyörűséggel töltötte el. Maga a mennyország, ha az ember így képes megérinteni valakit, akit szeret! Háromszorosan vállalná a rabszolgaságot, ha ezt kapja érte!

Ám itt nem volt szó rabszolgaságról, legalábbis Walternál nem. Maud megkérdezte tőle, mit gondol, a feleség mindenben köteles-e engedelmeskedni a férjének, és így válaszolt:

– Természetesen nem. Miért következne a házasságból az engedelmesség? Két felnőtt embernek, akik szeretik egymást, közösen kell dönteniük a dolgokban, anélkül hogy az egyik engedelmeskedne a másiknak.

Maud sok időt töltött azzal, hogy elképzelte közös életüket. Néhány évig bizonyára követségről követségre utaznának, és bejárnák a világot: eljutnának Párizsba, Rómába, Budapestre, talán még messzebb is: Addisz-Abebába, Tokióba, Buenos Airesbe. Eszébe jutott a bibliai Rút története: „Ahova te mész, oda megyek én is.” A fiaik megtanulják, hogy a nőkkel egyenlőként bánjanak, a lányaikat független, erős egyéniségekké nevelik. Végül talán Berlinben telepednek le, hogy a gyermekeik jó német iskolákba járhassanak. Walter egyszer bizonnyal megörökli Zumwaldot, apja vidéki udvarházát Kelet-Poroszországban. Ha megöregszenek, és a gyermekeik is felnőttek, több időt töltenek majd vidéken, kéz a kézben sétálgatnak, esténként egymás mellett olvasgatnak, és azon méláznak, mennyire megváltozott a világ az ő fiatalkoruk óta.

Alig tudott másra gondolni. Ült az irodájában a Kálvária Evangéliumi Csarnokban, bámulta a gyógyszerek árlistáját, és arra emlékezett, hogyan nyalta le Walter az ujja hegyét a hercegné szalonjának ajtajában. Az emberek kezdtek felfigyelni szórakozottságára: Greenward doktor megkérdezte, jól érzi-e magát, Herm néni pedig nógatta, hogy ébredjen már föl.

Igyekezett a megrendelőlapra összpontosítani, ám ezúttal kopogtatás zavarta meg. Herm néni bekukkantott, és azt mondta:

– Téged keresnek.

Kissé ijedtnek tűnt, miközben egy névjegyet adott át Maudnak.

Otto von Ulrich tábornok
Katonai attasé
Német Birodalmi Nagykövetség
Carlton House Terrace, London

– Walter apja – mondta Maud. – Mi az ördög...?

– Mit mondjak neki? – suttogta Herm néni.

– Kérdezd meg, óhajt-e teát vagy sherryt, aztán vezesd be.

Von Ulrich szertartásosan öltözött: szaténhajtókás császárkabátot, fehér pikémellényt, csíkos nadrágot viselt. Vörös arca verejtékezett a nyári hőségben. Testesebb volt Walternál, nem is olyan jóképű, de ugyanolyan katonás tartású: mintha nyársat nyelt volna, és az állát is fölszegte.

Maud elővette a szokott fesztelen modorát:

– Drága Herr von Ulrich, ez hivatalos látogatás?

– A fiamról akarok beszélni önnel – mondta Otto. Csaknem olyan jól beszélt angolul, mint Walter, noha a fiától eltérően némi akcentussal.

– Igazán kedves öntől, hogy nem köntörfalaz – felelte Maud árnyalatnyi gúnnyal, ami lepergett a látogatóról. – Kérem, foglaljon helyet. Lady Hermia mindjárt hozat frissítőt.

– Walter régi, arisztokrata családból származik.

– Akárcsak én – jegyezte meg Maud.
– Mi hagyománytisztelő, konzervatív, buzgón vallásos... talán kicsit régimódi család vagyunk.
– Akárcsak az én családom – bólintott Maud.
A beszélgetés másfelé tartott, mint ahova Otto szeretett volna eljutni. – Mi poroszok vagyunk – közölte árnyalatnyi ingerültséggel.
– Ah – mondta Maud olyan hangot, mint akit most lefőztek. – Mi pedig természetesen angolszászok.
Úgy vívott Walter apjával, mintha ez csak szellemi pengeváltás lenne, holott nagyon megrémült. Miért jött ide? Mi a célja? Sejtette, hogy semmi jó. Ez az ember az ellensége. Gyászos bizonyossággal érezte, hogy el akarja választani tőle a fiát.
Von Ulrichot nem lehetett eltéríteni holmi léhaságokkal.
– Németország és Nagy-Britannia rossz viszonyban van. Nagy-Britannia barátkozik ellenségeinkkel, Oroszországgal és Franciaországgal. Ettől pedig ellenfelek leszünk.
– Sajnálattal hallom, hogy így gondolkodik. Sokan nem így tesznek.
– Az igazságról nem a többségi szavazás dönt. – Maud ismét hallotta azt a kemény élt a hangjában. Von Ulrich nem szokott hozzá, hogy kritizálják, főleg nem a nők.
Dr. Greenward ápolónője tálcán teát hozott. Otto hallgatott, amíg az asszony ki nem ment, azután folytatta:
– Pár hét múlva háborúban állhatunk. Ha nem Szerbia ürügyén csapunk össze, akkor lesz más casus belli. Nagy-Britanniának és Németországnak előbb-utóbb meg kell vívnia Európa uralmáért.
– Sajnálom, hogy ilyen pesszimista.
– Sokan ezt másképpen gondolják.
– De az igazságról nem a többségi szavazás dönt.
Otto bosszúsnak látszott. Nyilvánvalóan arra számított, hogy a lány csak ül és némán hallgatja az ő nagyképű szónoklatát. Nem tetszett neki, hogy kigúnyolják.
– Jó lenne, ha figyelne rám. Mondok valamit, ami önt érinti. A legtöbb német ellenségének tekinti a briteket. Ha Walter egy angol nőt vesz feleségül, akkor gondolnia kell a következményekre.
– Természetesen gondolok. Walter és én sokat beszéltünk erről.
– Először is az én rosszallásommal kell szembenéznie. Nem örülnék, ha egy angol meny kerülne a családomba.
– Walter úgy érzi, hogy apai szeretete végül segít önnek legyőznie az irántam táplált ellenszenvét. Valóban nincs erre lehetőség?
– Másodszor – folytatta Von Ulrich, elengedve a füle mellett a kérdést – ezt illojalitásnak tekintenék a Kaiser iránt. Walternak nem lennének barátai többé a saját köreiben. Sem őt, sem a feleségét nem fogadnák a legjobb házaknál.
Maud mérges lett.
– Ezt nehéz elhinnem. Nem lehet ilyen korlátolt minden német! Otto mintha észre sem vette volna a gorombaságát.
– Harmadszor és utoljára, ott van Walter külügyi pályafutása. Nagy jövőre hivatott. Különböző országokban járattam iskolába és egyetemre. Perfekt angol, és jól beszél oroszul. Feletteseinek jó véleménye van róla, noha idealistának tartják, maga a Kaiser is számít rá. Egy napon külügyminiszter is lehet.
– Kiváló ember – helyeselt Maud.
– De ha megnősül, vége a pályájának.
– Ez nevetséges – döbbent meg a lány.
– De, drága ifjú hölgyem, nem nyilvánvaló? Olyan emberben, aki az ellenséges táborból házasodik, nem lehet bízni.

– Erről is beszéltünk. Ő természetesen és elsősorban német hazafi. Eléggé szeretem ahhoz, hogy ezt elfogadjam.

– Túl fontos lehet neki a felesége családja ahhoz, hogy feltétlenül hűséges legyen a hazájához. De még ha könyörtelenül elvágja is ezeket a szálakat, az emberek akkor is fel fogják tenni ezt a kérdést.

– Ön túloz – mondta Maud, de kezdte elveszteni a magabiztosságát.

– Bizonyosan nem dolgozhat olyan területen, ahol szükséges a titoktartás. Az emberek nem mondanak bizalmas dolgokat a jelenlétében. Leírják.

– Nem muszáj a katonai hírszerzésnél dolgoznia. Átválthat a diplomácia más területeire.

– Minden diplomáciai tevékenységnél szükség van titoktartásra. Azután ott van még az én pozícióm.

Maud meghökkent. Otto pályafutása nem került szóba közöttük.

– Közeli barátja vagyok a Kaisernak. Vajon továbbra is teljesen megbízik bennem, ha a fiam egy ellenséges idegent vesz feleségül?

– Ezt kéne tennie.

– Talán igen, ha egyértelmű elszántsággal viselkedek, és kitagadom a fiam.

Maud lélegzete elakadt.

– Ezt nem tenné meg.

Otto fölemelte a hangját.

– Meg kellene tennem!

A lány a fejét rázta.

– Van választása – mondta kétségbeesetten. – Az embernek mindig van választása!

– Nem fogok mindent feláldozni, amit eddig elértem – a pozíciómar, a pályafutásomat, honfitársaim megbecsülését – egy lány miatt – mondta Von Ulrich megvetően.

Maud úgy érezte magát, mintha arcul ütötték volna.

Otto folytatta:

– Walter viszont természetesen meg fogja tenni.

– Miről beszél?

– Ha Walter feleségül veszi önt, elveszti a családját, a hazáját és a karrierjét. De meg fogja tenni. Közölte, hogy szereti magát, de közben nem gondolta végig a következményeket; ám előbb-utóbb felfogja, milyen végzetes hibát követ el. Ő kétségtelenül a nem hivatalos menyasszonyának tekinti önt, és nem fog kihátrálni ebből a kapcsolatból. Ahhoz túlságosan úriember. „Tessék, tagadjon ki!” Ezt fogja mondani nekem. Máskülönben gyávának tartaná önmagát.

– Ez igaz – mondta Maud. Összevissza kavargott a feje. Ez a rettenetes öregember világosabban látta az igazságot, mint ő.

Otto folytatta:

– Így hát magának kell felbontania ezt az eljegyzést.

Maudba mintha beledöftek volna.

– Nem!

– Ez az egyetlen mód, hogy megmentse. Le kell mondania róla. Maud kinyitotta a száját, hogy ismét tiltakozzon, de rájött, hogy Ottónak igaza van. Nem tudott mit válaszolni.

Otto előrehajolt, és nyomasztó erővel kérdezte:

– Szakít vele?

Könnyek peregtek Maud arcán. Tudta, mit kell tennie. Nem döntheti romba Walter életét, még szerelemből sem.

– Igen – zokogta. A méltósága odalett, de mit törődött vele! Ahhoz ez túlságosan fájt. – Igen, szakítok!

– Megígéri?

– Igen, megígérem.

Otto fölállt.

– Köszönöm, hogy volt kegyes végighallgatni. – Meghajolt. – Jó napot kívánok. Kiment.

Maud a tenyerébe temette az arcát.

Nyolcadik fejezet
1914. július közepe

Ty Gwynben, Ethel új hálószobájában volt egy állótükör. Ócska volt, a fakeret megrepedezett, az üveg homályos volt, de tetőtől talpig láthatta magát benne. Neki ez nagy fényűzés volt.

Alsóneműre vetkőzve bámulta magát. Valahogy bujábbnak tűnt, mióta szerelmes lett. Fölszedett valamit derékban és csípőben, mintha a melle is duzzadtabb lenne, talán mert Fitz olyan sokszor simogatta és szorongatta. Amikor erre gondolt, megfájdult a mellbimbója.

Fitz, aki reggel érkezett meg Bea hercegnővel és Lady Mauddal, odasúgta neki, hogy ebéd után legyen a Gardénia lakosztályban. Ethel a Rózsaszín szobában helyezte el Maudot azzal az ürüggyel, hogy a szokott lakosztályában javítják a padlót.

Bement a szobájába, hogy megmosakodjon, és tiszta fehérneműt vegyen. Szerette magát így felkészíteni a férfi számára, már előre élvezte, hogyan érinti meg Fitz a testét, csókolja majd a száját; elképzelte, hogyan nyög majd a vágytól és az örömtől, szinte érezte a bőre illatát, ruhája szövetének érzéki tapintását.

Kihúzott egy fiókot, hogy harisnyát váltson, és a tekintete megakadt egy kupac tiszta, fehér pamutcsíkon, a „rongyokon”, amelyeket havi tisztuláskor használt. Eszébe jutott, hogy azóta nem mosta ki őket, hogy ide költözött, és agyában azonnal megérezte a tömény rettegés parányi magját. Lezöttyent a keskeny ágyra. Július közepe volt. Mrs. Jevons május elején távozott. Az tíz hét. Ennyi idő alatt Ethelnek nem egyszer, de kétszer kellett volna használnia a rongyokat.

– Jaj, ne – mondta hangosan. – Jaj, kérlek, ne!

Kényszerítette magát, hogy higgadtan gondolkodjon, és ismét áttekintse az eseményeket. A király januárban látogatott el hozzájuk. Ethelt rögtön utána előléptették házvezetőnővé, de Mrs. Jevons túl beteg volt ahhoz, hogy költözködjék. Fitz februárban utazott Oroszországba, márciusban tért vissza, akkor szeretkeztek először rendesen. Áprilisban Mrs. Jevons felépült, Londonból lejött Fitz jogtanácsosa, Albert Solman, és elmagyarázta az öregasszonynak a nyugdíjazása feltételeit. Mrs. Jevons május elején távozott, Ethel ekkor költözött át ebbe a szobába, és akkor került be a fiókba a fehér pamutcsíkoknak az a rémítő kis kupaca. Az tíz hete volt, akárhogy számolja.

Hányszor találkoztak a Gardénia lakosztályban? Legalább nyolcszor. Fitz mindig visszahúzódott az utolsó pillanatban, de néha egy kicsit késett, és az első rándulást még magában érezhette Ethel. Eszeveszetten boldog volt, hogy így lehet együtt a férfival, és eksztázisában nem volt hajlandó meglátni a kockázatot. Hát most benne van a pácban.

– Ó, istenem, bocsáss meg nekem – mondta fennhangon.

A barátnője, a vele egyidős Dilys Pugh, szintén teherbe esett. Perceval Jones feleségének volt a szobalánya, és Johnny Bevannel járt. Ethel emlékezett rá, hogyan duzzadt meg Dilys melle akkortájt, amikor tudomásul kellett vennie, hogy abból is lesz gyerek, ha állva csinálják. Mostanra már házasok.

Mi lesz vele? Ő nem mehet hozzá a gyermeke apjához. Minden egyebet leszámítva már van felesége.

Ideje is, hogy találkozzanak. Ma nem fognak az ágyban hemperegni. Meg kell beszélniük a jövőt. Belebújt a házvezetőnő fekete selyemruhájába.

Mit mond majd Fitz? Nincsen gyermeke: örülni fog vagy megrémül? Szereti majd a szerelemgyerekét, vagy zavarónak találja? Még jobban szeretni fogja Ethelt, amiért

megfogant, vagy meggyűlöli?

Kijött padlásszobájából a keskeny folyosóra, és lement a hátsó lépcsőn a nyugati szárnyba. Az ismerős, gardéniás tapéta ugyanúgy felszította a vágyát, ahogy az ő bugyogója hatott F'itzre.

A férfi már ott volt, az ablaknál szivarozott, és nézte a napsütötte kertet. Ethel, ahogy meglátta, ismét beleborzongott, hogy milyen gyönyörű ez az ember. Átkarolta a nyakát. A barna tweedöltöny selymesen simogatta, mert mint Ethel rájött, kasmírgyapjúból készült.

– Ó, Teddy, szerelmem, olyan boldog vagyok, hogy látlak – mondta. Tetszett neki, hogy egyedül ő szólítja Teddynek.

– Én is örülök, hogy látlak – felelte a férfi, de nem simogatta meg azonnal a mellét.

A lány megcsókolta a fülét.

– Valamit mondani akarok neked – szólt ünnepélyesen.

– Nekem is mondanom kell valamit. Lehetek én az első?

Ethel már épp nemmel akart válaszolni, de a férfi kibontakozott az öleléséből, és egy lépést hátrált. Váratlanul rossz előérzet töltötte el a lányt. – Mi az? – kérdezte. – Mit akarsz mondani?

– Bea gyermeket vár.

Megszívta a szivarját, és úgy fújta ki a füstöt, mintha sóhajtana. Ethel először nem is értette, mit hallott.

– Tessék? – kérdezte ámulva.

– Bea hercegnő, a feleségem állapotos. Gyermeket vár.

– Szóval te egész idő alatt ugyanúgy együtt voltál vele, mint velem? – kérdezte dühösen Ethel.

Fitz meglepődött. Mintha nem számított volna rá, hogy a lány neheztelhet ezért.

– Kénytelen vagyok – tiltakozott. – Örökösre van szükségem!

– De hát azt mondtad, hogy szeretsz!

– Szeretlek, és bizonyos értelemben mindig is szeretni foglak.

– Nem, Teddy – kiáltotta a lány. – Nem mondj ilyet, kérlek, ne!

– Halkabban beszélj!

– Halkabban? De hiszen épp most rúgsz ki! Mit számít már nekem, ha az emberek megtudják?

– Nekem viszont mindennél többet számít.

Ethel össze volt törve.

– Teddy, én szeretlek!

– De már vége. Jó férjnek és jó apának kell lennem. Meg kell értened.

– Meg, a francba – dühöngött a lány. – Hogy mondhatod ezt ilyen félvállról? Több érzelmet láttam rajtad, amikor egy kutyát kellett lelőni!

– Ez nem igaz – felelte a férfi elcsukló hangon.

– Ebben a szobában, azon az ágyon adtam oda magam neked.

– És én nem... – Elakadt. Arcán a fájdalom hirtelen áttörte a fagyos önuralom kérgét. Lesütötte a szemét. – Én ezt sose fogom elfelejteni – suttogta.

A lány közelebb lépett, és ahogy megpillantotta a könnyeket a férfi arcán, rögtön elpárolgott a haragja.

– Ó, Teddy, ne haragudj! – mondta.

Fitz próbálta összeszedni magát.

– Nagyon kedvellek, de muszáj teljesítenem a kötelességemet – mondta. A szavak hidegek voltak, a hangja elgyötört.

– Ó, istenem – Ethel igyekezett abbahagyni a sírást. Még el sem mondta neki a saját hírét. A ruhaujjába törölte az arcát, szipogott, nyelt egyet.

– Kötelességedet? – kérdezte. – Még a felét sem ismered.

– Miről beszélsz?
– Én is állapotos vagyok.
– Jóságos isten! – Fitz automatikusan a szájához emelte a szivart, aztán ismét leengedte, anélkül hogy megszívta volna. – De hát én mindig kihúztam!
– Akkor nem voltál elég gyors.
– Mióta tudod?
– Most jöttem rá. Benéztem a fiókomba, és megláttam a tiszta rongyokat. – Fitz megrándult. Persze nem szereti, ha a menstruációról beszélnek. Hát pedig ki kell bírnia. – Kiszámoltam, hogy azóta nem jött meg, amióta beköltöztem Mrs. Jevons régi szobájába, és az tíz hete történt.
– Két ciklus. Akkor már biztos. Bea is ezt mondta. Ó, a pokolba! A szájához emelte a szivart, de rájött, hogy kialudt. Ingerült morgással eldobta.
Ethetnek cinikus ötlete támadt.
– Lehet, hogy két örökösöd is lesz.
– Ne légy nevetséges – mondta élesen Fitz. – Egy fattyú nem örökölhet.
– Ó! – Nem is gondolta komolyan, hogy követelőzzön a gyermeke érdekében. Másrészt mostanáig eszébe sem jutott, hogy fattyú. – Szegény kis bogaram – mondta. – Az én babácskám, a fattyú.
Fitz bűnbánó arcot vágott.
– Sajnálom – mondta. – Nem úgy értettem. Bocsáss meg.
Ethel látta, hogyan harcol a férfi jobbik énje az önző ösztöneivel. Megérintette a karját.
– Szegény Fitz.
– Isten mentsen attól, hogy Bea megtudja – szólt a férfi.
Ez halálos sértés volt Ethelnek. Miért a másik nőt félti? Beának kutyabaja: gazdag, férjezett és a Fitzherbert-klán imádott és nagyra becsült örökösét hordozza.
Fitz folytatta:
– Túl nagy sokk lenne.
A lány hallott szóbeszédeket, hogy Bea tavaly elvetélt. Az összes szolgáló ezt taglalta. Nyina, az orosz komorna azt állította, hogy a hercegnő Fitzet hibáztatja a vetélés miatt, mert felzaklatta azzal, hogy elhalasztotta a tervezett oroszországi utazást.
Ethel úgy érezte, őt leselejtezték.
– Szóval az a legfőbb aggodalmad, hogy a gyermekünk létezése felizgathatja a feleségedet.
A férfi rámeredt.
– Nem akarom, hogy elvetéljen! Ez nagyon fontos!
– Az isten verjen meg! – fakadt ki Ethel.
– Mit akarsz? Bea azzal a gyermekkel terhes, akit vártam, akiért imádkoztam. A tiedet nem várta senki, sem te, sem én.
– Én nem így látom – felelte halkan a lány, és ismét elsírta magát.
– Ezen gondolkodnom kell – mondta a férfi. – Egyedül kell maradnom. – Megfogta a lány vállát. – Holnap ismét beszélünk. Erről ne szólj senkinek! Megértetted?
Ethel bólintott.
– Ígérd meg!
– Megígérem.
– Jó kislány vagy – bólintott a férfi, és elhagyta a szobát.
Ethel lehajolt, felszedte a földről a kialudt szivart.
Senkinek nem szólt, de képtelen volt úgy tenni, mintha minden rendben lenne, ezért betegséget színlelt, és ágyba bújt. Feküdt magányosan, és ahogy teltek az órák, a bánatot fokozatosan felváltotta az aggodalom. Hogy fognak megélni a babával?
Elveszíti a munkáját Ty Gwynben – ez automatikusan megtörténne még akkor is, ha nem a

gróf volna a gyermek apja. Már ez is fájt. Olyan büszke volt magára, hogy házvezetőnő lett! Ótata szívesen mondogatta, hogy a bukás párnája a büszkeség. Ebben az esetben igaza volt.

Nem hitte, hogy visszatérhet a szülői házba: az apja bele is halna a gyalázatba. Ez csaknem annyira feldúlta Ethelt, mint a saját szégyene. Bizonyos szempontból mélyebben megsebezné az apját, mint őt; az ilyen dolgokban nagyon merev.

Különben sem akart lányanya lenni Aberowenben. Már volt két ilyen: Maisie Owen és Gladys Pritchard, két szánalmas figura, akiknek nem volt tisztességes helye a város társadalmi rendjében. Hajadonok voltak, mégsem érdekeltek senki férfit; anyák voltak, de a szüleikkel éltek, mintha gyerekek volnának; nem látták őket szívesen semmiféle templomban, bárban, boltban vagy klubban. Ő, Ethel Williams, aki mindig különbnek érezte magát egy hajszállal a többieknél, miként süllyedhetne le a társadalom legaljára?

Akkor hát el kell hagynia Aberowent. Nem is bánta. Boldog lesz, ha megszabadulhat a komor sorházaktól, a prűd kis imaházaktól, a bányászok és a tulajdonosok örökös csatározásától. De hova mehetne? És vajon akkor láthatná Fitzet?

Már leszállt az éj, ám Ethel nem aludt: nézte a csillagokat az ablakból, és végre megszületett benne a terv. Új helyen kezd új életet. Karikagyűrűt húz, és kitalál egy mesét egy halott férjről. Talál valakit, aki törődik a gyerekkel, valamilyen munkát vállal, pénzt keres. Iskoláztatni fogja a gyereket. Érezte, hogy lány lesz, méghozzá okos, író lesz vagy orvos, vagy talán afféle harcos, mint Mrs. Pankhurst. Küzdeni fog a nők jogaiért, és majd letartóztatják a Buckingham-palota előtt.

Azt hitte, nem bír elaludni, ám a felindulás kifárasztotta. Éjféltájt merült mély, álomtalan álomba.

A kelő nap ébresztette. Szokása szerint azonnal felült, és örült az új napnak, aztán eszébe jutott, hogy a régi életének vége, romba dőlt, és ő nyakig ül a tragédiában. Kis híján visszazuhant a keserűségbe, de nem hagyta magát. Nem engedheti meg magának a könnyek fényűzését. Új életet kell kezdenie.

Felöltözött, lement a cselédfertályra, közölte, hogy kiheverte a tegnapi gyengeséget, és visszatér a munkájához.

Lady Maud reggeli előtt hívatta. Ethel összeállította a kávéstálcát, és bevitte a Rózsaszín szobába. Maud az öltözőasztalnál ült bordó selyem-pongyolában. Látszott rajta, hogy sírt. Ethelnek megvolt a maga baja, mégis megesett rajta a szíve.

– Mi a baj, mylady?

– Jaj, Williams. Le kellett mondanom róla!

Ethel feltételezte, hogy Walter von Ulrichról van szó.

– De hát miért?

– Meglátogatott az apja. Nem igazán néztem szembe azzal a lénnyel, hogy Nagy-Britannia és Németország ellenségek, és egy házasság tönkretenné Walter pályafutását, sőt lehet, hogy az apjáét is.

– De hát mindenki azt mondja, hogy nem lesz háború! Szerbia nem olyan fontos.

– Ha nem most, akkor lesz később, de ha nem lesz háború, akkor is elég a fenyegetés. – Idegesen tépdeste a fésülködőasztalon körbefutó, rózsaszín csipkefodros, el is szakította. Órákba telik majd rendbe hozni, gondolta Ethel. Maud folytatta: – A német külügyminisztériumban senki sem bízna meg többé Walterban, ha angol nőt venne feleségül.

Ethel kitöltötte a kávét, és Maud kezébe nyomta a csészét.

– Herr von Ulrich föladja a munkáját, ha igazán szereti önt.

– De én nem akarom! – Felhagyott a csipke tépkedésével, és ivott egy kis kávét. – Én nem törhetem derékba a pályafutását. Miféle alap lenne ez egy házassághoz?

Választhatna más pályát, gondolta Ethel; és ha igazán szeretne téged, akkor megtenné. Azután eszébe jutott az a férfi, akit ő szeretett; milyen gyorsan kihűlt a szenvedélye, mihelyt kényelmetlenségek akadtak. Megtartom magamnak a véleményemet, gondolta, nem tudok én

az égvilágon semmit.

– És Walter mit mondott? – kérdezte.

– Nem is láttam. Levelet írtam neki. Elmaradtam az összes helyről, ahol korábban találkoztunk. Akkor ő kezdett hozzánk járni, és már kínos volt folyton azt mondani a személyzetnek, hogy nem vagyok otthon, így hát lejöttem Fitzcel.

– Miért nem beszél vele?

– Mert tudom, hogy mi fog történni. Átkarol, megcsókol, és én engedek neki.

Ezt az érzést én is ismerem, gondolta Ethel.

Maud felsóhajtott.

– De csöndes ma reggel, Williams. Bizonyára magának is megvannak a gondjai. Nagyon rosszul áll a sztrájk?

– Igen, mylady. Az egész város csökkentett fejadagokon él.

– Még mindig itt esznek a bányászok gyerekei?

– Naponta.

– Helyes. A bátyám igazán nagylelkű.

– Igen, mylady. - Amikor olyan kedve van, gondolta Ethel.

– Na, jó, hagyom dolgozni. Köszönöm a kávét. Gyanítom, unja a problémáimat.

Ethel ösztönösen megfogta a karját.

– Kérem, ne mondjon ilyet! Ön mindig jó volt hozzám. Nagyon sajnálom, hogy ez történt Walterral, és remélem, hogy mindig is el fogja mondani nekem a gondjait.

– Ez igazán kedves magától. – Maud szeme ismét könnybe lábadt. – Nagyon köszönöm, Williams. – Megszorította Ethel kezét, azután elengedte.

Ethel fölvette a tálcát, és távozott. Amikor belépett a konyhába, Peel, a főkomornyik megkérdezte:

– Valamit rosszul csinált?

Mit tudsz te arról, gondolta a lány.

– Miért kérdezi?

– Őlordsága fél tizenegyre kéreti a könyvtárba.

Akkor ez hivatalos tárgyalás lesz, gondolta Ethel. Talán jobb is így. Egy íróasztal választja el őket egymástól, és nem jön majd kísértésbe, hogy Fitz karjaiba rohanjon. Segít abban is, hogy a könnyeit visszafojtsa. Hidegnek, tárgyilagosnak kell lennie. További élete ezen a beszélgetésen múlik.

Folytatta a munkáját a házban. Hiányozni fog Ty Gwyn. A sok év alatt, míg itt dolgozott, megkedvelte a kecses, régi bútorokat. Fülelt, hogy mit minek hívnak, megtanulta felismerni a kandelábert, az almáriumot, a sifont, a trumeau-t. Portörlés, fényesítés közben megfigyelte az intarziát, a girlandokat, a volutát, a bútorlábakat, amelyek olyanok voltak, mint a golyót markoló oroszlánmancs. Peel néha ilyeneket mondott: „Ez francia, Louis Quinze.” Ethel megértette, hogy minden szobát következetesen egységes barokk, empire vagy gótikus stílusban bútoroztak be és díszítettek fel. Soha többé nem fog ilyen bútorok között élni.

Egy óra múlva elindult a könyvtárba. A könyveket Fitz ősei gyűjtötték. Manapság nem nagyon használták: Bea kizárólag francia regényeket olvasott, Fitz pedig egyáltalán nem olvas. A ház vendégei jöttek ide néha, ha békére és nyugalomra vágytak, vagy az elefántcsont figurákat akarták tologatni a középső asztalba beépített sakktáblán. Ezen a délelőttön Ethel utasítására a rolókat félig leengedték, hogy kívül tartsák a júliusi forróságot. A hűvös könyvtárban félhomály honolt.

Fitz egy zöld bőrrel kárpitozott karosszékben ült. Ethel megdöbbenésére ott volt Albert Solman is fekete öltönyben, keménygallérosan. Solman jogász volt, az a típus, akit az Edward-kor úriemberei fiskálisnak hívtak. Ő kezelte Fitz pénzét, nyilvántartotta a bányakoncessziókból és bérletekből befolyó összegeket, fizette a számlákat, átutalta a személyzet bérét. Ugyancsak ő intézte a haszonbérleti és egyéb szerződéseket, és

alkalmanként pert indított olyanok ellen, akik megpróbálták becsapni Fitzet. Ethel nem most látta először, és nem kedvelte. Olyan tudálékos volt. Talán minden ügyvéd ilyen, bár ezt Ethel nem tudhatta. Solman volt az egyetlen jogász, akivel valaha is találkozott.

Fitz fölállt.

– Mr. Solmant beavattam – mondta feszengve.

– Miért? – kérdezte Ethel. Neki meg kellett ígérnie, hogy senkinek nem árulja el. Ez árulás, hogy Fitz elmondta az ügyvédjének. Fitz mintha szégyenkezett volna. Ritka látvány volt.

– Solman majd elmondja, mit javaslok.

– Miért? – kérdezte ismét Ethel.

Fitz könyörögve nézett rá, mintha azt kérné, ne nehezítse meg a helyzetét még jobban.

Ám a lányban nem volt szánalom. Neki sem könnyű, akkor miért könnyítene a férfi helyzetén?

– Mi az, amit nem mersz közölni velem? – kérdezte kihívóan. Fitzről lehámlott a pökhendi magabiztosság.

– Majd ő elmagyarázza – mondta, és a lány elképedésére kiment a könyvtárból.

Amikor az ajtó becsukódott, Ethel rámeredt Solmanre, és azt gondolta: miként beszélhetném meg a kisbabám jövőjét ezzel az idegennel? Solman rámosolygott. Szóval csintalankodtunk, hm?

Ez fájt.

– Ezt mondta a grófnak is?

– Természetesen nem!

– Mert ő ugyanazt csinálta. A gyerekhez két ember kell, tudja.

– Jól van, azért nem szükséges felháborodni.

– Akkor ne beszéljen úgy, mintha rajtam múlt volna az egész.

– Jól van.

Ethel leült, azután ismét ránézett Solmanre.

– Leülhet, ha óhajt – közölte vele, mintha ő lenne a ház asszonya, aki leereszkedik az inashoz.

A jogász elvörösödött. Nem tudta, hogy leüljön-e, mert az olyan benyomást keltene, mintha eddig engedélyre várt volna, vagy állva maradjon, mint egy szolga. Végül járkálni kezdett.

– Őlordsága utasított, hogy tegyek magának egy ajánlatot – mondta. A járkálás sem jött be igazán, így megállt a lány előtt. – Nagylelkű ajánlat, azt javaslom, fogadja el.

Ethel egy szót sem szólt. Fitz ridegségének volt egy hasznos oldala: egyértelművé tette, hogy most tárgyalás következik. Ez ismerős terület volt Ethelnek. Az apja örökké tárgyalt, vitatkozott, alkudozott a bánya vezetésével, mindig igyekezett magasabb béreket, rövidebb munkaidőt és biztonságosabb munkakörülményeket kicsikarni. Neki volt az egyik mondása: „Sose beszélj, csak ha muszáj!” Így hát hallgatott.

Solman várakozóan nézte. Amikor megértette, hogy Ethel nem fog válaszolni, mintha zavarba jött volna. Összefoglalta az ajánlatot:

– Őlordsága hajlandó adni magának évi huszonnégy font járadékot, amelyet folyamatosan, havonta fizetnének ki. Azt hiszem, ez igazán nagylelkű tőle, nem?

A nyomorult, rohadt zsugori, gondolta Ethel. Hogy bánhat velem ilyen hitványul? Huszonnégy font egy szobalány bére! A fele annak, amit most házvezetőnőként kap, ráadásul elveszíti a szobáját és az ellátást.

Miért képzelik a férfiak, hogy megúszhatják az ilyet? Valószínűleg azért, mert rendszerint így van. Egy nőnek nincsenek jogai. Két ember csinálja a gyereket, de csak az egyik köteles gondoskodni róla. Hogy engedhették az asszonyok, hogy ilyen gyenge pozícióba szorítsák őket? Nagyon dühös lett tőle.

De még mindig nem szólt.
Solman odahúzott egy széket, és mellé ült.
– Ejnye, nézze a dolog kellemes oldalát! Hetente tíz shillinget kap...
– Kevesebbet – vágta rá Ethel.
– Jó, akkor legyen huszonhat font egy évre - ez tíz shilling hetente. Mit szól?
Ethel nem szólt semmit.
– Cardiffban két-három shillingért kaphat egy kedves kis szobát, a többit magára költheti. – Megpaskolta Ethel térdét. – És ki tudja, találhat egy másik nagylelkű férfit, aki könnyít az életén, hm? Maga igazán vonzó lány.
Ethel úgy tett, mintha nem értené. Undorította az a gondolat, hogy egy Solmanhoz hasonló, csúszómászó ügyvéd szeretője legyen. Tényleg azt képzeli, hogy elfoglalhatja Fitz helyét? Nem is válaszolt a célzásra.
– Mik a feltételek? – kérdezte hidegen.
– Feltételek?
– A gróf ajánlatának feltételei.
Solman krákogott.
– Természetesen a szokásos.
– A szokásos? Szóval csinálta már korábban is.
– Fitzherbert gróf nem - felelte az ügyvéd gyorsan.
– Hanem valaki más.
– Maradjunk a témánál, kérem.
– Folytassa.
– Nem írathatja be a gróf nevét az anyakönyvbe, semmilyen módon sem fedheti föl az apa személyét.
– Na és mi a maga tapasztalata, Mr. Solman? Elfogadják az asszonyok ezeket a maga feltételeit?
– Igen.
Természetesen, gondolta epésen a lány. Mi más választásuk lehet? Semmire nincs joguk, így elfogadják, amit kapnak. Magától értetődően a feltételeket is.
– Van még valami?
– Miután elhagyta Ty Gwynt, nem próbál kapcsolatba lépni őlordságával.
Egyszóval nem akar látni sem engem, sem a gyermekét. A csalódás úgy öntötte el a belsejét, mint a szökőár: ha nem ült volna, talán összeesik. Összeszorította a fogait, hogy ne kezdjen el sírni. Amikor ismét sikerült fegyelmeznie magát, megkérdezte:
– Még valami?
– Ez minden.
Ethel fölállt.
– Velem kell fölvennie a kapcsolatot, hogy tudjam, hova utaljam a havi apanázst. – Solman elővett egy kis ezüstszelencét, és kiemelt belőle egy névjegykártyát. Nyújtotta volna Ethelnek.
– Nem – mondta ő.
– De hát kapcsolatba kell lépnie velem...
– Nem fogok – felelte a lány.
– Ezt hogy érti?
– Az ajánlat elfogadhatatlan.
– Nézze, Miss Williams, ne bolondozzon...
– Megismétlem, Mr. Solman, hogy ne maradjanak kétségei. Az ajánlat nem elfogadható. A válaszom: nem. Nincs több mondanivalóm. Jó napot.
Kiment, bevágta az ajtót.
Visszatért a szobájába, magára zárta az ajtót, és úgy zokogott, hogy majd megszakadt a

szíve.

Hogy lehet ilyen kegyetlen Fitz? Tényleg nem akarja látni többé? Sem a gyermekét? Azt képzeli, hogy minden, ami történt köztük, eltörölhető évi huszonnégy fonttal?

Tényleg nem szereti már? Szerette valaha is? Vagy csak Ethel áltatta magát?

Úgy gondolta, hogy szerette. Az biztos, hogy valamit jelentett neki. Vagy talán egész idő alatt szerepet játszott, és félrevezette volna? Ethel úgy gondolta, hogy ez nem igaz. Egy nő meg tudja állapítani, mikor hazudik egy férfi.

Akkor most mit csinál? Mert el kell fojtania az érzéseit. Talán sekélyes érzelmileg. Talán szerette Ethelt, ám olyan szerelemmel, amelyet gyorsan el lehet felejteni, mihelyt kényelmetlenné válik. Az ilyen jellemgyengeség könnyen elkerülhette Ethel figyelmét a szenvedély útvesztőjében.

Szívtelensége legalább megkönnyíti az alkudozást. Ethelnek nem kell tekintettel lennie Fitz érzékenységére. Arra összpontosíthat, hogy a lehető legtöbbet csikarja ki magának és a babának. Mindig arra kell gondolnia, hogy papa miként intézné ezt az ügyet. Egy nő a törvény ellenére sem teljesen védtelen.

Úgy sejtette, hogy Fitz most izgul. Arra számíthatott, hogy ő elfogadja az ajánlatot, vagy legrosszabb esetben magasabb árat kér; akkor úgy érezhette volna, hogy titka biztonságban van. Most bizonyára nem érti a helyzetet, és szorong.

Ethel nem adott lehetőséget Solmannek arra, hogy megkérdezze, ő mit kíván. Tapogatózzanak csak a sötétben egy darabig! Fitz előbb-utóbb elkezd attól félni, hogy Ethel bosszúból beszámol Bea hercegnőnek a gyerekről.

Kinézett az ablakon az istálló tetején álló órára. Pár perc múlva tizenkettő. Az első pázsiton a személyzet most készül feltálalni az ebédet a bányászok gyerekeinek. Bea hercegnő rendszerint tizenkettő tájban fogadja a házvezetőnőt. Gyakran panaszkodik: nem tetszenek a virágok a hallban, az inasok egyenruhája nincs kivasalva, a lépcsőfordulóban hámlik a festék. A házvezetőnő pedig megkérdezi, mely szobákban helyezze el a vendégeket, vásároljon-e új porcelánt és üveget, fölvegyen vagy elbocsásson-e szoba- és konyhalányokat. Fitz rendszerint fél egykor lép be a nappaliba, hogy megigya az ebéd előtti sherryjét.

Ethel akkor majd szépen megcsavarja a hüvelykszorítót.

Fitz figyelte, ahogy a bányászok gyerekei felsorakoznak az ebédhez, a „dinéhez”, ahogy hívták. Az arcuk piszkos volt, a hajuk kócos, a ruhájuk rongyos, de boldognak látszottak. Elképesztőek a gyerekek. Ezek itt az ország legszegényebbjei közé tartoznak, apáik ádáz harcra kényszerülnek, de a gyerekeken ennek semmi nyoma.

Amióta feleségül vette Beát, gyermekre vágyott. Egyszer már elvetélt a felesége, és Fitz attól rettegett, hogy ez ismét bekövetkezhet. Legutóbb attól kapott hisztériás rohamot, mert nem utaztak el Oroszországba. Ha megtudja, hogy a házvezetőnő állapotos, őrjöngeni fog.

És ez a félelmes titok egy cseléd kezében van!

Kínpadra vonta az aggodalom. Szörnyű büntetés volt ez a bűnéért. Más körülmények között talán még örült is volna, hogy Etheltől lesz gyermeke. Beköltöztethette volna őt és az anyját egy kis házba Chelseaben, ahol hetente meglátogathatta volna őket. Olyan szívszorító volt ez az ábránd, hogy ismét érezte a vágy és a sajnálat tőrét. Nem akart durván bánni Ethellel. Olyan édes volt az ő szerelme: lázas csókjai, mohó simogatása, ifjú szenvedélyének heve. Mikor tudtára adta a rossz hírt, még akkor is arra vágyott, hogy végigfuttathassa a kezét a lány rugalmas testén, és érezhesse a nyakán vérforralóan éhes csókjait. De meg kellett keményítenie a szívét.

És nemcsak a legizgalmasabb nő volt, akit valaha csókolt, de ugyanakkor értelmes, tájékozott és mulatságos. Elmesélte Fitznek, hogy az apja mindig beszámol nekik a legújabb hírekről. Ty Gwyn házvezetőnőjeként joga volt elolvasni a gróf újságjait, miután a

főkomornyik végzett velük – ez olyan törvény volt a cselédfertályon, amelyről Fitz nem is hallott. Ethel föltett olyan váratlan kérdéseket is, amelyekre nem tudott válaszolni, mint például: „Ki uralkodott Magyarországon az osztrákok előtt?” Ez hiányozni fog, mélázott Fitz bánatosan.

Azonban a lány nem volt hajlandó úgy viselkedni, ahogy egy elbocsátott szeretőhöz illik. Solman csak hápogott a tárgyalás után, amelyet Ethellel folytatott. Fitz megkérdezte:

– De hát mit akar?

Solman sem tudta. Fitzben gyökeret vert a szörnyű gyanú, hogy Ethel kitálalhat Beának, talán valami torz erkölcsi indíttatásból, hogy legyen igazság, még ha belevész is a világ! „Istenem, segíts, hogy távol tarthassam a feleségemtől”, imádkozott Fitz.

Váratlanul feltűnt a gömbölyded kis Perceval Jones, zöld golfnadrágban, túrabakancsban ügetett feléje a pázsiton.

– Jó reggelt, mylord! – köszöntötte a polgármester, és megemelte barna posztókalapját.

– Reggelt, Jones.

Fitz gazdagságának tetemes része a Celtic Mineralsból származott, amelynek az elnöke Jones volt, ennek ellenére sem kedvelte ezt az egyént.

– Rossz hírt hozok – mondta Jones.

– Bécsre gondol? Úgy tudom, hogy az osztrák császár még mindig dolgozik a Szerbiának szóló ultimátum megfogalmazásán.

– Nem, én Írországra gondolok. Tudja, hogy az ulsteriek nem fogadják el az önkormányzati törvényt? Kisebbségben lennének a római katolikus kormány alatt. A hadsereg máris lázong.

Fitz elkomorodott. Nem szerette, ha ilyeneket emlegetnek, hogy a brit hadsereg lázong. Mereven annyit mondott:

– Írjanak az újságok, amit akarnak, én nem hiszem, hogy brit tisztek ne engedelmeskednének saját kormányuk parancsainak.

– Már megtették – közölte Jones. – Mi volt a curragh-i lázadásnál?

– Senki nem tagadta meg a parancsot.

– Ötvenhét tiszt adta be a lemondását, amikor parancsot kaptak, hogy induljanak az ulsteri önkéntesek ellen. Lordságod megteheti, hogy ezt nem nevezi lázadásnak, de mindenki más annak hívja.

Fitz morgott. Jonesnak sajnos igaza van. Az angol tisztek nem akarták megtámadni embereiket, akik az ír katolikus csőcselék ellen védekeztek.

– Sohasem lett volna szabad függetlenséget ígérni Írországnak!

– Egyetértünk – bólintott Jones. – De valójában azért jöttem, hogy erről beszéljek. – A gyerekekre mutatott, akik padokon ültek a kecskelábú asztalok mellett, és főtt tőkehalat ettek káposztával. – Szeretném, ha ennek véget vetne.

Fitz nem szerette, ha társadalmilag alatta álló személyek mondják meg neki, hogy mit tegyen.

– Nincs ínyemre, hogy az aberoweni gyerekek éhezzenek, még akkor se, ha ennek a szüleik az okai.

– Ön ezzel csak meghosszabbítja a sztrájkot.

Fitz minden tonna kitermelt szén után részesedést kapott, de szerinte ez nem azt jelentette, hogy neki a bányatulajdonosok mellé kellene állnia a bányászokkal szemben. Ingerülten annyit mondott:

– A sztrájk a maguk baja, nem az enyém.

– De azért rögtön leveszi a pénzét.

Fitz felháborodott.

– Nincs több mondanivalóm. – Ezzel elfordult.

Jones azonnal visszakozott.

– Alázatosan kérem lordságod bocsánatát! Meggondolatlan, helytelen megjegyzés volt, ám ez az ügy rendkívül kényelmetlen.

Fitz nehezen utasíthatta volna vissza a bocsánatkérést. Nem enyhült meg tőle, de visszafordult, és udvariasabban szólt Joneshoz:

– Helyes, de én továbbra is etetni fogom a gyerekeket.

– Nézze, mylord, egy szénbányász lehet makacs a saját kontójára, és rengeteg szenvedést képes elviselni ostoba büszkeségből, de végső soron az töri meg, ha látja, hogy a gyermekei éheznek.

– A bánya most is működik.

– Harmadosztályú külföldi munkaerővel. Zömük nem képzett bányász, a kitermelés szerény. Leginkább arra használjuk őket, hogy karbantartsák az aknákat és ellássák a lovakat. Nem valami sok szenet bányászunk.

– Képtelen vagyok megérteni, miért lakoltatta ki azokat a szerencsétlen özvegyeket a házaikból. Mindössze nyolcan voltak, és a férjeik végtére is abban az átkozott bányában haltak meg.

– Veszedelmes alapelv. A ház a munkához jár. Ha ebből engedünk, a végén csak háziurak leszünk egy nyomortelepen.

Talán nem kellett volna eleve nyomortelepeket építeni, gondolta Fitz, de hallgatott. Nem óhajtotta elnyújtani a beszélgetést ezzel a fontoskodó kis despotával. Az órájára nézett. Fél egy: itt az ideje egy pohár sherrynek.

– Nem megy, Jones – mondta. – Nem fogom megvívni ezt a harcot maguk helyett. Jó napot.

Besietett a házba.

Jones a legkevésbé sem érdekelte. Mit tegyen Ethellel? Meg kell akadályoznia, hogy Beát felzaklassák. A meg nem született gyermeket fenyegető veszélytől függetlenül is érezte, hogy a terhesség újrakezdést jelenthet a házasságukban. A gyermek összehozhatja őket, és helyreállíthatja azt a bensőséges melegséget, amelyet eleinte élvezhettek. Ám ez a remény semmivé válhat, ha Bea megtudja, hogy ő a házvezetőnővel enyelgett. Őrjöngene.

Hálás volt a kőkockákkal kirakott, fagerendás mennyezetű folyosó hűvöséért. Az apja választotta ezt a feudális díszletet. Gibbon írása volt az egyetlen könyv, amit apa valaha is elolvasott a Biblián kívül. A Római Birodalom hanyatlása és bukása. Hitt benne, hogy a még Rómánál is hatalmasabb Brit Birodalom is ugyanerre a sorsra jut, hacsak a nemesek nem küzdenek azért, hogy megőrizzék intézményeit, mindenekelőtt a királyi tengerészetet, az anglikán egyházat és a konzervatív pártot. Fitz nem kételkedett benne, hogy az apjának igaza volt.

Egy pohár sherry, ez kell ebéd előtt. Felüdít, javítja az étvágyat. Kellemes várakozással lépett be a nappaliba, és iszonyodva látta, hogy Ethel Beával beszélget. Megállt az ajtóban, és döbbenten meredt rájuk. Mit mond a lány? Máris elkésett volna?

– Mi folyik itt? – kérdezte élesen.

Bea csodálkozva tekintett rá, és hidegen válaszolt:

– A párnahuzatokról beszélek a házvezetőnőmmel. Valami drámaibbra számítottál?

Oroszos kiejtéssel ropogtatta az „r" hangot a „drámai”-ban.

Fitz egy pillanatig nem tudta, mit feleljen. Kínosan tudatosodott benne, hogy a feleségét és a szeretőjét bámulja. Felkavarta a gondolat, hogy milyen bensőséges viszonyban áll mindkettővel.

– Nem is tudom – motyogta, és háttal nekik leült az íróasztalához.

A nők folytatták a beszélgetést. Csakugyan a ciháról volt szó: hogy meddig tart, hogy az elnyűtteket meg lehet foltozni, és azokat használhatja a személyzet, és hogy jobb-e hímzetten vásárolni őket vagy simán, hogy aztán a szolgálólányok hímezzék ki. Fitz ettől sem csillapodott le. A kis életkép, az úrnő és a szolgáló csendes diskurálása eszébe juttatta, milyen

borzasztóan könnyű lenne Ethel számára kitálalni Beának az igazságot. Ez nem mehet így tovább. Cselekednie kell.

A fiókból elővett egy címeres, kék levélpapírt, megmártotta a tollat a tintatartóban, és ráírta a papírra: „Ebéd után találkozzunk.” Felitatta a tintát, és egy ugyanolyan borítékba csúsztatta a levelet.

Néhány perc, múlva Bea elbocsátotta Ethelt. Mielőtt távozott volna, Fitz oda se nézve megszólalt:

– Kérem, Williams, jöjjön ide!

A lány odajött. A gróf érezte rajta az illatos szappan finom szagát; Ethel még be is vallotta, hogy Beától lopja! Fitzben a dühe ellenére is gyötrően tudatosodott azoknak a karcsú, erős comboknak a közelsége a házvezetőnői fekete selyemszoknya alatt. Rá se nézett, úgy adta oda neki a borítékot.

– Küldje el ezt valakivel a városi állatorvosi rendelőbe, hogy hozzon egy üveg kutyapirulát. Köhögnek.

– Igenis, mylord.

A lány kiment.

Néhány órán belül megoldja ezt a problémát.

Töltött a sherryből. Kínálta Beát, de ő elutasította. A bor átmelegítette Fitz gyomrát, enyhítette a feszültséget. Leült a felesége mellé, és barátságosan rámosolygott.

– Hogy érzed magad? – kérdezte.

– Reggelente förtelmesen – felelte az asszony. – De az elmúlik. Most jól vagyok.

Fitz gondolatai gyorsan visszatértek Ethelhez. A markában tartja őt. Semmit sem mondott, burkoltan mégis azzal fenyegeti, hogy mindent elmond Beának. Elképesztően agyafúrt húzás. Fitz tehetetlenül dühöngött. Most azonnal szerette volna elintézni ezt a problémát.

A kis ebédlőben ettek egy szögletes lábú tölgyfa asztalnál, amely egy középkori kolostorból származhatott. Bea elmesélte a férjének, hogy oroszokat fedezett föl Aberowenben.

– Nyina azt mondja, száznál is többen vannak.

Fitz nagy erőfeszítéssel kiverte a fejéből Ethelt.

– Bizonyára a sztrájktörők között, akiket Perceval Jones hozott.

– Ki vannak közösítve. Nem szolgálják ki őket a boltokban és a kávézókban.

– Majd meg kell kérnem Jenkins tiszteletest, hogy prédikáljon a felebaráti szeretetről. Az embernek szeretnie kell a felebarátját, még akkor is, ha sztrájktörő.

– Nem parancsolhatnád meg egyszerűen a boltosoknak, hogy szolgálják ki őket?

Fitz elmosolyodott.

– Nem drágám, az nem megy ebben az országban.

– Nos, én pedig sajnálom őket, és szeretnék tenni valamit értük. A férfi örült.

– Emberséges gondolat. Mit forgatsz a fejedben?

– Azt hiszem, van egy pravoszláv templom Cardiffban. Hozatok ide egy papot, hogy valamelyik vasárnapon tartson nekik istentiszteletet.

Fitz elkomorodott. Amikor összeházasodtak, Bea áttért az anglikán vallásra, de a férje tudta, hogy sóvárog gyermekkorának hite után. Ebben is annak a jelét látta, hogy Bea boldogtalan új hazájában. De nem akart vitatkozni.

– Jól van – mondta.

– Azután megebédeltethetjük őket a szolgák ebédlőjében.

– Ez kedves gondolat, drágám, de meglehetősen bárdolatlan társaság lehet.

– Csak azok kapnak enni, akik eljönnek a szertartásra. Így kizárhatjuk a zsidókat és a legrosszabb bajkeverőket.

– Ravasz. A városiak természetesen nem fognak szeretni érte.

– De ez nem érdekel sem engem, sem téged.

A férfi bólintott.

– Jól van. Jones úgyis panaszkodott, hogy a sztrájkolókat támogatom, mivel etetem a gyerekeiket. Ha te meg a sztrájktörőket látod vendégül, legalább senki sem állíthatja, hogy részrehajlók vagyunk.

– Köszönöm – felelte az asszony.

A terhesség máris javított a kapcsolatukon, gondolta Fitz.

Két pohár rajnait ivott meg az ebédhez, de a szorongása visszatért, amikor elhagyta az ebédlőt, és elindult a Gardénia lakosztály felé. Ethel tartja a kezében a sorsát. Megvan benne az asszonyok puha érzelmessége, mégsem lehet közölni vele, hogy mit tegyen. Fitz nem parancsolhatott neki, és ez megrémítette.

De a lány nem volt ott. Az órájára nézett. Negyed három. Azt írta neki: „ebéd után". Ethelnek tudnia kell, mikor szolgálják föl a kávét. Itt kellene várakoznia. Fitz nem mondta meg a helyet, de a lány magától is biztosan kitalálja.

Félni kezdett.

Öt perc múlva távozni szeretett volna. Őt senki sem várakoztathatja meg így. De nem szerette volna még egy nappal vagy akár még egy órával elhalasztani a megoldást, így maradt.

Ethel fél háromkor jött.

– Mit akarsz csinálni? – kérdezte dühösen Fitz.

A lány elengedte a füle mellett a kérdést.

– Mi a fenét képzelsz, hogy egy londoni ügyvéddel intézteted ezt az ügyet?

– Azt gondoltam, így kevésbé lesz érzelmes.

– Ne légy már ilyen istentelenül hülye! – Fitz elhűlt. Vele senki nem beszélt így iskoláskora óta. A lány folytatta: – A gyerekeddel vagyok viselős. Hogy lehetne érzelemmentesen tárgyalni erről?

Igaza volt, Fitz ostobaságot csinált, és fájtak neki Ethel szavai, ugyanakkor akaratlanul élvezte a kiejtését. Az „érzelemmentes" szó minden szótagjának más volt a hanglejtése, úgy hullámzott, mint egy dallam.

– Sajnálom – felelte. – Kétszer annyit fizetek...

– Ne rontsd el még jobban, Teddy – mondta Ethel, valamivel lágyabb hangon. – Ne alkudozz velem, mintha itt csak a megfelelő árról lenne szó.

Fitz harciasan rászögezte az ujját.

– Ne beszélj a feleségemmel, megértetted? Nem engedem!

– Ne parancsolgass nekem, Teddy. Semmi okom, hogy engedelmeskedjek neked.

– Hogy mersz így beszélni velem?

– Maradj csöndben és figyelj! Majd én megmondom.

A férfit felbőszítette ez a hangnem, de emlékeztette magát, hogy nem vitatkozhat.

– Akkor hát beszélj – mondta.

– Nagyon szívtelenül viselkedtél velem.

Fitz tudta, hogy ez igaz. Belenyilallt a bűntudat. Borzasztóan sajnálta, hogy fájdalmat okozott a lánynak. De azért igyekezett nem mutatni. Ethel folytatta:

– Még mindig túlságosan szeretlek ahhoz, hogy tönkretegyem a boldogságodat.

Fitz még rosszabbul érezte magát.

– Nem akarlak bántani – mondta a lány. Nyelt egyet, elfordult, és a férfi látta a könnyeket a szemében. Szólni próbált, ám Ethel fölemelt kézzel elhallgattatta.

– Arra kérsz engem, hogy hagyjam el a munkámat, az otthonomat, akkor pedig segítened kell, hogy új életet kezdjek.

– Természetesen – felelte a férfi. – Ha ez a kívánságod.

Ha gyakorlati dolgokról beszéltek, mindketten könnyebben uralkodtak az érzelmeiken.

– Londonba megyek.

– Jó ötlet – Fitz földerült. Így Aberowenben senki nem fogja tudni, hogy Ethelnek

gyereke van, pláne, hogy ki az apja.

– Veszel nekem egy kis házat. Semmi puccosat – a munkáskörnyezet nagyon jól megfelel nekem. De hatszobásat akarok, mert akkor lakhatok a földszinten, és albérlőket tarthatok. A lakbérből fedezem a javításokat és a karbantartást. Emellett még dolgozni is fogok.

– Ezt jól kitervelted.

– Most nyilván azon rágódsz, hogy ez mennyibe fog kerülni, de nem akarod megkérdezni, mert egy úriember nem firtatja az árakat.

Ez is igaz volt.

– Megnéztem az újságban – folytatta a lány. – Egy ilyen ház úgy háromszáz font. Valószínűleg olcsóbb, mintha életem végéig fizetnéd nekem a havi két fontot.

Háromszáz font semmi sem volt Fitznek. Bea egyetlen délután elköltött ennyit ruhákra a párizsi Maison Paquinben. Azt felelte:

– De megígéred, hogy titokban tartod?

– Azt is megígérem, hogy szeretem és oltalmazom majd a gyermekedet, úgy nevelem föl, hogy boldog, egészséges és művelt legyen, noha te semmi jelét nem adtad annak, hogy mindez egy fikarcnyit is érdekelne.

Fitz megsértődött, de belátta, hogy a lány igazat beszél. A gyerekre nem is gondolt.

– Elnézést – mentegetőzött. – Túlságosan aggódok Beáért.

– Tudom – felelte a lány, és a hangja ellágyult, mint mindig, ha Fitz megengedte magának, hogy kimutassa a szorongását.

– Mikor távozol?

– Holnap hajnalban. Nekem éppen annyira sietős, mint neked. Vonattal megyek Londonba, és rögtön nekilátok keresni egy házat. Mihelyt megleltem, írok Solmannek.

– Valahol meg kell szállnod, amíg lakást keresel. – Elővette a zakója belső zsebéből a tárcáját, és átnyújtott a lánynak két fehér ötfontost. Ethel elmosolyodott.

– Fogalmad sincs, mennyibe kerülnek a dolgok, igaz, Teddy? – Az egyik bankót visszaadta.

A férfi megbántottan nézett rá.

– Nem akarom, hogy azt gondold, meg akarlak rövidíteni.

A lány modora megváltozott. Fitz láthatott egy villanásnyit a felszín alatt rejtőző dühből.

– Dehogynem, Teddy - mondta epésen. – Csak nem pénzben.

– Ketten csináltuk - felelte védekezően Fitz, és az ágyra pillantott.

– De csak az egyikünk szüli meg.

– Nos, ne vitatkozzunk. Szólok Solmannek, hogy álljon a rendelkezésedre.

A lány kezet nyújtott.

– Isten veled, Teddy. Tudom, hogy megtartod a szavad. – A hangja egykedvű volt, ám a férfi tudta, hogy alig bírja fegyelmezni magát. Kezet rázott vele, noha ez különös volt két ember között, akik szenvedélyesen szerették egymást.

– Így lesz - ígérte.

– Kérlek, most menj ki gyorsan – szólt a lány, azzal elfordult. Fitz egy pillanatig habozott, majd elhagyta a szobát.

Távozás közben meglepve és restelkedve érezte, hogy férfiatlan könnyek tolulnak a szemébe.

– Isten veled, Ethel - suttogta az üres folyosónak. – Isten áldjon és tartson meg.

Ethel fölment a padlásra, a bőröndraktárba, és kiválasztott egy kicsi, ócska, viharvert koffert. Senkinek sem fog hiányozni. Fitz apjáé volt, a címert belepréselték a bőrbe. Az aranyozás régen eltűnt, de a dombornyomás még látszott. Belerakta a harisnyáit, az alsóneműjét és a hercegnő néhány illatos szappanát.

Éjszaka az ágyban rájött, hogy igazából nem is akar Londonba menni. Túlságosan rettegett

attól, hogy ezt egyedül végigcsinálja. A családjával akart maradni. Ki kell kérdeznie az anyját a terhességről. A gyereknek szüksége van a nagyszüleire és Billy bácsira.

Reggel a saját ruhájába öltözött, a házvezetőnői selymet ott hagyta a szögön lógva, és korán kiosont Ty Gwynből. A felhajtó végén visszanézett a házra, amelynek a kövei feketék voltak a kőszénfüsttől, hosszú ablaksora visszaverte a kelő nap fényét, és arra gondolt, milyen sokat tanult azóta, hogy iskola után beállt ide dolgozni tizenhárom éves korában. Most már tudta, hogy élnek az urak. Bonyolult módon elkészített, furcsa ételeket esznek, és többet kidobnak, mint amennyit elfogyasztanak. Valamennyien ugyanazzal a bedagadt torkú kiejtéssel beszélnek, még a külföldiek is. Rakosgathatta gazdag nők szép fehérneműjét, vékony pamutot, síkos selymet, kézzel varrottat, hímzettet, csipkeszegélyűt, és mindegyikből egy tucat volt a fiókos szekrényben. Ránézésre tudta egy pohárszékről, melyik században készült. Mindenekelőtt pedig, gondolta keserűen, azt tanulta meg, hogy a szerelemben nem lehet bízni.

Lement a hegyoldalon Aberowenbe, és a Wellington köz felé indult. Szüleinek ajtaja most is nyitva állt, ahogy szokott. Bement. A legnagyobb helyiség, a konyha kisebb volt, mint Ty Gwynben a vázaterem, amelynek az volt az egyetlen rendeltetése, hogy ott rendezzék el a virágokat.

Mama éppen kenyeret dagasztott, de amikor meglátta a bőröndöt, megállt a keze, és azt kérdezte:

– Mi a baj?

– Hazajöttem – mondta Ethel. Letette a bőröndöt, és leült a szögletes konyhaasztalhoz. Túlságosan szégyellte magát ahhoz, hogy elmondja, mi történt.

De azért mama sejtett valamit.

– Kidobtak!

Ethel nem bírt az anyjára nézni.

– Ja. Sajnálom, mama.

Anyja megtörölte a kezét egy rongyban.

– Mit csináltál? – kérdezte dühösen. – Ki vele, de azonnal! Ethel sóhajtott. Miért is hallgatna?

– Gyerekem lesz – mondta.

– Jaj, nem! Te becstelen lány!

Ethel a könnyeit nyelte. Együttérzést remélt, nem vádakat.

– Az vagyok – mondta. Levette a kalapját, igyekezett összeszedni magát.

– A fejedbe szállt, ugye? A nagy házban dolgoztál, találkoztál a királlyal és a királynéval! Elfelejtetted, hogyan neveltünk!

– Igazad van.

– Apád belehal.

– Nem neki kell szülnie – jegyezte meg gunyorosan Ethel. – Szerintem nem lesz semmi baja.

– Ne pimaszkodj! Ez összetöri a szívét.

– Hol van?

– Sztrájkgyűlésen. Gondolj a helyzetére a városban. Az imaház elöljárója, szakszervezeti vezető, a Független Munkáspárt titkára – hogyan nézzen az emberek szemébe a gyűléseken, miközben mindenki arra gondol, hogy a lánya egy cemende?

Ethel nem bírta tovább.

– Nagyon sajnálom, hogy szégyenbe hoztam – mondta, és sírni kezdett.

Mama arca rögtön megváltozott.

– Jól van, na – mondta. – Ez a világ legrégibb története. – Megkerülte az asztalt, és a keblére ölelte Ethel fejét. – Nincsen semmi baj, nincsen semmi baj – mondta, éppúgy, mint amikor Ethel gyermek volt, és lehorzsolta a bőrt a térdéről.

Egy idő után enyhült Ethel zokogása.

Mama elengedte, és azt mondta:

– Most innunk kell egy teát. – A tűzhelyen mindig ott állt egy üst. Mama tealeveleket szórt a kannába, forró vizet öntött rá, fakanállal elkeverte. – Mikorra várod?

– Februárra.

– Jóságos ég! – Visszafordult a tűzhelytől a lányához. – Nagymama leszek!

Mindketten elnevették magukat. Mama elővette a csészéket, betöltötte a teát. Ethel ivott egy keveset, és jobban érezte magát.

– Neked könnyű szüléseid voltak, vagy nehezek? – kérdezte.

– Nincs könnyű szülés, de nekem jobban ment a többi asszonyénál az anyám szerint. Bár Billy óta fáj a hátam.

Ekkor lejött Billy, és megkérdezte:

– Ki beszél itt rólam?

Persze, most tovább alhat, gondolta Ethel, mert sztrájkolnak. Valahányszor újra találkozott az öccsével, az mindig magasabbnak, vállasabbnak tűnt.

– Szervusz, Eth – mondta, és megcsókolta a nővérét. Szúrt a bajusza. – Mi ez a koffer? – Leült, és mama neki is töltött teát.

– Nagy szamárságot csináltam, Billy – válaszolta Ethel. – Gyerekem lesz.

A fiú rámeredt. Túlságosan megdöbbent ahhoz, hogy szólhasson. Azután elvörösödött, nyilvánvalóan azt képzelte el, milyen körülmények között esett teherbe a nővére. Zavartan lesütötte a szemét. Ivott még egy kis teát. Végül megkérdezte:

– Ki az apja?

– Nem ismered. – Ethel erre is gondolt, és kitalált egy mesét. – Egy inas, aki az egyik vendéggel jött Ty Gwynbe, de mostanra beállt katonának.

– De vállal téged.

– Azt sem tudom, hol van.

– Megkeresem a rohadékot!

Ethel a karjára tette a kezét.

– Ne dühöngj, drágám. Ha szükségem lesz a segítségedre, majd szólok.

Billy nem tudta, hogy mit mondjon. Bosszúval fenyegetőzni nyilvánvalóan nem helyes, de neki nem volt más válasza. Nagyon össze volt zavarodva. De hát még csak tizenhat éves volt.

Ethelnek eszébe jutott, milyen volt az öccse kisbabának. Ő még csak ötéves volt, amikor Billy megérkezett, de azonnal elbűvölte tökéletességével, gyámoltalanságával. Hamarosan nekem is lesz egy gyönyörű, gyámoltalan csecsemőm, gondolta, és nem tudta, örüljön vagy rettegjen.

– Gondolom, papának lesz hozzá pár szava – jegyezte meg Billy.

– Én is ettől tartok – válaszolta Ethel. – Bár lenne valami, amivel jóvátehetném.

Ótata is lejött.

– Kirúgtak? – kérdezte, mikor meglátta a bőröndöt. – Túl pimasz voltál?

– Ej, apus, ne bántsad már! – szólt rá mama. – Gyereket vár.

– A mindenit – hümmögött ótata. – Valami előkelőség a nagy házból, mi? Nem lennék meglepve, ha maga a gróf volna a tettes.

– Ne beszélj hülyeséget, Ótata! – mondta Ethel. Megrémült, hogy az öreg ilyen könnyen ráhibázott az igazságra.

– Az egyik vendég inasa volt – szólalt meg Billy. – Most katona, és Ethel nem akarja, hogy elkapjuk.

– Csakugyan – Ótata ismét hümmögött. Ethel látta, hogy nincs meggyőzve, de nem forszírozta tovább. Csak annyit mondott: – Ez az olasz vér benned, lányom. Öreganyád is forróvérű volt. Bajba is keveredett volna, ha nem veszem el. Az a helyzet, hogy nem akart várni az esküvőig. Valójában...

– Apus – vágott közbe mama. – Ne a gyerekek előtt!
– Ezek után mivel tudnám meglepni őket? – kérdezte ótata. – Túl vén vagyok én a tündérmesékhez. A lányok le akarnak feküdni a fiatalemberekkel, olyan nagyon akarják, hogy meg is csinálják házasságban vagy házasság nélkül. Aki úgy tesz, mintha másképp lenne, az bolond. Beleértve a férjedet is, Cara lányom.
– Vigyázz a szádra! – morgott mama.
– Jól van, na – felelte Ótata, és attól fogva csöndben itta a teáját. Egy perccel később belépett papa. Mama elcsodálkozott.
– Ilyen korán hazajöttél? – kérdezte.
Férje kihallotta a hangjából a kelletlenséget.
– Úgy beszélsz, mintha nem örülnél nekem!
Az asszony fölkelt az asztaltól, hogy helyet csináljon neki. – Főzök friss teát.
Papa nem ült le.
– Törölték a gyűlést. – Meglátta Ethel bőröndjét. – Ez meg mi?
Valamennyien Ethelre néztek. Ő látta mama arcán a félelmet, Billyén a dacot, Ótatáén egyfajta beletörődést, és megértette, hogy neki kell válaszolnia a kérdésre.
– Valamit el kell mondanom, papa – szólalt meg. – Dühös leszel, és én csak annyit mondhatok, hogy sajnálom.
Papa arca elsötétedett.
– Mit csináltál?
– Otthagytam a munkámat Ty Gwynben.
– Ezen nincs mit sajnálni. Sosem örültem neki, hogy ott hajbókolsz azoknál az élősködőknél.
– Okom volt a távozásra.
Apja közelebb lépett, és megállt előtte.
– Jó vagy rossz?
– Bajban vagyok.
Apa arca olyan lett, mint egy viharfelhő.
– Remélem, nem úgy érted, mint bizonyos lányok.
Ethel az asztalt bámulta, és bólintott.
– Te...! – Papa elhallgatott, a megfelelő szavakat keresgélte. – Áthágtad az erkölcs törvényét?
– Igen.
– Becstelen leány!
Ugyanezt mondta mama is. Ethel visszahőkölt, noha igazából nem számított rá, hogy az apja megüti.
– Nézz rám! – parancsolta papa.
Ránézett a könnyei fátyolán át.
– Egyszóval azt mondod, hogy a paráznaság bűnébe estél?
– Ne haragudj, papa.
– Kivel? – ordított rá az apja.
– Egy inassal.
– Hogy hívják?
– Teddy – bukott ki belőle gondolkodás nélkül.
– Milyen Teddy?
– Az mindegy.
– Mindegy? Ezt meg hogy az ördögbe érted?
– A gazdájával érkezett látogatóba. Mire rájöttem az állapotomra, már elment katonának. Elvesztettem vele a kapcsolatot.
– Egy látogatáson? Elvesztetted vele a kapcsolatot? – Papa hangja dühödt üvöltéssé

erősödött. – Úgy érted, hogy még csak el sem jegyzett téged? Ezt a bűnt... – szinte köpködött, alig tudta kiejteni az undorító szavakat. – Ezt az ocsmány bűnt csak úgy mellékesen követted el?

– Ne dühöngjél, papa! – kérte mama.

– Ne dühöngjek? Mi mástól dühöngjön egy férfi?

Ótata is igyekezett csitítani:

– Nyugalom, Dai fiam! Semmi értelme kiabálni.

– Nagyon sajnálom, Ótata, de emlékeztetnem kell rá, hogy ez itt az én házam, és én ítélem meg, hogy minek van értelme.

– Jól van, jól van – bólintott békésen Ótata. – Csinálj, amit akarsz.

De mama nem hátrált.

– Papa, ne mondj olyasmit, amit megbánhatsz!

A békítési kísérletek még jobban felszították papa dühét.

– Nem asszonyok vagy öregemberek szabják meg, mit tegyek! – üvöltötte. Ethelre szögezte az ujját. – És nem fogok megtűrni egy paráznát a házamban! Kifelé!

Mama sírni kezdett.

– Kérlek, ne mondj ilyet!

– Kifelé! – ordította papa. – És ne gyere ide többé!

– De hát az unokádról van szó! – kérlelte mama.

– És az Ige, papa? – kérdezte Billy. – Jézus azt mondta: „Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a bűnösöket a megtérésre."* Lukács evangéliuma, ötödik fejezet, harminckettedik vers.

Papa vadul fordult feléje.

– Hadd mondjak neked valamit, te tudatlan fiú! A nagyszüleim sosem házasodtak össze. Senki sem tudja, ki volt a nagyapám. A nagyanyám olyan mélyre süllyedt, amilyen mélyre egy nő csak süllyedhet!

Mamának elállt a lélegzete. Ethel megdöbbent, és látta, hogy Billy is hüledezik. Csak Ótata nem csodálkozott.

– Igen – papa lehalkította a hangját. – Az apám egy rosszhírű házban nőtt föl, ha tudjátok, mi az; olyan hely, ahova a tengerészek járnak a cardiffi kikötőből. Azután egy napon, amikor az anyja részegen fetrengett, Isten odairányította gyermeki lépteit egy templom vasárnapi iskolájához, ahol találkozott Jézussal. Ott tanították meg olvasni és írni, később pedig arra, miként nevelje gyermekeit, hogy az erény útján járjanak.

– David, ezt sose mondtad nekem – szólalt meg mama halkan. Ritkán szólította a férjét a keresztnevén.

– Reméltem, hogy soha többé nem kell gondolnom rá! – Arca a szégyen és harag álcájává torzult. Az asztal fölé hajolt, Ethel szemébe nézett, a hangja suttogássá tompult. – Amikor anyádnak udvaroltam, egymás kezét fogtuk, és esténként csak az arcát csókoltam meg egészen az esküvőig. – öklével az asztalra csapott, a csészék ugrottak egyet. – A mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből a családom kitépte magát a bűzlő kanálisból! – Már megint üvöltött. – Nem megyünk többé oda vissza! Soha! Soha! Soha!

Megrendült csend volt egy hosszú percig.

Papa a feleségéhez fordult.

– Vidd a szemem elől Ethelt – mondta.

Ethel fölállt.

– A bőröndöm be van csomagolva, van valamennyi pénzem. Elmegyek a londoni vonattal. – Keményen nézett az apjára. – Nem rántom le a családomat a kanálisba.

Billy fölkapta a bőröndöt.

– Hova mész, fiam? – kérdezte az apja.

– Kikísérem az állomásra – felelte Billy riadtan.

– Hadd vigye csak a saját terhét!

Billy lehajolt, hogy letegye a koffert, aztán meggondolta magát. Az arca most már csökönyös volt.

– Kikísérem az állomásra – ismételte meg.

– Tedd, amit mondtam – üvöltötte a papa.

Billy egyszerre látszott riadtnak és dacosnak.

– Miért, mit fogsz csinálni, papa? Engem is kidobsz a házból?

– A térdemre fektetlek, és elverlek – felelte papa. – Ahhoz még elég fiatal vagy.

Billy arca elfehéredett, de azért farkasszemet nézett az apjával.

– Nem – felelte. – Már nem vagyok hozzá elég fiatal. – Áttette a bőröndöt a bal kezébe, és ökölbe szorította a jobbját.

Papa egyet lépett előre.

– Majd én megtanítlak, fiam, hogy az öklödet emelgesd!

– Ne! – sikoltotta mama. Kettejük közé állt, mellbe taszította a férjét. – Elég! Nem tűröm, hogy verekedjenek a konyhámban! – Rászögezte ujját a papára. – David Williams, te csak ne légy olyan hirtelen kezű! Elfelejted, hogy a Bethesda-imaház elöljárója vagy? Mit szólnának az emberek?

Ettől papa lecsillapodott.

Mama Ethelhez fordult.

– Jobb, ha mész. Billy elkísér. Induljatok gyorsan.

Papa leült az asztalhoz.

Ethel megcsókolta az anyját.

– Isten veled, mama.

– Írj majd – felelte mama.

– Ne merészelj senkinek írni ebben a házban – intette papa. – A leveleid felbontatlanul mennek a tűzre!

Mama sírva fordult el. Ethel kiment, Billy követte.

Lebaktattak a meredek utcákon a város központjába. Ethel a földet nézte, nem akart beszélni az ismerősökkel, nehogy megkérdezhessék, hova megy.

Az állomáson jegyet váltott a Paddingtonig.

– Hát – szólalt meg Billy, ahogy megálltak a peronon –, két meglepetés egy napon. Először te, aztán papa.

– Olyan sok éven át titkolta – mondta Ethel. – Nem csoda, hogy ennyire szigorú. Csaknem megbocsátottam neki, hogy kidobott.

– Én nem – felelte Billy. – A mi hitünk a megváltásról és a kegyelemről szól, nem arról, hogy magunkban tartjuk a titkainkat, és másokat büntetünk meg értük.

Befutott a cardiffi vonat. Ethel látta, hogy Walter von Ulrich száll le róla. A férfi megemelte felé a kalapját, ami igazán kedves volt tőle: úriemberek nem szoktak köszönni a cselédeknek. Lady Maud azt mondta, hogy szakított vele. Talán azért jött, hogy visszahódítsa. Ethel magában sok szerencsét kívánt neki.

Kérsz egy újságot? – kérdezte Billy.

– Nem, drágám – felelte a lány. – Nem hiszem, hogy oda tudnék figyelni rá.

Miközben a vonatra vártak, megkérdezte a fiút:

– Emlékszel a titkosírásunkra? – Gyerekkorukban kitalálták egy egyszerű módszert, hogy a szüleik ne érthessék meg, miről leveleznek. Billy egy pillanatig csodálkozott, aztán felderült az arca.

– Ó, hát persze!

– Rejtjelezve írok neked, így papa nem tudja elolvasni.

– Jól van – helyeselt a fiú. – És küldd a levelet Tommy Griffithsnek. A vonat gőzfelhőkben csühögött be az állomásra. Billy megölelte Ethelt. A lány látta rajta, hogy

igyekszik nem sírni.

– Vigyázz magadra – kérte. – És mamára is.

– Hát persze – bólintott a fiú, és az inge ujjába törölte az arcát. – Mi megleszünk. Most már magadra vigyázz Londonban.

– Úgy lesz.

Ethel felszállt a vonatra, és leült az ablak mellé. Egy perc múlva a szerelvény kihúzott. Míg a vonat gyorsult, Ethel azt figyelte, hogyan zsugorodik a bányafelvonó a távolban, és azon tűnődött, látja-e még Aberowent valaha.

Ty Gwynben Maud későn reggelizett Bea hercegnővel a kis ebédlőben. A hercegnő fényes kedvében volt. Normális körülmények között sokat panaszkodott a brit életmódra – noha Maud úgy emlékezett a brit nagykövetségen töltött gyermekkorából, hogy Oroszországban sokkal kényelmetlenebb az élet: a házak hidegek, az emberek mogorvák, a szolgáltatások megbízhatatlanok, a kormányzás szervezetlen. De Bea ma nem panaszkodott. Boldog volt, hogy végre teherbe esett.

Még Fitzet is dicsérte.

– Tudod, hogy ő mentette meg a családomat – mesélte Maudnak. – Kifizette a birtokunkon lévő jelzálogot. De mostanáig nem volt, aki örökölje – a bátyámnak nincsenek gyermekei. Valóban tragédia lenne, ha Andrej és Fitz minden földje valami távoli unokatestvérre szállna!

Maud nem látott ebben semmi tragédiát. A távoli unokatestvér akár az ő fia is lehet. Ám sosem számított rá, hogy vagyont örököl, és nem sokat foglalkozott ilyesmivel.

Maud nem volt valami jó társaság ma reggel, miközben a kávéját itta és a pirítósát piszkálgatta. Igazság szerint nyomorultul érezte magát. Noha egész életét itt töltötte, most nyomasztotta a mennyezetet és a falakat borító tapéta, amelyen lombok viktoriánus káosza örvénylett.

A családjának nem beszélt Walterről, így most azt sem mondhatta el, hogy vége, és ez azt jelentette, hogy senki sem sajnálta. Csak Williams, a tűzrőlpattant kis házvezetőnő ismerte a történetet, ő viszont mintha kámforrá vált volna.

Maud a The Times beszámolóját olvasta Lloyd George tegnapi beszédéről a londoni Városháza bankettjén. A miniszter optimistán szemlélte a balkáni válság kimenetelét, azt mondta, békésen meg lehet oldani. Maud remélte, hogy igaza lesz. Noha lemondott Walterről, még mindig elborzasztotta a gondolat, hogy a férfinak esetleg be kell vonulnia, és megölhetik vagy megnyomoríthatják egy háborúban.

A The Timesban volt egy rövid bécsi riport Szerb fenyegetés címmel. Megkérdezte Beát, vajon megvédi-e Oroszország Szerbiát az osztrákoktól.

– Remélem, nem – felelte riadtan Bea. – Nem akarom, hogy a bátyám háborúba menjen.

A kis ebédlőben ültek. Maud arra gondolt, hogy itt reggeliztek Fitzcel és Walterral a nyári szünidőben, amikor ő tizenkét, a fiúk pedig tizenhét évesek voltak. Mekkora étvágyuk volt a kamaszoknak! Minden reggel töméntelen tojást, kolbászt és hatalmas halom vajas pirítóst kebeleztek be, mielőtt kimentek lovagolni, vagy úszni a tóra. Micsoda szédítő jelenség volt Walter: jóképű és külföldi. Olyan udvariasan bánt Mauddal, mintha egyidősek lennének, ami nagyon hízelgő egy kislánynak – bár ahogy Maud most látta, volt abban kifinomult kacérság is.

Ezen mélázott, amikor belépett Peel, és Maud rémületére azt mondta Beának:

– Herr von Ulrich van itt, kegyelmes asszony.

Walter nem lehet itt, gondolta Maud fejvesztetten. Talán Robert jött? De ez is elég valószínűtlen.

A következő pillanatban belépett Walter.

Maud annyira elhűlt, hogy szólni sem tudott. Bea köszöntötte a látogatót:

– Milyen kellemes meglepetés, Herr von Ulrich!

Walter halvány kékesszürke tweedszövetből készült, könnyű nyári öltönyt viselt. Kék szatén nyakkendője ugyanolyan árnyalatú volt, mint a szeme. Maud már bánta, hogy a szimpla szűk szoknyás krémszínű ruháját vette föl, amely tökéletesen megfelelt a sógornőjével elköltendő reggelihez.

– Bocsásson meg kegyelmes asszonyom, amiért zavarok – fordult Walter Beához. – Meg kellett látogatnom a cardiffi konzulátusunkat. Unalmas munka, német tengerészek ügyében, akik összetűztek a helyi rendőrséggel.

Születlenség. Walter katonai attasé: nem tartozik a munkájához, hogy matrózokat szabadítson ki a fogdából.

– Jó reggelt, Lady Maud – mondta Walter, és kezet rázott a lánnyal. – Micsoda kellemes meglepetés, hogy itt találom.

Még nagyobb születlenség, gondolta a lány. Azért van itt, hogy őt lássa. Maud eljött Londonból, hogy Walter ne érhesse utol, de a szíve mélyén akarata ellenére is örült annak a kitartásnak, hogy a férfi képes volt idáig utána jönni. Csak annyit mondott pirulva:

– Halló, hogy van?

– Igyon egy kis kávét, Herr von Ulrich – kínálta Bea. – A gróf kilovagolt, de hamarosan hazaér. – Magától értetődően azt feltételezte, hogy Walter Fitz miatt jött.

– Nagyon kedves.

Walter leült.

– Itt marad ebédre?

– Boldogan. De aztán el kell kapnom egy londoni vonatot. Bea felállt.

– Beszélek a szakáccsal.

Walter felpattant, és kihúzta Bea székét.

– Beszélgessen addig Lady Mauddal – mondta Bea, miközben elhagyta a szobát. – Vidítsa föl. Aggasztja a nemzetközi helyzet.

Walter felvonta a szemöldökét, mert egy csipetnyi gúnyt hallott Bea hangjában.

– Minden értelmes embert aggaszt a nemzetközi helyzet – válaszolta. Maud kényelmetlenül érezte magát. Kétségbeesetten törte a fejét, hogy mit mondhatna. A The Timesra bökött.

– Ön szerint igaz, hogy Szerbia behívott hetvenezer tartalékost?

– Kétlem, hogy lenne ennyi tartalékosuk – felelte komolyan Walter. – De igyekeznek emelni a téteket. Azt remélik, hogy egy kiterjedtebb konfliktus veszélye óvatosságra inti Ausztriát.

– Miért tart olyan sokáig az osztrákoknak, hogy elküldjék követeléseiket a szerb kormánynak?

– A hivatalos verzió szerint be akarják takarítani a termést, mielőtt bármi olyasmit tennének, amihez be kell hívni a férfiakat. Nem hivatalosan tudják, hogy Franciaország köztársasági elnöke és külügyminisztere éppen Oroszországban időzik, ami veszedelmesen megkönnyíti a két szövetséges számára az együttes fellépést. Addig nem lesz osztrák jegyzék, amíg Poincaré elnök el nem hagyja Szentpétervárt.

Milyen világosan gondolkodik, mélázott Maud. Ezért is szerette.

A férfit hirtelen cserbenhagyta az önuralma. Arcáról lehullott a hivatalos udvariasság maszkja, kilátszott alóla a nyers fájdalom.

– Kérlek, gyere vissza hozzám – mondta érdesen.

Maud kinyitotta a száját, de annyira fojtogatta a felindulás, hogy egy szót sem tudott mondani.

Walter boldogtalanul folytatta:

– Tudom, hogy az én érdekemben szakítottál, de ez nem fog menni. Túlságosan szeretlek.

Maud végre szóhoz jutott.

– De hát az apád...

– A sorsát intézze ő maga. Nem engedelmeskedhetek neki, ebben nem. – A hangja suttogássá halkult. – Nem fogom kibírni, ha el kell veszítenem téged.

– Pedig apádnak igaza lehet: egy német diplomata nem vehet feleségül angol nőt, legalábbis most nem.

– Akkor más pályát választok. De belőled nem találhatok másikat. Maud elszántsága összeomlott. Szemét elöntötték a könnyek. A férfi átnyúlt az asztalon, és megfogta a kezét.

– Beszélhetek a bátyáddal?

Maud összegyűrte fehér lenvászon szalvétáját, és felitatta a könnyeit.

– Még ne beszélj Fitzcel – mondta. – Várj néhány napot, amíg a szerb válság megoldódik.

– Az tovább tarthat néhány napnál.

– Ebben az esetben ismét meggondolhatjuk a dolgot.

– Természetesen úgy cselekszem, ahogy kívánod.

– Szeretlek, Walter. Bármi történjék, a feleséged akarok lenni. A férfi megcsókolta a kezét.

– Köszönöm – felelte ünnepélyesen. – Nagyon boldoggá tettél.

Feszült csend ült a Wellington közi házon. Mama elkészítette a vacsorát, papa, Billy és Ótata ettek, de senki sem beszélt sokat. Billyt olyan harag emésztette, amit nem tudott szavakba önteni. Délután felkapaszkodott a hegyoldalba, és kilométereken át gyalogolt.

Másnap azon kapta magát, hogy a gondolatai mindegyre visszatérnek Jézus és a házasságtörő asszony történetéhez. Ünneplőbe öltözötten ült a konyhában, és miközben várta, hogy szüleivel és Ótatával elinduljanak a Bethesda-imaházba a kenyértörés szertartására, fellapozta a Bibliát János evangéliuma nyolcadik fejezeténél. Újra és újra elolvasta a történetet. Úgy tűnt, pontosan olyanfajta válságról szól, mint ami a családját sújtotta.

A templomban tovább töprengett. Végignézett a teremben tartózkodó barátokon és szomszédokon. Mrs. Pónis Dai, Boltos John Jones, Mrs. Ponti és két nagy fia, Faggyús Hewitt... Valamennyien tudták, hogy Ethel előző nap elhagyta Ty Gwynt, és jegyet váltott a Paddingtonig; noha nem tudták miért, azért sejtették. Gondolatban máris elítélték. Jézus viszont nem tett ilyet.

A himnuszok és az alkalmi imák alatt úgy döntött, hogy a Szentlélek akaratából kell fölolvasnia ezeket a verseket. Amikor a végéhez közeledett az óra, fölállt, és kinyitotta a Bibliáját.

Halk, meglepett moraj hallatszott. Billy kissé fiatal volt ahhoz, hogy vezesse a gyülekezetet. De hát nem volt korhatár: a Szentlélek bárkit megszállhat.

– Néhány verset olvasok János evangéliumából – mondta. Enyhén remegett a hangja, de igyekezett összeszedni magát.

– Mondának néki: Mester, ez az asszony tetten kapatott mint házasságtörő.

A Bethesda-imaház hirtelen elcsöndesedett; senki sem mocorgott, sugdolózott vagy köhögött.

Billy folytatta:

– A törvényben pedig megparancsolta nékünk Mózes, hogy az ilyenek köveztessenek meg: te azért mit mondasz? Ezt pedig azért mondák, hogy megkísértsék őt, hogy legyen őt mivel vádolniuk. Jézus pedig lehajolván az ujjával írt vala a földre. De mikor szorgalmazva kérdezék őt, felegyenesedve azt monda nékik...

Billy itt szünetet tartott, és föltekintett.

Gondosan megnyomta a szavakat:

– Aki közületek nem bűnös, az vesse rá először a követ.

A teremben mindenki őt nézte. Senki sem mozdult.

Billy folytatta:

– És újra lehajolván írt vala a földre. Azok pedig ezt hallván és a lelkiismeret által vádoltatván egymás után kimenének a vénektől az utolsóig; és egyedül Jézus maradt vala és az asszony a középen állva. Mikor pedig Jézus felegyenesedék és senkit sem láta az asszonyon kívül, monda néki: Asszony, hol vannak azok a te vádlóid? Senki sem kárhoztat-é téged? Az pedig monda: Senki, Uram!

Billy felnézett a könyvből. Az utolsó verset nem volt szükséges olvasnia, mert fejből tudta. Rászögezte szemét az apja kőkemény arcára, és nagyon lassan beszélt.

– Jézus pedig mondta néki: Én sem kárhoztatlak: eredj el, és többé ne vétkezzél!

Kivárt egy hosszú pillanatot, és akkora csattanással csukta be a Bibliát, hogy az égzengésnek tűnt a némaságban.

– Ezek Isten szavai – mondta.

Nem ült le, hanem a kijárathoz ment. A gyülekezet megigézve bámulta. Kinyitotta a nagy faajtót, kilépett.

És soha többé nem ment vissza.

Kilencedik fejezet

1914. július vége

Walter von Ulrich nem tudott ragtime-ot játszani.

Le tudta pötyögtetni az egyszerű dallamokat, tudta fogni az akkordokat, amelyek között gyakori volt a kis szeptim. Együtt is le tudta játszani a kettőt, mégsem hangzott ragtime-nak. Az ütem valahogy nem jött ki. Erőfeszítéseinek eredménye sokkal inkább arra emlékeztetett, amit egy rezesbandától hallhatunk egy berlini parkban. Nagy méreg volt ez olyasvalakinek, aki simán elzongorázott Beethoven-szonátákat.

Maud próbálta tanítgatni Ty Gwynben azon a szombat délelőttön a kis szalon Bechstein pianínóján a cserépbe ültetett pálmák között, miközben a nyári nap besütött a magas ablakokon. Egymás mellett ültek a zongoraszéken, a karjuk összeért, és Maud nagyokat nevetett Walter erőlködésén. Az arany boldogság pillanata volt.

Walter hangulata akkor romlott el, amikor a lány elmesélte, mivel beszélte rá Otto a szakításra. Ha Londonba való visszatérése estéjén találkozik az apjával, nem lehetett volna elkerülni a robbanást. De Otto Bécsbe ment, és Walternak magába kellett fojtania a dühét. Azóta nem látta az apját.

Elfogadta Maud javaslatát, hogy titkolják az eljegyzésüket, amíg nincs vége a balkáni válságnak. Az még mindig tartott, bár mintha lanyhult volna. Csaknem négy hét telt el a szarajevói gyilkosság óta, de az osztrák császár még mindig nem küldte el a szerbeknek a jegyzéket, amelyen olyan sokáig kotlott. Waltert felbátorította a halogatás. Hátha lelohadtak az indulatok, és Bécsben győzedelmeskednek a mérsékelt tanácsadók!

Ült a Piccadillyn lévő legénylakás kicsiny szalonjában a rövid zongoránál, és azon gondolkodott, hányféleképpen büntethetnék meg az osztrákok a szerbeket, és köszörülhetnék ki az önérzetükön esett csorbát úgy, hogy nem is kellene háborúzniuk! Például kényszeríthetnék a szerb kormányt, hogy tiltsa be az osztrákellenes újságokat, távolítsa el a nacionalistákat a hadseregből és a közszolgálatból. A szerbek engedelmeskednének: megalázó, de még mindig jobb, mint egy háború, amit nem nyerhetnek meg.

Akkor a nagy európai országok vezetői megnyugodhatnak, és a saját gondjaikra összpontosíthatnak. Az oroszok letörhetnék az általános sztrájkot, az angolok lecsillapíthatnák a lázongó ír protestánsokat, a franciák végigélvezhetnék Madame Caillaux perét, aki agyonlőtte a Le Figaro szerkesztőjét, mert az kinyomtatta a férje szerelmes leveleit.

Walter pedig elvehetné Maudot.

Most ez volt a fontos. Minél többször gondolt a nehézségekre, annál inkább le akarta győzni őket. Miután néhány napig el kellett szenvednie a Maud nélküli élet vigasztalan

kilátását, még biztosabb volt benne, hogy feleségül akarja venni, és nem érdekli, milyen árat kell fizetniük érte. Mohón követte az európai sakktáblán folytatott játszma lépéseit, de minden húzást elsőnek abból a szempontból mérlegelt, hogy milyen hatással lesznek rá és Maudra, és csak másodsorban foglalkozott a Németországra és a világra gyakorolt tudásukkal.

Ma este találkozni fognak egy vacsorán, utána pedig a sussexi hercegné bálján. Már ki is öltözött estélyi díszbe. Ideje indulni. Épp lecsukta a zongora fedelét, amikor megszólalt a csengő, és inasa bejelentette Robert von Ulrich grófot.

Robert rosszkedvűnek tűnt. Ez volt a megszokott arckifejezése. Zaklatott és boldogtalan fiatalember volt már akkor is, amikor együtt diákoskodtak Bécsben. Érzései ellenállhatatlanul vonzották ahhoz a réteghez, amelyet neveltetése folytán dekadensnek kellett volna tekintenie. Akkor volt ilyen az arca – egyszerre bűntudatos és kihívó –, amikor hazavetődött egy-egy, a magafajtákkal töltött este után. Idővel rájött, hogy homoszexuális, amit hivatalosan elítéltek, akárcsak a házasságtörést, ám – legalábbis rafinált körökben – nem hivatalosan megtűrtek; ő pedig belenyugodott, hogy az, ami. Ma valamilyen más okból vágott ilyen képet.

– Most láttam a császár jegyzékét – mondta azonnal.

Walter szíve nagyot dobbant a reménykedéstől. Ez lehet a békés megoldás, amire várt.

– Mi van benne?

Robert átadott neki egy papírlapot.

– Lemásoltam a legfontosabb részt.

– Továbbították már a szerb kormánynak?

Igen, belgrádi idő szerint hatkor.

Tíz követelés volt benne. Walter megkönnyebbülten látta, hogy az első három azt az irányvonalat követi, amire ő számított: Szerbia tiltsa be a liberális újságokat, oszlassa fel a Fekete Kéz nevű titkos társaságot, és állítsa le a nacionalista propagandát. Bécsben talán végül mégis a mérsékeltek győztek, gondolta hálásan.

A negyedik pont is ésszerűnek látszott elsőre – az osztrákok azt követelték, hogy a közszolgálatból távolítsák el a nacionalistákat –, de a végén ott volt a fullánk: ehhez az osztrákok adják meg a neveket.

– Ez egy kicsit erős – aggódott Walter. – A szerb kormány nem rúghat ki mindenkit, akit az osztrákok akarnak.

Robert vállat vont.

– Meg kell tenniük.

– Gondolom. – Walter abban reménykedett, hogy a béke érdekében megteszik.

De jött még rosszabb is.

Az ötödik pont követelte, hogy Ausztria segíthessen a szerb kormánynak az aknamunka felszámolásában. A hatodikban Walter rémülten olvasta, hogy osztrák hivatalnokoknak is részt kell venniük a gyilkosság felgöngyölítésében.

– De hát ebbe Szerbia nem mehet bele! – tiltakozott. – Ezzel föladná a szuverenitását!

Robert. arca még jobban elsötétedett.

– Nemigen – mondta ingerülten.

– Nincs olyan ország a világon, amely ebbe belemenne.

– Szerbia megteszi, különben elpusztul.

– Egy háborúban?

– Ha szükséges.

– Amely egész Európát elnyeli?

Robert fölemelte az ujját.

– Nem, ha a többi kormány ésszerűen viselkedik.

Nem úgy, mint a tietek, gondolta Walter, de lenyelte a megjegyzést, és tovább olvasott. A hátralévő pontokból sütött az arrogancia, de talán még ezeket is kibírták volna a szerbek: le kell tartóztatni az összeesküvőket, meg kell akadályozni, hogy fegyvert csempésszenek

osztrák területre, meg kell tiltani, hogy szerb hivatalos személyek osztrákellenes kijelentésekre ragadtassák magukat.

Adtak a válaszra mintegy negyvennyolc órát.

– Úristen, ez kemény – mondta Walter.

– Azok, akik provokálják az osztrák császárt, keménységre számíthatnak.

– Tudom, tudom, de a császár még arra sem hagy nekik időt, hogy megmenthessék legalább a tekintélyük látszatát!

– Miért hagyna?

Walterből kirobbant az ingerültség.

– Az ég szerelmére, háborút akar?

– A császár családja, a Habsburg-dinasztia évszázadok óta uralkodik Európa jelentős területein. Ferenc József császár tudja, hogy Isten rendeléséből neki kell kormányoznia az alsóbbrendű szláv népeket. Ez az ő sorsa.

– Isten mentsen meg minket a sors embereitől – motyogta Walter. – A nagykövetem már látta?

– Bármelyik pillanatban eljuthat hozzá.

Walter azon gondolkozott, hogy a többiek miként reagálnak. Elfogadják ezt, ahogy Robert, vagy felháborodnak, mint ő? Nemzetközi felhördüléssel tiltakoznak, vagy tehetetlen diplomáciai vállvonogatás lesz a válasz? Még ma este meg kell tudnia. A kandallón álló órára pillantott.

– Elkések a vacsoráról. Eljössz később a sussexi hercegné báljára?

– Igen. Ott találkozunk.

Kiléptek a házból, a Piccadillyn búcsút vettek egymástól. Walter elindult Fitz házához, ahová vacsorára volt hivatalos. Alig kapott levegőt, mintha fejbe vágták volna. A háború, amelytől annyira tartott, veszedelmesen közeledett.

Érkezés után csak annyi ideje maradt, hogy meghajoljon a selyemcsokrokkal díszített, levendulalila estélyit viselő Bea hercegnő előtt, kezet rázzon Fitzcel, aki észbontóan jóképű volt keménygallérjával, fehér csokornyakkendőjével; és máris jelentették, hogy tálalva van. Boldogan látta, hogy ő vezetheti be Maudot az ebédlőbe. A lány sötétpiros ruhát viselt, valamilyen puha kelméből, amely pontosan úgy tapadt rá, ahogy Walter szerette. Mondta is, miközben kihúzta a széket Maudnak:

– Micsoda elbájoló ruha!

– Paul Poiret – felelte a lány. Ez a divattervező olyan híres volt, hogy még Walter is hallott róla. Maud halkabban folytatta: – Gondoltam, hogy tetszeni fog.

A megjegyzés nem is volt túlságosan bizalmas, mégis megborzongatta Waltert. Izgalmát rögtön fel is váltotta a félelem arra a gondolatra, hogy elveszítheti ezt a varázslatos nőt.

Fitz háza nem volt egészen palota. Hosszú ebédlője, amely sarokra esett, két főútvonalra nézett. Noha világos volt a nyári este, felkapcsolt elektromos csillárok fényét verték vissza a terítékek mellett sorakozó kristálypoharak és ezüst evőeszközök. Walter körülhordozta a tekintetét az asztal mellett ülő többi nővendégen, és ismét elámult, hogy az angol arisztokrata dámák milyen szemérmetlen betekintést nyújtanak a keblükbe egy ilyen vacsorán.

Efféle megfigyelések inkább kamaszokhoz illenek. Csakugyan ideje megházasodnia.

Alighogy leült, Maud kilépett az egyik cipőjéből, és harisnyás lábával végigsimogatta az ő nadrágszárát. Walter rámosolygott, de a lány azonnal látta, hogy gondterhelt.

– Mi a baj? – kérdezte.

– Hozd szóba az osztrák ultimátumot – mormolta a férfi. – Teszem azt, hallottad, hogy már kézbesítették.

Maud az asztalfőn ülő Fitzhez fordult.

– Azt hiszem, az osztrák császár jegyzékét továbbították Belgrádba – mondta. – Fitz, te tudsz valamit erről?

Fitz azonnal letette a leveseskanalát.

– Ugyanazt, amit te. De senki nem tudja, mi van benne.

– Szerintem nagyon kemény – mondta Walter. – Az osztrákok ragaszkodnak hozzá, hogy részt vehessenek a szerb igazságszolgáltatás tevékenységében.

– Részt vehessenek – kapta föl a fejét Fitz. – Ha a szerb miniszterelnök ebbe belemegy, le kell mondania!

Walter bólintott. Fitz ugyanarra a következtetésre jutott, mint ő.

– Csaknem úgy hangzik, mintha az osztrákok háborút akarnának.

Veszedelmesen közel járt ahhoz, hogy illojális megjegyzést tegyen Németország szövetségesére, ám annyira aggódott, hogy ezt sem bánta. Elkapta Maud tekintetét. A lány sápadt és néma volt. Ő is azonnal felfogta a fenyegetést.

– Az ember természetesen együtt érez Ferenc Józseffel – mondta Fitz. – A nacionalista felforgatás egy egész birodalmat destabilizálhat, ha nem kezelik kemény kézzel. – Walter sejtette, hogy az ír függetlenségi mozgalomra és a brit birodalmat fenyegető, dél-afrikai búrokra gondol. – De nincs szükség pörölyre egy dió feltöréséhez – fejezte be Fitz.

Az inasok kivitték a levesestálakat, és másfajta bort töltöttek. Walter nem ivott. Hosszú estére számított, tiszta fejre volt szüksége.

– Ma találkoztam Asquith miniszterelnökkel – szólalt meg halkan Maud. – Azt mondta, ebből valóságos Armageddon következhet. – Rémültnek látszott. – Sajnos nem hittem neki, de most már látom, hogy igaza lehet.

– Valamennyien ettől tartunk – mondta Fitz.

Walternak mindig imponáltak Maud kapcsolatai. Csak úgy elcseveg London leghatalmasabb embereivel! Emlékezett rá, hogy tizenegy-tizenkét éves korában, amikor az apja miniszter volt a konzervatív kormányban, nagy komolyan kifaggatta a miniszterkollégákat, ha meglátogatták őket Ty Gwynben, és még ezek az emberek is figyelmesen hallgatták, és türelmesen válaszolgattak neki.

Maud folytatta:

– A dolog derűsebb oldala, hogy ha lesz is háború, Asquith szerint Nagy-Britanniának nem szükséges részt venni benne.

Walter felvidult. Ha Nagy-Britannia kimarad, a háború nem választja el Maudtól.

Fitz viszont helytelenítő képet vágott.

– Csakugyan? – kérdezte. – Még akkor se... – Walterra nézett. – Bocsáss meg, de még akkor se, ha Németország lerohanja Franciaországot?

– Nézők leszünk Asquith szerint – felelte Maud.

– Ez az én régi félelmem – mondta Fitz nagyképűen. – A kormány nem érti az európai erőegyensúly elvét. – Konzervatív létére nem bízott a liberális kormányban, személy szerint gyűlölte Asquitht, aki meggyengítette a Lordok Házát; és ami a legfontosabb, nem tartotta feltétlenül szörnyűségnek a háborút. Walter attól félt, hogy bizonyos értelemben még örül is neki, akárcsak Otto. És nem kételkedik abban, hogy a háború is jobb, mint a brit hatalom bárminemű gyengülése.

– Teljesen biztos vagy benne, drága Fitzem, hogy egy Franciaország fölötti német győzelem felborítaná a hatalmi egyensúlyt? – kérdezte. Az ilyesfajta társalgás meglehetősen kényes egy vacsorán, de a téma túlságosan fontos ahhoz, hogy Fitz drága szőnyege alá söpörjék.

– Noha minden tiszteletem nagyra becsült országodé és Vilmos császár őfelségéé, attól tartok, Nagy-Britannia nem engedheti meg, hogy Franciaországon németek uralkodjanak – felelte Fitz.

Ez a baj, gondolta Walter, miközben erősen igyekezett palástolni dühét és kétségbeesését az üres szavak fölött. Egy német támadás az Oroszországgal szövetséges franciák ellen valójában védekezés lenne, de az angolok úgy beszélnek Németországról, mintha az egész

Európán akarna uralkodni. Derűs mosolyt kényszerített az arcára:

– Negyvenhárom éve megvertük Franciaországot abban a konfliktusban, amelyet ti francia–porosz háborúnak hívtok. Nagy-Britannia akkor csak néző volt. És nem szenvedtétek meg a győzelmünket.

– Asquith ugyanezt mondta – tette hozzá Maud.

– Van egy különbség – mondta Fitz. – 1871-ben Franciaországot Poroszország és egy maroknyi kisebb fejedelemség támadta meg. A háború után a szövetség állammá alakult, ebből lett a modern Németország, és abban kétségtelenül egyetértesz velem, öreg barátom, hogy a mai Németország sokkal hatalmasabb a régi Poroszországnál.

De veszedelmesek az ilyen Fitz-félék, gondolta Walter. Kifogástalan modorban vezetik a világot a pusztulás felé. Igyekezett hanyagul válaszolni:

– Természetesen igazad van, de talán a hatalmas fejlődés még nem jelent ellenségességet.

– Ez a kérdés, nemde?

Az asztal másik végén Bea szemrehányóan köhécselt. Nyilván úgy vélte, hogy ez a téma túlságosan puskaporos egy finom társalgáshoz.

– Ugye, Herr von Ulrich, nagyon várja már a hercegné bálját? – kérdezte vidáman.

Walter dorgálásnak vette a szavait.

– Nem kételkedem benne, hogy pazar bál lesz – ömlengett. Bea megjutalmazta egy hálás biccentéssel.

– Maga olyan jó táncos! – szúrta közbe Lady Hermia.

Walter melegen mosolygott az idős hölgyre.

– Talán nekem óhajtja adni az első táncot, Lady Hermia?

Ez hízelgett a néninek.

– Jóságos ég, túl öreg vagyok én már a tánchoz. Mellesleg maguk, fiatalok, olyan lépéseket ismernek, amelyek még nem is léteztek, amikor én első bálozó voltam.

– A legutolsó őrület a csárdás. Ez egy magyar parasztténc. Talán megtaníthatnám önnek.

– Gondolod, hogy ebből nem lesz diplomáciai incidens? – kérdezte Fitz. Nem volt valami tréfás megjegyzés, de mindenki nevetett, és a társalgás laposabb, ám kevésbé veszélyes témák felé fordult.

Vacsora után a társaság hintókba szállt, és áthajtatott a Park Lane-en a négyszáz méternyire lévő Sussex House-ba, a herceg palotájába.

Már leszállt az éj, de minden ablak fényesen ragyogott, mert a hercegné végre beadta a derekát, és bevezettette a villanyt. Walter fölment a főlépcsőn, és belépett a három szalon közül az elsőbe. A zenekar az utóbbi évek legnépszerűbb dallamát, az Alexander's Ragtime Bandet játszotta. Walter bal keze megrezzent a szinkópás ütemre.

Betartotta ígéretét, és táncolt Herm nénivel. Remélhetőleg sok táncpartnere lesz, mert akkor kifárad, és elszundít valamelyik kisebb szobában, így Maud gardedám nélkül maradhat. Nem felejtette el, mit csináltak pár hete Mauddal ugyanennek a háznak a könyvtárában. Bizsergett a keze, annyira szerette volna megérinteni azon a tapadós ruhán át.

De még dolga volt. Meghajolt Herm néni előtt, elvett egy pohár rózsaszín pezsgőt egy inastól, és körbejárt a teremben. Keresztülment a kis bältermen, a szalonon és a nagy báltermen, beszélt a politikus és diplomata vendégekkel. Minden londoni nagykövetet meghívtak, sokan el is jöttek, beleértve Walter főnökét, Lichnowsky herceget. Számos parlamenti képviselő is megjelent. Legtöbben a hercegnéhez hasonlóan konzervatívok voltak, de akadt néhány liberális, beleértve több minisztert. Robert elmerülten diskurált Lord Remarc hadügyminiszter-helyettessel. Munkáspárti képviselőt egyet sem lehetett látni: a hercegné nyitott embernek tartotta magát, de a nyitottságnak is vannak határai.

Walter megtudta, hogy az osztrákok küldtek egy-egy másolatot ultimátumukból a nagyobb országok bécsi követeinek. Ők a szöveget táviratilag továbbítják Londonba, ahol éjszaka lefordítják, és reggelre mindenki értesülhet a tartalmáról. A legtöbb embert meghökkentették

a követelések, de senki sem tudta, mit lehetne tenni.

Hajnali egyre mindent megtudott, amit lehetett, és elindult, hogy megkeresse Maudot. Lement a lépcsőn a kertbe, ahol vacsorát tálaltak egy csíkos sátorban. Milyen sok ennivalót szolgálnak föl az angol jó társaságban! Maud is ott volt, egy szőlőfürtből csipegetett. Walter látta, hogy Herm néni nincs sehol.

Félretolta aggodalmait.

– Hogy bírtok ilyen sokat enni ti, angolok? – évődött Mauddal. – Ezeknek az embereknek a többsége derekasan bereggelizett, megette az öt-hat fogásos ebédet, teát ivott szendviccsel és püspökkenyérrel, és mindezt megtetézte a legalább nyolcfogásos vacsorával. Csakugyan annyira szükségük van a levesre, a töltött fogolyra, homárra, barackra és a fagylaltra?

A lány elnevette magát.

– Ugye, az a véleményed, hogy közönségesek vagyunk?

Nem ez volt, de hogy bosszantsa, úgy tett, mintha az lenne.

– Ugyan, hát miféle kultúrájuk van az angoloknak?

Karon fogta a lányt, és mintha csak céltalanul ődöngenének, kivezette a sátorból a kertbe. A fákat gyönge fényű égőfüzérekkel díszítették. Néhány más pár is sétált és csevegett a bokrok között kanyargó ösvényeken; voltak, akik diszkréten fogták egymás kezét a félhomályban. Walter ismét látta Robertet meg Lord Remarcot, és azon tűnődött, hogy náluk is románcról lehet-e szó?

– Angol zeneszerzők – csipkedte tovább Maudot. – Gilbert és Sullivan. Festők? Míg a francia impresszionisták megváltoztatták a világot, az angolok rózsás pofikájú gyerekeket festenek, akik kutyusokkal játszanak. Opera? Mind olasz, ha nem német. Balett? Orosz.

– Mégis miénk a fél világ – mosolygott gúnyosan a lány.

A férfi magához ölelte.

– És tudtok ragtime-ot játszani.

– Könnyű az, ha elkapod a ritmust.

– Éppen ez az, amit nehéznek találok.

– Leckékre lesz szükséged.

A férfi a füléhez hajolt, belesúgta:

– Megtanítanál rá?

A suttogás nyögéssé változott, amikor a lány megcsókolta, és ezután egy darabig nem szóltak.

Ez július 24-én, péntek hajnalban történt. A következő estén, amikor Walter újabb vacsorán és újabb bálon vett részt, mindenki azt rebesgette, hogy a szerbek elfogadták az osztrák követelést, csak annyit kérnek, hogy fejtsék ki szabatosabban az ötödik és a hatodik pontot. Az osztrákok biztosan nem utasítanak vissza egy ilyen alázatos választ, gondolta Walter boldogan. Hacsak persze nem akarnak mindenáron háborút.

Szombat hajnalban hazafelé menet megállt a követségnél, hogy följegyzést írjon arról, amit éjszaka megtudott. Az íróasztalánál ült, amikor beállított maga a nagykövet, Lichnowsky herceg makulátlan utcai ruhában, szürke cilinderben.

– De korán jött, Von Ulrich – mondta. Azután észrevette, hogy Walter estélyi ruhában van, és helyesbített: – Vagy inkább de későn! – Jóképű ember volt a maga érdes módján a nagy, görbe orrával.

– Rövid följegyzést készítek az éjszakai pletykákról. Tehetek önért valamit, kegyelmes uram?

– Sir Edward Grey hívatott. Velem jöhet, és jegyzetelhet, ha van magánál másféle kabát.

Walter ujjongott. A brit külügyminiszter egyike volt a föld leghatalmasabb embereinek. Walter természetesen már találkozott vele a londoni diplomácia szűk világában, de mindössze néhány szót váltottak.

Most pedig, a Lichnowskyra jellemző hanyagsággal odavetett meghívásnak köszönhetően

ott lehet annak a két embernek a nem hivatalos megbeszélésén, aki eldönti Európa sorsát. Gottfried von Kessel megpukkad az irigységtől!

Nem szabad ilyen kicsinyesnek lennem, korholta magát. Ez rendkívül fontos találkozó lehet. Az osztrák császártól eltérően Grey nem akar háborút. Képes megelőzni vajon? Greynél nehéz volt ezt megítélni. Vajon merre mozdul? Ha a háború ellen lép fel, Walter minden alkalmat megragad, hogy segítsen neki.

Ilyen szükséghelyzetekre tartott az ajtó mögötti fogason egy császárkabátot. Levetette a frakkját, a császárkabátot begombolta, hogy eltakarja fehér mellényét. Magához vett egy noteszt, és a nagykövettel együtt elhagyta az épületet.

Keresztülvágtak a hűvös kora reggelben a St. James's Parkon. Walter elmesélte főnökének a szerb válasszal kapcsolatos pletykákat. A nagykövetnek is volt mesélnivalója.

– Albert Ballin Winston Churchill-lel vacsorázott az este – mondta.

Ballin német hajómágnás volt, aki zsidó létére is közel állt a Kaiserhoz, Churchill pedig az Admiralitás Első Lordja. – Szeretném tudni, miről beszéltek – fejezte be Lichnowsky.

Nyilvánvalóan attól tartott, hogy a Kaiser megkerüli őt, és Ballin útján üzen a briteknek.

– Igyekszem megtudni – felelte Walter, aki örült a lehetőségnek.

Beléptek a Külügyminisztériumba, egy neoklasszikus épületbe, amely esküvői tortára emlékeztette Waltert. Bevezették őket a külügyminiszter fényűző szobájába, amely a parkra nézett. Az épület mintha azt sugallta volna: a britek a föld leggazdagabb népe, és azt tehetnek a többiekkel, amit akarnak!

Sir Edward Grey olyan sovány ember volt, hogy a bőre szinte rászáradt a koponyájára. Nem szerette az idegeneket, alig járt külföldön; a britek szemében ilyen az igazi külügyminiszter!

– Nagyon köszönöm, hogy eljött – mondta udvariasan. Egyedül volt, egyetlen szárnysegéd várakozott mellette, kezében notesszel. Ahogy leültek, rögtön a tárgyra tért. – Mindent meg kell tennünk, amit csak lehet, hogy rendezzük a balkáni helyzetet.

Walter reményei felhorgadtak. Ez békésen hangzik. Grey nem akar háborút.

Lichnowsky bólintott. A herceg a német kormány galambjai közé tartozott. Erélyes táviratokkal sürgette Berlint, hogy fékezzék meg Ausztriát. Nem értett egyet Walter apjával és másokkal, akik úgy vélték, Németországnak jobb most egy háború, mint később, amikorra Oroszország és Franciaország megerősödhet.

Grey folytatta.

– Akármit tesznek is az osztrákok, azt Oroszország nem érezheti annyira fenyegetőnek, hogy kiprovokálja a cárból a katonai válaszcsapást.

Úgy van, gondolta izgatottan Walter.

Lichnowsky nyilvánvalóan egyetértett vele.

– Ha fogalmazhatok így, külügyminiszter úr, ön fején találta a szöget. Greyről leperegtek a bókok.

– Az a javaslatom, hogy önöknek és nekünk, azaz Németországnak és Nagy-Britanniának fel kellene kérnünk az osztrákokat, hogy hosszabbítsák meg a határidőt. – Ösztönösen a faliórára pillantott. Reggel hat múlt néhány perccel. – Belgrádi idő szerint ma este hat órára követelnek választ. Aligha utasíthatják el a javaslatot, hogy adjanak a szerbeknek még egy napot.

Walter csalódott volt. abban reménykedett, hogy Greynek van valamilyen terve a világ megmentésére. Ez a halasztás csekélység. Semmin nem változtat. És Walter szerint az osztrákok olyan harciasak, hogy igenis elutasíthatják a legjelentéktelenebb javaslatot is. Ám senki nem kérdezte a véleményét, és ebben a sztratoszférai magasságban lebegő társaságban ő nem szólhatott, legfeljebb válaszolhatott.

– Remek ötlet – felelte Lichnowsky. – Elküldöm Berlinbe jóváhagyás végett.

– Köszönöm – bólintott Grey. – De ha nem járnánk sikerrel, volna még egy javaslatom.

Na lám, gondolta Walter, Grey nem igazán bízik abban, hogy az osztrákok több időt adnak Szerbiának.

– Az a javaslom, hogy Nagy-Britannia, Németország, Olaszország és Franciaország együtt lépjen fel közvetítőként; találkozzon egy négyhatalmi konferencián, hogy olyan megoldást találjon, amely kielégítő Ausztria számára, anélkül hogy Oroszországot fenyegetné.

Ez már jobban hangzik, gondolta izgatottan Walter.

– Ausztria természetesen nem fogadná el előre a konferencia döntéseit – folytatta Grey. – De erre nincs is szükség. Megkérjük az osztrák császárt, hogy legalább addig ne kezdjen újabb akcióba, amíg meg nem tudja, mit javasol a konferencia.

Walter megörült. Ausztria nehezen utasíthatna vissza egy olyan tervet, amelyet szövetségesei éppúgy elfogadnak, mint vetélytársai. Lichnowsky is elégedettnek tűnt.

– A lehető leghatározottabban támogatni fogom ezt a javaslatot Berlinben.

– Őszintén örülök, hogy ilyen kora reggel meglátogatott – mondta Grey.

Lichnowsky ezt elbocsátásnak tekintette. Fölállt.

– Semmiség – felelte. – Lemegy ma Hampshire-be?

Grey hobbija a műlegyes horgászat és a madárfigyelés volt. Annak örült a legjobban, ha bevehette magát hampshire-i hétvégi házába az Itchen partján.

– Remélem, lejutok ma este – válaszolta. – Csodálatos idő van a horgászathoz.

– Bízom benne, hogy pihentető vasárnapja lesz – mondta Lichnowsky, Azzal távoztak.

Miközben visszafelé ballagtak a parkban, megjegyezte:

– Elképesztőek az angolok. Európa a háború szélén tántorog, a külügyminiszter meg horgászni megy.

Walter viszont föllelkesedett. Grey talán nem érzékeli, mennyire szorít az idő, elsőnek mégis ő hozakodott elő egy megvalósítható javaslattal. Walter hálás volt érte. Meghívom az esküvőmre, gondolta, és szóban is köszönetet mondok neki.

Amikor visszaért a követségre, döbbenten látta, hogy az apja is ott van.

Otto behívta az irodájába. Gottfried von Kessel az asztal mellett állt. Walter szerette volna kérdőre vonni az apját Maud miatt, de Von Kessel előtt nem beszélhetett ilyesmiről, így hát csak annyit mondott:

– Mikor érkezett?

– Pár perce. Éjszaka jöttem a kompvonattal Párizsból. Mi dolgod volt a nagykövettel?

– Sir Edward Grey hivatott minket. – Walter örömmel látta az irigységet Von Kessel arcán.

– Na és mit mondott? – kérdezte Otto.

– Négyhatalmi konferenciát javasolt, amely közvetítene Ausztria és Szerbia között.

– Időpocsékolás – jegyezte meg Von Kessel.

Walter ügyet sem vetett rá.

– Apám mit gondol?

Otto összehúzott szemmel nézte.

– Érdekes – mondta. – Grey ügyes.

Walter nem is titkolta a lelkesedését.

– Gondolja, hogy az osztrák császár beleegyezik?

– Szó sincs róla.

Von Kessel felvihogott.

Walter le volt sújtva.

– De hát miért?

– Mi történik akkor, ha, tegyük föl, a konferencia javasol valamit, és Ausztria visszautasítja? – kérdezte Otto.

– Ezt Grey is említette. Azt mondta, Ausztria nem lenne köteles elfogadni a konferencia

javaslatát.

Otto a fejét csóválta.

– Hát persze hogy nem. De mi lesz aztán? Ha Németország részt vesz a konferencián, amely békét javasol, Ausztria pedig visszautasítja az ajánlatunkat, hogyan támogathatjuk Ausztriát, ha mégis háborút kezd?

– Sehogy.

– Így hát Greynek az a célja ezzel a javaslattal az, hogy éket verjen Ausztria és Németország közé.

– Ó! – Walter úgy érezte, hülyét csinált magából. Derűlátása lelohadt. Elkeseredve kérdezte: – Akkor hát nem is támogatjuk Grey béketervét?

– Ki van zárva – felelte az apja.

Sir Edward Grey javaslata nem vezetett semmire. Walter és Maud óráról órára figyelhette, hogyan rohan a világ a katasztrófába.

Másnap vasárnap volt, Walter Antonnal találkozott. Már megint mindenki azt akarta tudni, hogy mit tesznek az oroszok. A szerbek úgyszólván mindenbe belementek, amit Ausztria javasolt, csak több időt kértek, hogy megvitassák a két legkeményebb kikötést; az osztrákok azonban kijelentették, hogy ez elfogadhatatlan, mire Szerbia mozgósítani kezdte kis hadseregét. Harcolni fognak, de vajon Oroszország csatlakozik-e hozzájuk?

Walter elment a St. Martin-in-the-Fields-templomba, amely nem egy mezőn volt, mint nevéből következne, hanem a Trafalgar Square-en, London egyik legforgalmasabb kereszteződésében. A tizennyolcadik századi templom építője Palladiót utánozta. Walter arra gondolt, hogy ezeken a találkozásokon Antonnal legalább annyit tanul az angol építészettörténetről, mint amennyit megtud az oroszok szándékairól.

Felment a lépcsőn, és belépett a hatalmas oszlopok között a főhajóba. Aggodalmasan nézett körül: még nyugalmasabb időkben is tartott attól, hogy Anton nem jön el, márpedig ez a lehető legalkalmatlanabb pillanat lett volna arra, hogy az orosznak az inába szálljon a bátorsága. A templombelsőt ragyogóan megvilágították a keleti oldal velencei ablakai, és ő azonnal észrevette Antont. Néhány perccel az istentisztelet kezdete előtt megkönnyebbülten foglalt helyet a bosszúszomjas kém mellett.

Szokásuk szerint most is a himnuszok alatt beszélgettek.

– A minisztertanács pénteken ült össze – mondta Anton. Ezt Walter is tudta.

– Hogyan döntöttek?

– Sehogyan. Csak ajánlásokat tehetnek. A cár dönt.

Walter ezt is tudta. Megfékezte türelmetlenségét.

– Bocsánat. Mit javasoltak?

– Hogy négy orosz katonai körzetben engedélyezzék a mozgósítást.

– Nem! – kiáltott akaratlanul Walter. Azok, akik a közelében énekelték a himnuszokat, odafordultak és rámeredtek. Ez a háborús előkészületek első foka. Önuralmat kényszerített magára, és tovább kérdezett: – A cár beleegyezett?

– Tegnap aláírta a döntést.

– Melyik körzetekről van szó? – kérdezte riadtan Walter.

– Moszkva, Kazany, Odessza és Kijev.

Az ima alatt Walter maga elé képzelte Oroszország térképét. Moszkva és Kazany a hatalmas ország közepén van, több mint ezer kilométernyire az európai határoktól, de Odessza és Kijev délnyugaton, a Balkán közelében található. A következő himnusz alatt azt mondta:

– Akkor Ausztria ellen mozgósítanak.

– Ez nem mozgósítás, csak az előkészülete.

– Értem – mondta Walter türelmesen, – De tegnap még arról volt szó, hogy Ausztria

megtámadja Szerbiát, ami egy kisebb balkáni konfliktus. Ma pedig Ausztriáról, Oroszországról és egy nagyobb európai háborúról beszélünk.

Véget ért a himnusz. Walter türelmetlenül várta a következőt. Hitbuzgó protestáns anya nevelte, így mindig volt egy cseppnyi lelkifurdalása, amiért az istentiszteleteket használja föl titkos munkájához. Rövid fohászban kért bocsánatot.

Amikor a gyülekezet újra énekelni kezdett, ismét megszólalt: – Miért sietnek ennyire a háborús előkészületekkel?

Anton vállat vont.

– A tábornokok azt mondják a cárnak: „Minden egyes nap késéssel előnyt adunk az ellenségnek.” A szokásos.

– Nem látják, hogy az előkészületekkel növelik a háború valószínűségét?

– A katonák megnyerni akarják a háborúkat, nem elkerülni.

A himnusz véget ért, az istentisztelet befejeződött. Ahogy Anton fölállt, Walter megfogta a karját.

– Gyakrabban kell találkoznunk – mondta.

Anton halálra rémült.

– Ezt már megbeszéltük...

– Nem érdekel. Európa a háború szélén tántorog. Azt mondja, az oroszok arra készülnek, hogy néhány körzetben mozgósítsanak. Mi van, ha más körzetekben is engedélyezik az előkészületeket? Milyen más lépéseket tesznek? Mikor csapnak át az előkészületek valódi cselekvésbe? Naponta kell jelentéseket készítenem. Még jobb lenne óránként.

– Nem vállalhatom a kockázatot. – Anton igyekezett kitépni a karját.

Walter szorosabban fogta.

– Minden reggel találkozzunk a Westminster-apátságban, mielőtt bemenne a követségre. A költők sarkában, a déli kereszthajóban. A templom olyan nagy, hogy senki nem figyel föl ránk.

– Szó sem lehet róla.

Walter felsóhajtott. Megfenyegetheti, amit nem szívesen tett volna, egyebek között azért, mert fennállt a lehetőség, hogy a kém végképp visszatáncol. De vállalnia kellett a kockázatot.

– Ha holnap nem lesz ott, bemegyek a követségre, és ott fogok érdeklődni maga után.

Anton elsápadt.

– Ezt nem teheti! Megölnek!

– Információra van szükségem! Egy háborúnak próbálom elejét venni!

– Én meg remélem, hogy lesz háború – mondta a kis ember ádázul, szinte már sziszegve. – Remélem, hogy a hazámat legázolja és elpusztítja a német hadsereg. – Walter döbbenten bámult rá. – Remélem, hogy megölik a cárt, kegyetlenül meggyilkolják az egész családjával egyetemben. És remélem, hogy a pokolra kerülnek, ahová valók.

Sarkon fordult, és kisurrant a templomból a Trafalgar Square forgatagába.

Bea hercegnő kedd délutánonként, teaidőben tartózkodott „otthon”. Ekkor látogatták meg a barátnői, hogy megbeszéljék, milyen estélyeken voltak, és fitogtassák nappali toalettjeiket. Maudnak ilyenkor éppúgy ott kellett lennie, mint Herm néninek, mivel mindketten szegény rokonok voltak, akik Fitz nagylelkűségéből éltek. Maud ma különösen ostobának találta a fecsegést, hiszen ő másról se szeretett volna beszélni, mint hogy lesz-e háború.

A mayfairi ház nappalija modern volt. Bea figyelemmel kísérte a lakberendezési irányzatokat. Csevegésre alkalmas kis csoportokba állították az összeillő bambuszszékeket és kanapékat, amelyek között elég helyet hagytak, hogy az emberek járkálhassanak. A kárpitozásnak diszkrét mályvaszínű mintája volt, a bútorok világosbarna szőnyegen álltak. A falakat nem tapétázták ki, hanem pihentető bézs színre festették. Hiányzott a bekeretezett fényképek, nippek, párnák és vázák viktoriánus özöne. Divatos körökben az volt a nézet, hogy az ember ne azzal fitogtassa a gazdagságát, hogy teletömi a szobáit kacatokkal. Maud

egyetértett velük.

Bea a sussexi hercegnével pletykált a miniszterelnök szeretőjéről, Venetia Stanleyről. Maud nem értette, hogyhogy nem aggódik Bea. Ha Oroszország belép a háborúba, a bátyjának, Andrej hercegnek is be kell vonulnia. De Bea gondtalannak tűnt. Ma egyébként a szokottnál is csinosabb volt. Talán szeretője van. Ez nem számított ritkaságnak a legmagasabb körökben, ahol sok volt az érdekházasság. Némelyek helytelenítették a házasságtörést – a hercegné örökre kihúzna egy ilyen nőt a vendéglistájáról –, másokat viszont nem zavart. Maud azonban úgy vélte, Bea nem ilyen típus.

Fitz, aki egy órára megszökött a Lordok Házából, bejött teázni. Rögtön utána megérkezett Walter. Mindketten elegánsak voltak szürke öltönyükben, kétsoros mellényükkel. Maud akaratlanul is elképzelte őket egyenruhában. Ha a háború eszkalálódik, lehet, hogy mindkettejüknek harcolniuk kell – csaknem biztosan egymás ellen. Tisztek lennének, de egyikük sem ügyeskedne gyáván, hogy biztonságos munkát kapjon egy főhadiszálláson: mindketten kint akarnának lenni a fronton az embereikkel. A két férfi, akit szeret, le is lőheti egymást. Megborzongott. Gondolni sem bírt erre.

Maud kerülte Walter tekintetét. Úgy érezte, hogy Bea körében a jobb megfigyelőképességgel megáldott asszonyoknak már feltűnt, milyen sokat beszélget a férfival. A gyanújukkal nem törődött – elég hamar megtudják az igazságot –, de nem akarta, hogy Fitz előbb hallja meg a pletykát, semhogy hivatalosan bejelentenék neki a kapcsolatukat. Borzasztóan megsértődne. Így hát Maud igyekezett palástolni érzelmeit.

Fitz a húga mellé ült. Maud olyan témát keresett, amelyhez semmiképpen sem kapcsolódhat Walter. Tys Gwyn jutott eszébe, és megkérdezte:

– Mi történt a walesi házvezetőnőddel, Williamsszel? Eltűnt, és amikor a többi szolgát kérdeztem, csak összevissza beszéltek.

– Meg kellett szabadulnom tőle – felelte Fitz.

– Ó! – Maud meglepődött. – Az volt a benyomásom, hogy kedvelted.

– Nem különösebben.

Fitz zavartnak látszott.

– Mit csinált, hogy megharagudtál rá?

– Azt szenvedi meg, hogy félredobta a szemérmet.

– Fitz, ne légy már olyan dagályos – nevette el magát Maud. – Úgy érted, várandós?

– Kérlek, halkabban beszélj! Tudod, hogy a hercegnő milyen állapotban van.

– Szegény Williams. Ki az apa?

– Édesem, gondolod, hogy megkérdeztem?

– Természetesen nem. Azért remélem, hogy az illető „vállalja”, ahogy mondani szokták.

– Fogalmam sincs. Az isten szerelmére, hiszen csak egy cseléd!

– Normális körülmények között nem szoktál ilyen érzéketlen lenni a szolgáid iránt.

– Az erkölcstelenség nem érdemel jutalmat.

– Én kedveltem Williamset. Sokkal értelmesebb és érdekesebb volt, mint ezeknek a társasági dámáknak a többsége.

– Ne légy nevetséges!

Maud feladta. Fitz valamilyen okból úgy tesz, mintha nem érdekelné Williams. De a bátyja sosem szeretett magyarázkodni, és hasztalan lett volna erőltetni.

Odajött Walter, fél kezében egyensúlyozva a csészealjra tett csészét, és a tányéron a teasüteményt. Rámosolygott Maudra, de Fitzet szólította meg.

– Ugye ismered Churchillt?

– A kis Winstont? – kérdezte Fitz. – Hát persze. Az én pártomban indult, de aztán átlépett a liberálisokhoz. Bár azt hiszem, a szíve mélyén még mindig velünk, konzervatívokkal tart.

– Múlt pénteken Albert Ballinnal vacsorázott. Kíváncsi lennék, mit mondhatott neki Ballin.

– Felvilágosíthatlak, ugyanis Winston mindenkinek szétkürtölte. Ballin azt mondta, hogy egy háború esetén Nagy-Britannia akkor marad ki a harcokból, ha Németország megígéri, hogy Franciaország területileg egységes marad, mert a németeknek nincsenek újabb területi követeléseik – ellentétben az utolsó alkalommal, amikor elszakították Elzászt és Lotaringiát.

– Aha – bólintott elégedetten Walter. – Köszönöm. Napok óta ezen töprengek.

– A követségeden nem tudják?

– Ezzel az üzenettel nyilvánvalóan meg akarták kerülni a szokásos diplomáciai csatornákat.

Maud érdeklődve figyelt. Ez reményteli lehetőségnek tűnt, hogy Nagy-Britannia kívül maradhasson az európai háborún. Talán Fitznek és Walternak végül is nem kell egymásra lőniük.

– Hogyan válaszolt Winston? – kérdezte.

– Semmitmondóan – felelte Fitz. – Jelentette a beszélgetést a kormánynak, de nem tárgyaltak róla.

Maud már azon volt, hogy ingerülten megkérdezze, ugyan miért, amikor megjelent Robert von Ulrich. Olyan zavarodottnak látszott, mint aki épp most értesült róla, hogy meghalt valaki, akit szeretett.

– Mi az ördög van Roberttel? – kérdezte Maud, miközben a férfi meghajolt Bea előtt.

Robert egyszerre szólt mindenkihez.

– Ausztria hadat üzent Szerbiának – mondta.

Maudnak egy pillanatig úgy rémlett, hogy megállt az idő. Senki sem mozdult, senki sem beszélt. Rámeredt Robert szájára a kifent bajusz alatt, és azt kívánta, bár ne mondta volna ki ezeket a szavakat. Azután ütött az óra a kandallón, és a szalonban megdöbbenten pusmogni kezdtek az emberek.

Könnyek szöktek Maud szemébe. Walter feléje nyújtott egy összehajtogatott, tiszta, fehér lenvászon zsebkendőt.

– Akkor harcolnod kell – mondta Robertnek a lány.

– Bizonyosan harcolni fogok – felelte Robert. Úgy pattogtatta a szavakat, mint aki nyilvánvaló dolgot közöl, bár elég rémültnek látszott. Fitz fölállt.

– Jobb, ha visszatérek a Házba, és kiderítem, mi történt.

Sokan távoztak. Az általános kavarodásban Walter halkan odaszólt Maudnak:

– Albert Ballin javaslata hirtelen tízszer fontosabb lett.

Maud is így gondolta.

– Van valami, amiben segíthetek?

– Tudnom kell, hogy mit gondol valójában a brit kormány. Igyekszem kiszimatolni.

Boldog volt, hogy tehet valamit.

– Vissza kell mennem a követségre.

Maud nézte, ahogy elmegy. Bár megcsókolhatta volna búcsúzóul! A legtöbb vendég szintén távozott. Maud felsietett a szobájába.

Levetkőzött és lefeküdt. Kétségbeesetten sírt, mert Walternak háborúba kell mennie. Egy idő után álomba sírta magát.

Akkor ébredt, amikor úgyis el kellett mennie hazulról. Meghívták Lady Glenconner házi koncertjére. Legszívesebben otthon maradt volna, de aztán eszébe jutott, hogy biztosan lesz egy-két miniszter is a Glenconner House-ban. Megtudhat valamit, ami hasznos lehet Walternak. Fölkelt, felöltözött.

Ő és Herm néni Fitz hintóján hajtattak át a Hyde Parkon a Queen Anne's Gate-hez, ahol Glenconnerék laktak. Eljött vendégségbe Maud barátja, Johnny Remarc, a hadügyminiszter egyik helyettese, és ami még fontosabb, Sir Edward Grey is ott volt. Maud elhatározta, hogy beszélni fog vele Albert Ballinról.

De mielőtt megtehette volna, elkezdődött a zene, így leült, és figyelt. Campbell McInnes

énekelt egy összeállítást Handeltől – attól a német zeneszerzőtől, aki életének nagy részét Londonban töltötte, gondolta fanyarul Maud.

Koncert közben titokban Sir Edwardot figyelte. Nem nagyon kedvelte: a liberális imperialistának nevezett csoporthoz tartozott, de sokkal maradibb és konzervatívabb volt legtöbb párttársánál. Bár azért sajnálta is egy kicsit. Grey sose volt kedélyes ember, de ma este olyan hamuszürke volt hullaszerű arca, mintha a világ terhét hordozná a vállán – mint ahogy így is volt.

McInnes szépen énekelt, Maud sajnálkozva gondolta, mennyire tetszene Walternak, ha nem lenne túl sok dolga ahhoz, hogy idejöhessen. Alighogy véget ért a muzsika, elkapta a külügyminisztert.

– Mr. Churchilltől hallottam, hogy egy érdekes üzenetet továbbított önnek Albert Ballintól – mondta. Látta, hogy Grey arca megmerevedik, de azért folytatta. – A németek megígérték, hogy nem foglalnak el francia területeket, amennyiben kimaradunk egy európai háborúból.

– Valami ilyesmi volt benne – biccentett fagyosan Grey.

Maud láthatóan kellemetlen témát hozott szóba. Az etikett azt követelte volna, hogy azonnal hagyja abba. De ez nem puszta diplomáciai manőver: itt arról van szó, hogy kell-e háborúba mennie Fitznek és Walternak, így hát folytatta:

– Tudomásom szerint az a legfőbb aggályunk, hogy ne billenjen föl az európai hatalmi egyensúly, és úgy képzeltem, hogy Herr Ballin javaslata ezt lehetővé tenné. Tévedtem volna?

– Bizonyosan – felelte a külügyminiszter. – Ez alávaló javaslat – mondta majdnem indulatosan.

Maudot lesújtotta, amit megtudott. Hogyan utasíthatja el Grey ezt a javaslatot, amely felcsillantott egy reménysugarat? Azt válaszolta:

– Elmagyarázná egy egyszerű nőnek, aki nem képes az önéhez mérhető gyorsasággal felfogni ezeket a dolgokat, hogy miért állítja ezt ilyen határozottan?

– Ha azt tesszük, amit Ballin javasol, ezzel utat nyitunk Németországnak, hogy lerohanhassa Franciaországot. Cinkosok lennénk. Becstelenül elárulnánk egy barátunkat.

– Aha – bólintott Maud. – Azt hiszem, értem. Olyan, mintha valaki azt mondaná: „Be fogok törni a szomszédodba, de ha meghúzod magadat, és nem lépsz közbe, ígérem, nem égetem porig a házát”?

Grey némileg fölengedett.

– Jó hasonlat – mondta síri mosollyal. – Magam is fel fogom használni.

– Köszönöm – felelte Maud. Borzasztóan csalódott, és tudta, hogy ez látszik is az arcán, de semmit nem tehetett ellene. Borúsan megjegyezte:

– Sajnos ez veszélyesen közel visz a háborúhoz.

– Én is ettől tartok – helyeselt a külügyminiszter.

A világ legtöbb parlamentjéhez hasonlóan a britnek is két háza van. Fitz a Felsőházhoz tartozott, ahol főnemesek, püspökök és a legmagasabb rangú bírák voltak a társai. Az Alsóházat a választott képviselők alkották. Mindkét ház a Westminster-palotában ülésezett, amelyet kifejezetten erre a célra építettek neogótikus stílusban. Óratorony is tartozott hozzá, amelyet Big Bennek hívtak, habár, ahogy erre Fitz minden adandó alkalommal felhívta a figyelmet, valójában ez a nagyharang neve volt.

Amikor július 29-én, szerdán a Big Ben elütötte a tizenkettőt, Fitz és Walter éppen az ebéd előtti sherryt rendelte meg egy teraszon a büdös Temze fölött. Fitzet a szokott elégedettséggel töltötte el a palota látványa: rendkívül nagy, gazdag, szilárd, akárcsak a birodalom, amelyet az itteni folyosókról és termekből kormányoznak. Olyan épületnek látszik, amely ezer évig is fennmaradhat – de vajon a birodalom fennmarad-e addig? Megborzongott, ha a birodalom ellen irányuló fenyegetésekre gondolt: a bajkeverő szakszervezetekre, a sztrájkoló

szénbányászokra, a német császárra, a Munkáspártra, az írekre, a harcias feministákra – beleértve a saját húgát.

Nem adott hangot azonban az ilyen komor gondolatoknak, különösen, amikor egy külföldi a vendége.

– Ez a palota olyan, mint egy klub – mondta derűsen. – Vannak benne bárok, ebédlők, van egy kiváló könyvtára; és csak a megfelelő embereket engedik be. – Abban a pillanatban sétált el mellettük egy munkáspárti képviselő egy liberális főrend társaságában, mire Fitz hozzátette: – Noha néha a söpredék is beoson a portás mellett.

Walterban nem fértek meg a hírek.

– Hallottad? – kérdezte. – A Kaiser hirtelen hátraarcot csinált. Fitz még nem hallotta.

– Milyen értelemben?

– Azt mondja, a szerb válasz nem háborút kiváltó ok, és az osztrákoknak meg kell állniuk Belgrádnál.

Fitznek fenntartásai voltak a béketervekkel szemben. Neki az volt a fő gondja, hogy Nagy-Britannia maradjon a világ leghatalmasabb nemzete. Attól félt, hogy a liberális kormány hagyja odaveszni ezt a rangot abból a bárgyú meggyőződésből, hogy minden nemzet egyformán szuverén. Sir Edward Grey elég okosnak tűnik, de őt elmozdíthatja pártjának balszárnya – amelyet minden valószínűség szerint Lloyd George irányít –, és akkor bármi megtörténhet.

Megállni Belgrádnál – tűnődött. A főváros a határon van: ahhoz, hogy elfoglalja, az osztrák hadseregnek mindössze egy kilométert kell megtennie szerb területen. Az oroszokat meg lehetne győzni arról, hogy tekintsék ezt helyi politikai akciónak, amely nem fenyegeti őket. Kíváncsi leszek, sikerül-e.

Fitz nem akart háborút, de énjének egy része titokban örült a kilátásnak. Ez lenne a lehetőség, hogy bebizonyítsa bátorságát. Az apja tengeri csatákban tüntette ki magát, de Fitz még sosem szagolt puskaport. Vannak bizonyos dolgok, amelyeket meg kell tennie valakinek, hogy igazán férfinak nevezhesse magát, és ezek közé tartozik a harc a királyért és a hazáért.

Odajött egy udvari öltözéket – bársony térdnadrágot, fehér selyemharisnyát – viselő küldönc.

– Jó napot, Fitzherbert gróf – mondta. – Lordságod vendégei megérkeztek, az ebédlőben vannak.

Amikor a küldönc távozott, Walter megkérdezte:

– Miért járatjátok őket ilyen ruhában?

– Hagyomány – felelte Fitz.

Kiitták sherryjüket, bementek. A folyosót vastag, vörös szőnyeg fedte, a falakat fatáblákkal burkolták. Bementek az ebédlőbe. Maud és Herm néni már helyet foglalt az asztalnál.

Ez az ebéd Maud ötlete volt, mert mint mondta, Walter még sosem járt a palotában. Amikor Walter meghajolt és Maud melegen rámosolygott, különös gondolat futott át Fitz agyán: lehetséges, hogy van köztük egy kis tendresse? Nem, ez nevetséges. Maudtól természetesen minden kitelik, de Walter túlságosan is józan, hogy egy angol–német házasságot fontolgasson ilyen feszült időkben. Egyébként is úgy vannak egymással, mint fivér és nővér.

Alighogy leültek, megszólalt Maud.

– Voltam ma délelőtt a gyermekrendelődben, Fitz.

Felvonta a szemöldökét.

– Az én rendelőmben?

– Te fizeted.

– Én úgy emlékszem, te mondtad, hogy kellene egy rendelő az East Enden olyan gyermekek és anyák számára, akik nélkülözik a férfi támogatását, én pedig azt feleltem, hogy természetesen kellene, és legközelebb akkor kerültem szembe a témával, amikor megérkeztek

a számlák.

– Tényleg nagylelkű vagy.

Fitz nem is bánta a dolgot. Az ő helyzetében lévő embernek jótékonykodnia kell, és ez így nagyon hasznos, hogy itt van Maud, aki elvégzi az egész munkát. Nem tette közhírré, hogy az anyák többsége sose volt férjnél, nehogy megbotránkoztassa a hercegné tántit.

– Sosem fogod kitalálni, ki járt ott ma reggel! – folytatta Maud. – Williams, a házvezetőnőd Ty Gwynből. – Fitz megdermedt. Maud vidáman folytatta: – Éppen tegnap este beszéltünk róla!

Fitz buzgón igyekezett megőrizni arcának fagyos egykedvűségét. Maud, akárcsak a legtöbb nő, elég könnyen olvasott benne. Nem akarta, hogy húga megsejtse, milyen mélyen benne van Ethel ügyeiben: túl kínos lett volna.

Tudta, hogy Ethel Londonban van. Talált egy házat Aldgate-ben, és Fitz utasította Solmant, hogy vásárolja meg a lány nevére. Máris félt, hogy milyen kényelmetlen lenne egy utcai találkozás, erre Maud fut össze vele.

De miért ment a rendelőbe? Remélhetőleg nincs baja.

– Remélem, nem beteg – mondta, és megpróbált udvarias érdeklődést mímelni.

– Semmi komoly – felelte Maud.

Fitz tudta, hogy a terhes nők kisebb kényelmetlenségtől szenvednek. Beának volt egy kis vérzése, idegeskedett is miatta, de Rathbone professzor azt mondta, ez gyakran megtörténik az első három hónapban, rendszerint semmit nem jelent, ettől függetlenül a hercegnőnek nem szabad megerőltetnie magát. Nem mintha ez a veszély fenyegette volna Beát.

– Emlékszem erre a Williamsre. Göndör haj, impertinens mosoly. Ki a férje? – kérdezte Walter.

– Egy inas, aki pár hónapja járt a gazdájával Ty Gwynben. Teddy Williamsnek hívják – felelte Maud.

Fitz érezte, hogy kissé elvörösödik. Szóval a mesebeli férjnek Teddy a neve! Bár sose találkozott volna Maud a lánnyal! El akarta felejteni Ethelt, de nem ment ki a fejéből. Hogy elrejtse zavarát, úgy tett, mint aki a pincért keresi.

Korholta magát, hogy mit érzékenykedik. Ethel cseléd volt, ő pedig gróf. A magas rangú férfiak mindig ott keresnek örömöt, ahol találnak. A dolgok így mennek évszázadok, valószínűleg évezredek óta. Ostobaság ezen érzelegni.

Hogy másra terelje a szót, elmesélte a hölgyeknek a német császárról szóló híreket, amelyeket Waltertól hallott.

– Én is hallottam – mondta Maud. – Jó ég, remélem, az osztrákok hallgatnak rá – tette hozzá felindultan.

Fitz felvonta a szemöldökét.

– Miért izgat ennyire?

– Nem akarom, hogy lelőjenek – felelte a lány. – És azt sem akarom, hogy Walter az ellenségünk legyen.

Kissé elcsuklott a hangja. A nők olyan érzelmesek.

– Lady Maud, nem tudja véletlenül, hogyan válaszolt Asquith és Grey a javaslatra, amelyet nemrég küldött a Kaiser? – kérdezte Walter. Maud összeszedte magát.

– Grey azt mondja, hogy ha kombinálják az ő javaslatával a négyhatalmi konferenciáról, megakadályozhatja a háborút.

– Pompás – lelkesedett Walter. – Ebben reménykedtem.

Arcának kisfiús buzgalma az iskolaéveikre emlékeztette Fitzet. Egészen olyan lett, mint mikor dicséretet kapott zenéből a tanévzáró ünnepségen.

Most megszólalt Herm néni:

– Hallottátok, hogy azt a rémes Madame Caillaux-t ártatlannak találták?

Fitz elhűlt.

– Ártatlannak? De hiszen lelőtte azt az embert! Bement egy boltba, vásárolt egy pisztolyt, elment a Le Figaro szerkesztőségébe, a szerkesztőt kereste, és agyonlőtte. Hogy lehet az ilyenre azt mondani, hogy ártatlan?

– Ezzel védekezett: „Ezek a pisztolyok maguktól is elsülnek” – mondta Herm néni. – Nahát, szavamra!

Maud elnevette magát.

– Bizonyára tetszett a bíróságnak – jegyezte meg Fitz. Bosszantotta, hogy Maud ezen ilyen jót nevet. A hangulataiktól vezérelt bíróságok fenyegetik a társadalom rendjét. Nem jó ilyen félvállról venni egy gyilkosságot. – Jellemző a franciákra – mondta undorral.

– Én csodálom Madame Caillaux-t – közölte Maud.

Fitz helytelenítően mordult egyet.

– Hogy beszélhetsz így egy gyilkosról?

– Azt hiszem, több embernek kellene lelőnie újságírókat – mondta vidáman Maud. Emelné a sajtó színvonalát.

Walter még akkor is tele volt reménységgel, amikor másnap, csütörtökön meglátogatta Robertet.

A Kaiser még mindig ingadozott, noha az Otto-féle tábor erősen szorongatta. Erich von Falkenhayn hadügyminiszter követelte, hogy adja ki a Zustand drohender Kriegsgefahr nyilatkozattervezetet, amely begyújthatja a háborús bombát, de a császár visszautasította, mert úgy hitte, még mindig megakadályozható az általános háború, amennyiben az osztrákok megállnak Belgrádnál. Amikor az orosz cár elrendelte a mozgósítást, Vilmos személyes táviratban kérte, hogy gondolja át még egyszer.

A két uralkodó unokatestvér volt. A Kaiser anyja és a cár anyósa nővérek voltak, Viktória királynő lányai. A Kaiser és a cár angolul levelezett, „Nickynek” és „Willynek” szólította egymást. Miklós cár meghatódott Willy kuzin táviratától, és visszavonta a mozgósítási parancsot.

Ha mindketten képesek lesznek kitartani, nyugodtan tekinthet a jövőbe Walter és Maud, meg az a sok millió ember, akik csak békében szeretnének élni.

Az osztrák követség impozáns palota volt az előkelő Belgrave Squareen. Waltert bevezették Robert irodájába. Mindig megosztották egymással a híreket. Nem volt okuk rá, hogy ne így cselekedjenek, hiszen országaik szövetségesek voltak.

– A Kaiser láthatólag elszánta magát, hogy keresztülviszi a „Megállás Belgrádnál”-tervet – mondta Walter, míg leült. – Akkor minden megmaradt problémát ki lehet bogozni.

Robert nem osztotta a derűlátását.

– Erre nem lesz szükség – válaszolta.

– Miért?

– Nem fogunk megállni Belgrádnál.

– Az isten szerelmére – mondta Walter. – Biztos ez?

– Bécsben holnap reggel tárgyalja meg a minisztertanács, de attól tartok, az eredmény az lesz, amit mondtam. Nem állhatunk meg Belgrádnál, ha nem kapunk biztosítékokat Oroszországtól.

– Biztosítékokat? – kérdezte felháborodottan Walter. – Abba kell hagynotok a harcot, azután beszéljetek a problémákról. Nem követelhettek előre biztosítékot!

– Attól tartok, ezt nem egyformán látjuk – mondta mereven Robert.

– De hát szövetségesek vagyunk! Hogy utasíthatjátok vissza a béketervünket?

– Simán. Gondolj bele. Mit tehettek? Ha Oroszország mozgósít, az fenyegetés számotokra, így nektek is mozgósítani kell.

Walter tiltakozni akart, de úgy látta, Robertnek igaza van. Ha az orosz hadsereget mozgósítják, az túl nagy fenyegetés.

Robert könyörtelenül folytatta.

– A mi oldalunkon kell harcolnotok, akár akarjátok, akár nem. –Mentegetőzve hozzátette: – Bocsáss meg, ha arrogánsnak tűnök. Csak rávilágítok a tényekre.

– A fenébe – morgott Walter. Sírni tudott volna. Ő kapaszkodott volna abba a reménybe, amelyet Robert komor szavai összezúztak.

– Hát ez épp a rossz irányba tart – mondta. – Vesztésre állnak, akik békét akarnak.

Robert hangja megváltozott, hirtelen szomorú lett az arca.

– Én kezdettől tudtam – mondta. – Ausztriának támadnia kell. Mostanáig lelkes volt, nem bánatos. Mi okozhatja a változást? Walter puhatolózásképpen megjegyezte:

– Lehet, hogy el kell hagynod Londont.

– Neked is.

Walter bólintott. Ha Nagy-Britannia belép a háborúba, az osztrák és a német követség teljes személyzetének azonnal haza kell utaznia. Lehalkította a hangját. – Van... valaki, aki különösen hiányozni fog? Robert bólintott. Könnyek szöktek a szemébe.

Walter megkockáztatta a kérdést.

– Lord Remarc?

Robert örömtelenül felnevetett.

– Olyan nyilvánvaló?

– Csak olyasvalaki lehetett, akit ismersz.

– És még azt hittük Johnnyval, hogy nagyon diszkrétek vagyunk.

– Robert boldogtalanul csóválta a fejét. – De te legalább elveheted Maudot.

– Bár megtehetném.

– Mért? Nem?

– Még hogy egy német férfi és egy angol nő összeházasodjék, amikor a két nemzet háborúzik? Az ismerősei keresztülnéznének rajta. Rajtam is. Engem nem izgat, de nem szeretném, ha neki ilyen sors jutna.

– Házasodjatok össze titokban.

– Londonban?

– Házasodjatok össze Chelsea-ben. Ott senki sem ismer.

– No és nem kell ott laknod?

– Csak be kell mutatnod egy borítékot, amelyen rajta van a neved és egy helyi cím. Én Chelsea-ben élek – adhatok neked egy Mr. Von Ulrich névre címzett borítékot. – Turkálni kezdett az íróasztala fiókjában.

– Tessék. Egy számla a szabómtól, Von Ulrich esquire-nek. Ezek azt hiszik, hogy a Von a keresztnevem.

– Lehet, hogy nem lesz rá idő.

– Kaphatsz különleges engedélyt.

– Ó, istenem – mondta Walter. Össze volt zavarodva. – Természetesen igazad van. Kaphatok.

– Be kell menned a városházára.

– Igen.

– Megmutassam az utat?

Walter egy hosszú pillanatig gondolkodott, azután azt felelte: – Igen, megkérlek rá.

– A tábornokok győztek – mondta Anton a Westminster-székesegyházban, Hitvalló Edward sírja előtt július 31-én, egy pénteki napon. – A cár tegnap délután engedett. Az oroszok mozgósítanak.

Ez volt a halálos ítélet. Walter hideget érzett a szíve körül.

– Ez a vég kezdete – folytatta Anton, és Walter látta, hogyan villog a szeme a bosszúvágytól. – Az oroszok azt hiszik, hogy erősek, mert a hadseregük a legnagyobb a

világon. De a vezetésük gyenge. Armageddon következik.

Walter ezen a héten másodszor hallotta ezt a szót. Ám ez alkalommal tudta, hogy helyénvaló a használata. Néhány héten belül a hatmilliós – hatmilliós! – orosz hadsereg rázúdul Németország és Magyarország határaira. Nincs olyan vezető Európában, aki figyelmen kívül hagyhatna ilyen fenyegetést. Németországnak mozgósítania kell: a Kaisernak nincs választása.

Walter nem tehetett többet. Berlinben a vezérkar követeli a mozgósítást: Theobald von Bethmann-Hollweg kancellár ma délre ígérte a döntést. Ezek a hírek azt jelentik, hogy csak egyféleképpen dönthet.

Azonnal értesítenie kell Berlint! Kurtán-furcsán otthagyta Antont, és kiment a hatalmas templomból. Lesietett a Storey's Gate nevű rövid utcán, amilyen gyorsan csak tudott, aztán végigtrappolt a St. James's Park keleti szegélyén, majd a yorki herceg emlékműve mellett felrohant a német nagykövetségre.

A nagykövet ajtaja nyitva állt. Licbnowsky herceg az asztalánál ült, és Otto állt mellette. Gottfried von Kessel telefonált. Legalább tucatnyian voltak még a szobában, a tisztviselők ki-be futkostak.

Walter alig kapott levegőt. Zihálva kérdezte az apjától:

– Mi történik?

– Berlin táviratot kapott szentpétervári követségünktől, amelyben ennyi áll: „A mozgósítás első napja július 31.” Berlin most próbálja megerősíteni ezt a jelentést.

– Kessel mit csinál?

– Tartja a telefon-összeköttetést, hogy azonnal meghalljuk a híreket. Walter mélyet lélegzett, és előrelépett.

– Kegyelmes uram – szólította meg Lichnowsky herceget.

– Igen?

– Megerősítem az orosz mozgósítás hírét. A forrásom alig egy órája említette.

– Jól van. – Lichnowsky a telefonért nyúlt, Kessel átadta a kagylót. Walter az órájára nézett. Tíz perc múlva tizenegy, Berlinben mindjárt dél. Akkor jár le a határidő.

Lichnowsky beleszólt a telefonba:

– Az orosz mozgósítást megerősítette egy itteni, megbízható forrás. Néhány pillanatig hallgatott. A szoba elcsöndesedett. Senki sem mozdult.

– Igen – mondta végül Lichnowsky. – Értettem. Rendben. Letette a kagylót. A kattanás akkorát szólt a csendben, mint a mennykőcsapás.

– A kancellár döntött – mondta; aztán megismételte azokat a szavakat, amelyektől Walter a legjobban félt: – Zustand drohender Kriegsgeföhr. Készüljünk az azonnali háborúra.

Tizedik fejezet

1914. augusztus 1-3.

Maud magánkívül volt az aggodalomtól. Ült szombat reggel a mayfairi ház reggelizőszobájában, de egy falatot sem evett. A nyári nap besütött a magas ablakokon. A szoba berendezését megnyugtatónak szánták – perzsaszőnyegek, halványzöld falak, középkék függönyök –, de rá ez nem hatott. Közeledett a háború, és láthatólag senki sem tudta feltartóztatni: sem a Kaiser, sem a cár, sem Sir Edward Grey.

Belépett Bea légies nyári ruhában, csipkesállal. Grout, az inas kesztyűs kézzel töltötte be a kávéját, ő pedig elvett egy őszibarackot a tálból.

Maud belenézett az újságba, de a főcímeken kívül semmit nem bírt elolvasni. Túlságosan szorongott ahhoz, hogy összpontosítani tudjon. Félredobta a lapot. Grout fölvette, szép rendesen összehajtotta.

– Ne aggódjon ladységed – mondta. – Ha muszáj, elverjük a németeket.

Maud gyilkos szemekkel nézett rá, de nem felelt. Bolondság a személyzettel vitatkozni. Respektusból mindig egyetértenek.

Herm néni tapintatosan közbelépett.

– Bizonyosan igaza van, Grout – mondta. – Hozna nekem néhány meleg zsömlét?

Bejött Fitz. Megkérdezte Beát, hogy érzi magát, de a felesége csak vállat vont. Maud érezte, hogy valami megváltozott a kapcsolatukban, de túlságosan zaklatott volt ahhoz, hogy ezen töprengjen.

– Mi történt az éjjel? – rontott rá a bátyjára. Tudta, hogy a konzervatív párt vezetőinek ülésén vett részt egy Wargrave nevű vidéki kúriában.

– E E. üzenetet hozott Winstontól. – E E. Smith konzervatív képviselő jó barátja volt a liberális Winston Churchillnek. – Konzervatív–liberális koalíciós kormányt javasolt.

Maud meghökkent. Rendszerint tudta, mi történik liberális körökben, ám Asquith miniszterelnök ezt a titkot megtartotta magának.

– Vérlázító – mondta. – Ez még valószínűbbé teszi a háborút!

Fitz őrjítő nyugalommal meleg kolbászt szedett magának a tálalóasztalnál.

– A liberális párt balszárnya alig jobb a pacifistáknál. Úgy vélem, Asquith attól fél, hogy megkötik a kezét. De nem elég támogatott a saját pártjában ahhoz, hogy legyűrje őket. Kihez fordulhat segítségért? Csakis a konzervatívokhoz. Ezért javasolt koalíciót.

Maud ettől tartott.

– Na és mit mondott Bonar Law a javaslatra? – Andrew Bonar Law volt a konzervatívok vezetője.

– Elutasította.

– Hála istennek!

– Én pedig támogattam őt.

– Miért? Nem akarod, hogy Bonar Law bársonyszéket kapjon a kormányban?

– Ennél többet remélek. Ha Asquith háborút akar, és Lloyd George vezeti a balszárny lázadását, a liberálisok túlságosan megosztottak lesznek a kormányzáshoz. Mi történik akkor? Mi, konzervatívok vesszük át a hatalmat, és Bonar Law miniszterelnök lesz.

Maud dühösen válaszolt:

– Látod, hogy minden összeesküdik a háború érdekében? Asquith azért akar szövetséget a konzervatívokkal, mert azok agresszívabbak. Ha Lloyd George vezeti a lázadást Asquith ellen, mindenképpen a konzervatívok veszik át a vezetést. Mindenki a pozíciókra hajt, ahelyett hogy a békéért küzdene!

– Hát te? – érdeklődött Fitz. – Jártál tegnap este a Halkyn House-ban? – Beauchamp gróf otthona volt a békepártiak főhadiszállása. Maud földerült. Van még egy reménysugár.

– Asquith ma reggelre kormányülést hívott össze. – Ez ritkán esett meg szombaton. – Morley és Burns azt követeli, nyilatkozatban jelentsék ki, hogy Nagy-Britannia semmilyen körülmények között nem harcol Németországgal szemben.

Fitz a fejét csóválta.

– Képtelen prejudikáció. Grey lemondhat.

– Grey mindig azzal fenyegetőzik, hogy lemond, de sosem teszi meg.

– Mégsem kockáztathatnak meg szakadást a kormányban most, amikor az oldalvonalon ott várakozik a pártom, hogy azonnal átvegye a helyieket.

Maud tudta, hogy Fitznek igaza van. Sikítani szeretett volna tehetetlen dühében.

Bea ledobta a kését, és valami furcsa hangot adott ki magából.

– Jól vagy, drágám? kérdezte Fitz.

Az asszony felállt. A gyomrát fogta, sápadt volt.

– Bocsánat – mondta, és kirohant.

Maud aggodalmasan fölállt.

– Utánamegyek.

– Majd én – mondta Fitz. Maud meglepődött. – Te csak fejezd be a reggelizést.
Maudban feltámadt a kíváncsiság. Utánaszólt az ajtóhoz igyekvő Fitznek:
– Bea hány reggelente?
Bátyja megállt az ajtóban.
– Ne mondd el senkinek – kérte.
– Gratulálok! Úgy örülök!
– Köszönöm.
– De a gyerek... – Maud hangja elcsuklott.
– Ó! – csatlakozott Herm néni. – De kedves!
Maud nagy erőfeszítéssel folytatta.
– A gyerek a háború alatt születik meg?
– Ó, egek – mondta Herm néni. – Erre nem is gondoltam.
Fitz vállat vont.
– Egy csecsemő azt úgysem érzékeli.
Könnyek fojtogatták Maud torkát.
– Mikorra esedékes?
– Januárra – felelte Fitz. – De mért vagy ilyen izgatott?
– Fitz – Maud most már nem bírt parancsolni a könnyeinek. – Fitz, vajon élni fogsz még akkor?

Szombat reggel bolondokháza volt a német követségen. Walter a nagykövet szobájában tartózkodott, kezelte a telefonokat, behozta a táviratokat, jegyzetelt. Ezek lettek volna életének legizgalmasabb percei, ha nem nyomasztja annyira, hogy mi lesz Mauddal és vele. Így nem tudta élvezni, hogy benne lehet a hatalom nagy nemzetközi játékában, mert kínozta a félelem, hogy ő és a szeretett nő ellenségek lesznek a háborúban.
Most már nem volt nyájas üzenetváltás Willy és Nicky között. Az előző délutánon a német kormány ultimátumot küldött az oroszoknak, tizenkét órát adva nekik, hogy leállítsák gigászi hadseregük mozgósítását.
A határidő lejártáig nem érkezett válasz Szentpétervárról.
Walter mégis azt remélte, hogy a háborút Kelet-Európára lehet korlátozni, így Németország és Nagy-Britannia barátok maradhatnak. Lichnowsky nagykövet osztozott derűlátásában. Még Asquith is azt mondta, hogy Franciaország és Nagy-Britannia kívül maradhat. Végtére is egyik ország sem volt túlzottan érdekelt Szerbia és a balkáni térség jövőjében.
Franciaország volt a kulcs. Berlin tegnap délután egy második ultimátumot is küldött Párizsba, arra kérve a franciákat, nyilvánítsák magukat semlegesnek. Sovány remény volt ez, de Walter kétségbeesetten kapaszkodott bele. Az ultimátum délben járt le. Joseph Joffre vezérkari főnök követelte, hogy azonnal mozgósítsák a francia hadsereget, a kormány pedig ma délelőtt ült össze, hogy döntsön. A többi országhoz hasonlóan, gondolta borúsan Walter, itt is a katonatisztek szorongatják a politikai vezetőket, hogy tegyék meg az első lépést a háború felé.
Őrjítően nehéz volt kitalálni, merre lépnek a franciák.
Háromnegyed tizenegykor, amikor még hetvenöt perc volt hátra Franciaország döntéséig, Lichnowsky váratlan látogatót kapott: Sir William Tyrrellt. Sir Edward Grey magántitkára hosszú külügyi múltra visszatekintő kulcsfigura volt. Walter azonnal bevezette a nagykövet szobájába. Lichnowsky intett neki, hogy maradjon.
Tyrrell németül szólalt meg:
– A külügyminiszter megkért, hogy tudassam önnel, miszerint a jelenleg folyamatban lévő minisztertanács ülésének eredménye folytán esetleg módjában lesz nyilatkozatot tenni önnek.

Nyilvánvalóan betanult szöveg volt. Tyrrell folyékonyan beszélt németül, ennek ellenére Walter nem bírta megfejteni a szavak jelentését. Lichnowskyra pillantott, és látta, hogy ő sem érti.

– Egy nyilatkozatot – folytatta Tyrrell –, amely talán segíthet megelőzni a súlyos katasztrófát.

Ez reménykeltő, de elég megfoghatatlan. Walter a legszívesebben rászólt volna: Bökd már ki!

Lichnowsky ugyanilyen feszes, hivatalos, diplomáciai nyelven válaszolt.

– Sir William, miféle információt adhat nekem a nyilatkozat jellegéről?

Az isten szerelmére, gondolta Walter, életről és halálról van szó! A tisztviselő kiszámított szabatossággal felelte:

– Lehetséges, hogy amennyiben Németország tartózkodik Franciaország megtámadásától, akkor úgy Franciaország, mint Nagy-Britannia megfontolja, hogy csakugyan be akar-e avatkozni a kelet-európai konfliktusba.

Walter annyira megdöbbent, hogy elejtette a ceruzáját. Franciaország és Nagy-Britannia kimarad a háborúból – hiszen ezt várta! Lichnowskyra pillantott. A nagykövet ugyancsak meglepettnek és boldognak látszott.

– Ez nagyon biztató – mondta.

Tyrrell figyelmeztetően fölemelte a kezét.

– Kérem, értse meg, hogy én nem teszek ígéretet.

Szép, gondolta Walter, de nem azért jöttél ide, hogy csevegj.

– Akkor hadd tudassam egyszerű szavakkal – felelte Lichnowsky hogy őfelsége, Vilmos császár és a német kormány fokozott érdeklődéssel veszi fontolóra a keleti térségre korlátozott háborúval kapcsolatos javaslatot.

– Köszönöm – állt föl Tyrrell. – Ilyen értelmű jelentést teszek Sir Edwardnak.

Walter kikísérte Tyrrellt. Ujjongott. Ha Franciaország és Nagy-Britannia ki tud maradni a háborúból, akkor semmi sem akadályozhatja meg a Mauddal tervezett házasságát. Vagy ez csak vágyálom?

Visszatért a nagykövet szobájába. Mielőtt módja lett volna szóba hozni Tyrrell nyilatkozatát, megszólalt a telefon. Walter fölvette, és egy ismerős angol hangot hallott:

– Itt Grey. Beszélhetek őexcellenciájával?

– Természetesen, uram. – Walter átadta a telefont a nagykövetnek. – Sir Edward Grey.

– Itt Lichnowsky. Jó napot... Igen, Sir William éppen most távozott... Walter a nagykövetre meredt, mohón figyelte a párbeszéd innenső felét. Igyekezett olvasni Lichnowsky arcából.

– Nagyon érdekes javaslat... Engedje meg, hogy egyértelműen kifejezzem álláspontunkat. Németországnak nincs vitás ügye sem Franciaországgal, sem Nagy-Britanniával.

Ez úgy hangzott, mintha Grey egyetértene Tyrrell-lel. Az angolok láthatólag nagyon komolyan gondolják a dolgot.

Lichnowsky folytatta:

– Az orosz mozgósítás olyan veszély, amelyet nyilvánvalóan nem lehet figyelmen kívül hagyni, de ez olyan fenyegetés, amely a mi keleti határainkat, továbbá szövetségesünket, Ausztria-Magyarországot érinti. Arra kértük Franciaországot, hogy garantálja semlegességét. Ha ezt megteszi – esetleg Nagy-Britannia szavatolja a francia semlegességet –, akkor semmi ok egy nyugat-európai háborúra... Köszönöm, külügyminiszter úr. Tökéletes. Ma délután fél négykor felhívom. – Letette a kagylót.

Walterra nézett. Diadalmasan elmosolyodtak.

– Nohát – mondta Lichnowsky. – Erre nem számítottam!

Maud a Sussex House-ban volt, ahol a hercegné befolyásos konzervatív képviselőket és

főrendeket hívott meg teára, amikor berontott a dühében tajtékzó Fitz.

– Asquithnek és Greynek vége – mondta. Egy ezüst süteményestálcára bökött. – Úgy mállanak szét, mint az a nyomorult piskóta! El fogják árulni a barátainkat. Szégyellem, hogy brit vagyok!

Maud ettől tartott. Fitz sose volt hajlandó a megegyezésekre. Azt hiszi, hogy Nagy-Britannia dolga a parancsolgatás, a világ pedig köteles engedelmeskedni. Undorodik még a gondolattól is, hogy a kormány egyenlő félként tudjon másokkal tárgyalni. És kétségbeejtően sokan értenek egyet vele.

– Nyugodj meg, Fitz, drágám – kérte a hercegné –, és mondd el, hogy mi történt.

– Asquith levelet küldött ma reggel Douglasnek – felelte Fitz. Maud feltételezte, ez Sir Charles Douglas tábornokot, a birodalmi vezérkari főnököt jelenti. – Miniszterelnökünk dokumentáltatni akarta, hogy a kormány sosem ígérte brit csapatok küldését Franciaországba arra az esetre, ha az háborús konfliktusba keveredne Németországgal!

Maud, mint az egyetlen jelen lévő liberális, úgy érezte, meg kell védenie a kormányt.

– De hát ez az igazság, Fitz! Asquith csak világossá tette, hogy minden lehetőség nyitva áll előttünk.

– Akkor mi az ördögnek folytatunk tárgyalásokat a francia katonai képviselőkkel?

– Hogy felmérjük a lehetőségeket! Hogy terveket készíthessünk váratlan helyzetekre! A tárgyalás nem azonos a szerződéssel – különösen a nemzetközi politikában.

– Barát az barát. Nagy-Britannia a világ vezetője. Egy nő nem szükségszerűen értheti meg ezeket a dolgokat, de a nép azt várja tőlünk, hogy kiálljunk szomszédjaink mellett. Úriemberek vagyunk, bennünket a legcsekélyebb csalárdság is undorít, és ennek az országnak egységesen kell fellépnie!

Ez az a beszéd, amely még mindig belesodorhatja Nagy-Britanniát egy háborúba, gondolta páni félelemmel Maud. Képtelen rávenni a bátyját, hogy felfogja a veszélyt. Kölcsönös szeretetük mindig erősebb volt a politikai nézeteltéréseiknél, de most olyan dühösek voltak, hogy komolyan összeveszhettek. Márpedig ha Fitz összevész valakivel, sosem bocsát meg neki. De akkor is ő az, aki harcolni fog, talán meghal, agyonlövik, leszúrják, vagy darabokra tépi egy robbanás – Fitzet, és Waltert is. Miért nem érti ezt meg? Üvölteni tudott volna.

Miközben a megfelelő szavakat kereste, megszólalt egy másik vendég. Maud fölismerte a The Times külpolitikai szerkesztőjét, egy Steed nevű embert.

– Annyit mondhatok, hogy van itt egy mocskos nemzetközi német-zsidó gazdasági összeesküvés, amely arra akarja kényszeríteni a lapomat, hogy a semlegességet védelmezze – mondta.

A hercegné elhúzta a száját: nem szívelte a szennylapok nyelvhasználatát.

– Ezt miért mondja? – kérdezte hidegen Maud.

– Lord Rothschild beszélt tegnap a gazdasági szerkesztőnkkel – felelte az újságíró. – Azt akarta, hogy a béke érdekében mérsékeljük cikkeink németellenes hangját.

Maud ismerte Natty Rothschildot, aki liberális volt.

– Na és Lord Northcliffe mit gondol Rothschild kéréséről? – kérdezte. Northcliffe a The Times tulajdonosa volt.

Steed elvigyorodott.

– Utasított, hogy ma egy még keményebb cikket írjunk. – Fölvette egy asztalkáról a lapot, meglobogtatta. – „Nem a béke a mi igazi érdekünk” – idézte.

Maud nem tudott elképzelni nagyobb aljasságot, mint a háborúra való uszítást. Látta, hogy még Fitz is undorodik az újságíró sviháksságától. Már éppen mondani akart valamit, amikor Fitz, aki rendíthetetlenül udvarias volt még a ripőkökkel is, másra terelte a szót.

– Most találkoztam a francia nagykövettel, Paul Cambonnal, aki a külügyminisztériumból jött – mondta. – Fehér volt, mint a fal. Azt mondta: „Ils vont nous lacher.” Cserbenhagynak minket. Greynél járt.

– Tudod, mit mondott Grey, amivel ennyire fölizgatta Monsieur Cambont? – kérdezte a hercegné.

– Igen, elmondta nekem. A németek látszólag békén akarják hagyni a franciákat, amennyiben Franciaország megígéri, hogy kimarad a háborúból, de ha visszautasítja ezt az ajánlatot, akkor a britek nem érzik kötelességüknek a támogatását.

Maud sajnálta a francia nagykövetet, de a szívverése meglódult a reménykedéstől arra a gondolatra, hogy Nagy-Britannia kimaradhat a háborúból.

– A franciáknak vissza kell utasítaniuk ezt az ajánlatot – mondta a hercegné. – Van egy szerződésük Oroszországgal, amely szerint háború esetén a másik fél segítségére sietnek.

– Pontosan – kiáltott dühösen Fitz. – Mi értelme a nemzetközi szövetségeknek, ha a válság pillanatában felrúgjuk őket?

– Ostobaság – vágta rá Maud. Tudta, hogy neveletlenül viselkedik, de nem érdekelte. – A nemzetközi szövetségeket felrúgják, ha úgy kényelmes. Nem ez a kérdés.

– Könyörgöm, akkor mi? – kérdezte jegesen Fitz.

– Azt hiszem, Asquith és Grey egyszerűen a valósággal próbál ráijeszteni a franciákra. Franciaország nem verheti meg a németeket a segítségünk nélkül. Ha úgy hiszik, hogy maguk maradhatnak, talán a béke mellé állnak, és rászorítják orosz szövetségesüket, hogy tartózkodjék a Németország elleni háborútól.

– És mi a helyzet Szerbiával?

– Még most sem késő ahhoz, hogy Oroszország és Ausztria egy asztalhoz üljön – felelte Maud –, és kidolgozzanak egy olyan megoldást a Balkánra, amely mindkettejüknek megfelel.

Néhány másodpercnyi hallgatás után Fitz megjegyezte:

– Erősen kétlem, hogy bármi ilyesmi megtörténhet.

– De hát azért még éltetnünk kell a reményt – felelte Maud, és beszéd közben hallotta az elkeseredést a saját hangjában.

Maud a szobájában ült, és nem bírt elég erőt gyűjteni, hogy felöltözzön vacsorához. A szobalánya kikészített egy ruhát és hozzá ékszereket, de ő csak bámulta őket.

A londoni szezonban úgyszólván naponta járt estélyekre, mert a politikát és a diplomáciát, amelyek valósággal megigézték, nagyrészt az ilyen társasági eseményeken intézték. Ma este azonban úgy érezte, nem bírja megtenni. Nem tud ragyogni, varázslatos lenni, nem tudja addig bűvölni a hatalmasokat, amíg elárulják, mit gondolnak, nem játszadozhat azzal, hogy megváltoztatja a szándékukat, miközben azok azt sem tudják, hogy rábeszélték őket valamire.

Walter háborúba megy. Egyenruhát húz, puskát cipel, ellenséges csapatok lőnek rá gránáttal, kartáccsal, géppuskából. meg akarják ölni, vagy olyan súlyos sebeket akarnak ejteni rajta, hogy soha többé ne lehessen ép ember. Nehezen tudott másra gondolni, örökösen a sírás kerülgette, és még szeretett bátyjával is gorombáskodott.

Kopogtattak. Grout állt az ajtóban.

– Herr von Ulrich van itt, mylady – mondta.

Maud megdöbbent. Nem számított Walterra. Miért jöhetett? Az inas észrevette, hogy meglepődött, és hozzátette:

– Amikor mondtam, hogy őlordsága nincs itthon, önt kereste.

– Köszönöm – mondta Maud. Elsietett Grout mellett, és a lépcsőhöz indult.

Grout utánaszólt:

– Herr von Ulrich a szalonban van. Megkérem Lady Hermiát, hogy csatlakozzék önökhöz.

Még Grout is tudta, hogy Maudnak nem illik kettesben találkozni egy fiatalemberrel. Ám Herm néni nem mozog valami gyorsan, jó pár perc, amíg megérkezik.

Maud besietett a szalonba, és Walter karjaiba vetette magát. – Mit csináljunk? – jajgatta. – Walter, mit tegyünk?

A férfi magához szorította, aztán komolyan nézett rá. Az arca olyan szürke és nyúzott volt, mintha halálhírt kapott volna.

– Franciaország nem válaszolt a német ultimátumra – mondta.

– Egyáltalán semmit – kiáltotta a lány.

– Párizsi nagykövetünk ragaszkodott a válaszhoz. Erre Viviani miniszterelnök azt üzente: „Franciaország saját érdekeit tartja szem előtt.” Nem ígérnek semlegességet.

– De talán még van idő...

– Nincs. Eldöntötték, hogy mozgósítanak. Joffre maradt felül a vitában, itt is a katonák győztek, mint mindenütt. A táviratokat párizsi idő szerint ma délután négykor küldték szét.

– Tenni kell valamit!

– Németországnak nincs többé választása – felelte a férfi. – Nem harcolhatunk Oroszország ellen hátunkban egy ellenséges, fölfegyverzett Franciaországgal, amely alig várja, hogy visszaszerezze Elzász-Lotaringiát. Így hát meg kell támadnunk Franciaországot. Már elkezdődött a Schlieffen-terv megvalósítása. Berlinben a tömegek az utcán a Kaiser-hymnét éneklik.

– Be kell vonulnod az ezrededhez – mondta a lány. Nem bírta visszatartani a könnyeit.

– Természetesen.

Maud megtörölte az arcát. A zsebkendője túl kicsi volt, egy bárgyú, hímzett batisztfoszlány. Inkább a blúza ujját használta.

– Mikor? – kérdezte. – Mikor kell elhagynod Londont?

– Néhány napig még nem.

A lány látta rajta, hogy ő is majdnem elsírja magát.

– Van bármilyen lehetőség arra, hogy Nagy-Britannia kimarad a háborúból? – kérdezte. – Akkor legalább nem kellene a hazád ellen harcolnom.

– Nem tudom – felelte a lány. – Holnap elválik. – Közelebb húzta magához Waltert. – Kérlek, szoríts magadhoz! – A férfi vállára hajtotta a fejét, és behunyta a szemét.

Fitz felháborodására vasárnap délután háborúellenes tüntetést tartottak a Trafalgar Square-en.

Keir Hardie munkáspárti képviselő tweedöltönybe öltözött a beszédhez. Tisztára, mint egy vadőr, gondolta Fitz. Nelson oszlopának talapzatáról ordított az otromba skót kiejtésével, meggyalázva a hős emlékét, aki a trafalgari csatában halt meg Angliáért.

Hardie azt mondta, hogy az elkövetkező háború a legnagyobb katasztrófa lesz, amit valaha látott a világ. Egy bányavidék választókerületét képviselte – az Aberowen közelében lévő Merthyrt. Egy cseléd törvénytelen fia volt, szenet bányászott, amíg be nem állt politikusnak. Mit tud ez a háborúról?

Fitz undorral elsietett, mert a hercegné teadélutánjára várták. A nagy szalonban belebotlott az elmerülten beszélgető Maudba és Walterba. Fájdalmas módon a válság egyre jobban eltávolította mindkettőtől. Szerette a húgát, és kedvelte Waltert, de Maud liberális, Walter pedig német volt, és ilyen időkben még beszélni is nehezére esett velük. Mindazonáltal igyekezett barátságosnak mutatkozni, amikor megszólította Maudot:

– Hallom, ma reggel viharos volt a kabinet ülése.

A lány bólintott.

– Churchill az éjjel mozgósította a flottát, anélkül hogy bárkit megkérdezett volna. John Burns ma reggel tiltakozásul lemondott.

– Nem színlelhetem, hogy sajnálom. – Burns régi radikális volt, a miniszterek közül ő ellenezte a leghevesebben a háborút. – Akkor hát a többiek támogatták Winston akcióját.

– Ímmel-ámmal.

– Ki a kicsit nem becsüli, az a nagyot nem érdemli. Rettenetes, hogy ebben az országos veszedelemben ezek a balos defetisták állnak a kormánykeréknél!

– Viszont elutasították Grey kérelmét, hogy kötelezzék el magukat Franciaország védelmében – mondta Maud.

– Akkor hát még mindig úgy viselkednek, ahogy az a gyávákhoz illik – felelte Fitz. Tudta, hogy megsérti a húgát, de túlságosan elkeseredett volt ahhoz, hogy fékezze magát.

– Nem egészen – válaszolta Maud egykedvűen. – Egyetértettek abban, hogy megakadályozzák a német hadihajók átkelését a La Manche csatornán, ha meg akarnák támadni Franciaországot.

Fitz felvidult egy kicsit.

– Nos, ez is valamit.

– A német kormány azt válaszolta, hogy nem áll szándékában hadihajókat küldeni a La Manche csatornába – szólt Walter.

Fitz a húgához fordult:

– Látod, mi az eredmény, ha nem engedünk?

– Fitz, ne légy már olyan önelégült! – felelte a lány. Ha belekeveredünk a háborúba, az azért lesz, mert a hozzád hasonlók nem követtek el mindent, hogy megakadályozzák!

– Csakugyan? – Fitz felháborodott. – Nos, hadd mondjak neked valamit! Tegnap este beszéltem Sir Edward Greyjel a Brook's Clubban. Grey-felkérte Franciaországot és a németeket, hogy tartsák tiszteletben Belgium semlegességét. A franciák azonnal beleegyeztek. – Kihívóan nézett Walterra. – A németek nem válaszoltak.

– Ez igaz. – Walter mentegetőzve megvonta a vállát. – Kedves Fitzem, te, mint katonaember, beláthatod, hogy egy ilyen kérésre nem mondhatunk sem igent, sem nemet anélkül, hogy fel ne tárnánk a szándékainkat.

– Belátom, de ennek fényében azt szeretném tudni, miért képzeli azt a húgom, hogy én háborúpárti vagyok, te pedig békepárti!

Maud megkerülte a kérdést.

– Lloyd George úgy gondolja, hogy Nagy-Britanniának csupán akkor kellene beavatkoznia, ha a német hadsereg jelentős mértékben behatol belga területre. Lehet, hogy ma éjjel ezt fogja javasolni a kormánynak.

Fitz tudta, hogy ez mit jelent. Dühösen válaszolt:

– Így hát engedélyt adunk a németeknek, hogy Belgium déli csücskén keresztül megtámadják Franciaországot?

– Feltételezem, pontosan ezt jelenti a javaslat.

– Tudtam – bólintott Fitz. – Az árulók! Azt tervezik, hogy kibújnak a kötelességük alól. Mindent megtesznek, hogy elkerüljék a háborút!

– Bár igazad lenne – mondta Maud.

Maudnak hétfő délután el kellett mennie a képviselőházba, hogy meghallgassa Sir Edward Grey parlamenti beszédét. Mindenki egyetértett abban, hogy ez a beszéd fordulópontot jelent. Herm néni elkísérte. Maud most az egyszer örült az öreg hölgy megnyugtató társaságának.

Ezen a délutánon dől el Maud sorsa és még sok ezer, hadköteles korú férfié. Attól függően, mit mond Grey, és hogyan válaszol a parlament, Európa-szerte asszonyok özvegyülnek meg, gyermekek maradnak árván.

Maud nem dühöngött többé. Talán belefáradt. Most már csak rettegett. Háború vagy béke, házasság vagy magány, élet vagy halál: ez a végzete.

Szabadnap volt, úgyhogy a város töméntelen bankára, hivatalnoka, jogásza, tőzsdei alkusza és kereskedője mind ráért. A többség a westminsteri hatalmas kormányépületek közelében gyülekezett abban a reményben, hogy elsőnek hallja meg a híreket. Fitz hétüléses Cadillacjének sofőrje lassan manőverezett a Trafalgar Square-en, a Whitehallnál és a Parliament Square-en nyüzsgő sokaságban. Borult, de meleg idő volt, a divatos ifjak szalmazsirardit viseltek. Maud megpillantotta az Evening Standard plakátját: A

KATASZTRÓFA SZÉLÉN.

A tömeg éljenzett, amikor az automobil a Westminster-palota elé kanyarodott, utána volt egy kis halk, csalódott morgás, amikor csak két hölgy szállt ki a kocsiból. A bámészkodók a hőseiket akarták látni, az olyan férfiakat, mint Lloyd George és Keir Hardie.

Ez a palota iskolapéldája a viktoriánus díszítő őrületnek, gondolta Maud. A követ agyonfaragták, mindent fával burkoltak, a padlót tarka kövekkel rakták ki, az üveget színesre festették, még a szőnyegek is mintásak.

A szabadnap ellenére a ház ülésezett. A terem zsúfolásig megtelt az Alsó- és a Felsőház tagjaival. Zömük a parlamenti formaruhát viselte, a fekete zsakettet fekete selyemcilinderrel. Csak a Munkáspárt tagjai dacoltak a formaságokkal: ők tweedöltönyben vagy utcai ruhában feszítettek.

Maud tudta, hogy a békepárt még mindig többségben van a kormányban. Tegnap este Lloyd George álláspontja győzött: a kormány nem mozdulna, ha Németország pusztán technikai értelemben lépné át a belga határt.

Az olaszok segítőkészen kinyilvánították semlegességüket, mondván hogy Ausztriával kötött szerződésük csak védelmi háború esetén kötelezi őket, márpedig Ausztria akciója Szerbia ellen nyilvánvalóan támadó jellegű. Mostanáig, gondolta Maud, Olaszország az egyetlen, amely értelmesen viselkedik.

Fitz és Walter a nyolcszögletű központi csarnokban várt rájuk. Maud rögtön rájuk rontott:

– Nem hallottam, mi történt ma reggel a kabinetben. Hát ti?

– Három további lemondás – felelte Fitz. – Morley, Simon és Beatichamp.

Mind a hárman háborúellenesek. Maud elcsüggedt, ugyanakkor meg is lepődött.

– Nem Lloyd George?

– Nem.

– Különös. – Dermesztő előérzete támadt. Hasadás lenne a békepártban?

– Lloyd George mit akar?

Walter válaszolt neki:

– Nem tudom, de sejtem. – Komoran nézett a lányra. – Németország tegnap este szabad áthaladást követelt Belgiumtól a csapatai számára. Maudnak elakadt a lélegzete.

Walter folytatta.

– A belga kormány tegnap este kilenckor ült össze, és hajnali négyig ülésezett, azután visszautasította a követelést, és azt mondta, harcolni fognak.

Ez iszonyú.

– Akkor hát Lloyd George tévedett – mondta Fitz. – A német hadsereg nem pusztán technikai értelemben lépi át a belga határt.

Walter semmit sem szólt, csak tehetetlenül széttárta a karját.

Maud attól félt, hogy a brutális német ultimátum és a belga kormány meggondolatlan csökönyössége alááshatja a békepártot. Belgium és Németország túlságosan emlékeztet Dávidra és Góliátra. Lloyd George jó érzékkel talán felmérte, hogy változóban a hangulat?

– Foglaljuk el a helyünket – mondta Fitz.

A balsejtelmektől szorongó Maud átment egy kis ajtón, majd felkapaszkodott egy hosszú lépcsőn a vendégek karzatára, amelyről le lehetett tekinteni a képviselőházra. Itt ülésezett a brit birodalom kormánya. Ebben a teremben döntenek annak a 444 millió embernek az életéről és haláláról, akik brit uralom alatt élnek. Valahányszor itt járt, Maudot mindig megdöbbentette, milyen kicsi a helyiség, egy átlagos londoni templom belső tere is nagyobb.

A kormánypárt és az ellenzék egymással szemben ült a hosszú padsorokban. A két oldalt elválasztó köz – a legenda szerint – éppen két kardhossznyi volt, hogy az ellenfelek ne tudjanak összecsapni. Az ülésterem a legtöbb vita idején csaknem üres volt, alig tucatnyi képviselő terpeszkedett a zöld bőrrel kárpitozott székeken. Ma azonban megteltek a padok, és azok a képviselők, akik nem találtak ülőhelyet, a bejárat mellett álltak. Csak az első sorok

voltak üresek, ezeket hagyományosan a minisztereknek tartották fönn a kormányoldalon, és az ellenzék vezetőinek a másikon.

Milyen jellemző, gondolta Maud, hogy a mai vita ebben a teremben zajlik le, és nem a Főrendi Házban. Sőt, Fitzhez hasonlóan, számos főnemes innen, a karzatról figyelte az eseményeket. Az Alsóház tekintélye abból származott, hogy tagjait a lakosság választotta – még akkor is, ha a felnőtt férfilakosságnak legföljebb a fele szavazhatott, a nők pedig egyáltalán nem. Asquith miniszterelnökségének fele azzal telt, hogy a főrendekkel harcolt, különösen amikor Lloyd George azt javasolta, hogy minden öregembernek juttatni kell egy szerény nyugdíjat. A küzdelem heves volt, de minden alkalommal az Alsóház győzött, aminek Maud szerint az volt az igazi oka, hogy az angol arisztokrácia rettegett a francia forradalom megismétlődésétől, így végül mindig meg lehetett egyezni velük.

Bejöttek azok, akiknek az első sorokban volt a helyük. Maud rögtön megérezte, milyen a hangulat a liberálisoknál. Asquith miniszterelnök mosolyogva mondott valamit a kvéker Joseph Pease-nek, Lloyd George pedig Sir Edward Greyjel beszélgetett.

– Istenem – motyogta a lány.

Walter, aki mellette ült, megkérdezte:

– Mi baj?

– Nézd – felelte Maud. – Mint a puszipajtások! Elsimították a nézeteltéréseiket.

– Ezt nem állapíthatod meg csak úgy ránézésre.

– De igen.

Belépett az ódivatú parókát viselő házelnök, és leült az emelvényen álló trónjára. Szólította a külügyminisztert. Grey fölállt, beesett arca sápadt és megviselt volt.

Nem volt valami jó szónok. Sokat beszélt, és fárasztóan. Ám a padokban szorongó képviselők és a zsúfolt karzaton ülő vendégek figyelmes csöndben és türelmesen várták a lényeget. Grey háromnegyed órán át beszélt, mielőtt szóba hozta Belgiumot. Utána végre-valahára részletesen ismertette a német ultimátumot úgy, ahogyan Walter egy órával korábban beszámolt róla Maudnak. A képviselők felvillanyozódtak. Maud látta, hogy nem alaptalanul félt: minden megváltozott. A liberális párt mindkét szárnya – a jobboldali imperialisták és a kis nemzetek jogait védelmező baloldal – egyaránt feldühödött.

Grey Gladstone-t idézve megkérdezte:

– Vajon az ügy körülményeire való tekintettel ez a hatalommal és befolyással megáldott ország csak némán áll, és tanúként szemléli a legocsmányabb bűn elkövetését, amely valaha is beszennyezte a történelem lapjait, hogy így a bűnös tettestársa legyen?

Ez ostobaság, gondolta Maud. Belgium megszállása nem a történelem legocsmányabb bűne – akkor mi volt a cawnpore-i mészárlás?[1] Hát a rabszolga-kereskedelem? Nagy-Britannia korántsem avatkozott be minden esetben, ha egy országot megszálltak. Nevetséges azt állítani, hogy az ilyen tétlenség a brit népet cinkossá tenné.

Azonban csak kevés jelenlévő látta így. Mindkét oldal képviselői éljeneztek. Maud felháborodva nézte a kormányoldal első sorait. Ma egyetértően bólogattak azok a miniszterek, akik tegnap még hevesen ellenezték a háborút: a fiatal Herbert Samuel; Lewis „Lulu" Harcomi; a kvéker Joseph Pease, a Békebizottság elnöke; és a legrosszabb, maga Lloyd George! Maud reménytelenül levonta a következtetést, hogy ha Lloyd George támogatja Greyt, ez azt jelenti, hogy a politikai küzdelemnek vége. A Belgiummal szembeni német fenyegetés egyesítette a frakciókat.

Grey nem tud olyan jól játszani a hallgatóság érzelmeivel, mint Lloyd George, és nem is zengeti úgy a hangját, mint egy ótestamentumi próféta, ahogy Churchill szokta; de ma nincs is szüksége efféle adottságokra, gondolta Maud. A tények elvégezték a munka javát. Walterhoz

[1] A szipojlázadás idején az indiai Kanpurban (akkor Cawnpore) a felkelők az ostrom végén a magukat megadó briteket Ot férfi és két nő kivételével lemészárolták. (A ford.)

fordult, és bőszülten suttogta:

– Miért? Miért tette ezt Németország?

A férfi arca fájdalmasan eltorzult, de a szokásos nyugodt logikával válaszolt:

– Belgiumtól délre a német–francia határt nagyon megerősítették. Ha ott támadunk, győzhetünk, de az túl sokáig tartana. Oroszországnak lenne ideje a mozgósításra, és hátba támadna minket. Egyetlen módon arathatunk gyors győzelmet: úgy, ha Belgiumon át támadunk.

– Ám ez azt is szavatolja, hogy Nagy-Britannia ellenetek vonul a háborúban!

Walter bólintott.

– De a brit hadsereg kicsi. Ti a haditengerészetre támaszkodtok, és ez nem tengeri háború lesz. Tábornokaink úgy gondolják, hogy Britannia nem igazán számít.

– Egyetértesz velük?

– Úgy hiszem, sosem okos dolog egy gazdag és hatalmas szomszédot magunk ellen bőszíteni. De ebben a vitában már alulmaradtam.

És ugyanez történt az utóbbi két hétben, gondolta kétségbeesetten Maud. Minden országban legyőzték a háborúellenes pártot. Az osztrákok megtámadták Szerbiát, holott nem kellett volna; az oroszok mozgósítottak tárgyalás helyett; a németek nem voltak hajlandók részt venni egy nemzetközi konferencián, ahol megtárgyalhatták volna a vitás kérdéseket; a franciáknak felajánlották, hogy maradjanak semlegesek, ők azonban gorombán elutasították az ajánlatot; most pedig a britek csatlakoznak hozzájuk, holott játszva az oldalvonalon kívül maradhattak volna!

Grey most ért szónoklata végére:

– Életfontosságú tényeket tártam a Ház elé, és ha, ami nem tűnik valószínűtlennek, arra kényszerülünk, méghozzá gyorsan, hogy állást foglaljunk ezekben a kérdésekben, akkor úgy hiszem, amennyiben az ország ráébred, mi forog kockán, mik a valódi problémák, milyen súlyos a Nyugat-Európa fölé tornyosuló fenyegetés, amint azt megpróbáltam érzékeltetni a Házzal, mindnyájunknak támogatnunk kell a megfelelő lépéseket, és nemcsak a képviselőház, hanem az egész ország határozottságával, elszántságával, bátorságával és kitartásával is.

Leült, és mindkét oldal megéljenezte. Nem volt szavazás, Grey nem is javasolt semmit; a képviselők reagálásából azonban tisztán látszott, hogy készen állnak a háborúra.

Fölállt az ellenzék vezére, Andrew Bonar Law, és közölte, hogy a kormány számíthat a konzervatívok támogatására. Maudot ez nem lepte meg: mindig is harciasabbak voltak a liberálisoknál. De azon már ugyanúgy megdöbbent, hasonlóan másokhoz, amikor az ír nacionalisták vezetője is ugyanezt mondta. Úgy érezte, mintha egy bolondokházában lenne. Hát ő az egyetlen a világon, aki békét akar?

Egyedül a Munkáspárt vezetője tiltakozott.

– Azt hiszem, téved – mondta Ramsay MacDonald, Greyre utalva. – Azt hiszem, téved a kormány, amelyet képvisel, és amelynek a nevében beszél. Azt hiszem, a történelem ítélete az lesz, hogy tévednek.

De senki nem hallgatott rá. Néhány képviselő máris elhagyta a termet. A karzat is kezdett kiürülni. Fitz fölállt, csoportjának többi tagja követte a példáját. Maud fásultan ment utánuk. Lent a teremben MacDonald éppen azt mondta:

– Ha a nagyon tiszteletre méltó úriember ma azzal jön ide, hogy a hazánk forog veszélyben, nem érdekelne, melyik párt tagja, vagy milyen osztályhoz tartozik, akkor támogatnánk... Mi értelme arról beszélni, hogy Belgiumot segítjük, amikor valójában egy európai háborúba visznek bele minket?

Maud elhagyta a karzatot, nem hallotta a folytatást.

Ez volt életének legrosszabb napja. Hazája belép egy szükségtelen háborúba, a bátyja és az a férfi, akit szeret, az életét fogja kockáztatni; ő elszakad a vőlegényétől, talán örökre. Minden remény oda. Hatalmába kerítette a kétségbeesés.

Fitz levezette őket a lépcsőn.

– Igazán érdekes volt, Fitz drágám – mondta Herm néni udvariasan, mintha egy tárlatra jöttek volna, amely jobbnak bizonyult, mint várták.

Walter megragadta Maud karját, és visszatartotta. A lány hagyta, hogy három-négy ember kerüljön eléjük, és Fitz ne hallhassa őket. De arra nem készült föl, ami következett.

– Gyere hozzám feleségül – mondta halkan Walter.

A lány szíve gyorsabban vert.

– Micsoda? – súgta vissza. – Hogyan?

– Kérlek, holnap gyere hozzám.

– Ezt nem lehet...

– Különleges engedélyem van. – Megütögette kabátjának szivarzsebét. – Pénteken jártam a chelsea-i anyakönyvi hivatalban.

Maud gondolatai összevissza kavarogtak.

– Megegyeztünk, hogy várunk – mondta, mert semmi más nem jutott az eszébe. Ahogy kiszaladt a száján, rögtön szerette volna visszaszívni.

De Walter máris folytatta.

– Vártunk. A válság eldőlt. A hazád és az enyém holnap vagy holnapután háborúban áll egymással. El fogom hagyni Angliát. Mielőtt elmennék, szeretnélek feleségül venni.

– De hát azt sem tudjuk, mi fog történni! – felelte Maud.

– Csakugyan nem tudjuk. Mindazonáltal, akármilyen jövő vár is ránk, szeretném, ha a feleségem lennél.

– De hát... – Maud elnémult. Tulajdonképpen miért ellenkezik? Walternak igaza van. Senki sem tudja, mi fog történni, de ez most nem számít. A felesége akar lenni, és ezen semmiféle elképzelhető jövő nem változtathat.

Mielőtt válaszolhatott volna, leértek a lépcsőn a központi előcsarnokba, amelyet betöltött a sokaság izgatott zsongása. Maud borzasztóan szeretett volna több kérdést föltenni Walternak, ám a gáláns Fitz ragaszkodott hozzá, hogy a tolongás miatt kikísérhesse a húgát és Herm nénit. A Parliament Square-en besegítette a két hölgyet a kocsiba. A sofőr beindította az automatikus kurblit, a motor fölmordult, az automobil simán elindult, Fitz és Walter pedig ott maradt az úttesten a tömegben, amely azért jött, hogy megtudja a sorsát.

Maud feleségül akart menni Walterhoz. Ebben az egyben biztos volt. Ebbe a gondolatba kapaszkodott, miközben kérdések és feltételezések zsongtak az agyában. Teljesítse Walter kérését, vagy jobb, ha vár? Ha beleegyezik, hogy holnap hozzámegy, kinek szóljon? Hova menjen a szertartás után? Együtt éljenek? Ha igen, hol?

Aznap este vacsora előtt a szobalánya behozott ezüsttálcán egy borítékot. Egyetlen lap volt benne, vastag, krémszínű papír, amelyen Walter precíz, egyenes betűi kéklettek:

Du. hat óra.

Drága szerelmem!

Holnap fél négykor várlak egy kocsiban Fitz házával szemben. A szükséges két tanút magammal hozom. Az anyakönyvvezető négy órára vár minket. Kivettem egy lakosztályt a Hyde Hotelben. Már bejelentkeztem, így mehetünk a szobánkba anélkül, hogy a portán várakoztatnának. Mr. és Mrs. Woolridge a nevünk. Viselj fátylat.

Szeretlek, Maud.

Vőlegényed, W.

Reszkető kézzel letette a papírt fésülködőasztalának fényezett mahagónilapjára. Kapkodta a levegőt. Mereven nézte a virágos tapétát, és igyekezett lecsillapodni.

A férfi jó időpontot választott: a délután közepe csöndes, Maud észrevétlenül kisurranhat a

házból. Herm néni ebéd után szundikál, Fitz pedig a Lordok Házában van.

Fitznek nem szabad tudni róla, mert megpróbálná visszatartani. Egyszerűen bezárhatja a szobájába. Még a bolondokházába is becsukathatja. Egy gazdag arisztokrata különösebb nehézség nélkül megteheti a nőrokonával. Csak két orvost kell találnia, akik bizonyítják, hogy nem lehet normális az, aki egy némethez akar hozzámenni.

Senkinek nem kell szólnia.

A hamis név és a fátyol arra utal, hogy Walter titokban akarja tartani a házasságkötést. A Hyde szerény szálloda Knigthsbridge-ben, valószínűtlen, hogy ott ismerőssel találkozzék. Beleremegett a várakozásba, amikor arra gondolt, hogy Walterral fogja tölteni az éjszakát.

De mit csinálnak másnap? Egy házasságot nem lehet az örökkévalóságig titkolni. Walter három napon belül elhagyja Angliát. Vele menjen? Attól félt, hogy ezzel ártana a karrierjének. Miként hihetnék el Walternak, hogy harcolni fog a hazájáért, amikor angol nőt vett feleségül? És ha bevonul, távol lesz az otthonától, akkor meg mi értelme Németországba utazni?

Noha semmit nem tudott, eltelt kéjes izgalommal.

– Mrs. Woolridge – mondta a hálószobának, és átfogta magát a karjával örömében.

Tizenegyedik fejezet

1914. augusztus 4.

Maud korán kelt, és odaült az öltözőasztalához, hogy levelet írjon. Volt a fiókjában egy köteg Fitz kék levélpapírjából, az ezüst tintatartót naponta feltöltötték. Drágám, kezdte, aztán abbahagyta, és gondolkozott.

Megpillantotta magát az ovális tükörben. A haja kócos volt, a hálóinge gyűrött, a homlokán egy mogorva ránc futott keresztül, a szája legörbült. Kipiszkált egy zöldségdarabkát a fogai közül. Ha így látná Walter, talán nem is akarná feleségül venni. Aztán eszébe jutott, hogy Walter pontosan ilyennek fogja látni holnap reggel az esküvő után. Különös gondolat volt, egyszerre ijesztő és izgalmas.

Azt írta:

Igen, tiszta szívemből a feleséged akarok lenni! De mi a terved? Hol laknánk?

Ezen töprengett fél éjszaka. Az akadályok irdatlannak tűntek.

Ha Angliában maradsz, deportálnak. Ha Németországba megyünk, sose láthatnálak, mert a hadseregben lennél, távol az otthonodtól.

Azonkívül Walter rokonsága még jobban megkeseríthetné az életét, mint a hatóságok.

Mikor szólunk a családjainknak a házasságról? Ne előre, mert Fitz kimódolná, hogy meggátolja. Ő és apád még utólag is támaszthatnak nehézségeket. Mondd el, mit gondolsz erről.

Szeretlek, drágám.

Lezárta a borítékot, ráírta Walter alig pár száz méternyire lévő lakásának címét, és csöngetett. Pár perccel később kopogtatott a komornája, egy széles mosolyú, pufók lány, akit Sandersonnak hívtak.

– Ha Mr. Ulrich nincs otthon, menjen el a német követségre, a Carlton House Terrace-ra – mondta Maud. – De mindenképpen várja meg a választ. Világos?

– Igenis, mylady!

– A személyzet többi tagjával nem szükséges közölnie, hogy mit csinál.

Sanderson fiatal arca elborult az aggodalomtól. Sok szobalány ismeri úrnőjének mellékútjait, de Maudnak sosem voltak titkos románcai, és Sanderson nem tanult meg alakoskodni.

– És mit mondjak, ha Mr. Grout megkérdezi, hova megyek? Maud töprengett egy pillanatig.

– Azt, hogy néhány intim női dolgot kell vásárolnia nekem. Grout ettől olyan zavarba jön, hogy azonnal elmúlik a kíváncsisága.

– Igenis, mylady!

Sanderson távozott, Maud pedig felöltözött.

Nem nagyon tudta, hogyan színlel majd egykedvűséget a család előtt. Fitz talán nem veszi észre a hangulatát – férfiaknak nem szokása –, ám Herm néni nem ilyen figyelmetlen.

Időben lement reggelizni, noha túl feszült volt ahhoz, hogy étvágya legyen. Herm néni füstölt heringet evett, Maud gyomra azonnal felfordult a hal szagától. Ő csak kávét ivott.

Egy perc múlva bejött Fitz. Szedett magának heringet a tálalóasztalról, és kibontotta a The Timest. Mit is csinálok normális helyzetben?, töprengett Maud. Politizálok. Most is azt kell tennem.

– Történt valami az este? – kérdezte.

– Találkoztam Winstonnal a kormányülés után – felelte Fitz. – Felkérjük a német kormányt, hogy vonja vissza Belgiumnak szóló ultimátumát.– Lenézően megnyomta a felkérjük szót.

Maud nem mert reménykedni.

– Ez azt jelenti, hogy még mindig nem adtuk föl a reményt a békére?

– Jelentheti – felelte a bátyja gúnyosan. – Akármit gondoljanak is a németek, nem valószínű, hogy megváltoztatják a véleményüket egy udvarias kéréstől.

– A fuldokló az utolsó szalmaszálba is belekapaszkodik.

– Mi nem kapkodunk szalmaszálakért. Ez egy hadüzenet bevezető szertartása.

Igaza van, gondolta gyászosan a lány. Minden kormány azt állítja, hogy nem akar háborút, csak belekényszerítik. Fitz semmi jelét sem adja annak, hogy tisztában lenne a rá leselkedő veszéllyel, nem érzékeli, hogy ez a diplomáciai pengeváltás halálosan megsebezheti. Szerette volna megvédeni, ugyanakkor legszívesebben megfojtotta volna az ostoba makacssága miatt.

Hogy lekösse magát valamivel, átfutotta a The Manchester Guardiant. Egész oldalas hirdetésben közölte a Semlegességi Liga felhívását és jelszavát: „Britek, tegyétek a kötelességeteket, tartsátok távol hazátokat a bűnös és ostoba háborútól!" Maud megörült, hogy vannak még emberek, akik úgy gondolkodnak, mint ő. Ám a háborút Úgysem akadályozhatják meg.

Bejött Sanderson, borítékot hozott egy ezüsttálcán. Maud döbbenten ismerte föl a papíron Walter kézírását. Elhűlt. Mit képzel a komornája? Annyit sem ért, hogy ha az eredeti levél titkos, akkor a válasznak is annak kell lennie?

Nem olvashatja el Walter levelét Fitz előtt. Majd kiugrott a szíve, mialatt színlelt közönnyel elvette a borítékot, a tányérja mellé ejtette, aztán még egy kis kávét kért Grouttól.

Mereven nézte az újságot, hogy elrejtse páni félelmét. Fitz nem cenzúrázta a postáját, de mint a család fejének, joga volt elolvasni minden levelet, amelyet a házában élő nőrokonoknak címeztek. Nincs az a tisztességes asszony, aki tiltakozna emiatt.

Be kell fejeznie a reggelit, amilyen gyorsan csak lehet, hogy aztán elvihesse a felbontatlan levelet. Megpróbált magába kényszeríteni egy pirítóst, leerőltette szikkadt torkán a morzsákat.

Fitz fölpillantott a The Timesból.

– El sem olvasod a levelet? – kérdezte, aztán húga rémületére hozzátette: – Úgy látom, ez Ulrich kézírása.

Maudnak nem volt választása. Egy tiszta késsel fölvágta a borítékot, és igyekezett

semleges kifejezést erőltetni az arcára.

Reggel kilenc.

Drága Szerelmem!

A nagykövetséget felszólították, hogy mindenki csomagoljon, fizesse ki a számláit, és álljon készen, hogy bármelyik pillanatban elhagyhassa Angliát.

Senkinek nem mondhatjuk el a tervünket. Holnap visszatérek Németországba, te pedig itt maradsz, és laksz továbbra is a bátyádnál. Általános vélemény szerint ez a háború nem tarthat tovább néhány hétnél vagy legrosszabb esetben hónapnál. Ha véget ér, és mi még élünk, mindenkivel tudatjuk boldogságunkat, és együtt kezdünk új életet.

Ha pedig nem élnénk túl a háborút, ó, kérlek, legalább egyetlen boldog éjszakát tölthessünk el úgy; mint férj és feleség.

Szeretlek.

W.

Ui.: Németország egy órája átlépte a belga határt.

Maud gondolatai örvényként kavarogtak. Titokban összeházasodni! Senki se tudja meg. Walterban továbbra is megbíznak a főnökei, mert nem tudják, hogy ellenséget vett feleségül; harcolhat, ahogy a becsülete megköveteli, akár a titkosszolgálatnál is dolgozhat. Maudnak továbbra is udvarolnak a férfiak, mert azt hiszik róla, hogy hajadon, de ezzel megbirkózik: évek óta kosarazza már ki az udvarlókat. Külön élnek, amíg nincs vége a háborúnak, de ez már csak néhány hónap!

Fitz fölrezzentette a gondolataiból.

– Mit ír?

Maud agya kiürült. Semmit sem árulhat el Fitznek. Mit válaszoljon erre a kérdésre? Lenézett a vastag, krémszínű papírra, az egyenes betűkre, és a pillantása rátalált az utóiratra.

– Azt, hogy Németország ma reggel nyolckor megszállta Belgiumot.

Fitz letette a villáját.

– Akkor hát elkezdődött. – Most az egyszer ő is megrendült.

– A kicsi Belgiumot – szólalt meg Herm néni. – Borzasztó, micsoda barbárok ezek a németek! – Kissé zavarba jött. – Kivéve természetesen Herr von Ulrichot. Ő elbűvölő.

– Ennyit a brit kormány udvarias kéréséről – jegyezte meg Fitz.

– Ez őrület – kesergett Maud. – Sok ezer embert ölnek meg egy háborúban, amelyet senki nem akart.

– Neked inkább támogatnod kéne a háborút – kötözködött Fitz. – Végtére is Franciaországot védjük, amely rajtunk kívül az egyetlen valódi demokrácia Európában. Ellenségeink pedig Németország és Ausztria, amelyeknek parlamentjei gyakorlatilag semmilyen hatalommal nem rendelkeznek.

– De a szövetségesünk Oroszország – felelte epésen Maud. – Azért fogunk harcolni, hogy megőrizzük Európa legbrutálisabb és legmaradibb monarchiáját.

– Egyetértek.

– A követségen mindenkit felszólítottak, hogy csomagoljon – folytatta a lány. – Lehet, hogy nem látjuk többé Waltert. – Hanyagul letette a levelet.

Nem jött be.

– Láthatnám?– kérdezte Fitz.

Maud megdermedt. Nem mutathatja meg. Bátyja nem csak őt zárná be: ha elolvassa azt a mondatot az egyetlen boldog éjszakáról, még pisztolyt fog, és agyonlövi Waltert.

– Láthatnám? – ismételte Fitz, és nyújtotta a kezét.

– Hát persze – mondta Maud. Még egy másodpercet habozott, aztán a levélért nyúlt. Az utolsó pillanatban támadt egy ihletett ötlete. Felborította a csészéjét, végiglocsolva kávéval a

papírt. – Ó, a manóba! – kiáltott fel. Megkönnyebbülve látta, hogy a kávétól szétfutott a kék tinta, a szavak máris olvashatatlanok.

Grout odajött, hogy feltakarítsa a rendetlenséget. Maud úgy tett, mintha neki akarna segíteni. Fölkapta a levelet, és összehajtotta, hogy azok a szavak is elmosódjanak, amelyek esetleg elkerülték a kávét.

– Ne haragudj, Fitz – mondta. – Bár tulajdonképpen nem is volt benne más fontos információ.

– Nem érdekes – mondta Fitz, és visszatért az újsághoz. Maud az ölébe tette a kezét, hogy ne látsszék a remegése.

És ez még csak a kezdet!

Az is bajos lesz, hogy egyedül távozzék a házból. Arisztokrata hölgy létére elvileg sehová sem mehet kíséret nélkül. A férfiak úgy tesznek, mintha azért csinálnék ezt, mert annyira féltik az asszonyaikat, de valójában ezzel is pórázon akarják tartani őket. Ez nyilván így is marad, amíg a nők nem kapnak szavazati jogot.

Maud a fél életét azzal töltötte, hogy kicselezze ezt a szabályt. Úgy kell kiosonnia, hogy senki se vegye észre. Ez meglehetősen nehéz műveletnek ígérkezik. Noha csak négy családtag él Fitz mayfairi házában, az épületben mindig legalább tucatnyi szolga tartózkodik.

Ráadásul egész éjjel ki kell maradnia, de úgy, hogy senki se jöjjön rá. Körültekintő alapossággal valósította meg a tervét.

– Fáj a fejem – mondta ebéd után. – Bea, megbocsátasz, ha ma este nem jövök le vacsorázni?

– Természetesen – bólintott Bea. – Segíthetek valamiben? Küldjek el Rathbone professzorért?

– Nem, köszönöm, semmi komoly. – A fejfájás, ami nem komoly, a szokott szépelgő kifejezés volt a havi tisztulásra, amelyet további megjegyzés nélkül elfogadott mindenki.

Eddig rendben.

Fölment a szobájába, csöngetett a komornájának.

– Lefekszem, Sanderson – vágott bele a gondosan kidolgozott beszédbe. – Valószínűleg ágyban is töltöm a napot. Kérem, szóljon a többi szolgának, hogy semmilyen indokkal ne zavarjanak. Lehet, hogy csöngetek majd a vacsoráért, bár kétlem: úgy érzem, tizenkét órát is tudnék aludni.

Ennek biztosítania kell, hogy a nap hátralévő részében senkinek se szúrjon szemet a távolléte.

– Gyengélkedik ladysége? – aggódott Sanderson. Egyes hölgyek sok időt töltenek az ágyban, de Mauddal ez ritkán fordult elő.

– A szokásos női baj, csak rosszabb, mint máskor.

Látta, hogy Sanderson nem hisz neki, hiszen ma már rábízott egy titkos üzenetet, ami még sosem történt meg vele. Sanderson tudja, hogy itt valami szokatlan történik. De a komorna nem tehet föl keresztkérdéseket az úrnőnek. Sanderson majd találgat.

– És ne keltsen föl reggel – tette hozzá Maud. Nem tudta, mikor ér haza, vagy hogyan lesz képes észrevétlenül beosonni a házba.

Sanderson távozott. Negyed négy volt. Maud gyorsan levetkőzött, azután körülnézett a szekrényében.

Nem szokott hozzá, hogy maga vegye elő a ruháit. Ez Sanderson dolga volt. Fekete kimenőruhájához volt egy fátylas kalapja, de az esküvőjén mégse viselhet feketét.

A kandalló fölötti órára pillantott: húsz perccel múlt három. Nem húzhatja tovább az időt.

Sikkes francia kreációt választott. Testhez álló fehér csipkeblúzt vett, amelynek magasított gallérja érvényre juttatta hosszú nyakát. Erre égszínkék ruha jött, annyira világos árnyalatú, hogy szinte fehérnek látszott, és a szoknyája a legújabb vakmerő divat szerint néhány centit

szabadon hagyott boka fölött. Széles karimájú, sötétkék szalmakalapot tett hozzá, ugyanolyan színű fátyollal, és kiegészítette a toalettet egy fehér szegélyű, vidám, kék napernyővel. Volt egy kék bársony, húzózsinóros táskája, amely illett a ruhájához. Beletett egy fésűt, egy üvegcse parfümöt és egy tiszta bugyit.

Az óra elütötte a fél négyet. Walter már odakint várakozik. Maud szíve hangosan dobogott.

Leengedte a fátylat, és megszemlélte magát az állótükörben. Nem éppen esküvői ruha, de úgy képzelte, az anyakönyvi hivatalban tökéletesen megfelel. Még sosem járt polgári esküvőn, így nem lehetett biztos benne.

Kivette a kulcsot a zárból, megállt a csukott ajtónál, ás hallgatózott. Senkivel nem akart találkozni, aki kérdéseket tehetett volna föl. Az talán nem baj, ha meglátja valamelyik inas vagy cipőpucoló fiú, mert azokat nem érdekli, mit csinál, de mostanra az összes szobalány tudja, hogy állítólag gyengélkedik, és ha összefut valamelyik rokonával, rögtön kiderül a csalás. A szégyenre fütyült, ő csak attól félt, hogy megpróbálják visszatartani.

Már éppen nyitotta volna az ajtót, amikor súlyos lépéseket hallott, és füstszagot érzett. Ez bizonyára Fitz: most végzett az ebéd utáni szivarjával, és indul a főrendi házba vagy talán a White's Clubba. Maud türelmetlenül várt.

Néhány percnyi csönd után kinézett. Egy lélek sem járt a széles folyosón. Maud kijött a szobájából, becsukta az ajtót, be is zárta, és a kulcsot a bársonytarsolyba süllyesztette. Most már, ha valaki be akarna nyitni, azt hiheti, hogy ő alszik odabent.

Nesztelenül végigment a szőnyeges folyosón a lépcső tetejéig, és onnan lenézett. Senki sem volt az előcsarnokban. Lesietett a lépcsőn. A fordulónál zajt hallott, és megdermedt. Az alagsorba vezető ajtó felpattant, és megjelent Grout. A lány visszafojtotta a lélegzetét. Figyelte a komornyik tar koponyáját, ahogy a kezében két kancsó portóival keresztülvág az előcsarnokon. Grout háttal volt a lépcsőnek, és úgy ment be az ebédlőbe, hogy föl sem nézett.

Ahogy becsukódott az ebédlő ajtaja, Maud sutba vágott minden óvatoskodást, és leszaladt a pihenőről a földszintre. Kirontott az utcára, és becsapta maga mögött az ajtót. Késve jutott eszébe, hogy jobban tette volna, ha csöndesen csukja be.

A csöndes mayfairi utca izzott az augusztusi napon. Maud körbenézett, látott egy ló vontatta halaskordét, egy gyerekkocsit toló dadát meg egy taxisofőrt, aki éppen a bérautó kerekét cserélte. Százméternyire az utca másik oldalán egy kék vászontetős, fehér automobil állt. Maud szerette az autókat, ezt is rögtön felismerte, hogy 10/30-as Benz, méghozzá Walter unokatestvéréé, Roberté.

Ahogy keresztülvágott az úttesten, Walter kiszállt az autóból. Maud szíve szárnyra kelt. A férfi világosszürke utcai öltönyt viselt, gomblyukában fehér szegfűvel. Tekintetük találkozott, és Maud látta Walter arcán, hogy az mindmostanáig kételkedett az ő eljövetelében. A gondolat könnyet csalt a szemébe.

Bezzeg most kigyúlt az arca az örömtől! Milyen különös és csodálatos, gondolta Maud, hogy ilyen boldogságot tudunk ajándékozni a másik embernek.

Aggodalmasan pillantott hátra a házra. Grout az ajtóban állt, jobbra-balra nézett, és értetlenül ráncolta a homlokát. Maud sejtése szerint a komornyik hallotta az ajtócsapódást. Elszántan visszafordította a fejét, csak előre nézett, és arra gondolt: végre szabad!

Walter kezet csókolt neki. Maud szerette volna rendesen megcsókolni, de a fátyol útban volt. Mellesleg nem is illik az esküvő előtt. Azért az illemet nem lehet teljesen sutba dobni.

A kormánynál Robert ült. Megemelte szürke cilinderét, amikor meglátta a lányt. Walter bízik benne. Ő lesz az egyik tanú.

Walter kinyitotta az ajtót, Maud beszállt a hátsó ülésre. Ott már ült valaki, akiben Maud fölismerte Ty Gwyn házvezetőnőjét.

– Nini, Williams! – kiáltotta.

Williams mosolygott.

– Mostantól szólíthatsz Ethelnek – mondta. – Én leszek a tanú az esküvődön.

– Hát persze, bocsáss meg – Maud hirtelen támadt hévvel átölelte. – Köszönöm, hogy eljöttél.

Az autó elindult.

Maud előrehajolt, és megkérdezte Waltertól:

– Hogy találtad meg Ethelt?

– Te mesélted, hogy járt a rendelődben. A címét dr. Greenwardtól kaptam. Tudtam, hogy benne megbízol, hiszen őt választottad gardedámnak Ty Gwynben.

Ethel apró bokrétát adott Maudnak.

– A menyasszonyi csokrod.

Rózsák voltak, korallszínű rózsák – a szenvedély virága. Eszerint Walter ismeri a virágnyelvet?

– Ki választotta?

– Az én javaslatom volt – mondta Ethel. – És Walternak tetszett, amikor elmagyaráztam neki a szín jelentését. – Elpirult.

Persze, gondolta Maud, Ethel tudja, milyen szenvedélyes a kapcsolatuk. Látta őket csókolózni.

– Tökéletes – mondta.

Ethel újnak tűnő, halványrózsaszín ruhát viselt, és rózsaszín rózsákkal díszített kalapot. Ezt bizonyára Walter fizette. Milyen figyelmes.

Végighajtottak a Park Lane-en, és Chelsea felé indultak. Férjhez megyek, gondolta Maud. Ha régebben elképzelte az esküvőjét, úgy gondolta, olyan lesz, mint a barátnőié, egy napig tartó, hosszú, unalmas ceremónia. Így jobb. Nincs tervezgetés, vendéglista, sem szállítók. Nem lesznek zsoltárok, sem beszédek, nem próbálják összecsókolni a részeg rokonok: csak a jegyespár lesz, és két rokonszenves ember, akikben megbíznak.

Kiverte a fejéből a jövőt. Európa háborúban áll, bármi megtörténhet. Ő most csak ezt a napot és ezt az éjszakát akarja élvezni.

A King's Roadon váratlanul elfogta az idegesség. Ethel kezébe kapaszkodott, hogy megnyugodjon. Hagymázas látomásában Fitz követte őket Cadillacjén, miközben azt üvöltötte: „Állítsák meg azt a nőt!” Viszszapillantott. Természetesen sem Fitz, sem az autója nem volt sehol.

Megálltak a chelsea-i városháza klasszikus homlokzata előtt. Robert karon fogta Maudot, és fölvezette a lépcsőn a bejáratig, Walter és Ethel kart karba öltve ment utánuk. A járókelők megálltak bámészkodni: mindenki szereti az esküvőket.

Az épület belsejét agyondíszítették viktoriánus stílusban. A padlót színes kövekkel burkolták, a falakat gipszstukkó borította. Eszményi helynek tűnt egy házasságkötéshez.

Várniuk kellett az előcsarnokban, mert az előző esküvőt fél négyre tűzték ki, és még nem ért véget. Ők négyen kis körbe álltak, és senkinek sem jutott eszébe semmi értelmes mondanivaló. Maud beszívta rózsáinak illatát, amely a fejébe szállt: úgy érezte magát, mintha felhajtott volna egy pohár pezsgőt.

Néhány perc múlva kiözönlött az előző esküvő násznépe: a menyasszony hétköznapi ruhát viselt, a vőlegény őrmesteri uniformist. Talán ők is villámházasságot kötöttek a háború miatt.

Maud és a többiek bementek a terembe. A dísztelen asztalnál helyet foglaló anyakönyvvezető zsakettet és ezüstszínű nyakkendőt viselt. A gomblyukában szegfű volt, amit Maud kedvesnek talált. Mellette egy tisztviselő ült zakóban. A jegyesek megmondták a nevüket: Mr. Von Ulrich, Miss Maud Fítzherbert. Maud fölemelte a fátylát.

– Miss Fitzherbert, tudja valamivel igazolni a személyazonosságát? – kérdezte az anyakönyvvezető.

A lány azt se tudta, miről beszél.

Értetlenségét látva az anyakönyvvezető megmagyarázta:

– Talán a születési anyakönyvi kivonatával?

Maudnak nem volt anyakönyvi kivonata. Nem tudta, hogy szükség lesz rá, de még ha tudja, akkor sem férhetett volna hozzá, mert Fitz a széfben tartotta a többi családi okmánnyal, többek között a végrendeletével együtt. Elfogta a pánik.

Ekkor megszólalt Walter:

– Ez talán megfelel. – Zsebéből előhúzott egy felbélyegzett, lepecsételt borítékot, amelyet Miss Maud Fitzherbertnek címeztek a gyermekrendelőbe. Nyilván akkor csente el, amikor dr. Greenwardnál járt. Milyen okos!

Az anyakönyvvezető megjegyzés nélkül visszaadta a borítékot, majd azt mondta:

– Kötelességem emlékeztetni önöket, hogy mennyire ünnepélyes és kötelező az eskü, amelyet most tesznek.

Maud kissé megsértődött a feltételezéstől, hogy ő ne tudná, mit tesz, aztán megértette, hogy a tisztviselő ezt mindenkinek elmondja.

Walter kihúzta magát. Hát ez az, gondolta Maud; innen nincs visszaút. Ő teljesen bizonyos benne, hogy Walter felesége akar lenni, de ami ennél is fontosabb, tökéletesen tisztában van vele, hogy betöltötte a huszonhármat, és még senkivel sem találkozott, akit akár futólag is el tudott volna képzelni férjnek. Összes férfiismerőse úgy kezelte őt és minden más nőt, mint a túl nagyra nőtt gyerekeket. Csak Walter volt más. Ő senkihez sem hasonlít.

Walter elismételte, amit az anyakönyvvezető mondott:

– Én, Walter von Ulrich, ezennel ünnepélyesen kijelentem, hogy nem tudok semmilyen törvényes akadályról, amely miatt ne léphetnék házasságra Maud Elizabeth Fitzherberttel. – Nem németesen, hanem angolosan ejtette a saját nevét.

Maud figyelte az arcát, miközben beszélt, határozott, csengő hangon.

Aztán Walter figyelte ünnepélyesen Maudot, amíg az végigmondta a házassági nyilatkozatot. Maudnak tetszett a komolysága. A legtöbb férfi, még az egészen okosak is, olyan bután viselkedik, ha nővel beszélget. Walter pontosan olyan értelmesen szólt hozzá, mint Roberthez vagy Fitthez, és – ami még szokatlanabb – odafigyelt, hogy Maud mit válaszol.

Az eskü következett. Walter a lány szemébe nézett, miközben kijelentette, hogy feleségéül kívánja, és ez alkalommal Maud hallotta a hangjában az érzelem remegését. Ez volt a másik, amit szeretett benne: a tudat, hogy ő eloszlathatja a férfi komolyságát. Képes rávenni, hogy remegjen a szerelemtől, a boldogságtól vagy a vágytól.

Ő is elmondta a fogadalmat.

– Tanúként szólítom az itt jelen lévő személyeket ahhoz, hogy én, Maud Elizabeth Fitzherbert téged, Walter von Ulrich, törvényes férjemül kívánlak. Nem remegett a hangja, kissé zavarta is, hogy nem hatódik meg látványosan, de ez nem az ő stílusa volt. Jobban szeretett flegma arcot mutatni még akkor is, ha nem volt az. Walter megértette ezt, és mindenkinél jobban tudta, milyen láthatatlan szenvedélyek viharzanak a lány szívében.

– Gyűrűjük van? – kérdezte az anyakönyvvezető. Maud erre sem gondolt, Walter viszont igen. Sima aranykarikát húzott elő a mellényzsebéből, megfogta Maud kezét, és a gyűrűsujjara húzta. Nyilván találomra választotta ki a méretet, de így is majdnem jó volt, talán még nagyobb is egy számmal a kelleténél. Mivel a házasságuknak titokban kell maradnia, holnaptól amúgy sem viseli egy darabig.

– Férjnek és feleségnek nyilvánítom önöket – mondta az anyakönyvvezető. – Megcsókolhatja a feleségét.

Walter puha csókot lehelt Maud szájára. Ő átkarolta a férfi derekát, és közelebb húzta magához.

– Szeretlek – suttogta.

Ismét megszólalt az anyakönyvvezető:

– Most a házassági bizonyítvány következik. Talán foglaljon helyet... Mrs. Ulrich.

Walter mosolygott, Robert kuncogott, Ethel halkan éljenzett. Maud sejtése szerint az

anyakönyvvezető élvezte, hogy elsőnek ő szólíthatja asszonynéven az újdonsült feleségeket. Valamennyien helyet foglaltak, és az anyakönyvvezető mellett ülő tisztviselő elkezdte kitölteni a házassági bizonyítványt. Walter az apja foglalkozásánál azt diktálta be, hogy katonatiszt, születési helye pedig Danzig. Maud közölte, hogy apja George Fitzherbert, foglalkozása gazdálkodó – csakugyan volt egy kis juhnyáj Ty Gwynben, így nem is hazudott olyan nagyot –, és ő Londonban született. Robert és Ethel tanúként aláírta a bizonyítványt.

Hirtelen mindennek vége lett, és ők kivonultak a szobából az előcsarnokba. Ott már várakozott egy újabb csinos menyasszony egy ideges vőlegénnyel, hogy holtig tartó szövetségre lépjen.

Mikor kart karba öltve lesétáltak a lépcsőn a járda mellett várakozó automobilhoz, Ethel maroknyi konfettit szórt a fejükre. Maud észrevett a bámészkodók között egy vele egykorú, középosztálybeli nőt, aki egy csomaggal jött ki egy boltból. A nő jól megnézte magának Waltert, azután Maudra sandított, és ő látta a szemében az irigységet. Igen, gondolta Maud, nagyon szerencsés lány vagyok.

Walter és Maud hátulra ült, Robert és Ethel előre. Ahogy elindultak, Walter megfogta Maud kezét, és megcsókolta. Azután összenéztek, és elnevették magukat. Maud már látott párokat, akik ezt tették, és mindig azt gondolta, hogy ez ostoba érzelgés, de most a világ legtermészetesebb dolgának tűnt.

Pár perc múlva megérkeztek a Hyde Hotelhez. Maud lebocsátotta a fátylát. Walter karon fogta, beléptek az előcsarnokba, és a lépcsőhöz indultak. Robert utánuk szólt:

– Megrendelem a pezsgőt.

Walter a legjobb lakosztályt bérelte ki, és megtöltötte virágokkal. Legalább száz korallszínű rózsa virított a szobában. Könnyek szöktek Maud szemébe, Ethelnek pedig elakadt a lélegzete a látványtól. Egy asztalkán nagy tál gyümölcs és egy doboz csokoládé várakozott. A délutáni nap besütött a nagy ablakokon a derűs színekkel kárpitozott székekre és díványokra.

– Helyezzük magunkat kényelembe – szólt Walter kedélyesen.

Miközben Maud és Ethel megszemlélte a lakosztályt, belépett Robert, aki után egy pincér hozta a pezsgőt és tálcán a poharakat. Walter kihúzta a dugót, és töltött. Amikor mindenkinek teli volt a pohara, megszólalt Robert:

– Szeretnék pohárköszöntőt mondani. – Megköszörülte a torkát, és Maud derültségére rögtön bele is vágott a szónoklatba. – Az én Walter unokatestvérem különös ember – kezdte. – Mindig idősebbnek tűnt nálam, noha valójában egykorúak vagyunk. Amikor együtt jártunk iskolába Bécsben, sohasem részegedett le. Ha esténként kiruccantunk a városba, hogy meglátogassunk bizonyos házakat, ő otthon maradt és tanult. Azt hittem, talán az a fajta, aki nem szereti a nőket. – Robert fanyarul elmosolyodott. – Igazából én indultam el azon az úton, de az már egy másik történet, ahogy az angolok mondják. Walter szereti a családját és a munkáját, és szereti Németországot is, de sosem szeretett nőt – mostanáig. Megváltozott. – Hamiskásan mosolygott. – Új nyakkendőket vásárol. Engem faggat, hogy mikor kell megcsókolni egy lányt, férfiak használhatnak-e kölnit, milyen színek állnak jól neki – mintha én tudnék bármit is a nőkről. És – ami szerintem a legborzalmasabb... ragtime-ot játszik!

A többiek nevettek. Robert fölemelte a poharát.

– Igyunk a nőre, aki ezeket a változásokat előidézte: az új asszonyra! Ittak, aztán Maud meglepetésére Ethel vette át a szót.

– Nekem jutott a feladat, hogy felköszöntsem az új férjet – közölte olyan hangon, mintha világéletében beszédeket mondott volna.

Honnan szorult ekkora önbizalom egy walesi szolgálóba? Aztán Maudnak eszébe jutott, hogy Ethel apja prédikátor és politikai aktivista; volt kitől tanulnia a lánynak.

– Lady Maud nem hasonlít egyetlen nőhöz sem, akivel valaha találkoztam – kezdte Ethel. – Amikor beálltam szobalánynak Ty Gwynbe, ő volt a család egyetlen tagja, aki egyáltalán

észrevett. Itt, Londonban, ha egy férjezetlen fiatal nőnek gyereke születik, a legtiszteletreméltóbb hölgyek az erkölcs romlásáról mennydörögnek – de Maud gyakorlati segítséget nyújt nekik. A londoni East End negyedben szentként tisztelik. Mindazonáltal neki is vannak hibái, mégpedig súlyosak.

Húha, gondolta Maud.

– Túl komoly ahhoz, hogy egy normális férfit vonzzon – folytatta Ethel. – Londonban az összes jó partinak számító férfit elbűvölte szédületes külsejével és elevenségével, ám rögtön el is ijesztette őket eszével és kíméletlen politikai tisztánlátásával. Nem most jöttem rá, milyen kivételes férfi kellene ahhoz, hogy meghódítsa. Mert annak okosnak, de nyitottnak, szigorú erkölcsűnek, de nem vaskalaposnak kellene lennie: olyannak, aki erős, de nem basáskodó. – Ethel elmosolyodott. – Úgy gondoltam, hogy ez lehetetlen. És akkor, januárban egy férfi Aberowen felől feljött a hegyre taxival, belépett Ty Gwynbe, és a várakozás véget ért. – Fölemelte a poharát. – A vőlegényre!

Valamennyien ittak, azután Ethel karon fogta Robertet.

– Most már elvihet vacsorázni a Ritzbe, Robert – mondta. Walter meglepődött.

– Azt hittem, hogy együtt vacsorázunk, itt – mondta.

Ethel csúfondárosan nézett rá.

– Ne legyen már ilyen oktondi – korholta kedvesen. Az ajtóhoz indult, maga után vonszolva Robertet.

– Jó éjt – mondta Robert, noha még csak hat óra volt, Kimentek, becsukták az ajtót maguk után.

Maud kacagott. Walter azt mondta:

– Ez a házvezetőnő hihetetlenül értelmes.

– Megért engem – mondta Maud. Az ajtóhoz ment, elfordította a kulcsot. – Most pedig – mondta – irány a hálószoba.

– Talán inkább magadban vetkőznél le? – kérdezte Walter aggodalmas képpel.

– Nem igazán – felelte Maud. – Nem szeretnéd nézni?

A férfi nagyot nyelt, és amikor megszólalt, kissé rekedt volt a hangja.

– De igen – mondta. – Megnézném. – Kitárta a hálószoba ajtaját, és Maud bevonult.

Látványos vakmerősége ellenére Maud idegesen ült le az ágy szélére, hogy levegye a cipőjét. Senki sem látta meztelenül nyolcéves kora óta. Nem tudta, hogy szép-e a teste, mert sose látta senki másét. A múzeumi aktokhoz képest kicsi melle és széles medencéje volt. És szőr nőtt a lába között, amit a festők sosem ábrázoltak. Vajon csúnyának találja Walter?

A férfi levette a zakóját, a mellényét, és pedánsan fölakasztotta őket. Maud úgy gondolta, hogy egyszer majd ezt is megszokják. Mindenki ezt csinálta minden időben. De most valahogy furcsának érezte, sokkal jobban félt, mint amennyire izgult.

Lehúzta a harisnyáját, és levette a kalapját. Más fölösleges nem volt rajta. A következő lesz a nagy lépés. Fölállt.

Walter abbahagyta a nyakkendője oldozgatását.

Maud gyorsan kikapcsolta a ruháját, és a földre ejtette. Azután ledobta az alsószoknyáját, a csipkeblúzt pedig áthúzta a fején. Megállt alsóruhában a férje előtt, és az arcát nézte.

– Nagyon szép vagy – mondta az félig-meddig suttogva.

Maud elmosolyodott. Walter mindig a megfelelő dolgot mondja.

Walter magához ölelte és megcsókolta. Maud idegessége feloldódott. Kóstolgatta a férfi szájának érintését, ajkának puhaságát, bajuszának szúrását. Megsimogatta az arcát, megszorongatta a fülcimpáját, keze végigfutott a nyakán. Fokozottan érzékelt mindent, és közben azt gondolta: ez most már mind az enyém!

– Feküdjünk le – mondta Walter.

– Ne – mondta Maud. – Még ne! – Hátrébb húzódott. – Várj! – Levette az alsóingét, amely alatt már csak egy új divatú melltartót viselt. A háta mögé nyúlt, kikapcsolta, és a

padlóra dobta. Kihívóan nézett Walterra, hogy merjen kifogásolnivalót találni a mellében!

– Csodálatos – szólt a férfi. – Megcsókolhatom?

– Azt teszel vele, amit akarsz – felelte Maud, és kéjesen erkölcstelennek érezte magát.

Walter lehajtotta a fejét, megcsókolta a felesége egyik mellét, aztán a másikat, finoman végighúzta ajkát a mellbimbókon, amelyek hirtelen fölmeredtek, mintha lehűlt volna a levegő. Maudnak váratlanul kedve támadt ugyanezt tenni vele. Furcsállná vajon Walter?

Férje talán örökké csókolgatta volna a mellét, ám Maud gyengéden eltolta.

– Vedd le a ruhádat – mondta. – Gyorsan!

Walter levetette a cipőjét, a zokniját, a nyakkendőt, az ingét, a trikóingét és a nadrágot; aztán elbizonytalanodott.

– Szégyellem magam – mondta nevetve. – Nem tudom, miért.

– Először én – mondta Maud. Kioldotta a nadrágja zsinórját, és lehúzta magáról. Mire felpillantott, már Walter is meztelen volt, és Maud ámultan látta, hogy a hímvesszője mereven ágaskodik ágyékának világos szőrpamatából. Eszébe jutott, hogyan markolta meg az operában a nadrág szövetén át, és most ismét meg akarta érinteni.

– Most már lefekhetünk? – kérdezte a férfi.

Ez olyan pedánsan hangzott, hogy Maud elnevette magát. Walter arcán átsuhant a sértettség, mire Maud azonnal bocsánatot kért.

– Szeretlek – mondta. A férfi arca rögtön felderült. – Kérlek, feküdjünk le. – Olyan izgatott volt, hogy úgy érezte, mindjárt szétrobban. Először csak feküdtek, csókolóztak, simogatták egymást.

– Szeretlek – ismételte Maud. – Mikor fogod megunni, hogy ezt mondom neked?

– Soha – felelte a férfi gálánsan.

Maud hitt neki.

Walter egy idő után megkérdezte:

– Most? – Maud bólintott.

Széttárta a lábát. Walter ráfeküdt, a könyökével tartva a testsúlyát. Maud megfeszült a várakozástól. Walter áthelyezte a testsúlyát a bal könyökére, és a felesége combjai közé nyúlt. Maud először azt érezte, hogy a férfi ujjai széttárják a nyirkos ajkakat, aztán valami vastagabb következett. A férfi előrelökte a csípőjét, és Maud hirtelen fájdalmat érzett. Feljajdult.

– Ne haragudj – mondta Walter. – Bántottalak. Borzasztóan sajnálom.

– Csak egy kicsit várj – kérte Maud. A fájdalom nem volt nagyon erős. Leginkább meghökkent tőle. – Próbáld még egyszer – mondta. – Csak gyengéden.

Érezte, ahogy a hímvessző vége ismét megérinti a szeméremajkát, és tudta, hogy nem lesz képes beléhatolni: vagy túl nagy, vagy a lyuk túl szűk, vagy mindkettő. De azért hagyta, hadd nyomakodjék, és közben reménykedett. Fájt, de most összeszorította a fogát, hogy ne jajgasson. Semmire se ment az önfegyelemmel. Pár perc múlva Walter abbahagyta.

– Nem megy be – mondta.

– Mi a baj? – kérdezte boldogtalanul Maud. – Azt hittem, hogy magától megtörténik.

– Nem értem – mondta a férfi. – Nincs valami sok tapasztalatom.

– Nekem meg semmi sincs.

Lenyúlt, és megragadta a hímvesszőt. Szerette a tapintását, mert kemény volt, mégis selymes. Megpróbálta bemanőverezni magába, megemelte a csípőjét, hogy könnyebb legyen, de Walter egy idő után elhúzódott:

– Ó! Bocsáss meg! Nekem is fáj.

– Gondolod, hogy nagyobb vagy a szokottnál? – kérdezte bátortalanul Maud.

– Nem. Amikor katonáskodtam, sok férfit láttam meztelenül. Némelyik fickónak óriási nagy van, és roppant büszkék rá, de az enyém átlagos, és különben is, sosem hallottam senkitől, hogy ilyesfajta nehézségről panaszkodott volna.

Maud bólintott. Az egyetlen másik hímvessző, amit valaha látott, Fitzé volt, emlékezete

szerint ugyanolyan méretű, mint Walteré.

– Talán én vagyok túl szűk.

Walter a fejét rázta.

– Tizenhat éves koromban voltam Roberték kastélyában Magyarországon. Volt ott egy szobalány, Greta, aki nagyon... temperamentumos volt. Nem közösültünk, de szereztünk némi tapasztalatot. Úgy érintettem meg, ahogy téged a Sussex House-ban. Remélem, nem haragszol, hogy ilyenekről beszélek.

Maud megcsókolta az állát.

– A legkevésbé sem.

– Gréta nem nagyon különbözött tőled azon a tájon.

– Akkor hát mi a baj?

Walter felsóhajtott, legurult a nőről. Karját Maud feje alá fúrta, magához húzta a feleségét, megcsókolta a feje búbját.

– Hallottam, hogy az új házasoknak lehetnek nehézségeik. Néha a férfi olyan ideges, hogy nem képes a merevedésre. Hallottam másokról is, akik olyan izgalomba jönnek, hogy még a közösülés előtt elélveznek. Azt hiszem, türelmesnek kell lennünk, szeretnünk kell egymást, és majd meglátjuk, mi történik.

– De hát csak egy éjszakánk van!

Maud sírva fakadt.

Walter megsimogatta, és azt mondta:

– No, no!

De ez sem segített. Maud csődtömegnek érezte magát. De nagyon okosnak hittem magamat, gondolta, elszöktem a bátyámtól, és titokban hozzámentem Walterhoz, erre kudarcba fullad az egész. Csalódott volt maga miatt, de még inkább Walter miatt. Milyen szörnyű lehet neki: huszonnyolc éves koráig vár, azután elvesz egy nőt, aki még csak ki sem tudja elégíteni!

Bár megbeszélhetné valakivel, egy másik nővel – de kivel? Herm nénivel? Még a gondolata is nevetséges! Némelyik nőnek a szobalánya a bizalmasa, de ő sosem volt ilyen kapcsolatban Sandersonnal. Talán Ethellel kéne. Tulajdonképpen azt is Etheltől tudja, hogy teljesen normális dolog a szőr a lába között. Ám Ethel elment Roberttel.

Walter felült.

– Rendeljünk vacsorát és talán egy üveg bort – mondta. – Elüldögélünk majd mint férj és feleség, erről-arról beszélgetünk egy darabig. Később ismét próbálkozunk.

Maudnak nem volt étvágya, és nem tudta elképzelni, milyen „erről-arról” beszélgethetnének, de nem jutott eszébe semmi okosabb, így hát beleegyezett. Búbánatosan felöltötte a ruháit. Walter gyorsan felöltözött, átment a szomszéd szobába, és csöngetett a pincérnek. Hallotta, hogy hideg húst, füstölt halat, salátát és egy üveg rajnai fehér bort rendel.

Maud leült a nyitott ablakhoz, és lenézett az utcára. Egy újság plakátja virított odalent: BRIT ULTIMÁTUM NÉMETORSZÁGNAK. Waltert megölhetik ebben a háborúban. Nem akarta, hogy szűzen haljon meg.

Walter szólt neki, amikor az étel megérkezett. Maud átment hozzá. A pincér megterített fehér abrosszal, és füstölt lazacot, szeletelt sonkát, salátát, paradicsomot, uborkát, szeletelt fehér kenyeret szolgált fel. Maud nem volt éhes, de ivott a fehér borból, amit kitöltött, és csipegetett a lazacból, hogy mutassa jóakaratát.

Végül csakugyan beszélgettek erről-arról. Walter a gyermekkoráról, az anyjáról, az etoni évekről; Maud a mulatságokról, amelyeket az apja idejében rendeztek Ty Gwynben. Az ország leghatalmasabb emberei voltak a vendégek, és az anyjának úgy kellett beosztani a szobákat, hogy a nagy emberek a szeretőik közelébe kerüljenek.

Maud először tudatosan csevegett, mintha idegenek lennének, akik alig ismerik egymást; de hamarosan ellazultak, visszacsúsztak a szokott bizalmas diskurzusba, és ő azt mondta, ami

az eszébe jutott. A pincér elvitte a vacsora maradékát, ők átültek a díványra, ahol tovább beszélgettek egymás kezét fogva. Találgatták, hogyan élhetnek nemi életet mások: a szüleik, Fitz, Robert, Ethel vagy akár a hercegné. Maud lenyűgözve hallgatta, milyenek a Roberthez hasonló férfiak: mikor találkoznak, miről ismerik föl egymást, és mit csinálnak. Úgy csókolóznak, mint a férfiak a nőkkel, mondta Walter, aztán azt csinálják egymással, amit ők az operában, meg még sok minden mást... Azt állította, hogy a részletekben nem biztos, de Maud szerint inkább restellte elmondani. Meglepődött, amikor a kandallón éjfélt ütött az óra.

– Feküdjünk le – mondta. – A karjaidban akarok feküdni, ha nem az történik, aminek kellene.

– Jól van. – Walter fölállt. – Nem haragszol, ha előbb valami mást csinálok? Van egy telefon az előcsarnokban, amely a vendégeknek van fenntartva. Szeretnék telefonálni a követségre.

– Természetesen.

Kiment. Maud elment a folyosón a mosdóba, azután visszatért a lakosztályba. Levetkőzött, és meztelenül feküdt az ágyba. Szinte úgy tetszett neki, hogy nem is érdekli, mi történik. Szeretik egymást, együtt vannak, és ha csak ennyi esik köztük, hát akkor ennyi is elég.

Walter néhány perccel később tért vissza. Az arca komor volt, és Maud azonnal tudta, hogy rossz híreket hallott.

– Anglia hadat üzent Németországnak – mondta Walter.

– Ez borzasztó!

– A hadüzenetet egy órája vették át a követségen. Az ifjú Nicholson hozta egyenesen a külügyminisztériumból, és az ágyból húzta ki Lichnowsky herceget.

Úgyszólván bizonyosra vették, hogy ez következik, de a valóság mégis letaglózta Maudot. Látta, hogy Walter is fel van dúlva.

Automatikusan vetkőzött, mintha évek óta ezt tenné Maud jelenlétében.

– Holnap távozunk – mondta. Levette az alsónadrágját, és Maud látta, hogy a pénisze normális állapotban kicsi és ráncos.

– Tíz órára a Liverpool pályaudvaron kell lennem a holmimmal.

Lekapcsolta a villanylámpát, és bemászott az ágyba Maud mellé.

Feküdtek, meg sem érintették egymást, és Maud egy félelmes pillanatig azt hitte, így fognak elaludni, azután a férje odafordult hozzá, magához ölelte, és szájon csókolta. Mindennek ellenére Maudot elöntötte a vágy; szinte olyan volt, mintha a bajoktól még türelmetlenebbül éhezne Walterra. Érezte, hogy a férfi hímvesszője megvastagodik, és keményen nyomja az ő puha hasát. Walter a következő pillanatban ráfeküdt. Most is a bal karjára támaszkodott, mint az előbb, és a jobb kezével érintette meg őt. Maud most is érezte, ahogy a kemény hímvessző nekifeszül. Most is fájt, mint az előbb, de csak egy pillanatig. Ez alkalommal belécsusszant.

Még volt egy pillanatnyi ellenállás, aztán Maud elvesztette a szüzességét. Walter hirtelen tövig beléje merült, és máris összeforrtak a világ legősibb ölelésében.

– Hála az égnek – mondta Maud; aztán a megkönnyebbülést felváltotta az öröm. A férjével egyszerre mozgott a boldog ritmusra. Végre szeretkeztek.

Második rész

A TITÁNOK HÁBORÚJA

Tizenkettedik fejezet

1914. augusztus eleje–vége

Katyerina magánkívül volt. Amikor egész Szentpétervárt teleragasztották mozgósító plakátokkal, beült Grigorij szobájába a bérkaszárnyában, sírva túrt bele hosszú, szőke hajába, és kétségbeesetten hajtogatta:

– Most mitévő legyek? Mitévő legyek?

Hogy szerette volna Grigorij átölelni, lecsókolni arcáról a könnyeket, és megígérni, hogy sosem hagyja el! De nem ígérhetett ilyet, és különben is, Katyerina az öccsét szerette.

Grigorij már leszolgálta a katonaidejét, ezért tartalékos volt, elvileg harcra kész. Valójában a kiképzés főleg menetelésből és útépítésből állt. Ettől függetlenül arra számított, hogy az elsők között hívják be.

Forrt benne a düh. A háború éppen olyan bárgyú és értelmetlen dolog, mint minden, amit Miklós cár csinál. Meggyilkolnak valakit Boszniában, erre egy hónappal később Oroszország hadban áll Németországgal! Munkások és parasztok ezreit ölik majd meg mindkét oldalon, és semmit sem érnek el vele. Az egész csak azt bizonyította, amit Grigorij és minden ismerőse tudott, hogy az orosz arisztokrácia túl ostoba a kormányzáshoz.

Még ha életben marad is, a háború szétzúzza a terveit. Most arra gyűjtött, hogy vásárolhasson még egy jegyet Amerikába. A Putyilovnál kapott fizetéséből két-három év alatt összejöhetne a pénz, de a zsoldból egy örökkévalóságig is eltarthat. Hány évig kell még elszenvednie a cári uralom igazságtalanságát és kegyetlenségét?

Ennél is jobban aggódott Katyerina miatt. Mi lesz vele, ha neki háborúba kell mennie? Három másik lánnyal lakott együtt a bérkaszárnya egyik szobájában, a Putyilov-gyárban dolgozott, töltényhüvelyeket csomagolt kartonpapír dobozokba. De ha megszületik a kicsi, abba kell hagynia a munkát, legalábbis egy időre. Grigorij nélkül miből tartja el magát és a gyereket? Reménytelen helyzetbe kerül, és Grigorij tudta, mit csinálnak a parasztlányok Szentpétervár utcáin, ha rettenetesen szükségük van a pénzre. Az isten őrizzen meg attól, hogy Katyerinának magát kelljen árulnia!

Ennek ellenére nem hívták be sem az első napon, sem az első héten. Az újságok szerint két és fél millió tartalékost mozgósítottak július utolsó napjaiban, de ez csak mese volt. Ilyen sok embert összeszedni, egyenruhába öltöztetni, frontra vonatoztatni nemhogy egy nap, de még egy hónap alatt sem lehetséges. Csoportokban hívták be őket, némelyeket előbb, másokat később.

Leperegtek az augusztus első, forró napjai, és Grigorij már kezdte azt gondolni, hogy talán kihagyhatták. Idegtépő lehetőség volt. A reménytelenül szervezetlen országnak a hadsereg volt az egyik legrosszabbul vezetett intézménye; akár ezreket is elnézhetnek pusztán trehányságból.

Katyerina rászokott arra, hogy kora reggel átjöjjön Grigorij szobájába, amikor a férfi a reggelijét készítette. Ez volt Grigorij napjának fénypontja. Mindig megmosakodott és felöltözött, mire a lány megjelent hálóingesen, ásítozva, bűbájosan kócos hajjal. Feszült rajta az ing, mert hízott. Grigorij úgy számolta, hogy négy és fél hónapos terhes lehet. A melle és a csípője megnőtt, a hasán már látszott a kis dudor. Buja teltsége egyszerre volt kín és gyönyörűség. Grigorij mindent megpróbált, hogy ne meresszе rá túlságosan a szemét.

Egy reggel akkor lépett be, amikor Grigorij éppen két tyúktojást kavargatott egy serpenyőben. Már nem kását főzött reggelire: az öccse születendő gyerekének jó étel kellett, hogy erős és egészséges legyen. A legtöbb napon valami táplálót osztott meg Katyerinával: sonkát, heringet vagy a lány kedvencét, a kolbászt.

Katyerina folyton éhes volt. Asztalhoz ült, vágott magának egy vastag szelet fekete kenyeret, és enni kezdte, mert túlságosan türelmetlen volt ahhoz, hogy várjon.

– Ha elesik egy katona, ki kapja meg a pénzét? – kérdezte tele szájjal. Grigorijnak eszébe

jutott, hogy meg kellett adnia a legközelebbi rokonának a nevét és címét.
– Az én esetemben Lev – mondta.
– Kíváncsi vagyok, eljutott-e már Amerikába.
– El kellett. Nem tarthat nyolc hétig, hogy odajusson.
– Remélem, talált munkát.
– Emiatt nem kell aggódnod. Nem lesz vele semmi baj. Mindenkivel rögtön megkedvelteti magát.
Hirtelen elöntötte a düh. Levnek kéne itt lennie Oroszországban, hogy vigyázzon Katyerinára meg a születendő gyerekére, és izguljon a behívó miatt, miközben Grigorij elkezdené hosszú ideje tervezett új életét, amelyre félretette a pénzét. De Lev elhappolta tőle a lehetőséget. Katyerina mégis azért a férfiért nyugtalankodik, aki elhagyta, és nem azért, aki maradt.
– Biztosra veszem, hogy jól megy a dolga Amerikában, mégis szeretném, ha kapnék már tőle egy levelet – mondta a lány.
Grigorij kemény sajtot reszelt a tojásra, és megsózta. Lehangoltan töprengett, hogy egyáltalán fognak-e hallani hírt Amerikából valamikor. Lev sosem volt érzelgős, úgy is dönthetett, hogy lerázza magáról a múltját, ahogy a gyík vedli le a régi bőrt. De kímélni akarta Katyerinát, és nem öntötte szavakba a gondolatot, mert a lány még mindig abban reménykedett, hogy Lev érte küldet.
– Mit gondolsz, harcolni fogunk? – kérdezte a lány.
– Ha rajtam múlik, nem. Kiért harcolnánk?
– Azt mondják, Szerbiáért.
Grigorij kitálalta a tojást két tányérba, és az asztalra tette.
– A kérdés az, hogy Szerbiában ki fog zsarnokoskodni: az osztrák császár vagy az orosz cár. Kétlem, hogy a szerbek az egyiket jobban szeretnék a másiknál, de engem biztosan hidegen hagy.
Enni kezdett.
– Akkor a cárért.
– Érted harcolok, Levért, magamért, a babádért... de a cárért? Szó se lehet róla.
Katyerina befalta a tojást, és egy újabb karéj kenyérrel kitörölte a tányért.
– Neked milyen fiúnév tetszik?
– Az apám Szergej volt, az öregapám Tyihon.
– Nekem a Mihail tetszik – mondta a lány. – Mint az arkangyal. – Sokan szeretik. Azért olyan gyakori.
– Talán Levnek kellene hívnom. Vagy éppen Grigorijnak.
Grigorij meghatódott. Boldog lenne, ha az unokaöccse az ő nevét viselné. De nem akart követelőzni.
– A Lev is szép név – mondta.
Megszólalt a gyár sípja – hangját az egész Narvai kerületben hallani lehetett –, és Grigorij fölállt, hogy elinduljon.
– Majd én elmosogatok – mondta Katyerina. Az ő munkája csak hétkor kezdődött, egy órával később, mint Grigorij műszakja.
Odatartotta az arcát, hogy Grigorij megcsókolja. Futó csók volt, a férfi nem engedett meg magának hosszabbat, de azért élvezte a lány bőrének selymes simaságát és nyakának meleg, álmos illatát.
Azután föltette a sapkáját, és kiment.
Már ilyen korán is párás meleg volt. Izzadni kezdett, miközben fürgén lépkedett az utcákon.
A Lev távozása óta eltelt két hónapban Grigorij és Katyerina kényszeredett barátságot kötött. A lány rászorult a segítségre, a férfi a gondját viselte, de ez egyiküknek sem volt

kívánatos állapot. Grigorij szerelmet akart, nem barátságot. Katyerina Levet akarta, nem Grigorijt. A férfinak mégis volt egy kevés öröme abban, hogy előteremtheti a lánynak a megfelelő kosztot. Ez volt az egyetlen mód, amellyel kifejezhette szerelmét. Ez aligha maradhat így sokáig, de most nehéz hosszú távra tervezni. Még mindig nem mondott le róla, hogy elmenekül Oroszországból, és valamiként eljut az ígéret földjére, Amerikába.

A gyárkapura új mozgósítási plakátokat ragasztottak. Valóságos tömeg tolongott előttük, az írástudatlanok a többieknek könyörögtek, hogy olvassák fel a szöveget. Grigorij mellett Iszaak állt, a futballcsapat kapitánya. Egyidősek voltak, együtt is katonáskodtak. Grigorij átfutotta a falragaszt, az egységüket kereste.

Ma rajta volt a listán.

Ismét megnézte, de nem tévedett: a narvai ezred.

Végignézte a neveket, és megtalálta a sajátját.

Valamiért nem tudta elhinni, hogy megtörténhet. Pedig csak magát ámította. Huszonöt éves, erős, egészséges férfi, tökéletes katonának való. Hát persze hogy elviszik a háborúba.

Mi lesz Katyerinával? És a gyerekkel?

Iszaak hangosan káromkodott. Az ő neve is ott volt a listán. Valaki azt mondta mögöttük:

– Nem kell aggódni.

Megfordultak és meglátták a magas, vékony Kanyint, az öntöde barátságos ellenőrét, a harmincas éveiben járó mérnököt.

– Nem kell aggódni? – kérdezte bizalmatlanul Grigorij. – Katyerina viselős Levtől, és senki sincs, aki vigyázzon rá. Most mit csináljak?

– Jártam annál az embernél, aki ebben a kerületben intézi a mozgósítást – felelte Kanyin. – Megígérte nekem, hogy a munkásaimmal kivételt tesz. Csak a bajkeverőket viszik el.

Grigorij szíve ismét ugrott egyet a reménységtől. Ez túl jól hangzott ahhoz, hogy igaz legyen.

– Mit kell tennünk? – kérdezte Iszaak.

– Ne vonuljatok be a kaszárnyába. Minden rendben lesz. El van intézve.

Iszaak agresszív ember volt – nem kétséges, hogy ettől lett olyan jó sportoló –, nem elégítette ki Kanyin válasza.

– Hogyan? – kérdezte.

– A hadsereg leadja a rendőrségnél azoknak a nevét, akik nem jelentek meg, mert azoknak kell előállítani őket. A ti nevetek egyszerűen nem lesz rajta a listán.

Iszaak elégedetlenül morgott. Grigorij is utálta az ilyen félhivatalos suskust túl sok az eshetőség, hogy valami félresikerüljön –, de hát az állammal szemben nincsen más eljárás. Kanyin vagy megvesztegetett egy hivatalnokot, vagy más szívességet tett neki. Értelmetlenség ezen zúgolódni.

– Remek – mondta Kanyinnak. – Köszönöm.

– Ne köszönd – felelte derűsen Kanyin. – Magam miatt tettem, és Oroszországért. Két magatok fajta gyakorlott szakember arra kell, hogy vonatokat gyártson, és ne ágyútöltelék legyen a harctéren. Arra egy analfabéta paraszt is jó. A kormány még nem jött rá erre, de idővel megértik, és akkor meg fogják köszönni nekem.

Grigorij és Iszaak bement a kapun.

– Akár meg is bízhatunk benne – mondta Grigorij. – Mit veszíthetünk? – Sorba álltak bejelentkezni, ami abból állt, hogy bedobták egy ládába a számozott bádoglapjukat. – Ez jó hír – mondta.

Iszaak nem volt meggyőzve.

– Bárcsak biztosabb lehetnék benne – mondta.

Elindultak a kerékgyártó műhelyhez. Grigorij kiverte az aggodalmat a fejéből, és felkészült a napi munkára. A Putyilov-gyár több vonatot készített, mint bármikor. A hadvezetés nyilván feltételezi, hogy a mozdonyokat és a vagonokat szétlövi a füzérség, így hát utánpótlásra lesz

szüksége, amint a harcok megkezdődnek. Grigorijra és csapatára nagy nyomás nehezedett, hogy minél gyorsabban öntsék a kerekeket.

A férfi felgyűrte az ingujját, ahogy belépett a műhelybe. Szűk helyiség volt, a kemence még télen is felforrósította, most pedig, a nyár közepén valósággal kazánná változott. Fém csikorgott és csengett a formáló- és fényesítőesztergák alatt.

Meglátta Konsztantyint a munkapadjánál. Valahogy olyan furcsán állt, hogy Grigorij összevonta a szemöldökét. Konsztantyin arca figyelmeztette valamire. Itt valami nincs rendjén. Látta ezt Iszaak is, aki gyorsabban reagált. Megtorpant, elkapta Grigorij karját, és megszólalt:

– Mi...?

Nem fejezhette be a kérdést.

Zöld parolis, fekete egyenruhás alak lépett elő a kemence mögül, és Grigorij arcába vágott egy pöröllyel.

Ő igyekezett félrehajolni a csapás elől, de egy pillanattal elkésett; a nagy fakalapács feje eltalálta a járomcsontját, és leterítette. Olyan iszonyú fájdalom hasított a fejébe, hogy felordított.

Néhány másodpercig eltartott, amíg a látása kitisztult. Akkor végre fölnézett, és felismerte a helyi rendőrkapitány, Mihail Pinszkij zömök alakját.

Erre számíthatott volna. Túl könnyen megúszta a februári összecsapást. A rendőrök sosem felejtik el az ilyesmit.

Azt is látta, hogy Iszaak a kapitány cimborájával, Ilja Kozlovval és két másik hekussal dulakodik.

Nem állt fel. Nem fog visszaütni, ha lehet. Hadd álljon bosszút Pinszkij, akkor talán lecsillapodik.

A következő pillanatban megfeledkezett erről az elhatározásáról.

Pinszkij felemelte a pörölyt. Grigorij megkésve ismerte föl benne a sajátját: ezzel ütögette bele a sablonokat az öntőhomokba. A pöröly lesújtott a fejére.

Grigorij jobbra vetődött, ám Pinszkij ferdén ütött, és a nehéz tölgyfa kalapács eltalálta Grigorij bal vállát. Ordított fájdalmában és dühében. Mialatt Pinszkij visszanyerte az egyensúlyát, Grigorij talpra ugrott. A bal karja ernyedten, használhatatlanul lógott, de a jobbnak nem volt semmi baja. Hátrahúzta az öklét, hogy a következményekkel mit sem törődve lecsapjon.

De nem csaphatott oda. Hirtelen odapattant mellé két fekete egyenruhás, zöld parolis alak, akiket eddig nem vett észre: megragadták a karját, és lefogták. Grigorij igyekezett lerázni őket, de nem sikerült. A düh ködén keresztül látta, ahogy Pinszkij fölemeli a pörölyt, és lesújt. A csapás a mellkasát érte, bordái megreccsentek. A következő ütés mélyebbre ment, a hasát találta. Összegörnyedt és kihányta a reggelijét. Most a fejére kapott egyet. A világ elfeketedett egy pillanatra. Amikor magához tért, ernyedten lógott a két rendőr markában. A másik kettő Iszaakot fogta le.

– Na, lenyugodtál? – kérdezte Pinszkij.

Grigorij vért köpött. Egész teste fájt, nem bírt kiegyenesedni. Mi folyik itt? Pinszkij gyűlölte, de valaminek történnie kellett, ami kiváltotta ezt a támadást. Vakmerőség Pinszkijtől, hogy itt, az üzem közepén verje össze, olyan munkások között, akiknek semmi okuk, hogy szeressék a rendőrséget. Valamiért biztonságban érezheti magát.

Pinszkij fölemelte a pörölyt, és töprengve nézte, mintha mérlegelné, hogy lecsapjon-e még egyszer. Grigorij összeszedte magát, leküzdötte a kísértést, hogy könyörögni kezdjen. Pinszkij ekkor megszólalt:

– Hogy hívnak?

Grigorij megpróbált válaszolni. Először csak vér jött ki a száján. Végül sikerült kinyögnie:

– Grigorij Szergejevics Peskov.

Újabb ütést kapott a gyomrába. Felnyögött és vért hányt.

– Hazudsz – ordította Pinszkij. – Mi a neved?

A pöröly ismét fölemelkedett.

Konsztantyin eljött az esztergájától.

– Tiszt úr, ez az ember Grigorij Peskov – tiltakozott. – Valamennyien évek óta ismerjük!

– Ne hazudj nekem – felelte Pinszkij. Megemelte a pörölyt. – Különben megkóstolod ezt itt!

Varja, Konsztantyin anyja közbeavatkozott.

– Ez nem hazugság, Mihail Mihajlovics – mondta. Az apai név használata arra mutatott, hogy ismeri a kapitányt. – Az, akinek mondja magát.

Karját összefonta hatalmas mellén, és kihívóan nézett a rendőrre.

– Akkor ezt magyarázd meg – mondta Pinszkij, és egy papírt húzott elő a zsebéből. – Grigorij Szergejevics Peskov két hónapja elhagyta Szentpétervárt a Gábriel arkangyal fedélzetén.

Bejött Kanyin felügyelő.

– Mi folyik itt? – kérdezte. – Miért nem dolgozik senki?

Pinszkij rábökött Grigorijra.

– Ez az ember Lev Peskov, Grigorij testvére, akit egy rendőr meggyilkolásáért köröznek!

Mindenki egyszerre kezdett el ordítani. Kanyin fölemelte a kezét, hogy csendet kérjen.

– Kapitány úr, én évek óta ismerem Grigorij és Lev Peskovot, csaknem mindennap találkoztam velük. Hasonlítanak egymásra, ahogy az testvéreknél általános, de biztosíthatom, hogy ez Grigorij. Maga pedig föltartja a munkát ebben a részlegben.

– Ha ez itt Grigorij – felelte Pinszkij annak az öntudatával, aki most játssza ki az aduját –, akkor ki távozott a Gábriel arkangyalon?

Ahogy föltette a kérdést, máris nyilvánvaló volt a válasz. Egy pillanat múlva Pinszkijnek is derengeni kezdett. Buta képet vágott.

– Ellopta az útlevelemet és a jegyemet – mondta Grigorij. Pinszkij vörösödni kezdett.

– Miért nem jelentetted a rendőrségen?

– Mi értelme lett volna? Lev elhagyta az országot. Sem őt nem hozhatja vissza, sem azt, ami az enyém.

– Ez esetben bűntársa vagy a szökésben.

Ismét Kanyin avatkozott közbe.

– Pinszkij kapitány, először azzal vádolta ezt az embert, hogy gyilkos. Ez talán elég ok, hogy leállítsa a termelést a keréköntő üzemben. De elismerte, hogy tévedett, most már csak annyi a vád Peskov ellen, hogy nem jelentette néhány irat ellopását. Az ország háborúban áll, és maga késlelteti azoknak a mozdonyoknak a gyártását, amelyekre olyan nagy szüksége van az orosz hadseregnek. Amennyiben nem akarja, hogy a neve bekerüljön a hadvezetésnek szóló következő jelentésembe, akkor javaslom, végezzen itt gyorsan.

Pinszkij ránézett Grigorijra.

– Melyik tartalékos egységbe tartozol?

Grigorij gondolkodás nélkül rávágta:

– A narvai ezredbe.

– Aha – mondta Pinszkij. – Őket épp ma hívták be. – Iszaakra nézett.

– Lefogadom, te is oda tartozol.

Iszaak nem felelt.

– Engedjétek el őket – mondta Pinszkij.

Grigorij megtántorodott, amikor elengedték a karját, de sikerült állva maradnia.

– Jobban teszitek, ha megjelentek a kaszárnyában a parancs szerint – mondta a kapitány Grigorijnak és Iszaaknak. – Különben én jövök értetek. – Sarkon fordult és kivonult méltóságának megmaradt romjaival. Emberei követték.

Grigorij lezöttyent egy sámlira. Iszonyúan fájt a feje, a bordái, és a gyomra. A legszívesebben bebújt volna egy sarokba, hogy elájulhasson. Csak azért tudta megőrizni az eszméletét, mert hajtotta a vágy, hogy széttaposhassa Pinszkijt és az egész rendszert, amelynek a rendőr csak egy része. Egy napon, gondolta, úgyis kiirtjuk Pinszkijt, a cárt és mindent, amit jelképeznek.

– A hadsereg nem fog keresni benneteket – erről gondoskodtam de attól tartok, a rendőrséggel szemben semmit sem tehetek – mondta Kanyin.

Grigorij komoran bólintott. Ettől félt. Ez volt Pinszkij legbrutálisabb ütése, fájóbb minden pörölycsapásnál: gondoskodott róla, hogy Iszaaknak és neki be kelljen vonulnia.

– Sajnálom, hogy elveszítelek titeket – mondta Kanyin. Jó munkások voltatok. – Látszott, hogy őszintén bánkódik, de itt nem tudott mit tenni. Egy percig hallgatott, tehetetlenül széttárta a karját, aztán kiment a műhelyből.

Varja odajött Grigorijhoz egy lavórral és egy tiszta ronggyal. Lemosta a vért a férfi arcáról. Hatalmas asszony volt, ám széles tenyere gyöngéden simogatott.

– El kéne menned az üzemi szállásra – mondta. – Keress egy üres ágyat, és dőlj le egy órára.

– Nem – mondta Grigorij. – Hazamegyek.

Varja vállat vont, és odalépett Iszaakhoz, akinek kevésbé súlyosak voltak a sebei.

Grigorij erőlködve fölállt. A részleg forgott körülötte egy darabig, Konsztantyin kapta el, amikor megtántorodott; végül azonban képes volt megállni a lábán.

Konsztantyin fölvette a sapkáját a padlóról, és odaadta neki.

Grigorij bizonytalanul elindult, de elhessegette azokat, akik segíteni akartak, és néhány lépés után már képes volt rendesen járni. A feje kitisztult az erőfeszítéstől, a bordáiba hasító fájdalom azonban arra késztette, hogy óvatosan mozogjon. Lassan végigbaktatott a padok, az esztergák, a kemencék és a prések útvesztőjében, ki az épület elé, azután tovább a gyárkapu irányába.

Ekkor találkozott a befelé igyekvő Katyerinával.

– Grigorij – mondta a lány –, behívtak, láttam a plakátot! – Ekkor vette észre, milyen állapotban van a férfi. – Mi történt?

– Találkoztam kedvenc rendőrkapitányoddal.

– Az a disznó Pinszkij! Megsérültél!

– A zúzódások begyógyulnak.

– Hazaviszlek.

Grigorij meglepődött. Ez szerepcsere. Katyerina sosem ajánlotta föl, hogy gondoskodik róla.

– Magam is hazatalálok – felelte.

– Akkor is veled megyek.

Megfogta a karját, és együtt vágtak neki a keskeny utcáknak, szemben a gyár felé áramló munkások ezreivel. Grigorij teste fájt, rosszul érezte magát, ugyanakkor örült, hogy kart karba öltve mehet Katyerinával, miközben a rozzant házak és a mocskos utcák fölött felkel a nap.

Ám az ismerős út jobban kifárasztotta, mint gondolta. Mikor végre hazaértek, lezöttyent az ágyra, majd egy perc múlva le is feküdt.

– Van egy üveg dugi vodkám a lányok szobájában – mondta Katyerina.

– Nem, köszönöm, viszont innék egy kis teát.

Nem volt szamovárja, de a lány megfőzte a teát egy serpenyőben, és egy darab cukorral együtt odaadta a férfinak. Amikor Grigorij megitta, kicsit jobban érezte magát.

– A legrosszabb az egészben, hogy megúszhattam volna a behívást – mondta –, de Pinszkij megesküdött rá, hogy megakadályozza. Katyerina melléült az ágyra, és egy röplapot vett elő a zsebéből.

– Ezt az egyik lánytól kaptam.

Grigorij rápillantott a papírra. Érthetetlennek és hivatalosnak látszott, mint egy kormányközlemény. Az volt a címe: Segítség a katonák családjainak.

– Ha valaki egy katonához megy feleségül, jogosult havi segélyre a hadseregtől – mondta Katyerina. – Nemcsak a szegények, de mindenki.

Grigorijnak úgy rémlett, hallott már erről. Nem nagyon figyelt oda, mert rá nem vonatkozott.

Katyerina folytatta:

– Ez nem minden. Kapsz olcsó tüzelőt, olcsó vonatjegyet, és segítik a gyerekek iskoláztatását.

– Ez jó – mondta Grigorij. Aludni szeretett volna. – Szokatlan a hadseregtől az ilyesfajta figyelmesség.

– De meg kell nősülnöd.

Grigorij éberebb lett. A lány biztosan nem gondolja komolyan...

– Miért mondod ezt nekem? – kérdezte.

– Mert így nem kapok semmit.

Grigorij a fél könyökére támaszkodott, és ránézett. A szívverése meglódult.

– Ha hozzámegyek egy katonához – mondta a lány –, jobban elboldogulnék. És a baba is.

– De hát... szereted Levet.

– Tudom. – Katyerina sírva fakadt. – De Lev Amerikában van, és annyira nem érdeklem, hogy még csak egy levelet sem ír, és nem kérdezi, hogy vagyok.

– De hát... mit akarsz tenni?

Grigorij tudta a választ, de hallania kellett.

– Hozzád akarok menni – mondta Katyerina.

– Csak azért, hogy megkapd a katonafeleségnek járó juttatásokat.

A lány bólintott, megsemmisítve a férfiban fellobbanó halvány, bolondos reményt.

– Olyan sokat jelentene – mondta. – Lenne egy kis pénzem, mire a baba megszületik, főleg mivel te oda leszel a hadseregben.

– Értem – mondta Grigorij nehéz szívvel.

– Összeházasodunk? – kérdezte a lány. – Kérlek!

– Igen – felelte ő. – Természetesen.

Öt pár esküdött egyszerre a Boldogságos Szűz templomában. A pap gyorsan lezavarta a szertartást. Grigorijt bosszantotta, hogy senkinek nem néz a szemébe. Azt se vette volna észre, ha az egyik menyasszony egy gorilla lett volna.

Grigorij utálta az egészet. Ahányszor belépett egy templomba, mindannyiszor eszébe jutott az a pap, aki valamiféle fajtalanságra akarta rávenni a tizenegy éves Levet. Megvetését a kereszténység iránt csak fokozta az az ateista előadás-sorozat, amit Konsztantyin bolsevik vitacsoportjában hallott.

Grigorijt és Katyerinát éppen olyan villámgyorsan összeadták, mint a másik négy párt. Az összes férfi katonaruhát viselt. A mozgósítás ugyancsak sok dolgot adott az anyakönyvi hivataloknak, a templomok is alig bírták a tempót. Grigorij gyűlölte az egyenruhát, mert a szolgaságot jelképezte.

Senkinek sem szólt a házasságról. Úgy érezte, nincs oka az ünneplésre. Katyerina egyértelműen közölte, hogy ez csupán gyakorlati lépés, mert másképp nem juthat segélyhez. Ebből a szempontból nagyon jó ötlet volt, és Grigorijnak is kevésbé kell majd aggódnia a hadseregben, ha tudja, hogy a lány anyagilag biztonságban lesz. Mégis csak arra bírt gondolni, hogy van valami borzalmasan komikus ebben az esküvőben.

Katyerina nem volt ilyen szégyellős. A házbeli lányok mind ott voltak a templomban, és a Putyilovból is eljött sok munkás.

Az esküvő után mulatságot csaptak a bérkaszárnyában, a lányok szobájában. Került sör, vodka és egy hegedűs, aki olyan népdalokat játszott, amelyeket mindnyájan ismertek. Amikor

az emberek kezdtek lerészegedni, Grigorij kiosont, és visszament a saját szobájába. Lerúgta a bakancsát, és egyenruhásan ledőlt az ágyra. Elfújta a gyertyát, de azért látott az utcai lámpák fényénél. Az ütések helye még mindig sajgott: a bal karja fájt, valahányszor használni akarta, repedt bordái hasogattak, ha megfordult az ágyban.

Holnap vonatra száll, elindul nyugatnak. A harc most már bármelyik nap elkezdődhet. Nagyon félt. Csak egy őrült nem félt volna. Ám ő elég okos és elszánt; minden tőle telhetőt elkövet, hogy életben maradjon, úgy, ahogy az anyja halála óta teszi.

Még ébren volt, amikor Katyerina bejött.

– De korán otthagytad a mulatságot – panaszkodott.

– Nem akartam berúgni.

Katyerina felhúzta a szoknyáját.

Grigorij elhűlt. Meredten bámulta a lány testét, amelyet körülrajzolt az utcai lámpa fénye, combjának hosszú ívét, a szőke, göndör bolyhot. Fölgerjedt és zavarban volt.

– Mit csinálsz? – kérdezte.

– Hát lefekszem!

– De nem ide.

A lány lerúgta a cipőjét.

– Miről beszélsz? Házasok vagyunk.

– De csak azért, hogy megkapd a segélyt.

– Mégiscsak érdemelsz valamit cserébe.

Ledőlt az ágyra, és adott egy vodkaízű csókot Grigorijnak.

A férfi nem bírt uralkodni ágaskodó vágyakozásán. Kivörösödött a szenvedélytől és a szégyentől. De azért sikerült kinyögnie elfúló hangon:

– Nem!

A lány megfogta a kezét, és a mellére húzta. Grigorij akaratlanul is megsimogatta, gyengéden megszorongatta a lágy húst, ujjai megtalálták a mellbimbót az érdes szöveten át.

– Látod – mondta a lány. – Te is akarod.

A hangjában bujkáló diadal feldühítette a férfit.

– Természetesen akarom – mondta. – Azóta szeretlek, hogy megláttalak. De te Levet szereted.

– Ó, miért foglalkozol mindig Levvel?

– Megszoktam, amikor még kicsi és gyámoltalan volt.

– No, hát ma már szép nagy ember, és magasról fütyül rád és rám. Elvette az útleveledet, a jegyedet, a pénzedet, és itt hagyott minket a nagy semmivel, kivéve a gyerekét.

Katyerina igazat beszélt. Lev világéletében önző volt.

– Az ember nem azért szereti a családját, mert kedvesek és figyelmesek. Azért szereted őket, mert ők a családod.

– Ó, engedj már meg magadnak egy kis élvezetet – mondta ingerülten a lány. – Holnap bevonulsz. Nem akarsz te úgy meghalni, hogy közben azon sajnálkozol, miért nem dugtál meg, amikor lehetett volna!

Nagyon erős volt a kísértés. Noha Katyerina becsiccsentett, a teste meleg és hívogató volt. Talán nincs joga egy kellemes éjszakához?

A lány felcsúsztatta a tenyerét Grigorij lábszárán, és megragadta a merev hímvesszőt.

– Ugyan már, házasok vagyunk, igazán elveheted, amire jussod van!

Éppen ez a probléma, gondolta a férfi. Katyerina nem szereti. Önmagával akar fizetni azért, amit Grigorij tett érte. Ez prostitúció. Annyira megsértődött, hogy az már majdnem átcsapott haragba. Hogy pedig ő is nagyon szerette volna megtenni, az csak még rontott a dolgon.

A lány gyúrni kezdte a hímvesszőjét. A begerjedt és dühös Grigorij ellökte. A lökés erőteljesebbre sikerült, mint ahogy akarta, és Katyerina leesett az ágyról.

Felkiáltott meglepetésében és a fájdalomtól.

Grigorij nem szándékosan csinálta, de túl dühös volt ahhoz, hogy bocsánatot kérjen.

Katyerina hosszú percekig feküdt a padlón. Egyszerre sírt és átkozódott. Grigorij csak azért sem segítette fel. Katyerina feltápászkodott. Imbolygott a vodkától.

– Te disznó – kiáltotta. – Hogy lehetsz ilyen kegyetlen? – Megigazította a ruháját, eltakarta szépséges lábát. – Miféle nászéjszaka ez egy lánynak, hogy kirúgják a férje ágyából?

Grigorijnak fájtak ezek a szavak, de mozdulatlanul feküdt, és egy szót sem szólt.

– Sosem hittem volna, hogy ilyen kőszívű vagy – rikácsolta a lány.

– Menj a pokolba! Menj a pokolba! – Fölkapta a cipőjét, kivágta az ajtót, és kiviharzott a szobából.

Grigorij nyomorultul érezte magát. Utolsó civil éjszakáján összeveszett azzal a nővel, akit imád. Ha most elesik egy csatában, boldogtalanul fog meghalni. Milyen rohadt világ ez, gondolta; micsoda tetves élet.

Az ajtóhoz ment, becsukta. Közben hallotta Katyerinát, ahogy erőltetett vidámsággal mondja:

– Grigorijnak nem áll fel, túlságosan részeg! Adjatok még egy kis vodkát, és táncoljunk!

Grigorij bevágta az ajtót, és az ágyra vetette magát.

Végül elmerült a nyugtalan álomban. Reggel korán kelt. Megmosakodott, fölvette az egyenruháját, és evett egy kis kenyeret.

Amikor bedugta a fejét a lányok szállására, azt látta, hogy mindenki mélyen alszik, a padló tele van üvegekkel, a levegő bűzlik az állott dohányfüsttől és a kiömlött sörtől. Egy hosszú percig nézte a nyitott szájjal alvó Katyerinát. Azután elhagyta a házat nem tudva, látja-e még valaha, de azt mondta magának, hogy nem is érdekli.

Jobb kedvre derült az izgalomtól és a zűrzavartól, miközben jelentkezett a katonaságnál, átvette a puskát meg a lőszert, megkereste a megfelelő vonatot, és találkozott új társaival. Nem gondolt többé Katyerinára, csak a jövővel foglalkozott.

Ő, Iszaak és még sok száz más tartalékos új szürkészöld nadrágban és zubbonyban szállt föl a vonatra. Valamennyien orosz gyártmányú Moszin-Nagant puskát kaptak, amely a feltűzött szuronnyal épp olyan hosszú volt, mint Grigorij. Fél arca megkékült a pöröly okozta, csúf véraláfutástól, ezért a többiek afféle garázdának nézték, és óvatos tisztelettel kezelték. A vonat kipöfögött Szentpétervárról, és kitartóan zakatolt tova a mezők és erdők között.

A lenyugvó nap általában előttük volt, valamivel jobbra, így hát délnyugatnak tartottak, Németország irányába. Grigorijnak ez nyilvánvaló volt, de mikor elmondta katonatársainak, azok csak álmélkodtak megilletődötten: legtöbbjük azt sem tudta, merre van Németország.

Életében másodszor utazott vonaton, és még élénken emlékezett az első alkalomra. Tizenegy éves volt, amikor az anyja magával vitte őt és a kis Levet Szentpétervárra. Az apját pár napja kötötték fel, Grigorij gyermeki agya tele volt félelemmel és gyásszal, ennek ellenére, mint minden kisfiút, lázba hozta az utazás: a hatalmas mozdony olajszaga, az óriási kerekek, a harmadik osztályon utazó, barátságos parasztok és a mámorító sebesség, amellyel a vidék elsuhant mellettük. Valami még most is megmaradt az akkori mámorból: akarata ellenére úgy érezte, hogy olyan kalandban vesz részt, amely legalább annyira izgalmas, mint amennyire szörnyű.

Ez alkalommal azonban a tisztek kivételével mindenki marhavagonban utazott. Egy-egy vagonra negyven ember jutott: fakó arcú, furfangos nézésű szentpétervári munkások, szakállas, lassú beszédű muzsikok, akik ámuldozó kíváncsisággal néztek mindent, és fél tucat sötét szemű, sötét hajú zsidó.

Az egyik zsidó Grigorij mellé ült, és Davidként mutatkozott be. Elmesélte, hogy az apja vasvödröket gyártott a házuk hátsó udvarában, ő pedig faluról falura járva árulta őket. Sok zsidó van a hadseregben, magyarázta David, mert nagyon nehezen bújhatnak ki a katonai

szolgálat alól.

Parancsnokuk Gavrik őrmester volt, egy hivatásos katona, aki nyugtalannak tűnt, parancsokat vakkantott, és rengeteget káromkodott. Úgy tett, mint aki azt hiszi, hogy minden katonája paraszt, és lóbaszónak hívta őket. Egykorú lehetett Grigorijjal, túl fiatal ahhoz, hogy részt vegyen az orosz–japán háborúban, és Grigorij sejtette, hogy a rémületét leplezi a hőzöngéssel.

A vonat pár óránként megállt valamelyik vidéki állomáson, és az emberek kiszálltak. Olykor kaptak levest és sört, néha csak vizet. Két megálló között a vagon padlóján ültek. Gavrik ellenőrizte, tudják-e, hogyan kell puskát tisztítani, és átvette velük a rangokat, és hogy melyik tisztet hogyan kell szólítani. A hadnagyok és századosok „nagyságos urak”, de a főtiszteknek változatos megszólítás jár egészen a „főkegyelmességedig”, ami az arisztokratáknak dukál.

Grigorij úgy számolt, hogy a második napon már Orosz-Lengyelországban járhattak.

Megkérdezte az őrmestert, hogy a hadsereg melyik részéhez tartoznak. Tudta, hogy a narvai ezredben vannak, de azt senki nem közölte vele, hol a helyük a nagyobb képben. Gavrik azt felelte:

– Nem a te kibaszott dolgod. Csak menj, ahova küldenek, és tedd, amit mondanak.

Grigorij sejtette, hogy ő sem tudja a választ.

Másfél nap után a vonat megállt egy Ostrokka nevű helyen. Grigorij még sosem hallott róla, de azt látta, hogy vége a sínnek, ebből sejtette, hogy közel lehet a német határ. Sok száz vagont rakodtak ki. Izzadó emberek és lovak erőlködtek, hogy leemeljék a hatalmas ágyúkat a szerelvényekről. Mindenfelé katonák ezrei nyüzsögtek, akiket ideges tisztek próbáltak szakaszokba és századokba sorakoztatni. Ugyanakkor tonnaszám kellett elszállítani az utánpótlást lovas szekereken: hatalmas tábla szalonnákat, liszteszsákokat, söröshordókat, lőszeresládákat, beládázott tüzérségi gránátot, és rengeteg tonna zabot a lovaknak.

Egyszer csak Grigorij megpillantotta Andrej herceg gyűlölt arcát. Páváskodóan cifra egyenruhát viselt – Grigorij nem volt eléggé járatos a jelvények és stráfok terén, amelyekről fölismerhette volna az ezredeket és a rangokat –, és magas gesztenyepej lovon ült. Mögötte egy tizedes gyalogolt egy kalitkában ülő kanárival. Most lelőhetném, gondolta Grigorij, és megbosszulhatnám az apámat. Ez természetesen buta ötlet volt, de azért megsimogatta a puskája ravaszát, miközben a herceg és a kalitkában ülő madár eltűnt a tömegben.

Forró és száraz idő volt. Éjszaka Grigorij a földön hált a többiekkel, akik útitársai voltak a vagonban. Már rájött, hogy ők együtt alkotnak egy szakaszt, és a belátható jövőt együtt töltik. Másnap reggel jelentkeztek a tisztjüknél, egy Tomcsak nevű, riasztóan fiatal alhadnagynál, aki egy északnyugati országúton kivezette őket Ostrokkából.

Tomcsak hadnagy elmondta Grigorijnak, hogy ők a 13. hadtest részei, amelynek Kljujev tábornok a parancsnoka, ez viszont a Szamszonov tábornok parancsnoksága alá rendelt 2. hadsereg kötelékébe tartozik. Amikor Grigorij megvitte a hírt a többieknek, azok megriadtak, mert a tizenhármas szerencsétlen szám.

– Figyelmeztettelek, hogy törődj a magad dolgával, Peskov, te faszszopó buzi – mordult rá Gavrik őrmester.

Épphogy elhagyták a várost, amikor elfogyott a makadámút, és homokos ösvény vezetett tovább egy erdőn át. Az utánpótlást szállító szekerek elakadtak, a kocsisok hamarosan rájöttek, hogy egyetlen ló nem bírja el a megpúpozott társzekereket a homokon. Valamennyi lovat kifogták, majd újra befogták kettesével, és minden második szekeret otthagytak az út szélén.

Egész nap meneteltek, és ismét a csillagok alatt aludtak. Minden este lefekvéskor Grigorij azt mondta magának: megint eltelt egy nap, és én még mindig élek, hogy gondoskodhassam Katyerináról és a gyerekről.

Azon az estén Tomcsak nem kapott parancsokat, így hát csak ültek a fák alatt másnap

reggelig. Grigorij örült: a lába fájt az előző napi meneteléstől, és törte az új bakancs. A parasztok megszokták az egész napos gyaloglást, és kinevették a városlakókat.

Délben egy futár parancsot hozott, hogy induljanak el reggel nyolckor, négy órával korábban.

Nem volt készlet, hogy a menetelő embereket elláthassák vízzel, ezért az útba eső kutakból és patakokból ittak. Gyorsan megtanulták, hogy minden alkalommal teleigyák magukat, és megtöltsék a kulacsukat. Főzni sem volt miben, az egyetlen étel, amihez hozzájutottak, a cvibak nevű kétszersült volt. Pár kilométerenként odahívták őket, hogy segítsenek kihúzni az elakadt ágyúkat a dágványból vagy egy homokgödörből.

Napnyugtáig meneteltek, és ismét a fák alatt háltak.

Harmadnap déltájt kiértek az erdőből, és megpillantottak egy takaros tanyát az érett zab- és búzatáblák között. Meredek zsúptetős, emeletes ház volt. Az udvarban kút állt, és volt még egy alacsony kőépítmény is, amely hídlásnak tűnt, csak éppen tiszta volt. Valami módos földbirtokos vagy talán egy nemesember kisebbik fia lakhatott itt. A házat lezárták, és egy lélek sem volt benne.

Egy kilométerrel odébb az út egy falun vitt keresztül. Abban is ilyen házak voltak, de az oroszok megdöbbenésére az egész falu kihalt. Grigorij kezdte sejteni, hogy átlépték a német határt, és ezekben a fényűző házakban a német gazdák laktak, akik elmenekültek, és magukkal vitték a családjukat meg a jószágaikat is a közeledő orosz hadsereg elől. De hol vannak a szegényparasztok viskói? Hová teszik a disznók és marhák mocskát? Miért nincsenek tapasztott falú, lyukas tetejű, düledező deszka tehénistállók?

A katonák örvendeztek.

– Futnak előlünk – mondta egy muzsik. – Megijedtek tőlünk, oroszoktól. Egy puskalövés nélkül elfoglaljuk Németországot!

Konsztantyin vitaklubjából Grigorij tudta, hogy a német terv szerint először Franciaországot kell meghódítani, csak aztán foglalkoznak Oroszországgal. A németek nem adták meg magukat, csak kivárják a legjobb időt a harcra. Meglepő volna, ha küzdelem nélkül adnák fel ezt a príma területet.

– Milyen része ez Oroszországnak, nagyságos uram? - kérdezte Tomcsaktól Grigorij.

– Kelet-Poroszországnak hívják.

– Ez Németország leggazdagabb része?

– Nem hinném – felelte a hadnagy. – Nem látok palotákat.

– A német közemberek olyan gazdagok, hogy ilyen házakban lakhatnak?

– Gondolom.

Tomcsak, aki úgy festett, mint aki most került ki az iskolából, nem tudott sokkal többet Grigorijnál.

Grigorij masírozott tovább, de nagyon elcsüggedt. Jól értesült embernek tartotta magát, de fogalma sem volt arról, hogy a németek ilyen jól élnek.

Elsőként Iszaak adott hangot a kétségeinek.

– A hadseregünk már most is nehezen lát el minket, noha még egyetlen lövés sem dördült el – mondta halkan. – Hogyan harcolhatunk olyan emberek ellen, akik olyan jól szervezettek, hogy még a disznaiknak is kőből építik az ólat?

Walternak szárnyakat adtak az európai események. Minden jel arra mutatott, hogy a háború rövid ideig tart, és Németország győzelmével ér véget. Karácsonyra együtt lehetnek Mauddal!

Hacsak addig meg nem hal, természetesen. De ha ez megtörténik, legalább boldogan hal meg.

Megborzongott az örömtől, valahányszor eszébe jutott az együtt töltött éjszaka. Nem pocsékolták a drága időt alvásra. Háromszor szeretkeztek. A kezdeti lehangoló nehézségek

csak fokozták a gyönyört. A szeretkezések között egymás mellett hevertek, beszélgettek, és lustán cirógatták egymást. Ez a beszélgetés semmi korábbihoz nem volt fogható. Amit Walter elmondhatott magáról, azt elmondta Maudnak. Még soha, senkit sem érzett ennyire közel magához.

Hajnaltájt kiették a gyümölcsöt a tálból és a csokoládét a dobozból. Azután kénytelenek voltak távozni. Maudnak vissza kellett osonnia Fitz házába, megjátszva a személyzet előtt, hogy korai sétáról tér haza; Walternak a lakására kellett mennie, hogy átöltözzék, becsomagoljon és utasítást hagyjon az inasának, hogy adja föl a maradék holmit a berlini címére.

A rövid úton Knightsbridge-től a Mayfairig csak fogták egymás kezét, és keveset beszéltek. Fitz házának sarkánál Walter megállította a kocsist. Maud még egyszer megcsókolta, a nyelve kétségbeesett szenvedéllyel kereste az övét, azután elment, otthagyta Waltert, aki azon töprengett, látja-e még valaha.

A háború jól kezdődött. A német hadsereg keresztülviharzott Belgiumon. Délebbre a franciák – inkább érzelmi, mint stratégiai okokból – lerohanták Lotaringiát, csak azért, hogy a német tüzérség lekaszálja őket. Most éppen visszavonultak.

Japán támogatta francia és brit szövetségeseit; ezzel sajnos orosz katonákat szabadítottak föl a Távol-Keleten, akiket át lehetett dobni az európai csataterekre. Az amerikaiak viszont Walter nagy megkönnyebbülésére megerősítették semlegességüket. Hogy összezsugorodott a világ!, mélázott Walter. Japán olyan messze van keleten, mint Amerika nyugaton. Ez a háború körbeéri a bolygót.

A német hírszerzés szerint a franciák táviratokkal bombázták Szentpétervárt, könyörögtek a cárnak, hogy támadjon, hátha azzal megzavarhatják a németeket. Az oroszok pedig gyorsabban mozgósítottak, mint várták. Az 1. hadsereg általános elképedésre alig tizenkét nappal a mozgósítás elrendelése után felvonult a német határ mellett. Közben a 2. hadsereg az ostrokkai vasúti átrakóállomástól kiindulva megszállta a déli területeket egy olyan útvonalon, amelyen haladva az oroszok egy Tannenberg nevű kisváros közelében zárhatták össze a harapófogót. Egyik hadsereg sem ütközött ellenállásba.

A németekre olyannyira nem jellemző fásultság, amely mindezt lehetővé tette, hamarosan véget ért. A főparancsnokság villámgyorsan felmentette Prittwitz tábornokot, a der Dicke, azaz Kövér csúfnéven emlegetett körzetparancsnokot, és két főtisztet állított a helyére: a reaktivált Paul von Hindenburgot és Erich Ludendorffot, egyikét ama keveseknek, akiknek a nevéből hiányzott a nemességre utaló „von" szócska. A negyvenkilenc éves Ludendorff a fiatalabb tábornokok közé tartozott. Walter csodálta, mert a saját erejéből emelkedett ilyen magasra, és örült, hogy Ludendorff hírszerző összekötője lehet.

Belgiumból Poroszország felé menet augusztus 23-án rövid időre megállt Berlinben, hogy néhány percet az anyjával tölthessen az állomás peronján. Anyjának éles metszésű orra kipirosodott a nyári náthától. Szenvedélyesen magához szorította a fiát, és reszketett a felindulástól.

– Ugye, vigyázol magadra?

– Igen, anyám.

– Borzasztóan aggódom Zumwaldért! Az oroszok olyan közel járnak hozzá! – Zumwald volt az Ulrichok vidéki birtoka, messze keleten. – Egészen biztos, hogy nem lesz semmi baja!

Anyját nem lehetett ilyen könnyen becsapni.

– Beszéltem a császárnéval. – Jól ismerte Vilmos feleségét. – Több más hölggyel együtt.

– – Nem kellene háborgatniuk az uralkodó családot – pirongatta Walter. – Így is túl sok a gondjuk.

Anyja szipogott.

– Nem dobhatjuk oda a birtokainkat az orosz csapatoknak!

Walter együtt érzett vele. Őt is felbőszítette a gondolat, hogy primitív orosz parasztok és

kancsukát suhogtató, barbár uraik lerohanhatják a Von Ulrich család szépen ápolt legelőit és gyümölcsöseit. Azok a serény német parasztok a markos asszonyaikkal, a tisztára csutakolt gyerekeikkel és a hízott jószágukkal megérdemlik a védelmet. Talán nem ezért folyik a háború? Különben is azt tervezte, hogy egy napon elhozza Maudot Zumwaldba, és eldicsekszik neki a birtokával.

– Anyám, Ludendorff fel fogja tartóztatni az előrenyomuló oroszokat – mondta. Remélte, hogy így is lesz.

Mielőtt anyja válaszolhatott volna, a mozdony fütyült. Walter megcsókolta az anyját, aztán fölszállt a vonatra.

Személyesen felelősnek érezte magát azért, hogy a németek hátrálnak a keleti fronton. Egyike volt azoknak a hírszerzőknek, akik azt jósolták, hogy az oroszok nem képesek ilyen hamar támadni a mozgósítás után. Majd elsüllyedt szégyenében, ha erre gondolt. Bár volt egy olyan sejtelme, hogy nem tévedett mindenben: az oroszok rosszul kiképzett csapatokat vetettek be, és az utánpótlásuk is hiányos.

Gyanúja megerősítést nyert, amikor vasárnap Ludendorff kíséretében megérkezett Kelet-Poroszországba: jelentették nekik, hogy északon megtorpant az orosz 1. hadsereg. Alig néhány kilométert haladtak német területen, a katonai logika azt diktálta volna, hogy továbbnyomuljanak. Mire várnak? Walter sejtette, hogy elfogyott az élelmük.

De a harapófogó déli ága még mindig mozgott. Ludendorff feladata volt, hogy megállítsa.

Másnap, augusztus 24-én reggel Walter két rendkívül értékes jelentést vitt Ludendorffnak. Orosz rádióüzenetek voltak, amelyeket lehallgatott, majd lefordított a német felderítés.

Az elsőt reggel öt harminckor küldte Rennenkampf tábornok: menetparancs volt az orosz 1. hadseregnek. Rennenkampf végre ismét mozgásba lendült, ám ahelyett, hogy délnek kanyarodva és a harapófogót bezárva egyesült volna a 2. hadsereggel, érthetetlen módon nyugat felé indult olyan irányba, amerre sehol sem voltak a német erők.

A második üzenetet fél órával később küldte Szamszonov tábornok, az orosz 2. hadsereg parancsnoka. Utasította a 13. és 15. hadtestet, hogy vegye üldözőbe a német XX. hadtestet, amelyről Szamszonov azt hitte, hogy menekül előlük.

– Döbbenetes – mondta Ludendorff. – Honnan szerezték ezt az értesülést? – Gyanakodva nézett Walterra, mintha az be akarná csapni. Walter úgy érezte, Ludendorff azért nem bízik benne, mert Ulrich a régi katonai arisztokráciához tartozik.

– Ismerjük a kódjaikat? – kérdezte a tábornok.

– Nincsenek kódjaik – felelte Walter.

– Kódolatlanul küldik a parancsaikat? Az ég szerelmére, miért?

– Az orosz katonák nem elég iskolázottak ahhoz, hogy megbirkózzanak a kódolással – magyarázta Walter. – A háború előttről származó hírszerzési adatokból arra következtethetünk, hogy alig van elég írni-olvasni tudó emberük a drótnélküli távírók kezeléséhez.

– Akkor miért nem használnak telefont? Egy telefonhívást nem lehet lehallgatni.

– Valószínűleg elfogyott a telefondrótjuk.

Ludendorffnak legörbült szája, harcias álla volt, és folyton fenyegetően ráncolta a szemöldökét.

– Ugye ez nem lehet valami trükk?

Walter megrázta a fejét.

– Elképzelhetetlen, uram. Az oroszok alig tudják fenntartani az egyszerű összeköttetést. Hamis rádióüzeneteket küldeni az ellenség beugratására legalább annyira meghaladja a képességeiket, mint egy utazás a Holdba.

Ludendorff kopaszodó feje az asztalon szétterített térkép fölé hajolt. Fáradhatatlanul tudott dolgozni, de gyakran borzasztó kételyek kínozták. Walter úgy sejtette, hogy a kudarctól való rettegés hajtja. Ludendorff a térképre bökött. – Szamszonov 13. és 15. hadteste alkotja az

orosz vonal közepét – mondta. – Ha azok megindulnak...

Walter azonnal látta, hogy Ludendorff mire gondol: az oroszokat csapdába csalhatják, három oldalról bekeríthetik.

– Jobbszárnyunkon van Francois és az I. hadtest – mondta Ludendorff. – Középen Scholtz és a XX. hadtest, amely visszavonult ugyan, de nem menekül, ahogy az oroszok gondolják. A balszárnyon, csak tőlünk ötven kilométerrel északra van Mackensen és a XVII. hadtest. Mackensen fél szemmel figyeli az orosz harapófogó északi ágát, de ha ezek az oroszok rossz irányba tartanak, akkor pillanatnyilag talán figyelmen kívül hagyhatjuk őket, és Mackensen elindulhat délre.

– Klasszikus hadmozdulat – felelte Walter. Egyszerű művelet volt, csak ő nem látta, amíg Ludendorff meg nem mutatta. Ezért ő a tábornok, gondolta csodálattal.

– De csupán akkor működik – folytatta Ludendorff –, ha Rennenkampf és az orosz 1. hadsereg továbbra is a rossz irányban halad.

– Látta a lehallgatott adásokat, uram. Az orosz parancsokat elküldték.

– Reméljük, Rennenkampf nem gondolja meg magát.

Grigorij zászlóaljának nem jutott étel, viszont kaptak egy szekérrakomány ásót, így hát lövészárkokat ástak. Felváltva dolgoztak, félóránként váltották egymást. Az eredmény nem volt valami szép, de azért megfelelt a célnak.

Korábban Grigorij, Iszaak és társaik lerohantak egy elhagyott német állást, és Grigorij ekkor figyelt föl rá, hogy a német árkokban szabályos térközökben cikcakkok vannak, így nem lehet nagyon messzire látni bennük. Tomcsak hadnagy azt mondta, hogy ezt a cikcakkot keresztsáncnak hívják, de azt nem tudta, mi a rendeltetése. Nem adott parancsot az embereinek, hogy utánozzák a német mintát. Pedig Grigorij érezte, hogy nem ok nélkül olyanok azok az árkok.

Még egyszer sem sütötte el a puskáját. Hallotta a puskák, a géppuskák és az ágyúk lövéseit, és az egysége jókora német területet foglalt el, de mostanáig senkire nem lőtt, és őrá se lőtt senki. Akárhova érkezett is meg a 13. hadtest, onnan a németek már elmentek.

Ebben nem volt semmi logika. Kezdte megérteni, hogy minden háború egy merő zűrzavar. Senki sem volt teljesen biztos benne, hol van éppen, vagy hogy az ellenség merre tartózkodik. A szakaszából meghalt két ember, de nem a németek ölték meg őket: az egyik véletlenül combon lőtte magát a saját puskájával, és megdöbbentő gyorsasággal elvérzett, a másikat egy elszabadult ló taposta le, és már vissza se nyerte az eszméletét.

Napok óta nem láttak konyhás kocsit. Megették a vésztartalékot, de még a cvibak is elfogyott. Előző nap reggel ettek utoljára. Árokásás után éhesen feküdtek le. Szerencsére nyár volt, legalább nem fáztak.

A lövöldözés hajnalban kezdődött.

Grigorijtól balra, tőle valamivel távolabb robbant ki, de így is látta a srapnel felhőit és a laza göröngyök szökőkútjait, amelyek becsapódó gránátokat jelentettek. Tudta, hogy félnie kéne, de nem félt. Éhes, szomjas és fáradt volt, mindene sajgott, unatkozott, de nem félt. Vajon a németek is így érzik magukat?

Jobbról, pár kilométerrel északabbról is erős ágyúzás hallatszott, itt azonban nyugalom volt.

– Mintha a vihar szemében lennénk – mondta David, a zsidó vödörügynök.

Hamarosan megkapták a menetparancsot. Fáradtan kikecmeregtek árkaikból, és elindultak.

– Gondolom, hálásnak kéne lennünk – szólalt meg Grigorij.

– Miért? – kérdezte Iszaak.

– Menetelni jobb, mint harcolni. Hólyagos a lábunk, de élünk.

Délután egy városba értek, amelyet Tomcsak hadnagy szerint Allensteinnek hívtak. A határban menetalakzatba álltak, és így masíroztak be a központba.

Meghökkenésükre Allenstein tele volt jól öltözött német polgárokkal, akik a szokásos

csütörtök délutáni dolgaikat intézték, leveleket adtak föl a postán, a fűszeresnél vásároltak, babákat tologattak kocsiban. Grigorij egysége egy kis parkban állt meg, ahol az emberek a magas fák árnyékában hűsöltek. Tomcsak bement egy közeli borbélyműhelybe, ahonnan frissen borotválva, megnyírt hajjal bukkant elő. Iszaak elment vodkát venni, de aztán visszatért és közölte, hogy a hadsereg őrszemeket állított minden kocsma elé azzal a paranccsal, hogy ne engedjék be a katonákat.

Végül felbukkant egy lovas kocsi egy hordó vízzel. Az emberek felsorakoztak, hogy megtöltsék kulacsaikat. Ahogy a délután estévé hűvösödött, újabb szekerek hozták a kenyeret, amit a városi pékektől vásároltak vagy rekviráltak. Leszállt az éj, az oroszok a fák alatt aludtak.

Hajnalban nem kaptak reggelit. Egy zászlóaljat hátrahagytak a város védelmére, aztán a 13. hadtest többi része elhagyta Allensteint, és délnyugatnak indult a tannenbergi úton.

Noha még mindig nem vettek részt semmiféle összecsapásban, Grigorij észrevette, hogy a tisztek hangulata megváltozott. Föl-alá vágtáztak a sor mellett, és izgatott csoportokban tanácskoztak. Vita közben felcsattant a hangjuk, egy őrnagy az egyik irányba mutatott, egy százados a másikba. Grigorij folyamatosan hallotta északról és délről a nehézütegeket, bár azok mintha kelet felé haladtak volna, míg a 13. hadtest nyugat felé tartott.

– Ezek kiknek az ütegei? – kérdezte Gavrik őrmestert. – A mieink vagy az övéik? És miért kelet felé mennek, miközben mi nyugatnak?

Abból, hogy Gavrik most nem káromkodott, Grigorij úgy sejtette, hogy komolyan aggódhat.

Néhány kilométerrel Allenstein után egy zászlóalj hátramaradt utóvédnek. Grigorij meglepődött: ő azt hitte, hogy az ellenség előttük van, nem mögöttük. A 13. hadtest egyre vékonyabb és hosszabb lesz, gondolta elkomorodva.

Déltájt az ő zászlóalja kivált a menetoszlopból. Bajtársaik folytatták útjukat délnyugat felé, Grigorijék délkeletnek vonultak egy széles erdei úton.

Grigorij itt végre találkozott az ellenséggel.

Megálltak pihenni egy patak mellett, és az emberek megtöltötték kulacsaikat. Grigoríj, akit hívott a természet, bement a fák közé. Egy vastag fenyőtörzs mögött állt, amikor balról zajt hallott, és megdöbbenten látta, hogy tőle pár méternyire hegyes sisakot viselő német tiszt ül egy gyönyörű fekete lovon. Távcsővel nézett abba az irányba, ahol a zászlóalj megállt. Grigorij nem értette, mit bámulhat: nem lehet itt nagyon messzire látni a fák között. Talán azt próbálja kideríteni, hogy orosz vagy német egyenruhákat lát? Olyan mozdulatlanul ült, mint valamelyik szobor egy szentpétervári téren, de a lova már nem volt nyugodt: izgett-mozgott, és ugyanazt a hangot hallatta, amelyre Grigorij felfigyelt.

Óvatosan begombolta a nadrágját, fölvette a puskáját, és hátrálni kezdett, vigyázva. hogy a fa közte és a tiszt között maradjon.

A férfi hirtelen megmozdult. Grigorij egy pillanatra megijedt, azt hitte, észrevette őt; a német azonban szakértő kézzel megfordította a lovát, és ügetésben elindult nyugatnak.

Visszarohant Gavrik őrmesterhez.

– Láttam egy németet – újságolta.

– Hol?

Megmutatta.

– Amott, ahol vizeltem.

– Biztos vagy benne, hogy német volt?

– Csúcsos volt a sisakja.

– Mit csinált?

– A lován ült, és minket nézett távcsövön.

– Felderítő – mondta Gavrik. – Rálőttél?

Grigorijnak csak ekkor jutott eszébe, hogy meg kellett volna ölnie a német katonát, nem

pedig elfutni előle.

– Gondoltam, szólnom kéne – mondta tétován.

– Te hülye, mit gondolsz, minek van a kezedben az a kurva puska? – ordította Gavrik.

Grigorij csak bámulta a kezében a töltött puskát a végén a gonosz szuronnyal. Hát persze hogy lőnie kellett volna. Mit képzelt?

– Bocsánatot kérek - mondta.

– Miután hagytad elmenni, az ellenség tudja, hol vagyunk!

Grigorij megalázottan hallgatott. Amikor tartalékos kiképzést kapott, sosem került szóba ilyen helyzet, de magától is kitalálhatta volna, mi a teendő.

– Merre ment? – kérdezte Gavrik.

Erre legalább tudott válaszolni.

– Nyugatnak.

Gavrik megfordult és odasietett Tomcsak hadnagyhoz, aki egy fának dőlve cigarettázott. A következő percben Tomcsak eldobta a cigarettát, és rohant Bobrov őrnagyhoz, egy jóképű, idősebb tiszthez, akinek hullámos ezüstszín haja volt.

Ezután minden gyorsan történt. Nem volt tüzérségük, de a géppuskások kipakolták fegyvereiket. A zászlóalj hatszáz katonája nagyjából észak-déli irányban széthúzódott egy ezer méter hosszúságú vonalban. Kiválasztottak néhány embert, hogy menjenek előre. Azután a többiek lassan elindultak nyugatnak, arra, ahonnan a délutáni nap ferde sugarai átszűrődtek a lombok között.

Percekkel később becsapódott az első gránát. Sivító hangot adott a levegőben, azután átszakította az erdő mennyezetét, valamivel Grigorij mögött csapódott be, és földet rázó mély dörrenéssel robbant föl.

– A felderítő megadta nekik a távolságot – mondta Tomcsak. – Oda lőnek, ahol voltunk. Milyen jó, hogy előbbre húzódtunk!

De a németek is képesek voltak logikusan gondolkodni: rájöttek tévedésükre, mert a következő gránát kevéssel az orosz vonal előtt robbant.

Az emberek idegesek lettek Grigorij körül. Folyton ide-oda járt a szemük, készenlétben tartották a fegyvereiket, és a legkisebb provokációra is káromkodtak. David örökösen fölfelé bámult, mintha így megláthatná, honnan jön a gránát, és kitérhetne előle. Iszaak olyan gyilkos képet vágott, mint amikor a focipályán az ellenfél szabálytalanul kezdett játszani. Grigorij rájött, milyen nyomasztó a tudat, hogy valaki meg akarja ölni az embert. Úgy érezte, mintha nagyon rossz hírt kapott volna, de nem tud emlékezni, hogy mi is volt az. Ostoba fejjel arról ábrándozott, hogy ás egy lyukat a földben, és elbújik benne.

Vajon a tüzérek mit láthatnak? Van-e megfigyelő egy dombon, aki erős német távcsövével végigfésüli az erdőt? Egy embert nem lehet meglátni az erdőben, de hatszázat talán igen, amikor csoportban vonulnak a fák között.

Valaki úgy döntött, hogy megfelelő a távolság, mert a következő másodpercben becsapódott egy csomó gránát, és némelyik pontosan célba talált. Grigorijtól jobbra és balra fülsiketítően robbant valami, a föld szökőkútként lövellt a magasba, emberek sikoltottak, testrészek röpködtek a levegőbe. Grigorij reszketett félelmében. Az ember semmit nem tehetett, nem védekezhetett: vagy eltalálta a gránát, vagy mellé ment. Gyorsabbra fogta a lépést, mintha a sietség segíthetne. A többiek is erre gondolhattak, mert parancs nélkül szaladni kezdtek.

Izzadó kézzel markolta a fegyverét, igyekezett nem elveszíteni a fejét. Újabb gránátok zúdultak le előtte és mögötte, jobbra és balra. Gyorsabban futott.

Az ágyúzás olyan heves volt, hogy Grigorij már nem tudta megkülönböztetni a lövéseket: a dübörgés egybefolyt, mintha száz expresszvonat zakatolna. Azután a zászlóalj belül kerülhetett a lőtávolon, mert a gránátok kezdtek mögöttük zuhogni. Hamarosan abbamaradt az ágyúzás. Néhány pillanattal később Grigorij megértette, miért. Előtte tüzet nyitottak egy

géppuskából, és ő gyomorszorító félelemmel állapította meg, hogy közel van az ellenséges vonalhoz.

Géppuskasorozatok zúdultak az erdőre, szaggatták a lombot, szilánkokra hasogatták a fenyőket. Grigorij sikoltást hallott maga mellett, és látta, hogy Tomcsak elesik. Letérdelt a hadnagy mellé, akinek véres volt az arca és a zubbonyának az eleje. Grigorij elborzadva látta, hogy kilőtték a fél szemét. Tomcsak meg akart mozdulni, de felüvöltött a fájdalomtól.

– Mit csináljak? Mit csináljak? – töprengett Grigorij. Be tudott kötni egy sebet, de mit tehet egy emberrel, akit szemen lőttek?

Fejbe csapták. Felnézett, és meglátta a rohanó Gavrikot.

– Mozgás, Peskov, te hülye fasz! – ordította az őrmester.

Még egy pillantást vetett Tomcsakra. Mintha már nem lélegzett volna. Grigorij nem lehetett biztos benne, de azért fölállt, és tovább rohant előre.

A tüzelés erősödött. Grigorij félelme haraggá változott. Az ellenség lövedékei felbőszítették. A tudata mélyén tisztában volt vele, hogy ez esztelenség, de nem tehetett róla. Hirtelen meg akarta gyilkolni ezeket a mocskokat. Pár száz méterre szürke egyenruhákat és csúcsos sisakokat látott egy tisztás szélén. Egy fa mögött fél térdre ereszkedett, kilesett a törzs mögül, fölemelte a puskáját, célba vett egy németet, és most először meghúzta a ravaszt.

Semmi sem történt. Észbe kapott, hogy ki kell biztosítania a fegyvert.

A Moszin–Nagantot nem lehetett kibiztosítani, ha vállhoz szorították. Leengedte a puskát, leült a fa mögött, a könyökhajlatába fektette a fegyvert, és elforgatta azt a nagy, recés gombot, amellyel ki lehetett biztosítani.

Körülnézett. Bajtársai már nem futottak, hozzá hasonlóan fedezéket kerestek. Volt, aki lőtt, mások töltöttek, ismét mások sebesülten fetrengtek a kíntól, mások mozdulatlanná dermedtek a halálban.

Kilesett a fatörzs mögül, vállhoz emelte a fegyverét, és hunyorított. Látta, hogy egy puska mered ki egy bokorból, fölötte megpillantotta a csúcsos sisakot. Szívét eltöltötte a gyűlölet, gyorsan meghúzta a ravaszt, egymás után ötször. A fegyver, amire célzott, gyorsan visszahúzódott, de nem hanyatlott le. Grigorij sejtette, hogy nem talált. Csalódás és keserűség öntötte el.

A Moszin–Nagantba csak öt golyó fért. Kinyitotta a lőszertáskát, és újra töltött. Most már olyan gyorsan akarta megölni a németeket, ahogy csak bírta.

Ismét kilesett a fa mögül, és megcélzott egy németet, aki a fák közötti résben futott. Kiürítette a tárat, de a katona csak rohant tovább, és eltűnt egy sarjerdőben.

Grigorij úgy döntött, hogy nem elég lövöldözni. Nehéz eltalálni az ellenséget – sokkal nehezebb az igazi harcban, mint azon a kevéske lőgyakorlaton a kiképzés keretében. Jobban kell igyekeznie.

Éppen töltött, amikor egy géppuska megint tüzet nyitott. Körülötte ronggyá szakadt a növényzet. A hátát a fának vetette, és behúzta a lábát, hogy minél kisebb célpontot nyújtson. Úgy hallotta, hogy a géppuska balra, pár száz méternyire lehet.

Amikor a fegyver elnémult, Grigorij meghallotta Gavrik ordítását.

– A géppuskára célozzatok, ostoba pöcsök! Akkor lőjetek, amikor Újratöltenek! Grigorij kidugta a fejét, és a géppuskafészket kereste. Két nagy fa között észrevette az állványt. Célzott, azután megállt. Nem elég lőni, figyelmeztette magát. Egyenletesen lélegzett, kiegyensúlyozta a nehéz puskát, azután a célgömbbel befogott egy csúcsos sisakot. Kissé lejjebb engedte a csövet, hogy láthassa a német katona mellkasát. A német kigombolta a zubbonya nyakát, mert kimelegedett az erőfeszítéstől.

Grigorij meghúzta a ravaszt.

Nem talált. A német mintha észre sem vette volna, hogy rálőttek. Grigorijnak fogalma sem volt róla, hogy hova ment a golyó.

Megint lőtt, kiürítette a tárat, mégsem talált. Őrjítő! Azok a disznók meg akarják ölni, ő

meg egyetlenegyet sem bír eltalálni. Talán túl messze vannak. Vagy ő lő rosszul.

A géppuska ismét kerepelni kezdett, mire mindenki megdermedt. Megjelent Bobrov őrnagy, négykézláb kúszott az erdei talajon.

– Emberek – ordította. – Amikor kiadom a parancsot, rohanjátok le azt a géppuskát!

Neked elment az eszed, gondolta Grigorij. Az enyém viszont nem! Gavrik őrmester megismételte a parancsot.

– Készüljetek a géppuskafészek elleni rohamra! Várjátok meg a parancsot!

Bobrov felállt, aztán meggörnyedve futni kezdett a vonal mentén. Grigorij hallotta, amint távolabb is elkiabálja ugyanazt a parancsot. Feleslegesen jártatod a szádat, gondolta Grigorij. Azt képzeled, hogy mindnyájan öngyilkosok akarunk lenni?

A géppuskaropogás abbamaradt, az őrnagy kiegyenesedett, vakmerően megmutatta magát. A sapkáját elhagyta, ezüstszínű hajával kiváló célpontot nyújtott.

– Rajta! – kiáltotta.

Gavrik megismételte a parancsot.

– Rajta, rajta, rajta!

Bobrov és Gavrik példát mutatott: rohantak a fák között a géppuskafészek felé. Grigorij arra ocsúdott, hogy ő is ugyanazt csinálja: csörtet a bokrok között, átugorja a kidőlt fatörzseket, meggörnyedve fut, miközben igyekszik megtartani kezében az ormótlan fegyvert. A géppuska hallgatott, de a németek minden más létező fegyverükből tüzeltek. Grigorij tovább futott, mintha ez lenne az egyetlen, amit tehet. Látta, hogy a géppuskás szakasz kétségbeesett kapkodással tölt, valamit matatnak a tárral, az arcuk fehér a félelemtől. Néhány orosz tüzelt, de Grigorijnak nem volt ennyi lélekjelenléte, ő csak futott. Még mindig nem ért oda a géppuskához, amikor meglátott három rejtőző németet egy bokor mögött. Borzasztó fiatalnak tűntek, és rémülten bámultak rá. Grigorij úgy tartotta maga elé szuronyos puskáját, mint egy középkori lándzsát, és rájuk támadt. Hallotta, hogy valaki üvölt, és rájött, hogy ő az. A három fiatal katona elinalt.

Grigorij utánuk vetette magát, de gyenge volt az éhségtől, a németek simán lehagyták. Száz méter után kimerülten megállt. Körülötte menekültek a németek, az oroszok üldözték őket. A kezelőszemélyzet otthagyta a géppuskát. Grigorij gondolta, hogy lőnie kéne, de pillanatnyilag nem volt elég ereje, hogy fölemelje a fegyvert.

Ismét feltűnt Bobrov őrnagy; rohanvást közeledett az orosz vonal mentén.

– Előre! – ordította. – Ne hagyjátok, hogy meglógjanak, öljétek meg mindet, különben visszajönnek, és holnap megint lőnek rátok! Rajta!

Grigorij fáradtan futni kezdett. Aztán megváltozott a kép. Balra valami zűrzavar támadt: lövöldözés, kiabálás, káromkodás. Hirtelen orosz katonák viharzottak elő abból az irányból. Úgy nyargaltak, mint akiket kerget a tatár.

– Ez meg mi a fene? – kérdezte a Grigorij mellett álló Bobrov. Grigorij rájött, hogy oldalba támadták őket.

Bobrov elordította magát:

– Tartsatok ki! Fedezékbe, és lőjetek!

Senki sem hallgatott rá. Az újonnan érkezők fejvesztetten rontottak előre az erdőben. Grigorij szakaszából többen is csatlakoztak hozzájuk: jobbra fordultak, és inaltak észak felé.

– Tartsátok a pozíciótokat! – üvöltötte Bobrov, és pisztolyt rántott. – Azt mondtam, tartsátok a pozíciót! – Célba vette a mellette özönlő oroszokat. – Figyelmeztetlek benneteket, hogy lelövöm a szökevényeket! – Lövés dörrent, vér festette be az őrnagy haját. összeesett. Grigorij nem tudta, hogy egy eltévedt német golyó vagy valamelyik katonája végzett-e vele.

Megfordult, és ő is rohant a többiekkel.

Most már mindenütt lövöldöztek. Grigorij nem tudta, hogy ki lő kire. Az oroszok szétszóródtak az erdőben, és fokozatosan mintha elhalkult volna mögöttük a csatazaj. Grigorj nyargalt, ameddig bírt, aztán elterült az avaron. Képtelen volt megmozdulni. Hosszú ideig

feküdt bénultan. Rájött, hogy még mindig megvan a puskája. Ezen meglepődött: nem is értette, miért nem dobta el.

Valamivel később lomhán feltápászkodott. Egy ideje fájt a jobb füle. Odanyúlt, és felordított fájdalmában. Az ujjai ragadtak a vértől. Óvatosan ismét megérintette a fülét. Iszonyodva állapította meg, hogy a nagyobbik része eltűnt. Megsebesült, és észre sem vette. Valamikor útközben egy golyó elvitte a fülkagylója felső részét.

Ellenőrizte a puskát. A tár üres volt. Újra töltött, bár maga sem tudta, miért: úgy látszik, képtelen bárkit is eltalálni. Bebiztosította a fegyvert.

Úgy sejtette, hogy az oroszokat tőrbe csalták. Előrecsalogatták, aztán bekerítették őket, és a csapda lecsapódott.

Mit tegyen? Senkit sem látott, így nem kérdezheti meg valamelyik tiszttől, mi a parancs. De itt sem maradhat. Biztos, hogy a hadosztály visszavonul, tehát neki is hátrafelé kell indulnia. Ha egyáltalán maradtak orosz erők, azok feltehetőleg tőle keletre vannak. Úgy fordult, hogy háttal legyen a lenyugvó napnak, és elindult. Olyan csöndesen mozgott az erdőben, ahogy csak bírt, mert nem tudta, hol lehetnek a németek. Vajon az egész 2. hadsereget megverték és megfutamították? Akár éhen is halhat az erdőben.

Egy óra múlva megállt, hogy igyon egy patakból. Fontolgatta, hogy lemossa-e a sebét, aztán úgy döntött, talán jobb, ha békén hagyja. Amikor teleitta magát, lekuporodott, behunyta a szemét, és pihent. Hamarosan besötétedik. Szerencsére száraz idő van, elalhat a földön.

Félig elszunnyadt, amikor zajt hallott. Felpillantott, és döbbenten látta, hogy alig tízméternyire egy német tiszt lovagol lassan a fák között. Továbbment, nem vette észre a patak mellett kuporgó Grigorijt.

Ő óvatosan fölemelte a puskáját, elfordította a biztosítógombot. Föltérdelt, a vállához emelte a fegyvert, gondosan célba vette a tiszt hátának közepét. A német tizenöt méternyire volt, könnyű célpontot nyújtott. Ám az utolsó pillanatban figyelmeztethette valamilyen hatodik érzék, mert hátrafordult a nyeregben.

Grigorij meghúzta a ravaszt.

A lövés fülsiketítően dörrent a csendes erdőben. A ló megugrott. A tiszt oldalra dőlt, a földre zuhant, de az egyik lába beleakadt a kengyelbe. A ló száz méteren át vonszolta az aljnövényzetben, azután lelassított és megállt.

Grigorij feszülten figyelt, hogy nem jön-e ide valaki a lövés hangjára. Semmit sem hallott, csak az enyhe esti szellő borzolta a leveleket.

Elindult a lóhoz. Ahogy közelebb ért, a vállához emelte a puskát, de az óvatosság fölösleges volt. A tiszt mozdulatlanul feküdt, arccal az égnek, a szemét tágra nyitotta, csúcsos sisakja mellette hevert. Rövidre nyírt haja, szép zöld szeme volt. Akár az is lehetett, akit Grigorij korábban látott. Nem tudhatta biztosan. Lev tudná, ő emlékezne a lóra.

Kinyitotta a nyeregtáskát. Az egyikben térképek voltak meg egy távcső. a másikban kolbász és egy darab fekete kenyér. Grigorij ki volt éhezve. Harapott a kolbászból. Alaposan megborsozták-fűszerezték-fokhagymázták. Grigorij arca kipirult és megizzadt a borstól. Sietve megrágta és lenyelte a falatot, aztán egy kis kenyeret tömött a szájába. Olyan jólesett az étel, hogy kis híján elsírta magát. Csak állt a nagy lónak támaszkodva, olyan sebesen habzsolt, ahogy bírt, miközben az ember, akit megölt, halott zöld szemekkel bámult rá.

– Tábornok Úr, becslésünk szerint harmincezer orosz halt meg – jelentette Walter. Megpróbálta magába fojtani az ujjongását, de a német győzelem olyan elsöprő volt, hogy nem tüntethette el az arcáról a mosolyt.

Ludendorff hűvösen fegyelmezett volt.

– Foglyok?

– A legutóbbi számítások szerint kilencvenkétezer, uram. Elképesztő szám volt, de Ludendorffnak a szeme se rebbent.

– Tábornokok is?

– Szamszonov tábornok főbe lőtte magát. Megtaláltuk a holttestét. Elfogtuk Martoszt, a 15. hadtest parancsnokát. Ötszáz ágyút szereztünk.

– Summázva – mondta Ludendorff, és végre fölnézett a tábori asztalról –, az orosz 2. hadsereget eltöröltük. Nem létezik többé.

Walter akaratlanul elvigyorodott.

– Igen, uram!

Ludendorff nem mosolygott. Meglobogtatta a papírt, amelyet eddig tanulmányozott.

– Ami még ironikusabbá teszi ezt a hírt.

– Uram?

– Erősítést kapunk.

Walter megdöbbent.

– Micsoda? Bocsánat, tábornok úr, erősítést?

– Épp annyira elhűltem, mint maga. Három hadtestet meg egy lovas hadosztályt.

– Honnan?

– Franciaországból, ahol minden emberre szükség van, hogy megvalósuljon a Schlieffen-terv.

Walternak eszébe jutott, hogy szokásos energiájával és alaposságával maga Ludendorff dolgozta ki a Schlieffen-terv részleteit, és az utolsó emberig, lóig és lövedékig lebontva tudja, mire van szükség Franciaországban.

– De hát miért kell ez? – kérdezte.

– Nem tudom, de sejtem. – Ludendorff hangja megkeseredett. – Politika. A berlini hercegnék és grófnék telezokogták a császárné fülét, hogy családi birtokaikat lerohanják az oroszok. A főparancsnokság meghajolt a nyomás alatt.

Walter érezte, hogy elvörösödik. Az ő anyja is ott volt azok között, akik a császárnét nyaggatták. Az érthető, ha az asszonyok aggódnak és védelemért rimánkodnak, de hogy a hadsereg enged a könyörgésüknek, amivel az egész háborús stratégiát kockára teszi, az megbocsáthatatlan. Nem épp ezt akarja az antant?

– A franciák rábeszélték az oroszokat, hogy támadjanak félig felkészült hadseregükkel, hátha mi pánikba esünk és erősítést küldünk a keleti frontra, ilyen módon meggyengítjük franciaországi csapatainkat!

– Pontosan. A franciák menekülnek: túlerőben vagyunk, több a fegyverünk, megvertük őket. Az egyetlen reményük az volt, hogy megzavarhatnak minket. És a kívánságuk teljesült.

– Akkor hát hatalmas keleti győzelmünk ellenére az oroszok megszerezték a stratégiai előnyt, amelyre szövetségeseiknek szükségük volt nyugaton – mondta elkeseredetten Walter.

– Igen – bólintott Ludendorff. – Pontosan.

Tizenharmadik fejezet

1914. szeptember–december

Fitz női sírásra ébredt.

Először azt hitte, Beát hallja. De aztán eszébe jutott, hogy a felesége Londonban van, ő pedig Párizsban, és nem a huszonhárom éves, várandós hercegnő fekszik mellette, hanem egy tizenkilenc éves, angyalarcú francia bártündér.

Felkönyökölt, nézte. A lánynak szőke szempillája volt, amely úgy simult az arcához, mint pillangó a virágsziromra. Ezek a pillák most könnyekben áztak.

– J'ai peur – zokogta. – Félek!

Fitz megsimogatta a haját.

– Calme-toi – mondta. – Nyugodj meg. – Többet tanult franciául a Ginihez hasonló nőktől, mint az iskolában. A Gini a Ginette rövidítése, bár az is úgy hangzik, mint egy fölvett

név. Valószínűleg sokkal egyszerűbb névre keresztelték, például Franoise-nak.

Szép reggel volt, meleg szellő osont be Gini szobájának nyitott ablakán. Fitz nem hallott lövöldözést, nem dübörögtek masírozó bakancsok a macskakövön.

– Párizs még nem esett el – mormolta biztatóan.

Rosszat mondhatott, mert a lány újra zokogni kezdett.

Fitz a karórájára pillantott. Fél kilenc. Tíz órára vissza kell érnie a szállodájába.

– Ha jönnek a németek, vigyázol rám? – kérdezte Gini.

– Természetesen, chérie – mondta Fitz, és elfojtotta a belényilalló bűntudatot. Megteszi, amit tehet, de neki nem ez a lány a legfontosabb.

– Idejönnek? – kérdezte halkan Gini.

Ezt Fitz is szerette volna tudni. A német hadsereg kétszer akkora volt, mint amennyit a francia hírszerzés jósok. Keresztülviharzott Északkelet-Franciaországon, minden ütközetet megnyert. A lavina most Párizstól északra volt – hogy mennyire északra, azt Fitz a következő órákban fogja megtudni.

– Vannak, akik azt mondják, hogy a várost nem is fogják védeni – zokogott Gini. – Ez igaz?

Fitz ezt sem tudta. Ha Párizs ellenáll, a német tüzérség szétlövi. Romba dőlnek nagyszerű épületei, a széles bulvárok megtelnek gránáttölcsérekkel, bisztróiból, elegáns üzleteiből semmi sem marad. Nagyon jó lenne elhinni, hogy a város megadja magát, és akkor mindezt megússza.

– Neked csak jobb lenne – mondta Gininek erőltetett kedélyességgel. – Szeretkezhetnél egy kövér porosz tábornokkal, aki Lieblingnek szólítana.

– Nem akarok poroszt. – A lány hangja suttogássá tompult. – Én téged szeretlek.

Meglehet, gondolta Fitz, de az is lehet, hogy én csak egy vasúti jegyet jelentek, amivel kikerülhet innen. Mindenki elhagyta a várost, aki tehette, de nem volt könnyű. A legtöbb magánautót rekvirálták. A vasúti vagonokat bármikor igénybe vehették katonai célokra, ilyenkor az utasokat leszállították, és otthagyták őket a semmi közepén. Egy taxi ezerötszáz frankért vitt le Bordeaux-ba, amiért egy kisebb házat lehetett vásárolni.

– Ez nem történhet meg – mondta a lánynak. – A németek mostanra bizonyára kifáradtak. Egy hónapja menetelnek és harcolnak. Nem folytathatják az örökkévalóságig.

Félig-meddig hitt is ebben. A franciák keményen verekedtek még visszavonulás közben is. A katonák elfáradtak, elcsüggedtek, éheztek, de csak kevesen estek fogságba, és alig néhány ágyújuk került német kézre. Joffre tábornok, a rendíthetetlen főparancsnok összefogta az antantcsapatokat, visszavonta őket Párizstól délkeletre, ahol átcsoportosította erőit. Továbbá kíméletlenül kirúgta azokat a magas rangú francia tiszteket, akik nem álltak hivatásuk magaslatán: leváltott két hadseregparancsnokot, hét hadosztályparancsnokot és több tucat más főtisztet.

A németek még nem tudtak erről a változásról. Fitz látott kódolt német üzeneteket, amelyek túlzott önbizalomról tanúskodtak. A német főparancsnokság éppen most vont ki csapatokat Franciaországból, hogy megerősítse Kelet-Poroszországot. Fitz ezt hibának tartotta. A franciákkal még nem végeztek.

A britekkel kapcsolatban nem volt ilyen magabiztos.

A brit expedíciós hadsereg kicsi volt – öt és fél hadosztály, szemben a franciák hetvenével. Vitézül küzdöttek Monsnál, Fitz büszke is volt rájuk; viszont a százezer emberből tizenötezret elvesztettek, és vissza kellett vonulniuk.

A Walesi Lövészek is a brit erőkhöz tartoztak, Fitz mégsem volt velük. Először bosszankodott, amiért Párizsba helyezték összekötőnek: az ezredével akart harcolni. Nem kételkedett benne, hogy a tábornokok amatőrnek tartják, akit olyan helyre kell küldeni, ahol nem sok kárt tehet. De ismerte Párizst, beszélt franciául, ezért nem vitathatta, hogy éppen alkalmas a posztra.

Kiderült, hogy a munka fontosabb, mint hitte. A francia parancsnokok riasztóan rossz kapcsolatban álltak brit kollégáikkal. A brit expedíciós erőket egy akadékoskodó, sértődős alak vezette, akit komikus módon Sir John Frenchnek hívtak. Rögtön az elején felhúzta az orrát azért, mert szerinte Joffre tábornok nem tanácskozik vele, és azóta is duzzogott. Fitznek nagy fáradságába került, hogy az ellenséges légkörben is fenntartsa az információáramlást a szövetséges főparancsnokságok között.

Mindez kínos és egy kissé szégyenletes is volt. Fitznek mint a britek képviselőjének majd kisült a szeme attól, hogy honfitársai milyen rosszul palástolják azt, hogy lenézik a francia tiszteket. És a viszony egy hete aggasztóan romlott. Sir John azt mondta Joffre-nak, hogy csapatainak szüksége van két nap pihenésre. Másnap megemelte a követelését tíz napra. A franciák elszörnyedtek, Fitz pedig halálosan szégyenkezett a hazája miatt.

Tiltakozott Sir John talpnyaló szárnysegédjénél, Hervey ezredesnél, de panaszát méltatlankodva fogadták. Végül telefonon felhívta Lord Reniarcet, a hadügyminiszter-helyettest. Együtt jártak Etonba, és Remarc is Maud pletykafészek baráti köréhez tartozott. Fitz nem örült, hogy meg kell kerülnie a felettesét, ám a Párizsért folytatott harc annyira borotvaélen táncolt, hogy úgy érezte, cselekednie kell. Megtanulta, hogy a hazafiság nem is olyan egyszerű dolog.

Panaszának viharos következményei lettek. Asquith miniszterelnök azon nyomban Párizsba küldte új hadügyminiszterét, Lord Kitchenert, aki tegnapelőtt leszedte Sir Johnról a keresztvizet. Fitz erősen remélte, hogy Frenchet hamarosan leváltják. De ha nem, legalább kirángatják a letargiájából.

Hamarosan megtudja, mi az eredmény.

Elfordult Ginitól, és lelépett az ágyból a padlóra.

– Elmész? – kérdezte a lány.

Fitz fölállt.

– Dolgoznom kell.

A lány lerúgta a takarót. Fitz lenézett tökéletes mellére. Amikor Gini észrevette a pillantását, könnyein át rámosolygott, és biztatóan széttette a lábát.

Ellenállt a kísértésnek.

– Főzz nekem egy kis kávét, chérie – kérte.

Gini halványzöld selyempongyolába bújt, és vizet forralt, miközben Fitz felöltözött. Előző este ezredének tiszti egyenruhájában vacsorázott a brit nagykövetségen, de vacsora után levette a rikító skarlátszín zubbonyt, és szmokingot öltött a lumpoláshoz.

A lány hatalmas bögre erős kávét adott neki.

– Este várlak az Albert Klubban – mondta. A mulatókat hivatalosan bezárták, akárcsak a színházakat és a mozikat. Még a Folies Bergere is elsötétült. A kávéházak nyolcig tartottak nyitva, az éttermek fél tízig. De nem könnyű egy nagyváros életét leállítani, és az Alberthez hasonló vállalkozó szellemek gyorsan megnyitották a törvénytelen lebujokat, ahol iszonyatos áron adták a pezsgőt.

– Megpróbálok éjfélre ott lenni – mondta Fitz. A kávé keserű volt, de elmosta az álmosság utolsó maradványait is. Egy arany fontsterlinget adott a lánynak. Bőséges jutalom volt egy éjszakáért, és az ilyen időkben sokkal kedvesebb az arany a papírpénznél.

Amikor búcsúzóul megcsókolta, Gini hozzátapadt.

– Ugye eljössz ma este? – kérdezte.

Fitz sajnálta a lányt. Gini világa összedőlőben van, és nem tudja, mihez kezdjen. Szívesen a szárnya alá vette volna, megígérte volna neki, hogy vigyázni fog rá, de nem tehette. A felesége várandós, és ha Bea felizgatja magát, elvesztheti a gyermeket. De még ha egyedülálló lenne is, köznevetség tárgyává tenné magát, ha a nyakába venne egy francia lotyót. Gini egyébként is csak egy a milliók között. A halottakat kivéve mindenki fél.

– Igyekszem – mondta, és kibontakozott az ölelésből.

Kék Cadillacje a járda mellett parkolt, a motorház tetején apró brit lobogóval. Az utcákon kevés magánautót lehetett látni, a legtöbbjén zászló volt, rendszerint a trikolor vagy vörös kereszt jelezte, hogy a járművet fontos háborús célokra használják.

Kapcsolatainak gátlástalan kihasználásával, továbbá egy kisebb vagyonnal felérő kenőpénzzel Fitz elérte, hogy az automobilt magával hozhassa Londonból, de örült, hogy vette magának a fáradságot. Naponta kellett ide-oda járnia a brit és a francia főhadiszállás között, megkönnyebbülés volt, hogy nem a túlterhelt hadseregnél kell könyörögnie automobilért vagy lóért.

Benyomta az önindító gombját, és a motor életre kelt. Az utcákon alig volt forgalom. Még a buszokat is rekvirálták: azokkal szállították az utánpótlást a frontra. Meg kellett állnia, amíg áttereltek előtte egy hatalmas birkanyájat, feltehetőleg a Gare de l'Estre, ahonnan vonat viszi majd őket az éhes csapatoknak.

Felfigyelt egy kisebb tömegre a Bourbon-palota falánál, amelyre friss plakátot ragasztottak. Megállt, csatlakozott a csoporthoz, hogy elolvassa a szöveget

.

PÁRIZS HADSEREGE!
PÁRIZS POLGÁRAI!

Fitz tekintete a szöveg aljára ugrott, és látta, hogy Gallieni tábornok, a város katonai kormányzója írta alá. Gallienit, a goromba öreg katonát a nyugállományból hozták vissza. Arról volt híres, hogy a tanácskozásain senkit sem engedett leülni. Az volt a véleménye, hogy az emberek így hamarabb döntenek.

Az üzenet a tábornokra jellemzően nyers volt:

A köztársaság kormányának tagjai elhagyták Párizst, hogy új lendületet adjanak a nemzetvédelemnek.

Fitz megriadt. A kormány megszökött! Az utóbbi néhány napban azt pletykálták, hogy a miniszterek Bordeaux-ha menekülnek, de a politikusok haboztak, nem akarták elhagyni a fővárost. Most mégis elmentek. Nagyon rossz jel.

Az üzenet kihívóan folytatódott:

Rám bízták a feladatot, hogy
Párizst megvédjem a megszállóktól.

Tehát Párizs egyáltalán nem adta meg magát, gondolta Fitz. A város harcolni fog. Jól van! A briteknek ez az érdekük. Ha a fővárosnak el kell esnie, az ellenség legalább fizessen nagy árat a hódításért.

Ezt a feladatot teljesítem,
akkor is, ha a végsőkig kell elmennem.

Fitz akaratlanul elmosolyodott. Köszönet Istennek a hadastyánokért!

A körülötte ácsorgó emberek vegyes érzelmekkel olvasták a hirdetményt. Elhangzottak csodálattal teli megjegyzések. Gallieni harcos, mondta valaki elégedetten; nem fogja átengedni Párizst. Mások realistábbak voltak. A kormány itt hagyott minket, mondta egy nő; ez azt jelenti, hogy a németek ma vagy holnap itt lesznek. Egy aktatáskás férfi azt mondta, hogy már leküldte a feleségét és a gyerekeket a testvére vidéki házába. Egy jól öltözött nő elújságolta, hogy harminc kiló szárazbabot tart a konyhaszekrényében.

Fitz most még fontosabbnak érezte a britek hozzájárulását a háborús erőfeszítésekhez és

ebben a saját szerepét.

Ennek tudatában hajtott tovább a Ritzhez.

Belépett kedvenc szállodájának előcsarnokába, és bement egy telefonfülkébe. Fölhívta a brit nagykövetséget, és üzenetet hagyott a nagykövetnek, beszámolt Gallieni hirdetményéről, hátha a hír még nem jutott el a rue du Faubourg Saint-Honoréra.

Ahogy kilépett a fülkéből, beleszaladt Sir John szárnysegédjébe, Hervey ezredesbe.

Hervey ránézett Fitz szmokingjára, és azt mondta:

– Fitzherbert őrnagy! Mi az ördögnek öltözik így?

– Jó napot, ezredes – üdvözölte Fitz, és szándékosan nem válaszolt a kérdésre. Nem látszik rajta, hogy házon kívül töltötte az éjszakát?

– Reggel kilenc óra van! Nem tudja, hogy háborúzunk?

Ez ismét olyan kérdés volt, amely nem várt választ. Fitz hidegen felelt: – Segíthetek valamiben, uram?

A krakéler Hervey gyűlölte azokat, akiket nem tudott megfélemlíteni.

– Csak ne beszéljen olyan magas lóról, őrnagy! Épp elég bajunk van nekünk ezekkel a londoni átkozott kotnyeles látogatókkal!

Fitz felvonta a szemöldökét.

– Lord Kitchener a hadügyminiszter.

– Jobb lenne, ha a politikusok hagynák, hogy végezzük a dolgunkat. De valaki, akinek magas helyeken vannak barátai, fölhergelte őket.

Úgy nézett rá, mintha Fitzet gyanúsítaná, de nem lenne bátorsága kimondani.

– Aligha lephette meg önöket, hogy a hadügyminisztérium aggódik – felelte Fitz. – Tíz pihenőnap, amikor a németek a kapuk előtt állnak!

– Az emberek kimerültek!

– Tíz napon belül akár véget is érhet a háború. Miért vagyunk itt, ha nem azért, hogy megmentsük Párizst?

– Kitchener elvitte Sir Johnt a főhadiszállásáról a csata egyik sorsdöntő napján! – pattogott Hervey.

– Úgy vettem észre, Sir John nem nagyon siet vissza a csapataihoz – replikázott Fitz. – Este még itt láttam vacsorázni a Ritzben. – Tudta, hogy szemtelen, de nem volt képes megfékezni magát.

– Menjen a szemem elől! – mordult rá Hervey.

Fitz sarkon fordult és fölment a lépcsőn.

Egyáltalán nem volt olyan gondtalan, mint amilyennek mutatta magát. Semmi sem vehette volna rá, hogy hajbókoljon egy ilyen Hervey féle csúszómászó előtt, de a katonai karriert fontosnak tartotta. Förtelmes gondolat volt, hogy az emberek azt mondhatnák róla, nem ér föl az apjához. Herveynek nem sok hasznát vette a hadsereg, mert minden idejét és energiáját arra fordította, hogy protezsálta a pártfogoltjait, és áskálódott a vetélytársai ellen, mégis képes volt tönkretenni olyan emberek pályafutását, akik más dolgokkal törődtek, például azzal, hogyan lehet megnyerni a háborút.

Fitz rosszkedvűen megfürdött, borotválkozott, azután felöltötte a Walesi Lövészek khakiszínű őrnagyi egyenruháját. Mivel tisztában volt azzal, hogy talán vacsoráig nem tud majd enni, rántottát és még egy adag kávét rendelt magának a lakosztályába.

Pontosan tíz órakor kezdődött a munkanapja, így hát kiverte a fejéből a rosszindulatú Herveyt. A brit főhadiszállásról megérkezett Murray hadnagy, egy buzgó fiatal skót, aki behozta Fitz lakosztályába az út porát és a reggeli felderítő repülésekről készült jelentést.

Fitz gyorsan lefordította franciára a dokumentumot, és átmásolta szép, lendületes kézírásával a Ritz halványkék levélpapírjára. A brit repülőgépek minden reggel végigszálltak a német állások fölött, és följegyezték a német erők mozgását. Fitz dolga volt, hogy ezeket az információkat a lehető leggyorsabban eljuttassa Gallieni tábornoknak.

Éppen keresztülvágott az előcsarnokon, amikor a főportás szólt neki, hogy telefonon keresik.

Távoli, torz hang kérdezte:

– Fitz, te vagy az? – ám megdöbbentő módon mégis azonnal felismerte benne a húgáét, Maudét.

– Hogy az ördögbe tudtad ezt elintézni? – kérdezte. Csak a kormány, és a katonaság telefonálhatott Párizsba Londonból.

– Johnny Remarc irodájában vagyok a hadügyminisztériumban!

– Örülök, hogy hallom a hangod – mondta Fitz. – Hogy vagy?

– Itt mindenki borzalmasan aggódik –felelte a lány. – Az újságok nem írnak semmi jót. Csak a földrajzhoz értő emberek tudják, hogy a németek minden fényes francia győzelemnél húsz kilométerrel beljebb kerülnek Franciaországba. De vasárnap a The Times különkiadást jelentetett meg. Hát nem érdekes? A lapok hétköznap tele vannak hazugságokkal, különkiadás kell hozzá, hogy igazat mondjanak!

Csúfondáros cinizmussal akart beszélni, de Fitz kihallotta a hangjából a félelmet és a dühöt.

– Mi volt a különkiadásban?

– Beszélt a mi „hátráló, megtört seregünkről”. Asquith dühöng. Most pedig mindenki azt várja, hogy Párizs bármelyik napon eleshet. – Maudon megpattant a fegyelem zománca. Elcsukló hangon kérdezte: – Fitz, ugye nem lesz semmi bajod?

Nem hazudhatott neki.

– Nem tudom. A kormány Bordeaux-ba költözött. Sir John Frenchet lekapták a tíz körméről, de még mindig itt van.

– Sir John panaszkodott a hadügyminisztériumnak, hogy Kitchener tábornagyi egyenruhában érkezett Párizsba, ami az etikett megsértése, mert ő most miniszter, ilyenformán civil.

– Jóságos ég! Ilyen időkben az etikettre gondolni! Miért nem rúgják ki? – Johnny szerint úgy venné ki magát, mintha bevallanánk, hogy hibáztunk.

– Az hogy veszi majd ki magát, ha a németek elfoglalják Párizst?

– Ó, Fitz! – Maud sírva fakadt. – Mi lesz a babával, akit Bea vár? A gyermekeddel!

– Hogy van Bea? – kérdezte Fitz, és bűntudatosan gondolt arra, hogy hol töltötte az éjszakát.

Maud szipogott, nyelt egyet. Nyugodtabban folytatta:

– Bea nagyon csinos, és már nem szenved attól a borzalmas reggeli émelygéstől.

– Mondd meg neki, hogy hiányzik.

Interferencia zavarta a vonalat, megszólalt egy újabb hang, majd néhány másodperc múlva elhallgatott. Ez azt jelentette, hogy a vonal bármelyik pillanatban megszakadhat. Amikor Maud ismét megszólalt, a hangja panaszos volt.

– Fitz, mikor lesz ennek vége?

– Néhány hónapon belül – felelte Fitz. – Így vagy úgy.

– Kérlek, vigyázz magadra!

– Természetesen.

A vonal megszakadt.

Letette a telefont, borravalót adott a főportásnak, azután kiment a place Vendóme-ra.

Beszállt az autójába, és elhajtott. Maud felzaklatta azzal, hogy szóba hozta Bea terhességét. Fitz hajlandó volt meghalni a hazájáért, és reménykedett benne, hogy vitézül hal meg, de látni akarta a babát. Még sosem volt szülő, és alig várta, hogy láthassa a gyermekét, figyelhesse, ahogy nő és okosodik, segíthessen felnőtté válnia. Nem akarta, hogy a fia vagy a lánya apa nélkül nőjön fel.

Keresztülhajtott a Szajnán a Les Invalides néven ismert katonai épületcsoporthoz. Gallieni

főhadiszállása, egy Lycée Victor-Duruy nevű iskola, a fák mögött rejtőzött. A bejáratot vörös sapkás, égszínkék zubbonyos, vörös nadrágos őrök vigyázták. Sokkal elegánsabbak voltak, mint a sárszínű khakibe öltözött britek. A franciák még nem fogták fel, hogy a pontosan célzó modern puskák korában a katonának bele kell olvadnia a környezetébe.

Fitzet jól ismerték az őrök, így azonnal bemehetett. A líceum eredetileg lányiskola volt, az útból félretolt táblákról még mindig nem törölték le az állatkákat, virágokat és a latin igeragozást.

Fitz ment egyenesen a törzskari terembe. Ahogy belépett, megérezte a levegőben az izgalmat. A falon egy nagy térkép lógott Közép-Franciaországról, amelyen gombostűk jelölték a hadseregek helyzetét. Gallieni magas, vékony ember volt, szálegyenesen tartotta magát a prosztatarákja ellenére, amely miatt februárban kénytelen volt visszavonulni. Most ismét egyenruhát viselt, és csíptetője mögül agresszíven meredt a térképre.

Fitz tisztelgett, aztán francia módra kezet fogott partnerével, Dupuys ezredessel, és suttogva megkérdezte tőle, mi folyik éppen.

– Von Kluckot követjük nyomon – felelte Dupuys.

Gallieninek volt egy kilenc öreg repülőgépből álló osztaga, amelyet arra használt, hogy ellenőrizze a támadó hadsereg mozgását. Von Kluck tábornok az 1. hadsereg parancsnoka volt, azé a német erőé, amely a legközelebb jutott Párizshoz.

– Mije van? – kérdezte Fitz.

– Két jelentés. – Dupuys a térképre bökött. – Légi felderítőink jelentik, hogy Von Kluck délkeletnek indult a Marne folyó felé.

Ez megerősítette azt, amit a britek jelentettek. Ezen az útvonalon az 1. hadsereg Párizstól keletre halad el. Mivel Von Kluck volt a német jobbszárny parancsnoka, ezek szerint az egész hadsereg megkerüli a várost. Párizs végül mégis megmenekül?

Dupuys folytatta.

– A lovas felderítőktől kapott jelentés ugyancsak ezt támasztja alá. Fitz töprengve bólintott.

– A német katonai elmélet szerint először az ellenség hadseregét kell megsemmisíteni, a városok később is ráérnek.

– Hát nem látja? – kérdezte izgatottan Dupuys. – Szabadon hagyják az oldalszárnyaikat!

Fitz erre nem is gondolt, annyira csak Párizs sorsával foglalkozott. Most jött rá, hogy Dupuysnak igaza van, és ettől olyan lelkes a hangulat. Ha a felderítés nem tévedett, Von Kluck klasszikus hibát követett el. Egy hadsereg oldala sokkal sebezhetőbb, mint a támadó él. Egy oldaltámadás olyan, mint egy tőrdöfés a hátba.

De miért követett el Von Kluck ilyen hibát? Nyilván azt gondolja, a franciák gyengék, és képtelenek lesznek az ellentámadásra. Ebben az esetben téved.

Megszólította a tábornokot.

– Azt hiszem, ez érdekelni fogja, uram – mondta, és átadott neki egy borítékot. – A légi felderítésünk reggeli jelentése.

– Nocsak – mondta Gallieni mohón.

Fitz odalépett a térképhez.

– Megengedi, tábornok úr?

A tábornok bólintott. A britek nem voltak népszerűek, de a felderítéseiket szívesen vették.

Fitz azt mondta, miután az angol nyelvű eredetit áttanulmányozta:

– A mieink szerint Von Kluck hadserege itt van. – Új tűt szúrt a térképbe. – És errefelé halad. – Ez megerősítette, amit a franciák gondoltak.

Egy pillanatig csönd volt a szobában.

– Akkor hát igaz – szólt halkan Dupuys. – Védtelen az oldaluk. Gallieni tábornok szeme fölcsillant a csíptető mögött.

– Nos – mondta –, eljött a támadás pillanata.

Hajnali háromkor Fitz a lehető legsiralmasabb kedvében hevert Gini nyúlánk teste mellett. A szeretkezésen már túl voltak, és ő azon kapta magát, hogy hiányzik a felesége. Aztán az a csüggesztő gondolata támadt, hogy Von Kluck bizonyára belátta a hibáját, és elindult visszafelé.

De másnap, szeptember 4-én, pénteken a francia védők legnagyobb örömére Von Kluck továbbhaladt délkeleti irányban. Ennyi elég volt Joffre tábornoknak. Parancsot adott a francia 6. hadseregnek, hogy a rákövetkező napon vonuljon ki Párizsból, és csapjon le Von Kluck utóvédjére.

A britek azonban továbbra is hátráltak.

Fitz gyászos hangulatban volt, amikor Albertnél találkozott Ginivel,

– Ez az utolsó esélyünk – magyarázta a pezsgőkoktél mellett, amelytől egy fikarcnyit sem lett vidámabb. – Ha most komolyan elkapjuk a németeket, amikor kifáradtak, az utánpótlási vonalaik pedig elnyúltak, akkor megállíthatjuk az előretörésüket. De ha az ellentámadás kudarcba fullad, Párizs elesik.

Gini selyemharisnyája surrogott, ahogy a bárszéken ülve keresztbe vetette hosszú lábait.

– De miért vagy olyan rosszkedvű?

– Mert ilyen időben a britek hátrálnak. Ha Párizs most elesik, örökre rajtunk ragad a szégyen.

– Joffre tábornok vonja felelősségre Sir Johnt, és követelje tőle, hogy a britek harcoljanak! Magával Joffre-ral kell beszélned!

– Nem ad kihallgatást brit őrnagyoknak. Mellesleg valószínűleg azt gondolná, hogy ez Sir John trükkje. Én pedig komoly bajba kerülnék, de nem mintha ez érdekelne.

– Akkor beszélj valamelyik tanácsadójával.

– Ugyanaz a probléma. Nem állíthatok be a francia hadsereg főhadiszállására azzal, hogy a britek elárulják őket.

– Viszont belesúghatod Lourceau tábornok fülébe anélkül, hogy bárki tudomást szerezne róla.

– Hogyan?

– Ott ül.

Fitz követte Gini pillantását, és meglátott egy civil ruhás, hatvanas franciát, aki egy piros ruhás lánnyal ült egy asztalnál.

– Nagyon barátságos – tette hozzá Gini.

– Ismered?

– Egy darabig barátok voltunk, de neki jobban tetszett Lisette.

Fitz habozott. Már megint ott tart, hogy meg akarja kerülni a feletteseit. Most azonban nem volt idő finomkodásra. Párizs a tét. Meg kell tennie, amit lehet.

– Mutass be neki – mondta.

– Egy perc. – Gini elegánsan lesiklott a székéről, keresztülment a mulatón a tábornok asztalához, puhán riszálva a zongorából áradó ragtime ritmusára. Szájon csókolta a tábornokot, rámosolygott a társnőjére, és leült. Néhány percnyi elmélyült beszélgetés következett, aztán intett Fitznek.

Lourceau fölállt, a két férfi kezet fogott.

– Örvendek a szerencsének, uram – mondta Fitz.

– Ez nem komoly beszélgetésekre való hely – mondta a tábornok. – De Gini biztosított róla, hogy amit mondani akar, az rettentően sürgős.

– A legnagyobb mértékben az – felelte Fitz, és leült.

Másnap Fitz elment a britek meluni táborába, amely húsz kilométerre délkeletre volt Párizstól. Elszörnyedve kellett megtudnia, hogy az expedíciós erő még mindig hátrál.

Joffre talán nem kapta meg az üzenetét, vagy ha mégis, a tábornok úgy gondolta, hogy

semmit sem tehet.

Fitz belépett Vaux-le-Pénilbe, a XV. Lajos korabeli, pompás kastélyba, amelyet Sir John főhadiszállásnak használt, és az előcsarnokban összefutott Hervey ezredessel.

– Megkérdezhetem, uram, miért hátrálunk, amikor szövetségesünk ellentámadásba kezd? – kérdezte olyan udvariasan, ahogy csak tudta. – Nem, nem kérdezheti meg – felelte Hervey.

Fitz magába fojtotta haragját, de nem adta föl.

– A franciák úgy érzik, hogy az ő erejük egyenlő a németekével, és akár a mi kis erőnk is elbillentheti a mérleget.

Harvey megvetően nevetett.

– Nem kétlem. – Úgy beszélt, mintha a franciáknak nem lenne joguk követelni szövetségeseik segítségét.

Fitz érezte, hogy kezdi elveszteni az önuralmát.

– Párizs eleshet a gyávaságunk miatt!

– Ne merészeljen ilyen szót használni, őrnagy!

– Minket azért küldtek ide, hogy megmentsük Franciaországot. Ez lehet a döntő csata! – Fitz akaratlanul fölemelte a hangját. – Ha Párizs és vele Franciaország elesik, mivel magyarázzuk meg otthon, hogy mi közben pihentünk?

Hervey válasz helyett valamit bámult Fitz válla fölött. Fitz megfordult, és meglátott egy lassú mozgású, vaskos alakot, aki francia egyenruhát – a széles derékon kigombolt, fekete zubbonyt, rosszul szabott vörös nadrágot, szoros lábszárvédőt, homlokba húzott vörös-arany tábornoki sapkát – viselt. A színtelen szempár egy pillantást vetett a deresedő szemöldök alól Fitzre és Herveyre. Fitz fölismerte Joffre tábornokot.

Miután Joffre, sarkában a kíséretével, elcammogott mellettük, Hervey megkérdezte:

– Ezért maga a felelős?

Fitz túlságosan büszke volt ahhoz, hogy hazudjon.

– Meglehet – bólintott.

– Az ügynek ezzel még nincs vége – mondta Hervey. Elfordult, és Joffre után sietett.

Sir John egy kis szobában fogadta Joffre-t, ahol csupán néhány tiszt volt jelen, és Fitz nem tartozott közéjük. A tiszti ebédlőben várakozva töprengett, hogy mit mond majd Joffre, és sikerül-e rábeszélnie Sir Johnt, hogy vessen véget a szégyenletes brit hátrálásnak, és csatlakozzék a támadáshoz.

Két órával később Murray hadnagytól tudta meg a választ.

– Azt mondják, Joffre mindent bevetett – mesélte Murray. – Könyörgött, sírt, arra célozgatott, hogy lemoshatatlan gyalázat fenyegeti a brit becsületet. Ezzel győzött. Holnap északnak fordulunk.

Fitz elvigyorodott.

– Halleluja!

Egy perccel később odajött Hervey ezredes. Fitz udvariasan fölállt.

– Túl messzire ment – mondta Hervey. – Lourceau tábornok elmondta nekem, hogy mit művelt. Azt hitte, hogy ezzel magának fog bókolni.

– Nem is tagadom – felelte Fitz. – A végkimenetel arra utal, hogy így volt helyes.

– Ide figyeljen, Fitzherbert – folytatta Hervey halkabban –, magának vége. Illojális volt a feletteséhez. Egy fekete pont került a neve mellé, amit sosem radírozhat ki. Nem fogják előléptetni, akkor sem, ha a háború egy évig tart. Maga őrnagy, és mindig az marad.

– Köszönöm az őszinteségét, ezredes – felelte Fitz. – De én nem azért lettem katona, hogy előléptetéseket, hanem hogy csatákat nyerjek.

Fitz érzése szerint Sir John vasárnap kínos óvatossággal nyomult előre, ám szerencsére ez is elég volt, hogy Von Kluck kénytelen legyen csapatokat küldeni ellenük korlátozott haderejéből. Most a németek két fronton harcoltak: nyugaton és délen, ami minden

parancsnok rémálma.
Fitz, aki éjszaka a kastély padlójára terített takarón hált, hétfő reggel derűlátóan ébredt. Megreggelizett a tiszti ebédlőben, aztán türelmetlenül várta, hogy a felderítő repülőgépek visszatérjenek reggeli útjukról. A háború vagy vad rohanás, vagy hiábavaló tétlenkedés. A kastélyhoz tartozó birtokon volt egy templom, amelyet állítólag 1000 körül építettek, így elment, hogy megnézze, bár igazából sose értette, mit csodálnak az emberek az öreg templomokban.
A felderítőket a parkra és a folyóra néző pazar szalonban hallgatták meg. A tisztek tábori székeken ültek egy olcsó deszkaasztal mellett, tizennyolcadik századi szertelenséggel burjánzó díszítmények között. Sir Johnnak erőszakos álla volt és olyan szája, amely a sértett büszkeség örökös keserűségével görbült le a fókabajusz alatt.
A pilóták jelentették, hogy a brit erők előtt megnyílt az út, mert a német erők északnak fordultak.
Fitz föllelkesült. Az antant ellentámadása váratlan volt; úgy tűnik, a németek elbóbiskoltak. Természetesen hamarosan újraszervezik erőiket, de pillanatnyilag bajban vannak.
Azt várta, hogy Sir John elrendeli a gyors előrenyomulást, ám csalódására a parancsnok csupán megerősítette a korábbi mérsékelt célokat.
Fitz megírta a jelentését franciául, azután beszállt a kocsijába. Olyan gyorsan tette meg Párizsig a húsz kilométeres távolságot, ahogy csak tudta a fővárosból távozó teherautók, személyautók, lovas szekerek folyamában. Minden jármű roskadásig tele volt csomagokkal és emberekkel, akik dél felé menekültek a németek elől.
Párizsban meg kellett állnia egy sötét bőrű algériai csapat miatt, amely egyik vasútállomástól masírozott a másikig. Lángvörös köpenyű tisztjeik öszvéren ültek. Amerre mentek, a nők virágokat és gyümölcsöt nyomtak a kezükbe, a kávéházak tulajdonosai hideg italokkal kínálták őket.
Mikor elhaladtak, Fitz a Les Invalides-hoz hajtott, és bevitte a jelentését az iskolába.
A brit felderítők ismét megerősítették a franciák jelentéseit. A német erők egy része hátrált.
– Folytatnunk kell a támadást – mondta az öreg tábornok. – Hol vannak az angolok?
Fitz odament a térképhez, megmutatta a brit állásokat és Sir John aznapi menettervét.
– Ez nem elég – dühöngött Gallieni. – Harciasabbnak kellene lenniük! Arra van szükségünk, hogy most támadjanak, amikor azt a Von Kluckot leköti az oldalszárny átszervezése! Mikor kelnek át a Marne folyón?
Fitz nem tudta. Szégyellte magát. Egyetértett Gallieni minden marólúgos szavával, de ezt nem ismerhette be, így csak annyit mondott:
– Tábornok úr, erre a lehető legnyomatékosabban felhívom Sir John figyelmét.
De Gallieni akkor már azon töprengett, mivel tudná ellensúlyozni a britek lanyhaságát.
– Manoury hadseregének megerősítésére ma délután átdobjuk a 4. hadtest 7. hadosztályát az Ourcq folyón – mondta határozottan. A stáb azonnal írni kezdte a parancsokat.
– Tábornok Úr – szólalt meg Dupuys ezredes –, nincs elég vonatunk, hogy még ma délután elszállítsuk őket.
– Akkor használjanak autókat – mondta Gallieni.
– Autókat? – Dupuys meghökkent. – Honnan vegyünk annyi autót? – Béreljenek taxit!
A teremben mindenki a tábornokra bámult. Csak nem ment el az esze?
– Hívják föl a rendőrfőnököt – mondta Gallieni. – Adjon parancsot az embereinek, hogy állítsák meg a város összes taxiját, rúgják ki az utasokat, aztán irányítsák ide a sofőröket! Megtömjük a taxikat katonákkal, és elküldjük őket a csatatérre!
Fitz elvigyorodott, amikor rájött, hogy Gallieni komolyan gondolja, amit mond. Ez a viselkedés tetszett neki. Kövessünk el mindent, csak győzzünk!
Dupuys vállat vont, és fölvette a telefont.

– Kérem, azonnal kapcsolja a rendőrfőnököt – szólt a készülékbe. Ezt látnom kell, gondolta Fitz.

Kiment, szivarra gyújtott. Nem kellett sokáig várnia. Néhány perc múlva vörös Renault taxi kelt át a III. Sándor hídon, megkerülte a széles, díszes pázsitot, megállt a főépület előtt. Még két taxi követte, majd egy tucat, aztán száz.

Két óra múlva egyforma vörös taxik százai parkoltak a Les Invalidesnál. Fitz még sosem látott ilyet.

A taxisok a járművüknek dőlve pipáztak és élénken diskuráltak, várva az utasítást. Mindegyiknek más elmélete volt arról, hogy miért vannak itt.

Végül kijött az iskolából Dupuys, és egyik kezében hangosbeszélővel, másikban egy köteg rekvirálócédulával keresztülvágott az úttesten. Fölkapaszkodott egy taxi motorháztetejére, mire a sofőrök elcsöndesedtek.

– Párizs katonai parancsnoka ötszáz taxit igényel innentől Blagnyig – kiáltotta a hangosbeszélőbe.

A taxisok néma hitetlenséggel hallgatták.

– Minden autó öt katonát vesz fel, és elviszi őket Nanteuilbe!

Nanteuil huszonöt kilométerre keletre volt, egészen közel a frontvonalhoz. A taxisok kezdték fölfogni, miről van szó. Összenéztek, biccentettek, elvigyorodtak. Fitz sejtette, hogy örülnek, amiért részt vehetnek a háborús erőfeszítésekben, méghozzá ilyen szokatlan módon.

– Kérem, indulás előtt vegyék át ezeket a papírokat, és töltsék ki őket, hogy később kifizethessék önöknek a költségeket.

Felmorajlott a tömeg. Még fizetnek is! Ettől még szilárdabb lett bennük a segítőkészség.

– Amint az ötszáz taxi eltávozott, utasítást adok a következő ötszáznak. Vive Paris! Vive la France!

A taxisok vad éljenzésben törtek ki. Megrohanták Dupuys-t az űrlapokért. Fitz örömmel segített szétosztani a papírokat.

A kis autók hamarosan távoztak, megfordultak a nagy épület előtt, és lelkes dudálással keresztülvágtak a hídon. Olyanok voltak, mint egy hosszú, piros mentőkötél a fronton harcoló erőknek.

A britek három nap alatt tettek meg húsz kilométert. Fitz azt hitte, elsüllyed szégyenében. Szinte alig találkoztak akadállyal: ha gyorsabban haladnak, döntő csapást mérhettek volna az ellenségre.

Mindazonáltal szerdán, szeptember 9-én derűlátó hangulatban találta Gallieni embereit. Von Kluck hátrált.

– A németek megijedtek – jelentette ki Dupuys ezredes.

Fitz nem hitte, hogy a németek megijedtek, és a térkép ennél hihetőbb magyarázatot kínált. A britek minden lassúságuk és gyávaságuk ellenére bemasíroztak egy hasadékba, amely akkor keletkezett a német 1. és 2. hadsereg között, amikor Von Kluck nyugat felé fordította erőit a Párizsból indított támadás miatt.

– Találtunk egy gyenge pontot, és most verjük bele az éket – mondta Fitz, és megremegett a hangja a reménységtől.

Igyekezett lehiggadni. A németek eddig minden csatát megnyertek. Másrészt viszont utánpótlási vonalaik megnyúltak, az embereik kifáradtak, létszámuk lecsökkent, mert erősítést kellett küldeniük Kelet-Poroszországba. Ezzel szemben a franciák ebben az övezetben komoly erősítést kaptak, és mivel otthon harcoltak, az utánpótlási vonalaik miatt sem kell aggódniuk.

Reményei szertefoszlottak, amikor a britek két kilométernyire a Marne folyótól északra megálltak. Miért állt meg Sir John? Alig ütköztek ellenállásba!

De a németek láthatólag nem vették észre a britek gyávaságát, mert tovább hátráltak. A líceumban ismét a magasba csapott a reménykedés lángja.

Miközben a fák árnyéka megnyúlt az iskola ablakai előtt, és befutottak az utolsó jelentések, Gallieni stábján egyre jobban erőt vett az addig elfojtott diadalérzet. A nap végére a németek megfutamodtak.

Fitz alig tudta elhinni. Egyheti kétségbeesés csapott át reménységbe! Ült a széken, amely túl alacsony volt neki, és a falra akasztott térképet bámulta. Hét napja a német vonalak olyannak rémlettek, mint az ugródeszka a végső támadáshoz, most viszont falnak látszottak, amelyhez visszaszorították őket.

Mire a nap lement az Eiffel-torony mögött, a szövetségesek ugyan nem arattak győzelmet, de a német előrenyomulás hetei után először sikerült megállítaniuk az ellenséget.

Dupuys átölelte, kétfelől megcsókolta, ami most az egyszer nem zavarta Fitzet.

– Megállítottuk őket – mondta Gallieni, és Fitz meglepetten látta, hogy könnyek csillognak a csíptetője mögött. – Megállítottuk őket!

Nem sokkal a marne-i csata után mindkét fél beásta magát.

A meleg szeptemberre hideg, nyomasztó, esős október következett. A vonal keleti végén beállt patthelyzet olyan ellenállhatatlanul terjedt tovább nyugat felé, ahogy a bénulás keríti hatalmába a haldokló ember testét.

Az ősz döntő csatája a vonal nyugati végén, tizenöt kilométernyire a tengertől, a belgiumi Ypres városánál zajlott le. A németek mindent bevetve, vadul támadták a brit erők oldalszárnyát. A harc négy héten át tombolt. A korábbi csatáktól eltérően ez állóháború volt, mindkét fél lövészárkokat ásott a másik oldal tüzérsége ellen, és öngyilkos támadásokat. kísérelt meg az ellenséges géppuskákkal szemben. Végül a briteket megmentette az erősítés, beleértve egy hadosztályra való barna arcú indiait, akik vacogtak trópusi egyenruhájukban. Mire mindennek vége lett, hetvenötezer brit katona veszett oda, és az expedíciós haderő megroppant, ám az antant kiépítette a védvonalait a svájci határtól a La Manche csatornáig, és megállította a támadó német erőket.

December 24-e Calais közelében, a saint-omeri brit főhadiszálláson találta a komor kedvű Fitzet. Arra gondolt, milyen vígan mondogatták ő és a többiek is az embereiknek, hogy karácsonyra otthon lesznek! Most viszont úgy festett, hogy a háború még egy évig is eltarthat, sőt talán még annál is tovább. Az ellenséges hadseregek nap mint nap gubbasztottak árkaikban, ették a pocsék ételt, vérhast kaptak, elfagyott és üszkös lett a lábuk, eltetvesedtek, és patkányokra vadásztak, amelyek kövérre híztak a senki földjét borító hullaszőnyegen. Fitz valaha tökéletes tisztasággal látta, hogy Nagy-Britanniának miért kell belépnie a háborúba, de már nem emlékezett ezekre az okokra.

Aznap elállt az eső, és az idő hidegre fordult. Sir John üzenetet küldött minden egységnek, figyelmeztetve őket, hogy az ellenség karácsonyi támadást tervez. Fitz tudta, hogy ezt az egészet légből kapták: a hírszerzés nem erősítette meg. Igazság szerint Sir John nem akarta, hogy az emberek lazítsanak az éberségen a karácsonyi várakozásban.

Minden katona kapott ajándékot Mária hercegnőtől, a király és a királyné tizenhét éves leányától. A dombornyomásos rézdobozban volt cigaretta, dohány, a hercegnő képe és egy karácsonyi üdvözlőlap a királytól. Másféle ajándékot kaptak a nem dohányzók, a szikhek és az ápolónők: az ő dobozukban csokoládé vagy cukorka volt dohány helyett. Fitz segített szétosztani a dobozokat a Walesi Lövészek között. A nap végén, amikor már késő volt visszatérni Saint-Omer viszonylagos kényelmébe, kétszáz méterrel a front mögött, a 4. zászlóalj főhadiszállásán, egy nyirkos fedezékben találta magát, Sherlock Holmest olvasott, és az ott kapott apró, vékony szivarokat szívta. Nem volt olyan jó, mint az ő panatellái, de mostanában nemigen volt ideje nagyobb szivarra. Murray volt vele, akit Ypres után századossá léptettek elő. Fitz nem emelkedett a ranglétrán: Hervey betartotta a szavát.

Kevéssel sötétedés után szórványos puskaropogást hallott. Kiderült, hogy a katonák fényeket láttak, és azt hitték, az ellenség orvtámadással próbálkozik. Valójában a fények a

színes lampionok voltak, amelyekkel a németek díszítették a mellvédjeiket.

Murray, aki egy ideje a fronton tartózkodott, a szomszédos szakaszt védő indiai csapatokról beszélt.

– Szegény ördögök nyári egyenruhában érkeztek, mert valaki azt mondta nekik, hogy a háborúnak vége, mielőtt az idő hidegre fordul – mesélte. – Mondok én neked valamit, Fitz. Ezek a füstös képű katonák lángeszű csórók. Kértük a hadügyet, hogy adjanak nekünk olyan aknavetőt, mint amilyen a németeknek van, abból ki lehet lőni a gránátot a mellvéd fölött. Hát ezek az indiaiak megcsinálták a magukét mindenféle öntöttvas csövekből. Kicsit olyan, mint az összebarmolt lefolyó a nyilvános vécében, de működik!

Reggel dermesztő köd volt, a talaj megkeményedett. Fitz és Murray hajnalhasadáskor osztogatni kezdte a hercegnő ajándékait. Voltak, akik a parázstartók mellett összebújva próbáltak melegedni, de azt mondták, örülnek a fagynak, jobb, mint a sár. Különösen azok éreztek így, akiknek kifekélyesedett a lába. Fitz észrevette, hogy néhányan walesi nyelven beszélnek egymás között, noha a tisztekhez mindig angolul szólnak.

A német vonal százméternyire rejtőzött a reggeli ködfal mögött, amely ugyanolyan színű volt, mint a német egyenruhák. Ezt a fakó ezüstös kéket nevezték csukaszürkének. Fitz halk zenét hallott, a németek karácsonyi dalokat énekeltek. Nem volt túlságosan muzikális, de felismerni vélte a Stille Nachtot.

Visszatért a fedezékbe, hogy a tisztek társaságában elfogyassza a dohos kenyérből és konzervsonkából álló, sivár reggelit. Aztán kiment, hogy rágyújtson. Még sose érezte ilyen nyomorultul magát. Arra a reggelire gondolt, amelyet éppen most szolgálnak föl Ty Gwynben: forró kolbász, friss tojás, paprikás vese, füstölt hering, vajas pirítós és illatos kávé tejszínhabbal. Tiszta alsóneműre, frissen vasalt ingre, puha gyapjúöltönyre vágyott. Szeretett volna letelepedni a lobogó tűzhöz a nappaliban, és a Punch sületlen viccein mulatni.

Murray szintén kijött a fedezékből, és azt mondta:

– Telefonon keresnek, őrnagy. A főhadiszállás.

Fitz meglepődött. Valaki képes volt ennyit fáradozni, hogy megtalálja őt? Talán csak nem arról van szó, hogy a franciák és a britek összevesztek, miközben ő a karácsonyi ajándékokat osztotta szét? Gondterhelt arccal, görnyedten visszabújt a fedezékbe, és fölvette a tábori telefont.

– Itt Fitzherbert.

– Jó reggelt, őrnagy úr! – mondta egy ismeretlen hang. – Davies százados vagyok. Maga nem ismer, de megkértek, hogy adjak át egy otthonról érkezett üzenetet.

Otthonról? Fitz remélte, hogy nem rossz hír.

– Igazán kedves öntől, százados úr – mondta. – Hogy szól az üzenet?

– A felesége egészséges fiúgyermeknek adott életet, uram. Anya és fia egyaránt jól vannak.

– Ó! – Fitz lezöttyent egy ládára. A babát még nem várták, egy-két héttel előbb született. A koraszülöttek érzékenyek. Bár az üzenet szerint egészséges. És Bea is.

Fitznek fia, a grófi rangnak örököse van.

– Ott van még, őrnagy úr? – érdeklődött Davies százados.

– Igen, igen – nyugtatta meg Fitz. – Csak egy kicsit megdöbbentem. Korán érkezett.

– Lévén karácsony, uram, úgy gondoltuk ez a hír felvidítja.

– Annyit mondhatok, hogy nem tévedtek!

– Lehetek én az első, aki gratulál?

– Igazán kedves – válaszolta Fitz. – Köszönöm. – De Davies százados addigra letette.

Egy perc múlva Fitz észbe kapott, hogy a fedezékben tartózkodó tisztek szótlanul bámulják. Végül az egyik megkérdezte:

– Jó vagy rossz hír?

– Jó – felelte Fitz. – Sőt csodálatos! Apa lettem.

Mindnyájan kezet ráztak vele, hátba veregették. Murray a korai óra ellenére elővett egy whiskysüveget, és valamennyien ittak a baba egészségére.

– Mi lesz a neve? – kérdezte Murray.

– Amíg én élek, addig Aberowen vicomte-ja – felelte Fitz, aztán rájött, hogy Murray nem a baba címét, hanem a nevét kérdezte. George apám után, és William a nagyapám után. Bea apját Pjotr Nyikolajevicsnek hívták, talán ezt is hozzácsapjuk.

Murray ezt láthatólag mulatságosnak találta.

– George William Peter Nicholas Fitzherbert, Aberowen vicomte-ja – mondta. – Jó sok név jutott neki!

Fitz kedélyesen bólintott.

– Különösen, mivel legföljebb három kilót nyomhat.

Majd szétrobbant a büszkeségtől és a boldogságtól. Alig várta, hogy másokkal is tudathassa a jó hírt.

– Végigmegyek a vonalon – mondta, mikor megitták a whiskyt. – Szétosztok pár szivart az embereknek.

Elhagyta a fedezéket, végigment a futóárkon. Boldog volt. Most nem ropogtak a puskák, a levegő a latrina melletti részt kivéve csípős és tiszta volt. Azon kapta magát, hogy nem Beára, hanem Ethelre gondol. Vajon megvan már a gyerek? Boldog a házában, amelynek az árát tőle csikarta ki? Noha meghökkentette, hogy a lány milyen keményen alkudozik, sosem felejtette el, hogy az ő gyermekét hordja. Remélhetőleg ugyanúgy nem lesz baj a szülésnél, mint ahogy Beánál sem volt.

Mindezek a gondolatok kiröppentek a fejéből, amikor elérte a frontvonalat. Ahogy befordult az első árokba, valóságos sokk érte.

Egy teremtett lélek sem volt ott.

Végigment a zegzugos árokban, de senkit sem látott. Olyan volt, mint egy kísértethistória, vagy azok a hajók, amelyek tökéletesen épnek tűnnek, csak senki emberfia nincs a fedélzeten.

Kell lennie magyarázatnak. Támadást indítottak, csak neki nem szóltak valamiért?

Eszébe jutott, hogy kinéz a mellvéd fölött.

Ám ezt nem lehetett csak úgy megcsinálni. Sok embert öltek már meg a frontszolgálata első napján, mert kidugta a fejét a mellvéd mögül. Fogott egy rövid nyelű gyalogsági ásót. A lapját fokozatosan kitolta a mellvéd fölé. Azután föllépett a tüzelőállásba, és óvatosan addig emelte följebb a fejét, amíg kileshetett az ásó és a mellvéd közötti, keskeny résen.

Olyat látott, amin nem győzött hüledezni.

Minden ember kint volt a kráterektől likacsos senki földjén. De nem harcoltak. Csak álltak csoportokban, és beszélgettek.

Volt valami furcsa a megjelenésükben. Egy pillanat múlva Fitz rájött, hogy egyesek khakiszínű egyenruhában vannak, mások csukaszürkében. Az emberek az ellenséggel beszélgettek!

Fitz elejtette a gyalogsági ásót, teljesen kidugta a fejét a mellvéd mögül, és csak bámult. Ameddig ellátott, sok száz ember állt a senki földjén. Németek és britek vegyesen.

Mi a fene folyik itt?

Talált egy rohamlétrát, fölkapaszkodott a mellvéd tetejére. Elindult a felszaggatott földön. Az emberek fényképeket mutogattak a családjukról, a szerelmükről, cigarettával kínálták a másikat, és igyekeztek beszélgetni ilyenformán:

– Én Robert, te ki?

Észrevett egy német és egy brit őrmestert, akik önfeledten diskuráltak. Megkopogtatta a brit vállát.

– Maga – szólította meg. – Mi az ördögöt csinál?

A férfi a cardiffi dokkok torokhangú kiejtésével válaszolt.

– Nem tudom uram, pontosan hogyan történt. Néhány sváb fölállt a mellvédre,

fegyvertelenül, és odakiabálták, hogy „Boldog karácsonyt!”, mire nálunk is megcsinálta ugyanezt az egyik srác, aztán elindultak egymás felé, és mielőtt annyit mondhattunk volna, hogy bű, már mindenki ezt csinálta.

– De hát senki sincs az árokban – mérgelődött Fitz. – Nem látja, hogy ez trükk is lehet?

Az őrmester végignézett a vonalon.

– Nem, uram, ha őszinte akarok lenni, nem mondhatnám, hogy ilyesmit látnék – felelte hidegen. Igazat beszélt. Mi haszna lehetne az ellenségnek abból, hogy a két ellenséges frontvonal erői barátkoznak?

Az őrmester a németre mutatott.

– Ez itt Hans Braun, uram – mondta. – Pincér volt a londoni Savoy Hotelben. Beszél angolul!

A német őrmester tisztelgett.

– Örülök, hogy megismerhetem, őrnagy úr – mondta. – Boldog karácsonyt! – Szebben beszélt angolul, mint a cardiffi őrmester. Odakínált egy üveget. – Nem kér egy korty snapszot?

– Jóságos ég! – sóhajtott Fitz, és elment.

Nem volt mit tenni. Nehezen vethettek volna gátat ennek a dolognak még az olyan altisztekkel is, mint ez a walesi őrmester. A segítségük nélkül pedig lehetetlen. Fitz úgy döntött, jobb, ha jelenti a helyzetet a feletteseinek, fájjon az ő fejük miatta.

De mielőtt elindulhatott volna, valaki a nevén szólította. – Fitz! Fitz! Tényleg te vagy az?

A hang ismerős volt. Megfordulva látta, hogy egy német közeledik. Mikor még közelebb ért, felismerte.

– Von Ulrich – hüledezett.

– Személyesen – mosolygott szélesen Walter, és kezet nyújtott. Fitz gépiesen elfogadta, és Walter lelkesen parolázott vele. Vékonyabb, gondolta Fitz, és a világos bőrét kicserzette az időjárás. Bizonyára én is megváltoztam.

– Ez elképesztő! Micsoda véletlen! – lelkendezett Walter.

– Örülök, hogy egészséges vagy, és semmi bajod – mondta Fitz. – Bár azt hiszem, nem kéne örülnöm.

– Akárcsak én.

– Mit kezdjünk ezzel? – Fitz a fraternizáló katonák felé intett. – Aggasztónak tartom.

– Egyetértek. Amikor eljön a holnap, talán majd nem akarnak lőni az új barátaikra.

– És akkor mit csinálunk?

– Gyorsan csinálni kell egy ütközetet, az visszazökkenti őket a rendes kerékvágásba. Ha reggel mindkét fél ágyúzni kezd, hamarosan ismét gyűlölni fogják egymást.

– Remélem, igazad van.

– És te hogy vagy, öreg barátom?

Fitznek eszébe jutott a jó hír, és felderült.

– Apa lettem – újságolta. – Bea fiút szült. Tessék egy szivar. Rágyújtottak. Walter elmesélte, hogy a keleti fronton volt.

– Hogy ezek az oroszok milyen korruptak – mondta undorral. – A tisztek eladják az utánpótlást a feketepiacon, hagyják, hogy a gyalogság éhezzen és fázzon. Kelet-Poroszország lakosságának a fele olcsón vett orosz kincstári bakancsot visel, miközben az orosz katonák mezítláb járnak. Fitz elmesélte, hogy volt Párizsban.

– A kedvenc éttermed, a Voisin még mindig nyitva tart – mondta. A katonák focizni kezdtek, zajlott a Britannia–Németország-mérkőzés, a sisakjukból építettek kapufát. – Ezt jelentenem kell – mondta Fitz.

– Nekem is – bólintott Walter. – De előbb mondd még meg, hogy van Lady Maud.

– Gondolom, jól.

– Nagyon szeretném, ha megtartana jó emlékezetében.

Fitz meglepődött a nyomatékon, amellyel Walter kiejtette a szokványos fordulatot.

– Hát persze – bólintott. – Van rá valami különös okod?

Walter nem nézett a szemébe. – Mielőtt elhagytam Londont... táncoltam vele Lady Westhampton bálján. Ez volt az utolsó civilizált dolog, amit csináltam ez előtt a verdammten háború előtt.

Úgy tűnt, erőt vettek rajta az érzelmek. Remegett a hangja, és szokatlan módon német szavakat kevert angol beszédébe. Talán a karácsony szelleme hatott rá is.

– Nagyon szeretném, ha tudná, hogy karácsony napján is gondoltam rá. – Párás szemmel nézett Fitzre. – Megmondanád neki, öreg barátom?

– Meg – bólintott Fitz. – Biztos vagyok benne, hogy nagyon fog örülni.

Tizennegyedik fejezet
1915. február

– Elmentem a doktorhoz – mesélte az Ethel mellett ülő asszony. –Mondtam neki, hogy viszket a pinám.

A szobán végighullámzott a nevetés. Ez Kelet-Londonban volt, Aldgate közelében, egy kis ház legfelső emeletén. Húsz nő szorongott a varrógépeknél egy hosszú munkapad két oldalán. Nem volt fűtés, az egyetlen ablakot becsukták a februári hideg miatt. A padlón nem volt szőnyeg. A fal meszelt vakolata feltáskásodott, egyes helyeken kilátszott a lécezet. A húsz nő elhasználta a levegőt, ráadásul olyan hideg volt az áporodott szobában, hogy valamennyien kalapban és kabátban ültek.

Most éppen szünetet tartottak, a lábuk alatt kis időre elhallgatott a pedál. Ethel szomszédját Mildred Perkinsnek hívták, nagyjából vele egykorú, tősgyökeres londoni volt, egyébként Ethel albérlője. Gyönyörű lett volna, ha nincs kapafoga. A disznó viccekre specializálta magát.

– Mire aszongya nekem az az orvos, hogy nem illik ilyet mondani – folytatta Mildred. – Mert hogy ez csúnya szó.

Ethel elvigyorodott. Mildrednek sikerült becsempésznie a vidámság pillanatait a tizenkét órás, sivár robotba. Ethel korábban sosem hallott ilyen beszédet. Ty Gwyn személyzete finom modorú volt. De ezek a londoni nők azt mondták ki, ami az eszükbe jutott. Mindenféle korcsoportot és nemzetiséget képviseltek, némelyik alig beszélt angolul, köztük az a két menekült, akik a németektől megszállt Belgiumból érkeztek. Egyetlen közös szál kötötte őket össze: voltak olyan kétségbeesettek, hogy bármilyen munkát elvállaljanak.

– Mire aszondom neki: „Akkor mit mondjak, doktor úr”? Mire ő: „Mondja azt, hogy viszket az ujja.”

A brit hadseregnek varrtak egyenruhát, sok ezer zubbonyt és nadrágot. A szomszéd utcában lévő szabászat nap mint nap küldte nagy kartondobozokban a vastag khaki szövetből kivágott ingujjakat, hátakat, nadrágszárakat, amelyeket az itteni nők varrtak össze; innen kerültek tovább egy másik kisüzembe, ahol megtörtént a gomblyukazás és a gombvarrás.

– Aszongya nekem: „Folyton viszket az ujja, Mrs. Perkins, vagy csak időnként?”

Mildred szünetet tartott. A nők némán várták a poént.

– Aszondom neki: „Nem, doktor úr, csak ha pisilek vele.” A nők hahotáztak és éljeneztek.

Vállán rúddal bejött egy sovány, tizenkét éves lány. A rúdról húsz nagy bögre és csupor lógott. Vigyázva letette őket a munkapadra. A bögrékben tea, forró csokoládé, leves vagy felvizezett kávé volt. Minden aszszonynak megvolt a saját bögréje. Napjában kétszer, délelőtt és délután odaadták a kis Allie-nak az egy és fél pennyket, ő pedig megtöltette a szomszédos büfében a bögréket.

Iszogattak, kinyújtóztatták kezüket-lábukat, dörgölték a szemüket. Nem olyan kemény

munka, mint a szénbányászat, gondolta Ethel, de azért fárasztó órákon át a varrógépnél görnyedni, és az öltéseket figyelni. És jól kellett csinálni. A főnök, Mannie Litov minden egyes darabot ellenőrzött, és ha rossz volt, nem fizette ki, noha Ethel gyanúja szerint a selejteseket is rásózta a hadseregre.

Öt perc múlva Mannie belépett a műhelybe, tapsolt és elkiáltotta magát:

– De most már aztán munkára!

Az asszonyok felhörpintették a maradékot, és visszatértek a munkapadhoz.

Mannie rabszolgahajcsár volt, de nem a legrosszabbak közül való, mondták az asszonyok. Legalább nem tapizta a lányokat, és nem követelt szexuális szolgáltatásokat. Harmincas, sötét szemű, fekete szakállú ember volt. Az apja, egy Oroszországból jött szabó, műhelyt nyitott a Mile End Roadon, ott varrt olcsó öltönyöket bankhivatalnokoknak és tőzsdefutároknak. Mannie az apjától tanulta a szakmát, de ő nagyra-törőbb vállalkozásba kezdett.

A háború jót tett az üzletnek. Augusztus és karácsony között egymillió ember jelentkezett a hadseregbe, és mindnek egyenruhára volt szüksége. Mannie annyi varrónőt vett föl, ahányat csak talált. Ethelt szerencséjére Ty Gwynben megtanították varrógéppel dolgozni.

Munkára volt szüksége. Noha a háza ki volt fizetve, és Mildredtől is kapta a lakbért, pénzt kellett félretennie arra az időre, mikor megjön a baba. De míg munkát keresett, felháborító és kétségbeejtő dolgokat tapasztalt.

Mindenféle új állás kínálkozott az asszonyoknak, ám Ethel gyorsan megtanulta, hogy a férfiak és nők még mindig nem egyenlők. Az olyan állásokban, amelyekért a férfiak három-négy fontot kaptak, a nőknek egy fontot fizettek hetente. És a nőknek még el kellett viselniük a rosszindulatot és a zaklatást. A férfi utasok nem voltak hajlandók megmutatni a jegyüket a kalauznőknek, a férfi munkások olajat öntöttek a nők szerszámos dobozába, a munkásnőket kitiltották a gyárkapu melletti kocsmából. Legjobban az bőszítette fel Ethelt, hogy ugyanezek a férfiak lustának és trehánynak tartották a nőt, ha a gyerekei rongyokban jártak.

Végül kelletlenül és dühösen olyan iparágat választott, amelyben hagyományosan nőket alkalmaztak, de megesküdött, hogy még mielőtt meghalna, megváltoztatja ezt az igazságtalan rendszert.

Megdörzsölte a hátát. A baba egy-két hét múlva várható, és most már bármelyik nap kénytelen lesz abbahagyni a munkát.

Bejött még két asszony. Az egyiknek be volt kötve a keze. A varrónők gyakran megszúrták magukat a tűvel, vagy elvágták a kezüket a munkához használt éles ollókkal.

– Nézze, Mannie, kellene tartania itt egy elsősegélydobozt. Géz, egy kis üveg jód meg a többi - szólalt meg Ethel.

– Lopom én a pénzt? – kérdezte Mannie. Ez volt a szabvány felelete, ha a munkásai kértek valamit.

– De veszít minden alkalommal, ha valamelyikünk megsérül – mondta Ethel a szelíd értelem hangján. – Itt ez a két asszony: majdnem egy órán át nem ült a gép mellett, mert el kellett mennie a patikushoz, hogy beköttesse a sebet.

A bekötött kezű nő elvigyorodott, és azt mondta:

– És még meg is kellett állnom a Kutya és Kacsában, hogy lenyugtassam az idegeimet.

– Akkor nyilván azt is elvárja, hogy egy üveg gin is legyen az elsősegélyládában – epéskedett Mannie.

Ethel elengedte a füle mellett a megjegyzést.

– Írok egy listát, feltüntetve mindennek az árát, és akkor fontolóra veheti a dolgot.

– Nem ígérek semmit - mondta Mannie, ami nála a legközelebb járt az ígérethez.

– Rendben – fordult vissza Ethel a varrógépéhez.

Mindig ő volt az, aki apró könnyítésekért folyamodott, vagy tiltakozott, ha Mannie nehezíteni akarta a munkakörülményeket, például azt követelte, hogy fizessenek az ollóik köszörültetéséért. Akaratlanul is ugyanazt a szerepet töltötte be, amit az apja.

Kint egyre inkább besötétedett. Ethel úgy találta, hogy az utolsó három óra a legnehezebb. Fájt a háta, a feje hasogatott a fölötte lógó lámpa erős fényétől.

De amikor eljött a hét óra, nem akaródzott hazamennie. Túlságosan nyomasztó volt a gondolat, hogy egyedül töltse az estét.

Amikor megérkezett Londonba, sok fiatalember felfigyelt rá. Ethel-nek egyik sem tetszett igazán, de azért elfogadta a meghívásaikat moziba, kabaréba, előadásokra vagy a kocsmába, az egyikkel még csókolózott is, noha mérsékelt szenvedéllyel. De mihelyt meglátszott rajta a terhesség, rögtön elvesztették az érdeklődésüket iránta. Mert egy dolog egy csinos lány, viszont teljesen más egy asszony egy csecsemővel.

Szerencsére ma este volt a Munkáspárt gyűlése. Röviddel az után, hogy megvette a házát, Ethel belépett a Független Munkáspárt aldgate-i csoportjába. Gyakran eltűnődött azon, hogy az apja mit szólna, ha megtudná. Talán ki akarná űzni a pártjából, ahogy a házából kiűzte? Vagy titokban örülne? Valószínűleg sosem fogja megtudni.

A mai szónok Sylvia Pankhurst volt, a szüfrazsettek egyik vezetője, aki a nők szavazati jogáért harcolt. A háború meghasonlást idézett elő a híres Pankhurst családban. Emmeline, az anya lemondott a politikai csatározásról a háború idejére. Egyik lánya, Christabel az anyját támogatta, de a másik, Sylvia szakított velük, és folytatta a küzdelmet. Ethel Sylvia pártján állt: az asszonyokat a háborúban éppúgy elnyomják, mint békében, és addig nem bánnak velük méltányosan, amíg meg nem kapják a szavazati jogot.

Kint a járdán elbúcsúzott a többi nőtől. A gázlámpáktól megvilágított utca megtelt hazafelé tartó munkásokkal; most vásárolták meg a vacsorának valót, a lumpok pedig elindultak, hogy végigjárják a kocsmákat. A Kutya és Kacsa nyitott ajtajából meleg, sörszagú levegő áradt. Ethel megértette azokat a nőket, akik minden estéjüket ilyen helyeken töltik. A kocsmák csinosabbak a legtöbb otthonnál, barátságos a társaság, és a gin olcsó érzéstelenítő.

A kocsma mellett volt egy vegyesbolt, a Lippmann, de ez bezárt; szétverte egy nacionalista banda, mert a tulajdonosnak német volt a neve, úgyhogy az ajtaját bedeszkázták. Ironikus módon a tulajdonos egy glasgow-i zsidó volt, akinek a fia a Felföldi Könnyűlovasságnál szolgált.

Ethel buszra szállt. Csak két megállót kellett mennie, de túl fáradt volt a gyalogláshoz.

A gyűlést a Kálvária Evangéliumi Csarnokban tartották, ott, ahol Lady Maud rendelője működött. Ethel azért költözött Aldgate-be, mert ez volt az egyetlen londoni kerület, amelyről valaha is hallott, Maud említette több alkalommal.

A teremben barátságos gázlámpák világítottak, középen széntüzelésű vaskályha enyhítette a hideget. Olcsó, összehajtható székek sorakoztak egy dobogóra állított asztal előtt. Ethelt a helyi csoport titkára, Bernie Leckwith üdvözölte, egy megfontolt, pedáns, de jószívű férfi. Gondterheltnek tűnt.

– A szónok lemondta az előadást – mondta.

Ethel csalódott volt.

– Mit csináljunk? – kérdezte. Körülnézett a teremben. – Máris több mint ötven ember van itt.

– Küldenek helyette valakit, de még nincs itt, és nem tudom, vesszük-e valami hasznát. Még csak nem is tagja a pártnak.

– Ki az?

– Itt azt írják, hogy Lady Maud Fitzherbert – mondta Bernie rosszallóan. – Fogadnék, hogy egy bányatulajdonos családból származik. Ethel elnevette magát.

– Képzeld, igen – mondta. – Náluk dolgoztam.

– Jó szónok?

– Fogalmam sincs.

Ethel kíváncsi volt. Nem látta Maudot az óta a végzetes kedd óta, amikor Maud feleségül ment Walter von Ulrichhoz, Nagy-Britannia pedig hadat üzent Németországnak. Még mindig

megvolt az a ruhája, amelyet Walter vásárolt neki; gondosan selyempapírba csomagolta, és beakasztotta a ruhásszekrényébe. Rózsaszín selyemre dolgozott fátyolszövetből készült: a leggyönyörűbb holmi, amije valaha volt. Most már persze nem menne rá. Mellesleg túl jó egy munkáspárti gyűléshez. A hozzá való kalap is megvolt még, az eredeti Bond Street dobozban.

Boldogan leült, hogy pihentesse a lábát, és várta, hogy kezdődjék a gyűlés. Sose felejtette el, ahogy az esküvő után elment a Ritzbe Walter nyalka unokatestvérével, Robert von Ulrichhal. Ahogy beléptek az étterembe, egy-két nő görbén nézett rá. Ethel sejtette, hogy a drága ruha ellenére is van benne valami, ami elárulja, hogy a munkásosztályhoz tartozik. Nem mintha érdekelte volna. Robert megnevettette rosszmájú megjegyzéseivel, amelyeket a többi nő toalettjére és ékszereire tett, ő pedig mesélt ezt-azt arról, hogy milyen az élet egy walesi bányászvárosban, amit Robert láthatólag még az eszkimókénál is egzotikusabbnak talált.

Vajon hol lehetnek most? Walter és Robert természetesen háborúba ment, Walter a német hadsereggel, Robert az osztrákkal, és Ethel nem tudhatta, élnek-e még vagy meghaltak. Fitzről sem tudott sokat. Feltételezte, hogy Franciaországban van a Walesi Lövészekkel, de még ebben sem volt biztos. Mindegy, azért az újságokban végignézte a halottak listáját, és mindig attól rettegett, hogy találkozik a Fitzherbert névvel. Gyűlölte azért, ahogy elbánt vele, ugyanakkor mélységesen hálás volt, hogy nincs ott a neve a listán.

Tarthatta volna a kapcsolatot Mauddal úgy, hogy szerdánként eljár a rendelőbe, de mivel magyarázta volna meg a látogatásait? Leszámítva egy kisebb júliusi ijedséget – apró vérfoltot talált az alsóneműjén, de Greenward doktor biztosította, hogy nincs miért aggódnia –, semmi baja sem volt.

Bezzeg Maud semmit nem változott hat hónap alatt. A szokott látványos eleganciával öltözködött: hatalmas, széles karimájú kalapjának szalagjából úgy állt égnek egy hosszú toll, mint valami hajóárboc. Ethel hirtelen lomposnak érezte magát az ócska, barna kabátjában.

Maud elkapta a pillantását, és odajött hozzá.

– Nahát, Williams! Bocsánat, azt akartam mondani, hogy Ethel. Micsoda kellemes meglepetés!

Ethel kezet rázott vele.

– Megbocsátod, ha nem állok föl – mondta, és megpaskolta nagyra nőtt hasát. – Nem hiszem, hogy akár a király előtt föl bírnék állni.

– Meg ne próbáld! A gyűlés után lenne pár perced egy kis beszélgetésre?

– Az jó lenne.

Maud az asztalhoz lépett, Bernie megnyitotta a gyűlést. Bernie orosz zsidó volt, mint a londoni East Enden számosan. Az East Enden kevés volt a született angol. Volt viszont rengeteg walesi, skót és ír. A háború előtt sok német lakott itt, mostanában belga menekültek foglalták el a helyüket. Az East Endre érkezett a hajó, természetes, hogy itt telepedtek le.

Noha jött előadó, Bernie el nem engedte volna, hogy előbb bocsánatot kérjen az eredeti meghívott távolléte miatt, ismertesse az előző gyűlés jegyzőkönyvét, és más efféle unalmas formaságokra pazarolja az időt. A helyi tanács könyvtárában dolgozott, és aggályosan ragaszkodott a részletekhez.

Végül bemutatta Maudot, aki magabiztosan és okosan beszélt a nők elnyomásáról.

– Ha egy nő ugyanazt a munkát végzi, mint egy férfi, akkor ugyanannyi fizetés jár neki – mondta. – De gyakran közlik velünk, hogy a férfinak el kell tartania a családját.

A hallgatóság soraiban több férfi lelkesen bólogatott. Ők is mindig ezt mondták.

– De mi van akkor, ha a nőnek kell eltartania a családot?

Most a nők egyetértő mormolása hallatszott.

–A múlt héten Actonban találkoztam egy asszonnyal, aki heti két fontból próbál etetni és ruházni öt gyereket, miközben a férje, aki lelépett, és elhagyta, négy font tíz shillinget kap a tottenhami hajócsavargyárban, és a pénzét elveri a kocsmában!

–Milyen igaz – mondta egy nő Ethel mögött.

–Nemrég beszéltem egy asszonnyal Bermondseyben, akinek a férjét Ypres-nél ölték meg. Négy gyereket kell eltartania, mégis csak a női átlagbért kapja.

– Szégyen! – kiáltotta sok nő.

– Ha a munkaadónak megéri, hogy egy dugattyútengely-csapszegért egy shillinget fizessen egy férfinak, akkor meg kell hogy érje neki akkor is, ha egy nő készíti el.

A férfiak kényelmetlenül fészkelődtek.

Maud végigjártatta acélos pillantását a hallgatóságon.

– Amikor szocialista férfiakat hallok tiltakozni az egyenlő bér ellen, azt kérdezem tőlük: megengedik a kapzsi munkáltatóknak, hogy napszámosként kezeljék a nőket?

Ethel azon elmélkedett, hogy mennyi bátorságra és független gondolkodásra van szüksége egy ilyen származású nőnek ezekhez a nézetekhez. Irigyelte is érte Maudot. Irigyelte szép ruháit, gördülékeny előadói stílusát. Mindezen felül Maud hozzámehetett ahhoz a férfihoz, akit szeret.

A beszéd után a munkáspárti férfiak agresszív kérdéseket tettek föl Maudnak. A csoport pénztárnoka, egy Jock Reid nevű, vörös képű skót például ezt:

– Hogy képesek egyfolytában a nők szavazati jogán nyafogni, miközben a fiaink elhullanak Franciaországban?

Harsány helyeslés követte felszólalását.

– Örülök, hogy megkérdezte, mert ez a kérdés sok férfit és nőt foglalkoztat – mondta Maud. Ethel csodálta, hogy olyan barátságosan képes válaszolni, amely szöges ellentétben állt a kérdező ellenséges hangjával. – Folytatódjék a normális politikai tevékenység a háború alatt? Maga továbbra is eljár a Munkáspárt gyűléseire? Folytassák a harcukat a szakszervezetek a munkásság kizsákmányolása ellen? Bezárt a háború idejére a Konzervatív Párt? Felfüggesztették ideiglenesen az elnyomást és az igazságtalanságot? Én azt mondom, elvtársam, hogy nem! Nem engedhetjük meg a haladás ellenségeinek, hogy előnyt szerezzenek a háborúból! Nem lehet ürügy arra, hogy a fundamentalisták visszahúzhassanak. Ahogy Mr. Lloyd George mondta: az élet megy tovább.

A gyűlés után teát főztek – természetesen a nők –, és Maud leült Ethel mellé. Lehúzta a kesztyűjét, puha kezébe fogta a vastag, kék cserépbögrét a kistányérral. Ethel úgy érezte, kíméletlenség lenne kitálalni Maudnak az igazságot a bátyjáról, így hát előadta meséjének legújabb folytatását, miszerint „Teddy Williams” elesett Franciaországban.

– Azt szoktam mondani, hogy összeházasodtunk. – Megérintette olcsó karikagyűrűjét. – Nem mintha manapság bárkit is érdekelne. Amikor a fiúk háborúba mennek, a lányok a kedvükre tesznek, akár házasok, akár nem. – Halkabban folytatta. – Gondolom, mostanában nem hallottál Walterről.

Maud elmosolyodott.

– A lehető leghihetetlenebb dolog történt. Olvastál az újságban a karácsonyi fegyverszünetről?

– Igen, természetesen. A britek és a németek ajándékokat cseréltek, és futballoztak a senki földjén. Szégyen, gyalázat, hogy nem folytatódott a fegyverszünet, és nem tagadták meg a harcot.

– Az bizony. Viszont Fitz találkozott Walterral!

– Hát ez igazán csodálatos.

– Fitz természetesen nem tudja, hogy házasok vagyunk, így Walternak óvatosan kellett beszélnie. De megüzente, hogy karácsonykor rám gondolt.

Ethel megszorította Maud kezét.

– Akkor hát jól van!

– Kelet-Poroszországban harcolt, most pedig a francia fronton van, de nem sebesült meg.

– Hála az égnek! Gondolom, egyhamar nem hallasz róla ismét. Az ilyesfajta szerencse nem ismétlődik meg.

– Nem. Az egyetlen reményem, hogy valamiért elküldik egy semleges országba, olyanba, mint Svédország vagy az Egyesült Államok, ahonnan levelet írhat nekem. Máskülönben meg kell várnom, amíg véget ér a háború.

– Na és hogy van a gróf?

– Fitz jól van. A háború első heteit Párizsban töltötte.

Miközben én valami kulimunkát kerestem, gondolta sértődötten Ethel. Moud folytatta:

– Bea hercegnőnek kisfia született.

– Fitz bizonyára boldog, hogy van örököse.

– Valamennyien örülünk – mondta Moud, ami Ethelnek eszébe juttatta, hogy legalább annyira arisztokrata, mint amennyire lázadó.

A gyűlés véget ért. Maud, akire taxi várt, elbúcsúzott. Ethelt Bernie Leckwith kísérte el a buszig.

– Jobb volt, mint amire számítottam – mondta. – Persze úrinő, de egész értelmes. És barátságos is, főleg veled. Gondolom, elég jól ismered a családot, ha náluk szolgáltál.

Felét se tudod a valóságnak, gondolta a lány.

Ethel egy csöndes utcában lakott, amelynek kicsi, régi, de jól megépített sorházaiban zömmel jobb módú munkások, iparosok, felügyelők és családjaik éltek. Bernie a bejáratig kísérte. Valószínűleg jóéjt-puszit akart adni. Ethel eljátszott a gondolattal, hogy megengedi neki, mert hálás volt, hogy van ember a világon, aki még mindig vonzónak tartja. De a józan ész megállította: nem akart hamis reményeket kelteni a férfiban.

– Jó éjt, elvtárs! – mondta derűsen, azzal bement.

Fent sötét volt és csend. Mildred és a gyermekei már aludtak. Ethel levetkőzött és lefeküdt. Fáradt volt, de nem bírt elaludni. Egy idő után fölkelt, és teát főzött.

Elhatározta, hogy levelet küld az öccsének. Kinyitotta a noteszét, és írni kezdett.

Aranyos, édes, drága kicsi húgocskám, Libby!

Gyermekkori kódjukban csak minden harmadik szó számított, a keresztneveket pedig megkeverték, így ez egyszerűen annyit jelentett: Drága Billy!

Eszébe jutott a módszere: először megfogalmazta az üzenetet, amit el akart küldeni, azután kitöltötte a hézagokat. Most tehát azt írta:

Elég pocsékul érzem magam egyedül.

Aztán kódolta.

Gyermekként szerette ezt a játékot, hogy az ujjából szopott üzenetekkel rejtse el az igazi mondanivalót. Ő és Billy hasznos trükköket agyaltak ki: az áthúzott szavak számítottak, az aláhúzottak nem.

Elhatározta, hogy előbb megírja az egész levelet, aztán újrakezdi és kódolja.

London utcáit nem arannyal kövezték ki, legalábbis Aldgate-ben nem.

Fontolgatta, hogy derűsebb levelet ír, félvállról veszi a bajait. Aztán úgy döntött: essen belé a fene, az öcsémnek csak elmondhatom az igazat.

Mindig azt képzeltem, hogy különleges vagyok, csak azt ne kérdezd, miért. Azt mondták rólam, túl jónak tartom magamat Aberowenhez, és igazuk volt.

Pislognia kellett, hogy el ne sírja magát, amikor azokra a napokra gondolt: a keményített formaruhára, a laktató ételekre a személyzet makulátlan ebédlőjében, és mindenekelőtt a gyönyörű, vékony testre, amely valaha az övé volt.

Most látnál! Napi tizenkét órákat húzok le Mannie Litov gályáján. Minden este hasogat a fejem, és folyton fáj a hátam. Lesz egy babám, aki nem kell senkinek. Én se kellek senkinek, csak egy unalmas, szemüveges könyvtárosnak.

Egy hosszú pillanatig töprengett, rágcsálta a ceruza végét, aztán leírta:

Ennyi erővel halott is lehetnék.

Minden hónap második vasárnapján egy ortodox pópa felvonatozott a völgyben Cardiffból

Aberowenbe, és hozta magával bőröndben a gondosan becsomagolt ikonokat és gyertyatarlókat, hogy istentiszteletet tartson az oroszoknak.

Lev Peskov rühellte a papokat, de mindig eljárt az istentiszteletre – muszáj volt, ha utána ingyenebédet akart. A szertartás a városi könyvtár olvasótermében volt. Carnegie Könyvtárnak hívták, az előcsarnokban lévő tábla szerint egy amerikai emberbarát adományából alapították. Lev tudott olvasni, de nem igazán értette azokat, akiknek boldogság ez a tudás. Az újságokat súlyos fatartókra erősítették, hogy ne lehessen ellopni őket, és mindenfelé CSENDET KÉRÜNK feliratú táblák lógtak. Hol a boldogság egy ilyen helyen?

Lev a legtöbb dolgot utálta Aberowenben.

A lovak mindenütt egyformák, de ő gyűlölt a föld alatt dolgozni: mindig félhomály volt, és köhögött a szénportól. A föld felett örökké esett az eső. Sose látott még ennyi esőt. Nem voltak zivatarok vagy váratlan felhőszakadások, amelyek után kitisztul az ég, és üdítően felszárad a föld. Az eső inkább ványadtan szemerkélt egész nap, néha egész héten, és alattomosan átáztatta a nadrágja szárát meg az ingének a hátát.

A sztrájk augusztusban, a háború kitörése után abbamaradt, a bányászok visszaszállingóztak dolgozni. Zömüket fel is vették, és visszaadták nekik a régi házukat. Csak azok képeztek kivételt, akiket az igazgatók bajkeverőnek bélyegeztek; legtöbbjük jelentkezett a Walesi Lövészek közé. A kilakoltatott özvegyek találtak maguknak helyet. A sztrájktörőket többé nem közösítették ki: a helyieknek az volt a véleménye, hogy az idegeneket is manipulálta a kapitalizmus.

De Lev nem ezért menekült el Szentpétervárról. Anglia persze jobb volt Oroszországnál: engedélyezték a szakszervezetek működését, eléggé a körmére néztek a rendőrségnek, még a zsidók is szabadok voltak. De ő akkor sem fogja élete végéig ezt a döglesztő munkát végezni egy bányavárosban az isten háta mögött. Nem ez volt az, amiről Grigorij álmodott. Ez nem Amerika.

De még ha szeretett volna is maradni, tartozott annyival Grigorijnak, hogy továbbmegy. Tudta, hogy komiszul viselkedett a bátyjával, de megesküdött, hogy elküldi neki a pénzt a jegyre. Lev sok esküt megszegett rövid életében, de úgy döntött, hogy ezt megtartja.

Már majdnem teljesen összeszedte egy jegy árát Cardiffból New Yorkba. A pénzt a Wellington közi ház konyhájában rejtette el a padló egyik kőlapja alá a pisztolyával és a bátyja útlevelével együtt. Természetesen nem a heti béréből takarította meg: az sörre és dohányra is alig volt elég. A heti kártyapartiból jött össze.

Szpirja már nem dolgozott vele. A fiatalember néhány nap után elhagyta Aberowent, visszatért Cardiffba, hogy könnyebb munkát nézzen magának. De kapzsi embert sose nehéz találni. Lev összebarátkozott a szénbánya egyik igazgatóhelyettesével, akit Rhys Price-nak hívtak. Lev gondoskodott róla, hogy Rhys folyamatosan nyerjen, aztán osztoztak a nyereményen. Fontos volt, hogy ne essenek túlzásba: néha mások is nyerhettek. Ha a bányászok rájönnének a suskusra, nemcsak a kártyázásnak lenne vége, de valószínűleg meg is ölnék Levet. Így hát a pénz lassan gyűlt, és Lev nem mondhatott le egy ingyenétkezésről.

A pópát mindig várta az állomás előtt a gróf autója. Elvitte Ty Gwynbe, ahol sherryt és süteményt kapott. Ha Bea hercegnő otthon tartózkodott, akkor elkísérte a könyvtárba, és néhány másodperccel a pópa előtt jött be, hogy ne kelljen túl sokáig időznie a köznép társaságában.

Ma pár perccel múlt tizenegy az olvasóterem nagy falióráján, amikor belépett fehér bundájában és szőrmekucsmájában, amely a februári hidegtől védte. Lev elfojtotta a borzongását. Látni se bírta ezt az asszonyt, mert ilyenkor mindig megrohanta annak a hatéves gyereknek az iszonyodó rettegése, akinek végig kellett néznie az apja akasztását.

A hercegnőt a pópa követte, széles aranyövvel átfogott, csontszínű miseruhában. De most első alkalommal jött vele egy másik férfi is, aki a novíciusok csuháját viselte, és akiben Lev döbbenten és rémülten ismerte föl egykori bűntársát, Szpirját.

Összevissza kavargott a feje, miközben a két egyházi férfiú előkészítette az öt kenyeret, és vízzel vegyítette a bort az istentisztelet előtt. Eszerint Szpirja megtalálta Istent, és megjavult? Vagy ez a papi csuha csak egy Újabb álca a lopáshoz és csaláshoz?

Az idősebb pap az áldást énekelte. A jámborabbak szerveztek egy kórust – ezt a fejleményt a walesi szomszédok zajosan helyeselték –, amely most elzengte az első áment. Lev keresztet vetett, mint a többiek, ám riadt agya kizárólag Szpirjával foglalkozott. Nagyon rávallana egy csuhásra, hogy kipofázza az igazságot, és mindent tönkretegyen: nincs többé kártya, sem jegy Amerikába, se pénz Grigorijnak!

Eszébe jutott az utolsó nap a Gábriel arkangyalon, amikor brutálisan megfenyegette Szpirját, hogy kidobja a hajóból, csak mert az valami olyasmit hablatyolt, hogy be is csaphatná őt. Szpirja bizonyosan emlékszik arra az esetre. Hogy miért is alázta meg!

Az istentisztelet alatt Szpirját figyelte, igyekezett olvasni az arcából. Amikor áldozáshoz járult, megpróbálta elkapni hajdani barátjának pillantását, de az semmivel sem mutatta, hogy felismerné: Szpirja egészen belefeledkezett a szertartásba, legalábbis úgy tett.

A két papot és a hercegnőt elvitte az automobil, a harminc orosz keresztény gyalog követte őket. Lev töprengett, hogy vajon megkeresi-e Szpirja őt a kastélyban, és azon emésztette magát, hogy mit mond majd? Úgy tesz-e, mintha sose simliztek volna? Vagy kiborítja a bilit, és Lev fejére zúdítja a bányászok haragját? Pénzt kér a hallgatásáért?

Legszívesebben azonnal elhagyta volna a várost. Egy-két óránként indult vonat Cardiffba. Ha több pénze volna, akár itt is hagyhatna mindent, és leléphetne. De a pénz még nem elég a jegyre, így hát felkutyagolt a hegyre, ki a városból a gróf kastélyához, hogy megebédeljen.

A személyzeti ebédlőben kaptak enni, az alagsorban. Jó kiadós ebéd volt: birkagulyás, annyi kenyérrel, amennyi belefért az emberbe, és világos sör, hogy leöblíthessék. Csatlakozott hozzájuk Nyina, a hercegnő középkorú komornája, mert ő volt a tolmács. Nyinának Lev volt a kedvence, és gondoskodott róla, hogy extra adag sör jusson a pártfogoltjának.

A pap a hercegnővel ebédelt, de Szpirja lejött a személyzeti ebédlőbe, és Lev mellé, telepedett. Lev felöltötte a legbarátságosabb mosolyát.

– Nahát, öreg barátom, micsoda meglepetés! – mondta oroszul. –Gratulálok!

Szpirja nem volt hajlandó édelegni.

– Még mindig kártyázol, fiam? – kérdezte.

Lev továbbra is mosolygott, de lehalkította a hangját.

– Szíves engedelmeddel erről inkább tartanám a pofámat. Rendben?

– Ebéd után megbeszéljük.

Lev letört. Ugyan mit fog megjátszani Szpirja – az erkölcsbírót vagy a zsarolót?

Ebéd végeztével Szpirja kiment a hátsó ajtón. Lev követte. Szpirja szó nélkül elvezette egy kerek, fehér épülethez, amely úgy nézett ki, mint egy görög templom. Megemelt talapzatáról megláthattak minden közeledőt. Esett, a cseppek lefutottak a márványoszlopokon. Lev lerázta az esőt a sapkájáról, azután visszatette a fejére.

– Emlékszel, amikor megkérdeztem a hajón, mit csinálnál, ha nem adnám oda neked a fele pénzt? – szólalt meg Szpirja.

Lev félig kilógatta a korlátról, és azzal fenyegette, hogy kitöri a nyakát, azután a tengerbe dobja.

– Nem emlékszem – hazudta.

– Nem számít – felelte Szpirja. – Egyszerűen csak szeretnék megbocsátani neked.

Szóval ájtatos lett, gondolta megkönnyebbülten Lev.

– Bűnös dolgot műveltünk – mondta Szpirja. – Meggyóntam, és megkaptam érte a feloldozást.

– Akkor nem fogom megkérni a papot, hogy kártyázzon velem.

– Ezzel ne tréfálj.

Lev a legszívesebben elkapta volna a torkát, mint a hajón, de Szpirja már nem úgy festett,

mint akivel így lehet basáskodni. Ironikus módon a csuhában találta meg a mogyoróit.

Szpirja folytatta:

– Föl kellene tárnom a bűnödet azok előtt, akiket kiraboltál.

– Nem köszönnék meg. Rajtad éppúgy bosszút állnának, mint rajtam.

– Papi ruhám megvéd.

Lev megrázta a fejét.

– A legtöbb ember, akit mi ketten kiraboltunk, szegény zsidó. Valószínűleg még emlékeznek rá, hogy a pópák mosolyogva nézték, míg a kozákok őket agyalták. Lehet, hogy annál boldogabban rugdosnának halálra ebben a csuhában.

Szpirja fiatal arca elsötétült a haragtól, de gyorsan magára kényszerített egy jóindulatú mosolyt.

– Én inkább miattad aggódom, fiam. Nem szeretném, ha erőszak áldozata lennél.

Lev tudta, hogy ez fenyegetés.

– Mit fogsz tenni?

– A kérdés az, te mit fogsz tenni.

– Tartod a pofád, ha abbahagyom a kártyázást?

– Ha bevallod, őszinte bűnbánatot tanúsítasz, és abbahagyod a bűnözést, Isten megbocsát neked. Akkor nem nekem kell megbüntetni téged. És te is megúszod, gondolta Lev.

– Jól van, megteszem – válaszolta. Ahogy kiszaladt a száján, rögtön észbe kapott, hogy túl gyorsan beadta a derekát.

Szpirja következő szavai megerősítették, hogy őt nem olyan könnyű lóvá tenni.

– Ellenőrizni fogom – ígérte. – És ha úgy találom, hogy megszeged a nekem és Istennek tett ígéretedet, feltárom bűnödet áldozataid előtt.

– Ők pedig megölnek. Derék munka, atyám.

– Amennyire látom, ez a legjobb kiút egy erkölcsi dilemmából. És a papom is egyetért. Így hát akár tetszik, akár nem, ez van.

– Nincs választásom.

– Isten áldjon, fiam – mondta Szpirja.

Lev elment.

Otthagyta a Ty Gwyn-birtokot, és némán dühöngve visszaindult az esőben Aberowenbe. Micsoda egy pap, gondolta haragosan, elveszi a lehetőséget az embertől, hogy megjavuljon! Szpirjának jól bejött, eltartja az egyház és az éhes hívők, akik erejükön fölül adakoznak: holtig meglesz a koszt, a kvártély, a ruha. Hátralévő életében nincs más dolga, mint énekelni az istentiszteleteken és hajkurászni a ministránsfiúkat.

Mit tegyen most? Ha abbahagyja a kártyázást, akkor egy örökkévalóságig eltart, amíg összeszedi az utazáshoz a pénzt. Arra lesz ítélve, hogy éveken át ápolja a bányalovakat, kilométernyire a föld alatt. És sosem teheti jóvá a bűnét azzal, hogy elküldi Grigorijnak a pénzt az amerikai utazáshoz.

Lev sohasem a biztonságos utat választotta.

A Két Korona kocsma felé indult. Az ünnepnapot szigorúan megszentelő Walesben a kocsmák nem tarthattak nyitva vasárnap, de Aberowenben könnyen vették a törvényeket. A városban csak egy rendőr volt, és ő a legtöbb aberowenihez hasonlóan nem dolgozott vasárnaponként. A Két Korona bejárata zárva volt a látszat kedvéért, de a törzsvendégek a konyhán át bejuthattak, és minden úgy ment, mint hétköznap.

A kocsmában ott voltak a Ponti testvérek, Joey és Johnny. Szokásuktól eltérően whiskyt ittak. A bányászok sörön élnek. A whisky a gazdag emberek itala, a Két Koronában egy palack valószínűleg kitartott karácsonytól karácsonyig.

Lev rendelt egy sört, és megszólította az idősebb testvért. – Hahó, Joey!

– Hahó, Grigori!

Lev még mindig a bátyja nevét használta, mert az volt az útlevélben.

– Csak nem hogy megszaladt, Joey?

– Ja. Az öcsivel bent voltunk tegnap Cardiffban bokszmeccsen. Maguk is olyanok, mint az ökölvívók, gondolta Lev: széles váll, bikanyak, lapátkéz.

– Jó volt? – kérdezte.

– Sötét Jenkins küzdött Római Tonyval. Tonyra fogadtunk, mert olasz, mint mi. Tizenhárom az egyhez volt az esély, és ő három menetben kiütötte Jenkinst.

Levnek még voltak gondjai az angollal, de azt tudta, mit jelent a tizenhárom az egyhez.

– Kártyáznotok kéne – mondta. – Mert ti most... – habozott, aztán eszébe jutott a mondat. – Nyerő passzban vagytok.

– Nem akarom olyan könnyen elveszteni a pénzt, mint ahogy nyertem – mondta Joey.

Ennek ellenére, amikor fél óra múlva a csűrben összejött a kártyakör, Joey és Johnny is ott volt. A többi játékos között vegyesen képviseltették magukat a walesiek és az oroszok.

A póker helyi változatát játszották, a háromlapos kirakóst.

Lev szerette ezt a játékot. Az első három lap után nem lehetett kérni vagy cserélni, így a játék ugyancsak pergett. Ha a játékos emelte a tétet, a körben utána következőnek azonnal tartania kellett – az eredeti téttel nem maradhatott játékban –, vagyis az összeg gyorsan emelkedett. Addig emelték a téteket, amíg csak két játékos maradt: itt az egyik véget vethetett a játéknak azzal, hogy megduplázta a korábbi tétet, ezzel rákényszerítve a másikat, hogy terítse a lapjait. A legmagasabb értéke három egyforma lapnak volt, ezt prialnak hívták: ezek közül is a legértékesebb a hármas prial volt, amikor három hármas volt valakinél.

Levnek született tehetsége volt a kártyához, és rendszerint csalás nélkül is győzött, de az túl sokáig tartott volna.

A parti balról jobbra haladt, Lev csak egyszer jegyezhette meg a lapokat. Mindazonáltal ezer módon lehetett csalni, Lev kitalált egy szimpla kódot, amellyel Rhys jelezhette, ha jó lapja van. Lev addig tartotta a tétet, függetlenül attól, hogy mi volt a kezében, így növelte a pénzalapot. Legtöbbször mindenki passzolt, ő pedig veszített Rhysszel szemben.

Az első osztásnál Lev elhatározta, hogy ez lesz az utolsó játszmája. Ha kipucolja a Ponti testvéreket, valószínűleg megveheti a jegyet. Jövő vasárnap Szpirja szimatolni fog, hogy kártyázik-e még Lev. Ő addigra a tengeren akar lenni.

A következő két órában számolta, hogyan növekszik Rhys nyereménye, és egyfolytában azt mondogatta magában, hogy Amerika minden pennyvel közelebb jön. Általában nem szívesen fosztott ki másokat, mert azt akarta, hogy a következő héten is játsszanak. De ma meg kell ütnie a főnyereményt.

Ahogy odakint sötétedni kezdett, befejezte a játékot. Joey Pontinak három ászt osztott, Rhysnek három hármast. Ebben a játékban a hármas ütötte az ászt. Magának két királyt osztott, ami lehetővé tette, hogy tartsa a téteket. Csak addig maradt játékban, amíg Joey majdnem leégett – neki nem kell adóslevél. Joey föltette a maradék pénzét Rhysszel szemben. Amikor Rhys kiterítette az asztalra a három hármast, Joey olyan képet vágott, amely egyszerre volt komikus és szánalmas.

Rhys besöpörte a pénzt. Lev fölállt, és azt mondta:

– Sóher vagyok!

A játszma véget ért, valamennyien visszamentek a kocsmába, ahol Rhys fizetett egy kört, hogy a vesztesek ne lógassák az orrukat annyira. A Ponti testvérek visszatértek a sörhöz, és Joey azt mondta:

– Na jó, könnyen jött, könnyen ment, nem igaz?

Néhány perccel később Lev kiment. Rhys követte. A Két Koronában nem volt vécé, így az emberek a csűr mögötti ösvényt használták, ahol egy távoli utcalámpa jelentette az egyetlen világítást. Rhys gyorsan leszámolta Levnek a nyeremény felét, részben apróban, részben új, színes bankókban, zöld egyfontosokban, barna tízshillingesekben.

Lev pontosan tudta, hogy mennyi jár neki. Matematikában ugyanolyan ösztönös tehetség

volt, mint a kártyában. Később majd átszámolja, de biztosra vette, hogy Rhys nem csapja be. Egyszer megpróbálta. Lev megállapította, hogy öt shillinggel kevesebbet kapott – ez akkorka összeg, amit egy kevésbé figyelmes ember észre sem vesz. Elment Rhys lakására, pisztolyának csövét belenyomta az igazgatóhelyettes szájába, és felhúzta a kakast. Rhys összerondította magát félelmében. Attól fogva a pénz mindig rendben volt, fél penny sem hiányzott belőle.

A pénzt a kabátja zsebébe dugta, és visszatért a kocsmába.

Ahogy belépett, rögtön meglátta Szpirját.

Szpirja levette a csuhát, és ugyanazt a kabátot viselte, mint a hajón. A pultnál állt, nem ivott, és elmerülten beszélgetett néhány orosszal. Olyanok is voltak köztük, akik részt vettek a partiban.

Tekintetük találkozott egy pillanatra.

Lev sarkon fordult, és kiment, de tudta, hogy elkésett.

Sietve kutyagolt fölfelé a Wellington közön. A zsigereiben érezte, hogy Szpirja el fogja árulni. Talán épp most magyarázza el, miként csal Lev a kártyával úgy, hogy mégis vesztesnek látsszék. Az emberek dühöngeni fognak, a Ponti testvérek visszakövetelik a pénzüket.

A háza közelében látta, hogy kezében bőrönddel valaki megy az ellenkező irányba. A lámpafénynél felismerte az egyik fiatal szomszédot, akit Jézus-velem Billynek hívtak.

– Hahó, Billy! – üdvözölte.

– Hahó, Grigori!

A fiú úgy festett, mint aki el akar utazni a városból. Lev kíváncsi volt.

– Mész valahova?

– Londonba.

Lev még kíváncsibb lett.

– Melyik vonattal?

– A hatórás cardiffival. – A Londonba tartó utazóknak Cardiffban kellett átszállniuk.

– Most mennyi az idő?

– Még húsz perc.

– Akkor hát jó utat.

Bement a házába. Úgy döntött, ugyanazzal a vonattal távozik, amellyel Billy.

Fölkapcsolta a lámpát a konyhában, és fölemelte a kőlapot. Kivette a megtakarított pénzét, az útlevelet a bátyja nevével és fényképével, egy doboz rézköpenyes lőszert és a pisztolyát, egy Nagant M1895-öst, amelyet kártyán nyert egy kapitánytól. Ellenőrizte a dobtárat, hogy mindenütt éles lőszer van-e: a pisztoly nem vetette ki automatikusan a hüvelyeket, ezért töltésnél kézzel kellett kiszedni őket. A pénzt, az útlevelet és a pisztolyt a kabátja zsebébe tette.

Odafönt megkereste Grigorij kéregpapír bőröndjét, amelyen máig ott éktelenkedett a golyó ütötte lyuk. Beledobta a lőszert, a másik ingét, a tartalék alsóját és két pakli kártyát.

Nem volt órája, de úgy számolta, öt perc telt el azóta, hogy Billyvel találkozott. Tizenöt perce maradt, hogy elérje az állomást, és ez elég is. Az utcán nagy volt a lárma.

Nem akart balhéba keveredni. Kemény ember volt, de a bányászok is azok. Még ha győzne is, lekési a vonatot. Természetesen használhatja a pisztolyt, de ebben az országban a rendőrség komolyan veszi a gyilkosságot, még akkor is, ha névtelen senkik az áldozatok. Az a legkevesebb, hogy ellenőrzik az utasokat a cardiffi kikötőben, és megnehezítik, hogy jegyet válthasson. Mindenképpen jobb lenne, ha erőszak nélkül hagyhatná el a várost.

A hátsó ajtóhoz ment, és végigsietett az ösvényen, olyan halkan, ahogy csak tehette súlyos bakancsával. Sár volt, mert Walesben csaknem mindig sár van, így szerencsére kevés zajt keltett.

Az ösvény végén bekanyarodott egy sikátorba, onnan pedig kilépett az utcai lámpafénybe.

Az út közepére épített vécék eltakarták azok elől, akik a háza előtt álltak. Lev elsietett.

Két sarokkal arrébb rájött, hogy ezen az úton el kell mennie a Két Korona előtt. Megállt, és egy pillanatig töprengett. Ismerte a város alaprajzát: egyetlen más lehetséges útvonal kínálkozott, de ahhoz vissza kell fordulnia. Ám azok az emberek, akiknek a hangját hallotta, még a háza közelében lehetnek.

Meg kell kockáztatnia a Két Koronát. Befordult egy másik sikátorba, onnan pedig az ösvényre, amely a kocsma mögött haladt el.

Ahogy közeledett a csűrhöz, ahol kártyázni szoktak, hangokat hallott. Két vagy annál is több embert látott, akiknek árnyalakja elmosódott az ösvény végében álló utcalámpa fényében. Fogyott az ideje, ennek ellenére megállt, és várta, hogy bemenjenek. Odahúzódott egy magas deszkakerítéshez, hogy kevésbé legyen feltűnő.

Örökkévalóságnak tűnt a várakozás.

– Mozogjatok már – suttogta. – Nem akartok visszamenni a melegbe? Az eső lecsöpögött a sapkájáról a tarkójára.

Végre bementek. Lev kivágódott a sötétből, és sietett tovább. Simán elhaladt a csűr mellett, ám ahogy távolodott, újabb hangokat hallott. Káromkodott. A törzsvendégek dél óta iddogáltak, és estére már gyakran kell látogatniuk az ösvényt. Hallotta, hogy valaki utána szól:

– Hahó, cimbikém!

A „cimhikém” vagy „cimbi” ezeknél annyit jelent, hogy barátom. Vagyis nem ismerték föl.

Úgy tett, mintha nem hallotta volna, és továbbment.

Dünnyögő párbeszédet hallott. A legtöbb szót nem értette, de az egyik ember mintha azt mondta volna:

– Úgy fest, mint egy ruszki.

Az oroszok ruhái mások voltak, mint az angolokéi. Lev attól tartott, hogy az utcai lámpa fényénél majd még jobban láthatják a kabátja szabását és a sapkája formáját. Szerencsére a természet erélyesen szokta szólongatni a kocsmából távozó embereket, ezért vélhetőleg nem követik addig, amíg nem könnyítenek magukon.

Befordult a következő sikátorba, és eltűnt a szemük elől. Sajnos ettől még nem fogják elfelejteni. Szpirja mostanára leadhatta a dumáját, és valaki hamarosan megfejti, mit jelent az az orosz ruhás ember, aki bőrönddel igyekszik a városközpont felé.

Ott kell lennie azon a vonaton!

Futásnak eredt.

A vasút a völgy mélyén volt, így az állomásig lefelé vezetett az út. Lev hosszú, könnyű léptekkel futott. Már látta a háztetők fölött az állomás fényeit, és ahogy közelebb ért, a mozdony kéményéből bodorodó füstöt is.

Keresztülszáguldott a téren, be a pénztárhoz. A hatalmas óra egy perc híján hatot mutatott.

– Egy jegyet kérek – mondta.

– Hova szeretne utazni ma este? – kérdezte nyájasan a pénztáros. Lev türelmetlenül mutatott a peronra.

– Arra adjon!

– Az a vonat megáll Aberdare, Pontypridd...

– Cardiffba! – Lev fölpillantott: a percmutató kattanva átugrotta az utolsó hézagot, és enyhén remegve megállt a tizenkettesen.

– Csak oda vagy retúr? – kérdezte a pénztáros ráérősen.

– Csak oda, de gyorsan!

Meghallotta a füttyszót. Kétségbeesetten számolta át a markában lévő pénzt. Tudta, mennyi a vonatjegy, kétszer járt Cardiffban az elmúlt hat hónapban. Letette a pénzt a pultra.

A vonat megmozdult.

A pénztáros odaadta a jegyét.

Lev fölkapta, és elfordult.

– Ne felejtse itt a visszajárót! – szólt utána a pénztáros.

Lev megtette a korlátig hátralévő néhány lépést.

– Kérem a jegyet – mondta a kalauz, noha végignézte, amíg a jegyet megvásárolták.

Lev átnézett a korlát fölött és látta, hogy a vonat gyorsul. A kalauz kilyukasztotta a jegyét, és megérdeklődte:

– Nem kéri a visszajárót?

Felpattant a csarnok ajtaja. A Ponti testvérek csörtettek ki rajta.

– Megvagy! – kiáltotta Joey, és rárohant Levre.

Arra bizonyosan nem számított, hogy Lev odaugrik hozzá, és behúz neki egyet. Joey megtorpant, Johnny nekiszaladt a bátyjának. Mindketten térdre estek.

Lev kirántotta a jegyét a kalauz kezéből, és kiszáguldott a peronra. A vonat most már jó gyorsan haladt. Egy percig vágtázott mellette.

Hirtelen kinyílt egy ajtó, és Lev meglátta Jézus-velem Billy barátságos arcát.

– Ugorj! – kiáltotta a fiú.

Lev ugrott, és megvetette az egyik lábát a lépcsőn. Billy megragadté a karját. Egy pillanatig imbolyogtak, miközben Lev kétségbeesetten próbált felhúzódzkodni. Aztán Billy rántott rajta egy nagyot, és behúzta a vonatba.

Lev hálásan rogyott le egy ülésre.

Billy becsapta az ajtót, és leült vele szemben.

– Köszönöm mondta Lev.

– Hát ez hajszálon múlott – mondta Billy.

– De sikerült – vigyorgott Lev. – És csak ez számít.

Másnap reggel a Paddington állomáson Billy megkérdezte, hogy lehet Aldgate-be jutni. Egy barátságos londoni elhadarta neki a részletes utasítást, amelyből Billy egyetlen szót sem értett. Megköszönte a segítséget, aztán kiment az állomásról.

Még sosem járt Londonban, de tudta, hogy a Paddington a város nyugati részén van, míg a szegény emberek keleten laknak, így hát elindult a nap irányába. A város nagyobb volt, mint képzelte, sokkal forgalmasabb és furcsább, mint Cardiff, de azért tetszett neki a lárma, a nyüzsgés, a tömeg és mindenekelőtt a boltok. Nem is tudta, hogy ilyen sok üzlet van a világon. Naponta vajon mennyit költenek el London boltjaiban? Bizonyára sok ezer fontot. Talán milliókat.

Olyan szabadnak érezte magát, hogy szinte megrészegült tőle. Itt senki sem ismerte. Aberowenben, de még Cardiffban is egy-egy alkalmi látogatáson bármikor kiszúrhatták barátok vagy rokonok. Londonban végigmehetne az utcán kéz a kézben egy csinos lánnyal, és a szülei sosem tudnák meg. Nem akart ilyet tenni, de a gondolat, hogy megteheti – főleg, hogy olyan sok csinosan öltözött lány sétafikált körülötte –, mámorító volt.

Egy idő után megpillantott egy buszt, amelynek az elejére azt írták: „Aldgate”. Felugrott rá. Ethel említette a levelében Aldgate-et.

Nagyon nyugtalan lett, miután megfejtette a nővére levelét. Ezt természetesen nem beszélhette meg a szüleivel. Megvárta, amíg elmennek az esti istentiszteletre a Bethesda-imaházba – ahova ő már nem járt –, azután írt egy üzenetet.

Drága Mama!

Aggódom Eth miatt. Elmentem, hogy megkeressem. Elnézést, hogy csak úgy lelépek, de nem akarok veszekedést.

Szerető fiad, Billy

Mivel vasárnap volt, már megfürdött, megborotválkozott, és a legjobb ruháját viselte.

Kopott öltönyét az apjától örökölte, de volt hozzá tiszta, fehér inge és fekete kötött nyakkendője. A cardiffi állomás várótermében szunyókált, és hétfőn hajnalban elcsípte a tejet szállító korai vonatot.

A kalauz figyelmeztette, amikor elérték Aldgate-et. Billy leszállt. Szegényes környék volt, roskatag bérkaszárnyákkal, az utcán pultokról árulták a használt ruhát, mezítlábas gyerekek játszottak a bűzös lépcsőházakban. Azt nem tudta, hogy Ethel hol lakik – a levélben nem írta meg a címét. Napi tizenkét órákat húzok le Mannie Litov gályáján, ez volt az egyetlen támpont.

Alig várta, hogy beszámolhasson a nővérének az aberoweni hírekről. Az újságokból tudhatja, hogy az özvegyek sztrájkja kudarcba fulladt. Billy dühöngött, ha erre gondolt. A főnököknek lehet ocsmányul viselkedniük, mert minden lap az ő kezükben van. Övék a bánya, a házak, és úgy tesznek, mintha az emberek is az övék lennének. A bonyolult választási törvények miatt a legtöbb bányásznak nem volt szavazati joga, így az aberoweni képviselő egy konzervatív volt, aki mindig a cég mellé állt. Tommy Griffith apja azt mondta, hogy soha és semmi sem változik meg egy olyan forradalom nélkül, mint amilyen Franciaországban volt. Billy papája azt mondta, hogy munkáspárti kormányra van szükség. Billy nem tudta, melyiknek van igaza.

Odament egy barátságos külsejű fiatalemberhez és megkérdezte:

– Nem tudja, hogy kell Mannie Litovhoz menni?

A férfi olyan nyelven válaszolt, ami orosz is lehetett.

Ismét próbálkozott, ez alkalommal egy angol ajkú járókelőt fogott ki, aki még sose hallott Mannie Litovról. Aldgate nem olyan volt, mint Aberowen, ahol az utcában mindenki tudta a város összes üzletének a helyét. Ilyen messzire jött el, és költött olyan sok pénzt a vonatjegyre – a semmiért?

De azért nem adta föl. Végigpásztázta a forgalmas utcát, olyan brit külsejű embereket keresve, akik valamiféle ipart űzhetnek: szerszám van náluk, vagy kézikocsit tolnak. Öt embert kérdezett meg eredménytelenül, aztán találkozott egy létrás ablaktisztítóval.

– Mannie Litov – ismételte meg az. Kihagyta a „Litov” szóból a „t”-t, ezért olyan hangot adott, mintha köhentene. – A komfenció?

– Elnézést – mondta Billy udvariasan. – Hogy mondta?

– Komfenció. Egy ilyen bót, ahol komfenciót csinálnak – nasztró meg mindenféle ancúg.

– Valószínűleg igen – felelte reménytelenül Billy.

Az ablaktisztító bólintott.

– Hát csak mennyé arra elfele, egy per négy kilométer, osztán kurfli jobbra. Ark Rav Rad.

– Már hogy egyenesen – próbálkozott Billy. – Negyed kilométert?

– Osztán kurfli jobbra.

– Forduljak jobbra?

– Ark Rav Rad.

– Ark Rav Road?

– Nem fogod el se téveszteni.

Az utcáról kiderült, hogy Oak Grove Roadnak hívják. Nem volt itt semmiféle liget, tölgyről nem is beszélve. Keskeny, girbegurba utca volt, emberek, lovak és kézikocsik nyüzsögtek a roskatag téglaházak között. Még kétszer kellett kérdeznie, és már meg is érkezett a Kutya és Kacsa kocsma, valamint egy Lipmann nevű, bedeszkázott üzlet között szorongó házhoz, amelynek nyitva volt az ajtaja. Billy fölkapaszkodott a lépcsőn a legfelső emeletre, és ott találta magát egy szobában, legalább húsz nő között, akik brit katonai egyenruhákat varrtak.

Az asszonyok dolgoztak tovább, nyomták a pedált, látszólag tudomást sem vettek a fiúról, míg végül egyikük megszólalt:

– Gyere be, cukifalat, nem eszünk meg – bár ha jobban belegondolok, én azért

megkóstolnálak egy kicsit.

A többiek kotkodácsolva vihogtak.

– Ethel Williamset keresem – mondta Billy.

– Nincs itt – felelte a nő.

– Miért? – kérdezte aggodalmasan a fiú. – Beteg?

– Mi dolgod vele? – kérdezte az, és fölállt a géptől. – Mildred vagyok. Hát te ki vagy?

Billy csak bámulta. Mildred szép volt még a kapafogával is, lángvörös rúzst használt, kalapja alól szőke fürtök kandikáltak elő. Lompos, formátlan, szürke kabátot viselt, Billy mégis látta, hogyan riszál járás közben. Túlságosan elfoglalta a látvány ahhoz, hogy megszólaljon.

– Ugye, nem te vagy az a szemét, aki felcsinálta, aztán megpattant? kérdezte Mildred.

Billy végre megtalálta a hangját.

– Az öccse vagyok.

– Ó! – kiáltotta a nő. – Beszarok, te vagy a Billy?

Billy álla leesett. Nő szájából még sose hallotta ezt a szót. Mildred fesztelenül végigmérte.

– Tényleg az öccse vagy, azt látom, noha idősebbnek látszol tizenhatnál. – Hangja úgy megszelídült, amitől melegség öntötte el Billy szívét. – Ugyanolyan sötét a szemed és göndör a hajad.

– Hol találom? – kérdezte Billy.

A nő kihívóan nézett rá.

– Történetesen tudom, hogy nem akarja tudatni a családjával a lakcímét.

– Mert fél az apámtól – felelte Billy. – Nekem viszont levelet írt. Aggódtam érte, azért vonatoztam ide.

– Egy álló napig abból a walesi koszfészekből, ahonnan Ethel való?

– Nem koszfészek – mondta sértődötten Billy. Azután vállat vont. – Jó, gondolom, tulajdonképpen az.

– Tetszik a kiejtésed – közölte vele Mildred. – Olyan, mintha valaki énekelne.

– Tudja, hol lakik?

– Hogy találtál el ide?

– Azt mondta, Mannie Litovnál dolgozik Aldgate-ben.

– Na né, te ilyen Sörluk Holmes vagy? – kérdezte a nő, bár a hangja nem nélkülözött egyfajta kelletlen csodálatot.

– Ha nem mondja meg, hol van, majd megmondja valaki más – jelentette ki a fiú nagyobb önbizalommal, mint amennyit érzett. – Nem megyek haza, amíg nem látom.

– Meg fog ölni, de mindegy – mondta Mildred. – Nutley Street huszonhárom.

Billy megkérdezte az irányt. Arra is megkérte a nőt, hogy lassan beszéljen.

– Ne köszönd meg – mondta Mildred, amikor a fiú távozni készült. – Csak védj meg, ha Ethel meg akar ölni.

– Rendben – bólintott Billy, és arra gondolt, milyen izgalmas lenne megvédeni valamitől Mildredet.

A többi nő kurjongatva elköszönt, és csókokat dobált neki, amitől Billy zavarba jött.

A Nutley Street a nyugalom oázisa volt. A sorházak olyan mintára épültek, amelyet a fiú ismerősnek talált, pedig alig egy napja volt Londonban. Ezek sokkal nagyobbak voltak a bányászházaknál, és nem az utcára nyílt az ajtajuk, hanem kicsi előkertre. A rend és szabályosság érzését az egyforma tolóablakok teremtették meg, mert utca hosszat tizenkét táblára volt osztva mindegyik.

Billy bekopogtatott a huszonhármasba, de senki sem nyitott ajtót. Nyugtalankodott. Miért nem jött be dolgozni Ethel? Talán beteg? Ha nem, akkor miért nincs otthon?

Bekukucskált a levélbedobó nyíláson. Fényesre kefélt padlójú előszobát látott meg egy fogast, rajta régi, barna kabátot, amelyet azonnal felismert. Hideg van, Ethel nem menne ki

kabát nélkül.

Közelebb lépett az ablakhoz, próbált benézni, de nem látott át a recehorgolású függönyön.

Visszatért az ajtóhoz, és ismét belesett a nyíláson. A benti kép nem változott, de ez alkalommal hangot hallott. Hosszú, fájdalmas nyögést. A nyíláshoz nyomta a száját, és bekiáltott.

– Eth! Te vagy az? Billy vagyok!

Hosszú csönd, aztán megismétlődött a nyögés.

– A nyavalyába – mondta a fiú.

Az ajtón egyszerű Yale zár volt, vagyis valószínűleg két csavar erősítette a félfához. Billy rácsapott a tenyerével. Nem tűnt különösebben erősnek: úgy sejtette, olcsó, ócska fenyőfa lehet. Hátrált, fölemelte a jobb lábát, és belerúgott súlyos bányászbakancsának sarkával. Recsegés hallatszott. Többször is megrúgta az ajtót, de az nem engedett.

Bár lenne egy kalapácsa!

Végignézett az utcán, abban reménykedve, hogy arra jár egy szerelő a ládájával, de senkit sem látott, két piszkos arcú fiúcskát leszámítva, akik érdeklődve figyelték.

Lejött a rövid kerti ösvényen a kapuig, és nekifutásból odacsapta a jobb vállát az ajtónak. Az felpattant, Billy hasra esett.

Föltápászkodott, megdörgölte fájó vállát, félretolta a romos ajtót. A házban csend volt.

– Eth! – kiáltotta. – Merre vagy?

Ismét nyögést hallott, és a hang után bement a földszinten az utcai szobába. Női hálószoba volt, a kandallón porcelánnippek, az ablakon virágos függöny. Ethel az ágyon volt, akkora szürke ruhában, mint egy sátor. Nem feküdt, hanem négykézláb állt és nyögött.

– Mi baj, Eth? – kérdezte Billy rémült nyüszítéssé vékonyult hangon.

– Jön a baba – zihálta a lány.

– A fenébe! Hozok orvost!

– Késő, Billy. Édes Jézus, de fáj!

– Úgy beszélsz, mint aki haldoklik!

– Dehogyis, Billy, a szülés ilyen. Gyere ide, fogd meg a kezem.

A fiú odatérdelt az ágyhoz, Ethel a kezébe kapaszkodott. Egyre keményebben szorította Billy ujjait, és megint nyögni kezdett. A nyögés hosszabb és fájdalmasabb volt, mint az előző. Olyan erősen markolta az öccse kezét, hogy Billy azt várta, mindjárt eltörik a csontja. A nyögés sikolyban végződött, aztán Ethel úgy lihegett, mintha egy kilométert futott volna.

Egy perccel később azt mondta:

– Ne haragudj, Billy, de be kell nézned a szoknyám alá.

– Ó - makogta a fiú. - Ó, jól van. – Nem igazán értette mit akar a nővére, de úgy vélte, jobb, ha szót fogad. Fölemelte Ethel ruháját. - Krisztusom! - kiáltotta. Az ágynemű a lány alatt lucskos volt a vértől. A tócsa közepén egy nyálkás, rózsaszín kis valami feküdt. Billy csukott szemű, nagy, kerek fejet, parányi kezeket és lábakat látott. - Egy baba - mondta.

– Vedd föl, Billy - kérte Ethel.

– Hogy én? – kérdezte Billy. – Ó a fenébe, hát persze! – Az ágy fölé hajolt. Egyik kezét a baba feje, a másikat a kicsi popsi alá csúsztatta. Látta, hogy fiú. Nyálkás és síkos volt, de Billynek sikerült fölemelnie. Valami zsinór még mindig összekötötte Ethellel.

– Fogod? – kérdezte Ethel.

– Persze – felelte Billy. – Fogom. Fiú.

– Lélegzik?

– Mit tudom én. Honnan tudhatnám? – Billy a pánikkal küzdött. – Nem, asszem, nem lélegzik.

– Sózz rá a fenekére, de ne túl erősen!

Billy megfordította a babát, akit simán megtartott fél kézzel is, és rácsapott a popsijára. A gyerek kinyitotta a száját, beszívta a levegőt, és tiltakozva felüvöltött. Billy el volt ragadtatva.

– Ezt hallgasd! – ujjongott.
– Fogd egy percig, amíg megfordulok. - Ethel ülő helyzetbe tornázta magát, és megigazította a ruháját. – Add ide.
Billy óvatosan odaadta. Ethel a karjára fektette, és megtörölte az arcát a ruhája ujjával. – Gyönyörű – mondta.
Billy ebben nem volt olyan biztos.
A baba köldökéből kinőtt zsinór kék és feszes volt, de mostanra összefonnyadt és kifakult.
– Húzd csak ki azt a fiókot, és add ide nekem az ollót, meg egy guriga cérnát.
Ethel két helyen elkötötte a zsinórt, aztán középen elvágta.
– Na – mondta. Kigombolta a ruhája elejét. – Nem hinném, hogy ezzel zavarba hoználak azok után, amiket láttál – mondta. Lefejtette a melléről a ruhát, és az újszülött szájába dugta a mellbimbóját. A kisfiú szopni kezdett.
Ethelnek igaza volt, Billy nem jött zavarba. Egy órával korábban a föld alá süllyedt volna, ha pőrén kell látnia a nővére mellét, ám most semmiségnek tűnt az egész. Mérhetetlenül megkönnyebbült, hogy a babának nincsen semmi baja. Bámulta, ahogy szopik, álmélkodott a pirinyó ujjakon. Úgy érezte, hogy egy csodának volt a szemtanúja. Arca nedves volt a könnyektől, és nem tudta, mikor sírt, mert nem emlékezett ilyesmire.
A baba kisvártatva elaludt. Ethel begombolta a ruháját.
– Mindjárt lemossuk – mondta, és behunyta a szemét. – Uramisten! Nem hittem, hogy ennyire fog fájni.
– Ki az apja, Eth? – kérdezte Billy.
– Fitzherbert gróf – felelte a lány. A szeme kinyílt. – Ó, a rohadt életbe, ez az, amit sose akartam elmondani neked!
– A mocskos disznó! – hördült fel illy. – Megölöm!

Tizenötödik fejezet

1915. június–szeptember

Míg a hajó befutott New York kikötőjébe, Lev Peskov arra gondolt, hogy Amerika talán nem is lesz olyan csodálatos, amilyennek a bátyja, Grigorij mondta. Megkeményítette magát, hogy elviselhesse a szörnyű csalódást, de ez szükségtelennek bizonyult. Amerika minden volt, amit várt: gazdag, nyüzsgő, izgalmas és szabad.
Három hónappal később, egy forró júniusi délutánon egy buffalói szálloda istállójában dolgozott, az egyik vendég lovát csutakolta. A tulajdonos, Josef Vyalov hagymakupolát rakatott a régi Central fogadó tetejére, és átnevezte Szentpétervár Hotelnek, talán nosztalgiából a város iránt, amelyet gyerekfővel elhagyott.
Ennek a Vyalovnak dolgozott Lev, ugyanúgy, mint sok más buffalói orosz bevándorló, de ő maga még sohasem találkozott ezzel az alakkal. Ha találkoznak, akkor se tudta volna, mit mondjon. Az oroszországi Vjalovok jól becsapták, amikor odalökték Cardiffba. Másrészt a szentpétervári Vjalovok olyan papírokkal látták el, amelyeknek láttán Levet simán átengedte az amerikai bevándorlási hivatal. És mihelyt kimondta a Vyalov nevet a Canal Street egyik kocsmájában, tüstént kapott munkát.
Amióta partra szállt Cardiffban, vagyis már egy éve, mindennap gyakorolta az angolt, amelyet egyre folyékonyabban beszélt. Az amerikaiak azt mondták, hogy angolos kiejtése van, és nem ismertek egyes kifejezéseket, amelyeket Aberowenben tanult, például, hogy itt, la meg ott, la vagy a hát nem?, és hát igen?, amit hozzácsaptak a mondatok végéhez. De azért Lev nagyjából mindent el tudott mondani, ami szükséges, és a lányok elolvadtak, ha gyöngyömnek szólította őket.
Pár perccel hat előtt, amikor véget ért a munkanap, szájában cigarettával bejött az istállóba Nick, a barátja.

– Fatima – mondta. Eltúlzott élvezettel letüdőzte a füstöt. – Török dohány! Mennyei!

Nick teljes neve Nyikolaj Davidovics Fomek volt, de itt Nick Formannek hívták. Alkalmilag beugrott abba a szerepbe, amelyet Lev korábban Szpirjának és Rhys Price-nak osztott ki a kártyázásnál, de elsősorban tolvaj volt.

– Mennyi? – kérdezte Lev.

– A boltban ötven cent egy százdarabos doboz. Neked tíz. Add el huszonötért.

Lev tudta, hogy a Fatima népszerű márka. Könnyű lesz fél áron eladni. Körülnézett az udvaron. A főnök sehol.

– Jól van.

– Mennyit akarsz? Van egy kufferral.

Levnek egy dollár lapult a zsebében.

– Húsz dobozzal – mondta. – Most adok egy dollárt, és később még egyet.

– Nem hitelezek.

Lev vigyorgott, és megfogta Nick vállát.

– Ejnye, barátocskám, bennem megbízhatsz! Haverok vagyunk, vagy nem?

– Akkor húsz. Mindjárt jövök.

Lev előkeresett egy ócska abrakostarisznyát az egyik sarokból. Nick visszajött húsz hosszúkás, zöld dobozzal, amelyeknek a fedelére egy lefátyolozott nőt festettek. Lev beletette a dobozokat a tarisznyába, és odaadta Nicknek a dollárt.

– Mindig öröm segíteni egy orosz honfitársnak – mondta Nick, azzal elballagott.

Lev megtisztogatta a lóvakarót és a körömkést. Fél hétkor búcsút vett a főlovásztól, és elindult az első kerületbe. Kissé feltűnőnek érezte magát, ahogy egy zaboszsákkal baktat az utcákon. Mit mond majd, ha egy rendőr megállítja, és látni akarja, mi van a tarisznyában? De nem izgult túlságosan: a legtöbb helyzetből ki tudta dumálni magát.

Elment egy nagy, népszerű kocsmába, az Ír Csavargóba. Keresztülkönyökölte magát a tömegen, kért egy korsó sört, mohón felhajtotta a felét. Aztán leült egy csoport munkásember mellé, akik lengyel-angol keverék nyelven beszélgettek. Pár perc múlva megkérdezte:

– Szív itt valaki Fatimát?

– Ja - mondta egy bőrkötényes, kopasz ember. – Hébe-hóba szívok Fatimát.

– Akar venni egy dobozzal fél áron? Huszonöt cent száz blázért.

– Mi a baja?

– Elveszett. Valaki megtalálta.

– Kicsit rizikósnak hangzik.

– Mondok én magának valamit. Tegye ki a pénzét az asztalra. Nem veszem el addig, amíg nem mondja, hogy lehet.

A munkásokban feltámadt az érdeklődés. A kopasz ember kotorászott a zsebében, majd előhúzott egy negyeddollárost. Lev kivett a zsákjából egy bádogdobozt, odanyújtotta. Az ember kinyitotta. Kivett belőle egy apró négyszöggé hajtogatott papírt, szétbontotta. Fénykép volt rajta.

– Nahát, még baseballkártya is van benne – mondta. A szájába dugott egy cigarettát, rágyújtott. – Rendben – mondta Levnek. – Vegye el a negyeddollárost.

Lev mögött egy másik ember figyelte őket.

– Mennyi? – kérdezte. Lev megmondta. Az ember két dobozzal vásárolt.

Lev fél óra alatt eladta az összes cigarettát. Elégedett volt: nem egészen egy óra alatt csinált öt dollárt kettőből. Az istállóban másfél nap alatt keresett meg három dollárt. Talán megvásárol Nicktől holnap még egy pár lopott dobozzal.

Kért még egy sört, megitta, kiment, az üres tarisznyát a földön hagyta. A Lovejoy kerületbe tartott, egy buffalói szegénynegyedbe, ahol a legtöbb orosz élt számos olasszal és lengyellel együtt. Hazafelé menet vásárolhat egy szelet marhahúst, és megsütheti krumplival. Vagy felszedheti Margát, és elviheti táncolni. Vagy vásárolhat egy új öltönyt.

Félre kellene tenni Grigorij amerikai útiköltségére, gondolta bűntudatosan. A három dollár csak egy csepp a hordóban. Neki egy igazi nagy dobásra van szüksége. Akkor egyben elküldhetné Grigorijnak a pénzt, mielőtt kísértésbe esik, hogy elköltse.

Ábrándozásából az ugrasztotta ki, hogy megveregették a vállát.

Szíve nagyot dobban!. Megfordult, félig arra számítva, hogy egyenruhás rendőrt fog látni. Ám az, aki megállította, nem volt zsaru, hanem egy drabális ember kezeslábasban. Törött orra volt és fenyegető pofája. Lev izmai megfeszültek: az ilyen embernek egyetlenegy foglalkozása van.

– Ki mondta neked, hogy bagót árulj az Ír Csavargóban? – kérdezte az ember.

– Én csak pár dolcsit szeretnék keresni – mosolygott Lev. – Remélem, nem sértettem meg senkit.

– Nicky Forrnan volt? Hallottam, hogy Nicky elvarnyúzott egy rakomány cigarettát.

Lev nem volt hajlandó kiadni ezt az adatot egy idegennek.

– Sose találkoztam ilyen nevűvel – mondta továbbra is nyájasan.

– Te nem tudod, hogy az Ír Csavargó tulajdonosa Mister V.?

Levben felágaskodott a düh. Mister V., az nyilván Josef Vyalov. Felhagyott az engesztelő tónussal.

– Akkor tegyen ki cégért!

– Te pedig nem árulsz semmit Mister V. kocsmáiban, hacsak nem ő mondja.

Lev vállat vont.

– Ezt nem tudtam.

– Akkor itt van valami emlékeztető – mondta az ember, és meglendítette az öklét.

Lev számított az ütésre, és hátraugrott. Az ököl a semmibe vágódott bele, a gengszter megtántorodott, mert elvesztette az egyensúlyát. Lev előrelépett, és állba rúgta. Az ököl gyönge fegyver, sehol sincs a bakancsos lábhoz. Lev minden erejét beleadta a rúgásba, de nem volt elég, hogy csontot törjön. Az ember elbődült dühében, ismét ütött, ismét nem talált.

Ilyennél nem érdemes arcra menni: valószínűleg már régóta érzéketlen a képe. Lev ágyékon rúgta. Támadója két kézzel kapott a lába közéhez, kétrét görnyedt, zihált. Lev hasba rúgta. Az ember úgy tátogott, mint egy aranyhal, mert nem kapott levegőt. Lev arrébb lépett, és kirúgta alóla a lábát. Az ember hanyatt esett. Lev gondosan célzott, és térden rúgta, hogy ha feltápászkodik, ne tudjon gyorsan mozogni.

– Üzenem Mister V-nek, hogy lehetne udvariasabb – mondta az erőfeszítéstől lihegve.

Nagyokat szuszogva elvonult. Hallotta, hogy mögötte azt kérdezi valaki:

– Hé, Ilya, mi a fasz történt?

Két utcával arrébb már rendesen lélegzett, és lelassult a szívverése. Egye meg a fene Josef Vyalovot! Becsapott a szemét, és én nem tűröm, hogy velem basáskodjanak!

Vyalov úgyse fogja megtudni, ki tángálta el Ilyát. Az Ír Csavargóban senki sem ismerte Levet. Lehet, hogy Vyalov dühöngeni fog, de akkor sem tehet semmit.

Egyre jobb kedve kerekedett. Agyagba döngöltem Ilyát, gondolta, rajtam meg egy kék folt sincs!

Még mindig tele volt pénzzel a zsebe. Megállt, vásárolt két szelet marhahúst és egy üveg gint.

Olyan utcában lakott, amelynek rozzant téglaházait apró lakásokra választották le. Marga kint ült a szomszéd ház verandáján, és a körmét reszelte. Csinos, fekete hajú orosz lány volt, olyan tizenkilenc éves, aki izgatóan tudott mosolyogni. Pincérnőként dolgozott, de énekesnői karrierről álmodott. Lev két alkalommal fizetett neki egy italt, és egyszer megcsókolta. Marga lelkesen viszonozta a csókot.

– Szervusz, kölyök! – kurjantotta Lev.

– Kit nevezel te kölyöknek?

– Mit csinálsz ma este?

– Találkáin van – mondta Marga.

Lev nem feltétlenül hitt a lánynak. Marga sose ismerné be, hogy nincs mit csinálnia.

– Dobd ki! – javasolta. – Büdös a szája.

A lány vigyorgott.

– Nem is tudod, hogy ki az!

– Inkább látogass meg engem. – Megemelte a papírzacskót. – Rostélyost sütök!

– Majd meggondolom.

– Jeget hozzál.

Bement a házba.

Lakása olcsónak számított amerikai mérce szerint, ám Levnek maga volt a tágasság és a fényűzés. Volt egy szobája és egy konyhája folyó vízzel, villannyal, és az övé volt az egész! Szentpéterváron tízen vagy többen is laknának egy ilyen lakásban.

Levette a kabátját, felgyűrte az inge ujját, kezet és arcot mosott a konyhai mosogatónál. Remélhetőleg eljön Marga. Az a Fajta lány, aki mindig kész nevetni, táncolni, mulatni, sose aggasztja túlságosan a jövő. Meghámozott és fölszeletelt néhány krumplit, aztán serpenyőt tett a rezsóra, és beledobott egy darab szalonnát. Amíg sült a krumpli, befutott Marga egy korsó összetört jéggel, és italt kevert ginből és cukorból.

Lev beleszürcsölt a poharába, aztán könnyedén szájon csókolta Margát.

– Finom – mondta.

– De szemtelen vagy – mondta Marga, de nem tiltakozott igazán. Lev már azon gondolkozott, hogy lefektethetné vajon? Sütni kezdte a húst. – Nahát – mondta Marga –, nem sok pasas tud ám főzni.

– Hat voltam, amikor meghalt az apám, és tizenegy, amikor meghalt az anyám – mondta Lev. – A bátyám, Grigorij nevelt. Megtanultuk ellátni magunkat. Nem mintha Oroszországban valaha is ettünk volna rostélyost.

A lány Grigorijról kérdezte, s Lev elmesélte a vacsora mellett az életét. A legtöbb lány meghatódott a két árva fiú történetétől, akik keményen harcolnak a megélhetésért, egy hatalmas vagongyárban dolgoznak, és még külön ágyuk sincsen. Bűntudatosan elhallgatta azt a részt, hogy otthagyta az állapotos barátnőjét.

A második pohárra már a szobában került sor. Mire nekiláttak a harmadiknak, odakint sötétedett, és Marga a fiú ölében ült. Lev felváltva kortyolt és csókolgatta. A lány kinyitotta a száját, hogy a fiú beledughassa a nyelvét. Lev rátette a kezét a mellére.

Abban a pillanatban felpattant az ajtó.

Marga visított.

Bejött három ember. Marga, továbbra is visítva, kiugrott Lev öléből. Az egyik ember visszakézből szájon vágta, és rámordult:

– Pofa be, ringyó!

Marga rászorította két kezét a vérző szájára, és az ajtóhoz rohant. Hagyták elmenni.

Lev felpattant, és odavágott annak az embernek, aki megütötte Margát. Sikerült bevinnie egy rendes ütést, éppen a szemére. Aztán a másik kettő elkapta a karját. Erős emberek voltak, a fiú nem téphette ki magát. Míg ez a kettő tartotta, az első, aki a vezetőjüknek látszott, ököllel szájba vágta, aztán gyomron, többször is. Lev vért köpött, és kihányta a rostélyost.

Mikor már egészen elgyengült a fájdalomtól, kezénél-lábánál fogva felkapták, és kivitték a házból. Kék Hudson állt a járda mellett, járó motorral. Levet bedobták hátra az automobil padlójára. Ketten úgy ültek, hogy rátették a lábukat, a harmadik előre ült, és vezetett.

Lev túlságos kínban volt ahhoz, hogy azon gondolkozzon, hova viszik. Ezek az emberek nyilvánvalóan Vyalovnak dolgoznak, de hogy találtak rá? És mit akarnak csinálni vele? Próbált nem engedni a félelemnek.

Pár perc múlva az autó megállt. A fiút kirángatták belőle. Egy raktárépület előtt voltak. Az utca kihalt volt és sötét. Lev érezte a víz szagát, tehát a tó közelében lehetnek. Jó hely ez a

gyilkosságra, gondolta sötét fatalizmussal. Nem lesznek szemtanúk, a zsákba dugott hulla simán eltűnik az Erie-tó vizében. Néhány tégla gondoskodik róla, hogy meg se álljon a fenékig.

Bevonszolták az épületbe. Lev igyekezett összeszedni magát. Még sohasem volt ekkora pácban. Nem biztos, hogy ebből kidumálja magát. Miért csinálok én ilyeneket?, kérdezte magától.

A raktár tele volt új gumiabroncsokból épített, nyolc-tíz méter magas tornyokkal. A fiút hátravitték a tornyok között egy ajtóhoz, amelyet egy másik nagydarab ember őrzött, és a karját felemelve mutatta, hogy álljanak meg.

Egyetlen szó sem hangzott el.

Egy perc múlva Lev megjegyezte:

– Úgy tűnik, várnunk kell egy kicsit. Van valakinél egy pakli kártya? Még csak nem is mosolyogtak.

Végül nyílt az ajtó, és kijött Nick Forman. A felső ajka püffedt volt, az egyik szeme nem látszott. Azt mondta, mikor meglátta Levet:

– Muszáj volt. Különben megöltek volna.

Szóval Nick volt a nyomravezető, gondolta Lev.

Odajött az iroda ajtajához egy sovány, szemüveges ember. Ez nem lehet Vyalov, gondolta Lev. Ahhoz túl nyüzüge.

– Hozzátok be, Theo – mondta.

– Noná. Mr. Niall – válaszolta a főgengszter.

Levet az iroda arra a parasztkunyhóra emlékeztette, amelyben született. Túl meleg volt, a levegőben állt a füst. A sarokban ikonok voltak egy asztalkán.

Egy fémasztal mögött egy középkorú ember ült, akinek szokatlanul széles válla volt. Drága öltönyt viselt, keménygallérral és nyakkendővel. Két gyűrű volt a kezén, amelyben a cigarettáját tartotta.

– Mi ez a kurva büdösség? – kérdezte.

– Elnézést, Mister V., ez okádék – válaszolt Theo. – Játszotta az eszét, úgyhogy le kellett nyugtatni egy kicsit, aztán kirókázta az ebédjét.

– Engedjétek el.

Azok elengedték Lev karját, de a közelében maradtak.

Mister V. ránézett a fiúra.

– Megkaptam az üzenetedet – mondta. – Mármint hogy viselkedjek udvariasabban.

Lev összeszedte a bátorságát. Nem hal meg picsogva.

– Maga Josef Vyalov? – kérdezte.

– A Krisztusát, neked aztán van pofád! – mondta az ember. – Még ő kérdi, ki vagyok.

– Már kerestem magát.

– Te kerestél engem?

– A maga rokonai eladtak nekem egy Szentpétervár – New York-jegyet, aztán kitettek Cardiffban – mondta Lev.

– És?

– Kérem vissza a pénzemet.

Vyalov egy hosszú percig bámulta, aztán fölnevetett.

– Hát ez nem igaz – mondta. – Tetszel nekem.

Lev visszafojtotta a lélegzetét. Ez azt jelenti, hogy Vyalov nem öli meg?

– Van munkád? – kérdezte Vyalov.

– Magának dolgozom.

– Hol?

– A Szentpétervár Hotelben, az istállóban.

Vyalov bólintott.

– Úgy gondolom, ennél valami jobbat is ajánlhatunk neked – mondta.

1915 júniusában Amerika egy lépést tett a háború felé.

Gus Dewar kétségbe volt esve. Nem hitte, hogy az Egyesült Államoknak be kellene lépnie az európai háborúba. Az amerikai nép ugyanezt érezte. Woodrow Wilson elnök szintúgy. Valamiért mégis egyre közelebb nyomult hozzájuk a sötét veszedelem.

Májusban robbant ki a válság, amikor egy német tengeralattjáró megtorpedózta a brit Lusitania gőzöst, amely 173 tonna lőfegyvert, lőszert és repeszgránátot szállított. Utazott rajta továbbá kétezer utas, köztük 128 amerikai állampolgár.

Az amerikaiakat annyira sokkolta az esemény, mint egy orgyilkosság. A sajtó őrjöngött.

– Az emberek a lehetetlent várják öntől – háborgott Gus az Ovális Irodában az elnöknek. Azt akarják, hogy lépjen fel keményen a németekkel szemben, de ne kockáztassa a háborút!

Wilson bólintott. Felnézett az írógépéről.

– Nincs törvény, amely előírná, hogy a közvéleménynek következetesnek kell lennie – mondta.

Gus csodálta főnökének higgadtságát, ugyanakkor kissé bosszankodott is miatta.

– Hogy a manóba oldja meg ezt?

Wilson elmosolyodott, kimutatta rossz fogait.

– Gus, valaki azt mondta magának, hogy a politika könnyű?

Végül Wilson szigorú jegyzéket küldött a németeknek, követelve, hogy szüntessék be a támadásokat a kereskedelmi hajók ellen. Az elnök és tanácsadói, akik között Gus is ott volt, abban reménykedtek, hogy a németek hajlandók lesznek valamilyen kompromisszumra. Viszont ha úgy döntenének, hogy csak azért sem engednek, akkor milyen módon akadályozhatná meg Wilson a háború eszkalálódását? Veszélyes játék volt ez, és Gus nem bírta azzal a hűvös távolságtartással vállalni a kockázatot, mint ahogyan az elnök tette.

Míg a diplomáciai sürgönyök átkeltek az Atlanti-óceánon, Wilson elvonult New Hampshire-i nyaralójába, Gus pedig Buffalóba utazott, ahol a szülői rezidenciában szállt meg a Delaware Avenue-n. Apjának volt egy háza Washingtonban, de Gus külön lakást bérelt, ha Washingtonban tartózkodott, így mikor hazatért Buffalóba, nem győzte élvezni a kényeztetést, amely mindegyikén érzett a házat irányító anyai kéz: az éjjeliszekrényén az ezüsttálat, amelyben rózsák úsztak, a reggeli forró zsemlét, az étkezésenként váltott ropogós, fehér damasztabroszt és azt, ahogy a szekrényében váratlanul megjelenik a simára vasalt öltöny, holott ő észre sem vette, amikor elvitték.

A házat tudatos egyszerűséggel rendezték be, ami Gus anyjának reakciója volt a nagyszülők nemzedékének barokkos divatjára. A legtöbb bútor biedermeier volt a reneszánszát élő, praktikus német stílusban. Az ebédlőben egy-egy jó festmény lógott mind a négy falon, és egy magányos, háromágú gyertyatartó állt az asztalon. Az első ebédnél az anyja megkérdezte:

– Feltételezem, most el akarsz merülni a kanálisban, és bokszmecscsekre fogsz járni?

– Nincs az ökölvívásban semmi rossz – tiltakozott Gus. Rajongott ezért a sportért. Vakmerő tizennyolc éves korában maga is megpróbálkozott vele; hosszú karjával aratott néhány győzelmet, de hiányzott belőle a gyilkos ösztön.

– Nagyon canaille – mondta megvetően az anyja. Ezt a sznob jelzőt, amely azt jelenti, hogy alpári, Európában szedte föl.

– Szeretném kiverni a fejemből a nagypolitikát, ha lehet.

– Ma délután az Albrightban előadás lesz Tizianóról diapozitíves vetítéssel. – Buffalo egyik legfontosabb kulturális intézménye volt az Albright Galéria, a Delaware Parkban álló, klasszicista fehér épület.

Gus reneszánsz festmények között nőtt fel, és különösen kedvelte Tiziano arcképeit, de az előadás nem túlzottan érdekelte. Mindamellett épp az a fajta esemény volt, amelyen a város

gazdag fiatalságának illett megjelenni, tehát felújíthatna régi barátságokat.

Autóval az Albright közel volt a Delaware Avenue-n. Gus belépett az oszlopos előcsarnokba, és leült. Ahogy várta, több ismerőse is volt a közönség soraiban. Mellette egy lélegzetelállítóan szép lány ült, aki ugyancsak ismerősnek tűnt.

Bizonytalanul rámosolygott a lányra, aki ragyogó tekintettel megszólalt:

– Ugye, Mr. Dewar, már el is felejtette, ki vagyok?

Gus hülyén érezte magát.

– Öhm... jó ideje nem jártam a városban.

– Olga Vyalov vagyok.

Nyújtotta fehér kesztyűs kezét.

– Hát persze – mondta Gus. Olga apja orosz bevándorló volt, aki azzal kezdte a pályafutását, hogy részegeket penderített ki a Canal Street egyik kocsmájából. Ma az övé volt az egész Canal Street. Városi tanácsnok volt, az orosz görögkeleti egyházközség oszlopos tagja. Gus többször is találkozott Olgával, bár akkor mintha nem lett volna ennyire igéző; talán hirtelen megnőtt, vagy ilyesmi. Gus nagyjából húsznak nézte. Fehér bőre és kék szeme volt, állógalléros rózsaszín kabátot viselt, és harangszabású kalapot, amelyet rózsaszín selyemvirágok díszítettek.

– Hallom, az elnöknek dolgozik – mondta a lány. – Mi a véleménye Mr. Wilsonról?

– Mérhetetlenül csodálom – felelte Gus. – Gyakorlatias politikus, aki nem szakított az eszményeivel.

– Milyen izgalmas lehet a hatalom középpontjában lenni!

– Érdekes, de különös módon nem kelt olyan érzést, mintha a hatalom középpontja lenne. Egy demokráciában az elnök alá van rendelve a választóknak.

– De csak nem teszi mindig azt, amit a publikum akar!

– Nem, nem egészen. Wilson elnök azt mondja, hogy egy vezetőnek Úgy kell kezelnie a közvéleményt, mint a tengerésznek a szelet: arra kell használnia, hogy erre vagy arra vitesse a hajót, de sose próbáljon szembe menni vele.

Olga sóhajtott.

– Szerettem volna ilyesmit tanulni, de apám nem engedett el főiskolára.

– Feltételezem, attól féltette, hogy megtanulna cigarettázni és gint inni – vigyorgott Gus.

– Meg még rosszabbakat is, nem kétlem – tódította a lány. Az illendőség határait súrolóan merész megjegyzés volt egy hajadontól, és Gus arcára kiülhetett a meghökkenés, mert Olga azt mondta: – Elnézést, megbotránkoztattam.

– Szó sincs róla! – Teljesen rabul ejtette a lány. Megkérdezte, csak azért, hogy beszéltesse: – Mit tanulna, ha főiskolára mehetne?

– Hát, gondolom, történelmet.

– Szeretem a történelmet. Közelebbről melyik korszakot?

– Szeretném megérteni a saját múltamat. Miért kellett elhagynia apámnak Oroszországot? Miért sokkal jobb Amerika? Kell hogy legyen oka az ilyen dolgoknak.

– Pontosan! – Gust lázba hozta, hogy egy ilyen szép lány még osztozik is az ő intellektuális érdeklődésében. Hirtelen látta magukat mint házaspárt Olga öltözőjében egy összejövetel után, ahogy lefekvéshez készülődve megbeszélik a világpolitikát; ő pizsamásan ül, és figyeli a feleségét, ahogy ráérősen leveszi az ékszereit, aztán kibújik a ruhájából... Aztán elkapta Olga tekintetét, az az érzése támadt, hogy a lány kitalálta, min gondolkozott, és ettől zavarba jött. Kutatott valami után, amit mondhatna, de semmi sem jutott az eszébe.

Aztán megérkezett az előadó, és a közönség elhallgatott.

Gusnak jobban tetszett az előadás, mint várta. Az előadó színes diapozitívokat készített Tiziano néhány festményéről, és egy nagy fehér vászonra vetítette őket.

Ahogy a vetítés véget ért, szeretett volna tovább beszélgetni Olgával, de nem sikerült. Odajött hozzájuk Chuck Dixon, akit még az iskolából ismert, és akit nagyon irigyelt fesztelen

kedvességéért. Huszonöt évesek voltak mindketten, ám Chuck mellett félszeg iskolásnak érezte magát.

– Olga, meg kell ismerned az unokatestvéremet – mondta Chuck vidáman. – Egyfolytában téged bámul a szoba túlsó végéből! – Szeretetre méltóan mosolygott Gusra. – Ne haragudj, Dewar, hogy megfosztalak ettől az igéző társaságtól, de nem foglalhatod le magadnak egész délutánra.

Tulajdonosi mozdulattal átkarolta Olga derekát, és elvezette a lányt.

Gus úgy érezte, kirabolták. Olyan jól kijött Olgával! Neki a lányokkal általában ezek az első társalgások voltak a legnehezebbek, de Olgával gyerekjátéknak tűnt a csevegés. És most Chuck Dixon, aki mindig a sereghajtók között kullogott az osztályban, olyan könnyen elragadta tőle, mintha csak egy pohár italt emelt volna le egy pincér tálcájáról!

Amíg nézegetett, hátha meglát egy ismerőst, odajött hozzá egy félszemű lány.

Mikor először találkozott Rosa Hellmannal – egy, a buffalói szimfonikusok javára rendezett jótékonysági vacsorán –, azt hitte, hogy a lány kacsingat rá. Holott arról volt szó, hogy le volt nőve az egyik szemhéja. Egyébként szép volt az arca, ami még feltűnőbbé tette a fogyatékosságát. Ráadásul, mondhatni dacból, mindig elegánsan öltözött. Ma hetykén félrecsapott szalmazsirardit viselt, amitől egész aranyosnak látszott.

Mivel legutóbbi találkozásuk idején Rosa a kis példányszámú Buffalói Anarchista radikális újságot szerkesztette, Gus megkérdezte:

– Az anarchistákat is érdekli a művészet?

– Most az Esti Kurírnak dolgozom – felelte Rosa.

Gus meglepődött.

– És a szerkesztő tud a politikai nézeteiről?

– A nézeteim már nem olyan szélsőségesek, mint voltak, de ismeri az előéletemet.

– Nyilván azt gondolta, hogy ha maga sikerre tudott vinni egy anarchista újságot, akkor jónak kell lennie.

– Azt mondja, azért adta nekem az állást, mert tökösebb vagyok az összes férfi riporterénél.

Gus tudta Rosáról, hogy szereti pukkasztani a polgárokat, de még így is leesett az álla.

Rosa fölnevetett.

– Azért továbbra is engem küld tudósítani a kiállításokról és a divatbemutatókról. Milyen a Fehér Házban dolgozni? – terelte másra a szót.

Gus tisztában volt vele, hogy akármit mond, az megjelenhet Rosa újságjában.

– Iszonyúan izgalmas – mondta. – Szerintem Wilson nagy elnök, talán a legnagyobb.

– Hogy mondhat ilyet? Veszedelmesen közel jár ahhoz, hogy belesodorjon minket egy európai háborúba!

Rosa véleménye általános volt a német kisebbségen belül, akik természetesen Németország oldaláról nézték a háborút, és a balosoknál, akik a cár vereségét kívánták. Csakhogy rengeteg olyan ember is osztotta a véleményüket, akik nem voltak se németek, se balosok. Gus jól megfontolta a választ:

– Amikor a német tengeralattjárók amerikai állampolgárokat gyilkolnak, az elnök... – kevés híján kibökte, hogy nem hunyhat szemet. Megakadt, elpirult, majd azzal fejezte be: – ...nem tehet úgy, mintha semmi sem történt volna.

A lány mintha nem vette volna észre a zavarát.

– Csakhogy a britek blokád alatt tartják a német kikötőket, ami sérti a nemzetközi jogot. Német nők és gyerekek éheznek miatta. Közben a franciaországi háború holtpontra jutott: hat hónapja már, hogy legföljebb ha pár méterrel mozdulnak el a hadállások. A németeknek el kell süllyeszteniük a brit hajókat, különben elveszítik a háborút.

Imponálóan átlátta a bonyolult helyzeteket. Gus ezért is szeretett beszélgetni vele.

– Én nemzetközi jogot tanultam – mondta. – A britek a szó szoros értelmében nem járnak

el törvényellenesen. Az 1909-es londoni nyilatkozat betiltotta a tengeri blokádokat, de ezt a törvényt sohasem ratifikálták.

Rosát nem lehetett ilyen könnyen mellékvágányra téríteni.

– Hagyjuk a jogérvényességet! A németek figyelmeztették az amerikaiakat, hogy ne utazzanak brit hajókon. Az ég szerelmére, az újságokban tették közzé a hirdetést! Mi mást tehetnének még? Képzelje csak el, hogy mi állunk hadban Mexikóval, és a Lusitania mexikói hajó, amely amerikai katonák meggyilkolására szánt fegyvereket szállít. Mi tovább engedtük volna?

Jó kérdés volt, Gus nem is tudott elfogadható választ adni rá.

– Nos, Bryan külügyminiszter egyetértett önnel – mondta. William Jennings Bryan lemondott a németekhez intézett Wilson-jegyzék után.

– Úgy gondolta, elég figyelmeztetni az amerikaiakat, hogy ne utazzanak a harcoló felek hajóin.

Rosa könyörtelenül szorongatta tovább:

– Bryan látja, hogy Wilson súlyos kockázatot vállal – mondta. – Ha a németek most nem hátrálnak meg, aligha úszhatjuk meg a háborút.

Gus nem ismerhette el egy újságírónak, hogy neki is ugyanilyen rossz előérzete van. Wilson azt követelte, hogy a németek nyilvánosan határolódjanak el a kereskedelmi hajók megtámadásától, fizessenek jóvátételt, és akadályozzák meg, hogy ez még egyszer előforduljon – más szavakkal: adjanak teljes szabadságot a briteknek a tengeren, és törődjenek bele, hogy a német hajók nem mozdulhatnak a kikötőikből a blokád miatt. Nehéz olyan kormányt elképzelni, amely teljesíti ezeket a követeléseket.

– De a közvélemény helyesli, amit az elnök tett.

– A közvélemény tévedhet.

– Az elnök akkor sem hagyhatja figyelmen kívül. Nézze, Wilson borotvaélen táncol. Nem akar belépni a háborúba, de azt sem akarja, hogy Amerika gyengének tűnjék a nemzetközi diplomáciában. Úgy gondolom, jelenleg megtalálta a kellő egyensúlyt.

– No és a jövőben?

Ez volt az idegtépő kérdés.

– A jövőt senki sem jósolhatja meg – mondta Gus. – Még Woodrow Wilson sem.

– Politikus válasz – nevetett Rosa. – Sokra viszi még Washingtonban. – Valaki megszólította, mire elfordult.

Gus arrébb húzódott. Kissé úgy érezte magát, mintha egy olyan bokszmeccsben vett volna részt, amely döntetlenre végződött.

A hallgatóság egyes tagjait meghívták, hogy teázzanak együtt az előadóval. Gus a kiváltságosok közé tartozott, mert az anyja az egyik patronálója volt a múzeumnak. Otthagyta Rosát, bement a különterembe.

Nagy örömmel látta, hogy Olga is ott van. Nyilvánvalóan az ő apja is adakozott.

Elvett magának egy csésze teát, aztán odament a lányhoz.

– Ha egyszer Washingtonban jár, boldogan megmutatnám a Fehér Házat – mondta.

– Ó! Az elnöknek is be tudna mutatni?

Mindent, amit akar, szerette volna válaszolni Gus, de nem szívesen ígért volna meg olyasmit, amit talán nem teljesíthet.

– Valószínűleg – mondta. – Attól függ, mennyire lenne elfoglalt. Ha leül az írógéphez, és elkezd beszédeket vagy sajtóközleményeket írni, senki sem zavarhatja.

– Olyan szomorú voltam, amikor meghalt a felesége – mondta Olga. Már majdnem egy éve, hogy Ellen Wilson meghalt, röviddel az európai háború kitörése után.

Gus bólintott.

– Az elnök porig volt sújtva.

– De mint hallom, máris teszi a szépet egy gazdag özvegynek.

Gus meghökkent. Washingtonban nyílt titok volt, hogy alig nyolc hónappal a felesége halála után Wilson olyan őrülten beleszeretett az érzéki Mrs. Edith Galtba, mint egy kisfiú. Az elnök ötvennyolc éves volt, az imádottja negyvenegy. Most is együtt voltak New Hampshire-ben. Gus ama nagyon kevesek közé tartozott, akik tudták, hogy Wilson egy hónapja megkérte az asszony kezét, ám Mrs. Galt egyelőre nem adott neki választ.

– Ezt ki mondta magának? – kérdezte Olgától.

– Szóval igaz?

Gus borzasztóan szeretett volna imponálni a lánynak a bennfentességével, de sikerült ellenállnia a kísértésnek.

– Ilyesmiről nem beszélhetek – mondta kelletlenül.

– Ó, de kár! Azt reméltem, ellát bizalmas pletykákkal.

– Sajnálom, hogy ekkora csalódást okoztam.

– Ne legyen csacsi. – Megérintette Gus karját, aki úgy érezte, mintha áramütés érte volna. – Holnap délután teniszparti lesz nálunk – mondta. – Maga játszik?

Gusnak hosszú karja-lába volt, és meglehetősen jól játszott.

– Igen - mondta. - Szeretem a játékot.

– Eljön?

– Boldogan - felelte Gus.

Lev egy nap alatt megtanult vezetni. A sofőr másik fontos készségét, a defektes gumik cseréjét két óra alatt elsajátította. Egy hét múlva tudott tankolni, olajat cserélni, féket beállítani. Ha az autó nem akart menni, tudta, hogyan ellenőrizze a lemerült akkumulátort vagy az eldugult üzemanyag-vezetéket.

A lovas szállítás ideje lejárt, mondta neki Josef Vyalov. A lovászokat rosszul fizetik: van belőlük éppen elég. A sofőr ritka, ezért sokat keres.

Ráadásul Vyalov szívesen tartott olyan sofőrt, aki volt olyan kemény, hogy alkalmilag testőrként is használni lehessen.

Vyalov autója vadonatúj, hétüléses Packard Twin Six limuzin volt. A többi sofőr le volt nyűgözve. Alig pár hete jött ki a modell, és a tizenkét hengeres motorját még azok is irigyelték, akik Cadillac V8-at vezettek.

Lev már kevésbé volt odáig Vyalov ultramodern házától. Tisztára úgy festett, mint a világ legnagyobb tehénistállója. Hosszú volt és alacsony, széles ereszekkel. Mint a főkertésztől megtudta, „prériház” volt, a legújabb divat.

– Ha nekem lenne ekkora házam, azt akarnám, hogy úgy nézzen ki, mint egy palota - mondta Lev.

Gondolt rá, hogy ír Grigorijnak, beszámol Buffalóról és a munkájáról és az autóról, de aztán elbizonytalanodott. Szerette volna azt írni, hogy máris tett félre némi pénzt Grigorij jegyére, de az volt a helyzet, hogy semmit sem tett félre. Megfogadta, hogy rögtön ír, mihelyt összejön egy kis pénz. Grigorij különben sem írhatott, mert nem ismerte Lev címét.

A Vyalov családnak három tagja volt: Josef, a felesége, Lena, aki ritkán szólt, és Olga, a Levvel nagyjából egyívású, merész tekintetű, szép lány. Josef figyelmesen és udvariasan viselkedett a feleségével, bár a legtöbb estét házon kívül töltötte a cimboráival. A lányával szeretettel, ám szigorúan bánt. Délben gyakran hazahajtatott, hogy Lenával és Olgával ebédeljen. Ebéd után ő és Lena szundított egyet.

Amíg Lev arra várt, hogy visszavihesse Josefet a belvárosba, olykor beszélgetett Olgával.

A lány szeretett cigarettázni, amit az apja tiltott, mert ádázul eltökélte, hogy tiszteletre méltó ifjú hölgyet nevel a lányából, és beházasítja Buffalo krémjébe. Volt néhány hely a birtokon, ahova Josef sose tette be a lábát, és mivel a garázs is ezek közé tartozott, Olga oda járt dohányozni. Beült selyemruhájában a Packard hátsó bőrülésére. Lev felállt a járdalemezre, az ajtónak dőlt, és így diskuráltak.

Tisztában volt vele, hogy nagyon mutatós a sofőrruhájában, hetykén tarkóra tolt sapkájával. Gyorsan rájött, hogy Olga tetszését azzal nyerheti el, ha dicséri az előkelőségét. A lány szerette azt hallani, hogy olyan a járása, mint egy hercegnőé, úgy beszél, hogy beillene elnökfeleségnek, és úgy öltözködik, mint egy párizsi társasági dáma. Sznob volt, akárcsak az apja. Josef többnyire otromba söpredék módjára viselkedett, ám Lev megfigyelte, hogy azonnal udvarias lesz, sőt már-már hódolatteljes, ha rangos emberekkel, például bankigazgatókkal és kongresszusi képviselőkkel beszél.

Lev jó emberismerő volt, hamarosan átlátott Olgán. Vattában nevelt gazdag lány, aki nem élheti ki romantikus érzelmeit és ösztönös gerjedelmeit. Nem osonhat ki a házból, hogy alkonyatkor találkozzon egy fiúval, és megtapiztassa magát egy boltajtó sötét árnyékában, mint Lev lányismerősei a szentpétervári nyomornegyedekben. Húszéves és szűz. Még az is lehet, hogy sose csókolózott.

Valamivel távolabbról figyelte a teniszpartit, valósággal itta Olga karcsú, izmos testének látványát, és azt, ahogy a melle mozog a vékony pamut alatt, amíg ide-oda röpköd a pályán. Fehér flanelnadrágot viselő, hórihorgas alakkal játszott, aki hirtelen nagyon ismerősnek tűnt Levnek. Erősebben megnézte, és eszébe jutott, hol látta már. A Putyilovban! Ezt vágta meg egy dollárra, és ettől kérdezte Grigorij, hogy Josef Vyalov csakugyan olyan nagykutya-e Buffalóban? Mi is a neve? Ugyanaz, mint egy whiskymárkáé. Ez az. Dewar. Gus Dewar.

Fél tucat fiatal figyelte a játszmát. A lányok tarka nyári ruhát viseltek, a férfiak szalmazsirardit. Mrs. Vyalov elégedett mosollyal figyelte őket a napernyője alól. Egy formaruhás szobalány limonádét szervírozott.

Gus Dewar legyőzte Olgát, aminek utána lejöttek a pályáról. Helyüket azonnal elfoglalta egy másik pár. Olga vakmerően elfogadott egy cigarettát az ellenfelétől. Lev figyelte, ahogy a férfi tüzet ad neki. Bár ő is közöttük lehetne! Bár ő is teniszezhetne ilyen gyönyörű ruhában, és ihatná a limonádét!

Egy erős ütés feléje röpítette a labdát. Fölemelte, de ahelyett, hogy visszadobta volna, a pályához vitte, és átnyújtott az egyik játékosnak. Olgára nézett. Elmerülten beszélgetett Dewarral, flörtölt vele, ugyanúgy, ahogy Levvel csinálta a garázsban. A fiúba belehasított a féltékenység. Boldogan szájon vágta volna a hosszú pasit. Elkapta Olga tekintetét, és a legbűbájosabb mosolyát ragyogtatta rá, de a lány elfordította a fejét, mintha nem ismerné. A többi fiatal egyszerűen levegőnek nézte.

Ez így teljesen normális, győzködte magát Lev. Egy lány lehet barátságos a sofőrrel, ha a garázsban bagózik, utána meg kezelheti úgy, mint egy bútordarabot, ha a barátaival van. De akkor is megsebezte az önérzetét.

Elfordult, és meglátta Olga apját, aki a kavicsos ösvényen közeledett a teniszpályához. Vyalov üzlethez volt öltözve, mellényes öltönyt viselt. Lev úgy vélte, azért jön, hogy üdvözölje a lánya vendégeit, mielőtt visszatér a városba.

Mindjárt meglátja, hogy Olga cigarettázik, akkor pedig elszabadul a pokol.

Lev máris tudta, mit tegyen. Két hosszú lépéssel ott termett, ahol Olga ült, és egy gyors mozdulattal kirántotta ujjai közül az égő cigarettát. – Hé – tiltakozott a lány.

Gus Dewar elkomorodott.

– Mi az ördögöt művel maga?

Lev elfordult, és a szájába dugta a cigarettát. Vyalov a következő pillanatban észrevette.

– Te meg mit keresel itt? – kérdezte barátságtalanul. – Állj ki a kocsimmal!

– Igen, uram – mondta Lev.

– És vedd ki azt a rohadt cigarettát a szájadból, ha velem beszélsz! Lev lecsípte a parazsat a cigaretta végéről, és zsebre vágta a csikket.

– Elnézést kérek, Mr. Vyalov. Megfeledkeztem magamról, uram.

– Elő ne forduljon még egyszer!

– Igen, uram.

– Lelépni!

Lev sietve elindult, aztán visszanézett. A fiatalemberek felugrottak, Vyalov joviálisan kezet rázott velük. A bűntudatos képű Olga bemutatta a barátnőit. Kis híján tetten érték. Olga elkapta Lev tekintetét, és egy hálás pillantást küldött felé.

A fiú kacsintott, aztán elment.

Ursula Dewar szalonjában kevés dísz volt, de mind értékes a maga módján: egy márványfej, amelyet Elie Nadel faragott, Kálvin Bibliájának első kiadása, egyetlen szál rózsa egy metszett kristályvázában, és egy bekeretezett kép Ursula nagyapjáról, aki az elsők között nyitott Amerikában nagyáruházat. Amikor Gus este hatkor belépett a szalonba, selyem estélyi toalettet viselő anyja egy új regényt olvasott, amelynek az volt a címe: A jó katona.

– Milyen a könyv? – kérdezte a fiatalember.

– Hihetetlenül jó, habár, mint hallom, a szerzője paradox módon szörnyű ripők alak.

Gus kevert neki egy Régimódi koktélt, úgy, ahogy az anyja szerette, gyomorkeserűvel, de cukor nélkül. Ideges volt. Az én koromban nem kellene félnem az anyámtól, gondolta. Csakhogy Ursula vitriolos tud lenni. Átnyújtotta neki az italt.

– Köszönöm – mondta az anyja. – Élvezed a nyári vakációt?

– Nagyon.

– Attól féltem, hogy mostanra már hiányolni fogod Washington és a Fehér Ház izgalmait.

Gus is erre számított, ám a vakáció váratlan örömökkel szolgált.

– Azonnal visszamegyek, amint az elnök megjön, de addig is igyekszem kiszórakozni magamat.

– Mit gondolsz, hadat üzen Woodrow Németországnak?

– Remélem, nem! A németek hajlandók engedni, de azt akarják, hogy az amerikaiak ne adjanak el több fegyvert az antantnak.

– És abbahagyjuk? – Ursula német származású volt, akárcsak Buffalo lakosságának legalább a fele, ám ebben az esetben a többes szám első személy Amerikát jelentette.

– Ki van zárva. Gyáraink túlságosan jól keresnek a brit megrendeléseken.

– Tehát zsákutca.

– Még nem. Egyelőre körültáncoljuk egymást. Időközben, mintha csak bennünket akarna figyelmeztetni a semleges országokra nehezedő nyomásra, Olaszország csatlakozott az antanthoz.

– Számít az?

– Nem valami sokat. – Gus mély lélegzetet vett. – Ma délután Vyalovéknál voltam teniszezni – mondta. Hangja nem csengett olyan hanyagul, mint remélte.

– Győztél, drágám?

– Igen. Préri stílusú házuk van. Döbbenetes!

– Újgazdag.

– Valamikor újgazdagok voltunk mi is, vagy nem? Talán amikor anyám nagyapja megnyitotta a boltját.

– Angus, fárasztónak találom, amikor úgy beszélsz, mint egy szocialista, habár tudom, hogy nem gondolod komolyan. – Kortyolt az italból. – Hm, ez tökéletes!

Gus még egy mély lélegzetet vett.

– Anyám, megtenne a kedvemért valamit?

– Természetesen, drágám, ha módomban áll.

– De nem fog örülni neki.

– Mi az?

– Szeretném, ha meghívná teára Mrs. Vyalovot.

Anyja lassan, körültekintően letette a poharát.

– Aha – mondta.

– Nem is kérdezi, hogy miért?
– Tudom, hogy miért – felelte Ursula. – Egyetlen lehetséges oka van. Találkoztam már a bűbájos lánnyal.
– Nem kell haragudnia rám. Vyalov vezető pozíciót tölt be a városban, és nagyon gazdag. Olga pedig egy angyal!
– Vagy ha nem is angyal, legalább keresztény.
– Vyalovék görögkeletiek – mondta Gus. Akkor már, gondolta, essünk át az összes rossz híren. – A Szent Péter és Pál-templomba járnak az Ideal Streeten. – Dewarék episzkopálisok voltak.
– De nem zsidók, hála istennek! – Anyja annak idején attól félt, hogy Gus még feleségül veszi Rachel Abramovot, aki borzasztóan tetszett neki, de sose volt szerelmes belé. – És, gondolom, azért is hálásak lehetünk, hogy Olga nem vadászik gazdag férjre.
– Csakugyan nem. Azt hiszem, Vyalov gazdagabb apánál.
– Halvány fogalmam sincs róla. – Az Ursulához hasonló asszonyoknak nem illett tudniuk a pénzről. Gus gyanúja szerint az utolsó centig tisztában voltak saját maguk és a férjük vagyoni helyzetével, ám tudatlanságot kellett színlelniük.
Nem is haragudott annyira, mint amennyire a fia tartott tőle.
– Akkor megteszi? – kérdezte aggodalmasan.
– Természetesen. Írok Mrs. Vyalovnak levelet.
Gus ujjongott, ám ekkor egy másik félelme támadt.
– Jut eszembe, ne hívja meg a sznob barátnőit, nehogy Mrs. Vyalov alacsonyabb rendűnek érezze magát.
– Nekem nincsenek sznob barátnőim.
Ez a kijelentés olyan nevetséges volt, hogy nem is volt érdemes reagálni rá.
– Hívja meg Mrs. Fischert, ő kedves. És Gertrude nénit.
– Helyes.
– Köszönöm, anya! – Gus annyira megkönnyebbült, mintha egy istenítéletet élt volna túl. – Azt tudom, hogy Olga talán nem az a menyasszony, akit megálmodott nekem, de biztos vagyok benne, hogy hamarosan nagyon megszereti!
– Drága fiam, majdnem huszonhat éves vagy. Öt éve talán még megpróbáltalak volna lebeszélni róla, hogy egy kétes hírű üzletember lányát vedd feleségül. Ám az utóbbi időben már föltettem magamnak a kérdést, hogy lesznek-e valaha unokáim. Tehát ha azt jelentetted volna be, hogy egy elvált lengyel pincérnőt óhajtasz feleségül venni, attól tartok, az lett volna a legfőbb aggályom, hogy elég fiatal-e még a gyerekszüléshez.
– Ne igyon előre a medve bőrére, Olga még nem mondott igent. Még meg sem kértem a kezét.
– Hogy tudna ellenállni neked? – Ursula felállt, megcsókolta a fiát. – Most pedig keverj nekem még egy italt.

– Az életemet mentetted meg – mondta Olga. – Apa meg is ölt volna!
– Láttam, ahogy jön – vigyorgott Lev. – Gyorsan kellett cselekednem.
– Olyan hálás vagyok – mondta Olga, azzal szájon csókolta a fiút.
Lev meghökkent. A lány gyorsabban elhúzódott, semhogy kihasználhatta volna a helyzetet, mindazonáltal érezte, hogy egy szempillantás alatt megváltozott a viszonyuk. Aggodalmasan körülnézett a garázsban, de egyedül voltak.
Olga elővett egy csomag cigarettát, és a szájába dugott egy szálat. Lev tüzet adott neki úgy, ahogy Gus Dewartól látta tegnap. Meghitt gesztus volt, mert arra késztette a nőt, hogy lehajtsa a fejét, így a férfi kedvére bámulhatta a száját. Olyan romantikus volt.
Olga hátradőlt a Packard ülésén, és kifújta a füstöt. Lev beült mellé az autóba. Olga nem tiltakozott. Lev maga is rágyújtott. Egy darabig ültek a félhomályban, cigarettáik füstje

elvegyült az olaj és a bőr szagával, és Olga parfümjének virágillatával.

Lev meg akarta törni a csendet.

– Remélem, azért élvezte a teniszpartit – mondta.

Olga sóhajtott.

– Ebben a városban az összes fiú fél az apámtól – mondta. – Azt hiszik, hogy agyonlőné őket, ha meg mernének csókolni.

– Agyonlőné őket?

– Valószínűleg – nevetett a lány.

– Én nem félek tőle.

Igazából Lev nem volt rettenthetetlen, ő csak nem vett tudomást a félelmeiről, mert mindig abban reménykedett, hogy képes lesz kidumálni magát a bajból.

Olga nem nagyon hitte el.

– Igazán?

– Ezért fogadott fel az apja. – Ez csak lépésnyire volt az igazságtól. – Kérdezze meg tőle.

– Még megtehetem.

– Maga nagyon tetszik Gus Dewarnak.

– Apám szeretné, ha feleségül mennék hozzá.

– Miért?

– Gazdag, a családja a buffalói régi arisztokráciához tartozik, az apja szenátor.

– Maga mindig azt csinálja, amit az apukája akar?

Olga elgondolkozott, és erősen megszívta a cigarettáját.

– Igen – válaszolta, és kifújta a füstöt.

– Szeretem nézni a száját, ahogy dohányzik – mondta Lev. Olga nem felelt, csak töprengve nézett rá.

Levnél ez elég volt csábításnak. Megcsókolta a lányt.

Olga halk torokhangon Felnyögött, és erőtlenül tolta volna el magától a fiút, de egyik sem volt komoly tiltakozás. Lev kidobta a cigarettáját az autóból, és rátette a kezét a lány mellére. Olga megragadta a csuklóját, mintha el akarná lökni a kezét, ám ehelyett erősebben rászorította a fiú tenyerét a lágy húsra.

Lev megérintette a nyelvével a lány összezárt ajkát. Olga elhúzódott, és meglepetten nézett rá. A fiú megértette, hogy nem tud így csókolózni. Ez tényleg tapasztalatlan.

– Nincs semmi baj – mondta. – Csak bízd magad rám!

Olga eldobta a cigarettáját, közelebb húzta magához Levet, behunyta a szemét, és nyitott szájjal megcsókolta a fiút.

Aztán már nagyon gyorsan történt minden. Olga vágyakozásában volt valami kétségbeesett türelmetlenség. Levnek sok nője volt, és hitt benne, hogy az az okos férfi, aki engedi, hogy a nő szabja meg a tempót. A tétovát nem szabad sürgetni, a türelmetlent nem szabad tartóztatni. Mikor megtalálta az utat Olga alsóneműjében, és megsimogatta a puha dombot, a lány olyan izgalomba jött, hogy felzokogott a szenvedélytől. Ha valóban úgy töltötte be a húszat, hogy ezek közül a gyáva buffalói fiúk közül egy se merte megcsókolni, akkor, gondolta Lev, jól ki lehet éhezve. Olga mohón fölemelte a csípőjét, hogy a fiú lehúzhassa róla a bugyiját. Amikor Lev megcsókolta a lába közét, a lány feljajdult a megdöbbenéstől és az izgalomtól. Csakugyan szűznek kellett lennie, de Lev már túlságosan felhevült ahhoz, hogy ennyitől megálljon.

Olga hátradőlt, az egyik lába az ülésen volt, a másik a földön, a szoknyája felgyűrődött a derekáig, combját várakozón széttárta. A szája nyitva volt, és nehezen lélegzett. Nagy szemekkel bámulta a fiút, ahogy kigombolkozik. Lev óvatosan hatolt bele, tudta, milyen könnyű fájdalmat okozni a lányoknak azon a helyen, ám Olga megragadta a csípőjét, és türelmetlenül magába rántotta, mintha attól félne, hogy az utolsó percben elüthetik attól, amit akar. Lev érezte, ahogy a szűzhártya egy pillanatig ellenáll, aztán könnyedén átszakad. Olga

épp csak felszisszent, mintha a nyilalló fájdalom olyan hirtelen elmúlt volna, ahogy jött. Saját ritmusára mozgott fel-alá a fiún, és Lev átengedte neki a vezetést, mert érezte, hogy a lány olyan hívást követ, amelynek nem lehet nemet mondani.

Még sose volt része ilyen izgató szeretkezésben. Voltak gyakorlott női; mások ártatlanok voltak, de nagyon igyekeztek a kedvére tenni; ismét mások vigyáztak, hogy elsőnek a férfi elégüljön ki, csak utána foglalkoztak a saját beteljesülésükkel. Ám még egyszer se találkozott az Olgáéhoz fogható nyers éhséggel, és ez leírhatatlan tűzbe hozta.

Visszafogta magát. Olga felkiáltott, Lev betapasztotta a száját, hogy lehalkítsa a hangot. Olga úgy hányta-vetette magát, mint egy bokkoló póni, aztán a fiú vállába fúrta az arcát. Fojtott sikollyal fölért a csúcsra, ahova egy pillanat múltán Lev is követte.

Lefordult a lányról a padlóra. Olga mozdulatlanul feküdt, és lihegett. Egy darabig hallgattak mindketten. Végül Olga felült.

– Úristen! – mondta. – Nem tudtam, hogy ilyen lesz.

– Általában nem ilyen – válaszolta Lev.

Hosszú, gondolatoktól terhes szünet következett, aztán a lány azt mondta, most már halkabban:

– Mit tettem?

Lev nem válaszolt.

Olga felszedte a bugyiját az autó padlójáról, és felhúzta. Még egy pillanatig ült mozdulatlanul, amíg nem csitult a lihegése, aztán kiszállt az autóból.

Lev mereven nézte, várta, hogy mondjon valamit, ám Olga nem szólt. A garázs hátsó ajtajához ment, kinyitotta, távozott.

De másnap visszajött.

Június 29-én Edith Galt igent mondott Wilson elnöknek. Júliusban az elnök átmenetileg visszatért a Fehér Házba.

– Pár napra vissza kell mennem Washingtonba – mondta Gus Olgának, míg a buffalói állatkertben sétálgattak.

– Hány napra?

Annyi időre, ameddig az elnöknek szüksége lesz rám.

– Jaj, de izgalmas!

Gus bólintott.

– A világ legjobb állása! De ez azt jelenti, hogy nem vagyok a magam ura. Ha a német válság eszkalálódik, sokáig tarthat, amíg visszakerülök Buffalóba.

– Hiányolni fogunk.

– Te is hiányozni fogsz nekem. Olyan jó pajtások lettünk, amióta hazajöttem! – Csónakáztak a Delaware Parkban a tavon, fürödtek a Kristály-parton; gőzhajóval felmentek a folyón a Niagaráig, és átruccantak Kanadába; másnaponként teniszeztek, mindig a barátaik társaságában, és legalább egy szúrós szemű mama gardírozásával. Ma Mrs. Vyalov felügyelte őket, aki néhány lépéssel mögöttük jött, és Chuck Dixonnal csevegett.

– Van róla fogalmad, mennyire hiányzol majd nekem?

Olga mosolygott, de nem felelt.

– Ez volt életem legboldogabb nyara – mondta Gus.

– Nekem is – mondta a lány, és megpörgette piros-fehér pöttyös napernyőjét.

Gus ennek örült, bár nem volt biztos benne, hogy az ő társasága tette boldoggá a lányt. Még most sem tudott eligazodni Olgán, aki mindig felderült, ha találkoztak, és örömmel beszélgetett vele akár órákon át. Csakhogy a fiatalember nem látott semmiféle jelet, amely arra utalt volna, hogy Olga érzelmei tüzesebbek az egyszerű barátságnál. Persze, tisztességes lánynak nem is illik kimutatni az ilyesmit, legalábbis az eljegyzésig, de Gus akkor is tanácstalan volt. Talán ez is hozzátartozott Olga vonzerejéhez.

Tisztán emlékezett rá, hogy Caroline Wigmore félreérthetetlenül közölte vele, mi kell neki. Azon kapta magát, hogy sokszor gondol Caroline-ra, az egyetlen másik nőre, akit igazán szeretett. Ha Caroline ki tudta mondani, mit akar, Olga miért nem tudja? De hát Caroline férjes asszony volt, Olga pedig a széltől is óvott hajadon.

Gus megállt a medveketrec előtt. A vasrácsok között benéztek az üldögélő kis barnamedvére, amely visszabámult rájuk.

– Nem is tudom, ilyen boldog lesz-e minden napunk - mondta a fiatalember.

– Miért ne? – kérdezte Olga.

Ez bátorítás volt? Gus a lányra nézett. Olga nem viszonozta a pillantását, mert a medvét bámulta. Gus figyelte kék szemét, szelíden kerekedő, rózsaszín arcát, nyakának porcelán bőrét.

– Bár lennék Tiziano – mondta. – Megfestenélek.

Mrs. Vyalov és Chuck elhaladt mellettük, és előresétált. Kettesben voltak végre.

Olga ekkor ránézett, és Gus mintha valami gyengédséget látott volna a szemében. Ettől felbátorodott, és azt gondolta: ha a nem egészen egy éve megözvegyült elnök megtehette, én miért ne tehetném?

– Szeretlek, Olga – mondta.

A lány nem mondott semmit, csak nézte.

Gus nyelt egyet. Ismét nem értette Olgát.

– Van rá valamilyen esély... - kezdte. – Remélhetem-e, hogy egy napon te is megszeretsz? – Rámeredt a lányra, és visszafojtotta a lélegzetét. Az élete ebben a percben Olga kezében volt.

Hosszú szünet következett. Végül elmosolyodott, és azt mondta:

– Ó, igen!

Gus alig hitt a fülének.

– Tényleg?

Olga vidáman nevetett.

– Tényleg!

Gus megfogta a kezét.

– Szeretsz engem?

Olga bólintott.

– Ki kell mondanod!

– Igen, Gus, szeretlek.

A fiatalember kezet csókolt neki.

– Beszélek apáddal, mielőtt elutazom Washinglonba. Olga mosolygott.

– Azt hiszem, tudom, mit felel majd.

– Utána elmondhatjuk mindenkinek!

– Igen.

– Köszönöm – lelkesedett Gus. – Nagyon boldoggá tettél!

Reggel Gus meglátogatta Josef Vyalovot az irodájában, és hivatalosan engedélyt kért, hogy házassági ajánlatot tehessen a lányának. Vyalov kijelentette, hogy nagyon boldog. Noha Gus erre a válaszra számított, utána mégis szinte elgyengült a megkönnyebbüléstől.

Mivel éppen útban volt az állomásra, ahol el akarta csípni a washingtoni vonatot, abban egyeztek meg, hogy az ünneplést elhalasztják akkorra, amikor hazatérhet. Gus egyébként örült, hogy az anyjára és Mrs. Vyalovra bízhatja az esküvő megtervezését.

Amikor ruganyos léptekkel bevonult a főpályaudvarra az Exchange Streeten, beleütközött a kifelé tartó Rosa Hellmanba, aki piros kalapot viselt, és apró kézitáska volt nála.

– Halló – üdvözölte Gus. – Segíthetek csomagot cipelni?

– Köszönöm, nem, könnyű ez – felelte Rosa. – Csak egy éjszakát voltam távol. Felvételi beszélgetésre mentem az egyik hírügynökséghez. Gus felvonta a szemöldökét.

– Csak nem riporteri állás miatt?
– De igen, és meg is kaptam!
– Gratulálok! Ne haragudjon, hogy így meglepődtem. Nem tudtam, hogy újságírónőket is alkalmaznak.
– Szokatlan, de nem ismeretlen fogalom. Az első újságírónőt a The New York Times alkalmazta 1869-ben. Maria Morgannek hívták.
– Mi lesz a munkája?
– A washingtoni tudósítójuk helyettese leszek. Igazság szerint az elnök szerelmi élete miatt gondolták úgy, hogy oda nőre lesz szükség. A férfiak hajlamosak átsiklani a románcok felett.
Gus szerette volna tudni, említette-e Rosa, hogy jó barátságban van Wilson egyik legbizalmasabb tanácsadójával. Vélhetőleg igen: újságírók nem szoktak szemérmeskedni. Kétségtelenül ennek köszönhetően nyerte el az állást.
– Én is éppen oda utazom – mondta. – Hát, gondolom, fogunk majd találkozni.
– Remélem is.
– Nekem is van ám jó hírem – mondta Gus boldogan. – Megkértem Olga Vyalovot, és ő igent mondott! Összeházasodunk!
Rosa alaposan megnézte magának, aztán csak annyit mondott:
– Maga bolond.
Gus akkor se hűlhetett volna el jobban, ha a lány pofon csapja. Leesett az álla.
– Maga sült bolond – közölte Rosa, azzal otthagyta.

Még két amerikai halt meg augusztus 19-én, amikor a németek megtorpedóztak egy újabb nagy brit óceánjárót, az Arabicet.
Gus sajnálta az áldozatokat, de még jobban megrendítette, hogy Amerika feltartóztathatatlanul csúszik bele az európai konfliktusba. Gus békés, boldog világban akart megházasodni; rettegett egy olyan jövőtől, amelyet megront a háború zűrzavara, kegyetlensége, pusztítása.
Wilson utasítására Gus nem hivatalosan közölte néhány újságíróval, hogy az elnök bármikor megszakíthatja Németországgal a diplomáciai kapcsolatot. Közben Robert Lansing, az új külügyminiszter megpróbált valamilyen megegyezésre jutni a német nagykövettel, Johann von Bernstorff gróffal.
Ez nagyon kockázatos, gondolta Gus. A németek nem engednek Wilsonnak, és színvallásra kényszeríthetik. Akkor mit tesz az elnök? Ha semmit, ostobának fog látszani. Gusnak azt mondta, hogy a diplomáciai kapcsolatok megszakítása nem szükségszerűen vezet háborúhoz. A fiatalembernek az az ijesztő érzése támadt, hogy a válság kezelhetetlenné fajult.
Ám a német császár nem akart háborúzni Amerikával. Gus mérhetetlen megkönnyebbülésére Wilson hazardírozása bejött. Augusztus végén a németek megígérték, hogy nem támadnak meg többé személyszállító hajókat előzetes figyelmeztetés nélkül. Nem volt tökéletesen megnyugtató eredmény, de legalább véget vetett a patthelyzetnek.
Az amerikai sajtó egybemaszatolt minden árnyalatot, és ujjongott. Szeptember 2-án Gus diadalmasan felolvasta Wilsonnak a New York-i Evening Post aznapi számában megjelent magasztaló cikket: „Egyetlen ezred vagy hajóraj mozgósítása nélkül, kizárólag az igazság tántoríthatatlanul konok védelmezésével sikerült az elnöknek megadásra kényszerítenie a legbüszkébb, a leggőgösebb, a legjobban fölfegyverzett nemzetet!”
– Még nem adták meg magukat – mondta az elnök.
Szeptember végén az egyik este kivitték Levet a raktárházba, meztelenre vetkőztették és hátrakötözték a kezét. Aztán kijött az irodájából Vyalov.
– Te kutya – ordította. – Te veszett kutya!
– De hát mit csináltam? – könyörgött Lev.

– Nagyon jól tudod te, hogy mit csináltál, te rühes korcs – mondta Vyalov.

Lev megrémült. Ebből nem dumálhatja ki magát, ha Vyalov nem akarja meghallgatni.

Vyalov levetette a zakóját, és felgyűrte az inge ujját.

– Hozzad csak ki! – parancsolta.

Norman Niall, a nyeszlett könyvelő bement az irodába, és egy kancsukával tért vissza.

Lev tágra meredt szemmel bámulta. A szabványos orosz modell volt, amelyet hagyományosan a bűnözők megbüntetésére használtak. Hosszú fanyele volt, és három kemény bőrszíja, amelyek ólomgolyóban végződtek. Levet még sose korbácsolták meg, de látott másokat, akiket igen. Vidéken korbács járt minden kisebb lopásért vagy a házasságtörésért. Szentpéterváron gyakran alkalmazták politikai bűnözőkkel szemben. Húsz ütés a kancsukával megnyomoríthatta az embert, száz megölte.

Vyalov, aki még most is viselte a mellényét az arany óralánccal, megemelte a korbácsot. Niall vihogott. Ilya és Theo érdeklődve figyelt.

Lev hátat fordított Vyalovnak, összehúzta magát, odatapadt az egyik gumikerékoszlophoz. A korbács kegyetlen sivítással lecsapott, belemart a nyakába és a vállába. Lev felüvöltött a fájdalomtól.

Vyalov ismét lesújtott a korbáccsal. Most még jobban fájt.

Lev nem hitte el, hogy ő ekkora marha lehessen. Elvette egy hatalmas és brutális ember lányának a szüzességét. Hát mit képzelt? Miért nem bír ellenállni soha a kísértésnek?

Vyalov ismét ütött. Lev most félreugrott a korbács útjából, megpróbálta elkerülni az ütést. Ezúttal csak a szíjak végei találták el, de még így is perzselő barázdákat hasítottak a húsába. Ismét felüvöltött kínjában. Menekülni próbált, de Vyalov emberei nevetve visszalökdösték.

Vyalov ismét meglendítette a korbácsot, de félúton lefékezte a mozdulatot, mert Lev elhajolt a kancsuka útjából. Aztán lecsapott. Lev lábán csíkokban felhasadt a hús, és ő látta, hogyan patakzik a vére. Amikor Vyalov ismét ütött, Lev kétségbeesetten arrébb vetődött, aztán megbotlott, és elterült hanyatt a cementpadlón. Ereje rohamosan fogyott. Vyalov csépelte a hasát és a combját. Lev arrébb gurult, mert már annyira szenvedett és rettegett, hogy nem bírt felállni, de Vyalov tovább ütötte-verte. Lev összegyűjtött magában annyi energiát, hogy térdelve kússzon arrébb, mint egy kisbaba, de megcsúszott a saját vérében, és a korbács megint megtalálta. Már nem üvöltött, mert kifogyott a tüdejéből a levegő. Vyalov halálra fogja korbácsolni. Csak jöjjön már minél előbb az elmúlás!

De Vyalov megtagadta tőle ezt az enyhülést. Ledobta a korbácsot, lihegett az erőlködéstől.

– Meg kéne, hogy öljelek – mondta, mihelyt kiszuszogta magát. – De nem tehetem.

Lev csak hápogott. Feküdt egy vértócsában, onnan bámult fel a kínzójára.

– Terhes – mondta Vyalov.

Lev gondolkodni próbált a félelem és a fájdalom ködében. Használtak óvszert. Minden amerikai nagyvárosban kapható. Mindig felhúzta – kivéve persze azt az első alkalmat, amikor nem számított rá, meg amikor Olga körbevezette az üres házban, és a vendégszoba széles ágyán csinálták, és egyszer a kertben, sötétedés után...

Szóval sokszor.

– Dewar szenátor fiához ment volna feleségül – mondta Vyalov, és Lev ugyanannyi keserűséget, mint amennyi dühöt hallott a rekedt hangban. – Elnök lehetett volna az unokám!

Lev nehezen bírt összefüggően gondolkozni, de azt felfogta, hogy az esküvőt le kell fújni. Gus Dewar nem vesz feleségül olyan nőt, aki valaki másnak a gyerekét hordja, akármennyire is szereti. Hacsak...

– Nem muszáj megszülnie a gyereket... – sikerült kinyögnie. – Itt a városban is vannak doktorok...

Vyalov felkapta a korbácsot, Lev összerándult.

– Eszedbe ne jusson! – rikácsolta Vyalov. – Az halálos bűn!

Lev egészen elképedt. Minden vasárnap elvitte autóval a Vyalov családot a templomba, de

azt hitte, Josef csak megjátssza a jámbort, hiszen egy merő becstelenség és erőszak az élete. Erre ki se lehet mondani előtte, hogy abortusz! De szívesen megkérdezte volna tőle, hogy nem tiltja-e a vallás a megvesztegetést és a mások összeverését?

– El tudod képzelni, mennyire megaláztál? – folytatta Vyalov. – A város összes újságja leközölte az eljegyzést! – Arca kivörösödött, hangja bömbölésse erősödött. – Mit fogok mondani Dewar szenátornak? Már lefoglaltam a templomot! Felfogadtam a szállítókat! Nyomdában vannak a meghívók! Hogy fog röhögni a fonnyadt markába Mrs. Dewar, az a gőgös vén picsa! És mindez egy kurva sofőr miatt!

Ismét fölemelte a kancsukát, aztán dühösen elhajította.

– Nem ölhetlek meg. – Theóhoz fordult. – Vidd el a doktorhoz ezt a szarcsimbókot – mondta. – Foltoztasd össze! Feleségül fogja venni a lányomat.

Tizenhatodik fejezet

1916. június

– Beszélhetnék veled, fiam? - kérdezte Billy apja.

Billy megdöbbent. Csaknem két éve, hogy alig szólnak egymáshoz, azóta, hogy ő elmaradt a Bethesda-imaházból. Örökös feszültség uralkodott a Wellington közi kis házban. Billy szinte már elfelejtette, milyen volt hallani a halk hangok barátságos csevegését a konyhában vagy akár az indulatos hangok felcsattanását a szenvedélyes vitáikban. Félig a nyomasztó légkör miatt állt be katonának.

Papa már-már alázatosan beszélt. Billy gyanakodva nézett rá, de az apja arcán ugyanazt látta: semmi agressziót, semmi kihívást, csak a könyörgést.

De akkor se fog úgy táncolni, ahogy az apja fütyül.

– Miről? – kérdezte.

Papa már nyitotta a száját, hogy élesen visszavágjon, aztán látható erőfeszítéssel megfékezte magát.

– Kevélyen viselkedtem – mondta. – Az bűn. Te is azt tetted, de ezt intézd el az Úrral. Az nem mentség nekem.

– Két évig tartott, hogy rájöjj.

– Tovább is eltartott volna, ha nem vonulsz be.

Billy és Tommy az előző évben önként lépett be a hadseregbe, amihez idősebbnek kellett hazudniuk magukat. Az Aberoweni Cimborákhoz, a Walesi Lövészek 8. zászlóaljához jelentkeztek. Az egy faluból jött embereket nem szórták szét, együtt képezték ki őket, hogy olyanok oldalán harcolhassanak, akikkel együtt nőttek fel. Úgy tartották, hogy ez jót tesz a harci szellemnek.

Billy csapata tizenkét hónapos kiképzésen esett át, nagyobbrészt egy Cardiff melletti új táborban. A fiú jól érezte magát. Könnyebb volt, mint szenet bányászni, és lényegesen kevesebb veszéllyel járt. Volt benne egy adag idegőrlő unalom – a „kiképzés” gyakran egyet jelentett a várakozással –, de mellette volt sport is meg játék, és az újfajta dolgokkal ismerkedő fiatalok bajtársiassága. Egy hosszabb időszakban, amikor nem volt mit csinálnia, Billy találomra felütött egy könyvet, és azon kapta magát, hogy a Macbethet olvassa. Csodálkozására érdekfeszítőnek találta a cselekményt, és a versek különös varázsa megigézte. Shakespeare nyelve nem volt nehéz olyasvalakinek, aki olyan sok órát töltött a tizenhetedik századi protestáns biblia olvasásával. Azóta elolvasta Shakespeare összes művét, a legjobb darabokat többször is.

Mostanra befejeződött a kiképzés, a cimborák két nap kimenőt kaptak, mielőtt elindultak Franciaországba. Papa úgy gondolta, hogy talán ez az utolsó alkalom, amikor életben látja a fiát. Ezért alázkodott meg annyira, hogy beszélni akarjon vele.

Billy az órára nézett. Csak azért jött ide, hogy elbúcsúzzon az anyjától. Azt tervezte, hogy

Londonban tölti a szabadságát a nővérével, és Ethel kívánatos albérlőjével. Mildred csinos arca, piros szája és nyuszifoga élénken élt az emlékezetében azóta, hogy a nő kimondta az illetlen szót: „Beszarok, te vagy a Billy?” Zsákja becsomagolva, útra készen várakozott az ajtónál. Benne volt a Shakespeare-összes. Tommy az állomáson várta.

– El kell érnem a vonatot – mondta.

– Van épp elég vonat – mondta papa. – Ülj le, Billy... kérlek.

Billyt feszélyezte, hogy az apja ilyennek mutatkozik. Papa lehet öntelt, fennhéjázó és kíméletlen, de legalább erős. Billy nem akarta gyengének látni.

Ótata a szokott székében ült, és figyelt.

– Legyél már jó fiú, Billy – győzködte. – Jár az apádnak egy esély, hát nem?

– Na jó.

Billy leült a konyhaasztalhoz.

Az anyja bejött a mosogatófülkéből.

Egy percig csend volt. Billy tudta, hogy talán soha többé nem teszi be a lábát ebbe a házba. A kiképzőtáborból jöve most először látta meg, hogy az otthona kicsi, a szobák sötétek, a levegő fojtós a szénportól és a konyhaszagtól. Mindenekelőtt arra döbbentette rá a katonaság szabad szájú és fesztelen csipkelődése, hogy ebben a házban bibliásan fekete illemtudásra nevelték, amelyben nem volt helye semminek, ami emberi és természetes. Mégis elszomorította a gondolat, hogy el kell jönnie innen. Nemcsak egy házat, de egy életet is itt hagyott. Itt minden egyszerű volt. Hitt Istenben, engedelmeskedett az apjának, és megbízott a munkatársaiban odalent a bányában. A bányatulajdonosok gonoszak voltak, a szakszervezet megvédte az embereket, és a szocializmus fényesebb jövőt kínált. Csakhogy az élet nem ilyen egyszerű. Visszatérhet még a Wellington közbe, de soha többé nem lesz az a fiú, aki itt lakott.

Papa összekulcsolta ujjait, behunyta a szemét, és azt mondta:

– Ó, Uram, segíts a te szolgádnak, hogy olyan szerény és alázatos legyen, amilyen Jézus volt.

Aztán kinyitotta a szemét, és megkérdezte:

– Miért csináltad, Billy? Miért vonultál be?

– Mert háborúban állunk – felelte Billy. – Ha tetszik, ha nem, harcolnunk kell.

– De hát nem látod... – Papa elhallgatott, engesztelő mozdulattal fölemelte a kezét. – Hadd kezdjem elölről. Azt ugye nem hiszed el, amit az újságokban olvasol a németekről, hogy gonosz emberek, akik megerőszakolják az apácákat, ugye, nem?

– Nem – felelte Billy. – Hazugság volt az utolsó szóig az is, amit az újságok összehordtak a szénbányászokról, éppen ezért nem gondolom, hogy az igazságot mondanák a németekről.

– Én úgy látom, hogy ez a kapitalisták háborúja, amelynek semmi köze a dolgozó emberhez – mondta papa. – De neked talán más a véleményed.

Billy csak hüledezett, hogy mennyire igyekszik békülni az apja. Még sose hallott ilyet tőle: De neked talán más a véleményed! Azt felelte:

– Nem sokat tudok a kapitalizmusról, de azt hiszem, igazad van. Ám a németeket akkor is meg kell állítani. Azt hiszik, hogy joguk van uralkodni az egész világon!

– Britek vagyunk – mondta papa. – Birodalmunk négyszázmilliónál több emberen uralkodik, akik közül szinte senkinek sincsen szavazati joga. Nincs beleszólásuk abba, hogy mi történik a saját országukban. Kérdezd meg a brit átlagembert, miért, és ő azt feleli, hogy azért, mert arra rendeltettünk, hogy az alsóbbrendű népeket kormányozzuk. – Úgy tárta szét a két kezét, mintha azt kérdezné: Nem nyilvánvaló? – Billy fiam, nem a németek azok, akik azt hiszik, hogy nekik kellene uralkodniuk a világon. Mi vagyunk azok.

Billy sóhajtott. Mindezzel egyetértett.

– Csakhogy ellenünk vannak. Lehet, hogy helytelen okokból folyik a háború, de attól függetlenül harcolnunk kell.

– Hányan haltak meg két év alatt? – kérdezte papa. – Milliók! – Hangját följebb emelte

egy fokkal, de most is inkább szomorú volt, mint haragos. – Addig fog tartani, amíg fiatal férfiak hajlandók ölni egymást attól függetlenül, ahogy te mondod.

– Hát, gondolom, addig tart, amíg valaki győz.

– Azt hiszem, te attól félsz, hogy az emberek gyávának tartanak – szólalt meg az anyja.

– Nem! – tiltakozott Billy, pedig mamának igaza volt. Bevonulását nem lehetett kizárólag észérvekkel megmagyarázni. Mama keresztüllát rajta, ahogy szokott. Billy majdnem két éve hallotta és olvasta, hogy gyávák a hozzá hasonló épkézláb fiatalok, ha nem harcolnak. Ez volt benne az újságokban, ezt hajtogatták az emberek a boltokban és a kocsmákban, Cardiff központjában a csinos lányok fehér tollakat osztogattak azoknak a fiúknak, akik nem viseltek egyenruhát, és a toborzó őrmesterek kigúnyolták a fiatal civileket az utcákon. Billy tudta, hogy ez csak propaganda, de akkor is hatott rá, és nehezen elviselhetőnek érezte a gondolatot, hogy az emberek gyávának tekintsék.

Elképzelte, ahogy elmagyarázza ezeknek a fehér tollas lányoknak, hogy szenet bányászni sokkal veszélyesebb a hadseregnél. A frontharcosokat leszámítva a legtöbb katona kevésbé kockáztatta a halált vagy a sebesülést, mint a bányászok. És Nagy-Britanniának szüksége volt a szénre. Szén hajtotta a hadiflotta felét. A kormány egyértelműen közölte: nem akarja, hogy a bányászok bevonuljanak. Nem számított. Amióta Billy felvette a szúrós khaki zubbonyt és nadrágot, az új bakancsot és az ellenzős sapkát, rögtön jobban érezte magát.

– Az emberek úgy gondolják, hogy nagy támadás várható a hónap végére – mondta papa.

Billy bólintott.

– A tisztek egy szót sem hajlandók szólni róla, de mindenki erről beszél. Úgy vélem, ezért lett hirtelenjében sürgős, hogy több embert vigyenek át oda.

– Az újságok azt írják, hogy ez lehet az az ütközet, amely megfordítja a szerencsét. A vég kezdete.

– Hát, reménykedjünk.

– Mostanra már elég lőszernek kell lennie, hála Lloyd George-nak.

– Ja. – Az előző évben hiány volt lőszerből. A sajtó akkora botrányt csapott miatta, hogy Asquith miniszterelnök kevés híján belebukott. Koalíciós kormányt alakított, megteremtette a hadfelszerelési miniszter új posztját, és a kormány legnépszerűbb tagjának, Lloyd George-nak adta a tárcát. Rögtön megugrott a termelés.

– Próbálj meg vigyázni magadra – mondta papa.

– Ne hősködj! – intette mama. – Hagyd ezt azoknak, akik elkezdték a háborút: az uraknak, a konzervatívoknak, a tiszteknek. Tegyél meg annyit, amennyit mondanak, de ne többet!

– A háború, az háború – mondta Ótata. – Nincs biztonságos módja. Tehát elbúcsúztak. Billynek sírhatnékja támadt, de gorombán magába fojtotta.

– Na, jó – mondta, és felállt.

Ótata kezet rázott vele. Mama megcsókolta. Papa kezet rázott vele, aztán hirtelen átölelte. Billy nem emlékezett, mikor ölelte meg így utoljára az apja.

– Az isten áldjon és tartson meg téged, Billy – mondta papa. Könnyek ültek a szemében.

Billy önfegyelme majdnem összeomlott.

– Hát akkor viszlát – mondta. Felkapta a zsákját. Hallotta, hogy az anyja zokog. Hátra se nézve kiment, becsukta maga mögött az ajtót.

Mély lélegzetet vett, és összeszedte magát. Aztán lefelé indult a meredek utcán az állomásra.

A Somme folyó, útban a tengerhez, kelet–nyugati irányban kanyarog keresztül Franciaországon. Az északtól dél felé húzódó frontvonal Amiens városának közelében metszette a folyót. A Somme-tól északra zömmel brit és nemzetközösségi katonák, délre egészen Svájcig francia csapatok tartották az antantarcvonalat.

Innen északnyugati irányban dombok sorjáztak húsz kilométer hosszan. Ezeknek a domboknak az oldalába ásták a német lövészárkokat. Walter von Ulrich az egyik ilyen árokból figyelte erős Zeiss Doppelfernrohr távcsövével a brit állásokat.

Kora nyári, derűs nap volt, Walter hallotta a madarak dalát. Egy közeli gyümölcsösben, amely eddig megúszta az ágyúzást, bátran virágzottak az almafák. Az ember az egyetlen állat, amely milliószámra mészárolja a saját fajtáját, és gránáttölcsérektől kilyuggatott, szögesdróttal szétszabdalt pusztasággá változtatja a tájat. Egyszer talán majd kiirtja magát, és átengedi a világot a fáknak és a madaraknak, gondolta Walter sötéten. Talán az is lenne a legjobb.

A magaslatnak sok előnye van, tértek vissza gondolatai a gyakorlati kérdésekhez. A britek kénytelenek lesznek hegynek fölfelé támadni. Még ennél is hasznosabb, hogy a németek látnak mindent, amit a britek tesznek. És Walter bizonyosra vette, hogy ebben a pillanatban épp egy nagyszabású támadást készítenek elő.

Az ilyen tevékenységet nehéz álcázni. A britek hónapok óta építették ki az utakat és a vasutakat az álmos francia vidéken, és ez semmi jót nem ígért. Most ezeken az utánpótlási vonalakon szállították a nehézütegeket százszámra, a lovakat ezer- és az embereket tízezerszámra. A frontvonalak mögött vonatok és teherautók vég nélküli soraiból rakodták ki a lőszeresládákat, az ivóvizes hordókat és a szénabálákat. Walter egy összekötő osztagra fókuszálta a lencséket: keskeny árkot ástak, és egy hatalmas hengerről csévéltek le valamit, ami csakis telefonkábel lehetett.

Vérmes reményeket táplálhatnak, gondolta Walter hideg balsejtelemmel. Ez a készülődés kolosszális mennyiségű embert, pénzt és erőfeszítést igényelt. Kizárólag az indokolhatja, hogy a britek ezt képzelik a háborút eldöntő ütközetnek. Walter remélte, hogy az is lesz – vagy így, vagy úgy.

Ahányszor átnézett az ellenséges területre, mindannyiszor Maudra gondolt. A Tatler magazinból kivágott kép, amelyet a tárcájában hordott, lélegzetelállítóan egyszerű estélyi ruhában ábrázolta a Savoy Hotel bálján, és azt írták alá: Lady Maud Fitzherbert mindig a legutolsó divat szerint öltözik! Walter sejtése szerint mostanában nem sokat táncolhat. Talált vajon magának valamilyen szerepet a háborús erőfeszítésben, mint Berlinben az ő Greta nővére, aki nyalánkságokat visz a katonai kórházak sebesültjeinek? Vagy visszavonult vidékre, mint Walter anyja, és az élelmiszerhiány miatt burgonyát ültet a virágágyásaiba?

Nem tudta, van-e élelmiszerhiány a briteknél. A brit blokád bezárta Németország hajóit a kikötőkbe, úgyhogy csaknem két éve nincs lehetőségük behozatalra. Ám a britek most is kapnak készleteket Amerikától. A német tengeralattjárók időnként megtámadtak óceánjáró hajókat, ám a főparancsnokság tartózkodott a totális támadástól – a korlátlan tenger alatti hadviseléstől –, mert féltek, hogy ezzel belerántják Amerikát a háborúba. Így hát Maud nyilván nem olyan éhes, mint ő. Ő pedig sokkal jobban él a német polgári lakosságnál. Néhány városban sztrájkok és tüntetések voltak az élelmiszerhiány miatt.

Walter nem írt Maudnak, és Maud sem írt neki. Németország és Nagy-Britannia között nem járt a posta. Az lett volna az egyetlen lehetőségük, ha valamelyikük elutazik egy semleges országba, talán az Egyesült Államokba vagy Svédországba, és onnan ad föl egy levelet, ám Walternak erre ugyanúgy nem volt lehetősége, mint ahogy vélhetőleg Maudnak sem.

Kínszenvedés volt, hogy semmit sem tud róla. Gyötörte a félelem, hogy Maud talán beteg, kórházban fekszik, és ő nem tud róla. Annyira szerette volna, hogy véget érjen már a háború, és ő együtt lehessen a feleségével! Persze fogcsikorgatva akarta, hogy Németország győzzön, de voltak idők, amikor a vereséget se bánta volna, csak Maudnak ne essék baja. Az volt a rögeszmés félelme, hogy véget ér a háború, ő Londonba utazik, hogy megkeresse a feleségét, és azt mondják majd neki, hogy Maud meghalt.

Visszaszorította a rémítő gondolatot a tudata alá. Leengedte a távcsövet, közelebbire

állította a lencséket, hogy szemügyre vegye a német drótakadályokat a senki földjén. Két sáv volt, mindkettő négy és fél méter széles. A szögesdrótot vascölöpökkel rögzítették a talajhoz, hogy ne lehessen könnyen eltávolítani. Megnyugtatóan félelmetes akadályt alkotott.

Walter lemászott a mellvédről, aztán lement egy hosszú falépcsőn egy mély fedezékbe. A magaslati pozíciónak az a hátránya, hogy az ellenséges tüzérség jobban látja a lövészárkokat. Ennek ellensúlyozására ezen a szakaszon olyan mély fedezékeket ástak a meszes talajba, amelyeknek csak az árthatott volna, ha telibe találja őket a legnagyobb lövedék. Elég tágasak voltak, hogy a lövészárokban tartózkodó összes katona bemenekülhessen az ágyúzás elől. Voltak fedezékek, amelyeket folyosók kötöttek össze, így akkor is ki lehetett jutni belőlük, ha az ágyúzás eltorlaszolta a bejáratot.

Walter leült egy deszkapadra, és elővette a noteszét. Néhány percen át rövidített emlékeztetők formájában feljegyzett magának mindent, amit látott. Jelentése alátámasztja majd a többi hírszerző jelentését. A titkos ügynökök már egy ideje figyelmeztettek arra, amit a briteknél „nagy attaknak” neveztek.

Hátrament az utóvédhez a lövészárkok útvesztőjében. A németek három vonalban ásták meg egymástól két-három kilométerre a lövészárkokat, hogy ha kiszorítják őket az elsőből, visszavonulhassanak a másodikba, és ha az is elesik, a harmadikba. Történjék akármi, gondolta nem csekély elégedettséggel Walter, a briteknek nem lesz könnyű a győzelem.

Megkereste a lovát, és visszalovagolt a 2. hadsereg főhadiszállására, ahova ebédidőben érkezett. Nagy meglepetésére az apját pillantotta meg a tiszti étkezőben. Az idős Von Ulrich az egyik elöljáró parancsnok volt a vezérkarnál, és most úgy cikázott csatatérről csatatérre, ahogyan békeidőben Európa fővárosait járta.

Otto megöregedett és lefogyott, de hát minden német lefogyott. Tonzúrásan kikopott haját olyan rövidre nyíratta, hogy kopasznak látszott. Ettől függetlenül virgonc volt és vidám. Neki éppen megfelelt a háború. Szerette az izgalmat, a sietséget, a gyors döntéseket, az örökösen ugrásra kész éberséget.

Maudot sose hozta szóba.

– Mit láttál? – kérdezte.

– Pár héten belül nagyszabású támadás lesz a térségben – felelte Walter.

Apja kételkedve csóválta a fejét.

– Arcvonalunk legjobban védett része a somme-i szakasz. Mi vagyunk magaslati pozícióban, és háromszoros védővonalunk van. Háborúban az ellenséged leggyengébb pontját támadod, és nem a legerősebbet. Ezt még a britek is tudják.

Walter beszámolt arról, amit az imént látott: a teherautókról, a vonatokról és az összekötő osztagról, amely a telefonkábelt fektette le.

– Azt hiszem, ez csak csel – mondta Otto. – Ha valóban ezt a helyet választották volna ki az offenzívára, jobban álcáznák a tevékenységüket. Ez csak megtévesztő támadás lesz, amit északabbra követ az igazi, odafent Flandriában.

– Mit hisz Von Falkenhayn? – kérdezte Walter. Erich von Falkenhayn majdnem két éve volt a vezérkari főnök.

Apja elmosolyodott.

– Azt hiszi, amit én mondok neki.

Az ebéd után szervírozott kávé mellett Lady Maud megkérdezte Lady Hermiától:

– Néni, te tudod, hogyan vegyük fel a kapcsolatot Fitz ügyvédjével, ha netán váratlan helyzet állna elő?

– De drágám, mi dolgom nekem az ügyvédekkel? – kérdezett vissza Herm néni szelíd megbotránkozással.

– Azt sose tudhatja az ember. – Maud a komornyikhoz fordult, aki éppen letette a kávéskannát egy ezüst háromlábra. – Grout, legyen szíves, hozzon nekem papírt és ceruzát. –

Grout távozott, aztán visszatért az íróeszközökkel. Maud felírta a papírra a család ügyvédjének nevét és címét.

– Miért kell nekem ezzel foglalkoznom? – kérdezte Herm néni.

– Mert lehet, hogy engem délután letartóztatnak – felelte vidáman Maud. – Ha igen, akkor légy szíves, kérd meg az ügyvédet, hogy jöjjön értem, és hozzon ki a fogdából.

– Ó! – jajdult föl Herm néni. – Ezt nem gondolhatod komolyan!

– Nem, természetesen nem történik ilyesmi – mondta Maud. – De azért tudod, biztos, ami biztos... – Csókot nyomott nagynénje arcára, aztán elhagyta a szobát.

Dühbe hozta Herm néni viselkedése, pedig hát a legtöbb nő ilyen. Úriasszonynak még az ügyvédje nevét sem illik ismerni, nemhogy a törvényes jogait. Hát nem is csoda, ha olyan kíméletlenül kizsákmányolják a nőket.

Maud kalapot tett, kesztyűt húzott, felvette könnyű nyári kabátját, aztán kiment a házból, és felszállt az aldgate-i buszra.

Egyedül volt: amióta kitört a háború, lazult a gardírozás szigora. Már nem számított botránynak, ha a nő magányosan mutatkozott nappal. Herm néni rosszallta a változást, de nem zárhatta be Maudot, és a Franciaországban tartózkodó Fitzhez sem apellálhatott, így hát tudomásul vette a helyzetet, ámbár savanyú képpel.

Maud volt a kiadója a Katonafeleségnek, ennek a kis példányszámú lapnak, amely azért küzdött, hogy a katonák ellátatlanul maradt hozzátartozói méltányosabb bánásmódban részesüljenek. Egy konzervatív képviselő azt mondta az újságra, hogy „dögletes szálka a kormány körme alatt”; ez az idézet azóta is nagy és cikornyás betűkkel szerepelt minden kiadás fejlécében. Maud harcos dühét egyszerre fűtötte a felháborodás a nők leigázása miatt, és az iszonyat az értelmetlen háborús mészárlástól. Csekély örökségéből tartotta fent az újságot. Különben sem volt szüksége erre a pénzre: Fitz mindig kifizetett mindent, amire a húgának szüksége volt.

Az újságnak Ethel Williams volt az ügyvezetője, aki boldogan otthagyta a varrodát a magasabb fizetésért és az agitációért. Ethel ugyanolyan dühös volt, mint Maud, de ő máshoz értett. Maud a nagypolitikában volt járatos: miniszterekkel találkozott a társaságban, és aktualitásokról csevegett velük. Ethel egy másik világot ismert: a Ruhaipari Dolgozók Országos Szakszervezetéét, a Független Munkáspártét, a sztrájkokét, az elbocsátásokét és a tüntetésekét.

Megbeszélésük szerint Maud és Ethel a Katona és Tengerész Családsegítő Egylet aldgate-i irodájával szemben találkozott.

Ebben a jóhiszemű emberbaráti társulásban a háború előtt irgalmas lelkű gazdag dámák segélyezték és látták el tanácsokkal a katonák szűkölködő feleségeit. Most új szerepe volt. A kormány egy font és egy shilling segélyt állapított meg minden kétgyermekes katonafeleségnek, akit elválasztott a férjétől a háború. Ez nem sok – nagyjából fele egy szénbányász keresetének –, de ahhoz elég, hogy asszonyok és gyermekek millióit mentse meg a legsötétebb nyomortól. Ezt a különélési járadékot a Katona és Tengerész Családszövetség folyósította.

Ám a járadékot csak „jó magaviseletű” nőknek lehetett folyósítani, és a jótékony hölgyek időnként nem fizették ki az állam pénzét az olyan asszonyoknak, akik elengedték a fülük mellett az ő tanácsaikat, hogy miként kell gyereket nevelni, háztartást vezetni, és milyen veszedelmes dolog kabaréba járni és gint inni.

Maudnak az volt a véleménye, hogy ezek a nők csak maguknak ártanak a ginnel, ám ez még senkit sem jogosít fel arra, hogy ínségbe taszítsa őket. Tombolt dühében, hogy anyagi biztonságban élő, középosztálybeli emberek pálcát törhetnek a katonafeleségek fölött, és lehetetlenné teszik számukra, hogy etethessék a gyerekeiket. Úgy gondolta, hogy a parlament sem tűrné el az efféle visszaéléseket, ha a nők szavazhatnának.

Ethelt tizenkét munkásasszony kísérte, és egy férfi, Bernie Leckwith, a Független

Munkáspárt aldgate-i titkára. A párt egyetértett Maud lapjával, és támogatta a kampányait.

Mikor Maud csatlakozott a járdán álló csoporthoz, Ethel éppen egy noteszbe jegyzetelő fiatalemberhez beszélt.

– A különélési járadék nem könyöradomány – mondta. – A katonafeleségek jogosultak rá. Magát levizsgáztatják illemtanból, mielőtt megkapja a riporteri illetményét? Megkérdezike Mr. Asquithtől, mennyi madeirát iszik, és csak azután veheti-e föl a képviselői fizetését? Ezeknek az asszonyoknak ugyanolyan joguk van a pénzre, mint a munkabérre!

Ethel megtalálta a hangját, gondolta Maud. Egyszerűen, szemléletesen fejezi ki magát. Talán a prédikátor apjától örökölte a tehetségét.

Az újságíró olyan csodálattal nézte Ethelt, mintha félig-meddig szerelmes lenne belé.

– Az önök ellenlábasai úgy vélik, hogy nem érdemel segélyt az az asszony, aki megcsalja a katona férjét – mondta már-már mentegetőzve.

– A férjeket is ellenőrzik – méltatlankodott Ethel. – Úgy tudom, vannak rossz hírű házak Franciaországban, Mezopotámiában és más helyeken, ahol férfiaink szolgálnak. Felírja-e a hadsereg azoknak a nős férfiaknak a nevét, akik megfordulnak ilyen házakban, és megvonja-e tőlük a zsoldjukat? A házasságtörés bűn, de nem ok arra, hogy koldusbotra juttassák a bűnöst, és éhezésre ítéljék a gyermekeit.

Ethel csípőjén ott ült a kisfia, Lloyd. Tizenhat hónapos volt, és már tudott járni vagy legalábbis döcögni. Selymes sötét hajával, zöld szemével ugyanolyan bájos volt, mint az anyja. Maud kitárta felé a karját, és Lloyd repesve jött hozzá. Maud szíve fájdalmasan összeszorult a vágyakozástól. Szinte azt kívánta, bár esett volna teherbe azon a Walterral töltött egyetlen éjszakán, akármennyi baja lett volna is belőle!

Tavalyelőtt karácsonykor hallott utoljára Walterról. Nem tudta, él-e, hal-e. Az is lehet, hogy ő már özvegyasszony. Igyekezett nem rágódni az ilyesmin, de néha váratlanul megrohanták az iszonyú gondolatok, és olyankor küszködnie kellett, nehogy sírjon.

Ethel, miután végzett a riporter bűvölésével, bemutatott Maudnak egy fiatalasszonyt, akinek a szoknyájába két gyerek kapaszkodott.

– Ő Jayne McCulley, akiről meséltem neked. – Jayne határozott arcú, csinos fiatalasszony volt.

Maud kezet szorított vele.

– Remélem, Mrs. McCulley, ma kiharcolhatjuk magának az igazságot – mondta.

– Ez nagyon kedves a kegyelmes asszonytól. – Még az egyenlőséget hirdető politikai mozgalmakból is nehezen vész ki a beidegzett hódolat.

– Készen vagyunk? kérdezte Ethel.

Maud visszaadta Lloydot az anyjának. A csoport keresztülvágott az úton, és odament a jótékonysági egylet ajtajához. Az ajtó egy előszobába nyílt, amelynek asztalánál középkorú asszony ült, láthatólag megszeppenve a sokadalomtól.

– Nincs ok aggodalomra – nyugtatta meg Maud. – Mrs. Williams és én csak azért jöttünk, mert beszélni szeretnénk Mrs. Hargreavesszel, a főnökével.

A recepciós felállt.

– Megnézem, bent van-e – mondta riadtan.

– Én tudom, hogy igen – szólt közbe Ethel. – Félórája láttam, ahogy bement az ajtón.

A recepciós kirohant.

Az asszonyra, akivel visszajött, már nem lehetett ilyen egykönnyen ráijeszteni. Mrs. Hargreaves a negyvenes éveiben járó, tömzsi asszony volt. Párizsi kabátot és szoknyát viselt, divatos kalapját hatalmas, pliszírozott masni ékesítette. És bár ezt az egész kontinentális eleganciát megtorpedózta a köpcös alkat, mint a rosszmájú Maud gondolta, Mrs. Hargreavesben megvolt a pénzzel járó magabiztosság. Nagy orra is volt.

– Mi az? – kérdezte nyersen.

A nők egyenjogúságáért folytatott harcban időnként ugyanúgy meg kell küzdeni az

asszonyokkal, mint a férfiakkal, gondolta Maud.

– Azért jöttem ide, mert aggasztónak találom, ahogyan ön bánik Mrs. McCulleyval.

Mrs. Hargreaves meghökkent, nyilvánvalóan Maud arisztokratikus kiejtésétől. Tetőtől talpig végigmérte, és alighanem észrevette, hogy Maud ruhái ugyanolyan sokba kerültek, mint az övéi, mert mikor ismét megszólalt, kevésbé pökhendi volt a hangja.

– Fájdalom, egyedi esetekkel nem foglalkozhatok.

– Csakhogy engem Mrs. McCulley kért meg, hogy beszéljek önnel. Itt van ő is, bizonyíthatja.

– Emlékszik rám, Mrs. Hargreaves? – kérdezte Jayne McCulley.

– Valóban emlékszem. Fölöttébb faragatlanul viselkedett velem.

– Azt mondtam neki, hogy ne üsse bele az orrát az én dolgomba – közölte Mauddal Jayne.

Az asszonyok vihogtak az orr említésétől. Mrs. Hargreaves elvörösödött.

– Ön viszont nem tagadhatja meg a különélési járadékot csak azért, mert a folyamodó udvariatlan volt – mondta Maud. Magába fojtotta a dühét, és megpróbált fagyos helytelenítéssel beszélni. – Ezzel bizonyosan tisztában van.

Mrs. Hargreaves védekezően fölszegte az állát.

– Mrs. McCulleyt látták a Kutya és Kacsa kocsmában, valamint a Stepney orfeumban, mindkét alkalommal egy fiatalember társaságában. A különélési járadékot a példás hitveseknek vezették be. A kormány nem óhajtja finanszírozni a szemérmetlen viselkedést.

Maud boldogan megfojtotta volna.

– Úgy látom, ön félreértelmezi a szerepét – mondta. – Puszta gyanú alapján nem tagadhatja meg a kifizetést.

– Gondolom, Mr. Hargreaves itthon van és biztonságban, ugye –szúrta közbe Ethel.

– Nem, nincsen – vágta rá az asszony. – Egyiptomban van a hadsereggel.

– Ő – mondta Ethel. – Akkor ön is kap különélési járadékot.

– Ahhoz ennek semmi köze!

– Elmegy-e valaki az ön házához, Mrs. Hargreaves, hogy ellenőrizze a viselkedését? Megnézik-e, mennyi hiányzik a sherryspalackból a tálalón? Kikérdezik-e, hogy jóban van-e a fűszerese kifutójával?

– Hogy merészel!

– Az ön méltatlankodása érthető – mondta Maud –, de most talán ön is megérti Mrs. McCulley reagálását az ön faggatózására.

Mrs. Hargreaves felcsattant.

– Ez nevetséges! Itt nincs semmiféle összehasonlítási alap!

– Nincs? – kérdezte Maud haragosan. – Az ő férje, akárcsak az öné, az életét kockáztatja a hazájáért. Ön és ő egyaránt igényt tartanak a különélési járadékra. Önnek azonban joga van ítélni fölötte, és megtagadni a pénzét, míg ön fölött nem ítélkezik senki. Miért nem? A tisztfeleségek olykor túl sokat isznak.

– Házasságot is törnek – mondta Ethel.

– Elég! – ordította Mrs. Hargreaves. – Nem tűröm, hogy sértegessenek!

– Jayne McCulley sem tűri – közölte Ethel.

– A férfi, akit ön látott, Mrs. McCulley testvére volt – mondta Maud. – Szabadságra jött haza Franciaországból, de mindössze két napra, és a nővére azt szerette volna, ha jól érezné magát, mielőtt visszamegy a lövészárokba. Ezért vitte el a kocsmába és az orfeumba.

Mrs. Hargreaves zavarba jött, de szinte azonnal dacos képet vágott.

– Akkor meg kellett volna magyaráznia, amikor kérdőre vontam. Most pedig fel kell kérnem önöket a távozásra.

– Most már, hogy ismeri az igazságot, bizonyosan helyt ad Mrs. McCulley folyamodványának.

– Meglátjuk.
– Ragaszkodom hozzá, hogy itt és most döntsön róla!
– Lehetetlen.
– Addig nem távozunk, amíg meg nem teszi.
– Akkor kénytelen leszek rendőrt hívni.
– Tegye!

Mrs. Hargreaves visszavonult.

Ethel a rajongó riporterhez fordult.

– Hol a fotográfusa?
– Kint várakozik.

Pár perc múltán bejött egy nagydarab, középkorú konstábler.

– Nohát, nohát, hölgyeim – mondta. – Csak semmi zűr, kérném. Távozzanak szép csendesen.

Maud előrelépett.

– Nem vagyok hajlandó távozni – jelentette ki. – A többiekkel ne foglalkozzon.
– És maga ki lenne, naccsám?
– Lady Maud Fitzherbert vagyok, és ha azt akarja, hogy menjek innen, vinnie kell.
– Ha ragaszkodik hozzá – mondta a rendőr, azzal felkapta Maudot. Mikor kijöttek az épületből, a fotográfus lefényképezte őket.

– Félsz? – kérdezte Mildred.
– Ja – ismerte el Billy. – Egy kicsit.

Mildrednek nyugodtan bevallhatta, mivel az asszony láthatólag úgyis tudott róla mindent. Két éve lakott a nővére házában, és a nők mindig mindent elmondanak egymásnak. Bár volt Mildredben valami más is, amitől Billy jól érezte magát. Az aberoweni lányok mindig igyekeztek jó benyomást tenni a fiúkra, kiszámították a szavaik hatását, folyton ellenőrizték a külsejüket a tükörben. De Mildred csak úgy önmaga volt. Időnként hajmeresztő dolgokat mondott, és megnevettette Billyt, aki úgy érezte, hogy Mildredhez őszinte lehet.

Egyszerűen elbűvölte ez a nő. Nem a szőke, göndör haja vagy a kék szeme tette; a vagány viselkedése babonázta meg a fiút. Aztán ott volt a korkülönbség. Mildred huszonhárom éves volt, Billy még mindig nem töltötte be a tizennyolcat. Az asszony olyan nagyvilláginak tűnt, és mégis őszintén érdekelte Billy. A fiú vágyakozva bámulta, és abban reménykedett, hogy lesz alkalma négyszemközt beszélni vele. Vajon lenne mersze megérinteni a kezét, átkarolni a derekát, vagy megcsókolni?

Ethel konyhájában ültek a négyszögletes asztal mellett: Billy, Tommy, Ethel és Mildred. Meleg este volt, az ajtót nyitva hagyták a hátsó kertre. Mildred két kislánya a kőpadlón játszott Lloyddal. Enid és Lillian négy-, illetve hároméves volt, de Billy még nem jött rá, melyik melyik. A gyerekek miatt a nők nem akartak elmenni hazulról, így Billy és Tommy hozott pár üveg sört a kocsmából.

– Nem lesz semmi bajod – mondta Mildred Billynek. – Kiképeztek.
– Ja. – A kiképzés nem sokkal gyarapította Billy önbizalmát. Volt jó sok masírozás, tisztelgés, szuronyvívás, de nem érezte úgy, hogy megtanították volna a túlélésre.
– Ha az összes német átváltozik póznához kötözött, kitömött bábuvá, akkor tudni fogjuk, hogy döfjük beléjük a szuronyunkat – jegyezte meg Tommy.
– De a puskát csak el tudjátok sütni, nem? – kérdezte Mildred.

Egy darabig gyakorlatoztak rozsdás, törött puskákkal, „KC” („kiképzési célokra”) jelzésűekkel, ami azt jelentette, hogy semmilyen körülmények között sem szabad elsütni őket. De idővel kaptak zárdugattyús Lee-Enfield karabélyt, amelynek tölténytárába tíz darab .303-as lőszer fért. Kiderült, hogy Billy jó lövész: nem egészen egy perc alatt ki tudta üríteni a tárat, és még így is eltalálta a kétszázhetven méterre felállított, emberforma céltáblát. A Lee-

Enfield, mint ezt az újoncoknak elmondták, híres volt a tűzgyorsaságáról: a világrekorder harmincnyolc golyót lőtt ki egy perc alatt.

– A felszereléssel nincs semmi baj – mondta Billy Mildrednek. – Én a tisztek miatt aggódom. Eddig egyetlen olyannal se találkoztam, akit vészhelyzetben magam mellé kívánnék a bányában.

– Gondolom, a jók mind odaát vannak Franciaországban – vélekedett a derűlátó Mildred. – A seggfejeket meg itthon hagyták kiképzőnek. Billy kacagott. Mildrednek aztán nincsenek gátlásai.

– Remélem, igazad van.

Igazából félt, hogy sarkon fordulhat és elinalhat, ha a németek lőni kezdenek. Leginkább ettől rettegett. Úgy gondolta, hogy a megaláztatás rosszabb lenne a sebesülésnél. Időnként olyan ideges lett ettől a gondolattól, hogy azt kívánta, jöjjön már el az a szörnyű pillanat, amelyben eldől, hogy ki is ő.

– Azért örülök, hogy azokra a gonosz németekre fogtok lődözni –mondta Mildred. – Azok mind megerőszakolják az asszonyokat.

– Én a helyedben nem hinnék el mindent, amit a Daily Mailben olvasok – intette Tommy. – Rólunk, szakszervezeti tagokról is azt írta, hogy mind hazaárulók vagyunk. Márpedig tudom, hogy ez nem igaz: az én sejtem tagjainak a többsége jelentkezett katonának. Úgyhogy talán a németek se olyan feketék, mint amilyennek a Mail festi őket.

– Ja, valószínűleg igazad van. – Mildred visszafordult Billyhez. –Láttad A csavargót?

– Ja. Szeretem Charlie Chaplint.

Ethel fölkapta a fiát.

– Búcsúzz el szépen Billy bácsitól! – A pici rúgkapált, nem akart lefeküdni.

Billy még emlékezett, milyen volt újszülöttnek, ahogy eltátotta a száját, és bömbölt. Milyen nagynak és erősnek látszik most ahhoz képest!

– Szép álmokat, Lloyd – mondta.

Ethel Lloyd George-ról nevezte el a fiát. Billy volt az egyetlen, aki tudta, hogy van egy középső neve is: Fitzherbert. Ez szerepelt a születési bizonyítványon, de Ethel ezt nem árulta el senki másnak.

Billy szívesen befogta volna a Lee-Enfieldje célgömbjébe Fitzherbert grófot.

– Tiszta Ótata, hát nem? – kérdezte Ethel.

Billy nem látta a hasonlóságot.

– Majd ha bajuszt növeszt, eldöntöm.

Mildred is ágyba dugta a két lányát. Utána az asszonyok közölték, hogy vacsorázni akarnak. Ethel és Tommy kiment osztrigát vásárolni, kettesben hagyták Billyt és Mildredet.

Alighogy kitették a lábukat, Billy megszólalt:

– Mildred, te nagyon tetszel nekem.

– Te is tetszel nekem – felelte az asszony, úgyhogy Billy odahúzta hozzá a székét, és megcsókolta.

Mildred lelkesen viszonozta a csókot.

Billy nem először csókolózott. Sok lányt megcsókolt már a Majestic mozi leghátsó sorában. Ők mindig azonnal kinyitották a szájukat, és most a fiú is ezt csinálta.

Mildred gyengéden eltolta.

– Ne olyan gyorsan – mondta. – Így csináld. – Csukott szájjal kezdte csókolni a fiút, végigsúrolva ajkával Billy arcát, szemhéját, nyakát, végül az ajkát. Furcsa volt, de Billynek jólesett. – Most te csináld velem ugyanezt – mondta Mildred. A fiú követte az utasításait. – Most meg ezt. – Nyelvének hegye légiesen megérintette Billy ajkát. A fiú ezt is utánozta. Aztán Mildred újabb módját mutatta meg a csókolózásnak, ami abból állt, hogy Billy nyakát és fülcimpáját majszolta. Billy úgy érezte, hogy akármeddig képes lenne ezt csinálni.

Mikor szünetet tartottak, hogy kilihegjék magukat, Mildred megsimogatta a fiú arcát.

– Gyorsan tanulsz.
– Aranyos vagy – felelte Billy.

Újból megcsókolta a nőt, és megszorította a mellét. Mildred engedte egy darabig, de mikor Billy zihálni kezdett, elhúzta a melléről a kezét.

– Ne gerjedj be túlságosan – figyelmeztette, – Bármelyik percben itt lehetnek.

A következő percben nyílt az első ajtó.

– Ó, a fenébe – mondta Billy.
– Türelem – súgta Mildred.
– Türelem – ismételte Billy. – Holnap megyek Franciaországba!
– Na jó, de még nincsen holnap, vagy igen?

Billy még akkor is azon rágódott, mit értett ezen Mildred, amikor Ethel és Tommy bejött.

Megvacsoráztak, megitták a maradék sört. Ethel beszámolt Jayne McCulley történetéről, és arról, hogyan cipelte el Lady Maudot a jótékonysági egyletből egy rendőr. Úgy adta elő, mint valami vicces dolgot, de Bill szíve dagadt a büszkeségtől. Ilyen nővére van neki, aki így kiáll a szegény asszonyok jogaiért! Azonkívül újságot szerkeszt, és barátja Lady Maudnak! Az apjában is azt csodálta, hogy bármennyire szűk látókörű és konok volt, világéletében a munkásemberért harcolt.

Leszállt a sötétség. Ethel kijelentette, hogy ideje lefeküdni. Párnákból rögtönzött ágyat a konyha padlóján Billynek és Tommynak. Ki-ki elvonult aludni.

De Billy szemére nem jött álom. Azon törte a fejét, mit érthetett Mildred az alatt, hogy még nincsen holnap. Talán csak azt ígérte, hogy reggel ismét megcsókolja, mielőtt ő elindulna a southamptoni vonathoz. De mintha ennél többet sejtetett volna. Lehetséges, hogy még látni akarja az éjszaka?

A gondolat, hogy bemegy Mildred szobájába, annyira tűzbe hozta, hogy nem bírt aludni. Mildreden hálóing lesz, és a teste átmelegedett a takaró alatt. Elképzelte az asszony fejét a párnán, és irigyelte a párnahuzatot, mert az arcához érhet.

Amikor Tommy egyenletesen kezdett lélegezni, Billy kibújt a takaró alól.

– Hová mész? – kérdezte Tommy, aki nem aludt el olyan gyorsan, mint Billy gondolta.
– Vécére – súgta ő. – Sok volt a sör.

Tommy morgott valamit, és a másik oldalára fordult.

Az alsóra vetkőzött Billy fellopakodott a lépcsőn. Három ajtó nyílt a pihenőről. Tétovázott. És ha félreértette Mildredet? Sikíthat, ha meglátja. Nagyon kínos lenne.

Nem, gondolta. Mildred nem az a sikoltozós típus.

Kinyitotta az első ajtót. Gyönge fény jött be az utcáról, így láthatta a keskeny ágyat, és a két szőke kislányfejet a párnán. Halkan becsukta az ajtót. Úgy érezte magát, mint egy betörő.

Megpróbálkozott a következő ajtóval. Ebben a szobában gyertya égett; beletelt egy percbe, mire a szeme alkalmazkodott a pisla fényhez. Itt egy nagyobb ágyat látott, és csak egy fej volt a párnán. Mildred felé fordította az arcát, de a fiú nem láthatta, nyitva van-e a szeme. Várta, hogy a nő tiltakozzon, de egy hangot sem hallott.

Belépett a szobába, behúzta maga után az ajtót.

– Mildred? – súgta bátortalanul.
– Na csakhogy, Billy! – felelte csengő hangon az asszony. – Gyorsan bújj be az ágyba!

Billy becsusszant a takaró alá, és átkarolta a nőt. Mildred nem viselte a hálóinget, amelyre számított. Meztelen volt, ami borzongató izgalommal töltötte el a fiút.

Váratlanul megriadt.

– Én még soha...
– Tudom – felelte Mildred. – Te leszel az első szüzem.

1916 júniusában Fitzherbert őrnagyot átvezényelték a Walesi Lövészek 8. zászlóaljához, és kinevezték a B század – 128 közkatona és 4 hadnagy – parancsnokává. Fitz még sohasem

vezényelt embereket a csatában, és titokban szorongott.

Ő Franciaországban volt, de a zászlóalj még mindig Angliában tartózkodott. Regruták voltak, akiknek kiképzése most fejeződik be. De majd megerősítik őket néhány veteránnal, magyarázta a dandártábornok Fitznek. A hivatásos hadsereg, amelyet 1914-ben küldtek Franciaországba, már nem létezett – több mint a fele meghalt –, és ez Kitchener új hadserege volt. Fitz századát Aberoweni Cimboráknak hívták.

– Valószínűleg ismerős lesz a többség – mondta a dandártábornok, aki nem látszott felmérni, milyen mély szakadék választja el a grófokat a szénbányászoktól.

Fitz fél tucat más tiszttel együtt kapta meg a parancsait, és ennek örömére rendelt nekik egy kört az ebédlőben. A kapitány, aki az A századot kapta, fölemelte whiskyspoharát, és megkérdezte:

– Fitzherbert? Akkor maga nyilván a bányatulajdonos. Én Gwyn Evans vagyok, a boltos. Alighanem tőlem vásárolja az összes lepedőjét és a törülközőit.

Sok ilyen öntelt üzletember volt mostanában a seregben. Jellemző erre a típusra, hogy úgy beszél, mintha ő és Fitz egyenlők lennének, csak történetesen más-más szakmában dolgoznának. Ám Fitz azt is tudta, hogy a hadsereg méltányolja a kereskedők szervezői adottságait. Az, hogy boltosnak nevezte magát, enyhe álszerénység volt a kapitánytól. Dél-Wales nagyobb városaiban mindenütt a Gwyn Evans nevet lehetett olvasni a nagyáruházakon. Több ember volt a bérlistáján, mint ahányan az A század zsoldfizetési jegyzékén szerepeltek. Fitz még soha életében nem szervezett meg egy krikettcsapatnál bonyolultabb dolgot, és a hadigépezet csüggesztő bonyolultsága kínosan tudatosította benne a tapasztalatlanságát.

– Ez, feltételezem, az a támadás, amelyről Chantillyben egyeztek meg – mondta Evans.

Fitz tudta, mire céloz. Múlt decemberben Sir John Frenchet végre felmentették, és Sir Douglas Haig vette át a franciaországi brit expedíciós hadtest főparancsnokságát. Pár nappal később Fitz – aki továbbra is összekötőként dolgozott – részt vett egy antantkonferencián Chantillyben. A franciák 1916-ra nagyszabású offenzívát javasoltak a nyugati fronton, és az oroszok beleegyeztek, hogy ugyanezt teszik keleten.

Evans folytatta:

– Akkor azt hallottam, hogy a franciák negyven hadosztállyal támadnak, mi pedig huszonöttel. Hát ez most már nem így lesz.

Fitz nem szerette ezt a defetista beszédet – úgyis épp eléggé félt –, ám sajnálatos módon Evansnek igaza volt.

– Verdun miatt – mondta Fitz. A decemberi egyezség óta a franciák negyedmillió embert veszítettek el az erőddé kiépített Verdun védelmében, így kevés nélkülözhető katonájuk maradt a Somme-hoz.

– Bármi legyen is az ok, gyakorlatilag magunkra vagyunk utalva – mondta Evans.

– Kétlem, hogy ez számítana – felelte Fitz egykedvűen, noha magában egyáltalán nem így érzett. – Támadni fogunk a saját szakaszunkon, függetlenül attól, mit tesznek a franciák.

– Nem értek egyet – mondta Evans olyan magabiztosan, amely épp csak hogy nem volt arcátlan. – A franciák visszavonulása jelentős német tartalékot szabadít fel. Azokat mindet átdobhatják a mi övezetünkbe erősítésnek.

– Úgy gondolom, mi túl gyorsan mozgunk ahhoz.

– Valóban úgy gondolja, uram? – kérdezte Evans flegmán, ismét csak egy hajszálnyi választotta el a tiszteletlenségtől. – Ha átjutunk az első német drótakadályon, még mindig át kell verekednünk magunkat a másodikon és a harmadikon.

Fitzet kezdte bosszantani ez az Evans. Az ilyen beszéd árt a harci szellemnek.

– Tüzérségünk majd lerombolja a szögesdrótot – mondta.

– Tapasztalatom szerint a tüzérség nem nagyon hatékony a szögesdrót ellen. A srapnel acélgolyókat lövöldöz lefelé és előre...

– Köszönöm, de tudom, mi a srapnel.

Evans ezt elengedte a füle mellett.

– ...úgyhogy alig pár méternyivel a célpont előtt és fölött kell robbannia, különben nem lesz hatása. A mi ágyúink egyszerűen nem ilyen pontosak. És mivel a gránát a becsapódásnál robban fel, megtörténik, hogy még a közvetlen találat sem tesz igazi kárt a szögesdrótban, csak feldobja a levegőbe, ahonnan az szépen vissza is esik.

– Maga alábecsüli zárótüzünk méretét. – Fitz nem szabadulhatott a gyanútól, hogy a századosnak igaza lehet, amitől még jobban neheztelt Evansre. És ami ennél is rosszabb, a gyanú csak fokozta az idegességét. – Az után nem marad semmi. A német lövészárkok megsemmisülnek.

– Remélem, igaza van. Ha a pergőtűz idején megbújnak a fedezékeikben, utána pedig előjönnek a géppuskáikkal, akkor lekaszálják az embereinket.

– Úgy látom, nem érti – mondta Fitz haragosan. – Ehhez foghatóan intenzív ágyúzás még nem volt a hadtörténetben. Agyúink tizenöt méterenként állnak a frontvonalon. A tervek szerint egymilliónál több gránátot lövünk ki! Azok után nem marad élő.

– Nos, egy dologban mindenesetre egyetértünk – jelentette ki Evans százados. – Ilyet még sose csináltak, mint mondja; tehát egyikünk sem tudhatja, mi lesz az eredménye.

Lady Maud szalagokkal és strucctollakkal díszített, hatalmas piros kalapban jelent meg az aldgate-i rendőrbíróság előtt, amely egy guinea-re büntette rendzavarásért.

– Remélem, Asquith miniszterelnök értesül róla – mondta Ethelnek, míg elhagyták a tárgyalótermet.

Ethel nem volt derűlátó.

– Nem kényszeríthetjük, hogy cselekedjen – mondta mérgesen. – Ezek a dolgok így maradnak addig, amíg a nőknek nem lesz meg a hatalmuk, hogy kiszavazzák a kormányt a hivatalból. – A szüfrazsettek azt tervezték, hogy a nők szavazati jogát állítják az 1915-ös általános választások középpontjába, de a háborús parlament elhalasztotta a választást. – Lehet, hogy addig kell várnunk, amíg véget ér a háború!

– Nem szükségszerűen – vitatkozott Maud. Megálltak a bíróság lépcsőjén, hogy lefényképezhessék őket, aztán mentek tovább a Katonafeleség szerkesztőségébe. – Asquith nehezen bírja összetartani a liberális–konzervatív koalíciót, Ha szétesik, akkor választás lesz. És ez ad nekünk esélyt.

Ethel elcsodálkozott. Ő azt hitte, hogy a nők szavazati jogának kérdése halódik.

– Miért?

– Mert a kormány gondban van. A mostani rendszerben a seregben tartózkodó katonák nem szavazhatnak, mert nem háztulajdonosok. Ez nem nagyon számított a háború előtt, amikor csak százezer főből állt a hadsereg. Ám most milliónál is többen vannak. A kormány nem mer választást tartani úgy, hogy a katonákat kihagyja, hiszen ezek az emberek a hazájukért halnak meg. Zendülés törne ki.

– És ha megreformálják a rendszert, hogyan hagyhatják ki belőle a nőket?

– Az a gerinctelen Asquith éppen most keresi a módját.

– De hát ezt nem teheti! A nők ugyanolyan részesei a háborús erőfeszítésnek, mint a férfiak: ők gyártják a lőszert, ők ápolják a sebesült katonákat Franciaországban, rengeteg munkát ellátnak, amelyeket korábban kizárólag férfiak végezhettek!

– Asquith azt reméli, hogy kiravaszkodhatja magát a kutyaszorítóból, és nem kerül majd sor erre a vitára.

– Hát akkor gondoskodnunk kell róla, hogy csalódjon!

Maud mosolygott.

– Pontosan – mondta. – Úgy gondolom, ez lesz a következő kampányunk témája.

– Azért vonultam be, hogy kijussak a borstalból2 – mesélte George Barrow, aki a Southamptonból kipöfögő csapatszállító hajó korlátjának támaszkodott. Borstalnak hívták azokat a fegyintézeteket, ahol a fiatalkorú bűnözőket tartották. – Betörésért megmázsáltak három évre, amikor tizenhat voltam. Egy év után meguntam, hogy az igazgató az ágyába vigyen, úgyhogy szóltam, hogy el akarok menni katonának. Erre elkísért a toborzóközpontba, és kész.

Billy ránézett. Barrow-nak ferde orra, csonka füle, sebhelyes homloka volt. Úgy festett, mint egy visszavonult ökölvívó.

– Hány éves vagy? – kérdezte.

– Tizenhét.

Tizennyolc évesnél fiatalabb fiú elvben nem lehetett katona, és be kellett töltenie a tizenkilencet, hogy a tengerentúlra küldhessék. A hadsereg folyamatosan megszegte mindkét törvényt. A toborzó őrmesterek és a katonaorvosok fél koronát kaptak minden új regrutáért, úgyhogy ritkán faggatták a fiúkat, akik idősebbnek mondták magukat, mint amennyit külsőre mutattak. Volt a zászlóaljban egy Owen Bevin nevű fiú, aki tizenötnek ha látszott.

– Az egy sziget volt, amit most elhagytunk? – kérdezte George.

– Ja – felelte Billy. – Az Wight szigete.

– Ó – mondta George. – Azt hittem, Franciaország.

– Nem, az sokkal messzebb van.

Az utazás másnap korán reggel ért véget, amikor kiszálltak Le Havreban. Amikor Billy lelépett a pallóról, életében először tette a lábát idegen földre. Bár igazából nem föld volt, hanem macskakő, amelyen nehéz járás esett szöges bakancsban. Keresztülvágtak a városon, amelynek lakói egykedvűen nézték őket. Billy hallott történeteket a szép francia lányokról, akik hálásan ölelgetik az érkező briteket, de itt csak fejkendős, fásult, középkorú asszonyokat látott.

Egy táborig meneteltek, ahol eltöltötték az éjszakát. Másnap reggel felszálltak egy vonatra. A külföldi tartózkodás nem volt olyan izgalmas, mint Billy remélte. Igaz, minden más volt, de csak egy kicsit. Angliához hasonlóan Franciaországban is leginkább csak mezők és falvak voltak, meg utak és vasutak. A mezőket nem sövények, hanem kerítések határolták, a tanyák nagyobbak, mutatósabbak voltak, de ezenkívül semmi. Hát ez csalódás volt. Este elszállásolták őket egy hatalmas új tábor sebtében épített barakkjaiban.

Billyt kinevezték tizedessé, úgyhogy ő felelt a nyolcfős rajért, köztük Tommyért, a kis Owen Bevinért és George Barrow-ért, a javítós fiúért. Hozzájuk tartozott még a titokzatos Robin Mortimer, aki baka volt, noha kinézett harmincnak. Amikor letelepedtek a legalább ezerfős, hosszú étkezőben a tea és a lekváros kenyér mellé, Billy megszólalt:

– Nohát, Robin, itt mindenki újonc, de te tapasztaltabbnak látszol. Neked mi a történeted?

Mortimer tanult walesire valló, alig érezhető tájszólással, de a bányászok stílusában válaszolt:

– Semmi közöd hozzá, Taffy mondta, azzal átült máshová.

Billy vállat vont. A „Taffy” nem nagy sértés, főleg nem egy másik walesitől.

Négy raj alkotott egy szakaszt. Az ő szakaszparancsnok-helyettesük a húszéves Elijah Jones volt, Boltos John Jonesnak a fia. Harcedzett veteránnak számított, mert már egy évet töltött a fronton. Jones a bethesdai gyülekezetbe járt, Billy azóta ismerte, hogy együtt jártak iskolába, ahol Elijah-ra ótestamentumi ízű neve miatt ráragasztották a „Próféta” jelzőt.

Próféta meghallotta a szóváltást.

– Majd én beszélek a fejével, Billy – mondta. – Beképzelt vén fafej, de egy tizedessel

---

[2] Nagy-Britanniában 1895-tót különítették el a fiatalkorú bűnözőket a felnőtt elítéltektől, és szervezték meg nekik a javító-nevelő intézetek hálózatát, amelyek közül az elsőt egy Borstal nevű falu közelében nyitották meg. A rendszer 1982-ig létezett. (A ford.)

akkor sem beszélhet így.

– Mitől ilyen mogorva?

– Valamikor őrnagy volt. Nem tudom, mit csinált, de hadbíróság elé állították és megfenyítették, ami azt jelenti, hogy elvesztette a tiszti rangját. Aztán mivel alkalmas volt szolgálatra, rögtön be is sorozták közlegénynek. Ezt csinálják az olyan tisztekkel, akik helytelenül viselkednek.

Tea után találkoztak a szakaszvezetőjükkel, James Carlton-Smith hadnaggyal, egy fiúval, aki annyi idős volt, mint Billy. Mereven, kényszeredetten viselkedett, és túl fiatalnak tűnt ahhoz, hogy bárkit is irányíthasson.

– Emberek – mondta görcsösen úrias kiejtéssel –, az a megtiszteltetés ért, hogy én lehetek a parancsnokuk, és én tudom, hogy olyan bátran fognak küzdeni a most következő csatában, mint az oroszlánok.

– Hülye hangya – dünnyögte Mortimer.

Billy tudta, hogy a hadnagyok gúnyolják egymást hangyának. Carlton-Smith ezek után bemutatta a B század parancsnokát, Fitzherbert grófot, az őrnagyot.

– A francba – mondta Billy. Tátott szájjal bámulta, ahogy az ember, akit a világon a legjobban gyűlölt, felmászik egy székre, hogy beszédet intézzen a századhoz. Fitz jól szabott khaki egyenruhát viselt, és az a kőrisfa sétapálca volt a kezében, amellyel egyes tisztek jártak modorosságból. Ugyanazzal a kiejtéssel beszélt, mint Carlton-Smith, és ugyanolyan közhelyeket mondott. Billy alig bírta elhinni, hogy ilyen rohadt balszerencséje lehessen. Mit csinál itt Fitz? Teherbe ejti a francia szobalányokat? Elviselhetetlen, hogy épp ez a senkiházi nulla legyen a parancsnoka!

Miután a tisztek távoztak, Próféta halkan odaszólt Billynek és Mortimernek:

– Carlton-Smith hadnagy egy éve még Etonba járt – mondta. Eton egy flancos iskola volt. Fitz is oda járt.

– Akkor miért tiszt? – kérdezte Billy.

– Senior volt Etonban. Vagyis felügyelő.

– Az jó – mondta Billy gúnyosan. – Akkor nagyon jól elleszünk.

– Nem sokat tud a háborúról, de van annyi esze, hogy ne játssza meg magát, úgyhogy nem lesz vele baj, amíg rajta tartjuk a szemünket. Ha azt látjátok, hogy valami igazi nagy hülyeséget akar csinálni, szóljatok nekem. – Rászögezte a szemét Mortimerre. – Te tudod, mire gondolok, ugye?

Mortimer komoran bólintott.

– Akkor hát számítok rátok.

Pár perccel később takarodót fújtak. Priccsek nem voltak, csak szalmazsákok sorban a padlón. Elalvás előtt Billy csodálattal gondolt arra, ahogy a Próféta viselkedett Mortimerrel. Úgy kezelte a nehéz természetű alárendeltjét, hogy a szövetségesévé tette. Papa is így bánna egy bajkeverővel.

Próféta azonos üzenetet küldött Billynek és Mortimernek. Ezek szerint benne is fölismerte a lázadót? Eszébe jutott, hogy Próféta is ott volt a gyülekezetben azon a vasárnapon, amikor Billy felolvasta a házasságtörésen ért asszony történetét. Még szép, hogy bajkeverő vagyok, gondolta.

Nem volt álmos, és még világos is volt odakint, de azért hamar elaludt. Valami iszonyú robaj riasztotta fel: olyan volt, mintha a feje fölött zengene az ég. Úgy ült fel, mintha belerúgtak volna. Fakó hajnali fény jött be az esőtől csíkos ablakon, de nem volt vihar.

A többiek ugyanúgy megriadtak.

– Irgalmas Jézusom, mi volt ez? – kérdezte Tommy.

Mortimer rágyújtott.

– Ágyútűz – mondta. – A saját ütegeink. Isten hozott Franciaországban, Taffy.

Billy nem is figyelt rá. Owen Bevint nézte, aki a szemközti szalmazsákon ült, a szájába

tömte a takarója csücskét, és sírt.

Maud azt álmodta, hogy Lloyd George felnyúl a szoknyája alá, mire ő közli vele, hogy ő már feleségül ment egy némethez, mire Lloyd George értesíti a rendőrséget, akik jönnek, hogy letartóztassák, és már verik is a hálószobája ablakát.

Felült az ágyban, és nem értett semmit. Aztán rájött, mennyire valószínűtlen, hogy a rendőrség bezörgessen egy második emeleti ablakon, még akkor is, ha le akarnák tartóztatni. Az álom szertefoszlott, a lárma folytatódott. Volt valami mély basszus hangú robaj is, mintha vonat robogna a távolban.

Felkapcsolta az éjjeliszekrényen álló lámpát. A szecessziós ezüstóra négyet mutatott a kandallópárkányon. Földrengés lett volna? Felrobbant egy lőszergyár? Vonatszerencsétlenség? Ledobta magáról a hímzett ágytakarót, és felállt.

Félrehúzta a sötétkék-zöld csíkos, nehéz függönyt, és lenézett a mayfairi utcára. Észrevett a hajnalfényben egy piros ruhás, fiatal nőt – valószínűleg hazafelé tartó prostituáltat –, aki idegesen mondott valamit egy tejszállító szekér kocsisának. Rajtuk kívül sehol senki. Maud ablakában az üveg tovább zörgött minden látható ok nélkül. Még a szél sem fújt.

Felkapott a hálóingére egy moaréselyem pongyolát, és megnézte magát a tükörben. A haja borzas volt, egyébként elég tisztes látványt nyújtott. Kilépett a folyosóra.

Ott állt a hálófőkötős Herm néni, mellette a félelemtől sápadt Sanderson, Maud kerek arcú komornája. Aztán feltűnt a lépcsőn Grout.

– Jó reggelt, Lady Maud, jó reggelt, Lady Hermia! – szólt rendíthetetlen szertartásossággal. – Nincs ok az aggodalomra. Ezek csak az ágyúk.

– Hol ágyúznak? – kérdezte Maud.

– Franciaországban, mylady – felelte a komornyik.

A brit zárótűz egy hétig tartott, de eredetileg öt napra tervezték. Noha nyár volt, alacsonyan jártak a felhők, és esett az eső, amitől a tüzérek nem tudtak pontosan célozni, a tüzérségi repülőgépek nem ellenőrizhették az eredményt, és nem segíthettek a tüzéreknek az irányzék módosításában. Az eső elsősorban azoknak jött rosszul, akik ragaszkodtak a német ütegek megsemmisítéséhez, mert az okos németek folyamatosan átcsoportosították az ágyúikat, úgyhogy a brit lövedékek ártalmatlanul csapódtak be a puszta földbe.

Fitz a zászlóalj vezérkarának kinevezett nyirkos fedezékben ült, rosszkedvűen szivarozott, és igyekezett nem figyelni a szakadatlan dörgésre. Légi fotográfia hiányában ő és a többi századparancsnok rajtaütéseket szervezett a lövészárkok ellen. Így legalább láthatták az ellenséget. Csakhogy ez kockázatos vállalkozás volt, és azok az osztagok, amelyek túl sokáig maradtak, sohasem tértek vissza. Tehát a katonák futó pillantást vetettek egy rövid frontszakaszra, aztán iszkoltak vissza.

Ellentmondásos jelentéseket hoztak, ami nagyon bosszantotta Fitzet. Volt olyan német lövészárok, amely megsemmisült, volt, amelyik ép maradt. Itt-ott elvágták a szögesdrótot, de persze korántsem mindet. Ám az volt a legnyugtalanítóbb, hogy néhány őrjáratot az ellenséges tűz kergetett vissza. Ha a németek még mindig képesek lőni, akkor a tüzérségnek nem sikerült teljesítenie a feladatát: nem semmisítette meg a harcállásaikat.

Fitz tudta, hogy a 4. hadsereg pontosan tizenkét német foglyot ejtett a zárótűz idején. Mindegyiket kihallgatták, de őrjítően ellentmondásos adatokat tudtak meg tőlük. Némelyek azt mondták, hogy a fedezékeik elpusztultak, mások szerint a németek épen és egészségesen üldögélnek a föld alatt, miközben az angolok csak a lőszerüket pazarolják a fejük felett.

Annyira nem tudhatták a britek, mi lett az eredménye az ágyúzásnak, hogy Haig elhalasztotta a június 29-ére beütemezett támadást. Ám az idő továbbra sem javult.

– Le kell fújni – mondta Evans százados június 30-án a reggelinél. – Képtelenség – közölte Fitz.

– Nem támadunk, amíg meg nem bizonyosodunk róla, hogy az ellenség védművei

megsemmisültek – mondta Evans. – Ez az ostrom egyik alapigazsága.

Fitz tudta, hogy a tervezés során kezdetben mindenki csatlakozott ehhez az elvhez, de később elejtették.

– Legyen már realista – mondta Evansnek. – Hat hónapja készülünk erre az offenzívára. Beleadtuk minden erőnket. Hogyan fújhatnánk le? Haignek le kellene mondania. Még Asquith kormánya is belebukhatna.

Evans dühbe gurult ettől a kijelentéstől. Az arca kivörösödött, a hangja élesebb lett egy fokkal.

– Inkább bukjon a kormány, mint hogy géppuskák elé küldjük az embereinket!

Fitz a fejét rázta.

– Nézze már ezt a több millió tonna utánpótlást, amit ideszállítottak; az utakat és vasutakat, amelyeket építettünk a szállításhoz, azt a sok százezer embert, akiket kiképeztek, felfegyvereztek és idehoztak egész Nagy-Britanniából! Talán küldjük őket haza?

Evans sokáig hallgatott, mielőtt azt válaszolta:

– Természetesen igaza van, őrnagy. – A beszéde engesztelő volt, de a hangjából sütött az épp hogy féken tartott harag. – Nem küldjük őket haza – szűrte a fogai között. – Itt temetjük el őket.

Délben elállt az eső, kisütött a nap. Valamivel később megkapták a visszaigazoló üzenetet: „Holnap támadunk."

Tizenhetedik fejezet

1916. július 1.

Walter von Ulrich a pokolba került.

Hét nap és hét éjszaka tartott a brit ágyúzás. A német lövészárkokban tíz évet vénült egy hét alatt minden ember. Megbújtak a fedezékeikben – a lövészárkok mögötti mesterséges, mély barlangokban –, de akkor is fülsiketítő volt a robaj, és a föld folyamatosan rázkódott a lábuk alatt. Az a tudat volt a legrosszabb, hogy a legnagyobb lövedék elpusztítja a legbiztonságosabb fedezéket is, ha telibe találja.

Valahányszor szünetelt az ágyúzás, visszamásztak a lövészárkokba, hogy visszaverjék a nagy támadást, amelyre mindenki számított. Mihelyt megállapították, hogy a britek még nem törtek előre, felmérték a károkat. Találtak beomlott lövészárkot, olyan fedezéket, amelynek bejáratát betemette egy földkupac, és egy szomorú délutánon egy összezúzott kantint tele törött cseréppel, meglékelt lekváros konzervdobozokkal, folyékony szappannal. Fáradtan ellapátolták a földet, befoltozták a mellvédet friss deszkával, és újabb készleteket rendeltek.

A megrendelt készleteket nem hozták. Nagyon kevés dolog jutott el a frontra. A zárótűz veszélyessé tett minden közeledést. Az emberek éheztek és szomjaztak. Szerencsére Walter többször is ihatott esővizet egy gránáttölcsérből.

Az emberek két zárótűz között sem maradhattak lent a fedezékben. A lövészárkokban kellett lenniük, várva a briteket. Az őrök huszonnégy órás szolgálatban voltak. A többiek vagy a fedezékek bejáratánál, vagy a közelükben kuporogtak, hogy visszamenekülhessenek a lépcsőn a föld alá, ha megszólalnak a nagy ágyúk, vagy rohanhassanak a lövészárkokba, hogy támadás esetén megvédhessék a harcállásaikat. A géppuskákat minden alkalommal le kellett cipelni a föld alá, aztán fel kellett hozni, és vissza kellett vinni az állásokba.

Két zárótűz között a britek aknavetőkkel támadtak. Noha ezek a kis gránátok nem csaptak nagy zajt a kilövésnél, elég erősek voltak, hogy szétforgácsolják a mellvédeket. Mivel azonban lassú ívben szálltak a senki földje fölött, látni lehetett, amikor jönnek, és el lehetett bújni előlük. Walter is kitért az egyik elől, olyan messzire vetődött, hogy megúszta sebesülés nélkül, ám az akna így is teleszórta földdel a vacsoráját, ő pedig kénytelen volt kidobni egy egész tál kiadós gulyást. Akkor jutott utoljára meleg ételhez. Most bezzeg megenné, földesen

is.

És az ágyúzás még nem is volt minden, ez a frontszakasz gáztámadást is kapott. Az embereknek volt gázálarca, de a lövészárkok alját ellepték a döglött patkányok, egerek és más apró állatok, amelyeket megölt a klórgáz. A puskák csöve zöldesfeketére színeződött.

A hetedik éjszakán valamivel éjfél után mérséklődött az ágyúzás, és Walter elhatározta, hogy kimegy őrjáratba.

Gyapjúsapkát húzott a fejébe, az arcát földdel sötétítette el. Előhúzta a kilencmilliméteres Lügert, a német tisztek szabványpisztolyát. Kiugratta a tusból a tárat, és ellenőrizte. Tele volt.

Felkapaszkodott egy létrán, és átmászott a mellvéden, ami istenkísértés volt nappal, ám viszonylag biztonságos a sötétben. Kétrét görnyedve leszaladt az enyhe lejtőn a német drótakadályig. Volt a szögesdrótban egy rés, amelyet tudatosan az egyik géppuskaállás előtt vágtak ki. Walter letérdelt, és átkúszott a résen.

A kalandregények jutottak eszébe, amelyeket iskoláskorában olvasott. Általában szögletes állú ifjú germánok szerepeltek bennük, akiket hol rézbőrű indiánok, hol fúvócsöves pigmeusok, hol sunyi angol spionok fenyegettek. Azokban is jó sok kúszás-mászás volt aljnövényzetben, dzsungelekben, prérifűben.

Itt nem sok aljnövényzet maradt. A háború tizennyolc hónapja csak néhány folton hagyta meg a füvet, a bozótot, és alkalmanként egy-egy fácskát a sár és a gránáttölcsérek átokföldjén.

Vagyis nem volt fedezék, ami még jobban megnehezítette a dolgát. Ma nem sütött a hold, de alkalmanként megvilágította a tájat egy robbanás vagy egy jelzőrakéta vakítóan éles fénye. Ilyenkor Walter annyit tehetett, hogy hasra vágódott, és mozdulatlanná vált. Ha éppen egy tölcsérben volt, nehezen lehetett meglátni. Egyébként csak reménykedhetett, hogy senki sem néz arra, ahol ő van.

Rengeteg fel nem robbant brit lövedék volt a földön. Walter kiszámította, hogy a lőszerüknek úgy a harmada befulladhatott. Tudta, hogy Lloyd George felelőssége a muníció. Az a plebsnek udvaroló demagóg nyilván fontosabbnak tartja a mennyiséget a minőségnél. A németek sose követnének el ilyen hibát.

Odaért a brit drótakadályhoz, addig kúszott oldalvást, amíg talált egy rést, amelyen bebújhatott.

Feltűnt a brit arcvonal, mint egy ecsettel odamázolt fekete maszat a sötétszürke égen. Walter lehasalt, és igyekezett nesztelenül mozogni. Közel kell jutnia, ez a lényeg. Hallani akarta, mit beszélnek az emberek a lövészárkokban.

Mindkét fél küldött ki járőröket minden éjszaka. Walter általában kiválasztott két energikus katonát, akik unták magukat annyira, hogy élvezzenek egy mégoly veszélyes kalandot is. Ám időnként ő maga ment részben azért, hogy mutassa, ő is hajlandó kockáztatni az életét, részben azért, mert az ő megfigyelései általában részletesebbek voltak.

Figyelt, hegyezte a fülét, hátha meghall egy köhögést, pár elmotyogott szót, talán egy szellentést, és utána egy elégedett sóhajt. Úgy látszik, egy csendes frontszakasznál kötött ki. Balra fordult, kúszott ötven métert, megállt. Most már hallott valami szokatlan hangot, amely kissé emlékeztetett egy távoli gépezet zümmögésére.

Kúszott tovább nagyon vigyázva, nehogy eltévedjen. Sötétben könnyű elveszteni az irányérzékünket. Az egyik éjszakán hosszas kúszás után abba a szögesdrótba ütközött, amelyen félórája jött át, és ebből jött rá, hogy körbe-körbe járt.

– Ide – mondta egy halk hang. Walter megdermedt. Tolvajlámpa csillant föl előtte, mint egy szentjánosbogár. A visszaverődő gyenge fényben meglátott harmincméternyire három katonát, akik a britek jellegzetes acélsisakját viselték. A legszívesebben elgurult volna a közelükből, de aztán úgy döntött, hogy a mozgás jobban elárulná. Előhúzta a pisztolyát: ha meg kell halnia, magával visz néhány ellenséget. A biztosító baloldalt volt, a markolat fölött. Hüvelykujjával felhúzta a zárat, aztán előrenyomta. Az ő fülében akkorát szólt a kattanás, mint egy égzengés, de úgy látszik, a britek nem hallották.

Kettőnél egy tekercs szögesdrót volt. Walter úgy vélte, meg akarnak javítani egy szakaszt, amelyet nappal lelapított a német tüzérség. Talán gyorsan le kellene lőnöm őket, gondolta, egy-kettő-három. Holnap úgyis engem akarnak majd megölni. De most fontosabb dolga volt, ezért nem húzta meg a ravaszt, csak figyelte a briteket, ahogy elmennek és belevesznek a sötétségbe.

Ismét bebiztosította a pisztolyt, a tokba dugta a fegyvert, és közelebb kúszott a brit lövészárokhoz.

A zaj erősödött. Walter mozdulatlanul feküdt egy darabig, összpontosított. Ez egy tömeg hangja. Igyekeztek csendben maradni, de ha sok ember van egy helyen, az mindig hallható. Talpak csoszogtak, ruhák susogtak, szipogtak, ásítottak, krákogtak. És valamelyik parancsnok mondott időnként egy-egy halk szót.

Walter azt találta különösnek és nyugtalanítónak, hogy ilyen sokan vannak. Föl sem becsülhette a számukat. A közelmúltban a britek új, szélesebb lövészárkokat ástak, mintha óriási készleteket vagy hatalmas ágyúkat akarnának tárolni bennük. De az is lehet, hogy tömegeknek szánták őket.

Ezt látnia kell.

Kúszott. A hang erősödött. Be kell néznie a lövészárokba, de hogyan csinálja úgy, hogy őt ne vegyék észre?

Hátulról hangot hallott. Megállt a szívverése.

Hátrafordult, és meglátta a tolvajlámpát. A szögesdrótos osztag visszatért. Walter belelapult a sárba, aztán lassan előhúzta a pisztolyát. A britek siettek, nem bajlódtak azzal, hogy csendben maradjanak. Örültek, hogy végeztek a munkával, és alig várták, hogy visszaérjenek a biztonságba. Közel jöttek Walterhoz, de nem néztek rá.

Mikor elhaladtak mellette, Walternak támadt egy ötlete. Felugrott. Ha most valaki lámpát gyújt, és meglátja, azt hiszi majd, hogy Walter is a csoporthoz tartozik.

Követte a briteket. Nem hitte, hogy megkülönböztethetnék a lépteit a sajátjaiktól; annyira nem hallhatják tisztán. Egyik brit sem nézett hátra.

Walter a zaj forrását kémlelte. Most már belelátott a lövészárokba, de először csak néhány fénypontot érzékelt, vélhetőleg elemlámpákat. Ám a szeme fokozatosan alkalmazkodott a sötétben, végül fölismerte, mit lát, és elhűlt.

Sok ezer ember volt ott.

Walter megállt. A tisztázatlan rendeltetésű, széles lövészárok most elárulta, minek készült: gyülekezőkörletnek. A britek itt vonják össze erőiket a nagy attakhoz. Sorokban várakoztak, toporogtak; szuronyok és acélsisakok verték vissza a tisztek elemlámpáinak fényét. Walter számolni próbált: egy sorban tíz ember van, tehát tíz sor az száz ember, még egyszer annyi az kétszáz, négyszáz, nyolcszáz... ezerhatszáz várakozó katonát látott, a többit eltakarta a sötétség.

Mindjárt elkezdődik a támadás.

Vissza kell jutnia ezzel az információval, amilyen hamar csak lehet! Ha a német ütegek most nyitnak tüzet, ezerszám ölhetik meg az ellenséget itt, a brit vonalak mögött, még mielőtt támadásba lendülhetnének! Az ég küldte ezt a lehetőséget, vagy talán az ördögök, akik a háború kegyetlen kockáját vetik. Amint eléri a német vonalakat, telefonál a főhadiszállásra!

Fellőttek egy jelzőrakétát, amelynek fényénél látta, hogy egy brit őr mered rá a mellvéd mögül, kezében lövésre tartott puskával. Walter hasra vágta magát, és a sárba fúrta az arcát.

Lövés dörrent. A szögesdrótos osztag egyik tagja elordította magát:

– Ne lőj már, te marha, hozzánk tartozik!

Olyan kiejtéssel beszélt, mint Fitz személyzete a walesi házban. Ezek szerint ez egy walesi ezred.

A jelzőfény kialudt. Walter felpattant, és rohant a német vonalak felé. Az őrt elvakította a rakéta fénye, most nem lát néhány másodpercig. Walter még sose futott ilyen sebesen, minden

percben azt várva, hogy ismét eldördül a puska. Fél perc alatt odaért a brit drótakadályhoz, és hálásan térdre vetette magát. Gyorsan kúszni kezdett a rés irányába. Újabb jelzőrakétát lőttek fel. Még mindig lőtávolságban volt, de már nem lehetett olyan könnyen észrevenni. A földre vetődött. A rakétából, amely közvetlenül fölötte volt, lehullott egy veszélyes, égő magnéziumkolonc, méternyire Walter kezétől, de nem volt több lövöldözés.

Mikor a rakéta kiégett. Walter feltápászkodott, és megállás nélkül rohant a német vonalakig.

Két kilométernyire a brit frontvonal mögött Fitz idegesen figyelte, ahogy a 8. zászlóalj felfejlődik valamivel hajnali két óra után. Félt, hogy ezek a frissen kiképzett emberek szégyenbe hozzák. De nem hozták. Hallgatagok voltak, és fürgén engedelmeskedtek a parancsoknak.

A lovon ülő dandártábornok rövid beszédet intézett az emberekhez. Hátulról egy őrmester világított neki elemlámpával, amitől úgy festett, mint az intrikus az amerikai mozifilmekben.

Tüzérségünk megsemmisítette a német védműveket – mondta. – Mire átérnek a másik térfélre, semmit sem találnak halott katonákon kívül.

– Hát nem kész csoda, hogy ezek a németek még akkor is képesek visszalőni, amikor már megmurdeltek? – dünnyögte valahol a közelben egy walesi hang.

Fitz a sorokat fürkészte, hogy ki beszélt, de nem látta a sötétben. A tábornok folytatta:

– Foglalják el és biztosítsák a lövészárkaikat. A tábori konyhák is mennek maguk után, és meleg ebédet fognak kapni.

A B század a szakaszparancsnok-helyettesek vezetésével elindult a csatatérre. A mezőn mentek, szabadon hagyva az utakat a szállító járműveknek. Távozóban rázendítettek a zsoltárra: „Vezérelj engemet, Seregeknek Ura!” Már eltűntek a sötétségben, de még néhány percig hallatszott a hangjuk.

Fitz visszatért a zászlóalj főhadiszállására, ahol egy nyitott teherautó várakozott, hogy kivigye a tiszteket a frontvonalra. Fitz az aberoweni bányaigazgató fia, Roland Morgan főhadnagy mellé került.

Fitz minden tőle telhetőt elkövetett a defetista kijelentések elfojtására, de most sehogy se verhette ki a fejéből, hogy hátha a dandártábornok túlzásba vitte a derűlátást. Hadsereg még sose indított offenzívát így, és senki sem tudhatta, mi lesz a kimenetele. A hétnapos ágyúzás nem semmisítette meg az ellenség védműveit: a németek továbbra is visszalőttek, mint ahogy az a katona gúnyosan megjegyezte. Fitz maga is ugyanezt mondta egy jelentésben, mire Hervey ezredes megkérdezte, hogy fél talán?

Fitz aggódott. Ha a vezérkar elengedi a füle mellett a rossz híreket, abba emberek halnak bele.

Mintha csak őt akarná igazolni, mögötte az úton felrobbant egy lövedék. Fitz hátranézett, és azt látta, hogy egy teherautó darabjai ugyanúgy röpködnek a levegőben, mint a repeszek. A teherautót követő automobil belefordult az árokba, abba meg egy újabb teherautó szaladt bele. Ömlött a vér, ám Fitz teherautójának sofőrje nagyon helyesen nem állt meg, hogy segítsen. A sebesülteket majd ellátják az ápolók.

Jobbról balra újabb gránátok zuhogtak a mezőre. A németek nem a frontvonalat, hanem a környékét vették célba. Rá kellett jönniük, hogy rövidesen kezdődik a nagy támadás – ekkora csapatmozgást aligha lehetett volna elrejteni a hírszerzőik elől –, és most gyilkos hatékonysággal öldököltek olyan embereket, akik még oda sem értek a lövészárkokhoz! Fitz leküzdötte a rátörő rémületet, ám a félelem megmaradt benne. A B század talán a csatatérig sem jut el!

További incidens nélkül megérkezett a kiindulási körletbe, ahol már több ezer ember várakozott. A puskájukra támaszkodtak, és halkan beszélgettek. Fitz hallotta, hogy néhány csapatot már megtizedelt az ágyúzás. Várt és komoran tűnődött, hogy az ő százada létezik-e még vajon? Ám egy idő után megérkeztek az Aberoweni Cimborák, Fitz

megkönnyebbülésére épen, egészségesen, alakzatban. Az utolsó pár száz méteren Fitz vezette őket a frontvonalba, a gyülekezési körletként szolgáló lövészárokhoz.

Most már nem volt más dolguk, csak várni. Vizes volt a lövészárok alja, Fitz lábszártekercse hamarosan átázott. Most már tilos volt énekelni, mert meghallhatták az ellenséges vonalakban. Dohányozni is tilos volt. Néhány ember imádkozott. Egy magas katona elővette a zsoldkönyvét, és elkezdte kitölteni a „Végrendelet" oldalt Elijah Jones őrmester elemlámpájának keskeny fénycsóvájában. Bal kézzel írt. Fitz fölismerte Morrisont, Ty Gwyn egykori inasát és a krikettcsapat balkezes labdavetőjét.

Korán hajnalodott, alig pár nap telt el a nyárközép óta. Ahogy kivilágosodott, néhány férfi fotográfiákat vett elő. Merőn nézték vagy megcsókolták őket. Ez olyan érzelgősnek tűnt, hogy Fitz nem is tudta, kövesse-e a példájukat, ám egy idő után megtette. Az ő fényképe a fiát, George-ot ábrázolta, akit Bubinak becéztek. Bubi már másfél éves volt, de a fénykép az első születésnapján készült. Bea elvihette egy fotográfus műtermébe, mert a kisfiú mögött az ízléstelen háttérfüggöny egy virágos rétet ábrázolt. Nem nagyon tűnt fiúnak a fehér szoknyájában és a főkötőjével, de azért ép volt, egészséges, és ő a leendő gróf, ha Fitz meghal a mai napon.

Bea és Bubi most Londonban lehel. Július van, a társasági élet nem állt meg, noha szordínósabb lett: a lányokat be kellett mutatni a társaságban, különben hogyan találnának megfelelő férjet?

A fény erősödött, aztán felkelt a nap. Ragyogtak az Aberoweni Cimborák acélsisakjai, szuronyaik villogva verték vissza a sugarakat. Többségük még sose járt csatában. Micsoda tűzkeresztségük lesz! Győzelem vagy halál.

Ahogy kivilágosodott, iszonyú erővel elkezdődött a brit ágyúzás. A tüzérek beleadtak apait-anyait. Ez az utolsó erőfeszítés talán végre elpusztítja a német harci állásokat. Haig tábornok ezért imádkozhatott.

Az Aberoweni Cimborák nem az első hullámban voltak, de Fitz előrement, hogy megnézze a csatateret, a hadnagyokra bízva a B századot. Keresztülnyomakodott a várakozók tömegén az első lövészárokig. Ott felállt a tüzelőpadkára, és kinézett a homokzsákokkal megerősített mellvéd lesőnyílásán.

A kelő nap sugarai most szívták fel a hajnali párát. Felrobbanó lövedékek sötét foltjai mocskolták a kék eget. Szép idő lesz, állapította meg Fitz, gyönyörű, francia nyári nap. – Jó idő ez arra, hogy németeket öljünk – jegyezte meg csak úgy magának.

A frontvonalban várta a támadást. Látni akarta, mi történik az első hullámban. Lehetnek dolgok, amelyeket megtanulhat. Noha majdnem két éve volt tiszt Franciaországban, először vezetett embereket a csatában, és ettől jobban félt, mint attól, hogy megölhetik.

Mindenki kapott egy adag rumot. Fitz ivott belőle egy keveset. Bár a szesz átmelegítette a gyomrát, idegei egyre jobban feszültek. Hét óra harminckor kellett kezdődnie a hadműveletnek. Amikor elmúlt hét óra, az emberek mozdulatlanná merevedtek.

Hét óra húszkor elhallgattak a brit ágyúk.

– Ne – mondta Fitz. – Még ne! Ez túl korai! – Persze senki sem hallotta. De ő akkor is megdöbbent. Hiszen ez elárulja a németeknek, hogy most kezdődik a támadás! Máris rajzanak elő a fedezékekből, elővonszolják a géppuskáikat, elfoglalják a harcállásaikat. A mi tüzéreink teljes tíz percet adtak az ellenségnek a felkészülésre! Az utolsó lehetséges pillanatig kellett volna tüzelniük, hét óra huszonkilenc perc ötvenkilenc másodpercig!

De most már nem volt mit tenni.

Fitz komoran tűnődött, hogy hány ember fog meghalni csak e miatt az egy baklövés miatt.

Az őrmesterek parancsokat vakkantottak. Fitz körül az emberek felkapaszkodtak a létrákon, átmásztak a mellvéden, és felfejlődtek a brit drótakadály innenső oldalán. Körülbelül kétszáz méterre jártak a német vonaltól, de még senki sem lőtt rájuk. Fitz megdöbbenésére az őrmesterek ekkor azt vakkantották:

– Takarás jobbra!
Az emberek pedig úgy igazodtak, mintha a gyakorlótéren lennének, amíg olyan tökéletes sorokban nem álltak, mint a tekebábuk. Fitz szerint ez őrültség volt, hiszen még több időt adott a németeknek a felkészülésre.
Hét harminckor megszólalt egy síp, az összes jelzőzászló leereszkedett, és az első sor megindult.
Nem futottak, mert lehúzta őket a felszerelésük: a tartalék lőszer, a vízhatlan takaró, az étel és a víz, és fejenként a két Mills-kézigránát, amelynek darabja csaknem kilenc kilót nyomott. Kocogásban haladtak keresztül a lövedékek ütötte üregeken, nyomultak át a brit drótakadályok résein, majd az utasításnak megfelelően ismét sorba álltak, és így mentek tovább fej fej mellett, a senki földjén.
Félúton jártak, amikor megszólaltak a német géppuskák.
Fitz egy másodperccel előbb látta az összeeső embereket, semhogy a füle érzékelte az ismerős kerepelést. Elesett egy, aztán egy tucat, aztán húsz, aztán még több.
– Ó, Istenem! – mondta Fitz. Az emberek csak hullottak, most ötven, aztán száz. Fitz elszörnyedve bámulta a mészárlást. Volt, aki a magasba lökte a karját, amikor eltalálták, mások sikoltottak vagy rángatóztak, és voltak, akik csak elernyedtek, és úgy zuhantak a földre, mint egy elejtett oldaltáska.
Ez rosszabb volt, mint amit a borúlátó Gwyn Evans megjósolt. Fitz legiszonyúbb félelmeinél is rosszabb volt.
Még oda sem értek a német drótakadályhoz, de a többség már elesett. Újabb sípszó hallatszott, és elindult a második vonal.
Robin Mortimer közlegény dühöngött.
– Ezt az iszonyú hülyeséget – mondta, amikor meghallották a géppuskák ropogását. – Sötétben kellett volna odamennünk. Ilyen rohadt világosban nem lehet átmenni a senki földjén! Még füstfüggönyt sem fejlesztettek! Ez öngyilkosság!
A gyülekezési körletben megijedtek az emberek. Billy nyugtalankodott, mert az Aberoweni Cimborák harci kedve megcsappant. Amíg elmasíroztak a szállásuktól a frontvonalig, átélték az első tüzérségi támadást. Őket nem találták el, de előttük és mögöttük osztagok hullottak rakásra. Majdnem ilyen rossz volt, hogy elmentek egy sor frissen ásott gödör mellett, amelyeknek mindegyike pontosan két méter mély volt, és kitalálták, hogy ezek tömegsírok, amelyek a mai nap elesettjeit várják.
– Nem jó felől fúj a szél a füstfüggönyhöz – mondta elnézően Próféta Jones. – Azért nem használnak gázt sem.
– Hülye idióták – dünnyögte Mortimer.
– A górék jobban tudják – közölte vidáman George Barrow. – Arra tenyésztik ki őket, hogy dirigáljanak. Hagyjuk ezt rájuk, én azt mondanám.
Tommy Griffiths ezt már nem bírta.
– Hogy hiheted ezt, amikor ők vágtak be a javítóba?
– Csak be kell kasztlizniuk az ilyeneket, mint én – bölcselkedett George. – Különben mindenki lopna. Még engem is kirabolnának!
Ezen mindenki nevetett, kivéve a rosszkedvű Mortimert.
Visszajött a sötét arcú Fitzlierbert őrnagy egy palack rummal. A hadnagy mindenkinek kimért egy adagot az étkezdei pléhbögrékbe. Billy kedvetlenül hajtotta fel a magáét. Az erős szesz felvidította az embereket, de ez nem tartott sokáig.
Egyetlenegyszer érezte magát így, az első napon a bányában, amikor Rhys Price egyedül hagyta, és a lámpája kialudt. Akkor egy látomás segített rajta. Sajnos Jézus csak a lázas képzeletű fiúknak jelenik meg, nem a komoly, olvasott férfiaknak. Billy magára volt utalva.
Mindjárt jön a legnagyobb próba, talán már csak percek választják el tőle. Győzi majd bátorsággal? Ha kudarcot vall – ha összegömbölyödik a földön és behunyja a szemét, vagy

zokogni kezd, vagy elfut –, holta napjáig szégyellni fogja magát. Inkább meghalok, gondolta, de akkor is ezt fogom érezni, ha elkezdődik a lövöldözés?

Mindnyájan tettek előre néhány lépést.

Billy elővette a tárcáját. Mildred adott neki egy fotót magáról, amelyen kabátot és kalapot viselt. Billy jobban szeretett volna arra a Mildredre emlékezni, akihez azon az estén bement a hálószobába.

Mit csinálhat most? Mivel szombat van, nyilván Mannie Litovnál van, varrja az egyenruhákat. Körülbelül most lehet a délelőtti szünet, és Mildred valami vicces történettel szórakoztatja a nőket.

Folyton Mildred járt az eszében. Éjszakájuk a csókolózási lecke meghosszabbítása volt. Mildred visszatartotta, nehogy úgy essen neki, mint bolond barát a sekrestyeajtónak, és ráérős, játékosabb módszerekre tanította, olyan észbontóan kéjes cirógatásokra, amilyeneket a fiú el sem tudott volna képzelni. Megcsókolta Billy jancsiját, aztán arra kérte a fiút, hogy ő is csinálja vele ezt. Ami még jobb, azt is megmutatta Billynek, miként csinálja úgy, hogy ő feljajduljon az elragadtatástól. Végül elővett egy óvszert az éjjeliszekrénye fiókjából. Billy még sose látott ilyet, bár a fiúk sokat emlegették, és kotonnak hívták. Mildred felhúzta rá, és még ez is izgató volt.

Olyan volt, mint egy álom: újra és újra emlékeztetnie kellett magát, hogy valóban megtörtént. A fiút a neveltetése egyáltalán nem készítette föl arra a derűs mohóságra, amelyet Mildred tanúsított az ágyban. Felért egy kinyilatkoztatással. A szülei és a legtöbb aberoweni azt mondaná Mildredre, hogy „nem való hozzá”: két gyerek, férj sehol a láthatáron. Billy viszont azt se bánta volna, ha hat gyereke van. Mildred a Paradicsom kapuit tárta ki előtte, és a fiúnak az volt minden vágya, hogy még egyszer bemehessen rajta. Elsősorban azért akarta túlélni a mai napot, hogy viszontláthassa Mildredet, és egy újabb éjszakát tölthessen el vele.

A Cimborák lassú csoszogásban közeledtek az első lövészárokhoz. Billy észrevette, hogy izzad.

Owen Bevin sírni kezdett.

– Szedd össze magad, Bevin közlegény! – mordult rá Billy. – Nem való sírni!

– Haza akarok menni – mondta a fiú.

– Én is, kölyök, én is.

– Kérem, tizedes, én nem gondoltam, hogy ez ilyen lesz!

– Hány éves vagy egyáltalán?

– Tizenhat.

– Jó büdös francba – mondta Billy. – Hogy sorozhattak be?

– Én megmondtam a doktornak, hány éves vagyok, és ő azt mondta: „Menjél haza, és gyere vissza holnap reggel. Korodhoz elég magas vagy, holnapra tizennyolc is lehetsz.” És kacsintott egyet, és ebből tudtam, hogy hazudnom kell.

– A szemét! – Billy nézte Owent. Ennek ugyan semmi hasznát nem veszik a csatatéren. Hiszen reszket és zokog.

Billy odament Carlton-Smith hadnagyhoz:

– Uram – mondta –, Bevin még csak tizenhat éves, uram.

– Jó ég! – mondta a hadnagy.

– Hátra kellene küldeni. Csak problémát okozna.

– Nem is tudom. – Carlton-Smith bamba és tanácstalan képet vágott.

Billynek eszébe jutott, ahogy Próféta Jones a maga pártjára állította Mortimert. Próféta jó vezető: előre gondolkozik, és úgy cselekszik, hogy kivédje a bajokat. Carlton-Smith viszont egy nulla, mégis ő a tiszt. Azért, mert osztálytársadalom van, mondaná most papa.

Percnyi töprengés után Carlton-Smith odament Fitzherberthez, és halkan mondott neki valamit. Az őrnagy a fejét rázta. Carlton-Smith tehetetlenül vállat vont.

Billyt nem úgy nevelték, hogy tiltakozás nélkül tudomásul vegye a kegyetlenséget.

– Uram, a fiú még csak tizenhat éves!
– Ezt hamarabb kellett volna közölni – mondta Fitzherbert. – Maga pedig, tizedes, akkor szól, ha kérdezik.
Billy tudta, hogy Fitzherbert nem ismerheti őt, neki ő csak egy a sok közül, akik a bányáiban dolgoznak. Azt sem tudja, hogy ő Ethel öccse. Ettől függetlenül indulatba jött a hanyag elutasítástól.
– Ez törvényellenes! – folytatta konokul. Más körülmények között Fitzherbert lenne az első, aki a törvénytiszteletről papol.
– Ezt majd én döntöm el – szólt rá ingerülten a gróf. – Azért vagyok én a tiszt!
Billynek felforrt a vére. Itt áll Fitzherbert és Carlton-Smith a szalonban csináltatott egyenruhájukban, lenézően fixírozzák őt, aki szúrós khakit visel, és azt hiszik, bármit megtehetnek.
– A törvény akkor is törvény – ismételte.
Próféta halkan közbeszólt:
– Fitzherbert őrnagy Úr, látom, ma reggel megfeledkezett a pálcájáról. Ne küldjem el Bevint a főhadiszállásra, hogy hozza el önnek?
Jó presztízsmentő kompromisszum, gondolta Billy. Ügyes, Próféta! Ám Fitzherbert nem vette be.
– Ne legyen már ilyen nevetséges – mondta.
Bevin váratlanul eliramodott. Elvegyült a mögöttük álló sokaságban, és villámgyorsan eltűnt szem elöl. Olyan meglepő volt, amit tett, hogy néhányan elnevették magukat.
– Nem jut messzire – mondta Fitzherbert. – Ha pedig elkapják, abban nem lesz semmi mulatságos.
– Ez egy gyerek!
Fitzherbert végigmérte Billyt.
Mi a neve? – kérdezte.
– Williams, uram.
Fitzherbert mintha meghökkent volna, de gyorsan összeszedte magát.
– Williamsből van több száz – mondta. – Mi a keresztneve?
– William, uram. A csúfnevem Kettős Billy.
Fitzherbert pillantása megkeményedett.
Tudja, gondolta Billy. Tudja, hogy Ethelnek van egy öccse, akinek a neve Billy Williams, Farkasszemet nézett az őrnaggyal.
– Még egy szó, William Williams közlegény, és átadom a tábori csendőrségnek – mondta Fitzherbert.
Sivítás hallatszott a magasból. Billy lebukott. A sivítást fülsiketítő robaj követte. Orkán tombolt Billy körül: hantok és deszkaszilánkok röpködtek a levegőben. Sikoltozást hallott. Egyszer csak arra eszmélt, hogy a földön lapul, de nem tudta, felborították-e, vagy ő vetődött hasra. Valami nehéz megütötte a fejét, ő pedig káromkodott. Aztán egy bakancs puffant a földön az arca mellett. A bakancsban volt egy láb, azonkívül semmi.
– Jézusom – suttogta a fiú.
Feltápászkodott, sértetlen volt. Körülnézett kereste a raját: Tommy, George Barrow, Mortimer... ők is épp most álltak fel. Mindenki előretörtetett, mert hirtelen meglátták a frontvonalban a menekülés egyetlen esélyét.
– Tartsák az állást, emberek! – ordította Fitzherbert őrnagy. – Maradjatok vonalban! – tette hozzá Próféta Jones.
Az előrezúduló tömeg megtorpant. Billy próbálta letörölgetni a sarat az egyenruhájáról. Aztán becsapódott mögöttük egy másik lövedék. Valamivel hátrább ért földet, ám ez se sokat számított: megvolt a dörrenés, az orkán, a roncsok és a testrészek esője. Az emberek kezdtek kimászni a gyülekezési körletként szolgáló lövészárok mindkét oldalán. Billy és raja

csatlakozott hozzájuk. Fitzherbert, Carlton-Smith és Roland Morgan üvöltöztek, hogy mindenki maradjon, ahol van, de senki sem hallgatott rájuk.

Előrerohantak, igyekeztek biztos távolságra kerülni a becsapódó lövedékektől. A brit drót akadályhoz közeledve lelassítottak, és megálltak a senki földje innenső határán, mert rájöttek, hogy elöl ugyanolyan nagy veszély várja őket, mint amelytől menekülnek.

A tisztek, hogy ne blamálják magukat, csatlakoztak hozzájuk.

– Vonalba! – ordította Fitzherbert.

Billy a Prófétára nézett. A szakaszvezető-helyettes tétovázott, de aztán ő is az őrnaggyal tartott.

– Vonalba, vonalba! – kiáltotta.

– Azt nézd – mondta Billynek Tommy.

– Hol?

– A drót mögött.

Billy odanézett.

– A hullákat – tette hozzá Tommy.

Billy már látta. A földet eltakarták a khaki egyenruhás holtak: volt, aki iszonyúan összeroncsolódott, volt, aki olyan békésen feküdt, mintha csak aludna, voltak, akik összefonódtak, mint a szerelmesek.

Sok ezren voltak.

– Jézus, segíts – motyogta Billy.

Émelygett. Miféle világ ez? Mi lehet Isten célja, hogy hagyta ezt történni?

Az A század felállt vonalba. A B század maradéka csoszogva beállt mögéjük.

Billy iszonyata átcsapott haragba. Ezt Fitzherbert gróf és a fajtája tervelte ki így! Ők parancsolnak, az ő bűnük ez a vérfürdő! Agyon kéne lőni őket, gondolta vadul. Agyon, az utolsó szálig!

Morgan hadnagy megfújta a sípját. Az A század futásnak eredt, mintha rögbipályán lennének. Carlton-Smith ugyancsak sípolt. Billy kocogni kezdett.

Aztán megszólaltak a német géppuskák.

Hullani kezdett az első század, elsőnek rögtön Morgan. Még csak a puskájukat sem süthették el. Ez nem csata volt, hanem vágóhíd. Billy ránézett az embereire, és eltöltötte a dac. A tisztek leszerepeltek. A katonáknak önállóan kell dönteniük. Fenébe a parancsokkal!

– Egy nagy szart! – ordította. – Fedezékbe! – Azzal bevágódott egy gránáttölcsérbe.

A tölcsér oldala sáros volt, az alján poshadt víz bűzlött, ám Billy hálásan simult a nyirkos földhöz, míg fölötte elrepültek a lövedékek. A következő percben csatlakozott hozzá Tommy, aztán rajának többi tagja. Más rajok is követték a példájukat.

Fitzherbert elrohant a bombatölcsérük mellett.

– Mozgás, emberek! – ordított rájuk.

– Ha sokat makacskodik, le fogom lőni a fattyút – mondta Billy. Aztán Fitzherbertet eltalálta a géppuska. Vér fecskendezett az arcából, az egyik lába megroggyant. Elterült a földön.

A tisztek ugyanolyan veszélyben voltak, mint a közkatonák. Billy már nem dühöngött, inkább szégyellte magát a brit hadsereg miatt. Hogy lehet ennyire használhatatlan? Mi erőt, mi pénzt öltek bele, hónapokig tervezgették – és erre kudarcba fullad az egész nagy offenzíva. Megalázó volt.

Körülnézett. Fitz mozdulatlanul, eszméletlenül hevert. Se CarltonSmith hadnagyot, se Jones őrmestert nem látta. A raj őt nézte. Még csak tizedes volt, ennek ellenére tőle várták, hogy tegyen valamit.

Mortimerhez fordult, aki tiszt volt valaha.

– Mit gondolsz...

– Ne engem nézz, Taffy – mondta epésen Mortimer. – Te vagy a tizedes.

Billynek kellett kitervelni valamit.

Vissza nem viszi őket. Ezzel szinte nem is foglalkozott. Akkor hiába vesztek oda azok, akik eddig elestek. Nyernünk kell valamit ezen, gondolta, le kell tennünk valamit az asztalra.

Másrészt nem rohan bele a géppuskatűzbe.

Először is terepszemlét kell tartania.

Levette acélsisakját, nyújtott karral a magasba tartotta, úgy, hogy egy vonalban legyen a kráter peremével. Ez lesz a csali, mert hátha figyelik a németek ezt a gödröt. Semmi sem történt.

Kidugta a fejét a gödörből, minden percben várva, hogy keresztüllövik a fejét. Ezt is túlélte.

Felnézett a senki földjén át, a drótakadályon is túl a dombra, ahol a németek beásták magukat. Látta a fegyverek csövét a mellvéd réseiben.

– Melyik az a rohadt géppuska? – kérdezte Tommytól.

– Nem látom jól.

Elrohant mellettük a C század. Voltak, akik fedezéket kerestek, de mások tartották a vonalat. Ismét megszólalt a géppuska, végigpásztázta a sort, az emberek eldőltek, mint a tekebábuk. Billy már nem rendült meg. Ő csak a lövedékek forrását kereste.

– Megvan – szólt Tommy.

– Hol?

– Húzz egy egyenes vonalat innentől addig a bokorcsoportig a domb tetején.

– Megvan.

– Látod, hol keresztezi ez a vonal a német lövészárkot?

– Ja.

– Onnan menj egy cseppet jobbra.

– Mennyivel... á, már látom a rohadékokat. – Elöl, Billytől valamivel jobbra kiállt a mellvéd fölött valami, ami védő vaslemez lehetett, és ebből a lemezből előreugrott a géppuska jellegzetes csöve. Billy mintha három német sisakot látott volna mellette, bár ebben nem volt biztos.

Ezeknek a brit drótakadály résére kell összpontosítaniuk, gondolta a fiú. Ismételten lőttek az emberekre, amikor azok a rés felé rohantak. Tehát más szögből kellene támadni őket. Ha az ő raja rézsútosan átvághatna a senki földjén, balról közelíthetnék meg a géppuskát, miközben a németek jobbra figyelnek.

Három nagy gránáttölcsér felhasználásával megtervezte az utat. A harmadik épp egy olyan szakasz mögött volt, ahol kidőlt a német szögesdrót.

Fogalma sem volt róla, hogy ez szabályszerű stratégia-e. Ám a szabályszerű stratégia miatt emberek ezrei haltak meg ma délelőtt, úgyhogy essen bele a rohadás!

Visszahúzódott a gödörbe, és ránézett az emberekre. George Barrow a fiatalsága ellenére is jó lövész volt.

– Amikor legközelebb elsütik a géppuskát, készülj a tüzelésre. Ahogy abbahagyja, te kezded. Ha van egy kis szerencsénk, fedezékbe vonulnak. Tüzelj folyamatosan, ürítsd ki a tárat. Tíz lövedéked van, oszd el félperces időközökre. Mire a németek kidugják a fejüket, én már a következő lyukban leszek. – A többiekhez fordult. – Várjátok ki a következő szünetet, aztán rohamtempóban utánam mindenki, miközben Tommy fedez benneteket. Harmadszor én adom a fedezetet, és Tommy rohan.

A D század berontott a senki földjére. A géppuska megszólalt. Egyszerre tüzeltek a puskák és az aknavetők. Ám most már kisebb volt a mészárlás, mert több ember bújt meg a gránáttölcsérek menedékében, mint amennyi beleszaladt a golyózáporba.

Billy várta a percet. Megmondta az embereinek, mit fog tenni, szégyen lenne, ha visszatáncolna. A fogát csikorgatta. Jobb a halál, mint a gyávaság, mondogatta magának.

A géppuska elhallgatott.

Billy abban a pillanatban felszökkent. Most aztán kiváló célpontot nyújtott. Meggörnyedt és rohant.

Hallotta, ahogy mögötte Barrow elsüti a puskáját. Egy tizenhét éves, javítós suhancnak a kezében van az élete. George egyenletesen lőtt: bumm, kettő-három, bumm, kettő-három, pontosan betartva az utasítást.

Billy olyan sebesen nyargalt a mezőn, ahogy csak tudott a nehéz felszerelésével. Bakancsa beleragadt a sárba, hörögve kapkodta a levegőt, fájt a melle, az agyából egy kivételével kiürült minden gondolat: minél gyorsabban kell haladnia! Soha életében nem járt még ilyen közel a halálhoz.

Mikor már csak két méter választotta el a gránáttölcsértől, beledobta a puskáját, és úgy vetődött utána, mintha rögbiben akarná szerelni az ellenfelet. A gödör peremére érkezett, és lebucskázott a sárba. Alig hitte el, hogy még él.

Szakadozott éljenzést hallott. Emberei megtapsolták a futását. Billyt megdöbbentette, hogy még ezen a mészárszéken is ilyen vígan tudnak lenni. De furcsa az ember!

Mihelyt kilihegte magát, óvatosan kilesett a gödörből. Nagyjából száz métert rohant. Így beletelik egy időbe, amíg átkelnek a senki földjén. Viszont a másik megoldás az öngyilkosság.

A géppuska ismét tüzet nyitott. Ahogy elhallgatott, Tommy kezdett lőni ugyanúgy, mint George, szünetet tartva a lövések között. Milyen gyorsan tanulunk, ha az életünk forog kockán, gondolta Billy. Mire Tommy kilőtte a tárból a tizedik, egyben az utolsó golyót, a raj összes tagja bevágódott a tölcsérbe Billy mellé.

– Gyertek át ide – ordította, és integetett nekik. A német harcállás fölöttük volt a lejtőn, és Billy attól félt, hogy az ellenség beleláthat a gödör átellenes oldalába.

A peremre támasztotta a puskáját, és célba vette a géppuskát. Egy idő után a németek ismét tüzelni kezdtek. Ahogy abbahagyták, Billy lőtt, és imádkozott, hogy Tommy rohanjon minél gyorsabban. Jobban aggódott Tommyért, mint a raj összes többi tagjáért együttvéve. Biztos kézzel tartotta a puskáját, és öt másodpercenként megeresztett egy golyót. Nem érdekes, hogy eltalál-e valakit, amíg rákényszeríti a németeket, hogy Tommy futása közben húzzák be a nyakukat.

A fegyver kattant, a tár kiürült, és Tommy megérkezett mellé a gödörbe.

– Kurva életbe – mondta. – Hányszor kell még végigcsinálnunk ezt?

– Úgy számítom, hogy kétszer – mondta Billy, miközben újratöltötte a puskáját. – Addigra vagy olyan közel jutunk, hogy eldobhassuk kézigránátot... vagy kifingunk mind egy szálig.

– Kérlek, Billy, ne beszélj ilyen trágárul – mondta fapofával Tommy. – Tudod, hogy ízléstelennek tartom.

Billy kuncogott. Aztán elcsodálkozott, hogy képes kuncogni. Egy gránáttölcsérben ülök, gondolta, a német hadsereg lő rám, és nevetek. Isten irgalmazzon nekem!

Ugyanígy tették meg az utat a következő gödörig, de az messzebb volt, és ezúttal elvesztettek egy embert. Joey Pontit fejbe lőtték futás közben. George Barrow felnyalábolta, hogy vigye, ám Joey meghalt, véres lyuk tátongott a koponyáján. Billy nem tudta, hol lehet az öccse, Johnny. Azóta nem látta, hogy elhagyták a gyülekezési körletet. Nekem kell közölnöm vele a hírt, gondolta. Johnny imádta a bátyját.

Ebben az üregben voltak más halottak is. Három khaki egyenruhás hulla lebegett a mocskos vízen. Az első támadó hullámban kellett lenniük. Billy nem értette, hogy juthattak el ilyen messzire. Talán csak a vakszerencse jóvoltából. Úgy kell lennie, hogy a géppuska kihagy néhány embert az első pásztázásnál; aztán a másodiknál lekaszálja őket.

Hasonló taktikával mostanra más csoportok is közeledtek a német vonalhoz. Vagy Billyéket utánozták, vagy, ami valószínűbb, maguktól jutottak ugyanerre a gondolatra. Sutba vágták az ostoba csatárláncot, amelyet a tisztek parancsoltak rájuk, és kitalálták maguknak

okosabb harcmodort. Ennek az lett az eredménye, hogy már nem alakulhatott minden úgy, ahogy a németek akarták. Mivel őket is lőtték, már nem tarthatták fent a folyamatos tűzfüggönyt. Billy csoportja talán ezért jutott el további veszteség nélkül az utolsó gránáttölcsérhez.

Sőt még gyarapodtak is egy fővel. Egy vadidegen hasalt Billy mellett.

– Hát te meg honnan kerülsz ide? – kérdezte Billy.

– Elvesztettem az osztagomat – felelte az. – Úgy láttam, ti tudjátok, mit csináltok, úgyhogy követtelek benneteket. Remélem, nem haragszol érte.

A kiejtéséből Billy arra tippelt, hogy kanadai lehet.

– Tudsz jól dobni? – kérdezte.

– Benne voltam a gimnáziumi baseballcsapatban.

– Helyes. Amint jelt adok, próbáld meg eltalálni azt a géppuskát egy Mills kézigránáttal.

Szólt Ragyás Llewellynnek és Alun Pritchardnak is, hogy dobják el a gránátjukat, miközben a raj többi tagja fedezi őket. Ismét kivárták, hogy a géppuska elhallgasson.

– Most! – ordította Billy, és fölegyenesedett.

Volt egy kis szórványos lövöldözés a német lövészárokban. Ragyás és Alun annyira begazoltak a golyóktól, hogy vaktában dobtak. Egyik gránát sem érte el az ötvenméternyire húzódó lövészárkot; jóval előtte robbantak fel, és semmiben sem tettek kárt. Billy káromkodott. A géppuskán karcolás sem esett, és naná, hogy ismét megszólalt. A következő percben a vérfagyasztóan vonagló Ragyást lekaszálta a golyózápor.

Különös nyugalom töltötte el Billyt. Rászánt egy másodpercet, hogy a célpontra összpontosítson, és teljesen hátrahúzta a karját. Homályosan érzékelte, hogy a mellette álló kanadai ugyanolyan egykedvű, mint ő. A kerepelő-köpködő géppuska feléjük lendült.

Egyszerre dobtak.

Mindkét gránát a lövészárokba, a géppuskaállás közelébe esett. Kettős puffanás hallatszott. Billy látta, ahogy a géppuska csöve elszáll a levegőben, és diadalmasan felüvöltött. Kibiztosította a második gránátját, felrohant a tölcsér lejtőjén, azt ordítva:

– Roham!

Erein úgy rohant végig a láz, mint a bódítószer. Alig érzékelte a veszélyt. Fogalma sem volt, hány német lehet abban a lövészárokban, akik most őt veszik célba. A többiek követték. Billy elhajította a második gránátot, társai követték példáját. Volt, amelyik mellé ment, de a többi a lövészárokba hullott, és felrobbant.

Billy odaért a lövészárokhoz. Ekkor vette észre, hogy még mindig a vállán lóg a puskája. Mire fölveszi a tüzelőállást, simán lelőheti egy német.

Csakhogy itt nem maradt élő német.

A gránátok szörnyű pusztítást végeztek. A lövészárok alját elborították a holttestek és – amit még iszonyúbb volt nézni – a testrészek. Ha voltak németek, akik túlélték a támadást, azok visszavonultak. Billy leugrott a lövészárokba, és végre két kézre kapta a puskáját, készen a lövésre. De nem volt szüksége rá. Nem maradt itt senki, akire lőhetett volna.

Tommy leugrott melléje.

– Megcsináltuk – bömbölte mámorosan. – Bevettünk egy német lövészárkot!

Billy valami barbár örömöt érzett. Meg akarták ölni, de ő ölte meg őket! Sose élt még át ehhez fogható, mélységes elégedettséget.

– Igazad van – mondta Tommynak. – Megcsináltuk!

Egészen elámult, hogy milyen színvonalas a német védmű. Bányászszeme felismerte, ha egy építmény biztonságos. A falakat deszkával erősítették meg, a keresztsáncok derékszögűek voltak, a fedezékek meglepően mélyek: hét, sőt volt, ahol nyolc méter mélyen nyílt a takarosan megácsolt ajtó, amelyhez deszkalépcső vezetett. Így már érthető, hogy ilyen sok német átvészelte a hét napig tartó szüntelen ágyúzást.

A németek alighanem hálózatosan alakították ki a lövészárkaikat: futóárkok köthetik össze

az első vonalat a hátsó raktárakkal és a karbantartó egységekkel. Billynek ellenőriznie kellett, hogy nincsenek-e ellenséges csapatok, amelyek lesből akarnak lecsapni rájuk. Puskájukat lövésre tartva felderítésre indultak, de senkit sem találtak.

A hálózat a dombtetőn ért véget. Billy körülnézett a magaslatról. Balra, túl egy gránátokkal felszaggatott sávon, más brit csapatok elfoglalták a következő szakaszt, jobbra véget ért a lövészárok, a talaj alázuhant egy kis völgybe, amelynek mélyén patak folydogált.

Billy kelet felé tekintett, amely már ellenséges terület volt. Tudta, hogy egy-két kilométerre újabb árokrendszer található, a németek második védvonala. Kész lett volna továbbvezetni kis osztagát, de elbizonytalanodott. Egyetlen előrenyomuló brit csapatot sem látott, és úgy vélte, hogy emberei elhasználták a lőszerük nagyobb részét. De most már akármelyik percben feltűnhetnek a teherautók, hogy a gránáttölcséreken átbukdácsolva meghozzák a lőszert és a parancsot, hogy mi a következő lépés.

Felnézett az égre. Dél volt. Az emberek tegnap este ettek utoljára.

– Nézzük meg, hagytak-e itt ételt a németek – mondta Billy. Faggyús Hewittet kiállította őrködni a domb tetejére, mert hátha ellentámadást kapnak.

A zsákmány szegényes volt. Úgy tűnik, sovány koszton tartják a németeket. Találtak állott fekete kenyeret és kolbászt, ami olyan kemény volt, mint a szalámi. Még sör sem volt. Pedig a németeknek állítólag híres söreik vannak.

A dandártábornok megígérte, hogy a tábori konyhák is követik az előretörő csapatokat, ám a türelmetlenül nézelődő Billy nem látott semmiféle utánpótlást a senki földjén.

Letelepedtek, hogy megegyék kemény kétszersültből és konzervhúsból álló fejadagjukat.

Billynek vissza kellett volna küldenie valakit jelenteni. De mielőtt megtehette volna, a német tüzérség változtatott az irányzékon. Kezdetben a brit hátvédet lőtték. Most a senki földjét ágyúzták. Földgejzírek szöktek a magasba a brit és német vonalak között. Olyan heves volt az ágyúzás, hogy azon senki sem juthatott át elevenen.

Szerencsére a tüzérek kímélték a saját frontvonalukat. Vélhetőleg nem tudták, mely szakaszokat foglalták el a britek, és mi maradt német kézen.

Billy osztaga nem mozdulhatott. Előre nem mehettek lőszer nélkül, vissza nem vonulhattak az ágyúzás miatt. Ám ez a helyzet láthatólag senkit sem nyugtalanított rajta kívül. A többiek emléktárgyakat néztek maguknak. Fölszedtek csúcsos sisakokat, sapkára való jelvényeket, zsebkéseket. George Barrow átvizsgálta az összes halott németet, és elvette az óráikat meg a gyűrűiket. Tommy elvette az egyik tiszt kilencmilliméteres Lügerjét és egy doboz töltényt.

Kezdtek lekókadni. Nem is csoda: egész éjszaka nem aludtak. Billy kiállított két őrszemet, hogy a többiek szundíthassanak. Csalódott volt. Első háborús napján aratott egy kis győzelmet, és mesélni akart róla valakinek.

Estére mérséklődött a zárótűz. Billy fontolgatta, hogy visszavonuljon-e. Minden más értelmetlennek tűnt, de attól félt, hogy megvádolják dezertálással. Ki tudja, mi telik ki a főtisztektől?

A németek döntöttek helyettük. Faggyús Hewitt, a dombtetőn álló őrszem észrevette, ahogy közelednek keletről. Billy látta, hogy egy nagyobb csapat – ötven-száz ember – fut feléjük a völgyön át. Az ő osztaga nem védheti meg friss lőszer nélkül a földet, amelyet elfoglalt.

Másrészt, ha visszavonulnak, még felelősségre vonhatják őket.

Összegyűjtötte maroknyi emberét.

– Na, fiúk – mondta. – Lőjetek, ahogy akartok, aztán visszavonulás, mihelyt kifogy a muníció. – Kilőtte a puskáját a közeledő csapatra, amely még mindig kívül volt pár száz méterrel a lőtávolságon, aztán sarkon fordult, és futásnak eredt. A többiek követték a példáját.

Keresztülvergődtek a német lövészárkokon, aztán a senki földjén a lenyugvó nap felé, átugrották a holtakat, kerülgették a szanitéceket, akik összegyűjtötték a sebesülteket. Senki sem lőtt rájuk.

Mikor Billy átért a brit oldalra, beugrott egy lövészárokba, amely zsúfolásig volt holtakkal, sebesültekkel és hozzá hasonlóan elcsigázott túlélőkkel. Látta Fitzherbert őrnagyot: véres arccal feküdt egy hordágyon, de a szeme nyitva volt, és élt. Pedig ezt az egyet nem bántam volna, ha odavész, gondolta a fiú. Sokan csak ültek vagy feküdtek a sárban; a sokktól bambán és a fáradtságtól bénán bámultak a semmibe. A tisztek próbálták megszervezni a tetemek visszaszállítását és az emberek visszavezénylését a hátsó körletekbe. Nem volt győzelmi mámor, senki se nyomult előre, a tisztek még csak oda se néztek a csatatérre. A nagy attak csődnek bizonyult.

A raj túlélői követték Billyt a lövészárokba.

– Micsoda kupleráj – mondta Billy. – Micsoda istenverte kupleráj!

Egy héttel később Owen Bevint haditörvényszék elé állították gyávaságért és dezertálásért.

Felkínálták neki a lehetőséget, hogy kap védőt a tárgyalásra, egy kijelölt tisztet, aki úgy lépne fel, mint „a fogoly barátja”, ám ő elutasította. Mivel ezért a bűncselekményért halálbüntetés járt, automatikusan megfogalmazták a kegyelmi kérvényt. Ám Bevin semmit sem mondott a védelmére. Egy óráig sem tartott a tárgyalás. Bevint bűnösnek találták.

Halálra ítélték.

Az aktát továbbították a főhadiszállásnak felülvizsgálatra. A főparancsnok helybenhagyta a halálos ítéletet. Két hét múlva egy hajnalban a bekötött szemű Bevint odaállították egy sáros francia csordalegelőre a kivégzőosztag elé.

Néhányan direkt úgy célozhattak, hogy mellé menjen, mert Bevin még a sortűz után is élt, habár vérzett. A kivégzőosztag parancsnoka odament hozzá, előhúzta a pisztolyát, és közvetlen közelből kétszer fejbe lőtte a fiút.

Akkor végre meghalt Owen Bevin.

Tizennyolcadik fejezet

1916. július vége

Ethel sokat töprengett az életről és a halálról, miután Billy átment Franciaországba. Tudta, hogy talán soha többé nem látja az öccsét. Örült, hogy Billy elvesztette a szüzességét Mildreddel.

– Hagytam, hogy a kisöcséd rosszalkodjon egyet velem – vetette oda Mildred hanyagul a fiú távozása után. – Édes kölyök! Vannak még ilyenek nálatok odalent Walesben?

Ám Ethel gyanította, hogy Mildred érzelmei nem olyan felületesek, mint amilyennek mutatja őket, mert Enid és Lillian most már azt is kérte a Jóistentől az esti imában, hogy vigyázzon Franciaországban Billy bácsira, és épségben hozza haza.

Pár nappal később Lloydon kitört egy csúnya tüdőgyulladás. Ethel a kétségbeeséstől magánkívül ringatta a levegő után kapkodó gyermeket. Attól félt, hogy a kisfiú meghal, és már keserűen bánta, hogy a szülei sose láthatták. Mihelyt Lloyd jobban lett, úgy döntött, hogy leviszi Aberowenbe.

Pontosan két éve volt, hogy eljött innen. Esett az eső.

A városka nem sokat változott, Ethel most borzasztó sivárnak találta. Élete első huszonegy évében nem ilyennek látta, ám London után feltűnt, hogy egész Aberowen egyszínű. Minden szürke: a házak, az utcák, a salakdombok és az alacsonyan járó esőfelhők, amelyek vigasztalanul sodródtak a hegylánc fölött.

Ethel fáradtan szállt le délután az állomáson. Másfél éves gyerekkel egész napos utazásra vállalkozni kemény munka. Lloyd igazán jól viselkedett, elbűvölte az utastársakat rizskásafogú vigyorával. De akkor is, meg kellett etetni a zötyögő vagonban, tisztába kellett tenni a büdös mellékhelyiségben, aztán álomba kellett ringatni, amikor nyűgösködni kezdett, és ez idegtépő, ha idegenek bámulják közben az embert.

Kezében apró bőröndjével, csípőjén Lloyddal keresztülvágott az állomás előtti téren, aztán felkapaszkodott a lejtős Clive Streeten. Hamarosan kapkodnia kellett a levegőt. Ezt is elfelejtette. London nagyrészt lapos, ám Aberowenbe szinte sehová sem lehet eljutni úgy, hogy ne kelljen föl-le menni hozzá valamelyik meredek lejtőn.

Nem tudta, mi történt itt, amióta eljött. Billy volt az egyetlen hírforrása, és a férfiaknak nincs érzékük a pletykához. Márpedig nem kétséges, hogy egy darabig ő volt itt a fő téma. De azóta csak kellett történniük más botrányoknak!

A hazatérése nagy szenzáció lesz. Sok asszony leplezetlenül megbámulta, ahogy ballagott fölfelé az utcán a babájával. Tudta, mire gondolhatnak. Ethel Williams, aki különbnek tartotta magát nálunk, visszajön egy ócska barna ruhában, a karjában egy totyissal, férj nélkül. Kevélység a romlásnak kalauza, mondják majd, szánakozásnak álcázva a kajánságukat.

A Wellington közbe ment, de nem a szülei házába. Az apja közölte vele, hogy be ne tegye hozzájuk a lábát még egyszer. Írt Tommy Griffiths anyjának, akit Mrs. Szocialista Griffithsnek hívtak a férje tüzes politikai nézetei miatt. (Ugyanabban az utcában lakott egy Mrs. Templomos Griffiths.) Griffithsék nem voltak templomjárók, és helytelenítették Ethel apjának keménységét. Ethel elszállásolta Tommyt a londoni éjszakán, és Mrs. Griffiths boldog volt, hogy ezt viszonozhatja. Tommy volt Griffithsék egyetlen gyereke, így amíg Franciaországban szolgált, mindig volt a házban egy üres ágy.

Papa és mama nem tudták, hogy Ethel jön.

Mrs. Griffiths jó szívvel üdvözölte Ethelt, és gügyögött Lloydnak. Neki is volt valamikor egy lánya, ugyanakkor született, mint Ethel, csak elvitte a szamárköhögés. Ethel már csak homályosan emlékezett a szőke kislányra, akit Gwennynek hívtak.

Ethel megetette és tisztába tette Lloydot, aztán beült a konyhába egy csésze teára. Mrs. Griffiths észrevette a karikagyűrűt.

– Férjhez mentél? – kérdezte.

– Özvegy vagyok – mondta Ethel. – Elesett Ypres-nél.
– Ó, de szomorú.
– Williamsnek hívták, úgyhogy még a nevemet sem kellett megváltoztatnom.
Ez a mese szájról szájra jár majd a városban. Egyesek kétségbe vonják, hogy létezett-e egyáltalán egy Mr. Williams, és valóban feleségül vette-e őt. Nem számít, hogy hisznek-e neki. A nőt, aki férjezettnek adja ki magát, szívesen látják; a leányanya, aki őszintén bevallja, hogy nincs férje, arcátlan lotyó. Az aberowenieknek megvoltak a maguk elvei.
– Mikor mész át a mamádhoz? – kérdezte Mrs. Griffiths.
Ethel nem tudta, mit szólnának hozzá a szülei. Kidobhatják megint, megbocsáthatnak mindent, vagy megtalálhatják a módját, hogy elítéljék a vétkéért anélkül, hogy elzavarnák a szemük elől.
– Nem tudom – mondta. – Ideges vagyok.
– Hát egen – mondta részvevően Mrs. Griffiths. – Az apád nagy vadállat tud lenni. Pedig szeret téged.
– Az emberek mindig ezt képzelik. „Apád igazán szeret", ilyeneket mondanak. De ha képes kirúgni a házból, nem értem, miért nevezik ezt szeretetnek.
– Az emberek elhamarkodottan cselekszenek, ha sebet kap a büszkeségük – csitította Mrs. Griffiths. - Főleg a férfiak.
Ethel felállt.
– Na jó, gondolom, nincs értelme halogatni. - Felnyalábolta Lloydot a padlóról. - Gyere, gyöngyöm! Ideje kideríteni, hogy vannak-e nagyszüleid.
– Sok szerencsét - mondta Mrs. Griffiths.
Williamsék alig néhány házzal arrébb laktak. Ethel remélte, hogy az apja nem lesz otthon. Így legalább jut neki egy kis idő az anyjával, aki kevésbé kíméletlen.
Gondolt rá, hogy bekopogtat, aztán úgy döntött, hogy nevetséges lenne, így csak besétált az ajtón.
A konyhába jutott, ahol olyan sok napot töltött. Se az apja, se az anyja nem volt ott, csak Ótata szunyókált a székében. Kinyitotta a szemét, zavarba esett, aztán azt mondta nagy szeretettel:
– Hiszen ez a mi Ethünk!
– Szervusz, Ótata!
Az öregember felállt, és odajött hozzá. Gyengébb lett: az asztalra kellett támaszkodnia még ahhoz is, hogy keresztülvághasson a kis szobán. Megcsókolta Ethel arcát, aztán a kisfiúra irányította a figyelmét.
– Ej, no, hát ez meg ki? – kérdezte örömmel. – Csak nem az én első dédunokám?
– Ő Lloyd – mondta Ethel.
– Jó név!
Lloyd elrejtette az arcát az anyja vállában.
– Szégyenlős – magyarázta Ethel.
– Á, fél a furcsa öregembertől a fehér bajuszával! Na, majd hozzám szokik. Ülj le, gyöngyöm, és mesélj el mindent!
– Mama hol van?
– Lement a szövetkezetibe egy doboz gyümölcsízért. – A helyi vegyesbolt szövetkezeti alapon dolgozott, a tulajdonos megosztotta a hasznot a vásárlókkal. Dél-Walesben népszerűek voltak az ilyen üzletek. – Mindjárt itt kell lennie.
Ethel letette Lloydot a padlóra. A fiúcska nekilátott felfedezni a konyhát. Bizonytalanul dülöngélt, és a bútorokba kapaszkodott, kicsit úgy, mint Ótata. Ethel mesélt róla, hogy mivel jár a munka a Katonafeleségnél: ő tárgyal a nyomdával, szétosztja az újságkötegeket, begyűjti a remittendát, ráveszi az embereket, hogy náluk hirdessenek. Ótata csodálkozott, hogy hol tanult meg ennyi mindent, mire Ethel bevallotta, hogy ő és Maud a munka közben sajátított el

mindent. A nyomdásszal sok a baja – nagyon nincs ínyére, hogy nők utasítgassák –, viszont nagyon ért a hirdetők beszervezéséhez. Beszélgetés közben Ótata lecsatolta az óraláncát, és lóbálni kezdte az órát, de oda se nézett Lloydra. A gyermek nagy szemekkel nézte a fényes láncot, aztán érte nyúlt. Ótata hagyta, hogy megragadja. Lloyd kisvártatva már Ótata térdén támaszkodott, míg megvizsgálta az órát.

Ethel furcsán érezte magát a régi házban. Azt képzelte, kényelmes és ismerős lesz, mint egy olyan pár cipő, amely idomult az évek során viselője lábának formájához. Most pedig kissé zavarban volt. Mintha inkább egy kedves, régi szomszéd házában lenne. Pillantása mindegyre visszatért a falon lógó megfakult kendőkhöz, amelyekre fáradt bibliai idézeteket hímeztek. Hogyhogy nem cseréli őket évtizedek óta az anyja? Ethel érezte azt, hogy itt volna a helye.

– Hallottál valamit a mi Billynkről? – kérdezte Ótatát.

– Nem én. Hát te?

– Azóta nem, hogy elment Franciaországba.

– Biztos ott van abban a nagy ütközetben a Somme folyónál.

– Remélem, hogy nem. Azt mondják, az valami szörnyű.

– Bizony, rettenetes a szóbeszédből ítélve.

Csak a szóbeszédre hagyatkozhattak az emberek, mert az újságcikkek vidáman semmitmondók voltak. Ám sok sebesült került vissza brit kórházakba, és az ő vérfagyasztó beszámolóik a tehetségtelenségről és a mészárlásokról szájról szájra jártak.

Bejött mama.

– Csak állnak ott a boltban, és úgy fecsegnek, mintha nem lenne semmi más... ó! – Elakadt a szava. – Ó, egek, hiszen ez a mi Ethünk!

– Potyogni kezdtek a könnyei.

Ethel magához ölelte.

– Ide nézz, Cara! Itt az unokád, Lloyd – mondta Ótata.

Mama megtörölte a szemét, és fölvette a kisfiút.

– Ezt a szépséget – mondta. – És ez a gyűrűs haj! Tisztára, mint Billy az ő korában! – Lloyd megszeppenve bámult rá egy hosszú percig, aztán elsírta magát.

Ethel átvette a gyermeket.

– Nagyon anyás lett az utóbbi időben – mentegetőzött.

– Ebben a korban mind azok – mondta mama. – Ki kell bírni, hamarosan megváltozik.

– Hol van papa? – kérdezte Ethel, és igyekezett, hogy ne legyen túlságosan aggodalmas a hangja.

Mama arca megfeszült.

– Szakszervezeti gyűlésre ment Caerphillybe. – Az órára pillantott.

– Most már minden percben itthon kell lennie teára, hacsak le nem késte a vonatot.

Ethel szerint mama azt remélte, hogy a férje lekési a vonatot. Ő is ugyanezt érezte. Szeretett volna több időt tölteni az anyjával a kritikus pillanatig.

Mama teát főzött, és egy tányéron kristálycukorral meghintett, hagyományos walesi aprósüteményt tett az asztalra. Ethel vett magának egy darabot.

– Két éve nem ettem ilyet – mondta. – De finom!

– Ez igen, ez már szép – örvendezett Ótata. – Egy szobában a lányom, az unokám és a dédunokám! Mi mást kívánhat az élettől a férfiember? – Ő is vett a süteményből.

Ethel azon tűnődött, hogy egyesek talán nem sokra tartanák Ótata létét: ül naphosszat egy füstös konyhában, az egyetlen öltönyében. De az öregember hálás volt azért, ami neki jutott, és Ethelnek legalább ma sikerült boldoggá tennie.

Aztán bejött az apja.

Mama épp egy mondat közepén tartott:

– Egyszer volt alkalmam elmenni Londonba, amikor annyi idős voltam, mint te most, de

ótatád azt mondta... – Az ajtó kinyílt, mamának torkán akadt a szó. Mindenki odanézett, ahogy papa bejött az utcáról. A gyűlésekhez hordott öltönyét viselte, hozzá lapos bányászsapkát, és megizzadt, amíg felkapaszkodott a dombra. Tett egy lépést, aztán megállt, és tágra nyílt a szeme.

– Ide nézz, ki van itt – erőltette mama a vidámságot. – Ethel és az unokád! – Arca fehér volt a szorongástól.

Papa nem szólt. Nem vette le a sapkáját.

– Szervusz, papa – mondta Ethel. – Ő Lloyd.

Papa nem nézett a lányára.

– Rád hasonlít a kicsi, Dai fiam – mondta Ótata. – Főleg a szája körül, látod?

Lloyd megérezte a rosszindulatot, és sírni kezdett.

Papa még mindig nem szólt, Ethel már tudta, hogy hibát követett el, amikor így lerohanta, de nem akarta kockáztatni, hogy eltilthassák látogatástól. Most viszont láthatta, hogy a meglepetés védekező állásba kényszerítette az apját. Olyan volt a nézése, mint a sarokba szorított állaté. Ethelnek most már eszébe jutott, hogy papát sose volt tanácsos sarokba szorítani.

Apjának arca megfagyott. A feleségéhez fordult, és így szólt:

– Nekem nincs unokám.

– Ejnye már – könyörgött mama.

Papa nem lágyult meg. Mozdulatlanul állt, mereven nézte a feleségét, nem szólt. Várt valamire, és Ethel rádöbbent, hogy az apja nem mozdul meg addig, amíg ő el nem megy. Sírni kezdett.

– Ó, a pokolba – csattant fel Ótata.

Ethel felkapta Lloydot.

– Ne haragudj, mama – zokogta. – Azt gondoltam, hogy talán... – Annyira fuldokolt, hogy nem bírta befejezni a mondatot. Karjai között Lloyddal átfurakodott az apja mellett, aki nem nézett a szemébe.

Ethel kiment, és becsapta az ajtót.

Délelőtt, miután a férfiak lementek a bányába dolgozni, és a gyerekeket elküldték az iskolába, az asszonyok általában a szabad ég alatt dolgoztak. Felmosták a járdát, kifényesítették a küszöböt, vagy ablakot tisztítottak. Volt, aki boltba ment, vagy más dolgokban járt. Kell látniuk valamit a világból a szűk kis házukon kívül, gondolta Ethel, valamit, ami emlékezteti őket, hogy nem négy összebarmolt, selejtes falból áll az élet.

Támasztotta a falat a napsütésben Mrs. Szocialista Griffiths házának bejárata mellett. Tőle jobbra és balra minden utcabeli asszony talált ürügyet, hogy kijöhessen a napra. Lloyd egy labdával játszott. Látta, hogyan dobálják más gyerekek a labdát, és ő is próbálkozott, de nem sikerült neki. Ethel csak most értette meg, micsoda bonyolult cselekmény a dobás: egyszerre kell használni hozzá a vállat, a kart, a csuklót és a kezet. Az ujjaknak épp azelőtt kell lazítaniuk a szorításon, hogy a kar a leghosszabbra nyúlna. Lloyd ezt még nem sajátította el, és vagy korán engedte el a labdát, amely olykor mögéje pottyant, hol későn, akkor pedig nem jött svungba. De azért a kisfiú nem hagyta abba a próbálkozást. Előbb-utóbb rájön a forszára, gondolta Ethel, és akkor már sose felejti el. Az ember csak szülő korában érti meg, mennyit kell tanulniuk a gyerekeknek.

Fel nem foghatta, hogy képes megtagadni az apja ezt a kisfiút. Lloyd nem tett semmi rosszat. Az anyja lehet bűnös, de hát a legtöbb ember az. Isten különben is megbocsátotta a bűneiket, akkor hát kicsoda a papa, hogy ítélkezzék? Ethel egyszerre búsult és dühöngött ettől a gondolattól.

A postásfiú felkocogott az utcába a póniján, és kikötötte az állatot a vécé mellett. Geraint Jonesnak hívták. Az ő dolga volt, hogy kihordja a csomagokat és a sürgönyöket, de ma nem

volt nála semmiféle pakk.

Ethelen végigfutott a hideg, mintha felhő takarta volna el a napot. A Wellington közön ritkaság volt a távirat, és általában rossz hírt jelentett.

Geraint lefelé baktatott a dombon, távolabb Etheltől. A lány fellélegzett: akkor a hír nem az ő családjuknak szól.

Gondolatai tovavándoroltak a levélhez, amelyet Lady Maudtól kapott. Ethel, Maud és más nők kampányt indítottak annak érdekében, hogy a nők szavazati joga ne maradjon ki a katonák választójogi reformjának vitáiból. Elég reklámot kaptak ahhoz, hogy Asquith miniszterelnök ne sumákolhassa el a témát.

A miniszterelnök, mint Maud írta, azzal tért ki a kampányuk elől, hogy átadta az egész kérdést egy választmánynak, az úgynevezett Házelnöki Bizottságnak. Viszont ez jó, vélte Maud. Nyugodt, zártkörű vita lesz az alsóházi ripacs filippikák helyett. Talán győz a józan ész. Ugyanakkor igencsak igyekezett, hogy kideríthesse, kiket választott be Asquith a bizottságba.

Néhány ajtóval följebb Ótata előjött a Williams-házból, letelepedett az alacsony ablakpárkányra, és rágyújtott aznapi első pipájára. Észrevette Ethelt, elmosolyodott, és intett neki.

Az utca másik oldalán Minnie Ponti, Joey és Johnny anyja szőnyeget porolt. Megköhögtette a por.

Mrs. Griffiths kihozott a konyhából egy lapát hamut, és beledobta egy lyukba a földúton.

– Segíthetek valamit? – kérdezte Ethel. – Lemehetek a boltba, ha akarja. – Már bevetette az ágyakat, és elmosta a reggeli edényt.

– Jól van – felelte Mrs. Griffiths. – Mindjárt összeírom, mit kéne hozni. – A falnak dőlt és fújtatott. Testes asszony volt, minden erőfeszítés kifullasztotta.

Ethel hirtelen felfigyelt rá, hogy valami felbolydulás támadt az utca alsó végén. Emelt hangokat hallott. Aztán egy sikolyt.

Összenéztek Mrs. Griffithsszel, aztán Ethel fölkapta Lloydot, és lesiettek az utcán, hogy lássák, mi történik a vécé túlsó oldalán.

Ethel elsőnek az asszonyok kis csoportját látta meg, akik körülvették és nyugtatgatni próbálták a torkaszakadtából jajveszékelő Mrs. Pritchardot. De nem ő volt az egyetlen. Csonka Pugh, egy volt bányász, aki egy omlásnál veszítette el a fél lábát, úgy ült az út közepén két szomszédjától közrefogva, mint akit leütöttek. Az utca másik oldalán Mrs. Boltos John Jones az ajtajukban zokogott, kezében egy darab papírral.

Geraint, a postásfiú falfehér volt, és ő is majdnem elsírta magát. Ethel látta, ahogy keresztülvág az úton, és bekopogtat egy másik házba.

– Sürgönyök a hadügyminisztériumtól – mondta Mrs. Griffiths. – Úristen, irgalmazz nekünk!

– A somme-i csata – mondta Ethel. – Akkor ott voltak az Aberoweni Cimborák.

– Alun Pritchard nyilván elesett, meg Clive Pugh, és Próféta Jones – őrmesterségig vitte, milyen büszkék voltak rá a szülei...

– Szegény Mrs. Boltos Jones, a másik fiát a bányában ölte meg a robbanás.

– Kérlek, Istenem, add, hogy az én Tommymnak ne legyen baja – imádkozott Mrs. Griffiths, akinek a férje hírhedt ateista volt. – Ó, kérlek, kegyelmezz Tommynak!

– És Billynek – tette hozzá Ethel, majd belesúgta Lloyd fülébe: – És apukádnak is.

Geraint vállán vitorlavászon táska lógott. Ethel rémülten találgatta, hogy hány távirat lehet még benne. A fiú ide-oda cikcakkozott az utcán. A halál angyala postássapkában.

Mire túljutott a vécén, és megérkezett a felvégre, minden utcabeli kicsődült a házakból. Az asszonyok félbehagyták, ami munkában éppen voltak. Álltak és vártak. Kijöttek Ethel szülei – papa még nem indult el dolgozni. Álltak Ótata mellett, némán és rettegve.

Geraint elindult Mrs. Llewellyn felé. Akkor hát elesett Arthur, a fia. Ethelnek eszébe jutott,

hogy Ragyásnak csúfolták. Szegény fiú, most már nem kell bánkódnia az arcbőre miatt.

Mrs. Llewellyn úgy emelte föl a kezét, mintha el akarná űzni Geraintet.

– Ne! – kiáltotta. – Ne, kérlek!

Geraint nyújtotta a táviratot.

– Én nem tehetek róla, Mrs. Llewellyn – mondta. Ő is legfeljebb ha tizenhét lehetett. – A maga címét írták rá a fronton, látja?

Mrs. Llewellyn csak nem akarta elvenni a borítékot.

– Nem – mondta. Hátat fordított Geraintnek, és a tenyerébe temette az arcát.

A fiú szája remegett.

– Tessék szíves átvenni – mondta. – Még a többit is ki kell vinnem. És még a hivatalban is van egy csomó, több száz! Most tíz óra van, nem is tudom, hogy végzek estig! Kérem szépen!

Megszólalt Mrs. Parry Price, Mrs. Llewellyn szomszédasszonya: – Majd én átveszem helyette. Nekem nincsenek fiaim.

– Nagyon szépen köszönöm, Mrs. Price – mondta Geraint. Ment tovább.

Elővett a táskájából egy másik táviratot, megnézte a címet, és elment a Griffiths ház elől.

– Ó, hála legyen Istennek! – sóhajtott Mrs. Griffiths. – Köszönöm, Istenem! Az én Tommymnak nem esett baja!

Sírva fakadt megkönnyebbülésében. Ethel áttette Lloydot a másik csípőjére, hogy átkarolhassa Mrs. Griffithset.

A fiú most Minnie Pontihoz ment oda. Minnie nem sikoltott, csak a könnyek patakzottak az arcán.

– Melyik? – kérdezte rekedten. – Joey vagy Johnny?

– Nemtom, Mrs. Ponti – válaszolta Geraint. – El kell majd olvasnia, hogy mit írnak benne.

Mrs. Ponti feltépte a borítékot.

– Nem látok – kiáltotta. Dörgölte könnyes szemét, hogy kitisztuljon a látása, aztán újra megnézte. – Giuseppe – mondta. – Meghalt az én Joeym! Ó, szegény kicsi fiam!

Mrs. Ponti majdnem az utca végén lakott. Ethel figyelte, hogy odamegy-e Geraint a Williams-házhoz. Vadul vert a szíve, Él-e Billy, vagy meghalt?

A fiú elfordult a síró Mrs. Pontitól. Átnézett a másik oldalba. Látta, hogy papa, mama és Ótata rettegő várakozással bámulják. Belenézett a zsákjába, felpillantott.

– A Wellington közben nincs több – mondta.

Ethel kis híján összeesett. Billy él!

A szüleire nézett. Mama sírt, Ótata pipára gyújtott volna, de túlságosan reszketett a keze.

Papa őt bámulta. Ethel nem olvashatott az arcában. Valamilyen indulat dolgozott benne, csak azt nem lehetett tudni, mi az.

Az apja egyet lépett feléje.

Kis lépés volt, de elegendő. A lány rohant hozzá, karjában Lloyddal. Az apja magához ölelte kettejüket.

– Billy él – mondta. – És te is.

– Ó, papa – mondta Ethel. – Ne haragudj, hogy csalódást okoztam neked!

– Nem számít – mondta az apja. – Most már semmi sem számít. – Úgy paskolgatta Ethel hátát, mint amikor az kislány korában elesett, és lehorzsolta a térdét. – No, no – mondta. – Nincs már semmi baj.

Ethel tisztában volt vele, mekkora ritkaság az aberoweni keresztényeknél egy ökumenikus szertartás. A walesiek sose vették félvállról a hitelvi különbségeket. Az egyik csoport nem volt hajlandó megünnepelni a karácsonyt, mert a Bibliában nincs bizonyíték Krisztus születésének időpontjára. A másik nem volt hajlandó szavazni a választásokon, mert Pál

apostol azt írta: „Mi mennyei polgárok vagyunk.” És egyik sem szeretett olyan mellett imádkozni, aki nem ért egyet vele.

Ám a sürgönyös szerda után rövid időre ellényegtelenedett minden efféle különbség.

Aberowen anglikán lelkésze, a nagytiszteletű Thomas Ellis-Thomas azt javasolta, hogy tartsanak közös emlékező szertartást. Miután az összes táviratot kézbesítették, kétszáztizenegyre nőtt a holtak száma, és mivel a csatát azóta sem hagyták abba, naponta érkezett egy-két újabb szomorú értesítés. A város minden utcájában elveszítettek valakit, és az egymás mellett szorongó bányászházakból úgyszólván minden másodikban gyászoltak egy közeli hozzátartozót.

A metodisták, a baptisták és a katolikusok helyeselték az anglikán lelkész javaslatát. A kisebb csoportok – a Teljes Evangéliumi Baptisták, a Jehova tanúi, a Második Eljövetel Evangéliumi Keresztényei, a Bethesda-imaház – inkább kimaradtak volna. Ethel látta az apján, ahogy tusakodik a lelkiismeretével. Ám senki sem akart kimaradni abból, ami a legnagyobb istentiszteletnek ígérkezett a város történetében, és végül mindenki csatlakozott hozzá. Aberowenben nem volt zsinagóga, de mivel a fiatal Jonathan Goldman is elesett, a város maroknyi vallásos zsidója úgy döntött, jelen lesznek a szertartáson, még ha nem is gyászolhatnak a maguk hite szerint.

Az istentiszteletet vasárnap délután fél háromkor tartották egy közparkban, a Lizsében, hivatalos nevén a Városligetben. A városi tanács ácsoltatott egy ideiglenes pulpitust a papoknak. Szép, derűs nap volt, háromezer ember jött el a szertartásra.

Ethel fürkészte a tömeget. Ott volt Perceval Jones cilinderben. Mint polgármester, most már ő képviselte a várost az Alsóházban. Továbbá tiszteletbeli parancsnoka is volt az Aberoweni Cimboráknak, és ő vezette a toborzást. Vele volt a Celtic Minerals több más igazgatója. Mintha bármi közük is lenne a hősi halottakhoz, gondolta Ethel komoran. Megjelent Merthyrbe-ment Maldwyn Morgan a feleségével, de nekik jogok volt hozzá, mert Roland fiuk is elesett.

Aztán meglátta Fitzet.

Először meg sem ismerte. Látta Bea hercegnőt, fekete ruhában és kalapban; dajka hozta utána az ifjú Aberowen vicomte-ot, aki annyi idős volt, mint Lloyd. Bea mellett egy ember jött mankón, akinek a bal lábát begipszelték, és a fél feje úgy be volt pólyálva, hogy a bal szeme ki se látszott a kötés alól. Ethel csak egy hosszú perc után jött rá, hogy ez Fitz, és felkiáltott elszörnyedésében.

– Mi az? – kérdezte mama.

– Nézd már a grófot!

– Ez ő? Nahát, szegény!

Ethel nagy szemekkel nézte. Már egyáltalán nem volt szerelmes – ahhoz Fitz túl kegyetlenül viselkedett. A látvány mégsem hagyhatta hidegen. Ő csókolta azt az arcot a kötés alatt, simogatta azt a szánalmasan megnyomorodott, szálas, izmos alakot. Fitz hiú ember volt – ez volt a legbocsánatosabb gyarlósága –, és a lány tudta, hogy a megalázottság, amelyet akkor érez, ha tükörbe néz, jobban fáj neki a sebeinél.

– Csodálom, hogy nem maradt otthon – mondta mama. – Az emberek megértették volna.

Ethel a fejét csóválta.

– Ahhoz túl büszke – mondta. – Ő vezette az embereket a halálba. El kellett jönnie.

– Te jól ismered – jegyezte meg mama olyan arccal, hogy Ethel már azon töprengett, gyanítja vajon az igazat? – De szerintem azt akarja mutatni az embereknek, hogy a felsőbb osztályok is megszenvedték.

Ethel bólintott. Mamának igaza van. Fitz fennhéjázó és önkényeskedő, paradox módon mégis éhezik rá, hogy a köznép tisztelje.

Odajött Daraboló Dai, a hentes fia.

– Nagyon örülök, hogy megint itt vagy Aberowenben – mondta. Kis ember volt, takaros

öltönyben.

– Hogy vagy, Dai? – kérdezte a lány.

– Köszönöm, nagyon jól. Holnap kezdenek vetíteni egy Új Charlie Chaplin-filmet. Szereted Chaplint?

– Nincs nekem időm moziba járni.

– Miért nem bízod a mamádra holnap este a kisfiút? Akkor eljöhetsz velem.

Dai felnyúlt Ethel szoknyája alá a cardiffi Palace moziban. Öt éve történt, de a lány látta a szemén, hogy máig nem felejtette el.

– Köszönöm, Dai, de nem – mondta határozottan.

Daraboló Dai ettől még nem adta fel.

– Most még lent dolgozom a bányában, de átveszem a boltot, mihelyt apus visszavonul.

– Tudom, hogy nagyon jól boldogulsz majd.

– Vannak férfiak, akik rá se néznének olyan lányra, akinek gyereke van – mondta Dai. – De én nem vagyok olyan.

Ez kissé lekezelően hangzott, ám Ethel nem volt hajlandó megsértődni miatta.

– Isten veled, Dai. Nagyon kedves vagy, hogy meghívtál.

Dai búsan mosolygott.

– Még mindig te vagy a legszebb lány, akit valaha láttam. – Megérintette a sapkáját, és elment.

– Mi bajod vele? – méltatlankodott mama. – Férjre van szükséged, és ő jó parti!

Csakugyan, mi a baj vele? Kissé alacsony, de azt ellensúlyozza a kedvessége. Jó kilátásai vannak, és hajlandó vállalni a más férfi gyerekét.

Ethel nem tudta, mitől olyan halálosan biztos benne, hogy nem akar elmenni vele a moziba. Még mindig azt gondolná a szíve mélyén, hogy ő túl jó Aberowenhez?

Elöl széksor állt az úri társaságnak. Fitz és Bea helyet foglalt Perceval Jones és Maldwyn Morgan mellett, aztán elkezdődött a szertartás.

Ethel nagyjából keresztény volt. Feltételezte, hogy kell lennie istennek, ám gyanította, hogy az isten józanabb, mint az apja képzeli. Papa lángoló szembenállása a hivatalos egyházakkal a lányában enyhe fanyalgássá lanyhult a szobroktól, a tömjénfüsttől és a latin nyelvtől. Londonban néha elment vasárnap délelőtt a Kálvária Evangéliumi Csarnokba, elsősorban azért, mert a lelkész szenvedélyes szocialista volt, aki megengedte, hogy Maud rendelőnek használja a templomát, és a Munkáspárt gyűléseket tartson benne.

A Lizsében persze nem volt orgona, így a puritánoknak nem kellett magukba fojtaniuk a kifogásaikat a hangszerek ellen. Ethel az apjától tudta, hogy nehézségek támadtak a körül, ki vezesse az éneket – márpedig ez a szerep ebben a városban fontosabb volt, mint hogy ki mondja el a prédikációt. Végül az Aberoweni Férfikart állították előre, és a zenei aláfestést rábízták a karnagyukra, aki semmiféle felekezethez sem tartozott.

A népszerű Händel-antifónával kezdték: „Mint pásztor a nyáját, úgy legelteti”, amelynek rafináltan indázó szólamait hibátlanul adta elő a gyülekezet. Szárnyaló tenorhangok százai zengték a parkban: „karjára gyűjti a bárányokat”, és Ethel rájött, hogy Londonban hiányzott neki ez a szívre ható muzsika.

A katolikus pap a 129-es zsoltárt, a De Profundist recitálta latinul. Kiabált, amilyen hangosan csak bírt, ám a tömeg szélén már alig hallották. Az anglikán tiszteletes a holtakért való temetési könyörgést mondta az imakönyvből. Dilys Jones, egy fiatal metodista elénekelte Charles Wesley himnuszát: „Aki legnagyobb vagy, isteni szeretet!” A baptista lelkész felolvasta a korinthusbeliekhez írott első levél tizenötödik fejezetéből a huszadik verssel kezdődő részt a fejezet végéig.

A szabadegyházakat egyetlen személynek kellett képviselnie. Papát választották.

Azzal kezdte, hogy felolvasott egy verset a rómabeliekhez írott levél nyolcadik fejezetéből: „De ha Annak a Lelke lakik bennetek, a ki feltámasztotta Jézust a halálból, ugyanaz, a ki

feltámasztotta a Krisztus Jézust a halálból, megeleveníti a ti halandó testeiteket is az ő ti bennetek lakozó Lelke által.”

Papának hatalmas hangja volt, amely végigzúgott a parkon. Ethel büszke volt rá. Ezzel a választással elismerték, hogy az ő apja az egyik legfontosabb embere a városnak, lelki és politikai vezető. Elegáns is volt. Mama a merthyri Gwyn Evans nagyáruházban vásárolt neki új fekete nyakkendőt, méghozzá selyemből.

Papa a feltámadásról és az örök életről beszélt. Ethel figyelme elkalandozott: ezt már hallotta. Ő úgy sejtette, hogy van élet a halál után, bár nem volt biztos benne. Egyébként úgyis hamarosan megtudja.

Mocorgás támadt a tömegben. Ezek szerint papa eltért a bejáratott témáktól? Ethel fölfigyelt, és ezt hallotta:

– Mikor ez az ország a háború mellett döntött, remélem, hogy a parlament összes képviselője őszintén és áhítatosan megvizsgálta a lelkiismeretét, majd pedig útmutatásért fohászkodott az Úrhoz. De ki juttatta ezeket az embereket a parlamentbe?

Átmegy politikába, gondolta Ethel. Bravó, papa! Ez majd letörli az önelégültséget a tiszteletes arcáról!

– Ebben az országban elvileg minden férfi alkalmas a katonai szolgálatra. De nem minden férfi dönthet arról, hogy legyen-e háború! Helyeslő kiáltások harsantak a tömegben.

– A választójogi törvény kizárja a szavazásból az ország férfilakosságának több mint felét!

– És az összes nőt – mondta hangosan Ethel.

Mama lepisszegte.

– Csitt legyen már! Papád prédikál, nem te!

– Kétszáznál több aberoweni férfit öltek meg július első napján ott, a Somme folyó partjain. Azt hallottam, hogy a teljes brit veszteség meghaladja az ötvenezer főt!

A sokaság felhördült az iszonyattól. Kevesen ismerték ezt a számot. Papa Etheltől tudta. Maud a hadügyminisztériumi barátaitól hallotta.

– Ötvenezer áldozat, akik közül húszezer a halott – folytatta papa. – És az ütközet folytatódik! Napról napra többen lesznek a legyilkolt fiatalok! – Tiltakozás hallatszott a tömegből, de ezt nagyrészt elfojtotta a helyeslő ordítás. Papa fölemelte a kezét, csendet kért. – Nem mondom meg, ki a hibás ezért. Én csak ennyit mondok: az ilyen mészárlásra nincsen mentség, amikor az emberektől megtagadják a jogot, hogy eldönthessék, akarnak-e háborút!

A tiszteletes előrelépett, hogy félbeszakítsa papát, míg Perceval Jones sikertelenül próbált felkapaszkodni a dobogóra.

De papa már úgyis majdnem végzett:

– Ha még egyszer arra kérnek, hogy menjünk háborúba, az csak az egész nép egyetértésével történhet!

– A nőkével éppúgy, mint a férfiakéval – kiáltotta Ethel, ám a hangja beleveszett a bányászok helyeslő éljenzésébe.

Most már több tiltakozó is állt papa előtt, ám az ő hangja túlharsogta a háborgást:

– Soha többé nem háborúzunk azért, mert egy kisebbség azt parancsolja – dörögte. – Soha! Soha! Soha!

Leült. Az ováció olyan volt, mint az égzengés.

Tizenkilencedik fejezet

1916. július–október

Kovel vasúti csomópont a régi osztrák–magyar határ közelében van, Oroszországnak azon a részén, amely valaha Lengyelország volt. Az orosz hadsereget a várostól húsz kilométerre vonták össze, a Sztohod folyó partján. Mocsaras terep volt, sok száz négyzetkilométerre

kiterjedő zsombékos, amelyben gyalogösvények kígyóztak. Grigorij talált egy szárazabb foltot, és parancsot adott a szakaszának, hogy táborozzanak le. Sátruk nem volt: Azov őrnagy az összes sátrat eladta három hónapja egy pinszki ruhagyárnak. Azt mondta, hogy nyáron nem kell sátor a katonának, télre pedig úgyis halottak lesznek mind.

Valamilyen csoda folytán Grigorij még mindig élt. Őrmesterré lépett elő, barátja, Iszaak tizedessé. Azokból a kevesekből, akik még megmaradtak az 1914-es újoncok közül, többnyire tisztesek lettek. Grigorij zászlóalját megtizedelték, átvezényelték, megerősítették, majd ismét megtizedelték. Küldték őket mindenfelé, csak haza nem.

Grigorij sok embert ölt meg az elmúlt két évben puskával, szuronnyal vagy kézigránáttal, zömüket olyan közelről, hogy láthatta, amint meghalnak. Néhány bajtársa rosszakat álmodott az ilyenektől, főleg a tanultabbak, de ő nem. Beleszületett a falu durvaságába, árva gyerek létére életben maradt a szentpétervári utcákon: neki nem lett lidércnyomása az erőszaktól.

Őt a tisztek butasága, lelketlensége és romlottsága rendítette meg. Attól lett forradalmár, hogy közelről láthatta az uralkodó osztályt, és mellette harcolhatott.

Életben kell maradnia. Nincs más, aki gondot viseljen Katyerinára.

Rendszeresen írt a lánynak, és olykor kapott is takaros, iskolás betűkkel írott válaszokat, amelyekben sok hiba és áthúzás volt. Mindegyiket eltette, szép rendesen összekötve tartotta őket a zsákjában. Ha hosszabb időszak telt el úgy, hogy nem kapott levelet, újra elolvasta a régieket.

Az első levélben Katyerina közölte, hogy fiút szült, Vlagyimirt, akit. Vologyának becéznek, és most már másfél éves. Lev fia. Hogy szerette volna látni Grigorij! Tisztán emlékezett, milyen volt az öccse kisbabának. Örökölte vajon Vlagyimir az apja elbűvölő, fogatlan mosolyát? Bár mostanára nyilván már van foga, jár is, és az első szavakat mondja. Szerette volna, ha a kisfiú megtanulja azt mondani: „Griska bácsi”.

Sűrűn gondolt arra az éjszakára, amelyen Katyerina odajött az ágyához. Ábrándjaiban néha megváltoztatta az események menetét, vagyis nem dobta ki az ágyból, hanem átölelte, megcsókolta duzzadt száját, szeretkezett vele. De ha felocsúdott, rögtön eszébe jutott, hogy Katyerina szíve az öccséé.

Semmit sem tudott Levről, aki több mint két éve ment el. Attól félt, hogy valami szörnyű baj történt vele Amerikában. Levet a gyarlóságai gyakran belevitték meleg helyzetekbe, bár valahogy mindig sikerült kisiklania a kutyaszorítóból. Minden hibája onnan van, ahogyan nevelkedett: egyik napról a másikra éltek, nem ismerhette az igazi fegyelmet, és csak a bátyja volt mellette mint gyatra szülőpótlék. Grigorijt bántotta, hogy nem nyújtott jobb teljesítményt, de hát ő is csak kamasz volt még akkor.

Mindebből az következett, hogy Katyerinának és a babának ő volt az egyetlen támasza. Fogcsikorgató elszántsággal életben akart maradni, dacolva az orosz hadseregben tomboló zűrzavarral és tehetségtelenséggel, hogy egy napon hazatérhessen Katyerinához és Vlagyimirhoz.

Ennek a zónának a parancsnoka Bruszilov tábornok volt, egy hivatásos katona, nem olyan, mint az a sok tábornok, akik udvaroncból rukkoltak elő. Bruszilov parancsnoksága alatt az oroszok előretörtek júniusban, fejvesztett menekülésre kényszerítve a Monarchia csapatait. Grigorij és emberei keményen harcoltak, ha valamennyire is értelmes parancsot kaptak. Egyébként minden energiájukat arra fordították, hogy kimaradjanak a tűzvonalból. Grigorij jól megtanulta, hogy kell ezt csinálni, amivel elnyerte szakaszának hűségét.

Júliusban az orosz előrenyomulás lelassult; mint mindig, most is az utánpótlás hiánya miatt. De mostanra megérkezett erősítésnek a gárdahadtest. A gárda elitcsapat volt, amelyet a legszálasabb, legdélcegebb orosz katonákból válogattak össze. A többiektől eltérően nekik szép, sötétzöld, aranysújtásos egyenruhájuk és új csizmájuk volt. Csakhogy silány parancsnok vezette őket, Bezobrazov tábornok, egy újabb udvaronc. Grigorij sejtette, hogy Bezobrazov nem veszi be Kovelt, akármilyen sudárak is a gárdisták.

Hajnalban Azov őrnagy meghozta a parancsokat. Azov magas, testes ember volt, feszült rajta az egyenruha, és a szeme szokás szerint már ilyen korán reggel is vérben úszott. Kirillov hadnagy kísérte. A hadnagy magához rendelte az őrmestereket, akikkel Azov közölte, hogy gázoljanak át a folyón, és haladjanak tovább a mocsári ösvényeken nyugati irányba. Az osztrákok a mocsárban állították fel az ütegeiket, bár nem ásták be magukat, mert ahhoz túl vizenyős volt a talaj.

Grigorij érezte, hogy itt katasztrófa készülődik. Az osztrákok lesben lapulva várnak rájuk a fedezékben, olyan harcállásokban, amelyeket módjukban állt gondosan kiválasztani. Az oroszok összetömörülnek az ösvényeken, és nem tudnak gyorsan mozogni az ingoványos talajon. Lemészárolják őket.

Ráadásul kevés a lőszerük.

– Nagyságos uram, lőszerre van szükségünk – mondta.

Azov ahhoz képest, hogy kövér volt, igen gyorsan mozgott. Öklével minden előzetes figyelmeztetés nélkül szájon vágta az őrmestert. Égő fájdalom hasított Grigorij ajkába. Hanyatt esett.

– Ez majd befogja a pofád egy darabig – mondta Azov. – Majd akkor kaptok lőszert, ha a tisztjeitek úgy látják, hogy szükségetek van rá. többiekhez fordult. – Sorakozzatok fel, és induljatok, ha meghalljátok a jelzést!

Grigorij feltápászkodott. Vérízű volt a szája. Óvatosan megtapogatta az arcát, és megállapította, hogy kitört az egyik metszőfoga. Átkozta magát az óvatlanságáért, amiért egy szórakozott pillanatban túl közel állt egy tiszthez. Több esze lehetett volna: a tisztek a legkisebb provokációra ütöttek. Még szerencse, hogy Azovnál nem volt puska, különben annak a tusával csapott volna bele az arcába.

Összehívta a szakaszát, és nagyjából vonalba állította őket. Az volt a terve, hogy lemarad, és másokat enged előre, ám csalódására Azov korán elindította a századát, és Grigorij szakasza az élbolyba került.

Valami mást kell kigondolnia.

Belegázolt a folyóba, harminc katonája követte. A víz hideg volt, ám melegen sütött a nap, így az emberek nem nagyon bánták, ha vizesek lesznek. Grigorij lassan mozgott, emberei szintúgy. Az őrmester mögött maradtak, várták, mit akar tenni.

A Sztohod széles, sekély folyó volt. Úgy értek át a túlsó partra, hogy csak combig lettek vizesek. Grigorij elégedetten látta, hogy a buzgóbbak már meg is előzték őket.

Mihelyt elérték a mocsári keskeny ösvényt, Grigorij szakaszának ugyanolyan ütemben kellett haladnia, mint a többieknek, így nem valósíthatta meg a tervét, hogy lemarad. Kezdett aggódni. Nem akarta, hogy az emberei itt legyenek a tömegben, amikor az osztrákok tüzet nyitnak.

Úgy egy kilométerrel odébb az ösvény ismét összeszűkült, és az iram lelassult, mert az élen haladó emberek libasorba kényszerültek. Grigorij meglátta a lehetőséget. Úgy lépett le az ösvényről a vizenyős sárba, mintha nem győzné türelemmel, hogy hátráltatják. Emberei gyorsan követték. A mögöttük haladó szakasz a helyükbe lépett, a rés bezárult.

A víz Grigorij melléig ért, a sár ragadt. Nagyon lassan lehetett haladni a mocsárban, és – ahogy Grigorij várta – a szakasz lemaradt.

Kirillov hadnagy meglátta, mi történt, és dühösen rájuk ordított:

– Hé, ti ott! Vissza az ösvényre!

– Igenis, méltóságos Úr – kiáltott vissza Grigorij, de még távolabb vezette az embereit, mintha szilárdabb talajt keresne.

A hadnagy káromkodott, de felhagyott a próbálkozással.

Grigorij ugyanolyan figyelmesen fürkészte a terepet, mint akármelyik tiszt, csak más céllal. Azok a Monarchia seregét keresték; ő olyan helyet, ahol elbújhatnak.

Baktatott előre, és hagyta, hogy százszám előzzék meg őket a katonák. A gárdisták olyan

büszkék magukra, gondolta, hát akkor harcoljanak ők.

Délelőtt meghallotta elölről az első lövéseket. Az elővéd megtámadta az ellenséget. Ideje fedezéket keresni.

Egy alacsony halomhoz ért, ahol szárazabb volt a talaj. Azov őrnagy századának többi része már nem is látszott. A halom tetején Grigorij elordította magát:

– Fedezékbe! Ellenséges lövegállás elöl balra!

Nem volt semmiféle ellenséges lövegállás, amit az emberei tudtak is, de azért hasra vágták magukat a bokrok és a fák mögött, és lefelé céloztak a lejtőn. Grigorij próbaképpen beleengedett egy golyót a tőlük ötszáz méternyire lévő bokorcsoportba, hátha szerencsétlen módon olyan helyet választott, ahol csakugyan vannak osztrákok, de senki sem lőtt vissza.

Addig biztonságban vannak, gondolta Grigorij elégedetten, amíg itt maradnak. Idővel két dolog történhet. A legvalószínűbb, hogy pár óra múlva az ellenség elől menekülő orosz katonák a sebesültjeiket cipelve botladoznak visszafelé a mocsárban. Ebben az esetben szakasza csatlakozik a visszavonulókhoz. Vagy pedig estefelé Grigorij levonja a következtetést, hogy az oroszok megnyerték a csatát, és előrevezeti szakaszát, hogy részt vegyenek a győzelem ünneplésében.

Az egyetlen probléma az volt, hogy az embereket rá kellett venni, őrizzék meg a látszatot, hogy csatározásba keveredtek az osztrákokkal. Unalmas volt órákig hasalni a földön, és úgy mereszteni a szemüket, mintha ellenséges csapatokat keresnének. Az emberek hajlottak rá, hogy nekiálljanak enni, inni, dohányozni, kártyázni vagy szunyókálni, ami lerontotta az illúziót.

De mielőtt kényelembe helyezhették volna magukat, Grigorijtól jobbra úgy kétszáz méternyire felbukkant Kirillov hadnagy egy tavacska túlsó partján. Grigorij felnyögött: ez tönkretehet mindent.

– Ti meg mit csináltok? – ordította Kirillov.

– Lapulunk, kegyelmes uram! – ordított vissza Grigorij.

Amikor Iszaak kilőtte a puskáját a levegőbe, Grigorij lebukott. Kirillov is lebukott, aztán elvonult arrafelé, amerről jött.

Iszaak vigyorgott.

– Mindig bejön!

Grigorij ebben nem volt annyira biztos. Kirillov nem tűnt elégedettnek, inkább bosszús képet vágott, mint aki sejti, hogy falhoz állítják, de nem tudja, mit tehetne ellene.

Grigorij figyelte a valahol elöl zajló csata dörgését, zaját, robaját. Úgy számította, hogy nagyjából egy kilométerre lehet tőlük, és semerre sem mozdul.

A nap magasabbra hágott az égen, megszárította vizes ruháját. Kezdett megéhezni. Elővett a kenyérzsákjából egy darab cvibakot, azt majszolta vigyázva, hogy ne harapjon rá a fájós ínyével, ahonnan Azov kiverte a fogát.

Miután a nap felszívta a párát, alacsonyan szálló német repülőgépeket pillantott meg elöl, úgy egy kilométerre. A hangból ítélve géppuskával lőtték a lenti csapatokat. A keskeny ösvényeken összezsúfolódott vagy a sárban lábaló gárdisták félelmetesen könnyű célpontot kínálhattak. Grigorij kétszeresen örült, hogy ő és az emberei nincsenek ott.

Valamikor a délután közepén mintha közeledett volna a csatazaj. Az oroszokat visszaszorították. Grigorij hamarosan parancsot akart adni embereinek, hogy csatlakozzanak a menekülőkhöz, de most még korai. Nem akart feltűnést. Lassan visszavonulni majdnem olyan fontos, mint lassan előrenyomulni.

Tőle jobbra és balra emberek tűntek fel: a folyó felé tocsogtak a dágványban, néhányuk szemmel láthatóan megsebesült. A visszavonulás elkezdődött, de még nem menekült az egész hadsereg.

Valahol a közelben ló nyerített. A ló, az tisztet jelent. Grigorij azonnal rálőtt a légből kapott osztrákokra. Emberei követték példáját, a puskák szaggatottan ropogtak. Utána

Grigorij körülnézett, és meglátta Azov őrnagyot, aki nagy, szürke vadászlován caplatott a sárban. A visszavonuló katonákkal ordítozott, azt parancsolta nekik, hogy azonnal térjenek vissza a harctérre. A katonák addig vitatkoztak vele, amíg Azov elő nem húzta és rájuk nem szegezte a pisztolyát, egy Nagant-revolvert. Grigorijnak az az ide egyáltalán nem illő gondolata támadt, hogy ugyanilyen volt Levnek is. A katonák megfordultak, és kelletlenül baktatni kezdtek arrafelé, ahonnan jöttek.

Azov visszalökte a tokba a pisztolyt, és odaügetett Grigorijékhoz. – Mit csináltok itt, ti marhák? – kérdezte.

Grigorij tovább hasalt a földön; épp csak elfordult, és látványos sietséggel betárazta utolsó öt lőszerét.

– Abban a facsoportban ott elöl ellenséges lövegállás van, nagyságos uram – magyarázta. – Jobb lenne, ha nagyságod leszállna a lóról, mert megláthatják.

Azov nem szállt le.

– No és ti mit csináltok itt? Előlük bujkáltok?

– Kirillov hadnagy kegyelmes úr azt parancsolta, hogy szedjük le őket. Őrjáratot küldtem ki, hogy kapják oldalba őket, miközben mi fedező tüzet adunk.

Azov nem volt ennyire ostoba.

– Nem látom, hogy visszalőnének.

– Mert lekötjük őket.

Az őrnagy a fejét rázta.

– Visszavonultak, már ha ott voltak egyáltalán.

– Nem gondolnám, nagyságos uram. Csak egy perce, hogy pergőtüzet zúdítottak ránk.

– Nincs ott senki. Tüzet szüntess! – csattant fel Azov. – Emberek, tüzet szüntess!

Grigorij emberei abbahagyták a lövöldözést, és felnéztek az őrnagyra.

– Amikor jelt adok, támadás! – mondta Azov. Előhúzta a pisztolyát.

Grigorij nem tudta, mit csináljon. Egyértelmű, hogy a csata azzal a katasztrófával végződött, amit ő előre látott. Miután egész nap elkerülte a csatát, nem akart életeket kockáztatni, most kellene harcba szállniuk, amikor úgyis mindennek vége. Csakhogy egy tiszttel szembeszegülni veszélyes.

Abban a pillanatban egy csoport katona rontott ki a fák közül, amelyeket Grigorij kinevezett ellenséges lövegállásnak. Grigorij szeme tágra nyílt a megdöbbenéstől. Ám mihelyt tisztán látta az egyenruhájukat, rögtön megállapíthatta, hogy ezek nem osztrákok, hanem visszavonuló oroszok.

De Azov ettől nem gondolta meg magát.

– Hiszen ezek gyáva dezertőrök! – rikácsolta. – Támadjátok meg őket! – Azzal rálőtt a közeledő oroszokra.

A szakasz elhűlt. A tisztek gyakran fenyegetőztek azzal, hogy lelövik azokat a katonákat, akik nem mulattak túlzott kedvet a harchoz, ám Grigorij embereinek még sose parancsoltak olyat, hogy az övéikre támadjanak. Az őrmesterüket nézték, hogy mit szól ehhez.

Azov rászögezte a pisztolyát Grigorijra.

– Támadás! – rikácsolta. – Lőjétek le azokat az árulókat!

Grigorij döntött.

– Na jó, emberek – kiáltotta. Feltápászkodott, háttal a közeledő oroszoknak, és felemelte a puskáját. – Hallottátok, mit mondott az őrnagy úr! – Ívben meglendítette a fegyvert, mintha el akarna fordulni, aztán rászögezte a puskát Azovra.

Ha már oroszokra kell lőnie, inkább egy tisztet öl meg, mint egy közkatonát !

Azov csak bámult rá dermedten egy pillanatig, és abban a másodpercben Grigorij meghúzta a ravaszt.

Az első lövés Azov lovát találta. Az állat megtántorodott. Ez mentette meg Grigorij életét, mert Azov is rálőtt, ám az állat hirtelen mozdulata miatt mellé ment a golyó. Grigorij gépiesen

felhúzta a závárt, és ismét lőtt.

Elhibázta. Grigorij káromkodott. Most már nagy bajban volt. De az őrnagy is!

A lovával küzdő Azov nem tudott célozni. Grigorij követte az őrnagy szögletes mozdulatait a puskája irányzékával, harmadszor is lőtt, és mellbe találta. Az őrnagy lassan lecsúszott a lováról. Grigorij tágra nyílt szemmel nézte. Vad elégedettség töltötte el, amikor a súlyos test belezuhant egy sáros tócsába.

A ló bizonytalanul arrébb tántorgott. Váratlanul leült, mint egy kutya.

Grigorij odament Azovhoz. Az őrnagy hanyatt feküdt a sárban, és az eget nézte. Nem mozdult, de még élt, melle jobb oldalából folyt a vér. Grigorij körülnézett. A visszavonuló katonák még mindig túlságosan messze voltak ahhoz, hogy tisztán láthassák, mi történik itt. Az emberei feltétlenül megbízhatók voltak; sokszor megmentette az életüket. Rányomta puskája csövét Azov homlokára.

– Ezt mindazokért a jó oroszokért, akiket megöltél, te gyilkos eb! – sziszegte. Eltorzult arccal vicsorított. – És a metszőfogamért – tette hozzá, és meghúzta a ravaszt.

Az őrnagy elernyedt. Lélegzése abbamaradt.

Grigorij az embereire nézett.

– Sajnos, az őrnagy elesett az ellenséges tűzben – mondta. – Visszavonulás!

Katonái hurráztak, aztán futásnak eredtek.

Grigorij odament a lóhoz. A szürke igyekezett felállni, de Grigorij látta, hogy eltört az egyik lába. Az állat füléhez nyomta a puskát, és kilőtte az utolsó golyót. A ló az oldalára dőlt, és mozdulatlanul elnyúlt.

Grigorij jobban sajnálta a lovat, mint Azov őrnagyot.

Futott a visszavonuló katonái után.

Miután a Bruszilov-offenzíva lelassult, majd megtorpant, Grigorijt átvezényelték a fővárosba, amelyet mostanában kereszteltek át Szentpétervárról Petrográdra. Úgy látszik, harcedzett katonákra volt szükség, hogy megvédjék a cári családot és a minisztereket a dühös polgároktól. A zászlóalj maradványát összevonták az elit 1. géppuskás ezreddel, és Grigorij beköltözött az ő laktanyájukba a Szampszonyevszkij sugárúton, a bérkaszárnyákból és üzemekből álló viborgi iparnegyedben. A géppuskásoknak jó koszt és kvártély járt abból a megfontolásból, hogy ha kellően jól érzik magukat, megvédik a gyűlölt rezsimet.

Grigorij örült, hogy visszajöhetett, mégis félt találkozni Katyerinával. Kimondhatatlanul szerette volna látni a lányt, hallani a hangját, a karjára ültetni a babáját, az ő unokaöccsét. Ám ugyanakkor szenvedélyesen vágyott rá, és ettől szorongott. Katyerina a felesége, de ez csak formaság, a lány az öccsét választotta, a gyermekének Lev az apja. Grigorijnak nincs joga szeretni egy ilyen asszonyt.

Még azzal a gondolattal is eljátszadozott, hogy nem értesíti a lányt a hazatéréséről. Egy több mint kétmilliós városban jó esély van rá, hogy sose futnak össze. Ám ez elviselhetetlen lett volna.

Az első napon nem engedték ki a kaszárnyából. Ez keserű csalódás volt, hogy nem mehet Katyerinához. Viszont este ő és Iszaak kapcsolatba léptek a kaszárnya más bolsevikjaival, és Grigorij vállalta, hogy beindít egy vitakört.

Másnap délelőtt az ő szakaszának is csatlakoznia kellett ahhoz az osztaghoz, amely őrséget adott Grigorij hajdani urának, Andrej hercegnek a palotájánál, mert ott éppen bankettet tartottak. A herceg egy rózsaszín-sárga palotában lakott a Néva folyó mellett, az Angol rakparton. Délben a katonák felsorakoztak a lépcsőn. Alacsonyan járó esőfelhők borították sötétségbe a várost, de a palota minden ablaka fényesen ragyogott. Az ablakok mögött, amelyeket úgy kereteztek a bársonyfüggönyök, mint megannyi színpadot, makulátlan formaruhát viselő szobalányok és inasok futkostak borospalackokkal, tányérokra tett finomságokkal, ezüsttálcán feltornyozott gyümölcsökkel. Az előcsarnokban kamarazenekar

játszott, kihallatszottak egy szimfonietta dallamai. A nagy, fényes automobilok odaálltak a lépcső aljához, inasok siettek kinyitni a kocsik ajtaját, hogy kiszállhassanak a vendégek: a fekete felöltős, cilinderes férfiak, a szőrmékbe burkolt nők. A rakpart másik oldalán kisebb tömeg verődött össze bámészkodni.

Ismerős jelenet volt, valamiben mégis más. Ahányszor kiszállt valaki az autójából, a tömeg pfujolt és fütyült. Régen a rendőrség egy perc alatt szétgumibotozta volna a söpredéket. Most nem volt rendőrség: a vendégek a tőlük telhető legnagyobb fürgeséggel iszkoltak fölfelé a lépcsőn, és úgy menekültek be a pompás kapun, mintha félnének huzamosabb ideig a szabad ég alatt tartózkodni.

Grigorij szerint az ácsorgók teljes joggal fütyülték ki a nemességet, amely olyan förtelmesen elkontárkodta a háborút. Ha netán zavargás törne ki, ő alighanem a sokaság pártjára áll. Mindenesetre nem óhajtott közéjük lőni, és úgy gondolta, hogy sok katona érez ugyanígy.

Ilyen időkben hogy képesek pazarló lakomákat csapni az arisztokraták?

Fél Oroszország éhezik, még a fronton is csökkentett fejadagokat kapnak a katonák. Az ilyenek, mint ez az Andrej, megérdemlik, hogy az ágyukban gyilkolják le őket! Ha meglátnám, gondolta Grigorij, úgy kellene visszafognom magamat, nehogy agyonlőjem, mint Azov őrnagyot.

Nem történt incidens, nem jött több automobil; az emberek unatkoztak, elszállingóztak. Grigorij az egész délutánt azzal töltötte, hogy az arra járó nők arcát fürkészte, mert mindennek ellenére abban reménykedett, hogy meglátja Katyerinát. Már sötétedett, mire a vendégek elhagyták a palotát, az idő is lehűlt, senki sem akart az utcán ácsorogni, úgyhogy nem volt több pfujolás.

Bankett után a katonákat odahívták a hátsó ajtóhoz, hogy egyék meg a maradékot, amit a személyzet meghagyott: diribdarab halat és húsokat, hideg zöldséget, megkezdett zsemlét, almát, körtét. Az egészet odaborították egy kecskelábú asztalra, gusztustalan katyvaszban: a halpástétom rákenődött a sonkaszeletekre, a gyümölcsök pecsenyelében úsztak, a kenyérre ráhamuztak. De hát ők ennél rosszabbat ettek a lövészárokban, különben is sok idő telt el a zabkásából és sózott tőkehalból álló reggeli óta, úgyhogy befaltak mindent.

Grigorij egyszer sem látta Andrej herceg gyűlölt arcát. Talán jobb is volt így.

Miután visszamasíroztak a kaszárnyába és leadták a fegyvereiket, kimenőt kaptak estére. Grigorij ujjongott: itt a lehetőség, hogy meglátogassa Katyerinát! Odament a laktanya konyhájának a hátsó ajtajához, és kisírt magának némi kenyeret és húst, hogy elvihesse a lánynak: egy őrmesternek vannak előjogai. Aztán kifényesítette a csizmáját, és elindult.

Viborg, ahol a laktanya volt, Petrográd északkeleti részén terült el: Katyerina épp a rézsútosan átellenes narvai kerületben lakott, feltéve persze, hogy nem költözött el a Putyilov közelében lévő régi szobájából.

Grigorij dél felé indult a Szampszonyevszkij sugárúton. A Lityejnyij hídon megérkezett a város központjába. Néhány flancos bolt még mindig nyitva tartott, kirakataik ragyogtak a villanyfényben, ám sokuk bezárt. A közönségesebb üzletekben nem sok mindent lehetett kapni. Egy pékség kirakatában egyetlen kalács volt, mellette kézzel írt tábla: „Kenyér csak holnap".

A széles Nyevszkij proszpekten eszébe jutott, hogy erre jött az anyjával is azon a végzetes 1905-ös napon, mikor a cár katonái a szeme láttára lőtték le anyácskát. Most ő is a cár katonája. Csakhogy ő nem fog nőkre és gyerekekre lőni. Ha a cár most próbálkozna ezzel, nagyon másfajta zavargás lenne belőle.

Meglátott tíz-tizenkét rossz képű fiatalembert. Fekete kabátot, fekete sapkát viseltek, és egy képet vittek. A kép Miklós cárt ábrázolta ifjúkorában, amikor még dús, vörhenyes szakálla volt, és nem kopott ki a homlokán a sötét haja. Az egyik elordította magát:

– Éljen a cár! – mire mind megálltak, és levették a sapkájukat. Több járókelő is

megemelte a kalapját.

Grigorij találkozott már hasonló bandákkal. Feketeszázaknak hívták őket, az Orosz Népi Szövetséghez tartozott ez a szélsőjobbos csoport, amely vissza akart térni az aranykorba, ahol a cár volt népének atyja, és Oroszországban nem voltak sem liberálisok, sem szocialisták, sem zsidók. Újságjaikat a kormány pénzelte, röplapjaikat rendőrkapitányságok alagsorában nyomták. Ezt az információt a bolsevikok kapták rendőrségi kapcsolataiktól.

Grigorij egyetlen megvető pillantásra méltatta őket, és már el is ment mellettük, amikor az egyik megszólította:

– Hé, te! Miért nem veszed le a sapkádat?

Grigorij ment tovább, nem válaszolt, de egy másik bandatag megragadta a karját.

– Mi vagy te? Zsidó? – kérdezte ez a második. – Le a sapkával!

– Úgy nyúlj hozzám még egyszer, hogy letépem a fejedet, te nagypofájú takonypóc – mondta Grigorij halkan.

Az ifjú visszahőkölt, aztán Grigorij orra alá dugott egy röplapot.

– Olvasd csak ezt el, barátom – mondta. – Ez megmagyarázza, hogy árulnak el benneteket, katonákat a zsidók.

– Tágulj az utamból, különben feldugom a seggedbe a hülye röplapodat! – mondta Grigorij.

Az ifjú segítséget kérve sandított a cimboráira, de azok éppen akkor kezdtek el ütlegelni egy szőrmekucsmás, középkorú embert. Grigorij otthagyta őket.

Ahogy elhaladt egy bedeszkázott üzlet ajtaja előtt, megszólította egy nő:

– Hé, nagyfiú! Egy rubelért megkaphatsz!

Szabvány prostituált szöveg volt, de olyan pallérozott hangon, hogy Grigorij meglepődött. Egy pillantást vetett a nőre. Hosszú kabátot viselt. Amikor a férfi odanézett, szétnyitotta a kabátját, megmutatta, hogy a hideg ellenére sem visel alatta semmit. A harmincas éveiben járt, nagy melle volt és gömbölyű hasa.

Grigorijban felágaskodott a gerjedelem. Évek óta nem volt nővel. A lövészárkokba csak undorító, mocskos és beteg prostituáltak jutottak. Ám ezt a nőt meg tudta volna ölelni.

A nő összecsukta a kabátját.

– Igen, vagy nem?

– Nincs pénzem – felelte Grigorij.

– Mi van abban a csomagban?

A nő a zsákja felé biccentett.

– Egy kis étel.

– Megcsinállak egy vekni kenyérért – mondta a nő. – A gyerekeim éheznek.

Grigorij azokra a gömbölyded emlőkre gondolt.

– Hol?

– A bolt hátsó szobájában.

Legalább nem leszek megveszve a kielégületlenségtől, mire találkozom Katyerinával, gondolta Grigorij.

– Jó.

A nő beengedte a boltba a férfit, aztán becsukta az ajtót, és rátolta a reteszt. Átmentek az üres üzleten egy másik helyiségbe. Grigorij látta az utcai lámpa tompa fényében, hogy pokróccal letakart matrac van a padlón.

A nő szembefordult vele, és ismét kitárta a kabátját. Grigorij rámeredt ágyékának sötét bozontjára. A nő nyújtotta a kezét.

– Előbb kérem a kenyeret, őrmester.

Grigorij nagy vekni fekete kenyeret húzott elő a zsákjából, és odaadta a nőnek.

– Mindjárt jövök – mondta az.

Felszaladt egy lépcsőn, és benyitott egy ajtón. Grigorij gyerekhangot hallott. Aztán egy

férfi köhécselt: mélyről felszakadó, száraz köhögés volt. Pár percig halk neszezés, fojtott hangok hallatszottak, végül csukódott az ajtó. A nő lejött a lépcsőn.

Levetette a kabátot, hanyatt feküdt a matracon, és széttette a lábát. Grigorij melléfeküdt, és átkarolta. A nőnek vonzó, értelmes arca volt, még így is, hogy barázdákkal szántotta fel a szükség.

– Hmm, de jó erős vagy!

Grigorij megsimogatta selymes bőrét, de minden vágy kihunyt benne. Túl szánalmas volt a jelenet: az üres bolt, a beteg férj, az éhes gyerekek és az asszony mímelt kacérsága.

A nő kigombolta a nadrágját, és megragadta ernyedt hímvesszőjét.

– Akarod, hogy szopjalak?

– Nem. – Grigorij felült, visszaadta a nőnek a kabátját. – Vedd ezt föl.

– A kenyeret nem kaphatod vissza – mondta riadtan a nő. – Félig már megették.

Grigorij a fejét rázta.

– Mi történt veletek?

A nő fölvette a kabátot, begombolta.

– Nincs véletlenül egy cigarettád?

Grigorij adott egyet neki, és maga is rágyújtott.

A nő kifújta a füstöt.

– Cipőboltunk volt, jó minőségű cipőket árultunk méltányos áron a középosztálynak. A férjem ügyes üzletember: jól éltünk. Csakhogy ebben a városban, a nemességet leszámítva, két éve már senki sem vásárol új cipőt – mondta keserűen.

– Nem foghattatok volna bele valami másba?

– De igen. – A szeme lángolt a haragtól. – Nem fogadtuk mi ölbe tett kézzel a balsorsot! A férjem kitalálta, hogy jó bakancsokkal tudná ellátni a katonákat, feleannyiért, mint amennyit a hadsereg fizet értük. Az összes kisüzem, amely szállított a boltunknak, kezét-lábát törte a megrendelésekért! A férjem elment a hadiipari bizottmányhoz.

– Az mi?

– Jó ideje nem jártál már erre, ugye, őrmester? Manapság mindent a független bizottságok intéznek, a kormány túl tehetségtelen, hogy bármit is csináljon. A hadsereget a hadiipari bizottmány látja el, illetve látta el, amíg Polivanov volt a hadügyminiszter.

– Mi ütött ki balul?

– Megkaptuk a megrendelést. A férjem az összes megtakarított pénzünket ráköltötte a cipészek kifizetésére, csakhogy ekkor a cár elcsapta Polivanovot.

Miért?

– Polivanov megengedte, hogy a munkásság választott képviselői is benne legyenek a bizottmányban, mire a cárné kitalálta, hogy a minisztere csakis forradalmár lehet. Na szóval, a megrendelést visszavonták, mi pedig tönkrementünk.

Grigorij utálattal csóválta a fejét.

– És én még azt hittem a fronton, hogy csak a parancsnokok eszementek!

– Próbálkoztunk mással is. A férjem hajlandó lett volna minden munkára: pincérkedni, villamost vezetni, utat javítani, de sehol sincs felvétel. Aztán belebetegedett a gondokba és az éhezésbe.

– Szóval most ezt csinálod.

– Nem vagyok valami jó. De azért vannak férfiak, akik kedvesek, mint te, Mások... – Megborzongott, elfordította a tekintetét. Grigorij elszívta a cigarettáját, és felkelt.

– Isten áldjon. Nem fogom megkérdezni a nevedet.

A nő is feltápászkodott.

– Neked köszönhetem, hogy a családom még él. – Elcsuklott a hangja. És hogy holnapig nem kell kimennem az utcára.

Lábujjhegyre állt, könnyedén szájon csókolta a férfit.

– Köszönöm, őrmester.

Grigorij kiment.

Kint még hidegebb volt. Szaporázta a lépést a narvai utcákon, és ahogy távolodott a boltosnétól, ismét felébredt a vágya. Most már sajnálkozva gondolt az asszony lágy húsára.

Az is eszébe jutott, hogy hozzá hasonlóan Katyerinának is lehetnek igényei. Két év nagy idő szerelem nélkül egy fiatal nőnek, és Katyerina még csak huszonhárom éves. Kevés oka volt hűnek maradni akár Levhez, akár Grigorijhoz. A legtöbb férfi menekül az olyan nőtől, akinek kisbabája van, viszont Katyerina nagyon szép, vagy legalábbis az volt két éve. Talán ma este sincsen egyedül. Az rettenetes volna.

Megérkezett régi házához a vasút mellett. Képzelődne, vagy valóban kopottabb az utca, mint két éve? Mintha ez alatt az idő alatt semmit sem festettek volna át, és nem javítottak volna meg. És mintha nem is takarítottak volna. Felfigyelt rá, hogy sor áll a sarki pékség előtt, holott a bolt be van zárva.

Még mindig megvolt a kulcsa. Belépett a házba.

Félve ment föl a lépcsőn. Nem akarta férfival találni Katyerinát. Most már bánta, hogy nem üzent előbb, akkor a lány megszervezhette volna, hogy egyedül legyen.

Kopogtatott.

– Ki az?

Hangjától majdnem könnyek szöktek Grigorij szemébe.

– Látogató – mondta nyersen, és bement.

Katyerina a tűzhely mellett állt, kezében lábossal. Elejtette a lábost, amelyből kiömlött a tej, és a szájához kapott. Halkan felsikoltott.

– Csak én vagyok az – mondta Grigorij.

Katyerina mellett egy kisfiú ült a földön. Bádogkanál volt a kezében, amellyel az imént még egy üres konzervdobozt püfölhetett. Egy darabig megszeppenve bámulta Grigorijt, aztán sírni kezdett.

Katyerina felkapta.

– Ne sírj, Vologya – ringatta a gyermeket. – Nem kell félni! – A fiúcska elcsendesedett.

– Ő a te papád.

Grigorij nem is tudta, akarja-e, hogy Vlagyimir az apjának higgye, de ez a pillanat nem volt alkalmas a vitatkozásra. Belépett a szobába, betette maga mögött az ajtót. Átölelte őket, megcsókolta a gyermeket, aztán megcsókolta Katyerina homlokát.

Hátralépett, nézte őket. Katyerina már nem volt az az üde arcú kislány, akit ő megmentett Pinszkij rendőrkapitány ripők tolakodásától. Lefogyott, és fáradt, nyúzott volt az arca.

Érdekes módon a gyermek nem nagyon hasonlított Levhez. Sem a szépséget, sem az elbűvölő mosolyt nem örökölte az apjától. Ha örökölt egyáltalán valamit, akkor azt az átható, kék pillantást, amelyet Grigorij látott, ha tükörbe nézett.

– Gyönyörű – mondta mosolyogva.

– Mi történt a füleddel? – kérdezte Katyerina.

Grigorij megérintette azt, ami a jobb füléből maradt.

A nagyobbik részét elvesztettem a tannenbergi csatában.

– És a fogad?

– Nem tetszettem egy tisztnek. De ő most már halott, úgyhogy végső soron én jártam jobban.

– Már nem vagy olyan jó kiállású.

Katyerina még sose mondta rá, hogy jó kiállású.

– Ezek semmiségek. Szerencsés vagyok, hogy még élek.

Körülnézett a régi szobájában. Más lett. A tűzhely fölötti polcra, ahol annak idején Grigorij és Lev pipát, egy agyagedényben dohányt, gyufát és petróleumot tartott, Katyerina föltett egy cserépvázát, egy babát és Mary Pickfordot ábrázoló, színes képeslapot. Függöny volt az

ablakon. Rongydarabkákból készült, mint egy foltvarrott takaró, de Grigorijnak még sose volt semmiféle függönye. Felfigyelt a szagra vagy a szag hiányára is. Valamikor az egész lakást átitatta a dohányfüstből, főtt káposztából és mosdatlan férfitestekből keveredő, sűrű szag. Most tisztaságillat volt.

Katyerina feltörölte a kiömlött tejet.

– Kiborítottam Vologya vacsoráját – mondta. – Nem tudom, most mit adok neki. Nincs tejem.

– Ne aggódj.

Grigorij elővett a zsákjából egy darab kolbászt, egy káposztát és egy doboz lekvárt. A lány nagyot nézett.

– A kaszárnyai konyháról való – magyarázta a férfi.

Katyerina felbontotta a lekvárt, és belekanalazott egy kevéskét Vlagyimir szájába. A kisfiú lenyelte, és azt mondta:

– Még!

Katyerina maga is bekapott egy kanállal, aztán tovább etette a fiát. – Hát ez olyan, mint egy mese – mondta. – Ennyi étel! Nem kell a pékség előtt aludnom.

Grigorij elkomorodott.

– Hogy érted ezt?

A lány lenyelt még egy kanál gyümölcsízt.

Soha sincs elég kenyér. Ahogy kinyit reggel a pékség, rögtön eladnak mindent. Kizárólag úgy jutsz kenyérhez, ha sorban állsz. És ha nem állsz oda éjfél előtt, nem marad kenyér, mire sor kerül rád.

– Úristen! – Förtelmes gondolat, hogy Katyerina az utcakövön aludjon! – És hova teszed addig Vologyát?

– Az egyik lány figyel rá, amíg nem vagyok itthon. Különben is, mostanában már végigalussza az éjszakát.

Nem csoda, ha a boltosné hajlandó lett volna lefeküdni Grigorijjal egy vekni kenyérért. Alighanem túl is fizette.

– Hogy boldogulsz?

– Heti tizenkét rubelt keresek a gyárban.

A férfi nem értette.

– De hiszen ez a duplája annak, amit akkor kerestél, amikor elmentem!

– Csakhogy ennek a szobának négy rubel volt a heti bére, most meg nyolc. Így négy rubelem marad minden másra. És egy zsák krumpli valamikor egy rubelbe került, de most már hétbe.

– Hét rubel egy zsák krumpli! – Grigorij elszörnyedt. – Hogy bírnak megélni az emberek?

– Mindenki éhes. A gyerekek megbetegszenek, aztán meghalnak. Az öregek csak úgy elsorvadnak. Napról napra romlik a helyzet, és senki sem csinál semmit.

Grigorij nagyon elkeseredett. Amíg ő a hadseregben kínlódott, azzal a gondolattal vigasztalta magát, hogy Katyerinának és a babának jobb sora van: meleg helyen alhatnak, és elég pénzük van ételre. Dühöngött, ha arra gondolt, hogy Katyerina magára hagyja Vlagyimirt, amíg az utcán alszik a pékség előtt.

Asztalhoz ültek, Grigorij felszeletelte a kolbászt a késével.

– Jólesne egy kis tea – mondta.

Katyerina mosolygott.

– Egy éve nem ittam teát.

– Hozok majd a kaszárnyából.

Katyerina eszegette a kolbászt. Grigorij látta rajta, mennyire fegyelmezi magát, hogy ne habzsoljon. Az ölébe vette Vlagyimirt, és adott még neki a lekvárból. Egyelőre kicsi a legény

a kolbászhoz.

Jóleső elégedettség töltötte el. Hányszor elképzelte a fronton ezt a jelenetet: a kis szoba, az asztal, rajta étel, a baba, Katyerina. Most valóra vált az álom.

– Ez nem igazság, hogy ilyen nehéz hozzájutni... – mondta tűnődve.

– Miről beszélsz?

– Te és én egészségesek, erősek vagyunk, és keményen dolgozunk. Nekem ennyi kell: egy szoba, egy kis ennivaló, pihenés a nap végén. Egyszer úgyis a miénk lesz.

– Eladtak minket a németbarátok a cári udvarnál – mondta a lány.

– Komolyan? Hogyhogy?

– Nohát azt tudod, hogy a cárné is német.

– Igen. – A cárnét eredetileg Hesseni Alixnak hívták. Hessen és Darmstadt hercegnőjének született.

– Stürmer meg aztán végképp német.

Grigorij vállat vont. Stürmer miniszterelnök az ő tudomása szerint Oroszországban született. Sok orosz viselt német nevet, és fordítva: a két ország lakosai évszázadok óta jártak ide-oda a határokon át.

– És Raszputyin is németpárti.

– Az? – Grigorij gyanúja szerint az őrült sztarecnek az volt a legfőbb célja, hogy megbabonázza az udvari dámákat, és minél nagyobb hatalomra és befolyásra tegyen szert.

– Ezek mind összejátszanak! Stürmert megfizették a németek, hogy éheztesse ki a parasztságot. A cár megtelefonálja az unokatestvérének, Vilmos császárnak, merre vonulnak legközelebb a csapataink. Raszputyin azt akarja, hogy adjuk meg magunkat, és egyszerre hál együtt a cárnéval és annak az udvarhölgyével, Anna Virubovával!

Ezeknek a pletykáknak a többségét Grigorij is hallotta. Nem hitte, hogy az udvar németbarát lenne. Egyszerűen csak buták és tehetetlenek. Ám egy csomó katona elhitte ezeket a meséket, amelyeknek, Katyerina szavaiból ítélve, a civilek egy része is hitelt ad. A bolsevikok feladata lesz elmagyarázni, mi okozza igazából, hogy az oroszok vesztésre állnak a háborúban, és az éhhalál szélén tántorognak.

De nem ma este. Vlagyimir ásított, úgyhogy Grigorij felállt, sétálni kezdett a gyermekkel, és ringatta, miközben Katyerina beszélt. Elmondta, milyen az élet a gyárban, mesélt a ház többi lakójáról és olyan emberekről, akiket Grigorij ismert. Pinszkij kapitány jelenleg hadnagy a titkosrendőrségnél, veszélyes liberálisok és demokraták után szimatol. Ezerszámra kerülnek az utcára az elárvult gyerekek, lopásból, prostitúcióból élnek, vagy megfagynak és éhen halnak. Konsztantyin, aki Grigorij legjobb barátja volt a Putyilov-gyárban, most a petrográdi bolsevik párt tagja. Vjalovék az egyetlenek, akik gyarapodnak: akármilyen súlyos a hiány, náluk mindig kapni vodkát, kaviárt, cigarettát és csokoládét. Grigorij nézte a lány nagy, telt ajkát. Már azt is élvezet volt figyelni, ahogy beszél. Határozott álla volt és vakmerő, kék szeme, Grigorij mégis mindig sebezhetőnek látta.

Vlagyimir közben elaludt Grigorij karjában. A férfi óvatosan letette a kisfiút az ágyba, amelyet Katyerina rögtönzött a sarokban. Csak egy pokróccal letakart, ronggyal tömött zsák volt, ennek ellenére Vlagyimir kényelmesen összegömbölyödött rajta, és bekapta a hüvelykujját.

Kilencet harangoztak valamelyik templomban.

– Mikorra kell visszamenned? – kérdezte Katyerina.

– Tízre – felelte Grigorij. – Jobb is, ha indulok.

– Még ne. – A lány átölelte a nyakát, és megcsókolta.

Édes pillanat volt. Katyerina ajka puhán mozgott a férfién. Grigorij egy pillanatra lehunyta a szemét, és beszívta a lány bőrének illatát. Aztán elhúzódott.

– Ez helytelen - mondta.

– Ne légy már ilyen ostoba!

– Te az öcsémet szereted.

Katyerina a szeme közé nézett.

– Húszéves parasztlány voltam, aki akkor került föl a városba. Tetszettek Lev csinos öltönyei, a cigarettája, a vodkája, a bőkezűsége. Aranyos volt, jó kiállású és szórakoztató. De most huszonhárom vagyok, van egy gyerekem – és hol van Lev?

Grigorij vállat vont.

– Nem tudjuk.

– De te itt vagy. – Katyerina megsimogatta a férfi arcát. Grigorij tudta, hogy el kellene tolnia magától, de nem bírta. – Fizeted a lakbért, és ételt hozol a kisfiamnak – mondta. – Azt hiszed, nem látom, mekkora bolond voltam, hogy Levet szerettem, és nem téged? Nem hiszed el, hogy most már több az eszem? Képtelen vagy felfogni, hogy megszerettelek?

Grigorij csak bámulta. Nem hitt a fülének.

Az a kék szempár őszintén nézett vissza rá.

– Így van – mondta Katyerina. – Szeretlek.

Grigorij Felnyögött. Behunyta a szemét, átölelte a lányt, és megadta magát.

Huszadik fejezet

1916. november–december

Ethel Williams aggodalmasan fürkészte az újság veszteséglistáját. Sok Williams volt benne, de egyik se William Williams tizedes volt a Walesi Lövészektől. Néma hálaimát rebegve összehajtotta az újságot, átnyújtotta Bernie Leckwithnek, aztán feltette a vizet forrni a kakaóhoz.

Nem tudhatta, él-e Billy. Pár napja vagy akár pár órája is megölhették. Nem szabadulhatott az aberoweni sürgönyös szerda emlékétől, üldözték a félelemtől és gyásztól eltorzult asszonyi arcok, amelyekről soha többé nem lehet letörölni annak a napnak a kegyetlen bélyegét. Szégyellte magát, amiért örül, hogy Billy nincs rajta a holtak listáján.

Aberowenbe azóta is érkeztek a táviratok. A somme-i csata nem ért véget azon az első napon. A brit hadsereg egész júliusban, augusztusban, szeptemberben és októberben odaterelte fiatal katonáit a senki földjére, ahol lekaszálta őket a géppuskatűz. A sajtó újra és újra a győzelemről ujjongott, de a táviratok másról beszéltek.

Bernie most is, ahogy a legtöbb estén, Ethel konyhájában üldögélt. A kicsi Lloyd szerette Bernie „bácsit”. Általában Bernie ölében csücsült, és Bernie felolvasott neki az újságból. A gyermek aligha értette, mit jelentenek a szavak, de így is tetszett neki. Ám ma este Bernie valamiért ideges volt, és nem figyelt Lloydra.

Mildred lejött az emeletről egy teáskannával.

– Ethel, adj már kölcsön egy kanál teát – mondta.

– Szolgáld ki magadat, tudod, hol tartom. Nem akarsz inkább egy csésze kakaót?

– Kösz, nem, a kakaótól felfújódom. Szervusz, Bernie, hogy áll a forradalom?

Bernie mosolyogva felnézett az újságból. Ő is kedvelte Mildredet, mint mindenki.

– A forradalmat rövid időre elhalasztották – mondta.

Mildred tealeveleket szórt a kannájába.

– Van valami híred Billyről?

– Mostanában semmi – válaszolta Ethel. – Hát neked?

– Pár hete nincs.

Reggelenként Ethel szedte fel a postát az előszoba padlójáról, így tudta, hogy Mildred sűrűn kap levelet Billytől. Ethel úgy vélte, szerelmes levelek lehetnek; mi másért írna egy fiú a nővére albérlőjének? Mildred láthatólag viszonozta Billy érzelmeit: gyakran érdeklődött utána, és közben olyan flegma képet vágott, amely nem álcázhatta a szorongását.

Ethel kedvelte Mildredet, de nem tudta, hogy a tizennyolc éves Billy felnőtt-e már annyira,

hogy vállaljon egy huszonhárom éves nőt és két mostohagyereket. Igaz, Billy mindig is kivételesen érett és felelősségteljes volt a korához képest. És talán idősebb is lesz néhány évvel, mire véget ér a háború. Ethel egyelőre nem akart mást, csak azt, hogy élve jöjjön haza. Ahhoz képest semmi sem számít.

– Hála istennek, a neve nincs rajta a mai veszteséglistán – mondta. – Vajon mikor kap szabadságot?

– Még csak öt hónapja vonult be.

Mildred letette a teáskannát.

– Ethel, kérhetnék tőled valamit?

– Hogyne.

– Azon gondolkozom, hogy önállósítom magamat – mármint varrónőként.

Ethel elcsodálkozott. Mildred már felügyelő volt Mannie Litovnál, tehát jobban keresett.

– Van egy barátnőm, aki tudna szerezni nekem kalapdíszítő munkát. Az ilyenek dolgozzák rá a kalapokra a fátylat, a szalagokat, a tollakat, a gyöngyöket. Ez szakmunka, és sokkal többet fizetnek érte, mint az egyenruhavarrásért.

– Hiszen ez príma!

– Csak az a bibi, hogy itthon kellene dolgoznom, legalábbis kezdetben. Hosszú távon szeretnék más lányokat is alkalmazni, és kibérelni egy kis műhelyt.

– Hát te csakugyan előre tervezel!

– Muszáj, nem? Ha véget ér a háború, nem kell több egyenruha.

– Igaz.

– Akkor nem haragudnál, ha egy ideig műhelynek használnám az emeletet?

– Dehogy haragudnék. Sok szerencsét!

– Kösz. – Váratlanul elérzékenyülve megcsókolta Ethel arcát, aztán fogta a teáskannát, és kiment.

Lloyd ásított, és a szemét dörgölte. Ethel fölemelte, és lefektette az utcai szobában. Szeretettel nézte egy-két percig, amíg a kisfiú elaludt. Mindig összeszorult a szíve attól, hogy mennyire kiszolgáltatott egy ilyen gyerek. Te már jobb világban fogsz felnőni, Lloyd, fogadkozott némán. Majd mi teszünk róla.

Visszament a konyhába, ahol megpróbálta kizökkenteni Bernie-t a rosszkedvéből.

– Több gyerekkönyvnek kellene lennie – mondta.

Bernie bólintott.

– Én azt szeretném, ha minden könyvtárban elkülönítenének egy kis gyermekrészleget.

Beszéd közben sem nézett fel az újságból.

– Ha ti, könyvtárosok, ezt csinálnátok, talán bátorítást jelentene a kiadóknak, hogy több gyermekirodalmat jelentessenek meg.

– Én is ebben reménykedem.

Ethel szenet tett a tűzre, aztán kitöltötte kettejüknek a kakaót. Bernie-re nem volt jellemző a zárkózottság. Ethel általában élvezte ezeket a barátságos estéket. Kívülállók voltak mindketten, egy walesi lány meg egy zsidó, nem mintha Londonban hiány mutatkozna bármelyikből is. Mindenesetre két éve, amióta Londonban él, ugyanolyan bizalmas jó barátja lett Bernie, mint Mildred és Maud.

Sejtette, mi jár a férfi eszében. Tegnap este a fabiánusok egyik sziporkázó, fiatal szónoka felszólalt a helyi munkáspárt ülésén a háború utáni szocializmus kérdéséről. Ethel vitába szállt vele, és láthatólag mély hatást tett a szónokra. A gyűlés után kacérkodott a lánnyal, noha mindenki tudta róla, hogy nős ember, Ethel pedig élvezte a figyelmet, és egyáltalán nem vette komolyan a kurizálást. De lehet, hogy Bernie féltékeny.

Úgy döntött, békében hagyja, ha ez az óhaja. A konyhaasztalhoz telepedett, és felbontott egy nagy borítékot, amely tele volt frontkatonák leveleivel. A Katonafeleség olvasói beküldték a férjeik leveleit a lapnak, amely egy shillinget fizetett minden megjelentetett levél

után. Ezek igazabb képet festettek az életről a fronton, mint az egész hivatalos sajtó. A Katonafeleség legtöbb cikkét Maud írta, ám a levelek ötlete Etheltől származott, ő szerkesztette az oldalt is, amelyből az újság legnépszerűbb rovata lett.

Ajánlottak neki jobban fizetett állást, hogy legyen szervező teljes munkaidőben a Ruhaipari Dolgozók Országos Szakszervezeténél, de ezt elutasította, mert Maudnál akart maradni, hogy folytathassa a kampányolást.

Elolvasott fél tucat levelet, aztán sóhajtott, és felnézett Bernie-re.

– Az ember azt hinné, hogy a nép szembefordul a háborúval – mondta.

– De nem teszi – mondta Bernie. – Nézd csak meg ennek a választásnak az eredményét.

Az elmúlt hónapban időközi választást tartottak egyetlen ayrshire-i választókerületben, amelynek meghalt a parlamenti képviselője. A konzervatív Hunter-Weston altábornagy, a somme-i veterán állt szemben a békepárti Chalmers tiszteletessel. A katonatiszt elsöprő győzelmet aratott. 7149 szavazatot kapott, ellenfele 1300-at.

– Az újságok – mondta Ethel csüggedten. – Mit tehet a mi kis lapunk a békéért a rohadt Northcliffe-sajtó propagandájával szemben? – A lármásan kardcsörtető Lord Northcliffe-é volt a The Times és a Daily Mail.

– Nem csak az újságok – mondta Bernie. – A pénz.

Bernie nagy figyelmet fordított a kormány pénzügyeire, ami elég fura egy olyan embernél, akinek sose volt pár shillingnél többje. Ethel ebben látta a lehetőséget, hogy felrázza a borongásból, ezért megkérdezte:

– Mire gondolsz?

– Kormányunk a háború előtt naponta körülbelül félmillió fontot költött mindenre: a hadseregre, a bíróságokra és a börtönökre, az oktatásra, a kegydíjakra, a gyarmati közigazgatásra. Mindenre.

– Ilyen sokat? – Ethel gyengéden mosolygott. – Apám mindig ismerte ezt a statisztikát.

Bernie felhajtotta a kakaót, majd azzal folytatta:

– Találd ki, mennyit költünk most.

– Kétszeresét? Naponta egymilliót? Az lehetetlen!

– Hideg, hideg! A háború napi ötmillió fontba kerül, ami a tízszerese az államigazgatás normális költségének.

Ethel elhűlt.

– Honnan van ez a pénz?

– Hát ez a probléma. Kölcsönvesszük.

– De hiszen a háború több mint két éve tart! Akkor eddig... kevés híján négymilliárd fontot kellett kölcsönöznünk!

– Úgy valahogy. Egyenlő huszonöt békeév államháztartási kiadásaival. – Hogy fogjuk ezt visszafizetni?

– Sehogy. Az a kormány, amely adóemelésből próbálná visszafizetni a kölcsönt, forradalmat robbantana ki.

– Akkor mi lesz?

– Ha elveszítjük a háborút, hitelezőink – főleg amerikaiak – tönkremennek. Ha győzünk, megfizettetjük a németekkel. „Háborús jóvátétel” ennek a neve.

– És Ők hogy tudják majd visszafizetni?

– Éhen halnak. De az senkit sem érdekel, hogy mi történik a vesztesekkel. Mellesleg a németek ugyanezt csinálták a franciákkal 1871-ben. – Felállt, a mosogatóba tette a bögréjét. – Most már érted, miért nem köthetünk békét Németországgal? Ki fizetné akkor a számlát?

– Vagyis tovább kell küldenünk a fiainkat a lövészárkokba, a vesztükbe – mondta megrendülten a lány. – Mert nem tudjuk fizetni a számlát. Szegény Billy! Micsoda gyalázatos világban élünk!

– De majd megváltoztatjuk!

Remélem, gondolta a lány. Bernie hite szerint forradalom kell hozzá. Ethel olvasott a francia forradalomról, és tudta, hogy az ilyen dolgok nem mindig úgy alakulnak, ahogy a nép akarta. De akkor is el volt szánva rá, hogy jobb világot teremt Lloydnak.

Szótlanul ültek egy darabig, aztán Bernie felállt.

– Érdekesen beszélt az a szónok tegnap este.

– Ja – mondta Ethel.

– És okosan.

– Igen, okos ember volt.

Bernie visszaült.

– Ethel... két éve megmondtad nekem, hogy barátságot akarsz, nem regényt.

– Nagyon bántott, hogy megsértettelek.

– Ne bánkódj. Eddigi életemnek ez a barátság a fénypontja.

– Én is örülök neki.

– Azt mondtad, hamarosan úgyis elfelejtem azt az egész szerelmetes holdkórt, és lehetünk egyszerűen csak cimborák. De nem lett igazad. Minél jobban ismerlek, annál jobban szeretlek.

Ethel látta a szemében a sóvárgást, és borzasztóan bántotta, hogy nem viszonozhatja a férfi érzelmeit.

– Én is nagyon szeretlek – mondta –, de nem úgy.

– Mi értelme a magánynak? Kedveljük egymást. Olyan jó csapatot alkotunk együtt! Egyformák az eszményeink, az életcéljaink, a véleményünk – mi összetartozunk.

– A házasság több ennél.

– Tudom, és vágyom is rá, hogy átöleljelek. – Megmozdult a karja, mintha meg akarná érinteni a lányt, ám Ethel keresztbe tette a lábát, és elfordult a székben. Bernie visszahúzta a kezét, és általában barátságos arca megkeseredett az epés mosolytól. – Nem vagyok a legmutatósabb férfi, akivel életedben találkoztál. De hiszem, hogy soha senki sem szeretett téged úgy, mint én.

Ebben igaza van, gondolta szomorúan a lány. Sok férfinak tetszett már, az egyik el is csábította, de egyikben sem volt meg Bernie állhatatos rajongása. Ha feleségül menne hozzá, örökre biztos lehetne ebben a bálványozó szeretetben. Valahol a lelke mélyén vágyott is rá.

Bernie megérezte a habozását.

– Légy a feleségem, Ethel. Szeretlek. Egész életemet annak szentelem, hogy boldoggá tegyelek. Nincs is más vágyam.

Van szüksége férfira egyáltalán? Ethel nem volt boldogtalan. Lloyd kiapadhatatlan forrását kínálta az örömöknek a dülöngélő járásával, a beszédkísérleteivel, a határtalan kíváncsiságával. Lloyd elég volt neki.

– A kis Lloydnak apára van szüksége – szólalt meg Bernie. Ettől beleszúrt a lelkifurdalás. Bernie részidőben máris betölti ezt a szerepet. Menjen feleségül hozzá Lloyd érdekében? Még nincs késő, hogy a kisfiú átszokjon az „édesapa” megszólításra.

Akkor pedig le kellene mondania a kevés megmaradt reményéről, hogy még egyszer átélheti azt az eszeveszett szenvedélyt, amelyet Fitz gyújtott benne. De hát, kérdezte magától, megpróbálva tárgyilagosan szemlélni az érzéseit, mit nyertem én abból a viszonyból? Fitz csalódást okozott, a családom kivetett magából, száműzött az otthonomból. Miért akarnám magamnak még egyszer?

Akárhogy vívódott, nem bírhatta rá magát, hogy igent mondjon Bernie-nek.

– Hadd gondolkozzam – kérte.

Bernie fölragyogott. Nyilvánvalóan biztatóbb válasz volt, mint amiben reménykedni mert.

– Gondolkozz, ameddig csak akarsz – mondta. – Én várok. Ethel kitárta az utcára vezető ajtót.

– Jó éjt, Bernie.

– Jó éjt, Ethel. – Előrehajolt, a lány odatartotta neki az arcát egy csókra. Bernie ajka egy pillanatig késlekedett a bőrén. Ethel azonnal visszahúzódott. Bernie megragadta a csuklóját.

– Ethel...

– Szép álmokat, Bernie – mondta a lány.

A férfi habozott, aztán bólintott.

– Neked is – mondta, majd kiment.

1916 novemberében, az elnökválasztás éjszakáján Gus Dewar azt hitte, vége a politikai pályafutásának.

A Fehér Házban tartózkodott, fogadta a telefonhívásokat, és továbbította az üzeneteket Wilson elnöknek, aki új feleségével, Edithtel New Jerseyben időzött a Shadow Lawnban, az új elnöki nyaralóban. A posta naponta vitte a papírokat Washingtonból Shadow Lawnba, de az elnöknek időnként gyorsabb hírközlésre volt szüksége.

Este kilencre már bizonyos volt, hogy négy kulcsfontosságú államban – New Yorkban, Indianában, Connecticutban és New Jerseyben – a republikánus jelölt, egy bizonyos Charles Evans Hughes, a Legfelsőbb Bíróság egyik bírája győzött.

Ám Gus erre csupán akkor jött rá, amikor egy küldönc behozta a New York-i lapok korai kiadását, és ő meglátta a főcímet:

HUGHES AZ ELNÖK!

Gus megrendült. Ő azt hitte, Woodrow Wilson fog győzni. A szavazók még nem felejtették el, milyen ügyesen kezelte a Lusitania-válságot: sikerült kemény hangot megütnie a németekkel szemben, ugyanakkor meg tudta őrizni a semlegességet. Kampányának jelszava így hangzott: „Ő nem engedett el minket a háborúba!”

Hughes azzal vádolta Wilsont, hogy nem készítette fel Amerikát a háborúra, de ez visszalőtt. Az amerikaiak még a korábbinál is elszántabban ragaszkodtak a semlegességhez, amióta Nagy-Britannia brutálisan leverte Dublinban a húsvéti felkelést. A britek semmivel sem bánnak különbül az írekkel, mint a németek a belgákkal, akkor hát miért kellene Amerikának állást foglalnia?

Miután elolvasta az újságokat, Gus meglazította a nyakkendőjét, és szundított egyet az Ovális Irodával szomszédos szoba díványán. Lehangolta a kilátás, hogy távoznia kell a Fehér Házból. Az adott értelmet az életének, hogy Wilsonnak dolgozhatott. Ha már az érzelmi élete romokban hevert, legalább annyit tudhatott, hogy hasznára lehet az Egyesült Államok elnökének.

Aggódása nem pusztán önzésből fakadt. Wilsonnak feltett szándéka volt, hogy olyan világrendet hoz létre, amelyben elkerülhetők lesznek a háborúk. Ha egyszer a szomszédok már nem a hatlövetűvel rendezik a határvitákat, annak az időnek is el kell jönnie, amikor az országok is pártatlan bíróságok elé terjesztik a nézeteltéréseiket. Sir Edward Grey, a brit külügyminiszter a „népszövetség” szót használta egy Wilsonnak írott levélben, és az elnöknek tetszett a kifejezés. Ha Gus hozzájárulhatna ehhez, akkor legalább nem élt hiába.

De most úgy rémlett, hogy az álom nem válik valóra, gondolta Gus, mielőtt csalódottan pihenni tért.

Kora délelőtt egy sürgönnyel ébresztették, amely szerint Wilson nyert Ohióban, a kék galléros államban, ahol a munkásoknak tetszett, hogy az elnök kiáll a nyolcórás munkanap mellett. És Kansasben is. Wilson visszatért a szorítóba. Valamivel később nem egészen ezer szavazattal győzött Minnesotában is.

Hát még sincs vége, gondolta Gus, és a szíve szárnyra kelt.

Szerda este Wilson 264 elektori szavazatot mondhatott a magáénak, míg ellenfele 254-et. Ez tízpontos előnyt jelentett. Csakhogy Kalifornia még nem közölte az eredményt, és abban

az államban tizenhárom elektori körzet van. Aki győz Kaliforniában, az lesz az elnök.

Gus telefonja hallgatott. Nem volt mit tennie. Los Angelesben lassan ment a számolás. Minden felbontatlan urnát fegyveres demokraták őriztek, akik meg voltak győződve róla, hogy 1876-ban csalás ütötte el őket a választási győzelemtől.

Még mindig nem dőlt el az eredmény, amikor Gusnak feltelefonáltak az előcsarnokból, hogy látogatója van. Meglepetésére Rosa Hellman volt az, a Buffalói Anarchista egykori főszerkesztője. Gus örült. Rosával mindig érdemes beszélni. Aztán eszébe jutott, hogy 1901-ben McKinley elnököt egy anarchista gyilkolta meg Buffalóban. Mivel azonban Wilson elnök jó messze volt New Jerseyben, felvitte Rosát az irodába, és megkínálta kávéval.

Rosa piros kabátot viselt. Miközben Gus lesegítette róla, szinte toronyként magasodott fölébe. Könnyű parfüm virágillata csapta meg az orrát.

– A legutóbbi találkozásunkon közölte velem, hogy sültbolond vagyok, amiért eljegyeztem Olga Vyalovot – mondta, miközben felakasztotta a kabátot a fogasra.

– Bocsánatot kérek – mondta zavartan Rosa.

– Á, igaza volt. – Másra terelte a szót. – Tehát most egy hírügynökségnél dolgozik?

– Úgy van!

– Mint washingtoni tudósító.

– Nem, én a félszemű lány vagyok, aki helyettesíti.

Még sose hozta szóba a fogyatékosságát. Gus habozott, aztán azt mondta:

– Többször gondolkoztam rajta, miért nem visel szemtapaszt. De most már örülök, hogy nem teszi. Maga gyönyörű nő még fél szemmel is.

– Köszönöm, maga meg kedves ember. Miféle munkát végez az elnöknek?

– Azonkívül, hogy felveszem a telefont, ha csöng... Átolvasom a külügyminisztérium mézesmázos jelentéseit, aztán közlöm Wilsonnal az igazságot.

– Például?

– Európai nagyköveteink azt mondják, hogy a somme-i offenzíva kezd elérni bizonyos célokat, ha nem is mindet, és mindkét fél súlyos veszteségeket szenvedett. Úgyszólván lehetetlen bizonyítani, hogy ez a közlemény hamis, és semmit sem mond az elnöknek. Én tehát azt mondom neki, hogy a Somme katasztrófa a briteknek. – Vállat vont. – Vagy ezt szoktam mondani. De most elveszíthetem az állásomat.

Titkolta, mit érez valójában. Kétségbe ejtette a kilátás, hogy Wilson esetleg nem győz.

Rosa bólintott.

– Kaliforniában újraszámlálják a szavazatokat. Kevés híján egymillió ember szavazott, és az eltérés körülbelül ötezer.

– Mennyi minden múlik egy tanulatlan kis csoport döntésén! – Ez a demokrácia.

Gus mosolygott.

– Rettenetes módszer egy állam vezetésére, de minden más rendszer rosszabb.

– Ha Wilson győz, mi lesz az első számú célja?

– Köztünk marad?

– Természetesen.

– A béke Európában – mondta Gus habozás nélkül.

– Valóban?

– Igazából sose szívelte ezt a jelszót, hogy: „Ő nem engedett el minket a háborúba." A döntés nem kizárólag tőle függ. Belerángathatnak, ha tetszik, ha nem.

– De mit tehet az elnök?

– Nyomást gyakorol mindkét félre, hogy találjanak valamilyen kompromisszumot.

– Sikerülhet neki?

– Nem tudom.

– De hát ez nem mehet így tovább, hogy mészárolják egymást, mint a Somme-nál.

– Isten tudja. – A fiatalember ismét másra terelte a szót. – Mesélje el, mi újság

Buffalóban.
Rosa nyíltan nézett rá.
– Olgáról akar hallani, vagy ez túlságosan kínos?
Gus elfordította a tekintetét. Mi lehetne kínosabb? Először kapott egy levelet Olgától, amelyben a lány felbontotta az eljegyzést. Azt se tudta, hogy kérjen elnézést, de a bocsánatkéréssel nem járt együtt a magyarázat. Gus ebbe nem volt hajlandó beletörődni: a válaszlevélben követelte, hogy személyesen találkozzanak. Semmit sem értett, azt feltételezte, hogy valaki nyomást gyakorol a lányra. Ám az anyja még aznap kiderítette a barátnői hírlánc segítségével, hogy Olga az apja sofőrjéhez megy feleségül.
– De miért? – kérdezte Gus halálra válva, mire anya azt felelte: – Drága fiam, egyetlenegy oka van annak, ha egy lány a sofőrhöz megy feleségül.
Gus még ekkor is értetlenül meredt rá, úgyhogy anya végül csak kimondta:
– Alighanem állapotos.
Ez volt Gus életének legmegalázóbb pillanata. Még most, egy évvel később is összerándult, ha eszébe jutott.
Rosa olvasott a gondolataiban.
– Nem kellett volna szóba hoznom. Ne haragudjon.
Gus ekkor arra gondolt, hogy miért ne tudhatná ő is, amit úgyis tud az egész világ? Könnyedén megérintette Kosa kezét.
– Köszönöm az egyenességét. Jobb szeretem így, és igen, kíváncsi vagyok Olgára.
– Na szóval, abban a görögkeleti templomban esküdtek az Ideal Streeten, és a fogadás a Statler Hotelben volt. Hatszáz vendéget hívtak, Josef Vyalov kibérelte a báltermet és a díszebédlőt, és kaviárt szervíroztatott mindenkinek. A legpazarabb esküvő volt Buffalo történelmében.
– És milyen a férj?
– Lev Peshkov fess, bűbájos és teljességgel megbízhatatlan. Aki ránéz, rögtön látja, hogy csirkefogó. Most pedig Buffalo egyik leggazdagabb emberének a veje.
– És a gyerek?
– Kislány, Darya, de ők csak Daisynek hívják. Márciusban született. És Lev természetesen már nem soffírozik. Azt hiszem, Vyalov egyik lokálját igazgatja.
Egy óra hosszan beszélgettek, aztán Gus lekísérte a lányt, és leintett egy taxit, hogy vigye haza Rosát.
Másnap kora reggel megsürgönyözték neki a kaliforniai eredményt. Wilson 3777 szavazattal győzött. Újraválasztották elnöknek.
Gus ujjongott. Kaptak még négy évet, hogy megvalósítsák a céljukat! Négy év alatt megváltoztathatják a világot!
Még akkor is a sürgönyt bámulta, amikor csörgött a telefonja. Fölvette.
– Hívás Shadow Lawnból – mondta a központos. – Az elnök akar beszélni önnel, Mr. Dewar.
– Köszönöm.
A következő percben megszólalt Wilson ismerős hangja:
– Jó reggelt, Gus!
– Gratulálok, elnök úr!
– Köszönöm. Csomagoljon, Berlinbe fog utazni.

Amikor Walter von Ulrich hazajött szabadságra, az anyja társaságot hívott a tiszteletére.
Berlinben nem nagyon volt társasági élet. Még egy befolyásos férfi gazdag felesége is nehezen jutott ételhez. Suzanne von Ulrich nem volt jól: lefogyott, állandóan köhögött. Ám akkor is borzasztóan szeretett volna kedveskedni valamivel Walternak.
Ottónak volt egy kiváló borpincéje, amelyet még a háború előtt töltött fel. Suzanne a

délutáni fogadás mellett döntött, hogy ne kelljen szabályos vacsorát adnia. Füstölt halas-sajtos falatkákat adott háromszögletű pirítósalapon, és a szegényes ételt számtalan palack pezsgővel ellensúlyozta.

Walter hálás volt az ötletért, de nem igazán vágyott vendégségre. Ha már két hétre elszabadulhatott a csatatérről, nem akart mást, csak egy puha ágyat, száraz ruhát és a lehetőséget, hogy egész nap lustálkodhasson a szülői ház elegáns szalonjában, bámulhasson ki az ablakon, és Maudra gondolhasson, vagy leülhessen a Steinway hangversenyzongorához, és eljátszhassa Schuberttól a Frühlingsglaubét, a Tavaszvárást: „Lásd, újra minden, minden szép lesz!"

Milyen könnyelműen mondták Maud és ő 1914-ben, hogy karácsonykor együtt lesznek ismét! Több mint két év telt el azóta, hogy utoljára látta a kedves arcot. És valószínűleg még újabb két évbe kerül Németországnak, hogy megnyerje a háborút. Walter legfőbb reménysége az volt, hogy Oroszország összeomlik, és akkor a németek az utolsó, hatalmas nyugati offenzívára összpontosíthatnak.

De olykor már most is nehezére esett maga elé képzelni Maudot, és meg kellett néznie a kopott és fakuló újságkivágást, amelyet mindig magával hordott: Lady Maud Fitzherbert mindig a legutolsó divat szerint öltözik! Nélküle nem élvezte a társaságot. Készülődés közben azt kívánta, hogy bár ne fárasztotta volna magát az anyja.

A ház mintha megszürkült volna. Nem volt elég szolga, hogy patyolattisztán tartsa. A férfiak elmentek katonának, a nők beálltak villamosvezetőnek, postásnak, és a megmaradt idős alkalmazottak nem bírtak megfelelni anya elvárásainak a rendet és a csillogást illetően. És nemcsak elhanyagolt volt a ház, de hideg is. A szénadag nem volt elegendő a központi fűtéshez, anya kénytelen volt vaskályhákat beállíttatni az előcsarnokba, az ebédlőbe és a szalonba, de azok sem bírtak a berlini november hidegével.

Walter mégis felderült, amikor a hideg szobák megteltek fiatalokkal, és az előcsarnokban rázendített a kis zenekar. Húga, Greta meghívta az összes barátját. Walter csak most döbbent rá, mennyire hiányzott neki a társasági élet. Örömmel nézegette a gyönyörű ruhát viselő lányokat és a makulátlan öltönyű férfiakat. Élvezte a tréfálkozást, a kacérkodást, a pletykát. Szeretett diplomata lenni, az épp neki való élet volt. Nem esett nehezére a behízelgő, szellemes csevegés.

Von Ulrichék palotájában nem volt bálterem, így az előcsarnok mozaikpadlóján perdültek táncra az emberek. Walter többször felkérte Monika von der Helbardot, Greta legjobb barátnőjét, aki magas, nádszálvékony termetével, hosszú, vörös hajával a magát preraffaelitának nevező angol festészeti iskola képeire emlékeztette a férfit.

Hozott Monikának egy pohár pezsgőt, és leült mellé. A lány megkérdezte, milyen az élet a lövészárkokban. Mindenki ezt kérdezte. Walter általában azt felelte, hogy kemény az élet, de az emberek jókedvűek, és végül úgyis győzni fognak. Monikának valamilyen okból az igazat mondta:

– Az a legrosszabb az egészben, hogy értelmetlen. Két éve vagyunk legföljebb egy-két méter eltéréssel ugyanabban a hadállásban, és nem úgy látom, hogy ezen változtathatna bármi is, amit a főparancsnokság elhatároz vagy megtesz. Fázunk, éhesek vagyunk, köhögünk, sebes a lábunk, fáj a gyomrunk, az őrület kerülget az unalomtól – mindez semmiért.

– Az újságokban nem ezt olvassuk – mondta Monika. – Ez nagyon szomorú. – Együtt érzően megszorította a férfi karját. Érintése enyhe áramütésként hatott Walterra. Két év óta a családján kívül senki nő nem érintette meg. Váratlanul arra gondolt, milyen csodálatos lenne átölelni Monikát, magához szorítani meleg testét, és megcsókolni az ajkát. A lány borostyánszínű szemét látván Walter megértette, hogy Monika olvas a gondolataiban. Már rájött, hogy a nők gyakran tudják, mit gondolnak a férfiak. Zavarba jött, de Monikát láthatólag nem zavarta a dolog, ami még jobban felizgatta Waltert.

Valaki odajött hozzájuk. Walter bosszúsan felnézett, mert arra gondolt, hogy az illető

Monikát akarja táncba vinni, de egy ismerős arcot látott.

– Uramisten! – kiáltott fel. Már a nevet is tudta: kitűnő névmemóriája volt, mint minden diplomatának. – Hiszen ön Gus Dewar! – mondta angolul.

Gus németül felelt:

– Valóban az vagyok, de beszélhetünk németül. Hogy van? Walter felállt. Kezet ráztak.

– Bemutathatom Monika von der Helbard baronesse-t? Ő pedig Gus Dewar, Woodrow Wilson elnök egyik tanácsadója.

– Nagyon örülök, Mr. Dewar – szólt Monika. – Akkor én magukra is hagyom az urakat, hadd beszélgessenek.

Walter sajnálattal vegyes lelkifurdalással figyelte, ahogy elmegy. Egy pillanatra elfelejtette, hogy nős ember. Gusra nézett. Azonnal rokonszenvesnek találta ezt az amerikait, amikor először találkoztak Ty Gwynben. Sajátos külseje volt, nagy fej a hosszú, vékony testen, viszont az esze vágott, mint a borotva. A Harvardról frissen kikerült Gust akkor valami kedves félszegség jellemezte, ám a két év munka a Fehér Házban egyfajta önbizalommal ruházta fel. Rajta elegánsnak tetszett még az a formátlan öltöny is, amelyet az amerikaiak viselnek.

– Örülök a viszontlátásnak – mondta Walter. – Mostanában nem sokan járnak ide vakációra.

– Igazából nem vakáció – mondta Gus.

Walter várta, hogy az amerikai többet mondjon, és mikor nem mondott, bátorítóan megkérdezte:

– Akkor mi?

– Inkább olyan, mintha beledugnám a lábujjamat a vízbe, kipróbálni, elég meleg-e, hogy az elnök úszhasson.

Tehát hivatalos ügy.

– Értem.

– Hogy a tárgyra térjek. – Ismét habozott. Walter türelmetlenül várt. Végül Gus azt mondta fojtottan: – Wilson elnök azt akarja, hogy a németek és az antant kezdjen béketárgyalásokat.

Walter szíve megdobbant, ennek ellenére kétkedőn felvonta a szemöldökét.

– Magát küldte ide, hogy ezt elmondja nekem?

– Tudja, hogy van ez. Az elnök nem kockáztathatja meg a nyilvános és goromba elutasítást, mert akkor gyöngének tűnne. Természetesen megüzenhetné berlini nagykövetünknek, hogy tárgyaljon az önök külügyminiszterével. De akkor az egész dolog áttevődne hivatalos síkra, és előbb-utóbb kiszivárogna. Tehát felkérte a legfiatalabb tanácsadóját – engem –, hogy utazzak Berlinbe, és használjam fel néhány olyan kapcsolatomat, amelyeket még 1914-ben létesítettem.

Walter bólintott. Sok mindent intéznek így a diplomácia világában. – Ha mi utasítjuk el önt, azt senkinek sem kell tudnia.

– És még ha kiszivárogna is, csak néhány alacsony rangú fiatalról lenne szó, akik a saját szakállukra cselekszenek.

Logikusan hangzott. Walter kezdett izgatott lenni.

– Pontosan mit akar Mr. Wilson?

Gus mély lélegzetet vett.

– Ha a császár írna az antantnak, és békekonferenciát javasolna, akkor Wilson elnök nyilvánosan támogatná a javaslatot.

Walter magába fojtotta az ujjongását. Ez a váratlan magánbeszélgetés világrengető következményekkel járhat! Valóban lehetséges, hogy véget érhet a lövészárkok lidércnyomása? És hogy nem évek, de hónapok múlva viszontláthatja Maudot? Figyelmeztette magát, hogy ne engedjen a felindulásának. Az ehhez hasonló diplomáciai

puhatolózások általában nem vezetnek semmire. De akkor sem bírt az örömével.
– Hát ez óriási, Gus – mondta. – Biztos benne, hogy Wilson komolyan gondolja?
– Feltétlenül! Ez volt az első, amit hallottam tőle, miután megnyerte a választásokat.
– Mik az indokai?
– Nem akarja belevinni Amerikát a háborúba. Igen ám, de fennáll a veszély, hogy mindenképpen belerángatnak bennünket. Az elnök békét akar, és új nemzetközi egyezségeket akar annak biztosítására, hogy ilyen háborúk soha többé ne ismétlődhessenek meg.
– Ezt megszavaznám – mondta Walter. – Mit akar, mit tegyek? – Beszéljen az apjával.
– Lehet, hogy neki nem lesz ínyére a javaslat.
– Használja a rábeszélő tehetségét.
– Megteszek mindent, ami tőlem telik. Elérhető az amerikai követségen?
– Nem. Ez magánlátogatás. Az Adlon Hotelben lakom.
– Hát persze, Gus – mondta Walter szélesen mosolyogva. Az Adlon volt a város legjobb szállodája, valaha a világ legpompásabb hoteljének tartották. Walternak nosztalgiája volt az utolsó békeévek után. – Úgy találkozunk majd megint, mint két fiatalember, akiknek nincs más gondja, csak az, hogy elcsípjék a pincér tekintetét, és rendeljenek még egy palack pezsgőt?
Gus komolyan válaszolt.
– Nem, nem hiszem, hogy azok a napok valaha is visszatérnének, legalábbis nem a mi életünkben.
Feltűnt Greta, Walter húga. Göndör szőke haja volt, amely csábítóan hullámzott, ha megrázta a fejét.
– Hát az urak meg mitől ilyen fancsaliak? – kérdezte. – Mr. Dewar, jöjjön, táncoljon velem!
Gus felragyogott.
– Boldogan – mondta.
Greta elhurcolta.
Walter csatlakozott a társasághoz, de míg csevegett az ismerősökkel és a barátokkal, az esze Gus javaslatán járt, és azon rágódott, hogyan kezdjen neki a dolognak. Ha majd beszél az apjával, igyekezni fog, hogy ne látsszék túl mohónak. Apa nagyon csökönyös tud lenni. Walternak a semleges hírnök szerepét kell játszania.
Miután a vendégek távoztak, Suzanne elkapta a fiát a szalonban. A helyiséget rokokó stílusban rendezték be a régimódi németek ízlése szerint, óriási, csiszolt szélű tükrökkel, vékony, ívelt lábú asztalokkal, hatalmas csillárral.
– Milyen kedves lány ez a Monika von der Helbard – mondta.
– Nagyon bájos – helyeselt Walter.
Anyja nem viselt ékszert. Az aranybegyűjtő bizottság elnöknője volt, minden smukkját odaadta, hogy eladhassák. Az egyetlen karikagyűrűje maradt még meg.
– Ismét meg kell majd hívnom, de legközelebb a szüleivel. Az apja Von der Helbard őrgróf.
– Igen, tudom.
– Nagyon jó család. Az Uradelhez, a régi nemességhez tartoznak. Walter az ajtóhoz indult.
– Apa mikorra várható?
– Hamarosan. Walter, ülj le, beszélgess velem egy kicsit.
Walter rájött, hogy túlságosan kimutatta, mennyire szeretne elszabadulni, mégpedig azért, mert akart egy zavartalan órát, hogy átgondolhassa Gus Dewar üzenetét. De így udvariatlan volt az anyjához, akit szeret. Most igyekezett jóvátenni.
– Örömmel, anya. – Kihúzott egy széket Suzannénak. – Azt hittem, pihenni szeretne, de ha nem, nagyon szívesen beszélgetek. – Leült az anyjával szemközt. – Remek összejövetel

volt. Nagyon köszönöm, hogy megszervezte.

Anyja egy bólintással nyugtázta a bókot, de rögtön át is tért más témára.

– Robert unokatestvéred eltűnt – mondta. – A Bruszilov-offenzíva közben.

– Tudom. Talán hadifogoly az oroszoknál.

– Vagy talán meghalt. Apád pedig hatvanéves. Hamarosan te lehetsz Von Ulrich gróf.

Waltert nem csábította a lehetőség. A nemesi címek egyre jobban leértékelődnek mostanában. Talán büszke lehetne a grófságára, de hátránynak is bizonyulhat a háború utáni világban.

Különben is most még nem ő viseli a címet.

– Robert halálát nem erősítették meg.

– Persze hogy nem. De azért fel kell készülnöd rá.

– Milyen értelemben?

– Meg kellene nősülnöd.

– Ó! – Walter meghökkent. Erre számítanom kellett volna, gondolta.

– Örökösre van szükséged, hogy továbbvigye a rangot, ha majd meghalsz. Márpedig hamarosan meghalhatsz, bár én imádkozom... – Elcsuklott a hangja. Egy pillanatra behunyta a szemét, hogy visszanyerje az önuralmát: – ...bár én mindennap imádkozom az egek urához, hogy oltalmazzon meg téged. Az volna a legjobb, ha minél előbb születne egy fiad.

Félt, hogy elveszíti Waltert, de a fiú legalább annyira félt, hogy elveszíti az anyját. Szeretettel nézte. Suzanne szőke és szép volt, mint Greta, és talán ugyanolyan jókedvű lehetett valaha. Most éppen ragyogott a szeme és kipirult az arca az összejövetel izgalmától és a pezsgőtől, ám ezekben a napokban már akkor is kifulladt, ha felkapaszkodott a lépcsőn. Kikapcsolódásra, jó sok tartalmas ételre lenne szüksége, gondtalanságra. Egyiket sem kaphatja meg a háború miatt. Nem csak a katonák halnak meg, gondolta Walter aggodalmasan.

– Kérlek, gondolkozz el Monikán – mondta az anyja.

Hogy szerette volna bevallani neki Maudot!

– Monika elragadó lány, anyám, de nem szeretem. Alig ismerem.

– Erre most nincsen idő! Háborúban mellőzhetők az illemszabályok.

Találkozz vele újból! Még tíz nap szabadságod van. Találkozz vele mindennap! Az utolsó napon megkérheted a kezét.

– És az ő érzései? Hátha nem akar feleségül jönni hozzám.

– Tetszel neki. – Suzanne elfordította a tekintetét. – És azt fogja tenni, amit a szülei mondanak.

Walter nem tudta, hogy bosszankodjon vagy nevessen.

– Tehát az anyák már mindent kiterveltek, ugye?

– Kétségbeejtő időket élünk. Mostantól három hónapra összeházasodhattok. Apád gondoskodik róla, hogy különleges szabadságot kapj az esküvőre és a nászútra.

– Ő mondta ezt? – Apja általában dühösen kikelt a jó kapcsolatokkal rendelkező katonák különleges előjogai ellen.

– Apád megérti, mekkora szükség van örökösre, aki továbbviszi a címet.

Apát tehát már meggyőzték. Meddig tarthatott? Nem adja be egykönnyen a derekát.

Walter igyekezett nem fészkelődni a székén. Lehetetlen helyzetben volt. Miután Maud a felesége, még csak nem is mímelheti, hogy érdekelné a Monikával köthető házasság, de nem magyarázhatja meg, miért.

– Anyám, nagyon sajnálom, ha csalódást okozok, de nem fogom megkérni Monika von der Helbardot.

– De miért nem? – kiáltotta az anyja.

Walter rosszul érezte magát.

– Annyit mondhatok, hogy nagyon boldog lennék, ha megszerezhetném magának ezt az

örömet.
Anyja szúrósan nézett rá.
– Robert unokatestvéred sose nősült meg. Az ő esetében egyikünk sem volt meglepve. Remélem, nem olyan természetű probléma... Waltert zavarta ez a célzás Robert homoszexualitására.
– Ó, anya, kérem! Pontosan tudom, mire céloz Roberttel kapcsolatban. Nyugodjék meg, abból a szempontból én nem vagyok olyan, mint ő. Anyja elfordította a tekintetét.
– Sajnálom, hogy szóba hoztam. De hát akkor mi az? Harmincéves vagy!
– Nehéz rátalálni az igazira.
– Nem olyan nehéz az.
– Olyasvalakit keresek, mint maga.
– Most meg már csúfolódsz velem – mondta haragosan Suzanne. Walter férfihangot hallott kívülről. A következő percben belépett az apja, egyenruhásan. Dörgölte a kezét, mert fázott.
– Havazni fog – mondta. Megcsókolta a feleségét, bólintott Walternak. – Remélem, sikeres volt az összejövetel. Nem lehettem jelen, egész délután megbeszélések voltak.
– Pazar volt – mondta Walter. – Anya ízletes harapnivalót varázsolt a semmiből, és a Perrier-Jouët felséges volt.
– Melyik évjáratot kínáltátok?
– Az ezernyolcszázkilencvenkilencest.
– A kilencvenkettest kellett volna.
– Abból kevés maradt.
– Érdekes beszélgetést folytattam Gus Dewarral.
– Emlékszem rá. Az amerikai, akinek az apja közel áll Wilson elnökhöz.
– Ma már a fiú sokkal közelebb áll hozzá. Gus a Fehér Házban dolgozik.
– Mi mondanivalója volt?
Anya indulni készült.
– Hagylak benneteket beszélgetni – mondta.
A férfiak is felálltak.
– Kérlek, Walter, drágám, gondolkozz arról, amit mondtam – szólt távozóban Suzanne.
A következő percben bejött a komornyik. Rendes adag aranybarna konyakot hozott egy tálcán. Otto elvette a poharat.
– Kérsz? – fordult Walterhoz.
– Köszönöm, nem. Teleittam magamat pezsgővel.
Otto felhajtotta a konyakot, és a tűz felé nyújtotta a lábát. – Tehát beállított az ifjú Dewar, miféle üzenettel?
– De ez szigorúan bizalmas.
– Természetesen.
Walter nem szerette valami nagyon az apját. Nézeteltéréseik túlságosan indulatosak voltak, és az idősebb Von Ulrich soha, semmiben sem engedett. Szűk látókörű és maradi volt, süket az ész hangjára, és kedélyes konoksággal ragaszkodott ezekhez a hibáihoz, amit a fia visszataszítónak talált. Az ő oktalansága és nemzedékének, a többi európai állam Ottóinak oktalansága vezetett a somme-i mészárláshoz. Walter ezt nem bocsáthatta meg.
Ettől függetlenül szelíd és barátságos hangot ütött meg. Nagyon akarta, hogy ez a beszélgetés nyájas és ésszerű legyen.
– Az amerikai elnök nem akar belépni a háborúba – kezdte.
– Az jó.
– Tulajdonképpen azt szeretné, ha békét kötnénk.
– Hah! – horkant fel gúnyosan Otto. – Hogy olcsón megverhessenek minket! Ezt az arcátlanságot!

Waltert megdöbbentette, hogy már az elején ilyen megvető elutasításba ütközik, de nem engedett. Gondosan megválogatta a szavait:

– Ellenségeink azt állítják, hogy a német militarizmus és agresszió okozta ezt a háborút, de ez természetesen nincs így.

– Természetesen – mondta Otto. – Egyszerre fenyegetett az orosz mozgósítás a keleti határunkon, és a francia mozgósítás a nyugatin. A Schlieffen-terv volt az egyetlen lehetséges megoldás! – Szokása szerint úgy beszélt, mintha a fia még mindig tizenkét éves lenne.

Walter türelmesen válaszolt:

– Pontosan. Még emlékszem, hogy azt mondta, részünkről ez honvédő háború, válasz egy tűrhetetlen fenyegetésre. Meg kellett védenünk magunkat.

Ha Ottót meglepte is, hogy ugyanazokat a közhelyeket hallja a fiától, amelyekkel ő szokta igazolni a háborút, ez nem látszott rajta.

– Így van – mondta.

– És meg is tettük. – Walter kijátszotta az ászt. – Most már elértük a céljainkat.

Apja meglepődött.

– Hogy érted ezt?

– Válaszoltunk a fenyegetésre. Az orosz hadsereg széthullott, a cári rendszer az összeomlás küszöbén imbolyog. Meghódítottuk Belgiumot, lerohantuk Franciaországot, patthelyzetbe kényszerítettük a franciákat és brit szövetségeseiket. Megvalósítottuk, amit célul tűztünk magunk elé. Megvédtük Németországot.

– Ami egy diadal.

– Mi többet akarhatunk még?

– Teljes győzelmet!

Walter előrehajolt a székén, és Szúrósan nézett az apjára.

– Miért?

– Ellenségeinknek meg kell fizetniük az agressziójukért! Háborús jóvátételre, talán határkiigazításokra, gyarmatok átengedésére van szükség!

– Eredetileg nem ez volt a célunk... vagy igen?

– Valóban nem, de miután olyan sok erőt, pénzt és annyi derék fiatal német életet eltékozoltunk, valamit kapnunk is kell érte.

Gyönge érv volt, ám Walter nem fárasztotta magát azzal, hogy változtatni próbáljon az apja gondolkozásán. Már kifejtette, hogy Németország elérte, amit, a háborúval akart. Most taktikát változtatott.

– Egészen bizonyos benne, hogy lehetséges a teljes győzelem?

– Igen!

– Februárban totális támadást indítottunk Franciaországban a verduni erőd ellen. Nem sikerült bevennünk. Az oroszok keleten támadtak minket, a britek mindenüket bevetették a somme-i offenzívába. Ezek az óriási erőfeszítések kudarcot vallottak mindkét oldalon. – Várta a választ.

– Eddig igen – mondta Otto kelletlenül.

– Igen, a főparancsnokságunk is elismerte. Augusztus óta, amikor felmentették Von Falkenhaynt, és Ludendorff lett a vezérkari főnök, taktikát változtattunk: támadás helyett áttértünk a mélységi védekezésre. Apám szerint hogyan lesz a mélységi védekezésből teljes győzelem?

– Korlátlan tenger alatti hadviseléssel – válaszolta Otto. – Az antant megkapja az utánpótlást Amerikától, míg a mi kikötőinket blokád alatt tartja a brit tengerészet. El kell vágnunk a mentőkötelüket, akkor majd megadják magukat.

Walter ebbe nem akart belemenni, de ha már elkezdte, nem állhatott meg. Összeszorította a fogát, aztán a tőle telhető legnagyobb szelídséggel mondta:

– Ez bizonyosan arra kényszeríti Amerikát, hogy belépjen a háborúba.

– Tudod te, hány katonája van az Egyesült Államok hadseregének?

– Mindössze talán százezer, viszont...

– Pontosan! Még Mexikót sem tudták pacifikálni. Számunkra Amerika nem jelent fenyegetést!

Otto még sose járt Amerikában. Az ő nemzedékéből kevesen jutottak el oda. Egyszerűen nem tudták, miről beszélnek.

– Az Egyesült Államok nagy ország, és nagyon gazdag – mondta Walter. Forrt benne a tehetetlen méreg, ám ragaszkodott a csevegő hanghoz, mert fent akarta tartani a kedélyes diskurzus látszatát. – Megnövelhetik a hadseregüket.

– De az nem megy gyorsan. Legalább egy évet vesz igénybe. Addigra a britek és a franciák megadják magukat.

Walter bólintott.

– Erről nem most vitázunk először, apám – mondta békítő hangon. – Tehát mindennek a stratégiához van köze. Mindkét oldalnak vannak érvei.

Otto ezt aligha tagadhatta, így csak helytelenítően mordult egyet.

– Abban mindenesetre bizonyos vagyok – folytatta Walter –, hogy nem nekem kell eldöntenem, mit válaszol Németország a nem hivatalos washingtoni közeledésre.

Otto elértette a célzást.

– És természetesen nem is nekem.

– Wilson azt mondja, hogyha Németország hivatalosan felajánlja az antantnak a béketárgyalásokat, ő nyilvánosan támogatni fogja a kezdeményezést. Feltételezem, a mi feladatunk az, hogy továbbítsuk ezt az üzenetet az uralkodónak.

– Valóban – mondta Otto. – A császárnak kell döntenie.

Walter levelet írt Maudnak egy sima, fehér, fejléc nélküli papíron.

Drága Szerelmem!

Tél van Németországban, és tél van a szívemben is.

Angolul írt. Lehagyta a papír tetejéről a címzést, és nem használta Maud nevét.

El sem tudom mondani, mennyire szeretlek, és milyen rettenetesen hiányzol.

Nem volt könnyű fogalmazni. Tapintatlan rendőrök elolvashatják a levelet, és arra is vigyáznia kellett, hogy se őt, se Maudot ne azonosíthassák.

Egy vagyok a milliók közül, akiket elszakítottak az imádott asszonytól, és az északi szél süvít a lelkünkben.

Azt találta ki, hogy a levél olyan legyen, mintha egy katona írná, akit elválasztott a családjától a háború.

Hideg, sivár világ ez nekem, mint nyilván neked is, de az benne a legnehezebb, hogy nem lehetünk együtt.

Bár beszámolhatna Maudnak felderítői munkájáról, az anyjáról, aki feleségül akarja adni hozzá Monikát, a berlini élelmiszerhiányról, még a könyvről is, amit olvas, a nagy Buddenbrook-sagáról! De attól félt, hogy bármilyen konkrétum veszélybe sodorhatná Maudot vagy őt.

Nem mondhatok sokat, de azt akarom, hogy tudd: hű vagyok hozzád

Félbeszakította az írást, bűntudatosan gondolt rá, hogy szerette volna megcsókolni Monikát. De nem engedett a kísértésnek.

– és a megszentelt ígérethez, amelyet egymásnak tettünk utolsó együttlétünk alkalmával.

Csak így írhatta körül a házasságkötésüket. Nem akarta kockáztatni, hogy valaki, ha netán elolvassa Angliában ezt a levelet, kihüvelyezhesse belőle az igazságot.

Mindennap arra a percre gondolok, amikor ismét találkozunk, egymás szemébe nézünk, és azt mondjuk: „Szervusz, életem.” Addig is emlékezz rám.

Nem írta alá a nevét.

Borítékba tette a levelet, aztán a kabátja belső zsebébe csúsztatta. Németország és Anglia között nem járt a posta.

Kijött a szobájából, lement a lépcsőn, kalapot tett, fölvett egy szőrmegalléros, nehéz kabátot, és kilépett a berlini didergő utcákra.

Az Adlon bárjában találkozott Gus Dewarral. A szálloda megőrizte háború előtti fényének halvány mását: a pincérek szmokingot viseltek, vonósnégyes játszott, de nem voltak import szeszesitalok – se whisky, se konyak, se angol gin –, ezért snapszot rendeltek.

– Nos? – kérdezte Gus mohón. – Hogy fogadták az üzenetemet?

Walter eltelt reménységgel, de tudta, hogy csekély oka van a derűlátásra, ezért igyekezett mérsékelni a lelkesedését. Jó hírt hozott, de ez olyan jó hír volt, amit épp csak egy hajszál választ el a rossztól.

– A császár ír az elnöknek – mondta.

– Helyes! És mit fog írni?

– Láttam egy piszkozatot. Sajnos nem valami békülékeny a hangneme.

– Hogy érti ezt?

Walter behunyta a szemét, összpontosított, aztán idézni kezdte:

– Két és fél éve tombol a világtörténelem legszörnyűbb háborúja. Ebben a konfliktusban Németország és szövetségesei bizonyságot tettek elpusztíthatatlan erejükről. Vonalaink rendületlenül állják a szüntelen támadást. A közelmúlt eseményei azt mutatják, hogy a háború folytatása nem törheti meg védekezésünket... És még egy csomó ilyesmi, hasonló szellemben.

– Már értem, miért mondta, hogy nem túl békülékeny.

– Utána a tárgyra tér. – Walter felidézte magában a következő részt. – Tisztában vagyunk katonai és gazdasági erőnkkel, készen állunk, hogy ha kell, a végsőkig folytassuk a ránk kényszerített harcot, ám ugyanakkor meg kívánjuk szüntetni a vérontást, és véget akarunk vetni a háború borzalmainak, ezért... Itt jön a fontos rész... most felajánljuk, hogy béketárgyalásokat kezdeményezünk.

Gus ujjongott.

– Óriási! Tehát igent mond!

– Halkabban, kérem! – Walter riadtan körülnézett, de láthatólag senki sem figyelt fel rájuk. A vonósnégyes hangjai elnyelték a beszélgetésüket.

– Elnézést – mondta Gus.

– Egyébként igaza van. – Walter elmosolyodott, megengedte magának, hogy ennyit kimutasson az öröméből. – A hangnem pökhendi, kardcsörtető és lenéző – de akkor is béketárgyalásokat javasol!

– Ki se mondhatom, milyen hálás vagyok magának!

Walter figyelmeztetően fölemelte a kezét.

– Hadd mondjak meg magának valamit nagyon őszintén. Azok a háborúpárti hatalmas emberek, akik a császár közvetlen környezetéhez tartoznak, merő cinizmusból támogatták ezt a javaslatot, hogy jó színben tűnjenek fel a maguk elnökének a szemében, mert biztosra veszik, hogy az antant úgyis visszadobja az ajánlatot.

– Reménykedjünk, hogy nem lesz igazuk.

– Ámen.

– Mikor küldik el a levelet?

– Még mindig vitatkoznak a megfogalmazáson. Ha abban megegyeztek, a levelet átnyújtják az Egyesült Államok berlini nagykövetének, egyben felkérik, hogy továbbítsa az antantkormányoknak. – Erre a diplomáciai játékra azért volt szükség, mert az ellenséges államok között nem létezett hivatalos összeköttetés.

– Akkor jobb lesz, ha most Londonba utazom – mondta Gus. – Talán tehetek valamit az ajánlat elfogadásának előkészítésére.

– Gondoltam, hogy ezt mondja. Szeretnék kérni valamit.

– Azok után, amit megtett, hogy segítsen nekem? Akármit!
– De ez szigorúan bizalmas.
– Nem gond.
– Mert be kell avatnom egy titokba.
Gus mosolygott.
– Az izgalmas!
– Szeretném, ha elvinne egy levelet Lady Maud Fitzherbertnek.
– Aha. – Gus tűnődő képet vágott. Csak egy oka lehet annak, hogy Walter titokban ír Maudnak. – Akkor értem, miért van szükség diszkrécióra. Jól van, minden oké.
– Ha átvizsgálják a holmiját, amikor távozik Németországból vagy belép Angliába, azt kell mondania, hogy ez egy szerelmes levél, amelyet egy Németországban tartózkodó amerikai írt a menyasszonyának Londonba. A levélben nem szerepel se név, se cím.
– Rendben.
– Köszönöm – mondta megkönnyebbülten Walter. – Ki se mondhatom, milyen sokat jelent ez nekem.

December másodikán, szombaton vadászatot tartottak Ty Gwynben. Mivel Fitzherbert gróf és Bea hercegnő Londonban időzött, Fitz barátja, Bing Westhampton töltötte be a házigazda szerepét, és Lady Maud volt a háziasszony.
Maud a háború előtt szerette az ilyen mulatságokat. A nők természetesen nem vadásztak, de azért élvezte a vendégsereget, az ebédet a szabadban, ahol a hölgyek együtt ettek a férfiakkal, a lobogó tüzeket és a kiadós ételt, ami este került az asztalra. De nem lelt örömet benne most, amikor a katonák a lövészárkokban szenvednek. Győzködte magát, hogy az ember nem siránkozhat egész életében, de nem működött. Kiakasztotta a legragyogóbb mosolyát, biztatott mindenkit, hogy egyék-igyék, amennyi belefér, de mikor meghallotta a vadászpuskák ropogását, egyedül a csatatérre tudott gondolni. Bele sem kóstolt az eléje tálalt pompás ételekbe, és érintetlenül vitték el a tányérja mellől a bátyja méregdrága óboraival telt poharakat.
Mostanában utálta, ha nincs elfoglaltsága, mert ilyenkor mindig Walterra kellett gondolnia. Él-e, vagy meghalt? A somme-i ütközet végre befejeződött. Fitz azt mondta, hogy a németek félmillió embert vesztettek. Köztük van Walter is? Vagy egy kórházban fekszik valahol nyomorékon?
Talán a győzelmet ünnepli. Az újságok nem egészen mismásolhatták el, hogy 1916-ban a britek a hatalmas háborús erőfeszítéseikkel nyomorult négy kilométert hódítottak el az ellenségtől. A németek úgy érezhetik, hogy jogosan gratulálhatnak maguknak. Még Fitz is elismerte, halkan és zárt körben, hogy Nagy-Britanniának most már az a legfőbb reménye, hogy az amerikaiak esetleg beszállnak. Netán egy berlini bordélyban henyél Walter, fél kézzel egy üveg snapszot, a másikkal egy csinos szőke Fräuleint szorongatva? Akkor már inkább feküdjön sebesülten, gondolta Maud, de rögtön el is szégyellte magát.
Ty Gwyn vendégei között volt Gus Dewar is, aki a teánál megkereste Maudot. Az összes férfi térd alatt gombolódó tweedbricseszt hordott, amitől a hórihorgas amerikai még hóbortosabban festett közöttük. Egyik kezében teáscsészét egyensúlyozott, míg átmanőverezte magát a zsúfolt nappalin Maudig.
A lány magába fojtott egy sóhajt. Ha magányos férfi közeledett hozzá, az általában udvarolni akart, és neki úgy kellett leráznia, hogy nem árulhatta el férjezett mivoltát, ami olykor nehéznek bizonyult. Mostanában olyan sok jó partinak számító, előkelő fiatalembert öltek meg a háborúban, hogy a legvacakabb egyének is azt képzelték, esélyük lehet Maudnál: tönkrement bárók sokadik fiai, szájszagú, göthös vikáriusok, de még homoszexuálisok is, akik női társasággal próbálták a látszatot fenntartani.
Nem mintha Gus Dewar ilyen lehangolónak ígérkezett volna. Nem volt mutatós, nem is

dicsekedhetett a Walterhoz és Fitzhez hasonló férfiak hanyag eleganciájával, viszont éles esze, emelkedett eszményei voltak, és ugyanazzal a szenvedéllyel érdeklődött a közügyek iránt, mint Maud. Ráadásul valahogy még vonzóvá is varázsolta az enyhe testi és társasági esetlenség meg a némileg nyers őszinteség keveréke. Ha Maud független lett volna, akár el is fogadja Gus Dewar közeledését.

A nyakigláb amerikai összehajtogatta magát mellette a sárga selyempamlagon.

– Úgy örülök, hogy ismét itt lehetek Ty Gwynben – mondta.

– Röviddel a háború előtt járt nálunk – mondta Maud. Sose felejti el azt a hétvégét 1914 januárjában, amikor a király megszállt náluk, és az a borzasztó szerencsétlenség történt az aberoweni bányában. De a legtisztábban arra emlékszik, ébredt rá pironkodva, hogy Walterral csókolózott. Bár megcsókolhatná most is! De bolondok voltak, hogy megálltak a csóknál! Hogy miért nem szeretkeztek?! Ha akkor teherbe esik, kénytelenek lettek volna összeházasodni illetlen sietséggel, aztán pedig elküldték volna őket, hogy éljenek a társaság örök kitaszítottjaiként valami olyan rémes helyen, mint Rhodesia vagy Bengália. Az összes megfontolás, ami visszafogta őket – szülők, társaság, karrier –, semmivé zsugorodott az iszonyú lehetőség mellett, hogy Walter meghalhat, és ő nem látja soha többé.

– Hogy lehetnek a férfiak ilyen ostobák, hogy elmennek a háborúba? – kérdezte Gustól. – És hogy még akkor sem hagyják abba, amikor már minden lehetséges nyereség eltörpül a rettenetes véráldozat mellett?

– Wilson elnök úgy véli – felelte Gus –, hogy a két félnek győzelem nélkül is fontolóra kellene vennie a békekötést.

Maud fellélegzett. Gus Dewar legalább nem akar olyanokat mondani, hogy milyen szép a szeme, vagy más hasonló bárgyúságot.

– Egyetértek az elnökkel – jelentette ki. – A brit hadsereg már egymillió embert veszített, amiből egyedül a Somme négyszázezret követelt.

– De mit gondol a brit nép?

Maud töprengett.

– A lapok többsége még mindig úgy tesz, mintha a Somme óriási győzelem lett volna. Ha valaki reális elemzéssel próbálkozik, azt hazafiatlannak bélyegzik. Nem kétlem, hogy Lord Northcliffe egy katonai diktatúrában találna rá az igaz boldogságra. Ám népünk többsége tudja, hogy nem nagyon haladunk.

– A németek talán már fontolgatják, hogy békét kérnek.

– Ó, remélem, hogy igaza lesz!

– Hitem szerint hamarosan várható lehet a hivatalos közeledés.

Maud rábámult.

– Már megbocsásson – mondta. – Azt hittem, hogy udvarias csevegés a szándéka. De ezek szerint nem.

Megrohanta az izgalom. Béketárgyalások? Lehetséges volna?

– Nem, nem az a szándékom – mondta Gus. – Tudom, hogy önnek vannak barátai a liberális kormányban.

– Nem igazi liberális kormány az már – felelte Maud. – Koalíció. Több konzervatív miniszter van a kabinetben.

– Bocsásson meg, rosszul fogalmaztam. Tudtam a koalícióról. De akkor is, még mindig Asquith a miniszterelnök, ő pedig liberális, és azt tudom, hogy ön közeli barátságot ápol számos vezető liberálissal.

– Igen.

– Tehát azért jöttem ide, hogy a véleményét kérdezzem: ön szerint hogyan fogadnák a német javaslatot?

Maud nagyon meggondolta a választ. Tudta, kit képvisel Gus. Ezt az Amerikai Egyesült Államok elnöke kérdezi tőle, úgyhogy ajánlatos pontosan felelnie. Történetesen volt egy

kulcsfontosságú információja.

– Tíz nappal ezelőtt a kabinet megvitatta Lord Lansdowne egykori konzervatív külügyminiszter tanulmányát, amely szerint nem nyerhetjük meg a háborút.

Gus felvillanyozódott.

– Valóban? Fogalmam sem volt róla.

– Nem is lehetett. Titkos volt. Mindazonáltal voltak szóbeszédek, és Northcliffe kirohant a tárgyalásos béke ellen, amit ő defetizmusnak nevez.

– És hogyan fogadták Lansdowne tanulmányát? – kérdezte mohón Gus.

– Úgy fogalmaznék, hogy négyen hajlandók rokonszenvezni az álláspontjával: Sir Edward Grey, a külügyminiszter, McKenna, a lordkancellár, Runciman, a kereskedelemügyi miniszter és maga a miniszterelnök.

Gus arca felragyogott a reménységtől.

– Ez hatalmas frakció!

– Főleg most, hogy az agresszív Winston Churchill távozott. Sosem sikerült talpra állnia azok után, hogy katasztrófába fulladt dédelgetett terve, a Dardanellák ostroma.

– Ki volt Lansdowne ellen a kabinetben?

– David Lloyd George hadügyminiszter, az ország legnépszerűbb politikusa. És Lord Robert Cecil, a blokádügyi miniszter, Arthur Henderson, az Állami Kifizetőhivatal elnöke, egyben a Munkáspárt vezére és Arthur Balfour, az Admiralitás Első Lordja.

– Olvastam az interjút, amelyet Lloyd George adott a lapoknak. Azt mondta, ő kiütésig szereti nézni a bokszmeccset.

– Sajnos a legtöbben egyetértenek vele. A kormány folyamatosan zaklatja azokat, akik felszólalnak a háború ellen, például Bertrand Russellt, a filozófust.

– De milyen következtetésre jutott a kabinet?

– Semmilyenre. Asquith megbeszélései sűrűn végződnek így. Panaszkodnak is rá, hogy tétova.

– Elkeserítő. Mindazonáltal úgy tűnik, hogy egy békejavaslat nem találna süket fülekre.

Milyen üdítő olyan férfival beszélni, aki teljesen komolyan vesz, gondolta Maud. Még azok is, akik értelmesen szóltak hozzá, hajlamosak voltak némileg vállveregetően viselkedni. Gus Dewart leszámítva Walter volt az egyetlen férfi, aki magával egyenrangúnak tekintette.

Abban a pillanatban belépett Fitz. Fekete-szürke londoni öltözetet viselt, és nyilvánvalóan az imént szállhatott le a vonatról. Szemtapaszt viselt, és botra támaszkodva járt.

– Őszintén sajnálom, hogy csalódást okoztam a társaságnak – mondta, egyszerre mindenkihez intézve szavait –, de tegnap éjszaka bent kellett maradnom a városban. London forrong a legfrissebb politikai fejleményektől.

– Miféle fejleményektől? – kérdezte Gus. – Ma még nem láttunk újságot.

– Tegnap Lloyd George levelet írt Asquithnak. Követelte, hogy változtasson azon, ahogy a háborút intézzük. Azt akarja, hogy mostantól a teljhatalommal felruházott, három miniszterből álló Háborús Tanács hozza meg az összes döntést.

– És egyetért ezzel Asquith? – kérdezte Gus.

– Természetesen nem! Azt felelte, hogy ha lenne ilyen testület, azt a miniszterelnöknek kellene irányítania.

Fitz vásott barátja, Bing Westhampton a lábát felhúzva ült az egyik ablakpárkányon.

– Ez eleve meghiúsítja a célt – mondta. – Minden tanács, amelynek Asquith az elnöke, ugyanolyan gyenge és határozatlan lesz, mint a kabinet. – Mentegetőzve körülnézett a szobában. – Már elnézést kérek a jelen lévő miniszterektől.

– Pedig igazad van – mondta Fitz. – A levél valójában kétségbe vonja Asquith képességét az irányításra, főleg miután Max Aitken, Lloyd George barátja leadta a történetet az összes újságnak. Most már nincsen lehetőség kompromisszumra. Itt kiütésig folyik a meccs, ahogy Lloyd George mondaná. Ha nem úgy történnek a dolgok, ahogy ő akarja, le kell mondania a

miniszterségről. Ha pedig úgy történnek, akkor Asquith megy, aztán pedig új miniszterelnököt kell választanunk.

Maud összenézett Gusszal. Tudta, hogy ugyanarra gondolnak. Amíg Asquith a miniszterelnök, van esélye a békekezdeményezésnek. De ha a marciális Lloyd George győz ebben a versenyben, akkor minden másképp alakul.

Az előcsarnokban megszólaltatták a gongot, jelezve a vendégeknek, hogy ideje átöltözni estélyibe. A teázást befejezték. Maud a szobájába ment.

Ruháját már kikészítették. Ezt a toalettet Párizsban szerezte be az 1914-es szezonra. Azóta kevés ruhát vásárolt. Levetette a délutáni ruháját, és selyempongyolába bújt. Egyelőre nem csengette be a komornáját, mert néhány percet egyedül akart maradni. Az öltözőasztalához ült, és megnézte az arcát a tükörben. Huszonhat éves, és ez látszik is rajta. Sose volt szép, de mutatósnak tartották. A háborús megszorítások azt a kevés lányos puhaságot is lehántották róla, arcának szögletei kiélesedtek. Mit szólna Walter, ha most látná – már ha találkoznak még egyáltalán? Megérintette a mellét. Ez legalább még kemény. Walter élvezné. Ahogy a férfira gondolt, megkeményedett a mellbimbója. Vajon van ideje...

Kopogtattak. Maud bűntudatosan leengedte a kezét.

– Ki az? – kérdezte.

Nyílt az ajtó, és bejött Gus Dewar.

Maud felállt, szorosan összehúzta magán a pongyolát, és azt mondta a legfenyegetőbb hangján:

– Kérem, Mr. Dewar, haladéktalanul távozzék!

– Ne nyugtalankodjék – mondta a férfi. – Négyszemközt kell beszélnem magával.

– El nem képzelhetem, miféle okból...

– Találkoztam Walterral Berlinben.

Maud elnémult a megdöbbenéstől. A szeme tágra nyílt. Honnan tudhat Gus róla és Walterról?

– Rám bízott egy levelet, hogy adjam át önnek – mondta Gus. Benyúlt tweedzakója alá, és elővett egy borítékot.

Maud reszkető kézzel vette át.

– Szólt nekem, hogy nem írta rá se az ön nevét, sem a sajátját, mert attól fél, hogy elolvashatják a határon a levelet – mondta Gus. – De nem volt semmiféle vámvizsgálat.

Maud szorongva tartogatta a kezében a levelet. Kétségbeesetten szeretett volna hallani Walterról, de most félt a rossz hírektől. Walter talán szeretőt tart, és ebben a levélben esedezik bocsánatért. Vagy feleségül vett egy német lányt, és azért ír, mert arra akarja kérni, legyen örök titok a házasságuk. De az a legrosszabb, hogy talán már el is indította a bontópert.

Feltépte a borítékot.

Ezt olvasta:

Drága Szerelmem!

Tél van Németországban, és tél van a szívemben is.

Könnyek szöktek a szemébe.

– Ó – mondta. – Ó, Mr. Dewar, köszönöm, hogy elhozta ezt! Gus bátortalanul közelebb lépett hozzá.

– Ejnye, ejnye – mondta. Megpaskolta Maud karját.

Maud el akarta olvasni a többit is, de nem látta a szavakat a papíron.

– Olyan boldog vagyok – sírta.

Feje Gus vállára csuklott. A férfi átkarolta.

– Nincsen semmi baj – mondta.

Maud nem bírt tovább küzdeni az érzelmeivel. Zokogni kezdett.

Huszonegyedik fejezet

1916. december

Fitz a Whitehallban dolgozott, az Admiralitáson. Nem ilyen állást akart. Vissza szeretett volna térni Franciaországba, a Walesi Lövészekhez. Akármennyire gyűlölte a lövészárkok mocskát és kényelmetlenségét, nem érezhette jól magát a londoni biztonságban, amíg mások az életüket kockáztatják. Borzadt tőle, hogy gyávának gondolhatják. Ám a doktorok kategorikusan kijelentették, hogy a lába még nem elég erős, és a hadsereg úgysem venné vissza.

Mivel Fitz beszélt németül, Smith-Cumming a Titkosszolgálati Irodától – az ember, aki C-nek nevezte magát – beajánlotta a tengerészeti hírszerzéshez, és Fitzet ideiglenesen beosztották a 40. szoba néven ismert ügyosztályhoz. Az íróasztali munka volt az utolsó, amit magának kívánt, és meglepődött, amikor rájött, hogy munkája rendkívül fontos a háborús erőfeszítés szempontjából.

A háború első napján a CS Alert nevű postahajó kifutott az Északi-tengerre, felhozta a tengerfenékről a nagy teljesítményű német távközlési kábeleket, és az összeset elvágta. Ezzel a ravasz húzással a britek rákényszerítették az ellenséget, hogy rádión továbbítsák a hírek többségét. A rádiójeleket el lehet fogni. Ám a németek nem voltak ostobák, és az összes üzenetüket kódolták. A britek a 40. szobában próbálták feltörni a kódokat.

Fitz mindenféle emberrel dolgozott együtt – volt köztük pár kimondott csodapók, többségük nem tűnt túl katonásnak –, akik fáradságos munkával igyekeztek megfejteni a parti lehallgatóállomásoktól kapott szózagyvalékot. Fitz nem értett a dekódoláshoz, ami olyan volt, mint a keresztrejtvényfejtés – még egy Sherlock Holmes-történetben sem volt képes kikövetkeztetni, ki a gyilkos –, viszont le tudta fordítani a megfejtett kódokat angolra, és harctéri tapasztalatai képessé tették arra, hogy eldöntse, melyik a fontos.

Nem mintha számított volna. 1916 végén a nyugati front alig mozdult arrébb attól, ahol az év elején állt, noha mindkét fél iszonyú erőfeszítéseket tett érte: a németek fáradhatatlanul ostromolták Verdunt, a britek még nagyobb áldozatok árán támadtak a Somme-nál. Az antantnak kétségbeejtő szüksége lett volna egy lökésre. Ha az Egyesült Államok belépne a háborúba, átbillenhetne a mérleg – ám egyelőre semmi sem utalt erre.

A parancsnokok minden hadseregben vagy késő éjszaka, vagy kora hajnalban adták ki az utasításokat. Fitz tehát korán kezdett, és megfeszített tempóban dolgozott délig. A vadászatot követő szerdán fél egykor távozott az Admiralitástól, és taxival ment haza. Nem sokat kellett gyalogolni a Whitehalltól a Mayfairig, de neki még ez is sok lett volna, mert dombnak fölfelé vitt az út.

A három nő, akivel egy házban élt – Bea, Maud, Herm néni –, éppen leült az ebédhez, amikor megérkezett. Fitz odaadta sétabotját és katonasapkáját Groutnak, majd csatlakozott a hölgyekhez. Praktikus irodája után szívet melengető gyönyörűséggel töltötte el az otthon: a pompás bútorok, a puha léptű szolgák, a francia porcelán a hófehér abroszon.

Megkérdezte Maudtól, mi újság a politikában. Asquith és Lloyd George között tombolt a háború. Előző nap Asquith drámaian lemondott a miniszterelnökségről. Fitz aggódott. Nem rajongott a liberális Asquithért, de mi lesz, ha az új ember elcsábul a béke szirénhangjaitól?

– A király fogadta Bonar Law-t – mondta Maud. Andrew Bonar Law a konzervatívok vezére volt. A brit politikában annyi maradt meg a királyi hatalomból, hogy az uralkodónak jogában állt kinevezni a miniszterelnököt – noha választottjának még el kellett nyernie a parlament támogatását.

– Mi történt? – kérdezte Fitz.

– Bonar Law nem hajlandó miniszterelnök lenni.

Fitz megbotránkozott.

– Hogy mondhatott nemet a királynak? – Hitt benne, hogy az ember engedelmességgel

tartozik az uralkodójának, különösen, ha konzervatív.

– Úgy gondolja, hogy Lloyd George való miniszterelnöknek. Ám a király nem akarja Lloyd George-ot.

– Remélem is – szúrta közbe Bea. – Az az ember nem sokkal jobb egy szocialistánál.

– Valóban – mondta Fitz. – Ám benne több az agresszivitás, mint a többiekben együttvéve. Ő legalább feltölti némi energiával a háborús erőfeszítést.

– Attól tartok, hogy nem használja majd ki maximálisan a békelehetőségeket – jegyezte meg Maud.

– Béke? – kérdezte Fitz. – Nem hiszem, hogy ezzel kellene foglalkoznod. – Vigyázott, hogy ne csattanjon fel, ám az ilyen defetista beszédek a békéről azonnal eszébe juttatták azt a sok halottat: szegény fiatal Carlton-Smith hadnagyot, a rengeteg Aberoweni Cimborát, még a szánalmas Owen Bevint is, akit a kivégzőosztag lőtt agyon. Hát semmiért áldozták volna fel magukat? Istenkáromló gondolat! Csevegő hangot erőltetve mondta: – Addig nem lesz béke, amíg nem győz az egyik fél.

Maud szemében fellángolt a harag, de ő is fegyelmezte magát:

– Az is lehet, hogy győzünk mindkét fronton: Lloyd George energikus elnöke lesz a Háborús Tanácsnak, miniszterelnöknek pedig ott lesz egy olyan igazi államférfi, mint Arthur Balfour, aki tárgyalhat a békéről, ha úgy döntünk, hogy azt akarjuk.

– Hm. – Fitznek egyáltalán nem tetszett ez a gondolat, de Maud úgy tudta megfogalmazni a dolgokat, hogy nehéz volt ellenkezni vele. Másra terelte a beszélgetést. – Mit tervezel délutánra?

– Megyünk Herm nénivel az East Endre. Háziasszonyok leszünk a Katonafeleségek egyik klubjában. Teával, süteménnyel kínáljuk őket – a te pénzedből, Fitz, amit nagyon köszönünk –, és próbálunk segíteni a problémáik megoldásában.

– Mint például?

– A legáltalánosabb gond a tiszta hely, ahol ellakhatnak, és a megbízható személy, aki vigyáz a gyerekekre – felelt Herm néni.

– Meg vagyok döbbenve, néni – derült Fitz. – Régebben helytelenítetted Maud kalandozásait az East Enden.

– Háború van – közölte Lady Hermia dacosan. – Meg kell tennünk mindent, amit tudunk.

Fitznek támadt egy váratlan ötlete.

– Talán én is veletek megyek. Jót tesz nekik, ha látják, hogy a főrendeket is ugyanolyan könnyen meglőhetik, mint a rakodómunkásokat. Maud meghökkent, de azért azt mondta:

– Ez csak természetes! Igen, gyere, ha szeretnél.

Fitz látta rajta, hogy nem lelkesedik az ötletért. Nem kétséges, hogy rendes adag balos badarság elhangzik a húga klubjában – szavazati jog a nőknek meg hasonló sületlenségek. De Maud akkor sem mondhatott nemet, miután Fitz fizette az egészet.

Vége lett az ebédnek, ki-ki elvonult készülődni. Fitz bement a felesége öltözőjébe. Nyina, a szürke hajú komorna éppen a toalettet segítette le úrnőjéről, amelyet Bea az ebédhez viselt. Bea mormolt valamit oroszul, Nyina ugyanazon a nyelven válaszolt, ami felingerelte Fitzet, mert olyan hatást keltett, mintha ki akarnák rekeszteni őt.

– Kérem, hagyjon magunkra – mondta oroszul a komornának, hátha ettől majd azt hiszik, hogy mindent megértett. Nyina pukedlizett, és kiment.

– Bubit még nem is láttam ma – mondta Fitz, aki korán reggel távozott hazulról. – Be kell mennem a gyerekszobába, mielőtt kiviszik sétálni.

– Ma nem megy – monda Bea rosszkedvűen. – Kissé köhög. Fitz elkomorodott.

– Tiszta levegőre van szüksége.

Csodálkozva látta, hogy feleségének szeme váratlanul megtelik könnyekkel.

– Úgy féltem – mondta. – Most, hogy te és Andrej az életeteket kockáztatjátok a háborúban, nekem senkim se maradt Bubin kívül!

Bea bátyja, Andrej megnősült, de nem születtek gyermekei. Ha Andrej és Fitz elesik, Beának Bubi lesz az egyetlen rokona. Így már érthető, hogy miért óvja a fúvó széltől is a gyermeket.

– Akkor sem tesz jót neki, ha nyámnyilának neveled!

– Ezt a szót nem ismerem – duzzogott Bea.

– Szerintem tudod te, mire gondolok.

Bea kilépett az alsószoknyájából. Az alakja bujább lett, mint volt. Fitz nézte, ahogy kioldja a harisnyája felkötőszalagját, és elképzelte, ahogy megharapja a lágy húst a combja belső oldalán.

Az asszony elkapta a pillantását.

– Fáradt vagyok – mondta. – Muszáj aludnom egy órát.

– Csatlakozhatnék hozzád.

– Azt hittem, a proletárokhoz mész a húgoddal.

– Az nem kötelező.

– De nekem komolyan pihennem kell!

Fitz felállt, aztán meggondolta magát. Dühítette a visszautasítás.

– Elég hosszú ideje már, hogy nem engedsz be az ágyadba.

– Nem számoltam a napokat.

– De én igen, és hetek voltak, nem napok.

– Sajnálom, de annyira idegesít minden! – Bea ismét közel járt a síráshoz.

Fitz tudta, hogy félti a bátyját, sajnálta is, amiért ilyen tehetetlenül kell nyugtalankodnia, viszont asszonyok milliói kénytelenek elviselni ugyanezt a szorongást, és a nemességnek kötelessége, hogy sztoikus legyen.

– Hallom, hogy elkezdtél istentiszteletre járni az orosz követségre, amíg én Franciaországban voltam. – Londonban nem volt görögkeleti templom, de a követségen volt egy kápolna.

– Ezt ki mondta neked?

– Az nem fontos. – Herm néni mondta. – Mielőtt összeházasodtunk, megkértelek, hogy térj át az anglikán hitre, és te megtetted. Bea nem volt hajlandó a szemébe nézni.

– Nem gondoltam, hogy túlságosan ártana nekem, ha részt vennék egy-két szertartáson – mondta halkan. – Ne haragudj.

Fitz gyanakodott az idegen papokra.

– Az ottani pap mondja neked, hogy bűn, ha élvezed, amikor a férjeddel hálsz?

– Természetesen nem! Mikor messze vagy, és én olyan egyedül érzem magamat, annyira távol mindentől, amiben felnőttem... akkor vigasztalás az ismerős orosz himnuszokat és imákat hallanom.

Fitz megsajnálta. Nem könnyű Beának. Ő bizonyosan el sem tudná képzelni, hogy örökre hazát cseréljen. Azonkívül úgy tudta más nős férfiakkal folytatott beszélgetésekből, hogy nem szokatlan, ha az asszony, miután gyereket szült, elutasítja a férje közeledését.

De megkeményítette a szívét. Mindenkinek meg kell hoznia a maga áldozatát. Bea legyen hálás, hogy neki nem kell belerohannia a géppuskatűzbe.

– Úgy gondolom, hogy én teljesítettem a kötelességemet, amellyel neked tartoztam – mondta. – Mikor összeházasodtunk, kifizettem a családod adósságait. Szakértőket hívattam, oroszokat és angolokat, hogy tervezzék meg a birtokok átszervezését. – Megmondták Andrejnek, hogy csapoltassa le a mocsarakat, mert úgy több lesz a termőföld, és végeztessen kutatásokat szén- és érclelőhelyek után, de ő sose csinált semmit. – Nem az én hibám, hogy a bátyád elvesztegetett minden lehetőséget.

– Igen, Fitz – mondta az asszony. – Megtettél mindent, amit ígértél.

– Most pedig én kérem, hogy teljesítsd a kötelességedet. Örökösöket kell nemzenünk. Ha Andrej gyermektelenül hal meg, a mi fiunk örököl két hatalmas birtokot. A világ egyik

legnagyobb földbirtokosa lesz. Több fiúra van szükségünk arra az esetre, ha – isten ne adja – valami történne Bubival.

Bea továbbra is lesütötte a szemét.

– Tudom, mi a kötelességem.

Fitz aljasnak érezte magát. Örökösről beszélt – igaz is volt minden szava –, de azt nem mondta meg az asszonynak, mire vágyik igazából: látni akarja, ahogy terpeszt a lepedőn, fehér a fehéren, és szőke haja szétomlik a párnán. Elűzte a látomást.

– Ha tudod, mi a kötelességed, kérlek, teljesítsd. Amikor legközelebb bejövök a szobádba, elvárom, hogy olyan szívesen fogadj, amint az egy szerető férjnek kijár.

– Igen, Fitz.

A gróf távozott. Örült, hogy egyértelműen kifejtette az álláspontját, ugyanakkor volt egy olyan kínos érzése, hogy valamit rosszul csinált. Nevetséges! Felhívta Bea figyelmét arra, hogy mit csinál rosszul, a felesége pedig tudomásul vette a feddést. Így kell ennek lennie férj és feleség között. Mégse volt olyan elégedett, mint amilyennek lennie kellett volna.

Kiverte Beát a fejéből, amikor az előcsarnokban találkozott Mauddal és Herm nénivel. Feltette a katonasapkáját, és a tükörbe nézett, aztán gyorsan elfordult. Ezekben a napokban igyekezett minél kevesebbet foglalkozni a külsejével. A lövedék megsértette arcának bal oldali izmait, amitől a szemhéja örökre lefittyedt. Csekély fogyatékosság volt, de örökre megsebezte Fitz hiúságát. Azzal vigasztalta magát, hogy hálás lehet, amiért egyáltalán lát.

A kék Cadillac még mindig Franciaországban volt, de sikerült szereznie egy másikat. A sofőrje ismerte az utat: nyilvánvalóan nem először vitte Maudot az East Endre. Félóra múlva megálltak a Kálvária Evangéliumi Csarnok előtt. Bádogtetős, rút kis imaház volt, mintha Aberowenből került volna ide. Csak nem walesi a papja?

A teadélután már elkezdődött, az imaház zsúfolásig megtelt fiatal nőkkel és a gyerekeikkel. Büdösebb volt, mint egy kaszárnyában, Fitz alig bírta megállni, hogy ne szorítson zsebkendőt az orrához.

Maud és Herm azonnal munkához látott. Maud egyenként fogadta az egyik hátsó irodában a nőket, akiket Herm néni irányított. Fitz asztaltól asztalig sántikált a földön hempergő gyerekek között, megkérdezte az asszonyokat, melyik ezredben szolgál a férjük, és mik voltak a tapasztalataik. A fiatal nők általában vihogtak és egy mukkot sem bírtak kinyögni, ha Fitz megszólította őket. Ám ezeket itt nem lehetett ilyen könnyen zavarba hozni. Még ők kérdeztek vissza, hogy Fitz melyik ezredben szolgált, és hogyan sebesült meg.

Már félig körbejárta a szobát, mire meglátta Ethelt.

Észrevette, hogy két iroda van a terem hátuljában. Az egyik Maudé volt, és Fitz azon tűnődött, hogy kié lehet a másik? Történetesen épp akkor nézett fel, amikor nyílt az ajtó, és kilépett rajta Ethel.

Fitz két éve nem látta, de a lány nem sokat változott. Sötét fürtjei ugyanúgy rugóztak járás közben, mosolya maga volt a napsugár. Piszokszínű, kopott ruhát viselt, mint Maud és Herm kivételével az összes asszony, ám ugyanolyan karcsú maradt, és Fitz nem tudott nem gondolni a filigrán testre, amelyet olyan jól ismert. Ethel oda se nézett Fitzre, mégis elvarázsolta. Mintha semmi idő sem telt volna el azóta, hogy kuncogva és csókolózva hemperegtek a Gardénia lakosztály ágyán.

Ethel az egyetlen másik férfihoz beszélt, aki a szobában tartózkodott, egy görnyedt egyénhez, aki valamilyen durva, sötétszürke szövetből varrt öltönyt viselt, és az egyik asztalnál ülve jegyzetelt egy főkönyvbe. Vastag szemüvege volt, de még Fitz is láthatta a szemében az imádatot, amellyel fölnézett a lányra. Ethel fesztelen barátsággal szólt hozzá. Fitz fejében megfordult, hogy talán házasok.

Ethel elfordult, és a tekintete találkozott Fitzével. A szemöldöke felszaladt, a szája a meglepetéstől elkerekedett. Hátrált egy lépést, mintha ideges lenne, és nekiment egy széknek. A széken ülő asszony bosszúsan fölnézett.

– Bocs – motyogta Ethel, oda se nézve a nőre.

Fitz felállt, ami nem volt könnyű a lesántult lábával, miközben egy pillanatra sem vette le a szemét a lányról. Ethel láthatólag izgult, nem tudta, közelebb jöjjön-e a férfihoz, vagy meneküljön vissza irodájának biztonságába.

– Halló, Ethel – mondta Fitz. Szavai belevesztek a szoba lármájába, de a lány valószínűleg látta, hogy mozog a szája, és kitalálta, mit mondott. Ethel döntött. Elindult felé.

– Jó napot, Lord Fitzherbert – mondta. Hullámzó walesi kiejtésével még ez az elkoptatott kifejezés is úgy hangzott, mint egy dallam. Nyújtotta a kezét. Fitz megszorította. Ethel bőre érdes volt.

A lány példáját követve ő is visszaváltott hivatalos hangra.

– Hogy van, Mrs. Williams?

Ethel odahúzott magának egy széket, és leült. Fitz óvatosan visszaereszkedett a székébe, és megállapította, hogy Ethel ügyesen és minden bizalmaskodás nélkül egyenlőségjelet tett kettőjük közé.

– Láttam az istentiszteleten az aberoweni Lizsében – mondta a lány. – Nagyon sajnáltam... – A hangja elakadt. Lesütötte a szemét, és elölről kezdte. – Nagyon sajnáltam, hogy sebesülten kell látnom. Remélem, már javul az állapota.

– Lassan. – A gróf látta rajta, hogy őszintén aggódik. Ezek szerint nem gyűlöli őt, dacára mindannak, ami történt. Ez meghatotta Fitzet.

– Hogy sebesült meg?

Fitz annyiszor mesélte már el ezt a történetet, hogy unta.

– A Somme első napján. Szinte nem is forogtam csatában. Őrültséget csináltunk. Túlmentünk a saját drótakadályunkon, elindultunk a senki földjén. A következő, amire emlékszem, hogy visznek hordágyon, és iszonyúan fáj mindenem.

– Az öcsém látta, ahogy elesett.

Fitznek eszébe jutott William Williams, a függelemsértő tizedes.

– Valóban? Vele mi történt?

– Elfoglalt a rajával egy német lövészárkot, de aztán ott kellett hagynia, amikor kifogytak a lőszerből.

Fitz nem is tudott erről, mert kórházban volt.

– Kitüntették?

– Nem. Az ezredes azt mondta neki, hogy holtig kellett volna védelmeznie a lövészárkot. Mire Billy megkérdezte: „Hogyhogy, úgy, mint maga?”, mire megfenyítették.

Fitz nem csodálkozott. Williamsszel csak a baj volt.

– No és maga hogy kerül ide?

– A húgának a munkatársa vagyok.

– Nekem nem is mondta.

Ethel közömbösen nézett rá.

– Azt mégse gondolhatta, hogy önt érdekli, mi történik a volt cselédjeivel.

Fitz elengedte a füle mellett a gúnyt.

– Mivel foglalkozik?

– A Katonafeleség ügyvezetője vagyok. Megszervezem a nyomtatást és a terjesztést, szerkesztem a levelezési oldalt. És én kezelem a pénzt.

Fitz le volt nyűgözve. Nagy lépés ez egy házvezetőnőnek. De hát Ethel mindig is kivételesen tehetséges szervező volt.

Feltételezem, az én pénzemet?

– Kétlem. Maud elővigyázatos. Tudja, hogy ön szívesen kifizeti a teát, a süteményt és a katonák gyermekeinek gyógykezelését, viszont nem használná az ön pénzét háborúellenes propagandára.

Fitz csak azért folytatta ezt a diskurzust, mert gyönyörűség volt néznie Ethel arcát, és azt,

ahogyan beszél.

– Az van ebben az újságban? – kérdezte. – Háborúellenes propaganda?

– Mi nyilvánosan megvitatjuk azt, amiről önök csak titokban tárgyalnak: a béke lehetőségét.

Igaza volt. Fitz tudta, hogy mind a két nagy párt vezető politikusai tárgyalnak titokban a békéről, és ez felbőszítette. De nem akart veszekedni Ethellel.

– Az önök hőse, Lloyd George a keményebb harc pártján áll.

– Mit gondol, lesz belőle miniszterelnök?

– A király nem akarja. De ő lehet az egyetlen jelölt, aki képes egyesíteni a parlamentet.

– Attól félek, hogy meghosszabbíthatja a háborút.

Maud kijött az irodájából. Vége felé járt a teadélután: az asszonyok összeszedték a csészéket, a csészealjakat és a gyerekeiket. Fitz csodálkozva látta, hogy Herm néni is cipel egy rakás piszkos tányért. Hogy megváltoztatta az embereket a háború!

Ismét ránézett Ethelre. Még mindig a legvonzóbb nő, akit valaha ismert. Hirtelen ötlettel lehalkította a hangját:

– Hajlandó vagy találkozni velem holnap?

A lány meghökkent.

– Minek? – kérdezte csendesen.

– Igen vagy nem?

– Hol?

– Viktória pályaudvar. Egykor. A hármas peron bejáratánál. Mielőtt Ethel válaszolhatott volna, odajött a vastag szemüvegű ember.

– Fitzherbert gróf, engedje meg, hogy bemutassam Mr. Bernie Leckwithet, a Független Munkáspárt aldgate-i tagozatának titkárát – mondta a lány.

Fitz kezet rázott Leckwiththel, aki a húszas éveiben járt. A gróf sejtése szerint a gyönge látása miatt nem vették be katonának.

– Sajnálattal látom, hogy megsebesült, Lord Fitzherbert – mondta Leckwith hamisítatlan külvárosi kiejtéssel.

– Ezrek jártak így. Annak is örülök, hogy élek.

– Így visszanézve ön szerint tehettünk volna másképp valamit a Somme-nál, ami jelentősen megváltoztathatta volna a végkimenetelt? Fitz töprengett egy darabig. Fenemód jó kérdés volt.

Amíg ő ezen rágódott, Leckwith folytatta:

– Több emberre és lőszerre lett volna szükség, ahogy a tábornokok hangoztatják? Vagy rugalmasabb taktikára és jobb összeköttetésre, ahogy a politikusok mondják?

– Mindezek jól jöttek volna – mondta Fitz megfontoltan –, de őszintén szólva kétlem, hogy megszerezték volna a győzelmet. A támadás kezdettől bukásra volt ítélve. Ám ezt nem tudhattuk előre. Meg kellett próbálnunk.

Leckwith úgy bólintott, mintha az ő álláspontja nyert volna igazolást.

– Méltányolom az őszinteségét – mondta majdnem úgy, mintha Fitz meggyónt volna.

Elhagyták az imaházat. Fitz besegítette Herm nénit és Maudot a várakozó autóba, aztán maga is beszállt. A sofőr elhajtott.

Fitz észrevette, hogy nehezen lélegzik. Kisebb sokkot kapott. Három éve Ethel párnahuzatokat számolt Ty Gwynben. Most pedig lapigazgató annál az újságnál, amelyet vezető miniszterek neveztek dögletes tüskének a kormány körme alatt.

Milyen kapcsolatban állhat a meglepően értelmes Bernie Leckwiththel?

– Ki ez a Leckwith nevű pasas? – kérdezte Maudtól.

– Fontos helyi politikus.

– Ő a férje Williamsnek?

Maud nevetett.

Nem, habár mindenki úgy gondolja, hogy annak kéne lennie! Okos ember, aki ugyanazokat az elveket vallja, mint Ethel, és imádja a kisfiút. Nem is értem, Ethel hogyhogy nem ment hozzá már évekkel ezelőtt!

– Talán nem dobogtatja meg a szívét.

Maud felvonta a szemöldökét. Fitz észbe kapott, hogy veszélyes nyíltsággal beszélt. Sietve hozzátette:

– Az ilyen típusú lányoknak romantikára van szükségük. Williams háborús hőst akarna férjének, nem egy könyvtárost.

– Ethel nem ilyen típusú lány, egyáltalán semmiféle típusba sem sorolható be – mondta Maud elég fagyosan. – Kivételes egyéniség. Párját ritkítóan az.

Fitz elfordította a tekintetét. Tudta, hogy ez igaz.

Milyen lehet a gyerek? Ott kellett lennie a maszatos képű porontyok között, akik az imaház padlóján játszottak. Valószínűleg látta ma délután a fiát. Különös módon megindította a gondolat. Valamilyen okból sírhatnékja támadt tőle.

Az autó a Trafalgar téren járt, Fitz szólt a sofőrnek, hogy álljon meg.

– Okosabb lesz benéznem a hivatalba – magyarázta Maudnak.

Felsántikált a régi Admiralitás lépcsőjén. Az ő íróasztala a diplomáciai részlegben, a 40-es szobában volt. Carver alhadnagy, egy latin–görög szakos cambridge-i egyetemista, aki a jelfejtőknek segített, közölte vele, hogy ma délután is olyan kevés elfogott üzenetet kaptak, mint rendesen, tehát nincs munka. Volt viszont politikai újság.

– Hallotta már? – kérdezte Carver. – A király hívatta Lloyd George-ot.

Ethel másnap egész délelőtt azt mondogatta magának, hogy nem megy el a találkozóra. Hogy merészel ilyet még javasolni is? Több mint két éve nem hallott felőle! Aztán amikor találkoztak, egy szóval sem kérdezte Lloydról – a tulajdon gyerekéről! Ugyanaz az önző, szívtelen gazember, aki volt!

De nem szabadulhatott az örvényből. Fitz úgy nézett rá a ragyogó zöld szemével, Úgy kérdezgette az életéről. hogy Ethel minden logikát megcsúfolva azt érezte, hogy fontos a férfinak. Már nem volt az a tökéletes, istenszerű jelenség: gyönyörű arcát elcsúfította, hogy az egyik szeme félig lecsukódott, és a háta is meggörnyedt, mert botra kellett támaszkodnia. Ám ezektől a fogyatékosságoktól Ethel csak még jobban szeretett volna gondot viselni rá. Leszamarazta magát. Fitz megkap minden gondoskodást, ami pénzzel megvásárolható. Azért se megy el a találkozóra!

Tizenkettőkor eljött a Katonafeleség szerkesztőségéből – két kis szoba volt egy nyomda fölött, társbérletben a Független Munkáspárttal –, és elkapott egy buszt. Maud nem jött be ezen a délelőttön, ami megkímélte Ethelt attól, hogy kitaláljon valamilyen ürügyet a távozása miatt.

Hosszú volt az út a busszal és a földalatti vasúttal Aldgate-től a Viktóriáig. Ethel pár perc késéssel érkezett a találkára. Megfordult a fejében, hogy Fitz már el is mehetett, mert nem győzte a várakozást, és ettől kissé megszédült. Ám a férfi ott volt, tweedöltönyben, mintha vidékre készülne, és Ethel rögtön jobban érezte magát.

Fitz rámosolygott.

– Már féltem, hogy nem jössz – mondta.

– Nem tudom, miért tettem – válaszolta a lány. – Miért hívtál?

– Mutatni akarok neked valamit.

Karon fogta Ethelt.

Kisétáltak az állomásról. Ethel buta boldogságot érzett, hogy kart karba öltve mutatkozhat Fitzcel. Csak ámult a férfi vakmerőségén. Könnyen felismerhető jelenség. Mi lesz, ha összefutnak valamelyik barátjával? Akkor nyilván majd úgy tesznek, mintha nem ismernék egymást. Az olyan férfitól, aki már több éve házas, Fitz osztályában nem várják el a hűséget.

Mentek pár megállót busszal, aztán leszálltak a bohém Chelsea külvárosban, amelynek olcsón bérelhető házaiban művészek és írók laktak. Mit akar itt mutatni neki Fitz? Végigmentek egy utcán, apró villák között.

– Láttál már vitát a parlamentben valaha? – kérdezte a férfi.

– Nem – mondta Ethel. – Pedig szeretném.

– Az kell hozzá, hogy meghívjon egy képviselő vagy egy főrend. Elintézzem?

– Igen, kérlek!

Fitz örülni látszott annak, hogy ő elfogadta a lehetőséget.

– Majd utánanézek, hogy mikor lesz valami érdekes. Esetleg szeretnéd látni Lloyd George-ot akcióban?

– Igen!

– Ma állítja össze a kormányát. Azt hiszem, ma este megcsókolja a király kezét mint miniszterelnök.

Ethel elgondolkozva nézegette Chelsea-t. Egyes részeken még mindig olyan volt, mint száz évvel ezelőtti falu korában. A régibb épületek alacsony kunyhók és tanyák voltak, amelyekhez nagy kert és gyümölcsös tartozott. Nem sok zöldet lehetett látni decemberben, ám a környéknek még így is volt valami félig-meddig vidékies, otthonos hangulata.

– Fura dolog a politika – mondta. – Azóta Lloyd George-ot akartam miniszterelnöknek, hogy el tudtam olvasni az újságot, de most, hogy megtörtént, nagyon félek.

– Miért?

– A legharciasabb miniszter a kormányban. Kinevezése agyoncsaphat minden esélyt a békére. Másrészt...

– Másrészt mi? – kérdezte kíváncsian Fitz.

– Ő az egyetlen, aki beleegyezhet a béketárgyalásokba anélkül, hogy Northcliffe vérszomjas lapjai keresztre feszítenék.

– Erre nem is gondoltam – mondta aggodalmasan Fitz. – Ha bárki más tenné, azt visítanák a fejlécek: „Le Asquithtel – vagy Balfourral, vagy Bonar Law-val –, ide nekünk Lloyd George-ot”! De ha Lloyd George-ot kezdik támadni, akkor senki se marad.

– Úgyhogy talán van némi remény a békére.

– Miért nem a győzelemről álmodsz, miért a békéről? – kérdezte némileg zsémbesen a férfi.

– Mert az lökött bele minket ebbe a mocsokba – válaszolta egykedvűen a lány. – Mit akarsz megmutatni nekem?

– Ezt. – Fitz kinyitott egy kaput, és kitárta a lány előtt. Különálló, emeletes ház kertjébe léptek. A kert elvadult, a házra ráfért a festés, de akkor is bájos volt, olyan átlagos méretű, az a típus, amelyben egy sikeres muzsikus lakhat, gondolta Ethel, vagy talán egy ismert színész. Fitz kulcsot vett elő a zsebéből, és kinyitotta az ajtót. Beléptek a házba, Fitz becsukta az ajtót, és megcsókolta Ethelt.

A lány belefeledkezett a csókba. Rég nem csókolták meg, és most úgy érezte magát, mint a szomjas vándor a sivatagban. Megsimogatta Fitz hosszú nyakát, odaszorította mellét a férfiéhoz. Érezte, hogy az ugyanolyan lázban ég, mint ő. Mielőtt még elvesztette volna a fejét, ellökte magától a férfit.

– Elég! – zihálta. – Elég!

– Miért?

– Amikor legutóbb csináltuk, annak is az lett a vége, hogy a rohadt jogtanácsosoddal kellett tárgyalnom. – Elhúzódott Fitztől. – Nem vagyok már olyan ártatlan, mint voltam.

– Most más lesz – lihegte Fitz. – Őrült voltam, hogy elengedtelek. Most már belátom. Én is fiatal voltam.

Ethel körülnézett a szobákban, hátha akkor gyorsabban lecsillapodik. A házat telezsúfolták régimódi, öreg bútorokkal.

– Kinek a háza ez? – kérdezte.
– A tiéd – felelte a férfi. – Ha akarod.
Ethel nagyot nézett. Hogy érti ezt?
– Lakhatsz itt a babával – magyarázta Fitz. – Évekig lakott benne egy öregasszony, aki apám házvezetőnője volt. Pár hónapja halt meg. Átfestethetnéd, vásárolhatnál bele új bútort.
– Itt lakjak? – kérdezte Ethel. – Milyen minőségben?
Fitz nem bírta rávenni magát, hogy kimondja.
– Mint a szeretőd? – kérdezte a lány.
– Fogadhatsz dadát, két szolgálót és egy kertészt. Kaphatsz egy automobilt is, sofőrrel, ha úgy tetszik.
Ethelnek egy dolog tetszett az egészben, és az Fitz volt.
Fitz félreértette a tépelődését.
– Túl kicsi a ház? Inkább laknál Kensingtonban? Akarsz inast és házvezetőnőt? Megadok neked mindent, amit akarsz, nem érted? Üres az életem nélküled.
Ethel látta rajta, hogy nem tréfál. Legalábbis nem tréfál most, amikor ég a kielégületlen vágytól. Saját keserű tapasztalatából tudta, milyen gyorsan meg tud változni.
Csak az a baj, hogy ő is ugyanilyen eszeveszetten kívánja.
Fitznek látnia kellett rajta, mert ismét átölelte. A lány fölemelte az arcát, hogy megcsókolhassa. Még többet akarok belőle, gondolta. Ismét kibontakozott az ölelésből, mielőtt elvesztette volna a fejét.
– Nos? – kérdezte Fitz.
Ethel nem dönthetett ésszerűen, amíg csókolóztak.
– Egyedül akarok lenni – mondta. Kényszerítette magát, hogy elhúzódjon Fitztől, mielőtt késő lenne. – Hazamegyek. – Kinyitotta az ajtót. – Időre van szükségem, hogy gondolkozzak.
A küszöbön megtorpant.
– Gondolkozz, ameddig akarsz – mondta Fitz – Én várok. Ethel becsukta az ajtót, és elfutott.

Gus Dewar éppen a hatvanhárom éves Rembrandt önarcképét bámulta a Trafalgar téren lévő Nemzeti Galériában, amikor megszólalt a mellette álló nő:
– Tüneményesen csúf ember!
Gus odafordult. Meglepődve látta, hogy Maud Fitzherbert az.
– Én vagy Rembrandt? – kérdezte.
Maud nevetett. Együtt andalogtak tovább a galériában.
– Micsoda örvendetes véletlen – mondta Gus. – Éppen itt találkozni önnel!
– Igazság szerint megláttam magát, és követtem ide – mondta a lány. Lehalkította a hangját. – Meg akartam kérdezni, miért nem tették még meg a németek a békeajánlatot, amelyről azt mondta, hogy várható.
Gus nem ismerte a választ.
– Meggondolhatták magukat – felelte rosszkedvűen. – Ott is, akárcsak itt, van egy békepárt, és van egy háborús párt. Talán felülkerekedett a háborús párt, és rábírta a császárt, hogy gondolja meg magát.
– De hát csak be kellene már látniuk, hogy a csatáknak nincs értelmük többé – háborgott Maud. – Olvasta a reggeli lapokban, hogy a németek bevették Bukarestet?
Gus bólintott. Románia augusztusban lépett be a háborúba, a britek egy ideig abban reménykedtek, hogy Új szövetségesük képes lesz egy erőteljes csapásra, ám a németek szeptemberben ellentámadásba mentek át, és most elesett a román főváros.
– Tulajdonképpen ez jól jött Németországnak, mert így hozzáfér a román olajhoz.
– Pontosan – helyeselt Maud. – Ugyanaz a régi nóta: egy lépés előre, egy hátra. Mikor tanulunk már?

– Az nem valami megnyugtató, hogy Lloyd George-ot nevezték ki miniszterelnöknek – jegyezte meg Gus.
– Ah! Látja, lehet, hogy ebben nincsen igaza.
– Valóban? Azzal tett szert politikai hírnévre, hogy mindenkinél agresszívebbnek mutatkozott. Ezek után nehéz lenne békét kötnie.
– Ne vegye ezt ilyen biztosra. Lloyd George kiszámíthatatlan. Képes pálfordulásokra. Ezen csak azok lepődnének meg, akik olyan naivak, hogy őszintének képzeljék.
– Hát ez legalább biztató.
– Ezzel együtt se bánnám, ha nő lenne a miniszterelnökünk. Gus nem hitte, hogy ez valaha is bekövetkezhet, de nem foglalta szavakba.
– Valami mást szeretnék kérdezni öntől – mondta Maud, aztán elhallgatott.
Gus szembefordult vele. Talán a festmények fokozták fel az érzékenységét, mindenesetre azon kapta magát, hogy gyönyörködik Maud arcában: éles metszésű orrában és állában, magas járomcsontjaiban, hosszú nyakában. A duzzadt száj és a nagy, zöld szempár megszelídítette a vonások szögletességét.
– Parancsoljon!
– Mit mondott önnek Walter?
Gus gondolatai visszarepültek ahhoz a különös párbeszédhez a berlini Adlon Hotel bárjában.
– Azt, hogy be kell avatnia egy titokba. De nem írta körül, hogy mi az a titok.
– Azt gondolta, hogy maga képes lesz kikövetkeztetni.
– Arra következtettem, hogy szerelmes önbe. Abból pedig, ahogyan ön Ty Gwynben reagált a levélre, azt kell látnom, hogy szerelme viszonzásra talál. – Gus mosolygott. – Ha szabad ilyet mondanom, Walter szerencsés ember.
Maud bólintott. Gus valami megkönnyebbülésfélét látott az arcán. Súlyosabb titok lehet ez, gondolta a fiatalember, azért kellett Maudnak kipuhatolnia, hogy ő mennyit tud. Mi mást titkolhatnak még? Talán eljegyezték egymást.
Sétáltak tovább. Megértem, miért szeret, gondolta Gus. Én is beléd tudnék habarodni egy szempillantás alatt.
Maud hirtelen megszólalt, és megint valami meglepő dolgot kérdezett:
– Maga volt már szerelmes, Mr. Dewar?
Ez tulajdonképpen tapintatlan kérdésnek számított, Gus mégis válaszolt:
– Igen. Kétszer.
– De már nem az.
A fiatalembernek váratlanul kedve támadt, hogy őszinte legyen ehhez a nőhöz.
– Abban az évben, amelyben kitört a háború, voltam olyan erkölcstelen, hogy beleszerettem egy férjes asszonyba.
– Ő is szerette magát?
– Igen.
– Mi történt?
– Kérleltem, hogy hagyja el értem a férjét. Ez nagyon bűnös dolog volt tőlem, és ön most bizonyosan megbotránkozik. De ő különb ember volt nálam, és visszautasította erkölcstelen ajánlatomat.
– Nem botránkozom én meg olyan könnyen. És mikor volt a második?
– Múlt nyáron eljegyeztem valakit Buffalóban, a szülővárosomban, de ő máshoz ment feleségül.
– Ó! Ne haragudjék, nem kellett volna megkérdeznem. Felélesztettem egy fájdalmas emléket.
– Egy rendkívül fájdalmas emléket.
– Bocsásson meg, ha azt mondom, hogy ettől jobban érzem magamat, mert ezek szerint

ön is tudja, mennyi bánattal járhat a szerelem.

– Igen, tudom.

– De talán mégis beköszönt a béke, és hamarosan elmúlik a bánatom.

– Szívből remélem, Lady Maud – mondta Gus.

Ethel napokig rágódott Fitz ajánlatán. Míg a hátsó udvarban fagyoskodva tekerte a facsarógépben a mosott ruhát, elképzelte magát abban a kedves chelsea-i házban; Lloyd a kertben futkos egy gondos dada felügyelete alatt. „Megadok neked mindent, amit akarsz", ezt mondta Fitz, és a lány tudta, hogy igazat beszél. Az ő nevére íratná a házat. Elvinné Párizsba és Dél-Franciaországba. Ha Ethel nagyon akarná, életjáradékot is kaphatna tőle, hogy holtig legyen jövedelme, még akkor is, ha Fitz ráun – habár tudta magáról, hogy mellette ugyan sose unná el magát.

Ez szégyenletes és visszataszító, mondta magának szigorúan. Olyan nő lenne, akit a szexuális szolgáltatásaiért fizetnek, márpedig mi mást jelent az a szó, hogy „prostituált"? Sose hívhatná meg a szüleit a chelsea-i fészekbe, mert azonnal tudnák, hogy mit jelent.

No és ez annyira érdekelné őt? Talán nem, de vannak más dolgok is. Ő többet akar az élettől a puszta kényelemnél. Egy milliomos szeretőjeként aligha folytathatná a kampányát a dolgozó nőkért. Véget érne a politikai tevékenysége. Elszakadna Bernie-től és Mildredtől, de még Mauddal is kínos lenne találkoznia.

De hát kicsoda ő, hogy ilyen sokat követel az élettől? Ethel Williams, aki egy szénbányász házában született? Holtig gondtalanul élhetne, ő meg csak a száját húzgálja egy ekkora mázlira, ahogy Bernie mondaná?

És akkor itt van még Lloyd. Nevelőnőt kapna, később Fitz befizetné egy flancos iskolába. Elit társaságban nőne fel, a kiváltságosok életét élhetné. Megtagadhatja a fiától ezt?

Semmivel sem volt közelebb a válaszhoz, amikor kinyitotta Mauddal megosztott irodájában az újságot, és ebben egy másik lélegzetelállító ajánlatot olvashatott. December 12-én Theobald von Bethmann-Hollweg német kancellár béketárgyalásokat javasolt az antantnak.

Ethel ujjongott. Béke! Valóban lehetséges? Hazajöhet Billy?

A francia miniszterelnök azon nyomban körmönfont húzásnak minősítette a jegyzéket, az orosz külügyminiszter megbélyegezte a németek „hazug ajánlatát", ám Ethel meg volt győződve róla, hogy itt a britek válasza lesz perdöntő.

Lloyd George nem tartott nyilvános beszédeket: arra hivatkozott, hogy fáj a torka. Decemberben a londoni lakosságnak a fele köhögött és tüsszögött, ám Ethel gyanította, hogy Lloyd George csak időt akar nyerni. Ezt jó jelnek tekintette. A haladéktalan válasz csakis elutasítás lehetett volna: minden más biztató. Lloyd George legalább fontolóra veszi a békét, reménykedett a lány.

Közben Wilson elnök is bevetette Amerika tekintélyét a béke pártján. Azt javasolta a tárgyalás bevezetőjéül, hogy a hadban álló felek határozzák meg céljaikat, vagyis hogy miért is harcolnak tulajdonképpen?

– Ezzel zavarba hozta őket – mondta Bernie Leckwith azon az estén. – Már elfelejtették, miért kezdték. Most már csak azért harcolnak, mert győzni akarnak.

Ethelnek eszébe jutott, mit mondott Mrs. Pónis Dai a sztrájkról: „Ezek a férfiak! Ha egyszer harcba keverednek, csakis a győzelemmel törődnek. Nem engednek, kerüljön bármibe!" Vajon egy női miniszterelnök hogy reagálna a békejavaslatra?

Ám a következő napok meggyőzték róla, hogy Bernie-nek igaza volt.

Wilson elnök javaslatát sajátos csend fogadta. Egyik ország sem válaszolt azonnal, amitől Ethel még dühösebb lett. Hogy képesek folytatni, ha még azt sem tudják, miért harcolnak?

A hét végére Bernie nyilvános gyűlést rendezett a német jegyzék megvitatására. A gyűlés napjának reggelén Ethel arra ébredt, hogy az ágya mellett ott áll az öccse khaki egyenruhában.

– Billy! – kiáltotta. – Te élsz?
– És egy hét szabadságot is kaptam – mondta Billy. – Kifelé az, ágyból, lusta tehén!
Ethel felpattant, pongyolát rántott a hálóinge fölé, és megölelgette az öccsét.
– Jaj, Billy, de örülök, hogy látlak! – Észrevette a stráfokat a zubbony ujján. – Csak nem őrmester vagy?
– Ja!
– Hogy jutottál be a házba?
– Mildred nyitott ajtót. Az a helyzet, hogy már az éjszakát is itt töltöttem.
– Hol aludtál?
– Az emeleten – pironkodott Billy.
– Szerencsés flótás – vigyorgott Ethel.
– Komolyan szívelem őt, Eth.
– Én is – mondta Ethel. – Mildred színarany! Feleségül veszed?
– Ja, ha túlélem a háborút.
– Nem bánod a korkülönbséget?
– Mildred huszonhárom éves. Ez nem olyan, mintha igazán öreg lenne, harminc vagy annál is több.
– Na és a gyerekek?
Billy vállat vont.
– Aranyos porontyok, de még ha nem azok lennének, akkor is meglennék velük Mildred kedvéért.
– Szóval szereted.
– Nem nehéz.
– Belekezdett egy kisvállalkozásba, nyilván láttad a rengeteg kalapot a szobájában.
– Ja. És jól is megy neki. Ő mondta.
– Pazar. Mildred dolgos lány. Tornmy veled van?
– Velem jött át a hajón, de aztán Aberowenbe ment tovább vonattal. Lloyd felébredt, és sírni kezdett, ahogy meglátta az idegent a szobában. Ethel fölkapta és lecsendesítette.
Gyere a konyhába – mondta Billynek. – Csinálok egy kis reggelit. Billy leült, és az újságot olvasta, amíg a nővére megfőzte a zabkását. Egyszer csak azt mondta:
– Rohadt életbe!
– Mi az?
– Látom, a mocsok Fitzherbert kinyitotta azt a nagy pofáját! – Úgy sandított Lloydra, mint ha a baba nehezményezhetné, hogy sértegetik az apját.
Ethel átnézett az öccse válla fölött, és ezt olvasta:

BÉKE:
EGY KATONA KÖNYÖRGÉSE
„Ne forduljatok el tőlünk!”

A sebesült gróf
szót emel
Megrázó beszéd hangzott el tegnap
a Lordok Házában a német kancellár
által javasolt béketárgyalások ellen.
A szónok Fitzherbert gróf volt,
a Walesi Lövészek őrnagya,
aki jelenleg Londonban lábadozik
a somme-i csatában kapott sebeiből.
Lord Fitzherbert azt mondta, hogy

békéről tárgyalni a németekkel
annyit jelentene, mint elárulni mindazokat,
akik az életüket áldozták fel a háborúban.
„Hiszünk benne, hogy győzésre állunk, és
ki is vívhatjuk a teljes győzelmet,
feltéve, ha önök most
nem fordulnak el tőlünk”, mondta.
A mankóra támaszkodó gróf,
aki egyenruhát és szemtapaszt viselt,
lélegzetelállító látványt nyújtott
a teremben. Mély csöndben hallgatták végig,
és megéljenezték, amikor leült.

Volt még egy csomó minden ugyanebben a stílusban. Ethel le volt sújtva. Érzelgős marhaság, de kétségtelenül hatásos. Fitz nem szokta viselni a szemtapaszt – nyilván a drámaibb hatás kedvéért tette föl. A beszéd sok embert hangolhat a béketerv ellen.

Megreggelizett Billyvel, felöltöztette Lloydot, maga is felöltözött, aztán elmentek hazulról. Billy Mildreddel akarta tölteni a napot, de megígérte, hogy este ott lesz a gyűlésen.

Mikor Ethel megérkezett a Katonafeleség szerkesztőségébe, láthatta, hogy az összes újság lehozta Fitz beszédét. Több lap vezércikkben foglalkozott vele. Mindegyiknek más volt a véleménye, de abban egyetértettek, hogy Fitzherbert gróf falrengető ütést vitt. be.

– Hogy ellenezheti bárki is pusztán a tárgyalást a békéről? – kérdezte Maudot.

– Személyesen érdeklődhetsz nála – felelte Maud. – Meghívtam az esti gyűlésre, és ő elfogadta.

Ethel megdöbbent.

– Meleg fogadtatásban lesz része!

– Remélem is!

A két nő egész nap a különkiadáson dolgozott, amelynek első lapjára a CSEKÉLY BÉKEVESZÉLY szalagcím került. Maudnak tetszett az irónia, Ethel túl kifinomultnak találta. Késő délután Ethel elhozta Lloydot a pesztrától, hazavitte, megetette, ágyba dugta, és Mildredre bízta, aki nem járt politikai gyűlésekre.

Elég sokan voltak a Kálvária Evangéliumi Csarnokban, mire Ethel megérkezett, és hamarosan már csak állóhely maradt. Sok egyenruhás katona és tengerész volt a hallgatóságban. Bernie elnökölt. A gyűlést beszéddel nyitotta meg, amely rövidsége ellenére is unalmasra sikerült – Bernie nem volt szónok –, aztán bejelentette az első felszólalót, egy filozófust Oxfordból.

Ethel jobban ismerte a béke mellett szóló érveket, mint a filozófus, így amíg az beszélt, ő azt a két férfit tanulmányozta az emelvényen, akik neki tették a szépet. Fitz több évszázados gazdagság és kultúra terméke. Szokása szerint gyönyörűen kiöltözött, a haját elegáns fazonra nyíratta, a keze fehér volt, a körme tiszta. Bernie üldözött nomádok törzséből származik, akik úgy maradtak életben, hogy ravaszabbak voltak a hóhéraiknál. Egyetlen öltönyét viselte, ami vastag, sötétszürke szerzsből készült. Ethel sose látta más ruhában: ha meleg volt, egyszerűen levette a zakóját.

A közönség hallgatott és figyelt. A munkáspártot megosztotta a béke. Ramsay MacDonald, aki 1914. augusztus 3-án a háború ellen szólalt fel a parlamentben, lemondott a párt, vezetéséről, amikor két nappal később kihirdették a hadiállapotot, és azóta a párt parlamenti képviselői, valamint szavazóinak többsége a háborút támogatták. Ám a párt szimpatizánsai a legszkeptikusabbak közé számítottak a munkásosztályon belül, és létezett egy erős békepárti kisebbség,

Fitz beszélni kezdett Britannia büszke hagyományairól.

– Több száz évig mi biztosítottuk Európában a hatalmi egyensúlyt, jobbára úgy, hogy gyengébb nemzetekkel szövetkeztünk, így gondoskodtunk arról, hogy egyetlen országot se nyomhassanak el. A német kancellár egyetlen szót sem szólt a háború utáni rendezés feltételeiről, márpedig minden tárgyalásnak a status quóval kell kezdődnie – mondta. – A békekötés most azt jelentené, hogy Franciaországot megalázzák, területeket szakítanak le róla, Belgiumból csatlós állam lesz. Németország puszta katonai erővel uralkodna a kontinensen. Nem engedhetjük, hogy ez történjék. Harcolnunk kell a győzelemért.

Mielőtt elkezdődött a vita, Bernie közölte:

– Fitzherbert gróf kizárólag magánemberként, és nem mint katonatiszt van jelen; becsületszavát adta nekem, hogy a hallgatóság soraiban található katonákat nem fenyítik meg, ha a béke mellett szólalnak fel. Másképp nem is hívtuk volna meg a grófot a gyűlésre.

Maga Bernie tette föl az első kérdést, mégpedig szokása szerint egy jó kérdést.

– Lord Fitzherbert, az ön elemzése szerint Európát destabilizálja, ha a megalázott Franciaország elveszíti területének egy részét.

Fitz bólintott.

– Míg ha Németországot megalázzák és elveszíti Elzász-Lotaringiát – amit kétségtelenül elveszít –, az stabilizálni fogja Európát.

Ethel látta Fitzen, hogy zavarban van. Nem számított ilyen körmönfont ellenvéleményre az East Enden. Szellemileg nem ért föl Bernievel. Ethel még meg is sajnálta egy kicsit.

– Mi a különbség? – fejezte be a kérdést Bernie. A hallgatóságban a békepártiak egyetértően mormoltak.

Fitz gyorsan összeszedte magát.

– Az a különbség – mondta –, hogy Németország az agresszor: brutális, militarista és kegyetlen. Ha most békét kötnénk vele, megjutalmaznánk ezt a viselkedést – és bátorítanánk, hogy a jövőben is viselkedjék csak így!

A másik párt éljenzett, így Fitz nem maradt szégyenben, ám ez akkor is gyenge érv volt, gondolta Ethel, és Maud fel is állt, hogy ezt kimondja.

– A háború kitörése nem egyetlen nemzet bűne volt! Most már kialakult a közfelfogás, hogy Németországot kell hibáztatni mindenért, és a mi kardcsörtető újságjaink még terjesztik is ezt a mesét. Csak arra emlékezünk, hogy Németország lerohanta Belgiumot, és úgy emlegetjük, mintha semmiféle provokáció sem előzte volna meg. Elfelejtettük, hogy hatmillió orosz katonát mozgósítottak a német határon. Elfelejtettük, hogy a franciák nem voltak hajlandók kinyilvánítani a semlegességüket. – Néhány férfi pfujolt. Sose éljenzik meg azt, aki közli az emberekkel, hogy a helyzet nem olyan egyszerű, mint ahogy ők képzelik, gondolta Ethel fanyarul. – Nem azt mondom, hogy Németország ártatlan – tiltakozott Maud. – Nem mondom, hogy bármelyik ország is ártatlan lenne! Azt mondom, hogy nem Európa stabilitásáért harcolunk mi, nem is a belgák igazságáért vagy a német militaristák megbüntetéséért. Azért harcolunk, mert túl gőgösek vagyunk bevallani, hogy hibát követtünk el!

Egyenruhás katona emelkedett szólásra. Ethel büszkén látta, hogy Billy az.

– Én harcoltam a Somme-nál – kezdte. A hallgatóság elcsendesedett.

– Most pedig azt akarom elmondani, miért veszítettünk el ott olyan sok embert. – Ethel az apjuk erős hangját, meggyőződéssel teli mondatait hallotta. Billyből nagyszerű prédikátor lett volna. – A tisztjeink azt mondták nekünk... – itt kinyújtotta a kezét, és vádlón rászögezte az ujját Fitzre – ...hogy a támadás sétagalopp lesz!

Ethel látta, hogy Fitz kényelmetlenül mocorog az emelvényen. Billy folytatta:

– Azt mondták nekünk, hogy tüzérségünk megsemmisítette az ellenséges hadállásokat, tönkretette a lövészárkaikat, szétbombázta a fedezékeiket, és mire átérünk a másik oldalra, semmit sem fogunk találni, csakis halott németeket!

Ethel megfigyelte, hogy nem a pódiumon ülő emberekhez beszél, hanem a környezetéhez.

Átható pillantása végigsöpört a hallgatóságon, gondoskodva róla, hogy minden szem őt figyelje.

– Miért mondták nekünk ezeket a dolgokat? – kérdezte Billy. Most egyenesen Fitzre nézett, és jól megnyomta a szavakat. – Olyan dolgokat, amelyek nem voltak igazak! – A hallgatóság egyetértően mormolt.

Ethel látta, hogyan sötétedik el Fitz arca. Tudta, hogy a gróf társadalmi osztályában az a legnagyobb sértés, ha valakit hazugsággal vádolnak. Billy is tudta.

Öccse folytatta:

– A német hadállásokat nem pusztították el, amint azt megállapíthattuk, mihelyt belerohantunk a géppuskatűzbe.

A hallgatóság most már zajosabban reagált. Valaki felkiáltott:

– Gyalázat!

Fitz felállt, hogy beszéljen, ám Bernie rászólt:

– Még egy percet kérek, Lord Fitzherbert. Hadd fejezze be a felszólaló! Fitz leült, és hevesen rázta a fejét.

Billy fölemelte a hangját.

– Ellenőrizték-e a tisztjeink légi felderítéssel és járőrözéssel, hogy igazából mekkora kárt tett a tüzérség a német vonalakban? Ha nem, miért nem?

A dühös Fitz megint felállt. A hallgatóság egyik része éljenzett, a másik pfujolt.

– Maga ezt nem érti – kezdte.

Ám Billy hangja erősebb volt.

– Ha tudták az igazságot – kiáltotta –, nekünk miért mondtak mást? Fitz ordítani kezdett, a hallgatóság fele kiabált, ám Billy túlharsogta őket.

– Egyetlen egyszerű kérdést tennék fel – mennydörögte. – Bolondok-e a mi tisztjeink, vagy hazugok?

Ethel levelet kapott Fitz nagy, magabiztos betűivel, drága, címeres levélpapíron. Fitz nem említette az aldgate-i gyűlést, csak meghívta a lányt másnapra, december 19-ére a Westminsterbe, hogy az alsóházi karzaton meghallgathassa Lloyd George első miniszterelnöki beszédét. Ez valósággal lázba hozta a lányt. Sose hitte volna, hogy egyszer belülről láthatja a Westminster-palotát, pláne hogy hallhatja beszélni a hősét!

– Feltételezésed szerint miért hívott meg? – kérdezte Bernie azon az estén, szokása szerint a fején találva a szöget.

Ethelnek nem volt hihető válasza. A tiszta, önzetlen szívesség sose jellemezte Fitzet. Tudott nagylelkű lenni, ha úgy tetszett neki. Az agyafúrt Bernie-t tulajdonképpen az érdekli, hogy akar-e valamit viszonzásul a gróf.

Bernie inkább az ész, mint az ösztönök embere volt, de megérzett valamit Ethel és Fitz között, és ettől egy kicsit féltékeny lett. Mindezt felhajtás nélkül csinálta, mert Bernie nem volt kulisszahasogató típus, csak egy pillanattal tovább tartotta Ethel kezét a sajátjában, mint kellett volna, egy kicsivel közelebb állt hozzá annál, hogy ne legyen feszélyező, beszéd közben megpaskolta a vállát, és fogta a könyökét, hogy lesegítse a lépcsőn. A hirtelen elbizonytalanodott Bernie ösztönösen olyan gesztusokat tett, amelyek azt üzenték, hogy Ethel hozzá tartozik. Sajnos a lány alig bírta ki, hogy ne ránduljon össze, ha Bernie ilyeneket csinált. Fitz könyörtelenül emlékeztette arra, amit nem érzett Bernie iránt.

Kedden fél tizenegykor bejött az irodába Maud, és együtt dolgoztak egész délelőtt. Sajnos Maud nem írhatta meg a következő kiadás vezércikkét, amíg el nem hangzik a Lloyd George-beszéd, de sok más munkát is adott az újság: ott voltak az apróhirdetések, ki munkát keresett, ki pesztrát, Greenward doktor egészségügyi tanácsokat adott nőknek és gyermekeknek, és voltak még receptek és levelek.

– Fitz tajtékzik a gyűlés óta – mondta Maud.

– Én figyelmeztettelek, hogy megszorongatják!
– Nem az bántja – mondta Maud. – De Billy lehazugozta.
– Nem csak az a baja, hogy alulmaradt Billyvel szemben a vitában?
– Meglehet – mosolygott Maud gyászosan.
– Azért, remélem, nem áll érte bosszút Billyn.
– Azt nem teszi – szögezte le Maud. – Azzal megszegné a szavát.
– Még szerencse.

A Mile End Roadon ebédeltek egy falatozóban, amely tele volt teherautó-sofőrökkel. Maudot barátságosan üdvözölték a pultnál. Marhahúsos-osztrigás pástétomot ettek, amelyben olcsó osztrigával pótolták a kevés marhahúst.

Utána keresztülbuszoztak Londonon a West Endre. Ethel fölnézett a Big Ben hatalmas számlapjára, és látta, hogy fél négy. Lloyd George-nak négykor kellett beszélnie. Hatalmában áll, hogy véget vessen a háborúnak, és megmentsen több millió életet. Megteszi vajon?

Lloyd George mindig a dolgozó emberekért harcolt. A háború előtt a Felsőházzal és a királlyal csatázott az öregségi nyugdíjért. Ethel tudta, milyen sokat jelent ez a pénztelen öregeknek. Látott visszavonult bányászokat – valaha erős, mostanra meggörnyedt, reszketeg férfiakat –, ahogy jönnek ki az aberoweni postahivatalból az első fizetésnapon, és restelkedés nélkül sírnak örömükben, mert már nem koldusok. Akkor lett Lloyd George a munkásosztály hőse. A Felsőház a hadiflottára akarta költeni a pénzt.

Ha én írhatnám a mai beszédét, gondolta, azt mondanám: „Vannak pillanatok egy ember és egy nemzet életében, amikor jogos azt mondani: megtettem mindent, ami tőlem telt, többre nem vagyok képes, ezért felhagyok a küzdelemmel, és keresek más utat. Egy órája kiadtam a tűzszüneti parancsot a franciaországi brit front teljes hosszában. Uraim, az ágyúk elhallgattak!”

Meg lehetne csinálni. A franciák dühöngenének, de csatlakozniuk kellene a tűzszünethez, vagy pedig vállalniuk kellene a kockázatot, hogy a britek különbékét köthetnek, amely esetben őket bizonyosan megverik. A háború utáni rendezés keserű falat lesz Franciaországnak és Belgiumnak, de korántsem olyan keserű, mint még néhány millió élet elvesztése.

Oly tett lenne, amely igazi, nagy államférfihoz méltó. Bár véget is vetne Lloyd George politikai pályafutásának: a szavazók nem voksolnának olyan emberre, aki elvesztette a háborút. De micsoda kivonulás lenne a politikából!

Fitz a központi előcsarnokban várakozott. Gus Dewar is vele volt. Kétségkívül őt is nagyon érdekelhette, hogyan válaszol Lloyd George a békeajánlatra.

Felkapaszkodtak a hosszú lépcsőn a karzatra, és elfoglalták az ülésteremre néző helyüket. Ethel jobbján Fitz ült, a balján Gus. A mélyben már mindkét oldalon megtöltötték a zöld bőrrel kárpitozott padokat a képviselők, csak a hagyományosan a minisztereknek fenntartott néhány hely maradt szabadon az első sorban.

– Minden képviselő férfi – mondta hangosan Maud.

Egy hivatalos díszbe öltözött, bársony térdnadrágos, fehér harisnyás teremőr nagyképűen lepisszegte:

– Csöndet kérünk!

Egy ellenzéki képviselő beszélt, de szinte senki sem hallgatott rá. Mindenki az új miniszterelnököt várta. Fitz odasúgta Ethelnek:

– Az öcséd megsértett.
– Szegénykém – mondta epésen a lány. – Ennyire rosszulesett?
– Férfiak kevesebbért is párbajoztak már.
– Igazán okos ötlet a huszadik században.

Fitzről lepergett a gúnyolódása.

– Tudja, ki az apja Lloydnak?

Ethel tétovázott. Nem akarta megmondani, de hazudnia sem akaródzott.

Habozása elárulta Fitznek, amit az tudni akart.

– Értem – mondta. – Ez megmagyarázza a szitkozódását.

– Nem hiszem, hogy hátsó gondolatokat kellene keresned – mondta Ethel. – Ami a Somme-nál történt, épp elég, hogy a katonák dühöngjenek, nem gondolod?

– Hadbíróság elé kellene állítani inszolenciáért!

– De hát megígérted, hogy nem...

– Igen – mondta Fitz harapósan. – Sajnos meg...

Lloyd George bejött az ülésterembe.

Alacsony, vékony alak volt előírásos zsakettben, túlságosan hosszú haja kissé fésületlen, bozontos bajusza immár hófehér. Ötvenhárom éves volt, de ruganyosan mozgott. Míg leült és mondott valamit egy ellenzéki képviselőnek, Ethel láthatta az újságok fényképeiről az ismerős, széles mosolyt.

Négy óra után tíz perccel kezdett beszélni. Kissé rekedt volt a hangja, meg is mondta, hogy fáj a torka. Szünetet tartott, majd azzal folytatta:

– Ma úgy jelenek meg az Alsóház előtt, hogy a legszörnyűbb felelősséget hordozom, amely élő embert egyáltalán nyomaszthat.

Jó kezdet, gondolta Ethel. Legalább nem intézi el a német jegyzéket úgy, mint a franciák és az oroszok, akik szerint olcsó trükk vagy figyelemelterelés az egész.

– Minden ember vagy embercsoport, aki felelőtlenül vagy elégséges ok nélkül meghosszabbít egy szörnyű konfliktust, olyan bűnt vesz a lelkére, amelyet óceánok sem moshatnak le.

Egy csipet Biblia, gondolta Ethel. Baptista hivatkozás a bűnök lemosására.

Ám aztán Lloyd George, mint egy prédikátor, épp az ellenkezőjét mondta:

– Minden ember vagy embercsoport, amely fáradtságból vagy reménytelenségből félbehagyná a harcot akkor, amikor már közel jár az eredeti magasztos célhoz, a legnagyobb gyávaság vétkébe esne, amelyet államférfi valaha is elkövetett!

Ethel idegesen fészkelődött. Merre fog ugrani a miniszterelnök? A sürgönyös szerdára gondolt Aberowenben, látta a gyászolók arcát. Ugye, Lloyd George az első az összes politikus között, aki, ha tehetné, nem hagyná, hogy az a szenvedés folytatódjék?

A miniszterelnök Abraham Lincolnt idézte:

– Mi úgy fogadtuk el a háborút, mint egy célt, mint egy méltó célt, és a háborúnak akkor lesz vége, ha ezt a célt elértük.

Hát ez baljós. Ethel nagyon megkérdezte volna, hogy mi az a cél.

Woodrow Wilson ugyanazt kérdezte, és még mindig nem kapott választ. Most sem született válasz. Lloyd George azt mondta:

– Elérhetjük-e ezt a célt, ha elfogadjuk a német kancellár felkérését?

Ez az egyetlen kérdés, amelyet föl kell tennünk magunknak.

Ethelnek keserű volt a szája íze. Hogy lehet megvitatni ezt a kérdést, amikor senki se tudja, mi a célja a háborúnak?

Lloyd George fölemelte a hangját, mint egy prédikátor, ha a pokolról beszél:

– Hogy elfogadjuk a magát győztesnek nyilvánító Németország felkérését egy konferenciára anélkül, hogy ismernénk konkrét ajánlatait... – hatásszünetet tartott, és körbehordozta tekintetét az ülőstermen, először a mögötte és a jobbján ülő liberálisokon, aztán a szemközti oldalon helyet foglaló konzervatívokon – ... az annyi lenne, mint beledugni a fejünket a hurokba, amelynek a vége Németország kezében van!

A képviselők harsogva helyeseltek.

A miniszterelnök elutasította a békeajánlatot.

Ethel mellett Gus Dewar a tenyerébe temette az arcát.

– No és Alun Pritchard, akit megöltek a Somme-nál? – kérdezte Ethel jó hangosan.

– Csöndet! – szólt rá a teremőr.

Ethel felállt.

– Próféta Jones őrmester meghalt! – kiáltotta.

– Az ég szerelmére – szólt rá Fitz. – Maradj csöndben, és ülj le! Odalent az ülésteremben Lloyd George tovább beszélt, habár egy-két képviselő fölnézett a karzatra.

– Clive Pugh! – üvöltötte Ethel, ahogy a torkán kifért.

Két teremőr is közeledett hozzá kétfelől.

– Ragyás Llewellyn!

A teremőrök megragadták a karját, és lökdösni kezdték kifelé.

– Joey Ponti! – visította Ethel. Aztán kivonszolták az ajtón.

Huszonkettedik fejezet

1917. január–február

Walter von Ulrich azt álmodta, hogy hintón utazik, mert Mauddal van randevúja. Hegynek lefelé robogott a hintó, és kezdett veszélyesen begyorsulni a rázós úton.

– Lassíts! Lassíts! – kiáltotta Walter, ám a kocsis nem hallotta a patadobogástól, amely furcsa módon egy automobil motorjának berregésére hasonlított. A rendellenesség dacára Walter attól félt, hogy az elszabadult hintó összetörik, s ő sose ér oda Maudhoz. Ismét megpróbált ráparancsolni a kocsisra, hogy lassítson, és az ordítással járó erőlködéstől felébredt.

Valóban autóban ült, egy 37/95-ös Mercedes Phaetonban, amelyet sofőr vezetett mérsékelt tempóban egy rázós sziléziai úton. Mellette az apja szivarozott. Mindketten bundába burkolóztak, mert a Phaeton nyitott kocsi volt. Hajnal előtt hagyták el Berlint, a vezérkar keleti főhadiszállására tartottak.

Könnyű volt megfejteni az álmot. Az antant megvetően visszalökte a béketervet, amelynek előmozdításán Walter annyit fáradozott. A visszautasítás növelte a német hadsereg befolyását, amely folytatni akarta a korlátlan tengeralattjáró-hadviselést, elsüllyesztve minden hajót a háborús zónában, legyen az katonai vagy polgári, utasszállító vagy teherhajó, hadviselő vagy semleges, hogy kiéheztetéssel kényszerítse megadásra Nagy-Britanniát és Franciaországot. A politikusok, elsősorban a kancellár, attól féltek, hogy ez a vereség útja, mert valószínűleg bevonja az Egyesült Államokat a háborúba, de a tengeralattjárók eldöntötték a vitát. A császár is megmutatta, melyik irányba hajlik, amikor az agresszív Arthur Zimmermannt nevezte ki külügyminiszterré. Walter pedig arról álmodott, hogy rohan lefelé a halálba.

Meggyőződése volt, hogy Németország számára az Egyesült Államok jelenti a legnagyobb veszélyt. A német politikának arra kellene irányulnia, hogy kívül tartsa Amerikát a háborún. Igaz, hogy Németország éhezik az antant tengeri blokádja miatt, de az oroszok már nem bírhatják sokáig, és ha majd kapituláltak, Németország lerohanja az Orosz Birodalom gazdag nyugati és déli tartományait, ahol hatalmas búzamezők és feneketlen olajkutak várják őket. Akkor az egész német hadsereg a nyugati frontra összpontosíthat. Ez az egyetlen remény.

De meglátja ezt vajon a császár?

Ma eldől.

Szürke téli hajnal hasadt a hófoltos föld felett. Walter lógósnak érezte magát, amiért távol van a harcoktól.

– Hetek óta vissza kellett volna térnem a frontra – szólalt meg.

– A hadsereg nyilvánvalóan azt akarja, hogy Németországban légy – mondta Otto. – Értékes hírszerzési elemzőnek tartanak.

– Németország tele van idősebb emberekkel, akik legalább olyan jól elláthatnák ezt a munkát, mint én. Apám közbenjárt az érdekemben? Otto vállat vont.

– Úgy vélem, ha megnősülnél és lenne egy fiad, oda helyeztethetnéd át magadat, ahova

akarod.

– Csak azért tartottak Berlinben, hogy vegyem feleségül Monika von der Helbardot? – hitetlenkedett Walter.

– Nekem nincs ennyi hatalmam. De lehetnek a hadvezetőségnél emberek, akik megértik annak a fontosságát, hogy a nemes vérvonalaknak ne szakadjon magvuk.

Ez annyira őszintétlenül hangzott, hogy Walter már tiltakozni akart, ám ekkor a Mercedes lekanyarodott az útról, befordult egy díszes kapun, és elindult egy hosszú felhajtón, lombtalan fák és behavazott pázsitok között. A felhajtó végén irdatlan épület magasodott, a legnagyobb ház, amelyet Walter valaha is látott Németországban.

– A plessi kastély? – kérdezte.

– Pontosan.

– Óriási!

– Háromszáz szobás.

Kiszálltak az autóból, és bementek egy előcsarnokba, amely akkora volt, mint egy pályaudvar. A falakat vörös selyemmel bevont alapra dolgozott vadkanfők díszítették, és hatalmas márványlépcső vezetett föl az első emeletre, a dísztermekhez. Walter fényűző házakban élte le a fél életét, de ez még azok pompáját is elhalványította.

Odajött hozzájuk egy tábornok, akiben Walter felismerte Von Henschert, apjának egyik bizalmasát.

– Ha sietnek, lesz idejük mosakodni és rendbe szedni magukat – sürgette őket nyájasan. – Negyven perc múlva legyenek a díszebédlőben! – Walterra nézett. – Ő bizonyára a fia.

– A hírszerzésnél van – mondta Otto.

Walter mereven tisztelgett.

– Tudom. Fölvettem a nevét a listára. – Walterhoz fordult. – Úgy hiszem, ismeri Amerikát.

– Három évet töltöttem washingtoni nagykövetségünkön, uram.

– Helyes. Részemről sose jártam az Egyesült Államokban, hasonlóan a maga apjához meg az itteni urak többségéhez – kivéve jeles új külügyminiszterünket.

Húsz éve Albert Zimmermann az Államokat átszelve tért vissza Kínából Németországba. San Franciscótól New Yorkig vonatozott, ezért tartották Amerika-szakértőnek. Walter hallgatott.

- Herr Zimmermann megkért, hogy tanácskozzak meg magukkal valamit - folytatta Von Henscher. Ez hízelgett Walternak, bár nem értette, miért lenne kíváncsi az ő véleményére az új külügyminiszter. - Ám erre majd később kerítünk sort.

Von Henscher intett egy régimódi libériát viselő inasnak, aki elvezette a két Ulrichot a hálószobájukhoz.

Félórával később a tanácsteremmé átalakított ebédlőben voltak. Walter körülnézett, és döbbenten állapította meg, hogy itt van úgyszólván mindenki, aki számít Németországban, beleértve a kancellárt, Theobald von Bethmann-Hollweget, akinek tüskésre nyírott haja szinte hófehérre őszült hatvanéves korára.

Németország magas rangú katonai parancsnokainak többsége ott ült egy hosszú asztalnál. Az alacsonyabb rangú személyekre, köztük Walterra kárpitozatlan székek várakoztak a fal mellett. Egy szárnysegéd kiosztott néhány példányt egy kétszáz oldalas memorandumból. Walter átnézett az apja válla fölött, és kimutatásokat látott a brit kikötők tonnaforgalmáról, táblázatokat fuvarozási díjtételekről, szállítókapacitásokról, a brit ételek kalóriaértékéről. Még azt is kiszámították, mennyi gyapjúszövet kell egy úriasszony szoknyájához.

Kétórás várakozás után bejött Vilmos császár tábornoki egyenruhában. Mindenki felpattant. Őfelsége sápadt volt, és rosszkedvűnek látszott. Néhány nap választotta el az ötvennyolcadik születésnapjától. Sorvadt bal karját szokása szerint az oldalához szorította, hogy minél kevésbé legyen feltűnő. Walternak nehezére esett felébreszteni magában azt az

alattvalói derűs hódolatot, amely gyermekkorában olyan könnyen ment neki. Már nem ámíthatta magát azzal, hogy a császár bölcs atyja a népének. II. Vilmos ordítóan jelentéktelen ember volt, akit letaglóztak az események. Tehetségtelenségével, értetlenségével, szánalmas szerencsétlenkedésével csattanós ellenérvet jelentett az örökletes monarchiával szemben.

A császár körülnézett, biccentett egy-két különösen kedvelt favoritjának, köztük Ottónak, aztán leült, és intett Henning von Holtzendorffnak, a tengerészeti vezérkar fehér szakállú parancsnokának.

A tengernagy beszélni kezdett, a memorandumából idézte, hogy egyszerre hány tengeralattjárót képes bevetni az admiralitás, mekkora tonnaforgalom szükséges az antant életben tartásához, és milyen sebességgel képes pótolni az elsüllyesztett hajóit.

– Számításaim szerint havi hatszázezer tonna rakományt süllyeszthetünk el – mondta. Lélegzetelállító teljesítmény volt, minden kijelentést számok támasztottak alá. Walter kizárólag azért gyanakodott, mert a tengernagy túl precízen fogalmazott, túl magabiztosan beszélt. A háború sohasem ennyire kiszámítható.

Von Holtzendorff rámutatott az asztalon egy szalaggal átkötött okmányra: vélhetőleg a császári parancs volt, amely elrendelte a korlátlan tengeralattjáró-hadviselést.

– Ha felséged ma helybenhagyja a tervemet, szavatolom, hogy az antant pontosan öt hónap múlva megadja magát.

Ezzel meghajolt és leült.

A császár a kancellárra nézett. Most majd hallunk egy reálisabb becslést, gondolta Walter. Bethmann hét éve volt kancellár, és a császárral ellentétben volt érzéke a nemzetközi kapcsolatok bonyolultságához.

Bethmann borúlátóan szólt az amerikaiak esetleges hadba lépéséről, és az Amerikai Egyesült Államok kimeríthetetlen forrásairól emberben, felszerelésben és pénzben. Mondanivalójának támogatásához idézte mindazon vezető német államférfiak véleményét, akik ismerték az Egyesült Államokat. Ám Walter csalódására úgy beszélt, mint aki gépiesen felmond egy betanult szöveget. Azt kell hinnie, hogy a császár már döntött. Csak azért hívták össze ezt a gyűlést, hogy jóváhagyjon egy már meghozott határozatot? Meg lenne pecsételve Németország sorsa?

A császár csak rövid ideig tudott figyelni olyan emberekre, akik nem értettek egyet vele; míg a kancellárja beszélt, ő fészkelődött, türelmetlenül morgott, helytelenítő arcokat vágott. Bethmann kezdett elbizonytalanodni.

– Ha a hadvezetés elengedhetetlennek tartja a tengeralattjáró-háborút, én nem vagyok abban a helyzetben, hogy ellentmondjak nekik. Másrészt...

Sose sikerült elmondania, mi van másrészt. Von Holtzendorff felpattant, és a szavába vágott:

– Tengerésztiszti szavamat adom, hogy egyetlen amerikai sem teszi be a lábát a kontinensre – mondta.

Abszurdum, gondolta Walter. Mi köze a tengerésztiszti becsületszónak bármihez? Ám ezt mégis jobban fogadták, mint a statisztikákat. A császár felragyogott, többen bólogattak.

Bethmann láthatólag feladta. Megroskadt a székében, arca elernyedt. – Ha felénk int a szerencse, követnünk kell – mondta reménytelenül. A császár intett. Von Holtzendorff eléje tolta az asztalon a szalaggal átkötött okmányt.

Nem, gondolta Walter, ilyen elégtelen alapokon nem hozhatjuk meg ezt a sorsfordító elhatározást!

A császár elvett egy tollat, és ráírta az okmányra: „Vilmos”

Letette a tollat, felállt.

A szobában mindenki felpattant.

Nem, gondolta Walter, ez nem lehet a vég!

A császár elhagyta a termet. A feszültség megtört, azonnal elkezdődött a beszélgetés.

Bethmann ülve maradt, az asztal lapját bámulta. Olyan volt, mint aki szemtől szembe látta a halálát. Valamit motyogott. Walter közelebb lépett, hogy hallja. Egy latin mondat volt: Finis Germanim – Germániának vége!

Odajött Von Henscher tábornok, és azt mondta Ottónak:

– Ha lenne szíves velem tartani, ebédelhetnénk bizalmas hármasban. Jöjjön maga is, fiatalember! Elvezette őket egy kisebb helyiségbe, ahol hideg büfé várta őket.

Mivel a plessi kastélyt a császár használta rezidenciának, jól főztek benne. Walter dühös volt és kétségbeesett, ám éhes is volt, mint minden német, így hát megpúpozta a tányérját hideg csirkesülttel, burgonyasalátával és fehér kenyérrel.

– Zimmermann külügyminiszter számított a mai döntésre – szólt Von Henscher. – Tudni akarja, mivel tántoríthatnánk el az amerikaiakat.

Arra ugyan csekély az esély, gondolta Walter. Ha amerikai hajókat süllyesztünk el és amerikai polgárokat fojtunk a tengerbe, nincs sok minden, amivel tompíthatnánk az ütést.

A tábornok folytatta:

– Kiprovokálhatnánk például a tiltakozást annak az egymillió-háromszázezer amerikainak a körében, akik itt, Németországban születtek? Walter némán felnyögött.

– Ki van zárva – mondta. – Ez egy bárgyú meskete.

– Vigyázz, hogy beszélsz a fölötteseiddel – förmedt rá az apja. Von Henscher békítgetően intett.

– Hadd mondja csak ki a fiú, ami a szívét nyomja, Otto. Hasznát is vehetem az őszinte véleményének. Miért mondja ezt, őrnagy?

– Nem szeretik a Vaterlandot – felelte Walter. – Mit gondol, miért mentek el? Ehetnek wurstot, ihatnak sört, de amerikaiak, és Amerikáért fognak harcolni.

– Mi a helyzet az ír születésűekkel?

– Ugyanaz. Természetesen gyűlölik a briteket, de ha a tengeralattjáróink amerikaiakat ölnek, bennünket még jobban gyűlölnek majd.

– Hogy üzenhetne hadat nekünk Wilson elnök? – kérdezte Otto ingerülten. – Épp most választották meg újra olyan emberként, aki nem engedte beszállni Amerikát a háborúba!

Walter vállat vont.

– Bizonyos értelemben még meg is könnyíti a dolgát. A nép majd azt hiszi, hogy az elnöknek nincs más választása.

– Mivel lehetne visszatartani? – kérdezte Von Henscher.

– A semleges országok hajóinak kímélésével...

– Kizárt – szakította félbe az apja. – A korlátlan, az korlátlant jelent. Ezt akarta a tengerészet, és ezt engedélyezte nekik őfelsége!

– Ha belügyekkel nem lehet megzavarni Wilsont, akkor van rá esély, hogy külügyekkel kössük le a figyelmét, olyanokkal, amelyek a saját féltekéjén zajlanak? – Ottóhoz fordult. – Például Mexikóban!

Otto elégedetten mosolygott.

– Még emlékszik az Ypirangára? El kell ismernem, az az agresszív diplomácia egyik kis diadala volt.

Walter sose tudott együtt örvendezni az apjával azon az incidensen, amikor Németország egy hajórakomány fegyvert küldött Mexikónak. Otto és a kebelbarátai ostobának állították be Wilson elnököt. Még eljöhet az idő, amikor megbánják.

– És most? – kérdezte Von Henscher.

– Az amerikai hadsereg zöme vagy Mexikóban tartózkodik, vagy a határon állomásozik – mondta Walter. – Színleg egy Pancho Villa nevű banditát kergetnek, aki át-átcsap a határon. Carranza elnök odáig van a felháborodástól, hogy megsértik országa területi szuverenitását, de édeskeveset tehet ellene.

– Ha segítséget kapna tőlünk, változtatna az valamin?

Walter töprengett. Kockázatosnak tartotta ezt a fajta politikai bajkeverést, de az a feladata, hogy olyan szabatosan válaszoljon a kérdésekre, ahogy csak tud.

– A mexikóiak úgy érzik, hogy ellopták tőlük Texast, Új-Mexikót és Arizonát. Arról álmodnak, hogy visszahódítják ezeket a területeket, mint ahogy a franciák is Elzász-Lotaringia visszaszerzéséről fantáziálnak. Carranza elnök lehet olyan ostoba, és el is hiszi, hogy ez lehetséges.

– Mindenesetre a kísérlet bizonyosan elvonná Amerika figyelmét Európáról – lelkesedett Otto.

– Egy darabig – helyeselt Walter fanyalogva. – Hosszú távon a beavatkozásunk azokat az amerikaiakat erősítené, akik azt szeretnék, ha országuk belépne az antant oldalán a háborúba.

– Minket a rövid táv érdekel! Hallhattad Von Holtzendorffot, tengeralattjáróink öt hónap alatt térdre kényszerítik az antantot! Mi csak erre az időre akarjuk lekötni Amerikát.

– Mi van Japánnal? Esetleg rá lehetne bírni a japánokat, hogy támadják meg a Panama-csatornát vagy akár Kaliforniát?

– Nincs rá reális esély – mondta Walter határozottan. A beszélgetés kezdett egyre jobban átcsúszni a fantázia birodalmába.

Ám Von Henscher nem engedett.

– Mindazonáltal a puszta fenyegetés is több amerikai csapatot köthetne le a nyugati parton.

– Gondolom, megtörténhet.

Otto megtörölgette a száját a szalvétájával.

– Ez mind roppantul érdekes, de most utána kell néznem, hogy őfelségének szüksége van-e rám.

Mind felálltak.

– Ha mondhatok még valamit, tábornok Úr... – szólalt meg Walter. Az apja sóhajtott egyet, ám Von Henscher azt mondta:

– Csak nyugodtan!

– Azt hiszem, uram, hogy ez nagyon veszélyes. Ha kiszivárog, hogy a német vezetők között egyáltalán szóba került, miszerint zavargásokat lehetne szítani Mexikóban, és bátorítani kellene a japánokat Kalifornia megtámadására, az amerikai közvélemény annyira felháborodik, hogy sokkal hamarabb, sőt akár azon nyomban várható az amerikai hadüzenet. Bocsásson meg, ha nyilvánvaló tényeket közlök, de ennek a beszélgetésnek szigorúan köztünk kell maradnia.

– Nagyon igaz - mondta Von Henscher. Rámosolygott Ottóra. – Az apja és én az idősebb nemzedékhez tartozunk, de azért mi is tudunk egyet-mást. Bízhat a diszkréciónkban.

Fitz örült, hogy a német békeajánlatot gorombán elutasították, és büszke volt rá, hogy ebben ő is eljátszotta a maga szerepét, de amikor megtörtént a dolog, kételyei támadtak.

Újra átgondolta, amikor január 17-én, egy szerdai napon a Piccadillyn lépkedett – jobban mondva sántikált – munkahelye, az Admiralitás felé. A béketárgyalások sunyi módszerével a németek törvényesítették volna az uralmukat Belgium, Északkelet-Franciaország és Oroszország egyes részei fölött. Ha Nagy-Britannia részt vesz effajta tárgyalásokban, azzal beismerte volna, hogy legyőzték. Csakhogy Nagy-Britannia még mindig nem győzött.

Lloyd George beszédét a harcról a kiütéses győzelemig jól fogadta a sajtó, de minden értelmes ember tudta róla, hogy ez csak álom. A háború folytatódik, talán még egy évig, talán tovább. És ha Amerika a jövőben is ragaszkodik a semlegességhez, úgyis béketárgyalás lesz a vége. És akkor mi lesz, ha senki se tudja megnyerni ezt a háborút? Újabb millió embert ölnek meg értelmetlenül. Fitz nem szabadult a gondolattól, hogy mégis Ethelnek lehetett igaza.

És mi lesz, ha Nagy-Britannia veszít? Pénzügyi válság lesz, munkanélküliség és nyomor. A munkásosztály átveszi Ethel apjának csatakiáltását, és azt mondja majd, hogy ők nem is

szavazhattak a háborúról. A nép dühe a vezetői ellen nem ismer majd határokat. A tiltakozás és a tüntetés átcsap zavargásokba. Száznál alig valamivel több év telt el azóta, hogy a párizsiak kivégezték a királyukat és a nemesség tetemes részét. Fitz elképzelte magát megkötözött kézzel-lábbal, ahogy kordén viszik a vesztőhelyre, a tömeg pedig köpködi és gúnyolja. De még ennél is rosszabb volt, hogy látta, amint ugyanez történik Mauddal, Herm nénivel, Beával és Bubival. Kiverte a fejéből a rémképet.

Micsoda kis méregzsák ez az Ethel, gondolta sajnálkozással vegyes csodálattal. Azt hitte, elsüllyed szégyenében, amikor a vendégét kidobták a karzatról Lloyd George beszéde közben, ugyanakkor kívánatosabbnak találta Ethelt, mint valaha.

Sajnos a lány ellene fordult. Utánament a karzatról. A központi előcsarnokban érte utol, ahol Ethel elmondta mindennek, őt és a fajtáját hibáztatta, amiért még jobban elnyújtják a háborút. Igazán, úgy beszélt, mintha személyesen Fitz ölt volna meg minden katonát, aki elesett Franciaországban!

Hát ezzel vége a chelsea-i tervnek. Kétszer írt neki, Ethel egyszer sem válaszolt. Keserű csalódás volt ez Fitznek. Ha a kéjes délutánokra gondolt, amelyeket együtt tölthettek volna abban a szerelmi fészekben, összeszorította a szívét a veszteség.

Bár azért volt egy kis vigasza. Bea komolyan vette a dorgatóriumot. Most már szívesen látta a hálószobájában, szép hálóinget öltött a tiszteletére, és úgy kínálta fel illatos testét, mint a házasságuk elején. Végül is, ő jól nevelt arisztokrata hölgy, aki tudja, mire való egy feleség.

A szolgálatkész hercegnőn és az ellenállhatatlan mozgalmáron merengve lépett be a régi Admiralitás épületébe, ahol egy részben megfejtett német távirat hevert az asztalán.

A felzetbe ezt írták:

Berlin zu Washington. W 158. 1917. január 16.

Fitz gépiesen megnézte a dekódolt szöveg végét, hogy lássa, ki küldte, és ezt a nevet olvasta:

Zimmermann.

Azonnal feltámadt benne a kíváncsiság. Ezt az üzenetet a német külügyminiszter küldi a washingtoni nagykövetüknek! Ceruzával leírta a fordítást, kereszteket és kérdőjeleket biggyesztve a feltöretlen kódcsoportokhoz.

Szigorúan titkos, Excellenciád személyes tájékoztatására, továbbítja biztos úton xxxxx a császári követnek (?Mexikóban?)

A kérdőjelek olyan kódcsoportra utaltak, amelynek a jelentése nem volt biztos. A kódfejtők találgattak. Ha jó a tippjük, ezt az üzenetet a mexikói német követnek szánták. Mindössze arról van szó, hogy a washingtoni követségen keresztül küldik.

Mexikó, gondolta Fitz. Milyen különös.

A következő mondatot teljesen megfejtették:

Javasoljuk, hogy február elsején kezdődjön a korlátlan tengeralattjáró-hadviselés.

– Uramisten! – mondta Fitz. Előre féltek tőle, és most itt a megerősítés, ráadásul konkrét időponttal! Ez nagy siker a 40-es szobának!

Közben is törekszünk megőrizni Amerika semleges xxxx. Ha nem sikerül, szövetséget ajánlunk (?Mexikónak?) a következő alapon: háború, aztán békekötés.

– Szövetség Mexikóval? – kérdezte Fitz magától. – Ez erős. Az amerikaiak falra másznak tőle!

Excellenciád egyelőre tájékoztassa titokban az elnököt az Amerika elleni háborúról xxxx, és egyidejűleg tárgyaljon Japánnal xxxx tengeralattjáróink pár hónap múlva rákényszerítik Angliára a békét. Nyugtázza a vételt.

Fitz felnézett. Összeakadt a pillantása az ifjú Carverével, akiben, mint látta, forrt az izgalom.

– Bizonyára az elfogott Zimmerman-üzenetet olvassa.

– Valóban azt – felelte Fitz higgadtan. Ugyanolyan mámoros volt, mint Carver, de

jobbnak látta palástolni. – Miért ilyen összefüggéstelen a megfejtett szöveg?

– Ez egy új kód, amelyet még nem törtünk föl teljesen. De azért az üzenet óriási, nemde?

Fitz visszanézett a fordítására. Carver nem túloz. Ez nagyon úgy fest, mintha a németek meg akarnák szerezni szövetségesül Mexikót az Egyesült Államok ellen. Szenzációs!

Akár méregbe is hozhatja az amerikai elnököt annyira, hogy hadat üzenjen Németországnak.

Fitz érverése felgyorsult.

– Egyetértek – mondta. – Viszem egyenesen Hunyori Hallnak. – William Reginald Hall százados, a tengerészeti hírszerzés főnöke krónikus arcizomrángásban szenvedett, innen kapta a csúfnevét, ám az agyának nem volt semmi baja. – Ő majd kérdezni fog, nekem pedig válaszokra lesz szükségem. Vélhetőleg mikor fejtik meg az egészet?

– Több hetünkbe kerül, mire elsajátítjuk az új kódot.

Fitz bosszúsan felmordult. Az új kódok felépítése az alapokból fáradságosan aprólékos munka, amelyet nem lehet siettetni.

– Viszont úgy látom – folytatta Carver –, hogy az üzenetet Washingtonból Mexikóba kell továbbítani. Azon az útvonalon még mindig a régi diplomáciai sifrét használják, amelyet több mint egy éve feltörtünk. Esetleg kaphatnánk egy másolatot a továbbított sürgönyből?

– Esetleg igen – mondta lelkesen Fitz. – Van egy ügynökünk a mexikóvárosi távírdában. – Már előre gondolkodott. – Ha ezt közhírré tesszük...

– Azt nem tehetjük – aggodalmaskodott Carver.

– Miért nem?

– A németek rögtön tudnák, hogy beleolvasunk a levelezésükbe.

Fitz belátta, hogy a fiatalembernek igaza van. Ez a hírszerzés örök problémája: miként használjuk a tudást úgy, hogy nem kompromittáljuk a forrást.

– Ám ez olyan fontos, hogy talán hajlandók lennénk vállalni a kockázatot – mondta.

– Kétlem. Ez az ügyosztály nagyon sok megbízható adatot szállított. Ezzel nem fognak hazardírozni.

– Á pokolba! Ez mégsem állapot, hogy rábukkanunk valami ilyenre, aztán pedig képtelenek vagyunk felhasználni!

Carver vállat vont.

– Ebben a szakmában megesik.

Fitz nem volt hajlandó belenyugodni a dologba. Amerika belépésével megnyerhetik a háborút. Ez igazán megérne minden áldozatot. Csak hát eléggé ismerte a katonaságot ahhoz, hogy tudja: egyesek több bátorsággal és leleménnyel védelmeznek egy ügyosztályt, mint egy sáncerődöt. Carver ellenvetését komolyan kell venni.

– Fedősztorira van szükségünk – jelentette ki.

– Például hogy az amerikaiak fogták el a sürgönyt – mondta Carver. Fitz bólintott.

– Washingtonból továbbítják Mexikóba, tehát mondhatjuk azt, hogy az amerikai kormány kapta a Western Uniontól.

– Nem fog örülni a Western Union...

– Vigye el őket az ördög! No hát akkor hogy is használjuk ezt az információt a leghatásosabban? Tegye meg a bejelentést a mi kormányunk? Adjuk át az amerikaiaknak? Vonjunk be egy harmadikat, hogy az provokálja a németeket?

Carver fölemelte a két kezét, mutatva, hogy ő itt tehetetlen.

– Nekem ez mély víz.

– De nekem nem - mondta Fitz váratlan ihlettel. – Ismerem is azt, aki segíthet!

Fitz egy Ring nevű, dél-londoni kocsmában találkozott Gus Dewarral. Erősen meglepte, hogy Dewar így rajong az ökölvívásért. Buffalói kamaszkorában egy folyóparti arénába járt, majd amikor 1914-ben beutazta Európát, minden fővárosban megnézte a hivatásos ökölvívók

mérkőzéseit. Persze hogy nem teszi közhírré a passzióját, gondolta Fitz epésen: bokszról nem való csevegni a mayfairi teákon.

Ám itt, a Ringben a frakkos uraktól a szakadt zubbonyos rakodómunkásokig az összes társadalmi osztály képviseltette magát. Minden Zugban illegális bukmékerek jegyezték a fogadásokat. A pincérek pintes korsókkal zsúfolt tálcákon hordták ki a sört. A levegőben állt a szivar-, a pipa- és a cigarettafüst. Nem voltak ülőhelyek, és nem voltak nők.

Gus javában vitatkozott egy törött orrú londonival Jack Johnson amerikai bokszolóról, az első fekete nehézsúlyú világbajnokról. A keresztyén lelkipásztorok lincselők után kiáltottak, amikor Johnson egy fehér nőt vett feleségül. A londoni egyetértett a tiszteletes urakkal, ami felháborította Gust.

Fitz titokban remélte, hogy Gus beleszeret Maudba. Épp összeillenének. Mind a kettő a szellem embere, mind a kettő liberális, mind a kettő rettenetesen komolyan vesz mindent, és örökké olvasnak. Dewarékat régi gazdagoknak mondják, és Amerikában még ez áll a legközelebb az arisztokráciához.

Ráadásul Gus is, Maud is békepárti. Maud mindig olyan megdöbbentő szenvedéllyel kardoskodott a háború befejezése mellett, amit Fitz egyáltalán nem értett. Gus a rajongásig tisztelte a főnökét, Woodrow Wilsont, aki egy hónapja tartott beszédében kiállt a „győzelem nélküli béke” mellett. Fitz, akárcsak a brit és a francia vezetés többsége, nem győzött dühöngeni ezen a kifejezésen.

Ám akárhogy illett is volna egymáshoz Maud és Gus, semmi sem lett a dologból. Fitz szerette a húgát, de nem értette, mi a baja. Csak nem akar vénlány lenni? Elvonszolta Gust a törött orrú londonitól, és tüstént szóba hozta, hogy mi is van Mexikóban?

– Káosz – mondta Gus. – Wilson annyira a kedvében akart járni Carranza elnöknek, hogy visszarendelte Pershing tábornokot és a csapatait, de nem jött be. Carranza hallani sem akar a határok őrzéséről. Miért kérdezi?

– Később majd elmondom – ígérte Fitz. – Kezdődik a következő meccs. Amíg nézték, hogyan veri laposa Biboldó Benny a kopasz Albert Collinst, Fitz eldöntötte, hogy kerülni fogja a német békeajánlat kérdését. Tudta, hogy Gust mérhetetlenül elkeserítette Wilson kezdeményezésének kudarca. Egyfolytában azon emésztette magát, mit csinálhatott volna jobban, vagy mivel szerezhetett volna hathatósabb támogatást elnökének tervéhez. Fitz szerint ez a terv eleve bukásra volt ítélve, mert igazából egyik fél sem akart békét.

– Egyébként az utolsó pillanatban sikerült elcsípnie – mondta Gus. – Hamarosan indulok haza.

– Nagyon várja, ugye?

– Már ha odaérek. Ha nem süllyeszt el út közben egy német tengeralattjáró.

A németek, úgy, ahogyan Zimmermann közölte az elfogott sürgönyben, február elsejétől folytatták a korlátlan tengeralattjáró-hadviselést. Ez felbőszítette az amerikaiakat, de nem annyira, mint Fitz remélte.

– Wilson elnök meglepő lanyhasággal reagált a tengeralattjáró-háború bejelentésére – mondta.

– Megszakította a diplomáciai kapcsolatokat Németországgal. Az nem lanyhaság.

– De nem üzent hadat nekik!

Ez porig sújtotta Fitzet. Olyan keményen küzdött a béketárgyalások ellen, ám Maudnak, Ethelnek és pacifista barátaiknak lett igazuk abban, hogy a belátható jövőben nincsen remény a győzelemre, hacsak nem kapnak külső segítséget valahonnan! Fitz úgy bízott benne, hogy a korlátlan tengeralattjáró-hadviselés hatására az amerikaiak belépnek a háborúba. Hát eddig nem léptek be.

– Őszinte meggyőződésem, hogy Wilson elnököt iszonyú haragra gerjesztette a tengeralattjáró-hadviseléssel kapcsolatos határozat, és most már készen áll arra, hogy hadat üzenjen – mondta Gus. – Megpróbált mindent, az ég szerelmére! De hát azzal nyerte meg a

választást, hogy ő az az ember, aki nem engedett el minket a háborúba. Ezen kizárólag akkor változtathat, ha a közhangulat szökőárja a háború felé fordul.

– Ebben az esetben – szólt Fitz – úgy hiszem, van valamim, amivel segíthetek neki.

Gus felvonta a szemöldökét.

– Sebesülésem óta egy olyan egységnél dolgozom, amely megfejti a németek elfogott sürgönyeit. – Fitz elővett a zsebéből egy papírlapot, amelyet ő írt tele. – Ezt néhány napon belül hivatalosan továbbítjuk az önök kormányának. Magának azért mutatom meg, hogy adjon tanácsot, miként járjunk el.

Átnyújtotta Gusnak a papírt.

Mexikóvárosban a brit kém megszerezte a régi kódban továbbított üzenetet. A papír, amelyet Fitz adott Gusnak, hiánytalan, desifrírozott változata volt Zimmermann elfogott üzenetének:

Washingtontól Mexikónak, 1917. január 13.

Február 1-jén korlátlan tengeralattjáró-hadviselést szándékozunk kezdeni. Arra törekszünk, hogy ennek ellenére is kívül tartsuk Amerikát a háborún. Arra az esetre, ha ez nem sikerülne, szövetséget ajánlunk Mexikónak az alábbi feltételekkel:

Közös háború.

Közös béke.

Részünkről jelentős pénzügyi segéllyel támogatjuk Mexikót az elrabolt texasi, új-mexikói és arizonai területek visszahódításában. A részletek kidolgozása az ön feladata.

Ön a fentiekről a legnagyobb titokban tájékoztatja az elnököt, mihelyt bebizonyosodik, hogy a háború Amerikával elkerülhetetlen. Javasolja továbbá, hogy az elnök önhatalmúlag kérje fel Japánt azonnali csatlakozásra, és ugyanakkor közvetítsen Japán és közöttünk.

Kérem, hívja fel az elnök figyelmét arra a tényre, hogy tengeralattjáróink könyörtelen bevetése megnyitja a lehetőségét annak, hogy néhány hónapon belül békekötésre kényszeríthessük Angliát.

Gus közel tartotta a szeméhez a papírt, mert nem látott jól az aréna félhomályában, elolvasott néhány sort, majd azt mondta:

– Szövetséget? Uramisten!

Fitz körülnézett. Épp elkezdődött az új meccs, és a tömeg akkora lármát csapott, hogy a közelükben senki sem hallgathatta ki az amerikait.

Gus továbbolvasott.

– Visszahódítani Texast – hitetlenkedett, ám rögtön méregbe is gurult: – Bevonni Japánt! – Felnézett a papírról. – Ez égbekiáltó!

Fitz pontosan ilyen a reagálásban reménykedett. Alig bírta magába fojtani az ujjongást.

– Valóban égbekiáltó – mondta erőltetett komolysággal.

– A németek pénzt kínálnak Mexikónak, hogy támadja meg az Egyesült államokat?

– Igen.

– És arra kérik Mexikót, hogy Japánt próbálja megnyerni szövetségesnek?

– Igen.

– Nahát, azt nézze majd meg, ha ez kiderül!

– Épp erről akarok beszélni magával. Ennek úgy kell nyilvánosságra kerülnie, hogy előnyös helyzetbe hozza az önök elnökét.

– Miért nem az angol kormány teszi közzé?

Gus nem gondolja át a dolgot, állapította meg Fitz.

– Két okból – válaszolta. – Egy: nem akarjuk tudatni a németekkel, hogy elolvassuk a sürgönyeiket. Kettő: azzal vádolhatnának, hogy ez az egész a mi hamisítványunk.

Gus bólintott.

– Bocsásson meg. Túlságosan indulatos voltam ahhoz, hogy gondolkodjak. Vegyük fontolóra hideg fejjel.

– Kívánatosnak tartanánk, ha önök azt mondanák, amennyiben ez lehetséges, hogy az Egyesült Államok kormánya a Western Uniontól kapott egy másolatot a sürgönyről.

– Wilson nem fog hazudni.

– Akkor szerezzenek egy másolatot a Western Uniontól. Úgy már nem lesz hazugság.

Gus bólintott.

– Megoldható. Hogy áttérjünk a másik problémára, ki hozhatja nyilvánosságra a táviratot úgy, hogy ne gyanúsítsák hamisítással?

– Feltételezésem szerint maga az elnök.

– Az is egy lehetőség.

– De önnek van jobb ötlete?

– Igen – felelte Gus elgondolkozva. – Azt hiszem, van.

Ethel és Bernie a Kálvária Evangéliumi Csarnokban házasodott össze. Egyikük sem csinált ügyet a vallásból, viszont mindketten kedvelték a lelkészt.

Ethel nem beszélt Fitzcel az óta a nap óta, hogy Lloyd George megtartotta a beszédét. Fitz nyilvános szembehelyezkedése a békével gorombán ráébresztette a lányt, ki is igazából ez az ember. Megtestesített mindent, amit Ethel gyűlölt: a maradiságot, a konzervativizmust, a munkásosztály kizsákmányolását és az érdemtelenül szerzett gazdagságot. Ő nem lehet egy ilyen férfi szeretője! Szégyellte magát még azért is, hogy egyáltalán kísértésbe hozta a chelsea-i ház. Az ő igazi lelki társa Bernie.

Azt a rózsaszín selyemruhát és virágos kalapot viselte, amelyet Walter von Ulrich vásárolt neki Maud Fitzherbert esküvőjére. Koszorúslányok nem voltak, de Mildred és Maud vállalta a nyoszolyóasszony szerepét. Ethel szülei felvonatoztak Aberowenből. Billy sajnos Franciaországban volt, és nem kapott eltávozást. A kicsi Lloyd rézgombos, égszínkék ruhát viselt cseppnyi sapkával, amelyeket Mildred varrt neki az alkalomra.

Ethel ámulatára Bernie-nek családja is volt, amelyről senki sem tudott. Idős anyja kizárólag jiddisül beszélt, és egyfolytában motyogott szertartás közben. Bernie jómódú bátyjánál, Theónál lakott, akinek – mint Mildred kiderítette róla flörtölés közben – bicikligyára volt Birminghamben.

Az esküvő után teát és tortát szolgáltak föl a teremben. Szesz nem volt, ami tetszett mamának és papának, a dohányosoknak ki kellett menniük, ha füstölni akartak. Mama megcsókolta Ethelt, és azt mondta:

– Örülök, hogy végül mégiscsak megállapodtál!

Ez a mégiscsak súlyos poggyászt cipel, gondolta Ethel, mert azt jelentette: „Gratulálok, még akkor is, ha bukott nő vagy, törvénytelen gyerekkel, akinek az apját senki sem ismeri, és egy zsidóhoz mész feleségül, és Londonban laksz, ami annyi, mint Szodomában és Gomorában élni.” Ám Ethel elfogadta mamája fenntartásos áldását, és megesküdött, hogy ő sose mond ilyet a saját gyerekének.

Mama és papa olcsó napi retúrjeggyel utaztak, ezért hamar el is mentek, nehogy lekéssék a vonatot. Mihelyt a vendégek többsége távozott, a hátramaradottak átvonultak a Kutya és Kacsába néhány italra.

Amikor eljött az idő, hogy Lloyd ágyba bújjon, Ethel és Bernie hazatért. Bernie aznap reggel kézikocsiba tette, majd áttolta bérlakásából Ethel házába néhány ruháját és számos könyvét.

Hogy legyen egy zavartalan éjszakájuk, Lloydot felvitték aludni Mildred lányaihoz, ami Lloydnál ritka élvezetnek számított. Utána Ethel és Bernie kakaót ivott a konyhában, majd lefeküdtek.

Ethel új hálóinget vásárolt, Bernie tiszta pizsamát vett. Mikor bebújt az ágyba a felesége

mellé, kiütött rajta a verejték az idegességtől. Ethel megcirógatta az arcát.

– Noha bűnös asszony vagyok, nincs sok tapasztalatom – mondta. – Csak az első férjem, és az is alig pár hétig tartott, mielőtt elment volna. – Bernie-nek nem beszélt Fitzről, és soha nem is fog. Egyedül Billy és Albert Solman, a jogtanácsos ismerte az igazságot.

– Akkor te többet tudsz nálam – mondta Bernie, ám Ethel máris érezte, hogy kezd fölengedni. – Nekem csak néhány idétlen próbálkozásom volt.

– Hogy hívták őket?

– Á, nem akarod te azt tudni.

Ethel elvigyorodott.

– De bizony akarom. Hány nőd volt? Hat? Tíz? Húsz?

– Jóságos isten, dehogy! Három. Az első Rachel Wright, az iskolában. Utána azt mondta, hogy most össze kell házasodnunk, és én elhittem neki. Annyira izgultam!

Ethel kuncogott.

– És mi történt?

– A következő héten Micky Armstronggal csinálta, úgyhogy én kikerültem a slamasztikából.

– Jó volt vele?

– Gondolom. Mindössze tizenhat voltam. Főleg azért akartam, hogy én is elmondhassam, hogy csináltam már.

Ethel gyöngéden megcsókolta, majd azt kérdezte:

– Ki volt a következő?

– Carol McAllister. Egy szomszéd. Egy shillinget fizettem érte. Kicsit rövid volt – gondolom, ő tudta, mit kell csinálni, és gyorsan túl akart lenni rajta. Azt élvezte benne a legjobban, amikor elvette a pénzt.

Ethel rosszallóan ráncolta a szemöldökét, aztán az eszébe jutott a chelsea-i ház, és belátta, hogy ő is azt fontolgatta, amit Carol McAllister csinált. Feszélyezetten kérdezte:

– Ki volt a harmadik?

– Egy idősebb asszony. A főbérlőm. Befeküdt az ágyamba egy éjszaka, amikor a férje nem volt otthon.

– Jó volt vele?

– Nagyon jó. Azok boldog idők voltak.

– Mi romlott el?

– A férje gyanút fogott, és nekem el kellett költöznöm.

– És aztán?

– És aztán megismertelek, és attól fogva nem érdekelt a többi nő.

Csókolózni kezdtek. Bernie kisvártatva felgyűrte a hálóing alját, és ráfeküdt a feleségére. Gyöngéd volt, és izgult, nehogy fájdalmat okozzon Ethelnek, de simán bele tudott hatolni, Ethelt pedig hullámként öntötte el a szeretet ez iránt a jó és okos ember iránt, aki imádja őt és a gyerekét. Átkarolta Bernie-t, és magához szorította. Bernie elég hamar elélvezett. Akkor elégedetten elnyúltak egymás mellett, és rögtön el is aludtak.

Megváltoztak a női szoknyák, állapította meg Gus Dewar. Szabadon hagyják a bokát. Tíz éve még vérforralóan izgató volt a kivillanó boka, ma triviális. Talán csak azért burkolóznak be a nők, hogy még kívánatosabbá tegyék magukat.

Rosa Hellman divatos, sötétpiros kabátot viselt, hátul, a vállrész alatt pliszírozva, amely a fekete prémszegélyével épp megfelelt Gus szerint a washingtoni februárhoz. Kis, kerek, szürke kalapját piros szalag és egy toll díszítette, amely nem volt túl praktikus, de mikor tervezték az amerikai nők kalapjait praktikus megfontolásból?

– Megtiszteltetésnek tekintem a meghívását – mondta a lány. Gus nem tudta, hogy most csúfolódik-e vele. – Hisz épp hogy megjött Európából, ugye?

A Willard Hotel éttermében ebédeltek, kétsaroknyira keletre a Fehér Háztól. Gus különleges céllal hívta ide a lányt.

– Van magának egy sztorim – kezdte azonnal, ahogy rendeltek.

– Jaj, az jó! Hadd találgassak! Az elnök válik Edithtől, és feleségül veszi Mary Pecket?

Gus elkomorodott. Wilsonnak az első házasságában volt egy flörtje Mary Peckkel. Gus még abban is kételkedett, hogy egyáltalán elkövettek-e házasságtörést, de Wilson volt olyan szamár, hogy leveleket írt neki, amelyek az illendőnél forróbb érzelmekről árulkodtak. A washingtoni pletykafészkek persze mindent tudtak, de semmi sem jutott ki a sajtóba.

– Ez komoly dolog – mondta szigorúan.

– Ó, elnézést – mentegetőzött Rosa, és olyan ünnepélyessé rendezte át a vonásait, hogy Gus elnevette magát.

– Egyetlen feltétellel: nem árulhatja el, hogy az információ a Fehér Házból származik.

– Elfogadom.

– Mulatok magának egy táviratot, amelyet Arthur Zimmermann, a német külügyminiszter küldött a mexikói német nagykövetnek. Rosa meghökkent.

– Maga honnan szerezte?

– A Western Uniontól – hazudta Gus.

– Nem kódolják az ilyet?

– A kódok feltörhetők.

Átnyújtotta a lánynak az angol fordítás gépelt példányát.

– Ez titkos? – kérdezte Rosa.

– Nem. Egyetlen dolgot titkoljon el: azt, hogy honnan kapta.

– Oké! Rosa olvasni kezdett. Egy perc múlva eltátotta a száját. Felnézett. – Gus... – mondta. – Ez valódi?

– Mikor hallott tőlem idétlen vicceket?

– Soha. – Továbbolvasott. – A németek fizetnek Mexikónak, hogy rohanja le Texast?

– Herr Zimmermann ezt mondja.

– Ez nem sztori, Gus. Ez az évszázad szenzációja!

Gus megengedett magának egy csendes mosolyt. Nem akarta kimutatni a diadalát.

– Gondoltam, hogy ezt mondja majd.

– A saját szakállára jár el, vagy az elnök nevében?

– Azt képzeli, Rosa, hogy tennék ilyet a legmagasabb jóváhagyás nélkül?

– Gondolom, nem. Tyű! Szóval magától Wilson elnöktől kaptam!

– Nem hivatalosan!

– De honnan tudjam, hogy igaz? Nem hinném, hogy megírhatnám úgy, hogy nincsen más alapom, csak egy papírfecni és a maga szava. Gus számított erre a bökkenőre.

– Lansing külügyminiszter személyesen igazolja a távirat valódiságát a maga főnökének, amennyiben a beszélgetésük titokban marad.

– Nekem ez elég. – Rosa ismét a papírt nézte. – Ez mindent megváltoztat. El tudja képzelni, mit szól majd az amerikai nép, ha ezt olvassa?

– Azt hiszem, hajlandóbbak lesznek belépni a háborúba, és harcolni Németország ellen.

– Hajlandóbbak? – kérdezte Rosa. –Őrjöngeni fognak! Wilsonnak hadat kell majd üzennie!

Gus nem szólt.

Rosa egy perc múltán értelmezte a hallgatását:

– Ó, értem már! Ezért adja ide a sürgönyt. Az elnök hadat akar üzenni. Tökéletesen igaza volt. Gus mosolygott, igazán élvezte ezt a szellemi pengeváltást egy okos nővel.

– Nem ezt mondtam.

– Ám ez a távirat olyan dühbe hozza az amerikai népet, hogy követelni fogja a háborút. És Wilson mondhatja, hogy nem ő tagadta meg választási ígéreteit, a közvélemény

kényszerítette, hogy megváltoztassa a politikáját.

Ez a lány kissé túlságosan is okos az ő céljaihoz.

– De ugye nem ezt a sztorit fogja megírni? – kérdezte Gus aggodalmasan.

Rosa mosolygott.

– Ó, nem! Csak az a helyzet, hogy semmit sem veszek szentírásnak. Valamikor anarchista voltam, mint tudja.

– És most?

– Most Újságíró vagyok. És ezt a sztorit egyetlen módon lehet megírni.

Gus fellélegzett.

A pincér kihozta a rendelést: Rosának posírozott lazacot, Gusnak marhasültet tört burgonyával. Rosa felállt.

– Vissza kell mennem a szerkesztőségbe.

Gus meghökkent.

– Hát az ebédje?

– Komolyan beszél? – kérdezte a lány. – Nem bírok én most enni. Nem is fogja fel, hogy mit tett?

Gus épp az ellenkező véleményen volt, de azért azt válaszolta:

– Mondja meg maga!

– Most küldte Amerikát háborúba.

Gus bólintott.

– Tudom – mondta. – Menjen, írja meg a sztorit.

– Hé! – mondta Rosa. – Köszönöm, hogy engem szemelt ki! A következő percben már ott sem volt.

Huszonharmadik fejezet

1917. március

Az a tél hideg és éhes volt Petrográdban. Az 1. géppuskás ezred kaszárnyájának külső hőmérőjében egy teljes hónapig nem mozdult el a mínusz tizenöt fokról a borszesz. A pékek már egyáltalán nem sütöttek lepényt, kalácsot, pirogot, csak kenyeret, de még így sem volt elég liszt. Fegyveres őrök vigyázták a kaszárnya konyhájának ajtaját, mert sok katona próbált kisírni vagy lopni magának még valamit a fejadagon kívül.

Március elején, egy farkasordítóan hideg délutánon Grigorij kimenőt kapott, és elhatározta, hogy megnézi Vlagyimirt, akire a háziasszony vigyázott, amíg Katyerina dolgozott. Felvette kincstári nagykabátját, és nekivágott a jeges utcáknak. A Nyevszkij sugárúton összeakadt a tekintete egy koldusgyerekével, egy kilenc év körüli lányéval, aki az egyik sarkon ácsorgott a csontig ható szélben. Valami zavarta ebben a kislányban. A homlokát ráncolta, míg elsietett mellette. A következő percben rájött, hogy mi volt az: a leányka leplezetlen kihívással nézett rá! Grigorij annyira megrendült, hogy a földbe gyökerezett a lába. Hogy lehet szajha ennyi idős korában? Megfordult, ki akarta kérdezni, de a kislány addigra elment.

Dúlt lélekkel gyalogolt tovább. Azt persze tudta, hogy vannak férfiak, akik gyermekekkel akarnak fajtalankodni; megtanulta évekkel ezelőtt, amikor ő és a kicsi Lev egy paptól kértek volna segítséget. De annak a kilencéves kislánynak a képe, ahogy szánandóan utánozta a csábmosolyt, valamiért a szívébe mart. Legszívesebben megsiratta volna a hazáját. Kurvákká neveljük a gyermekeinket, gondolta. Jöhet ennél rosszabb?

Sötét kedvében volt, mire megérkezett a régi lakásához. Ahogy belépett a házba, azonnal meghallotta Vlagyimir bömbölését. Felment Katyerina szobájába, és egyedül találta a gyermeket, akinek az arca kivörösödött és eltorzult a sírástól. Felkapta, ringatni kezdte.

A tiszta, rendes szoba illata olyan volt, mint Katyerináé. Grigorij itt töltötte a legtöbb vasárnapot. Az volt a szokásuk, hogy délelőtt sétáltak, aztán hazajöttek, és ebédet főztek. A hozzávalót Grigorij hozta a kaszárnyából, már amikor hozzájuthatott. Ebéd után Vlagyimir

aludt, ők szeretkeztek. Grigorij mennyeien boldog volt ebben a szobában azokon a vasárnapokon, amelyeken jutott elég ennivaló.

Vlagyimir bőgése nyűgös pityergéssé halkult. Karjában a gyermekkel Grigorij elindult, hogy megkeresse a háziasszonyt, akinek vigyáznia kellett volna a kisfiúra. A ház végéhez épített, alacsony mosókonyhában találta meg, éppen a vizes lepedőket hajtotta át a facsarógépen. Ötven körüli asszony volt, aki kendővel kötötte hátra szürke haját. 1914-ben, Grigorij bevonulásának idején még dundi volt, de most kiugrottak a nyakán az inak, és lógott a bőr az arcán. Mostanában még a háztulajdonosok is éheztek.

Meghökkent és bűntudatos képet vágott a férfi láttán.

– Nem hallotta, hogy sír a gyerek? – kérdezte Grigorij.

– Nem ringathatom egész álló nap – védekezett az asszony, és tovább tekerte a facsarógép karját.

– Talán éhes.

– Megkapta a tejét – vágta rá az asszony olyan gyanús sietséggel, amiből Grigorij arra következtetett, hogy ő itta meg a tejet. Boldogan megfojtotta volna.

Érezte a fűtetlen mosókonyha hidegében, hogy Vlagyimir selymes bababőre valósággal perzsel.

– Azt hiszem, láza van – mondta. – Nem vette észre, milyen forró?

– No, most meg már doktor is legyek?

Vlagyimir abbahagyta a sírást, és olyan fásult közönybe süppedt, amely még jobban aggasztotta Grigorijt. Általában eleven, örökmozgó, érdeklődő, kissé gézengúz gyerek volt, de most csak feküdt mozdulatlanul Grigorij karjában, tűzpiros arccal, üres tekintettel.

Grigorij visszatette a Katyerina szobájának sarkában kialakított ágyacskába. Levett Katyerina polcáról egy korsót, átsietett a házból a szomszéd utcába, ahol volt egy vegyesbolt. Vásárolt némi tejet, egy kis cukrot papírtölcsérben, és egy almát.

Otthon Vlagyimirt ugyanolyan állapotban találta.

Megmelegítette a tejet, feloldotta benne a cukrot, szikkadt kenyérhéjat tördelt bele, és amikor a kenyér megszívta magát tejjel, falatonként megetette Vlagyimirral. Még emlékezett rá, hogy az anyja is ugyanezt adta a kicsi Levnek, ha beteg volt. Vlagyimir úgy evett, mint aki egyszerre éhes és szomjas.

Miután elfogyott a tej és a kenyér, Grigorij elővette az almát. Zsebkésével fölszeletelte, és meghámozott egy cikket. Az almahéjat megette, a gyümölccsel megkínálta Vlagyimirt:

– Egyet a kedvemért, egyet a kedvedért! – A kisfiú nagyon élvezte valamikor ezt a játékot, de most kihullott ernyedt szájából a falat.

Orvos nem lakott a közelben, Grigorij különben sem tudta volna miből fizetni a vizitdíjat, viszont volt pár utcával arrébb egy bábaasszony, a csinos Magda, Konsztantyinnak, Grigorij régi barátjának, a Putyilov bolsevik alapszervezeti titkárának a felesége. Grigorij és Konsztantyin sakkoztak, ha csak tehették, és rendszerint Grigorij győzött.

Tisztába tette Vlagyimirt, elvett Kateryina ágyáról egy pokrócot, és úgy bebugyolálta a gyermeket, hogy annak csak a szeme és az Orra látszott ki. Kimentek a hidegbe.

Konsztantyin és Magda az asszony nagynénjének kétszobás lakásában lakott. A néni vigyázott három apró gyermekükre. Grigorij félt, hogy Magdát elhívták szüléshez, de szerencséjére otthon találta az asszonyt.

Magda jószívű, hozzáértő teremtés volt, noha kissé hirtelen természetű. Megtapogatta Vlagyimir homlokát, és azt mondta:

– Infekció.

– Súlyos?

– Köhög?

– Nem.

– Milyen a széklete?

– Híg.

Magda levetkőztette Vlagyimirt, és azt mondta:

– Gondolom, Katyerinának nincs teje.

– Honnan tudod? – csodálkozott Grigorij.

– Mindennapos dolog. Az asszony nem képes etetni a gyerekét, ha ő nem eszik. Semmiből mi sem lesz. Azért ilyen sovány a gyerek. Grigorij nem is gondolta, hogy Vlagyimir sovány.

Magda megnyomogatta Vlagyimir hasát. A kisfiú felsírt.

– Bélhurut – mondta.

– Meggyógyul?

– Valószínű. A gyerekek minden szíre-szóra fertőzést kapnak. Általában kiheverik.

– Mit tehetünk?

– Borogassátok a homlokát langyos vízzel, hogy lemenjen a láza. Gyakran itassátok, annyit igyon, amennyi belefér. Az ne izgasson, ha nem eszik. Katyerinát etesd, hogy szoptathassa. Anyatejre van szüksége ennek a fiúnak.

Grigorij hazavitte Vlagyimirt. Útközben vásárolt még tejet. Megmelegítette, kiskanállal töltögette Vlagyimir szájába, és a fiúcska fel is szürcsölte mindet. Aztán vizet langyosított, és lemosta Vlagyimir arcát. Láthatólag használt, mert a lázas pír enyhült, a gyermek szeméből eltűnt a bávatagság, és normálisan kezdett lélegezni.

Grigorij rögtön nyugodtabb lett, amikor Katyerina hazajött fél nyolckor, fáradtan, átfázva. Hozott egy káposztát, és néhány gramm disznózsírt, amit Grigorij odatett párolódni egy serpenyőben, amíg a felesége pihen. Beszámolt Vlagyimir lázáról, a nemtörődöm háziasszonyról és Magda utasításairól.

– Mit tehetek? – kérdezte Katyerina fáradt reménytelenséggel. – Be kell mennem a gyárba. Nincs senki más, aki vigyázzon Vologyára.

Grigorij megetette a kisfiút a párolt káposzta levével, aztán letette aludni. Férj és feleség megvacsoráztak, utána lefeküdtek.

– Ne hagyj túl sokáig aludni – kérte Katyerina. – Oda kell állnom kenyérért.

– Majd én megyek – mondta Grigorij. – Te pihensz. – Késve ér vissza a laktanyába, de valószínűleg megússza. A tisztek mostanában annyira féltek a lázadástól, hogy nem csináltak ügyet a kisebb függelemsértésekből.

Katyerina a szaván fogta, és mély álomba merült.

Amikor Grigorij hallotta, hogy kettőt üt a toronyóra, csizmát húzott, és felvette a nagykabátját. Vlagyimir békésen aludt. Grigorij kijött a házból, és elment a pékséghez, ahol megdöbbentően hosszú sor állt máris. Korábban kellett volna jönnie. Voltak vagy százan a bebugyolált emberek, akik a hóban toporogtak. Egyesek széket vagy zsámolyt hoztak. Egy vállalkozó szellemű fiatalember szenelőn főtt zabkását árult, a használt tálkákat hóval mosta ki. Még legalább tucatnyian álltak be a sorba Grigorij mögé.

Pletykáltak és zúgolódtak várakozás közben. Két asszony Grigorij előtt azon veszekedett, ki a hibás a kenyérhiányért. Az egyik azt mondta, a német udvaroncok, a másik, hogy a zsidók halmozzák fel a lisztet.

– Ki kormányoz? – kérdezte tőlük Grigorij. – Ha egy villamos felborul, a vezetőt hibáztatjátok, mert neki kellett volna irányítania. A zsidók nem kormányoznak minket. A németek sem kormányoznak minket. A cár kormányoz, és a nemesség.

Így hangzott a bolsevikok üzenete.

– Ki kormányozna, ha nem lenne cár? – tamáskodott a fiatalabb asszony, aki sárga filckalapot viselt.

– Szerintem nekünk kellene kormányozni magunkat – mondta Grigorij. – Ahogy Franciaországban és Amerikában csinálják.

– Hát nem tudom – mondta az idősebbik asszony. – De ez így nem mehet tovább.

A bolt ötkor nyitott. Egy perccel később végigfutott a soron a hír, hogy mindenki csak egy kenyeret kaphat.

– Egy egész éjszaka, egyetlen kenyérért – mondta a sárga kalapos nő.

Újabb órai csoszogásba került, hogy a sor elejére jussanak. A pék felesége egyenként engedte be a vevőket. Grigorij előtt az idősebb asszony bement, aztán a pékné közölte:

– Ennyi volt! Nincs több kenyér!

– Ó, ne – mondta a sárga kalapos nő. – Csak még egyet!

A pékné fagyosan nézett rá. Nyilvánvalóan nem először történt ilyen.

– Ha az uram több lisztet kapna, több kenyeret sütne – mondta. – Elfogyott mind, hallod? Nem adhatunk kenyeret, ha egyszer nincs!

A boltból kijött az utolsó vevő a kabátja alá rejtett kenyérrel, és elsietett.

A sárga kalapos asszony sírva fakadt.

A pékné becsapta az ajtót.

Grigorij megfordult és elment.

Petrográdba március nyolcadikán köszöntött be a tavasz, de az Orosz Birodalom csökönyösen ragaszkodott a Julián-naptárhoz, úgyhogy itt ezt február huszonharmadikának nevezték. Európa többi része háromszáz éve a Gergely-naptárt használta.

Az enyhülés egybeesett a nemzetközi nőnappal. A textilgyári munkásnál sztrájkba léptek, és bevonultak a gyárnegyedekből a város központjába, hogy tiltakozzanak a kenyérbolti sorban állás, a háború és a cár ellen. Kihirdették, hogy a kenyérre bevezetik a fejadagot, de ettől csak mintha még nőtt volna a hiány.

Az 1. géppuskás ezred, akárcsak a városban állomásozó többi egység, azt az utasítást kapta, hogy támogassa a rendőrséget és a lovas kozákokat a rend fenntartásában. Mi lesz akkor, töprengett Grigorij, ha a katonáknak megparancsolják, hogy lőjenek a tüntetőkre? Engedelmeskednek majd? Vagy a tisztjeik ellen fordítják a fegyverüket? 1905-ben engedelmeskedtek a parancsnak, és rálőttek a munkásokra. Ám azóta az orosz nép több mint egy évtizednyi zsarnokságot, elnyomást, háborút és éhezést szenvedett el.

Mindenesetre nem történt baj. Grigorij és a szakasza úgy tért vissza este a kaszárnyába, hogy egyszer sem sütötték el a puskájukat. Pénteken még több munkás lépett sztrájkba.

A cár a kétszázötven kilométerre lévő mogiljovi főhadiszálláson tartózkodott, és Habalov tábornokra, a petrográdi katonai körzet parancsnokára bízta a várost. Habalov úgy döntött, hogy katonákat állít a hidakhoz, és nem engedi be a tüntetőket a központba. Grigorij szakaszát a kaszárnya közelébe rendelték ki, a Lityejnyij hídhoz, amely a Néván át a Lityejnyij sugárútra vezetett. Ám a folyó még mindig vastagon be volt fagyva, és a tüntetők azzal cselezték ki a katonaságot, hogy egyszerűen átgyalogoltak a jégen, nagy derültségére a bámészkodó katonáknak, mert Grigorijhoz hasonlóan a legtöbbjük rokonszenvezett a tüntetőkkel.

Egyetlen politikai pártnak sem volt köze a sztrájk szervezéséhez. A bolsevikok, akárcsak a többi baloldali párt, inkább követték, mint vezették a munkásosztályt.

Grigorij szakaszának ismét nem kellett akcióba lépnie, de ez nem mindenütt volt így. Amikor szombat este visszatért a kaszárnyába, megtudta, hogy a rendőrség rátámadt a tüntetőkre a pályaudvar előtt, a Nyevszkij proszpekt túlsó végén. Meglepő módon a kozákok védték a tüntetőket a rendőröktől. Az emberek csak mint kozák elvtársakat emlegették őket. Grigorij szkeptikus volt. A kozákok sose voltak lojálisak senkihez, kivéve önmagukat; egyszerűen csak imádnak verekedni.

Vasárnap Grigorijt ötkor keltették, jóval virradat előtt. Reggelinél azt rebesgették, hogy a cár utasította Habalov tábornokot, vessen véget a sztrájkoknak meg a tüntetéseknek, és ehhez használjon fel minden erőt. Minden erőt, gondolta Grigorij. Ez semmi jót sem ígér!

Reggeli után az őrmesterek megkapták a parancsaikat. Minden szakasznak más-más pontot

kellett őriznie a városban: nemcsak a hidakat, de a kereszteződéseket, a vasútállomásokat és a postákat is. A patrulok tábori telefonon tartják a kapcsolatot. Az ország fővárosát úgy kellett biztosítani, mint egy elfoglalt, ellenséges helységet. De az volt a legrosszabb, hogy az ezrednek géppuskákat kellett felállítania minden olyan helyen, ahol zavargásra lehetett számítani.

Amikor Grigorij továbbította az utasításokat embereinek, azok elszörnyedtek.

– Tényleg azt parancsolja a cár, hogy géppuskázzuk le a tulajdon népét? – kérdezte Iszaak.

– Ha azt teszi, engedelmeskednek-e a katonák? – kérdezett vissza Grigorij.

Növekvő izgatottságához csak a félelme volt mérhető. Föllelkesítették a sztrájkok, mert tudta, hogy az orosz népnek dacolnia kell a vezetőivel. Különben még tovább elhúzódik a háború, az emberek éhen halnak, és nincs rá semmi remény, hogy Vlagyimirnak különb élet jusson, mint Grigorijnak és Katyerinának. Ez a meggyőződés vette rá Grigorijt, hogy belépjen a pártba. Másrészt azt a titkos reményt dédelgette magában, hogy ha a katonák egyszerűen megtagadják a parancsokat, túlzott vérontás nélkül is végbemehet a forradalom. Ám amikor a tulajdon ezredének parancsolták meg, hogy állítson fel géppuskákat a petrográdi utcasarkokon, kezdte belátni, hogy szamárság volt reménykednie.

Egyáltalán megszabadulhat az orosz nép a cárok zsarnokságától valaha? Ez időnként csak vágyálomnak tetszett. De hát más nemzetek is csináltak forradalmakat, és elűzték elnyomóikat. Még az angolok is kivégezték egyszer a királyukat.

Petrográd olyan, mint a tűzön forralt fazék víz, gondolta Grigorij: vannak párafoszlányok, néhány nagy buborék, a felszín borzolódik a hőségtől, ám a víz mintha tétovázna.

Az ő szakaszát a Tauriai Palotához küldték, II. Katalin hatalmas nyári rezidenciájához, ahol most Oroszország foghíjas parlamentje, a duma ülésezett. Csendes volt a délelőtt; még az éhesek is szeretnek sokáig aludni vasárnap. Ám a nap ragyogóan sütött, és délben kezdtek szállingózni a külvárosiak, gyalog és villamoson. Voltak, akik a Tauriai Palota tágas parkjában gyülekeztek. Grigorij megfigyelte, hogy nem mind gyári munkások. Voltak középosztálybeli férfiak, nők, diákok, néhány módos külsejű üzletember is. Páran elhozták a gyerekeiket. Politikai tüntetésre jöttek, vagy csak sétálgatni akarnak a parkban? Grigorij szerint maguk sem tudták.

A palota bejáratánál megpillantott egy jól öltözött fiatalembert, akinek szemrevaló arca sűrűn szerepelt az újságokban. Felismerte Alekszandr Fjodorovics Kerenszkijt, a trudovik képviselőt. A trudovikok mérsékelt frakciója a szociálforradalmárok pártjából vált ki. Grigorij megkérdezte, mi folyik odabent.

– A cár a mai napon hivatalosan feloszlatta a dumát – felelte a képviselő.

Grigorij utálkozva csóválta a fejét.

– Jellemző – mondta. – Nyomd el a panaszkodókat, ahelyett hogy felszámolnád az elégedetlenség okait!

Kerenszkij szúrós pillantást vetett rá. Talán nem várt ilyen elemzést egy közönséges katonától.

– Úgy van – mondta. – Mindenesetre mi, képviselők, nem veszünk tudomást a cári ukázról.

– És akkor mi lesz?

– A többség úgy gondolja, hogy a tüntetések fokozatosan megszűnnek, mihelyt a hatóságoknak sikerült helyreállítani az utánpótlást a kenyérből – mondta Kerenszkij, azzal bement.

Grigorij nem értette, miből gondolják a mérsékeltek, hogy ez fog történni. Ha a hatóságok képesek lennének feltölteni a kenyérkészletet, nem ezt csinálnák ahelyett, hogy jegyre adják? De úgy látszik, a mérsékeltek mindig hajlamosabbak a reményeikből kiindulni, mint a tényekből.

Kora délután nagy meglepetés érte: egyszer csak azt látta, hogy Katyerina és Vlagyimir mosolyog rá! A vasárnapot általában velük töltötte, ám arra nem számított, hogy ma is találkoznak. Vlagyimir jókedvű volt, és egészségesnek tűnt. Grigorij fellélegzett. Ezek szerint kigyógyult a bélhurutból. Olyan meleg volt, hogy Katyerinának még a kabátot sem kellett összegombolnia buja szépségű alakján. Grigorij borzasztóan szerette volna megcirógatni. Felesége rámosolygott, és neki arra kellett gondolnia, hogyan csókolgatná Katyerina az ő arcát az ágyban. Annyira vágyott rá, hogy az már szinte elviselhetetlenül fájt. De gyűlölte, hogy ezen a vasárnapon elmarad a délutáni ölelkezés!

– Honnan tudtad, hogy itt leszek? – kérdezte.

– Ráhibáztam.

– Örülök nektek, de most veszélyes itt lenni a város központjában. Katyerina a parkban andalgó emberekre pillantott.

– Nekem egész biztonságosnak tűnik.

Ezzel Grigorij sem vitatkozhatott. Semmi sem utalt arra, hogy baj fenyegetne.

Anya és fia elindult, hogy körüljárják a befagyott tavat. Grigorijnak elállt a lélegzete, amikor a totyogó Vlagyimir úgyszólván az első lépésnél hasra esett. Katyerina felkapta, megvigasztalta, aztán mentek tovább. Olyan kiszolgáltatottnak látszottak! Mi lesz velük?

Ahogy visszajöttek, Katyerina szólt, hogy elmennek, mert Vlagyimirnak alukálnia kell.

– A mellékutcákon menjetek – tanácsolta Grigorij. – Kerülj mindenféle sokadalmat! Bármi megtörténhet!

– Jó – mondta az asszony.

– Megígéred?

– Megígérem.

Grigorij aznap nem látott vérontást, ám este a kaszárnyában másféle dolgokat is hallhatott. A Znamenka téren a katonáknak megparancsolták, hogy lőjenek a tüntetőkre. Negyven ember meghalt. Jeges marok szorította össze Grigorij szívét. Katyerina meghalhatott volna csak azért, mert arra megy!

Mások ugyanennyire felháborodtak. Az étkezőben magasra csaptak az indulatok. Megérezve a közhangulatot, Grigorij felugrott az asztalra, és átvette az irányítást. Csendet parancsolt, és felszólította a katonákat, hogy egyenként beszéljenek. A vacsora egykettőre átalakult tömeggyűléssé. Elsőnek Iszaakot szólította, mert ő közismert személy volt, az ezred futballcsapatának csillaga.

– Én azért vonultam be, hogy németeket öljek, nem oroszokat – mondta Iszaak. Mennydörgő helyeslés támadt. – A tüntetők a mi fivéreink, nővéreink, anyáink és apáink, és az az egyetlen bűnük, hogy kenyeret kérnek!

Grigorij ismerte az ezred összes bolsevik párttagját, többeket is szólított közülük, de ügyelt, hogy másoknak is megadja a szót, mert nem akart részrehajlónak tűnni. A katonák általában vigyáztak a véleménynyilvánítással, mert féltek a besúgóktól, de ma ez mintha nem érdekelte volna őket.

Jakov beszéde keltette a legnagyobb hatást. Jakov szálas ember volt, akkora vállakkal, mint egy medve. Könnyes szemmel állt az asztalon Grigorij mellett.

– Mikor azt parancsolták, hogy lőjünk, nem tudtam, mit tegyek – mondta. Úgy rémlett, mintha nem bírná fölemelni a hangját. Az étkező elcsöndesedett, az emberek a fülüket hegyezték. – Azt mondtam: „Kérlek, Istenem, most mutass nekem utat!”, és a szívemre hallgattam, de Isten nem válaszolt! – A katonák hallgattak. – Felemeltem a puskámat – folytatta Jakov. – A százados azt ordította: „Lőj! Lőj”! De hát kire lőjek? Galíciában tudtuk, kik az ellenségeink, mert lőttek ránk. De ma a téren senki se támadott meg minket! A legtöbbje asszony volt, sokan gyerekkel! Még az embereknek sem volt fegyverük!

Elhallgatott. A katonák szoborrá dermedtek, mintha attól félnének, hogy egy moccanás is megtörheti az igézetet. Iszaak egy perc múltán noszogatni kezdte:

– És aztán mi történt, Jakov Davidovics?

– Meghúztam a ravaszt – felelte Jakov, és folytak a szeméből a könnyek a bozontos fekete szakállába. – Még csak nem is céloztam. A százados ordított velem, és én csak azért lőttem, hogy fogja már be a pofáját! Mégis eltaláltam egy asszonyt. Igazából csak lány volt: tizenkilencnek néztem. Zöld kabátja volt. Mellbe lőttem, és tiszta vér lett a kabátja, piros a zöldön... Aztán összeesett. – Most már szégyenkezés nélkül sírt. A zokogástól szaggatott hangon folytatta: – Eldobtam a puskámat, és megpróbáltam odamenni hozzá, hogy segítsek rajta, de a tömeg nekem esett, öklöztek és rugdostak, bár én alig éreztem. – Zubbonya ujjával törölgette az arcát. – Most aztán bajban vagyok, mert elvesztettem a puskámat. Megint sokáig hallgatott. – Tizenkilenc – mondta végül. – Úgy vélem, tizenkilencnek kellett lennie.

Grigorij nem vette észre, hogy nyílik az ajtó, de egyszer csak ott termett köztük Kirillov hadnagy.

– Jakov! – ordította. – Lefelé arról a rohadt asztalról! – Grigorijra pillantott. – Te is, Peskov, te bajkeverő! – Megfordult, és a katonákra nézett, akik lócákon ültek a kecskelábú asztalok mellett. – Mars vissza mindenkinek a barakkba! – mondta. – Akit egy perc múlva itt látok, megkorbácsoltatom!

Senki se mozdult. Az emberek komoran bámultak a hadnagyra. Grigorij azon tűnődött, hogy így kezdődik vajon egy lázadás?

De Jakov túlságosan belefeledkezett a bánatba ahhoz, hogy észrevegye a drámát, amelyet ő idézett elő. Nehézkesen lekászálódott az asztalról. A feszültség elernyedt. Kirillov közelében felállt néhány ember: az arcuk mogorva volt, ugyanakkor riadt. Grigorij dacosan fent maradt az asztalon néhány pillanatig, de érezte, hogy az emberek még nem elég dühösek, még nem mennének neki egy tisztnek, úgyhogy végül ő is leugrott a padlóra. A katonák kezdtek elszállingózni. Kirillov állt, mint a cövek, és gyilkosan meredt rájuk.

Grigorij visszatért a barakkba. Kisvártatva takarodót fújtak. Őrmesterként joga volt egy elfüggönyözött fülkére a szakaszkörlet végében. Hallhatta a fojtott hangú beszélgetést:

– Én nem fogok asszonyokra lőni – mondta az egyik katona.

– Én sem.

– Ha nem teszitek, majd benneteket puffant le valamelyik kurva tiszt parancsmegtagadásért – mondta egy harmadik hang.

– Én direkt mellé fogok célozni – mondta valaki.

– Észrevehetik.

– Csak egy egész kicsivel célozz a tömeg feje fölé. Az senkinek se tűnhet fel.

– Én azt fogom tenni – mondta egy másik valaki.

– Én is.

– Én is.

Meglátjuk, gondolta Grigorij elalvás közben. Sötétben könnyű hősködni. De napvilágnál más lesz.

Hétfőn Grigorij szakasza elmasírozott a Szampszonyevszkij sugárúton a Lityejnyij hídhoz. Az volt a dolguk, hogy ne engedjék át a tüntetőket a belvárosba. A négyszáz méter hosszú hidat tömör kőpillérek tartották, amelyek úgy álltak a fagyott folyóban, mint a megfeneklett jégtörő hajók.

Ugyanez volt a feladatuk pénteken is, de most módosult a parancs.

Grigorijnak Kirillov hadnagy tartott eligazítást, aki mostanában úgy beszélt, mintha állandóan dühös lenne. Talán az is volt: a tisztek valószínűleg ugyanúgy rühellték, hogy a honfitársaik ellen sorakoztatják fel őket, mint a bakák.

Egyetlen tüntető sem kelhet át a folyón, sem a hídon, sem a jégen, megértetted? Lőtök az emberekre, akik semmibe veszik ezt a parancsot! Grigorij nem mutatta a megvetését.

– Igenis, kegyelmes uram! – felelte katonásan.

Kirillov megismételte a parancsot, aztán eltűnt. Grigorij szerint a hadnagy rettegett.

Kétségtelenül attól félt, hogy akár engedelmeskednek a katonák a parancsainak, akár nem, mindenképpen őt teszik felelőssé az eseményekért.

Grigorij nem óhajtott engedelmeskedni. Ő majd leáll vitatkozni a tüntetés vezetőivel: közben a többiek átkelnek a jégen, úgy, ahogy pénteken.

Csakhogy korán reggel egy rendőrosztag is csatlakozott hozzájuk. Grigorij elszörnyedve látta, hogy nem más a parancsnokuk, mint az ő régi ellensége, Mihail Pinszkij! Ő bezzeg nem szenvedte meg a kenyérhiányt: kerek képe hájasabb volt, mint valaha, egyenruhája feszült a derekán. Szócsövet tartott a kezében. Kozlov, a patkányképű cimborája nem volt sehol.

– Téged ismerlek – mondta Grigorijnak. – A Putyilovban dolgoztál valamikor.

– Amíg maga el nem vitetett katonának – felelte Grigorij.

– Az öcséd meg gyilkos, aki elszökött Amerikába. Ma itt senki nem jön át a folyón.

– Majd meglátjuk.

– Feltétel nélküli együttműködést várok el az embereidtől, megértetted?

– Maga nem fél? – kérdezte Grigorij.

– A csürhétől? Ne légy már ilyen hülye!

– Nem. Én a jövőre gondolok. Tegyük fel, a forradalmárok győznek. Mit gondol, mit csinálnak majd magával? Maga az egész életét azzal töltötte, hogy hatalmaskodott a gyengékkel, embereket vert össze, nőket zaklatott, és bezsebelte a baksist. Nem fél, hogy egy napon elszámoltatják érte?

Pinszkij rászögezte kesztyűs ujját Grigorijra.

– Jelenteni foglak mint felforgatót – közölte, aztán elvonult.

Grigorij vállat vont. Ma már nem az a szokás, hogy a rendőrség azt tartóztat le, akit akar. A tisztek is tudták, hogy Iszaak és a többiek fellázadhatnak, ha Grigorijt lefogják.

A nap eseménytelenül kezdődött, de Grigorij megfigyelte, hogy kevés munkás jár az utcákon. Sok gyár bezárt, mert képtelen volt fűtőanyagot szerezni a gőzgépeihez és a kohóihoz. Másutt sztrájkoltak, az alkalmazottak vagy több pénzt követeltek, hogy ki tudják fizetni az inflálódott árakat, vagy fűtést a jéghideg műhelyekbe, vagy védőkorlátot a veszélyes gépek köré. Úgy látszott, mintha ma senki sem akarna dolgozni. Ám a nap nyájasan sütött, és az emberek nem akartak a négy fal között rostokolni. Délben Grigorij meg is látta a Szampszonyevszkij sugárúton hömpölygő sokaságot: a gyári munkások rongyos ruháját viselő férfiakat és asszonyokat.

Grigorijnak harminc embere s két tizedese volt. Négyszer nyolcas sorokba állította őket a híd végénél. Pinszkijnek nagyjából ugyanennyi rendőre volt, felük gyalog, felük lóháton, akiket az út szélére állított.

Grigorij aggodalmasan kémlelte a menetet. Fogalma sem volt, mi történik most. Ha egyedül lenne, meg tudná akadályozni a vérontást; csak mímelné az ellenállást, aztán átengedné a tüntetőket. De nem tudhatta, hogy mit akar Pinszkij.

A tüntetők még közelebb jöttek. Sok százan voltak – nem is, sok ezren! Férfiak és asszonyok, kék zubbonyban, szakadt kabátban, amihez a többség vörös pántlikát vagy karszalagot viselt. Transzparenseikre azt írták: Vesszen a cár!, és Kenyeret, békét, földet! Ez már nem puszta tiltakozás, állapította meg Grigorij, ez politikai mozgalom.

A távolság egyre csökkent. Érezte embereinek erősödő szorongását. A tüntetők felé indult. Meghökkenve látta, hogy az élen Varja menetel, Konsztantyin anyja. Szürke hajára vörös kendőt borított, és vörös zászlót vitt egy vastag rúdon.

– Szervusz, Grigorij Szergejevics – mondta. – Na, lelősz?

– Én ugyan nem – felelte Grigorij. – De a rendőrökért nem kezeskedhetek.

Noha Varja megállt, a többiek továbbmentek, mert hátulról ezrek és ezrek nyomták őket. Grigorij hallotta, ahogy Pinszkij előreparancsolja lovasait. Az egész testületben ezeket a fáraóknak csúfolt lovas rendőröket övezte a legmélyebb gyűlölet. Korbács és bunkósbot volt a fegyverük.

– Mi csak meg akarunk élni, és ételt akarunk a családunknak – mondta Varja. – Te nem ezt akarod, Grigorij?

A tüntetők nem csaptak össze Grigorij katonáival, nem is próbáltak átfurakodni mellettük, fel a hídra, hanem inkább szétszóródtak kétoldalt a part mentén. Pinszkij fáraói idegesen léptettek a vontatóúton, mintha meg akarnák akadályozni, hogy az emberek kimenjenek a jégre, de nem voltak elegen, hogy összefüggő akadályt képezhessenek. Ám egyetlen tüntetőnek sem akaródzott elsőként berohanni a jégre, úgyhogy egyelőre patthelyzet állt elő.

Pinszkij hadnagy felemelte a szócsövet.

– Vissza! – ordította. Az egész szerszám nem volt egyéb egy kúpformába hajlított bádoglemeznél, és csak egy kicsit erősítette fel a rendőr hangját. – Nem jöhettek be a központba! Térjetek vissza rendezett sorokban a munkahelyetekre! Ez rendőrségi parancs! Vissza!

Senki se ment vissza. Voltak, akik nem is hallották a parancsot. A tüntetők pfujolni és füttyögni kezdtek. Valaki a tömeg közepéből eldobott egy követ, amely faron találta az egyik lovat. Az állat megijedt, a lovasa kis híján leesett róla. Dühösen kiegyenesedett, vadul rángatta a kantárt, és ráhúzott a lóra a korbácsával. A tömeg kinevette, amitől a rendőr még dühösebb lett, de végül csak sikerült megfékeznie az állatot.

Egy merész tüntető kihasználta a kavarodást, megkerülte az egyik fáraót, és kirohant a jégre. A híd két oldalán többen is követték a példáját. A fáraók előrántották korbácsukat, furkósbotjukat, és suhogtatni kezdték őket a táncoló és ágaskodó lovak nyergéből. Néhány tüntető elesett, ám sokan átjutottak, és mások is vérszemet kaptak tőlük. Alig néhány másodperc múltán már harmincnál is több ember futott a befagyott folyó jegén.

Grigorij örült, hogy ez történt. Így majd mondhatja, hogy ő megpróbálta betartatni a tilalmat, és valóban nem engedte föl az embereket a hídra, de a tüntetők túl sokan voltak, lehetetlen volt megakadályozni, hogy átkeljenek a jégen.

Pinszkij nem így látta.

A fegyveres rendőrök felé fordította a szócsövet, és azt kiáltotta:

– Cél!

– Ne! – üvöltötte Grigorij, de már elkésett. A rendőrök fél térdre ereszkedtek, célra tartották a puskájukat. Azok, akik a tömeg élén haladtak, igyekeztek visszafordulni, de nem tehették a mögöttük özönlő ezrektől. Voltak, akik nekirohantak a folyónak, dacolva a fáraókkal.

– Tűz! – rikoltott Pinszkij.

Lövések ropogtak, mint a tűzijáték rakétái. Rémült ordítás, fájdalmas jajveszékelés követte őket. Tüntetők estek össze sebesülten és holtan.

Grigorij tizenkét évet repült vissza az időben. Látta a teret a Téli Palota előtt, a sok száz férfit és nőt, ahogy letérdelnek imádkozni, a katonákat a puskájukkal, az anyját a földön, ahogy ömlik a vére a hóra. Gondolatban hallotta a tizenegy éves Lev sikoltását: „Meghalt! Anvuska meghalt, az anyám halott!”

– Nem! – ordította. – Nem hagyom, hogy megcsinálják még egyszer! Kibiztosította Moszin–Nagant puskáját, felhúzta a závárt, aztán a vállához emelte a fegyvert.

A tömeg sikoltozva menekült a szélrózsa minden irányában, letaposta az elesetteket. A fáraók eszeveszetten csépelték őket. A rendőrség válogatás nélkül lőtt mindenkire.

Grigorij gondosan célba vette Pinszkij felsőtestét. Nem volt valami jó lövész, ráadásul Pinszkijt hatvan méter választotta el tőle, de volt rá esélye, hogy eltalálja. Meghúzta a ravaszt.

Pinszkij tovább ordítozott a szócsőbe.

Grigorij elhibázta. Lejjebb célzott – a fegyver fölfelé rúgott egy kicsit –, és újból meghúzta a ravaszt.

Ismét elhibázta.

A mészárlás folytatódott, a rendőrök fékevesztetten lődöztek a menekülő férfiakra és

asszonyokra.

Grigorij puskájának tárjában öt golyó volt. Az ötből eggyel általában eltalált valamit. Harmadszor is lőtt.

A szócső felerősítette Pinszkij fájdalmas üvöltését. A jobb térde megroggyant. Elejtette a szócsövet, és a földre zuhant.

Grigorij katonái követték őrmesterük példáját. Megtámadták a rendőröket: volt, aki lőtt, volt, aki fustélyként használta a puskáját. Mások lerángatták a fáraókat a lovukról. A felbátorodott tüntetők csatlakoztak hozzájuk. Voltak, akik egyenesen a jégről fordultak vissza.

Csúnya dolog a tömeg dühe. A petrográdi rendőrök emberemlékezet óta pökhendi, gátlástalan barmok voltak, akiket soha, senki sem vonhatott felelősségre, ám a tömeg most bosszút állt rajtuk. A földre került rendőröket összerugdosták és megtaposták, azokat, akik még talpon álltak, leterítették, a fáraók alól kilőtték a lovaikat. A rendőrök csak néhány percig bírtak ellenállni, aztán elmenekültek, már akik tudtak.

Grigorij látta, hogy Pinszkij feltápászkodik. Célba vette, mert most már igazán végezni akart a mocsokkal, ám az egyik fáraó közbelépett: fellódította Pinszkijt maga elé a lovára, és elvágtatott.

Grigorij mozdulatlanul figyelte a menekülő rendőröket.

Soha életében nem volt még ilyen nagy bajban.

A szakasza fellázadt. A kapott parancsot megszegve nem a tüntetőket támadták meg, hanem a rendőröket. És ebben ő mutatott nekik példát, mert rálőtt Pinszkij hadnagyra, aki ráadásul életben maradt, tehát feljelenti őket. Ebből nem lehet kimagyarázkodni, nincs elfogadható mentség, tehát nincs menekvés a büntetéstől. Amit Grigorij elkövetett, az árulás. Hadbíróság elé állítják, ki is végezhetik.

Ő mégis örült.

Varja átnyomakodott a tömegen. Véres volt az arca, de mosolygott. – Na, most mi lesz, őrmester?

Grigorij nem volt hajlandó belenyugodni a büntetésbe. A cár gyilkolja a népét? No hát, a nép visszalő!

– Gyerünk a kaszárnyába – mondta. – Fegyverezzük fel a munkásosztályt! – Kirántotta Varja kezéből a vörös lobogót. – Utánam!

Nagy léptekkel elindult visszafelé a Szampszonyevszkij sugárúton. Iszaak felsorakoztatta a szakaszt, hogy csatlakozzanak az őrmesterhez. A sokaság követte őket. Grigorij maga sem tudta, mit fog tenni, de nem is bánta, hogy nincsen terve: amíg menetelt a tömeg élén, meg volt győződve arról, hogy nincs olyan, amit ne tudna megtenni.

Miután az őrszem kaput nyitott a katonáknak, nem zárhatta ki a tüntetőket sem. Grigorij, aki legyőzhetetlennek érezte magát, odavezette őket a gyakorlótéren át a fegyvertárhoz. Kirillov hadnagy kijött a parancsnokságról, meglátta a tömeget, és rohanni kezdett feléjük.

– Hé, ti! – ordította. – Állj! Egy lépést se!

Grigorij nem vett tudomást róla.

Kirillov megtorpant, előrántotta a revolverét.

– Állj! – kiáltotta. – Állj, vagy lövök!

Grigorij szakaszából ketten-hárman felemelték a puskájukat, és rálőttek Kirillovra. Több golyó is eltalálta a hadnagyot, aki véresen esett össze.

Grigorij ment tovább.

A fegyvertárt két katona őrizte. Egyik se próbálta feltartóztatni Grigorijt. Ő a tárban maradt utolsó két golyót arra használta, hogy szétlője a súlyos faajtón a lakatot. A sokaság berontott, és egymás lábát taposták le a nagy sietségben, hogy minél előbb fegyverhez jussanak. Grigorij néhány embere átvette az irányítást, feltörték a deszkaládákat, osztani kezdték a puskákat, a revolvereket és a lőszeresdobozokat.

Ez az, gondolta Grigorij. Ez a forradalom! Egyszerre örült és rettegett.

Magának elvett két Nagant-revolvert, amilyet csak a tisztek kaptak, újratöltötte a puskáját, megtömte a zsebeit lőszerrel. Még nem látta tisztán, mit is akar tenni, ám most már bűnöző volt, akinek fegyverre van szüksége.

A kaszárnyában tartózkodó katonák csatlakoztak a fegyvertár kifosztásához. Hamarosan állig fölfegyverkezett mindenki.

Grigorij marokra fogta Varja vörös lobogóját, és kivezette őket a laktanyából. A tüntetések mindig a város közepe felé veszik az irányt. Oldalán Iszaakkal, Jakovval és Varjával átmasírozott a hídon a Lityejnyij sugárútra, és célba vette Petrográd ragyogó szívét. Úgy érezte, mintha repülne vagy álmodna. Vagy mintha becsípett volna egy kiadós korty vodkától. Évek óta beszélt arról, hogy szembe kell szállni a rendszer zsarnokságával, de ma meg is teszi, és ettől új embernek, más teremtménynek, égi madárnak érezte magát. Eszébe jutott az az öregember, aki megszólította, miután az anyjukat agyonlőtték. „Lehet, hogy sokáig élsz – mondta a fiúnak, aki a karjában hozta el halott anyját a palota előtti térről. – Elég sokáig, hogy bosszút állj a véres cáron mindazért a gonoszságért, amit ma elkövetett." Valóra válhat, amit kívántál, bátyuska, gondolta diadalittasan.

Nem az 1. géppuskás ezred volt az egyetlen, amely fellázadt ezen a délelőttön. Ahogy Grigorij átért a hídon, még jobban föllelkesült, mert azt látta, hogy az utcákon nyüzsgő katonák fordítva csapták a fejükbe a sapkát, vagy kigombolták a kabátjukat, vidáman dacolva a reglamával. Sokan vörös karszalaggal vagy a köpenyük hajtókáján viselt vörös pántlikával jelezték, hogy forradalmárok. Puskacsövek és szuronyok meredeztek a cikcakkban vezetett, lefoglalt autók ablakaiból, odabent kacagó lányok ültek a katonák ölében. A tegnapi járőrök és ellenőrző pontok eltűntek. Az utcákat elfoglalta a nép.

Grigorij látott egy italboltot, amelynek a kirakatát bezúzták, az ajtaját betörték. Épp akkor jött ki egy katona és egy lány: mindkét kezükben palackokat szorongatva gázoltak az üvegcserépben. A szomszédos falatozó tulajdonosa felállított az utcán egy asztalt, amelyen füstölt hal és fölszeletelt kolbász kínálta magát tányérokon. A tulajdonos is ott volt, kabátja hajtókáján vörös szalaggal, és idegesen mosolyogva biztatta a katonákat, hogy szolgálják csak ki magukat. Azt szeretné, ha hozzá nem törnének be, és nem fosztanák ki, mint az italboltot, gondolta Grigorij.

Minél közelebb értek a központhoz, annál jobban nekiszilajodott a karneváli hangulat. Némelyek már rendesen berúgtak, noha még csak dél volt. A lányok boldogan a nyakába ugrottak mindenkinek, aki vörös karszalagot viselt. Grigorij látott egy katonát, aki gátlástalanul csöcsörészett egy dús idomú, mosolygó, középkorú asszonyt. Voltak lányok, akik beöltöztek katonának: sapkában és túlméretezett csizmában riszáltak az utcákon, és ettől nyilvánvalóan felszabadultnak érezték magukat.

Csillogó Rolls-Royce tűnt fel az utcán: a sokaság meg akarta állítani. A sofőr rálépett a gázra, de valaki feltépte az ajtót, és kirángatta a kocsiból. Az emberek egymást lökdösve próbáltak bezsúfolódni az autóba. Grigorij látta, ahogy a hátsó ülésről kievickél Maklakov gróf, a Putyilov-gyár egyik igazgatója. Máig nem felejtette el, hogy mennyire odáig volt ez Bea hercegnőért, amikor az asszony meglátogatta a gyárat. A sokaság csúfolta, egyébként nem bántották Maklakovot, aki felhajtott szőrmegallérja mögé rejtette az arcát, és eliszkolt. Autójába bezsúfolódtak valami kilencen-tízen, és vígan dudálva elhajtottak.

A következő sarkon egy kisebb csoport abajgatott egy magas embert, aki a műszaki értelmiségiek puhakalapját és kopott nagykabátját viselte. Egy katona a puskája csövével bökdöste, egy öregasszony leköpte, egy munkaruhás fiatalember hozzávágott egy marék szemetet.

– Engedjenek – mondta ez az ember, parancsolónak szánt hangon, de azok csak nevettek rajta. Grigorij felismerte a sovány Kanyint, aki a Putyilov öntödéjében volt felügyelő. Kanyin fejéről leesett a kalap, és Grigorij látta, hogy megkopaszodott.

Átverekedte magát a csoporton.

– Ez egy rendes ember! – kiáltotta. – Mérnök! Vele dolgoztam! Kanyin felismerte.

– Köszönöm, Grigorij Szergejevics – hálálkodott. – Csak anyámhoz szeretnék eljutni, hogy lássam, jól van-e.

– Engedjék el – mondta Grigorij a csoportnak. – Én kezeskedem érte.

Meglátott egy asszonynál egy tekercs piros selyemszalagot – azt is nyilván egy rőfösnél zabrálták –, és kért belőle. Az asszony lenyisszantott ollóval egy darabot, Grigorij rákötötte a pántlikát Kanyin bal kabátujjára. Az emberek éljeneztek.

– Most már nem lesz semmi baja – mondta Grigorij.

Kezet ráztak, aztán Kanyin elment. Senki sem háborgatta.

Grigorij csapata megérkezett a Nyevszkij proszpektre, a széles sugárútra, amely a Téli Palotától a Nyikolajevszkij pályaudvarig ért. Zsúfolásig volt emberekkel, akik palackokból nyakaltak, ettek, csókolóztak és a levegőbe lövöldöztek. A nyitva tartó éttermeken ilyen táblák díszelegtek: „Forradalmárokat ingyen szolgálunk ki!”, vagy pedig: „Egyél, amit akarsz, fizess, amennyit tudsz!” Sok boltba betörtek, üvegcserép lepte el a macskakövet. A sugárút közepén felborították az egyik utált villamost – olyan drágák voltak, hogy a munkások nem utazhattak rajtuk. Egy Renault automobil beleszaladt a villamosba, és összezúzódott.

Grigorij puskalövést hallott, de hát akkora lövöldözés volt, hogy egy pillanatig semmiféle jelentőséget sem tulajdonított neki, ám ekkor mellette Varja megtántorodott és összeesett. Grigorij és Jakov jobbról-balról odatérdeltek mellé. Az asszony eszméletlennek tűnt. Nagy nehezen megfordították a súlyos testet, és azonnal látták, hogy már nem lehet segíteni rajta. Varját homlokon lőtték, szeme üresen meredt az égre.

Grigorij nem adott időt magának a búslakodásra. A csatatéren megtanulta, hogy először vissza kell vágni, aztán jöhet a gyász. De hát ilyen egy csatatér? Ki akarhatta megölni Varját? Ám a seb olyan akkurátus célzásra vallott, hogy az asszonyt aligha találhatta el a nagy durrogtatásban egy eltévedt golyó.

A következő percben választ kapott a kérdésére. Jakov összerogyott, melléből folyt a vér. Hatalmas teste súlyosan puffant a macskakövön.

– Mi a fene? – mondta Grigorij, és elhátrált a két testtől. Leguggolt, hogy kisebb célpontot nyújtson, és ide-oda pásztázott a tekintetével, fedezéket keresve.

Újabb lövést hallott. Egy arra járó katona, aki vörös szalagot kötött a sapkájára, a gyomrát markolászva elesett.

Ez itt egy orvlövész, aki a forradalmárokra vadászik.

Grigorij három lépést futott, és bevágódott a felborított villamos mögé. Egy nő sikoltott. Aztán egy másik. Az emberek észrevették a vérző testeket, és menekülni kezdtek.

Grigorij fölemelte a fejét, és az épületeket pásztázta. Ennek rendőrségi mesterlövésznek kell lennie, de hol van? Mintha az út másik oldaláról, nem egészen egy saroknyiról szólt volna a puskája. A házak ragyogtak a délutáni napfényben. Volt ott egy szálloda, egy ékszerbolt, amelyen leengedték a vasredőnyöket, egy bank és a sarkon egy templom. Nyitott ablakot nem látott, tehát valamelyik tetőn kell lennie az orvlövésznek. Egyetlen tető sem nyújtott fedezéket, kivéve a templomét: barokk stílusú kőépület volt több toronnyal, pártafalakkal és egy hagymakupolával.

Újabb lövés dördült. Egy asszony, a ruhájából ítélve gyári munkás, felsikoltott, és a vállát markolászva elterült. Grigorij bizonyosra vette, hogy a templomból jött a lövés, de nem látott füstöt. Vagyis a rendőrség füst nélküli municióval látta el az orvlövészeit. Ez bizony háború.

A Nyevszkij proszpekten egy egész háztömbnyi szakasz kiürült.

Grigorij rászögezte a puskáját a pártafalra, amely végigfutott a templom oldalán. Ő azt a pozíciót választotta volna, mert onnan be lehet látni a sugárutat. Feszülten figyelt. A szeme sarkából látta, hogy még két puska szögeződik ugyanabba az irányba, mint az övé. Azok is katonák voltak, akik a közelben kerestek fedezéket.

Feltűnt az úton egy katona és egy lány. Ittasan dülöngélt mindkettő.

A lány dzsiggelt, térdig fölrántva a szoknyáját, a fiúja körbevalcerezte: a puskáját az álla alá szorította, és úgy tett, mint aki hegedül. Vörös karszalagot viseltek. Többen is kiabáltak nekik, hogy vigyázzanak, de ők olyan részegek voltak, hogy meg se hallották. Ahogy eljöttek a templom előtt, nem sejtve, mi fenyegeti őket, két lövés dördült. A katona és a lány eldőlt.

Grigorij most sem észlelt füstöt, ennek ellenére vad haraggal tüzelt a pártafalra, kiürítette a puskája tárját. A lövedékek felverték a port, és kicsorbították a kőfaragványokat. Megszólalt a két másik puska is: Grigorij látta, hogy az a két katona ugyancsak a pártafalat lövi, de semmi sem utalt arra, hogy bármit is eltaláltak volna.

Lehetetlen, gondolta Grigorij, miközben újratöltötte a puskáját. Láthatatlan célpontra lődöznek! Az orvlövész nyilván valahol hátrébb hasal. Ki se kell dugnia a puskáját a fal résein.

Akkor is el kell kapni. Már megölte Varját, Jakovot, két katonát és az ártatlan lányt.

Csak egy módon lehet hozzáférni: föl kell menni a tetőre.

Ismét rálőtt a pártafalra. A két másik katona tüstént követte a példáját, úgy, ahogy Grigorij számított rá. Az orvlövésznek most meg kell lapulnia néhány másodpercig. Kiugrott a felborított villamos fedezékéből, és rohant az út másik oldalába, ahol hozzátapadt egy könyvesbolt kirakatához. Egyike volt annak a csekély számú üzletnek, amelyeket nem fosztottak ki.

A házak délutáni árnyékában meghúzódva osont az úton a templomig, amelyet egy sikátor választott el a szomszéd banktól. Türelmesen várt percekig, amíg ismét ki nem tört a lövöldözés; ekkor keresztülrohant a sikátoron, és a templom keleti falának vetette a hátát.

Észrevette vajon az orvlövész, kitalálta-e, miért rohan? Erre úgysem kaphat választ.

A fal tövében maradva addig araszolt, amíg rá nem talált egy alacsony ajtóra. Nem volt bezárva. Besurrant az ajtón.

Gazdag templom volt, pazarul díszítették vörös, zöld és sárga márvánnyal. Most éppen nem miséztek, de így is ült és állt bent vagy húszharminc hívő, akik fejüket lehajtva elmerültek az áhítatban. Grigorij végigjártatta tekintetét a templombelsőn, olyan ajtót keresett, amely lépcsőre nyílhat. Végigsietett a padok között. Minden percben, amíg itt késlekedik, újabb embereket gyilkolhatnak meg!

Egy ifjú pap, aki roppant hatásos látványt nyújtott fekete hajával és fehér bőrével, tiltakozásra nyitotta a száját, ám Grigorij ügyet sem vetett rá, csak futott tovább.

Az előtérben felfedezett egy falba süllyesztett, kis faajtót. Benyitott. Mögötte csigalépcső vezetett a magasba.

– Itt állj meg, Fiam – mondta mögötte egy hang. – Mit művelsz? Grigorij sarkon fordult, és meglátta a fiatal papot.

– Ez a tetőre vezet?

– Mihail atya vagyok. Fegyverrel nem léphetsz be isten házába!

– Egy orvlövész van a temploma tetején!

– Az egy rendőrtiszt!

– Maga tudja? – Grigorij hitetlenkedve bámult rá. – Ez embereket gyilkol!

A pap nem válaszolt.

Grigorij felrohant a lépcsőn.

Hideg szél fújt valahonnan fentről. Mihail atya nyilvánvalóan a rendőrség pártján áll. Figyelmeztetheti valamilyen módon az orvlövészt? Nem, hacsak ki nem szalad az utcára, és el nem kezd hadonászni, akkor pedig valószínűleg lepuffantják.

Hosszasan kapaszkodott a félhomályban, mire meglátott egy másik ajtót.

A bal kezével résnyire nyitotta. Ragyogó napfény özönlött be a nyíláson. Szélesre tárta az ajtót.

Senkit sem látott.

Hunyorgott, hogy ne vakítsa el a fény, és végigpásztázta az ajtó apró négyszögéből

belátható területet. A harangtoronyban volt, az ajtó délre nyílt. A Nyevszkij proszpekt a templom északi oldalán húzódott. Az orvlövész a túloldalon lapult – hacsak át nem jött ide, hogy lesből megtámadja Grigorijt.

Vigyázva feljebb lépett egy fokkal, aztán még eggyel, és kidugta a fejét. Semmi sem történt.

Kilépett az ajtón.

Lába alatt a tető enyhén lejtett a díszes pártafal mentén futó csatornáig. A munkások deszkapallókon közlekedhettek, hogy ne kelljen rálépniük a tetőcserepekre. Grigorij mögött magasodott a torony, tetején a harangszék fülkéjével.

Kezében puskájával araszolni kezdett a torony tövében.

Az első saroknál a Nyevszkij proszpekt nyugati szakaszára tekintett le. A tiszta fényben jól láthatta a sugárút végénél a Nyári Kertet és az Admiralitást. Középtávon zsúfolt volt az utca, a közelben üres. Vagyis az orvlövész még mindig dolgozik.

Grigorij fülelt, de nem hallott több lövést.

Továbbaraszolt a torony tövében a következő sarokig. Most mindent láthatott az északi fal hosszában. Biztosra vette, hogy itt találja az orvlövészt: a tetőn hasal, és a pártafal oszlopai közül pufogtat. De nem volt ott senki. Túl a pártafalon szélesen tátongott az út: az emberek a kapualjakban kuporogtak, vagy a sarkok mögött lapítottak, és várták, hogy mi fog történni.

A következő percben eldördült az orvlövész puskája. Célba is talált, mert az úton sikoltottak.

Grigorij feje fölül jött a lövés.

Felnézett. A harangtorony falát üvegezetlen ablakok törték át, a négy sarkon nyitott fiatornyok álltak. Valahol ott fent lehet és a számos alkalmatos nyílás valamelyikéből tüzelhet az orvlövész. Szerencsére Grigorij olyan szorosan tapadt a falhoz, hogy őt nem láthatta meg.

Visszament az ajtón. A szűk lépcsőházban nagynak, ormótlannak érezte a puskáját. Letette, és elővette az egyik pisztolyt. A súlyából tudta, hogy üres. Káromkodott, mert sokáig tart megtölteni egy Nagant M1895-öt. Elővett egy doboz lőszert a köpenye zsebéből, és egyenként nyomkodta be a hét golyót a hengerbe, a nehézkes töltőszerkezeten át. Aztán felhúzta a kakast.

A puskát hátrahagyva halkan elindult fölfelé a csigalépcsőn. Ráérősen mozgott, nem akart kifulladni, nehogy az orvlövész meghallja a lélegzését. Jobbjában fogta a lövésre tartott revolvert.

Pár perc múltán füstszag csapta meg az orrát.

Az orvlövész cigarettázott. Ám az égő dohány átható szaga messziről érezhető, így Grigorij nem mérhette be, milyen távolságra lehetnek egymástól. Osont fölfelé, tüzelésre készen. Az egyik ablakrésen napfény ömlött be. Ott tehát nem lehet az orvlövész.

Továbbkapaszkodott. Ismét fényt látott. A füstszag erősödött. Képzelődne, vagy csakugyan érzi, hogy az orvlövész itt lapul a közelben, a forduló másik oldalán? És ha igen, az is megérezheti-e őt?

Valaki mélyen beszívta a levegőt. Grigorij annyira meghökkent, hogy kevés híján meghúzta a ravaszt. Aztán észbe kapott: ez annak a hangja, amikor az ember letüdőzi a füstöt. A következő pillanatban hallotta a füst távozását kísérő, lágyabb, elégedett szusszantást.

Tétovázott. Nem tudhatta, melyik irányba néz az orvlövész, vagy hogy melyik irányba fordul a puskájának a csöve. Ismét hallania kell a tüzelést, mert abból tudhatja, hogy az orvlövész az útra figyel.

Csakhogy a várakozás egy újabb halottat jelenthet. Egy újabb Jakov vagy Varja vérzik el a hideg utcakövön. Másrészt, ha Grigorij kudarcot vall, hány embert szed még le az orvlövész ezen a délutánon?

Türelmet kényszerített magára. Ez olyan, mint a csatatéren. Ott sem rohanunk a sebesült bajtárs megmentésére, ha ez azzal jár, hogy fel kell áldoznunk az életünket. Akkor

kockáztatunk, ha nem tehetünk mást.

Ismét hallotta a mohó belégzést, majd a hosszas kilégzést: a következő pillanatban eloltott cigarettacsikk hullott le a lépcsőn. Visszapattant a falról, megállapodott Grigorij lábánál. Valaki mintha mocorgott volna egy szűk helyen. Aztán halk motyogás kezdődött, ami leginkább szitokszavakból állt:

– Disznók... forradalmárok... büdös zsidók... vérbajos kurvák... kretének...

Az orvlövész magát hergelte az újabb öléshez.

Ha Grigorij most elkaphatná, legalább egy életet megmenthetne! Fellépett a következő lépcsőfokra.

A motyogás folytatódott:

– Barmok... rabszolgák... tolvajok és bűnözők...

Valahonnan ismerősnek tűnt a hangja. Csak nem találkoztak már?

Grigorij följebb ment még egy fokkal, és megpillantotta az orvlövész fényes, fekete, vadonatúj rendőrcsizmába bújtatott lábát vagy inkább lábikóját. Az orvlövész pöttöm ember volt. Fél térdre ereszkedett, ami a legstabilabb tartás a lövéshez. Grigorij most már látta, hogy az egyik fiatoronyba vette be magát, ahonnan háromfelé is tüzelhetett. Még egy grádics, gondolta Grigorij, és agyonlőhetem.

Felhágott a következő lépcsőfokra, de az idegfeszültség miatt mellé lépett. Megbotlott, elesett, és elejtette a pisztolyát, amely nagyot koppant a kövön.

Az orvlövész hangosan elkáromkodta magát rémületében, és hátranézett.

Grigorij elhűlt. Felismerte Pinszkij cimboráját, Ilja Kozlovot.

Az elejtett pisztoly után kapott, de mellényúlt. A revolver őrjítő lassúsággal, fokonként bucskázott lefelé a lépcsőn. Mire megállt, már nem érhette el.

Kozlov fordulni kezdett, ám a térdelő helyzet lelassította.

Grigorij visszanyerte az egyensúlyát, és föllépett a következő lépcsőfokra.

Kozlov megpróbálta feléje lendíteni a puskáját. Szabványos MoszinNagant volt, ám erre távcsövet szereltek. Hosszúsága még szurony nélkül is meghaladta az egy métert, ezért Kozlov nem tudta elég fürgén mozgatni. Grigorij olyan gyorsan megközelítette, hogy a puska csöve a bal vállának csapódott. Kozlov fölöslegesen húzta meg a ravaszt, a golyó ide-oda pattogott a kör alakú lépcsőházban.

Kozlov meghökkentő ügyességgel szökkent talpra. Kis feje, gonosz arca volt, Grigorij agyán átsuhant, hogy azért lett orvlövész, mert bosszút akart állni az összes magasabb fiún – és lányon –, akik valaha is lekezelően bántak vele.

Két kézzel megmarkolta Kozlov puskáját. Ide-oda rángatták a fegyvert, szemtől szembe a szűk kis fiatoronyban, az üvegezetlen ablak mellett. Grigorij lelkes ordítást hallott, amiből arra következtetett, hogy látják őket az útról.

Grigorij magasabb, erősebb volt: tudta, hogy előbb-utóbb megszerzi a puskát. Erre Kozlov is rájött, mert váratlanul elengedte a fegyvert. Grigorij visszatántorodott. A rendőr villámgyorsan előrántotta rövid furkósbotját, és fejbe vágta Grigorijt, aki csillagokat látott. Kozlov elmosódó alakja újabb ütésre emelte a botot. Grigorij maga elé kapta a fegyvert, a fustély a puskacsövet találta. Mielőtt a rendőr még egyet üthetett volna, Grigorij eldobta a puskát, két kézzel galléron ragadta Kozlovot, és fölemelte.

A rendőr kicsi volt és könnyű. Grigorij egy pillanatig tartotta a levegőben, aztán minden erejét összeszedve kihajította az ablakon.

Kozlov mintha nagyon lassan hullott volna alá. Zöld parolija még zöldebbnek látszott a napfényben, amíg átrepült a templomtorony pártafala fölött. A halálfélelem elnyújtott sikolya törte meg a csendet, aztán Kozlov akkorát puffant a kövön, hogy az a harangtoronyba is felhallatszott. A sikoly félbeszakadt.

Egy pillanatig csend volt, aztán eget rázó éljenzés támadt.

Grigorij ráeszmélt, hogy őt éltetik. Az emberek látták a rendőrségi egyenruhát a földön, a

katonai egyenruhát a fiatoronyban, és ebből kitalálták, mi történt. A szeme láttára bújtak elő a kapualjakból, a sarkok mögül. Megálltak a sugárúton, felnéztek rá, ordítottak és tapsoltak. Hős volt.

Nem örült neki. Sok embert ölt meg a háborúban, már nem finnyáskodott a gyilkolástól, de akkor is, nehezére esett örvendezni egy újabb halálnak, akármennyire rászolgált is Kozlov. Állt még néhány pillanatig, hadd tapsolják meg, de kínosan érezte magár. Aztán visszabújt a lépcsőházba, és lejött a csigalépcsőn.

Útközben felszedte a revolverét és a puskáját. Belépett a templomba, ahol Mihail atya rémülten várakozott. Grigorij rászögezte a revolverét.

– Agyon kellene, hogy lőjelek – mondta. – Az az orvlövész, akit fölengedtél a templomod tetejére, megölte két barátomat, és még legalább három embert, te pedig gyilkos ördög vagy, mert hagytad!

A pap annyira megrökönyödött, amikor leördögözték, hogy szóhoz sem jutott. De Grigorij nem bírta rávenni magát, hogy lelőjön egy fegyvertelen civilt. Undorodva horkantott egyet, és kiment.

Szakasza már várta, és elismerő bömbölésben törtek ki, amikor kilépett a napfénybe. Grigorij nem akadályozhatta meg, hogy fel ne kapják és a vállukra ne emeljék.

A magaslatról már megállapíthatta, hogy az utca hangulata megváltozott. Az emberek még jobban lerészegedtek, és minden háztömbre jutott egy-két alak, aki eszméletlenül hevert a kapualjakban. Megdöbbenésére a férfiak és a nők a sikátorokban most már nem álltak meg a csókolózásnál. Mindenkinél volt fegyver: a tömeg nyilvánvalóan kifosztott más fegyvertárakat, sőt talán a fegyvergyárakat is. Karambolos automobilok torlaszoltak el minden kereszteződést; némelyik mellett ott állt a mentőkocsi, és orvosok látták el a sebesülteket. A felnőttekhez hasonlóan a gyerekek is az utcán nyüzsögtek. Főleg a kisfiúk mulattak pompásan: ételt loptak, cigarettáztak, játszottak az otthagyott autókban.

Grigorij meglátott egy szőrmeboltot, amelyet mondhatni profi hatékonysággal raboltak ki. Észrevette Trofimot, Lev egykori üzlettársát, aki nyalábszám hordta ki az üzletből a bundákat, és egy kézikocsira pakolta őket Lev másik puszipajtásának, a Fjodor nevű korrupt rendőrnek a felügyelete alatt, aki parasztos nagykabát alá rejtette az egyenruháját. A város bűnözőinek kiváló lehetőséget jelentett a forradalom.

Egy idő után a szakasz letette a földre Grigorijt. Szürkületbe hajlott a délután. A sugárúton örömtüzek égtek, a körülöttük összeverődött emberek ittak és nótáztak.

Grigorij elszörnyedve nézte, amint egy tíz év körüli fiú elveszi a pisztolyt egy katonától, aki az eszméletlenségig leitta magát. Hosszú csövű Luger P08 automata volt, a németek látták el ilyennel a tüzéreiket, a katona a fronton szerezhette egy hadifogolytól. A vigyorgó fiú két marokra fogta a pisztolyt, és rászögezte a földön heverő emberre. Grigorij már ugrott, hogy elvegye tőle a fegyvert, amikor a gyerek meghúzta a ravaszt. A lövedék puffanva átütötte a részeg katona mellkasát. A fiú felvisított, de rémületében nem engedte vissza a ravaszt, így az automata pisztoly tovább tüzelt. A fegyver rúgása felrántotta a fiú karját a levegőbe, és a gyerek addig lövöldözött, amíg mind a nyolc golyó ki nem ürült a tárból, ám előbb még eltalált egy öregasszonyt és egy másik katonát. Akkor eldobta a pisztolyt.

Mielőtt Grigorij reagálhatott volna erre a szörnyűségre, ordítást hallott, és megfordult. Egy bezárt kalaposüzlet ajtajában egy pár közösült. Az asszony a falnak támaszkodott, derékig felhúzta a szoknyáját, széttárta a combjait, és keményen megvetette csizmás lábát a földön. A tizedesi egyenruhát viselő férfi a térdét meghajlítva, kigombolt nadrágban állt az asszony combjai között, és döfölte. Grigorij szakasza körülállta őket, és hurráztak.

Úgy látszik, a férfi kielégült, mert sietve kirántotta magát a nőből, elfordult, és begombolta a sliccét, miközben a nő leengedte a szoknyáját.

– Ácsi! – mondta egy Igor nevű katona. – Rajtam a sor! – Felrántotta a szoknyát, lemeztelenítve az asszony fehér lábát.

A többiek éljeneztek.

– Nem – ellenkezett az asszony, és megpróbálta ellökni Igort. Részeg volt, de nem magatehetetlen.

Igor alacsony és meglepően erős ember volt. A falhoz lökte a nőt, és megragadta a csuklóját.

– Ne izélj már – mondta. – Egyik katona van olyan jó, mint a másik. A nő kapálózott, de két másik katona lefogta.

– Hé, hagyod békén! – szólalt meg az előző partner.

– Te megkaptad a magadét, most én jövök – mondta Igor gombolkozás közben.

Grigorijnak felfordult a gyomra a jelenettől.

– Abbahagyni! – ordította.

Igor kihívóan meredt rá.

– Csak nem hogy parancsolgatsz, mint egy tiszt úr, Grigorij Szergejevics?

– Nem mint tiszt, hanem mint ember – mondta Grigorij. – Ugyan már, Igor, láthatod, hogy nem kellesz neki. Annyi itt az asszony, mint a szemét.

– Nekem ez kell! – Igor körülnézett. – Nekünk ez kell, mi, fiúk? Grigorij előrelépett, csípőre tette a kezét.

– Férfiak vagytok-e, vagy kutyák? – kiáltotta. – Az asszony azt mondta, hogy nem! – Átkarolta a mérges Igort. – Mondj már meg valamit, elvtárs. Van itt valami hely, ahol a férfiember kaphat egy italt?

Igor elvigyorodott, a katonák éljeneztek, a nő eliszkolt.

– Látok ott szemben egy kis hotelt – mondta Grigorij. – Megkérdezzük a tulajtól, hogy nincs-e véletlenül egy kis vodkája.

Az emberek ismét éljeneztek, aztán bevonultak a hotelbe.

Az előtérben a rémült tulajdonos ingyen mérte a sört. Okos, gondolta Grigorij. A sör lassabban itatja magát, mint a vodka, és kevésbé lesznek erőszakosak tőle az emberek.

Elvett egy pohárral, és meghúzta. Láza lehűlt. Úgy érezte magát, mint aki most józanodik a részegség után. Az a jelenet az asszonnyal a boltajtóban elborzasztotta, az automata pisztollyal lövöldöző kisgyerek maga volt az iszonyat. A forradalom nem abból áll, hogy az ember letöri magáról a láncot. Veszélyes az, ha felfegyverzik a népet. De majdnem olyan gyilkos hatású, ha a katonák elrekvirálhatják a burzsujok autóit. Még az a látszólag ártatlan szabadság is, hogy azt csókoljuk meg, aki tetszik, pár óra alatt oda vezetett, hogy Grigorij szakasza testületileg meg akart erőszakolni egy asszonyt.

Ez nem maradhat így.

Rendnek kell lenni. Természetesen nem kívánta vissza a régi napokat. A cártól kenyérbolti sorokat kaptak, brutális rendőrséget és mezítlábas katonákat. De szabadság kell helyette, nem káosz.

Motyogott valamit, hogy pisilnie kell, és meglépett az embereitől, Elindult visszafelé a Nyevszkij proszpekten. A mai csatát a nép nyerte. A cár rendőrséget és katonatisztjeit legyőzték. Ám ha csak az erőszak orgiája lesz belőle, a nép hamarosan torkaszakadtából követeli vissza a régi rendszert.

Ki parancsol most? A duma dacolt a cárral, és nem volt hajlandó feloszlani, mint Kerenszkijtól hallotta tegnap. A parlament többé-kevésbé tehetetlen, de legalább a demokráciát jelképezi. Grigorij úgy döntött, elmegy a Tauriai Palotához, és megnézi, mi történik ott.

Észak felé gyalogolt, a folyónál keletnek fordult. Besötétedett, mire a palotához ért. A klasszicista épület homlokzatán az utolsó szálig ki volt világítva a több tucat ablak. Több ezer embernek is eszébe jutott ugyanaz, ami Grigorijnak, mert a tágas előkert zsúfolásig megtelt katonákkal és munkásokkal.

Egy megafonos ember valamilyen bejelentést tett, amelyet többször megismételt. Grigorij

előretolakodott, hogy hallja.

– A Hadügyi Bizottság Munkáscsoportját kiengedték a kresztyi börtönből – ordította az ember.

Grigorij nem tudta, kik ezek, de a nevük jól hangzott.

– Más elvtársakkal együtt megalakították a Munkásküldöttek Szovjetjeinek Ideiglenes Végrehajtó Bizottságát!

Ez tetszett Grigorijnak. A szovjet a képviselők tanácsa. 1905-ben is létezett egy szentpétervári szovjet. Ő még csak tizenhat éves volt akkor, mégis tudta, hogy a szovjetet gyári munkásokból állították össze, és sztrájkokat szervezett. Volt egy karizmatikus vezetője, Lev Trockij, akit azóta száműztek.

– Mindezt hivatalosan is közölni fogja az Izvesztyija újság különszáma! A Végrehajtó Bizottság megszervezte az Élelmiszer-ellátási Bizottságot, hogy a munkásoknak és a katonáknak legyen mit enniük! Továbbá létrehozta a Katonai Bizottságot a forradalom védelmére!

A dumát nem említették. A tömeg éljenzett, bár Grigorij kételkedett benne, hogy a katonák elfogadnának parancsokat egy önjelölt bizottságtól. Hol van ebben a demokrácia?

Kérdésére a bejelentés utolsó mondatában kapta meg a választ.

– A bizottság felszólítja a munkásokat és a katonákat, hogy a lehető leggyorsabban válasszanak képviselőket a szovjetbe, és küldjék el őket ide a palotába, hogy részt vehessenek az új, forradalmi kormányban!

Grigorij ezt akarta hallani. Új, forradalmi kormány: a munkások és katonák szovjetje! Most már jöhet a változás, anélkül hogy káosz törne ki. Túláradó lelkesedéssel hagyta el az udvart, és visszaindult a kaszárnyába. Az emberek előbb-utóbb visszajönnek lefeküdni. Alig várta, hogy közölhesse velük a hírt.

Aztán végre megtarthatják az első választást.

Másnap reggel az 1. géppuskás ezred összegyűlt a gyakorlótéren, hogy képviselőt válasszon a petrográdi szovjetbe. Iszaak Grigorij Peskov őrmestert javasolta.

Ellenszavazat nélkül megválasztották.

Grigorij örült. Ő aztán tudja, milyen a katonák és a munkások élete. Magával viszi a gépolaj szagát a hatalom csarnokaiba. Sose fogja elfelejteni, honnan jött, és nem tesz cilindert a fejére. Gondoskodik arról, hogy a feszültségből fejlődés legyen, ne erőszak. Most már komoly esélye van rá, hogy jobb életet teremtsen Katyerinának és Vlagyimirnak.

Ezúttal egyedül sietett át a Lityejnyij hídon, és a Tauriai Palotához indult. Legelőször is kenyeret kell szerezni. Katyerinának, Vlagyimirnak és a többi két és fél millió petrográdinak ennie kell. De most, hogy elvállalta a felelősséget – legalábbis képzeletben –, megingott a bátorsága. A parasztoknak és a molnároknak haladéktalanul több lisztet kell küldeniük vidékről a petrográdi pékségekbe – ám addig nem lesznek hajlandók, amíg nem fizetnek nekik érte. Mit tesz a szovjet, hogy legyen elég pénz? Kezdte azt gondolni, hogy a kormány megdöntése lehetett a könnyebb rész.

A palotának hosszú homlokzata és két szárnya volt. Grigorij felfedezte, hogy a duma és a szovjet egyszerre ülésezik. A duma – a régi parlament – a hozzá illő módon a jobb szárnyban, a szovjet a balban. De ki irányított? Senki se tudta. Elsőnek ezt kell eldönteni, gondolta türelmetlenül Grigorij, csak aztán térhetnek rá a fontos kérdésekre.

A palota lépcsőjén megpillantotta Konsztantyin paszulykaró alakját és bozontos fekete üstökét. Belehasított, hogy nem is próbálta közölni Konsztantyinnal az anyja halálát. De aztán látta a barátján, hogy már tudja. A karján viselt vörös szalag mellé egy feketét is kötött a sapkájára.

Grigorij átölelte.

– Láttam, mikor megtörtént – mondta.

– Te ölted meg a rendőrség orvlövészét?

– Igen.
– Köszönöm. Ám anyám igazi bosszúállója a forradalom lesz.
Konsztantyin a Putyilov-gyár két küldöttének egyike volt. Délután egyre több küldött érkezett, kora estére már háromezren szorongtak az óriási Katalin Teremben, szinte valamennyien katonák. A hadsereget eleve megszervezték ezredekbe és szakaszokba, nekik nyilván könnyebb volt választaniuk, mint a gyári munkásoknak, akiknek a többsége ki van zárva a munkahelyéről. Egyes küldötteket pár tucat ember választott, másokat több ezren. A demokrácia nem volt olyan egyszerű, mint amilyennek látszott.
Valaki javasolta, hogy kereszteljék át magukat a Munkás- és Katonaküldöttek Petrográdi Szovjetjévé. A javaslatot mennydörgő tapsvihar kíséretében elfogadták. Rendtartás mintha nem létezett volna. Nem volt napirend, a határozati javaslatokat nem terjesztették be, és nem szólaltak fel mellettük, nem volt kidolgozott szavazási módszer. Az emberek csak felálltak és beszéltek, olykor többen is egyszerre. Az emelvényen számos gyanúsan középosztálybeli külsejű egyén körmölt, Grigorij szerint a tegnap létrehozott végrehajtó bizottság tagjai. Valaki legalább jegyzőkönyvezett.
Az emberek az aggasztó összevisszaság ellenére is izzottak a lelkesedéstől. Mindenki úgy érezte, hogy megvívtak egy ütközetet, és győztek. Akár tetszik, akár nem, most új világot teremtenek!
Ám senki sem beszélt a kenyérről. Grigorijt és Konsztantyint annyira idegesítette a szovjet tétlensége, hogy egy különösen zűrzavaros pillanatban kijöttek a Katalin Teremből, és elindultak megnézni, mit művel a duma. Út közben vörös karszalagos csapatokat láttak, amelyek úgy halmozták fel az élelmet és a lőszert a folyosón, mintha ostromra készülnének. Hát persze, gondolta Grigorij. A cár nem fogadja el csak úgy, ami történt! Erővel próbálja majd visszaragadni az irányítást, ahhoz pedig meg kell támadni ezt az épületet.
A jobbszárnyban összetalálkoztak Maklakov gróffal, a Putyilov-gyár egyik igazgatójával. A jobbközép párt képviselője volt, de azért egész udvariasan szólt hozzájuk. Tájékoztatta őket, hogy alakult egy újabb bizottság, mégpedig a Duma-tagok Ideiglenes Bizottsága a Főváros Rendjének Helyreállítására és Kapcsolatok Létesítésére a Polgárokkal és az Intézményekkel. Grigorij a groteszk elnevezés mögött is megérezte a duma vészjósló törekvését a hatalom megragadására. Még nyugtalanabb lett, amikor Maklakov közölte, hogy egy bizonyos Engelhardt ezredest neveztek ki Petrográd parancsnokává.
– Igen – folytatta Maklakov elégedetten. – És utasították az összes katonát, hogy térjenek vissza a laktanyáikba, és engedelmeskedjenek a parancsoknak!
– Hogy? – Grigorij elhűlt. – Hiszen az elpusztítaná a forradalmat! A cár tisztjei visszaszereznék a parancsnokságot!
– A duma tagjai nem hiszik, hogy forradalom lenne.
– A duma tagjai hülyék – mondta Grigorij haragosan.
Maklakov felhúzta az orrát, és elvonult.
Konsztantyin ugyanolyan dühös volt, mint a barátja.
– Ez ellenforradalom – mondta.
– És le kell állítani – felelte Grigorij.
Visszasiettek a bal szárnyba. A teremben egy elnök próbált korlátok közé szorítani egy vitát. Grigorij felugrott az emelvényre.
– Sürgős bejelentenivalóm van! – ordította.
– Mindenkinek az van – mondta az elnök fáradtan. – Ettől függetlenül halljuk.
– A duma megparancsolja a katonáknak, hogy térjenek vissza a kaszárnyákba, és engedelmeskedjenek a tisztjeiknek!
A küldöttek tiltakozó üvöltésbe kezdtek.
– Elvtársak! – próbálta túlordítani őket Grigorij. – Nem térünk vissza a régi rendhez!
A küldöttek harsogva helyeseltek.

– A város népének kenyérre van szüksége! Asszonyainknak nem szabad félniük az utcákon! A gyáraknak meg kell nyílniuk, a malmokban őrölni kell – de nem a régi módon!

Most már ügyeltek rá, mert nem tudták, hova akar kilyukadni.

– Nekünk, katonáknak fel kell hagynunk ezzel, hogy burzsujokat agyabugyálunk, asszonyokat zaklatunk az utcán, és kifosztjuk a borozókat. Vissza kell térnünk a kaszárnyákba, ki kell józanodnunk, és tovább kell tennünk a kötelességünket, ámde... – hatásszünetet tartott – ...a saját feltételeinkkel!

Helyeslő zúgás válaszolt neki.

– Mik legyenek ezek a feltételek?

– Megválasztott bizottságok adják ki a parancsokat a tisztek helyett – ordította valaki.

– Nincs több „kegyelmességed” és „fényességed”, legyen csak ezredes és tábornok a megszólítás – mondta egy másik.

– Nem tisztelgünk – rikoltotta a harmadik.

Grigorij nem tudta, mitévő legyen. Mindenkinek volt valamilyen javaslata. Hogy tarthatta volna észben őket, amikor nem is hallotta mindet? Az elnök sietett a segítségére.

– Indítványozom, hogy mindazok, akiknek javaslatai vannak, hozzanak létre egy csoportot Szokolov elvtárssal.

Grigorij tudta Nyikolaj Szokolovról, hogy baloldali ügyvéd. Az jó, gondolta, szükségünk van valakire, aki szabatos jogi nyelven megfogalmazza a javaslatainkat. Az elnök folytatta:

– Amint egyetértésre jutottak abban, hogy mit akarnak, terjesszék be a javaslatukat a szovjethez jóváhagyásra.

– Helyes – Grigorij leugrott a dobogóról. Szokolov egy kis asztalnál ült a terem egyik szélén. Grigorij, Konsztantyin és jó egy tucat küldött odament hozzá.

– Nos tehát – mondta Szokolov. – Kinek is szól ez?

Grigorij meghökkent. Már majdnem kibökte: „A világnak!” Ám egy katona megelőzte:

– A petrográdi helyőrségnek!

– És az összes gárdistának, gyalogosnak és tüzérnek – folytatta egy másik.

– És a flottának – mondta egy harmadik.

– Nagyon helyes – mondta Szokolov, miközben írt. – Azonnali és szó szerinti végrehajtásra, feltételezem?

– Igen!

– És a petrográdi munkásoknak, tájékoztatásul?

– Igen, igen – türelmetlenkedett Grigorij. – Na, ki is javasolta a választott bizottságokat!

– Az én voltam – mondta egy szürke bajszú katona, aki Szokolovval szemben ült az asztal szélén. Úgy folytatta, mintha diktálna: – Minden csapatnak létre kell hoznia a megválasztott képviselők bizottságát!

– Minden században, zászlóaljban, ezredben... – írta Szokolov.

– Depóban, ütegnél, svadronnál, csatahajón... – tette hozzá valaki.

– Azoknak, akik még nem választottak küldötteket, ugyancsak meg kell tenniük - mondta az ősz bajuszos.

– Helyes – mondta Grigorij türelmetlenül. – Ármost mindenféle fegyverrel, beleértve a páncélozott járműveket, a zászlóalj- és századbizottságok rendelkeznek, nem pedig a tisztek.

Több katona helyeselt.

– Jó – mondta Szokolov.

Grigorij folytatta:

– Minden katonai egység a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjének és a szovjet bizottságainak van alárendelve.

Szokolov először nézett fel a papírról.

– Ezt azt jelentené, hogy a szovjet irányítja a hadsereget.

– Igen – felelte Grigorij. – A hadsereg csupán akkor teljesítheti a duma hadügyi

bizottságának parancsait, ha azok nincsenek ellentmondásban a szovjet döntéseivel.

– Ettől a duma olyan tehetetlen marad, mint amilyen mindig is volt – folytatta Szokolov, aki továbbra is merően nézte Grigorijt. – Azelőtt a cár szeszélyeit szolgálta ki. Mostantól minden döntésénél szüksége lesz a szovjet jóváhagyására.

– Pontosan – felelte Grigorij.

– Tehát a szovjet áll mindenek felett.

– Írja ezt le.

Szokolov leírta.

– A tiszteknek tilos durván bánni a közkatonákkal – szólalt meg valaki.

– Jól van – mondta Szokolov.

– És nem tegezhetnek minket, mintha gyerekek vagy barmok volnánk! Grigorij szerint ezek már jelentéktelen dolgok voltak.

– A dokumentumnak címre van szüksége – mondta.

– Mit javasol? – kérdezte Szokolov.

– Hogyan címezték a szovjet előző rendeleteit?

– Nincsenek előző rendeletek – mondta Szokolov. – Ez az első.

– Hát akkor legyen az – mondta Grigorij. – Nevezze első számú rendeletnek.

Grigorijt mélységes elégedettséggel töltötte el, hogy beterjeszthette első képviselői törvényjavaslatát, amelyet a következő két napban számos újabb követett. Egyre jobban elmerült a forradalmi kormány törvényalkotó munkájában. Ám közben is egyfolytában Katyerinánál és Vlagyimirnál jártak a gondolatai. Csütörtök este végre sikerült elszabadulnia, hogy megnézze őket.

Rossz előérzettel, nehéz szívvel sietett a délnyugati külváros felé. Katyerina megígérte, hogy nem keveredik bele semmiféle zavargásba, csak hát a petrográdi asszonyok meg voltak győződve róla, hogy ez éppúgy az ő forradalmuk, mint a férfiaké. Végül is a nemzetközi nőnapon kezdődött! Ebben nem volt semmi újság. Grigorij anyja az elbukott 1905-ös forradalomban halt meg. Ha Katyerina úgy döntött, hogy a csípőjére ülteti Vlagyimirt, és megnézi, mi újság, akkor nem ő lett volna a kivétel az anyák körében. És hány ártatlan halt meg úgy, hogy lelőtték a rendőrök, letaposta a tömeg, elgázolták a rekvirált gépkocsikban furikázó részeg katonák, vagy eltalálták az eltévedt golyók! Mikor belépett a régi házba, előre félt, hogy valamelyik bérlő fogadja könnyes szemmel, gyászos arccal, és azt mondja: Szörnyű dolog történt!

Felment a lépcsőn, kopogtatott az ajtón, belépett. Katyerina felpattant a székből, és a nyakába borult.

– Élsz! – mondta, és összecsókolta. – Úgy aggódtam! Nem tudom, mi lenne velünk nélküled!

– Ne haragudj, nem jöhettem korábban mentegetőzött Grigorij. – Viszont a szovjet delegátusa vagyok.

– Képviselő! – Katyerina ragyogott a büszkeségtől. – Az én férjem! Átölelte Grigorijt.

Ilyen még sose történt náluk: Katyerina komolyan le volt nyűgözve tőle.

– A képviselő csak megbízottja a népnek, amely megválasztotta –mondta szerényen a férfi.

– De mindig azt választják, aki a legokosabb és a legmegbízhatóbb!

– Jó, hát legalábbis megpróbálják.

A szobában csak egy halvány fényű petróleumlámpa világított. Grigorij az asztalra tett egy csomagot. Új állásában simán szerezhetett élelmet a laktanya konyhájáról.

– Van benne gyufa és egy takaró is – mondta.

– Köszönöm!

– Remélem, csak akkor mozdulsz ki, ha muszáj! Az utcák még mindig veszélyesek. Vannak, akik forradalmat csinálnak, de mások csak vadulnak.

– Alig tettem ki a lábamat. Egyfolytában azt vártam, hogy hírt halljak rólad.
– Hogy van a mi kisfiunk?
Vlagyimir a sarokban aludt.
– Hiányolja az apukáját,
Ezt Grigorijra értette Katyerina. Nem Grigorij ragaszkodott hozzá, hogy Vlagyimir „apának" szólítsa, ő csak tudomásul vette, hogy Katyerina így szeretné. Nem mintha bármelyikük is viszontláthatná még egyszer az életben Levet – csaknem három éve, hogy nem hallat magáról –, úgyhogy a kisfiú sose tudja meg az igazságot. Talán jobb is így.
– Sajnálom, hogy alszik – mondta Katyerina. – Örülni szokott neked.
– Reggel majd beszélgetek vele.
– Maradhatsz éjszakára? Csodálatos!
Grigorij leült. Katyerina eléje térdelt, és lehúzta a csizmáját. – Fáradtnak látszol – mondta.
– Az is vagyok.
– Menjünk lefeküdni. Későre jár.
Elkezdte kigombolni a férje zubbonyát. Grigorij hátradőlt, és hagyta. – Habalov tábornok az Admiralitáson lapít – mondta. – Attól féltünk, hogy visszafoglalhatja a vasútállomásokat, de meg sem próbálta.
– Miért nem?
Grigorij vállat vont.
– Gyáva. A cár megparancsolta, hogy Ivanov vonuljon Petrográd ellen, és vezesse be a katonai diktatúrát, de Ivanov emberei fellázadtak, így lefújták a hadjáratot.
Katyerina elkomorodott.
– Csak úgy beadja a derekát a régi uralkodó osztály?
– Úgy látszik. Különös, nem? De az világos, hogy nem lesz ellenforradalom.
Ágyba bújtak, Grigorij alsóban, Katyerina felöltözve. Sose vetkőzött meztelenre a férje előtt. Talán úgy érezte, el kell rejtenie magából valamit. Férje, sajnálkozva ugyan, de tudomásul vette ezt. Magához ölelte és megcsókolta. Amikor beléhatolt, az asszony azt mondta:
– Szeretlek!
Grigorij pedig a világ legszerencsésebb emberének érezte magát. Utána Katyerina álmosan megkérdezte:
– Mi lesz a következő?
– Lesz egy Alkotmányozó Nemzetgyűlés, amelyet általános, egyenlő, közvetlen és titkos választással hoznak létre. Addig a duma megalakítja az Ideiglenes Kormányt.
– Ki lesz a vezetője?
– Lvov.
Katyerina hirtelen felült.
– Egy herceg! Miért?
– El akarják nyerni minden osztály bizalmát.
– Vigye el az ördög az osztályokat! – Még szebb lett, mikor haragudott: az arca kipirult, a szeme szikrázott. – A munkások és a katonák csinálták a forradalmat! Miért lenne szükségünk bárki másnak a bizalmára?
Ez a kérdés Grigorijnak is szöget ütött a fejébe, de a válasz meggyőzte.
– Üzletemberek kellenek, hogy újrakezdődjön a termelés, nagykereskedők, hogy helyreálljon a város ellátása, és a boltosoknak is ki kell nyitniuk.
– Hát a cár?
– A duma követeli a lemondását. Elküldtek két képviselőt Pszkovba, hogy közöljék vele.
Katyerina szeme tágra nyílt.
– Hogy lemondjon? A cár? De hiszen az a vég!
– Igen.

– Lehetséges ez?
– Nem tudom – felelte Grigorij. – Holnap kiderül.
Pénteken nagy zűrzavar közepette zajlott a vita a Tauriai Palota Katalin Termében. Két-háromezer férfi és néhány asszony szorongott a helyiségben, a levegő sűrű volt a dohányfüsttől és a mosdatlan katonák szagától. Várták, mit fog tenni a cár.
A vitát gyakran szakították meg – többnyire érdektelen – bejelentések. Felállt például egy katona, és közölte, hogy zászlóalja bizottságot alakított, és letartóztatták az ezredesüket. Sokszor nem is jelentettek be semmit, csak szónokoltak, a forradalom védelmére szólítottak fel.
De Grigorij rögtön tudta, hogy valami megváltozott, amikor felpattant a dobogóra egy kipirult arcú, deres hajú őrmester, aki egy papírlapot tartott a kezében, és lihegve kért csendet.
Lassan, hangosan kezdte:
– A cár aláírt egy okmányt...
Már erre a néhány szóra is kitört a hurrázás.
Az őrmester felemelte a hangját:
– ...amelyben lemondott a trónról...
A hurrázás mennydörgéssé dagadt. Grigorijt mintha áramütés érte volna. Csakugyan megtörtént? Valóra vált az álom?
Az őrmester fölemelte a kezét, csendet kért. Még nem végzett.
– ...és tekintettel tizenkét éves Alekszej fiának gyenge egészségi állapotára, utódjává öccsét, Mihail nagyherceget nevezte ki.
A hurrázás tiltakozó bömböléssé fajult.
– Nem! – ordította Grigorij, ám a hangja elveszett az ezreké között.
Percekbe telt, hogy egyáltalán csendesedni kezdjenek, és ekkor még hangosabb zúgás hallatszott kívülről. A tömegnek az udvaron hallania kellett ugyanezt a hírt, amelyet ugyanazzal a felháborodással fogadtak.
– Az Ideiglenes Kormánynak nem szabad elfogadnia ezt – mondta Konsztantyinnak Grigorij.
– Egyetértek – felelte Konsztantyin. – Gyerünk, szóljunk nekik.
Eljöttek a szovjetből, keresztülvágtak a palotán. A frissen alakult kormány miniszterei ugyanabban a szobában üléseztek, ahol a régi Ideiglenes Bizottság, és az összetételük is aggasztóan azonos volt. Éppen a cár nyilatkozatát tárgyalták.
Pavel Miljukov beszélt. A monoklis, mérsékelt miniszter amellett érvelt, hogy a monarchiát meg kell őrizni, mint a törvényesség jelképét.
– Lószart – morogta Grigorij. A monarchia a tehetségtelenséget, a kegyetlenséget, a vereséget jelképezi, nem a törvényességet. Szerencsére másoknak is ugyanez volt a véleménye. Kerenszkij, akiből igazságügyi miniszter lett, indítványozta, hogy Mihail nagyherceget szólítsák fel a korona elutasítására. Grigorij megkönnyebbülésére a többség egyetértett vele.
Kerenszkijt és Lvov herceget felhatalmazták, hogy haladéktalanul induljanak a nagyherceghez.
– Nekem is velük kellene tartanom, hogy képviseljem a kisebbség véleményét – mondta Miljukov, és harciasan villogtatta a monokliját.
Grigorij azt hitte, hogy ezt a bárgyú javaslatot elfricskázzák, ám a miniszterek lagymatagon helyeseltek. Ekkor már ő is felugrott, és csak úgy kimondta a pillanat hevében:
– Én pedig elkísérem a minisztereket, mint a Petrográdi Szovjet megfigyelője!
– Nagyon helyes, nagyon helyes – mondta Kerenszkij fáradtan.
Egy mellékajtón távoztak a palotából, és beültek két várakozó Renault limuzinba. Velük tartott a behemót Rodzjanko is, a duma korábbi elnöke. Grigorij szinte nem is hitte, hogy vele történik ez. A küldöttséghez tartozik, amely megparancsolja egy nagyhercegnek, hogy utasítsa

vissza a cári koronát! Nem egészen egy hete alázatosan leszállt az asztalról, mert Kirillov hadnagy ezt parancsolta. A világ olyan gyorsan változott, hogy beleszédült.

Belülről még sose látott főnemesi otthont. Olyan volt, mintha egy álomvilágba került volna. A nagy házat telezsúfolták drágaságokkal. Ahova csak nézett, gyönyörű vázákat, ékes órákat, ezüst gyertyatartókat, drágaköves dísztárgyakat látott. Ha most felmarkolna egy aranytálat, és kirohanna az ajtón, annyi pénzért adhatná el, hogy házat vehetne az árából – de hát most senki se vásárol aranytálat. Most csak kenyeret akarnak.

Az ezüsthajú, bozontos szakállú Georgij Lvov hercegnek egy cseppet sem imponált ez a díszlet, és nem is illetődött meg ünnepélyes feladatától, de mindenki más idegesnek látszott. A szalonban várakoztak, ahol ősök portréi tekintettek le rájuk rosszallóan, míg ők a vastag szőnyegen toporogtak.

Végre-valahára bejött Mihail nagyherceg. Idő előtt megkopaszodott, harmincnyolc éves ember volt kis bajusszal, és Grigorij meglepetésére még a küldöttségnél is idegesebbnek mutatkozott. Félénknek, zavartnak tűnt, hiába szegte fel gőgösen a fejét. Egy idő után összeszedett magában annyi bátorságot, hogy megkérdezze:

– Mi mondanivalójuk van számomra?

– Azért jöttünk, hogy felkérjük önt, ne fogadja el a koronát – felelte Lvov.

– Ó, jaj! – sóhajtott Mihail. Láthatólag nem tudta, hogy most mit tegyen.

Kerenszkij megőrizte a hidegvérét. Határozottan és egyértelműen fogalmazott:

– Petrográd népét felháborította a cár őfelsége elhatározása – mondta. – Máris hatalmas katonai erő vonul a Tauriai Palotához. Véres felkelés, utána pedig polgárháború várható, hacsak be nem jelentjük haladéktalanul, hogy ön nem hajlandó trónra lépni.

– Ó, egek! – szólt Mihail bágyadtan.

Grigorij gyanította, hogy a nagyherceg nem valami okos. No de mi van ezen csodálkoznivaló? Ha értelmesek lennének, nem ott tartanának, hogy elveszítik Oroszország trónját.

– Császári Felség, én az Ideiglenes Kormány kisebbségének álláspontját képviselem – szólalt meg a monoklis Miljukov. – Véleményünk szerint a népfelség egyetlen jelképe a monarchia.

Mihail még bambább képet vágott. Az utolsó, amire szüksége volt, hogy még választania is kelljen, gondolta Grigorij. Nincs így is elég baja?

– Nincs ellenükre, ha néhány szót váltanék Rodzjankóval négyszemközt? – kérdezte a nagyherceg. – Nem, ne távozzanak, majd mi vonulunk át ide a szomszédba.

A tétova cárjelölt és a kövér elnök távollétében a többiek halkan beszélgettek. Grigorijhoz senki sem szólt. Ő volt az egyetlen munkásember a szobában, és érezte, hogy félnek tőle. Gyanítják, hogy őrmesteri egyenruhájának zsebei pukkadásig meg vannak tömve pisztolyokkal és lőszerrel, s ebben igazuk is van.

Visszajött Rodzjanko.

– Azt kérdezte, szavatoljuk-e a biztonságát, ha cár lesz – mondta. Grigorij felháborodott, bár egy cseppet sem csodálkozott azon, hogy a nagyherceg maga miatt aggódik, és nem a hazájáért. – Azt feleltem, hogy nem tehetjük – fejezte be Rodzjanko.

– És...? – kérdezte Kerenszkij.

– Mindjárt jön.

Végtelennek tűnő szünet után belépett Mihail. A küldöttség elhallgatott. Sokáig senki sem szólt.

Mihail nagy sokára kimondta:

– Úgy döntöttem, hogy nem fogadom el a koronát.

Grigorij azt hitte, megáll a szíve. Nyolc nap, gondolta. Nyolc napja keltek át a viborgi asszonyok a Lityejnyij hídon. Ma véget ért a Romanovok uralma.

Eszébe jutott, mit mondott az anyja a halála napján: „Nem nyugszom, amíg Oroszország

nem lesz köztársaság.” Most már békében nyugodhatsz, anya!

Kerenszkij megrázta a nagyherceg kezét, és mondott valami dagályosat, de Grigorij arra már nem figyelt.

Megcsináltuk, gondolta. Forradalmat csináltunk!

Elűztük a trónjáról a cárt!

Berlinben Otto von Ulrich felbontott egy nagy palack 1892-es Perrier-Jouöt pezsgőt.

Von Ulrichék ebédre hívták Von der Helbardékat. Monika apja, Konrad gróf volt, az anyja ennélfogva grófné. Eva von der Helbard grófné impozáns jelenség volt, aki bonyolult frizurába fésültette szürke haját. Ebéd előtt elkapta Waltert, és tudatta vele, hogy Monika virtuóz hegedűs, azonkívül osztályelső volt minden tárgyból. Walter látta a szeme sarkából, hogy az apja Monikával beszélget, és kitalálta, hogy Otto meg az ő bizonyítványát ismerteti.

Bosszantotta, hogy a szülei makacsul a nyakába akarják varrni Monikát. Csak rontott a helyzeten, hogy őt nagyon vonzotta a lány. Ugyanolyan értelmes volt, mint amilyen gyönyörű. A haja mindig gondosan fel volt tűzve, de Walter akaratlanul is elképzelte, amint esténként kiszedegeti a hajtűit és megrázza a fejét, hogy szabadon lobogjanak a fürtjei. Mostanában néha nehéz volt felidéznie magában Maud arcát.

Otto fölemelte a poharát.

– Isten legyen a cárral! – mondta.

– Komolyan meg vagyok lepve, apám – mondta Walter ingerülten. – Valóban azt ünnepli, hogy zendülő katonák és gyári munkások söpredéke megbuktat egy törvényes uralkodót?

Otto elvörösödött. Greta, Walter húga csitítgatva megpaskolta a karját.

– Ne is figyeljen rá, édesapa – kérte. – Walter csak a maga bosszantására mond ilyeneket.

– Én ismertem Miklós cárt, amikor a petrográdi nagykövetségünkön dolgoztam – szólalt meg Konrad.

– És mi volt a véleménye róla, uram? – kérdezte Walter.

Monika válaszolt az apja helyett.

– Apus azt szokta mondani, hogy ha a cár más körülmények közé születik, egy kis erőfeszítéssel egész alkalmas postás lehetett volna – közölte cinkos mosollyal.

– Ez az örökletes monarchia tragédiája. – Walter az apjához fordult. – De az orosz demokráciát ugye helyteleníti?

– Demokráciát? – gúnyolódott Otto. – Majd meglátjuk. Annyit tudunk, hogy az Új miniszterelnök liberális arisztokrata.

– Gondolja, hogy Lvov herceg megpróbál majd békét kötni velünk? – kérdezte Waltertól Monika.

Ez volt a legfontosabb kérdés.

– Remélem – felelte Walter, és közben iparkodott nem bámulni Monika mellét. – Ha a keleti frontról minden csapatunkat átdobhatjuk Franciaországba, elsöpörhetjük az antantot.

Monika fölemelte a pezsgőjét, és Walter szemébe nézett a pohár pereme fölött.

– Akkor erre igyunk – mondta.

Északkelet-Franciaország egyik vizes, hideg lövészárkában Billy szakasza gint iszogatott.

Robin Mortimer, a lefokozott tiszt rukkolt ki a palackkal.

– Erre tartogattam – mondta.

– Az anyja köcsögit! – idézte Mildred egyik kifejezését Billy. Mortimer smucig alak volt, soha, senkinek se fizetett még egy italt. Mortimer szeszt löttyintett a bádogbögrékbe.

– A véres forradalomra – mondta. Az egész szakasz ivott, aztán ismét tartották a bögréjüket.

Billy már a gin előtt rózsás kedvében volt. Az oroszok bebizonyították, hogy még mindig meg lehet buktatni a zsarnokokat!

A „Vörös Lobogót” énekelték, amikor elősántikált a keresztsáncból a sárban tocsogó Fitzherbert gróf. Most már ezredes volt, és pökhendibb, mint valaha.

– Hé, maguk! Csend legyen! – ordította.

Az ének fokozatosan elhalt.

– Az orosz cár megbuktatását ünnepeljük – mondta Billy.

– Törvényes uralkodó volt, akik pedig letaszították a trónról, azok bűnözők – mondta Fitz dühösen. – Ne halljak több danolászást! Billy most még a szokásosnál is jobban megvetette.

– Zsarnok volt, aki alattvalóinak ezreit mészároltatta le. Ma minden civilizált ember örül.

Fitz alaposabban megnézte magának. A gróf már nem viselte a szemtapaszt, de a bal szemhéja rálógott a szemgolyóra. Bár ez nem rontotta a látását.

– Williams őrmester? Gondolhattam volna. Ismerem magát – és a családját.

De még mennyire, gondolta Billy.

– A maga nővére békeagitátor.

– Akárcsak az öné, uram – mondta Billy. Robin Mortimer rekedten felröhögött, majd ugyanolyan hirtelen elnémult.

– Még egy pimasz szó, és megfenyíttetem – mondta Fitz.

– Elnézést, uram – felelte Billy.

– Higgadjanak le, világos? És nincs több éneklés.

Fitz elvonult.

– Éljen a forradalom – mondta Billy halkan.

Fitz úgy tett, mintha nem hallotta volna.

– Nem! – visította Londonban Bea hercegnő.

– Próbáld megőrizni a nyugalmadat – kérte Maud, aki az imént hozta a hírt.

– Nem tehetik! – sivalkodott Bea. – Nem kényszeríthetik lemondásra a mi imádott cárunkat! Ő népének az atyja!

– Lehet, hogy így a legjobb...

– Nem hiszek neked! Ez csak egy gonosz hazugság!

Nyílt az ajtó. Grout aggodalmasan bedugta a fejét.

Bea felkapott egy japán vázát, amelyben szárított füvekből összeállított kompozíció volt, és a falhoz csapta. A váza összetört.

Maud megpaskolta a sógornője vállát.

– Ejnye, ejnye – mondta. Nem is tudta, mit tehetne. El volt ragadtatva, hogy a cárt megbuktatták, ugyanakkor sajnálta Beát, akinek az egész világa összeomlott.

Grout magához intett egy riadt képű szobalányt, és a törött vázára mutatott. A lány szedegetni kezdte a törmeléket.

Az asztalon már teához terítettek. Bea egyetlen heves mozdulattal a földre söpörte a csészéket, kancsókat és a cukortartót.

– Ezek a forradalmárok meg fognak ölni mindenkit!

A komornyik letérdelt, hogy eltakarítsa a cserepeket.

– Ne izgasd fel magadat! – kérte Maud.

Bea sírva fakadt.

– Szegény cárné! És a gyermekek! Mi lesz velük?

Talán le kéne dőlnöd egy kicsit – tanácsolta Maud. – Gyere, felkísérlek a szobádba. – Karon fogta Beát, aki hagyta magát vezetni. – Ez mindennek a vége – zokogta.

– Oda se neki – felelte Maud. – Talán épp hogy egy új kezdet.

Ethel és Bernie Aberowenben voltak afféle nászúton. Ethel élvezettel mutogatta végig a férjének a gyermekkora helyszíneit: az aknalejáratot, az imaházat, az iskolát. Még Ty Gwynben is tartott neki egy idegenvezetést – Fitz és Bea nem tartózkodott otthon –, bár a Gardénia lakosztályba nem vitte be.

Griffithséknél szálltak meg, akik ismét felajánlották Tommy szobáját, így nem kellett háborgatniuk Ótatát. Mrs. Griffiths konyhájában ültek, amikor újságot lobogtatva berontott Len, az ateista és forradalmár szocialista férj.

– A cár lemondott – közölte.

Mindenki éljenzett és tapsolt. Már egy hete hallottak a petrográdi zavargásokról, és Ethel kíváncsi volt, mi lesz a vége.

– Ki az utód? – kérdezte Bernie.

– Lvov herceg Ideiglenes Kormánya – válaszolta Len.

– Hát ez nem éppen a szocializmus diadala – állapította meg Bernie.

– Hát nem.

– Fel a fejjel, urak, ne akarjanak egyszerre mindent – mondta Ethel. – Gyerünk a Két Koronába ünnepelni! Lloydot addig beadom Mrs. Pontihoz.

Az asszonyok kalapot tettek, és átmentek a kocsmába. Egy órán belül zsúfolásig megtelt az ivó. Ethel meghökkenésére egyszer csak beállított az anyja meg az apja.

– Hát ők meg mi a manót keresnek itt? – kérdezte Mrs. Griffiths, aki ugyancsak felfigyelt rájuk.

Pár perccel később Ethel papája felállt egy székre, és csendet kért.

– Tudom, hogy egyesek csodálkoznak az ittlétemen, ám a különleges helyzetek különleges akciókat követelnek. – Felmutatott egy pintes korsót. – Nem változtattam életre szóló szokásaimon, de a csaplár volt olyan jó, és adott nekem egy korsó vizet. – Mindenki nevetett. – Azért vagyok itt, hogy megosszam felebarátaimmal az oroszországi diadalt! – Papa fölemelte a korsót. – Iszom a forradalomra!

A vendégek éljeneztek és ittak.

– Nahát – mondta Ethel. – Papa a Két Koronában! Sose gondoltam, hogy ezt is megélem!

Buffalóban, Josef Vyalov ultramodern prériházában Lev Peshkov italt töltött magának a bárszekrényből. Már nem ivott vodkát. Amióta együtt lakott gazdag apósával, megkedvelte a skót whiskyt. Tetszett neki az, ahogy az amerikaiak isszák, jégkockával.

Nem szeretett a felesége szüleinél lakni. Jobban örült volna egy saját háznak. Ám Olgának így tetszett, és az apja fizette minden kiadásukat. Lev pedig nem ugrálhatott addig, amíg össze nem kapar magának saját vagyont.

Josef az újságot olvasta, Lena varrt. Lev rájuk köszöntötte a poharat.

– Éljen a forradalom! – mondta áradozva.

– Vigyázz a szádra! – figyelmeztette Josef. – Rosszul jön ez az üzletnek. Belépett Olga.

– Kérlek, édesem, töltsél nekem egy pohárka sherryt – mondta.

Lev magába fojtott egy sóhajt. Felesége szerette apró szolgálatokra kérni, és a szülei előtt Lev sem mondhatott nemet. Édes sherryt öntött egy pohárkába, átnyújtotta az asszonynak, és meghajolt közben, mint egy pincér. Olga bájosan mosolygott, nem vette észre a gúnyt.

Lev meghúzta a whiskyt. Élvezte az ízét és az erejét.

– Úgy sajnálom a szegény cárnét és a gyerekeket – szólalt meg Mrs. Vyalov. – Mi lesz most velük?

– Hát nem csodálnám, ha mind egy szálig leölné őket a csürhe –mondta Josef.

– Szegénykék! Mit ártott a cár ezeknek a forradalmároknak, hogy ezt érdemelte?

– Én válaszolhatok erre a kérdésre – mondta Lev. Tudta, hogy tartania kellene a száját, de nem bírta, főleg így, hogy még a whisky is melegítette a bendőjét. – Amikor tizenegy éves voltam, sztrájkba lépett a gyár, ahol az anyám dolgozott.

Mrs. Vyalov rosszallóan csettintett. Nem hitt a sztrájkokban.

– A rendőrség begyűjtötte a sztrájkolók gyerekeit. Mindet. Azt sose felejtem el. Halálosan féltem.

– Miért tettek volna ilyet? – kérdezte Mrs. Vyalov.

– A rendőrség megbotozott minket – folytatta Lev. – Pálcával verték a fenekünket. Hogy móresre tanítsák a szüleinket,

Mrs. Vyalov elfehéredett. Nem bírta elviselni, hogy gyerekekkel vagy állatokkal kegyetlenkedjenek.

– Hát ezt művelte velem a cár meg a rendszere, anyuka – mondta Lev, és csörgette a jeget a poharában. – Ezért iszom a forradalomra.

– Maga mit gondol, Gus? – kérdezte Wilson elnök. – Itt a közelben maga az egyetlen, aki járt is Petrográdon. Mi fog történni?

– Nagyon utálok úgy beszélni, mint egy külügyminisztériumi tisztviselő, de bármi megtörténhet – felelte Gus.

Az elnök nevetett. Az Ovális Irodában voltak. Wilson az íróasztalánál ült, Gus az asztal előtt állt.

– Ejnye már! nógatta Wilson. – Találgasson! Háborúznak tovább az oroszok vagy sem? Ez az év legfontosabb kérdése.

– Oké. Az új kormány összes minisztere hátborzongató elnevezésű politikai pártokhoz tartozik, csupa szocialista meg forradalmár, de valójában középosztálybeli üzletemberek és értelmiségiek. Igazából polgári forradalmat akarnak, hogy szabadon fejleszthessék az ipart és a kereskedelmet. Ám a népnek kenyér, béke és föld kell: kenyér a gyári munkásoknak, béke a katonáknak és föld a parasztoknak. Ezek közül egy se vonzza igazán a Lvov- és Kerenszkij-féléket. Hogy tehát válaszoljak a kérdésére, úgy gondolom, Lvov kormánya a fokozatos változtatással próbálkozik. Konkrétan, folytatják a háborút. Ám a munkások nem örülnek majd neki.

– És ki győz a végén?

Gus a szentpétervári utazására gondolt és a férfira, aki bemutatta a vonatkerék öntését a Putyilov-gyár egyik mocskos, rozoga műhelyében. Utána még egyszer látta ezt az embert, amikor egy zsaruval verekedett valami lány miatt. A nevére nem emlékezett, de őt magát tisztán látta: a széles vállát, az erős karját, a csonka ujját, főleg pedig azt a vad kék szemét, amelyből süt a könyörtelen elszántság.

– Az orosz nép – mondta. – Az győz a végén.

Huszonnegyedik fejezet

1917. április

Egy enyhe kora tavaszi napon Walter és Monika a berlini Helbard-ház kertjében sétálgatott. Pompás ház volt, nagy kert tartozott hozzá, amelyben volt egy teniszpavilon, egy tekepálya, egy gyakorlópálya lovaknak meg egy játszótér hintákkal és csúszdával. Walter még nem felejtette el, hogy amikor gyerekkorában itt járt, azt gondolta, hogy ez a Paradicsom. De ma már nem volt ilyen idilli hely. A lovakat a legvénebbek kivételével odaadták a hadseregnek. Csirkék kapirgáltak a széles terasz kockakövein. Monika anyja disznót hizlalt a teniszpavilonban. Kecskék legeltek a tekepályán, és azt pletykálták, hogy a grófné maga feji őket.

De azért az öreg fák lombosodtak, a nap ragyogott, Walter mellényre, ingujjra vetkőzött, a kabátot a vállára vetette. Az anyjának nem tetszett volna, de ő a házban pletykálkodott a grófnéval. Húga, Greta velük andalgott, de egy idő után kimentette magát, és magukra hagyta őket – újabb dolog, amit Susanne helytelenített volna, legalábbis elméletben.

Monikának volt egy Pierre nevű kutyája, egy közepes termetű uszkár: hosszú lábú, kecses állat, sűrű, göndör bundája rozsdaszínű, a szeme világosbarna, Walter akaratlanul arra gondolt, hogy kissé emlékeztet Monikára, bármilyen gyönyörű is a lány.

Tetszett neki, ahogy Monika a kutyájával bánik. Nem babusgatta, nem tömte

nyalánkságokkal, nem gügyögött vele, mint némelyik lány. Csak hagyta, hogy a sarkában loholjon, és néha elhajított neki egy ócska teniszlabdát.

– Borzasztó csalódást okoztak az oroszok – mondta a lány.

Walter bólintott. Lvov herceg kormánya bejelentette, hogy folytatják a harcot. A német keleti fronton nem javult a helyzet, így nem küldhettek erősítést Franciaországnak. A háború tovább nyúlt.

– Az egyetlen reményünk, hogy Lvov kormánya megbukik, és a békepárt veszi át a hatalmat – mondta.

– Lehetséges ez?

– Nehéz erre válaszolni. A baloldali forradalmárok még mindig kenyeret, békét és földet követelnek. A kormány demokratikusan megválasztott Alkotmányozó Nemzetgyűlést ígér, de ki fog győzni? – Fölvett egy ágat, elhajította. Pierre utána rohant, és büszkén visszahozta. Walter lehajolt, hogy megveregesse a fejét. Amikor fölegyenesedett, Monika nagyon közel állt hozzá.

– Maga tetszik nekem, Walter – mondta, és belefúrta borostyánszínű pillantását a férfi szemébe. – Úgy érzem, nekünk mindig lenne miről beszélgetnünk.

Walter ugyanezt érezte, és tudta, hogy ha most próbálná megcsókolni a lányt, Monika hagyná.

Hátralépett.

– Maga is tetszik nekem – mondta. – Akárcsak a kutyája! – Fölnevetett, mutatva, hogy bolondozik.

De így is látta, hogy megbántotta a lányt. Monika az ajkába harapott, és elfordult. Olyan merészen közeledett hozzá, amennyire egy jól nevelt lány megtehette, és Walter visszautasította.

Tovább sétáltak.

– Mit titkol? – kérdezte hosszú hallgatás után Monika.

Te jó ég, gondolta Walter. Ugyancsak vág az esze.

– Nincsenek titkaim – hazudta. – És magának?

– Semmi olyasmi, amit érdemes volna elmondani. – Kinyújtotta a kezét, lesöpört valamit Walter válláról. – Egy méh – mondta.

– Korai még az idő a méheknek.

– Talán korán köszönt be a nyár.

– Nincs annyira meleg.

A lány úgy tett, mintha megborzongana.

– Valóban hideg van. Hozna nekem valami kabátfélét? Ha bemegy a konyhába, és szól az egyik komornának, ő majd keres valamit.

– Természetesen.

Nem volt hideg, de egy úriember sosem tagadja meg egy hölgy kérését, legyen mégoly szeszélyes. A lány nyilvánvalóan egyedül akar maradni egy időre. Visszasietett a házhoz. El kellett utasítania a közeledését, de sajnálta, hogy megbántotta. Valóban illettek egymáshoz – ebben igazuk volt az anyáknak –, és Monika láthatóan nem értette az ő következetes elzárkózását.

Belépett a házba, a hátsó lépcsőn lement az alagsorba, ahol talált egy fekete ruhás, csipkefityulás, idősebb komornát. Az elment, hogy keressen egy sálat.

Walter az előcsarnokban várakozott. A házat a legújabb divatú jugendstilben rendezték be, amely távol állt Walter szüleinek kedvenc rokokó cikornyáitól, és megkövetelte a jól megvilágított, pasztellszínű szobákat. Az oszlopos előcsarnok egyszínű ezüstszürke márvány volt, a padlóját világosbarna szőnyegek borították.

Úgy rémlett, mintha Maud valahol egymillió mérföldre lakna, egy másik bolygón. Bizonyos értelemben így is volt, mert a világ soha többé nem lesz olyan, mint a háború előtt.

Csaknem három éve nem látta a feleségét, nem is hallott róla, és lehet, hogy sosem találkoznak többé. Nem halványodott el benne a képe – sosem felejti el a szenvedélyt, amely összekötötte őket –, ám nagy szomorúságára be kellett látnia, hogy már nem képes visszaidézni az együtt töltött idő apróbb részleteit: milyen ruhát viselt Maud, hol voltak, amikor csókolóztak vagy egymás kezét fogták, mit ettek és ittak, miről beszélgettek, amikor találkoztak az örökké egyforma londoni estélyeken. Néha megfordult a fejében, hogy a háború bizonyos értelemben felbontotta a házasságukat. Ám ezt a gondolatot félrelökte, mert szégyenletes hűtlenségre vallott.

A komorna hozott egy sárga kasmírsálat. Walter visszatért Monikához, aki egy fatörzsön ült, lába előtt Pierre-rel. Walter átadta a sálat, Monika a vállára kanyarította. Jól állt neki a szín: felragyogtatta a szemét és a bőrét.

Különös volt Monika arca, miközben odaadta a férfinak a tárcáját.

– Ez bizonyára kiesett a kabátja zsebéből – mondta.

– Ó, köszönöm.

Walter visszatette a vállára vetett kabát belső zsebébe a tárcát.

– Menjünk vissza a házba – mondta a lány.

– Ahogy óhajtja.

Monika viselkedése megváltozott. Talán egyszerűen elhatározta, hogy lemond Walterról. Vagy valami más történt?

Ijesztő gondolata támadt. Valóban kiesett a tárca a kabát zsebéből? Vagy a lány emelte ki, mint egy zsebtolvaj, amikor lesöpörte a válláról azt a nehezen hihető méhet?

– Monika! – Megállt, szembefordult a lánnyal. – Belenézett a tárcámba?

– Azt mondta, nincsenek titkai – felelte a lány, és lángvörösre pirult. Látnia kellett az újságkivágást, amelytől Walter sose vált meg: Lady Maud Fitzherbert mindig a legutolsó divat szerint öltözik!

– Ez fölöttébb nagy modortalanságra vall – mondta dühösen. Elsősorban persze magára haragudott. Nem kellett volna magánál tartania a kompromittáló képet. Ha Monika kitalálta a jelentését, akkor erre mások is képesek. Ez esetben kegyvesztetté válik, és lefokozzák. Árulással is megvádolhatják, és börtönbe kerülhet, vagy éppen agyonlőhetik.

Ostoba volt. Ennek ellenére tudta, hogy sosem fogja eldobni azt a képet. Ez mindene, ami Maudból megmaradt.

Monika rátette a kezét a férfi karjára.

– Soha életemben nem csináltam még ilyet. Szégyellem magam. De meg kell értenie, hogy kétségbeesett voltam. Ó, Walter, olyan könnyen bele tudnék szeretni magába, és látom, hogy ön is tudna szeretni – látom a szemében, meg ahogy elmosolyodik, ha rám néz. De semmit nem mond! – Könnyek szöktek a szemébe. – Ez megőrjített!

– Bocsásson meg. – Walter már nem bírt méltatlankodni. A lány áthágta az illendőség korlátait, amikor megnyitotta a szívét őelőtte. Walter borzalmasan sajnálta. Mindkettejüket sajnálta.

– Meg kellett értenem, miért fordul el tőlem! Most már természetesen értem. Gyönyörű teremtés. Kicsit még hasonlít is rám. – Letörölte a könnyeit. – Csak annyi történt, hogy előbb találkozott magával. – Rászögezte átható borostyánszínű pillantását a férfira. – Gondolom, eljegyezte.

Walter nem bírt hazudni olyasvalakinek, aki ennyire becsületes. Nem tudta, mit mondjon.

Monika kitalálta hallgatásának okát.

– Jóságos ég! – mondta. – Házasok, igaz?

Ez katasztrófa.

– Ha az emberek megtudják, komoly bajba kerülök.

– Tudom.

– Remélem, számíthatok rá, hogy megőrzi a titkomat.

– Hogy kérdezhet ilyet? – felelte a lány. – Maga a legkülönb ember, akit ismertem. Nem tennék semmi olyat, amivel árthatnék magának. Egy szót sem szólok senkinek.

– Köszönöm. Tudom, hogy megtartja az ígéretét.

A lány lesütötte a szemét és visszaparancsolta a könnyeit.

– Menjünk be.

Az előcsarnokban azt mondta:

– Menjen előre. Meg kell mosnom az arcomat.

– Jól van.

– Remélem... – Hangja sírósan elcsuklott. – Remélem, tudja a felesége, hogy milyen szerencsés – suttogta. Elfordult, bement egy ajtón.

Walter belebújt a kabátjába, összeszedte magát, azután fölment a márványlépcsőn. A szalont ugyancsak mértéktartó stílusban rendezték be: világos fa, halvány kékeszöld függönyök. Walter úgy döntött, hogy Monika szüleinek jobb az ízlése, mint az övéinek.

Az anyja ránézett, és azonnal tudta, hogy valami baj van.

– Hol van Monika? – kérdezte élesen.

Walter felvonta a szemöldökét. Nem jellemző az anyjára, hogy olyasmit kérdezzen, amire az is lehet a válasz: a toalettben. Susanne nyilvánvalóan ideges. Halkan csak annyit válaszolt:

– Néhány perc múlva csatlakozik hozzánk.

– Nézd meg ezt – mondta az apja, és meglobogtatott egy papírlapot. – Most küldte Zimmermann irodája, hogy fűzzek hozzá megjegyzéseket. Ezek az orosz forradalmárok át akarnak kelni Németországon. Ezt az arcátlanságot!

Már volt benne pár pohárka snapsz, attól került ilyen túláradó hangulatba.

– Miféle forradalmárok, apám? – kérdezte Walter udvariasan. Nem igazán érdekelte, de hálás volt, hogy lesz miről beszélni.

– A zürichiek! Martov, Lenin és a többi. Most, hogy a cárt megfosztották a trónjától, Oroszországban állítólag szólásszabadság van, így hát haza akarnak menni. De hát ez lehetetlen!

– Véleményem szerint valóban az – mélázott Konrad von der Helbard, Monika apja. – Nem mehetnek Svájcból Oroszországba úgy, hogy megkerülik Németországot. Bármilyen más szárazföldi útnál keresztezniük kell a frontvonalakat. Viszont Angliából még járnak gőzösök az Északi-tengeren Svédországba, nemde?

– Igen – felelte Walter –, de azt nem kockáztatják meg, hogy útba ejtsék Nagy-Britanniát. A britek őrizetbe vették Trockijt és Buharint. Franciaország és Olaszország még rosszabb.

– Akkor hát kutyaszorítóban vannak – diadalmaskodott Otto.

– Apám, mit javasol Zimmermann külügyminiszternek? – kérdezte Walter.

– Természetesen azt, hogy tagadja meg a kérésüket! Nem akarjuk, hogy ez a mocsok megfertőzze a népünket. Ki tudja, milyen bajt kevernének ezek az ördögök Németországban!

– Lenin és Martov – töprengett Walter. – Martov mensevik, de Lenin bolsevik. – A német hírszerzés élénken érdeklődött az orosz forradalmárok iránt.

– Bolsevikok, mensevikek, szocialisták, forradalmárok egykutya – mondta az apja.

– Szó sincs róla – tiltakozott Walter. – A bolsevikok a legkeményebbek.

– Egy okkal több, hogy távol tartsuk őket az országunktól – mondta indulatosan Monika anyja.

Walter elengedte a füle mellett a megjegyzést.

– Ami ennél is fontosabb, a külföldön élő bolsevikok hajlamosabbak a radikalizmusra, mint az otthoniak. A petrográdi bolsevikok támogatják Lvov herceg Ideiglenes Kormányát, zürichi elvtársaik viszont nem.

– Honnan tudsz te ilyeneket? – kérdezte Greta, a húga.

Walter onnan tudta, hogy olvasta azoknak a Svájcban tevékenykedő német kémeknek a jelentéseit, akik elfogták a forradalmárok postáját. De csak annyit felelt:

– Lenin néhány napja beszédet tartott Zürichben, és ebben elutasította az Ideiglenes Kormányt.

Otto megvetően felhorkant, ám Konrad von der Helbard előredőlt a székében.

– Na és te mit gondolsz, fiatalember?

– Amennyiben megakadályozzuk, hogy a forradalmárok keresztülutazzanak rajtunk, megmentjük Németországot az orosz felforgató eszméktől – felelte Walter.

– Ezt magyarázd meg, kérlek – mondta értetlenül az anyja.

– Szerintem segítenünk kellene ezeknek a veszélyes embereknek, hogy hazatérhessenek. Ha egyszer otthon vannak, vagy aláaknázzák az orosz kormányt, és az képtelen lesz folytatni a háborút, vagy átveszik a hatalmat, és békét kötnek. Akármelyik történik is, Németország nyer vele.

Percnyi csönd támadt a szobában, mert mindenki ezen töprengett. Aztán Otto hangosan fölnevetett, és összecsapta a kezét.

– Az én fiam! – mondta. – Végül is örökölt valamit az apjától!

Drága Szerelmem!

Zürich hideg város egy tó partján [írta Walter], ám a nap ragyogón süt le a vízre, a közeli zöldellő dombokra és a távoli Alpokra. Az utcák négyzethálót alkotnak, sehol egy kanyar: a svájciak még a németeknél is pedánsabbak! Bár itt lennél velem, imádott barátnőm! Ó, bár mindenütt velem lehetnél!!!

[A felkiáltójeleknek azt a benyomást kellett kelteniük a postai cenzorban, hogy a levelet egy túlfűtött lány írja. Noha Walter a semleges Svájcban tartózkodott, még így is vigyázott, hogy a levél szövegéből ne lehessen azonosítani se a feladót, se a címzettet.]

Kíváncsi vagyok, hogy el kell-e viselned a partiképes urak nemszeretem figyelmét? Amilyen szép és elbűvölő vagy, bizonyára így van. Én is hasonló gondokkal küzdök. Természetesen nem vagyok sem szép, sem elbűvölő, ennek ellenére felfigyelnek rám. Anyám kiszemelt nekem egy házastársat, a húgom egyik pajtását, régi ismerősömet, akit mindig kedveltem. Egy darabig nagyon nehéz volt a helyzetem, és attól félek, ez az illető végül fölfedezte, hogy olyan barátság köt engem, amely kizárja a házasságot. Mindazonáltal úgy vélem, hogy a titkunk biztonságban van.

[Ha egy cenzor egyáltalán vette a fáradságot, hogy idáig elolvassa a levelet, arra következtetett, hogy egy leszbikus ír a szeretőjének. Ugyanerre a következtetésre juthat bárki Angliában, aki esetleg elolvassa. De ez aligha számít: mivel Maud feminista, és huszonhat éves létére is látszólag egyedülálló, máris meggyanúsíthatták szapphói érzeményekkel.]

Néhány nap múlva Stockholmba, egy másik hideg, vízparti városba utazom; oda írhatsz nekem levelet az ottani Grand Hotelbe. (Svédország, Svájchoz hasonlóan, semleges állam volt, ahonnan járt a posta Angliába.) Nagyon szeretnék hallani rólad!!!

Addig is, édes gyönyörűségem, ne felejtsd el,
aki úgy szeret téged:
Waltraudot

Az Egyesült Államok 1917. április 6-án üzent hadat Németországnak.

Walter számított rá, mégis úgy érte, mint egy ökölcsapás. Amerika gazdag, életerős és demokratikus. El sem tudott volna képzelni rosszabb ellenséget. Most már az egyetlen reményük az volt, hogy Oroszország összeomlik, ami lehetőséget ad Németországnak a győzelemre a nyugati fronton, mielőtt az amerikaiak kiépíthetnék a haderejüket.

Három nappal később harminckét száműzött orosz forradalmár találkozott a zürichi Zaringerhof Szállodában: férfiak, nők és egy Robert nevű négyéves kisfiú. A szállodából lesétáltak a barokk árkádos pályaudvarhoz, hogy felszálljanak a hazafelé tartó vonatra.

Walter attól félt, hogy nem akarnak majd menni. Martov, a mensevik vezető nem is volt

hajlandó utazni a petrográdi Ideiglenes Kormány engedélye nélkül – ami elég furcsa alázatra vall egy forradalmárnál. Az engedélyt nem kapta meg, de Lenin és a bolsevikok úgy határoztak, hogy mindenképpen utaznak. Walter okvetlenül ki akart küszöbölni minden lehetséges akadályt, ezért elkísérte a csoportot a tóparti állomásig, és velük együtt szállt föl a vonatra.

Ez Németország titkos fegyvere, gondolta Walter: harminckét zúgolódó, beilleszkedni képtelen ember, akik meg akarják buktatni az orosz kormányt. Isten segítsen nekünk!

Vlagyimir Iljics Uljanov, ismertebb nevén Lenin, negyvenhét éves volt. Kurta, zömök alak, aki rendesen, de nem elegánsan öltözött; túlságosan sok dolga volt ahhoz, hogy ilyesmivel törődjek. Vörös haja korán kihullott, egyetlen gyér koszorú övezte ragyogó koponyáját. Gondosan nyírott, rövid, hegyes, rőt szakállát már megütötte a dér. Az első találkozásnál Walter jelentéktelennek találta: nem volt se megnyerő, se jóképű.

Walter megjátszotta a külügyminisztérium alacsonyabb rangú tisztviselőjét, aki azt a feladatot kapta, hogy szervezze meg a bolsevikok németországi utazását. Lenin, aki szúrós szemmel végigmérte, láthatólag megsejtette, hogy inkább hírszerző lehet.

Schaffhausen határállomásig utaztak, ahol átszálltak egy német vonatra. Mivel a német ajkú Svájcban éltek, valamennyien értettek németül, sőt Lenin nagyon jól beszélte a nyelvet. Walter megtudta, hogy nem mindennapi nyelvtehetség: folyékonyan beszél franciául, tűrhetően angolul, és ógörögül olvassa Arisztotelészt. Számára a pihenés azt jelentette, hogy leült, és egy-két órán át forgatott valamilyen idegen nyelvű szótárt.

Gottmadingennél ismét átszálltak egy vonatra, amelynek egyik lepecsételt vagonját külön nekik készítették elő, mintha fertőző betegségben szenvednének. A négy ajtóból hármat lezártak. A negyedik ajtó Walter hálófülkéje mellett nyílt. Ez a túlságosan aggályos német hatóságok megnyugtatására szolgált, de nem volt szükség rá: az oroszok nem szökni akartak, hanem hazamenni.

Leninnek és feleségének, Nágyának külön fülkéje volt, a többiek viszont négyesével szorongtak a fülkéjükben. Ennyit az egyenlőségről, gondolta Walter cinikusan.

Ám miközben a vonat déltől észak felé keresztülszelte Németországot, kezdte megérezni a Lenin jelentéktelen külseje mögött lappangó erőt. Nem érdekelte sem az evés-ivás, sem a kényelem, sem a vagyon. A politika kitöltötte az egész napját. Örökké arról vitatkozott, írt, gondolkodott, jegyzetelt. Walter megfigyelte a viták során, hogy Lenin mindig többet tudott elvtársainál, gondolkodása logikusabb és következetesebb volt – kivéve, ha a témának nem volt köze Oroszországhoz vagy a politikához, mert a többi témában tájékozatlannak bizonyult.

Igazi ünneprontó volt. Az első estén a szemüveges, fiatal Karl Radek vicceket mesélt a szomszéd fülkében.

– Letartóztatnak egy embert, mert azt mondta: „Miklós hülye.” Mondja a rendőrnek: „Én egy másik Miklósra gondoltam, nem a mi szeretett cárunkra!” Mire a rendőr: „Hazudsz! Ha azt mondtad, hogy hülye, csakis a cárra gondolhattál!”

Társai hahotázni kezdtek. Lenin kijött a fülkéjéből, és csendet parancsolt, miközben olyan volt az arca, mint egy viharfelhő.

Nem tűrte a dohányzást, amelyről ő maga az anyja kérésére harminc éve leszokott. Az iránta való tiszteletből az emberek a vagon végében lévő vécében dohányoztak. Mivel csak egy vécé volt harminckét személyre, ez sorban állást és civódást eredményezett. Lenin a fényes eszével ezt a problémát is megoldotta. Néhány papírlapot felszabdalt, és mindenkit ellátott kétféle jeggyel: az egyik a vécé szabványos használatára, a másik egy rövidebb idejű dohányzásra jogosított. Ez megrövidítette a sort, és véget vetett a perpatvarnak. Walter jól szórakozott. A dolog bevált, aminek mindenki örült. Nem került sor vitára, meg sem kísérelték a közös döntést. Ebben a csoportban Lenin úgy viselkedett, mint egy jóindulatú diktátor. Így fogja kormányozni Oroszországot is, ha valaha is megszerzi az igazi hatalmat?

De vajon megszerzi-e? Mert ha nem, Walter csak az idejét vesztegette. Úgy vélte,

egyetlenegy módon javíthatják Lenin kilátásait, és elszánta magát, hogy tesz valamit ennek érdekében.

Berlinben leszállt a vonatról, de megígérte az oroszoknak, hogy hamarosán visszajön, és együtt teszik meg az utolsó szakaszt.

– De aztán ne maradjon el sokáig – mondta egyikük. – Egy órán belül indulunk.

– Sietek – ígérte Walter. A vonat akkor indul, ha ő engedélyt ad rá, de ezt az oroszok nem tudták.

A vagont egy mellékvágányra tolták a Potsdami pályaudvaron. Walter alig pár percnyi gyaloglással elérte a régi Berlin szívében a Wilhelmstralße 76-ot, a külügyminisztériumot. Apja tágas szobájában súlyos mahagóni íróasztal állt, a falon a Kaiser képe lógott. Otto egy üvegezett szekrényben tartotta kerámiagyűjteményét, köztük azt a tizennyolcadik századi, krémszínű gyümölcsöstálat, amelyet legutóbbi londoni útján vásárolt. Walter, ahogy remélte is, az íróasztalánál találta apját.

– Lenin meggyőződéséhez nem fér kétség – mondta egy kávé mellett. – Azt mondja, anélkül szabadultak meg az elnyomás jelképétől, a cártól, hogy az orosz társadalom megváltozott volna. A munkások elmulasztották átvenni a hatalmat: a középosztály irányít mindent. Ráadásul Lenin valamilyen személyes okból is gyűlöli Kerenszkijt.

– De képes megbuktatni az Ideiglenes Kormányt?

Walter tehetetlenül széttárta a karját.

– Hallatlanul értelmes, elszánt ember, született vezető, és semmi sem érdekli a munkáján kívül. De a bolsevikok csak egy kis párt a tucatnyi közül, amelyek a hatalomért küzdenek, és nem lehet megmondani, melyik kerekedik fölül.

– Akkor hiába ez a sok erőfeszítés.

– Hacsak nem teszünk valamit, ami segít a bolsevikoknak, hogy ők győzzenek.

– Vagyis?

Walter mély lélegzetet vett.

– Adjunk nekik pénzt.

– Micsoda? – kérdezte felháborodottan Otto. – Németország kormánya pénzeljen szocialista forradalmárokat?

– Kezdetnek százezer rubelt javaslok – felelte Walter hidegen. – A legjobb lenne arany tízrubelesekben, ha tud ilyet szerezni.

– A Kaiser sose egyezne bele.

– Muszáj közölni vele? Zimmermann eljárhatna a saját hatáskörében.

– Ő sem tenne ilyet.

– Biztos benne?

Otto hosszú ideig bámult Walterra, és közben gondolkodott. Aztán azt felelte:

– Megkérdezem tőle.

Háromnapi vonatozás után az oroszok elhagyták Németországot. A tengerparti Sassnitzban jegyet váltottak a Viktória királynő kompra, amely átvitte őket a Balti-tengeren Svédország déli csücskébe. Walter velük ment. Az átkelés viharos volt, mindenki tengeribeteg lett tőle, kivéve Lenint, Radeket és Zinovjevet, akik olyan dühös politikai vitát folytattak a fedélzeten, mintha észre sem vennék az ágaskodó hullámokat.

Egy éjszakai vonattal utaztak Stockholmba, ahol a szocialista borgmastare, a polgármester reggelivel várta őket. Walter elment a Grand Hotelbe, abban reménykedett, hogy levél várja Maudtól. De tévedett.

Annyira csalódott volt, hogy legszívesebben beleugrott volna az öböl hideg vizébe. Majdnem három év óta ez volt az egyetlen lehetőség, hogy kapcsolatba kerüljön a feleségével, de valami félresikerült. Egyáltalán megkapta a levelét?

Boldogtalan képzelődések kínozták. Egyáltalán szereti még a felesége? Elfelejtette már?

Talán új férfi tűnt fel az életében? Walter a sötétben tapogatózott.

Radek és a jól öltözött svéd szocialisták elvitték a fanyalgó Lenint a nagyáruház férfikonfekció-osztályára. Eltűnt a szögekkel kivert hegymászó bakancs, amelyet az orosz viselt. Kapott egy bársonygalléros felöltőt és egy új kalapot. Most már, mondta Radek, legalább olyasvalakire vall az öltözéke, aki képes elvezetni a népét.

Este, mihelyt besötétedett, az oroszok a pályaudvarra mentek, hogy felszálljanak egy Finnországba tartó vonatra. Walter itt elvált a csoporttól, de még velük ment az állomásra. A vonat indulása előtt négyszemközt beszélt Leninnel.

Egy fülkében ültek. Lenin tar feje ragyogott a villanykörte gyenge fényében. Walter ideges volt. Ezt most nem szabad elrontania. Bizonyosan nem lenne jó, ha kérlelné Lenint, vagy könyörögne neki. Ahhoz pedig nem fér kétség, hogy erre az emberre semmit sem erőltethet rá. Csupán a hideg logika győzheti meg.

Előre megfogalmazta, mit fog mondani.

– A német kormány segít önöknek hazajutni – kezdte. – Tudja, hogy nem jóindulatból tesszük.

Lenin folyékony németséggel félbeszakította:

– Úgy vélik, hogy kárára lesz Oroszországnak? – kérdezte nyersen. Walter nem tiltakozott.

– Mégis elfogadták a segítségünket.

– A forradalom érdekében! Ez az egyetlen mércéje annak, hogy mi a jó vagy a rossz.

– Gondoltam, hogy ezt fogja mondani.

Walter egy súlyos bőröndöt hozott magával. Ledöccentette a vagon padlójára.

– Ebben a dupla fenekű bőröndben százezer rubelt talál bankjegyekben és ércpénzben.

– Micsoda? – A normális körülmények között hidegvérű Lenin meghökkent. – Minek?

– Önöknek.

Lenin megsértődött.

– Kenőpénz – méltatlankodott.

– Természetesen nem – felelte Walter. – Nincs szükségünk rá, hogy megvesztegessük önöket. Az önök céljai ugyanazok, mint a mieink. Ön követelte az Ideiglenes Kormány megbuktatását és a háború befejezését.

– Akkor hát mire adják a pénzt?

– Propagandára. Hogy segítsük terjeszteni az üzenetét. Olyan üzenet ez, amelyet mi is szeretnénk közhírré tenni. Legyen béke Németország és Oroszország között.

– Hogy megnyerhessék kapitalista-imperialista háborújukat Franciaország ellen!

– Ahogy korábban mondtam, nem jóindulatból segítünk. Ezt ön sem várja el tőlünk. Ez gyakorlati politika, nem több. Az önök érdekei pillanatnyilag egybeesnek a mieinkkel.

Lenin úgy nézett rá, mint Radekre, amikor az ragaszkodott hozzá, hogy vásároljon magának új ruhát. Viszolygott a gondolattól, de nem tagadhatta, hogy logikus.

Walter hozzátette:

– Hasonló összeget kap tőlünk havonta – természetesen addig, amíg hatásosan agitál a béke mellett.

Hosszú hallgatás következett.

Walter folytatta:

– Azt mondja, a jó és a rossz egyetlen mércéje a forradalom sikere. Ha ez igaz, akkor el kellene fogadnia a pénzt.

A peronon sípoltak.

Walter fölállt.

– Most távoznom kell. Isten önnel, sok szerencsét.

Lenin a padlón álló bőröndöt bámulta, és nem válaszolt.

Walter elhagyta a fülkét, és leszállt a vonatról.

Megfordult, és visszanézett Lenin fülkéjének ablakára. Félig-meddig azt várta, hogy nyílik az ablak, és kirepül a bőrönd.

Ismét sípoltak. A vonat fütyült. A vagonok megrándultak, mozgásba lendültek, a szerelvény lassan kipöfögött az állomásról Leninnel, az orosz száműzöttekkel és a pénzzel.

Walter elővette a zsebkendőjét a felöltője zsebéből, és megtörölte a homlokát. A hideg ellenére megizzadt.

A rakparton gyalogolt vissza a pályaudvartól a Grand Hotelhez. Sötét volt, hideg keleti szél fújt a Balti-tengerről. Örvendeznie kellett volna: megvesztegette Lenint! Ennek ellenére csömört érzett. És sokkal jobban lehangolta Maud hallgatása, mint kellett volna. Tucatnyi lehetséges oka van annak, hogy miért nem írt. Nem kellene a legrosszabbat feltételeznie. Azonban ő veszedelmesen közel került ahhoz, hogy belehabarodjon Monikába, akkor pedig miért ne feltételezhetne hasonlót Maudról? Akaratlanul arra kellett gondolnia, hogy a felesége bizonyára elfelejtette őt.

Elhatározta, hogy este leissza magát.

A recepciós pultnál géppel írott üzenet várta: „Keresse föl a 201-es lakosztályt, mert valaki üzenetet hozott önnek." Nyilván a külügyminisztérium valamelyik tisztviselője lehet. Talán meggondolták magukat Lenin támogatását illetően. Ha ez a helyzet, akkor elkéstek.

Fölment a lépcsőn, és bekopogtatott a 201-es lakosztály ajtaján. Bentről egy fojtott hang szólt ki németül:

– Tessék!

– Walter von Ulrich vagyok.

– Jöjjön be, nyitva van.

A férfi belépett, és becsukta az ajtót. A lakosztályban gyertyák világítottak.

– Valaki üzent nekem? – kérdezte, és belefúrta a szemét a homályba. Az egyik székből fölemelkedett egy alak. Nő volt, és noha háttal állt, Walternak valamitől kihagyott egy ütemet a szíve. A nő szembefordult vele.

Maud volt az.

Walter álla leesett. Bénultan állt.

– Szervusz, Walter – mondta Maud.

Aztán összeroppant az önuralma. Walter karjába vetette magát.

A férfi orrát megcsapta az ismerős illat. Megcsókolta a haját, megsimogatta a hátát. Nem szólt, mert attól félt, hogy elsírja magát. Magához szorította Maud testét, alig bírta elhinni, hogy tényleg ő az, tényleg a karjában tartja, megérintheti. Erre vágyott gyötrelmesen csaknem három éve! Maud fölnézett rá, a szeme tele volt könnyekkel. Walter csak bámulta, itta magába a látványt. A felesége ugyanolyan volt, mégis más: lefogyott, hajszálvékony barázdák jelentek meg a szeme alatt, ahol korábban semmi nem volt, ám az az ismerős, metszően okos pillantása, az nem változott.

– Vizsgálni kezdé arcomat, mintha levenné[1] – mondta angolul.

Walter elmosolyodott.

– Nem vagyunk Hamlet és Ophelia, így hát kérlek, ne menj kolostorba!

– Istenem, de hiányoztál!

– Te is. Egy levélben reménykedtem, de ez! Hogy sikerült elintézned?

– Azt mondtam az útlevélhivatalban, hogy meg akarom interjúvolni a skandináv politikusokat a nők szavazati jogáról. Aztán találkoztam a külügyminiszterrel egy estélyen, és váltottam vele pár szót.

– Na és hogy jöttél ide?

– Még közlekednek a személyszállító gőzösök.

[1] Shakespeare: Hamlet. Arany János fordítása. (A ford.)

– De hát ez nagyon veszélyes! A tengeralattjáróink mindent elsüllyesztenek.
– Tudom. Vállaltam a kockázatot. Mindenre elszántam magam. Megint elsírta magát.
– Gyere, ülj le! – Walter átkarolta a derekát, és odatámogatta a díványhoz.
– Nem mondta Maud, amikor már leülni készültek. – Túlságosan sokáig vártunk a háború előtt. – Megfogta a férfi kezét, és átvezette a hálószobába. Odabent fahasábok pattogtak a kandallóban.
– Ne pocsékoljunk több időt. Gyerünk ágyba!

Grigorij és Konsztantyin benne volt a petrográdi szovjet küldöttségében, amely április 16-án, hétfőn a Finn pályaudvaron fogadta a hazatérő Lenint.

A legtöbben még sosem látták Lenint, aki az elmúlt tizenhét évet néhány hónap kivételével száműzetésben töltötte. Grigorij tizenegy éves volt, amikor Lenin elhagyta Oroszországot. Mindazonáltal hallotta már hírét, akárcsak az a sok ezer ember, akik összegyűltek a pályaudvaron, hogy üdvözöljék. Hogyhogy ilyen sokan vannak, csodálkozott Grigorij. Talán hozzá hasonlóan ők is elégedetlenek az Ideiglenes Kormánnyal, gyanakodnak középosztálybeli minisztereire, és dühösek, amiért a háborúnak még nincs vége.

A Finn pályaudvar a Viborg kerületben volt, közel a textilgyárakhoz és az 1. géppuskás ezred laktanyájához. Tömeg szorongott a téren. Grigorij nem számított árulásra, de azért szólt Iszaaknak, hogy minden eshetőségre hozzon két szakaszt és több páncélautót. Az állomás tetején volt egy fényszóró, valaki ide-oda jártatta a fénykévéjét a sötétben várakozó sokaságon.

Bent a pályaudvar zsúfolásig megtelt munkásokkal és katonákkal. Mindenkinél vörös zászló volt. Katonazenekar játszott. Húsz perccel éjfél előtt két tengerészegység sorakozott föl a peronon, hogy díszőrséget adjon. A szovjet küldöttsége abban a váróteremben álldogált, amelyet valaha a cárnak és a családjának tartottak fenn, de Grigorij kiment a peronra, a tömeg közé.

Éjfélre járt, amikor Konsztantyin valamit mutatott a sínpár mentén. Grigorij az ujjat követve megpillantotta a vonat távoli fényeit. A várakozók felmorajlottak. A vonat füstöt fújva bepöfögött az állomásra, és sziszegve megállt. A mozdony elejére a 293-as számot festették.

Rövid szünet után egy alacsony, köpcös ember szállt le a vonatról kétsoros kabátban és Homburg kalapban. Grigorij úgy gondolta, ez nem lehet Lenin, ő biztosan nem hord ilyen előkelő ruhát! Odalépett egy fiatal nő, és egy csokrot adott át neki, amit a férfi udvariatlanul mogorva képpel vett át. Mégis ő Lenin.

Őt Lev Kamenyev követte, akit a bolsevik Központi Bizottság küldött a határra, hogy Lenin segítségére legyen, ha problémák adódnának – noha végül simán beengedték az országba. Kamenyev mutatta, hogy menjenek be az uralkodói váróterembe.

Lenin meglehetősen gorombán hátat fordított neki, és megszólította a tengerészeket.

– Elvtársak! – kiáltotta. – Becsaptak titeket! Forradalmat csináltatok, amelynek gyümölcseit ellopták tőletek az Ideiglenes Kormány árulói!

Kamenyev elfehéredett. Szinte minden baloldalinak az volt a politikája, hogy legalábbis átmenetileg támogatni kell az Ideiglenes Kormányt.

Grigorij viszont megörült. Nem hitt a polgári demokráciában. Szemfényvesztés volt az egész parlament, amelyet a cár engedélyezett 1905-ben. Rögtön elvett tőle minden hatalmat, ahogy a nyugtalanság lecsillapult, és mindenki visszament dolgozni. Ugyanez a helyzet az Ideiglenes Kormánnyal.

És most végre valakiben megvan a bátorság, hogy ezt kimondja!

Grigorij és Konsztantyin követte Lenint és Kamenyevet a váróterembe. A tömeg addig nyomakodott utánuk, amíg meg nem telt a terem. Előlépett a petrográdi szovjet elnöke, a kopaszodó, patkányarcú Nyikolaj Cheidze. Kezet rázott Leninnel, és azt mondta:

– A forradalom és a pétervári szovjet nevében üdvözlöm Oroszországban. De...

Grigorij felvont szemöldökkel nézett Konsztantyinra. Ez a „de” valahogy túl korai egy üdvözlőbeszédben. Konsztantyin megvonta csontos vállát.

– De úgy hisszük, a forradalmi demokrácia most azt követeli, hogy megvédjük forradalmunkat minden támadástól... – Csheidze elhallgatott, majd nyomatékosan folytatta: – ...érkezzen az kívülről vagy belülről.

Konsztantyin azt suttogta:

– Ez nem üdvözlet, ez figyelmeztetés.

– Hiszünk benne, hogy ez megvalósítható, de nem széthúzás, hanem egység szükséges hozzá a forradalmárok között. Reméljük, hogy velünk együtt ön is e cél megvalósításán fog fáradozni.

Néhány küldött udvariasan tapsolt.

Lenin kis ideig hallgatott, mielőtt válaszolt volna. Szétnézett az őt körülvevő arcokon, felpillantott a dúsan díszített mennyezetre. Azután tudatosan sértő mozdulattal hátat fordított Csheidzének, és a tömeghez kezdett beszélni.

– Elvtársak, katonák, matrózok és munkások! – mondta, szándékosan kihagyva a középosztálybeli képviselőket. – Üdvözöllek titeket, a világ proletár hadseregének élcsapatát. Ma vagy talán már holnap összeomlik minden európai imperialista hatalom! A forradalom, amelyet ti vívtatok ki, új korszakot nyitott. Éljen a szocialista világforradalom!

Az emberek éljeneztek. Grigorij meghökkent. Ők csak Petrográdban hajtottak végre forradalmat, aminek az eredménye máig kétséges. Hogyan gondolhatnának világforradalomra? Bár az ötlet maga vérpezsdítő! Leninnek igaza van: mindenkinek szembe kellene fordulnia uraival, akik olyan sok embert küldtek a halálba ebben az értelmetlen háborúban!

Lenin otthagyta a küldöttséget, és kiment a térre.

Zúgás csapott fel a várakozó tömegből. Iszaak katonái fölsegítették Lenint egy páncélautó tetejére. A reflektor fénye megállapodott rajta. Levette a kalapját.

Érdes, monoton hangon beszélt, de amit mondott, az lázba hozta az embereket.

– Az Ideiglenes Kormány elárulta a forradalmat! – kiáltotta. Éljeneztek. Grigorij elámult: nem is tudta, hogy ilyen sok ember gondolja ugyanazt, amit ő.

– Ez egy imperialista, zsákmányszerző háború! Nem akarunk részt venni ebben a gyalázatos, imperialista mészárlásban! Ha megdöntjük a tőke uralmát, demokratikus békét érhetünk el!

Még harsányabb éljenzés támadt.

– Nincs szükségünk a burzsoá parlament hazugságaira és csalásaira! A kormány egyetlen lehetséges formája a Munkásküldöttek Szovjetje! Minden bankot államosítani kell, és a szovjetek uralma alá kell rendelni. Minden földbirtokot el kell kobozni. És a hadsereg minden tisztjét választás útján kell kinevezni!

Pontosan így gondolta Grigorij is. Együtt hurrázott és integetett a tömeggel.

– Éljen a forradalom!

A sokaság őrjöngött.

Lenin lemászott a páncélautó tetejéről, és beszállt a járműbe, amely lépésben haladt. A vörös zászlókat lobogtató tömeg körülfolyta és követte. A katonazenekar csatlakozott hozzájuk, és indulókat játszott.

– Ez a nekem való ember – mondta Grigorij.

– Egyetértek – felelte Konsztantyin.

Követték a menetet.

Huszonötödik fejezet

1917. május–június

A Buffalói Monte Carlo lokál fertelmes volt nappal, ám Lev Peshkov így is szerette. A faburkolatot összekaristolták, a festés pergett, a kárpitozás pecsétes volt, a szőnyeget teleszórták csikkekkel; Lev mégis úgy érezte, hogy ez maga a Paradicsom. Ahogy belépett, megcsókolta a ruhatáros-lányt, adott a portásnak egy szivart, és figyelmeztette a csapost, hogy óvatosan emelje meg a ládát.

Eszményi állás volt ezt a lokált igazgatni. Elsősorban az volt a dolga, hogy a körmére nézzen mindenkinek, Lev pedig, maga is tolvaj lévén, eleve tudta, mire kell figyelni. Ezenkívül csak arról kellett gondoskodnia, hogy elég ital legyen a bárban és tisztességes zenekar a színpadon. A bérén felül ingyen kapta a cigarettát, és addig ihatott, amíg meg tudott állni a lábán. Mindig szmokingban járt, és hercegnek érezte magát. Josef Vyalov nem szólt bele, hogy vezeti a Monte Carlót. Őt csak az érdekelte, hogy nyereséges legyen a bár, legföljebb hébe-hóba állított be a cimboráival, hogy megnézze a műsort.

Levnek csak egy gondja volt: a felesége.

Olga megváltozott. Pár hétig 1915 nyarán maga volt a fehérmájúság, egyszerűen nem bírt betelni az ő testével. Ám Lev mostanra megtanulta, hogy Olgának ez nem természete. Amióta összeházasodtak, képtelen volt az asszony kedvére tenni. Olga követelte, hogy naponta fürödjön, mosson fogat, és hagyja abba a fingást. Nem szeretett táncolni, sem inni, és arra kérte őt, hogy ne dohányozzon. Sosem tette be a lábát a lokálba. Külön szobában aludtak. Bugrisnak nevezte a férjét.

– Bugris is vagyok – mondta neki Lev egy napon. – Ezért voltam én a sofőr. – De az asszony továbbra is elégedetlenkedett.

Így hát felfogadta Margát.

Régi szerelme a színpadon épp egy új számot gyakorolt a zenekarral, miközben két bekötött fejű, fekete ruhájú asszony letörölte az asztalokat, és felsöpört. Marga szoros ruhát viselt, száját lángvörösre festette. Lev táncosnőnek alkalmazta, noha fogalma sem volt róla, hogy tehetséges-e. Kiderült, hogy Marga nemcsak jó, de kimondott sztár. Most teli torokból harsogott egy sokat sejtető számot arról, hogyan várja egész éjjel az emberét:

Minek bőgni, ha néha
Üres az ágy
Attól jön meg igazán
Az étvágy...

Lev pontosan tudta, mire céloz.

Figyelte a lányt. Marga lejött a színpadról, és megpuszilta az arcát. Lev fogott két üveg sört, és követte az öltözőbe.

– Ez príma szám – mondta, ahogy belépett.

– Kösz. –A lány a szájához emelte az üveget, és megdöntötte. Lev bámulta piros száját a palack nyakán. Marga derekasan meghúzta a sört. Amikor észrevette, hogy a férfi figyeli, lenyelte a szeszt, és elvigyorodott. – Emlékeztet valamire?

– Lefogadhatod. – Átkarolta Margát, a keze végigfutott a testén. Két perc múlva Marga letérdelt, kigombolta a férfi nadrágját, és bekapta a hímvesszőjét. Nagyon értett ehhez, a legjobb volt, akivel Lev valaha csinálta. Vagy tényleg szereti, vagy a legjobb színésznő Amerikában. Lev behunyta a szemét, és kéjesen sóhajtott.

Kivágódott az ajtó, és berontott Josef Vyalov.

– Szóval igaz! – kiáltotta dühösen.

Két fogdmegje, Ilya és Theo követte.

Lev félhalott lett a rémülettől. Egyszerre próbált kapkodva begombolkozni, és bocsánatkérést makogni.

Marga gyorsan fölállt, megtörölte a száját.

– Az öltözőmben vannak! – tiltakozott.

– Te meg a lokálomban vagy – felelte Vyalov. – Bár már nem sokáig. Ki vagy rúgva! – Levhez fordult. – Ha feleségül vetted a lányomat, ne dugj a cseléddel!

– Nem dugott velem, Vyalov, ha nem vette volna észre – mondta kihívóan Marga.

Vyalov szájon vágta. A lány felsikoltott és megtántorodott, a szája vérezni kezdett.

– Ki vagy rúgva! – ismételte Vyalov. – Tűnés a francba!

Marga felkapta a táskáját, és kiment.

Vyalov a vejére nézett.

– Te seggfej – mondta. – Nem tettem érted eleget?

– Bocsánatot kérek, apuka – mondta Lev. Rettegett az apósától. Vyalov bármire képes: azokat, akik feldühítették, megkorbácsolhatja, megkínoztathatja, megcsonkíttathatja vagy megöletheti. Nem ismer kegyelmet, és nem fél a törvénytől. A maga módján olyan hatalmas, mint a cár.

– És azt ne mondd nekem, hogy ez volt az első eset! – őrjöngött Vyalov. – Azóta hallok ilyen pletykákat, hogy ideraktalak.

Lev nem szólt semmit. A pletykák igazak voltak. Másokkal is hetyegett, bár azóta nem, hogy Margát fölfogadta.

– Elraklak innen – mondta Vyalov.

– Hogyhogy?

– Kiveszlek a klubból. Túl sok itt a nőszemély.

Lev szíve összeszorult. Szerette a Monte Carlót.

– De hát mit fogok csinálni?

– Van egy öntödém a kikötőnél. Ott nincsenek női alkalmazottak. Az igazgató megbetegedett, kórházban van. Te majd rajtuk tartod a szemedet helyettem.

– Egy öntödébe – Lev nem hitt a fülének. – Engem?

– A Putyilovban dolgoztál.

– Az istállóban!

– És egy szénbányában is.

– Ugyanazt csináltam.

– Akkor hát ismered a környezetet.

– És utálom!

– Kérdeztem én, hogy mit szeretsz? A krisztusát, most kaptalak rajta letolt gatyában! Szerencséd, hogy nem jártál rosszabbul!

Lev hallgatott.

– Eredj ki, ülj be abba az istenverte kocsiba! – parancsolta Vyalov.

Lev elhagyta az öltözőt, és keresztülvágott a lokálon, a nyomában Vyaloyval. Alig bírta elhinni, hogy örökre távozik. A csapos és a ruhatáros-lány csak bámult, érezték, hogy baj van. Vyalov odaszólt a csaposnak.

– Ma este te vagy szolgálatban, Ivan.

– Igenis, főnök!

Vyalov Packard Twin Sixe a járda mellett várakozott. Kijevi kölyök feszített mellette: az új sofőr. Az egyenruhás portás sietve kinyitotta a hátsó ajtót Levnek. Legalább még hátul ülhetek, gondolta ő.

Azzal vigasztalta magát, hogy úgy él, mint egy orosz nemes, ha nem jobban. Ő és Olga a tágas prériház gyermekszárnyában lakott. A gazdag amerikaiak nem tartottak annyi szolgát, mint az oroszok, a házaik viszont tisztábbak és világosabbak voltak, mint a petrográdi paloták. Modern fürdőszobájuk, jégszekrényük, porszívójuk és központi fűtésük volt. Ízletes ételeket ettek. Vyalov nem osztozott az orosz arisztokrácia rajongásában a pezsgő iránt, de a tálalón mindig állt egy üveg whisky. És Levnek hat öltönye volt!

Valahányszor elnyomottnak érezte magát erőszakos apósa mellett, felidézte magában a régi, petrográdi napokat: a Grigorijjal megosztott egyetlen szobát, az olcsó vodkát, a hitvány fekete kenyeret, a répalevest. Hányszor elgondolta, mekkora fényűzés lenne, ha villamosozhatna, ahelyett hogy gyalog talpal mindenhova! Kinyújtotta a lábát Vyalov limuzinjában, lenézett selyemzoknijára, ragyogó fekete cipőjére, és azt mondta magának, hogy hálásnak kell lennie.

Vyalov is beszállt utána, és lementek a partra. Az öntöde a Putyilov-gyár kicsinyített változata volt: ugyanolyan törött ablakú, roskatag épületek, ugyanolyan fekete füstöt böfögő, magas kémények, ugyanolyan seszínű, piszkos arcú munkások. Lev szíve összeszorult.

– Buffalói Fémműveknek hívják, de csak egy dolgot gyárt – mondta Vyalov. – Propellert. – A Packard behajtott a keskeny gyárkapun. – A háború előtt veszteséges volt. Megvettem, és csökkentettem a fizetéseket, hogy működjön. Az utóbbi időben feléledt. Töméntelen megrendelést kapunk repülőgép- és hajópropellerekre, páncélautók motorjához való ventilátorokra. Most fizetésemelést akarnak, de nekem vissza kell szereznem valamennyit abból, amit a gyárba öltem, mielőtt elkezdenék pénzt kiadni.

Lev félt itt dolgozni, de még jobban félt Vyalovtól. Nem akart hibázni. Elhatározta, hogy ő ugyan nem ad emelést az embereknek.

Vyalov körbevezette a gyárban. Lev bánta, hogy szmokingban van. Bár ez a hely belülről nem hasonlított a Putyilovra. Sokkal tisztább volt. Itt nem szaladgáltak gyerekek. A kemencéket leszámítva minden villanyárammal működött. Míg az oroszoknál tizenkét ember húzna föl kötélen egy mozdonykazánt, itt egy elektromos csörlő emel a magasba egy hatalmas hajócsavart.

Vyalov rámutatott egy kopasz emberre, aki az overallja alatt keménygallért és nyakkendőt viselt.

– Az ott az ellenséged – mondta. – Brian Hall, a helyi szakszervezet titkára.

Lev szemügyre vette Hallt. A férfi egy súlyos présgépnél dolgozott, éppen egy csavaron állított egy hosszú nyelű csavarhúzóval. Krakéler alaknak tűnt. Felpillantott, meglátta Levet meg Vyalovot, és olyan kihívóan meredt rájuk, mintha azt akarná kérdezni, hogy bajt keverni jöttek-e.

Vyalov magához szólította, túlordítva a közeli csiszológép zaját:

– Jöjjön ide, Hall!

A férfi nem sietett, betette a csavarhúzót egy szerszámos ládába, és egy rongyba törölte a kezét, mielőtt odament hozzájuk.

– Ez az új főnöke, Lev Peshkov – mondta Vyalov.

– Üdvözletem – mondta a szakszervezetis Levnek, aztán Vyalovhoz fordult. – Peter Fishernek ma reggel csúnyán megvágta az arcát egy éles acélszilánk. Kórházba kellett vinni.

– Sajnálattal hallom – felelte Vyalov. – A fémfeldolgozás veszélyes ipar, viszont senkinek sem kötelező itt dolgoznia.

– Csaknem elvesztette az egyik szemét – mondta felháborodottan Hall. – Védőszemüvegre van szükségünk.

– Amióta az enyém a gyár, még senki sem veszítette el itt a látását. Hall méregbe gurult.

– Meg akarja várni, amíg valaki megvakul, és csak azután kapunk védőszemüveget?

– Máskülönben honnan tudnám, hogy szükségük van rá? – Akinek még sosem rabolták ki a házát, az is szerel zárat az ajtajára. – De azt ő maga fizeti!

Hall bólintott, mintha nem várt volna különb választ, aztán bölcs fásultsággal visszatért a gépéhez.

– Örökösen kérnek valamit – mondta Vyalov a vejének.

Lev ebből megértette, hogy Vyalov azt akarja, legyen kemény. Hát ő tudja, hogy kell csinálni. Petrográdban minden gyárat úgy vezettek. Elhagyták az üzemet, és nekivágtak a Delaware Avenue-nak. Lev sejtette, hogy hazamennek vacsorázni. Vyalovnak sosem jutna

eszébe, hogy megkérdezze Levtól, neki jó-e így. Ő mindenki helyett dönt.

A házban Lev levette a cipőjét, amely bepiszkolódott az öntödében, és felhúzta a hímzett papucsot, amelyet Olgától kapott karácsonyra, aztán bement a gyerekszobába. Olga anyja, Lena volt odabent Daisyvel.

– Nézd csak, Daisy, itt az apád – mondta Lena.

Lev lánya tizennégy hónapos volt, most kezdett járni. Mosolyogva döcögött feléje, azután elesett és sírni kezdett. Az apja fölkapta és megcsókolta. Azelőtt a legkevésbé sem érdekelték a csecsemők vagy a gyerekek, ám Daisy rabul ejtette a szívét. Ha nyűgösködött és nem akart lefeküdni, és senki más nem tudta megvigasztalni, Lev elringatta, becézgetve duruzsolt neki, orosz népdaltöredékekkel csitította, amíg Daisy be nem hunyta a szemét, el nem ernyedt kicsi teste, és álomba nem szenderült az apja karjaiban.

– Szakasztott olyan, mint az a csinos apja – mondta Lena.

Lev szerint Daisy úgy festett, mint egy kisbaba, de nem akart vitatkozni az anyósával. Lena imádta őt, flörtölt vele, sokszor megérintette, és minden lehetséges alkalommal megcsókolta. Belehabarodott a lánya férjébe, bár kétségtelenül azt gondolta, hogy tőle ez csak egyszerű rokoni szeretet.

A szoba másik oldalán egy Polina nevű fiatal orosz lány ült. Ő volt a dada, de nem kellett agyondolgoznia magát: Olga és Lena az idejük nagy részében Daisyt ajnározták. Lev odaadta a babát Polinának, aki egyértelmű pillantást vetett rá. Klasszikus orosz szépség volt: szőke haj, széles járomcsontok. Lev Fején átsuhant a gondolat, hogy megszerezhetné-e Polinát, de úgy, hogy megússza? A lánynak saját kis hálószobája van. Besurranhatna hozzá észrevétlenül? Talán érdemes lenne megkockáztatni: az a pillantás igencsak lelkes volt.

Belépett Olga, amitől a férfiban felébredt a bűntudat.

– Ezt a meglepetést! – mondta az asszony, amikor meglátta. – Nem is számítottam rád reggel háromig.

– Apád áthelyezett – mondta savanyúan Lev. – Mostantól az öntödét igazgatom.

– De hát miért? Azt hittem, jól vezeted a lokált.

– Nem tudom, miért – hazudta Lev.

– Talán a sorozás miatt – mondta Olga. Wilson elnök hadat üzent Németországnak, és arra készül, hogy bevezeti a sorozást. – Az öntödét hadiüzemmé fogják minősíteni. Apus azt akarja, hogy ne hívjanak be.

Lev az újságokból tudta, hogy a sorozással a helyi irodákat bízzák meg. Vyalovnak biztosan lesz legalább egy puszipajtása ebben a bizottságban, aki teljesíti minden kérését. Ez a város így működik. De nem akarta kiábrándítani Olgát. Szüksége volt egy fedősztorira, amelyben nem szerepel Marga, és Olga már ki is talált egyet.

– Hát persze – helyeselt. – Nyilván erről lehet szó.

– Appa – szólalt meg a kis Daisy.

– Okos lány – dicsérte Polina.

– Biztos vagyok benne, hogy remekül elvezeted majd az öntödét – mondta Lena.

Lev a legszélesebben szerénykedő, amerikai vigyorával válaszolta:

– Hát majd igyekszem!

Gus Dewar kudarcot vallott az európai küldetésben, amelyet az elnök bízott rá.

– Kudarc? – kérdezte Woodrow Wilson. – Az ördögbe is, dehogy! Rávette a németeket egy békeajánlatra. Nem a maga hibája, hogy a britek és a franciák mereven elutasították. Elvezetheti a lovat az itatóhoz, de meg nem itathatja.

Ám akkor is az volt az igazság, hogy Gusnak nem sikerült a két felet összehoznia még egy előzetes tárgyalásra sem.

Annál inkább akart bizonyítani a következő nagy munkában, amelyet Wilsontól kapott.

– A Buffalói Fémművek sztrájkol – mondta az elnök. – Hajóink, repülőgépeink, katonai

járműveink rekedtek meg a futószalagokon, mert várják a propellereket és ventilátorokat, amelyeket ők gyártanak. Maga buffalói, menjen oda, bírja rá őket, hogy vegyék fel a munkát.

A szülővárosában töltött első estén Gus vacsorázni ment Chuck Dixonhoz, akivel valaha együtt versengtek Olga Vyalov kegyeiért. Chuck és ifjú felesége, Doris egy viktoriánus házban lakott a Delaware folyóval párhuzamos Elmwood Avenue-n, ahonnan Chuck minden reggel a Belt Line vonattal járt be az apja bankjába.

Doris csinos lány volt, kicsit hasonlított Olgára. Gus figyelte az ifjú házasokat, és azon tűnődött, mennyire ízlene neki a családi élet. Valaha arról álmodott, hogy Olga mellett ébred reggelente, de hát két év telt el azóta, és Olga igézete annyira megkopott, hogy Gus már arra gondolt, talán mégis jobb a bérelt legénylakás a washingtoni Tizenhatodik utcában.

Amikor leültek a marhasült és a tört burgonya mellé, Doris megkérdezte:

– Hová lett Wilson elnök ígérete, hogy ő majd nem enged el minket a háborúba?

– Azt azért ismerd el, hogy három éven át kampányolt a béke mellett – mondta szelíden Gus. – Egyszerűen nem hallgattak rá.

– Ez nem jelenti azt, hogy nekünk is csatlakoznunk kell a harcolókhoz.

Chuck türelmetlenül közbevágott:

– Drágám, a németek amerikai hajókat süllyesztenek el!

– Akkor utasítsák az amerikai hajókat, hogy ne menjenek be a háborús övezetekbe!

Doris haragosnak tűnt, Gus sejtette, hogy korábban már vitatkoztak ezen a kérdésen. Doris haragját kétségtelenül az a félelem fűti, hogy Chuckot behívhatják.

Gus túlságosan összetettnek látta ezeket a kérdéseket, hogy a jóról és a rosszról szóló, indulatos kijelentésekkel el lehessen intézni őket.

– Jól van, ez is egy lehetőség, és az elnök fontolóra is vette – mondta barátságosan. – De ez annyit jelentene, mint tudomásul venni, hogy Németországnak joga van megszabni, hol járhatnak amerikai hajók, és hol nem.

– Hát bennünket pedig nem ugráltathat így se Németország, se más! – háborgott Chuck.

Dorist ez sem rendítette meg.

– Miért ne, ha ezzel életeket lehet megmenteni?

– Úgy tűnik, a legtöbb amerikai osztja Chuck érzelmeit – mondta Gus.

– Ettől még nem lesz igaz.

– Wilsonnak az a véleménye, hogy egy elnöknek úgy kell kezelnie a közvéleményt, ahogy a vitorlásnak a szelet: fölhasználja, de sose megy szembe vele.

– Akkor miért kell bevezetni a sorozást? Ez rabszolgává teszi az amerikai férfiakat!

Chuck ismét közbevágott.

– Nem tartod méltányosnak, hogy mindenki egyformán felelős a haza védelméért?

– Van hivatásos hadseregünk. Azok legalább önként jelentkeznek szolgálatra.

– A hadseregünk százharmincezer fős – mutatott rá Gus. – Ez semmi ebben a háborúban. Legalább egymillióra van szükség.

– Hogy sokkal több ember haljon meg – mondta Doris.

– Hát pedig annyit mondhatok, hogy mi igencsak örülünk a bankban! – közölte Chuck. – Rengeteg pénzt kölcsönöztünk azoknak az amerikai iparvállalatoknak, amelyek támogatják az antantot. Ha a németek győznek, és a britek meg a békaevők nem tudják megfizetni az adósságukat, bajban leszünk.

Doris megdöbbent.

– Ezt nem is tudtam.

Chuck megveregette a kezét.

– Emiatt ne aggódj, angyalom. Nem fog megtörténni. Az antant győz, különösen ha az USA kisegíti őket.

– Van még egy okunk a harcra – szólalt meg Gus. – Ha majd ennek vége lesz, Amerika egyenlő félként vehet részt a háború utáni rendezésben. Ez talán nem tűnik nagyon fontosnak,

de Wilson álma az, hogy létrehozzunk egy Népszövetséget, amelyben meg lehet oldani bármilyen konfliktust egymás gyilkolászása nélkül. – Dorisra nézett. – Azt hiszem, ezt te is helyesled.

– Természetesen.

Chuck másra terelte a beszédet.

– Mi hozott haza, Gus? Azt leszámítva persze, hogy el akarod magyarázni az elnök szándékait nekünk, a köznépnek.

Gus beszámolt a sztrájkról. Könnyed hangot ütött meg, ahogy egy ilyen vacsora melletti beszélgetéshez illik, de valójában aggódott. A Buffalói Fémművek létfontosságú volt a háborús erőfeszítések szempontjából, és Gus nem tudta, miként bírja majd rá az embereket, hogy ismét vegyék fel a munkát. Röviddel újraválasztása előtt Wílson sikeresen véget vetett a vasúti dolgozók országos sztrájkjának, és láthatólag úgy gondolta, hogy a politikai élethez hozzátartozik a beavatkozás a gazdasági konfliktusokba. Gus ezt súlyos felelősségnek tartotta.

– Ugye tudod, hogy kié az a hely? – kérdezte Chuck.

Gus tudta.

– Vyalové.

– És azt, hogy ki vezeti?

– Azt nem.

– A veje, Lev Peshkov.

– Ó – mondta Gus. – Ezt nem tudtam.

Lev dühös volt a sztrájk miatt. A szakszervezet igyekezet kihasználni a tapasztalatlanságát. Bizonyosra vette, hogy Brian Hall és emberei gyengének tekintik. Elhatározta, hogy bebizonyítja nekik a tévedésüket.

Igyekezett ésszerűen érvelni.

– Mr. V-nek vissza kell kapnia valamennyit abból a pénzből, amelyet a rossz évek alatt vesztett – mondta Hallnak.

– Az embereknek meg vissza kell kapniuk azt, amit ők vesztettek a csökkentett bérek miatt – vágott vissza Hall.

– Ez nem ugyanaz.

– Nem bizony – helyeselt Hall. – Maga gazdag, ők pedig szegények. Nekik nehezebb a dolguk. – Ennek az embernek bőszítően fürge esze volt.

Lev kétségbeesetten igyekezett visszajutni apósának kegyeibe. Veszélyes dolog az, ha Josef Vyalov sokáig elégedetlen valakivel. Csak az a gond, hogy a bűbáj, Lev egyetlen ütőkártyája, nem működött Vyalovnál.

Pedig támogatta az öntödében.

– Néha meg kell engedned, hogy sztrájkoljanak – mondta. – Ez nem jelenti azt, hogy beadod a derekadat. Csak tarts ki. Jobban hallgatnak az érvekre, mihelyt megéheznek. – Ám Lev tudta, hogy Vyalov milyen gyorsan képes megváltoztatni a véleményét.

Megvolt a saját terve, amellyel siettetni akarta a sztrájk összeomlását. Fel fogja használni a sajtó hatalmát!

Tagja volt a Buffalói jachtklubnak, mert, az apósa elintézte, hogy felvegyék. A város legtöbb vezető üzletembere klubtag volt, köztük Peter Hoyle, a Buffalo Evening Advertiser tulajdonosa. Egy délután a Porter Avenue végén lévő klubban Lev odament Hoyle-hoz.

Az Advertiser konzervatív újságnak számított, amely következetesen a stabilitást szorgalmazta, és minden bajért az idegeneket, a négereket és a szocialista bajkeverőket hibáztatta. A fekete bajuszos, tekintélyes külsejű Hoyle nagyon jó barátságban volt Vyalovval.

– Üdv, ifjú Peshkov – mondta. A hangja erős és érdes volt, mintha mindig a nyomdagép csattogását kellene túlordítania. – Hallom, az elnök ideküldte Cam Dewar fiát, hogy leszerelje

ezt a te sztrájkodat.

– Igen, bár eddig még nem hallatott magáról.

– Ismerem. Naiv ember. Miatta nem kell aggódnod.

Lev egyetértett vele. 1914-ben Petrográdban egy dollárt csalt ki Gus Dewartól, tavaly pedig ugyanolyan simán elvette tőle a menyasszonyát.

– A sztrájkról szeretnék beszélni magával – mondta, és leült Hoylelal szemben a bőr karosszékbe.

– Az Advertiser már elítélte a sztrájkolókat mint Amerika-ellenes szocialistákat és forradalmárokat – mondta Hoyle. – Mit tehetünk még?

– Nevezzék őket ellenséges ügynököknek – javasolta Lev. – Akadályozzák azoknak a járműveknek a gyártását, amelyekre fiainknak szükségük lesz, ha Európába mennek, ugyanakkor a munkások fel vannak mentve a katonai szolgálat alól!

– Ez is egy szempont – komorodott el Hoyle. – De még nem tudjuk, hogy lesz a sorozással.

– Az biztos, hogy a hadiüzemek dolgozóit nem viszik el.

– Ez igaz.

– Mégis több pénzt követelnek. Sok ember kevesebbért is hajlandó lenne dolgozni, hogy ne kelljen katonáskodnia.

Hoyle elővette a noteszát a zakója zsebéből, és írni kezdett.

– Kevesebbért is vállalnának olyan munkát, amely fölmentene a sorozás alól – dünnyögte.

– Talán megkérdezhetné: kinek az oldalán álltok?

– Ez úgy hangzik, mint egy főcím.

Lev meglepődött és örült. Megy ez.

Hoyle fölnézett a noteszából.

– Felteszem, Mr. V. tud a mi beszélgetésünkről.

Lev nem számított erre a kérdésre. Elvigyorodott, hogy leplezze zavarát. Ha most nemet mond, Hoyle azonnal annyiban hagyja a dolgot.

– Igen, természetesen – hazudta. – Igazából az ő ötlete volt.

Vyalov arra kérte Gust, hogy a Jachtklubban találkozzanak. Brian Hall a szakszervezet buffalói irodájában javasolt megbeszélést. Mindenki a saját terepén akart tárgyalni, ahol magabiztosnak és erősnek érezhette magát. Így hát Gus a Statler Szálló egyik konferenciatermét bérelte ki.

Lev Peshkov támadta a sztrájkolókat, hogy ki akarnak bújni a katonáskodás alól, az Advertiser első oldalán pedig ez vírított: KINEK AZ OLDALÁN ÁLLNAK? Gus megrémült az újság láttán: az ilyen támadó hang csak elmérgesítheti a vitát. Ám Lev igyekezete visszafelé sült el. A reggeli sajtó közölte más hadiüzemek munkásainak viharos tiltakozását, akik méltatlankodva fogadták a célozgatást, hogy kivételezett helyzetük miatt nekik alacsonyabb bér járna, és felháborodtak, hogy lógósoknak titulálják őket. Gus vérszemet kapott Lev ügyetlenségétől, de tudta, hogy az ő igazi ellenfele Vyalov, és ez nyomasztotta.

Az összes újságot magával vitte a Statlerbe, és kirakta a konferenciaterem egyik asztalára. Úgy rendezte el őket, hogy a legfeltűnőbb helyen egy népszerű bulvárlap legyen, amelynek fejléce ezt kérdezte: ÉS TE BEVONULSZ, LEV?

Megkérte Brian Hallt, hogy negyedórával Vyalov előtt jöjjön. A szakszervezeti vezető pontosan érkezett. Gusnak feltűnt, hogy elegáns öltönyt és szürke filckalapot visel. Ez jó taktika. Tévedés kopottan járni, még akkor is, ha az ember a munkásokat képviseli. Hall a maga módján éppen olyan félelmetes volt, mint Vyalov.

Meglátta az újságokat, és elvigyorodott.

– Az ifjú Lev hibázott – mondta elégedetten. – Szépen belemászott a csapdába.

– Veszélyes játék a sajtót manipulálni – mondta Gus. Rögtön a lényegre tért. – Napi egy dollár emelést kérnek.
– Alig tíz centtel több, mint amennyit az emberek azelőtt kaptak, hogy Vyalov megvette az üzemet, és...
– Ezzel ne foglalkozzon – szakította félbe Gus, aki több merészséget mutatott, mint amennyit érzett. – Ha garantálni tudok ötven centet, akkor elfogadja?
Hall kétkedve sandított rá.
– Beszélnem kell az embereimmel...
– Nem – felelte Gus. – Most kell döntenie. – Imádkozott, hogy ne látsszék rajta az idegessége.
Hall köntörfalazott.
– Vyalov beleegyezett?
– Vyalov az én gondom. Ötven cent, vagy elfogadja, vagy végeztünk. Vigyázott, nehogy megtörölje a homlokát.
Hall hosszan, fürkészve nézte. A brutális külső fondorlatos elmét rejtett. Végül annyit mondott:
– Elfogadjuk – pillanatnyilag.
– Köszönöm. – Gusnak sikerült visszatartania egy hosszú, megkönnyebbült sóhajt. – Kér kávét?
– Persze.
Gus elfordult. Örült, hogy takarásban lehet az arca. Csengetett a pincérnek.
Belépett Josef Vyalov és Lev Peshkov. Gus nem kezelt velük.
– Üljenek le – mondta kurtán.
Vyalov szeme a kisasztalra tett újságokra villant, és átsuhant az arcán a düh. Gus sejtette, hogy Lev már megkaphatta a magáét a főcímek miatt.
Igyekezett nem nézni Levre. Tehát ez az a sofőr, aki elcsábította az ő menyasszonyát, de ez nem zavarhatja meg az ítélőképességét. Szívesen behúzott volna neki egyet. Mindazonáltal ha ez a találkozó a terv szerint zajlik le, az eredmény megalázóbb lesz Lev számára, mint egy ökölcsapás, s ez még nagyobb elégtételt jelentett Gusnak.
Bejött a pincér.
– Legyen szíves, hozzon kávét és sonkás szendvicset a vendégeimnek. Szándékosan nem kérdezte meg őket, mit szeretnének. Megfigyelte, hogyan bánik Woodrow Wilson azokkal az emberekkel, akiket meg akar félemlíteni.
Leült, kinyitott egy dossziét. Üres papírlap volt benne. Úgy tett, mintha olvasna.
Lev leült, és megkérdezte:
– Szóval, Gus, az elnök magát küldte ide, hogy tárgyaljon velünk?
Gus most megengedte magának, hogy ránézzen. Egy hosszú percig fixírozta némán. Hát igen, gondolta, jóképű, ugyanakkor megbízhatatlan és gyenge. Amikor Lev feszengeni kezdett, végre megszólalt.
– Magának teljesen elment az esze?
Lev annyira megdöbbent, hogy szó szerint hátralökte a székét az asztaltól, mintha ütéstől tartana.
– Mi az ördög...?
Gus érdesen válaszolt:
– Amerika háborúban áll. Az elnök nem fog tárgyalni magával. – Brian Hallra nézett. – Se magával – tette hozzá, noha alig tíz perce egyezett meg a szakszervezeti vezetővel. Végül Vyalovra nézett. – És magával sem – fejezte be.
Vyalov állta a nézését. A vejétől eltérően őt nem lehetett megfélemlíteni. Ám eltűnt az arcáról az a derűs lekicsinylés, amellyel belépett. Hosszú hallgatás után megkérdezte:
– Akkor hát miért van itt?

– Azért vagyok itt, hogy közöljem, mi fog történni – mondta Gus ugyanazon a hangon. – És mihelyt végeztem, maguk elfogadják.
– Hú – mondta Lev.
– Pofa be, Lev! Folytassa, Dewar – mondta Vyalov.
– Maguk megajánlanak az embereknek napi ötven cent emelést folytatta Gus. Hallhoz fordult. – Maga pedig elfogadja az ajánlatot. Hall megőrizte a fapofát.
– Csakugyan?
– Továbbá azt akarom, hogy az emberei ma délben fölvegyék a munkát.
– És mi az ördögért tennénk azt, amit maga javasol? – kérdezte Vyalov.
– A másik lehetőség miatt.
– Vagyis?
– Az elnök ideküld egy zászlóalj katonát az öntödébe, hogy vegyék át, biztosítsák, juttassák el az összes készterméket a megrendelőkhöz, aztán pedig hadmérnökökkel együtt működtessék tovább az üzemet. A háború után az elnök esetleg visszaadja a gyárat. – Hall felé fordult. – Akkor esetleg a maga emberei is visszakapják a munkájukat. – Nem bánta volna, ha ezt előzőleg megbeszéli Woodrow Wilsonnal, de most már késő.
Lev elhűlt:
– És joga van ehhez az elnöknek?
– Hadiállapotban igen – bólintott Gus.
– Mondja maga – tamáskodott Vyalov.
– Pereljen be minket – vont vállat Gus. – Gondolja, hogy akad bíró ebben az országban, aki odaáll maguk és az országunk ellenségei mellé? – Hátradőlt, és olyan gőggel meredt rájuk, amit egyáltalán nem érzett. Vajon beválik a dolog? Hisznek neki? Vagy azt mondják, blöfföl? Kinevetik és távoznak?
Hosszú csönd következett. Hall arca kifejezéstelen volt. Vyalov töprengett. Lev úgy festett, mint aki rosszul van.
Végül Vyalov odafordult Hallhoz.
– Hajlandó elfogadni ötven centet?
– Igen – vágta rá Hall.
Vyalov most Gusra nézett.
– Akkor mi is elfogadjuk.
– Köszönöm, uraim. – Gus becsukta a dossziét, miközben igyekezett uralkodni kezének remegésén. – Tájékoztatni fogom az elnököt.

Meleg, derűs szombat volt. Lev azt mondta Olgának, hogy az öntödébe megy, aztán elhajtott Margához Lovejoyba, ahol a lány egy apró szobában lakott. Összeölelkeztek, de amikor Lev ki akarta gombolni a lány blúzát, Marga azt mondta:
– Menjünk a Humboldt Parkba!
– Én inkább lefeküdnék veled.
– Később. Vigyél ki a parkba, és én mutatok neked valami különlegeset, mihelyt visszajövünk. Olyat, amit még nem csináltunk.
Lev torka kiszáradt.
– Miért kell várnom?
– Olyan szép idő van.
– Mi van, ha meglátnak?
– Millióan lesznek ott.
– Akkor is...
– Félsz az apósodtól?
– Egy frászt – felelte Lev. – Figyelj, én vagyok az unokájának az apja. Mit tehet, lelő?
– Hadd öltözzek át.

– A kocsiban várlak. Ha figyellek vetkőzés közben, nem állok jót magamért.

Levnek új Cadillacje volt, háromüléses kupé, nem a legelegánsabb kocsi a városban, de kezdetnek megteszi. Beült a volán mögé, és rágyújtott egy cigarettára. Természetesen félt Vyalovtól. De ő egész életében kockáztatott. Végtére is, ő nem Grigorij. Amibe eddig belevágott, az mind egész jól bejött neki, gondolta, míg ült könnyű kék nyári öltönyében az autóban, amellyel egy csinos lányt akar kivinni a parkba. De szép is az élet!

Mielőtt elszívta volna a cigarettát, Marga kijött az épületből, és beszállt mellé. Merész ujjatlan ruhát viselt, a haját a legújabb divat szerinti diabolófrizurába fésülte.

Lev elindult az East Side-ra, a Humboldt Parkba. Letelepedtek egy fapadra, élvezték a napfényt, és figyelték a tóban játszadozó gyerekeket. Levnek folyton meg kellett érintenie Marga csupasz karját. Élvezte a többi férfi irigy pillantását. Marga a legcsinosabb lány a parkban, gondolta, és velem van. Mit szóltok?

– Sajnálom, ami a száddal történt – mondta. A lány alsó ajka kissé még mindig duzzadt volt attól, hogy Vyalov megütötte. Egészen szexi lett tőle.

– Nem a te hibád – felelte Marga. – Az apósod egy disznó.

– Így van.

– A Hot Spotban rögtön ajánlottak munkát. Azonnal kezdek, amint megint tudok énekelni.

– Hogy megy?

A lány megpróbálkozott néhány taktussal.

Megöl az unalom
Kínomban malmozom
Már alig várom
A milliomosom

Óvatosan megérintette az ajkát.

– Még mindig fáj – mondta.

A férfi hozzáhajolt.

– Ha megcsókolom, jobb lesz.

A lány odafordította a fejét. Lev gyöngéd csókot lehelt a szájára.

– Ennél azért lehetsz merészebb – mondta Marga.

Lev elvigyorodott.

– Jól van, ehhez mit szólsz? – Ismét megcsókolta, ez alkalommal a nyelve hegyével végigsimogatva a lány ajkának belsejét.

Marga egy perc múlva azt mondta:

– Ez is jó – és kuncogott.

– Ebben az esetben... – ez alkalommal tövig bedugta a nyelvét a lány szájába. Marga lelkesen válaszolt, mint mindig. Nyelve találkozott a férfiéval, azután Lev tarkójára tette a kezét, és megcirógatta a nyakát. Lev hallotta, amint valaki azt mondja:

– Undorító!

Csak nem látják az arra járók a merevedését?

Mosolyogva mondta Margának:

– Megbotránkoztatjuk a városiakat!

Fölnézett, hogy figyeli-e őket valaki, és pillantása a felesége, Olga tekintetébe ütközött.

Az asszony döbbenten meredt rá, a szája néma O-vá kerekedett.

Mellette ott állt az apja mellényes öltönyben, szalmakalapban. Daisy ült a karján. Lev lánya fehér főkötőt viselt, amely védte arcát a napsütéstől. Polina dadus mögöttük állt.

Olga végre megszólalt:

– Lev! Mi a... ki ez?

Lev úgy érezte, hogy még ebből a helyzetből is kimagyarázhatná magát, ha nem lenne itt Vyalov.

Fölállt.

– Olga... nem is tudom, mit mondjak.

– Egy szót se – mordult rá Vyalov.

Olga sírni kezdett.

Vyalov odaadta Daisyt a dadusnak.

– Vidd azonnal a kocsihoz az unokámat.

– Igenis, Vyalov úr.

Vyalov megragadta Olga karját, és megtolta.

– Eredj Polinával, drágám!

Olga eltakarta a szemét, hogy ne lássák a könnyeit, és követte a dadát.

– Te szarkupac! – mondta Vyalov a vejének.

Lev ökölbe szorította a kezét. Ha Vyalov megüti, visszaüt. Vyalovnak olyan alkata volt, mint egy bikának, viszont húsz évvel idősebb nála. Lev magasabb, és Petrográd nyomornegyedeiben tanult verekedni. Nem fut el egy kis bunyó elől.

Vyalov olvasott a gondolataiban.

– Nem verekszem meg veled. Ez már túl van azon.

Lev a legszívesebben megkérdezte volna: „Akkor mit csinálsz?”, de inkább összeszorította a száját.

Vyalov Margára nézett.

– Jobban meg kellett volna vernem téged – mondta.

Marga fölkapta a táskáját, kinyitotta, beledugta a kezét, és nem is vette ki.

– Ha egyetlen ujjnyival közelebb jössz hozzám, isten engem úgy segéljen, hasba lőlek, te disznópofájú orosz paraszt – sziszegte.

Lev akaratlanul is csodálta a bátorságát. Kevés férfi eléggé tökös ahhoz, hogy megfenyegesse Josef Vyalovot.

Vyalov arca elsötétedett haragjában, de elfordult a lánytól, és Levhez szólt:

– Tudod, hogy mit fogsz tenni?

Mi az ördög következik most?

Lev semmit sem szólt.

Vyalov folytatta:

– Bevonulsz a kurva hadseregbe!

Lev megdermedt.

– Ezt nem mondhatja komolyan.

– Mikor hallottad te utoljára, hogy valamit nem úgy gondolok, ahogy mondom?

– Nem vonulok be! Hogyan kényszeríthetne rá?

– Vagy bevonulsz önként, vagy behívnak.

– Ezt nem teheti! – robbant ki Marga.

– De igen – felelte kétségbeesetten Lev. – Bármit megtehet ebben a városban.

– Tudod mit? – kérdezte Vyalov. – Lehetsz a vejem, de kérem Istent, hogy öljenek meg.

Június végének egyik délutánján Chuck és Doris Dixon kerti partit adott. Gus a szüleivel ment el. Minden férfi öltönyt viselt, a nők viszont nyári toalettben, bizarr kalapban ékeskedtek, így a vendégsereg tarka színekben ragyogott. Szendvics, sör, limonádé és sütemény várta őket. Egy bohóc cukorkát osztogatott, egy rövidnadrágos tanító a gyerekeknek szervezett vetélkedőket: zsákban futást, lepényevés t, kidobóst.

Doris ismét a háborúról akart beszélni Gusszal.

– Azt pletykálják, hogy lázadás tört ki a francia hadseregben – mondta.

Gus tudta, hogy az igazság rosszabb, mint a pletykák: ötvennégy francia hadosztályban

robbantak ki zendülések, és húszezer ember szökött meg.

– Feltételezem, ezért változtatták meg a taktikájukat, és mentek át támadásból védelembe – mondta egykedvűen.

– A francia tisztek nyilván rosszul bánnak az embereikkel. – Doris élvezte, ha rossz híreket hallott a háborúról, mert ez alátámasztotta háborúellenességét. – A Nivelle-hadművelet katasztrófába fulladt.

– Az amerikai csapatok érkezése majd föllelkesíti őket. Az első amerikaiakat már behajózták Franciaország felé.

– De mostanáig csak jelképes erőt küldtünk. Remélem, ez azt jelenti, hogy csak kis szerepet játszunk a harcokban.

– Nem ezt jelenti. Legalább egymillió embert kell behívnunk, kiképeznünk és fölfegyvereznünk. Ez nem megy máról holnapra. De jövőre százezrével küldjük át őket.

Doris átnézett Gus válla fölött, és azt mondta:

– Jó ég, itt jön az egyik újoncunk!

Gus odafordult, és megpillantotta a Vyalov családot: Josefet és Lenát Olgával, Levvel és egy kislánnyal. Lev egyenruhát viselt. Szédületesen festett, ám csinos arca mogorva volt.

Gus zavarba jött, de az apja, aki mint szenátor a közéleti maszkját viselte, szívélyesen kezet rázott Joseffel, és mondott neki valamit, amivel megnevettette. Anya is előzékenyen szólt Lenához, és gügyögött a babának. Gus megértette, hogy a szülei számítottak erre a találkozásra, és úgy tesznek, mintha elfelejtették volna, hogy Olga valaha az ő jegyese volt.

Elkapta Olga pillantását, és udvariasan bólintott. Az asszony elvörösödött.

Lev ripők volt, mint rendesen.

– No hát, Gus, elégedett az elnök, amiért ilyen szépen véget vetett a sztrájknak?

Mások is hallották a kérdést, és elcsöndesedve várták a választ.

– Elégedett magukkal, amiért ésszerűen viselkedtek – mondta Gus tapintatosan. – Látom, bevonult.

– Önkéntesként – válaszolta Lev. – Tiszti kiképzésen veszek részt.

– Milyennek találja?

Gusban hirtelen tudatosodott, hogy Peshkovot és őt gyűrűként fogja körül a hallgatóság: a Vyalovok, a Dewarok, a Dixonok. Az eljegyzés felbontása óta a két férfi még nem találkozott nyilvánosan. Mindenki kíváncsi volt.

– Kezdem megszokni a sereget – válaszolta Lev. – Hát maga?

– Mi van velem?

– Jelentkezik önként? Végtére is maga és az elnöke vitt bele minket ebbe a háborúba.

Gus semmit sem szólt, de szégyenkezett. Levnek igaza van.

– Persze kivárhat, és majd elválik, behívják-e – forgatta meg a kést a sebben Peshkov. – Ki tudja, talán szerencsés lesz. Mindenesetre ha visszamegy Washingtonba, az elnök alighanem fel tudja mentetni. – Fölnevetett.

– Nem – rázta meg a fejét Gus. – Már gondolkodtam ezen. Igaza van. A kormányhoz tartozom, amely bevezette a sorozást. Aligha kerülhetem el a katonáskodást.

Látta, hogy az apja biccent, mintha ezt is előre látta volna; az anyja azonban azt mondta:

– De Gus, te az elnök munkatársa vagy! Hol támogathatnád hatásosabban a háborús erőfeszítéseket?

– Azt hiszem, ez gyávaságnak tűnne – mondta Lev.

– Pontosan – bólintott Gus. – Ezért nem is megyek vissza Washingtonba. Életemnek ez a szakasza lezárult.

Hallotta, hogy az anyja felkiált.

– Ne, Gus!

– Már beszéltem a buffalói hadosztály tábornokával, Clarence-szel – mondta ő. – Belépek a nemzeti hadseregbe.

Az anyja elsírta magát.

Huszonhatodik fejezet
1917. június közepe

Ethel addig sose törődött a nők jogaival, amíg ott nem állt Ty Gwyn könyvtárában leányfejjel és terhesen, miközben Solman, a nyálkás ügyvéd ismertette vele, milyen élet vár rá. A legszebb évei rámennek a küzdelemre, hogy etesse és gondozza Fitz gyerekét, míg az apát semmi sem kötelezi, hogy segítsen nekik. Ez annyira igazságtalan volt, hogy boldogan megölte volna Solmant.

Még jobban felbőszült, amikor állást keresett Londonban. Kizárólag olyat kaphatott volna, amely nem kellett senki férfinak, de azért is csak fele annyi bért ajánlottak neki, amennyi egy férfinak járt, vagy még annyit sem.

Ám dühös feminizmusa azokban az években keményedett betonná, amikor együtt élt a londoni East Enden a szívós, kitartóan robotoló, koldusszegény asszonyokkal. A férfiak gyakran előadják a tündérmesét, amelyben van családi munkamegosztás, a férfi pénzt keres, az asszony ellátja az otthont és a gyermekeket. A valóság más. Ethel legtöbb nőismerőse napi tizenkét órát dolgozott, azután pedig még ellátta az otthonát és a gyermekeit. Alultáplált, agyonhajszolt asszonyok voltak, odúkban laktak, rongyokban jártak, mégis képesek voltak énekelni, kacagni és szeretni a gyerekeiket. Ethel szerint egy ilyen nőnek több joga van szavazni, mint tíz férfinak.

Olyan régen érvelt mellette, hogy elég furán érezte magát, amikor 1917 nyarának közepén valóságos lehetőséggé vált a nők választójoga. Kiskorában megkérdezte: „Milyen lesz a mennyország?” – és sosem kapott kielégítő választ.

A parlament június közepén bocsátotta vitára a kérdést.

– Ez két kompromisszum eredménye – mondta izgatottan Bernienek, amikor elolvasta a jelentést a The Timesban. – A Házelnöki Bizottság, amelyet Asquith hozott létre, hogy kicselezze a kérdést, mindenképpen el akarja kerülni a heves vitát.

Bernie éppen reggeliztette Lloydot, édes teába mártogatott pirítóst dugdosott a kisfiú szájába.

– Azt hiszem, a kormány fél attól, hogy a nők ismét a kerítéshez láncolják magukat.

Ethel bólintott.

– És a politikusok idegesek, mert még azt mondanák róluk, hogy nem az a legfontosabb nekik, hogy megnyerjék a háborút. Így hát a bizottság azt javasolta, hogy csak azoknak a harmincadik évüket betöltött nőknek adják meg a szavazati jogot, akik háztulajdonosok vagy háztulajdonos férjük van. Ez azt jelenti, hogy túl fiatal vagyok.

– Ez volt az első kompromisszum – mondta Bernie. – És mi a második?

– Maud szerint a tanácsban meghasonlás támadt. – A háborús tanács négy főből és a miniszterelnökből, Lloyd George-ból állt. – Curzon nyilvánvalóan ellenünk van. – Curzon gróf, a Felsőház vezetője önérzetes nőgyűlölő volt. Ő elnökölt abban a ligában, amely ellenezte a nők szavazati jogát. – Milner is. Henderson viszont támogat minket. – Arthur Henderson volt a Munkáspárt vezetője. Az ő képviselőik támogatták a nőket, még ha a párt férfitagjainak egy része nem értett is egyet velük. – Bonar Law velünk van, noha ő elég lagymatag.

– Kettő mellette, kettő ellene, és Lloyd George, mint mindig, most is azt akarja, hogy mindenki örüljön.

– A kompromisszum a szabad szavazás lesz. Vagyis a kormány nem utasítja támogatóit, hogy így vagy úgy szavazzanak.

– Így akármi történik, az nem a kormány hibája lesz.

– Soha senki nem mondta, hogy Lloyd George becsületes.

– Mégis adott nektek egy esélyt.
– Csak egy esélyt. Itt kampányolni kell.
– Azt hiszem, tapasztalni fogod, hogy megváltozott az emberek véleménye – mondta Bernie derűlátóan. – A kormány rettenetesen igyekszik bevonni a nőket az ipari termelésbe, hogy pótolja a Franciaországba küldött férfiakat, ezért egyfolytában propagálja, milyen kiválók a női buszvezetők és a lőszergyári munkásnők. Ezek után nehezebb lesz azt állítani, hogy az asszonyok alsóbbrendűek.
– Remélem, igazad van – mondta Ethel hévvel.
Négy hónapos házasok voltak, és Ethel nem bánta meg, hogy hozzáment Bernie-hez. Férje okos, érdekes és jó ember volt. Ugyanazokban a célokban hittek, és közösen dolgoztak a megvalósításukért. Valószínűleg Bernie lesz a Munkáspárt aldgate-i jelöltje a következő választásokon, de mint sok minden mással, ezzel is be kell várni a háború végét. Bernie jó parlamenti képviselő lenne, mert szorgalmas és értelmes. Azt azonban nem tudta Ethel, hogy a Munkáspárt győzhet-e Aldgate-ben. A jelenlegi képviselő liberális volt, de sok minden megváltozott a legutolsó, 1910-es választás óta. Még ha a nők választójogára vonatkozó törvénycikkely nem megy is át, a Házelnöki Bizottság másik javaslata sokkal több munkásembernek ad szavazati jogot.
Bernie jó ember, a szégyenkező Ethel azonban olykor azon kapta magát, hogy vágyódva gondol Fitzre, aki nem okos, nem is érdekes, nem is kedves, és a világnézete épp ellentétes az övével. Ha ilyesmiket gondolt, úgy érezte, nem jobb azoknál a férfiaknál, akik a kánkánt táncoló lányokra ácsingóznak. Az ilyen férfiakat lázba hozza a harisnya, az alsószoknya, a fodros bugyogó; őt Fitz puha keze, úrias kiejtése és a tiszta, kissé parfümös szaga igézte meg.
De ő most már Eth Leckwith. Mindenki úgy beszél Ethről és Berniéről, ahogy azt szokták mondani: ló és szekér vagy zsír és kenyér.
Felhúzta Lloyd cipőjét, és elvitte a bölcsödébe, majd bement a Katonafeleség szerkesztőségébe. Szép idő volt, és ő eltelt reménységgel. Meg tudjuk változtatni a világot, gondolta. Nem könnyű, de lehetséges. Maud újságja támogatókat szerez a törvénynek a munkásnők között, és gondoskodik róla, hogy minden ember árgus szemmel figyelje a képviselőket a szavazásnál.
Maud már bent volt a vacak szerkesztőségben, korán érkezett, semmi kétség, hallotta a híreket. Egy koszos, ócska asztalnál ült, orgonaszínű nyári ruhát viselt könnyű sapkával, amelybe feltűnően hosszú tollat tűzött. A legtöbb ruhája még a háború előtt készült, de azért mindig sikerült elegánsan öltöznie. Túlságosan előkelő volt ehhez a helyhez, mint egy versenyló egy tanyaudvaron.
– Különkiadást kell készítenünk – mondta, miközben egy noteszba jegyzetelt. – Most írom a címlapot.
Ethelt elöntötte az izgalom. Ezt szerette igazán: a cselekvést. Leült az asztal másik oldalára, és azt mondta:
– Gondoskodom arról, hogy a többi oldal is kész legyen. Mi lenne, ha egy hasábot szentelnénk annak, hogyan segíthetnek az olvasók?
– Igen. Jöjjenek el a gyűlésünkre, lobbizzanak a képviselőjüknél, írjanak levelet az újságoknak, ilyesmi.
– Felvázolok valamit. – Ethel elővett egy ceruzát és egy noteszt.
– Mozgósítanunk kell a nőket a törvény ellen – mondta Maud. Ethel megdermedt, kezében a ceruzával.
– Micsoda? – kérdezte. – Ellen?
– Természetesen. A kormány úgy fog tenni, mintha szavazati jogot adna a nőknek, de a legtöbbünket továbbra is kizárja a szavazásból.
Ethel átnézett az asztal másik oldalára, és elolvasta, milyen címet adott Maud a vezércikknek: SZAVAZZ A TRÜKK ELLEN!

– Egy pillanat! – Nem látta, hol itt a trükk. – Lehet, hogy ez nem teljesen az, amit akartunk, de a semminél jobb.

Maud dühösen nézett rá.

– Rosszabb a semminél. Ez a törvény csak úgy tesz, mintha a nők egyenlők lennének a férfiakkal.

Maud túlságosan elméleti ember. Természetesen helytelen, hogy a fiatalabb nőket hátrányosan megkülönböztetik. De pillanatnyilag nem ez a fontos. Most a gyakorlati politika van napirenden.

– Nézd, a reformot néha lépésről lépésre kell megvalósítani – mondta. – A választójogot a férfiakra is csak fokozatosan terjesztették ki. Még most is csak körülbelül felük szavazhat...

Maud parancsoló hangon szakította félbe.

– Gondoltál már arra, kiket mellőznek?

Ez a hibája Maudnak, hogy időnként nagyon fensőbbségesnek mutatkozik. Ethel nem akart megsértődni. Szelíden annyit mondott:

– Nos, én is közéjük tartozom.

Maud hangja nem lett szelídebb.

– A lőszergyári munkásnők zöme – akik a háborús erőfeszítések szempontjából a legfontosabbak – túl fiatal ahhoz, hogy szavazhasson. Ugyanez a helyzet az ápolónőkkel, akik az életüket kockáztatva ápolják a sebesült katonákat Franciaországban. Szörnyű sorsuk ellenére sem szavazhatnak a hadiözvegyek, ha történetesen bútorozott bérlakásban élnek. Nem látod, hogy a törvény kisebbséggé akarja silányítani a nőket?

– Ezért a törvény ellen akarsz kampányolni?

– Természetesen!

– Ez őrültség! – Ethelt megdöbbentette és feldúlta, hogy olyasvalakivel nem ért egyet, aki hosszú ideje a barátnője és munkatársa. – Sajnálom, de nem értem, hogyan kérhetnénk fel a képviselőket, hogy szavazzanak le olyasmit, amit évtizedeken át követeltünk!

– Nem ezt tesszük! – Maud egyre dühösebb lett. – Az egyenlőségért küzdöttünk, és ez nem az. Ha bedőlünk ennek a fortélynak, akkor egy újabb emberöltőre kiszorítanak a pályáról!

– Nem arról van szó, hogy bedőlünk egy fortélynak – válaszolta Ethel csípősen. – Belőlem nem csinálnak bolondot. Értem, mit akarsz mondani, nem olyan bonyolult. De ebben tévedsz.

– Csakugyan? – kérdezte kimérten Maud, és Ethel hirtelen meglátta, mennyire hasonlít Fitzhez: fivér és nővér egyforma csökönyösséggel ragaszkodik az álláspontjához.

– Gondolj bele, micsoda propagandalehetőség lesz ez a másik oldalnak – érvelt Ethel. – „Mindig tudtuk, hogy a nők azt se tudják, mit akarnak”, mondják majd. „Ezért nem szavazhatnak.” Ismét gúnyt űznek belőlünk.

– A mi propagandánknak jobbnak kell lennie az övékénél – vetette oda Maud foghegyről. – Csak világosan el kell magyaráznunk mindenkinek, mi a helyzet.

Ethel a fejét rázta.

– Tévedsz. Ezek a dolgok érzelmi alapon működnek. Éveken át kampányoltunk a törvény ellen, amely megakadályozta, hogy a nők szavazhassanak. Ez az akadály. Ha egyszer ledöntik, az emberek már csupán technikai kérdésnek tekintik a további engedményeket. Viszonylag könnyebb lesz lejjebb vinni a korhatárt, és enyhíteni más megszorításokat. Ezt meg kell értened.

– Nem, nem értem – válaszolta Maud jegesen. Nem szerette, ha megmondják neki, hogy mit kell megértenie. – Ez a törvény visszalépés. Aki támogatja, az áruló.

Ethel nagyot nézett. Ez fájt.

– Ezt nem gondolhatod komolyan – mondta.

– Kérlek, ne írd elő nekem, hogy mit tehetek és mit nem.

– Két éve dolgozunk együtt – mondta Ethel. Könnyek szöktek a szemébe. – Tényleg azt hiszed, hogy amiért nem értek egyet veled, elárulom a nők választójogának ügyét?

Maud engesztelhetetlen volt.

– Természetesen.

– Jól van – mondta Ethel, és mivel nem tudta, mi mást tehetne, kiment az ajtón.

Fitz hat Új öltönyt rendelt a szabójánál. A régiek úgy lötyögtek vékony alakján, hogy öregnek látszott bennük. Új estélyi ruhába öltözött: fekete frakkba, fehér mellénybe. Keménygallért, fehér csokornyakkendőt vett hozzá. Belenézett öltözőszobája állótükrébe, és azt gondolta: így már jobb.

Lement a szalonba. Házon belül bot nélkül is tudott járni. Maud töltött neki egy pohár madeirát.

– Hogy érzed magad? – kérdezte Herm néni.

– Az orvosok azt mondják, hogy javulok, de lassan. – Ugyanebben az évben, valamivel korábban visszatért a lövészárokba, de a hideg és a nedvesség túl soknak bizonyult, úgyhogy visszakerült a hírszerzéshez.

– Tudom, hogy szívesebben lennél odaát, mégsem sajnáljuk, hogy lekésted a tavaszi harcokat – mondta Maud.

Fitz bólintott. A Nivelle-offenzíva hiba volt, Nivelle francia tábornokot menesztették. A francia katonák lázongtak: megvédték a lövészárkaikat, de nem voltak hajlandók teljesíteni a támadási parancsot. Ez az év mostanáig meglehetősen rosszul alakult az antant számára.

Abban azonban tévedett Maud, hogy Fitz szeretett volna a fronton lenni. Az a munka, amelyet a 40-es szobában végzett, talán még fontosabb volt, mint a franciaországi harcok. Sokan féltek, hogy a német tengeralattjárók elvágják Nagy-Britannia utánpótlási vonalait. A 40-es szobában dolgozó emberek azonban képesek voltak kitalálni, merre járnak a német tengeralattjárók, és előre figyelmeztethették a hajókat. Ez az információ, amelyet azzal egészítettek ki, hogy torpedónaszádokat rendeltek kíséretnek a konvojok mellé, jelentősen csökkentette a tengeralattjárók hatékonyságát. Ez diadal volt, még ha kevesen is tudtak róla.

A veszélyt most Oroszország jelentette. A cárt megfosztották a trónjától, bármi megtörténhet. Mostanáig a mérsékeltek kezében volt a kormányrúd, de ez meddig maradhat így? Nemcsak Bea családja és Bubi öröksége forog veszélyben. Ha Oroszországban a szélsőségesek ragadják meg a hatalmat, akkor békét köthetnek, és sok százezer német katonát vezényelhetnek át Franciaországba.

– Legalább Oroszországot nem veszítettük el – mondta Fitz.

– Mostanáig – felelte Maud. – A németek abban reménykednek, hogy a bolsevikok győznek. Mindenki tudja.

Bejött Bea hercegnő, mélyen kivágott ezüstszín selyemruhában, briliáns ékszerekkel. Fitz és Bea estélyre, majd bálba készült: Londonban most volt a báli szezon. Bea meghallotta sógornője megjegyzését, és azt mondta:

– Ne becsüld alá az orosz uralkodói családot! Lehet még ellenforradalom. Végtére is mit nyert az orosz nép? A munkások még mindig éheznek, a katonák még mindig meghalnak, és a németek még mindig támadnak.

Grout behozott egy üveg pezsgőt. Hangtalanul felbontotta, és töltött egy pohárral Beának, aki szokása szerint egyetlen kortyot ivott, aztán letette a poharat.

Lvov herceg bejelentette, hogy a nők is szavazhatnak az Alkotmányozó Nemzetgyűlés képviselőire – jegyezte meg Maud.

– Már ha egyáltalán sor kerül rá – mondta Fitz. – Az Ideiglenes Kormány rengeteg bejelentést tesz, de ki fog hallgatni rájuk? Tudomásom szerint minden faluban megszervezték a szovjeteket, és önállóan intézik a saját ügyeiket.

– Most mondd! – háborgott Bea. – Azok a babonás, tanulatlan parasztok úgy tesznek,

mintha kormányoznának!

– Ez nagyon veszedelmes – válaszolta Fitz dühösen. – Az embereknek fogalmuk sincs róla, milyen könnyű belesüllyedni az anarchiába és a barbárságba. – Ez a téma felbőszítette.

– Milyen ironikus lenne, ha Oroszország megelőzné demokráciában Nagy-Britanniát – jegyezte meg Maud.

– A parlament éppen most vitatja meg a nők választójogát – felelte Fitz.

– Csak azoknak a harmincon felüli nőknek adják meg, akiknek van saját házuk, vagy háztulajdonos a férjük.

– Akkor is elégedett lehetsz a haladással. Az egyik újságban olvastam egy cikket Ethel elvtársnőd tollából. – Igencsak meghökkent, amikor klubjának szalonjában belenézett a New Statesmanbe, és rájött, hogy egykori házvezetőnőjük szavait olvassa. Az a kínos gondolat is felötlött benne, hogy ő nem lenne képes ilyen jó érvekkel alátámasztott, szabatos cikket írni. – Véleménye szerint a nőknek el kellene fogadniuk ezt a törvényt azon az alapon, hogy a kevés több, mint a semmi.

– Attól tartok, nem értek egyet ezzel – válaszolta Maud fagyosan. – Nem várok harmincéves koromig, hogy befogadjanak az emberi fajba.

– Összevesztetek?

– Megegyeztünk, hogy ki-ki a maga útján megy tovább.

Fitz látta a húgán, hogy dühös. Lady Hermiához fordult, hogy enyhítse a feszültséget.

– Néni, ha a brit parlament szavazati jogot ad a nőknek, te kire voksolsz?

– Nem vagyok biztos benne, hogy egyáltalán elmegyek szavazni – felelte Herm néni. – Nem közönséges az egy kicsit?

Maud bosszúsnak tűnt, de Fitz elvigyorodott.

– Ha a jó családokból származó hölgyek így gondolkodnak, akkor csakis a munkásosztály szavaz, és berendezkednek a szocialisták – mondta.

– Jaj nekem! – válaszolta Herm néni. – Végül is talán jobb lesz, ha szavazok.

– És kit támogatsz? Lloyd George-ot?

– Egy walesi prókátort? Őt biztosan nem.

– Akkor talán Bonar Law-t, a konzervatív vezért.

– Gondolom.

– De hát ő meg kanadai!

– Egek!

– Ez a baj egy birodalommal. A világ összes hulladéka azt hiszi, hogy beletartozik.

A dada behozta Bubit, aki már két és fél éves volt. A pufók kisfiú az anyja sűrű, szőke haját örökölte. Odafutott Beához, aki az ölébe vette.

– Kását ettem, és dadus megszórta cukorral – mondta nevetgélve. Ez volt a nap szenzációja a gyerekszobában.

Bea a fiának tartogatja a legszebb arcát, gondolta Fitz. Ilyenkor ellágyult, gyöngéd lett: cirógatta, csókolgatta a gyereket. A kisfiú egy perc múlva lemászott az anyja öléből, és odatotyogott Fitzhez.

– Hogy van az én kis katonám? – kérdezte Fitz. – Ha megnősz, lelövöd a németeket?

– Bum-bum – közölte Bubi.

Fitz látta, hogy folyik az orra.

– Jones, megfázott a gyerek? – kérdezte élesen.

A dada megriadt. Fiatal aberoweni lány volt, de szakszerű képzést kapott.

– Az lehetetlen, mylord, hiszen június van!

– Van olyan is, hogy nyári nátha.

– Egész nap remekül érezte magát. Ez csak egy kis orrfolyás.

– Biztosan így van. – Fitz elővett egy batiszt zsebkendőt a frakkja belső zsebéből, és megtörölte Bubi orrát. – Közönséges gyerekekkel játszott?

– Soha, uram.
– Mi a helyzet a parkban?
– Azon a részen, ahova mi járunk, csakis jó családokból származó gyerekek vannak. Erre nagyon ügyelek.
– Remélem is. Ez a fiú a Fitzherbert név örököse, és orosz herceg is lehet belőle.
Fitz letette Bubit, aki visszafutott a dadushoz.
Ismét felbukkant Grout, aki ezüsttálcán hozott egy borítékot.
– Távirat, mylord – mondta. – A hercegnőnek címezték.
Fitz intett, jelezve, hogy Grout odaadhatja a sürgönyt Beának. Az asszony aggodalmasan ráncolta a szemöldökét – háborús időkben mindenki ideges lesz a táviratoktól –, és feltépte a borítékot. Átfutotta az üzenetet, és kétségbeesetten följajdult.
Fitz felugrott.
– Mi az?
– A bátyám!
– Él?
– Igen, de megsebesült! – Sírni kezdett. – Levágták a karját, de már gyógyulóban van. Ó, szegény Andrej!
Fitz átvette a sürgönyt, és elolvasta. A fentieken kívül egyetlen dolgot tudott meg belőle, hogy Andrej herceget hazavitték bulovniri birtokára, a Moszkvától délkeletre elterülő tambovi kormányzóságba. Remélhetőleg valóban felgyógyul. Sok ember halt már bele, ha elfertőződött a sebe, és a csonkolás nem mindig állította meg az üszkösödést.
– Drágám, borzasztóan sajnálom – mondta Fitz. Maud és Herm néni közrefogta, vigasztalni próbálta Beát. – A távirat szerint levél jön, de csak az isten tudja, mikor ér ide.
– Tudnom kell, hogy van – zokogta Bea.
— Megkérem a brit nagykövetet, hogy óvatosan érdeklődjön utána mondta Fitz. Egy grófnak még ebben a demokratikus korban is vannak kiváltságai.
– Menjünk föl a szobádba, Bea – javasolta Maud.
Bea bólintott, és fölállt.
– Jobb, ha elindulok Lord Silverman vacsorájára. Ott lesz Bonar Law is – mondta Fitz. Egy napon miniszter akart lenni egy konzervatív kormányban, és örült minden alkalomnak, ha beszélhetett egy pártvezérrel. – De a bált kihagyom, egyenesen hazajövök.
Bea bólintott és hagyta, hogy fölvezessék az emeletre.
Grout belépett és jelentette:
– Mylord, az autó előállt.
A Belgrave Square-ig tartó rövid úton Fitz a híreken morfondírozott. Andrej herceg sosem vezette jól a családi birtokot. A rokkantságát valószínűleg ürügyül használja majd, hogy még kevesebbel foglalkozzon az üzlettel, és a birtok még jobban lezüllik. Fitz azonban semmit sem tehetett ellene a több mint ezer kilométerre fekvő Londonból. Tehetetlen harag és aggodalom kínozta. Az anarchia mindig ott ólálkodik a sarkon túl, és az Andrejhez hasonló arisztokraták nemtörődömsége esélyt ad a forradalmároknak.
Amikor megérkezett a Silverman-palotába, Bonar Law már ott volt – akárcsak Perceval Jones, a parlament aberoweni képviselője, a Celtic Minerals elnöke. Jones felfuvalkodott fráter volt világéletében, de ma este majd szétrobbanta büszkeségtől, hogy ilyen illusztris társaságba került. Zsebre tett kézzel diskurált Lord Silvermannel. Vastag derekán feszült a súlyos arany óralánc.
Tulajdonképpen Fitznek nem kellett volna meglepődnie. Ez politikai vacsora, Jones pedig feltörőben van a konzervatív pártban: kétségtelenül ő is abban reménykedik, hogy egy napon miniszter lesz, ha és amikor Bonar Law-nak hívják majd a miniszterelnököt. Ettől függetlenül kissé olyan volt a helyzet, mint a tulajdon fölovászunkkal találkozni egy vadászbálon, és Fitznek az a nyomasztó sejtelme támadt, hogy Londont is elfoglalhatja a bolsevizmus, de nem

forradalom formájában, hanem lopakodva.

Az asztalnál Jones azzal a kijelentéssel botránkoztatta meg, hogy ő pártolja a nők szavazati jogát.

– Az ég szerelmére, miért? – kérdezte Fitz.

– Közvélemény-kutatást folytattunk a választókerületi elnökök és képviselők körében – felelte Jones, és Fitz látta, hogy Bonar Law bólogat. – Kettő az egyhez arányban egyetértenek a javaslattal.

– A konzervatívok? – kérdezte hitetlenkedve Fitz.

– Igen, mylord.

– De miért?

– A törvény csak a harmincon felüli, házzal vagy háztulajdonos férjjel rendelkező asszonyokra vonatkozik. A legtöbb gyári munkásnő eleve kiesik, mert rendszerint fiatal. Az összes borzalmas entellektüel pedig egyedülálló nő, aki a mások házában lakik.

Fitz elhűlt. Mindig úgy tartotta, hogy ez elvi kérdés. De az elvek mit sem számítanak a Jones-féle, uborkafára kapaszkodott üzletembereknek. Fitz sosem gondolt arra, hogy ez befolyásolhatja a választások eredményét.

– Még mindig nem értem...

– A legtöbb új választó középkorú és középosztálybeli családanya lesz. – Jones ordenáré mozdulattal megütögette az orrát. – Lord Fitzherbert, ők az ország népességének legkonzervatívabb csoportja. Ez a törvény hatmillió új szavazatot jelent a pártunknak.

– Egyszóval támogatja a nők választójogát?

– Muszáj! Szükségünk van ezekre a konzervatív nőkre. A következő választásokon hárommillió új munkásszavazóra számíthatunk, sokan a hadseregből jönnek, és a legtöbben nem ránk fognak voksolni. De ezek az új női szavazók felülmúlják őket létszámban.

– De uram, és az elv? – tiltakozott Fitz, noha érezte, hogy ezt a csatát elvesztette.

– Elv? – kérdezte Jones. – Ez gyakorlati politika. – Olyan leereszkedően mosolygott, ami felbőszítette Fitzet. – De hát, ha fogalmazhatok így, lordságod mindig is idealista volt.

– Mindnyájan azok vagyunk – szólt közbe Lord Silverman, aki jó házigazdaként igyekezett elsimítani a konfliktust. – Ezért politizálunk. Azok, akiknek nincsenek eszményeik, nem fárasztják magukat közügyekkel. Nekünk azonban szembe kell néznünk a választások és a közvélemény realitásával.

Fitz nem akarta, hogy gyakorlati érzék nélküli álmodozónak bélyegezzék, ezért sietve válaszolt:

– Természetesen ezt kell tennünk. Ennek ellenére a nő körül forog a családi élet, márpedig azt hittem, hogy ez drága a konzervatívoknak.

– A kérdés még nem zárult le – szólalt meg Bonar Law. – A képviselők szabadon szavaznak. Követhetik lelkiismeretük szavát.

Fitz megadóan bólintott. Silverman a lázongó francia hadseregről kezdett beszélni.

A vacsora hátralévő részében Fitz meg sem szólalt. Semmi jót nem ígér, hogy ezt a törvényt egyformán támogatja Ethel Leckwith és Perceval Jones. Fennáll az a veszélyes lehetőség, hogy átmegy a szavazáson. Úgy gondolta, hogy a konzervatívoknak a hagyományos értékeket kellene támogatniuk, nem szabadna meginogniuk olyan rövid távú megfontolások miatt, hogy ki nyeri a választásokat; világosan látta azonban, hogy Bonar Law-nak nem ez a véleménye, ő pedig nem akart kilógni a sorból. Ennek következtében szégyellte magát, amiért nem volt teljesen őszinte, márpedig ezt az érzést gyűlölte.

Közvetlenül Bonar Law után ő is elhagyta Lord Silverman házát. Hazatért, és azonnal fölment az emeletre. Levetette a frakkját, selyem háziköntöst vett, és átment Bea szobájába.

Felesége az ágyban ült, kezében egy csésze teával. Fitz látta rajta, hogy sírt, de mostanra diszkréten bepúderezte az arcát. Virágos hálóinget és puffos ujjú, rózsaszín kötött ágykabátot viselt. Fitz megkérdezte, hogy érzi magát.

– Össze vagyok törve – mondta Bea. – Andrej az utolsó, aki megmaradt a családomból.

– Tudom. – A szüleik meghaltak, Beának nem volt más közeli rokona. – Kétségtelenül nyugtalanító, de a bátyád valószínűleg rendbe jön. Bea letette a teáscsészét és a tányérkát.

– Sokat gondolkoztam, Fitz.

Nem szokott ilyeneket mondani.

– Kérlek, fogd meg a kezem – folytatta.

Fitz a két tenyere közé fogta Bea bal kezét. Felesége olyan szép volt, hogy Fitzben a szomorú téma ellenére is fölébredt a vágy. Érezte ujjai alatt a gyémántos jegygyűrűt és az esküvői sima aranykarikát. Váratlanul kedve támadt a szájához emelni Bea kezét, hogy megharaphassa azt a húsos részt a hüvelykujj tövében.

– Vigyél el Oroszországba – szólt az asszony.

Fitz annyira megdöbbent, hogy elejtette a felesége kezét.

– Micsoda?

– Még ne utasíts el! Gondold végig – kérte Bea. – Mondhatod, hogy veszélyes. Én is tudom. Ennek ellenére most is több száz brit alattvaló tartózkodik Oroszországban: követségi diplomaták, üzletemberek, tisztek és közkatonák az ottani katonai misszióinknál, újságírók és mások.

– Na és Bubi?

– Borzasztó, hogy itt kell hagynom, de Jones dada kiválóan érti a szakmáját, Hermia imádja, és Maudra lehet számítani, hogy válságos helyzetben józan döntéseket hoz.

– Szükségünk lenne vízumra...

– Belesúghatsz valamit a megfelelő fülbe. Jóságos ég, hiszen éppen most vacsoráztál együtt legalább egy miniszterrel!

Beának igaza volt.

– A külügyminisztérium valószínűleg megkér majd, hogy írjak jelentést az útról, különösen mivel vidékre is megyek, amit a diplomatáink ritkán kockáztatnak meg.

Bea ismét megfogta a férje kezét.

– Az egyetlen élő rokonom súlyosan megsebesült, talán meg is hal. Látnom kell! Kérlek, Fitz! Könyörgök!

Igazság szerint Fitz egyáltalán nem volt annyira kelletlen, mint ahogy Bea képzelte. A lövészárkokban megváltozott a véleménye arról, hogy mi a veszélyes. Végtére is, a legtöbb ember túlélte a zárótüzet. Noha kockázatos egy oroszországi utazás, ehhez képest szinte semmiség. Mégis habozott.

– Megértem a kívánságod – mondta. – Hadd nézzek utána a dolognak. Az asszony ezt beleegyezésnek tekintette.

– Ó, köszönöm – mondta.

– Még ne köszönd. Hadd derítsem ki, mennyire megvalósítható.

– Rendben van – szólt Bea, de a férje látta rajta, hogy máris tudja az eredményt.

Fölállt.

– Át kell öltöznöm a lefekvéshez – mondta, és az ajtóhoz ment.

– Ha fölvetted a hálóruhád... kérlek, gyere vissza. Szeretném, ha magadhoz ölelnél.

Fitz elmosolyodott.

– Természetesen – mondta.

Ethel gyűlést szervezett a Westminster-palota közelébe azon a napon, amikor a parlament a nők szavazati jogáról döntött.

Most a Ruhaipari Dolgozók Országos Szakszervezetének munkatársa volt, amely boldogan alkalmazott egy ennyire közismert aktivistát. Feladata elsősorban abban állt, hogy beszervezze az East End munkásnyúzó üzemeiben robotoló asszonyokat, mert a szakszervezet hitt benne, hogy ugyanúgy kell harcolnia a tagjaiért az országos politikában, mint a

munkahelyeken.

Ethelt elszomorította, hogy véget ért a barátsága Mauddal. Bár talán mindig is volt valami erőltetett abban, hogy egy gróf húga barátkozzék az egykori házvezetőnőjükkel, ám Ethel remélte, hogy át tudják lépni az osztálykorlátokat. Maud azonban a szíve mélyén – és öntudatlanul – abban hitt, hogy ő parancsolásra, Ethel pedig engedelmeskedésre született.

Ethel remélte, hogy a parlamenti szavazás előbb ér véget, mint. a gyűlés, így bejelenthetik az eredményt. De a vita sokáig tartott, a gyűlést pedig tízkor be kellett fejezni. Ethel és Bernie beült abba a whitehalli kocsmába, ahova a Munkáspárt képviselői jártak, és várták a híreket.

Tizenegy is elmúlt, a kocsma már zárni készült, amikor besietett két képviselő. Egyikük észrevette Ethelt.

– Győztünk! – kiáltotta. – Mármint önök győztek. Az asszonyok. Ethel alig hitt a fülének.
– Átment a törvény?
– Hatalmas többséggel! 387:57 arányban!
– Győztünk! – Ethel megcsókolta Bernie-t. – Győztünk!
– Gratulálok – mondta Bernie. – Élvezd a győzelmet. Megérdemled.

Nem koccinthattak a győzelemre, mert az új háborús törvények értelmében a kocsmák későn már nem mérhettek szeszt. Ez állítólag fokozta a munkásosztály termelékenységét. Ethel és Bernie otthagyták a Whitehallt, hogy buszra szálljanak és hazatérjenek.

Miközben a buszra vártak, Ethel boldogsága határtalan volt. – Alig tudom felfogni. Ennyi év után szavazhatnak a nők!

Egy járókelő meghallotta, amit mondott. Zsakettet viselő, szálas férfi volt, aki botra támaszkodva járt.

Ethel megismerte Fitzet.

– Ebben azért ne legyen olyan biztos – mondta a gróf. – A Lordok Házában leszavazzuk.

Huszonhetedik fejezet
1917. június–szeptember

Walter von Ulrich kikapaszkodott a lövészárokból, és halálra szántan nekivágott a senki földjének.

Friss fű és vadvirágok nőttek a gránáttölcsérekben. Enyhe, nyári este volt ezen a területen, amely valaha Lengyelország volt, aztán Oroszország lett, most pedig félig elfoglalták a német csapatok. Walter rangjelzés nélküli kabátot vett a tizedesi egyenruhája fölé. Hitelesen bepiszkította az arcát és a kezét. Fehér zászló helyett fehér sapkát viselt, és a vállán egy kartondobozt vitt.

Biztatta magát, hogy semmi oka félni.

Az orosz állások csak halványan látszottak a szürkületben. Hetek óta szünetelt a lövöldözés, Walter úgy gondolta, közeledése sokkal inkább kíváncsiságot kelt, mint gyanakvást.

Ha téved, akkor meghal.

Az oroszok támadásra készültek. A német repülőgépek és a földi felderítők egyaránt azt jelentették, hogy friss csapatok fejlődnek föl a frontvonalak mentén, és teherautószám hozzák a lőszert. Ezt megerősítették a kiéhezett orosz katonák is, akik átvágtak a vonalakon, és megadták magukat, német őreiktől remélve némi élelmet.

A közeledő offenzíva bizonyítékai nagy csalódást okoztak Walternak. Abban reménykedett, hogy az új orosz kormány képtelen lesz tovább harcolni. Petrográdban Lenin és a bolsevikok harsányan agitáltak a béke mellett, tengerszám készítették az újságokat és a röplapokat –a németek pénzén.

Az orosz nép nem akart háborúzni. Amikor Pavel Miljukov, a monoklis külügyminiszter bejelentette, hogy Oroszország célja továbbra is a „döntő győzelem”, a feldühödött munkások

és katonák ismét az utcára tódultak. Kerenszkij, a pozőr fiatal hadügyminiszter, a várható új offenzíva felelőse ismét bevezette a korbácsolást a hadseregben, és helyreállította a tisztek tekintélyét. De fognak-e harcolni az orosz katonák? A németeknek ezt tudniuk kellett, és Walter azért kockáztatta az életét, hogy kiderítse.

A jelek vegyesek voltak. A front némely részén az orosz katonák kitűzték a fehér zászlót, és egyoldalúan fegyverszünetet hirdettek. Más szakaszok csendesnek, fegyelmezettnek tűntek. Walter egy ilyen szakaszt akart meglátogatni.

Végre elszabadult Berlinből. Valószínűleg Monika von der Helbard kereken megmondta a szüleinek, hogy nem lesz lakodalom. Mindenesetre Walter ismét a fronton volt, itt gyűjtötte az adatokat.

Áttette a dobozt a másik vállára. Most már látta, hogy fél tucat fej áll ki a lövészárok mellvédje fölött. Sapkát viseltek, mert az orosz katonáknak nem volt sisakjuk. Őt bámulták, de még nem szegeztek rá fegyvert.

Walter fatalistán gondolkodott a halálról. Úgy vélte, boldogan halhat meg a gyönyörűséges éjszaka után, amelyet Stockholmban töltött el Mauddal. Természetesen szívesebben maradt volna életben. Szeretett volna közös otthont és gyerekeket Maudtól. Remélte, hogy mindezt egy virágzó, demokratikus Németországban teheti. Ez azonban azt jelentette, hogy meg kell nyerniük a háborút, amihez viszont kénytelen az életét kockáztatni, így hát nem maradt választása.

Ennek ellenére görcsbe rándult a gyomra, amikor lőtávolba ért. Könnyű lenne egy katonának célba venni őt, aztán meghúzni a ravaszt. Végtére is ezért vannak itt.

Walter nem vitt magával puskát, és abban bízott, hogy ezt az oroszok is észreveszik. Hátul egy kilenc milliméteres Lügert gyömöszölt be az öve alá, de ezt a katonák nem láthatták. Csak a dobozt, amelyet cipelt. Remélhetőleg azt ártalmatlannak találják.

Örült minden lépésnek, amit élve megtehetett, de tisztában volt vele, hogy minden lépésnél nő a veszély. Most már bármelyik pillanatban bekövetkezhet, gondolta filozofikusan. Vajon hallja az ember a lövést, amely megöli? A legjobban attól félt, hogy megsebesül, és lassan elvérzik, vagy fertőzést szed össze egy mocskos tábori kórházban.

Most már láthatta az oroszok arcát: derűt, meglepetést és nyílt kíváncsiságot olvasott ki a vonásaikból. Aggodalmasan leste a félelem jeleit: ez a legnagyobb veszély. Egy rémült katona lőhet csak azért, hogy megtörjön a feszültség.

Már csak tíz méter maradt, azután kilenc, nyolc... odaért az árok pereméhez.

– Szervusztok, bajtársak – mondta oroszul. Letette a dobozt.

Nyújtotta a kezét a legközelebbi katona felé. Az automatikusan elfogadta a kinyújtott kezet, és segített Walternak leugrani az árokba, ahol körülvette egy kis csoport.

– Azért jöttem, hogy kérdezzek valamit – mondta Walter.

A legtöbb iskolázott orosz beszélt valamennyit németül, de a csapatok parasztokból álltak, akik közül csak kevesen értettek valamilyen nyelvet a sajátjukon kívül. Walternak az apja szigorú parancsára még kisfiú korában meg kellett tanulnia oroszul. Ez hozzátartozott a hadseregben és a külügyminisztériumban remélhető karrier előkészítéséhez. Sosem vette valami sok hasznát az orosznak, de úgy gondolta, elég maradt meg a fejében, hogy ezt a küldetést végrehajtsa.

– Először is igyunk egyet – mondta. Leemelte a dobozt az árok széléről, feltépte a tetejét, kivett egy üveg snapszot. Lecsavarta a kupakját, ivott egy kortyot, megtörölte a száját, az üveget pedig továbbadta a legközelebbi katonának, egy tizennyolc-tizenkilenc éves, magas tizedesnek. Az elvigyorodott, ivott, aztán ő is továbbadta a palackot.

Walter óvatosan felmérte a környezetét. Az árkot hitványul építették meg. A ferde falakat nem dúcolták fel rönkfával. Az alja hepehupás volt, hiányzott róla a lécrács, így még nyáron is sáros volt. Még csak nem is egyenesen futott – noha ez valószínűleg még jól is jött, mert nem voltak benne keresztsáncok, amelyek felfogják a találatot. Büdös volt: az emberek

nyilvánvalóan nem mindig vették maguknak a fáradságot, hogy elmenjenek a latrináig. Mi a baj ezekkel az oroszokkal? Minden, amit csinálnak, hevenyészett, szervezetlen és félig befejezetlen.

Miközben az üveg körbejárt, betoppant egy őrmester.

– Mi folyik itt, Fjodor Jegorovics? – kérdezte a magas tizedest. – Mit beszélgettek egy lökött némettel?

Fjodor fiatal volt, ám dús, kondor bajusza betakarta a fél arcát. Valamilyen okból hetykén félrecsapott tengerészsapkát viselt. A belőle áradó önbizalom a pimaszsággal volt határos.

– Igyék egyet, Gavrik őrmester!

Az őrmester is meghúzta az üveget, mint a többiek, de nem volt olyan nemtörődöm, mint az emberei. Bizalmatlanul sandított Walterra.

– Te mi a fenét keresel itt?

Walter betanulta a mondókáját.

– A német munkások, katonák és parasztok nevében jöttem, hogy megkérdezzem: miért harcolunk?

Pillanatnyi meghökkent csend után Fjodor visszakérdezett:

– Ti miért harcoltok ellenünk?

Walternál készen állt a válasz.

– Nincs választásunk. Az országunkban még mindig a Kaiser uralkodik, mert még nem csináltuk meg a forradalmunkat. De ti igen. A cárnak vége, Oroszországban most a nép uralkodik. Ezért eljöttem, hogy megkérdezzem a népet: miért harcoltok ellenünk?

Fjodor ránézett Gavrikra, és azt mondta:

– Mi is ugyanezt kérdezzük magunktól!

Gavrik vállat vont. Walter sejtette, hogy nem forradalmár, de a véleményét óvatosan megtartja magának.

Újabb emberek jöttek oda az árokban, és csatlakoztak a csoporthoz. Walter felbontott egy új üveget. Körbehordozta tekintetét a sovány, rongyos, piszkos katonákon, akik gyorsan lerészegedtek.

– Mit akarnak az oroszok?

Egyszerre többen válaszoltak:

– Földet!

– Békét!

– Szabadságot!

– Több piát!

Walter újabb üveget vett elő a dobozból. Igazából szappan, jó étel és új csizma kellene nekik, gondolta.

– Én haza akarok menni a falumba – szólalt meg Fjodor. – Most osztják a herceg birtokát, és gondoskodni akarok róla, hogy a családom akkora darabot kapjon, amekkora jár neki.

– Melyik politikai pártot támogatjátok? – kérdezte Walter.

– A bolsevikokat – felelte egy katona. A többiek helyeseltek. Walter elégedett volt.

– Vannak párttagok köztetek?

Megrázták a fejüket.

Fjodor azt mondta:

– Én régen az eszereket támogattam, de cserbenhagytak minket. – Többen bólogattak. – Kerenszkij visszahozta a korbácsolást – tette hozzá.

– És elrendelte a nyári offenzívát – jegyezte meg Walter. Láthatta, hiszen ott volt a szeme előtt a lőszerládák tornya, de nem mutatott rá. Attól tartott, felhívja az oroszok figyelmét arra a nyilvánvaló eshetőségre, hogy kém.

– Látjuk a repülőgépeinkről – tette hozzá.

Fjodor az őrmesterhez, fordult:

– Miért kell nekünk támadnunk? Békét köthetünk ott is, ahol most vagyunk!
Többen egyetértően dörmögtek.
– Akkor hát mit fogtok tenni, ha megjön a parancs az előrenyomulásra?
Fjodor válaszolt neki:
– Összehívjuk a katonatanácsot, hogy megvitassuk.
– Ne beszélj hülyeséget – torkollta le Gavrik. – Többé nem engedik meg a katonatanácsoknak, hogy vitába szálljanak a parancsokkal! Elégedetlen moraj csapott fel. Valaki a kör szélén azt motyogta:
– Majd meglátjuk, őrmester elvtárs.
A tömeg egyre nőtt. Az oroszok talán nagy távolságból is megérzik a pia szagát. Walter kiosztott még két üveget. Az újonnan érkezettek kedvéért elmagyarázta:
– A német nép éppen annyira szeretne békét kötni, mint ti. Ha nem támadtok meg minket, mi sem támadunk meg titeket.
– Erre iszom – mondta az egyik új. Szavait szórványos éljenzés követte.
Walter attól félt, hogy a zaj felkelti egy tiszt figyelmét. Törte a fejét, hogyan csöndesítse le a pálinkázó oroszokat, de elkésett.
– Mi folyik itt? – kérdezte egy erős, parancsoló hang. – Mit csináltok, emberek?
A tömeg kettévált, utat engedett egy nagydarab tisztnek, aki őrnagyi egyenruhát viselt. Az őrnagy ránézett Walterra, és megkérdezte:
– Maga meg ki az ördög?
Walter szíve összeszorult. A tisztnek kétségtelenül kötelessége letartóztatni őt. A német hírszerzés tudta, hogy bánnak az oroszok a hadifoglyokkal. Az orosz fogság egyenlő volt a lassú éh- és fagyhalállal.
Mosolyt kényszerített az arcára, és odanyújtotta a tisztnek az utolsó, felbontatlan üveget.
– Igyon egyet, őrnagy úr!
A tiszt átnézett rajta, Gavrikhoz fordult.
– Van fogalma róla, hogy mit csinál?
Gavrik nem ijedt meg.
– Őrnagy úr, az emberek ma nem kaptak vacsorát, nem mondhattam nekik, hogy utasítsák vissza az italt.
– Le kellett volna tartóztatniuk!
– Nem tartóztathatjuk le most, hogy megittuk a piáját – tiltakozott Fjodor, akinek máris nehezen forgott a nyelve. – Ez nem lenne tisztességes – fejezte be, a többiek pedig megéljenezték.
Az őrnagy Walterhoz fordult:
– Maga kém, és szét kéne lőnöm azt az átkozott fejét!
Megérintette az övére szíjazott pisztolytáskát.
A katonák ordítva tiltakoztak. Az őrnagy dühösnek tűnt, de nem szólt többé, láthatóan nem akart összetűzni az embereivel.
– Jobb, ha most elmegyek – mondta Walter. – Az őrnagyotok egy kicsit barátságtalan. Mellesleg van egy bordélyunk közvetlenül a frontvonal mögött, és van ott egy nagy mellű szőke, aki talán egy kicsit magányosan érzi magát...
Az oroszok nevettek, éljeneztek. Ez egyébként félig igaz is volt: csakugyan volt bordély, de Walter még sose járt benne.
– Ne felejtsétek el – mondta. – Nem fogunk harcolni, ha ti nem támadtok!
Kikapaszkodott az árokból. Ez volt a legveszélyesebb pillanat. Feltápászkodott, ment néhány lépést, megfordult, integetett, aztán továbbment. Az oroszok megtudták, amire kíváncsiak voltak, és az összes pálinka elfogyott. Most akár azt is a fejükbe vehetik, hogy kötelességük lelőni az ellenséget. Walter úgy érezte, mintha céltáblát festettek volna a hátára.
Sötétedett. Hamarosan eltűnik a szemük elől. Alig néhány méter választotta el a

biztonságtól. Minden akaraterejét össze kellett szednie, hogy ne kezdjen futni. Érezte, hogy azzal kiprovokálna egy lövést. Összeszorította a fogát, és egyenletes lépésekkel haladt tovább a fel nem robbant gránátok között.

Hátrapillantott. Nem látta az árkot. Ez azt jelenti, hogy az oroszok sem látják őt. Biztonságban van.

Könnyebben lélegzett járás közben. Megérte a kockázatot. Sok mindent megtudott. Noha ezen a szakaszon nem tűzték ki a fehér zászlót, az oroszok nem voltak valami harcképes állapotban. Az emberek láthatóan elégedetlenek, lázonganak, a tisztek alig bírják fenntartani a fegyelmet. Az őrmester óvakodott szembeszállni velük, és az őrnagy sem merte letartóztatni Waltert. Egy katona ilyen lelkiállapotban aligha fog vitézül harcolni.

Már látta a német vonalat. Elkiáltotta a nevét, és az előre megbeszélt jelszót. Beugrott az árokba. Egy hadnagy tisztelgett neki.

– Sikeres bevetés volt, uram?

– Igen, köszönöm – felelte Walter. – Nagyon sikeres.

Katyerina egy szál ingben hevert Grigorij régi szobájának ágyán. Az ablak nyitva volt, beengedte a meleg júliusi levegőt és a pár lépésnyire elrobogó vonatok mennydörgését. Katyerina hat hónapos terhes volt.

Grigorij végigfuttatta az ujját a felesége testén, a vállától a duzzadt mellén és a bordákon át a has szelíd dombjáig, majd onnan le a combjára. Katyerina előtt nem ismerte ezt a könnyű örömet. Ifjúkori kapcsolatai sietősek és rövid életűek voltak. Új, izgalmas élmény volt, hogy szeretkezés után elfekhet egy nő mellett az ágyban, simogathatja gyengéden, szeretettel, minden türelmetlenség vagy bujaság nélkül. Talán ezt jelenti a házasság.

– Állapotosan még szebb vagy – mormolta halkan, nehogy fölébressze Vologyát.

Két és fél évig töltötte be az apa szerepét az öccsének a fia mellett, de most igazi, saját gyereke lesz! Szívesen elnevezné Leninről, de már volt egy Vlagyimirjuk. Feleségének állapota tette keményvonalassá politikában. Törődnie kellett az ország jövőjével, amelyben a gyermeke felnő, és azt akarta, hogy a fia szabad legyen. (Valamilyen okból úgy vélte, hogy fiú lesz.) Biztosítani akarta, hogy Oroszországot a saját népe kormányozza, nem a cár vagy egy középosztálybeli parlament, vagy az üzletemberek és tábornokok szövetsége, akik új álcában visszahoznák a régi módszereket.

Nem igazán kedvelte Lenint. Ennek az embernek a folyamatos düh volt az élete, Örökké ordított másokkal. Aki nem értett egyet vele, az csakis disznó, fattyú vagy hülye lehetett, viszont mindenkinél keményebben dolgozott, alaposan megfontolta a dolgokat, és mindig helyesen döntött. A múltban minden orosz „forradalom” megfeneklett a tétovázásban. Grigorij tudta Leninről, hogy ő nem hagyja ezt.

Az Ideiglenes Kormány is tudta, és már mutatkoztak jelei annak, hogy célba vették Lenint. A jobbos sajtó azzal vádolta, hogy német kém. Micsoda nevetséges vád! Bár az igaz, hogy Leninnek voltak rejtett pénzügyi forrásai. Grigorij, aki a belső körbe tartozott, mert már a háború előtt is bolsevik volt, tudta, hogy a pénz Németországból származik. Ha ez a titok kiderülne, még jobban felszítaná a gyanakvást.

Éppen elszunyókált volna, amikor lépteket hallott, azután hangosan, türelmetlenül dörömböltek az ajtón. Felrántotta a nadrágját, és kikiáltott:

– Mi van?

Vologya fölébredt, és sírni kezdett.

Egy férfihang kérdezte:

– Grigorij Szergejevics?

– Igen. – Kinyitotta az ajtót, és megpillantotta Iszaakot. – Mi történt?

– Letartóztatási parancsot adtak ki Lenin, Zinovjev és Kamenyev ellen.

Grigorij megdermedt.

– Figyelmeztetnünk kell őket!
– Kint vár egy katonai autó.
– Csak hadd húzzak csizmát.
Iszaak elment. Katyerina fölkapta Vologyát, és megvigasztalta. Grigorij sietve felöltözött, megcsókolta mindkettejüket, aztán leszaladt a lépcsőn.
Beugrott az autóba Iszaak mellé, és azt mondta:
– Lenin a legfontosabb. – A kormány jól választotta meg a célpontját. Zinovjev és Kamenyev elszánt forradalmárok, de Lenin az a motor, amely hajtja a mozgalmat. – Először őt kell figyelmeztetnünk. Vigyél a nővére lakásához. Olyan gyorsan, ahogy csak tudsz!
Iszaak teljes sebességgel indított.
Grigorij erősen kapaszkodott, amikor az autó csikorogva bekanyarodott egy sarkon. Miután Iszaak egyenesbe hozta a járművet, Grigorij megkérdezte tőle:
– Honnan tudtad meg?
– Az Igazságügyi Minisztérium egyik bolsevik tisztviselőjétől. – Mikor írták alá a parancsokat?
– Ma reggel.
– Remélem, még nem késtünk el. – Grigorij megrémült a gondolattól, hogy Lenint talán máris letartóztatták. Senki másban nincs meg az a hajlíthatatlan elszántsága! Kíméletlenül erőszakos, de ő alakította át vezető párttá a bolsevikokat. Nélküle a forradalom visszazuhanhat a kompromisszumok mocsarába.
Iszaak befordult a Sirokajára, és megállt egy polgári külsejű épület előtt. Grigorij kiugrott, berohant, és kopogtatott a Jelizarov-lakás ajtaján. Anna Jelizarova, Lenin nővére nyitott ajtót. Az ötvenes éveiben járt, szürkülő haját középen kettéválasztva viselte. Grigorij már találkozott vele: Jelizarova a Pravdánál dolgozott.
– Itt van? – kérdezte Grigorij.
– Igen, miért, mi történt?
Grigorijt elöntötte a megkönnyebbülés. Nem késett el. Belépett.
– Le akarják tartóztatni.
Anna becsapta az ajtót.
– Vologya – kiáltotta, a családban megszokott becenevet használva. – Gyere gyorsan!
Megjelent Lenin, a szokott vacak, sötét öltönyében, keménygallérral, nyakkendősen. Grigorij gyorsan elmagyarázta, mi a helyzet.
– Máris távozom – mondta Lenin.
– Nem akarsz becsomagolni pár dolgot a bőröndödbe? – kérdezte Anna.
– Túl kockázatos. Később küldd utánam. Majd tudatom veled, hol vagyok. – Grigorijra pillantott. – Köszönöm a figyelmeztetést, Grigorij Szergejevics. Van autója?
– Igen.
Lenin minden további megjegyzés nélkül kiment a folyosóra. Grigorij követte az utcára, és sietve kinyitotta az autó ajtaját.
– Ugyancsak letartóztatási parancsot adtak ki Zinovjev és Kamenyev ellen – mondta, amikor Lenin beszállt a járműbe.
– Menjen vissza a lakásba, és hívja fel őket – utasította Lenin. – Marknak van telefonja, és tudja, hol vannak. – Bevágta az ajtót. Előredőlt, és mondott valamit Iszaaknak, amit Grigorij nem hallott. Iszaak elhajtott.
Lenin mindig ilyen volt. Mindenkinek parancsolgatott, és a parancsait végrehajtották, mert ésszerűek voltak.
Grigorij örült, hogy már nem nyomja a vállát a súlyos teher. Végignézett az utcán. Egy embercsoport lépett ki egy házból az utca másik oldalán. Néhányan öltönyt viseltek, mások katonai egyenruhát. Grigorij elhűlve ismerte fel köztük Mihail Pinszkijt. A titkosrendőrséget elméletileg feloszlatták, de úgy tűnik, a Pinszkij-félék folytatták munkájukat a hadseregben.

Ezek bizonyosan Leninért jöttek. Csak azért szalasztották el, mert rossz címre mentek.

Grigorij berohant a házba. Jelizarovék ajtaja még nyitva volt. Rögtön az ajtó mögött ott állt Anna, a férje, Mark, fogadott fiuk, Gora és a háztartási alkalmazott, egy Ányuska nevű vidéki lány. Valamennyien döbbenten bámultak rá. Grigorij becsukta maga mögött az ajtót.

– Sikerült elmenekülnie – mondta. – De már itt jár a rendőrség. Gyorsan telefonálnom kell Zinovjevnek és Kamenyevnek!

– Itt a telefon a kisasztalon – mondta Mark.

Grigorij habozott.

– Hogy működik?

Még sosem telefonált.

– Ó, bocsánat – szabadkozott Mark. Fölemelte a készüléket, az egyik részét a füléhez tartotta, a másikat a szájához. – Nekünk is meglehetősen új, de olyan sokszor használtuk, hogy máris megszoktuk. – Türelmetlenül megtekerte a készülék oldalán lévő kart. – Igen, kérem, központ – mondta, majd megadta a számot.

Dörömböltek az ajtón.

Grigorij az ajkához emelte az ujját, jelezte a többieknek, hogy hallgassanak.

Anna visszavitte Ányuskát és a gyereket a lakásba.

Mark hadarva beszélt a telefonba. Grigorij a lakásajtóban állt. Egy hang azt mondta:

– Nyissák ki, vagy betörjük az ajtót! Letartóztatási parancsunk van! Grigorij visszaordított.

– Egy pillanat, csak fölveszem a nadrágom! – Azokban a fajta épületekben, ahol élete nagy részében lakott, sűrűn razziázott a rendőrség, így tudta, mivel tarthatja vissza őket.

Mark ismét megtekerte a kart, és egy másik számot mondott. Grigorij kiordított:

– Ki az? Ki van itt?

– Rendőrség! Azonnal nyissa ki!

– Máris jövök, csak be kell zárnom a kutyát a konyhába!

– Siessen!

Grigorij hallotta, amint Mark azt mondja:

– Figyelmeztesse, hogy rejtőzzön el! A rendőrség az ajtómat veri. – Lerakta a fülhallgatót, és bólintott Grigorijnak.

Ő kinyitotta az ajtót, és félreállt.

Bejött Pinszkij.

– Hol van Lenin? – kérdezte.

Több katonatiszt követte.

– Itt nincs ilyen nevű – felelte Grigorij.

Pinszkij rámeredt.

– Te mit csinálsz itt? – kérdezte. – Mindig tudtam, hogy bajkeverő vagy.

Mark előrelépett, és higgadtan mondta:

– Mutassa, kérem, a letartóztatási parancsot.

Pinszkij kelletlenül átadta a papírlapot.

Mark néhány pillanatig tanulmányozta, azután azt mondta:

– Hazaárulás? Nevetséges!

– Lenin német ügynök felelte Pinszkij. Összehúzott szemmel nézett Markra. – Maga a sógora, igaz?

Mark visszaadta a papírt.

– Az az ember, akit maga keres, nincs itt – mondta.

Pinszkij érezte, hogy a házigazda igazat beszél.

– Miért? – kérdezte haragosan. – Hiszen itt lakik!

– Lenin nincs itt – ismételte meg Mark.

Pinszkij elvörösödött.

– Figyelmeztették? – Belemarkolt Grigorij zubbonyának az elejébe. – Mit keresel te itt?

– A petrográdi szovjet küldötte vagyok, az 1. géppuskás ezredet képviselem, és ha nem akarod, hogy az ezredem meglátogassa a főhadiszállásodat, jobban teszed, ha leveszed a kövér mancsod az egyenruhámról.

Pinszkij elengedte.

– Mindenképpen megtaláljuk – mondta.

Könyvespolc állt a telefonasztal mellett. Pinszkij lekapott fél tucat könyvet a polcról, és a padlóra dobta. A tisztek felé fordult, és a lakásra mutatott.

– Szedjetek szét mindent! – parancsolta.

Walter bement az oroszoktól elhódított terület egyik falujába, és egy aranyért megvásárolta egy boldogan álmélkodó muzsik összes ruháját: egy mocskos irhakabátot, egy lenvászon inget, egy bő vászonnadrágot és egy pár háncsbocskort, amelyet nyírfakéregből csináltak. Szerencsére az alsóneműt nem kellett megvennie, mert azt úgyse viselt az orosz.

A haját lenyírta egy konyhai ollóval, és abbahagyta a borotválkozást.

Egy kis kereskedővárosban vett egy zsák hagymát. A hagyma alá eldugott a zsák fenekére egy bőrzacskót, amely tízezer rubelt tartalmazott aranyban és bankjegyekben.

Egy éjjel bekente földdel az arcát és a kezét, fölvette a paraszt ruháját, fölkapta a zsák hagymát, átvágott a senki földjén, keresztüllopakodott az orosz vonalakon, elgyalogolt a legközelebbi vasútállomásra, ahol vásárolt egy harmadosztályú jegyet.

Harciasan viselkedett, mindenkire rávicsorgott, aki megszólította, mintha attól félne, hogy el akarják lopni a hagymáját – valószínűleg azt is akarták. Volt nála egy nagy, rozsdás, de éles kés, amelyet az övébe tűzött, hogy mindenki lássa; a büdös bunda alatt egy Moszin–Nagant puskát rejtegetett, amelyet egy fogoly orosz tiszttől vett el. Két alkalommal, amikor rendőr szólította meg, hülyén vigyorgott, és odakínált egy hagymát, de ez olyan hitvány volt vesztegetésnek, hogy a rendőr mindkét esetben undorodva horkantott egyet, és otthagyta. Ha valamelyik ragaszkodott volna ahhoz, hogy alaposabban belenézzen a zsákba, Walter megöli, de erre nem volt szükség. Egyszerre mindig csak rövid távra vett jegyet, három-négy megállónyira, mert egy paraszt nem utazna száz kilométereket, hogy eladja a hagymáját.

Feszült volt és gyanakvó. Az álcája nem volt tökéletes. Ha valaki néhány másodpercnél tovább beszélne vele, azonnal rájönne, hogy ő nem orosz. Azt, amit csinált, halállal büntetik.

Kezdetben félt, de ez később elmúlt, és a második napon már unatkozott. Semmivel sem köthette le az agyát. Természetesen nem olvashatott: még arra is vigyáznia kellett, nehogy megnézze az állomásokon a menetrendet, és a hirdetésekre is legföljebb egy pillantást vethetett, mert a legtöbb paraszt írástudatlan. Miközben egyik lassú vonat a másik után zötyögtette a végtelen orosz erdőkön át, ő ábrándjaiba menekült, és részletesen eltervezte a lakást, amelyben Mauddal fognak lakni a háború után. Korszerű berendezése lesz – világos fa, semleges színek –, az a fajta, amit Von der Helbardéknál látott, nem pedig olyan sötét, nehézkes, mint a szülői ház. Minden olyan lesz, hogy könnyű legyen takarítani és rendben tartani, különösen a konyhát és a mosókonyhát, hogy minél kisebb személyzetre legyen szükség. Lesz egy igazán jó zongorájuk, egy Steinway hangversenyzongora, mivel mindketten szeretnek zongorázni. Vesznek egy-két feltűnő kortárs képet, talán az osztrák expresszionistáktól, hogy megbotránkoztassák az idősebbeket, és mutassák, milyen modern emberek. Lesz egy világos, tágas hálószobájuk, és meztelenül fekszenek majd a puha ágyban, csókolóznak és szeretkeznek.

Ilyen módon utazott Petrográdig.

A svéd nagykövetség egyik forradalmár szocialista munkatársa megszervezte, hogy mindennap délután hattól egy órán át várja őt egy bolsevik a Varsói pályaudvaron, hogy átvegye tőle a pénzt. Walter délben érkezett, és kihasználta a lehetőséget egy kis városnézésre, hogy felmérje az orosz nép harckészségét.

Amit látott, az megdöbbentette.

Alighogy kilépett a pályaudvarról, megrohanták a prostituáltak: férfiak és nők, felnőttek és gyerekek. Átment egy csatorna hídján, néhány kilométert gyalogolt északnak, a városközpont felé. A legtöbb bolt zárva volt, sokat bedeszkáztak, néhányat egyszerűen otthagytak, a betört kirakatüveg cserepei csillogtak az utcán. Sok részeget és két verekedést látott. Időnként egy autó vagy fogat robogott el mellette: ilyenkor a gyalogosok szétszóródtak, az utasok pedig függöny mögé rejtőztek. A legtöbb ember sovány és rongyos volt, és mezítláb járt. Sokkal rosszabb volt a helyzet, mint Berlinben.

Sok katonával találkozott magányosan és csoportokban: zömükön látszott, mennyire fellazult a fegyelem. Nem léptek egyszerre, hanyagul kigombolt zubbonyban támaszkodtak az őrhelyükön, és a civilekkel fecsegtek. Mindenki azt csinálta, amihez kedve szottyant. Walterban tovább erősödött a meggyőződés, amelyet az orosz lövészárokban szerzett: ezeknek az embereknek nincs kedvük harcolni.

Csupa jó hír, gondolta.

Senki sem jött oda hozzá, a rendőrség sem törődött vele. Csak egy újabb lompos alak volt, aki csoszogva járt a maga dolga után egy széteső városban.

Hatkor jókedvűen tért vissza az állomásra, és gyorsan megtalálta a kapcsolatát, egy őrmestert, aki vörös kendőt kötött a puskája csövére. Walter jól megnézte magának, mielőtt odament hozzá. Araszos vállú, keménykötésű, félelmetes alak volt, hiányzott a jobb füle, az egyik metszőfoga és a bal kezének a gyűrűsujja. Egy veterán katona türelmével várakozott, ám éles kék pillantása ide-oda járt, és nem sok minden kerülhette el a figyelmét. Noha Walter észrevétlenül akarta tanulmányozni, tekintetük összeakadt, mire a katona bólintott, aztán megfordult, és kiment. Walter követte egy nagy terembe, amely tele volt asztalokkal és székekkel. A katona leült.

Walter megszólította:

– Grigorij Peskov őrmester?

Grigorij bólintott.

– Én tudom, hogy maga kicsoda. Foglaljon helyet.

Walter körülnézett a teremben. A sarokban szamovár sziszegett, egy sálba burkolt öregasszony füstölt és ecetes halat árult. Tizenöt-húsz ember ült az asztaloknál. Senki sem nézett meg kétszer egy katonát és egy parasztot, aki nyilvánvalóan a hagymáját akarja eladni. Utánuk bejött egy fiatalember, aki a gyári munkások kék zubbonyát viselte. Tekintete egy pillanatra találkozott Walterével. Leült, rágyújtott egy cigarettára, majd szétnyitotta a Pravdát.

– Ehetnék valamit? – kérdezte Walter. – Nagyon éhes vagyok, de egy paraszt valószínűleg nem engedheti meg magának az itteni árakat.

Grigorij hozott egy tányér fekete kenyeret, heringet meg két pohár cukros teát. Walter mohón falatozott. Grigorij egy darabig figyelte, aztán elnevette magát.

– Csoda, hogy parasztnak nézték – mondta. – Én látom, hogy polgár.

– Miből?

– A keze piszkos, de apró falatokat eszik, és úgy törölgeti a száját egy ronggyal, mintha patyolat szalvéta lenne. Egy igazi paraszt belapátolja az ételt, és minden kortyot teával öblít le, amit hangosan hörpöl.

Waltert bosszantotta a leereszkedő hang. Végtére is három napig nem buktam le azon az átkozott vonaton! Szeretném látni, gondolta, hogy te mire jutnál Németországban. Ideje emlékeztetni Peskovot, hogy meg kell szolgálnia a pénzt.

– Mondja, hogy állnak a bolsevikok? – kérdezte.

– Félelmetesen jól – felelte Grigorij. – Oroszok ezrei léptek be a pártba az utóbbi néhány hónapban. Lev Trockij végre bejelentette, hogy minket támogat. Hallania kellene! Majdnem minden este miatta van telt ház az Új Cirkuszban! – Látszott rajta, hogy bálványozza Trockijt. Még a németek is tudták, hogy Trockij delejes szónok. Igazi adu ász a bolsevikoknak. –

Februárban tízezren voltunk, ma kétszázezren – fejezte be büszkén Grigorij.

– Ez jó hír, de képesek változtatni a dolgokon? – kérdezte Walter.

– Jó esélyünk van rá, hogy megnyerjük az Alkotmányozó Nemzetgyűlésre kiírt választásokat.

– Mikor tartják?

– Elhalasztották...

– De miért?

Grigorij sóhajtott.

– Az Ideiglenes Kormány először összehívta a Képviselők Tanácsát, amely két hónap után végre egyetértett abban, hogy milyen legyen a hatvantagú Második Tanács összetétele, amely elkészíti a választójogi törvény tervezetét...

– De miért? Minek ez a bonyolult eljárás?

– Azt mondják azért, hogy a választások teljes mértékben támadhatatlanok legyenek – válaszolta Grigorij dühösen. – Az igazi oka az, hogy a konzervatív pártok össze akarják szedni magukat, mert tudják, hogy rosszul állnak.

Ez csak egy őrmester, gondolta Walter, ám az elemzése meglepően árnyalt.

– Tehát mikor tartják a választásokat?

– Szeptemberben.

– És miért gondolja, hogy a bolsevikok fognak győzni?

– Mi vagyunk az egyetlen csoport, amely határozottan kiáll a béke mellett. És ezt mindenki tudja, hála újságjainknak és röplapjainknak.

– Miért mondta, hogy „félelmetesen” jól állnak?

– Mi vagyunk a kormány első számú célpontja. Elfogatóparancsot adtak ki Lenin ellen. El kellett rejtőznie. Ennek ellenére még mindig ő vezeti a pártot.

Walter ezt is elhitte. Ha Lenin képes volt a zürichi száműzetésből kézben tartani a pártot, akkor bizonyosan megteheti egy oroszországi rejtekhelyről.

Elhozta a szállítmányt, és begyűjtötte az adatokat, amelyekre szüksége volt. Teljesítette feladatát. Elöntötte a megkönnyebbülés. Már csak annyi a dolga, hogy hazamenjen.

Lábával odatolta a padlón Grigorijnak a hagymás zsákot, amelyben a tízezer rubel volt.

Megitta a teáját, fölállt.

– Jó étvágyat a hagymához – mondta, azzal elindult az ajtóhoz.

A szeme sarkából látta, hogy a kék zubbonyos férfi összehajtja a Pravdát, és föltápászkodik.

Walter vett egy jegyet Lugába, és fölszállt a vonatra. Bement egy harmadosztályú szakaszba. Keresztülnyomakodott egy csoport iddogáló katonán, egy zsidó családon, amely spárgával összekötött csomagokban vitte magával minden vagyonát, és néhány parasztón, akik az üres ládáikból ítélve eladhatták a csirkéiket. A kocsi másik végében megállt, és visszanézett.

A kék zubbonyos belépett a vagonba.

Walter figyelte egy másodpercig, ahogy tolakodik, semmivel sem törődve könyököli oldalba az utasokat. Csak a rendőrök viselkednek így.

Leugrott a vonatról, sietve elhagyta az állomást. Eszébe jutott a délutáni felfedezőút, és szaporán elindult a csatorna felé. A fehér éjszakák ideje volt, nem sötétedett. Walter azt remélte, hogy le tudja rázni üldözőjét, de amikor hátrapillantott, látta, hogy a kék zubbony követi. Eredetileg feltehetően Peskovra állították rá, de úgy dönthetett, hogy utánanéz Grigorij hagymaárus paraszt barátjának.

A kék zubbonyos kocogni kezdett.

Ha Waltert elkapják, agyonlövik mint kémet. Nincs választása.

Szegény környéken járt. Egész Petrográd szegénynek tűnt, ám ez a kerület tele volt azokkal az olcsó szállodákkal és hitvány kocsmákkal, amelyek a vasútállomásokat övezik

világszerte. Walter futásnak eredt, a kék zubbony gyorsított, nehogy lemaradjon.

Walter megpillantott a csatorna partján egy téglagyárat. Magas fala, vasrácsos kapuja volt, de mellette volt egy elhagyott raktár egy bekerítetlen telken. Walter befordult a telekre, végigrohant a raktáron a vízpartig, és ott átmászott a téglagyár kerítésén.

Valahol kellett lennie őrnek, de ő senkit nem látott. Búvóhelyet keresett. Kár, hogy még mindig ilyen erős a fény. A téglagyárnak saját rakpartja volt rönkökből épült, kis mólóval. Walter körül embermagasságú oszlopokban álltak a téglák, de neki arra volt szüksége, hogy lásson, viszont őt ne láthassák. Odament egy megbontott téglatoronyhoz – azt a részét nyilván eladták –, és gyorsan átrakott néhány sort, így elrejtőzhetett mögötte, ugyanakkor kilátott egy résen át. Kabátja alól elővette a Moszin–Nagant puskát, és felhúzta a kakast.

Néhány perccel később a kék zubbony átmászott a falon. Középtermetű, vékony férfi volt, apró bajuszt viselt. Riadtnak tűnt: már rájöhetett, hogy nem egyszerűen egy gyanúsítottat követ. Embervadászatba keveredett, és nem tudta, hogy vadász-e vagy zsákmány. Pisztolyt rántott.

Walter a téglák réséből célba vette a kék zubbonyt, de az nem volt elég közel ahhoz, hogy biztosan eltalálja.

Az ember mozdulatlanul állt egy darabig. Nézegetett, nyilvánvalóan nem tudta eldönteni, mit csináljon. Azután tétován elindult a vízhez. Walter követte. Fordult a kocka.

A férfi téglarakástól téglarakásig osont, miközben a környezetet vizslatta. Walter ugyanezt tette, a téglák mögé bújt, valahányszor a másik megállt, de fokozatosan közelebb került hozzá. Nem akart hosszú tűzpárbajt, ami más rendőrök figyelmét is fölkeltené. Egy-két lövéssel le kellett terítenie ellenfelét, hogy aztán gyorsan leléphessen.

Mire a férfi elérte a csatorna partját, már csak tíz méter választotta el őket. A férfi jobbra-balra bámult, mintha Walter egy csónakon evezett volna el.

Walter kilépett a fedezékből, és célba vette a kék zubbony hátának a közepét.

A férfi elfordult a víztől, és a szemébe nézett.

Azután felsikoltott.

Úgy elvékonyodott a hangja a megdöbbenéstől és a félelemtől, mint egy lányé. Walter abban a pillanatban tudta, hogy élete végéig hallani fogja azt a sikolyt.

Meghúzta a ravaszt, a puska eldördült, a sikoly azonnal elhallgatott. Csak egyetlen lövésre volt szükség. A titkosrendőr élettelenül rogyott a földre.

Walter föléje hajolt. A rendőr szeme élettelenül meredt az égre. A szíve nem dobogott, és nem lélegzett.

Walter a csatornához vonszolta a hullát. Téglákat tett a nadrágjának és a zubbonyának a zsebébe, hogy lehúzzák a mélybe. Aztán átbillentette az alacsony mellvédén, bele a vízbe.

A holttest elsüllyedt, Walter elment.

Grigorij éppen a petrográdi szovjet ülésén vett részt, amikor kitört az ellenforradalom.

Aggódott, de nem csodálkozott. Ahogy nőtt a bolsevikok népszerűsége, úgy lett egyre kíméletlenebb a reakció. A párt jól szerepelt a helyi választásokon, sorra szerezte meg a vidéki szovjetek irányítását, és a petrográdi városi tanácsban is az övé volt a szavazatok harminchárom százaléka. Válaszul a kormány – amelyet most már Kerenszkij vezetett – letartóztatta Trockijt, és ismét elhalasztotta az Alkotmányozó Nemzetgyűlés réges-rég esedékes választásait. A bolsevikok következetesen hangoztatták, hogy az Ideiglenes Kormány sose fogja megtartani a választásokat, és az újabb halasztás tovább erősítette a hitelességüket.

Ekkor megmozdult a hadsereg.

Kornyilov tábornok, a borotvált fejű kozák, akinek Alekszejev tábornok híres mondása szerint oroszlánszíve és birkaagya volt, szeptember 9-én elindult csapataival Petrográd ellen.

A szovjetek gyorsan reagáltak. A küldöttek azonnal elhatározták, hogy létre kell hozni a

Harci Bizottságot az ellenforradalom ellen.

Egy bizottság az semmi, gondolta türelmetlenül Grigorij. Visszafojtotta dühét és félelmét, felállt. Mivel az 1. géppuskás ezredet képviselte, mindig tisztelettel hallgatták, különösen katonai ügyekben.

– Semmi értelme egy bizottságnak, ha a tagjai csak beszédeket mondanak – kezdte szenvedélyesen. – Ha a most hallott jelentések igazak, akkor Kornyilov néhány egysége már közel jár Petrográd határához. Csakis erővel lehet megállítani. – Mindig őrmesteri egyenruhát viselt, és sose vált meg a puskájától meg a pisztolyától. – Fölösleges lesz az egész bizottság, hacsak nem mozgósítja a petrográdi munkásokat és katonákat a hadsereg lázadásával szemben!

Grigorij tudta, hogy egyedül a bolsevik párt képes mozgósítani a népet. Tisztában volt ezzel a többi küldött is, függetlenül attól, melyik párthoz tartozott. Végül megegyeztek, hogy a bizottságban lesz három mensevik, három eszer és három bolsevik, az egyikük éppen Grigorij; de mindenki tudta, hogy csak a bolsevikok számítanak.

Ahogy a döntés megszületett, a Harci Bizottság elhagyta az üléstermet. Grigorij hat hónapja volt politikus, és megtanulta, hogyan működik a rendszer. Ügyet sem vetett a csoport hivatalos összetételére, hanem felkért egy tucat használható embert – köztük Konsztantyint a Putvilov-gyárból és Iszaakot az 1. géppuskásoktól –, hogy csatlakozzanak hozzájuk.

A szovjet átköltözött a Tauriai Palotából a Szniolnij Palotába, egy korábbi lányiskolába. A bizottság az egyik osztályban ülésezett, ahol bekeretezett hímzések és kislányos vízfestmények lógtak a falakon.

– Van indítvány a vitához? – kérdezte az elnök.

Ez ostobaság volt, de Grigorij elég régen volt képviselő, hogy tudja, miként kerülje meg. Azonnal átvette az ülés irányítását, hogy a bizottság a tettekkel foglalkozzon a szavak helyett.

– Igen, elnök elvtárs, nekem lenne – mondta. – Öt dolgot javaslok, amelyeket el kell végeznünk. – A számozott lista mindig jó ötlet: az emberek úgy érzik, oda kell figyelniük, amíg a javaslattevő be nem fejezi. – Egy: mozgósítsuk a petrográdi katonákat a lázadó Kornyilov tábornok ellen. Hogyan érhetjük ezt el? Javaslom, hogy Iszaak Ivanovics tizedes készítsen listát a legfontosabb laktanyákról és az ott található, megbízható forradalmár vezetőkről. Miután azonosítottuk szövetségeseinket, levelet kell küldenünk nekik, amelyben utasítjuk őket, hogy engedelmeskedjenek a bizottság utasításainak, és készüljenek föl a lázadás leverésére. Ha Iszaak most nekikezd a listának és a levélnek, pár percen belül mindkettőt beterjesztheti jóváhagyásra.

Rövid szünetet tartott, hogy az emberek bólinthassanak. Ezt helyeslésnek vette, így hát folytatta:

– Köszönöm. Akkor csináld, lszaak elvtárs! Kettő: üzenetet kell küldenünk Kronstadtba. – Kronstadt tengerészeti támaszpont a várostól harminckét kilométerre lévő szigeten hírhedt volt a matrózokkal, különösen az újoncokkal szembeni kegyetlenkedésekről. Hat hónapja a matrózok fellázadtak a hóhéraik ellen, sok tisztjüket megkínozták és meggyilkolták. Azóta a radikálisok erősségének számított a támaszpont. – Fegyverkezzenek induljanak Petrográdba, és helyezzék magukat a parancsnokságunk alá! – Egy bolsevik küldöttre mutatott, akiről tudta, hogy jó viszonyban van a matrózokkal. – Gleb elvtárs, elvállalod ezt a feladatot, ha a bizottság jóváhagyja a javaslatot?

Gleb bólintott.

– Ha lehet, megfogalmaznék egy levelet, amelyet az elnök aláír, azután magam viszem Kronstadtba.

– Kérlek, tedd meg.

A bizottsági tagok némileg zavart képet vágtak. A dolgok gyorsabban zajlottak, mint ahogy ők megszokták. Csak a bolsevikok nem csodálkoztak.

– Három: a gyári munkásokból fegyveres védelmi egységeket kell szerveznünk. A

legtöbb munkásnak szüksége van némi kiképzésre, mert nem ismerik a fegyverhasználatot és a katonai fegyelmet. Javaslom, hogy ezt a feladatot a szakszervezetek és a Vörös Gárda segítségével hajtsuk végre. – A Vörös Gárda forradalmár katonákból és felfegyverzett munkásokból állt, nem kizárólag bolsevikokból, de rendszerint végrehajtották a bolsevik bizottságok utasításait. – Javaslom, hogy ezt a kérdést bízzuk Konsztantyin elvtársra, a Putyilov küldöttére. Ő minden nagyobb gyárban ismeri a legfontosabb szakszervezetet.

Tudta, hogy most változtatja át Petrográd lakosságát forradalmi hadsereggé. A bizottság bolsevik tagjai ugyancsak tisztában voltak vele, de vajon rájöttek-e a többiek? Ha leverik az ellenforradalmat, a mérsékelteknek nagyon nehéz lesz lefegyverezniük az általuk létrehozott egységeket, és helyreállítaniuk az Ideiglenes Kormány tekintélyét. Ha elég előrelátók lennének, talán megpróbálnák módosítani vagy mérsékelni Grigorij javaslatait. De pillanatnyilag csak azzal törődtek, hogy megakadályozzák a katonák államcsínyét. Mint rendesen, most is egyedül a bolsevikoknak volt stratégiájuk.

– Igen, már készítem is a listát – mondta Konsztantyin. Természetesen a bolsevik szakszervezeti vezetőket részesíti majd előnyben, de hát manapság úgyis ők a leghatékonyabbak.

Grigorij folytatta:

– Négy: a vasutas-szakszervezetnek mindent el kell követnie, hogy lassítsa Kornyilov hadseregének előrenyomulását! – A bolsevikok keményen dolgoztak azon, hogy átvegyék ennek a szakszervezetnek az irányítását, és mostanra minden vasúti depóban volt legalább egy támogatójuk. A bolsevik szakszervezeti tagok mindig önként jelentkeztek a pénztáros, a titkár vagy az elnök tisztségére. – Noha némelyik egység az országúton közeledik, a derékhadat és az utánpótlást vasúton szállítják. A szakszervezet képes lelassítani a haladást, és hosszas kerülőkre kényszeríteni őket. Viktor elvtárs, számíthat rád a bizottság ebben?

Viktor, a vasutasok képviselője bólintott.

– Létrehozok egy ideiglenes bizottságot a szakszervezeten belül, hogy megszervezze a lázadók lelassítását.

– Végül pedig arra kell buzdítanunk a többi várost, hogy hozzanak létre olyan bizottságokat, mint ez – fejezte be Grigorij. – A forradalmat mindenütt meg kell védeni. Esetleg javasolnák a tagtársak, hogy mely városokkal lépjünk kapcsolatba?

Ez tudatos elterelő hadművelet volt, de bevették. A többiek, akik örültek, hogy végre csinálhatnak valamit, kiáltozni kezdték azoknak a városoknak a nevét, ahol meg kellene szervezni a védelmi bizottságokat. Ez garantálta, hogy ne kössenek bele Grigorij sokkal fontosabb javaslataiba, hanem átengedjék azokat; abba pedig bele sem gondoltak, hogy hosszú távon milyen következményekkel jár a lakosság fölfegyverzése.

Iszaak és Gleb megfogalmazta a leveleket, amelyeket az elnök minden további nélkül aláírt. Konsztantyin összeállította az üzemek szakszervezeti vezetőinek névsorát, és elkezdte kiküldeni a nekik szóló üzeneteket. Viktor elment, hogy megszervezze a vasutasokat.

A bizottság azon vitatkozott, mi legyen a szomszédos városoknak küldendő levélben. Grigorij közben lelépett. Pontosan ezt akarta. Petrográd és a forradalom védelme beindult, és ezt a bolsevikok irányítják.

Most elsősorban megbízható adatokra volt szükségük az ellenforradalmár csapatok tartózkodási helyéről. Csakugyan közelednek Petrográd elővárosaihoz? Ha így van, akkor annál is gyorsabban kell cselekedni, mint amire a Harci Bizottság képes.

Eljött a Szmolnij Palotából, átment a hídon, megtette a rövid utat a laktanyájába. Ott azt tapasztalta, hogy a csapatok máris készülnek Kornyilov lázadóinak fogadására. Szerzett egy páncélautót, egy sofőrt és három megbízható forradalmár katonát, azután a városon keresztül elindult dél felé.

Ide-oda cikcakkoztak a sötétedő őszi délutánon a déli elővárosokban, keresték a közeledő hadsereget. Néhány meddő óra után Grigorij úgy döntött, hogy a Kornyilov közeledéséről

szóló híreket alighanem eltúlozták. Legfeljebb egy felderítőcsapatról lehet szó. Mindegy, akkor is ellenőriznie kell a híreket, így makacsul folytatta a kutatást.

Egy idő után rátaláltak egy gyalogos dandárra, amely egy iskolában táborozott.

Grigorij úgy döntött, visszatér a kaszárnyába, idehozza az 1. géppuskás ezredet, és kifüstöli őket. Aztán eszébe jutott egy jobb módszer. Kockázatos, de ha beválik, megelőz vele egy vérfürdőt.

Le fogja beszélni őket a támadásról.

Behajtottak egy flegmatikus őr mellett a játszótérre. Grigorij kiszállt. Óvatosságból támadó helyzetbe állította a szuronyt a puskáján, majd a vállára vetette a fegyvert. Sebezhetőnek érezte magát, de igyekezett nyugodtnak mutatkozni.

Sok katona odajött hozzá. Egy ezredes rászólt:

– Mit keres itt, őrmester?

Grigorij ügyet sem vetett rá.

– Elvtárs, beszélnem kell a katonai bizottság vezetőjével – mondta egy tizedesnek.

– Ebben a dandárban nincsenek katonai bizottságok, elvtárs – mondta az ezredes. – Ülj vissza az autódba, és tágulj innét!

Ám a tizedes most megszólalt – riadtan, ugyanakkor dacosan.

– Őrmester, a szakaszomban én voltam a bizottság vezetője. Természetesen mielőtt feloszlatták a bizottságokat.

Az ezredes arca elsötétedett a haragtól,

Ez a forradalom miniatűr kiadásban, gondolta Grigorij. Ki fog győzni? Az ezredes vagy a tizedes?

Újabb katonák közeledtek hozzájuk, és hallgatóztak.

– Akkor mondj meg nekem valamit! Miért támadjátok a forradalmat? – kérdezte a tizedestől.

– Nem, nem – tiltakozott a katona. – Azért vagyunk itt, hogy védelmezzük.

– Valaki hazudott nektek. – Grigorij elfordult a tizedestől, és fölemelte a hangját, hogy az összes ácsorgó hallja. – Kerenszkij elvtárs, a miniszterelnök menesztette Kornyilov tábornokot, de ő nem távozott, és azért küldött titeket, hogy támadjátok meg Petrográdot!

Helytelenítő zúgás támadt.

Az ezredes kínosan feszengett, tudta, hogy Grigorijnak igaza van.

– Elég a hazudozásból – reccsent rá. – Most már tűnjön innen, őrmester, mert lelövöm!

– Ne kapkodjon a fegyveréért, ezredes – vágott vissza Grigorij. – Az embereinek joguk van megtudni az igazságot. – A növekvő sokaságra nézett. – Nem így van?

– De igen – válaszolták többen is.

– Nekem nem minden tetszik, amit Kerenszkij csinál – folytatta Grigorij. – Visszaállította a halálos ítéletet és a korbácsolást. De ő a forradalom vezetője. Ezzel szemben a ti Kornyilov tábornokotok el akarja pusztítani a forradalmat.

– Hazugság! – dühöngött az ezredes. – Nem értitek, emberek? Ez az őrmester bolsevik. Mindenki tudja, hogy őket Németország fizeti!

– Honnan tudjuk, kinek higgyünk? – kérdezte a tizedes. – Maga mond valamit, őrmester, az ezredes meg mást mond.

– Akkor ne higgyetek egyikünknek sem – felelte Grigorij. – Menjetek, nézzetek utána magatok! – Fölemelte a hangját, hogy mindenki hallja. – Nem kell elbújnotok ebben az iskolában! Menjetek be a legközelebbi gyárba, és kérdezzétek meg bármelyik munkást! Beszéljetek a katonákkal, akikkel az utcán találkoztok! Hamarosan megtudjátok az igazságot!

A tizedes bólintott.

– Jó ötlet!

– Semmi ilyesmit nem fogtok tenni – mondta haragosan az ezredes. – Megparancsolom, hogy maradjatok a körletben.

Ez súlyos hiba, gondolta Grigorij.

– Az ezredesetek nem akarja, hogy ti magatok győződjetek meg az igazságról. Ez vajon nem azt bizonyítja, hogy ő hazudott?

Az ezredes a pisztolyára tette a kezét.

– Ez lázító beszéd, őrmester.

A katonák mereven bámultak az ezredesre és Grigorijra. Ez volt a döntő pillanat. A halál most is ott állt Grigorij mellett, mint mindig.

Rádöbbent, hogy hátrányba került. Annyira lefoglalta az érvelés, hogy elfelejtett tervet készíteni akkorra, amikor befejezi a vitát. A puska ugyan a vállán van, de bebiztosítva. Mire lekapja a válláról, elfordítja a nehézkes biztosítógombot, és célra tartja a fegyvert, az ezredes rég lelőtte a pisztolyával. Hullámként öntötte el a félelem. Alig bírt uralkodni magán, hogy sarkon ne forduljon és el ne rohanjon.

– Lázító? – kérdezte. Időt akart nyerni, és nagyon igyekezett, hogy a félelem ne gyöngítse hangjának magabiztosságát. – Amikor egy elmozdított tábornok a főváros ellen indul, a csapatai pedig nem hajlandók megtámadni a törvényes kormányt, akkor ki a lázadó? Én azt mondanám, hogy a tábornok – és azok a tisztek, akik megkísérlik végrehajtani áruló parancsait.

Az ezredes előhúzta a pisztolyát.

– Kifelé innen, őrmester! – A többiekhez fordult. – Emberek, menjetek be az iskolába, gyülekezzetek az előcsarnokban. Ne felejtsétek el, hogy az engedetlenség bűn a hadseregben, és visszaállították a halálbüntetést. Mindenkit lelövök, aki ellenszegül!

Pisztolyával a tizedes felé bökött.

Grigorij látta, hogy a katonák engedelmeskedni fognak a parancsoló, magabiztos, fölfegyverzett tisztnek. Csak egy út maradt, gondolta kétségbeesetten. Meg kell ölnie az ezredest.

Van rá lehetőség. Nagyon gyorsnak kell lennie, de úgy vélte, érdemes megpróbálni.

Ha téved, akkor meghal.

Lekapta a puskát a bal válláról, és teljes erőből beledöfte az ezredes oldalába, arra sem vesztegetve az időt, hogy átdobja a fegyvert a jobb kezébe. A hosszú szurony hegye fölszakította az egyenruha szövetét, és Grigorij érezte, ahogy belemerül a gyomor lágy húsába. Az ezredes felordított fájdalmában, de nem esett össze. Sérülten is megfordult, körbe lendítette a pisztolyát, meghúzta a ravaszt.

Senkit sem talált el.

Grigorij lökött egyet a puskával, beljebb és följebb nyomta a szuronyt, a szívet akarta eltalálni. Az ezredes arca összerándult a kíntól, a szája kinyílt, de hang nem jött ki rajta, majd még mindig a pisztolyát markolva a földre rogyott.

Grigorij egy rántással kihúzta a szuronyt.

Az ezredes ujjai elengedték a pisztolyt.

Mindenki a tisztet bámulta, ahogy néma kínban fetreng a játszótér kiégett füvén. Grigorij kibiztosította a puskáját, az ezredes szívére célzott, és közvetlen közelből kétszer lőtt. A tiszt nem mozdult többé.

– Ahogy mondta, ezredes – szólt Grigorij. – Van halálbüntetés.

Fitz és Bea vonattal utazott el Moszkvából. Nem volt más kísérőjük, csak Nyina, a hercegnő orosz komornája és Jenkies, Fitz inasa, egy volt bokszbajnok, akit nem vettek be katonának, mert nem látott tíz méternél messzebb.

Bulovnirban szálltak le a vonatról, az apró állomáson, ahonnan meg lehetett közelíteni Andrej herceg birtokát. Fitz szakértői azt javasolták, hogy Andrej építse ki Bulovnirt mezővárossá, fűrészmalommal, gabonatárolókkal és malommal. Ebből semmi sem lett, a

parasztok továbbra is lovas kocsival szállították terményeiket harminchét kilométerre, a régi vásárvárosba.

Andrej nyitott hintót küldött értük egy mogorva kocsissal, aki csak bámult, ahogy Jenkins berakta a bőröndöket a fogat hátuljába. Miközben egy földúton haladtak a szántóföldek között, Fitznek eszébe jutott előző látogatásuk, amikor a hercegnő újdonsült férjeként járt erre. Akkor a falusiak kiálltak az út szélére, és hurráztak. Most más volt a légkör. A mezőn robotoló emberek szinte föl sem néztek a hintóra, a falvak és tanyák lakói hátat fordítottak nekik.

Ez annyira bosszantotta Fitzet, hogy egészen elromlott a kedve, bár rögtön felvidult, mihelyt meglátta a vén ház patinás köveit, amelyeket vajsárgára festett a lefelé hajló nap. Kifogástalanul öltözött szolgák kisebb hada úgy tódult ki az első ajtón, mint a kacsák etetéskor. Körbeállták a hintót, kinyitották az ajtókat, vitték a bőröndöket. Andrej inasa, Georgij kezet csókolt Fitznek, és elmondta azt az angol nyelvű köszöntést, amelyet nyilvánvalóan bemagolt:

– Isten hozta oroszországi otthonában, Fitzherbert gróf!

Az orosz házak sokszor hivalkodók, viszont elhanyagoltak. Bulovnir sem volt kivétel. A toronymagas előcsarnokra ráfért volna a festés, a méregdrága csillár beporosodott, és egy kutya lepisilte a márványpadlót. Andrej herceg és Valerija hercegné egy nagy portré alatt várakozott, amelyről Bea nagyapja bámult le rájuk szigorú tekintettel.

Bea rohant Andrejhez, és átölelte.

Valerija szabályos arcú, klasszikus szépség volt, aki elegáns fazonra fésültette sötét haját. Kezet fogott Fitzcel, és azt mondta franciául:

– Köszönöm, hogy eljöttek. Úgy örülünk maguknak!

Amikor a könnyeit törölgető Bea kibontakozott az ölelésből, Fitz kezet nyújtott a sógorának. Andrej bal kézzel parolázott, mert a jobb kabátujja üresen lógott. Sápadt és sovány volt, mintha sorvadástól szenvedne, és ősz szálak keveredtek fekete szakállába, noha még csak harminchárom éves volt.

– Ki se mondhatom, mekkora megkönnyebbülés látni titeket!

– Valami baj van? – kérdezte Fitz. Franciául beszéltek, mert ezt a nyelvet valamennyien értették.

– Gyere a könyvtárba. Valerija fölviszi Beát az emeletre.

Otthagyták a nőket, és bementek a könyvtárba. Zsúfolásig volt bőrkötésű könyvekkel, amelyeken látszott, hogy nem túl sűrűn forgatják őket.

– Már megrendeltem a teát. Sajnos, nincsen sherrynk.

– Nagyon megfelel a tea is. – Fitz kényelmesen elhelyezkedett a székben. Sebesült lába fájt a hosszú út után.

– Mi folyik itt?

– Van nálad fegyver?

– Éppenséggel igen. A szolgálati pisztolyom a bőröndben van. –Webley Mark V-ös pisztolya volt, amelyet 1914-ben kapott.

– Kérlek, tartsd kéznél. Az enyém mindig nálam van.

Szétnyitotta a zakóját, megmutatta övén a pisztolytáskát.

– Jobb lenne, ha elmondanád, miért.

– A parasztokat valamilyen Földművelő Bizottmány bujtogatja. Holmi eszerek telebeszélték a fejüket mindenféle ostobasággal. Azt állítják, joguk van elvenni minden földemet, amit ugaron hagyok, hogy aztán felosszák maguk között.

– Nem csináltátok ezt már egyszer végig?

– A nagyapám idejében. Három parasztot felköttettünk, és úgy gondoltuk, ezzel vége az ügynek. Ám ezek a bűnös eszmék sokáig lappanganak, és évekkel később ismét szárba szöknek.

– Ez alkalommal mit tettél?

– Lehordtam őket, megmutattam a karomat, mondtam, hogy akkor veszítettem el, amikor őket védtem a németektől, erre elhallgattak. Csakhogy pár napja visszajött fél tucat helybeli a katonaságtól. Azt állítják, elbocsátották őket, de gyanítom, hogy megszöktek. Sajnos, ennek lehetetlen utánanézni.

Fitz bólintott. A Kerenszkij-offenzíva kudarcba fulladt, a németek és az osztrákok ellentámadást indítottak. Az orosz hadsereg darabokra hullott, a németek Petrográd felé tartottak. Sok ezer orosz katona hagyta ott a csatateret, hogy hazatérjen a falujába.

– Magukkal hozták a puskáikat, továbbá pisztolyokat, amelyeket nyilván a tisztjeiktől loptak, vagy a német foglyoktól vettek el. Mindenesetre állig föl vannak fegyverezve, a fejük pedig tele van felforgató eszmékkel. Van itt egy tizedes, Fjodor Jegorovics, úgy tűnik, ő a főkolompos. Azt mondta Georgijnak, nem érti, egyáltalán hogy tarthatok igényt még most is bármiféle földre, pláne az ugarra!

– Én sem értem, mi történik az emberekkel a hadseregben – bosszankodott Fitz. – Azt hinnéd, ott megtanítják őket arra, hogy a tekintély és a fegyelem érték, úgy látszik azonban, éppen az ellenkezője az igaz!

– Attól félek, a dolog ma délelőtt érte el a forrpontot – folytatta Andrej. – Fjodor tizedes öccse, Ivan Jegorovics a legelőmre terelte a teheneit. Georgij szólt nekem, és odamentünk ketten, hogy tiltakozzunk. Elkezdtük kizavarni Ivan marháit az útra. Ő megpróbálta bezárni a kaput, hogy megakadályozzon minket. Nálam volt a puskám, rásóztam a tussal a fejére. Ezeknek az átkozott parasztoknak általában olyan a feje, mint az ágyúgolyó, de ez más volt. Csak úgy összeesett a nyomorult, és meghalt. A szocialisták ezt pedig ürügyül használják arra, hogy mindenkit felizgassanak.

Fitz udvariasan palástolta undorát. Helytelenítette azt az orosz szokást, amely megengedi az alantasok verését, és nem csodálkozott, hogy efféle nyugtalanság lesz a vége.

– Mondtad ezt valakinek?

– Üzenetet küldtem a városba, jelentettem a halálesetet, és kértem egy osztag rendőrt vagy katonát a rendfenntartásra, de a küldöncöm még nem tért vissza.

– Akkor pillanatnyilag csak magunkra számíthatunk.

– Igen. Ha a dolgok még rosszabbra fordulnak, attól tartok, a hölgyeket el kell küldenünk.

Fitz le volt sújtva. Ez még annál is rosszabb, mint amire számított. Valamennyiüket megölhetik. Borzalmas hiba volt idejönni. A lehető leggyorsabban el kell innen vinnie Beát.

Fölállt. Annak tudatában, hogy válsághelyzetben az angolok olykor tüntetnek a hidegvérükkel a külföldiek előtt, csak annyit mondott: – Át szeretnék öltözni a vacsorához.

Andrej megmutatta a szobáját. Jenkins már kicsomagolta és ki is vasalta a frakkot. Fitz vetkőzni kezdett. Hülyén érezte magát. Veszélybe sodorta Beát és magát. Hasznos adatokat gyűjtött Oroszország helyzetéről, de a jelentés aligha éri meg a vállalt kockázatot. Hagyta, hogy a felesége rábeszélje valamire, márpedig ez mindig hiba. Úgy határozott, hogy reggel az első vonattal elutaznak.

A pisztolya az öltözőasztalon hevert a mandzsettagombjai mellett. Megvizsgálta, kinyitotta a tárat, megtöltötte a .455-ös Webleyt lőszerrel. De a frakkban nem lehetett hova tenni. Végül a nadrágzsebébe gyömöszölte, ahol ildomtalanul dudorodott.

Beszólította Jenkinst, hogy pakolja el az úti ruháját, azután belépett Bea szobájába. Felesége alsóneműben állt a tükör előtt, és egy nyakéket próbált. Valahogy asszonyosabbnak tűnt, mint máskor, kissé megtelt mellben és csípőben. Fitz hirtelen arra gondolt, hogy talán terhes megint. Eszébe jutott, hogy reggel Moszkvában váratlan hányinger fogta el, míg a kocsival a vasúthoz igyekeztek. Ez felidézte benne az asszony előző terhességét, és a gondolat visszavitte abba az időbe, amely ma már aranykornak tűnt: amikor még az övé volt Ethel meg Bea, és nem volt háború.

Már épp meg akarta mondani a feleségének, hogy másnap reggel távozniuk kell, ám ekkor

kinézett az ablakon, és megdermedt.

Az ablak a ház homlokzatára nyílt kilátással a parkra, és a legközelebbi faluig húzódó szántókra. Fitz tekintete megakadt egy nagyobb embercsoporton. Gyászos előérzettel az ablakhoz ment, és lebámult az udvarra.

Száz-egynéhány paraszt közeledett a parkon át. Noha még nappal volt, sokan égő fáklyát hoztak magukkal. Fitz látta, hogy némelyiknél puska van.

– Ó, a fenébe! – mondta.

Felesége megbotránkozott.

– Fitz! Megfeledkeztél arról, hogy a szobában vagyok?

– Ezt nézd! – mondta Fitz.

Bea levegőért kapott.

– Ó, ne!

– Jenkins! – ordította Fitz. – Itt van, Jenkins? – Kinyitotta a két szobát összekötő ajtót. A meghökkent inas éppen felakasztotta az úti ruhát egy vállfára. – Életveszélyben vagyunk – mondta Fitz. – Öt percen belül távoznunk kell. Fusson az istállóba, fogja be a lovakat valamibe, és álljon oda a fogattal a konyhaajtóhoz olyan gyorsan, ahogy csak bír!

Jenkins ledobta a ruhát, és elrohant.

Fitz Beához fordult.

– Kapj magadra egy kabátot, bármilyet, húzzál valamilyen úti cipőt, azután menj le a hátsó lépcsőn a konyhába, és várj meg ott!

Bea dicséretére legyen mondva, ezúttal nem hisztériázott, tette, amit mondtak neki.

Fitz kiment a szobából, és a tőle telhető legnagyobb sebességgel sántikált Andrej hálószobája felé. Sem a sógora, se Valerija nem volt ott.

Lement a földszintre. Georgij és néhány szolga rémülten ácsorgott az előcsarnokban. Fitz is félt, de remélte, hogy nem látszik rajta.

A herceget és a hercegnét a szalonban találta. Felbontott pezsgőspalack hűlt a jégen, két pohárba már ki is töltötték az italt, de nem ittak. Andrej a kandalló előtt Valerija az ablaknál, és a közeledő sokaságot nézte. Fitz odaállt mellé. A parasztok már csaknem az ajtóhoz értek. Néhányuknál tűzfegyver volt; a legtöbben kést, pörölyt vagy kaszát szorongattak.

– Georgij megpróbál beszélni velük, ha kudarcot vall, akkor én következek – mondta Andrej.

– Az isten szerelmére, Andrej, elmúlt már a beszéd ideje! Azonnal távoznunk kell! – felelte Fitz.

Mielőtt Andrej válaszolhatott volna, kiabálás hallatszott az előcsarnokból, Fitz az ajtóhoz ment, és feltépte. Látta, hogy Georgij egy szálas fiatal paraszttal vitatkozik, akinek olyan hatalmas bajusza volt, hogy a fél arcát eltakarta. Ő lehet Fjodor Jegorovics. Férfiak és néhány asszony fogta körül őket. Némelyeknél égő fáklya volt. Közben is egyre többen nyomakodtak be a főbejáraton. Nehéz volt megérteni a helyi tájszólást, de valaki ugyanazt ismételgette ordítva:

– Beszélni fogunk a herceggel!

Andrej is hallotta. Kilépett Fitz mellett az előcsarnokba.

– Ne... – mondta Fitz, de már késő volt.

A tömeg pfujolt és pisszegett, amikor meglátták a frakkos Andrejt. A herceg csak annyit mondott emelt hangon:

– Ha most csöndesen távoztok, talán nem lesz túl nagy bajotok. Fjodor visszavágott:

– Itt te leszel bajban! Megölted az öcsémet!

Fitz hallotta, hogy Valerija halkan azt mondja:

– Az én helyem a férjem mellett van.

Mielőtt Fitz visszatarthatta volna, ő is kiment az előcsarnokba.

– Nem akartam megölni Ivant – mondta Andrej –, de még mindig élne, ha nem szegi meg

a törvényt, és nem dacol hercegével!

Fjodor váratlan gyorsasággal megfordította a puskát, és a tusával Andrej arcába vágott.

Andrej az arcát fogva visszatántorodott.

A parasztok éljeneztek.

– Ezt tetted Ivannal! – ordította Fjodor.

Fitz a revolveréhez kapott.

Fjodor a feje fölé emelte a puskáját. A hosszú Moszin–Nagant úgy állt a levegőben egy dermedt pillanatig, mint a hóhér bárdja, aztán hatalmas erővel lesújtott Andrej fejére. Undorító reccsenés hallatszott, Andrej összeesett.

Valerija sikoltott.

Fitz a félig nyitott ajtóban állva kibiztosította a revolvert, és célba vette Fjodort, a parasztok azonban túlságosan sűrűn rajzottak az irányzék előtt. Rugdosni és ütlegelni kezdték Andrejt, aki öntudatlanul hevert a padlón. Valerija megpróbált segíteni rajta, de nem bírt átnyomakodni a tömegen.

Egy kaszás paraszt beledöfött Bea zord nagyapjába, és végighasította a vásznat. Valaki puskával rálőtt a csillárra, amely csilingelő szilánkokra hullott szét. Hirtelen lángra lobbant két függönyszárny: valaki bizonyára odanyomott egy fáklyát.

Fitz járt csatatéren, és megtanulta, hogy a hideg számításnak mérsékelnie kell a gavallérosságot. Tudta, hogy egyedül nem mentheti meg Andrejt a tömegtől. Valeriját viszont igen.

Zsebre vágta a pisztolyt.

Belépett az előcsarnokba. Mindenki a földön elterült hercegre figyelt. Valerija a tömeg szélén állt, és hasztalanul verte az előtte álló parasztok vállát. Fitz derékon ragadta, fölkapta, és visszavitte a szalonba. Pokolian fájt a lába a terheléstől, de összeszorította a fogait.

– Engedjen! – sikoltotta az asszony. – Segítenem kell Andrejnek!

– Rajta nem segíthetünk – felelte Fitz. Változtatott a fogáson, és a vállára dobta a sógornőjét, hogy kisebb nyomás nehezedjen a lábára. Közben egy golyó süvített el mellette olyan közel, hogy érezte a szelét. Hátranézett, és egy vigyorgó katonát látott, aki pisztollyal célba vette.

Egy második lövést is hallott, és érezte a becsapódást. Egy pillanatig azt hitte, eltalálták, de a fájdalom elmaradt, így az ajtó felé iramodott, amely az ebédlőbe nyílt.

Hallotta, ahogy a katona elordítja magát:

– Az asszony meglép!

Éppen akkor rontott ki az ajtón, amikor újabb lövedék csapódott a fába. Sorkatonákat nem tanítanak meg pisztollyal célozni, és néha nem látják be, mennyivel rosszabbul bánnak vele, mint a puskával. Sántikálva elloholt egy asztal mellett, amelyet gondosan megterítettek ezüsttel és kristállyal négy gazdag arisztokrata vacsorájához. Hallotta, hogy többen is üldözik. A szoba túlsó végében lévő ajtó a konyhába vezetett. Fitz berontott egy keskeny átjáróba, majd onnan a konyhába. A szakács és a konyhalányok félbehagyták a munkájukat, és rémülten toporogtak.

Fitz üldözői túl közel voltak. Ha tiszta célpontot nyújt, megölik. Valamit tennie kell, hogy lelassítsa őket.

Letette Valeriját a földre. Az asszony megtántorodott; Fitz vérfoltot látott a ruháján. Őt találta el a golyó, de élt és eszméletén volt. Fitz leültette egy székbe, majd visszatért a folyosóra. A vigyorgó katona vadul tüzelve rohant feléje. Többen is követték libasorban. Mögöttük égett az ebédlő és a szalon.

Előrántotta a Webleyt. Revolverező rendszerrel működött, vagyis nem kellett felhúzni. Áthelyezte testsúlyát a jó lábára, és gondosan megcélozta a futó katona hasát. Meghúzta a ravaszt, a fegyver elsült, a férfi épp az orra előtt zuhant a kőpadlóra. Fitz rémült sikoltozást hallott a konyhából.

Azonnal rálőtt a következő férfira, aki ugyancsak összerogyott. Harmadszor is tüzelt, hasonló eredménnyel. A negyedik ember visszaugrott az ebédlőbe.

Fitz bevágta a konyhaajtót. Az üldözők most haboznak, azon morfondíroznak, miként ellenőrizhetnék, hogy ő lesben lapulva várja-e őket. Ezzel épp megszerzik neki a szükséges időt.

Felkapta az ájuló félben lévő Valeriját. Sosem járt ennek a háznak a konyhájában, de most elindult a hátsó részébe. Innen újabb folyosó vezetett el a kamrák és a mosókonyhák mellett. Végül kinyitotta azt az ajtót, amely kivezetett a házból.

Lihegett, a rossz lába borzalmasan fájt, de látta, hogy a fogat már várja, Jenkins a bakon ült, Bea a kocsiban a vigasztalhatatlanul zokogó Nyinával. Rémült arcú istállófiú tartotta száron a lovakat.

Fitz fellökte az öntudatlan Valeriját a hintóba, maga is utánamászott, azután ráordított Jenkinsre:

– Rajta! Induljon!

Jenkins megcsapta az ostorral a lovakat, a fiú félreugrott az útból, a kocsi elindult.

– Jól vagy? – kérdezte Fitz a feleségétől.

– Nem, de élek és nem is sebesültem meg. Te...?

– Semmi bajom, de aggódom a bátyád életéért. – Igazából biztosra vette, hogy Andrej már halott, csak nem akarta megmondani az asszonynak.

Bea a hercegnére pillantott.

– Mi történt?

– Bizonyára eltalálta egy golyó. – Közelebbről is megnézte az asszonyt. Valerija arca mozdulatlan és fehér volt. – Ó, édes istenem –mondta Fitz.

– Halott, ugye? – kérdezte Bea.

– Erősnek kell lenned.

– Erős leszek. – Megfogta sógornője élettelen kezét. – Szegény Valerija.

A fogat végigrobogott a bekötőúton, elhaladt a kicsi ház mellett, amelyben Bea anyja élt, miután a férje meghalt. Fitz visszanézett a nagy házra. A felsült üldözők kisebb csoportban ácsorogtak a konyhaajtó előtt. Egyikük célba vette őket puskával. Fitz lenyomta Bea fejét, maga is lebukott.

Mire visszanézett, már túl voltak a lőtávolon. Minden ajtón parasztok és cselédek igyekeztek kifelé a házból. Az ablakok furcsán ragyogtak, és Fitz rájött, hogy ég a kastély. Füst buggyant ki a bejáraton, az egyik nyitott ablak narancsszínű lángnyelvet öltött, amely felgyújtotta a falon a kúszónövényt.

Azután a fogat átkelt egy dombtetőn, lezötyögött a másik oldalon, és az öreg ház eltűnt a szemük elől.

Huszonnyolcadik fejezet

1917. október–november

– Von Holtzendorff admirális azt ígérte, hogy öt hónap múlva a britek éhezni fogtak. Azóta kilenc hónap telt el – mondta Walter dühösen. – Tévedett – felelte az apja.

Walter magába fojtotta az ingerült visszavágást.

Berlinben voltak, Otto külügyminisztériumi szobájában. Otto faragott székben ült a nagy íróasztalnál. Mögötte a falon I. Vilmos császárnak, a jelenlegi uralkodó nagyapjának a képe függött, akit a versailles-i Tükörteremben nyilvánítottak német császárrá.

Waltert bőszítették apjának születlen kifogásai.

– A tengernagy tiszti becsületszavát adta, hogy egyetlen amerikai sem teszi be a lábát Európába – mondta. – A hírszerzésünk szerint júniusban tizennégy ezren szálltak partra Franciaországban. Ennyit ér egy tiszt szava!

Ez fájt Ottónak.

– Azt tette, amiről úgy gondolta, hogy a legjobb a hazájának – mondta ingerülten. – Mit többet tehet az ember?

Walter fölemelte a hangját.

– Azt kérdi tőlem, mit tehet egy ember? Őrizkedhet az alaptalan ígéretektől. Ha valamit nem tud biztosan, óvakodhat attól, hogy az ellenkezőjét állítsa. Elmondhatja az igazat, vagy befoghatja az ostoba száját.

– Von Holtzendorff a legjobbat tanácsolta, amit tudott.

Ezek a gyatra érvek valósággal megőrjítették Waltert.

– Ez az alázat helyénvaló lett volna az esemény előtt. De akkor arról szó sem esett! Apám jelen volt a plessi kastélyban, tudja, mi történt. Von Holtzendorff a szavát adta. Félrevezette a császárt. Belerántotta az amerikaiakat a háborúba az ellenségeink oldalán. Ennél rosszabbul aligha szolgálhatja valaki az uralkodóját!

– Gondolom, te azt kívánod, hogy visszavonuljon. De akkor ki foglalja el a helyét?

– Visszavonulni? – Walterból kirobbant a düh. – Azt kívánom, hogy dugja a szájába a revolverének a csövét, és húzza meg a ravaszt! Otto szigorúan nézett rá.

– Gonoszság ilyet mondani.

– A halála csekély fizetség mindazokért, akik az ő öntelt ostobasága miatt haltak meg.

– Nektek, fiataloknak nincs józan eszetek.

– Ön merészel beszélni nekem józan észről? Ön és a nemzedéke egy olyan háborúba sodorta bele Németországot, amely megnyomorított minket, és milliónyi emberéletet követelt, egy olyan háborúba, amelyet három év után sem nyertünk meg!

Otto nem nézett rá. Aligha tagadhatta, hogy Németország még mindig nem nyerte meg a háborút. A franciákkal patthelyzetet értek el. Az antantot a korlátlan tengeralattjáró-hadviseléssel sem sikerült megfojtaniuk. Közben a brit tengeri blokád lassan halálra éhezteti a német népet.

– Meg kell várnunk, mi történik Petrográdban – mondta. – Ha Oroszország kiesik a háborúból, az egyensúlyi helyzet megváltozhat.

– Pontosan – bólintott Walter. – Most minden a bolsevikokon múlik.

Október elején Grigorij és Katyerina meglátogatta a bábát.

Grigorij mostanában a legtöbb éjszakáját az egyszobás bérlakásban töltötte a Putyilov-gyár közelében. Már nem szeretkeztek, mert a felesége túlságosan kényelmetlennek találta. Hatalmasra nőtt a hasa. A bőr úgy feszült rajta, mint egy focilabdán, a köldöke kidülledt ahelyett, hogy besüppedt volna. Grigorij még sose látott terhes nőt ennyire közelről, és a dolgot éppen annyira találta ijesztőnek, mint izgalmasnak. Tudta, hogy minden rendben van, ugyanakkor megrémítette a gondolat, hogy egy babafej kíméletlenül kitágítja azt a szűk folyosót, amelyet ő annyira szeret.

Elindultak a házhoz, ahol Magda, Konsztantyin felesége lakott. Vlagyimir Grigorij nyakában lovagolt. A kisfiú már csaknem hároméves volt, de Grigorij még mindig simán elbírta. Személyisége kezdett kialakulni: a maga gyermekes módján értelmes és komoly volt, sokkal inkább hasonlított Grigorijra, mint elbűvölő, link apjára. Egy gyerek olyan, mint egy forradalom, gondolta Grigorij: az ember elindítja, de nem szabályozhatja, mi lesz belőle.

Kornyilov tábornok ellenforradalma összeomlott, mielőtt elkezdődött volna. A vasutas-szakszervezet gondoskodott róla, hogy Kornyilov csapatai Petrográdtól sok kilométernyire elakadjanak. Akik mégis eljutottak a város közelébe, találkoztak a bolsevikokkal, és azok megállították őket. Ehhez csak annyi kellett, hogy elmondják nekik az igazat úgy, ahogy Grigorij tette az iskolaudvaron. A katonák összeesküvő tisztjeik ellen fordultak, és kivégezték őket. Kornyilovot elfogták és bebörtönözték.

Grigorijról elterjedt, hogy ő fordította vissza Kornyilov hadseregét. Tiltakozott, hogy ez

túlzás, ám szerénysége csak növelte a tekintélyét. Beválasztották a bolsevik párt központi bizottságába.

Trockij kiszabadult a börtönből. A bolsevikok ötvenegy százalékot szereztek a moszkvai önkormányzati választásokon. A párt tagsága elérte a háromszáz-ötvenezer főt.

Grigorijt elfogta az a bódító érzés, hogy bármi megtörténhet, beleértve a teljes katasztrófát. A forradalmat bármelyik nap leverhetik. Ettől félt, mert attól tartott, hogy a gyermeke olyan Oroszországban nő fel, amely nem lett jobb. Saját gyermekkorának mérföldköveire gondolt: apjának felakasztására, anyja halálára a Téli Palota előtt, a papra, aki lehúzta a kis Lev nadrágját, a Putyilov-gyárban a kegyetlen robotra. A gyermekének más életet akart.

– Lenin fegyveres felkelésre szólít föl – mondta Katyerinának, miközben Magdáék felé mentek. Lenin még mindig a városon kívül bujkált, de folyamatosan ontotta a dühös leveleket, amelyek cselekvésre sürgették a pártot.

– Szerintem igaza van – mondta Kalyerina. – Mindenki torkig van az olyan kormányokkal, amelyek demokráciáról papolnak, de semmit sem tesznek az olcsó kenyérért.

Katyerina, mint rendesen, most is azt mondta ki, amit a legtöbb petrográdi munkás gondolt.

Magda teával várta őket.

– Sajnos, nincs cukor – mentegetőzött. – Hetek óta nem tudok szerezni.

– Alig várom, hogy túl legyek rajta – mondta Katyerina. – Olyan fáradt vagyok, hogy ekkora terhet kell cipelnem!

Magda megtapogatta Katyerina hasát, és azt mondta, hogy két hete van hátra.

– Borzalmas volt. Vlagyimir születése – panaszkodott Katyerina. – Nem voltak barátaim, és egy Kszenyija nevű, kaptafafejű, szibériai banya volt a bába!

– Ismerem Kszenyiját – mondta Magda. – Érti a dolgát, csak egy kicsit rideg.

– Ezt mondom én is.

Konsztantyin a Szmolnijba készült. Noha a szovjet nem ült össze mindennap, a bizottságok és az ideiglenes csoportok folyamatosan üléseztek. Kerenszkij kormánya mostanra úgy meggyengült, hogy még ez is a szovjetek tekintélyét öregbítette.

– Hallottam, hogy Lenin visszatért a városba – mondta Konsztantyin Grigorijnak.

– Igen, múlt éjjel jött meg.

– Hol lakik?

– Titok. A rendőrség még mindig le akarja tartóztatni.

– Mi hozta vissza?

– Holnap megtudjuk. Összehívta a Központi Bizottságot.

Konsztantyin elment, hogy bevillamosozzon a városközpontba. Grigorij gyalog tért haza Katyerinával. Már indulni akart a kaszárnyába, amikor az asszony azt mondta:

– Jobban érzem magam, amióta tudom, hogy Magda lesz mellettem.

– Jól van. – Grigorij még mindig úgy érezte, hogy a gyermekszülés veszedelmesebb egy fegyveres felkelésnél.

– És te is itt leszel – tette hozzá Katyerina.

– De nem a szobában – felelte riadtan Grigorij.

– Persze hogy nem! Odakint leszel, fel-alá sétálsz, és ettől én biztonságban érzem majd magam.

– Rendben.

– Ugye, itt leszel?

– Igen – bólintott a férfi. – Történjen akármi, én itt leszek.

Amikor egy órával később odaért a laktanyába, teljes zűrzavar fogadta. A gyakorlótéren a tisztek vajmi kevés sikerrel próbáltak fegyvereket és lőszert rakatni a szekerekre. A zászlóaljak bizottságai vagy üléseztek, vagy ülésezni készültek.

– Kerenszkijnek most aztán vége – mondta diadalmasan Iszaak.

– A frontra akar küldeni minket.
Grigorij szíve összeszorult.
– Kit?
– Az egész petrográdi helyőrséget! Most érkezett a parancs. Mi váltjuk föl a frontkatonákat.
– És mi ennek az oka?
– Állítólag a német előretörés. – A németek elfoglalták a Rigai-öböl szigeteit, és továbbnyomultak Petrográd felé.
– Ostobaság! – dühöngött Grigorij, – Ez csak egy kísérlet, hogy aláaknázzák a szovjeteket. – Méghozzá milyen ravasz kísérlet! Ha petrográdiakkal váltják fel a frontharcosokat, napokba, talán hetekbe telik az új katonai bizottságok létrehozása, új tagok delegálása a szovjetekbe. Ami még rosszabb, az új emberek nélkülözik a legutóbbi hat hónap politikai küzdelmeinek tapasztalatait – vagyis elölről kell kezdeni a harcot!
– A katonák mit mondanak?
– Dühösek. Azt akarják, hogy Kerenszkij a békéről tárgyaljon, ne őket küldje a halálba.
– Megtagadják, hogy elhagyják Petrográdot?
– Nem tudom. Az segítene, ha a szovjetek támogatnák őket.
– Erről gondoskodom.
Grigorij kerített egy páncélautót, két testőrt, és a Lityejnyij hídon át a Szmolnijba hajtott. Ez kedvezőtlen fordulatnak látszik, gondolta, de meg lehet változtatni. Mostanáig nem támogatta minden csapat a bolsevikokat, ám ez, hogy Kerenszkij a frontra akarja küldeni őket, segíthet az ingadozóknak a döntésben. Minél tovább töprengett a dolgon, annál inkább erősödött a meggyőződése, hogy Kerenszkij nagy hibát követett el.
A Szmolnij Palota pompás épület volt, amelyben a gazdagok lányai tanultak. Grigorij ezredének két géppuskása őrizte a bejáratot. A vörösgárdisták igyekeztek ellenőrizni mindenkinek a személyazonosságát, ám a ki-be áramló tömeg akkora volt, hogy – mint Grigorij aggodalmasan megállapította – az ellenőrzés nem lehetett szigorú.
Az udvaron lázas sürgés-forgás folyt. Páncélautók, motorkerékpárok, teherautók, autók jöttek-mentek folyamatosan, egymással vetélkedve minden talpalatnyi földért. Széles lépcső vezetett föl a klasszikus oszlopsoron nyugvó boltívek alá. Grigorij egy emeleti szobában megtalálta a Szovjet Végrehajtó Bizottságát, amely éppen ülésezett.
A mensevikek fölszólították a helyőrség katonáit, hogy készüljenek a frontra. A mensevikek, mint rendesen, most is harc nélkül adnák meg magukat, gondolta undorral Grigorij. Váratlanul megrohanta a páni félelem, hogy a forradalom kicsúszik a kezéből.
Összedugta a fejét a Végrehajtó Bizottság többi bolsevikjával, hogy keményebb döntést fogadtassanak el.
– Az egyetlen lehetőség Petrográd védelmére a németekkel szemben, ha mozgósítjuk a munkásokat – mondta Trockij.
– Ahogy a Kornyilov-puccs idején tettük – lelkesedett Grigorij. – Újabb Harci Bizottságra van szükségünk, amely átveszi a város védelmét!
Trockij összeütött egy vázlatot, és fölállt, hogy javasolja a mozgósítást. A mensevikek megdühödtek.
– Egy második vezetőséget hoznának létre a főparancsnokság mellett – mondta Mark Brojdo. – Senki sem szolgálhat két urat!
Grigorij felháborodására a bizottság legtöbb tagja egyetértett Brojdóval. A mensevikek leszavazták a javaslatot, Trockij kisebbségben maradt. Grigorij kétségbeesetten hagyta ott az ülést. Túlélhet a katonák hűsége a szovjet iránt egy ilyen durva ütést?
Délután a bolsevikok a 36-os szobában találkoztak, és elhatározták, hogy ezt a döntést nem fogadják el. Megegyeztek, hogy aznap este ismét fölvetik a javaslatot a szovjet teljes ülésén.
Második alkalommal a bolsevikok győztek a szavazáson.

Grigorij megkönnyebbült. A katonák most majd támogatják a szovjetet, és létre fog jönni a második parancsnokság.

Nagy lépéssel kerültek közelebb a hatalomhoz.

Másnap a bolsevik vezetők derűlátóan távoztak a Szmolnijból, egyesével-kettesével, minden feltűnés nélkül, nehogy felhívják magukra a titkosrendőrség figyelmét, azután elindultak Galina Flakszerman elvtársnőhöz, mert az ő tágas lakásában ült össze a Központi Bizottság.

Grigorij ideges volt a gyűlés miatt, ezért korán érkezett. Körbejárta a háztömböt, ácsorgókat keresett, akik rendőrspiclik lehetnek, ám semmi gyanúsat nem látott. A házban felderítette a lehetséges kijáratokat – három volt belőlük –, és kiválasztotta a menekülés legrövidebb útját.

A bolsevikok körülültek egy nagy ebédlőasztalt. Sokan bőrkabátot viseltek, ami egyfajta egyenruhának számított náluk. Lenin nem volt ott, így hát nélküle kezdték el az ülést. Grigorij aggódott érte – talán letartóztatták –, ám Lenin este tízkor megérkezett. Parókával álcázta magát, amely folyton félrecsúszott, és már-már mókássá tette a külsejét.

Ám a határozatban, amelyet eléjük tett, nem volt semmi nevetséges. Fegyveres felkelésre szólított fel a bolsevikok vezetésével, hogy buktassák meg az Ideiglenes Kormányt, és vegyék át a hatalmat.

Grigorij ujjongott. Természetesen mindenki a fegyveres felkelés mellett volt, de a legtöbb forradalmár szerint még nem érett meg rá a helyzet. Végül az az ember mondta ki, hogy most, aki a legnagyobb tekintélynek örvendett.

Lenin egy órán át beszélt. Szokása szerint fülsértően agresszív volt, az asztalt verte, ordított, pocskondiázta azokat, akik nem értettek egyet vele. Ezzel a stílussal nem könnyítette meg a dolgát – az ember szívesen leszavazza azt, aki ilyen goromba. Ennek ellenére is meggyőző volt hatalmas tudásával, tévedhetetlen politikai szimatával. Kevesen állhatták logikus érveinek pörölycsapásait.

Grigorij kezdettől Lenint pártolta. A legfontosabb, gondolta, hogy megragadjuk a hatalmat, és vége legyen ennek az ingadozásnak. Minden más problémát megoldhatunk később. De vajon a többiek egyetértenek-e vele?

Zinovjev nem értett egyet. Ez az egyébként mutatós férfi ugyancsak megváltoztatta a külsejét, hogy félrevezesse a rendőröket. Szakállat növesztett, dús, göndör haját tövig levágta. Az volt a véleménye, hogy Lenin stratégiája túlságosan kockázatos. Attól tartott, hogy egy fölkelés ürügyet ad a jobboldalnak egy katonai puccsra. Azt akarta, hogy a bolsevik párt összpontosítson a nemzetgyűlési választások megnyerésére.

Lenin méregbe gurult ettől a lanyha érvtől.

– Az Ideiglenes Kormány sosem fog nemzetgyűlési választásokat tartani – mondta. – Aki másképpen gondolja, az bolond és balek!

Trockij és Sztálin támogatta a felkelést, de Trockij felbőszítette Lenint, mert azt mondta, meg kellene várniuk a Szovjetek Összoroszországi Kongresszusát, amely a tervek szerint tíz nappal később kezdődött volna.

Grigorij jó ötletnek találta – Trockij mindig ésszerűen gondolkodott –, de meglepetésére Lenin azt mennydörögte:

– Nem!

– Valószínűleg többségünk lesz a küldöttek között... – kezdte Trockij.

– Ha a kongresszus kormányt alakít, akkor annak koalíciónak kell lennie – dühöngött Lenin. – A kormányba bevett bolsevikok centristák lesznek. Ki kívánhatja ezt az ellenforradalmár árulókon kívül?

Trockij elvörösödött a sértéstől, de nem válaszolt.

Grigorij elismerte, hogy Leninnek van igaza. Lenin most is sokkal messzebbre látott, mint a többiek. A koalícióban a mensevikeknek az lesz az első követelése, hogy a miniszterelnök

mérsékelt legyen, és valószínűleg bárkit elfogadnak Leninen kívül.

Most kezdett derengeni Grigorijnak – és sejtése szerint a bizottság többi tagjának is –, hogy Lenin csak államcsínnyel lehet miniszterelnök.

A vita hajnalig tartott. Végül tíz a kettőhöz arányban megszavazták a felkelést.

Lenin mégsem volt egészen elégedett. Az államcsíny időpontját nem tűzték ki.

Amikor a megbeszélés véget ért, Galina behozta a szamovárt, és sajtot, kolbászt, kenyeret tálalt az éhes forradalmároknak.

Gyerekkorában Grigorij egyszer láthatta Andrej herceg birtokán, hogyan végződik a szarvasvadászat. A kutyák éppen a falu mellett terítették le a bikát, és persze mindenki szaladt bámészkodni. Mire Grigorij odaért, a szarvas már haldokolt, a kutyák vígan zabálták a feltépett hasból kibuggyanó zsigereket, miközben a vadászok a nyeregben konyakoztak a zsákmány örömére. Ám az a szerencsétlen állat az utolsó erejével még akkor is vissza akart vágni. Meglendítette hatalmas agancsát, felnyársalt egy kutyát, egy másiknak felhasította az oldalát, és egy percig már-már úgy tűnt, hogy képes lesz talpra vergődni; azután visszarogyott a véres földre, és lehunyta a szemét.

Grigorij úgy találta, hogy Kerenszkij miniszterelnök, az Ideiglenes Kormány feje éppen olyan, mint az a szarvas. Mindenki tudja már, hogy vége – csak ő nem.

Mire Petrográdot dermesztő markába szorította az orosz tél, a válság beérett.

A Harci Bizottságot átkeresztelték Forradalmi Katonai Bizottsággá, amelyben a karizmatikus Trockij játszotta a főszerepet. Szépnek nem lehetett nevezni – nagy orra, túlságosan magas homloka volt, szeme kidülledt a keret nélküli pápaszem üvege mögött –, viszont rokonszenves és megnyerő volt. Lenin ordított és ledorongolta az embereket, Trockij rábeszélte és elbűvölte őket. Grigorij gyanúja szerint ugyanolyan kemény volt, mint Lenin, de jobban tudta titkolni.

November 5-én, hétfőn, két nappal az Összoroszországi Kongresszus megnyitása előtt Grigorij tömeggyűlésre ment, amelyet a Forradalmi Katonai Bizottság hívott össze a Péter-Pál-erődbe. Az összes katonai egység képviseltette magát. A gyűlés délben kezdődött és egész délután tartott. Katonák százai vitatkoztak politikáról az erőd előtti téren, miközben tisztjeik tehetetlenül dühöngtek. Aztán megérkezett Trockij, akit mennydörgő taps fogadott, majd miután meghallgatták a beszédét, megszavazták, hogy inkább a bizottságnak engedelmeskednek, mint a kormánynak, inkább Trockijnak, mint Kerenszkijnek.

A kormány aligha tűrheti, hogy a legfontosabb csapatok valaki másnak tegyenek hűségesküt, morfondírozott a térről távozó Grigorij. Az erőd ágyúi a folyó túlpartján magasodó Téli Palotára szegeződtek, ahol az Ideiglenes Kormány főhadiszállása volt. Kerenszkij most már bizonyosan elismeri a vereségét és lemond, gondolta Grigorij.

Trockij másnap felhívta a figyelmet arra, hogy ellenforradalmi puccs várható a hadseregben. Elrendelte, hogy a szovjetekhez hű vörösgárdista egységek foglalják el a hidakat, a vasútállomásokat, a rendőrségi őrszobákat, továbbá a postákat, a távírdákat, a telefonközpontot és az állami bankot.

Grigorij a nagy ember mellett dolgozott: a parancsok áradatát lebontotta részletes utasításokra a katonai egységek számára, majd lovas, kerékpáros és autós küldöncökkel széthordatta a városban. Úgy találta, hogy Trockij „biztonsági” intézkedései fölöttébb hasonlítanak egy hatalomátvételhez.

Meglepetésére és örömére nagyon kevés ellenállásba ütköztek.

Egy kém a Marijinszkij-palotából azt jelentette, hogy Kerenszkij miniszterelnök bizalmi szavazásra szólította fel az előparlamentet – azt a testületet, amely olyan siralmasan csődöt mondott a legfontosabb dologban, az Alkotmányozó Nemzetgyűlés összehívásában. Az előparlament megtagadta a miniszterelnök utasítását. Nemigen törődött vele senki. Már leszerepelt. Csak egy újabb alkalmatlan ember, aki megpróbált Oroszországon uralkodni, és

kudarcot vallott. Visszatért a Téli Palotába, ahol tehetetlen kormánya továbbra is úgy tett, mintha ő irányítaná az országot.

Lenin Margarita Fofanova elvtársnő lakásában rejtőzött. A Központi Bizottság utasította, hogy ne mutatkozzon a városban, attól féltek, hogy letartóztatják. Grigorij egyike volt a keveseknek, akik ismerték a tartózkodási helyét. Este nyolckor Margarita üzenetet hozott a Szmolnijba Lenintől, aki elrendelte, hogy a bolsevikok azonnal kezdjék el a fegyveres felkelést. Trockij ingerülten kifakadt:

– Mit képzel, mégis mit csinálunk?

Grigorij azonban tudta, hogy Leninnek igaza van. Mindennek ellenére a bolsevikok még nem teljesen ragadták magukhoz a hatalmat. Ha egyszer összeül a Szovjetek Kongresszusa, annak teljhatalma lesz. Még ha a bolsevikok többségben vannak is, újabb koalíciós kormány jön létre kompromisszumos alapon.

A kongresszusnak másnap délután kettőkor kellett kezdődnie. Láthatólag csak Lenin érti, mennyire sürgető a helyzet, gondolta Grigorij kétségbeesetten. Itt van rá szükség, az események sűrűjében.

Úgy döntött, hogy érte megy és elhozza.

Dermesztő éjszaka volt, az északi szél mintha átfújt volna a bőrkabáton, amelyet Grigorij az őrmesteri egyenruha fölött viselt. A városközpont meghökkentően hétköznapi képet mutatott: jól öltözött, középosztálybeli emberek jöttek ki a színházakból, mentek be a ragyogóan kivilágított éttermekbe, miközben koldusok zaklatták őket aprópénzért, és prostituáltak mosolyogtak az utcasarkokon. Grigorij biccentett egy elvtársának, aki éppen Lenin röplapját árulta. Az volt a címe: Hogyan ragadják meg a bolsevikok a hatalmat? Grigorij nem vett belőle. Ő már tudta a választ erre a kérdésre.

Margarita a viborgi kerület északi szélén lakott. Grigorij nem használhatolt autót, mert attól félt, elárulná vele Lenin búvóhelyét. A Finn pályaudvarhoz ment, és ott fölszállt egy villamosra. Az út sokáig tartott, és ő úgyszólván egyfolytában azon rágódott, visszautasítja-e Lenin.

Óriási megkönnyebbülésére Leninnek nem sok rábeszélés kellett.

– Attól félek, ön nélkül az elvtársak nem teszik meg a végső, döntő lépést – mondta Grigorij, és ennyi elég volt, hogy meggyőzze Lenint.

Üzenetet hagyott a konyhaasztalon, nehogy Margarita azt higgye, letartóztatták: „Elmentem oda, ahova nem akarta, hogy menjek. Iljics.” A párttagok az apai nevén, Iljicsnek szólították.

Grigorij ellenőrizte a pisztolyát, miközben Lenin föltette a parókáját, az ellenzős sapkáját, és belebújt lompos felöltőjébe. Azután elindultak. Grigorij éberen figyelt, mert félt, hogy belefutnak egy rendőrkülönítménybe vagy egy katonai őrjáratba, és azok fölismerik Lenint. Úgy döntött, hogy habozás nélkül lőni fog, de nem engedi letartóztatni Iljicset.

A villamoson nem utazott rajtuk kívül más. Lenin a kalauznőt kérdezgette, hogy mit gondol a legújabb politikai fejleményekről.

Ahogy elindultak a Finn pályaudvartól, patadobogást hallottak és elrejtőztek. Mint kiderült, egy csapat kormánypárti kadét volt, akik csak a bajt keresték.

Éjfélkor Grigorij diadalmasan megjelent Leninnel a Szmolnijban.

Lenin azonnal a 36-os szobába ment, és összehívta a bolsevik Központi Bizottságot. Trockij jelentette, hogy a város kulcspontjainak többségét a Vörös Gárda ellenőrzi. De Leninnek ez nem volt elég. Azzal érvelt, hogy jelképes okokból a forradalmi csapatoknak el kell foglalniuk a Téli Palotát, és le kell tartóztatniuk az Ideiglenes Kormány minisztereit. Ez meggyőzi az embereket, hogy a hatalom végleg és visszafordíthatatlanul a forradalmárok kezébe került.

Grigorij tudta, hogy igaza van.

Mindenki tudta.

Trockij nekilátott, hogy megtervezze a Téli Palota elfoglalását. Grigorij aznap éjjel nem ment haza Katyerinához.

Ezen a napon, november 7-én nem lehetett tévedni.

Grigorij tudta, hogy a forradalom utolsó felvonásának mindent el kell döntenie. Gondoskodott arról, hogy a parancsok egyértelműek legyenek, és időben megérkezzenek oda, ahova szánták őket.

A terv nem volt bonyolult, Grigorij mégis aggódott, hogy Trockij időzítése túlságosan derűlátó. A támadók derékhadát a forradalmár matrózok alkotják. A többség Helsingforsból, a Finn Nagyhercegség fővárosából érkezik vonattal és hajóval. Hajnali háromkor indulnak. Jönnek még Kronstadtból, a szigeten épült tengerészeti támaszpontról, amely harminc kilométernyire volt a parttól.

A támadást déli tizenkettőre időzítették.

Mint minden hadművelet, ez is tüzérségi előkészítéssel indul: a Péter-Pál-erőd ágyúi átlőnek a Néva fölött, és ledöntik a palota falait. Azután a matrózok és katonák elfoglalják az épületet. Trockij azt mondta, kettőre végezniük kell, mert akkor kezdődik a szovjetkongresszus.

Lenin a megnyitón akarta bejelenteni, hogy a bolsevikok már átvették a hatalmat. Ez az egyetlen módja, hogy megakadályozzák egy újabb határozatlan, tehetetlen koalíciós kormány létrejöttét; az egyetlen, amely szavatolja, hogy Lenin kezébe kerüljön a hatalom.

Grigorij aggódott, hogy az események nem zajlanak le olyan gyorsan, ahogy azt Trockij reméli.

A Téli Palotát elég vacakul őrizték. Grigorij hajnalban beküldhette Iszaakot felderítésre. Iszaak jelentette, hogy háromezer kormányhű katona lehet az épületben. Ha tisztességesen megszervezték őket és vitézül harcolnak, akkor kemény küzdelem várható.

Iszaak azt is megtudta, hogy Kerenszkij elhagyta a várost. Mivel a Vörös Gárda elfoglalta a vasútállomásokat, vonattal nem mehetett, úgyhogy egy rekvirált autóval távozott.

– Milyen miniszterelnök az, aki nem képes vonatra szállni a saját fővárosában? – jegyezte meg Iszaak.

– Mindenesetre elment – felelte Grigorij elégedetten. – Nem hinném, hogy valaha is visszatér.

De rögtön elromlott a kedve, amikor eljött a dél, és a matrózok nem voltak sehol.

Átment a hídon a Péter-Pál-erődbe, hogy utánanézzen, készen állnak-e az ágyúk. Rémülten állapította meg, hogy ezek múzeumi példányok, csak látványosságnak állították ide őket, lőni nem lehet velük. Utasította Iszaakot, hogy kerítsen működő ágyúkat.

Visszasietett a Szmolnijba, figyelmeztetni akarta Trockijt, hogy máris elcsúszott a terve. Az ajtóban az őr azt mondta:

– Valaki keres, elvtárs. Valami bábáról van szó.

– Erre most nem érek rá – felelte Grigorij.

Az események nagyon gyorsan zajlottak. Grigorij megtudta, hogy a Vörös Gárda elfoglalta a Marijinszkij-palotát, és vérontás nélkül szétkergette az előparlamentet. A bebörtönzött bolsevikokat kiengedték. Trockij parancsot adott minden, Petrográdon kívül állomásozó csapatnak, hogy maradjanak a helyükön, a katonák pedig neki engedelmeskedtek, nem a tisztjeiknek. Lenin írt egy kiáltványt, amely így kezdődött: „Oroszország polgárai: az Ideiglenes Kormány nincs többé!"

– De hát a támadás még el sem kezdődött – mondta Grigorij kétségbeesetten Trockijnak. – Nem biztos, hogy be tudjuk fejezni három óráig!

– Ne aggódj – felelte Trockij. – Késleltethetjük a kongresszus megnyitását.

Grigorij visszament a térre a Téli Palota elé. Délután kettőkor végre megpillantotta az Amúr aknaszedő hajót. Fölfelé jött a Néván, fedélzetén ezer kronstadti matrózzal, a petrográdi munkások pedig a rakparton felsorakozva éltették őket.

Ha Kerenszkijnek eszébe jutott volna néhány aknát telepíteni a keskeny csatornába, akkor távol tarthatta volna a matrózokat a várostól, és leverhette volna a forradalmat. De nem voltak aknák, és a fekete kabátos tengerészek puskával a kézben elkezdték a partraszállást, Grigorij pedig felállította őket a Téli Palota köré.

Ám mérhetetlen bosszúságára egyre újabb akadályok hátráltatták a tervet. Iszaak talált egy ágyút, amelyet nagy erőfeszítéssel a megfelelő helyre vontattak csak azért, hogy kiderüljön, nincs hozzá lövedék. Időközben a kormányhű csapatok barikádokat építettek a palotánál.

Grigorij a kudarctól bőszülten hajtott vissza a Szmolnijhoz.

Éppen elkezdődött a Petrográdi Szovjet rendkívüli ülése. A lányiskola szűziesen fehérre festett nagytermét megtöltötték a küldöttek százai. Grigorij fölment az emelvényre, leült Trockij mellé, aki éppen akkor nyitotta meg az ülést.

– Problémák sorozata hátráltatja a támadást – mondta.

Trockij egykedvűen fogadta a rossz hírt. Lenin őrjöngött volna. Trockij csak annyit mondott:

– Mikorra tudjuk elfoglalni a palotát?

– Legföljebb hatra.

Trockij nyugodtan bólintott, majd fölállt.

– A Forradalmi Katonai Bizottság nevében bejelentem, hogy az Ideiglenes Kormány nem létezik többé! – kiáltotta.

A küldöttek viharos, bömbölő éljenzésben törtek ki. Remélem, valósággá változtathatom ezt a hazugságot, gondolta Grigorij.

Amint elhalt a lárma, Trockij felsorolta, mi mindent ért el a Vörös Gárda: éjszaka elfoglalták a vasútállomásokat és más kulcsfontosságú épületeket, szétzavarták az előparlamentet. Trockij azt is bejelentette, hogy több minisztert letartóztattak.

– A Téli Palotát még nem foglaltuk el, de a sorsa pillanatokon belül eldől!

Ezt a bejelentést még nagyobb éljenzés követte.

Egy pártonkívüli felkiáltott:

– Maga megelőlegezi a Szovjetkongresszus akaratát!

Lagymatag demokratikus érv volt, olyasfajta, amelyet Grigorij hangoztatott volna a régi napokban, mielőtt realista lett belőle.

Trockij olyan gyorsan válaszolt, mint aki előre számított a kritikára.

– A kongresszus akaratát máris megelőlegezték a felkelő munkások és katonák – felelte.

Hirtelen felzúgott a csarnok. Az emberek sorra fölálltak. Grigorij az ajtó felé nézett, hogy mi történt. Látta, hogy bejött Lenin. A küldöttek éljenezni kezdtek. A hangorkán mennydörgéssé erősödött, amikor Lenin fölhágott az emelvényre. Álltak egymás mellett, Trockij és ő, mosolyogtak, meghajtott fejjel fogadták az ovációt, amellyel a tömeg ünnepelte a még el sem kezdődött államcsínyt.

Az ellentét a teremben ünnepelt győzelem és a kinti kapkodás és késlekedés között túl sok volt Grigorijnak. Inkább kiosont a Szmolnijból.

A helsingforsi matrózok még mindig nem érkeztek meg, az erőd ágyúi még mindig nem álltak készen a tüzelésre. Besötétedett, eleredt a szemerkélő, hideg eső. Míg állt a téren, szemben a Téli Palotával, háta mögött a vezérkar főhadiszállásával, Grigorij látta, hogy kadétok jönnek ki a palotából. Egyenruhájuk jelzése szerint a Mihajlovszkij Tüzérségi Akadémiáról érkeztek, és négy ágyú is volt velük. Grigorij hagyta, hadd távozzanak.

Hétkor parancsot adott a katonáknak és a matrózoknak, hogy hatoljanak be a főhadiszállásra, és foglalják el. Nem ütköztek ellenállásba.

Nyolckor a palotát őrző kétszáz kozák úgy döntött, hogy visszatér a laktanyába. Grigorij őket is átengedte a kordonon. Belátta, hogy talán nem is lesz katasztrófa az idegtépő késlekedésekből: azok az erők, amelyeket le kellett győznie, úgy apadtak, ahogy telt az idő.

Tíz óra előtt Iszaak jelentette, hogy az ágyúk végre készen állnak a Péter-Pál-erődben.

Grigorij parancsot adott, hogy lőjenek vaktöltény-nyel, utána álljanak le. Ahogy számított rá, ettől még több katona menekült el a palotából.

Tényleg ilyen könnyen menne?

Kint a vízen riadóztattak az Amúr fedélzetén. Grigorij, amikor ennek az okát kereste, meglátta a közeledő hajók fényeit a folyón. Ereiben meghűlt a vér. Kerenszkijnek az utolsó pillanatban sikerült lojális erőket küldenie a kormánya megmentésére? Ám ekkor éljenzés harsant az Amúr fedélzetén, és Grigorij rájött, hogy az érkezők a helsingforsi matrózok.

Mikor lehorgonyoztak, ő is kiadta a tűzparancsot.

Mennydörögtek az ágyúk. Néhány gránát a levegőben robbant szél, megvilágítva a folyón a hajókat és az ostromlott palotát. Látta, hogy a harmadik emeleten eltalálták a sarokablakot. Vajon volt ott valaki? Nagyon elcsodálkozott, hogy a közeli Troickij és Palota hídon továbbra is égő lámpákkal, zavartalanul közlekednek a villamosok.

Hát persze, ez nem olyan, mint a csatatér. A fronton sok száz, talán sok ezer ágyú tüzel, itt mindössze négy. Hosszú szünetek választották el egymástól a lövéseket. Elképesztően sok ment belőlük pocsékba, mert túl rövid volt a röppályájuk, és a lövedékek ártalmatlanul pottyantak a Névába.

Grigorij leállíttatta a tüzelést, egy kis csapatot beküldött a palotába felderítésre. Azzal jöttek vissza, hogy az a néhány őr, aki még maradt, nem fog ellenállni.

Kevéssel éjfél után Grigorij is bement egy nagyobb csapat élén. Az előre megbeszélt taktika szerint szétszóródtak a palotában, végigfutottak a sötét folyosókon, semlegesítették az ellenállást, és a kormány minisztereit keresték. A palota olyan volt, mint egy rendetlen körlet. Aranyozott dísztermek parkettájára terítették le a katonák matracait, és mindent ellepett a cigarettacsikkek és kenyérdarabkák szutykos üledéke, amelyet francia címkéjű, kiürített palackok tarkítottak: ezeket vélhetőleg a cári drága pincékből hozták fel az őrök.

Grigorij hallott néhány elszórt lövést, de nem nagyon voltak harcok. A földszinten egyetlen minisztert sem talált. Arra gondolt, hogy talán megszöktek, és ettől egy pillanatra pánikba esett. Nem szerette volna azt jelenteni Trockijnak és Leninnek, hogy a Kerenszkij-kormány tagjai kicsúsztak a kezéből.

Iszaakkal és két másik emberrel felszáguldott egy széles lépcsőn, hogy ellenőrizze a következő szintet. Együtt rontottak be egy kétszárnyú ajtón egy terembe, és ott megtalálták azt, ami az Ideiglenes Kormányból megmaradt: egy kis csoport öltönyös, nyakkendős ember ült egy asztalnál a karosszékekben, a szemük tágra nyílt a félelemtől.

Egyikük összeszedte tekintélyének roncsait.

– Ez itt az Ideiglenes Kormány. Mit akarnak? – kérdezte.

Grigorij fölismerte Alekszandr Konovalovot, a gazdag textilgyárost, Kerenszkij miniszterelnök-helyettesét.

– Le vannak tartóztatva – felelte. Szép pillanat volt, nagyon élvezte, Iszaakhoz fordult.

– Írd fel a nevüket. – Valamennyiüket ismerte. – Konovalov, Maljantovics, Nyikityin, Tyerescsenko... – Ahogy készen lett a lista, azt mondta: – Vigyétek őket a Péter-Pál-erődbe, és zárjátok cellákba! Én elmegyek a Szmolnijba, közlöm Trockijjal és Leninnel a jó bírt.

Elhagyta az épületet. A téren egy percre megállt, és az anyjára emlékezett. Itt halt meg tizenkét éve, amikor lelőtték a cár katonái. Megfordult, ránézett a fehér oszlopsorokkal díszített, hatalmas palotára. Ablakok százai verték vissza a holdfényt. Hirtelen elöntötte a düh, és megfenyegette öklével az épületet.

– Ezt érdemlitek, ti ördögök! – mondta hangosan. – Ezt kapjátok, mert megöltétek őt!

Várt, amíg lehiggad. Azt sem tudom, kihez beszélek, gondolta. Beugrott a füstszínű páncélautóba, amely egy szétszedett barikád mellett várakozott.

– A Szmolnijba – mondta a sofőrnek.

Amíg megtette a rövid utat, a kedve is felderült. Most tényleg győztünk, mondta magának. Mi vagyunk a győztesek. A nép elűzte elnyomóit.

Felszaladt a Szmolnij Palota lépcsőjén, be a zsúfoltságig megtelt nagyterembe. Már elkezdődött a szovjetek kongresszusa. Trockij nem halogathatta tovább. Ez rossz hír. Rávallana a mensevikekre és más szájhős forradalmárokra, hogy helyet követeljenek az új kormányban, noha semmit sem tettek a régi megbuktatásáért.

A dohányfüst ködként lebegett a csillárok körül. Az elnökség az emelvényen ült. Grigorij legtöbbjüket ismerte. Nézte, kikből áll a csoport. A huszonöt helyből tizennégy a bolsevikoké. Vagyis a küldöttek között ők képviseltetik magukat a legnagyobb létszámban. Ám attól már elszörnyedt, hogy Kamenyev elnököl, egy mérsékelt bolsevik, aki a fegyveres felkelés ellen szavazott! Lenin előre megmondta, hogy a kongresszus újabb gyáva kompromisszumra készül.

Grigorij végignézett a teremben összegyűlt küldötteken, és az első sorban fölfedezte Lenint. Odament, és azt mondta Lenin szomszédjának: – Beszélnem kell Iljiccsel, hadd üljek le a helyére!

Az illető kelletlen képet vágott, de egy pillanat múlva fölállt.

– A Téli Palota a kezünkben van – súgta Leninnek Grigorij. Megnevezte a minisztereket, akiket letartóztattak.

– Késő – felelte fagyosan Lenin.

Grigorij is ettől félt.

– Mi történik itt?

Lenin komoran nézett rá.

– Martov javaslatát tárgyalják. – Julij Martov Lenin régi ellenfele volt. Mindig azt akarta, hogy az Oroszországi Szociáldemokrata Párt olyan legyen, mint a Brit Munkáspárt, és demokratikus eszközökkel harcoljon a dolgozókért; vitája Leninnel hozzájárult a szociáldemokrata párt 1903-as szakadásához, ami után Lenin lett a bolsevikok, Martov a mensevikek vezetője. – Amellett érvel, hogy véget kell vetni az utcai harcoknak, utána pedig tárgyalni kell egy demokratikus kormány megalakításáról.

– Tárgyalni? – hitetlenkedett Grigorij. – De hát megszereztük a hatalmat!

– Támogattuk a javaslatot – mondta fahangon Lenin.

– Miért? – hüledezett Grigorij.

– Ha ellenezzük, kisebbségbe kerülünk. 670 küldöttbő 300 a miénk. Mi vagyunk a legnagyobb párt, sok követővel, de nem a miénk az abszolút többség.

Grigorij kevés híján elsírta magát. A puccs elkésett. Megint koalíció lesz, amelynek működését alkudozások és kompromisszumok határozzák meg, és a kormány majd teketóriázik, miközben az oroszok éheznek itthon, és meghalnak a fronton.

– De hát úgyis mindenképpen támadnak minket! – tette hozzá Lenin. Grigorij a szónokot hallgatta, valaki ismeretlent.

– Ezt a kongresszust azért hívtuk össze, hogy megbeszéljük az új kormány összetételét, ehelyett mi van? – kérdezte dühösen az illető. – A meggondolatlan hatalomátvétel máris megtörtént, még mielőtt elkezdődött a kongresszus! Meg kell óvnunk a forradalmat az efféle őrült kalandtól!

A bolsevik delegátusok viharosan tiltakoztak. Grigorij hallotta, amint Lenin azt mondja:

– Disznó! Fattyú! Áruló!

Kamenyev csöndet kért.

De a következő szónok ugyancsak hevesen támadta a bolsevikokat és államcsínyüket. Az őt követők szintúgy. A mensevik Lev Kincsuk az Ideiglenes Kormánnyal folytatandó tárgyalásokat szorgalmazta, ám ez olyan felháborodást robbantott ki a küldöttek között, hogy Kincsuk néhány perc után képtelen volt folytatni a beszédét. Végül túlordította a lármát:

– Távozunk erről a kongresszusról!

Azzal kiment a teremből.

Grigorij átlátta a taktikájukat: azt fogják mondani, hogy a kongresszus nem határozatképes,

miután ők kivonultak.

– Dezertőrök! – ordította valaki, és a terem azonnal átvette tőle a kiáltást.

Grigorij elszörnyedt. Olyan régen várták ezt a kongresszust! A küldöttek az orosz nép akaratát képviselték. Erre minden széthullik. Leninre nézett, és meghökkent, mert Iljics szeme vidáman ragyogott.

– Ez csodálatos! – mondta. – Megmenekültünk! Sose gondoltam, hogy ekkora hibát követhetnek el!

Grigorijnak fogalma sem volt, miről beszél. Elvesztette volna logikus gondolkodását?

A következő szónok Mihail Gendelman volt, az eszerek vezetője.

– Tudva hogy a bolsevikok átvették a hatalmat, továbbá mivel őket tesszük felelőssé ezért az eszeveszett és bűnös akcióért, így lehetetlennek találjuk a velük való együttműködést, és a szociálforradalmár frakció ezennel távozik a kongresszusról! – mondta. Az eszerek követték. A bent maradt küldöttek kifütyülték, pfujolták, lehurrogták őket.

Grigorij halálra vált. Hogyan fajulhatott ilyen hamar handabandázássá az ő diadala?

Lenin viszont még elégedettebbnek tűnt.

Sorra szólaltak fel a katonaküldöttek a bolsevik hatalomátvétel mellett, úgyhogy Grigorij kezdett felderülni, noha még mindig nem értette Lenin lelkesedését. Iljics most írt valamit egy noteszbe. Miközben egyik beszéd követte a másikat, ő javítgatta, és átírta jegyzeteit. Végül odaadott két papírlapot Grigorijnak.

– Ezt be kell terjeszteni a kongresszusnak azonnali elfogadásra – mondta.

Hosszú nyilatkozat volt, tele a szokásos szónoki fordulatokkal, de Grigorij megtalálta benne a kulcsmondatot:

– A kongresszus ennélfogva úgy dönt, hogy a saját kezébe veszi a kormányzati hatalmat.

Éppen ezt várta!

– Trockijnak adjam, hogy felolvassa? – kérdezte.

– Nem, nem Trockijnak. – Lenin végignézett az emelvényen helyet foglaló férfiakon és az egyetlen nőn. – Lunacsarszkijnak – mondta. Grigorij sejtése szerint Lenin úgy érezte, hogy Trockij már elég dicsőséget szerzett.

Odaadta a nyilatkozatot Lunacsarszkijnak, aki intett az elnöknek. Néhány perccel később Kamenyev szólította Lunacsarszkijt, aki fölállt, és felolvasta Lenin szavait.

Minden mondatot mennydörgő helyeslés fogadott.

Az elnök szavazást rendelt el.

Kezdte már érteni Grigorij, miért örült annyira Lenin! Mivel a mensevikek és az eszerek kivonultak, a bolsevikok abszolút többségbe kerültek. Bármit megtehettek, amit akartak. Nem volt szükségük többé a kompromisszumokra.

Lezajlott a szavazás. Csak két küldött nem szavazta meg a kiáltványt. A bolsevikok kezében volt a hatalom, és most már legitimálták is. Az elnök berekesztette az ülést. Az orosz forradalom győzedelmeskedett. A bolsevikok kezébe került a hatalom.

Grigorij a grúz forradalmár, Joszif Sztálin és egy másik ember mögött távozott a teremből. Sztálin társa sok más bolsevikhoz hasonlóan bőrkabátot és töltényövet viselt, de volt benne valami, ami megszólaltatta Grigorij agyában a vészcsengőt. Amikor az ember elfordult, hogy mondjon valamit Sztálinnak, Grigorij fölismerte. Összerándult a megdöbbenéstől és az iszonyattól.

Mihail Pinszkij volt az.

Beállt forradalmárnak.

Grigorij kimerült. Két napja nem aludt. Olyan sok dolga volt, hogy alig vette észre az idő múlását. A páncélautó volt a legkényelmetlenebb jármű, amelyen valaha utazott, ennek ellenére elaludt hazafelé. Amikor Iszaak fölébresztette, látta, hogy a háza előtt vannak. Katyerina vajon mennyit tud abból, ami történt? Remélhetőleg nem túl sokat, így az övé lesz az öröm, hogy elmesélheti neki a forradalom győzelmét.

Bement a házba, felbaktatott a lépcsőn. Fény szűrődött ki az ajtó alatt.

– Én vagyok – mondta, és belépett a szobába.

Katyerina az ágyban ült, karjában egy pici babával.

Grigorijt elöntötte a boldogság.

– Megjött a baba – mondta. – De gyönyörű kisfiú!

– Kislány.

– Kislány?

– Megígérted, hogy itt leszel – mondta vádlón Katyerina.

– Nem tudtam! A babára nézett. – Sötét haja van, mint nekem. Mi legyen a neve?

– Üzentem neked!

Grigorijnak eszébe jutott, amit az őr mondott, hogy keresik. Valami bábáról van szó, így mondta.

– Jaj, istenem – mentegetőzött –, olyan sok dolgom volt ...

– Magdát elhívták egy másik szüléshez – mondta Katyerina. – Kszenyijával kellett beérnem.

– Sokat szenvedtél? – kérdezte aggodalmasan Grigorij.

– Persze hogy sokat! – fortyant fel Katyerina.

– Ne haragudj! Hanem figyelj csak ide! Forradalom volt! Ez alkalommal valódi, átvettük a hatalmat! A bolsevikok most állítják össze a kormányt! – Lehajolt, hogy megcsókolja a feleségét.

– Gondoltam – felelte Katyerina, és elfordította az arcát.

Huszonkilencedik fejezet

1918. március

Walter egy kis, középkori templom tetején állt a Saint-Quentin melletti Villefranche-sur-Oise faluban. Egy darabig ez volt a német hátsó harcvonal pihenésre kijelölt helye. A franciák jó képet vágtak hozzájuk, tojásrántottát és bort árultak a hódítóknak, már ha egyáltalán akadt ilyesmi. – Malheur guerre – mondták. – Pour nous, pour vous, pour ront le monde. – Nyomorult háború, nekünk, nektek, mindenkinek. Azóta az antant fokozatos előrenyomulása elűzte a francia lakosokat, a földdel tette egyenlővé a házak felét, a falu pedig közelebb került a fronthoz, úgyhogy átminősült kiindulási körletté.

Lent, a keskeny főutcán német katonák meneteltek négyes oszlopban. Órák óta vonult a sok ezer ember. Fáradtnak, de boldognak látszottak, holott tudniuk kellett, hogy ez az út a frontra vezet. A keleti frontról dobták át őket. Walter úgy vélte, hogy akármi várjon is rájuk, a franciaországi március jobb lesz a lengyelországi februárnál.

Felvidította a látvány. Ezek az emberek azért szabadultak fel, mert Németország és Oroszország fegyverszünetet kötött. Az utóbbi néhány napban a Breszt-Litovszkban tárgyaló felek aláírták a békeszerződést. Oroszország végleg kiszállt a háborúból, amiben Walternak is része volt, mert ő vitte a segélyt Leninnek és a bolsevikoknak. Ez lett a dicső eredmény.

A Franciaországban állomásozó német hadseregnek most 192 hadosztálya volt, míg tavaly csak 129. Az újak zömét a keleti frontról vezényelték át ide. Először fordult elő velük, hogy több emberük volt, mint az antantnak, amely a német hírszerzés szerint 173 hadosztállyal rendelkezett. Az utóbbi három és fél évben sokszor elmondták a német népnek, hogy a győzelem küszöbén állnak. De most Walter azt gondolta, hogy ez igaz is.

Nem osztotta apja véleményét, aki felsőbbrendű emberfajnak tartotta a németeket, viszont belátta, hogy nem is lenne rossz dolog egy német uralom alatti Európa. A franciák számos kiválósággal dicsekedhetnek – konyha, festők, divattervezés, borászat –, de a kormányzáshoz nem értenek. A francia hivatalnokok afféle arisztokráciának tekintik magukat, és tökéletesen helyénvalónak tartják, hogy órákon át várakoztassák a polgárokat. Nagyon jót tenne nekik egy

adag német hatékonyság. Ugyanez a helyzet a rendetlen olaszokkal. Kelet-Európa járna a legjobban. Az öreg Orosz Birodalom megragadt a középkorban, viskóiban rongyos parasztok éheznek, és megkorbácsolják a házasságtörő asszonyokat. A németek elviszik nekik a rendet, az igazságot és a korszerű mezőgazdasági módszereket. Épp most indították be náluk a légi közlekedést. A repülőgépek úgy közlekedtek Bécsből Kijevig és vissza, akár a vonatok. Ha a németek megnyerik a háborút, akkor a légi járatok behálózzák egész Európát. Walter és Maud egy békés, rendezett világban nevelheti fel a gyermekeit.

De ez a katonai fölény nem fog sokáig tartani. Egyre nagyobb számban érkeztek az amerikaiak. Csaknem egy évbe telt, amíg kiépítették a hadseregüket, most azonban már háromszázezer amerikai katona volt Franciaországban, és mindennap még többen jöttek. Németországnak most kell győznie, most kell meghódítania Franciaországot, hogy a tengerbe szoríthassa az antantot, mielőtt az amerikai erősítések át nem billentik a mérleg nyelvét.

A közelgő támadást Kaiserschlachtnak, császári ütközetnek hívták. Akár így, akár úgy, ez lesz a németek utolsó támadása.

Waltert visszavezényelték a harctérre. Németországnak most minden fegyverbe fogható férfira szüksége volt, különösen miután rengeteg tiszt elesett. Kinevezték egy Sturinbataillon – rohamzászlóalj – parancsnokává, és embereivel együtt részt vett a legújabb taktika szerinti kiképzésen. Voltak köztük harcedzett veteránok, de suhancok és öregek is, akiket kétségbeesett kényszerűségből soroztak be. Walter megkedvelte őket kiképzés közben, de vigyáznia kellett, nehogy túlságosan közel kerüljön olyan emberekhez, akiket a halálba küldhet.

Ugyanezen a kiképzésen vett részt Gottfried von Kessel, Walter régi ellenfele a londoni német követségről. Gyenge látása ellenére százados lett Walter zászlóaljában. A háború nem nagyon mérsékelte tudálékos fontoskodását.

Walter távcsövön át vizsgálta a környéket. Derűs, hideg nap volt, tisztán látott mindent. Délre a széles Oise folyó hömpölygött lomhán a mocsarakon keresztül. Az északi termékeny földeket falvak, tanyaházak, hidak, gyümölcsösök, keskeny erdősávok tagolták. Néhány száz méterrel nyugatabbra kezdődött a német lövészárkok hálózata, és azon túl volt a csatatér, ahol a megművelt földet letarolta a háború. A kopár szántókon kráterek tátongtak, mint a Holdon. A falvakból kőrakások maradtak, a gyümölcsösöket szétlőtték, a hidakat felrobbantották. Ha élesebbre állította a távcsövet, láthatta az emberek és a lovak rothadó tetemét, a kiégett tankok acélhéját.

Ennek a pusztaságnak a másik végén voltak a britek.

Hangos robajt hallott keletről. Odanézett. Olyan jármű közeledett, amilyet még sosem látott, noha már hallott róla. Önjáró üteg volt, a hatalmas ágyúcsövet és az elsütőszerkezetet hordozó karosszériát száz lóerős motor hajtotta. Súlyosan megrakott teherautó követte, nyilván azon szállították a hasonlóan óriási lövedékeket. Az elsőt egy második és egy harmadik ágyú követte. A tüzérek a járműveken ültek, és a sapkájukkal integettek, mintha diadalmenetben vennének részt.

Walter megörült. Az ilyen ágyúkat gyorsan át lehet helyezni, ha egyszer a támadás megindul. Sokkal jobb támogatást nyújthatnak az előrenyomuló gyalogságnak.

Hallotta, hogy ennél is nagyobb ágyúkkal lövik Párizst kilencven kilométerről. Alig tudta elképzelni, hogy ez lehetséges!

Az ágyúkat egy Mercedes 37/95-ös Double Phaeton követte, amely határozottan ismerősnek tűnt. Lekanyarodott az útról, megállt a templomtéren, és az apja szállt ki belőle.

Mit keres itt?

Walter belépett a torony alacsony ajtaján, és lesietett a csigalépcsőn a földszintre. A használaton kívüli templom hajóját hálókörletté alakították át. Keresztülvágott a tábori matracok és a felfordított ládák között, ez utóbbiak szék és asztal gyanánt szolgáltak.

Kint a temető zsúfolásig volt lövészárokhidakkal, előre gyártott deszkapallókkal,

amelyeknek segítségével a tüzérség és az utánpótlást szállító teherautók átkelhetnek a támadó csapatok nyomában az elfoglalt brit lövészárkokon. A sírkövek között halmozták fel őket, hogy kevésbé legyenek észrevehetők a levegőből.

A keletről nyugat felé tartó emberek és járművek áradata mostanra szivárgássá apadt. Valami készülődik.

Otto egyenruhát viselt, és szabályszerűen tisztelgett. Walter látta, hogy az apjában alig fér meg az izgalom.

– Különleges látogató jön – mondta azonnal.

Szóval erről van szó.

– Ki az?

– Majd meglátod!

Walter sejtette, hogy Ludendorff tábornok lehet, aki gyakorlatilag a főparancsnok volt.

– Mit akar itt?

– Természetesen beszédet mond a katonáknak. Kérlek, sorakoztasd föl az embereidet a templom előtt.

– Mikor érkezik?

– Nem sokkal maradt le mögöttem.

– Jól van. – Walter körülnézett a téren. – Schwab őrmester! Hozzám! Grünwald tizedes és maga gyülekezzenek itt az embereikkel. – Küldöncöket szalajtott a templomba, a nagy csűrben berendezett kantinba és az északi dombon fölvert sátortáborba. – Tizenöt percen belül minden ember előírásos öltözékben itt álljon a templom előtt. Mozgás!

A katonák szétfutottak.

Walter körbejárta a falut, értesítette a tiszteket, a térre küldte őket, miközben a fél szemét a keleti úton tartotta. Parancsnokát, Schwarzkopf vezérőrnagyot a városka szélén, egy sajtszagú volt tejgazdaságban találta meg, ahol az éppen végzett halkonzervből és kenyérből álló, kései reggelijével.

Negyedórán belül összegyűlt kétezer ember, és tíz perccel később úgy festettek, mintha skatulyából húzták volna ki őket: egyenruhák begombolva, sapkák egyenesen. Walter hozatott egy nyitott teherautót, odaállíttatta a katonák elé. Lőszerresládákból lépcsőt rögtönzött a teherautó platójához.

Otto elővett egy hosszú, vörös szőnyeget a Mercedesból, és a földre terítette, a lépcső elé.

Walter kiszólította a sorból Grünwald tizedest, egy magas, tenyeres-talpas embert. Felküldte a templom tetejére a távcsövével és egy síppal. Azután vártak.

Eltelt egy félóra. Az emberek fészkelődni, beszélgetni kezdtek, a sorok elgörbültek.

Újabb óra múlva Grünwald sípolt.

– Felkészülni! – vakkantotta Otto. – Itt jön!

Parancsok röpködtek harsány hangzavarban. A katonák gyorsan vigyázzállásba merevedtek. Gépkocsioszlop kanyarodott be a térre.

Kinyílt egy páncélozott autó ajtaja, és kilépett belőle egy tábornoki egyenruhát viselő ember. De nem a kopaszodó, golyófejű Ludendorff volt. A különleges látogató sután mozgott, bal kezét zubbonya zsebébe dugta, mintha a karja megsebesült volna.

Walter egy perc múlva látta, hogy ez maga a császár.

Schwarzkopf vezérőrnagy hozzálépett és tisztelgett.

Mihelyt az emberek rájöttek, ki a látogató, moraj Futott végig a sorokon, amely hamarosan éljenzéssé erősödött. A vezérőrnagy először mérges lett a fegyelmezetlenség miatt, de a császár jóindulatúan mosolygott, mire Schwarzkopf is gyorsan átidomította vonásait helyeslésbe.

A Kaiser fölment a lépcsőn, megállt a teherautó rakterében, és viszonozta az üdvözlést. Miután elhalt a lárma, beszélni kezdett.

– Németek! – mondta. – Ez a győzelem órája!

Ismét éljenzett mindenki, ez alkalommal Walter is.

Március 21-én, csütörtökön hajnali egy órakor a dandár fölvette a kiindulási helyzetet. Készen álltak a támadásra. Walter és a zászlóalj tisztjei egy fedezékben ültek a frontvonal lövészárkában. Beszélgettek, hogy enyhítsék a csata előtti feszültséget.

Gottfried von Kessel ismertette Ludendorff stratégiáját.

– Ez a nyugat felé irányuló csapás éket vág a britek és a franciák közé – mondta azzal a magabiztos tudatlansággal, amelyet Walter még abból az időből ismert, amikor a londoni nagykövetségen dolgoztak. – Azután észak felé fordulunk, megtámadjuk a britek jobbszárnyát, és belenyomjuk őket a La Manche-ba.

– Ugyan, dehogy – tiltakozott Von Braun hadnagy, egy idősebb férfi. – A legokosabb, amit tehetünk, ha egyszer áttörtük a vonalaikat, hogy meg sem állunk az atlanti partig. Csak képzeljétek el – egy német vonal végig Franciaország közepén, amely elvágja a franciákat a szövetségeseiktől!

Von Kessel tiltakozott:

– De akkor északon és délen egyaránt ott az ellenség!

Közbeszólt egy harmadik ember, Kellerman százados:

– Ludendorff délnek fordul – jósolta. – Be kell vennünk Párizst. Egyedül ez számít.

– Párizs csak egy jelkép – közölte megvetően Von Kessel.

Csak találgattak, senki sem tudott semmit. Walter túlságosan feszült volt, hogy ezt az üres fecsegést hallgassa, inkább kiment. Az emberek mozdulatlanul, nyugodtan ültek az árok alján. A csata előtti néhány óra az elmélkedésé és az imáé. Tegnap este marhahúst kaptak az árpakásájukba, ami ritka csemegének számított errefelé. A hangulat jó volt: valamennyien érezték, hogy vége felé közeledik a háború.

Az éjszakában ragyogtak a csillagok. A konyhások kiosztották a reggelit: fekete kenyeret és tarlórépaízű, híg kávét. Egy kevés eső esett, de aztán abbamaradt, a szél is majdnem elült. Vagyis használni lehet a gázgránátokat. Mindkét fél bevetett mérges gázt, de Walter azt hallotta, hogy ez alkalommal a németek új keveréket próbálnak ki, amelyben halálos foszgén van és könnygáz. A könnygáz nem halálos, de áthatolhat a szabványos brit gázmaszkon. Az elmélet az volt, hogy a könnygáz hatására az ellenséges katonák letépik az álarcukat, hogy megtöröljék a szemüket, akkor pedig belélegzik a foszgént, és meghalnak.

A nagy ágyúkat a senki földje innenső szélén állították fel. Walter még sosem látott ilyen sok ágyút. Kezelőszemélyzetük felhalmozta mellettük a lőszert. Mögöttük indulásra készen várakozott az ágyúk második vonala, a lovak már be voltak fogva; ez lesz a gördülő zárótűz következő hulláma.

Fél ötre minden elcsöndesedett. A tábori konyhák eltűntek, az ágyúk kezelőszemélyzete a földön kuporogva várakozott; a tisztek az árkokban álltak, és bámulták a senki földjén át a sötétséget, ahol az ellenség aludt. Még a lovak is csendben voltak. Ez az utolsó esélyünk a győzelemre, gondolta Walter. Azon tűnődött, nem kéne-e imádkoznia?

Négy negyvenkor fellőttek egy fehér rakétát, amelynek izzó fénye kioltotta a csillagokat. A következő percben a Walter közelében guggoló nagy ágyú lángot köpött, és akkorát dörrent, hogy Walter visszatántorodott, mintha meglökték volna. Pedig ez még semmi se volt. Másodpercek múlva tüzelt az összes ágyú. Robajuk túlharsogta volna a mennydörgést. A villanások meg-megvilágították a tüzérek arcát, akik betöltötték a súlyos gránátokat és a korditot. A levegő sűrű volt a füsttől és a bűztől. Walter igyekezett az orrán át lélegezni. A föld rengett a lába alatt.

Hamarosan láthatta a robbanásokat és a tüzeket a brit oldalon, ahol a német gránátok eltalálták a lőszerraktárakat és a benzintartályokat. Tudta, milyen érzés átélni egy tüzérségi támadást, és sajnálta az ellenséget. Remélhetőleg Fitz nincs ott.

Az ágyúk annyira áthevültek, hogy leégették volna a bőrét annak, aki elég bolond, hogy

megérintse őket. A hőség annyira elhajlította a csöveket, hogy nem lehetett pontosan célozni velük. A tüzérek vizes zsákokat terítettek rájuk, hogy lehűtsék őket. Walter katonái önként jelentkeztek, hogy vödörben vizet hoznak a közeli gránáttölcsérekből a zsákok nedvesen tartására. Támadás előtt a gyalogság mindig készségesen segít a tüzéreknek: minden ellenséges katona, aki elesik az ágyútűztől, eggyel kevesebb embert jelent, aki rálő a rohamozó csapatokra.

A nappal ködöt hozott. Az ágyúk közelében a pára szertefoszlott a tüzeléstől, de távolabb semmit nem lehetett látni. Walter gondban volt. A tüzéreknek „térkép szerint” kellett volna célozniuk. Szerencsére részletes, pontos térképük volt a brit állásokról, amelyeknek zöme egy éve még német állás volt. A megfigyelés alapján végzett tűzhelyesbítés azonban semmivel sem pótolható. Nem valami biztató kezdet.

A köd elvegyült a lőporfüsttel. Walter zsebkendőt kötött az orra és a szája elé. A britek nem viszonozták a tüzet, legalábbis ezen a szakaszon. Walter felbátorodott. Talán máris szétzúzták a tüzérségüket. Az egyetlen elesett német egy mozsár kezelője volt, akinek az ágyúja felrobbant, feltehetőleg azért, mert egy gránát szétvetette a csövet. A holtat elvitték hordágyon, egy orvoscsoport bekötözte a közelében álló katonákat, akiket repeszek találtak el.

Reggel kilenckor fölvették az indulási pozíciót. A rohamzászlóalj tagjai az ágyúk mögött hevertek a földön, a reguláris gyalogosok az árkokban ácsorogtak. Mögöttük húzódott az ütegek következő vonala, ugyanott gyülekeztek az orvosok, a telefonkezelők, a lőszerszállítók és a futárok.

A zászlóalj modern „rohambilit” viselt. Ők voltak az elsők, akik letették a régi, hegyes, pickelhaubét. Mauser K98 karabély volt a fegyverük, amelynek rövid csövével nem lehetett pontosan célozni távolra, de árokharcnál kevésbé akadályozta őket a mozgásban, mint a régi, hosszabb csövű puska. Minden embernek egy táska lógott a vállán, amely egy tucat nyeles kézigránátot tartalmazott. A tommyk ezeket „krumplinyomónak” hívták, mint azt a konyhai felszerelést, amellyel a feleségük passzírozta a főtt burgonyát. Láthatólag minden brit konyha el volt látva ilyesmivel. Walter ezt a kihallgatott hadifoglyoktól tudta, mert ő maga sose tette be a lábát brit konyhába.

Fölvette a gázmaszkot, és intett embereinek, hogy kövessék a példáját. Így nem árthat nekik a saját mérgező foszgénjük, ha majd átérnek a másik oldalra. Kilenc harminckor fölállt. Keresztbe vetette a hátán a puskáját, két kezében gránátot fogott, ahogy azt egy támadó rohamosztag katonájának kell. Nem kiálthatott parancsokat, hiszen senki sem hallott volna egy szót sem, így hát csak intett, aztán futásnak eredt.

Az emberei követték a senki földjére.

A talaj kemény és száraz volt: hetek óta nem esett komoly eső. Ez jól jött a támadóknak, mert megkönnyítette az emberek és a járművek haladását.

Meggörnyedve futottak. A német ágyúk lövedékei a fejük fölött süvítettek. Walter emberei tisztában voltak azzal, hogy őket is eltalálhatják a saját felrobbanó gránátjaik, ha túl rövidre sikerül a röppályájuk, különösen ilyen ködben, amikor a tüzérségi megfigyelők nem helyesbíthetik az irányzékot. Mégis érdemes volt vállalni a kockázatot. Így olyan közel kerülhetnek az ellenséges lövészárkokhoz, hogy ha majd az ágyúzás befejeződik, rárontanak a britekre, mielőtt azok elfoglalhatnák pozícióikat, és felállíthatnák géppuskáikat.

Rohantak a senki földjén. Walter azt remélte, hogy a tüzérség megrongálta a túloldalon a szögesdrótot. Ha nem, az emberei időt veszítenek, amíg átvágják magukat a drótakadályokon.

Tőle jobbra felrobbant valami. Utána sikolyt hallott. A következő pillanatban észrevett a földön valami csillogót: egy botlódrótot. Ezek szerint aknamezőn vannak, erről eddig nem is tudtak. Elfogta á halálfélelem, mert megértette, hogy akár a következő lépésnél felrobbanhat. Aztán összeszedte magát.

– Nézzetek a lábatok alá! – ordította, de a szavai elvesztek az ágyúdörgésben. Lohollak tovább, a sebesülteket szokás szerint ott kellett hagyniuk a szanitéceknek.

Valamivel később, kilenc negyvenkor elhallgatott az ágyúzás.

Ludendorff felhagyott azzal a régi taktikával, hogy a tüzérség napokig ágyúzik a támadás előtt: ez túl sok időt ad az ellenségnek, hogy feltöltse a tartalékait. Öt órát szántak arra, hogy összezavarják és demoralizálják az ellenséget, amely így nem kap lehetőséget, hogy rendezze sorait.

Elméletben, gondolta Walter.

Kiegyenesedett, gyorsabban futott. Kapkodva, de egyenletesen lélegzett, alig izzadt, éber, de higgadt volt. Már csak néhány másodperc, hogy kapcsolatba kerüljenek az ellenséggel.

Elérte a brit drótakadályt. Nem semmisült meg, de rések voltak rajta, ezeken vezette át az embereit.

A század- és szakaszparancsnokok utasították katonáikat, hogy szóródjanak szét, de inkább csak mutogattak, nem kiabáltak: olyan közel voltak az ellenséghez, hogy az meghallhatta volna őket.

A köd most már a barátjuk, mert elrejti őket az ellenség elől, gondolta Walter enyhe, borzongó örömmel. Ezen a ponton már szembe kellett volna nézniük a géppuskatűz poklával. De a britek nem láthatták őket.

A talajt feltúrták a német gránátok. Walter először semmit sem látott, csak a gránáttölcséreket és a földkupacokat. Azután megpillantott egy árokszakaszt, és rájött, hogy elérték a brit vonalakat. De a lövészárok romokban hevert: a tüzérség jó munkát végzett.

Van valaki az árokban? Egyetlen lövés sem dörrent. Mégis okosabb, ha meggyőződnek róla, mi a helyzet. Walter kihúzta a szállításbiztosítót a gránátból, és óvatosságból az árokba dobta. Miután felrobbant, átnézett a mellvéd fölött. Sok ember hevert a földön, egy se mozdult. Akit nem ölt meg korábban a tüzérség, azzal most a gránát végzett.

Eddig szerencsénk van, gondolta Walter. Nem számított rá, hogy ez sokáig így marad.

Végigfutott a vonal mentén, ellenőrizte zászlóalját. Látta, hogy fél tucat brit katona megadta magát, két kézzel fogták vasbogrács sisakjukat, fegyvereiket hátrahagyták. Jól tápláltnak tűntek a németekhez képest, akik foglyul ejtették őket.

Von Braun hadnagy rászögezte puskáját a foglyokra, de Walter nem akarta, hogy tisztjei a foglyokkal vesztegessék az idejüket. Lerántotta gázálarcát, mert a briteken sem volt.

– Mozgás – ordította angolul. – Arra, arra!

A német vonalak felé mutatott. A britek elindultak, alig várták, hogy eltűnhessenek a tűzvonalból, menthessék az életüket.

– Hadd menjenek! – kiáltotta Von Braunnak. – Majd a hátsó harcvonal foglalkozik velük. Maguknak folyamatosan kell haladniuk! Ez volt a rohamcsapat létének értelme.

Tovább futott. Pár száz méter hosszan ugyanez volt a helyzet: szétrombolt lövészárkok, sebesült ellenség, sehol igazi ellenállás. Azután meghallotta a géppuskák kerepelését. A következő percben belebotlott egy szakaszba, amely egy gránáttölcsérben keresett menedéket. Hasra vetette magát az őrmester, egy Schwab nevű bajor fickó mellett.

– Nem látjuk a géppuskát – mondta Schwab. – Hangra lövünk.

Schwab nem érti a taktikát. A rohamcsapatoknak meg kell kerülniük az erődöket, ott kell hagyniuk őket a gyalogságnak, az majd leradírozza őket.

– Mozgás! – parancsolta Walter. – Kerüljék meg a géppuskát! – Amikor szünetelt a géppuskatűz, felugrott és intett az embereknek. – Gyerünk! Utánam!

A katonák engedelmeskedtek. Walter elvezette őket a géppuska elől, keresztül egy üres árkon.

Ismét beleszaladt Gottfriedbe. A hadnagynál bádogdoboz volt, futás közben tömte a szájába a kétszersültet.

– Hihetetlen – kiáltotta. – Látnia kellene a britek élelmét! Walter kiverte a kezéből a dobozt.

– Azért van itt, hogy harcoljon, nem azért, hogy egyen, maga átkozott hülye – kiáltotta. –

Mozgás!

Összerezzent, mert valami átfutott a lábán. Meglátott egy nyulat, ahogy eltűnik a ködben. Bizonyára a tüzérség lőtte szét az üregüket.

Iránytűvel ellenőrizte, hogy még mindig nyugat felé tartanak-e. Azt nem tudta, hogy azok az árkok, amelyeket elértek, összeköttetésre vagy utánpótlásra szolgáltak-e, így az irányuk nem sokat mondott neki.

Ismeretes volt előtte, hogy német mintára a britek is többszörös árokrendszert építettek ki. Arra számított, hogy miután túljutottak az első vonalon, hamarosan elérik a Vörös Vonal nevű, jól védett lövészárkot, majd – ha sikerül áttörniük – nagyjából ötszáz méterre egy másikat, amelynek Barna Vonal a neve.

Onnantól nincs más, csak a nyílt vidék a nyugati partig.

Gránátok robbantak előttük a ködben. Nem lehetnek az angolok! Nem lőhetnek a saját védvonalaikra! Nyilván a német ütegek következő hullámának zárótüze. Megfordult. Szerencsére a legtöbb embere mögötte jött. Felemelte a karját.

– Fedezékbe! – ordította. – Add tovább!

Alig volt szükség a parancsra, mivel mind ugyanarra a következtetésre jutottak. Visszarohantak pár métert, és beleugrottak az üres árokba. Walter fellelkesült. Eddig feltűnően jól megy minden.

Három brit katona hevert az árok fenekén. Kettő mozdulatlan volt, egy nyöszörgött. Hol lehetnek a többiek? Talán elmenekültek. Bár lehet, hogy egy egységet hátrahagytak védeni egy védhetetlen állást, hogy bajtársaiknak nagyobb esélyük legyen a menekülésre.

Az egyik halott brit feltűnően magas, tenyeres-talpas ember volt. Grünwald azonnal lehúzta a bakancsát.

– Az én méretem – mondta magyarázatul. Walternak nem volt szíve megállítani. Grünwald bakancsa csupa lyuk volt.

Leült, hogy kifújja magát. Gondolatban átvette az első szakaszt, és nem tudta elképzelni, hogyan lehetett volna ennél jobban megcsinálni.

Egy óra múlva a német ágyúk ismét elhallgattak. Walter összegyűjtötte az embereit. Mentek tovább.

Félúton jártak fölfelé egy hosszú lejtőn, amikor hangokat hallott. Fölemelte a kezét, körülötte megálltak az emberek. Elől valaki azt mondta angolul:

– Egy kurva madarat se látok!

Volt valami ismerős a kiejtésben. Ausztrál lenne? Inkább indiainak hangzott.

Egy másik hang válaszolt ugyanazzal a kiejtéssel.

– Ha nem látnak, akkor nem tudnak lelőni se!

Walter egy szempillantás alatt visszakerült 1914-be, Fitz walesi kastélyába. Ott beszéltek így a szolgák. Ezek az emberek előtte, itt az elpusztított francia mezőn walesiek.

Odafönt mintha kicsit világosodott volna az ég.

Billy Williams őrmester a ködöt bámulta. A tüzérség végre elhallgatott, de ez csak annyit jelent, hogy a németek közelednek. Mit kéne csinálnia?

Nem kapott parancsokat. Szakasza egy külső erődítményt tartott, egy védőállást egy magaslaton, nem túl messze a frontvonaltól. Rendes időjárásnál messzire elláthattak a hosszú lankán, le egy romhalmazig, ami tanya lehetett valaha. Árkok kötötték össze őket más erődítményekkel, amelyek most mintha semmivé váltak volna. A parancsok normális esetben hátulról érkeztek, de ma nem jött egy sem. A telefon nem működött, valószínűleg a zárótűz vágta el a vonalat.

Az emberek álltak vagy üldögéltek az árokban. Amikor az ágyúzás abbamaradt, előjöttek a fedezékből. A tábori konyha olykor küldött délelőttönként egy kondér forró teát egy kerekes kocsival, de ma nyoma sem volt frissítőnek. A vésztartalékukat ették meg reggelire.

A szakasznak volt egy amerikai gyártmányú Lewis könnyűgéppuskája, amely a fedezék fölött, az árok hátsó peremén állt. A javítóintézetből bevonult, tizenkilenc éves George Barrow kezelte, aki jó katona volt, bár akkora hézagok tátongtak a műveltségében, hogy azt hitte, Anglia utolsó megszállóját Hódító Normannak hívták. George a géppuskája mögött gubbasztott, ahol a páncéllemez védte az eltévedt golyóktól, és pipázott.

Volt még egy Stokes-aknavetőjük is, hasznos fegyver, amely akár hétszáz méterre is elvitte a hét centi átmérőjű aknákat. Johnny Ponti tizedes, a Somme-nál elesett Joey Ponti fivére gyilkos pontossággal tudott lőni vele.

Billy felkapaszkodott a géppuskához George mellé, de innen sem látott többet.

– Billy, más országoknak is van olyan birodalmuk, mint nekünk? – kérdezte George.

– Hát ja – felelte Billy. – A franciáknak főleg Észak-Afrikában, azután ott a holland Kelet-India vagy a német Délnyugat-Afrika...

– Ó! – George mintha lehervadt volna. – Hallottam erről, de nem gondoltam volna, hogy igaz.

– Miért?

– Hát, milyen jogon uralkodnak azok más népeken?

– Milyen jogon uralkodunk mi Nigérián, Jamaicán és Indián?

– Mert mi britek vagyunk!

Billy bólintott. George Barrow, aki nyilvánvalóan sose látott térképet, különbnek érzi magát Descartes-nál, Rembrandtnál és Beethovennél. És nem ő az egyetlen. Évekig verik beléjük a propagandát az iskolában, ahol hallhalnak minden brit győzelemről, vereségről viszont egyről sem. Oktatják nekik a londoni demokráciát, de a kairói zsarnokságot már nem. Tanulnak a brit igazságszolgáltatásról, amelyből kimaradnak az ausztráliai korbácsolások, az írországi éhínségek, az indiai tömegmészárlások. Megtanulják, hogy a katolikusok máglyán égették el a protestánsokat, és elhűlnek, amikor megtudják, már ha egyáltalán, hogy a protestánsok ugyanezt tették a katolikusokkal minden adandó alkalommal. Kevés gyereknek van olyan apja, mint az övé, aki felvilágosította Billyt, hogy az egy képzelt világ, amelyről a tanítók mesélnek.

De Billynek ma nem volt ideje George gondolkodását csiszolgatni. Más gondjai voltak.

Az ég kissé kivilágosodott. Billy úgy látta, ritkul a köd, azután váratlanul fölszállt.

– Kurva életbe! – mondta George. Egy töredék másodperccel később Billy is látta, mi olyan mellbevágó. Alig százötven méternyire német katonák százai jöttek felfelé a lejtőn.

Beugrott az árokba. Sok embere ugyanekkor vette észre az ellenséget, és megdöbbent kiáltásaik riasztották a többieket. Billy kinézett a mellvédbe épített acéllemez résén. A németek lassabban reagáltak, valószínűleg azért, mert a britek kevésbé voltak feltűnőek az árokban. Egy-kettő megállt, de a többség továbbloholt.

Egy perc múlva ropogni kezdtek a puskák az árokban. Néhány német elesett. A többiek a földre vetették magukat, fedezéket kerestek a gránáttölcsérekben és pár satnya bokor mögött. Billy feje fölött tüzet nyitott a géppuska, akkora zajjal, mint a futballszurkolók kereplői. A németek egy perc múlva viszonozták a tüzet. Billy örömmel állapította meg, hogy nincsenek géppuskáik és aknavetőik. Hallotta, hogy az egyik embere feljajdul: egy éles szemű német talán észrevett egy óvatlan katonát a mellvéd fölött, vagy ami valószínűbb, egy szerencsés lövész eltalált egy balszerencsés brit fejet.

Tommy Griffiths odajött Billyhez.

– Dai Powell kapta be – mondta.

– Megsebesült?

– Halott. Átlőtték a fejét.

– Ó, a francba – mondta Billy. Mrs. Powell, aki fantasztikusan tudott kötni, számos pulóvert küldött a fiának Franciaországba. Kinek fog kötni ezentúl?

– Kivettem a zsebéből a gyűjteményét – mondta Tommy. Dainak volt egy köteg

pornográf képes levelezőlapja, amelyet egy franciától vásárolt. Pufók hölgyek voltak rajta, dús szeméremszőrzettel. A zászlóalj szinte minden tagja kölcsönkérte egyszer-kétszer.

– Miért? – kérdezte Billy szórakozottan, miközben az ellenséget kémlelte.

– Nem akartam, hogy hazaküldjék Aberowenbe.

– Ja, persze.

– Mit kezdjek velük?

– A jó francba, Tommy, később kérdezősködjél, rendben? Pillanatnyilag több száz nyavalyás némettel kell foglalkoznom.

– Bocs, Bill.

Hány német lehet odakint? A számokat nehéz megbecsülni a csatatéren, de Billy úgy gondolta, legalább kétszáz, és feltehetőleg még ennél is többen jönnek, csak őket nem lehet látni. Úgy sejtette, egy egész zászlóaljjal állnak szemben. Negyvenfős szakasza reménytelenül kevés a megállításukhoz.

Mit tegyen?

Huszonnégy óránál is több idő óta látott utoljára tisztet. Ő itt a rangidős. Ő a felelős. Tervre van szüksége.

Már rég túl volt azon, hogy dühöngjön a felettesei tehetségtelenségén. Ez is része volt az osztálytársadalomnak, amelynek megvetésére nevelték. De ama ritka alkalmakkor, amikor neki kellett viselnie a parancsolás terhét, nem sok örömöt lelt benne. Inkább nyomasztotta a felelősség, és félt, hogy valamilyen rossz döntése a társai halálát okozza.

Ha a németek frontális támadást intéznek ellenük, ledarálják a szakaszt. Ám az ellenség nem tudja, milyen gyengék. Vajon képes lenne olyan benyomást kelteni, hogy több embere van?

Megfordult a fejében a visszavonulás. De a katonák nem futnak el abban a percben, amikor megtámadják őket. Ez itt egy védelmi állás, legalább megpróbálhatná tartani.

Marad és harcol, legalábbis egyelőre.

Ha egyszer döntött, akkor annak következményei is vannak.

– Adj nekik még egy tárral, George! – kiáltotta. Míg a Lewis tüzelt, Billy végigfutott az árkon. – Lőjetek folyamatosan, fiúk – mondta. –Hadd higgyék, hogy sok százan vagyunk.

Meglátta Dai Powell holttestét a földön: a vér máris feketedett a fején ütött lyuk körül. Dai az anyja egyik pulóverét viselte az egyenruha zubbonya alatt. Pocsék barna darab volt, de valószínűleg melegen tartotta.

– Nyugodj békében, cimbora – mormolta Billy.

Arrébb az árokban beleszaladt Johnny Pontiba.

– Nyomasd azt a Stokert, Johnny haver – mondta. – Hadd ugráljanak a fafejek!

– Rendben – válaszolta Johnny. Fölállította kétlábú fegyverét az árok fenekén. – Mennyi a távolság, négy-ötszáz méter?

Johnny társa Faggyús Hewitt volt, egy holdvilágképű srác. Faggyús felugrott a tüzelőpadkára, majd lekiáltott:

– Igen! – Billy maga is megnézte, de Faggyús és Johnny már korábban is együtt dolgozott, így hát rájuk bízta a döntést.

– Akkor hát két gyűrű negyvenöt fokos szögben – mondta Johnny. Az önműködő bombákra gyűrű alakú kiegészítő töltéseket lehetett szerelni, hogy növeljék a lőtávolságot.

Johnny ismét felugrott a tüzelőpadkára, még egy pillantást vetett a németekre, aztán helyesbítette a célt. A katonák elhúzódtak a közelükből. Johnny egy aknát ejtett a csőbe. Amikor az akna leért a cső aljára, egy ütőszög begyújtotta a hajtóanyagot, és az akna kilőtt.

A röppálya túl rövid volt, az akna az ellenségtől távolabb robbant fel.

– Még negyvenöt méter és egy kicsit jobbra – ordította Faggyús. Johnny igazított az irányzékon, és ismét tüzelt. A második akna egy gránáttölcsérben csapódott be, ahol néhány német keresett menedéket.

– Ez az! – bömbölte Faggyús.

Billy nem láthatta, hogy kapott-e találatot az ellenség, de a tüzelés arra kényszerítette, hogy meglapuljon.

– Ebből adjatok nekik még egy tucatot – mondta.

Odaért a tűzpadkán álló Robin Mortimer, a lefokozott tiszt mögé, aki ütemesen tüzelt. Megállt, hogy újra töltsön, és észrevette Billyt.

– Keríts egy kis utánpótlást, Taffy – mondta szokott kelletlenségével. Akkor is ilyen volt a hangja, ha éppen segíteni akart.

– Ne várd meg, hogy mindenki egyszerre fogyjon ki a lőszerből. Billy biccentett.

– Jó ötlet, kösz. – A lőszerraktár száz méterrel hátrább volt a futóárokban. Kijelölt két újoncot, akik amúgy is alig tudtak lőni.

– Jenkins és Nózi, hozzatok lőszert, futólépés!

A két fiú elrohant.

Billy ismét kilesett a mellvéd lőrésén. Éppen akkor állt föl az egyik német. Billy úgy vélte, ő lehet a parancsnok, és most mindjárt rohamot vezényel. Összeszorult a szíve. Bizonyára sejtik, hogy alig néhány tucatnyian állnak velük szemben, és rájöttek, hogy könnyedén lerohanhatják őket.

Tévedett. A tiszt hátrafelé intett, és loholni kezdett lefelé a lejtőn. Katonái követték. Billy szakasza éljenzett, és vadul tüzelt a futó emberekre. Többet is leterítettek, mielőtt lőtávolságon kívül kerülhettek volna.

A németek elérték a romos tanyát, és fedezéket kerestek az omladékban.

Billy akaratlanul is elvigyorodott. A sajátjánál tízszer nagyobb erőt futamított meg. Egy tábornok veszett el bennem, gondolta.

– Tüzet szüntess! – kiállotta. – Lőtávolon kívül vannak!

Jenkins és Nózi ismét felbukkant a lőszeresládákkal.

– Mozgás, cimborák! – kiáltotta Billy. – Visszajöhetnek!

De amikor ismét kinézett, látta, hogy a németeknek más a tervük. Két csoportra oszlottak, az egyik jobbra, a másik balra indult el a romoktól, hogy kikerüljék az angol állást, gondosan kívül maradva a lőtávolon.

A francba – mondta. Ezek átsurrannak az ő állásuk és a szomszédos erődítések között, aztán kétfelől támadnak. Vagy az is lehet, hogy továbbmennek, otthagyják Billyéket a hátvédjüknek, hogy az gázolja le őket.

Akár így, akár úgy, az erődítményük mindenképpen ellenséges kézre kerül.

– Szedd le a géppuskát, George – mondta. – Te pedig, Johnny, szereld szét az aknavetőt! Mindenki fogja a holmiját. Visszavonulunk.

Vállukra vetették a puskát, a hátizsákot, odasiettek a legközelebbi futóárokhoz, és rohanni kezdtek.

Billy benézett a fedezékbe, hogy nincs-e ott valaki. Aztán kihúzta a szállításbiztosítót egy gránátból, és bedobta a fedezékbe, hogy semmi használhatót se hagyjon ott az ellenségnek.

Végül követte visszavonuló embereit.

Késő délutánra Walter a zászlóaljával elfoglalta a britek hátsó vonalait.

Fáradt, de diadalmas volt. A zászlóaljnak kijutott néhány kemény összecsapás, de nem keveredett ütközetbe. A ködnek hála, a rohamcsapat taktikája jobban bevált, mint gondolta. Elsöpörték a gyenge ellenállást, kikerülték az erődöket, és nagy területet foglaltak el.

Walter talált egy fedezéket, és bebújt. Több embere követte. A hely olyan otthonosnak tűnt, mintha az angolok hónapokig éltek volna itt: a falakra újságokból kivágott képeket szögeztek, egy felfordított ládán írógép állt, rég kiürült kekszesdobozokban evőeszközt és tányérokat találtak, sőt egy rakás ládára még abroszt is rögtönöztek pokrócból. Walter úgy sejtette, hogy ez lehetett egy zászlóalj főhadiszállása.

Emberei rögtön meglelték az ennivalót. Volt keksz, lekvár, sajt és sonka. Azt nem akadályozhatta meg, hogy egyenek, de megtiltotta, hogy akár egyetlen üveg whiskyt is kibontsanak. A katonák feltörtek egy zárt szekrényt, amelyben találtak egy doboz kávét. Az egyik ember kis tüzet rakott odakint, és főzött egy kannával. Walternak is adott egy csészével, egy dobozból még cukrozott tejet is öntött hozzá. Mennyei íze volt.

– Azt olvastam az újságban – szólalt meg Schwab őrmester –, hogy a briteknél ugyanolyan élelmiszerhiány van, mint nálunk. – Fölemelte a dobozos lekvárt, amelyet kanalazott. – Szép kis hiány!

Walter már sokat gondolkozott rajta, hogy meddig fog tartani, amíg rájönnek. Rég gyanította, hogy a német hatóságok eltúlozzák a tengeralattjáró-hadviselés hatását az antant utánpótlására. Most már tudja az igazságot, és az emberei is. Nagy-Britanniában jegyre adták az élelmiszert, de a britek nem úgy festenek, mint akik az éhhalál szélén állnak. Nem úgy a németek.

Talált egy térképet, amelyet gondatlanul hátrahagytak a visszavonulók. Mikor összehasonlította a sajátjával, megállapította, hogy nincs messze a Crozat-csatornától, vagyis a német erők egyetlen nap alatt visszaszerezték azt a területet, amelyet az antant véres verejtékkel hódított meg tavalyelőtt, a somme-i csata öt hónapja során!

A győzelem valóban karnyújtásnyira van a németektől.

Leült a brit írógéphez, és nekilátott, hogy elkészítse a jelentését.

Harmincadik fejezet
1918. március vége–április

Fitz a húsvéti hétvégén estélyt adott Ty Gwynben. Titkos oka volt rá. Az emberek, akiket meghívott, ugyanolyan hevesen ellenezték az új orosz rendszert, mint ő.

Winston Churchill volt a díszvendég.

Winston a liberális párthoz tartozott, az ember azt várta volna, hogy a forradalmárokkal rokonszenvez; ugyanakkor egy herceg unokájának

született, és nem hiányzott belőle a parancsoló dölyfösség. Fitz sokáig osztályárulónak tartotta, de mostanában hajlott rá, hogy megbocsásson neki, mert Churchill szenvedélyesen gyűlölte a bolsevikokat.

Winston nagypénteken érkezett. Fitz a Rolls-Royce-ot küldte ki elé az aberoweni állomásra. Az alacsony, sovány, vörös hajú, rózsás bőrű Churchill ruganyos léptekkel sietett be a nappaliba. Cipőjén esőcseppek csillogtak. Jól szabott, búzaszín tweedöltöny viselt, hozzá csokornyakkendőt, ugyanolyan kék árnyalatút, mint a szeme. Negyvenhárom éves létére még mindig volt valami kisfiús abban, ahogy bólogatott ismerőseinek, és kezet rázott azokkal a vendégekkel, akiket nem ismert.

Megszemlélte a faburkolatot, a mintás tapétát, a faragott kőkandallót, a sötét tölgyfa bútorokat, majd azt mondta:

– Fitz, a maga háza egészen olyan, mint a Westminster-palota!

Minden oka megvolt a lelkesedésre, hiszen visszakerült a kormányba. Lloyd George hadfelszerelési minisztert csinált belőle. Sokan találgatták, hogy a miniszterelnök miért vett vissza egy ennyire idegesítő és kiszámíthatatlan kollégát; a legelfogadottabb magyarázat szerint jobban megfelelt neki, ha Churchill inkább kifelé köpköd a sátorból, mint fordítva.

– A bányászai a bolsevikokat támogatják – mondta Winston félig derűsen, félig viszolyogva, miközben leült, és a lobogó tűz felé nyújtotta nedves cipőjét. – Amerre eljöttem, a házak felében kitűzték a vörös zászlót.

– Fogalmuk sincs, hogy mit éltetnek – felelte Fitz megvetően, ám a lekicsinylése mögött mélységes szorongás lappangott.

Winston elfogadott egy csésze teát Maudtól, és vett egy vajas muffint a tálcáról, amelyet

egy inas tartott elé.

– Mint hallom, veszteség érte a családját.

– A parasztok megölték a sógoromat, Andrej herceget és a feleségét.

– Őszinte részvétem.

– Bea és én történetesen ott voltunk, és csak hajszál híján tudtunk elmenekülni.

– Értesültem róla.

– A parasztok elrabolták a földjét – hatalmas birtok, amely jog szerint a fiam öröksége –, és az új rendszer még támogatja is az ilyen tolvajlást!

– Fájdalom, igen. Lenin első cselekedete az volt, hogy kiadta a földről szóló dekrétumot.

– Legyünk méltányosak – szólalt meg Maud. – Lenin ugyanakkor bevezette a nyolcórás munkanapot, és törvényt hozott az ingyenes közoktatásról.

Fitz bosszankodott. Maud olyan tapintatlan! Ez igazán nem a megfelelő pillanat, hogy Lenint védelmezzék!

Ám Winston fölvette a kesztyűt.

– Továbbá kiadott egy dekrétumot a sajtóról, amely megtiltja a lapoknak, hogy szembehelyezkedjenek a kormánnyal – vágott vissza. – Ennyit a szocialista szabadságról.

– Nem a fiam öröksége, az oka, sőt még csak nem is a fő oka annak, hogy annyira gondterhelt vagyok – mondta Fitz. – Ha a bolsevikok megúszták, amit Oroszországban műveltek, mi lesz a következő állomás? A walesi bányászok máris azt hiszik, hogy a föld mélyéből felhozott szén nem azé, aki a földfelszín birtokosa. A walesi kocsmák felében bármelyik szombat este meghallgathatja a Vörös Lobogót.

– A bolsevik rezsimet a születésekor meg kellett volna fojtani – felelte Winston. Töprengve nézett maga elé. – A születésekor kellett volna megfojtani – ismételte. Tetszett neki a kifejezés.

Fitz megfékezte a türelmetlenségét. Winston néha azt képzeli, hogy kieszelt egy politikát, holott frázisokat pufogtat.

– De mi semmit sem csinálunk – mondta ingerülten.

Megszólalt a gong, jelezve, hogy ideje átöltözni a vacsorához. Fitz nem erőltette a beszélgetést. Itt lesz az egész hétvége, hogy kifejthesse az álláspontját.

Útban az öltözőszobája felé hirtelen eszébe jutott, hogy Bubit a szokással ellentétben nem hozták le teaidőben a nappaliba. Mielőtt átöltözött volna, elment a hosszú folyosón a gyerekszobába.

Bubi hároméves és három hónapos volt, már nem baba, még csak nem is picur, hanem igazi kisfiú, aki járt, beszélt, és Bea kék szemét, szőke fürtjeit örökölte. Takaróba bugyolálva ült a tűz mellett, és a csinos, fiatal Jones dadus olvasott neki. Sok ezer orosz hektár jogos ura a hüvelykujját szopta. Nem ugrott föl és nem futott oda az apjához, ahogy szokott.

– Mi baja van? – kérdezte Fitz.

– Fáj a pocija, mylord.

Jones dada kissé emlékeztetett Ethel Williamsre, csak nem volt olyan ragyogó.

– Kicsit pontosabban, ha lehet – türelmetlenkedett Fitz. – Mi baja a hasának?

– Hasmenés.

– Hogy a pokolba kaphatta meg?

– Nem tudom. A vonaton nem volt túl tiszta a mellékhelyiség.

Ez Fitz hibája volt, aki lerángatta a családot Walesbe erre az estélyre. Magába fojtott egy káromkodást.

– Szólt az orvosnak?

– Dr. Mortimer már úton van.

Fitz nyugtatgatta magát, hogy nem kell annyira aggódnia. A gyerekek folyton megkapnak mindenféle kisebb fertőzést. Neki magának hányszor ment a hasa gyerekkorában? A gyerekek azonban olykor belehalnak a bélhurutba.

Letérdelt a dívány elé, hogy egy magasságban legyen a fiával.

– Hogy van az én kis katonám?

– Fosok – felelte ványadtan Bubi.

Bizonyára a személyzettől szedte föl ezt a közönséges kifejezést –tényleg, abban, ahogy mondta, halványan érződött is a walesi dallam. De Fitz úgy döntött, hogy ebből most nem csinál ügyet.

– Hamarosan itt lesz a doktor – mondta. – Majd ő meggyógyít.

– Nem akarok fürdeni.

– Talán ma este kihagyhatod. – Fitz fölállt – Küldjön értem valakit, ha az orvos megérkezik – utasította a dadát. – Magam szeretnék beszélni a fickóval.

– Igenis, mylord.

Elhagyta a gyerekszobát, visszatért az öltözőjébe. Az inasa már kikészítette az estélyi öltözéket, a gyémánt inggombokat, a hozzájuk illő mandzsettagombokat, a kabát zsebébe a tiszta lenvászon zsebkendőt, és mind a két lakkbőr cipőbe egy-egy selyemzoknit.

Mielőtt felöltözött volna, átment Bea szobájába.

Felesége a nyolcadik hónapban volt.

Fitz nem látta ilyennek, amíg Bubit várta. Ő 1914 augusztusában ment át Franciaországba, amikor az asszonynak még négy-öt hónapja volt hátra, és csupán Bubi születése után tért haza. Akkor lemaradt erről a látványos kikerekedésről, nem álmélkodhatott, hogy milyen döbbenetes határokig képes változni és nyúlni az emberi test.

Bea az öltözőasztalnál ült, de nem a tükörbe nézett. Hátradőlt, a lábait szétvetette, kezét a hasán nyugtatta. A szemét lehunyta, az arca sápadt volt.

– Egyszerűen nem tudok kényelmesen elhelyezkedni – panaszkodott. – Akár állok, akár ülök vagy fekszem: mindenképpen fáj!

– Át kéne menned a gyerekszobába, hogy megnézd Bubit.

– Rögtön megyek, amint elég erőt gyűjtöttem! – csattant föl Bea. – Sosem kellett volna leutaznom vidékre! Nevetséges, hogy ebben az állapotban háziasszonykodjak egy estélyen!

Fitz tudta, hogy a feleségének igaza van.

– Viszont szükségünk van ezeknek az embereknek a támogatására, ha tenni akarunk valamit a bolsevikok ellen.

– Bubinak még mindig megy a basa?

– Igen. Már útban van az orvos.

– Jobb lenne, ha hozzám küldenéd be előbb, ha megérkezik.

– Szólok a személyzetnek. Feltételezem, nem jössz le a vacsorához.

– Hogyan tehetném, ha így érzem magam?

– Csak kérdeztem. Maud is ülhet az asztalfőn.

Fitz visszatért az öltözőjébe. Vannak férfiak, akik elhagyták a frakkot és a fehér nyakkendőt, helyette rövid szmokingot, fekete nyakkendőt viselnek a vacsorához, és még a háborúra hivatkoznak. Fitz nem értette, mi köze a kettőnek egymáshoz. Attól, hogy háború van, még nem kell mellőzni az előírásos ruházatot.

Fölvette estélyi öltözékét, és lement.

Vacsora után, míg a szalonban fölszolgálták a kávét, Winston pikírten megjegyezte:

– Nos, Lady Maud, végre önök is megkapták a szavazati jogot. – Már aki – felelte Maud.

Fitz tudta, hogy a húga csalódott, mert a törvény csak a háztulajdonos vagy háztulajdonos férjjel rendelkező, harminc évnél idősebb nőkre vonatkozik. Ő maga haragudott, hogy egyáltalán átment a törvény.

Winston kajánul folytatta:

– Meg kéne köszönnie a körünkben jelen lévő Lord Curzonnak, aki meglepő módon tartózkodott, amikor a törvény a Felsőház elé került.

Curzon gróf kiváló ember volt, akinek mereven fensőbbséges fellépését még tovább merevítette a vasfűző, amelyet a rossz háta miatt hordott. Egy rigmus járta róla:

George Nathaniel Curzon vagyok
Csodálnak kicsinyek és nagyok.

India alkirálya volt, most pedig a Felsőház elnöke, továbbá az ötfős Háborús Tanács egyik tagja, valamint a női választójogot ostorozó liga elnöke. Tartózkodása ennélfogva ugyancsak meglepte a politikai világot, és súlyos csalódást okozott azoknak – köztük Fitznek –, akik ellenezték, hogy a nők szavazhassanak.

– A törvény átment a képviselőházban – szólalt meg Lord Curzon. – Úgy éreztem, nem dacolhatunk a választások útján bekerült képviselőkkel.

Fitz még mindig bosszankodott.

– De a főrendek azért vannak, hogy felülvizsgálják a képviselők döntéseit, és mérsékeljék túlzásaikat. Ez bizonyosan példaerejű eset volt!

– Ha leszavaztuk volna a törvényt, hitem szerint a képviselők megsértődnek, és ismét visszaküldik.

Fitz vállat vont.

– Ezt egyszer már megvitattuk.

– Ám a Bryce-bizottság sajnálatos módon még mindig ülésezik.

– Ó! – Fitz erre nem gondolt. A Bryce-bizottság a Felsőház reformjával foglalkozott. – Szóval ez az oka?

– Hamarosan benyújtják a jelentésüket. Előtte nem engedhetjük meg magunknak, hogy bokszmeccset vívjunk a képviselőkkel.

– Nem – hagyta rá kelletlenül Fitz. Ha a főrendek komolyan szembe akarnak szállni a képviselőkkel, Bryce talán javasolni fogja a Felsőház hatalmának megnyirbálását. – Végleg elveszíthettük volna minden befolyásunkat.

– Pontosan ez a számítás vett rá, hogy tartózkodjak.

Fitz néha nyomasztónak találta a politizálást.

Peel, a főkomornyik hozott Lord Curzonnak egy csésze kávét, és odasúgta Fitznek:

– Mylord, óhajának megfelelően Mortimer doktor a kis dolgozószobában várja önt.

Fitz aggódott Bubi hasfájása miatt, és örült, hogy félbeszakad a beszélgetés.

– Jobb, ha máris megyek.

Kimentette magát, és távozott.

A kis dolgozószobát olyan bútorokkal rendezték be, amelyek sehova nem illettek a házban: egy kényelmetlen, faragott gótikus székkel, egy skót tájképpel, amely senkinek sem tetszett, és egy tigrisfejjel, amelyet Fitz apja lőtt Indiában.

Mortimer tehetséges helyi orvos volt, és már-már túlzott önérzet áradt belőle, mintha azt képzelné, hogy a foglalkozása valamilyen módon egyenlővé teszi a gróffal. Bár azért elég udvariasan viselkedett.

– Jó estét, mylord – mondta. – A fiának enyhe bélfertőzése van, de valószínűleg nem lesz tőle komoly baja.

– Valószínűleg?

– Szándékosan használtam ezt a szót – mondta az orvos walesi kiejtéssel. – Mi, tudósok, mindig valószínűségekkel dolgozunk, sosem bizonyosságokkal. Az ön bányászai is abban a tudatban mennek le az aknába minden reggel, hogy valószínűleg nem lesz robbanás.

– Hmm. – Ez nem nagyon vigasztalta meg Fitzet. – A hercegnőt is megvizsgálta?

– Igen. Nincs semmi komoly baja. Sőt egyáltalán nincs baja, csak vajúdik.

Fitz felugrott.

– Micsoda?

– Azt hitte, hogy a nyolcadik hónapban van, de elszámolta magát. Kilenc hónapos, és szerencsére már nem sok óráig lesz terhes.

– Ki van vele?

– Az összes szolgálója. Elküldettem egy hozzáértő bábáért, és magam is figyelemmel kísérem a szülést, amennyiben ezt kívánja.

– Az én hibám – mondta keserűen Fitz. – Nem kellett volna rábeszélnem, hogy elhagyja Londont.

– Mindennap tökéletesen egészséges babák születnek Londonon kívül. Fitznek volt egy olyan érzése, hogy gúnyolják, de nem törődött vele.

– És ha valami balul üt ki?

– Hallottam hírét az ön londoni orvosának, Rathbone professzornak. Természetesen kiváló szakember, de úgy vélem, sőt bizonyosan állíthatom, hogy én sokkal több babát segítettem világra, mint ő.

– Bányászgyerekeket!

– Valóban, legtöbbjük az volt. Ámbátor a születés pillanatában nincsen látható különbség köztük és a kis arisztokraták között. Fitzet valóban gúnyolták.

– Nem tetszik nekem a maga modora – mondta.

Mortimer nem ijedt meg.

– Nekem sem a magáé – mondta. – Az udvariasság leghalványabb árnyéka nélkül, egyértelműen közölte velem, miszerint nem tart alkalmasnak arra, hogy az ön családját kezeljem. Boldogan távozom.

Fogta a táskáját.

Fitz felsóhajtott. De ostoba ez az egész veszekedés! Ő a bolsevikokra dühös, nem erre a sértődős walesi értelmiségire.

– Ne legyen már ilyen bolond, ember!

– Igyekszem nem az lenni – mondta Mortimer az ajtó felé menet.

– Nem a betegeinek az érdeke a legfontosabb?

Mortimer megállt az ajtónál.

– Uramisten, maga aztán ritka arcátlan, Fitzherbert!

Eddig nem sokan beszéltek így Fitzcel, de ő lenyelte a megsemmisítő visszavágást, ami eszébe jutott. Órákba telne egy másik orvost találni. Bea sosem bocsátaná meg, ha elengedné a sértődött Mortimert.

– Elfelejtem, amit mondott – közölte. – Illetve elfelejtem ezt az egész beszélgetést, ha óhajtja.

– Feltételezem, magánál ez áll a legközelebb a bocsánatkéréshez, amit kaphatok.

Valóban ez volt a helyzet, de Fitz nem szólt.

– Fölmegyek – mondta az orvos.

Bea hercegnő szülése nem volt nyugodt. Sikoltozását hallani lehetett az egész középső szárnyban, ahol a szobája volt. Maud nagyon hangosan zongorázott ragtime-ot, hogy szórakoztassa a vendégeket, és elfojtsa a jajveszékelést, de hát egyik ragtime majdnem olyan, mint a másik, így húsz perc után feladta a küzdelmet. Néhány vendég visszavonult a hálószobájába, de amikor éjfélt ütött az óra, a férfiak többsége a biliárdterembe vette be magát. Peel konyakot szolgált föl.

Fitz megkínálta Winstont egy El Rey del Mundo márkájú kubai szivarral. Miközben Winston rágyújtott, Fitz azt mondta:

– A kormánynak kezdenie kell valamit a bolsevikokkal.

Winston gyorsan körülnézett, mintha azt ellenőrizné, tökéletesen megbízhatók-e a jelenlévők. Azután hátradőlt a székében, és így szólt:

– A helyzet a következő. A brit északi hajóraj már orosz vizeken jár, Murmanszk közelében. Elméletben az a feladatuk, hogy megvédjék az orosz hajókat a németektől.

Ugyancsak van egy kis missziónk Arhangelszkben. Szorgalmazom, hogy csapatokat tegyenek partra Murmanszkban. Hosszabb távon ez lehet egy ellenforradalmi erő magja Észak-Oroszországban.

– Ez nem elég – vágta rá Fitz.

– Egyetértek. Szeretném, ha a Kaszpi-tengeren át csapatokat küldenénk Bakuba, nehogy a németek vagy pláne a törökök kezére jusson az olaj, továbbá a Fekete-tengerre, ahol Ukrajnában máris megszületett az antibolsevista ellenállás magja. Végül Szibériába, ahol Vlagyivosztokba több ezer tonna utánpótlást szállítottunk nagyjából egymilliárd font értékben, amikor az oroszok még a szövetségeseink voltak. Ez feljogosít minket arra, hogy csapatokat küldjünk a tulajdonunk védelmére.

Fitz félig kétkedve, félig reménykedve kérdezte:

– Na és Lloyd George belemegy ebbe?

– Nyilvánosan nem – felelte Winston. – A problémát azok a vörös zászlók jelentik a bányászok házain. Országunkban igen sokan támogatják az orosz népet és forradalmát. Én megértem, miért, akármennyire is utálom Lenint és a bandáját. Minden tiszteletem Bea hercegnő családjáé... – a mennyezet felé pillantott, ahonnan újabb sikoly hallatszott – ...de tagadhatatlan, hogy az orosz uralkodó osztály késlekedett, amikor tenni kellett volna valamit, hogy megszüntesse az elégedetlenségek okait.

Fura keverék ez a Winston, gondolta Fitz: arisztokrata és népfi, kiváló szervező, aki sose tudja megállni, hogy bele ne üsse az orrát a mások dolgába, egy charmeur, akit a legtöbb politikus kollégája utál.

– Az orosz forradalmárok tolvajok és gyilkosok – szögezte le.

– Csakugyan. De tudomásul kell vennünk, hogy nem mindenki látja őket annak. Ezért miniszterelnökünk nyíltan nem léphet fel a forradalom ellen.

– Nincs sok értelme titokban ellenezni a forradalmat – türelmetlenkedett Fitz.

– Bizonyos határig el lehet menni anélkül, hogy hivatalosan fellépnénk ellene.

– Értem.

Csak azt nem tudta Fitz, hogy ez vajon mennyit jelent.

Bejött Maud. A férfiak kissé meglepetten fölálltak. Egy vidéki házban a hölgyek rendszerint nem lépnek be a biliárdterembe. Maud viszont nem törődött azokkal a szabályokkal, amelyek feszélyezték. Odament Fitzhez, és megcsókolta az arcát.

– Gratulálok, drága Fitz – mondta. – Újabb fiad született.

A férfiak éljeneztek, tapsoltak, körülvették Fitzet, a vállát veregették, a kezét szorongatták.

– A feleségem jól van? – kérdezte Maudot.

– Kimerült, de büszke.

– Hála istennek.

– Dr. Mortimer távozott, de a bába azt mondja, most már bemehetsz, és megnézheted a babát.

Fitz az ajtóhoz lépett.

– Elkísérem – szólalt meg Winston.

Ahogy elhagyták a szobát, Fitz meghallotta Maud hangját: – Kérem, Peel, töltsön nekem egy kis konyakot.

– Ön természetesen járt Oroszországban – mondta halkan Winston, és beszéli a nyelvet.

Fitz nem tudta, hova akar kilyukadni a vendége.

– Egy kicsit – felelte. – Nem dicsekedhetek vele, de megértetem magam.

– Találkozott már egy Mansfield Smith-Cumming nevű fickóval?

– Történetesen igen. Ő... – Habozott, hogy kimondhatja-e a SIS nevét. – Egy különleges ügyosztályt vezet. Írtam neki néhány jelentést.

– Akkor jó. Mihelyt visszajön a városba, beszélhetne vele.

Ez már érdekes!

– Természetesen bármikor meglátogathatom – mondta Fitz, megpróbálva palástolni a lelkesedését.

– Megkérem őt, hogy vegye fel magával a kapcsolatot. Talán lesz egy újabb feladata az ön számára.

Odaértek Bea szobájának ajtajához. Bentről az újszülött jellegzetes sírása hallatszott. Fitz szégyenkezve eszmélt rá, hogy könnyek szöktek a szemébe.

– Jobb, ha bemegyek – mondta. – Jó éjt.

– Gratulálok, és jó éjt önnek is.

Andrew Alexander Murray Fitzherbert lett a neve. A morzsányi kis életnek rengeteg haja volt, éppen olyan fekete, mint Fitzé. Takaróba bugyolálva vitték Londonba a Rolls-Royce-ban, amelyet két másik automobil követett, defektek esetére. Chepstow-ban megálltak reggelizni, Oxfordban ebédeltek, és éppen vacsoraidőre érkeztek meg a mayfairi lakásba.

Pár nappal később, egy enyhe áprilisi délutánon Fitz elindult Mansfield Smith-Cumminghoz. Ballagott a rakparton, és bámulta a Temze sáros vizét.

A titkosszolgálat kinőtte a Viktória korabeli lakást. A magát C.-nek nevező ember átköltöztette szerteágazó szervezetét a Whitehall Court nevű, elegáns viktoriánus épületbe, amelynek folyóparti ablakai a Big Benre néztek. Fitzet magánlift vitte a legfelső emeletre. A kémfőnök két lakást foglalt el itt, amelyeket a tetőn egy járóhíd kötött össze.

– Évek óta figyeljük Lenint – mondta C. – Ha nem távolítjuk el, az egyik legkomiszabb zsarnok lesz, aki valaha élt a világon.

– Azt hiszem, igaza van. – Fitz megkönnyebbült, hogy C.-nek ugyanaz a véleménye a bolsevikokról, mint neki. – De mit tehetünk?

– Arról beszéljünk, hogy maga mit tehet. – C. elővett az íróasztalából egy acélkörzőt, olyat, amilyeneket térképeken szoktak használni távolságmérésre. Oda se figyelve beledöfte a hegyét a bal lábába.

Fitz el tudta fojtani a kikívánkozó, döbbent kiáltást. Ez természetesen próba volt. Eszébe jutott, hogy C.-nek egy autóbaleset miatt falába van. Elmosolyodott.

– Jó trükk – mondta. – Majdnem bedőltem.

C. letette a körzőt, és keményen nézett Fitzre a monoklija mögül.

– Van egy kozák vezér Szibériában, aki megdöntötte a helyi bolsevik kormányt – mondta. – Tudnom kell, mennyit ér, mielőtt támogatnánk. Fitz meglepődött.

– Nyíltan?

– Természetesen nem! De vannak titkos forrásaim. Ha meg tudjuk teremteni keleten egy ellenforradalmi kormány magját, ez megéri, hogy mondjuk, havi tízezer fontot költsünk rá.

– A neve?

– Szemjonov kapitány. Huszonnyolc éves. Tevékenységi területe Mandzsúria, a kínai keleti vasút két oldalán, ott, ahol az csatlakozik a transzszibériai vasútvonalhoz.

– Tehát ez a Szemjonov kapitány ellenőrzi ezt a vonalat, és ellenőrizhet egy másikat is.

– Pontosan. És gyűlöli a bolsevikokat.

– Akkor hát többet kell megtudnunk róla.

– És itt lép be maga.

Fitz örült a lehetőségnek, hogy segíthet Lenin megbuktatásában. Sok kérdés jutott az eszébe: hogyan találja meg ezt a Szemjonovot? Ez az ember kozák, azok pedig híresek arról, hogy előbb lőnek, és aztán kérdeznek. Vajon szóba áll vele, vagy lelövi? Természetesen állíthatja, hogy meg tudja verni a bolsevikokat, de Fitz vajon képes lesz megítélni a valós helyzetet? Biztosíthatják valamilyen módon, hogy nem hiába költik a britek pénzét?

Következőnek tehát azt kérdezte:

– Én vagyok a megfelelő választás? Bocsásson meg, de én feltűnő jelenség vagyok, aligha utazhatok észrevétlenül, még Oroszországban sem...

– Őszintén szólva nem volt nagy választék. Olyasvalakire volt szükségünk, aki elég magas szintet képvisel arra az esetre, ha sikerült tárgyalásba bocsátkoznia Szemjonovval. És nem sok olyan feltétlenül megbízható ember akad, aki tud oroszul. Higgye el nekem, maga a lehető legjobb, akit kaphatunk.

– Értem.

– Az ügy természetesen veszélyes lehet.

Fitznek eszébe jutott a parasztok tömege, amint agyonverik Andrejt. Ez vele is megtörténhet. Elfojtotta a félelem borzongását.

– 'Tisztában vagyok a veszéllyel – mondta közömbösen.

– Akkor válaszoljon nekem: elutazik Vlagyivosztokba?

– Természetesen – felelte Fitz.

Harmincegyedik fejezet

1918. május–szeptember

Gus Dewarnak nem volt könnyű a katonáskodás. Nyakigláb, esetlen alakja gondot okozott a menetelésnél, a tisztelgésnél, vagy ha katonásan kellett vernie a marsot. Ami a kiképzést illeti, iskoláskora óta nem végzett rendszeres tornagyakorlatokat. Barátai, akik tudták, mennyire kedveli a virágot az ebédlőasztalon és a lenvászon ágyneműt, úgy érezték, iszonyú sokk lesz neki a hadsereg. Ahogy Chuck Dixon mondta, aki vele együtt kezdte el a tiszti kiképzést:

– Gus, otthon még a fürdővizedet sem magad ereszted!

Gus mégis túlélte a kiképzést. Tizenegy éves korában internátusba került, így nem jelentett újdonságot sem az erőszakos, felfújt hólyagok szekatúrája, sem az, hogy ostoba fölöttesek ugráltassák. Persze le kellett nyelnie egy adag gúnyolódást gazdag családja és kifinomult udvariassága miatt, de ezt is türelemmel viselte.

Sőt a megerőltető akciók közben olyasfajta nyurga eleganciával mozgott, amit addig csak a teniszpályán lehetett látni tőle, mint ezt az álmélkodó Chuck megállapította.

– Úgy nézel ki, mint egy zsiráf – mondta –, de úgy is futsz!

Ráadásul hosszú karjának köszönhetően jól is bokszolt, ámbár, ahogy a kiképző őrmester sajnálkozva megjegyezte, hiányzott belőle a gyilkos ösztön.

Sajnos az is kiderült, hogy pocsék lövész.

Jó katona akart lenni, részben azért, mert tudta, hogy az emberek szerint úgyis leszerepel. Be kellett bizonyítania nekik, és talán saját magának is, hogy nem valami nyámnyila alak. De volt rá még egy oka. Hitt abban, amiért harcolt.

Wilson elnök beszédet tartott a Kongresszusban és a Szenátusban, és ez a beszéd harsonaként zengte be a világot. Nem kevesebbet hirdetett meg, mint egy új világrendet. „Különleges szerződésekkel meg kell alakítani a nemzetek általános szövetségét avégből, hogy a nagy és a kis államok politikai függetlensége és területi sérthetetlensége kölcsönös garanciákkal biztosítva legyen.”

A Népszövetség volt Wilson, Gus és még oly sokak álma – köztük, eléggé meglepő módon, Sir Edward Greyé, mert tulajdonképpen tőle származott, még brit külügyminiszter korában, a gondolat.

Wilson tizennégy pontban fejtette ki a programját. Beszélt a fegyverkezés csökkentéséről, a gyarmati népek jogáról, hogy beleszólhassanak saját jövőjük alakításába, a balkáni államok, Lengyelország és az Oszmán Birodalom hódolt népeinek szabadságáról. A beszéd „Wilson 14 pontja” néven lett közismert. Gus irigyelte azokat, akik segítettek az elnöknek a beszéd megírásában. A régi szép napokban ő is köztük lett volna.

„A program vezérelve nyilvánvaló – fejtegette Wilson. – Minden nép és nemzetiség igazsága és joga, hogy szabadságban és biztonságban élhessen, amely egyformán jár az

erőseknek és a gyengéknek.” Könnyek szöktek Gus szemébe, míg ezeket a szavakat olvasta. „Az Egyesült Államok népe nem cselekedhet más alapelv szerint!” – mondta Wilson.

Valóban lehetséges, hogy a nemzetek háború nélkül rendezzék a vitáikat? Ezért a lehetőségért paradox módon még harcolni is érdemes.

Gus, Chuck és géppuskás zászlóaljuk a New Jersey-i Hobokenből indult el a Corinnán, a csapatszállítóvá átalakított egykori luxushajón. Az út két hétig tartott. Miután hadnagyok voltak, ketten kaptak egy kabint a felső fedélzeten. Jól összebarátkoztak, noha valaha vetélkedtek Olga Vyalov kegyeiért.

A hajó egy konvojban haladt haditengerészeti kísérettel. Az út eseménytelen volt, azt leszámítva, hogy sokan meghaltak spanyolnáthában, valami új betegségben, amely végigsöpört a világon. Az ellátás rossz volt: az emberek azt mondták, hogy miután a németek abbahagyták a tengeralattjáró-hadviselést, most úgy akarnak győzni, hogy megmérgezik őket.

Másfél napi várakozás után szállhattak csak partra a Corinnáról a Franciaország északnyugati csücskében lévő Brestben, ahol a kikötő zsúfolásig volt emberekkel, járművekkel és tartalékokkal, zúgott az ordítva kiadott parancsok és a berregő motorok ricsajától. Türelmetlen tisztek és verejtékező rakodómunkások tülekedtek a rakparton. Gus elkövette azt a hibát, hogy megkérdezett egy őrmestert, mi az oka a késlekedésnek.

– Késlekedés, uram? – kérdezte az őrmester, akinek a szájából sértésnek hangzott az „uram”. – Tegnap ötezer embert szállítottunk partra autókkal, lövegekkel, sátrakkal, gulyáságyúkkal, majd átirányítottuk őket a vasútra és az országútra. Ma újabb ötezer ember érkezik, holnap ugyancsak. Nincs itt késlekedés, uram. Ez itt marhára gyors tempó.

Chuck rávigyorgott Gusra, és azt mormolta:

– Ezt megkaptad.

A rakodómunkások színes bőrű katonák voltak. Ha fehér és fekete katonáknak kellett osztozniuk a körleten, abból mindig konfliktus lett, amit általában a Mély Délről érkezett fehér újoncok szítottak, így hát a hadsereg feladta a küzdelmet. Hogy ne kelljen keveredni a fronton, a színes ezredeket a hátországba osztották be a hitvány munkára. Gus tudta, hogy a fekete katonák dühösen panaszkodnak emiatt, mert ők is harcolni akartak a hazájukért.

A legtöbb ezred vonattal ment tovább Brestből. Nem rendes vasúti kocsikban utaztak, marhavagonokba zsúfolták őket. Gus azzal szórakoztatta az embereket, hogy lefordította a vagon oldalára festett feliratot: „Negyven ember vagy nyolc ló.” Ám a géppuskás ezrednek voltak saját járművei, ezért Gus és Chuck országúton jutott el a táborukig, amelyet Párizstól délre állítottak föl.

Az Államokban a lövészárok-hadviselést fapuskákkal gyakorolták, de most valódi fegyvert és lőszert kaptak. Gusnak és Chucknak, mint tiszteknek, kiutaltak egy-egy Colt M1911 félautomata pisztolyt, amelynek a markolatába hét lőszer fért. Mielőtt elhagyták az Államokat, leadták széles karimájú kalapjukat, és helyette sokkal praktikusabb, elöl-hátul hegyben végződő sapkát kaptak. Volt ezenfelül sisakjuk is, ugyanolyan levesestál formájú, mint a briteké.

Most kék ruhás francia kiképzők tanították őket, hogyan működjenek együtt a nehéztüzérséggel, mert erre a tudásra az Egyesült Államok hadseregének korábban nem volt szüksége. Gus beszélt franciául, így óhatatlanul ő lett az összekötő. A két nép között jó volt a kapcsolat, noha a franciák panaszkodtak, hogy a röviditalok ára azonnal felszökött, ahogy az amcsik megjöttek.

A német támadás egész áprilisban sikeresen folytatódott. Ludendorff olyan gyorsan haladt előre Flandriában, hogy Haig tábornok azt mondta, a britek sarokba szorultak. Ez a kijelentés valóságos lökéshullámokat indított el az amerikaiak között.

Gusnak nem volt sietős harcolni, Chuck viszont türelmetlenkedett a kiképzőtáborban. Nem értette, miért szórakoznak műcsatákkal, mikor a valódiakban lenne a helyük. A német front legközelebbi szakasza Reims városánál húzódott, Párizstól északkeletre; Gus azonban azt

hallotta a parancsnokától, Wagner ezredestől, hogy az antant hírszerzése szerint azon a szakaszon egészen biztosan nem várható német támadás.

Ám ebben az antant hírszerzése óriásit tévedett.

Walter ujjongott. Sok volt a veszteség, de Ludendorff stratégiája működött. A németek ott támadtak, ahol az ellenség gyenge volt, sebesen törtek előre, megkerülték az erődítéseket, hogy a hátvéd intézze el őket. Noha Foch tábornoknak, az antant új főparancsnokának volt néhány ügyes védekező hadművelete, a németek gyorsabban foglalták el a területeket, mint 1914 óta bármikor.

A legnagyobb problémát az jelentette, hogy az előrenyomulás megakadt, valahányszor a német csapatok bevettek egy élelmiszerraktárt. Olyankor egyszerűen megálltak és ettek, és Walter nem bírta elindítani őket, amíg jól nem laktak. Roppant bizarr látvány volt, ahogy kuporogtak a földön, kiszürcsölték a nyers tojást, egyszerre tömték a szájukba a süteményt és a sonkát, vagy üvegből nyakalták a bort, miközben gránátok robbantak körülöttük, és golyók fütyültek a fejük fölött. Walter tudta, hogy más tiszteknek is hasonló tapasztalataik vannak. Néhányan próbálták pisztollyal fenyegetni a katonáikat, de még ezzel sem bírhatták rá őket, hogy hagyják ott az ételt, és fussanak tovább.

Ezt leszámítva a tavaszi offenzíva diadalmenet volt. Walter és emberei kimerültek a négyéves háborúban, de ugyanez volt a helyzet ellenfeleikkel, a francia és brit katonákkal is.

A Somme és Flandria után 1918-ban Ludendorff egy harmadik támadást tervezett a Reims és Soissons közötti szakaszon. Itt az antant a Chemin des Dames, azaz Hölgyek Útja nevű hegygerincet tartotta. Azért hívták így, mert a rajta húzódó utat XV. Lajos lányainak építették, amikor meg akarták látogatni egy barátnőjüket.

Május 26-án, egy vasárnapon álltak csatarendbe, egy ragyogóan fényes napon, amikor friss északkeleti szellő fújdogált. Waltert ismét eltöltötte a büszkeség, ahogy elnézte a front felé masírozó menetoszlopokat, a francia tüzérség zavarótüze közepette felállított ágyúk ezreit, amelyektől frissen lefektetett telefondrótok vezettek a parancsnoki fedezékekhez.

Ludendorff taktikája nem változott. Éjjel kettőkor ágyúk ezrei nyitottak tüzet, gázgránátokat, repeszgránátokat, robbanógránátokat szórva a hegygerinc tetején húzódó francia vonalakra. Walter elégedetten állapította meg, hogy a franciák tüze azonnal mérséklődött, vagyis a német ágyúk célba találtak. A pergőtűz az új felfogásnak megfelelően nem tartott sokáig, és 5:40-kor abbamaradt.

Elindultak a rohamcsapatok.

A németek hegynek fölfelé támadtak, ennek dacára kevés ellenállásba ütköztek. Walter meglepetésére és örömére nem egészen egy óra alatt felkapaszkodtak a gerincen épített útig. Addigra kivilágosodott, így láthatta, ahogy végig a lejtőn hátrálnak a franciák.

A rohamcsapatok egyenletes sebességgel követték őket, lépést tartva a gördülőtüzérséggel, ennek ellenére még déli tizenkettő előtt megérkeztek a völgy alján az Aisne folyóhoz. Néhány gazda szétverte az aratógépet, és felégette a csűrben tárolt korai termést, de a többség olyan kapkodva távozott, hogy gazdag zsákmány várta a német hátvéd rekviráló osztagait. Walter megdöbbenten látta, hogy a hátráló franciák még az Aisne hídjait sem robbantották föl. Ezek szerint pánikba estek.

Walter ötszáz embere délután átkelt a következő hegygerincen, és tábort ütött a Vesle folyó túlsó partján. Nyolc kilométert tettek meg egyetlen nap alatt.

Másnap pihentek, várták az erősítést, de harmadnap ismét megindultak, majd a negyedik napon, május 30-án, a hétfőtől csütörtökig tartó, húsz kilométeres elképesztő előrenyomulás után megérkeztek a Marne folyó északi partjához.

Walterban fölmerült a baljóslatú emlék, hogy 1914-ben itt állították meg a német előretörést.

Fogadkozott, hogy ez nem történik meg még egyszer.

Gus május 30-án az amerikai expedíciós erőkkel a Párizstól délkeletre eső châteauvillaini kiképzőtáborban tartózkodott, amikor a 3. hadosztály parancsot kapott, hogy segítsen a védelemben a Marne folyónál. A hadosztály nagyobb részét bevagonírozták, noha a viharvert francia vasúthálózat miatt több napot is igénybe vehetett a szállítás. Gus, Chuck és a géppuskák viszont haladéktalanul elindultak az országutakon.

Gus izgatott volt és félt. Ez nem olyan, mint a bokszolás, ahol a bíró betartatja a szabályokat, és félbeszakítja a küzdelmet, ha az kezd elfajulni. Mit tesz, ha valaki tényleg rálő majd? Megfordul és elszalad? Mi tartaná vissza? Ő általában logikusan viselkedik.

Az autók éppen olyan megbízhatatlanok voltak, mint a vonatok; sok jármű tönkre is ment, vagy elfogyott az üzemanyaga. Ráadásul az is késleltette őket, hogy a polgári lakosság épp az ellenkező irányba menekült a csata elől. Voltak, akik marhacsordát hajtottak, mások kézikocsikon és talicskákon tolták mindenüket.

Pénteken délután hatkor tizenhét géppuska érkezett meg ChâteauThierrybe, a Párizstól harminc kilométerre keletre zöldellő városkába. Nagyon bájos kis hely volt a délutáni napsütésben, a Marne két partján. Két híd kötötte össze a déli elővárost az északi központtal. A franciák tartották mindkét partot, de a német első vonal már elérte Château-Thierry északi határát.

Gus zászlóaljának az volt a parancsa, hogy építse ki a lőállásokat a déli parton, és tartsa a hidakat.

A legénységet M1914-es Hotchkiss nehéz géppuskákkal szerelték föl, amelyek zömök háromlábakon álltak, és 250 lőszert tartalmazó töltényheveder tartozott hozzájuk. Ezenkívül voltak még puskagránátjaik, amelyeket 45 fokos szögben lőttek ki egy kétlábú állvány segítségével, meg néhány brit Stokes aknavetőjük.

Alkonyatkor Gus és Chuck ellenőrizte szakaszaik elhelyezkedését a két híd között. A kiképzés nem készítette fel őket az ilyen döntésekre: saját józan eszüket kellett használniuk. Gus egy kétemeletes épületet választott ki, amelyiknek a földszintjén egy bezárt kávéház volt. Betörte a hátsó ajtót, és fölkapaszkodott a lépcsőn. Az egyik padlásablakból jól be lehetett látni a folyó túlpartját meg még egy északi irányú utcát is odaát. Parancsot adott egy osztagnak, hogy itt állítsák fel a nehéz géppuskát. Várta, mikor mondja az őrmestere, hogy micsoda hülyeség, de az csak bólintott, és nekilátott teljesíteni a feladatot.

Gus még három géppuskát telepített hasonló helyekre.

Miközben megfelelő fedezéket keresett a mozsaraknak, rábukkant egy téglából épített csónakházra a parton, de nem volt biztos benne, hogy ez az ő szakasza-e, vagy Chucké, így hát elindult megkeresni a barátját. Chuck tőle ötven méterre, a parton állt a keleti híd közelében, távcsővel vizsgálta a túlsó partot. Gus két lépést tett arrafelé, amikor rémítő robbanás hallatszott.

Gus a robaj felé fordult, amelyet a következő másodpercben még több dobhártyarepesztő dörrenés követett. Akkor jött rá, hogy a német tüzérség nyitott tüzet, amikor egy gránát a folyóba csapódott, és vízoszlop lövellt a magasba.

Ismét Chuck felé nézett, éppen időben, hogy lássa, amint a barátja eltűnik a szétrobbanó földben.

– Jézusom! – kiáltotta, és futásnak eredt.

Gránátok és aknák robbantak a déli part mentén. Az emberek a földre vetették magukat. Gus megérkezett oda, ahol Chuck állt, és értetlenül nézett körül, mert semmit sem látott, csak egy kupac földet és követ. Aztán észrevette, hogy egy kar áll ki a törmelékből. Félrelökött egy követ, és iszonyodva látta, hogy a karhoz nem tartozik test.

Vajon Chucké? Kell lennie valamilyen módnak, hogy kiderítse, ám ő túlságosan sokkos állapotban volt a gondolkozáshoz. Hiába próbálta arrébb kotorni a bakancsa orrával a földet. Ekkor letérdelt, és kézzel kezdett el ásni. Megpillantott egy drapp gallért, rajta az „US"

feliratú fémlemezt, és felnyögött:

– Jaj, istenem!

Gyorsan kihantolta Chuck arcát. Nem érzékelt mozgást, lélegzetvételt, szívverést.

Törte a fejét, hogy mit kell most csinálnia. Kinek jelentse a halálesetet? Valamit tennie kell a tetemmel, de mit? A normális életben ilyenkor hívjuk a temetkezési vállalkozót.

Föltekintett, és azt látta, hogy egy őrmester és két tizedes bámulja. Mögöttük az utcán akna robbant, ösztönszerűen mind behúzták a nyakukat, de aztán ismét Gust nézték. A parancsait várták.

Hirtelen fölállt. Visszajött valamennyi abból, amit a kiképzésen tanult. Nem az a dolga, hogy halott vagy akár sebesült bajtársaival foglalkozzon. Él és egyben van, tehát az a kötelessége, hogy harcoljon. Iszonyatos düh fogta el a németek ellen, akik megölték Chuckot. A pokolba, ezért megfizetek nektek! Eszébe jutott, mivel is foglalkozott éppen: felállíttatta a géppuskákat. Ezt kell folytatnia. Most már neki kell irányítania Chuck szakaszát is.

Rászólt az aknavetősök őrmesterére.

– Felejtse el a csónakházat, túlságosan nyílt helyen van – mondta. Egy sikátorra mutatott az utca másik oldalán, amely egy borpince és egy istálló között húzódott. – Abban a közben állítson fel három mozsarat.

– Igenis, uram!

Az őrmester elsietett.

Gus végignézett az utcán.

– Tizedes, látja azt a lapos tetőt? Oda helyezzen el egy géppuskát.

– Bocsánat, uram, de az egy autószerelő műhely. Benzintartály lehet alatta.

– A fenébe, igaza van! Jó szeme van, tizedes. Legyen akkor annak a templomnak a tornya. Az alatt legföljebb zsoltároskönyvek vannak.

– Igenis, uram, az már sokkal jobb hely, köszönöm, uram.

– A többiek utánam! Fedezékbe vonulunk, amíg kitalálom, hogy hova rakjuk a többit.

Átvezette őket az úton egy mellékutcába. Keskeny ösvény vagy dűlő futott a házak mögött. Egy akna becsapódott egy mezőgazdasági felszereléseket áruló bolt udvarába, és a felhőkben gomolygó műtrágyaporral terítette be Gust, ezzel figyelmeztetve, hogy még mindig lőtávolon belül van.

Loholt a csapáson, ha tehette, fedezékbe vonult a falak mögött a pergőtűz elől, parancsokat vakkantott az altisztjeinek, géppuskákat állíttatott fel a legmagasabb és a legszilárdabbnak tűnő épületekben, míg a mozsarak a házakat elválasztó kertekbe kerültek. Katonái időnként javaslatokat tettek vagy ellentmondtak. Gus pedig meghallgatta őket, aztán gyors döntéseket hozott.

Hamar leszállt a sötétség, ami megnehezítette a munkát. A németek valóságos tűzvihart zúdítottak a városra. Sok lövedék tökéletes pontossággal eltalálta az amerikai állásokat a déli parton. Számos épület összeomlott, a folyóparti utca olyan lett, mint egy rohadó fogú száj. Gus az ágyúzás miatt három géppuskát veszített az első néhány órában.

Éjfél lett, mire visszatért a zászlóalj főhadiszállására, amely néhány utcával délebbre, egy varrógépgyárban volt. Wagner ezredes és francia kollégája a város nagy léptékű térképe fölé hajolt. Gus jelentette, hogy Chuck és az ő géppuskái a helyükön vannak.

– Szép munka, Dewar – felelte az ezredes. – Maga jól van?

– Természetesen, uram – felelte Gus. Meglepődött, kissé meg is sértődött, mert azt hitte, az ezredes nem néz ki belőle kellő bátorságot ehhez a feladathoz.

– Csak mert tiszta vér.

– Valóban? – Gus végigtekintett magán, és látta, hogy tényleg jó sok alvadt vér van az egyenruhája elején. – Hát ez meg honnan jött? – Ahogy elnézem, az arcából. Csúnya vágás van rajta.

Gus megtapogatta az arcát, és megrándult, amikor az ujjai a nyers húshoz értek.

– Nem tudom, mikor történt – mondta.
– Menjen a kötözőhelyre, és tisztíttassa ki.
– Nem komoly, uram. Inkább...
– Tegye, amit mondtam, hadnagy! Komoly lehet, ha elfertőződik. – Az ezredes fanyarul mosolygott. – Nem szeretném elveszteni. Úgy tűnik, magában megvannak egy használható tiszt adottságai.

Másnap reggel a németek gázt vetettek be. Walter és rohamcsapata napkeltekor érte el a város északi peremét. Arra számítottak, hogy a franciák itt is olyan gyengék lesznek, mint mindenütt az utóbbi két hónapban.

Szívesebben kikerülték volta Cháteau-Thierryt, de nem lehetett. A várost átszelte a Párizs felé tartó vasútvonal, és két kulcsfontosságú híd is volt itt. Úgyhogy be kellett venni.

A tanyák és szántóföldek helyét átvették a nyaralók és a kisbirtokok. Utánuk kikövezett utcák és kertek következtek. Ahogy Walter közelebb ért az első emeletes házhoz, az egyik emeleti ablakban megszólalt egy géppuska, és úgy kilyuggatta a lába előtt a kövezetet, mint az esőcseppek a tó vizét. Walter átvetődött egy alacsony kerítésen, bele egy veteményes ágyásba, ahol addig gurult, amíg fedezéket nem talált egy almafa mögött. Emberei hasonlóképpen szétszóródtak, ám ketten elestek az úton. Az egyik mozdulatlanul feküdt, a másik nyöszörgött kínjában.

Walter hátranézett, és meglátta Schwab őrmestert.

– Vegyen magához hat embert, keressék meg annak a háznak a hátsó bejáratát, és pusztítsák el azt a géppuskafészket – mondta. A hadnagyait kereste. – Von Kessel, menjen nyugatabbra egy sarokkal, ott hatoljon be a városba. Von Braun, maga velem jön kelet felé.

Kerülte az utcákat, sikátorokon, hátsó udvarokon vágott keresztül, de minden tízedik házban lövészekkel és géppuskásokkal találkoztak. Valami történt, amitől a franciák ismét megtalálták a harci kedvüket, gondolta aggodalmasan.

A rohamcsapat folyamatos harcban tört utat magának háztól házig, és súlyos veszteségeket szenvedett. Ennek nem így kellett volna lennie, hogy vérrel fizetnek meg minden méterért. Arra képezték ki őket, hogy a legkisebb ellenállás irányában haladva hatoljanak be mélyen az ellenséges vonalak mögé, és pusztítsák el a kommunikációs vonalakat: így a frontharcos csapatok demoralizálódnak, elszakadnak a parancsnokságuktól, és gyorsan megadják magukat a hátvédben közeledő német gyalogságnak. Ám ez a taktika most kudarcot vallott: lelassulva verekedtek egy olyan ellenséggel, amely, úgy látszik, ismét lélegzethez jutott.

Ennek ellenére is haladtak. Délben Walter megállt a romos középkori kastélyban, amelyről a város a nevét kapta. A kastély egy dombtetőn magasodott, a domb lábánál a városháza állt. Onnan indult a főutca, amely kétszázötven méter hosszan, egyenes vonalban vezetett a Marne folyót átívelő, kétlyukú hídig. Onnan ötszáz méterrel keletre, folyás ellenében állt a vasúti híd, amely az egyetlen másik lehetőséget kínálta az átkelésre.

Mindezt szabad szemmel is láthatta. Elővette távcsövét, rászögezte az ellenséges állásokra a déli parton. Az emberek gondatlanul mutogatták magukat, amivel elárulták, hogy újoncok a harcban: a veteránok elbújnak szem elől. Feltűnően fiatal, energikus, jól táplált, jól öltözött férfiak voltak, az egyenruhájuk pedig, Walter elszörnyedésére, nem kék volt, hanem khakiszínű.

Amerikaiak voltak.

Délután a franciák visszavonultak a folyó északi partjára, és Gus bevethette a fegyvereit: az aknavetők és a géppuskák a franciák feje fölött lőtték a közeledő németeket. Az amerikai fegyverek végigpásztázták, vérmezővé változtatták Cháteau-Thierry észak-déli irányban húzódó utcáit. Ugyanakkor láthatta, hogy a németek rettenthetetlenül nyomulnak előre banktól kávéházig, sikátortól boltajtóig, puszta létszámfölényükkel gyűrve le a franciákat.

Véres estébe hanyatlott a délután. Gus egy magas ablakból figyelte, ahogy a kék kabátos franciák szétvert maradványai hátrálnak a nyugati híd irányába. Az északi hídfőnél volt az

utolsó állásuk, ott kitartottak, míg a vörös nap leereszkedett a nyugati dombok mögé. Alkonyatkor aztán visszavonultak a hídon át.

Egy kis csoport német látta, mi történik, és üldözőbe vette őket. Gus látta, ahogy a híd felé futnak: alig lehetett észrevenni őket, a szürke alakokat a szürkületben. Azután felrobbant a híd. Gus megértette, hogy a franciák valószínűleg már korábban aláaknázták. Testek repültek a levegőbe.

Azután csönd lett.

Gus ledőlt egy szalmazsákra a főhadiszálláson, és csaknem negyvennyolc órás ébrenlét után végre aludt valamicskét. A németek hajnali pergőtüzére ébredt. Könnyező szemmel sietett vissza a varrógépgyárból a vízpartra. A júniusi reggel gyöngyszínű fényében látta, hogy a németek elfoglalták az északi partot, és gyilkos közelségből ágyúzzák az amerikaiak állásait a déli parton.

Intézkedett, hogy az egész éjjel virrasztó katonákat váltsák fel olyanokkal, akik pihenhettek egy keveset. Azután egyik harcállásból a másikba ment, mindig a vízparti házak mögött maradva. Különböző javaslatokkal igyekezett javítani a fedezékeken – vigyenek át egy géppuskát egy kisebb ablakba, hullámbádoggal védjék az embereket a repülő szilánkoktól, rakják kupacba a törmeléket a géppuska két oldalán. De a legjobb védelem az, ha megnehezítik az ellenséges tüzérek életét.

– Lőjék ronggyá őket! – mondta.

Katonái lelkesen teljesítették a parancsot. A Hotchkiss percenként négyszázötven golyót lőtt ki, a lőtávolsága pedig elérte a négyezer métert, így nagyon hatásos volt a folyón át. A Stokes aknavetőnek kevesebb hasznát vették: meredek röppályájú lövedékeit lövészárokharcra szánták, egyenes célzással nem nagyon volt hatékony. A puskagránátok viszont rövidebb távon komoly pusztítást végeztek.

A két oldal úgy csépelte egymást, mintha kesztyű nélküli bokszolók verekednének egy hordóban. Ekkora tűzharc dobhártyarepesztő zajjal jár. Épületek omlottak össze, sebesültek sikoltottak a kíntól, vértől mocskos szanitécek futkostak ide-oda a vízpart és az elsősegélyhely között, futárok hoztak lőszert vagy forró kávéval teli kannákat a fáradt géppuskakezelőknek.

Ahogy múlt az idő, Gus mintegy mellesleg észrevette, hogy nem fél. Nem sokszor gondolt rá, ahhoz túl sok volt a dolga. Déltájban, míg a varrógépgyár kantinjában ebéd helyett édes tejeskávét kortyolt, egy pillanatig elámult azon a furcsa valakin, akivé lett. Valóban Gus Dewar az, aki háztól házig lohol a pergőtűzben, és ordít az embereinek, hogy lőjék ronggyá a németeket? Ez az ember attól félt, hogy az inába száll a bátorsága, sarkon fordul, és lelép az ütközetből. Harc közben alig gondolt a saját biztonságára, túlságosan elfoglalta az embereit fenyegető veszély. Hogy történhetett ez? Ekkor odajött egy tizedes, hogy az osztaga elveszítette azt a különleges villáskulcsot, amellyel ki lehet cserélni a Hotchkiss túlhevült csövét, Gus pedig lenyelte maradék kávét, és rohant, hogy megoldást találjon erre a problémára.

Este egy pillanatra elszomorodott. Alkonyat volt, és mikor kinézett egy tört üvegű konyhaablakon, véletlenül épp arra a pontra látott a parton, ahol Chuck Dixon meghalt. Már nem rendült meg attól, ahogy Chuck eltűnt a felrobbanó földben: az utóbbi három napban túl sok halált és rombolást látott. Most másfajta döbbenetet érzett, mert rájött, hogy egy napon neki kell beszámolnia arról a szörnyű pillanatról Chuck szüleinek, Albertnek és Emmelinenek, az egyik buffalói bank tulajdonosainak, és ifjú feleségének, Dorisnak, aki annyira ellenezte, hogy Amerika belépjen a háborúba – valószínűleg pontosan attól félt, ami bekövetkezett. Mit mond majd nekik? „Chuck vitézül harcolt.” Chuck nem is harcolt: az első csata első pillanatában meghalt, anélkül hogy egyetlenegyszer elsütötte volna a fegyverét. Mit számított volna, ha gyáván viselkedik? Akkor is ugyanaz lett volna az eredmény. Elpocsékolták az életét.

Ahogy gondolataiba merülve bámulta azt a pontot, mozgást érzékelt a vasúti hídon.

Egy pillanatra kihagyott a szíve. Emberek jöttek fel a hídra a túloldalon. Csukaszürke egyenruhájuk alig látszott a szürkületben. Ügyetlenül futottak a síneken, meg-megbotlottak a talpfákban és gödrökben. A sisakjuk olyan volt, mint egy bogrács, és vállon vitték a puskájukat. Németek voltak.

Gus rohant a legközelebbi géppuskaálláshoz, amely egy kerti fal mögött volt. A személyzet nem vette észre a támadókat. Gus megkocogtatta a lövész vállát.

– Lőjön a hídra! – kiáltotta. – Nézze, németek!

A lövész az új cél felé fordította a csövet.

Gus rábökött az egyik katonára.

– Fusson a főhadiszállásra, és jelentse, hogy ellenséges betörés van a keleti hídon! – kiáltotta. – Gyorsan, gyorsan!

Keresett egy őrmestert.

– Gondoskodjon róla, hogy mindenki a hidat lője! – utasította. – Indíts!

Nyugat felé tartott. A nehéz géppuskát nem lehet gyorsan mozgatni – a Hotchkiss a háromlábbal együtt több mint ötven kilót nyom –, de szólt a puskagránátosoknak és az aknavetősöknek, hogy keressenek új állásokat, ahonnan megvédhetik a hidat.

A németek hullani kezdtek, de olyan elszántak voltak, hogy csak jöttek tovább. Gus a távcsővel meglátott egy őrnagyi egyenruhát viselő, magas férfit, aki valahonnan ismerősnek tűnt. Csak nem olyasvalaki, akivel a háború előtt találkozott? Javában figyelte, amikor az őrnagyot eltalálták, és összerogyott.

A németeket félelmetes pergőtűzzel támogatta a saját tüzérségük. Úgy rémlett, mintha az északi part összes ágyúja a vasúti híd déli végét bombázná, ahol a védekező amerikaiak csoportosultak. Gus emberei sorra hullottak el, ám ő azonnal állított valakit minden halott vagy sebesült helyébe, így úgyszólván sose szakadt meg a tüzelés.

A németek abbahagyták a futást, inkább harcállást vettek föl, saját elesett társaik tetemét használták gyatra fedezéknek. A legvakmerőbbek tovább közeledtek, de itt nem volt hova bújni, hamar lekaszálták őket.

Besötétedett, de ez nem számított: mindkét oldal teljes erővel folytatta a tűzpárbajt. Az ellenség árnyakká enyészett, amelyeket csak a torkolattűz és a felrobbanó gránátok világítottak meg. Gus máshova küldött néhány nehéz géppuskát. Majdnem bizonyos volt benne, hogy ez a támadás nem csel volt, hogy egy másik átkelést fedezzenek.

Patthelyzet alakult ki. Lassan a németek is hátrálni kezdtek.

Gus hordágyas szanitéceket pillantott meg a hídon, mire leállította embereit.

Válaszképpen a német ütegek is elhallgattak.

– Szentséges Isten! – mondta Gus, csak úgy magának. – Azt hiszem, megvertük őket.

Egy amerikai lövedék eltörte Walter sípcsontját. Iszonyú kínok között feküdt a sínen, de még ennél is rosszabb volt látni, ahogy az emberei visszavonulnak, és hallani, ahogy a fegyverek elnémulnak. Ebből tudta, hogy kudarcot vallottak.

Felordított, amikor ráemelték a hordágyra. A sebesültek jajgatása árt a harci morálnak, de nem tehetett róla. A szanitécek végigzötyögtették a síneken, azután végig a városon a kötözőhelyig. Ott valaki morfrumot adott neki, és Walter elájult.

Mire magához tért, a lábát sínbe tették. Kikérdezett a csata állásáról mindenkit, aki csak elhaladt a priccse mellett, de semmilyen részletet nem tudott meg addig, amíg Gottfried von Kessel kárörvendően oda nem jött. A német hadsereg feladta a próbálkozást, hogy Château-Thierrynél törjön át a Marne-on, mondta Gottfried. Talán máshol kísérlik majd meg.

Másnap, mielőtt Waltert felrakták a hazafelé tartó vonatra, megtudta, hogy megérkezett az Egyesült Államok 3. hadosztálya, és elfoglalta állásait a Marne egész déli partján.

Egy sebesült bajtársa azt mondta neki, hogy véres csata zajlott le a város közelében egy Bois de Belleau nevű erdőben. Mindkét fél borzalmas veszteségeket szenvedett, de az

amerikaiak győztek.

Berlinben a lapok továbbra is a német győzelmekről regéltek, de a vonalak a térképeken nem közeledtek Párizshoz, és Walter arra a keserű következtetésre jutott, hogy a tavaszi offenzíva elbukott. Az amerikaiak túl hamar érkeztek.

A kórházból hazaengedték, hogy szüleinél, a régi szobájában lábadozzon.

Augusztus 8-én Amiens-nél az antant kevés híján ötszáz új „tankot” vetett be egy támadásnál. Ezekkel a vasba burkolt járművekkel számtalan probléma volt, de nem lehetett megállítani őket, és a britek egyetlen nap alatt tíz kilométert haladtak előre.

Ez csak tíz kilométer, de Walter gyanította, hogy megfordult a hadiszerencse, és az apja arcán látta, hogy az öregnek is ugyanez a véleménye. Berlinben már senki sem beszélt arról, hogy megnyerik a háborút.

Szeptember végén Otto egy este úgy jött haza, mintha egy rokona halt volna meg. Semmivé lett szokott energikussága. Walter már attól félt, hogy elsírja magát.

– A Kaiser visszatért Berlinbe – mondta az apja.

Walter tudta, hogy Vilmos császár a hadsereg főhadiszállásán tartózkodott, egy Spa nevű belga hegyi üdülőhelyen.

– Miért tért vissza?

Otto hangja jóformán suttogássá tompult, mintha kibírhatatlannak érezné, hogy ezt kell mondania:

– Ludendorff fegyverszünetet kér.

Harminckettedik fejezet

1918. október

Maud a Ritzben ebédelt barátjával, Lord Remarckal, a hadügyminiszter egyik helyettesével. Johnny új levendulaszín mellényt viselt. Maud a pot-au-feu fölött megkérdezte:

– Csakugyan a vége fele jár a háború?

– Mindenki így gondolja – felelte Johnny. – A németek egy év alatt hétszázezer embert vesztettek. Ezt nem bírják tovább.

Maud fájó szívvel töprengett, hogy vajon Walter benne van-e ebben a hétszázezerben. Akár meg is halhatott; ettől a gondolattól jégdarabbá változott Maud szíve. Egy szót sem hallott róla a stockholmi idillikus második nászéjszaka óta. Sejtette, hogy férjét a munkája már nem juttatja el olyan semleges országba, ahonnan írhatna. Az a rettenetes igazság, hogy valószínűleg visszatért a csatatérre, hogy részt vegyen Németország utolsó, mindent eldöntő offenzívájában.

Ez iszonyú gondolat, de reális. Olyan sok asszony vesztette el a szeretteit: férjét, fivérét, fiát, vőlegényét! Négy évet éltek át úgy, hogy naponta történtek hasonló tragédiák. Itt már nem lehet túlzott borúlátásról beszélni. Csak a gyász maradt.

Eltolta a levesét.

– Más okunk nincs, hogy reménykedhessünk a békében?

– De igen. Németországnak új kancellárja van, aki írt Wilson elnöknek, és javasolta, hogy kössenek békét a híres 14 pont alapján.

– Ez már biztató! Wilson beleegyezett?

– Nem. Azt mondta, Németországnak először ki kell vonulnia minden elfoglalt területről.

– Mit szól hozzá a mi kormányunk?

– Lloyd George őrjöng. A németek úgy kezelik az amerikaiakat, mintha ők lennének az antant vezető hatalma, és Wilson elnök úgy viselkedik, mintha nélkülünk is békét köthetne.

– Számít ez?

– Attól tartok, igen. Kormányunk nem szükségszerűen ért egyet a 14 ponttal.

Maud bólintott.

– Gondolom, az ötössel van a baj, amely szerint a gyarmati népek beleszólhatnak a saját kormányzásukba.

– Pontosan. Mi lesz Rhodesiával, Barbadosszal és Indiával? Nem kérhetjük a bennszülöttek engedélyét ahhoz, hogy civilizáljuk őket. Az amerikaiak túlságosan liberálisok. Továbbá kategorikusan ellenezzük a kettest a hajózás teljes szabadságáról békében és háborúban egyaránt. Britannia hatalmának alapja a haditengerészet. Nem tudtuk volna kiéheztetni Németországot a megadásig, ha nem zárjuk el a tengeri kereskedelmi útjaikat.

– A franciáknak mi a véleménye?

Johnny elvigyorodott.

– Clemenceau azt mondta, hogy Wilson meg akarja kontrázni a Mindenhatót. „Az Isten maga is beérte tíz ponttal.” Így mondta.

– Az a benyomásom, hogy a legtöbb brit közember szimpatizál Wilsonnal és a pontjaival.

Johnny bólintott.

– Az európai vezetők pedig aligha írhatják elő az amerikai elnöknek, hogy ne kössön békét.

Maud annyira hinni akarta ezt, hogy megrémült. Figyelmeztette magát, hogy még ne örvendezzen. Még jöhetnek fájó csalódások.

A pincér nyelvhalat hozott Waleska módra, és közben egy elragadtatott pillantást vetett Johnny mellényére.

Maud rátért a másik aggodalmára.

– Mit hallottál Fitzről? – Bátyjának szibériai küldetése titkos volt, de ő beavatta Maudot, aki megkapta Johnny Remarcktól a jelentéseket.

– A kozák vezér tévedésnek bizonyult. Fitz szerződést kötött vele, és egy darabig fizettük is, de nem volt több afféle hadúrnál. Fitz mégis ottmaradt abban a reményben, hogy képes lesz buzdítani az oroszokat a bolsevikok megdöntésére. Lenin közben átköltöztette a kormányát Petrográdból Moszkvába, mert invázió esetén ott nagyobb biztonságban van.

– Ha a bolsevikokat eltávolítanák, folytatná az új kormány a háborút a németek ellen?

– Legyek reális? Nem. – Johnny ivott egy korty Chablis-t. – De sok hatalmas ember van a brit kormányban, akik egyszerűen gyűlölik a bolsevikokat.

– Miért?

– Lenin rezsimje brutális.

– Az volt a cáré is, Winston Churchill mégsem ármánykodott, hogy megbuktassa.

– A mieink valójában rettegnek, hogy ha a bolsevikok ott sikerrel jártak, mi lehetünk a következők.

– Ha sikeresek, miért ne?

Johnny vállat vont.

– Nem várhatod, hogy a bátyádhoz hasonló emberek is így lássák.

– Nem – helyeselt Maud. – Kíváncsi lennék, mire megy.

– Oroszországban vagyunk – mondta Billy Williams, amikor a hajó kikötött, és meghallotta a rakodómunkások hangját. – Mit keresünk mi itt ebben az istenverte Oroszországban?

– Hogy lehetnénk Oroszországban? – kérdezett vissza Tommy Griffiths. – Oroszország keleten van. Mi pedig heteken át hajóztunk nyugat felé.

– A fél világot megkerültük, és most a másik felén vagyunk. Tommy nem volt erről meggyőzve. Kihajolt a korlát fölött, bámészkodott.

– Az emberek kicsit úgy néznek ki, mint a kínaiak – mondta.

– Pedig oroszul beszélnek. Úgy, mint az a Peshkov nevű lovász, aki átverte a Ponti testvéreket, azután felkötötte a nyúlcipőt.

Tommy fülelt.

– Igen, igazad van. Még ilyet!

– Ez biztos Szibéria – mondta Billy. – Nem csoda, hogy olyan piszok hideg van.

Néhány perccel később megtudták, hogy Vlagyivosztokban vannak.

Az emberek nemigen figyeltek oda az Aberoweni Ciinborákra, amíg átmasíroztak a városon. Máris sok ezer egyenruhás katona tartózkodott náluk. A zöme japán volt, de akadtak amerikaiak, csehek és mások. Vlagyivosztokhoz forgalmas kikötő tartozott, villamosok futottak a széles sugárutakon, voltak itt modern szállodák, színházak és boltok százával. Billy olyannak találta, mint Cardiff, csak sokkal hidegebb volt.

A kaszárnyába megérkezve találkoztak egy zászlóaljra való korosabb londonival, akiket Hongkongból hoztak ide. Logikus, gondolta Billy, hogy ezeket a trotlikat ilyen állóvízbe küldik. De a Cimborák, noha legyengítették őket a veszteségek, mégiscsak zömmel kemény veteránok. Vajon ki húzogatta a zsinórokat, hogy Franciaországból visszavonják és a világ másik felébe küldjék őket?

Hamarosan megtudta. Vacsora után a kedélyes külsejű dandártábornok, aki erősen a nyugdíj felé ballagott, közölte velük, hogy Lord Fitzherbert ezredes szólni kíván hozzájuk.

Gwyn Evans százados, az üzlettulajdonos hozott egy faládát, amelyben valaha konzervszalonnás dobozokat tároltak. Fitz a rossz lába miatt meglehetősen nehézkesen kapaszkodott fel a tetejére. Billy minden szánalom nélkül figyelte. Együttérzését Csonka Pugh-nak és annak a sok nyomorék volt bányásznak tartogatta, akik megrokkantak, miközben a gróf szenét fejtették. Fitz öntelt, pimasz, és könyörtelenül kizsákmányolja a közrendű férfiakat és nőket. Kár, hogy a németek a lábát lőtték át a szíve helyett.

– Négyszeres a küldetésünk – kezdte Fitz, és fölemelte a hangját, hogy mind a hatszáz ember hallja. – Először: azért vagyunk itt, hogy megvédjük a tulajdonunkat. Ahogy erre jöttek a kikötőből, bizonyára észrevették a vasúti mellékvágányok mellett azt a hatalmas hadianyagraktárt, amelyet katonák őriznek. Azon a tízhektáros területen hatezer tonna lőszer és más katonai felszerelés található, amelyet Nagy-Britannia és az Egyesült Államok hozott ide, amikor az oroszok még a szövetségeseink voltak. Most, hogy a bolsevikok békét kötöttek Németországgal, nem akarjuk, hogy a kezükbe kerüljön az a lőszer, amelyért a mi népünk fizetett.

– Ez teljesen értelmetlen – mondta Billy elég hangosan, hogy Tommv és a körülötte állók hallják. – Ahelyett, hogy idehoztak minket, miért nem vitték haza a készleteket?

Fitz ingerülten pillantott a hang irányába, de folytatta.

– Másodszor: számos cseh nacionalista található ebben az országban, egyesek hadifoglyok, mások itt dolgoztak a háború előtt. Ezek létrehoztak egy cseh légiót, és el akarnak hajózni Vlagyivosztokból, hogy csatlakozzanak franciaországi erőinkhez. A bolsevikok viszont zaklatják őket. A mi dolgunk, hogy segítsük távozásukat. Ebben a helyi kozák közösség vezetői segítenek.

– Kozák közösség vezetői? – kérdezte Billy. – Kit akar ez bolonddá tenni? A kozákok rohadt banditák!

Fitz ismét meghallotta az ellenséges morgást. Most már Evans százados is bosszankodott. Végigment a kantinon, megállt Billy és a csoportja mellett.

– Harmadszor: itt, Szibériában nyolcszázezer osztrák és német hadifogoly van, akiket szabadon engedtek a békekötés után. Meg kell akadályoznunk, hogy visszatérjenek az európai csataterekre. Végül negyedszer: gyanítjuk, hogy a németek szemet vetettek a bakui olajmezőkre Dél-Oroszországban. Nem engedhetjük meg, hogy hozzájussanak ehhez az erőforráshoz.

– Olyan érzésem van, hogy Baku nagyon messze lehet innen – mondta Billy.

– Van valakinek kérdése? – szólalt meg a kedélyes dandártábornok. Fitz dühösen meredt rá, de már késő volt. Billy jelentkezett: – Erről én semmit nem olvastam az újságokban.

– Sok más katonai küldetéshez hasonlóan ez is titkos, és maguk sem említhetik meg a

hazaküldött leveleikben, hogy hol vannak – felelte Fitz.

– Háborúban állunk Oroszországgal, uram?

– Nem állunk. – Fitz célzatosan elfordította a tekintetét Billyről. Talán eszébe jutott, hogyan főzte le Billy, amikor a Kálvária Evangéliumi Csarnokban vitatkoztak a béketárgyalásokról. – Williams őrmesteren kívül másnak is van kérdése?

De Billyt nem lehetett leállítani.

– A bolsevik kormányt akarjuk megdönteni?

Dühös zúgás hallatszott a sorokból. A katonák közül sokan rokonszenveztek a forradalommal.

– Nincs bolsevik kormány – mondta Fitz egyre ingerültebben. – Őfelsége, a király nem ismerte el a moszkvai rezsimet.

– A parlament engedélyezte a küldetésünket?

A dandártábornok zavartnak tűnt, ilyenfajta kérdésekre nem számított. Evans százados válaszolt helyette:

– Elég volt magából, őrmester. Adjon lehetőséget a többieknek is.

De Fitz nem volt elég okos ahhoz, hogy befogja a száját. Láthatólag eszébe sem jutott, hogy Billy vitakészsége, amelyet egy radikális, nonkonformista apától tanult, felülmúlhatja az övét.

A katonai küldetéseket a Háborús Tanács hagyja jóvá, nem a parlament – mondta.

– Szóval mindezt eltitkolták választott képviselőink elől? – kérdezte Billy felháborodva.

– Hagyd már abba, cimbora! – súgta Tommy aggodalmasan.

– Ez szükségszerű – felelte Fitz.

Billy elengedte a füle mellett Tommy tanácsát. Most már túlságosan dühös volt. Fölállt, és kiengedte tisztán csengő hangját:

– Uram, amit csinálunk, az törvényes?

Fitz elvörösödött. Billy tudta, hogy talált.

– Természetesen az... – kezdte Fitz.

– Ha küldetésünket nem hagyta jóvá a brit vagy az orosz nép – szakította félbe Billy –, akkor hogyan lehet törvényes?

– Üljön le, őrmester! – szólt rá Evans százados. – Ez itt nem a maguk nyamvadt Munkáspártjának a gyűlése! Még egy szó, és fenyítést kap! Billy elégedetten ült le. Ő elérte, amit akart.

Fitz folytatta.

– Az Összoroszországi Ideiglenes Kormány hívott ide minket, amelynek végrehajtó testülete egy ötfős Direktórium. Ennek a Direktóriumnak Omszkban, Szibéria nyugati határán van a székhelye. És – fejezte be mondanivalóját – oda mennek most maguk.

Alkonyodott. Lev Peshkov dideregve várakozott egy vlagyivosztoki áruraktárnál, a transzszibériai vasút végállomásán. Nagykabátot húzott hadnagyi egyenruhájára, de Szibéria a leghidegebb hely volt, ahol valaha is megfordult.

Dühöngött, amiért Oroszországba került. Olyan szerencsés volt, hogy négy éve elmenekült innen, és még szerencsésebb, amiért beházasodhatott egy gazdag amerikai családba. Most pedig visszaküldték! És mindezt egy lány miatt! Mi van velem, kérdezte magától. Miért nem elég nekem semmi?

Nyílt egy kapu, egy öszvérfogat fordult ki a raktárból. Lev felugrott a bakra az öszvért hajtó brit katona mellé.

– Hahó, Sid! – mondta.

– Szevasz – felelte Sid. Negyven körüli, idő előtt megráncosodott, vékony ember volt, aki örökösen cigarettázott. Londoni cockney volt olyan kiejtéssel, ami meglehetősen különbözött a Dél-Walesben és a New York állam északi részén beszélt angoltól. Lev eleinte alig értette.

– Van whiskyd?
– Á, csak kakaóm.

Lev elfordult, a szekér fölé hajolt, és fölemelte a ponyvát. Úgyszólván biztosra vette, hogy Sid csak viccel. Egy kartondobozt látott, amelyre azt írták: „Fry's Csokoládé és Kakaó".

– Ennek nem lesz nagy sikere a kozákok között – mondta.
– Nézz alá.

Lev félretolta a dobozt, és egészen más feliratot látott: „Teacher's Highland Cream – Tökéletes Öreg Skót Whisky”.

– Mennyi? – kérdezte.
– Tizenkét rekesz.

Lev letakarta a ládát.

– Jobb, mint a kakaó.

Elirányította Sidet a városközpontból. Hátra-hátranézett, hogy nem követik-e őket, megriadt, amikor észrevett egy magas rangú amerikai tisztet, de senki sem állította meg őket. Vlagyivosztok tele volt olyan emberekkel, akik a bolsevikok elől menekültek, és rengeteg pénzt hoztak magukkal. Úgy költekeztek, mintha nem lenne holnap, mint ahogy sokuk számára nem is volt. Ennek következtében a boltok hatalmas forgalmat bonyolítottak le, és az utcákon az övékhez hasonló kocsik szállították az árut. Mivel Oroszországban mindenből kevés volt, a boltokban kapható portéka zömét Kínából csempészték át, vagy – Sid whiskyjéhez hasonlóan – a katonaságtól lopták.

Lev megpillantott egy asszonyt egy kislánnyal, és eszébe jutott Daisy. Hiányzott neki. Már jár és beszél, fölfedezi a világot. Úgy grimaszol, hogy azzal minden szívet megolvaszt, Josef Vyalovét is beleértve. Hat hónapja nem látta. Ma már két és fél éves. Bizonyára megváltozott ennyi idő alatt.

Hiányzott Marga is. Róla álmodott, ahogy pucéran ficánkol alatta az ágyban. Miatta húzta ki a gyufát az apósánál, és került Szibériába. Ennek ellenére is vágyott utána.

– Neked van valami gyengéd, Sid? – kérdezte. Úgy érezte, közelebb kell kerülnie a hallgatag Sidhez. A bűntársaknak meg kell bízniuk egymásban.
– Á – felelte Sid. – Csak a pénz.
– És szereted annyira a pénzt, hogy hajlandó legyél kockáztatni?
– Á, csak lopni.
– Sose kerültél még bajba lopás miatt?
– Nem igazán. Egyszer dutyiba, de csak hat hónapra.
– Az én gyengém a nők.
– Azok?

Lev már hozzászokott ahhoz a brit modorossághoz, hogy rákérdeznek a válaszra.

– Igen – mondta. – Nem bírok ellenállni nekik. Muszáj egy csinos lánnyal bevonulnom a bárba.
– Csak nem?
– De igen. Nem tehetek róla.

A szekér megérkezett a kikötői negyedbe, ahol matrózszállások ácsorogtak a földutak mentén. Itt nem volt sem utcanév, sem számozás. Sid idegesnek látszott.

– Van fegyvered, ugye? – kérdezte Lev.
– Á – felelte Sid. – Csak ez. – Félrehúzta a kabátját, és megmutatta az övébe szúrt irdatlan pisztolyt, amelynek csak a csöve harminc centi hosszú volt.

Lev még sosem látott ilyet.

– Mi a franc ez?
– – Webley-Mars. A legerősebb kézifegyver a világon. Nagyon ritka.
– Meg sem kell húznod a ravaszt. Elég, ha meglengeted, és az emberek frászt kapnak.

Ezen a környéken senki nem takarította el a havat: a kocsi a keréknyomokban haladt, vagy

ide-oda csúszkált a ritkán használt dűlők jegén. Mivel Oroszországban volt, Levnek eszébe jutott a bátyja. Nem feledkezett meg az ígéretéről, hogy pénzt küld neki az Amerikába szóló jegyre. Csinosan keresett a kozákoknak eladott, lopott ellátmányon. A mai üzlettel összejön Grigorij útiköltsége.

Sok bűnt követett el rövid életében, de ha kárpótolhatja a bátyját, jobban fogja érezni magát.

Bekanyarodtak egy sikátorba, aztán befordultak egy alacsony épület mögé. Lev kinyitott egy kartondobozt, és elővett egy üveg Scotchot.

– Maradj itt, és vigyázz a rakományra – mondta Sidnek. – Máskülönben nyoma sem lesz, mire kijövünk.

– Nyugi! – felelte Sid, bár nyugtalannak tűnt.

Lev a télikabátja alá nyúlt, megérintette az övére csatolt Colt 45-ös félautomatát, aztán belépett a hátsó ajtón.

A hely afféle szibériai kocsma volt. Szűk helyiség, néhány szék, egy asztal. Nem volt pult, az ajtó egy mocskos konyhába nyílt, ahol egy polcon sorakoztak a palackok, és volt egy hordó. Három rongyos bundába burkolózó ember ült a fatűz mellett. Lev fölismerte a középsőt, aki Szotnyiknak hívatta magát. Lovaglócsizmába gyűrt, buggyos nadrágot viselt. Széles arccsontja, ferde szeme volt, gondosan ápolt bajuszt és pofaszakállat viselt. A bőrét vörösre és ráncosra cserzette az időjárás. Ugyanúgy lehetett huszonöt, mint ötvenöt.

Lev kezet rázott mindenkivel. Kidugaszolta a palackot, mire az egyik ember – feltehetőleg a kocsmáros – elővett négy különböző poharat. Lev rendes adagokat töltött, és mindnyájan ittak.

– Ez a világon a legjobb whisky – mondta oroszul. – Olyan hideg országban készül, mint Szibéria, ahol tiszta olvadékvíz folyik a hegyi patakokban. Milyen kár, hogy annyira drága.

– Mennyi? – kérdezte fapofával Szotnvik.

Lev nem óhajtotta elölről kezdeni az alkudozást.

– Az árban tegnap megegyeztünk – mondta. – Aranyrubelben kérem, más nem kell.

– Hány üveg?

– Száznegyven.

– Hol vannak?

– A közelben.

– Óvatosnak kellene lenned. A környéken sok a tolvaj.

Ez egyaránt lehetett figyelmeztetés és fenyegetés: Lev sejtette, hogy a kétértelműség szándékos.

– Értek a tolvajokhoz – felelte. – Magam is az vagyok.

Szotnyik ránézett a két társára, majd rövid szünet után elnevette magát. A másik kettő is nevetett.

Lev töltött egy újabb kört.

– Ne aggódj – mondta. – A whiskyd biztonságban van – egy pisztolycső mögött. – Ez is kétértelmű megjegyzés volt. Ugyanúgy lehetett biztatás, mint fenyegetés.

– Akkor jó – mondta Szotnyik.

Lev fölállt.

– Kéred a whiskyt? – Kimutatta az ingerültségét. – Könnyen el tudom adni bárkinek. – Ez igaz volt. Töményre mindig akad vevő.

– Megveszem.

– Pénzt az asztalra.

Szotnyik fölvett a padlóról egy nyeregtáskát, és elkezdte kiszámolni az ötrubeleseket. Tucatonként hatvan rubelben egyeztek meg. Szotnyik addig rakosgatta tizenkettesével az érméket, amíg fel nem épített tizenkét oszlopot. Lev sejtette, hogy nem tud 144-ig számolni.

Amikor Szotnyik végzett, Levre pillantott. Ő bólintott. Szotnyik visszatette a pénzt a

nyeregtáskába.

Kimentek, Szotnyik hozta a táskát. Besötétedett, de holdas éjszaka volt, jól láttak. Lev angolul odaszólt Sidnek:

– Maradj a szekéren. Légy óvatos! – Illegális üzletnél ez a veszélyes pillanat: a vevő kihasználhatja az alkalmat, hogy elrabolja az árut, és megtartsa a pénzt. Lev nem kockáztatott, mert Grigorij útiköltségéről volt szó.

Lehúzta a ponyvát a szekérről, félretette a három doboz kakaót, hogy lássák a whiskyt. Levett egy rekeszt a szekérről, és a földre helyezte, Szotnyik lába mellé.

A másik kozák odament a kocsihoz, és egy másik rekeszért nyúlt.

– Nem – mondta Lev. Szolnyikra nézett. – Kérem a táskát! Hosszú szünet következett.

Sid a bakon félrehúzta a kabátját, hogy kilátsszék a fegyvere. Szotnyik odaadta a nyeregtáskát.

Lev belenézett, de úgy döntött, nem számolja meg újra a pénzt. Észrevette volna, ha Szotnyik suttyomban elcsal néhány érmét. Odaadta a nyeregtáskát Sidnek, aztán segített a többieknek lerakodnia szekérről.

Kezet rázott mindnyájukkal, és már éppen fölszállt volna a szekérre, amikor Szotnyik megállította.

– Nézd! – mondta. Az egyik nyitott kartonra mutatott. – Egy üveg hiányzik.

Ez az üveg az asztalon áll a kocsmában, és ezt Szotnyik is tudja. Miért próbál most kötekedni? Ez veszélyes.

– Adj egy aranyat – mondta Sidnek angolul.

Sid kinyitotta a táskát, és odaadott egy érmét.

Lev a zárt öklén egyensúlyozta a pénzt, azután feldobta úgy, hogy pörögjön a levegőben. Az arany ragyogott a holdfényben. Amíg Szotnyik ösztönösen utánakapott, Lev felugrott a bakra.

Sid pattintott az ostorral.

– Menjetek Isten hírivel! – kiáltotta Lev, miközben a szekér zötyögve elindult – És tudassátok velem, ha whiskyre van szükségetek. Az öszvér kiügetett az udvarból az útra. Lev könnyebben lélegzett.

– Mennyit kaptunk? – kérdezte Sid.

– Amennyit kértünk. Háromszázhatvan rubel fejenként. Mínusz öt. Én állom a veszteséget. Van zsákod?

Sid elővett egy jókora bőrzacskót. Lev leszámolt bele hetvenkét aranyat.

Amikor az amerikai tisztek szállásához értek, elköszönt Sidtől, és leugrott a szekérről. Miközben a szobája felé tartott, összetalálkozott Hammond kapitánnyal.

– Peshkov! Maga hol volt?

Lev nem bánta volna, ha most nem lenne nála 355 rubel egy kozák nyeregtáskában.

– Egy kis városnézés, uram.

– Sötét van!

– Azért jöttem vissza.

– Már kerestük. Az ezredes várja.

– Azonnal, uram. – A szobája felé indult, hogy ledobja a nyeregtáskát, de Hammond utánaszólt: – Az ezredes irodája a másik irányban van.

– Igen, uram – Lev megfordult.

Markham ezredes nem szerette Levet. Hivatásos katona volt, nem háborús regruta. Úgy érezte, Lev nem osztja rajongását az Egyesült Államok hadseregének kiválóságáért, amiben igaza is volt, száztíz százalékig, ahogy maga az ezredes fogalmazott volna.

Lev fontolgatta, hogy lerakja a nyeregtáskát a padlóra az ezredes ajtaja előtt, de túl sok pénz volt benne, nem merte csak úgy otthagyni.

– Hol a pokolban volt? – kérdezte Markham, alighogy Lev belépett.

– Körülnéztem a városban, uram.
– Áthelyezem. Brit szövetségeseinknek tolmácsra van szükségük, és megkértek, küldjem át hozzájuk.
Ez kellemes lehetőségnek tűnt.
– Igenis, uram.
– Velük megy Omszkba.
Ez nem volt valami kellemes. Omszk hatezer kilométerre van Oroszország barbár szívében.
– Mi célból, uram?
– Majd ők elmondják.
Lev nem akart menni. Túl messze volt otthonról.
– Azt kéri, uram, hogy önként jelentkezzek?
Az ezredes habozott, amiből Lev rájött, hogy az áthelyezés valóban önkéntes alapon megy, már amennyire bármi is az lehet a hadseregben.
– Visszautasítja a feladatot? – kérdezte fenyegetően Markham.
– Természetesen csak akkor uram, ha önkéntes alapon megy.
– Megmagyarázom a helyzetet, hadnagy – mondta az ezredes. – Ha önként vállalkozik a feladatra, nem szólítom fel, hogy nyissa ki azt a táskát, és mutassa meg, ami benne van.
Lev némán káromkodott. Nem tehetett semmit. Az ezredes túlságosan okos. És Grigorij útiköltsége van a nyeregtáskában.
Omszk, gondolta. A fenébe!
– Boldogan megyek, uram – mondta.

Ethel fölment Mildred lakásába. A lakás tiszta volt, de rendetlen: játékok hevertek a padlón, cigaretta égett a hamutartóban, bugyik száradtak a tűz előtt.
– Ránéznél ma este Lloydra? – kérdezte Ethel. Ő és Bernie a Munkáspárt gyűlésére voltak hivatalosak. Lloyd már csaknem betöltötte a négyet; ha nem ügyelnek rá, képes kimászni az ágyból, hogy a maga útját járja.
– Hát persze – felelte Mildred. Esténként gyakran vigyáztak egymás gyerekeire. – Levelet kaptam Billytól – mondta.
– Jól van?
– Igen. De nem hiszem, hogy Franciaországban lenne. Egy szót sem írt a lövészárkokról.
– Akkor biztos a Közel-Keleten van. Kíváncsi vagyok, látta-e Jeruzsálemet. – A szent várost a tavalyi év végén foglalták el a brit csapatok. – Hogy örülne a papánk, ha igen!
– Üzent neked. Azt mondja, később majd ír is, de most általam üzeni... – A kötênye zsebébe nyúlt. – Lássam csak. „Gondolhatod, hogy itt nagyon el vagyok zárva az Oroszországban történtektől.” Rohadt furi egy üzenet!
– Kód – mondta Ethel. – Minden harmadik szó számít. Annyit üzen: Itt vagyok Oroszországban. De mit keres ott?
– Nem is tudtam, hogy a katonáink Oroszországban vannak! – Én sem. Említ valamilyen dalt vagy könyvcímet?
– Ja. Honnan tudtad?
– Ez is kód.
– Azt mondja, emlékeztesselek arra a dalra, amit szívesen énekelgettél. Az a címe: Freddie itt a téren zenél. Sosem hallottam róla.
– Én se. A kezdőbetűk a fontosak. Freddie itt a téren zenél azt jelenti, hogy... Fitz.
Bejött Bernie, aki vörös nyakkendőt kötött.
– Úgy alszik, mint a tej – mondta. Ez Lloydra vonatkozott.
– Mildred levelet kapott Billytől. Amennyire kivehetem, Oroszországban van Fitzherbert gróffal – mondta Ethel.

– Aha – bólintott Bernie. – Már gondolkoztam is rajta, meddig tart, hogy oda vigyék őket.
– Ezt hogy érted?
– Csapatokat küldtünk a bolsevikok ellen. Tudtam, hogy így lesz.
– Háborúban állunk az új orosz kormánnyal?
– Hivatalosan természetesen nem! – Bernie az órájára nézett. – Mennünk kell.
Utált késni.
A buszon Ethel azt mondta:
– Nem hivatalosan nem viselhetünk háborút. Vagy háborúzunk, vagy nem.
– Churchill és az a csürhe tudja, hogy a brit nép nem támogatna egy háborút a bolsevikok ellen, ezért igyekeznek suba alatt csinálni.
– Csalódtam Leninben – mondta elgondolkozva Ethel.
– Csak azt tette, amit tennie kellett – vágott a szavába Bernie. Lángoló híve volt a bolsevikoknak.
Ethel folytatta:
– Ugyanolyan zsarnokká válhat, mint a cár...
– Ez nevetséges!
– ...de akkor is meg kell adni neki a lehetőséget, hogy megmutathassa, mire képes Oroszországért.
– Nos, legalább ebben egyetértünk.
– Bár azt nem tudom, hogy itt mit tehetünk.
– Több információra van szükségünk.
– Billy hamarosan ír nekem. Akkor majd részletezi a dolgot.
Ethelt felháborította a kormány titkos háborúja – ha valóban erről van szó –, és rettenetesen féltette Billyt. Az öccse nem fogja tartani a száját. Ha úgy gondolja, hogy a hadsereg rossz dolgot művel, akkor azt ki is mondja, és csak a baj lesz belőle.
A Kálvária Evangéliumi Csarnok megtelt: a Munkáspárt népszerű lett a háború alatt. Részben azért, mert vezetője, Arthur Henderson benne volt Lloyd George Háborús Tanácsában. Henderson tizenkét évesen kezdett dolgozni egy mozdonygyárban, és kabinetminiszteri teljesítménye agyoncsapta azt a konzervatív érvet, hogy a munkások alkalmatlanok a kormányzásra.
Ethel és Bernie mellett Jock Reid ült, egy vörös arcú glasgow-i, aki Bernie legjobb barátja volt agglegény korában. A gyűlésen dr. Greenward elnökölt. A napirend legfontosabb pontját a közeledő választások jelentették. Az a hír járta, hogy Lloyd George kiírja a választásokat, amint a háború véget ér. Aldgate-nek munkáspárti jelölt kellett, és Bernie volt az első számú jelölt.
Javasolták és támogatták. Valaki dr. Greenwardot ajánlotta, de az orvos azt mondta, úgy érzi, neki meg kell maradnia a gyógyítás mellett. Ekkor fölállt Jayne McCulley. Azóta volt párttag, hogy Ethel és Maud tiltakozott, amiért Jayne-t megfosztották a különélési járadéktól, és Maudot egy rendőr karhatalommal cipelte be a fogdába. Most így szólt:
– Azt olvastam az újságban, hogy a következő választásokon nők is indulhatnak, ezért javaslom, hogy Ethel Williams legyen a jelöltünk.
Pillanatnyi meghökkent csend után mindenki egyszerre kezdett beszélni.
Ethel elhűlt. Ez eszébe se jutott. Bernie, amióta csak ismerte, arra törekedett, hogy ő legyen a helyi képviselő, Ethel pedig tudomásul vette. Mellesleg úgysem lehetett nőt választani. Abban sem volt biztos, hogy most lehetséges-e. Az első gondolata az volt., hogy visszautasítja az ajánlatot.
De Jayne még nem fejezte be. Ez a csinos fiatalasszony olyan félelmetesen karakán tudott lenni, ami ugyancsak rácáfolt bájos külsejére.
– Tisztelem Bernie-t, de ő inkább arra való, hogy szervezzen és gyűléseket tartson – folytatta. – Aldgate-nek liberális képviselője van, akit eléggé kedvelnek, ezért nehéz lesz

megverni. Olyan jelöltre van szükségünk, aki megszerzi ezt a mandátumot a Munkáspártnak, olyasvalakire, aki azt mondhatja az East End népének: „Kövessetek a győzelemig!”, és ők követni fogják. Nekünk Ethelre van szükségünk!

Az összes asszony éljenzett, sőt még néhány férfi is, noha mások sötéten morogtak. Ethel láthatta, hogyha indul a választásokon, sokan fogják támogatni.

Jayne igazat beszélt: Bernie valószínűleg a legokosabb ember a teremben, de nem karizmatikus vezető. El tudja magyarázni, hogyan zajlanak le a forradalmak, és miért mennek tönkre a cégek, de Ethel egy keresztes hadjáratba is képes elhívni az embereket!

Fölállt Jock Reid.

– Elnök elvtárs, azt hiszem, a törvény nem engedi meg, hogy nők induljanak a választásokon.

– Erre a kérdésre válaszolhatok – felelte dr. Greenward. – Az év elején elfogadott törvény, amely szavazati jogot adott bizonyos, harminc évnél idősebb nőknek, nem tette lehetővé, hogy nők indulhassanak a választásokon. A kormány azonban elismerte, hogy ez rendellenes állapot, és beterjesztett erről egy további törvénytervezetet.

Jock nem hagyta magát.

– De a törvény a mai állapotában nem engedi, hogy nők legyenek képviselőjelöltek, így hát mi sem indíthatunk egy asszonyt.

Ethel fanyarul elmosolyodott: fura, hogy azok a férfiak, akik világforradalomra buzdítanak, mennyire ragaszkodnak a törvény betűjéhez.

– A nők választhatóságának törvénytervezete nyilvánvalóan törvényerőre emelkedik a következő választás előtt – mondta dr. Greenward –, így tökéletesen rendjén való, hogy ez a kerület egy nőt indítson képviselőjelöltnek.

– De hát Ethel még nem töltötte be a harmincat!

– Úgy tűnik, ez az új törvény a huszonegyedik évüket betöltött nőkre vonatkozik majd.

– Tűnik? – kérdezte Jock. – Hogyan jelölhetnénk valakit, ha nem ismerjük a törvényt?

– Elhalaszthatjuk a jelölést addig, amíg az új törvény át nem megy – felelte dr. Greenward.

Bernie súgott valamit Jock fülébe, aki ismét megszólalt:

– Talán kérdezzük meg Ethelt, vállalja-e a jelölést. Ha nem, akkor nem szükséges elhalasztani a döntést.

Bernie magabiztos mosollyal nézett Ethelre.

– Rendben – bólintott dr. Greenward. – Ethel, ha jelölünk, elvállalod? Mindenki őt nézte.

Ethel habozott.

Ez volt Bernie álma, és Bernie az ő férje. De melyikük lenne jobb választás a Munkáspárt számára?

Peregtek a másodpercek. Bernie arcára kiült a hitetlenkedés. Arra számított, hogy felesége azonnal elutasítja a javaslatot.

Ez megacélozta Ethel akaratát.

– Én... én még sosem gondolkodtam ezen – válaszolta. – És, khm, ahogy az elnök mondta, ez még nem is törvényes lehetőség. Így hát nehéz válaszolni a kérdésre. Azt hiszem, Bernie jó jelölt lenne... ugyanakkor időre van szükségem, hogy gondolkodhassam a dolgon. Ezért szeretném, ha elfogadnánk az elnök javaslatát a halasztásról.

Bernie felé fordult.

Férje úgy nézett rá, mint aki ölni tudna.

Harmincharmadik fejezet

1918. november 11.

Hajnali kettőkor megszólalt a telefon Fitz mayfairi házában.

Maud még ébren volt: gyertya mellett ült a szalonban, ahol halott ősök képei tekintettek le rá, az összehúzott függönyök olyanok voltak, mint a szemfödél, és a bútorok épp csak sejlettek a homályban, mint a vadállatok az éjszakai mezőn. Pár napja alig aludt. Az a babonás előérzet gyötörte, hogy Waltert megölik, mielőtt a háború véget érne.

Magányosan gubbasztott, kezében egy csésze hideg teával, az izzó szenet bámulta, és azon töprengett, hol lehet, mit csinálhat a férje. Vajon egy nyirkos lövészárokban alszik, vagy a holnapi csatára készül? Vagy már meg is halt? Lehet, hogy özvegy, aki mindössze két éjszakát töltött a férjével házasságuk négy éve alatt? Csak abban lehetett biztos, hogy nem hadifogoly. Johnny Remarc a kedvéért átnézte az összes fogoly tiszt névsorát. Johnny nem ismerte Maud titkát: azt hitte, csak azért aggódik, mert Walter olyan jó barátja volt Fitznek a háború előtt.

Megriadt a telefon hangjától. Először arra gondolt, hogy Walter miatt hívják, de hát ez képtelenség. Olyan hír, hogy egy jó barát fogságba esett, nyugodtan várhat reggelig. Bizonyára Fitz az, gondolta rémülten: talán megsebesült Szibériában?

Kisietett a hallba, de Grout megelőzte. Maud bűntudatosan megrezzent, mert csak most jutott eszébe, hogy elfelejtett engedélyt adni a személyzetnek a lefekvésre.

Utánanézek, hogy Lady Maud itthon van-e, mylord – mondta Grout a telefonba. Eltakarta a mikrofont, és odaszólt Maudnak: – Lord Remarc a hadügyminisztériumból, mylady.

Maud kivette a kagylót Grout kezéből.

– Fitz az? Megsebesült?

– Nem, nem – felelte Johnny. – Nyugodj meg. Jó hírem van. A németek elfogadták a fegyverszüneti feltételeket.

– Ó, Johnny, hála istennek!

– Most mind ott vannak Párizstól északra a compiégne-i erdőben egy

szárnyvonalon, két szerelvényben. A németek éppen most mentek át a francia vonat étkezőkocsijába. Készen állnak az aláírásra!

– De még nem írták alá?

– Nem, még nem. A megszövegezésen piszmognak.

– Johnny, felhívsz majd ismét, ha aláírták? Amúgy sem tudok aludni ma éjjel.

– Fel. Jó éjt.

Maud visszaadta a telefont a komornyiknak.

– Lehet, hogy ma éjjel véget ér a háború, Grout.

– Boldogan hallom, mylady.

– De most már le kellene feküdnie.

– Ladységed engedélyével szeretnék ébren maradni, amíg Lord Remarc ismét telefonál.

– Hát persze.

– Parancsol még egy kis teát ladységed?

Az Aberoweni Cimborák kora reggel érkeztek Omszkba.

Billy sose fogja elfelejteni egyetlen részletét sem annak a hatezer kilométeres útnak, amelyet Vlagyivosztoktól tettek meg a transzszibériai vasúton. Huszonhárom napig tartott az utazás még úgy is, hogy egy fölfegyverzett őrmester állandóan őrködött a mozdonyon, nehogy a mozdonyvezető és a fűtő visszavegyen a maximális sebességből. Billy egész úton fázott: a vagon közepén álló kályha alig enyhítette a szibériai reggelek dermesztő hidegét. Fekete kenyéren és marhahúskonzerven éltek. Ettől függetlenül Billynek külön felfedezés volt minden nap.

Nem is tudta, hogy léteznek a világon a Bajkál-tóhoz foghatóan gyönyörű helyek. Mint Evans kapitány mondta, ez a tó az egyik végétől a másikig hosszabb, mint egész Wales. A száguldó vonatból figyelték, ahogy a nap fölkel a mozdulatlan, kék víz fölött, megvilágítja a túlparti, magas hegyek csúcsát, arannyá változtatja rajtuk a havat.

Holta napjáig féltő gonddal őrzi egy végeláthatatlan tevekaraván emlékét, ahogy a teherrel megrakott állatok türelmesen gázolnak a hóban a vasútvonal mellett, ügyet sem vetve a huszadik századra, amely acélos csörömpöléssel, sivító gőzfelhőkben elszáguld mellettük. Rohadt messze kerültem Aberowentől, gondolta abban a pillanatban.

A legemlékezetesebb azonban egy látogatás volt egy csitai gimnáziumban. Itt két napig állt a vonat, miközben Fitzherbert ezredes a helyi vezetővel, egy Szemjonov nevű kozák atamánnal tárgyalt. Billy csatlakozott egy amerikai csoporthoz, amely megnézte a várost. Az iskola igazgatója, aki beszélt angolul, elmagyarázta, hogy tavalyig csak a jómódú középosztály gyermekeit tanította, és hogy zsidókat még akkor sem vettek fel az iskolába, ha ki tudták volna fizetni a tandíjat. Most viszont a bolsevikok parancsára ingyenes lett az oktatás mindenkinek. A hatás szembeszökő volt. Az osztályok zsúfolásig megteltek rongyos gyerekekkel, akik nemcsak írni, olvasni, számolni, de még természettudományokat és művészetet is tanultak. Akármit művelt is Lenin – és nehéz volt elválasztani az igazságot a konzervatív propagandától –, legalább az orosz gyerekek oktatását komolyan veszi, gondolta Billy.

A vonaton találkozott Lev Peshkovval, aki szívélyesen üdvözölte Billyt, és nyoma sem volt rajta szégyenkezésnek, mintha már elfelejtette volna, hogy csalóként és tolvajként kellett menekülnie Aberowenből. Lev eljutott Amerikába, feleségül vett egy gazdag lányt, és most hadnagyi rangban tolmácsolt a Cimboráknak.

Omszk lakói megéljenezték a zászlóaljat, miközben az állomástól a kaszárnyáig meneteltek. Billy sok orosz tisztet látott az utcákon, akik a cifra, régimódi egyenruhát viselték, de láthatólag nem sokat forgolódtak csatákban. Volt egy csomó kanadai katona is.

Miután oszoljt vezényeltek, Billy és Tommy bejárta a várost. Nem sok néznivaló akadt: egy székesegyház, egy mecset, egy téglaerőd meg egy folyó, amelyen nyüzsögtek a teher- és utasszállító hajók. Meghökkenésükre sok helyi lakos a brit uniformis különböző darabjait viselte. Egy asszony khaki zubbonyban árult forró sült halat egy standnál; egy kézikocsit toló férfi vastag katonai zsávolynadrágot viselt; egy iskolatáskás, nyurga fiú vadonatúj brit bakancsban sétált az utcán.

– Hol szerezték ezeket? – kérdezte Billy.

– Mi látjuk el egyenruhával az itteni orosz hadsereget, de Peshkovtól azt hallottam, hogy a tisztek mindent eladnak a feketepiacon – felelte Tommy.

– Úgy is kell nekünk, ha a rossz oldalt támogatjuk – jegyezte meg Billy.

A kanadai YMCA felállított egy kantint. Sok Cimbora már ott volt, mintha máshová nem is mehetnének. Billy és Tommy forró teát és nagy szelet almatortát kapott, amit Észak-Amerikában pitének hívnak.

– Ez a város az antibolsevista, reakciós kormány székhelye – mondta Billy. – A The New York Timesban olvastam.

Az amerikai újságok, amelyekhez Vlagyivosztokban hozzájuthattak, sokkal őszintébbek voltak a brit lapoknál.

Bejött Lev Peshkov egy olcsó kabátot viselő, gyönyörű orosz lánnyal. Mindenkinek leesett az álla. Hogy tudta megcsinálni ennyi idő alatt? Lev izgatott volt.

– Hé, hapsikák, hallottátok a legújabb pletykát?

Lev valószínűleg elsőnek hall meg minden pletykát, gondolta Billy.

– Ja, hallottuk, hogy homokos vagy – felelte Tommy.

Valamennyien nevettek.

– Milyen pletykát? – kérdezte Billy.

– Aláírták a fegyverszünetet! – Lev elhallgatott egy pillanatra. – Nem fogtátok fel? Vége a háborúnak!

– A miénknek még nem – mondta Billy.

Dewar százados szakasza egy Aux Deux Églises nevű falucskát rohamozott a Meuse folyótól keletre. Gus hallott olyasmit rebesgetni, hogy délelőtt tizenegykor életbe lép a fegyverszünet, de a parancsnoka elrendelte a támadást, így neki végre kellett hajtania. Egy bozótos széléig vitte előre a nehéz géppuskákat, keresztüzet nyittatott egy széles mezőre meg a faluszéli házakra, bőven hagyva időt a németeknek, hogy visszavonuljanak.

Sajnos azok nem ragadták meg az alkalmat. Könnyű géppuskákat, aknavetőket állítottak fel a tanyaudvarokon meg a gyümölcsösökben, és ádázul viszonozták a tüzet. Az egyik géppuska egy csűr tetejéről tüzelt, méghozzá olyan hatékonyan, hogy Gus szakasza meg se mozdulhatott.

Gus odaszólt Kerry tizedesnek, az egység legjobb lövészének.

– Fel tud küldeni egy gránátot arra a csűrtetőre?

– Ha valamivel közelebb tudok menni – felelte a tizenkilenc éves, szeplős Kerry.

– Éppen ez a gond.

Kerry megvizsgálta a terepet.

– Van egy kis kaptató a mező egyharmadánál – mondta. – Onnan meg tudom tenni.

– Kockázatos – mondta Gus. – Hős akar lenni? – Az órájára nézett. – Ha a hírek igazak, a háború öt perc múlva véget ér.

Kerry elvigyorodott.

– Azért megpróbálom, százados úr.

Gus habozott, nem akarta Kerry életét kockáztatni. De ez itt a hadsereg, még harcolnak, a parancs pedig parancs.

– Jól van – mondta. – Maga időzít.

Félig-meddig abban reménykedett, hogy Kerry elodázza a manővert, ám a fiú azonnal a vállára kapta a puskáját, és fölvett egy gránátos-ládát.

– Össztűz! – ordította Gus. – Fedezzék Kerryt, ahogy bírják! Minden géppuska kerepelni kezdett, és Kerry futásnak eredt.

Az ellenség azonnal észrevette, és tüzet nyitott rá. Kerry cikcakkban rohant a mezőn, mint a nyúl a kutyák elől. Körülötte német aknák robbantak, de csodamód egyik sem találta el.

Kerry „kis kaptatója” százötven méternyire volt.

Kevés híján elérte.

Az ellenséges géppuskás hibátlanul befogta Kellyt a célkeresztbe, és megeresztett egy hosszú sorozatot. Egyetlen szívverésnyi idő alatt tucatnyi golyó találta el a fiút. Szétcsapta a karját, elejtette a gránátokat. A lövedékek mozgási energiája a levegőbe emelte és pár lépésnyire elröpítette a kaptatójától. Nagyon mozdulatlanul feküdt, Gus szerint már halott volt, mire földet ért.

Az ellenséges tüzelés félbeszakadt. Pár perc múlva az amerikaiak sem lőttek már. Gus mintha távoli éljenzést hallott volna. Körülötte elhallgattak, füleltek az emberek. A németek is éljeneztek.

Német katonák bújtak elő a fedezékeikből a távoli faluban.

Gus motorzúgást hallott. „Indian” márkájú, amerikai motorkerékpár robogott ki az erdőből. Egy őrmester vezette, a hátsó ülésen egy őrnagy ült.

– Tüzet szüntess! – ordította az őrnagy. Az őrmester végigvitte a frontvonalon, állástól állásig.

– Tüzet szüntess! – kiáltotta ismét az őrnagy. – Tüzet szüntess!

Gus szakasza kurjongatni kezdett. Lekapták a sisakjukat, és a levegőbe dobták. Néhányan dzsiggeltek, mások egymás kezét rázták. Gus énekszót hallott.

Nem bírta levenni a szemét Kerry tizedesről.

Lassan keresztülvágott a mezőn, letérdelt mellé. Sok holttestet látott, nem volt kétsége afelől, hogy Kerry halott. Vajon mi volt a keresztneve? Megfordította a tetemet. Kerry mellkasa lyukacsos volt az apró lövedékektől. Gus lezárta a fiú szemét, és fölállt.

– Isten bocsásson meg nekem – mondta.

Aznap történetesen sem Ethel, sem Bernie nem ment munkába. Bernie influenzával nyomta az ágyat. Influenzás lett Lloyd óvónénije is, így Ethel egyszerre gondoskodhatott a férjéről és a fiáról.

Siralmasan érezte magát. Iszonyúan összekaptak, hogy melyikük legyen képviselőjelölt. Nem csupán házaséletük legpocsékabb veszekedése volt, de az egyetlen is. Azóta alig szóltak egymáshoz.

Ethel tudta, hogy igaza van, mégis furdalta a lelkiismeret. Jobb képviselő lenne Bernie-nél, és különben is, az elvtársaiknak kell dönteniük, nem nekik. Bernie évek óta erre készül, de ez nem jelenti azt, hogy jussa van a képviselőségre. Noha Ethel korábban nem foglalkozott a gondolattal, most már igenis akart indulni. Az asszonyok megszerezték a szavazati jogot, de ennél többre van szükség. Először is a korhatárt lejjebb kell vinni, hogy azonos legyen a férfiakéval. Aztán javítani kell a nők fizetését és munkakörülményeit. A legtöbb szakmában a nők kevesebb fizetést kapnak, mint a férfiak, holott ugyanazt a munkát végzik. Miért ne kapnának azonos bért?

Ám ő szerette Bernie-t, és mikor meglátta, milyen szomorú, tüstént vissza akart lépni.

– Én számítottam az ellenségeim aknamunkájára mondta Bernie valamelyik este. – A konzervatívokéra, a középutas liberálisokéra, a kapitalista imperialistákéra, a burzsoáziáéra. Még egy-két irigy párttag szembenállására is. Azonban volt egy személy, akiről éreztem, hogy biztosan támaszkodhatok rá. És ő lett az, aki hátba támadott.

Ethel szívébe belehasított a fájdalom, ha erre gondolt.

Tizenegykor bevitt neki egy csésze teát. Hálószobájuk kényelmes volt, még ha kopott is: olcsó pamutfüggönyök, egy íróasztal, a falon Keir Hardie fényképe. Bernie letette a Rongyos filantrópok című regényt, amelyet minden szocialista elolvasott.

– Mit csinálsz ma este? – kérdezte hidegen. Aznap este gyűlésezett a Munkáspárt. – Döntöttél?

Ethel döntött. Már két napja is mondhatta volna, de nem bírta rávenni magát. Most, hogy a férje föltette a kérdést, tudott válaszolni. – A legjobb jelöltre van szükség – mondta dacosan.

Ez fájt Bernie-nek.

– Nem értem, hogyan vagy képes ezt tenni velem, miközben azt állítod, hogy szeretsz.

Ethel tisztességtelennek tartotta ezt az érvelést. Ő miért nem hivatkozhat erre? De most nem ez a lényeg.

– Nem magunkra kéne gondolni, hanem a pártra.

– Na és a házasságunk?

– Nem fogok csak azért engedni neked, mert a feleséged vagyok.

– Elárultál.

– Mégis visszalépek a javadra – mondta Ethel.

– Micsoda?

– Azt mondtam, visszalépek a javadra!

Bernie arcán elömlött a megkönnyebbülés.

Ethel folytatta:

– De nem azért, mert a feleséged vagyok. És nem is azért, mintha te lennél a jobb jelölt.

Férje meghökkent.

– Akkor miért?

Ethel sóhajtott.

– Terhes vagyok.

– A mindenit!

– Igen. Épp abban a pillanatban, amikor nő kerülhetett volna be a parlamentbe, én bekapom a legyet.

Bernie elmosolyodott.
– Ó, hiszen akkor minden jóra fordult!
– Tudtam, hogy így fogod gondolni – mondta Ethel. Ebben a pillanatban dühös volt Bernie-re, a meg nem született gyerekre, és az egész életére. Aztán felfigyelt rá, hogy egy harang kong. A kandallón álló órára pillantott. Öt perccel múlt tizenegy. Hogyhogy ilyenkor harangoznak hétfő délelőtt? Azután egy másik harangot hallott. Összevonta a szemöldökét, az ablakhoz ment. Semmi szokatlant nem észlelt az utcán, de egyre több harang zúgott. Nyugaton, London központja felett meglátott egy vörös rakétát, az a fajtát, amit petárdának hívnak.
Visszafordult Bernie-hez.
– Úgy hangzik, mintha London összes templomában harangoznának.
– Valami történt – mondta a férje. – Lefogadom, hogy véget ért a háború. Bizonyára a béke örömére harangoznak.
– Na ja – felelte savanyúan Ethel. – Nem is az én rohadt terhességem örömére.

Fitz abban reménykedett, hogy az Omszkban székelő Összoroszországi Ideiglenes Kormány fogja megdönteni Lenint és a banditáit. Nemcsak ő, de minden nagyhatalom erős emberei is úgy tekintettek erre a városra, mint az ellenforradalom kiindulópontjára.
Az ötszemélyes Direktórium egy szerelvényen lakott a város határában. Fitz tudomása szerint ezen a páncélvonaton tárolták, elit egységek őrizetével, a birodalmi kincstár maradékát, sok-sok millió rubel értékű aranyat. A cár halott, megölték a bolsevikok, a pénze azonban itt van, hogy erőt és tekintélyt adjon a monarchista ellenzéknek.
Fitz személyesen is sokat ruházott be a Direktórium sikerébe. Azok a befolyásos emberek, akiket áprilisban meghívott Ty Gwynbe, diszkrét hálót szőttek a brit politikában, és sikerült elérniük, hogy Nagy-Britannia titkos, de hathatós támogatásban részesítse az orosz ellenállást. Fitz bizonyosra vette, hogy az angol támogatás előmozdította más nemzetek segítségét is, vagy legalább eltántorította őket Lenin rezsimjének pártjáról. De a külföldiek nem tehetnek meg mindent: az oroszoknak kell fölkelniük.
Vajon mire képes a Direktórium? Elnöke, Nyikolaj D. Avkszentyev antibolsevista ugyan, de attól még szociálforradalmár. Fitz szándékosan levegőnek nézte. A szociálforradalmárok csaknem olyan rosszak, mint Lenin bandája. Ő a jobbszárnyba és a katonákba vetette a reményét. Csak rájuk támaszkodva lehet helyreállítani a monarchiát és a magántulajdont. Meglátogatta Boldirev tábornokot, a Direktórium szibériai hadseregének vezérkari főnökét.
A kormányvonat berendezése még őrizte a cári pompa megfáradt visszfényét: kopott bársonyszékek, csorba intarzia, pecsétes lámpaernyők és vénséges szolgák, a régi szentpétervári udvar gyöngyös-paszományos libériáinak szennyes maradványaiban. Az egyik vagonban rúzsos ajkú, selyembe öltözött ifjú hölgy cigarettázott.
Fitz elcsüggedt. Vissza akart térni a régi utakra, de ez a környezet még az ő ízlésének is túlságosan ósdi volt. Dühösen gondolt vissza Williams őrmester megvető gúnyolódására: „Törvényes az, amit csinálunk?” Tudta, hogy a válasz legalábbis kétséges. Ideje lenne már örökre befogni ennek a Williamsnek a pofáját, gondolta gyűlölködve. Ez az alak gyakorlatilag bolsevik.
Boldirev tábornok nagydarab, ormótlan ember volt.
– Kétszázezer embert mozgósítottunk – büszkélkedett Fitznek. – Fel tudja szerelni őket?
– Ez igazán szép szám – mondta Fitz, és magában felsóhajtott. Az ilyen gondolkodás eredménye, hogy a hatmilliós orosz hadsereget megverték a jóval kisebb német és osztrák erők. Boldirev még most is a régi rezsim nevetséges epolettjét viselte, a nagy, kerek lapokat a csüngő rojtokkal, amivel úgy festett, mintha Gilbert és Sullivan valamelyik operettjéből cseppent volna ide. Darabos oroszsággal folytatta: – De ha én magának lennék, a behívottak felét hazaküldeném.

Boldirev nagyot nézett.

– Miért?

– Legföljebb százezer embert tudunk fölszerelni. Továbbá ki kell képezni őket. Jobb egy kicsiny, fegyelmezett sereg, mint egy hatalmas csorda, amely az első alkalommal meghátrál vagy megadja magát.

– Ideális esetben igen.

– A felszerelés, amit adunk, a frontnak jár, nem a hátországnak.

– Természetesen. Ésszerű gondolat.

Fitznek az a nyomasztó sejtelme támadt, hogy Boldirev csak helyesel, de nem figyel rá. Azért folytatta.

– Annak, amit küldünk, túl nagy része megy pocsékba, legalábbis erre következtethetek az utcákon közlekedő civilek által viselt brit egyenruhák számából.

– Igen, igaza van.

– Nyomatékosan ajánlom önnek, hogy az alkalmatlan tiszteket fosszák meg az egyenruhájuktól, és kérjék fel őket, hogy térjenek haza. – Az orosz hadsereget ellepték az amatőrök és a koros dilettánsok, akik beleszóltak a döntésekbe, de a harcoktól távol maradtak.

– Hmm.

– És azt javasolom, hogy nagyobb hatalmat adjon Kolcsak tengernagynak, a hadügyminiszternek. – A külügyminisztérium a Direktórium tagjai közül Kolcsakhoz fűzte a legnagyobb reményeket.

– Nagyon helyes, nagyon helyes.

– Hajlandó mindezeket végrehajtani? – kérdezte Fitz, aki kétségbeesetten igyekezett rábírni Boldirevet valamiféle elkötelezettségre.

– Határozottan.

– Mikor?

– A maga idejében, Fitzherbert ezredes, mindent a maga idejében.

Fitz szíve összeszorult. Igazán jó, hogy az olyanok, mint Churchill és Curzon, nem láthatják, milyen jelentéktelen erők sorakoznak fel a bolsevikokkal szemben, gondolta gyászosan. Bár talán brit bátorításra összeszedik magukat. Akárhogyan is, neki minden tőle telhetőt el kell követnie azzal az emberanyaggal, amely a rendelkezésére áll.

Kopogtattak. Szárnysegédje, Murray százados behozott egy táviratot.

– Elnézést a zavarásért, uram – zihálta –, de bizonyosra vettem, hogy ezt a hírt minél előbb hallani akarja.

Délben lejött Mildred, és azt mondta Ethelnek:

– Menjünk nyugatra! – Úgy értette, hogy a West Endre. – Mindenki oda megy – folytatta. – A lányokat hazaküldtem. – Már két fiatal varrónőt is alkalmazott a kalapdíszítő vállalkozásában. – Az egész East Enden bezártak a boltok. Vége a háborúnak!

Ethel boldogan ment. Az, hogy Bernie kedvéért visszalépett, nem sokat javított az otthon légkörén. Férje felvidult, ő viszont annál keserűbb lett. Jót tesz neki, ha kimehet a házból.

– Magammal viszem Lloydot – mondta.

– Helyes, én is viszem Enidet és Lilt. Egész életükben emlékezni fognak erre a napra, amikor megnyertük a háborút.

Ethel készített ebédre egy sajtos szendvicset Bernie-nek, aztán melegen felöltöztette Lloydot, és elindultak. Sikerült feljutniuk egy buszra, de az hamarosan annyira megtelt, hogy fürtökben lógtak róla a férfiak és a fiúk. Minden házat fellobogóztak, és nemcsak brit zászlót lehetett látni, de a walesi sárkányt, a francia trikolórt és az amerikai csillagos-sávost is. Vadidegenek ölelgették egymást, táncot jártak az utcákon, csókolóztak. Esett az eső, de senki se törődött vele.

Ethel arra a sok fiatalemberre gondolt, akik most már biztonságban vannak. Kezdte

elfelejteni a saját bajait, és osztozott a pillanat örömében.

Amikor elhagyták a színházakat, és beértek a kormányzati negyedbe, a forgalom cammogássá lassult. A Trafalgar Square megtelt ünneplőkkel. A busz képtelen volt továbbmenni, ezért inkább leszálltak róla. Nagy nehezen eljutottak a Whitehall mentén a Downing Streetre, de nem közelíthették meg a tízes számot, akkora volt a tolongás. Mindenki abban reménykedett, hogy vethet egy pillantást Lloyd George miniszterelnökre, arra az emberre, aki megnyerte a háborút. Átmentek a St. James's Parkba, amelynek minden bokrában párok csókolóztak. A park túlsó végében ezrek ácsorogtak a Buckingham-palota előtt, és az Őrizd a tűzhelyen a lángot című dalt énekelték. Amikor ez véget ért, rázendítettek arra, hogy: „Adjunk hálát az Úrnak!” Ethel látta, hogy egy teherautó platóján álló, tweedkosztümös vékony, fiatal nő vezényeli az énekeseket, és arra gondolt, hogy ez a lány sem mert volna ilyesmivel próbálkozni a háború előtt.

Keresztülvágtak az utcán, a Green Parkba mentek, hátha úgy közelebb juthatnak a palotához. Egy fiatalember rámosolygott Mildredre, és amikor ő visszamosolygott rá, átkarolta és megcsókolta. Mildred lelkesen viszonozta a csókot.

– Úgy látom, élvezted – jegyezte meg Ethel egy csipetnyi irigységgel, amikor a fiatalember elment.

– Élveztem is – bólintott Mildred. – Ha kéri, le is fekszem vele!

– Ezt nem mondom el Billynek – kacagott Ethel.

– Billy nem hülye, tudja ő, milyen vagyok.

Megkerülték a tömeget, és odaértek a Constitution Hill nevű utcába. Itt gyérebben voltak, de az utca a Buckingham-palota mellett húzódott, innen nem láthatták volna a királyt, ha netán úgy dönt, hogy kilép az erkélyre. Ethel éppen azon töprengett, merre menjenek tovább, amikor egy csapat lovas rendőr léptetett végig az úton, a sokaság pedig iszkolt előlük.

Mögöttük nyitott hintó jött, és abban ült mosolyogva és integetve a király és a királyné. Ethel azonnal fölismerte őket, mert tisztán emlékezett majd öt évvel korábbi, aberoweni látogatásukra. Alig hitte, hogy ilyen szerencséjük lehet. A hintó lassan közeledett. Ethel látta, hogy a király szakálla megszürkült: amikor Ty Gwynben járt, még sötét volt. Elcsigázottnak, de boldognak tűnt. Mellette a királyné esernyővel védte a víztől a kalapját. Híres keble még a szokottnál is nagyobbnak tetszett.

– Nézd, Lloyd – mondta Ethel. – Ott a király!

A hintó alig pár centire haladt el előttük.

– Szervusz, király! – rikkantotta Lloyd.

A király meghallotta, rámosolygott.

– Szervusz, fiatalember! – válaszolta. Aztán elment.

Grigorij a páncélvonat étkezőkocsijában ült, és a szemben ülő embert nézte. Az pedig nem volt más, mint a Forradalmi Katonai Tanács elnöke, egyben hadügyi népbiztos, vagyis a Vörös Hadsereg főparancsnoka. Lev Davidovics Bronsleinnek hívták, de a legtöbb forradalmár vezetőhöz hasonlóan ő is álnevet használt, ezért Lev Trockijként ismerték. Néhány napja ünnepelte a harminckilencedik születésnapját, és Oroszország sorsát tartotta a kezében.

A forradalom egyéves volt, és Grigorij még sose féltette ennyire. A Téli Palota ostroma végjátéknak tűnt, de igazából csak most kezdődött a harc. A világ leghatalmasabb kormányai a bolsevikok ellenségei voltak. A mai fegyverszünet annyit jelent, hogy most már minden figyelmüket a forradalom összezúzására fordíthatják. És csak a Vörös Hadsereg állíthatja meg őket.

Sok katona nem szerette Trockijt, mert arisztokratának és zsidónak tartották. Ez a kettő együtt elképzelhetetlen volt Oroszországban, de a katonák nem gondolkodnak logikusan. Trockij nem volt arisztokrata, csak egy módos gazdálkodó fia, aki jó nevelésben részesült.

Ám fölényes modorával nem kedveltette meg magát, és volt olyan oktalan, hogy a saját szakácsával utazzon, a stábját pedig vadonatúj csizmába, aranygombos egyenruhába öltöztesse. Idősebbnek tűnt a koránál. Bozontos, göndör üstöke még fekete volt, de az arcát barázdákkal szántotta fel a sok feszültség.

Csodákat művelt a hadsereggel.

A Vörös Gárda, amely megdöntötte az Ideiglenes Kormányt, a harctéren kevésbé hatékonynak bizonyult. Részegesek, fegyelmezetlenek voltak. A taktikát kézfelemeléssel döntötték el a gyűléseken, és ez rossz módszer volt, még rosszabb, mint amikor arisztokrata dilettánsok vezették őket. A vörösök sorra elvesztették a nagyobb ütközeteket az ellenforradalmárokkal szemben, akik kezdték fehéreknek nevezni magukat.

Trockij az üvöltő tiltakozás ellenére újból bevezette a sorozást. Sok régi cári tisztet is alkalmazott, kinevezte őket „szakértőnek”, és visszaadta nekik régi posztjukat. A halálbüntetést is visszaállította a katonaszökevényeknek. Grigorijnak nem tetszettek ezek az intézkedések, de belátta, hogy szükségesek. Bármi jobb az ellenforradalomnál.

A hadsereget a bolsevik párttagok fogták össze. Gondosan elosztották őket az egységekhez, hogy minél hatékonyabbak legyenek. Voltak köztük sorkatonák, voltak parancsnokok, és voltak Grigorijhoz hasonló politikai komisszárok, akik a katonai parancsnok mellett dolgoztak, és a bolsevikok moszkvai Központi Bizottságának jelentettek. Azzal tartották fent a harci morált, hogy fáradhatatlanul emlékeztették a katonákat: az emberi történelem legmagasztosabb ügyéért harcolnak. Ha a hadsereg kíméletlenségre és kegyetlenségre kényszerült, például el kellett vennie a gabonát és a lovakat a koldusszegény parasztcsaládoktól, a bolsevikok megmagyarázták a katonáknak, hogy erre a nagyobb jó érdekében van szükség. Ezenfelül idejében jelentették a zúgolódást, hogy el lehessen fojtani, mielőtt elharapózhatna.

Ám vajon elég lesz-e ez?

Grigorij és Trockij egy térkép fölé hajolt. Trockij a Kaukázuson túli területre mutatott, Oroszország és Perzsia között.

– A törökök egy kis német támogatással még mindig a kezükben tartják a Kaszpi-tengert – mondta.

– Fenyegetik az olajmezőket – mormolta Grigorij.

– Gyenyikin erős Ukrajnában. – A forradalom elől menekülő arisztokraták, tisztek és polgárok ezrei kötöttek ki Novocserkasszkban, ahol az áruló Gyenyikin tábornok parancsnoksága alatt gyülekeztek az ellenforradalmi erők.

– Az úgynevezett Önkéntes Hadsereg... – mondta Grigorij.

– Pontosan. – Trockij Észak-Oroszországra mutatott. – A briteknek egy hajóraja van Murmanszkban. Három zászlóalj amerikai katona állomásozik Arhangelszkben. Ehhez jön, mondhatni, az összes többi ország: Kanada, Kína, Lengyelország, Olaszország, Szerbia... gyorsabban lehetne listát írni azokról a nemzetekről, amelyeknek nincsenek csapataik hazánk fagyos északi régióiban.

– Aztán ott van még Szibéria.

Trockij bólintott.

– A japánoknak és az amerikaiaknak csapataik vannak Vlagyivosztokban. A csehek ellenőrzik a transzszibériai vasút nagyobb részét. A britek és kanadaiak Omszkban vannak, az úgynevezett Összoroszországi Ideiglenes Kormányt támogatják.

Grigorij sok mindent tudott ebből, de korábban nem látta át az egészet.

– De hiszen bekerítettek – mondta.

– Pontosan. És most, hogy a kapitalista-imperialista erők békét kötöttek, sokmilliónyi katonájuk szabadult föl.

Grigorij valami reménysugarat keresett.

– Másrészt az utóbbi hat hónapban a Vörös Hadsereg létszáma háromszázezerről

egymillióra nőtt.

– Tudom. – Trockijt nem vidította föl ez az emlékeztető. – Csakhogy ez nem elég.

Németország a forradalom szélére került, ami Waltert rémítően emlékeztette az egy évvel korábbi orosz forradalomra.

Egy lázadással kezdődött. A tengerésztisztek parancsot adtak a kieli flottának, hogy fusson ki, és hajtson végre öngyilkos támadást a brit hajóhad ellen, de a matrózok tudtak a fegyverszüneti tárgyalásokról, és megtagadták a parancsot. Walter kifejtette az apjának, hogy a tisztek szembeszegültek a császár akaratával, így ők a lázadók, és a matrózok maradtak hűségesek az uralkodóhoz. Ettől az érveléstől Otto annyira feldühödött, hogy majdnem megütötte a guta.

Miután a kormány megpróbálta elfojtani a matrózlázadást, Kiel városának vezetését átvették az orosz mintájú munkás- és katonatanácsok. Két nappal később Hamburgban, Brémában és Cuxhavenben is szovjetek parancsoltak. Tegnapelőtt a császár lemondott a trónjáról.

Walter aggódott. Demokráciát akart, nem forradalmat. Ám a császár lemondásának napján sok ezer munkás vonult föl Berlinben. Vörös zászlókat lobogtattak, és a radikális baloldali Karl Liebknecht kikiáltotta a szabad német szocialista köztársaságot. Walter nem tudta, mi lesz ebből.

A fegyverletétel borzalmasan lehangoló pillanat volt. Mindig is rettenetes hibának tartotta a háborút, de egyáltalán nem örült, amiért igaza lett. A hazát megverték, megalázták, honfitársai éheztek. Ült a berlini szülői ház szalonjában, lapozgatta az újságokat, és annyira elcsüggedt, hogy még zongorázni sem volt kedve. A tapéta megfakult, a képkeret poros volt. A koros parkettből hiányoztak lécek, de nem volt mesterember, aki megjavítsa.

Csak abban reménykedhetett, hogy a világ tanul a leckéből. Wilson elnök 14 pontja talán olyan fénysugár, amely a felkelő nap előhírnöke. Lehetséges, hogy a nemzetek óriásai módot találnak a vitás ügyek békés rendezésére?

Feldühítette az egyik szélsőjobb lap egy cikke.

– Ez a hülye újságíró azt mondja, hogy a német hadsereget nem verték meg – háborgott, amikor az apja belépett a szobába. – Azt állítja, az itthoni zsidók és szocialisták árultak el minket! El kéne fojtanunk az effajta ostobaságot!

Otto dühös daccal nézett rá.

– Miért tennénk ilyet? – kérdezte.

– Mert tudjuk, hogy nem igaz.

– Márpedig én hiszem, hogy valóban a zsidók és a szocialisták árultak el minket.

– Micsoda? – Walter nem hitt a fülének. – Nem a zsidók és a szocialisták vertek vissza kétszer is a Marne-nál. Elvesztettük a háborút!

– Mert legyengített az utánpótlás hiánya.

– Annak a brit blokád volt az oka. És kinek a hibája, hogy az amerikaiak beléptek a háborúba? Nem a zsidók és a szocialisták követelték a korlátlan tengeralattjáró-hadviselést és azt, hogy süllyesszünk el hajókat, amelyeken amerikaiak utaznak!

– A szocialisták fogadták el az antant égbekiáltó fegyverszüneti feltételeit.

Walter alig talált szavakat az indulattól.

– Apám nagyon jól tudja, hogy Ludendorff volt az, aki fegyverszünetet kért. Ebert kancellárt csak tegnapelőtt nevezték ki. Hogy vádolhatja őt?

– Ha még mindig a hadsereg parancsolna, sosem írtuk volna alá a mai szerződést.

– De már nem parancsol, mert elvesztette a háborút. Maguk azt mondták a Kaisernek, hogy győzni tudnak, ő pedig hitt maguknak, és ennek következtében elveszítette a trónját. Hogyan tanuljunk a hibáinkból, ha maguk tűrik, hogy a német nép elhiggyen ekkora hazugságokat?

– A tömeg demoralizálódik, ha azt hiszi, hogy megvertek minket.

– Demoralizálódjon! Európa vezetői bűnös és ostoba dolgot műveltek, aminek következtében tízmillió ember halt meg. Legalább hagyják, hogy a nép felfogja ezt, akkor majd nem engedi soha többé, hogy ez még egyszer megtörténjen.

– Nem – felelte az apja.

Harmadik rész

A megújított világ

Harmincnegyedik fejezet

1918. november–december

Ethel korán kelt a fegyverszünet napját követő reggelen. Míg a kőpadlós konyhában dideregve várta, hogy a teáskannában lévő víz felforrjon a régimódi tűzhelyen, Úgy döntött, hogy örülni fog. Bőven van oka az örömre. A háborúnak vége, és neki gyereke lesz. Hűséges férje van, aki imádja. A dolgok nem egészen úgy alakultak, ahogy szerette volna, de csak azért sem lesz tőle boldogtalan. Elhatározta, hogy vidám sárgára fogja festeni a konyháját. A legújabb divat élénk színeket írt elő a konyhákban.

Ám először meg kell próbálnia rendbe hozni a házasságát. Bernie-t kiengesztelte az ő visszalépése, ám őbenne továbbra is forrt az epe, és megmérgezte az otthoni hangulatot. Dühös volt, de nem akarta, hogy tartós legyen a szakadás kettejük között. Kibékülhetnének vajon?

Bevitt két csésze teát a hálószobába, és bemászott az ágyba. Lloyd még aludt a sarokban lévő kiságyban.

– Hogy vagy? – kérdezte, miközben Bernie felült, és föltette a pápaszemét.

– Úgy tűnik, jobban.

– Maradj ágyban még egy napig, hogy teljesen kifeküdd a betegséget.

– Megtehetem. – Bernie hangja semleges volt, se nem gyöngéd, se nem ellenséges.

Ethel ivott. egy korty forró teát.

– Mit szeretnél, fiút vagy lányt?

Férje hallgatott, Ethel először azt hitte, duzzog, azért nem szól hozzá. Igazából csak töprengett pár pillanatig, szokása szerint, mielőtt válaszolt egy kérdésre. Végül azt felelte:

– Nos, fiunk már van, viszont jó lenne mind a kétféléből egy.

Mély szeretet töltötte el az asszony szívét. Bernie mindig úgy beszél Lloydról, mintha az ő fia lenne. – Mindent el kell követnünk azért, hogy jó ország legyen az, amelyben felnőnek – mondta. – Ahol jó iskolához, munkához juthatnak, és tisztességes otthonban nevelhetik fel a gyermekeiket. És ne legyen több háború.

– Lloyd George hamarosan megtartja a választásokat.

– Gondolod?

– Ő nyerte meg a háborút. Addig akarja újraválasztatni magát, amíg ez újdonság.

– Azt hiszem, a Munkáspárt akkor is jól fog szerepelni.

– Mindenesetre itt Aldgate-ban van esélyünk.

Ethel habozott.

– Szeretnéd, hogy én irányítsam a kampányodat?

Bernie bizonytalanul sandított rá.

– Már megkértem Jock Keidet, hogy legyen a kampányfőnököm.

– Jock foglalkozhat a hivatalos iratokkal és a pénzügyekkel – mondta Ethel. – Én megszervezem a gyűléseket és a többit. Ahhoz én sokkal jobban értek. – Hirtelen úgy érezte, a házasságukról is beszél, nem csak a kampányról.

– Biztos, hogy ezt akarod?

– Igen. Jock csak ide-oda küld téged, hogy beszédeket mondjál. Amit természetesen meg kell tenned, de nem ez az erősséged. Jobb, ha leülsz néhány emberrel, és egy csésze tea mellett beszélgetsz velük. Én majd elviszlek az üzemekbe és a raktárakba, ahol nem hivatalosan elbeszélgethetsz a munkásokkal.

– Biztosan igazad van – mondta Bernie.

Az asszony megitta a teát, a csészét és a csészealjat letette az ágy mellé.

– Most már jobban érzed magad?

– Igen.

Ethel elvette tőle a csészét meg a kistányért, letette a padlóra, aztán a fején át lehúzta

magáról a hálóinget. A melle már nem ágaskodott olyan hetykén, mint mielőtt Lloyddal viselős lett volna, de még mindig kemény és kerek volt.

– Mennyivel? – kérdezte.

Bernie szeme kikerekedett.

– Sokkal.

Azóta nem szeretkeztek, hogy Jayne McCulley őt javasolta képviselőnek. Ethelnek már nagyon hiányzott. A tenyerébe fogta a mellét. A hideg szobában megmerevedett a mellbimbója.

– Tudod, hogy mi ez?

– Azt hiszem, a melled.

– Van, aki cicinek hívja.

– Én inkább gyönyörűnek hívom.

Bernie hangja kissé rekedt volt.

– Szeretnél játszani vele?

– Akár egész nap.

– Ebben nem vagyok biztos – felelte az asszony. – De kezdjük el, aztán meglátjuk, meddig jutunk.

– Jól van.

Ethel boldogan sóhajtott. A férfiak olyan egyszerűek.

Egy órával később elment dolgozni, Lloydot Bernie-re hagyta. Kevesen jártak az utcákon: London másnapos volt ma reggel. A Ruhaipari Dolgozók Országos Szakszervezetének irodájában leült az íróasztalához. Átgondolta az előtte álló munkanapot, és rájött, hogy a béke új gazdasági problémákkal jár. Az a sok millió leszerelt férfi állást keres majd, és ki akarják túrni a nőket, akik négy éven át végezték az ő munkájukat. Ám ezeknek az asszonyoknak szükségük van a pénzre. Nem mindenkihez jön haza az embere Franciaországból: sokaknak a férjét temették el ott. Szükségük van a szakszervezetükre és Ethelre.

Amikor elkezdődik a választási kampány, a szakszervezetek természetesen a Munkáspártot támogatják. Ethel azzal töltötte majdnem az egész napját, hogy gyűléseket tervezett.

Az esti lapok meglepő híreket hoztak a választásokkal kapcsolatban. Lloyd George úgy döntött, hogy békeidőben is folytatja a koalíciós kormányzást. Nem liberálisként, hanem a koalíció fejeként fog kampányolni. Reggel beszédet tartott kétszáz liberális képviselőnek, és elnyerte a támogatásukat. Ugyanakkor Bonar Law a konzervatívokat győzte meg, hogy támogassák az ötletet.

Ethel elhűlt. Kire szavazzanak most az emberek?

Bernie dühöngve fogadta otthon.

– Ez nem választás, ez egy rohadt koronázás – füstölgött. – Őfelsége David Lloyd George! Micsoda áruló! Lehetősége volt egy radikális baloldali kormányt alakítani, erre mit csinál? Kapaszkodik a konzervatív puszipajtásaiba! Istenverte köpönyegforgató!

– Még ne adjuk föl – mondta Ethel.

Két nappal később a Munkáspárt kivált a koalícióból, és bejelentette, hogy Lloyd George ellen fog kampányolni. Négy munkáspárti képviselő, aki miniszter volt, megtagadta, hogy lemondjon, mire azonnal kizárták őket a pártból. A választásokat december 14-ére tűzték ki, hogy a Franciaországból hazatérő katonák is szavazhassanak. Az eredményhirdetés majd csak karácsony után lesz várható.

Ethel elkezdte felvázolni Bernie kampányának ütemtervét.

Egy nappal a fegyverszünet után Maud levelet írt Walternak a bátyja címeres levélpapírján, aztán bedobta az utcasarkon álló vörös levélszekrénybe.

Fogalma sem volt, meddig tart a normális postai szolgáltatás helyreállítása, de azt akarta, hogy ha bekövetkezik, az ő levele legyen legfölül. Óvatosan fogalmazott, hátha továbbra is

cenzúrázzák a leveleket: nem utalt a házasságukra, csak annyit írt, hogy reméli, felújítják régi kapcsolatukat most, hogy országaik békét kötöttek. Talán még így is kockázatot jelent a levél, de mindenáron ki akarta deríteni, él-e Walter, és ha igen, látni akarta a férfit.

Attól félt, hogy a diadalmas antant meg akarja majd büntetni a német népet, de megnyugtatta Lloyd George beszéde, amelyet aznap tartott a liberális képviselőknek. Az esti lapok szerint azt mondta, hogy méltányos és igazságos békeszerződést kell kötni Németországgal. „Nem engedhetünk semmiféle bosszúvágynak, semmiféle kapzsiságnak, semmiféle alantas ösztönnek, amely felül akarja írni a tisztesség alapelveit.” A kormányzat határozottan szembeszáll azzal, amit a miniszterelnök „a bosszú és a bírvágy nemtelen, szennyes, aljas eszméjének” nevezett. Ez felvidította Maudot. Úgyis elég nehéz életük lesz most a németeknek.

Annál jobban elszörnyedt, amikor másnap a reggelinél kinyitotta a Daily Mailt. A vezércikk címe az volt, hogy A BARBÁROKNAK FIZETNIÜK KELL! A szerző hangoztatta, hogy élelmiszersegélyt kell küldeni Németországba – csak azért, mert „ha Németország éhen hal, nem törlesztheti a tartozását”. A Kaisert bíróság elé kell állítani mint háborús bűnöst, tette hozzá. Az újság azzal szította a bosszú lángját, hogy a levelezési rovat élén közölte Templetown vicomtess kirohanását: LE A BARBÁROKKAL!

– Meddig kellene gyűlölnünk egymást? – kérdezte Herm nénitől Maud. – Egy évig? Tízig? Örökre?

Pedig nem kellett volna ennyire csodálkozniuk. A Mail indított gyűlöletkampányt a harmincezer német ellen, akik a háború kitörésekor éltek Nagy-Britanniában – zömük olyan régen, hogy otthonuknak tartották az országot. Ennek következtében családok bomlottak föl, sok ezer ártatlan ember éveket töltött brit koncentrációs táborokban. Ostobaság volt, de a népnek kell valaki, akit gyűlölhessen, és a sajtó mindig kész kiszolgálni ezt az igényt.

Maud ismerte a Mail tulajdonosát, Lord Northcliffe-ot, aki, mint minden sajtócézár, el is hitte azt a sok maszlagot, amit leközölt. Tehetsége abban állt, hogy úgy tudta formába önteni olvasóinak legostobább, legsötétebb előítéleteit, mintha értelmük lenne, úgyhogy a szégyellni való tiszteletre méltónak látszott. Ezért is vásárolták a lapját.

Azt is tudta, hogy Lloyd George nemrégiben személyesen utasította rendre Northcliffe-ot. Az öntelt sajtómágnás be akarta könyökölni magát a brit békedelegációba, és megsértődött, amikor a miniszterelnök elzavarta.

Ez aggasztotta Maudot. A politikában olykor együtt kell működni undorító alakokkal, de Lloyd George mintha megfeledkezett volna erről. Maud nyugtalanul töprengett, hogy milyen hatása lesz a Mail rosszindulatú propagandájának a választásokra.

Pár nap múlva megtudta.

Elment egy választási gyűlésre, amelyet az East End-i városházán tartottak. Eth Leckwith a közönség soraiban ült, a férje, Bernie az emelvényen. Maud nem békült ki Ethellel, noha éveken át voltak barátok és munkatársak. Ma is reszketett a dühtől, ha eszébe jutott, hogyan támogatta Ethel másokkal együtt a parlamentet, hogy hozzák csak meg azt a törvényt, amely hátrányosan megkülönböztette a nőket a férfiakhoz képest. Ugyanakkor hiányzott neki Ethel vidámsága, örök mosolya.

A hallgatóság végigfészkelődte a bevezetőt. Többségük még mindig férfi volt, noha most már egyes nők is szavazhattak. Maud sejtése szerint a legtöbb nő még nem szokta meg a gondolatot, hogy érdeklődniük kell a politikai viták iránt. Bár azt is érezte, hogy a nőket zavarná a politikai összejövetelek hangneme, ahol a férfiak hetet-havat összehordanak egy emelvényen, a közönség pedig vagy éljenez, vagy pfujol.

Bernie volt az első felszólaló. Maud azonnal megállapította, hogy nem szónoknak való. A Munkáspárt új alkotmányáról beszélt, különösen a négyes cikkelyről, amely felszólít a termelési eszközök államosítására. Ez érdekelte Maudot, mert egyértelmű választóvonalat húzott a Munkáspárt és az üzletpárti liberálisok közé, de hamarosan be kellett látnia, hogy ő

itt a kisebbséghez tartozik. A mellette ülő férfi egyre türelmetlenebb lett, és egy idő után elkiáltotta magát.

– Maguk kihajítanák a németeket az országból?

Bernie meghökkent. Pár pillanatig hallgatott, azután azt felelte:

– Mindent megtennék, ami a dolgozó emberek javát szolgálná. – Hát a dolgozó nők hol maradnak, gondolta Maud. Sejtette, hogy Ethelnek is ugyanez járhat az agyában. – Ám nem hiszem, hogy Nagy-Britanniának az lenne az első számú dolga, hogy fellépjen a németek ellen.

Ez nem tetszett. Néhányan pfujoltak.

Bernie folytatta.

– De hogy visszatérjünk a fontosabb ügyekhez...

A terem széléről valaki bekiáltott:

– Mi van a Kaiserrel?

Bernie elkövette azt a hibát, hogy kérdéssel válaszolt a közbeszólónak.

– Mi lenne a Kaiserrel? Hiszen lemondott.

– Nem kéne bíróság elé állítani?

– Nem érti, hogy egy bírósági tárgyalás feljogosítaná a Kaisert a védekezésre? – kérdezte ingerülten Bernie. – Valóban nyilvánosságot adna a német császárnak, hogy az egész világ előtt hirdethesse az ártatlanságát?

Jó érv, gondolta Maud, de a hallgatóság nem ezt akarja hallani. A pfujolás hangosabb lett, és olyanokat is kiabáltak:

– Kötelet a Kaisernek!

A brit szavazók ocsmányak tudnak lenni, ha felhergelik őket, gondolta Maud. Legalábbis a férfiak. Persze hogy kevés nő akar eljárni ilyen gyűlésekre.

– Ha felakasztjuk megvert ellenségeinket, akkor barbárok vagyunk – válaszolta Bernie.

Maud szomszédja ismét elbődült:

– Megfizetnek a káposztazabálók?

Ennek lett a legnagyobb hatása. Többen ordítani kezdtek:

– Fizessenek a káposztazabálók!

– Ésszerű határok között... – kezdte Bernie, de nem jutott tovább.

– Fizessenek a káposztazabálók! – Az egész terem felkapta a kiáltást. Egy perc múlva már kórusban kántálták: – Fizessenek a káposztazabálók! Fizessenek a káposztazabálók!

Maud fölállt és eljött.

Woodrow Wilson volt az első amerikai elnök, aki hivatali ideje alatt elhagyta az országot.

December 4-én indult el New Yorkból. Kilenc nappal később Gus a bresti kikötőben, a breton félsziget nyugati végében várta. Délben felszakadt a napok óta tartó köd, és végre kisütött a nap. Az öbölben francia, brit és amerikai hajók adtak díszőrséget az amerikai tengerészet egyik csapatszállító hajóján, a George Washingtonon érkező elnöknek. Ágyúk dörögtek, egy katonazenekar a Csillagos-sávos lobogót játszotta.

Ünnepélyes pillanat volt ez Gusnak. Wilson azért jött, mert azt akarja, hogy ne legyen több olyan háború, mint az, amely most ért véget. Wilson 14 pontjának és Népszövetségének az a rendeltetése, hogy örökre megváltoztassa azt a módot, ahogyan a nemzetek rendezik nézeteltéréseiket. Nincs politikus az emberi civilizáció történetében, aki ilyen magasra tört volna. Ha Wilson sikerrel jár, megújul a világ.

Délután háromkor Edith Wilson, a First Lady kezét Pershing tábornok karjába öltve levonult a hajóhídon. Mögöttük jött a cilinderes elnök.

Brest városa úgy fogadta Wilsont, mint egy győztes héroszt. Vive Wilson, hirdették a transzparensek, Defenseur du Droit des Peuples! Éljen Wilson, a népek jogainak védelmezője! Minden házon csillagos-sávos zászlók lobogtak. A járdákon tömeg szorongott,

sok asszony a bretonok hagyományos, tornyos csipke főkötőjét viselte. Mindenfelé breton dudák muzsikáltak, habár Gus meglett volna dudaszó nélkül.

A francia külügyminiszter üdvözlőbeszédet mondott. Gus, aki az amerikai újságírók között állt, észrevett egy alacsony nőt nagy szőrmekucsmában. A nő most elfordította a fejét, és Gus láthatta, hogy arcának szépségét lerontja állandóan csukott fél szeme. Boldogan elmosolyodott: hiszen ez Rosa Hellman! Alig várta, hogy hallhassa a véleményét a békekonferenciáról.

A beszédek után az elnök és kísérete fölszállt a vonatra, hogy a hatszáz kilométerre lévő Párizsba utazzon. Az elnök kezet rázott Gusszal:

– Örülök, hogy visszatért a csapatba!

Wilson ismerős munkatársakat akart látni maga körül a párizsi békekonferencián. Fő tanácsadója House ezredes volt, egy sápadt texasi, évek óta a külpolitika nem hivatalos irányítója. Gus lesz a társaságban a legfiatalabb.

Wilson fáradtnak tűnt, ő és Edith korán visszavonultak lakosztályukba. Gus aggódott. Hallott szóbeszédeket, hogy az elnök betegeskedik. 1906-ban egy ér megpattant a bal szeme mögött, ami átmenetileg megvakította. Az orvosok magas vérnyomást diagnosztizáltak, és azt tanácsolták neki, hogy vonuljon vissza. Ő természetesen vidáman elengedte a füle mellett a tanácsaikat, és továbbra is elnök akart lenni. Később azonban sokszor fájt a feje, amit ugyancsak a magas vérnyomás okozhatott. A békekonferencia nagy erőpróba lesz. Gus remélte, hogy Wilson állja majd a sarat.

Rosa is a vonaton utazott. Egymással szemben ültek a brokáttal kárpitozott étkezőkocsiban.

– Kíváncsi voltam, találkozunk-e – mondta a lány. Úgy tűnt, örül, hogy így történt.

– Éppen leszerelőben vagyok – mondta Gus, aki még mindig századosi egyenruháját viselte.

– Odahaza támadták Wilsont azért, ahogyan összeválogatta a munkatársait. Természetesen nem magáról van szó...

– Kis hal vagyok én.

– Egyesek szerint nem kellett volna magával hoznia a feleségét.

Gus vállat vont. Ez annyira lényegtelen. A csatatér után nehéz lesz komolyan venni olyan dolgokat, amelyek békeidőben izgatják az embereket.

– Sokkal fontosabb, hogy egyetlen republikánust sem hozott – folytatta Rosa.

– Szövetségeseket akar maga mellé, nem ellenségeket – méltatlankodott Gus.

– Otthon is szüksége van szövetségesekre – mutatott rá Rosa. – Elveszítette a Kongresszus támogatását.

Gus belátta, hogy a lánynak igaza van. Mindig is vágott az esze. Wilson katasztrofálisan szerepelt az időközi választásokon. A republikánusok megszerezték a Szenátus és a képviselőház irányítását.

– Hogy történhetett ez? – kérdezte. – Kimaradtam a hazai ügyekből.

– A kisember torkig van a jegyrendszerrel meg a magas árakkal, és a háború egy cseppet későn ért véget ahhoz, hogy ezeket a bajokat orvosolni lehessen. A liberálisok gyűlölik a kémtörvényt, ami lehetővé tette Wilsonnak, hogy börtönbe zárassa azokat, akik nem értenek egyet a háborúval. Alkalmazta is. Eugene Debset tíz évre ítélték. – Debs a szocialisták elnökjelöltje volt. Rosa haragosan folytatta: – Aki lecsukatja az ellenfeleit, nem hirdetheti, hogy hisz a szabadságban!

Gusnak eszébe jutott, mennyire élvezte mindig a Rosával folytatott pengeváltásokat.

– Háborúban néha korlátozni kell a szabadságot – mondta.

– Az amerikai szavazók nyilvánvalóan nem így gondolják. És még valami: Wilson bevezette a szegregációt a washingtoni hivatalában.

Gus nem tudta, hogy a négerek képesek lennének-e fölemelkedni valaha is a fehér emberek

szintjére, de a legtöbb liberális amerikaihoz hasonlóan úgy gondolta, jobb esélyeket kell adni nekik, aztán majd elválik, mire mennek velük. Wilson és a felesége azonban déli volt, és másképpen gondolkozott.

– Edith nem hozta magával a szobalányát Londonba, mert attól félt, hogy elkapatják – mondta. – Szerinte a britek túl udvariasak a négerekhez.

– Woodrow Wilson már nem kedvence a baloldali Amerikának – jegyezte meg Rosa. – Vagyis szüksége lesz a republikánusok segítségére a Népszövetség megalakításához.

– Gondolom, Henry Cabot Lodge most úgy érzi, hogy az orrára koppintottak.

Lodge jobbos republikánus volt.

– Ismeri a politikusokat – felelte Rosa. – Olyan mimózák, mint az iskolás lányok, és még náluk is bosszúállóbbak. Lodge a Szenátus Külügyi Bizottságának elnöke. Wilsonnak magával kellett volna hoznia Párizsba.

– De hát Lodge ellenzi a Népszövetséget! – tiltakozott Gus.

– Ritka tehetség, hogy képesek legyünk odafigyelni azokra az okos emberekre, akik nem értenek egyet velünk, ám egy elnöknek rendelkeznie kéne vele. Ha magával hozza Lodge-ot, ezzel semlegesíti. Lodge, mint a csapat tagja, nem mehet haza, és nem harcolhat az ellen, amit Párizsban már elfogadtak.

Gus úgy vélte, hogy a lánynak igaza van. De Wilson idealista, aki hisz benne, hogy az igazság minden akadályt legyőz. Alábecsüli a hízelgés, a kellemkedés és a szirénhangok fontosságát.

Az elnök tiszteletére finomakat főztek. Ők ketten friss atlanti nyelvhalat kaptak vajmártással. Gus a háború előtt evett utoljára ilyen jót. Derűsen figyelte a farkasétvággyal falatozó Rosát. Ugyan hova fér el ennyi abban a filigrán kis testben?

Az étkezés végén erős kávét szolgáltak föl apró csészékben. Gus rájött, hogy nincs kedve aludni, nem akar még elbúcsúzni Rosától. Túlságosan érdekes volt vele beszélgetni.

– Wilson mindenképpen erős pozícióban lesz Párizsban – mondta. Rosa kétkedő arcot vágott.

– Ugyan miért?

– Nos, először is mi nyertük meg nekik a háborút.

A lány bólintott.

– Wilson azt mondta: „Cháteau-Thierrynél megmentettük a világot!”

– Chuck Dixon és én részt vettünk abban az ütközetben.

– Ott esett el?

– Telibe találta egy gránát. Az első halál volt, amit láttam. Sajnos, nem az utolsó.

– Nagyon sajnálom, főleg a feleségét. Évek óta ismerem Dorist, ugyanahhoz a zongoratanárnőhöz jártunk.

– Mindazonáltal nem tudom, hogy mi mentettük-e meg a világot – folytatta Gus. – Sokkal több francia, brit és orosz van a holtak között, mint amerikai. De mi változtattuk meg az egyensúlyt. Ez csak jelent valamit.

A lány hátradobta sötét fürtjeit.

– Nem értek egyet. A háborúnak vége, és az európaiaknak többé nincs szükségük ránk.

– A Lloyd George-hoz hasonló emberek mintha úgy gondolnák, hogy az amerikai katonai erőt nem lehet figyelmen kívül hagyni.

– Akkor tévednek – szögezte le Rosa. Gust meglepte és érdekelte, hogy egy nő ennyire határozottan tudjon beszélni egy ilyen témáról. – Tegyük föl, a franciák és a britek egyszerűen nem hajlandók egyetérteni Wilsonnal – fejtegette a lány. – Akkor a hadsereggel erőlteti rájuk az eszméit? Nem. Még ha szeretné is, a republikánus Kongresszus nem engedné.

– Van gazdasági és pénzügyi hatalmunk.

– Kétségtelen, hogy az antant irdatlan összegekkel adósunk, de nem látom, milyen előnyt jelent ez nekünk. Van egy mondás: ha száz dollárral tartozol, akkor a bank parancsol neked,

ha egymillióval, akkor te parancsolsz a banknak.

Gus kezdte megérteni, hogy Wilson feladata nehezebb lehet, mint képzelte.

– Na és a közvélemény? Látta, hogyan fogadták Brestben Wilsont. Európa-szerte tőle várják, hogy megteremtse a béke világát.

– Ez a legerősebb kártyája. Az emberek megcsömörlöttek a mészárlástól. „Soha többé!" Ez a jelszavuk. Már csak azt remélem, hogy Wilson megadja nekik, amire vágynak.

Elvonultak a fülkéjükbe, és jó éjszakát kívántak egymásnak. Gus sokáig nem bírt elaludni. Rosán töprengett, és azon, amit a lány mondott. Csakugyan a legokosabb nő, akit valaha látott. Ráadásul gyönyörű. Valahogy olyan könnyű elfelejteni azt a szemet. Először szörnyű fogyatékosságnak rémlett, ám Gus egy idő után már észre se vette.

Bár Rosa meglehetős borúlátással ítéli meg a konferenciát, mégis minden egyes szava igaz. Gus most ébredt rá, hogy súlyos harcok várnak Wilsonra. Boldog volt, amiért a csapatához tartozhat, és úgy döntött, mindent megtesz azért, hogy az elnök eszményei valóra váljanak.

Hajnalban kitekintett az ablakon, miközben a vonat kelet felé zakatolt Franciaországon át. Amikor áthaladtak egy kisvároson, döbbenten látta, hogy valóságos tömeg áll a peronon és az úton, a sínek mellett. Őket figyelték. Sötét volt, de az emberek tisztán látszottak a lámpafényben. Több ezren voltak, férfiak, nők, gyerekek. Nem éljeneztek, inkább hallgattak. A férfiak és a fiúk levették a kalapjukat, és ez a tiszteletteljes gesztus szinte könnyekig meghatotta Gust. Ezek az emberek fél éjszakát várakoztak, hogy megnézhessék azt az elrobogó vonatot, amely a világ reménységét viszi.

Harmincötödik fejezet

1918. december – 1919. február

A szavazatokat három napig számolták karácsony után. Eth és Bernie Leckwith az aldgate-i városházán várta az eredményeket, Bernie a legjobb öltönyében, az emelvényen, Eth a hallgatóság soraiban.

Bernie vesztett.

Sztoikusan fogadta, de Ethel sírt. A férjének ez egy álom végét jelentette. Talán dőre álom volt, de akkor is fájt neki, és Ethel nagyon sajnálta érte.

Egy liberális győzött, aki támogatta Lloyd George koalícióját. Ennélfogva nem indult konzervatív jelölt, így a konzervatívok is a liberális indulóra szavaztak. Ez a kombináció túl erős volt ahhoz, hogy a Munkáspárt megverhesse.

Bernie gratulált győztes ellenfelének, aztán lejött az emelvényről. A többi munkáspártinál volt egy üveg skót whisky, és meg akarták gyászolni a vereséget, de Bernie és Ethel inkább hazament.

– Nem való vagyok én erre, Eth – mondta Bernie, miközben az asszony vizet forralt a kakaóhoz.

– Jó munkát végeztél – vigasztalta Ethel. – Az a rohadt Lloyd George tolt ki velünk.

Bernie a fejét rázta.

– Nem vagyok vezető típus – mondta. – Gondolkodó és tervező vagyok. Időnként igyekszem úgy beszélni az emberekhez, mint te, hogy fölszítsam bennük a lelkesedés tüzét az ügyünk iránt, de sosem sikerül. Ha te beszélsz hozzájuk, téged szeretnek. Ez a különbség.

Ethel tudta, hogy a férjének igaza van.

A reggeli újságban elolvashatták, hogy az aldgate-i eredmények híven tükrözik az országos választást. A 707 mandátumból 525-öt a koalíció szerzett meg, ami az egyik legnagyobb többség volt a parlament történetében. A nép arra az emberre voksok, aki megnyerte a háborút.

Keserű csalódás volt ez Ethelnek. Még mindig a vénemberek vezetik az országot. Azok a politikusok, akik sok millió élet pusztulásában bűnösek, most úgy ünnepelnek, mintha valami

csodadolgot műveltek volna! De mit értek el? Szenvedést, éhezést, rombolást. Tízmillió férfit és fiút öltek meg értelmetlenül.

Az egyetlen reménysugár az volt, hogy a Munkáspárt megerősödött. Eddig negyvenkét képviselője volt, most hatvan lesz.

Az igazi vereséget a Lloyd George-dzsal szemben álló liberálisok szenvedték el. Alig harminc választókerületben győztek, maga Asquith is elvesztette a mandátumát.

– Ez a liberális párt végét jelentheti – mondta Bernie, miközben zsíros kenyeret kent magának ebédre. – Cserbenhagyták a népet, ellenzéknek pedig most már itt a Munkáspárt. Ez lehet az egyetlen vigaszunk.

Mielőtt elindultak volna a munkába, megjött a postás. Ethel átnézte a leveleket, miközben Bernie megkötötte Lloyd cipőfűzőjét. Az egyik levelet Billy írta a szokásos kódban. Ethel leült a konyhaasztalhoz, hogy megfejtse.

Ceruzával aláhúzta a kulcsszavakat, és beírta őket egy noteszbe. Minél többet fejtett meg az üzenetből, annál izgatottabb lett.

– Tudod, hogy Billy Oroszországban van – mondta Bernie-nek.

– Igen.

– Na, hát azt írja, hogy a bolsevikok elleni harcra vitték oda őket. Amerikai csapatok is vannak ott.

– Nem lep meg.

– Az jó, de figyelj csak ide, Bern! Tudjuk, hogy a fehérek nem verhetik meg a bolsevikokat – de mi van, ha idegen hatalmak is csatlakoznak hozzájuk? Bármi megtörténhet!

Bernie elgondolkodva nézett rá.

– Visszaállíthatják a monarchiát.

– Ennek az országnak a népe nem fogja tűrni.

– Ennek az országnak a népe nem tudja, hogy mi folyik ott.

– Akkor jobb lesz, ha tájékoztatjuk – mondta Ethel. – Írni fogok egy cikket.

– És ki fogja közölni?

– Majd meglátjuk. Talán a Daily Herald. – A Herald baloldali volt. – Elviszed Lloydot az óvodába?

– Természetesen.

Ethel egy percig töprengett, azután fölírta egy papírlap tetejére:

EL A KEZEKKEL OROSZORSZÁGTÓL!

Maud elsírta magát a párizsi sétán. A széles körutakon törmelékkupacok jelezték a német gránátok becsapódásának helyét. A pompás épületek tört üvegű ablakait bedeszkázták, ami fájdalmasan emlékeztetett az ő eltorzult szemű, szép bátyjára. A fasorokat foghíjak rútították el ott, ahol kivágtak egy-egy öreg gesztenyét vagy nemes platánt deszkának. A nők fele fekete gyászruhát viselt, az utcasarkokon nyomorék katonák koldultak.

Walter miatt is sírt. Nem kapott választ a levelére. Érdeklődött, hogy elutazhat-e Németországba, de lehetetlen volt. Abban reménykedett, hogy Walter Párizsba jön a német küldöttséggel, de nem volt német küldöttség: a vesztes államokat nem hívták meg a békekonferenciára. A győztes antanthatalmak először jó alaposan át akarták rágni a saját egyezségüket, aztán oda akartak lökni egy szerződést a veszteseknek, hogy írják alá.

A szénhiány miatt farkasordító hideg volt minden szállodában. Maud a Majesticben vett ki egy lakosztályt, ugyanott, ahol a brit küldöttség főhadiszállása volt. A britek, hogy kivédjék a francia kémeket, az egész személyzetet lecserélték a saját embereikre. Ennek következtében a koszt pocsék volt: reggelire zabkása, egyébként szétfőtt zöldség és förtelmes kávé.

Maud beleburkolózott egy még a háború előttről maradt bundájába, és elment a Champs-Élysées-re, ahol a Fouquet-ben volt találkozója Johnny Remarckel.

– Köszönöm, hogy megszervezted nekem ezt a párizsi utat – mondta. – Neked bármit, Maud. De miért akartál ennyire idejönni?

Hát pedig nem árulja el az igazságot, a legkevésbé olyasvalakinek, aki imádja a pletykát.

– Vásárolni – felelte. – Négy éve nem vettem új ruhát.

– Ó, kímélj már meg! – kérte Johnny. – Szinte semmit se kapni, és amit mégis, az egy vagyonba kerül. Ezerötszáz frank egy estélyiért! Még Fitz is meggondolná. Azt hiszem, inkább van egy francia szívszerelmed.

– Bár lenne. – Maud másra terelte a szót. – Megtaláltam Fitz autóját. Nem tudod, hol szerezhetnék benzint?

– Majd utánanézek, mit tehetek.

Megrendelték az ebédet.

– Gondolod, hogy csakugyan milliárdokat fizettetünk a németekkel jóvátétel gyanánt? – kérdezte Maud.

– Nincsenek abban a helyzetben, hogy tiltakozzanak – felelte Johnny. – A francia–porosz háború után ötmilliárd frankot követeltek a franciáktól, amit azok ki is fizettek három év alatt. Tavaly márciusban a breszt-litovszki békekötésnél a németek hatmilliárd márkára szóló ígéretet csikartak ki a bolsevikokból, bár ezt most már természetesen nem kapják meg. Szóval a németek erényes felháborodásának eléggé szemforgató jellege van.

Maud utálta, ha ilyen könyörtelenül beszéltek a németekről. Mintha attól, hogy veszítettek, rögtön állatokká változtak volna. A legszívesebben megkérdezte volna: és ha minket vertek volna meg, nekünk is azt kellene mondanunk, hogy a mi bűnünk volt a háború, és mi fizetünk meg mindenért?

– De mi sokkal többet követelünk! Nagyjából huszonnégy milliárd fontot, a franciák pedig ennek a dupláját.

– A franciákkal nehéz vitatkozni – válaszolta Johnny. – Hatmilliárd fonttal tartoznak nekünk, az amerikaiaknak pedig még többel. De ha megtagadjuk tőlük a német jóvátételt, akkor azt fogják mondani, hogy nem tudnak kifizetni bennünket.

– A németek ki tudják fizetni azt, amit követelünk?

– Nem. Barátom, Pozzo Keynes azt mondja, legföljebb a tizedét – úgy kétmilliárd fontot –, de még abba is belenyomorodhat az országuk.

– John Maynard Keynesról, a cambridge-i közgazdászról beszélsz?

– Igen. Mi hívjuk Pozzónak.

– Nem is tudtam, hogy egyike a... barátaidnak.

Johnny elmosolyodott.

– Ó, igen, drágám, nagyon is az.

Maud egy pillanatra megirigyelte Johnny vidám romlottságát. Ő kíméletlenül elfojtotta saját vágyait. Csaknem két éve, hogy férfikéz utoljára érintette szerelemmel. Vén, fonnyadt, kiszáradt apácának érezte magát.

– Ezt a szomorú nézést! – Johnny figyelmét semmi nem kerülte el. – Remélem, nem vagy szerelmes Pozzóba?

Maud elnevette magát, azután visszaterelte a beszélgetést a politikához.

– Ha tudjuk, hogy a németek fizetésképtelenek, miért makacskodik Lloyd George?

– Ezt a kérdést én is föltettem neki. Meglehetősen jól ismerem azóta, hogy ő volt a hadfelszerelési miniszter. Azt mondja, az lesz a vége, hogy az összes hadviselő fél kifizeti a tartozását, és senki sem kap említésre érdemes jóvátételt.

– Akkor minek ez az egész színház?

– Mert végső soron minden országban az adófizetők állják a háborúk költségeit. Csakhogy azok a politikusok, akik ezt elmondják nekik, az életben soha többé nem nyernek választást.

Gus naponta eljárt a Népszövetségi Bizottság üléseire. Ennek a csoportnak kellett megfogalmaznia a Népszövetség alapokmányát. Maga Woodrow Wilson volt a bizottság elnöke, és ugyancsak siettette a munkát.

A konferencia első hónapját teljes mértékben Wilson uralta. Félresöpörte azt a francia tervezetet, amely szerint a német jóvátétel a legfontosabb, a szövetség csak utána következik, és ragaszkodott hozzá, hogy ő csak olyan szerződést ír alá, amelyikbe belefoglalják a Népszövetséget.

A Népszövetségi Bizottság a Place de la Concorde-on, a Crillon luxushotelben ülésezett. A hidraulikus liftek kivénhedtek és lassúak voltak, olykor megálltak két emelet között, és bevárták, hogy megnőjön a víznyomás; Gust nagyon emlékeztették az európai diplomatákra, akik semmit sem élveznek annyira, mint a ráérős szócséplést, és kizárólag akkor döntenek, ha rákényszerítik őket. Titokban jól szórakozott azon, hogy az amerikai elnök se a diplomatákat, se a lifteket nem győzi türelemmel: ilyenkor izgett-mozgott, és mérgesen dünnyögött.

A bizottság tizenkilenc tagja egy vörös abrosszal leterített asztalnál ült, hátuk mögött a tolmácsokkal, akik a fülükbe sutyorogtak. Aktákkal és jegyzetfüzetekkel fölfegyverzett szárnysegédjeik szétszóródtak a teremben. Gus látta, hogy az európaiaknak imponál az ő főnökének az erélyessége, amellyel betartatja a napirendet. Egyesek azt mondták, hónapokig, ha ugyan nem évekig tart az alapokmány megfogalmazása; mások vitatták, hogy a nemzetek egyáltalán képesek lennének a megegyezésre. Ennek dacára és Gus nagy örömére tíz nap után közel jártak az első vázlat befejezéséhez.

Wilsonnak február 14-én kellett hazautaznia az Egyesült Államokba. Gyorsan vissza akart térni, de eltökélt szándéka volt, hogy az alapszabály tervezetével megy haza.

Sajnos a távozását megelőző délutánon a franciák komoly akadályt támasztoltak. Azt javasolták, hogy a Népszövetségnek legyen saját hadserege.

Wilson a szemét forgatta kétségbeesésében.

– Lehetetlen – nyögte.

Gus tudta, miért. A Kongresszus sosem egyezne bele, hogy amerikai csapatoknak ne amerikai parancsoljon.

A francia küldött, Leon Bourgeois egykori miniszterelnök azzal érvelt, hogy a Népszövetséget semmibe veszik, ha nincsenek eszközei, amelyekkel kikényszerítheti döntéseinek végrehajtását.

Gus osztozott Wilson elkeseredésében. Más módszerek is léteznek, amelyekkel a Népszövetség nyomást gyakorolhat a csökönyös nemzetekre: diplomácia, gazdasági büntető intézkedések és végső esetben egy ideiglenes hadsereg, amelyet meghatározott célra hoznak létre, és azonnal feloszlatnak, mihelyt elvégezte a feladatát.

Bourgeois azonban azt mondta, ez nem védi meg Franciaországot Németországtól. A franciáknak pedig csak ez a fontos. Ami talán érthető is, gondolta Gus, de így nem lehet létrehozni egy új világrendet.

Lord Robert Cecil, aki sokat dolgozott a tervezeten, csontos ujját fölemelve szót kért. Wilson biccentett: kedvelte Cecilt, aki erősen támogatta a Népszövetséget. Nem mindenki osztotta a véleményét: Clemenceau, a francia miniszterelnök azt mondta, hogy ha Cecil mosolyog, olyan, mint egy kínai sárkány.

– Bocsássák meg, ha nyers leszek – szólt Cecil. – A francia küldöttség mintha azt mondaná, hogy mivel véleményük szerint a Népszövetség nem lesz olyan erős, mint remélték, ezért mindenestől elutasítják. Rámutathatok-e teljes őszinteséggel, hogy ebben az esetben csaknem bizonyosan kétoldalú szövetség jön létre Nagy-Britannia és az Egyesült Államok között, amiből Franciaországnak semmi haszna sem lesz?

Gus magába fojtotta a mosolygását. Ezt megkapták, gondolta.

Bourgeois meghökkent, és visszavonta javaslatát.

Wilson hálás pillantást vetett az asztal fölött Cecilre.

Szót kért a japán küldött, Makino báró. Wilson bólintott, és az órájára nézett.

Makino az alapszabálynak arról a már elfogadott cikkelyéről beszélt, amely szavatolta a vallásszabadságot. Ezt ki akarta egészíteni egy módosítással, amelynek értelmében a Népszövetség tagjai egyenlőként, faji megkülönböztetés nélkül bánnak egymás állampolgáraival.

Wilson arca megmerevedett.

Makino, aki ékes szóvirágokkal beszélt még tolmácson keresztül is, rámutatott, hogy a különböző fajok vállvetve harcoltak a háborúban.

– A rokonszenv és hála közös kötelékei szövődtek köztük. A Népszövetség a nemzetek nagy családja lesz. Akkor már csak egyenlőként kell bánniuk egymással?

Gus aggódott, de nem csodálkozott. A japánok már egy-két hete emlegették ezt. Az ausztrálok és a kaliforniaiak máris felháborodtak miatta, mert ők meg távol akarták tartani a japánokat a területüktől. Ez kizökkentette Wilsont, aki soha, egyetlen pillanatra sem tartotta magával egyenlőnek az amerikai négereket. De senki sem háborgott annyira, mint az angolok, akik teljességgel antidemokratikus módon uralkodtak sok százmillió különböző fajtájú ember fölött, és nem szerették volna, ha azok azt képzelik, hogy vannak ők is olyan jók, mint fehér uraik.

Ismét Cecil kért szót.

– Sajnos, ez a kérdés fölöttébb alkalmas a viták gerjesztésére – mondta, és Gus már-már elhitte neki, hogy komolyan szomorú. – Ellentéteket szított már pusztán a javaslat is, hogy ezt meg kellene vitatni.

Helyeslő mormolás hallatszott az asztal körül.

Cecil folytatta:

– Hogy ne késleltessük az alapokmány megszületését, talán egy későbbi időpontra kellene halasztani, a, hm, faji megkülönböztetés megvitatását.

– Az egész vallásszabadság nagyon kényes téma – mondta a görög miniszterelnök. – Egyelőre talán ne foglalkozzunk vele.

– Kormányom még sohasem írt alá olyan szerződést, amely nem kérte Isten segedelmét – mondta a portugál küldött.

– Talán ez alkalommal valamennyiünknek kockáztatnunk kell – válaszolta a mélyen vallásos Cecil.

Nevetés hullámzott végig a termen. Wilson látható megkönnyebbüléssel mondta:

– Ha ebben megegyeztünk, akkor folytassuk.

Másnap Wilson elment a Quai d'Orsay-ra, a francia külügyminisztériumba, és felolvasta a békekonferencia teljes ülése előtt a tervezetet a híres Órateremben, a hatalmas csillárok alatt, amelyek olyanok voltak, mint egy sarkvidéki barlang sztalaktitjai. Este elindult haza. Mivel másnap szombat volt, Gus este táncolni ment.

Ha leszállt a sötétség, Párizs mulatott. Ennivaló még mindig elég szűkösen jutott, viszont annál több volt a szesz. A fiatalemberek nyitva hagyták a szállodai szobájuk ajtaját, hogy a vöröskeresztes nővérek bemehessenek, ha társaságra vágynának. A hagyományos erkölcsöt felfüggesztették.

Az emberek nem is próbálták titkolni a viszonyaikat. Az effeminált férfiak felhagytak vele, hogy a hímet játsszák. A Larue étterem a leszbikusok törzshelye volt. Azt mondták, csak a franciák találták ki a szénhiányt, hogy mindenki összebújhasson a barátaival melegedni.

Mindent drágán adtak, de Gusnak volt pénze. És más előnyei is voltak: ismerte Párizst, beszélt franciául. Lóversenyekre járt Saint-Cloudba, látta a Bohéméletet az Operában, és megnézte a botrányos Fifi című zenés komédiát. Mivel közeli munkatársa volt az elnöknek, minden mulatságra meghívták.

Egyre több időt töltött Rosa Hellmannal. Óvatosnak kellett lennie, ha vele beszélt, mert

csak olyasmit mondhatott, amitől nem ijedt volna meg, ha nyomtatásban találkozik vele, de mostanra beidegződés lett nála a diszkréció. Rosa a legértelmesebb emberek közé tartozott, akiket ismert. Gus kedvelte, de ennél tovább nem mentek. Rosa mindig kapható volt közös programokra, de hát melyik riporter hárítaná el az elnök munkatársának meghívását? Gus sose fogta meg a kezét, meg sem próbált puszival búcsúzni tőle éjszaka, nehogy Rosa azt higgye, vissza akar élni a pozíciójával abban a tudatban, hogy őt nem tanácsos megsérteni.

A Ritzben találkoztak, hogy koktélt igyanak.

– Mi az a koktél? – kérdezte a lány.

– Égetett szesz, amelyet kidíszítenek, hogy tiszteletre méltóbb legyen. Biztosítom róla, hogy nagyon divatos.

Rosa is divatos volt. Rövidre vágatta a haját. Harangszabású kalapja eltakarta a fülét, mint a német katonákét az acélsisak. A fűző és a gömbölyűség kiment a divatból; Rosa redőzött zsákruhája egyenes vonalban hullott le válltól a meghökkentően mélyre került derékig. Paradox módon a formákat elrejtő ruha miatt Gusnak egyfolytában a rejtőzködő testre kellett gondolnia. Rosa rúzst és púdert is használt, amit az európai nők még mindig túl merésznek tartottak.

Megittak egy-egy martinit, azután továbbmentek. Jó sokan megnézték őket, amíg végigsétáltak a Ritz hosszú előcsarnokán: a nagyfejű, nyakigláb férfit frakkban, fehér csokornyakkendővel és a kék-ezüst selyembe öltözött, pici, félszemű társnőjét. Taxi vitte őket a Majesticbe, ahol a britek szombat esti táncmulatságot tartottak. Mindenki oda igyekezett.

A bálterem zsúfolásig megtelt. A küldöttségek ifjú nyüzsgöncei, a világ minden részéből jött újságírók, lövészároktól szabadult katonák táncoltak a dzsesszre az ápolónőkkel és a gépírókisasszonyokkal. Rosa megtanította Gust a foxtrottra, aztán otthagyta, és a görög delegáció egyik sötét szemű, jóképű tagjával táncolt tovább.

Gus féltékenyen téblábolt a teremben, és ismerősökkel fecsegett, amíg össze nem futott a bordó ruhát és hegyes orrú cipőt viselő Lady Maud Fitzherberttel.

– Halló! – mondta meglepetten.

Maud mintha megörült volna neki.

– Nahát, de jól fest!

– Szerencsés vagyok. Egy darabban maradtam.

Maud megérintette a forradást az arcán.

– Kis híján.

– Karcolás. Táncolunk?

Gus átkarolta. Maud sovány volt, a férfi a ruhán át is érezte a csontjait. Angolkeringőt táncoltak.

– Hogy van Fitz? – kérdezte.

– Gondolom, jól. Oroszországban van. Valószínűleg nem lenne szabad elmondanom, de nyílt titok.

– Láttam, hogy a brit lapok azt harsogják: „El a kezekkel Oroszországtól!"

– Azt a kampányt egy olyan nő vezeti, akivel Ty Gwynben találkozhatott, Ethel Williams, illetve ma már Ethel Leckwith.

– Nem emlékszem rá,

– Ő volt a házvezetőnő!

– Jóságos ég!

– Most pedig tényező a brit politikában.

– Hogy megváltozott a világ!

Maud közelebb húzta magához, és lehalkította a hangját.

– Gondolom, nincs híre Walterről.

Gusnak eszébe jutott az ismerősnek tűnő német tiszt, akit elesni látott Château-Thierrynél, de egyáltalán nem vehette biztosra, hogy Walter volt, ezért azt felelte:

– Sajnálom, semmi. Nagyon nehéz lehet ez önnek.
– Németországból nem érkezik semmilyen hír, és nem engedik meg, hogy odamenjek!
– Attól tartok, várnia kell, amíg aláírják a békeszerződést.
– És az mikor lesz?
Ezt nem tudta Gus.
– A Népszövetség alapokmánya nagyjából kész van, de még koránt sincs megegyezés abban, hogy a németeknek mennyit kell fizetniük jóvátétel gyanánt.
– Ostobaság – mondta epésen Maud. – Nekünk arra van szükségünk, hogy a németek jómódúak legyenek, mert a brit gyárak csak úgy adhatnak el nekik autót, kályhát és szőnyegseprűt. Ha megnyomorítjuk a gazdaságukat, akkor a németekből bolsevikok lesznek.
– A nép bosszúra vágyik.
– Emlékszik 1914-re? Walter nem akart háborút. Ahogy a németek zöme sem. De az országban nem volt demokrácia. A tábornokok nyaggatták a császárt. És amikor az oroszok mozgósítottak, már nem volt visszaút.
– Persze hogy emlékszem. De a legtöbb ember nem emlékszik.
A tánc véget ért. Feltűnt Rosa Hellman, Gus bemutatta egymásnak a két nőt. Egy percig beszélgettek – Rosa rá nem jellemző kimértséggel aztán Maud továbbment.
– Ez a ruha egy vagyonba került – mondta Rosa mérgesen. – Ez Jeanne Lanvin-kreáció.
Gus meglepődött.
– Magának nem tetszett Maud?
– Magának viszont annál inkább.
– Ezt hogy érti?
– Jó közel húzta magához tánc közben.
Rosa nem tudott Walterról. Gus ettől függetlenül megorrolt, hogy alaptalanul vádolja flörtöléssel.
– Mert valami bizalmas természetű dologról akart beszélni – mondta cseppnyi méltatlankodással.
– Lefogadtam volna.
– Nem tudom, miért viselkedik így – mondta Gus. – Maga lelépett azzal az olajos képű göröggel.
– Nagyon csinos, és egyáltalán nem olajos. Miért ne táncolhatnék más férfiakkal? Ne viselkedjen úgy, mintha szerelmes lenne belém. Gus nagyot nézett.
– Ó! – nyögte. – Ó, a mindenit!
Váratlanul összezavarodott és elbizonytalanodott.
– Most meg mi baja?
– Csak most jöttem rá valamire... azt hiszem.
– Megmondja nekem is, hogy mi az?
– Gondolom, meg kell – válaszolta Gus reszketeg hangon. Aztán elhallgatott.
A lány várta, hogy megszólaljon.
– Na? – kérdezte türelmetlenül.
– Szerelmes vagyok magába.
Rosa nézte, és nem szólt. Hosszú ideig hallgatott, de végül csak megkérdezte:
– Komolyan gondolja?
Gusnak, noha teljességgel váratlanul érte a felfedezés, nem voltak kétségei.
– Igen. Szeretem, Rosa.
A lány halványan elmosolyodott.
– Még ilyet!
– Azt hiszem, már hosszú ideje szeretem, csak nem tudatosodott bennem.
Rosa bólintott, mintha valamilyen gyanúja kapott volna megerősítést. A zenekar lassú számot játszott. Közelebb lépett a férfihoz.

Gus automatikusan átkarolta, de túlságosan zaklatott volt, hogy rendesen tudjon táncolni.

– Nem hinném, hogy képes vagyok...

– Ne aggódjon. – A lány tudta, mire gondol. – Csak mímelje.

Gus csoszogott. Összevissza kavargott a feje. Rosa semmit sem mondott a saját érzelmeiről. Másrészt nem hagyta faképnél. Vajon van rá esély, hogy viszonozza az ő szerelmét? Nyilvánvalóan kedveli, de ez nem ugyanaz. Most vajon önmagát faggatja, hogy mit érez? Vagy inkább az elutasításhoz keresi a kellően gyengéd szavakat?

A lány ránézett, és Gus már azt hitte, mindjárt megkapja a választ, de Rosa csupán annyit mondott:

– Kérem, Gus, vigyen el innen.

– Természetesen.

Rosa fölvette a kabátját. A portás kerített egy vörös Renault taxit.

– A Maximba – mondta Gus. Nem volt hosszú út, menet közben hallgattak. Gus szerette volna tudni, mi jár a lány fejében, de nem siettette. Hamarosan úgyis elmondja.

Az étterem zsúfolásig megtelt, a néhány üres asztalt később érkező vendégeknek tartották fenn. A főpincér désolé volt. Gus elővette a tárcáját, kiemelt belőle egy százfrankos bankót, és azt mondta:

– Csendes sarokasztalt kérek.

Eltűnt egy Réservée kártya, ők pedig leültek.

Könnyű vacsorát rendeltek, és Gus hozatott egy üveg pezsgőt.

– Annyira megváltozott – mondta Rosa.

Gus meglepődött.

– Nem hinném.

– Buffalóban szégyellős fiatalember volt. Azt hiszem, még félt is tőlem. Most pedig úgy járkál itt, mintha egész Párizs a magáé volna.

– Jaj nekem, ez úgy hangzik, mintha arrogáns lennék.

– Nem, csak magabiztos. Végtére is az elnöknek dolgozik, és harcolt egy háborúban. Az ilyen dolgok számítanak.

Kihozták az ételt, de egyikük sem evett sokat, Gus túlságosan feszült volt. Mire gondolhat Rosa? Szereti őt vagy sem? Csak tudnia kell. Félretette a kést és a villát, de ahelyett, hogy ezt kérdezte volna meg, csak annyit mondott:

– Maga viszont mindig magabiztosnak látszott.

A lány elnevette magát.

– Hát nem döbbenetes?

– Miért?

– Gondolom, magabiztos is voltam, egészen hétéves koromig. Azután... nos, tudja, milyenek az iskolás lányok. Mindenki a legszebbel akar barátkozni. Nekem a kövér és a csúnya lányokkal kellett játszanom, meg azokkal, akik turkálóból öltöztek. Így telt el a kamaszkorom. Még a Buffalói Anarchista is a kirekesztettség miatt volt. De amikor szerkesztő lettem, kezdtem visszanyerni az önbizalmamat.

Ivott egy korty pezsgőt.

– Maga segített.

– Én? – Gus meg volt lepve.

– Úgy beszélt velem, mintha én lennék a legokosabb és legérdekesebb személy egész Buffalóban.

– Valószínűleg így is volt.

– Kivéve Olga Vyalovot.

– Aha. – Gus elvörösödött. Bután érezte magát, amikor eszébe jutott, mennyire bele volt habarodva Olgába, de nem akarta kimondani, mert ez olyan lett volna, mintha leszólná a lányt, az pedig nem méltó egy úriemberhez.

Már megitták a kávét, és Gus a számlát kérte, de még mindig nem tudta, mit érez iránta Rosa.

A taxiban megfogta a kezét, és rászorította a száját. A lány azt mondta.

– Ó, Gus, te olyan drága vagy! – Gus továbbra sem tudta, hogy érti ezt Rosa. Mindazonáltal úgy fordította felé az arcát, mint aki vár valamit. Talán azt szeretné...? Összeszedte minden bátorságát, és szájon csókolta.

A lány egy dermesztő pillanatig nem reagált, és Gus már azt hitte, valami rosszat tett. Ám aztán Rosa elégedetten felsóhajtott, és szétnyílt az ajka.

Ó, gondolta Gus boldogan. Akkor hát minden rendben.

Átkarolta a lányt, és a szállodáig csókolóztak. Csak túl hamar véget ért az út. Az egyenruhás portás váratlanul kinyitotta a taxi ajtaját.

– Töröld meg a szád – mondta Rosa, miközben kiszállt. Gus elővett egy zsebkendőt, és sietősen megdörzsölte az arcát. A fehér zsebkendő vörös lett a rúzstól. Gondosan összehajtogatta, és visszatette a zsebébe.

Az ajtóig kísérte a lányt.

– Látlak holnap? – kérdezte.

– Mikor?

– Korán.

Rosa elnevette magát.

– Te aztán nem köntörfalazol, mi, Gus? Ezt szeretem benned.

Ez jó volt. Ezt szeretem benned. Nem ugyanaz, mint a szeretlek, de a semminél jobb.

– Szóval korán – mondta.

– Mit csinálunk?

– Vasárnap lesz, – Az első dolgot mondta ki, ami az eszébe jutott. Mehetünk templomba.

– Jól van.

– Hadd vigyelek el a Notre-Dame-ba.

– Katolikus vagy? – csodálkozott a lány.

– Dehogy, episzkopális. És te?

– Szintén.

– Akkor rendben, majd hátul leülünk. Kiderítem, mikor van mise, és felhívlak a szállodában.

Rosa kezet nyújtott. Paroláztak, ahogy barátokhoz illik.

– Köszönöm a szép estét – mondta illedelmesen a lány.

– Részemről a szerencse. Jó éjszakát!

– Jó éjt! – mondta Rosa. Megfordult, és eltűnt a szálloda előcsarnokában.

Harminchatodik fejezet

1919. március–április

Amikor a hó elolvadt, és vizes sárrá puhult a vaskemény orosz föld, a fehér seregek hatalmas erőfeszítéssel próbálták megszabadítani hazájukat a bolsevizmus átkától. Kolcsak admirális felibe-harmadába brit egyenruhákkal és fegyverekkel ellátott százezer embere előviharzott Szibériából, és észak-déli irányban ezerkétszáz kilométerre elnyúló fronton támadta meg a vörösöket.

Fitz pár kilométerrel lemaradva követte a fehéreket az Aberoweni Cimborák, a kanadaiak és néhány tolmács élén. Az volt a feladata, hogy az összeköttetés, a hírszerzés és az utánpótlás ellenőrzésével erősítse Kolcsakot.

Fitz a segítséggel kapcsolatban vérmes reményeket táplált. Adódhatnak nehézségek, de az elképzelhetetlen, hogy Lenin és Trockij ellophassa Oroszországot.

Március elején az Urál európai oldalára eső Ufa városában átolvasta az egyhetes brit

újságok kötegét. Londonból vegyes hírek érkeztek. Annak mérhetetlenül örült, hogy Lloyd George Winston Churchillt nevezte ki hadügyminiszterré. A vezető politikusok közül Winston támogatta a legvehemensebben az oroszországi beavatkozást. Ám néhány újság a másik oldalra állt. A Dailv Heraldon és a New Statesmanen nem csodálkozott, azokat többé-kevésbé bolsevik újságnak tekintette. De még a konzervatív Daily Express címlapján is az volt a fejléc, hogy KI OROSZORSZÁGBÓL!

Sajnálatos módon konkrét részleteket is közöltek abból, ami Oroszországban történik. Még azt is tudták, hogy a britek segítették Kolcsakot abban az államcsínyben, amellyel megszüntette a Direktóriumot, és főkormányzóvá kiáltotta ki magát. Honnan veszik ezeket az információkat? Fölnézett az újságból. A város kereskedelmi kollégiumában kvártélyozták el, a szárnysegédje az átellenes asztalnál ült.

– Murray – mondta. – Legközelebb, ha az emberek postát küldenek haza, először nekem hozza be a leveleket.

Ez szabályellenes volt. Murray kétkedve nézett rá.

– Uram?

Fitz úgy vélte, jobb, ha elmagyarázza, miről van szó.

– Gyanítom, hogy információk szivárognak ki innen. Úgy tűnik, a cenzor elaludt.

– Talán azt gondolják, hogy lazíthatnak, most, amikor Európában véget ért a háború.

– Semmi kétség. Mindenesetre látni akarom, hogy a csővezeték ránk eső szakaszán van-e a lyuk.

Az Újság hátsó lapja egy fényképet közölt a nőről, aki az „El a kezekkel Oroszországtól!” kampányt vezette. Fitz döbbenten látta, hogy Ethel az. Valaha Ty Gwynben volt szobalány, most pedig az Express szerint a Ruhaipari Dolgozók Országos Szakszervezetének főtitkára!

Fitz sok nővel feküdt le azóta – legutóbb Omszkban egy szédületes orosz szőkével, egy kövér cári tábornok szeretőjével, aki unatkozott, mert a tábornok túlságosan részeges és lusta volt még ahhoz is, hogy meghágja. Ám Ethel kiragyogott az emlékezetéből. Vajon milyen a gyereke? Fitznek lehetett vagy fél tucat fattya szerte a világon, de Ethel volt az egyetlen, akinél biztosan tudta, hogy ő az apa.

És Ethel szítja a tiltakozást az oroszországi beavatkozás ellen. Tudta már Fitz, honnan származik az információ! Ethelnek az az átkozott öccse őrmester az Aberoweni Cimboráknál. Mindig is bajkeverő volt. Kétség nem fér hozzá, hogy ő látja el Ethelt hírekkel. Na de most elkapom!, gondolta Fitz. Most meglakol!

A következő néhány hétben a fehérek gyorsan nyomultak előre, hajtották maguk előtt a meghökkent vörösöket, akik azt gondolták, hogy a szibériai kormánynak már vége. Ha Kolcsak serege kapcsolatot tud teremteni északon arhangelszki támogatóival és délen Gyenyikin önkénteseivel, haderejük félkörré egyesül, és ez az ezer kilométernél hosszabb, görbe keleti szablya feltartóztathatatlanul hasít végig Oroszországon Moszkváig!

Aztán április végén a vörösök ellentámadásba mentek át.

Fitz éppen Buguruszlanban tartózkodott, egy siralmasan szegényes kisvárosban a Volgától száz-egynéhány kilométerrel keletre húzódó erdővidéken. A néhány roskatag kőtemplom és az elöljárósági épületek úgy meredtek ki az alacsony faházak közül, mint a dudva a szemétdombból. Fitz a városháza egyik nagy szobájában ült a hírszerzőkkel, és a kihallgatási jegyzőkönyveket olvasgatta. Nem is tudta, hogy baj van, amíg ki nem nézett az ablakon, és meg nem látta, hogy Kolcsak rongyos hadserege a rossz irányba hömpölyög a helység főutcáján. Kiküldött egy amerikai tolmácsot, Lev Peshkovot, hogy faggassa ki a hátrálókat.

Peshkov sajnálatos híreket hozott. A vörösök délről csaptak le nagy erőkkel Kolcsak előrenyomuló hadának túlságosan elvékonyodott balszárnyára. A helyi fehér parancsnok, Belov tábornok elrendelte, hogy katonái vonuljanak vissza, és csoportosítsák át erőiket, ezzel azt akarta megelőzni, hogy kettévágják a seregét.

Pár perccel később egy szökevény vöröskatonát hoztak be kihallgatásra. A cár alatt ezredes

volt. Fitz elszörnyedt attól, amit hallott. A vörösöket meglepte Kolcsak támadása, mondta a volt ezredes, ám gyorsan átcsoportosították erőiket, és feltöltötték tartalékaikat. Trockij kijelentette, hogy a Vörös Hadseregnek támadnia kell keleten.

– Trockij úgy véli, hogy ha a vörösök kudarcot vallanak, akkor az antant elismeri Kolcsakot főkormányzónak, és amint ez megtörtént, elárasztja Szibériát katonákkal és utánpótlással.

Fitz pontosan ebben reménykedett.

– Na és mit tett Trockij? – kérdezte akadozó oroszsággal.

A fogoly annyira hadart, hogy Fitz nem értette, amíg Peshkov le nem fordította.

– Trockij rendkívüli újoncozást rendelt el a bolsevik pártban és a szakszervezeteknél. A reakció döbbenetes volt. Huszonkét tartomány küldött csapatokat. A novgorodi tartományi bizottság tagjainak csaknem a fele bevonult!

Fitz igyekezett azt hinni, hogy Kolcsak hívására is így felelnek a támogatói. Ám ez úgyse történik meg soha.

Visszament a szállására csomagolni. Kevés híján elkésett: a Cimboráknak hajszál híján sikerült csak megelőzniük a vörösöket, egy maroknyi ember le is maradt. Estére Kolcsak egész Nyugati Hadserege visszavonult, Fitzet pedig vonat vitte az Urál felé.

Két nappal később ismét az ufai kereskedelmi kollégiumban találta magát.

Kutya kedvében volt ez után a két nap után. Forrt benne a düh. Öt éve háborúzott, tudta, mikor fordul a kocka, mert ismerte a jeleket. Akár ki is mondhatjuk, hogy az orosz polgárháborúnak vége.

A fehérek egyszerűen túl gyengék. A forradalmárok fognak győzni. Egyedül az antant inváziója változtathatna a helyzeten, az pedig már sohasem következik be. Churchill már azért a kevésért is bajba került, amit eddig tett. Billy Williams és Ethel gondoskodott róla, hogy sose küldjék el a szükséges erősítést.

Murray behozott egy zsák levelet.

– Mint mondta, uram, látni kívánja az emberek leveleit. Árnyalatnyi helytelenítés volt a hangjában.

Fitz nem törődött Murray véleményével. Kinyitotta a zsákot, és Williams őrmester levelét kereste. Legalább egy valakit meg lehet büntetni ezért a katasztrófáért!

Megtalálta, amit akart. Williams őrmester E. Williamsnek címezte a levelét. A nővére lánynevét használta, kétségtelenül attól tartva, hogy Ethel asszonyneve felhívja a figyelmet erre az áruló küldeményre.

Fitz elolvasta. Billy nagy, magabiztos betűkkel írt. Első látásra ártatlannak, bár kissé furának tűnt a levél. Ám Fitz a 40-es szobában tanult valamit a kódokról. Nekilátott megfejteni.

– Még valami, uram – szólalt meg Murray. – Találkozott az utóbbi egy-két napban Peshkovval, az amerikai tolmáccsal?

– Nem – felelte Fitz. – Mi történt vele?

– Úgy tűnik, uram, hogy elhagytuk.

Trockij iszonyúan fáradt volt, de nem csüggedt. Arcának ráncai nem oltották ki a szemében ragyogó reményt. Grigorij csodálattal gondolta, hogy azért ilyen erős, mert rendíthetetlenül hisz abban, amit cselekszik. Gyanúja szerint valamennyien így voltak ezzel, Lenin és Sztálin is. Mindegyik biztosra veszi, hogy tudja, mi a helyes lépés, legyen szó akár a földreformról, akár a katonai taktikáról.

Grigorij nem ilyen volt. Trockijjal együtt próbálta kidolgozni a legjobb ellencsapást, de amíg nem ismerte az eredményt, folyamatosan kételkedett a döntésük helyességében. Talán ezért volt Trockij világhíresség, Grigorij pedig csak egy komisszár.

Mint már annyiszor, most is ott ült Trockijjal átellenben a népbiztos különvonatán. Előttük

Oroszország térképe feküdt az asztalon.

– Az északi ellenforradalmárok miatt nemigen kell aggódnunk – mondta Trockij.

Grigorij egyetértett.

– A hírszerzés szerint az ottani brit katonák és tengerészek lázonganak.

– Ráadásul oda minden reményük, hogy fölvehetik a kapcsolatot Kolcsakkal. A tengernagy seregei ész nélkül loholnak vissza Szibériába. Kergethetnénk őket az Urálon is túl, de azt hiszem, fontosabb dolgaink vannak másutt.

– Nyugaton?

– Ott is elég rossz a helyzet. Lettországban, Litvániában és Észtországban a reakciós nacionalisták a fehérek pártján állnak. Kolcsak arra a területre Jugyenyicset nevezte ki főparancsnoknak, és őt támogatja egy brit hajóhad, amely beszorítja a mi flottánkat Kronstadtba. De engem sokkal jobban aggaszt a dél.

– Gyenyikin tábornok.

– Nagyjából százötvenezer embere van, seregét olasz és francia csapatok erősítik, és a britek szállítják neki az utánpótlást. Úgy véljük, hogy le akarja rohanni Moszkvát.

– Ha fogalmazhatok így, azt hiszem, őt inkább politikával, mint katonailag lehetne legyőzni.

Trockij érdeklődve nézett rá.

– Folytasd!

– Akárhova megy is Gyenyikin, ellenségeket szerez magának. A kozákjai mindenkit kirabolnak. Valahányszor bevesz egy várost, összetereIteti a zsidókat, és lelöveti őket. Ha a szénbányák nem termelik meg a kitűzött mennyiséget, megtizedelteti a bányászokat. És természetesen mindenkit kivégeztet, aki megszökik a seregéből.

– Mi is ezt tesszük – mondta Trockij. – És azokat a falusiakat is kivégezzük, akik menedéket adnak a szökevényeknek.

– Meg azokat a parasztokat is, akik nem hajlandók beszolgáltatni a gabonájukat. – Grigorijnak meg kellett keményítenie a szívét, hogy elfogadhassa ezt a brutális szükségszerűséget. – De én ismerem a parasztokat, mert az apám is az volt. Mindennél fontosabb nekik a föld. Sokan kaptak tisztességes birtokot a forradalomtól, és azt meg is akarják tartani. Mindenáron.

– És?

– Kolcsak bejelentette, hogy a földreformnak a magántulajdon elvén kell alapulnia.

– Vagyis a parasztoknak vissza kell adniuk a szántókat, amelyeket elvettek az arisztokratáktól.

– És ezt mindenki tudja. Szeretném kinyomtatni és minden templom falára kiragasztani Kolcsak kiáltványát. Nem számít, mit tesznek a katonáink, a parasztok akkor is inkább hozzánk fognak húzni, mint a fehérekhez.

– Tedd meg – mondta Trockij.

– Még valami. Adjunk kegyelmet a szökevényeknek. Aki hét napon belül visszatér a hadseregbe, megússza a büntetést.

– Újabb politikai húzás?

– Nem hinném, hogy a szökést bátorítaná, hiszen csak egy hétről van szó; de visszahozhat hozzánk embereket, különösen, ha rájönnek, hogy a fehérek el akarják venni a földjüket.

– Próbáljuk meg – helyeselt Trockij.

Belépett egy szárnysegéd, és tisztelgett.

– Volna itt egy különös jelentés. Úgy gondoltam, Peskov elvtárs, hallani akarod.

– Mondjad.

– Az egyik buguruszlani fogolyról van szó. Kolcsak hadseregénél volt, de amerikai egyenruhát visel.

– A fehérek a világ minden sarkából kaptak erősítést. A kapitalista imperialisták

természetesen támogatják az ellenforradalmat. – Nem ez a gond, elvtárs.

– Akkor hát mi?

– Azt mondja, hogy a testvéred.

Sűrű reggeli köd borította a hosszú peront, így Grigorij nem láthatta a szerelvény túlsó végét. Alighanem tévedés lesz, gondolta; összekeverték a neveket, vagy hibázott a tolmács. Igyekezett megacélozni magát a csalódáshoz, de nem járt sikerrel: a szíve gyorsabban vert, az idegei vibráltak. Csaknem öt év telt el azóta, hogy utoljára látta az öccsét. Gyakran érezte úgy, hogy Lev bizonyára meghalt. Még mindig lehetséges, hogy ez a félelmes igazság.

Lassan lépkedett, belefúrta pillantását a kavargó párába. Ha ez tényleg Lev, természetesen megváltozott. Az utóbbi öt évben Grigorij elvesztette az egyik metszőfogát, az egyik fülének a nagyobbik részét, és valószínűleg más értelemben is megváltozott, aminek nincs tudatában. Vajon Levvel mi a helyzet?

Pár perc múlva két alak bukkant elő a fehér párából: egy orosz katona rongyos egyenruhában, házilag barmolt bakancsban és egy ember, aki amerikainak tűnt. Ez volna Lev? A haját amerikaiasan rövidre nyíratta, és nincs bajusza. Kerek arcú, mint a többi jól táplált amerikai katona, a vadonatúj egyenruha húsos vállakon feszül. Tiszti egyenruha, állapította meg Grigorij növekvő ámulattal. Lehetséges, hogy az ő testvére amerikai tiszt?

A fogoly ugyanolyan feszülten bámulta, és ahogy Grigorij közelebb ért, látta, hogy valóban az öccse az. Másnak látszott, és nemcsak azért, mert lesírt róla a jólét. Másképp állt, másmilyen volt az arca, főleg a nézése. Elvesztette fiús hetykeségét, gyanakvó lett. Csakugyan felnőtt.

Mire annyira lecsökkent a távolság, hogy megérinthették volna egymást, Grigorij végiggondolta, hányféle módon hagyta pácban Lev, és a szitkok özöne gyülekezett a szájában, de egyiket sem mondta ki, ehelyett kitárta a karját, és magához ölelte az öccsét. Összecsókolóztak, egymás hátát paskolták, Újra és újra megölelgették egymást, és Grigorij azon kapta magát, hogy könnyezik.

Aztán odavezette Levet a vonathoz, és bevitte a vagonba, amely az irodája volt. Utasította a segédtisztjét, hogy hozzon teát. Letelepedtek két kopott fotelbe.

– Te katona vagy – hitetlenkedett Grigorij.

– Besoroztak Amerikában – válaszolta Lev.

Logikus. Öccse sose rukkolt volna be önként.

– És tiszt vagy!

– Te is – mondta Lev.

Grigorij a fejét rázta.

– Mi eltöröltük a rangokat a Vörös Hadseregben. Komisszár vagyok.

– Akkor is vannak, akik hozatják a teát, és vannak, akik behozzák – elmélkedett Lev, miközben a segédtiszt bejött a csészékkel. – De büszke lenne anyus!

– Mint a pénzes szatyor! De miért nem írtál nekem soha? Azt hittem, meghaltál.

– Ó, a fenébe, ne haragudj! – mondta Lev. – Úgy szégyelltem, hogy elvittem a jegyedet, akartam is írni, amikor már el tudtam volna küldeni a jegy árát. Úgyhogy egyre csak halogattam a levelet, amíg elég pénzem lesz.

Ez elég gyatra mentegetőzés volt, de jellemző az öccsére. Inkább nem ment el egy mulatságra, ha nem volt divatos kabátja, és nem ment be egy kocsmába, ha nem volt annyi pénze, hogy egy kört fizethessen. Grigorijnak eszébe jutott egy másik árulás.

– Amikor elutaztál, nem mondtad meg, hogy Katyerina terhes.

– Terhes? Nem is tudtam.

– Dehogynem. Te figyelmeztetted, hogy nekem ne szóljon!

– Ó! Azt hiszem, elfelejtettem. – Lev buta képet vágott, mikor hazugságon kapták, de gyorsan összeszedte magát, és ellentámadásba lendült. – Az a hajó, amire felküldtél, nem is

New Yorkba ment! Kitettek rnindőnket egy Cardiff nevű szemétdombon! Hónapokig kellett dolgoznom, hogy összeszedjem a pénzt egy másik jegyre!

Grigorijnak még bűntudata is lett egy pillanatig, ám aztán eszébe jutott, hogyan kunyerált Lev a jegyért.

– Talán nem kellett volna segítenem, hogy elmenekülj a rendőrség elől – felelte élesen.

– Te a lehető legtöbbet tetted meg értem – ismerte el az öccse kelletlenül. Aztán ráragyogtatta azt a behízelgő mosolyát, amellyel tévedhetetlenül le tudta fegyverezni Grigorijt. – Mint mindig. Amióta csak anyácska meghalt.

Grigorij torka összeszorult.

– Akkor is – mondta, és vigyázott, hogy ne remegjen a hangja – meg kellene büntetnünk Vjalovékat, amiért becsaptak.

– Én már bosszút álltam – közölte Lev. – Van egy Josef Vyalov nevű ember Buffalóban. Megkúrtam a lányát, teherbe ejtettem, úgyhogy hozzám kellett adnia feleségül

– A mindenit! Te most a Vjalov család tagja vagy?

– Meg is bánta, ezért intézte el, hogy behívjanak katonának. Abban reménykedik, hogy megölnek egy csatában.

– A francba, még mindig oda mész, ahova a farkad vezet? Lev vállat vont.

– Hát, gondolom.

Grigorijnak is volt mit elmondania, de már előre tartott tőle. Óvatosan fogott hozzá.

– Katyerinának kisfia született. A te fiad. Vlagyimirnak hívják. Lev megörült.

– Csakugyan? Van egy fiam!

Grigorijnak nem volt bátorsága elmesélni, hogy Vlagyimir semmit nem tud Levről, és Grigorijt szólítja „papának”. Ehelyett azt mondta:

– Vigyáztam rá.

– Tudtam, hogy megteszed.

Grigorijba belenyilallt a szokott keserűség. Öccse eleve feltételezi, hogy mások vállalják helyette a felelősséget!

– Lev – mondta –, feleségül vettem Katyerinát.

Várta a dühös kirobbanást.

Ám Lev higgadt maradt.

– Ezt is tudtam.

Grigorij megdöbbent.

– Micsoda?

Lev bólintott.

– Meg voltál veszve érte, neki pedig szüksége volt egy megbízható, stabil pasasra, aki fölneveli a gyerekét. Ez benne volt a pakliban.

– Hogy mit ettem magamat – mondta Grigorij. – Mindezt semmiért? Agyonkínzott a gondolat, hogy nem voltam tisztességes hozzád!

– Ugyan már, francokat! Én hagytam benne Katyerinát a lekvárban. Sok boldogságot mindkettőtöknek.

Grigorijt felbőszítetté, hogy az öccse ennyire félvállról veszi a dolgot.

– Egyáltalán izgattad magad miattunk?

– Ismersz, Griska.

Hát persze hogy nem izgatta magát.

– Nem is gondoltál ránk!

– Dehogynem gondoltam! Ne legyél már ilyen álszent! Kívántad Katyerinát; egy ideig, talán évekig is visszafogtad magadat, de a végén csak megdugtad.

Ez volt a nyers igazság. Levnek megvolt az a dühítő szokása, hogy mindenkit lerángatott a saját szintjére.

Igazad van – mondta Grigorij. – Mindenesetre most már van egy újabb gyermekünk, egy

kislány. Anna. Másfél éves.

– Két felnőtt, két gyerek. Nem számít. Elegem van.

– Miről beszélsz?

– Pénzt kerestem: a brit hadseregtől szerzett whiskyt adtam el a kozákoknak aranyért. Kisebb vagyont szedtem össze – Lev benyúlt a zubbonya alá, kikapcsolt egy csatot, és előhúzott egy pénzövet. – Elég van itt ahhoz, hogy mind a négyen Amerikába gyertek!

Odaadta az övet a bátyjának.

Grigorij elképedt és meghatódott. Hát Lev csak nem feledkezett meg a családjáról. Összeszedte a jegyre valót. Persze ilyen ripacs gesztussal kellett átadnia a pénzt, de hát Lev ilyen. Mégis megtartotta az ígéretét!

Milyen kár, hogy ennek semmi értelme.

– Köszönöm – mondta. – Büszke vagyok rád, amiért teljesítetted, amit ígértél. De most már nincs erre szükség. Kiszabadítalak, és segítek neked, hogy beilleszkedhess a normális orosz életbe. – Visszaadta a pénzövet.

Lev elvette, fogta, és nagy szemekkel bámulta.

– Hogy érted ezt?

A bátyja látta rajta, hogy megbántódott. Rosszulesik neki, hogy visszautasították az ajándékát. De Grigorijnak ennél nagyobb gondja volt. Mi történik, ha Lev és Katyerina ismét találkozik? Újból belehabarodik az asszony a vonzóbb testvérbe? Meghűlt a vére a gondolattól, hogy azok után, amin átmentek, elveszítheti a feleségét.

– Most Moszkvában élünk – mondta. – A Kremlben lakunk, Katyerina, Vlagyimir, Anna és én. Könnyen tudnék lakást szerezni neked...

– Várj csak! – mondta Lev hitetlenkedő arccal. – Te azt hiszed, hogy vissza akarok jönni Oroszországba?

– Már visszajöttél – felelte Grigorij.

– De nem azért, hogy maradjak!

– Nem akarhatsz visszatérni Amerikába.

– Dehogynem akarok! És neked is velem kellene jönnöd!

– De hát nincs rá szükség! Oroszország nem olyan, mint volt. A cárnak vége!

– Én szeretem Amerikát – mondta Lev. – Nektek is tetszeni fog, mindnyájatoknak. Különösen Katyerinának.

– De mi itt történelmet csinálunk! Feltaláltuk a kormányzás új formáját, a szovjetet. Ez itt az új Oroszország, az új világ. Mindenről lemaradnál!

– Te vagy az, aki semmit nem ért – válaszolta Lev. – Amerikában saját autóm van. Több az étel, mint amennyit meg bírok enni. Annyi pia, amennyit akarok, annyi cigaretta, amennyit el bírok szívni. Öt öltönyöm van!

– Minek öt öltöny? – kérdezte kétségbeesetten Grigorij. – Ez olyan, mintha öt ágyad lenne. Egyszerre úgyis csak egyet viselhetsz!

– Én nem így látom.

Az tette a beszélgetést olyan elkeserítővé, hogy Lev nyilvánvalóan azt gondolta, a fivére nem látja meg az igazságot. Grigorij nem tudta, mit mondhatna, hogy megváltoztassa a véleményét.

– Tényleg ez minden, amit akarsz? Cigaretta, egy csomó ruha és egy autó?

– Mindenki ezt akarja. Jobb lenne, ha ezt ti, bolsevikok sem felejtenétek el.

Grigorij nem óhajtott politikai kioktatást az öccsétől.

– Az oroszok kenyeret, békét és földet akarnak.

– Különben is van egy lányom Amerikában. Daisynek hívják. Hároméves.

Grigorij kétkedve vonta össze a szemöldökét.

– Tudom, mire gondolsz – mondta Lev. – Arra, hogy nem érdekelt Katyerina gyereke. Mi is a neve?

– Vlagyimir.

– Ő nem érdekelt, tehát miért érdekelne Daisy? Gondolod te. Csakhogy ez egészen más. Vlagyimirt sose láttam. Amikor Petrográdban éltem, ő még csak egy pötty volt. De Daisyt szeretem, és ami ennél is fontosabb, ő is szeret engem.

Grigorij legalább ezt megértette. Örült, amiért az öccsének van annyira jó szíve, hogy kötődjék a lányához. És noha megdöbbentette, hogy Lev jobban szereti Amerikát, a szíve mélyén mérhetetlenül megkönnyebbült, amiért nem akar hazajönni. Kétségtelenül meg akarná ismerni Vlagyimirt, és vajon meddig tartana, amíg a gyerek megtudná, hogy Lev az igazi apja? És ha Katyerina úgy döntene, hogy elhagyja őt Lev kedvéért, és magával vinné Vlagyimirt, akkor mi történne Annával? Őt is elvesztené Grigorij? Bűntudatosan gondolta, hogy sokkal jobb, ha Lev egyedül megy vissza Amerikába.

– Azt hiszem, rosszul döntesz, de nem foglak kényszeríteni – mondta.

Lev elvigyorodott.

– Attól félsz, hogy Katyerina visszajön hozzám, mi? Túlságosan ismerlek, bátyám.

Grigorij összerándult.

– Igen – bólintott. – Visszaveszed, azután ismét eldobod, és rám hagyod, hogy másodszor is összeszedjem a cserepeket. Én is ismerlek téged.

– Akkor hát segítesz visszajutnom Amerikába.

– Nem. – Akaratlanul is érzett egy csipetnyi elégtételt, amikor látta a Lev arcán átsuhanó rémületet. Ám nem akarta tovább kínozni. – Segítek neked, hogy visszajuss a fehér hadsereghez. Majd ők visszavisznek Amerikába.

– Mit csinálunk?

– Elmegyünk a frontig, egy kicsit még azon is túl. A senki földjén aztán elengedlek. Onnantól már magadtól mész tovább.

– Lelőhetnek.

– Mindkettőnket lelőhetnek. Háború van.

– Azt hiszem, meg kell ragadnom a lehetőséget.

– Nem lesz bajod, Lev – mondta Grigorij. – Te mindig megúszod.

Billy Williamset átkísérték a fogdából az ufai poros utcákon a Kereskedelmi Kollégiumba, a brit hadsereg ideiglenes kvártélyára.

A hadbíróság egy osztályteremben ült össze. Fitz a tanár székét foglalta el, oldalán a szárnysegédjével, Murray századossal. Ott volt Gwyn Evans százados is, notesszel, ceruzával.

Billy mocskos és borotválatlan volt, ráadásul rosszul aludt, mert a város iszákosaival és prostituáltjaival zárták össze. Fitz ropogósra vasalt egyenruhát viselt, mint rendesen. Billy tudta, hogy nagy bajban van. Az ítéletet kitalálhatta, hiszen a bizonyíték egyértelmű volt. Sifrírozott levelekben hadititkokat árult el a nővérének. Ennek ellenére elszánta magát, hogy nem mutatja ki a félelmét. Csak azért is jó emléket hagy magáról.

– Ez egy tábori hadbíróság, amely akkor hívható össze, ha a vádlott aktív szolgálatban van, vagy a tengeren túl tartózkodik, ezért nem lehetséges a szabályos hadbíróság összehívása – kezdte Fitz. – Csak három tisztnek kell bíráskodnia, de kettő is megteheti, ha nincs több. Illetékességi köre minden katonára, minden függelemsértésre kiterjed, és joga van halálos ítéletet hozni.

Billy egyetlen esélye az volt, hogy befolyásolhatja az ítéletet. A lehetséges büntetések közé tartozott a büntetőszázad, a kényszermunka és a halál. Semmi kétség, Fitz szívesen állítaná kivégzőosztag elé, vagy legalábbis sokévi börtönre ítélné. Billy célja az volt, hogy elég kétséget ültessen el Murrayben és Evansben a bíróság tisztességét illetően, mert akkor hajlandók lesznek rövid börtönbüntetést kiszabni rá.

Most tehát megszólalt:

– Hol a védőm?

– Nem lehetséges törvényes védőt bocsátani a rendelkezésére – felelte Fitz.

– Bizonyos ön ebben, uram?
– Akkor beszéljen, ha kérdezik, őrmester.
– Vegyék jegyzőkönyvbe, hogy megtagadták tőlem a védőügyvédet. – Billy szúrósan meredt a jegyzőkönyvvezető Gwyn Evansre. Amikor a százados semmit nem csinált, megkérdezte: – Vagy hazugságok lesznek ennek a tárgyalásnak a jegyzőkönyvében? – Jól megnyomta a hazugság szót, mert tudta, hogy ezzel megsérti Fitzet. Az angol úriember viselkedési kódexéhez hozzátartozik, hogy mindig igazat mond.
Fitz bólintott, Evans írni kezdett.
Egy pont nekem, gondolta Billy, és egy kicsit felvidult.
– William Williams – mondta Fitz –, maga megsértette a Katonai törvénykönyv első pontját. Az a vád maga ellen, hogy aktív szolgálata idején előre megfontolt szándékkal olyasmit követett el, amivel veszélyeztette Őfelsége haderejének sikerét. Ennek a büntetése halál, de lehet enyhébb is, ha a bíróság úgy dönt.
Olyan nyomatékkal ejtette ki a halálbüntetés szót, hogy Billy megborzongott, bár az arca merev maradt.
– Mit tud felhozni a védelmére?
Billy mély lélegzetet vett. Erős, csengő hangon beszélt, annyi gúnyt és megvetést sűrítve bele, amennyire csak képes volt.
– Azt tudom felhozni: hogy merészel úgy tenni, mintha ez egy elfogulatlan bíróság lenne. Hogy merészel úgy tenni, mintha törvényes hadművelet miatt tartózkodnánk Oroszországban? És hogyan merészel árulással vádolni egy olyan embert, aki három éve harcol maga mellett? Ezt tudom felhozni a védelmemre.
– Ne legyen szemtelen, Billy fiam – mondta Gwyn Evans. – Ezzel csak ront a helyzetén.
Billy nem tűrte, hogy Evans jóindulatot tettessen.
– Önnek pedig azt tanácsolom, hogy most távozzon, és ne vegyen tovább részt ebben a törvénytelen eljárásban. Ha majd híre megy – és higgye el, ez a Daily Mirror címlapjára fog kerülni –, akkor maga lesz bajban, nem én. – Murrayre pillantott. – Lefokoznak mindenkit, akinek köze volt ehhez a komédiához.
Evans zavartnak tűnt. Láthatólag eszébe sem jutott, hogy ez nyilvánosságra kerülhet.
– Elég! – mondta Fitz hangosan és dühösen.
Jól van, gondolta Billy, máris sikerült felhúznom.
Fitz folytatta a kihallgatást:
– Kérem, Murray százados, mutassa be a bizonyítékot.
Murray kinyitott egy iratgyűjtőt, és elővett egy papírlapot. Billy fölismerte a saját kézírását. Az Ethelnek szóló levele volt. Ahogy várta. Murray felmutatta a papírt, és megkérdezte:
– Maga írta ezt a levelet?
– Hogy került ez magához, Murray százados? – kérdezte Billy.
– Feleljen a kérdésre! – mordult rá Fitz.
– Maga Etonba járt, igaz, százados? – folytatta Billy. – Egy úriember sosem olvassa el valaki másnak a levelét, legalábbis nekem ezt mondták. Tudomásom szerint csupán a hivatalos cenzornak van joga átvizsgálni a katonák levelezését. Ezért feltételezem, hogy a cenzor hívta föl rá a figyelmét. – Szünetet tartott. Ahogy számított rá, Murraynek nem akaródzott válaszolni, ő tehát folytatta: – Vagy netán törvénytelenül került önhöz ez a levél?
Murray megismételte a kérdést:
– Maga írta ezt a levelet?
– Amennyiben törvénytelen úton került önhöz, akkor nem használható fel bizonyítéknak a bíróságon. Azt hiszem, a védőm most ezt mondaná. De itt nincs védő. Ez teszi komédiává ezt az eljárást.
– Maga írta ezt a levelet?

– Válaszolok a kérdésére, amint elmagyarázta, hogy került az ön birtokába.

– Tudja, hogy megbüntethetem a bíróság megsértéséért? – kérdezte Fitz.

Máris a halálos ítélet lóg a fejem fölött, gondolta Billy; hülye ez a Fitz, ha azt hiszi, hogy még fenyegethet! De fennhangon csak annyit mondott:

– Magamat védem azzal, ha rámutatok, hogy a bíróság szabályellenes, és az eljárás törvénytelen. Ezt is megtiltja nekem... uram?

Murray feladta.

– A borítékon rajta van a feladó címe, és Billy Williams őrmester neve. Ha a vádlott ki akarja jelenteni, hogy ezt a levelet nem ő írta, azt most tegye meg.

Billy nem szólt.

– A levél kódolt üzenet – folytatta Murray. – Úgy lehet megfejteni, ha minden harmadik szavát olvassuk el, továbbá összeolvassuk a benne szereplő filmek és dalok címének kezdőbetűit. – Odaadta a levelet Evansnak. – Itt a megfejtett szöveg.

Billy leveléből kiderült, mennyire hiányzik a Kolcsak-rezsimből mindennemű hozzáértés: a rengeteg arany ellenére, amit kaptak, nem fizették ki a transzszibériai vasút személyzetét, így továbbra is akadozik az utánpótlás és az emberek szállítása. A levél részletesen leírta, hogyan próbálja támogatni a brit hadsereg a rezsimet. Ezt az információt titokban tartják a brit nép elől, mert az fizeti a hadsereget, és annak a fiai kockáztatják az életüket.

– Tagadja, hogy ezt az üzenetet maga írta? – kérdezte Murray Billytől.

– Nem fűzhetek megjegyzést olyan bizonyítékhoz, amelyhez törvénytelen úton jutottak.

– A címzett E. Williams, aki valójában Mrs. Ethel Leckwith, az „El a kezekkel Oroszországtól!” kampány irányítója, igaz?

– Nem fűzhetek megjegyzést olyan bizonyítékhoz, amelyhez törvénytelen úton jutottak.

– Korábban is írt neki kódolt leveleket?

Billy hallgatott.

– Ő pedig fölhasználta a magától kapott információt ellenséges újságcikkek írására, amelyek lejáratják a brit hadsereget, és veszélyeztetik itteni akciónk sikerét.

– Természetesen nem így van – felelte Billy. – A hadsereget azok az emberek járatják le, akik titkos, törvénytelen hadjáratba vittek minket a parlament tudta és beleegyezése nélkül. Az „El a kezekkel Oroszországtól!” kampány a szükséges első lépés, hogy visszatereljen minket valódi szerepünkhöz, amely Nagy-Britannia védelmében áll, nem pedig abban, hogy összeesküvő jobboldali tábornokok és politikusok magánhadserege legyünk!

Mély elégedettséggel látta, hogy Fitz nemes metszésű arca vörös a haragtól.

– Azt hiszem, eleget hallottunk – szólt Fitz. – A bíróság most ítéletet hoz. – Murray mormolt valamit, mire Fitz azt mondta: – Ó, igen. Óhajt még valamit mondani a vádlott?

Billy fölállt.

– Szólítom első tanúmat, Fitzherbert gróf ezredest!

– Ne legyen nevetséges – mondta Fitz.

– Vegyék jegyzőkönyvbe, miszerint a bíróság nem engedélyezte, hogy kérdéseket intézzek a tanúhoz, noha jelen volt a tárgyaláson!

– Elég legyen ebből!

– Ha nem tagadták volna meg a jogomat a tanú megidézésére, akkor megkérdeztem volna az ezredest, hogy milyen kapcsolatban áll a családommal? Nem táplál-e rosszindulatú elfogultságot irántam, mert az apám a bányászok egyik vezetője? Milyen kapcsolatban állt a nővéremmel? Nem ő alkalmazta házvezetőnőként, hogy aztán érthetetlen módon elcsapja? – Nagy volt a kísértés, hogy többet is mondjon, de akkor besározná Ethel nevét, és különben is, alighanem a célzás is elég. – Megkérdeztem volna, hogy neki milyen személyes érdeke fűződik a bolsevik kormány elleni törvénytelen háborúhoz? Nem egy orosz hercegnő a felesége? Nem innen örökölt volna a fia? Nem azért van-e itt igazából az ezredes, hogy a saját anyagi érdekeit védje? Nem ezekben a tényekben kell-e keresni ennek a bírósági komédiának

az igazi magyarázatát? És vajon mindez nem teszi-e alkalmatlanná arra, hogy ő legyen a bíró?

Fitz jéghideg arccal hallgatta végig mindezt, ám Murray és Evans meghökkent. Ők nem is tudtak ezekről a személyes dolgokról. Billy folytatta:

– És van még egy megjegyzésem. A német császárt háborús bűnökkel vádolják. Azzal érvelnek, hogy tábornokai biztatására, de a német nép akarata ellenére üzent hadat, ahogy ezt egyértelműen kifejtették a német parlament, a Reichstag képviselői. Ezzel szemben, mint mondják, Britannia csak az után üzent hadat Németországnak, hogy a képviselőház ezt megvitatta.

Fitz úgy tett, mintha unatkozna, de Murray és Evans figyeltek. Billy még nem végzett:

– Most pedig nézzük ezt az oroszországi háborút, amit a brit parlament sosem vitatott meg. A tényeket, a hadművelet biztonságára való hivatkozással elhallgatják a brit nép elől – mindig ez az ürügy, ha a hadsereg bűnös titkait kell takargatni. Harcolunk, bár sosem üzentünk hadat. A brit miniszterelnök és kollégái pontosan ugyanolyan helyzetben vannak, mint a Kaiser és tábornokai. Ők azok, akik törvénytelenül járnak el, nem pedig én! – Billy leült.

A két százados és Fitz összedugta a fejét. Billy azon töprengett, hogy nem ment-e túl messzire. Úgy érezte, keménynek kell lennie, de talán megsértette a századosokat ahelyett, hogy elnyerte volna a támogatásukat.

Ettől függetlenül mintha nem lett volna egyetértés a bírák között. Fitz indulatosan beszélt, Evans a fejét rázta, Murray feszengett. Ez valószínűleg jó jel, gondolta Billy. Ennek ellenére ugyanúgy félt, mint korábban. Amikor a Somme-nál a géppuskákkal nézett szembe és egy gránáttölcsérben vészelt át egy robbanást, akkor sem félt annyira, mint most, amikor rosszindulatú tisztek kezében van az élete.

Végül megegyezésre jutottak. Fitz ránézett Billyre:

– Álljon föl!

Billy engedelmeskedett.

– William Williams őrmester, a bíróság bűnösnek találta a felhozott vádakban. – Fitz mereven nézte Billyt, mintha azt remélné, hogy láthatja az arcán a vereség megaláztatását. De Billy számított rá, hogy bűnösnek találják. Csak az ítélettől félt.

Fitz folytatta:

– Ezért tíz év börtönre ítéljük.

Billy arca már nem volt kifejezéstelen. Nem végzik ki, de tíz év! Harmincéves, mire szabadul! Addigra ezerkilencszázhuszonkilencet írnak. Mildred betölti a harmincötöt. A fél életük oda! Lehámlott róla a dac, és könnyek szöktek a szemébe.

Mélységes elégtétel ömlött el Fitz arcán.

– Elvezetni! – mondta.

Billyt elvezették, hogy megkezdje börtönbüntetését.

Harminchetedik fejezet

1919. május–június

Május elsején Walter von Ulrich levelet írt Maudnak, és postára adta Versailles-ban.

Nem tudta, él-e Maud, vagy meghalt. Stockholm óta nem kapott hírt róla. Még mindig nem működött a posta Németország és Nagy-Britannia között, így két év óta ez volt az első alkalom, hogy írhatott neki.

Az apja és ő egy nappal korábban érkezett Franciaországba a békekonferencián részt vevő német küldöttség tagjaként 180 politikus, diplomata és külügyminisztériumi tisztviselő társaságában. A francia vasutasok szándékosan lépésben engedték át a különvonatukat az elpusztított Északkelet-Franciaországban.

– Mintha mi lennénk az egyetlenek, akik itt ágyúztak – dühöngött Otto. Párizsból

buszokon vitték tovább a delegációt Versailles-ba, és ott kitették őket az Hotel des Réservoirs előtt. A bőröndjeiket lerakták az udvaron, és gorombán közölték velük, hogy cipekedjenek személyesen. A franciák nem lesznek nagylelkű győztesek, gondolta Walter.

– Nem ők győztek, ez a bajuk – mondta Otto. – Lehet, hogy ténylegesen nem vertük meg őket, legalábbis nem teljesen, mert a britek és az amerikaiak a segítségükre siettek, de azért ezzel nem nagyon dicsekedhetnek. Megvertük őket, amit ők is tudnak, és ez sérti a felpumpált önérzetüket.

A szálloda hideg és komor volt, ám odakint virágoztak a magnóliák és az almafák. A németeknek engedélyezték, hogy sétáljanak a fényűző kastély parkjában, és bemenjenek a boltokba. A szálloda körül mindig kisebb tömeg verődött össze. A közemberek nem voltak olyan rosszindulatúak, mint a hivatalnokok. Néha pfujoltak, de többnyire inkább csak meg akarták nézni az ellenséget.

Walter mindjárt az első napon írt Maudnak. Nem említette a házasságukat – még mindig attól tartott, hogy nem biztonságos, és egyébként is nehéz felhagyni a megszokott titkolózással. Elmondta, hol van, leírta a szállodát és környékét, és megkérte, hogy postafordultával válaszoljon. Bement a kisvárosba, vett egy bélyeget, és postára adta a levelet.

Szorongó reménykedéssel várta a választ. Ha Maud él is, vajon szereti-e még? Ebben csaknem bizonyos volt. De két év telt el azóta, hogy mohón ölelkezett vele egy stockholmi hotelszobában. A világ tele van férfiakkal, akik arra tértek haza a háborúból, hogy a barátnőjük vagy a feleségük beleszeretett valaki másba az elválás hosszú évei alatt.

Pár nappal később a küldöttség vezetőit becitálták a park túlsó végén lévő Trianon-palotába, és ünnepélyesen átnyújtották nekik a győztes antant által megfogalmazott békeszerződés nyomtatott példányait francia nyelven. Az Hotel des Réservoirs-ban a szöveget nyomban átadták a fordítók csoportjainak. Az egyik csoportot Walter vezette. Felaprózta, kiosztotta a nekik jutott részt, aztán leült, hogy elolvassa a szerződést.

Még annál is rosszabb volt, mint amire számított.

A francia hadsereg tizenöt évre megszállja a rajnai határzónát. A Saarvidék népszövetségi protektorátus lesz, a szénbányák a franciák kezébe kerülnek. Elzász és Lotaringia népszavazás nélkül visszatér Franciaországhoz: a francia kormány láthatólag attól félt, hogy a lakosság inkább német maradna. Az új lengyel állam akkorára nő, hogy hárommillió némettel együtt a sziléziai szénmezőket is bekebelezi. Németország elveszíti minden gyarmatát: az antant majd megosztozik rajtuk, mint a tolvajok a zsákmányon. És a németeknek bele kell egyezniük, hogy közelebbről meg nem határozott összegű jóvátételt fizetnek – más szavakkal alá kell írniuk egy biankó csekket.

Milyen Németországot akarnak ezek? Óriási kényszermunkatábor lebeg a szemük előtt, ahol mindenki minimális fejadagon él, és csak azért gürcöl, hogy uraik elvigyék, amit megtermeltek? Ha Waltert is ilyen rabszolgává teszik, miként gondolhatna rá, hogy otthont teremt Maudnak, és gyerekeik lesznek?

De a háborús bűnökkel foglalkozó cikkely volt a legrosszabb.

A szerződés 231. paragrafusa kimondta: „A szövetséges és csatlakozott kormányok megerősítik, Németország pedig tudomásul veszi, hogy Németország és szövetségesei a felelősek mindazokért a veszteségekért és károkért, amelyeket a szövetséges és csatlakozott kormányok és nemzeteik elszenvedtek a Németország és szövetségesei által rájuk kényszerített háború miatt.”

– Ez hazugság – dühöngött. – Ostoba, tudatlan, bűnös, gonosz, átkozott hazugság!

Tudta, hogy Németország nem ártatlan; többször is összevitatkozott ezen az apjával. De átélte 1914 nyarának diplomáciai válságait, ismerte a háborúhoz vezető út minden apró lépését. Nem egyetlen nemzet a bűnös! Mindkét oldal vezetőit főképpen az foglalkoztatta, hogy a saját országukat védjék, egyik sem akarta beletaszítani a világot a történelem legnagyobb háborújába: sem Asquith, sem Poincaré, sem a Kaiser, sem a cár, sem az osztrák

császár. Még Gavrilo Princip, a szarajevói gyilkos is elhűlt, amikor megértette, hogy mit szabadított el. De még ő sem felelős „minden veszteségért és kárért".

Walter kevéssel éjfél után futott össze az apjával, amikor mindketten szünetet tartottak, és megittak egy kávét, hogy ébren tudjanak maradni, és folytathassák munkájukat.

– Ez égbekiáltó! – háborgott Otto. – Wilson 14 pontja alapján egyeztünk bele a fegyverszünetbe, de a békeszerződésben egy szó sem esik erről!

Ez egyszer Walter egyetértett az apjával.

Reggelre a fordítást kinyomtatták, és a példányokat különleges futár vitte Berlinbe – ez is klasszikus példája a német hatékonyságnak, gondolta Walter, aki annál tisztábban látta országának erényeit, minél jobban pocskondiázták a népét. Túlságosan fáradt volt az alváshoz, elhatározta hát, hogy jár egyet, amíg eléggé kienged, hogy lefekhessen.

Eljött a szállodából, kiment a parkba. A rododendronok bimbóztak. Szép reggel virradt Franciaországra, komor Németországra. Vajon milyen hatással lesz ez a javaslat Németország vergődő szociáldemokrata kormányára? Kétségbeesik-e a nép, és a bolsevizmus felé fordul vajon?

Egyedül volt a parkban, csak egy könnyű tavaszi kabátos fiatal nő ült egy padon, egy gesztenyefa alatt. A gondolataiba merült Walter udvariasan megérintette puhakalapja karimáját, amíg elhaladt előtte.

– Walter – szólalt. meg a nő.

A férfi szívverése kihagyott. Megismerte a hangot, de ez nem lehet ő. Megfordult, rábámult.

Az asszony fölállt.

– Ó, Walter! –mondta. – Hát meg sem ismertél?

Maud volt az.

Walter ereiben harsogott a vér. Kettőt lépett a felesége felé. Maud a nyakába borult. A férfi magához szorította, a nyakába fúrta az arcát, belélegezte az illatát, amelyet ennyi év után sem felejtett el. Összecsókolta a homlokát, az arcát és a száját. Egyszerre beszélt és csókolta, de sem az egyik, sem a másik nem mondhatta el azt, ami a szívében volt.

Végül Maud is szóhoz jutott.

– Szeretsz még engem? – kérdezte.

– Jobban, mint valaha – felelte Walter, és ismét megcsókolta.

Maud megsimogatta Walter csupasz mellét, míg hevertek a szeretkezés után az ágyban.

– Hogy lefogytál! – mondta. Férjének hasa behorpadt, medencecsontja kiállt. Maud szerette volna vajas kiflivel és libamájjal fölhizlalni.

Egy fogadóban voltak Párizstól néhány kilométernyire. Az ablak nyitva volt, szelíd tavaszi szellő fodrozta a kankalinsárga függönyöket. Maud több éve tudott erről a helyről; valamikor Fitz használta pásztoróráihoz Cagnes grófnéval, egy férjes asszonnyal. Az egész alig volt több egy jókora falusi háznál, még neve sem volt. Ide férfiak jártak ebédelni, aztán kivettek egy szobát délutánra. Talán London környékén is vannak ilyen helyek, de ez az elrendezés valahogy nagyon franciásnak tűnt.

Mr. és Mrs. Wooldridge néven jelentkeztek be, és Maud fölhúzta kevés híján öt éve rejtegetett karikagyűrűjét. A diszkrét tulajdonosnő kétségtelenül azt hitte róluk, hogy csak megjátsszák a házasokat. Ez rendben is volt: abból lett volna baj, ha megsejti, hogy Walter német.

Maud nem tudott betelni az élménnyel, hogy megérintheti a férjét. Annyira hálás volt, amiért ép testtel tért vissza hozzá! Végighúzta ujjait Walter sípcsontja fölött, a hosszú forradáson.

– Cháteau-Thierrynél szereztem – mondta a férfi.

– Gus Dewar is részt vett abban az ütközetben. Remélem, nem ő lőtt rád!

– Szerencsém van, szépen begyógyult. Sokan belehaltak az üszkösödésbe.

Három hét telt el azóta, hogy újra találkoztak. Ez alatt az idő alatt Walter éjjel-nappal dolgozott a szerződéstervezetre adandó német válaszon; naponta csak fél órát szakított rá, hogy sétáljon Mauddal a parkban, vagy beüljenek Fitz kék Cadillacjének hátuljába, a sofőr mögé, és autózzanak egyet.

Maudot ugyanannyira megdöbbentette a németekkel közölt feltételek kíméletlensége, mint Waltert. A párizsi békekonferenciának az lenne a célja, hogy igazságos és békés új világot teremtsen, nem pedig az, hogy a győztes bosszút állhasson a vesztesen! Az új Németország demokratikus és virágzó kellene hogy legyen! Maud gyerekeket akart Waltertől, és azok a gyerekek németek lennének. Sokszor eszébe jutott Ruth könyvének az a szakasza, amely így kezdődik: „Ahova te mégy, oda megyek.” Előbb-utóbb el kell ezt mondania Walternek.

Ám vigaszára szolgált, hogy nem ő az egyetlen, aki helyteleníti a békefeltételeket. Az antant táborában mások is úgy vélekedtek, hogy a béke fontosabb a bosszúnál. Az amerikai küldöttség tizenkét tagja mondott le tiltakozásul. Nagy-Britanniában egy időközi választáson az a jelölt győzött, aki a bosszúállás nélküli békekötést szorgalmazta. A canterburyi érsek nyilvánosan kijelentette: „nagyon kínosan érzi magát”, és hangoztatta, hogy annak a csendes tömegnek a nevében beszél, amelynek nem adnak szót a németfaló újságok.

Az előző napon a németek megtették ellenjavaslatukat száznál több oldalon, szigorúan logikus érveléssel, Wilson 14 pontjának alapján.

Ezen a reggelen a francia sajtó őrjöngött. Felháborodottan becsmérelték a dokumentumot, a pimaszság remekművének, ocsmány bohóckodásnak tartották.

– A franciák vádolnak minket arcátlansággal – mondta Walter. – Hogy is szól a mondás a verébről?

– Bagoly mondja verébnek, hogy nagy fejű – felelte Maud.

Walter az oldalára hengeredett, és a felesége sötét gyűrűkben burjánzó fanszőrzetével játszadozott. Maud felajánlotta, hogy megnyírja, de a férfi azt mondta, neki így is megfelel.

– Most mit teszünk? – kérdezte Walter. – Romantikus dolog egy szállodában találkozgatni és délután ágyba bújni, ahogy a titkos szeretők csinálják, de nem viselkedhetünk így örökké. Nyilvánosságra kell hoznunk, hogy házasok vagyunk.

Maud egyetértett vele. Ő is türelmetlenül várta már, hogy minden éjjel a férfival hálhasson, bár ezt nem mondta ki, mert kissé restellte, hogy mennyire élvezi a szeretkezést Walterrel.

– Egyszerűen összeköltözünk, ők meg vonják le a megfelelő következtetést.

– Nekem ez nem tetszik – felelte Walter. – Olyan lenne, mintha szégyellnénk magunkat.

Maud ugyanígy gondolta. Nem rejtegetni akarta a boldogságát, hanem világgá kürtölni. Olyan büszke volt Walterre, aki jó kiállású, bátor és rendkívül okos.

– Házasodjunk össze még egyszer – javasolta. – Eljegyezzük egymást, bejelentjük, lesz hivatalos szertartás, és sose áruljuk el senkinek, hogy már öt éve házasok vagyunk. Semmilyen törvény nem tiltja, hogy ugyanaz az emberpár kétszer is összeházasodjon.

– Az apám és a bátyád ellenezné – töprengett Walter. – Nem akadályozhatnák meg, de kellemetlenkedhetnének, ami elrontaná az esemény örömét.

– Igazad van – helyeselt fanyalogva Maud. – Fitz azt mondaná, hogy a németek között is akadnak derék fickók, de akkor sem akarja, hogy a húga egy ilyenhez menjen.

– Akkor hát fait accompli elé kell állítanunk őket.

– Jelentsük be nekik, aztán közöljük a sajtóval – mondta Maud. – Majd az lesz a jelszó, hogy ez az új világrend jelképe. Egy angol–német házasság a békeszerződéssel egy időben.

Walter kétkedve nézett rá.

– És ezt hogyan hoznánk össze?

– Beszélek a Tatler magazin főszerkesztőjével. Kedvelnek engem, sok anyagot szállítottam nekik.

Walter elmosolyodott.

– Lady Maud Fitzherbert mindig a legutolsó divat szerint öltözik!

– Miről beszélsz?

Walter fölemelte az éjjeliszekrényről a tárcáját, és kihúzott belőle egy újságkivágást.

– Ez volt az egyetlen képem rólad.

Maud átvette tőle. A papír megpuhult és homokszínűvé fakult a kortól. Tanulmányozta a fényképet.

– Ez még a háború előtt készült.

– Azóta van nálam. Túlélte a háborút, akárcsak én.

Könnyek szöktek Maud szemébe. A kép még jobban elhomályosult.

– Ne sírj – ölelte át Walter.

Maud a férje csupasz melléhez szorította az arcát és sírt. Vannak nők, akik minden szíre-szóra itatják az egereket, de ő sosem tartozott közéjük. Most azonban vigasztalhatatlanul zokogott. Siratta az elveszett éveket, az elesett fiúk millióit, ezt az egész ostoba, céltalan pocsékolást. Most szakadtak fel belőle az ötévnyi kemény önuralommal elfojtott könnyek.

Amikor kisírta magát, és nem volt több könnye, éhesen megcsókolta Waltert, aztán ismét szeretkeztek.

Fitz kék Cadillacje június 16-án vette fül Waltert a szállodánál, és elindult vele Párizsba. Maud úgy döntött, hogy a Tatler magazin bizonyára szeretne egy képet kettejükről. Walter azt a tweedöltönyét viselte, amelyet még Londonban csináltatott a háború előtt. Derékban túl bő volt neki, de hát minden németen lötyögött a ruhája.

Walter összehozott egy kis hírszerző irodát a Réservoirs-ban, amely a francia, a brit, az amerikai és az olasz sajtót szemlézte, továbbá összegezte a pletykákat, amelyeket a német küldöttség hallott. Tudta, hogy az antant tagjai között parázs viták folynak a német ellenjavaslatról. Lloyd George, aki annyira rugalmas volt, hogy az már hibaszámba ment, hajlandó volt újratárgyalni a szerződéstervezetet. Ám Clemenceau francia miniszterelnök azt mondta, hogy már így is túlságosan nagylelkű volt, és fújt dühében, ha csak szóba került bármiféle változtatás. Megdöbbentő módon Woodrow Wilson is makacskodott. Igazságosnak tartotta a tervezetet, és ha egyszer eldöntött valamit, süket volt minden kritikára.

Az antant egy időben tárgyalta a békeszerződéseket Németország szövetségeseivel: Ausztriával, Magyarországgal, Bulgáriával és az Oszmán Birodalommal. Új országokat gyártott, például Jugoszláviát és Csehszlovákiát, a Közel-Keletet pedig brit és francia övezetekre trancsírozta. Arról is vitatkoztak, kössenek-e békét Leninnel. A nép minden országban belefáradt a háborúba, de néhány hatalmas ember még mindig nagyon akart harcolni a bolsevikok ellen. A brit Daily Mail fölfedezte a nemzetközi zsidó bankárok összeesküvését, akik a moszkvai rezsimet támogatják. És ez csak egy volt az újság hagymázai közül.

A német szerződés kérdésében Wilson és Clemenceau lehengerelte Lloyd George-ot. Június 16-án a német küldöttség kapott egy türelmetlen üzenetet a Hotel des Réservoirs-ban. Három napot adtak nekik, hogy elfogadják a szerződést.

Fitz autójának hátsó ülésén Walter komoran gondolt hazája jövőjére. Olyan lesz, mint egy afrikai gyarmat. A primitív bennszülöttek csak azért dolgoznak, hogy külföldi gazdáik még gazdagabbak legyenek. Nem akarna gyermekeket nevelni egy ilyen helyen.

Maud a fényképész műtermében várta. Elbűvölő volt légies nyári ruhájában, amelyet, mint mondta, Paul Poiret-nél vásárolt, a kedvenc divattervezőjénél.

A műtermi háttérfüggönyre virágoskertet festettek, amit Maud ízléstelennek talált, ezért inkább az ebédlő függönye elé álltak, amely szerencsére egyszínű volt. Először hozzá sem értek egymáshoz, mintha idegenek lennének. A fényképész azt javasolta, hogy Walter térdeljen le Maud elé, de ez túl érzelgős volt. Végül találtak egy olyan beállást, amely mindenkinek tetszett: egymás kezét fogták, és egymásra néztek, nem a kamerába.

A fényképész megígérte, hogy másnapra elkészülnek a fotográfiák. Visszatértek a

fogadójukba ebédelni.

– Az antant egyszerűen ráparancsolt Németországra, hogy írja alá a szerződést –mondta Maud. – Ez nem tárgyalás.

– Márpedig ezt tették.

Mi történik, ha visszautasítjátok?

– Azt nem közölték.

– És mit csináltok?

– A küldöttség egy része ma este hazautazik Berlinbe, hogy tanácskozzék a kormánnyal. – Walter sóhajtott. – Attól tartok, hogy engem is beválasztottak ebbe a csoportba.

– Akkor ideje, hogy bejelentsük a házasságunkat. Holnap indulok Londonba, mihelyt átvettem a képeket.

– Rendben van – bólintott Walter. – Ahogy megérkezem Berlinbe, rögtön elmondom anyámnak. Örülni fog. Azután közlöm apámmal. Ő nem fog örülni.

– Én pedig beszélek Herm nénivel és Beával, és megírom Fitznek Oroszországba.

– Akkor hát egy ideig nem találkozunk.

Akkor hát együnk, aztán bújjunk ágyba.

Gus és Rosa a Tuileriák kertjében találkozott. Párizs kezd visszatérni a normális élethez, gondolta boldogan Gus. Ragyogott a nap, kilombosodtak a fák, a parkban üldögélő férfiak, akik szegfűt viseltek a gomblyukukban, szivarozva gusztálták a világ legjobban öltözött nőit. A Tuileriák egyik oldalán, a rue de Rivolin hemzsegtek az autók, a teherautók és a ló vontatta szekerek, a másikon teherszállító bárkák szántották a Szajna vizét. Talán mégis magához tér a világ!

Rosa elbűvölő volt könnyű, vörös pamutruhájában, széles karimájú kalapjában. Ha festő lennék, gondolta Gus, így festeném meg.

Ő kék zakót és divatos zsirardikalapot viselt. A lány elnevette magát, amikor meglátta.

– Mi az? – kérdezte a férfi.

– Semmi. Fess vagy.

– A kalap, ugye?

Rosa kuncogott.

– Imádnivaló vagy!

– Bután fest. Nem tehetek róla. A kalapok ezt csinálják velem. Olyan az alkatom, mint egy jancsiszög!

A lány csókot lehelt a szájára.

– Te vagy a legvonzóbb férfi Párizsban.

Az volt a furcsa, hogy komolyan gondolta. Gus nem értette, minek köszönheti ezt a szerencsét.

Karon fogta.

– Sétáljunk! – Elindultak a Louvre felé.

– Láttad a Tatlert? – kérdezte a lány.

– A londoni magazint? Nem, miért?

– Úgy tűnik, jó barátnődnek, Lady Maudnak német férje van.

– Ó! – Gus meghökkent. – Hogy jöttek rá?

– Vagyis te tudtál róla?

– Sejtettem. 1916-ban találkoztam Walterrel Berlinben, és arra kért, vigyek el egy levelet Maudnak. Arra tippeltem, hogy jegyesek lehetnek vagy házasok.

– Hogy te milyen diszkrét vagy! Nekem egy szóval se mondtad!

– Veszélyes titok volt.

– Lehet, hogy most is az. A Tatler jóindulatú hozzájuk, de más újságok másként reagálhatnak.

– Maudot eddig is támadta a sajtó. Meglehetősen jól bírja.

– Gondolom, erről beszélgethettetek azon az estén, amikor téte-á-téte láttalak vele – pironkodott Rosa.

– Pontosan erről. Azt kérdezte, hallottam-e hírt Walterről.

– Butának érzem magam, amiért azzal gyanúsítottalak, hogy udvarolsz neki.

– Megbocsátok, de fenntartom a jogot, hogy előhozzam az ügyet, valahányszor alaptalanul kritizálsz. Kérdezhetek valamit?

– Amit csak akarsz, Gus.

– Igazából három kérdés lenne.

– Baljósan hangzik. Mint egy népmese. Ha rossz választ adok, kiátkozol?

– Még mindig anarchista vagy?

– Zavarna?

– Inkább arra lennék kíváncsi, hogy elválaszthat-e minket a politika.

– Az anarchizmus az a világnézet, amely szerint senkinek sincs joga uralkodni. A királyok istenadta jogától Rousseau társadalmi szerződéséig minden politikai filozófia az uralmat kívánja igazolni. Az anarchisták hiszik, hogy ezek az elméletek tévesek, éppen ezért az uralom egyetlen formája sem törvényes.

– Elméletben cáfolhatatlan. A gyakorlatba viszont nem lehet átvinni.

– Elhamarkodottan ítélkezel. A valóságban minden anarchista államellenes, de arról már nagymértékben eltér a véleményük, hogy miként kellene működnie egy társadalomnak.

– És mi a te elképzelésed?

– Már nem látok olyan tisztán, mint régebben. Kapcsolatom a Fehér Házzal megismertetett egy másik politikai nézőponttal. De továbbra is hiszek abban, hogy a kormányzásnak igazolnia kell önnön létezését.

– Nem hinném, hogy emiatt bármikor is összevesznénk.

– Jól van. Következő kérdés?

– Beszélj a szemedről.

– Így születtem. Műtéttel felnyittathattam volna a szemhéjamat. De nincs mögötte más, csak egy használhatatlan szövetcsomó, bár persze hordhatnék üvegszemet. A szemhéjam viszont sose zárulna le. Úgy gondolom, ez a kisebbik rossz. Zavar?

Gus megállt, szembefordult a lánnyal.

– Megcsókolhatom?

Rosa kicsit tétovázott.

– Meg.

Gus lehajolt, és megcsókolta a csukott szemet. Ajka semmi szokatlant nem érzett. Mintha csak Rosa arcát csókolta volna meg.

– Köszönöm – mondta.

– Ezt még soha, senki nem csinálta – mondta csendesen a lány, Gus bólintott. Úgy sejtette, ez valami tabu lehet.

– Miért akartad megtenni? – kérdezte Rosa.

– Mert mindenestül szeretlek, és azt akartam, hogy ezt te is tudd.

– Ó! – A lány egy percig hallgatott a felindulástól. De aztán elvigyorodott, és visszatért a szokott pikírt hangjához. – Nos, ha van még valami bizarr, amit meg akarsz csókolni, csak szólj!

Gus nem tudta, mit válaszoljon erre a ködösen izgató ajánlatra, így hát elraktározta, hogy később kielemezze.

– Van még egy kérdésem.

– Mondd.

– Négy hónappal ezelőtt azt mondtam neked, hogy szeretlek.

– Nem felejtettem el.

– De te nem mondtad meg, mit érzel irántam.
– Hát nem nyilvánvaló?
– Talán, de szeretném, ha kimondanád. Szeretsz engem?
– Ó, Gus, hát nem érted? – Rosa arca megváltozott. Szorongó fájdalommal nézett a férfira. – Én nem vagyok elég jó hozzád. Te a legjobb parti voltál Buffalóban, én pedig a félszemű anarchista. Tőled elvárják, hogy olyasvalakit szeress, aki elegáns, szép és gazdag. Az én apám orvos, az anyám pedig szobalány volt. Én nem az vagyok, akit szerethetnél.
– Szeretsz – ismételte meg csendes konoksággal Gus.
A lány elsírta magát.
– Hát persze, hogy szeretlek, te ló! Szívből!
Gus átölelte.
– Márpedig csak ez számít – mondta.

Herm néni letette a Tatlert.
– Nagyon helytelen, hogy titokban esküdtetek meg – mondta Maudnak. Aztán cinkosan elmosolyodott. – De olyan romantikus!
Fitz mayfairi házának szalonjában ültek, amit a háború után Bea átrendezett Új art deco stílusban, funkcionális székekkel és az Aspreyben vásárolt, modern ezüstcsecsebecsékkel. A szalonban tartózkodott Maudon és Herm nénin kívül Fitz linkóci barátja, Bing Westhampton és a felesége. Londonban javában tartott a társasági szezon. Ők is az Operába akartak menni, csak Beát várták, aki most búcsúzkodott a három és fél éves Bubitól meg a tizennyolc hónapos Andrew-tól.
Maud fölvette a magazint, és újból megnézte a cikket. A kép nem nagyon tetszett neki. Azt várta, hogy két szerelmes ember lesz rajta. Sajnos, ez olyan volt, mintha egy mozifilmből vágták volna ki. Walter ragadozó mozdulattal fogta az ő kezét, és úgy nézett a szemébe, mint egy gaz liliomtipró, ő pedig úgy festett, mint a naiva, aki mindjárt bedől a szatír ármánykodásának.
A szöveg viszont éppen az volt, amit remélt. Az újságíró emlékeztette az olvasókat, hogy Lady Maud a háború előtt „divatos szüfrazsett” volt, ő alapította a Katonafeleség című lapot, hogy küzdjön az otthon maradt nők jogaiért, még börtönbe is került, amiért védte Jayne McCulleyt. Benne volt az is, hogy ő és a vőlegénye illendően be akarták jelenteni eljegyzésüket, ám a háború kitörése ezt megakadályozta. Titokban, sietve megkötött házasságukat úgy festették le, mint egy kétségbeesett kísérletet, hogy helyesen járjanak el még rendellenes körülmények között is.
Maud ragaszkodott hozzá, hogy pontosan idézzék a szavait, és az újság megtartotta az ígéretét. „Tudom, hogy egyes britek gyűlölik a németeket –mondta. – De azt is tudom, hogy Walter és sok más német mindent elkövetett, hogy megakadályozza a háborút. Most, hogy vége, békét és barátságot kell teremtenünk az egykori ellenségek között, és őszintén remélem, az emberek az új világ jelképének fogják tekinteni házasságunkat.”
Maud a politikai kampányokkal töltött években megtanulta, hogy sokszor azzal nyerheti el a sajtó támogatását, ha exkluzív interjúban lead egy jó sztorit.
Walter a tervek szerint visszatért Berlinbe. A hazafelé tartó németeket kifütyülte és lehurrogta a tömeg, míg a vasútállomásra hajtottak. Egy titkárnő elájult, mert megdobták kővel. A franciák erre csak annyit mondtak: „Emlékezzetek, mit tettek Belgiummal!” A titkárnő még mindig kórházban volt. A német nép vadul tiltakozott a szerződés aláírása ellen.
Bing ott ült Maud mellett a díványon. Most az egyszer nem udvarolt neki.
– Bárcsak itt lett, volna a bátyád, hogy tanácsot adjon ezzel kapcsolatban – mondta, és az újság felé biccentett.
Maud írt Fitznek a házasságáról, és mellékelte hozzá a Tatlerből kivágott cikket, ezzel bizonyítva, hogy a londoni társaság elfogadja, amit tett. Fogalma sem volt róla, mikorra

érkezik meg a levele Fitzhez, és még hónapokig nem számított válaszra. Akkor pedig már késő lesz ahhoz, hogy a bátyja tiltakozzon. Csak mosolyoghat és gratulálhat.

Bosszantotta a célzás, hogy ő férfira szorul, különben nem tudja, mit tegyen.

– Miért, Fitz mit mondhatna?

– A belátható jövőben kemény élete lesz egy német feleségnek.

– Nincs szükségem arra, hogy ezt egy férfi közölje velem.

– Fitz távollétében bizonyos mértékig felelősnek érzem magam érted.

– Ne fáradj ezzel. – Maud nem akart megsértődni. Ugyan milyen tanácsot adhatna Bing azon kívül, hogy hogyan kell kártyázni, és végiginni a világ összes lokálját?

A férfi halkabban folytatta.

– Nehéz rászánnom magamat ilyen beszédre, mégis... – Herm nénire pillantott, aki értette a célzást, és elment, hogy töltsön magának még egy kis kávét. – Ha azt mondhatnád, hogy a házasságot sosem háltátok el, akkor még meg lehetne semmisíteni.

Maudnak eszébe jutott a kankalinsárga függönyös szoba, és magába kellett fojtania boldog mosolyát.

– De nem tehetem.

– Kérlek, semmit se mondj! Csak meg akarok bizonyosodni róla, hogy tisztában vagy-e vele, milyen választási lehetőségeid vannak. Maud leküzdötte fokozódó ingerültségét.

– Tudom, Bing, hogy a jóindulat vezet...

– Ott van még a válás lehetősége. A férfi mindig adhat erre alapot a feleségének, tudod.

Maud most már nem bírt uralkodni a felháborodásán.

– Kérlek, azonnal hagyd abba ezt a...! –mondta emelt hangon. – Egyáltalán nem óhajtom megsemmisíttetni a házasságomat, és nem is válok. Szeretem Waltert.

Bing duzzogva nézett rá.

– Csak azt próbáltam közölni, hogy szerintem Fitz mint családfő mit mondana, ha itt lenne. – Fölállt. – Induljunk, jó? – szólt oda a feleségének. – Semmi szükség rá, hogy mindnyájan elkéssünk.

Néhány perccel később bejött Bea vadonatúj, rózsaszín selyemruhájában.

– Készen vagyok – mondta olyan hangon, mintha legalábbis ő várt volna a többiekre, és nem fordítva. Tekintete Maud bal kezére siklott, észrevette rajta a karikagyűrűt, de nem tett megjegyzést. Amikor Maud közölte vele a hírt, óvatosan semleges maradt.

– Remélem, boldog leszel – mondta minden melegség nélkül. – És remélem, Fitz képes lesz tudomásul venni a tényt, hogy nem kérted ki az engedélyét.

Kimentek, autóba szálltak. A fekete Cadillacet Fitz az után vásárolta, hogy a kék ott ragadt Franciaországban. Minden Fitzé, gondolta Maud: a ház, ahol a három asszony él, a méregdrága estélyi ruhák, amelyeket viselnek, az automobil és a páholy az Operában. A párizsi Ritz az ő számláit elküldte Albert Solmannek, Fitz londoni jogtanácsosának, aki szó nélkül fizetett. Fitz pedig sosem panaszkodott miatta. Walter sosem lesz képes ilyen életszínvonalat biztosítani a feleségének. Talán igaza van Bingnek, nehezére esik majd leszokni a fényűzésről. Viszont azzal a férfival fog élni, akit szeret.

Bea késlekedése miatt az utolsó pillanatban érkeztek meg a Covent Gardenbe. A közönség már helyet foglalt. A három nő felsietett a vörös szőnyeggel borított lépcsőn, és belépett a páholyukba. Maudnak hirtelen eszébe jutott, mit csinált Walterrel ebben a páholyban a Don Giovanni közben. Elrestellte magát. Ugyan mi bújt bele, hogy ekkora kockázatot vállalt?

Bing Westhampton már ott volt a feleségével. Fölállt, kihúzott egy széket Beának. A hallgatóság elcsöndesült, mert bármelyik percben kezdődhetett az előadás. Az opera azzal is szórakoztat, hogy meg lehet bámulni másokat. Számos fej fordult feléjük, amikor a hercegnő leült. Herm néni a második sorba került, de Maudnak Bing az első sorban húzott ki egy széket. Halk megjegyzések zsongtak a nézőtéren: a többség már láthatta a fényképet, és olvashatta a Tatler cikkét. Sokan személyesen ismerték Maudot: ez itt a londoni társaság volt,

arisztokraták és politikusok, bírók és püspökök, sikeres művészek, gazdag üzletemberek meg a feleségeik. Maud egy pillanatig állt, hogy alaposan megnézhessék, és lássák rajta, milyen büszke és elégedett.

Ez hiba volt.

Megváltozott a közönség hangja. A mormolás hangosabb lett. A szavakat nem lehetett érteni, de a hangokban rosszallás csengett, mint ahogy a légyzúgás is méltatlankodó lesz, ha a rovar a bezárt ablaknak ütközik. Maud elcsodálkozott. Aztán újabb hangot hallott, amely ijesztően emlékeztetett a pisszegésre. Zavartan és riadtan leült.

Hiába, most már mindenki őt bámulta. A pisszegés másodpercek alatt végigsöpört a nézőtéren, aztán átcsapott a páholyokba.

Maud sosem találkozott ehhez fogható gyűlölettel, még a szüfrazsett-tüntetések forrpontján sem. Úgy fájt a gyomra, mintha görcsölne. Szerette volna, ha elkezdődne a zene, ám a karmester is őt bámulta, nem intett be a zenekarnak.

Igyekezett gőgösen visszanézni rájuk, de könnyek szöktek a szemébe, és elhomályosították a látását. Magától nem szűnik meg ez a lidércnyomás. Valamit tennie kell.

Fölállt, mire az emberek még hangosabban pisszegtek.

Könnyek peregtek az arcán. Alig látott, amikor megfordult. Felborította a székét. Botladozni kezdett a páholy végében nyíló ajtó irányába. Herm néni is fölállt, és azt hajtogatta:

– Jaj, istenem, jaj, istenem!

Bing felugrott, kinyitotta az ajtót. Maud kiment, sarkában Herm nénivel, Bing is követte őket. Maud hallotta, amint mögöttük szórványos nevetgélés kíséretében abbamarad a pisszegés, aztán a közönség tapsolni kezdett, gratulált magának, amiért elkergette őt; gúnyos tapsuk üldözte végig a folyosón, le a lépcsőn, ki a színházból.

Ma sok száz francia lovas katona állt két sorfalban a hosszú út mellett, amely a park kapujától a versailles-i palotához vezetett. Acélsisakjuk villogott a nyári napfényben. Meleg szellő lebegtette vörös-fehér lándzsazászlóikat.

Johnny Remarc az operai megszégyenítés ellenére is tudott szerezni Maudnak egy meghívót a békeszerződés aláírására; egy nyitott teherautó platóján kellett utaznia azonban a brit küldöttség titkárnői között úgy, ahogy a birkákat viszik a vásárba.

Egy darabig úgy tűnt, hogy a németek nem írják alá. Hindenburg tábornok, a nemzeti hős azt mondta, hogy ő többre tartja a becsületes vereséget a méltatlan békénél. A német kormány inkább testületileg lemondott, semhogy beletörődjön a szerződésbe. Ugyanígy tett a párizsi küldöttség vezetője. Végül a nemzetgyűlés megszavazta, hogy aláír mindent, kivéve a háborús bűnöket taglaló, hírhedt paragrafust. Az antant nyomban kijelentette, hogy ez elfogadhatatlan.

– Mit tesz az antant, ha a németek nem írják alá? – kérdezte Maud Waltertől a fogadóban, ahol most már minden feltűnést kerülve együtt éltek.

– Azt mondják, hogy megszállják Németországot.

Maud a fejét rázta.

– A mi katonáink nem fognak harcolni.

– A mieink sem.

– Vagyis patt.

– Csakhogy a brit tengerészet nem szüntette meg a blokádot, így Németország továbbra sem jut utánpótláshoz. Az antant azt várja, hogy éhséglázadások törjenek ki minden német városban, akkor nem lesz ellenállás, ha bevonulnak.

– Tehát alá kell írnotok.

– Aláírjuk vagy éhen halunk – mondta keserűen Walter.

Június huszonnyolcadika volt, éppen öt éve annak, hogy a főherceget megölték

Szarajevóban.

A teherautó az udvarra vitte a titkárnőket, akik olyan kecsesen kászálódtak le a platóról, ahogy tudtak. Maud bement a palotába, és felszaladt a főlépcsőn, amelyet újabb agyoncifrázott francia katonák szegélyeztek, ezúttal a köztársasági gárda lószőrforgós ezüstsisakjában.

Végül megérkezett a Tükörterembe, a világ egyik legpompázatosabb csarnokába. Akkora volt, mint három teniszpálya egyvégtében. Egyik oldalán tizenhét magas ablak nyílt a kertre; a szemközti falon tizenhét tükörboltív verte vissza a fényt. Ennél is fontosabb. hogy 1871-ben, a porosz-francia háború végén a győztes németek itt koronázták meg első császárukat, és kényszerítették a franciákat, hogy mondjanak le Elzász-Lotaringiáról. Most a németeknek ugyanezen boltíves mennyezet alatt kell elviselniük a megaláztatást. Kétség nem fér hozzá, hogy lesznek közöttük, akik máris arról álmodnak, hogy állnak bosszút ezért a jövőben. Ha megalázol másokat, előbb-utóbb visszaüt rád, tűnődött Maud. Gondol erre valaki a két táborban a mai ceremónia során? Nem valószínű.

Megkereste a helyét az egyik vörös bársonnyal kárpitozott padon. Tucatnyi riporter, fényképész, valamint egy hatalmas kamerákkal fölszerelt filmstáb örökítette meg az eseményt. Bejöttek egyesével-kettesével a nagykutyák, és leültek a hosszú asztalhoz: Clemenceau laza és fesztelen volt, Wilson mereven hivatalos, Lloyd George meg mint egy vénülő bantam kakas. Megjelent Gus Dewar, súgott valamit Wilson fülébe, azután odament az újságírókhoz, és szóba elegyedett egy csinos, félszemű riporternővel. Maudnak eszébe jutott, hogy ezt a lányt már látta egyszer. Megesküdött volna rá, hogy Gus szerelmes bele.

Valaki háromkor csöndet kért, mire tiszteletteljes némaság öntötte el a termet. Clemenceau valamit mondott, kinyílt egy ajtó, és belépett a két német aláíró. Maud a férjétől tudta, hogy Berlinben senki sem akarta a nevét adni a szerződéshez. Végül a külügyminisztert és a postaügyi minisztert küldték el. Sápadtak voltak és halálra váltak szégyenükben.

Clemenceau rövid beszédet mondott, azután intett a németeknek. Azok töltőtollat vettek elő a zsebükből, és odakanyarították a nevüket az asztalon heverő papírra. A következő percben odakint valami rejtett jelzésre eldördültek az ágyúk, jelezve a világnak, hogy a békeszerződést aláírták.

A többi küldött is odament aláírni, nem csupán a nagyhatalmak, de valamennyi ország, amelynek köze volt a szerződéshez. Sokáig tartott, a nézők beszélgetni kezdtek. A németek sóbálvánnyá merevedve ültek, amíg véget nem ért a ceremónia, és ki nem kísérték őket.

Maud émelygett az undortól. Hogy prédikáltunk a békéről, gondolta, de egész idő alatt csak bosszút akartunk állni! Elment a palotából. Odakint Wilsont és Lloyd George-ot megrohanták az ujjongó nézők. Maud megkerülte a tömeget, bement a városba, egyenesen a németek szállodájához.

Remélte, hogy Walter nem lesz túlságosan letört. Iszonyú nap volt ez neki.

Férje éppen csomagolt.

– Este hazautazunk – mondta. – Az egész küldöttség.

– Máris? – Maud szinte nem is foglalkozott vele, mi lesz az aláírás után. Olyan drámai esemény volt, hogy egyszerűen nem látott túl rajta. Ám Walter erre is gondolt. Már meg is volt a terve.

– Gyere velem – mondta egyszerűen.

– Nem kapok engedélyt, hogy Németországba utazzak.

– Kinek az engedélyére van szükséged? Kiállíttattam egy német útlevelet Frau Maud von Ulrich nevére.

Maud elhűlt.

– Hogy sikerült megcsinálnod? – kérdezte, holott aligha ez volt a legfontosabb kérdés, amely az eszében járt.

– Nem volt nehéz. Német állampolgár felesége vagy. Jogod van útlevélre. Felhasználtam

a kapcsolataimat, hogy pár órára rövidítsem le az eljárást.

Maud nagyot nézett. Ez nagyon hirtelen történt.

– Jössz? – kérdezte a férfi.

Maud szörnyű félelmet látott a tekintetében. Walter azt gondolja, hogy ő az utolsó pillanatban visszakozik. Annyira rettegett Maud elvesztésétől, hogy az asszony a legszívesebben elsírta volna magát. Milyen szerencsés is ő, hogy ilyen szenvedéllyel szeretik.

– Igen – felelte. – Igen, jövök. Persze, hogy jövök.

De Waltert még nem győzte meg.

– Biztos, hogy ezt akarod?

Maud bólintott.

– Emlékszel Ruth történetére a Bibliából?

– Természetesen. Miért...?

Maud olyan sokszor elolvasta az utóbbi hetekben, hogy fejből fel tudta mondani a szavakat, amelyek annyira megindították:

– „Ahol te megszállsz, ott szállok meg; néped az én népem, és Istened az én Istenem. Ahol te meghalsz... – Elhallgatott, nem bírta folytatni, annyira elszorult a torka; aztán nagyot nyelt, és befejezte: – Ahol te meghalsz, ott halok meg, ott temessenek el engem is.”

Férje elmosolyodott, bár könnyek ültek a szemében.

– Köszönöm – mondta.

– Szeretlek – felelte Maud. – Mikor indul a vonat?

Harmincnyolcadik fejezet

1919. augusztus–október

Gus és Rosa ugyanakkor tért vissza Washingtonba, amikor az elnök. Kimódolták, hogy augusztusban egyszerre kapjanak szabadságot, és hazamentek Buffalóba. A megérkezésüket követő napon Gus bemutatta a lányt a szüleinek.

Ideges volt. Borzasztóan szerette volna, ha az anyja megkedvelné Rosát. Ám anyjának eltúlzott véleménye volt a fia vonzerejéről. Minden lányban hibát talált, akit Gus csak szóba hozott. Senki sem volt elég jó neki, főleg társadalmilag. Ha Gus az angol királykisasszonyt akarná elvenni, anyja valószínűleg azt mondaná: „Nem lenne jobb egy csinos, jól nevelt amerikai lány?”

– Anya, elsőnek azt fogja észrevenni rajta, hogy nagyon bájos – mondta Gus aznap a reggelinél. – Másodszorra meglátja, hogy félszemű. Pár perc múlva rájön, hogy nagyon okos. És miután közelebbről megismerte, tudni fogja, hogy ő a legcsodálatosabb lány a világon.

– Bizonyosan így lesz – mondta az anyja a szokásos lélegzetelállító őszintétlenségével. – Kik a szülei?

Rosa délután érkezett, amikor Gus anyja éppen sziesztázott, az apja pedig a belvárosban volt. Gus körbevezette a házban és a kertben.

– Tisztában vagy vele, hogy én sokkal szerényebb környezetből származom? – aggodalmaskodott Rosa.

– Elég hamar megszokod majd – felelte Gus. – Különben is, te meg én nem fogunk ilyen pompában élni. De vásárolhatunk egy elegáns kis házat Washingtonban.

Teniszeztek. Egyenlőtlen játék volt: Gus a hosszú végtagjaival messze jobbnak bizonyult Rosánál, akinek nem volt jó a térérzékelése. Ennek ellenére makacsul küzdött, minden labdának utánafutott, és néhány játszmát meg is nyert. Fehér teniszruhájában, divatos, lábszárközépig érő szoknyájában olyan csábító volt, hogy Gus nehezen bírt a játékra összpontosítani.

Kiizzadva mentek be egy teára.

– Szedd össze minden türelmedet és jóakaratodat – kérte Gus a szalon ajtaja előtt. –

Anyám borzalmasan sznob tud lenni.

De anya a lehető legnyájasabb modorát vette elő. Kétfelől megcsókolta Rosát, és azt mondta:

– Milyen fantasztikusan egészségesnek tűntök, így kipirulva a testgyakorlástól! Miss Hellman, nagyon örülök, hogy találkoztunk, és remélem, barátok leszünk.

– Ön igazán kedves – felelte Rosa. – Kiváltság lenne számomra a barátsága.

Anyának tetszett a bók. Tudta, hogy ő a buffalói társaság nagyasszonya, és elvárta a fiatal nőktől a hódolatot. Rosa ezt egy szempillantás alatt megérezte. Okos lány, gondolta Gus. És nagyvonalú is, tekintve, hogy tiszta szívből utál minden tekintélyt.

– Ismerem Fritz Hellmant, a testvérét – mondta anya. Fritz a buffalói szimfonikus zenekarban hegedült. Ursula tagja volt a zenekari választmánynak. – Csodálatos tehetség.

– Köszönöm. Nagyon büszkék vagyunk rá.

Anya csevegett, Rosa hagyta, hogy ő irányítsa a társalgást. Gusnak akaratlanul eszébe jutott a másik eset, amikor idehozta kiszemelt menyasszonyát, Olga Vyalovot. Anya akkor egész másképp viselkedett: udvarias és szívélyes volt, de a fia tudta, hogy nem szívből teszi. Ma őszintének tűnt.

Előző nap kifaggatta anyját a Vyalov családról. Lev Peshkovot elküldték katonai tolmácsnak Szibériába. Olga ritkán jár társaságba, vélhetőleg lefoglalja a gyermeknevelés. Josef lobbizott Gus apjánál, a szenátornál, hogy több katonai segélyt küldjenek a fehéreknek.

– Mintha azt gondolná, hogy a bolsevizmus nem tesz majd jót a család petrográdi üzletének – mondta anya.

– Ez a legjobb, amit a bolsevikokról hallottam – felelte Gus.

Tea után elmentek átöltözni. Gust felizgatta a gondolat, hogy a lány a szomszéd szobában zuhanyozik. Még sosem látta meztelenül. Szenvedélyes órákat töltöttek Rosa párizsi hotelszobájában, de a szexuális érintkezésig nem jutottak el.

– Utálom, hogy ilyen ódivatú vagyok – mentegetőzött a lány –, de valahogy úgy érzem, várnunk kéne.

Igazából nem is volt olyan szélsőséges anarchista.

Hellmanékat vacsorára várták. Gus rövid zsakettet öltött, és lement. Kevert egy Scotchot az apjának, de ő maga nem ivott. Úgy érezte, szükség lehet rá, hogy észnél legyen.

Rosa fekete ruhában jött le. Szédületes volt. A szülei pontban hatkor érkeztek. Norman Hellman fehér nyakkendőt és frakkot viselt, ami nem igazán illett a családi vacsorához, de lehet, hogy nem volt zsakettje. Kis manócska ember volt, aki elbűvölően tudott vigyorogni. Gus rögtön látta, hogy Rosa rá ütött. Hellman doktor gyorsan felhajtott két martinit – csak ez mutatta, hogy ideges lehet –, ám nem fogadott el több szeszt. Rosa anyja, Hilda, karcsú szépség volt. Gyönyörű, hosszú ujjú kezével nehéz volt elképzelni szobalánynak. Gus apja azonnal lecsapott rá.

Miután asztalhoz ültek, dr. Hellman megkérdezte:

– Mik a tervei, Gus?

Joga volt föltenni ezt a kérdést, hiszen annak a lánynak az apja volt, akit Gus szeretett, ő azonban nem nagyon tudott mit válaszolni.

– Az elnöknek dolgozom, amíg szüksége lesz rám – felelte.

– Mostanában meglehetősen nehéz dolga van.

– Ez igaz. A Szenátus minden módon akadályozza a versailles-i békeszerződés elfogadását. – Igyekezett palástolni a keserűségét. – Azok után, amit Wilson tett, hogy meggyőzze az európaiakat a Népszövetség szükségességéről, alig hiszem el, hogy az amerikaiak a szájukat húzgálják az ötletre!

– Lodge szenátor félelmetes bajkeverő.

Gus önző kurafinak tartotta Lodge-ot.

– Az elnök nem vitte magával Párizsba, és Lodge most áll bosszút érte.

Megszólalt Gus apja, aki nemcsak szenátor volt, de régi barátja is az elnöknek:

– Woodrow belefoglalta a Népszövetséget a békeszerződésbe abból a meggondolásból, hogy a szerződést aligha utasíthatjuk el, így el kell fogadnunk a Népszövetséget is. – Vállat vont. – Lodge közölte vele, hogy menjen a pokolba.

– Hogy méltányos legyek Lodge-dzsal, azt hiszem, az amerikai népnek van oka aggódni a tízes cikkely miatt – jegyezte meg dr. Hellman. – Ha belépünk a Népszövetségbe, amely szavatolja, hogy megvédi tagjait az agressziótól, előre elkötelezzük az amerikai erőket, hogy beavatkozzanak a jövőbeli, ismeretlen konfliktusokba.

– Ha a Népszövetség elég erős, senki sem mer szembeszállni vele – vágta rá Gus.

– Ebben én azért nem bízom ennyire.

Gus nem akart vitatkozni Rosa apjával, ám szívügye volt a Népszövetség.

– Nem azt mondom, hogy nem lesz több háború – mondta békülékenyen. – De úgy gondolom, hogy a háborúk ritkábbak és rövidebbek lesznek, és a támadók kevés hasznot húznak belőlük.

– Én pedig elhiszem, hogy igaza lehet. Ám sok szavazó azt mondja: „Mit érdekel engem a világ? Nekem csak Amerika fontos. Most meg már az a veszély fenyeget, hogy mi leszünk a világ csendőre?” Ami ésszerű kérdés.

Gus megpróbált uralkodni a haragján. A Népszövetség a legnagyobb remény a békére, amelyet valaha is felkínáltak az emberiségnek, mégis attól kell félni, hogy halva születik az ilyesfajta szűk látókörű szócsavarás miatt!

– A Népszövetség Tanácsa kizárólag egyhangú döntéseket hozhat, így az Egyesült Államok sosem keveredhet akarata ellenére háborúba.

– Akkor is, semmi értelme a Népszövetség létrehozásának, hacsak nem készül fel a harcra.

Ilyenek a Népszövetség ellenségei: először azért panaszkodnak, hogy harcba keveredik, aztán azért, hogy nem.

– Ezek a problémák eltörpülnek milliók halálához képest!

– Dr. Hellman vállat vont. Túlságosan udvarias volt ahhoz, hogy ilyen indulatos partnerrel vitatkozzék.

– Mindenesetre azt hiszem, egy külföldi szerződés elfogadásához a Szenátus kétharmadának támogatása szükséges – mondta.

– Most pedig még a fele sem támogat – felelte borúsan Gus.

– Negyvenen vannak mellette, beleértve önt, Dewar szenátor – szólt közbe Rosa, aki tudósított az ügyről. – Negyvenhárman tartózkodnak, nyolcan elszántan ellenzik, öten tétováznak.

– Mit tesz az elnök? – kérdezte Gustól az apja.

– A néphez fordul a politikusok feje fölött. Tízezer kilométeres országjárást tervez. Több mint ötven beszédet mond négy hét alatt.

– Irgalmatlan ütemterv! Hatvankét éves, és magas a vérnyomása.

Dr. Hellmanban volt egy adag rosszmájúság. Provokált minden egyes szóval. Nyilvánvalóan fel akarta mérni, mennyire kemény fából faragták a lánya udvarlóját.

– De mire véget ér az út, az elnök elmagyarázta Amerika népének, hogy a világnak szüksége van egy Népszövetségre – válaszolta. – Hiszen csak ez szavatolhatja, hogy nem kerül sor még egy olyan háborúra, mint az, amelyik most ért véget.

– Imádkozom, hogy igaza legyen.

– Ha bonyolult politikai kérdéseket kell elmagyarázni a kisembernek, ahhoz Wilson ért a legjobban.

A desszerthez pezsgőt szolgáltak föl.

– Mielőtt megkóstolnánk, szeretnék mondani valamit – szólalt meg Gus. Dewarék elcsodálkoztak: a fiuk nem szokott beszédeket tartani. – Dr. Hellman, Mrs. Hellman, tudják,

hogy szeretem a lányukat, aki a legcsodálatosabb lány a világon. Ez most régimódi dolog, mégis szeretném az engedélyüket kérni... – apró, piros bőrdobozt vett elő a zsebéből – ...az engedélyüket kérni, hogy felajánljam neki ezt a jegygyűrűt.

Felnyitotta a dobozt. Aranygyűrű volt benne, amelybe egyetlen egykarátos gyémántot foglaltak. Nem volt hivalkodó, ám a briliánscsiszolású, kerek kő a legbecsesebbnek számító, tiszta fehér színben ragyogott. Káprázatos volt.

Rosának elakadt a lélegzete.

Dr. Hellman a feleségére nézett. Összemosolyogtak.

– A legnagyobb mértékben megengedjük – mondta.

Gus megkerülte az asztalt, és letérdelt Rosa széke előtt.

– Hozzám jössz, drága Rosa? – kérdezte.

– Igen, Gus, édes szerelmem, ha akarod, akár holnap!

Gus kivette a gyűrűt a dobozból, és a lány ujjára húzta.

– Köszönöm – mondta.

Ursula elsírta magát.

Gus is rajta volt az elnök vonatán, amely szeptember 3-án este hétkor kidübörgött a washingtoni Union pályaudvarról. Wilson kék blézert, zsirardikalapot, fehér nadrágot viselt. Vele tartott a felesége, Edith és a háziorvosa, Cary Travers Grayson. Ugyancsak a vonaton utazott huszonegy újságíró, köztük Rosa Hellman.

Gus bízott benne, hogy Wilson győzni fog ebben a csatában. Mindig is szerette a közvetlen kapcsolatot a szavazókkal. És hát ő nyerte meg a háborút, nem igaz?

A vonat csak másnap állt meg az ohiói Columbusban, ahol az elnök elmondta első beszédét. Onnan továbbment Indianapolisba – közben meg-megmutatva magát a kisvárosokban, afféle korteskörúti stílusban ahol aznap este húszezer ember előtt szólalt fel.

Gust elcsüggesztette az első nap. Wilson gyengén szerepelt. Rekedt volt, írott szöveget használt – mindig jobb volt, ha fejből beszélt –, és amikor a Párizsban szenvedélyes és általános érdeklődéssel kísért szerződés szakmai vonatkozásait fejtegette, hajlamos volt elkalandozni, amivel nem köthette le a hallgatóságot. Gus tudta róla, hogy rettenetes fejfájás gyötri, olyan erős, hogy időnként a látása is elhomályosul tőle.

Gust a rosszullét kerülgette a szorongástól. Nem csak barátjának és mentorának betegsége miatt. Ennél több forgott kockán. Amerika és a világ jövője múlik azon, ami a következő néhány hétben történik. Csak Wilson személyes elszántsága mentheti meg a Népszövetséget a kicsinyes gáncsoskodóktól.

Vacsora után bement Rosa hálófülkéjébe. Ő volt az egyetlen női riporter, ezért egy egész fülkét kapott. Csaknem annyira lelkesedett a Népszövetségért, mint Gus, mégis azt mondta:

– Nehéz bármi pozitívumot találni a mai napban. – Ledőltek az ágyra, összebújtak, csókolóztak, aztán jó éjszakát kívántak egymásnak, és elbúcsúztak. Esküvőjüket októberre tűzték ki, az után, hogy befejeződött az elnök körútja. Gus korábban szerette volna, de a szülők időt akartak a felkészülésre, és Ursula vészjóslóan dünnyögött valamit az illetlen sietségről, így a vőlegény beadta a derekát.

Wilson javítgatott a beszédén, kopácsolt a vén Underwood írógépen, míg a Középnyugat végeérhetetlen pusztasága suhant tova az ablakok mögött. Fellépései javultak a következő napokban. Gus javasolta, hogy minden városban próbáljon valamilyen közös nevezőt találni a helység és a szerződés között. S t. Louisban Wilson azt mondta vezető üzletemberek előtt, hogy a világkereskedelem kiépítéséhez van szükség a szerződésre. Omahában kifejtette, hogy a világ a szerződés nélkül olyan lenne, mint egy megye, ahol rossz a telekkönyvezés, ezért minden gazda vadászpuskával ül a kerítésén. Hosszas magyarázatok helyett rövid mondatokban sulykolta az emberek fejébe a lényeget.

Gus azt is javasolta, hogy Wilson játsszon az érzelmek húrjain. Ez most nem csak politika,

mondta: a hazaszeretetre is kell hatni. Columbusban Wilson a barna mundéros fiúkról beszélt. Sioux Fallsban azt mondta, szeretné kárpótolni azokat az anyákat, akik a csatatéren veszítették el a fiaikat. Ritkán alacsonyodott le a gorombaságig, de Kansas Cityben, a vitriolos Reed szenátor birodalmában a bolsevikokhoz hasonlította ellenfeleit. Újra és újra elmennydörögte üzenetét, hogy ha a Népszövetség kudarcot vall, az újabb háborút jelent.

Valahányszor a szerelvény megállt, Gus gondoskodott róla, hogy ne legyenek fennakadások a vonaton utazó riporterek és a helyiek kapcsolatában. Ha Wilson rögtönözte a beszédét, a gyorsíró azonnal leírta, majd áttette a sztenogramot folyóírásba, amit Gus szétosztott. Arra is rábeszélte Wilsont, hogy időnként menjen előre a bisztrókocsiba, és fesztelenül diskuráljon a sajtó képviselőivel.

A dolog bevált. A közönség egyre jobban reagált. A sajtóvisszhang továbbra is vegyes volt, de folyamatosan ismételgették Wilson üzenetét még azok a lapok is, amelyek ellenségesek voltak iránta. A Washingtonból érkező hírek szerint az ellenzék meggyengült.

De Gus azt is láthatta, mennyire megviseli az elnököt ez a kampány. Szinte mindig fájt a feje. Rosszul aludt. Nem bírta megemészteni a szilárd ételt, ezért dr. Grayson folyadékokkal táplálta. Torokgyulladást kapott, és ez valami asztmafélévé fajult. Már a lélegzés is nehezére esett. Ülve próbált aludni.

Mindezt eltitkolták a sajtó elől. Még Rosa sem tudott róla. Wilson továbbra is felszólalt, noha a hangja gyenge volt. Ezrek éljenezték meg Sah Lake Cityben, de ő nyúzottnak látszott, és újra meg újra ökölbe szorította a kezét. Olyan furcsa mozdulat volt, hogy Gusnak egy haldoklóra kellett gondolnia.

Szeptember 25-e éjszakáján valami felbolydulás támadt. Gus hallotta, ahogy Edith dr. Graysonért kiált. Magára kapta háziköntösét, és átment az elnök kocsijába.

Ijesztő és elszomorító látvány fogadta. Wilson borzalmas állapotban volt. Alig kapott levegőt, az arca rángatózott. Még így is tovább akart menni, ám Grayson nem engedett. Követelte, hogy fújja le a körutat, és Wilson végül meghátrált.

Reggel Gus nehéz szívvel tájékoztatta a sajtót, hogy az elnök súlyos idegösszeomlást szenvedett. A vágányokat fölszabadították, hogy a szerelvény minél gyorsabban megtehesse Washingtonig a két és fél ezer kilométeres utat. Két hétre törölték az elnök minden programját, többek között azt a találkozót a szerződéspárti szenátorokkal, amelyen ki akarták tervelni a ratifikálásért folytatott küzdelem stratégiáját.

Este Gus és Rosa összeült a lány fülkéjében, és vigasztalanul bámult ki az ablakon. Minden állomáson összegyűltek az emberek, hogy lássák az elnök vonatát. Lement a nap, de a tömeg csak állt, és figyelt a félhomályban. Gusnak eszébe jutott az az út Bresttől Párizsig, a szótlan sokaság a sínek mellett az éjszakában. Még egy éve sincs, de a reményeik máris szertefoszlottak.

– Mindent megtettünk – mondta. – De kudarcot vallottunk.

– Biztos vagy benne?

– Ha az elnök a nap huszonnégy órájában kampányolt volna, még átbillenthette volna a mérleget. De most, hogy megbetegedett, a szenátusi ratifikálás esélye zéróra csökkent.

Rosa megfogta a kezét.

– Ez szörnyű – mondta. – Neked, nekem, a világnak. – Pillanatnyi hallgatás után megkérdezte: – Most mihez kezdesz?

– Szeretnék belépni Washingtonban egy ügyvédi irodába. Olyanba, amely nemzetközi jogra szakosodott. Végtére is van némi tapasztalatom a témában.

– Szerintem sorba állnak majd nálad, akik munkát ajánlanak. És egyszer talán egy új elnöknek is szüksége lesz a segítségedre.

Gus elmosolyodott. Menyasszonya néha irreálisan jó véleménnyel van róla.

– No és te?

– Szeretem, amit csinálok. Remélem, hogy továbbra is tudósíthatok a Fehér Házból.

– Szeretnél gyerekeket?
– Igen!
– Én is. – Gus töprengve bámult ki az ablakon.
– Csak remélem, hogy velük kapcsolatban tévedett Wilson.
– A gyerekeinkkel kapcsolatban? – Gus hangja olyan gyászos volt, hogy a lány megriadt. – Ezt hogy érted?
– Azt mondja, egy újabb világháborúban kell majd harcolniuk.
– Isten őrizz! – mondta Rosa hevesen.
Odakint leszállt az éj.

Harminckilencedik fejezet

1920. január

Buffalóban, Vyalovék préri stílusú házában a rózsaszín ruhás Daisy az ebédlőasztalnál csücsült. Akkora damasztszalvétát kötöttek a nyakába, hogy szinte ki se látszott belőle. Már majdnem négyéves volt. Lev imádta.

– Most megcsinálom a világ legnagyobb szendvicsét – mondta. A kislány vihogott. Lev négyzetcentiméteres darabokra vagdalt két pirítóst, gondosan megvajazta a kockákat, mindegyikre rápöttyintett egy morzsányi rántottát, amit Daisy nem akart megenni, majd kettesével összeillesztette őket. – Csipetnyi só is kell hozzá. – A szóróból a tányérjára öntött egy keveset, aztán vigyázva fölvett az ujja hegyével egyetlen kristályt, és a szendvicsre tette. – Most már ehetek!

– Én akarom – mondta Daisy.
– Tényleg? Hát ez nem egy apuméretű szendvics?
– Nem – kacagott Daisy. – Ez kislányméretű szendvics!
– Na, jó – bólintott Lev, és a gyerek szájába pottyantotta a falatot. – Ugye, nem kérsz többet?
– De igen!
– De hát ez olyan nagy volt!
– Nem is!
– Jó, akkor azt hiszem, csinálnom kell még egyet.

Lev rózsás kedvében volt. Még annál is jobban mentek a dolgok, mint ahogy Grigorijnak mondta tíz hónapja, Trockij vonatán. Itt lakott az apósa kényelmes házában. Vyalov három lokálját igazgatta, és jó fizetést kapott, nem is szólva az olyan mellékesekről, mint a beszállítóktól szedett sáp. Margát beköltöztette egy puccos lakásba, és majdnem mindennap meglátogatta. A hazatérését követő héten a lány teherbe esett, és nemrég fiút szült, akinek a Gregory nevet adták. Levnek sikerült titokban tartani a dolgot.

Olga bejött az ebédlőbe, megpuszilta Daisyt, és leült. Lev szerette Daisyt, de semmit sem érzett Olga iránt. Marga szexibb és sokkal mulatságosabb. És rajta kívül is rengeteg lány van még a világon, mint erről Marga terhességének utolsó hónapjaiban meggyőződhetett.

– Jó reggelt, anyuka – mondta vidáman.

Daisy tudta a végszót. Megismételte a mondatot.

– Apu etet? – kérdezte Olga.

Mostanában főleg így beszéltek egymással, a gyereken keresztül. Néhányszor szeretkeztek, amióta Lev megjött a háborúból, de hamarosan visszazökkentek a szokott közönybe, most pedig már külön hálószobában aludtak. Olga szüleinek azzal indokolták, hogy Daisy éjszakánként felriad, noha ez ritkán fordult elő a kislánnyal. Olga csalódottnak látszott, de a férjét ez mérsékelten érdekelte.

Bejött Josef.

– Itt a nagyapu – mondta Lev.

– Reggelt – vakkantotta Josef.
– Nagyapu szendvicset kér – mondta Daisy.
– Nem – csóválta meg a fejét Lev. – Neki ezek túl nagyok.
Daisy élvezte, ha az apja olyat mondott, ami nyilvánvalóan nem volt igaz.
– Nem azok – mondta. – Túl kicsik!
Josef leült. Hazatérő veje úgy találta, hogy nagyon megváltozott. Elhízott, feszült rajta a csíkos öltöny. Lihegett már annyitól is, ha le kellett jönnie a földszintre. Izmai zsírrá puhultak, fekete haja megszürkült, rózsás arca egészségtelenül vérbörzsönyös lett.
Polina behozott a konyhából egy kávéskannát, és töltött Josefnek egy csészével. Josef kinyitotta a Buffalo Advertisert.
– Hogy megy az üzlet? – kérdezte Lev, és ezt nem afféle üres csevejnek szánta. Január 16-án éjfélkor érvénybe lépett a Volstead-törvény, amely betiltotta a szeszes italok készítését, szállítását vagy árusítását. A Vyalov-birodalom kocsmákon, szállodákon és nagybani szeszkereskedelmen alapult. A szesztilalom volt a kígyó Lev paradicsomában.
– Haldoklunk – mondta Josef szokatlan őszinteséggel. – A héten öt bárt zártam be, és ez csak rosszabb lesz.
Lev bólintott.
Sörpótlékot árusítok a lokálokban, de a kutyának sem kell. – A törvény engedélyezte az egy százaléknál alacsonyabb szesztartalmú sört. – Egy káddal kell meginnod, hogy a fejedbe szálljon.
– Egy kis nyakolajat elsózhatunk pult alól, de nem jutunk elegendő mennyiséghez, és különben is, az emberek félnek szeszt vásárolni.
Olga megrendült. Keveset tudott az üzletről.
– De apus, akkor mit fogsz csinálni most?
– Nem tudom – felelte Josef.
Ez egy másik változás volt. Valaha Josef előre betervezte volna az effajta válságokat. Most meg már három hónap telt el azóta, hogy a törvény átment, de Josef még mindig nem talált ki semmiféle választ az új helyzetre. Lev egyre csak várta, hogy előáll valamilyen kunszttal. Riadtan látta, hogy ez nem fog megtörténni.
Ez aggasztó. Neki felesége, szeretője és két gyereke van, akik mind a Vyalov-vállalkozás hasznából élnek. Ha a birodalom összeomlóban van, Levnek kell terveket készítenie.
Polina telefonhoz hívta Olgát. Az asszony kiment a hallba. Lev hallotta a hangját.
– Szervusz, Ruby – mondta. – De korán keltél! – Szünet. – Micsoda? Nem hiszem el!
Hosszú csönd. Aztán Olga elsírta magát.
Josef felnézett az újságból.
– Mi a fene...
Olga lecsapta a kagylót, és visszajött az ebédlőbe. Könnyben úszó szemmel rászögezte az ujját Levre.
– Te szemétláda!
– Most meg mit csináltam? – kérdezte Lev, bár attól félt, hogy tudja.
– Te, te kibaszott szemétláda!
Daisy bömbölni kezdett.
– Olga, édesem, mi a baj? – kérdezte Josef.
– Gyereke van – felelte Olga.
– Ó, a francba – morogta Lev az orra alatt.
– Kinek? – kérdezte Josef.
– Lev kurvájának! Akit a parkban láttunk! Margának!
Josef elvörösödött.
– A dizőz a Monte Carlóból? Levtől született gyereke?
Olga zokogva bólintott.

Josef a vejéhez fordult.

– Te kurafi!

– Próbáljuk megőrizni a nyugalmunkat – mondta Lev.

Josef fölállt.

– Uramisten, és én még azt gondoltam, hogy móresre tanítottalak! Lev hátratolta a székét, és fölállt. Elhátrált Josef elől, védekezően maga elé nyújtva a kezét.

– Csillapodj már le, Josef, a picsába – mondta.

– Te ne merészelj olyanokat mondani nekem, hogy csillapodjak le! – csikorogta Josef. Meglepő fürgeséggel előreszökkent. Húsos ökle meglódult. Lev nem volt elég gyors, hogy elhajoljon. Az ütés a bal arccsontját találta. Borzasztóan fájt, Lev meg is tántorodott tőle.

Olga fölkapta a sivalkodó Daisyt, és az ajtóig hátrált.

– Hagyjátok abba! – ordította.

Josef most, bal kézzel csapott oda.

Hosszú idő telt el azóta, hogy Lev utoljára keveredett ökölharcba, de Petrográd nyomornegyedeiben nőtt föl, és a reflexei még működtek. Hárította Josef lengő ütését, közelebb lépett hozzá, és a két kezét váltogatva megsorozta az apósa gyomrát. Josef tüdejéből süvítve távozott a levegő. Lev most a fejét vette célba: csépelte az orrát, a száját, a szemét.

Josef erős és agresszív ember volt, és túlságos félelmet gerjesztett ahhoz, hogy bárki is vissza merjen vágni neki, úgyhogy hosszú ideje nem gyakorolta az önvédelmet. Dülöngélve hátrált, és ügyetlenül fölemelt karokkal próbálta kivédeni a veje ütéseit.

Lev utcai harcokban edződött ösztönei azt súgták, hogy ne hagyja abba, amíg a támadója talpon áll. Üldözőbe vette Josefet, addig öklözte a törzsét és a fejét, amíg az öregember át nem esett egy széken, és el nem terült a szőnyegen.

Berontott Lena, Olga anyja. Felsikoltott, és a férje mellé térdelt. Polina és a szakács rémülten állt a konyhaajtóban. Josef összevert arca vérzett, ám ő felkönyökölt, és ellökte magától Lenát. Fel akart állni, de közben kiáltott egyet, és visszazuhant.

A bőre elszürkült, és nem lélegzett többé.

– Jézusom! – mondta Lev.

Lena jajongani kezdett.

– Josef, ó, Joe, nyisd ki a szemed!

Lev megtapogatta Josef mellkasát. Nem érzett szívverést. Fölemelte a csuklóját. Nem volt pulzus.

Most aztán bajban vagyok, gondolta.

Fölállt.

– Polina, hívd a mentőket!

A lány kiment a hallba, fölvette a telefont.

Lev a holtat bámulta. Fontos döntést kell hoznia, méghozzá gyorsan. Maradjon itt, hangoztassa ártatlanságát, mímeljen gyászt, próbáljon meg kibújni a bajból? Nem. Túlságosan kevés az esélye.

Mennie kell.

Fölszaladt a lépcsőn, ledobta az ingét. A háborúból sok arannyal tért vissza, amit a kozákoknak eladott whiskyn keresett. Több mint ötezer dollárt kapott az aranyért, a bankjegyeket a pénzövébe rejtette, az övet beragasztotta egy fiók hátuljába. Most a derekára csatolta az övet, majd visszavette az ingét és a zakóját.

Belebújt a nagykabátjába. A faliszekrénye felső polcán volt egy ócska hátizsákban amerikai tiszti oldalfegyvere, egy Colt 45 Model 1911-es félautomata. A pisztolyt a kabátzsebbe süllyesztette. Egy doboz lőszert, némi fehérneműt dobott a hátizsákba, aztán lement.

Az ebédlőben Lena párnát tett Josef feje alá, aki ettől még halottabbnak látszott. Olga a hallban telefonált, éppen azt mondta:

– Siessenek, kérem, attól félek, hogy meghal!

Késő, babám, gondolta Lev.

– A mentő túl sokára ér ide – mondta. – Megyek, elhozom dr. Schwarzot. – Senki sem kérdezte, miért van nála hátizsák.

Bement a garázsba, beindította Josef Packard Twin Sixét. Kifordult a telekről, és északnak indult.

De nem dr. Schwarzért ment.

Hanem Kanadába.

Gyorsan hajtott. Míg elhagyta Buffalo északi elővárosait, igyekezett kiszámítani, mennyi ideje van. A mentők kétségtelenül értesítik a rendőrséget. A hekusok rögtön látják, hogy Josef ökölharcban halt meg. Olga habozás nélkül elmondja, ki verte össze az apját. Ha eddig nem gyűlölte a férjét, most majd gyűlölni fogja. Attól kezdve gyilkosságért fogják körözni.

Normális körülmények között három autó volt a Vyalov-garázsban: a Packard, Lev Ford T-je, és Josef gorilláinak egy kék Hudson. A zsaruk egykettőre kikövetkeztetik, hogy Lev a Packarddal távozott. Számítása szerint egy óra múlva a rendőrség már körözni fogja az autót.

Addigra kis szerencsével kijut az országból.

Margával sokszor jártak Kanadában. Toronto alig százharminc kilométer, gyors autóval három óra. Mr. és Mrs. Peters néven szoktak bejelentkezni egy szállodában, kicsípték magukat, nekivágtak a városnak, és nem kellett amiatt aggódniuk, hogy kiszúrja őket valaki, aztán szól Josef Vyalovnak. Levnek nem volt amerikai útlevele, de számos határátkelőhelyet ismert, ahol nem volt határőr.

Délben megérkezett Torontóba, és bejelentkezett egy csöndes szállodába.

A kávézóban rendelt egy szendvicset, egy ideig üldögélt, és átgondolta a helyzetét. Gyilkosságért körözik. Nincs otthona, egyik családját sem látogathatja meg, mert letartóztathatják. Talán soha többé nem látja a gyermekeit. Ötezer dollárja van egy pénzövben meg egy lopott autója.

Eszébe jutott, hogyan dicsekedett a bátyjának alig tíz hónapja. Most mit gondolna Grigorij?

Megette a szendvicset, azután céltalanul, lehangoltan kóborolt a városközpontban. Bement egy italboltba, vásárolt egy üveg vodkát, hogy felvigye a szobájába. Talán leissza magát ma este. Felfigyelt rá, hogy a rozspálinka üvegje négy dollár. Buffalóban tíz, ha egyáltalán hozzájut az ember, New Yorkban tizenöt vagy húsz. Tudta, mert megpróbált illegálisan szeszt vásárolni a lokálokba.

Visszatért a szállodába, és szerzett egy kis jeget. A szobája poros volt, a bútorok színehagyottak, az ablakból olcsó boltok hátsó udvaraira láthatott. Kint korán leszállt az északi este, és Lev olyan nyomorúságosan érezte magát, mint még soha. Fontolgatta, hogy kimegy és fölszed egy lányt, de nem volt kedve. Hát mindenünnen el kell menekülnie, ahol csak élt? Petrográdot egy halott rendőr miatt hagyta ott, Aberowenben szó szerint egy lépéssel előzte meg azokat, akiket megkopasztott a kártyán, most pedig Buffalóból kellett elmenekülnie.

Valamit kezdenie kell a Packarddal. A buffalói rendőrség táviratban megküldheti a leírását a torontóiaknak. Vagy a rendszámot kell kicserélnie, vagy az autót. De még ehhez sem volt energiája.

Olga valószínűleg boldog, hogy megszabadul tőle. Csak az övé lesz az örökség. Bár a Vyalov-birodalom minden nappal kevesebbet ér.

Mi lenne, ha elhozatná Margát és a kis Gregoryt Kanadába? Eljönne Marga? Éppúgy Amerika volt az álma, mint Levnek. Kanadában nem sok babér terem a dizőzöknek. Talán követné Levet New Yorkba vagy Kaliforniába, de Torontóba aligha.

Hiányozni fognak a gyerekei. Könnyek szöktek a szemébe a gondolatra, hogy Daisy nélküle nő fel. Még nincs négyéves: mindenestől elfelejtheti az apját. Jó esetben elmosódott

emlékei maradnak róla. Nem emlékszik majd a világ legnagyobb szendvicsére.

A harmadik pohár után úgy találta, hogy ő egy igazságtalanság szánalomra méltó áldozata. Nem akarta megölni az apósát. Josef ütött elsőnek. Tulajdonképpen nem is Lev ölte meg, valamilyen szívroham vitte el. Kizárólag a balszerencse műve volt. De senki sem hinné el neki. Olga az egyetlen szemtanú, ő pedig bosszút akar állni.

Újabb vodkát töltött magának és lefeküdt. Rohadjanak meg mind, gondolta.

Miközben elmerült a nyugtalan, alkoholos álomba, a kirakatban látott palackokra gondolt. „Canadian Club, 4 dollár", ez volt a cédulán. Volt ebben valami fontos, csak egyelőre nem jött rá, hogy mi is az.

Kiszáradt szájjal, fejfájással ébredt, de már tudta, hogy a négydolláros Canadian Club lehet a megmentője.

Kiöblítette a poharát, és megitta a hűtővödör aljából az olvadt jeget. A harmadik pohár olvadéknál megvolt a terve.

Narancslé, kávé és néhány aszpirin után jobban érezte magát. A rá váró veszélyekre gondolt. De ő sosem engedte, hogy a kockázat megrémítse. Ha engedném, gondolta, olyan lennék, mint a bátyám.

Egy nagy bökkenője volt a tervének. Minden azon múlt, hogy Olga hajlandó-e kibékülni vele.

Elhajtott egy szegénynegyedbe, és bement egy olcsó vendéglőbe, ahol munkásoknak szolgáltak föl reggelit. Leült az egyik asztalhoz, amelynél már ült egy csoport, láthatólag szobafestők, és megszólalt:

– Teherautóra kell cserélnem az autómat. Ismernek valakit, akit érdekel a dolog?

Az egyik megkérdezte:

– Aztán törvényesen szerezte a kocsit?

Lev felragyogtatta elbűvölő vigyorát.

– Menj már, haver – felelte. – Ha törvényesen szereztem volna, itt akarnám eladni?

Nem talált vevőt, és a következő néhány helyen is hiába próbálkozott, végül azonban eljutott egy apa és egy fiú autószerelő műhelyébe. Ott becserélték a Packardot egy kéttonnás Mack Juniorra, adtak hozzá két pótkereket is, és nem esett szó sem pénzről, sem papírokról. Tudta, hogy átverték, a szerelő viszont azt tudta, hogy Lev kutyaszorítóban van.

Késő délután elment egy ital-nagykereskedőhöz, akinek a címét a városi telefonkönyvből nézte ki.

– Száz karton Canadian Clubot kérek – mondta. – Mennyibe kerül?

– Ekkora tételben harminchat dollár rekeszenként.

– Megegyeztünk. – Elővette a pénzt. – Kocsmát nyitok a városon kívül és.

– Nem kell magyarázkodnod, pofám – intette le a nagykereskedő. Kimutatott az ablakon. A szomszédos üres telken egy csoport kubikos ásott. – Az új raktáram. Ötször akkora lesz, mint ez. Istennek legyen hála a szesztilalomért!

Amiből Lev megértette, hogy nem ő az első, akinek ilyen ötlete támadt.

Fizetett, aztán felpakolták a whiskyt a Mack platójára.

Másnap Lev visszatért Buffalóba.

Leállította a whiskyvel megrakott teherautót az utcán, a Vyalov-ház előtt. Szürkületbe hanyatlott a téli délután. A felhajtón egyetlen autó sem parkolt. Egy darabig várt, éberen, ugrásra készen, de nem észlelt mozgást.

Pattanásig feszült idegekkel kiszállt a teherautóból, a bejárathoz ment, kinyitotta a kulcsával.

Csönd volt a házban. Az emeletről Daisy hangját hallotta, majd Polina halk válaszát. Más nesz nem hallatszott.

Halkan átosont a hall vastag szőnyegén, és benézett a szalonba. Minden széket a falhoz toltak. Középen csillogó rézfogantyús, politúros mahagónikoporsó állt egy fekete selyemmel

borított ravatalon. A koporsóban feküdt Josef Vyalov teteme. A halál meglágyította durva vonásait. Ártalmatlannak tűnt.

Olga egyedül ült a halott mellett. Fekete ruhát viselt. Hátat fordított az ajtónak.

Lev belépett a szobába.

– Szervusz, Olga – mondta halkan.

Az asszony sikoltani akart, ám Lev betapasztotta a száját.

– Ne izgulj – mondta. – Csak beszélni akarok veled.

Fokozatosan lazított a szorításon.

Olga nem sikoltott.

Lev kissé megnyugodott. Átjutott az első akadályon.

– Megölted az apámat – dühöngött az asszony. – Miről beszélhetnénk?

Lev mély lélegzetet vett. Most mindent jól kell csinálnia. A bűbáj itt nem elég. Észre is szükség van.

– A jövőről – mondta. Halk, bensőséges hangot használt. – A tiédről, az enyémről és a kis Daisyéről. Tudom, hogy bajban vagyok, de te is. Olga nem akarta meghallgatni.

– Én nem vagyok semmilyen bajban!

Elfordult, a holtat nézte.

Lev odahúzott egy széket, és leült a felesége mellé.

– Az üzletnek, amelyet örököltél, lőttek. Szétesik, szinte semmi értéke sincs.

– Az apám nagyon gazdag volt – méltatlankodott Olga.

– Kocsmái, szállodái, italboltjai voltak. Valamennyi veszteséges, pedig a szesztilalom még csak két hete tart. Apád máris bezárt öt kocsmát. Hamarosan semmi nem marad. – Habozott, aztán bevetette a legerősebb érvet. – Nem gondolhatsz csak magadra. Arra is gondolnod kell, miből neveled föl Daisyt.

Az asszony megrendült.

– Tényleg tönkrement az üzlet?

– Hallottad, mit mondott apád tegnapelőtt a reggelinél.

– Nem igazán emlékszem.

– Hát akkor ne higgy nekem. Érdeklődj utána. Kérdezd meg Norman Niallt, a könyvelőt. Vagy bárkit.

Olga szúrósan nézett rá, aztán úgy döntött, hogy komolyan veszi a férjét.

– De miért mondod el ezt nekem?

– Mert kitaláltam, hogyan mentsem meg az üzletet.

– Hogyan?

– Kanadából fogom behozni a szeszt.

– De az tilos!

– Igen. Viszont az egyetlen reményed. Pia nélkül nincs üzlet. Olga fölvetette a fejét.

– Megállok én a magam lábán!

– Persze – bólintott Lev. – Jó áron eladhatod ezt a házat, befektetheted a pénzt és egy kisebb lakásba költözhetsz az anyáddal. Valószínűleg eleget tudsz félretenni az ingatlan árából ahhoz, hogy néhány évig megélj belőle Daisyvel, bár azért fontolóra kéne venned, hogy munkába állj...

– Nem tudok dolgozni – mondta az asszony. – Sosem tanultam semmit. Mit csinálhatnék?

– Ejnye, figyelj már, lehetsz eladó egy áruházban, dolgozhatsz gyárban...

Nem komolyan mondta, és ezt Olga is tudta.

– Ne légy nevetséges – förmedt rá.

– Akkor már csak egy választásod marad.

Kinyújtotta a kezét, hogy megérintse az asszonyt.

Olga visszahőkölt.

– Miért érdekel, hogy mi történik velem?

– A feleségem vagy.

Az asszony furcsán nézett rá.

Lev felöltötte a legőszintébb ábrázatát.

– Tudom, hogy méltatlanul bántam veled, de valaha szerettük egymást.

Olga megvetően horkantott.

– És van egy lányunk, akivel törődnünk kell.

– De te börtönbe kerülsz.

– Hacsak nem mondod el az igazat.

– Ezt hogy érted?

– Olga, láttad, mi történt. Az apád támadott meg engem. Nézz rám, a szememről még mindig nem múlt el a monokli, ez is bizonyítja. Biztosan gyenge volt a szíve. Muszáj volt védekeznem. Talán már jó ideje betegeskedett, ez érthetővé tenné, miért nem készítette föl a vállalkozást a szesztilalomra. Na szóval, az erőlködés ölte meg, amikor rám támadt, és nem az a néhány ütés, amelyet önvédelemből mértem rá. Neked csak annyit kell tenned, hogy elmondod az igazat a rendőrségnek.

– Már közöltem velük, hogy te ölted meg!

Lev felvidult. Szépen halad.

– Nincs semmi baj – nyugtatta meg az asszonyt. – A pillanat hevében mondtad, amikor összetört a gyász. Most, hogy nyugodtabb vagy, rájöttél, hogy az apád halála végzetes baleset volt, amelyet rossz egészsége és a dühroham okozott.

– Hisznek nekem?

– Az esküdtek igen. De ha megfizetek egy jó ügyvédet, akkor még tárgyalás sem lesz. Miként lehetne, ha az egyetlen tanú megesküszik, hogy nem gyilkosság volt?

– Nem tudom. – Olga témát változtatott. – Hogyan akarod megszerezni a szeszt?

– Könnyen. Emiatt ne aggódj.

Olga megfordult, szembenézett vele.

– Nem hiszek neked. Ezt az egészet csak azért mondod, hogy megváltoztassam a vallomásomat.

– Vedd fel a kabátod, mutatok valamit.

Feszült pillanat volt. Ha vele megy, akkor nyert.

Egy pillanat múlva Olga fölállt.

Lev visszafojtotta győztes mosolyát.

Kijöttek a szalonból. Lev az utcán lenyitotta a teherautó hátsó ajtaját. Az asszony egy hosszú percig hallgatott. Aztán azt kérdezte:

– Canadian Club? – Lev észrevette, hogy a hangja megváltozott. Gyakorlatias lett. Az indulat kifakult belőle.

– Száz rekesz – válaszolta. – Egy palack három dolláromba került. Itt tízet kaphatok érte, sőt még többet is, ha poharanként mérem.

– Gondolkodnom kell rajta.

Ez jó jel. Szóval hajlandó kiegyezni, de nem akarja elsietni.

– Megértelek, de nincs idő – mondta Lev. – Köröznek, van nálam egy teherautóra való, törvénytelenül behozott whisky, ezért most kell döntened. Sajnálom, hogy siettetlek, de beláthatod, hogy nincs választásom.

Az asszony töprengve bólintott, de nem szólt.

Lev folytatta:

– Ha elutasítasz, eladom a piát, fogom a hasznot, és eltűnök. Ám akkor magadra maradsz. Sok szerencsét kívánok, örök búcsút veszek tőled, és nem fogok haragudni. Megértelek.

– És Ha igent mondok?

– Akkor azonnal megyünk a rendőrségre.
Hosszú csönd lett.
Végül Olga bólintott.
– Rendben.
Lev elfordította a fejét, hogy a felesége ne lássa az arcát. Megcsináltad!, mondta magában. Ott ültél mellette, egy fedél alatt az apja hullájával, és visszahódítottad!
Te ebfajzat!

– Kalapot kell tennem – mondta Olga. – Te pedig váltsál inget. Kedvező benyomást kell keltenünk.
Ez jó jel. Tényleg az ő oldalán állt.
Visszamentek a házba, készülődni kezdtek. Lev, miközben az asszonyra várt, felhívta a Buffalo Advertisert, és Peter Hoyle-t, a főszerkesztőt kereste. Egy titkárnő megkérdezte, milyen ügyben telefonál.
– Mondja meg neki, hogy az keresi, akit Josef Vyalov meggyilkolásával vádolnak.
Egy pillanattal később belevakkantottak a telefonba.
– Hoyle vagyok. Maga kicsoda?
– Lev Peshkov, Vyalov veje.
– Hol van?
Lev ezt elengedte a füle mellett.
– Ha félórán belül küld egy riportert a kapitányság elé, akkor nyilatkozom.
– Ott leszünk.
– Mr. Hoyle!
– Igen?
– Küldjön egy fényképészt is.
Letette a kagylót.
Olga beült mellé a teherautóba, de előbb Josef vízparti raktárába hajtattak. A falak mellett tornyokban álltak a lopott cigarettás kartonok. A hátsó irodában megtalálták Vyalov könyvelőjét, Norman Niallt meg a szokott fogdmegeket. Lev tudta Normanról, hogy tisztességtelen, de a szőrszálhasogatásig aprólékos ember. Jelenleg Josef székében ült Josef íróasztalánál.
Leesett az álluk, amikor meglátták Levet és Olgát.
– Olga örökölte az üzletet – mondta Lev. – Mostantól én irányítok. Norman nem állt föl a székből.
– Majd meglátjuk – felelte.
Lev keményen nézett rá, de nem szólt.
Norman kevésbé magabiztosan folytatta.
– Meg kell várnunk a végrendeletet, és így tovább.
Lev a fejét rázta.
– Ha kivárjuk a formaságokat, semmi sem marad az üzletből. – Az egyik gengszterre bökött. – Ilya, menj ki az udvarra, nézz be a teherautóba, gyere vissza ide, és mondd meg Normannek, mit láttál!
Ilya kiment. Lev megkerülte az íróasztalt, és Norman mellé állt. Némán várakoztak, amíg Ilya visszajött.
– Száz karton Canadian Club. – Ilya letett az asztalra egy palackot. – Megkóstolhatjuk, hogy valódi-e.
– A Kanadából behozott piával tartom fent a vállalkozást – közölte Lev. – A szesztilalom akkora üzleti alkalom, amekkora még nem volt! Az emberek mindent meg fognak adni a töményért. Vagyont fogunk keresni. Állj föl abból a székből, Norm.
– Na de mégse, öcsi – felelte Norman.

Lev előrántotta a pisztolyt, és kétfelől arcul ütötte vele. Norman feljajdult. Lev hanyagul a többiek felé fordította a Coltot.

Olga, dicséretére legyen mondva, nem sikoltott.

– Te seggfej! – mondta Normannek Lev. – Én megöltem Josef Vyalovot. Gondolod, hogy megijedek egy szaros könyvelőtől?

Norman fölállt. Kezét vérző ajkára szorította, és kimenekült a szobából.

Lev a többiek felé fordult, nagyjából még mindig rájuk tartva a pisztolyt.

– Ha valaki nem akar velem dolgozni, az most távozhat, nem fogok haragudni.

Senki nem mozdult.

– Jól van – bólintott Lev. – Mert hazudtam ám, hogy nem fogok haragudni. – Ilyára mutatott. – Te elkísérsz engem és Mrs. Peshkovot. Tudsz vezetni. A többiek rakodjanak le a teherautóról.

Ilya elfuvarozta őket a kék Hudsonnal a belvárosba.

Lev úgy érezte, hibát követett el. Nem kellett volna azt mondani Olga előtt, hogy én öltem meg Josef Vvalovot. Az asszony még mindig meggondolhatja magát. Úgy döntött, hogyha a felesége szóba hozza, majd azt feleli, nem gondolta komolyan, csak Normot akarta megijeszteni. De Olga nem hozta szóba.

A rendőrség előtt két felöltős-kalapos férfi várakozott egy háromlábon álló nagy kamera mellett.

Lev és Olga kiszállt a kocsiból.

Lev azt mondta a riporternek:

– Josef Vyalov halála egyformán tragédia nekünk, a rokonoknak és a városnak. – A riporter gyorsírással jegyzetelt egy noteszba. – Azért jöttem, hogy beszámoljak a rendőröknek az eseményekről. A feleségem, Olga az egyetlen másik személy, aki jelen volt, amikor az apja összeesett, tanúsíthatja, hogy ártatlan vagyok. A boncolás be fogja bizonyítani, hogy az apósom szívrohamban halt meg. Feleségem és én azt tervezzük, hogy tovább bővítjük azt a hatalmas vállalkozást, amelyet Josef Vyalov alapított Buffalóban. Köszönöm.

– Belenézne a kamerába, kérem? – szólalt meg a fényképész. Lev átkarolta Olgát, közelebb húzta magához, és a kamerába nézett.

– Hogyan szerezte a monoklit, Lev?

– Ezt? – A szemére mutatott. – Á, az már egy másik történet! – A legelbűvölőbb mosolyra húzta a száját. A magnéziumos villanófény vakítóan lobbant.

Negyvenedik fejezet

1920. február–december

Komor hely az aldershoti katonai börtön, gondolta Billy, de Szibériánál jobb. Aldershot katonai támaszpont negyven kilométerre Londontól. A modern börtönépületben a cellák három emelet magasan fogtak körül egy üvegtetejű udvart. Ragyogó világosság volt az üvegtető alatt, ezért ragasztották rá az „üvegház” nevet. Radiátoraival, gázvilágításával sokkal kényelmesebb volt a legtöbb helynél, ahol Billy az utóbbi négy évben aludt.

Ennek ellenére pocsékul érezte magát. A háború csaknem egy éve véget ért, ő mégis bent maradt a hadseregben. A legtöbb barátja leszerelt: tisztességesen kerestek, és moziba vitték a lányokat. Ő pedig még mindig egyenruhában járt és tisztelgett, priccsen aludt, és kincstári menázsit evett. Egész nap lábtörlőket font, mert a raboknak ez volt a munkájuk. De a legrosszabb az volt, hogy sosem látott nőt. Valahol odakint Mildred várja – vélhetőleg. Mást se hallott a többiektől, mint olyan történeteket, hogy mire megjön a katona, a felesége vagy a nője lelépett valakivel.

Nem érintkezhetett Mildreddel, egyáltalán senkivel a kintiek közül. A foglyok – vagy „elmarasztalt katonák”, ahogy hivatalosan nevezték őket – küldhettek és kaphattak leveleket,

de Billy különleges eset volt. Azért ítélték el, mert hadititkokat szellőztetett a leveleiben, ezért a hatóság elkobozta a postáját. Ez is hozzátartozott a hadsereg bosszújához. Bár persze nem volt már mit elárulnia. Mit is mondhatna a nővérének? „Mindig félig nyers marad a krumpli?”

Mama, papa és ótata tudnak egyáltalán a hadbíróságról? Billy úgy gondolta, hogy a katona legközelebbi rokonait tájékoztatni kell, de ebben nem volt biztos, és úgyse válaszoltak volna a kérdéseire. Mindegy, úgyszólván biztos, hogy Tommy Griffiths közölte velük. Remélhetőleg Ethel elmagyarázta, mit is csinált valójában.

Nem fogadhatott látogatókat. Gyanúja szerint a családja még azt sem tudta, hogy ő visszatért Oroszországból. Szeretett volna fellebbezést benyújtani a levelezési tilalom ellen, de nem vehette fel a kapcsolatot semmiféle ügyvéddel, meg különben sem volt pénze rá. Csak az a homályos sejtés vigasztalta, hogy ez nem tarthat örökké.

Az újságokból értesült a külvilág híreiről. Fitz visszatért Londonba, beszédekben sürgette, hogy nyújtsanak hathatósabb katonai támogatást az oroszországi fehéreknek. Azt jelentené ez, hogy az Aberoweni Cimborák hazajöttek?

Fitz nem sokra ment a beszédeivel. Ethel kampánya, az „El a kezekkel Oroszországtól!” sok támogatót szerzett, és a Munkáspárt is kiállt mellette. Winston Churchill hadügyminiszter színes antibolsevista szónoklatai ellenére Nagy-Britannia kivonta csapatait a sarkvidéki Oroszországból. November közepére a vörösök kikergették Kolcsak admirálist Omszkból. Minden, amit Billy mondott a fehérekről, és Ethel megismételt a kampányában, igaznak bizonyult; Fitz és Churchill minden egyes szavukban tévedtek. Mégis Billy ült börtönben, Fitz pedig a Lordok Házában.

Nem sok közös témája volt a rabtársaival. Ők nem politikai foglyok voltak. Többségük köztörvényes bűncselekményért ült: rablásért, testi sértésért, gyilkosságért. Kemény emberek voltak, de Billy is az volt, és nem félt tőlük. Gyanakvó tisztelettel kezelték, mintha megérezték volna, hogy az ő bűne egy grádiccsal magasabb az övékénél. Billy barátságosan viselkedett velük, de egyiküket sem érdekelte a politika. Semmi rosszat nem láttak abban a társadalomban, amely börtönbe zárta őket; csak annyit akartak, hogy legközelebb is átverhessék a rendszert.

A félórás ebédszünetben Billy elolvasta az újságot. Társainak zöme még olvasni sem tudott. Egy nap kinyitotta a Daily Heraldot, és ismerős arcot pillantott meg benne. Pillanatnyi álmélkodás után rájött, hogy őt magát ábrázolja a fénykép.

Már eszébe is jutott, hogyan készült. Mildred vonszolta el egy aldgate-i fotográfushoz, hogy fényképezze le egyenruhásan.

– Hogy ajkaim érinthessék minden este – mondta Mildred. Billy gyakran gondolt erre a kétértelmű ígéretre, amíg távol volt az asszonytól.

MIÉRT VAN BÖRTÖNBEN WILLIAMS ŐRMESTER?, kérdezték a főcímben. Billy egyre izgatottabb lett, ahogy olvasta a cikket.

William Williams, aki a walesi lövészek 8. zászlóaljában (az „Aberoweni Cimboráknál”) szolgált, tízéves szabadságvesztését tölti egy katonai börtönben hadititkok elárulásáért. Ez az ember volna áruló? Elárulta a hazáját, átállt az ellenséghez, vagy megfutott a csatából? Éppen ellenkezőleg! Vitézül harcolt a Somme-nál, és Franciaországban szolgált a következő két évben is, amelynek során őrmesterré léptették elő.

Billy lázba jött. De hiszen, gondolta, ez én vagyok itt az újságban! És azt mondják rólam, hogy vitézül harcoltam!

Aztán Oroszországba küldték. Mi nem háborúzunk Oroszországgal. A brit nép nem helyesli feltétlenül a bolsevik rezsimet, de nem támadunk meg minden rendszert, amelyet nem helyeslünk. A bolsevikok jelenleg nem jelentenek fenyegetést sem hazánkra, sem szövetségeseinkre. A parlament sosem szavazott meg semmiféle katonai akciót Moszkva ellen. Komolyan felmerül a kérdés, hogy nem sértette-e meg missziónk a nemzetközi törvényeket?

A brit népet néhány hónapig nem tájékoztatták arról, hogy a katonái Oroszországban

harcolnak. A kormány félrevezető közleményekben bizonygatta, hogy csapataink csupán a saját ingóságainkat védik, megszervezik azok szabályos kivonását, illetve kisegítő szerepet töltenek be. Ez pedig egyértelműen azt jelentette, hogy nem háborúznak a vörös erőkkel.

Nem kis mértékben William Williams őrmesternek köszönhető, hogy kiderült: mindez nem volt igaz.

– Ejha! – mondta csak úgy általában. – Odanézzenek! William Williams őrmesternek köszönhető!

Az asztalánál ülő emberek körülvették, a válla fölött bámészkodtak. – Ne már, hogy te vagy a képen – mondta cellatársa, a baromarcú Cyril Parks. – Mit keresel te az újságban?

Billy felolvasta nekik a hátralévő részt.

Az a bűne, hogy elmondta az igazságot, megírta nővérének küldött leveleiben egyszerű kóddal, hogy elkerülje a cenzúrát. A brit nép hálával tartozik neki.

Ez azonban nem tetszett a hadsereg és a kormány azon képviselőinek, akik titokban brit katonákat használtak fel saját politikai céljaikra. Williamset hadbíróság elé állították, amely tíz évre ítélte.

Nem ő az egyetlen. Számos katonát, akik tiltakoztak, amiért egy ellenforradalmi kísérlet kényszerű résztvevőivé tették őket, Oroszországban állítottak fölöttébb kétes bíróságok elé, amelyek botrányosan hosszú büntetéseket szabtak ki rájuk.

William Williams és társai a hatalmasok bosszújának estek áldozatul. Ezt jóvá kell tenni! Nagy-Britannia jogállam. Legalábbis ezért harcoltunk.

– Na, mit szóltok? – kérdezte Billy. – Azt írják, hogy a hatalmasok bosszújának estem áldozatul.

– Én is – vágta rá Cyril Parks, aki egy tizennégy éves belga kislányt erőszakolt meg egy csűrben.

Billy kezéből kitépték az újságot. Fölnézett, és meglátta Andrew Jenkinst, aki az undokabb smasszerok közé tartozott.

– Lehetnek magas helyeken haverjaid, Williams – mondta a foglár. – De itt csak egy szaros elítélt vagy, úgyhogy mars vissza a szaros munkához!

– Máris, Mr. Jenkins – felelte Billy.

Fitz mérhetetlenül felháborodott, amikor 1920 nyarán orosz kereskedelmi küldöttség érkezett Londonba, és maga David Lloyd George miniszterelnök fogadta őket a Downing Street 10-ben. A bolsevikok még mindig háborúztak a helyreállított új Lengyelországgal. Fitz úgy gondolta, hogy Nagy-Britanniának a lengyelek mellé kéne állnia, de ebben nem sokan támogatták. A londoni dokkmunkások inkább sztrájkba léptek, semhogy berakodják a lengyel hadseregnek szánt puskákat, és a Szakszervezeti Kongresszus általános sztrájkkal fenyegetett arra az esetre, ha a brit hadsereg beavatkozna.

Fitz beletörődött, hogy sosem lesz az övék a néhai Andrej herceg birtoka. Fiai, Bubi és Andrew elveszítették, ami születési jogon járt nekik, és Fitznek ezt tudomásul kellett lennie.

Ám akkor már nem hallgathatott, amikor megtudta, mit művelnek az oroszok, Kamenyev és Kraszin az angliai körúton. A 40-es szoba még megvolt, jóllehet más formában; a brit hírszerzés elfogta és megfejtette az oroszok hazaküldött táviratait. Lev Kamenyev, a moszkvai szovjet elnöke szégyentelenül ontotta a forradalmi propagandát!

Fitz annyira feldühödött, hogy augusztus elején, a londoni évad egyik utolsó vacsoráján szóváltásba keveredett Lloyd George-dzsal.

Lord Silverman házában történt, a Belgrave Square-en. A vacsora nem volt olyan fényes, mint azok, amelyeket a háború előtt adott Silverman. Kevesebb fogás volt, kevesebb étel került vissza érintetlenül a konyhába, az asztalt is egyszerűbben díszítették. Szobalányok szolgáltak föl, nem inasok. Manapság senki sem akart inasnak állni. Fitz gyanúja szerint azoknak az Edward-stílusú fejedelmi vacsoráknak végképp leáldozott. De azért Silverman

még mindig össze tudta gyűjteni az ország leghatalmasabb embereit a házába.

Lloyd George azt kérdezte Fitztől, hogy mi van a húgával, Mauddal. Ez megint egy olyan téma volt, amelytől Fitz ölni tudott volna.

– Sajnálattal kell közölnöm, hogy egy némethez ment feleségül, és Berlinben él – mondta. Azt nem tette hozzá, hogy már meg is született az első gyermeke, egy Erich nevű fiú.

– Azt hallottam – mondta Lloyd George. – Csak az iránt érdeklődtem, hogy érzi magát. Bűbájos ifjú hölgy!

A miniszterelnök közismert – mondhatni hírhedett – volt arról, hogy kedveli a bűbájos ifjú hölgyeket.

– Fájdalom, Németországban kemény az élet – mondta Fitz. Maud levélben könyörgött, hogy adjon neki valami apanázst, de ő kereken elutasította. Maud nem kérte az engedélyét a házassághoz, akkor milyen alapon vár tőle segítséget?

– Kemény? – kérdezte Lloyd George. – Annak is kell lennie azok után, amit tettek. Mindazonáltal sajnálom a húgát.

– Más téma, miniszterelnök úr – mondta Fitz. – Ez a Kamenyev egy bolsevik zsidó. Deportálni kellene.

A miniszterelnök kedélyes hangulatban volt. Most is pezsgőt tartott a kezében.

– Kedves Fitzem – mondta nyájasan –, a kormány nem különösebben aggódik az orosz propaganda miatt, amely kezdetleges és erőszakos. Kérem, ne becsülje le a brit munkásosztályt: felismeri az az üres halandzsát. Higgye el, Kamenyev beszédei többet ártanak a bolsevizmusnak, mint bármi, amit maga vagy én mondhatnánk.

Fitz ezt önelégült ostobaságnak vélte.

– De még pénzt is ad a Daily Heraldnak!

– Egyetértek, udvariatlanság egy külföldi kormánytól, hogy támogatja az egyik újságunkat, de talán félünk a Daily Heruldtól? Nekünk, liberálisoknak és konzervatívoknak is megvannak a saját lapjaink.

– De Kamenyev az ország legfanatikusabb forradalmi csoportjaival létesít kapcsolatot! Eszelősökkel, akik el vannak szánva rá, hogy elpusztítsák egész életmódunkat!

– Jegyezzen meg valamit: minél jobban megismerik a britek a bolsevizmust, annál kevésbé tetszik nekik. Az csak messziről impozáns, az áthatolhatatlan ködön át. A bolsevizmus valóságos mentőöv a brit társadalom számára, mert minden rétegben elülteti az iszonyatot, hogy mi történhet, ha a jelenlegi rendet megbuktatják!

– Nekem akkor sem tetszik ez.

– Mellesleg – folytatta Lloyd George –, ha kidobjuk őket, esetleg meg is kell majd magyaráznunk, honnan tudtuk, mire készülnek, és a tény, hogy kémkedtünk utánuk, sokkal hatékonyabban ellenünk hangolhatja a munkásosztályt, mint Kamenyevék összes frázispufogtatása.

Fitznek nem volt ínyére, hogy akár a miniszterelnök is kioktassa politikai realizmusból, de azért ragaszkodott az álláspontjához, mert nagyon dühös volt.

– De hát csak nem fogunk kereskedni a bolsevikokkal!

– Ha senkivel sem vagyunk hajlandók kereskedni, akik propagandacélokra használják nagykövetségeiket, nem maradnak kereskedelmi partnereink. Menjen már Fitz, mi még a Salamon-szigetek kannibáljaival is kereskedünk!

Fitz nem volt biztos benne, hogy ez igaz. Végtére is milyen piacképes dologgal tudnak előállni a Salamon-szigetek emberevői, de annyiban hagyta a dolgot.

– Ilyen gyengén állunk, hogy üzletelnünk kell ezekkel a gyilkosokkal?

– Attól tartok, igen. Sok üzletemberrel beszéltem, és eléggé rám ijesztettek azzal, amire a következő másfél évben számítanak. Nincsenek megrendelések. A vevők nem vásárolnak. Lehet, hogy minden eddiginél rosszabb lesz a munkanélküliségi ráta. De az oroszok vásárolni akarnak, és aranyban fizetnek!

– Nekem nem kell az aranyuk!
– Na de Fitz! – felelte Lloyd George. – Magának amúgy is épp elég van belőle.

Nagy ünnep volt a Wellington közben, amikor Billy hazavitte újdonsült feleségét Aberowenbe.

Nyár volt, szombat, ez egyszer az eső sem esett. Délután háromkor szállt le a vonatról Billy, Mildred és Billy vadonatúj mostohalányai, a nyolcéves Enid és a hétéves Lillian. Addigra a bányászok is feljöttek az aknából, túl voltak a heti fürdésen, és ünneplőbe öltöztek.

Billy szülei az állomáson várakoztak. Megöregedtek, és mintha összezsugorodtak volna: már nem uralkodtak a környezetükön. Papa megrázta Billy kezét, és azt mondta:

– Büszke vagyok rád fiam. Dacoltál velük, úgy, ahogy tanítottalak. Billy örült a dicséretnek.

Szülei egyszer már találkoztak Mildreddel Ethel esküvőjén. Papa kezet rázott vele, mama megcsókolta.

– De örülök a viszontlátásnak, Mrs. Williams – mondta Mildred. – Most már szólíthatom mamának?

Ez volt a legokosabb, amit mondhatott, boldoggá tette vele mamát. Billy biztosra vette, hogy papa is megszereti majd Mildredet, amennyiben felesége képes megállni, hogy káromkodjon.

Az alsóházi képviselők – akiket Ethel látott el adatokkal – folyamatos interpellációi arra kényszerítették a kormányt, hogy mérsékelje számos katona és tengerész szabadságvesztését, akiket Oroszországban ítéltek el a hadbíróságok lázadásért és más bűnökért. Billy büntetését egy évre csökkentették. Szabadulása után leszerelték, ő pedig sürgősen feleségül vette Mildredet.

Aberowen idegennek tűnt Billy számára. A hely maga nem sokat változott, de az ő érzései igen. A város kicsi és szürke volt, a körülötte magasodó hegyek mintha falak lettek volna, amelyek bezárják az embereket. Már nem volt biztos abban, hogy ez az otthona. Mikor pedig fölvette a háború előtti öltönyét, már nem érezte jónak, hiába ment rá. Az, ami Aberowenben történik, semmilyen hatással nincs a világra – gondolta Billy.

Fölkapaszkodtak a dombon a Wellington közbe, ahol fellobogózták a házakat: volt ott Union Jack, walesi sárkány és vörös zászló. Az utcán keresztbe kihúzott molinón pedig ez a felirat díszelgett: ISTEN HOZOTT ITTHON, KETTŐS BILLY! Az összes szomszéd kicsődült az utcára, ahol söröskorsóktól, teáskannáktól, süteménnyel, pitével, szendviccsel megpúpozott tálcáktól roskadozó asztalok álltak. Amikor meglátták Billyt, az emberek rázendítettek a dalra: „Visszavárnak a dombok!”

Billy elsírta magát.

A kezébe nyomtak egy korsó sört. Mildredet körülrajzották a szájtáti fiatalemberek, akiknek ő volt az egzotikum londoni ruhájával, cockney kiejtésével és hatalmas karimájú kalapjával, amelyre ő maga készítette a selyemvirágokat. Noha a legfinomabb modorát vette elő, akaratlanul kicsúsztak a száján olyan merésznek minősíthető fordulatok, mint:

– Ennek ki kellett jönni belőlem, már bocsánat a megfogalmazásért!

Ótata még öregebb lett, és már alig bírt egyenesen állni, szellemileg azonban még mindig ép volt. Gondjaiba vette Enidet és Lilliant, cukorkát varázsolt elő a mellényzsebéből, és megmutatta nekik, hogyan lehet eltüntetni egy pennyt.

Billynek beszélnie kellett halott bajtársai – Joey Ponti, Próféta Jones, Ragyás Llewellyn és a többiek – gyászoló rokonaival. Ismét találkozott Tommy Griffithsszel, akit utoljára Oroszországban, Ufában látott. Tommy apja, Len, az ateista, csont és bőr lett a ráktól.

Billynek hétfőn kellett kezdenie az aknában. Minden bányász azokat a változásokat akarta elmagyarázni neki, amelyek a távozása óta történtek: még mélyebbre vájtak a szénfalba, több lett a villanylámpa, javult a biztonság.

Tommy fölállt egy székre, és üdvözlőbeszédet tartott, amelyre Billynek kellett válaszolnia.

– A háború valamennyiünket megváltoztatott – mondta. – Emlékszem, valamikor olyanokat hajtogatott a nép, hogy a gazdagokat azért teremtette az Úr, hogy uralkodjanak a szegényebbeken. – Kijelentését megvető hahota fogadta. – Sok ember kigyógyult ebből a tévedésből, amikor olyan tiszt urak parancsnoksága alatt kellett harcolnunk, akikre még egy vasárnapi iskola kirándulásának vezetését sem lett volna szabad rábízni! – A veteránok mindentudóan bólogattak. – A háborút mi nyertük meg, a közemberek, akik lehetnek iskolázatlanok, de nem ostobák! – Igen, igen!, meg Halljuk, halljuk!, helyeselt a hallgatóság.

– Most már van szavazati jogunk – és az asszonyainknak is, még ha nem is mindegyiknek, amire Eth nővérem ebben a pillanatban rámutatna. – Az asszonyok közül szórványos éljenzés hallatszott. – Ez itt a mi országunk, és nekünk kell átvennünk az irányítást úgy, ahogy a bolsevikok tették Oroszországban vagy a szociáldemokraták Németországban. – Az emberek éljeneztek. – Nekünk is van egy pártunk, a Munkáspárt, és vagyunk elegen, hogy bejuttassuk a pártunkat a parlamentbe. Lloyd George átvert minket a legutóbbi választáson, de még egyszer nem fog sikerülni.

– De nem ám! – ordított valaki.

– Ezért jöttem haza. Perceval Jonesnak, Aberowen képviselőjének nemsokára lejár a mandátuma. – Éljenzés harsant. – Azt akarom látni, hogy egy munkásember képviseljen minket az Alsóházban! – Tekintete összeakadt az apjáéval. Papa arca ragyogott. – Köszönöm a csodálatos fogadtatást. – Lelépett a székről, a többiek lelkesen megtapsolták.

– Szép beszéd, Billy – dicsérte Tommy Griffiths. – De ki lesz a munkáspárti képviselő?

– Mondok neked valamit, Tommy haver – felelte Billy. – Hármat találgathatsz.

Bertrand Russell filozófus abban az évben ellátogatott Oroszországba, és írt A bolsevizmus gyakorlata és elmélete címmel egy rövid könyvet, amely csaknem váláshoz vezetett a Leckwith családban.

Russell nagyon kikelt a bolsevikok ellen, és ami ennél is rosszabb, baloldali nézőpontból tette. A konzervatív bírálóktól eltérően ő nem azzal érvelt, hogy az orosz nép jogtalanul űzte el a cárt, osztotta fel a parasztok között a nagybirtokokat, vette kézbe a gyárak irányítását. Éppen ellenkezőleg, Russell mindezt helyeselte! Nem az eszményeik miatt gáncsolta a bolsevikokat, hanem azért, mert az eszményeik igazak, de ők nem azok szerint élnek. Épp ezért nem lehetett legyinteni a következtetéseire azzal, hogy ez csak propaganda.

Elsőnek Bernie olvasta el. Mint vérbeli könyvtáros, iszonyodott attól, hogy könyveket összefirkáljanak, ám ebben az esetben kivételt lett; dühös megjegyzésekkel csúfította el az oldalakat, aláhúzogatott mondatokat, vagy olyanokat írt a margóra ceruzával, hogy „Ostobaság!”, vagy „Sántít az érvelés!”

Ethel olvasás közben a kislányt szoptatta, aki nemrég múlt egyéves. A Mildred nevet adták neki, de mindig csak Millie-nek szólították. Az idősebb Mildred leköltözött Billyvel Aberowenbe, és éppen az első közös gyereküket várta. Ethelnek hiányzott, bár örült, hogy így használhatja az emeleti szobákat. A kis Millie-nek göndör haja volt, és máris olyan hamiskásan csillogott a szeme, hogy aki látta, annak rögtön Ethelre kellett gondolnia.

Ethelnek tetszett a könyv. Russell szellemesen írt. Hamisítatlan arisztokrata hányavetiséggel interjút kért Lenintől, és egy órát töltött a nagy emberrel. Angolul beszéltek. Lenin azt mondta, hogy Lord Northcliffe az ő legjobb propagandistája: szerinte a Daily Mail rémtörténetei az arisztokratákat koldusbotra juttató oroszokról elborzaszthatják a burzsoáziát, de éppen ellenkező hatással lesznek a brit munkásosztályra.

De Russell egyértelműen megírta, hogy a bolsevikok a legcsekélyebb mértékben sem demokratikusak. A proletárdiktatúra csakugyan diktatúra, de a vezetői Leninhez és Trockijhoz hasonló, középosztálybeli értelmiségiek, akiket csak olyan proletárok támogatnak, akik egyetértenek a nézeteikkel.

– Szerintem ez nagyon aggasztó – mondta Ethel, amikor letette a könyvet.

– Bertrand Russell arisztokrata – mérgelődött Bernie. – A családjában ő a harmadik gróf!

– Ettől még igaza van. – Millie abbahagyta a szopást, és elaludt. Ethel megsimogatta a puha arcocskát az ujja hegyével. – Russell szocialista. Azért panaszkodik, mert a bolsevikok nem ültetik át a szocializmus eszméit a gyakorlatba.

– Hogyan mondhat ilyet? A nemességet összezúzták!

– De az ellenzéki sajtót is!

– Átmeneti szükségszerűség...

– Mennyire átmeneti? Az orosz forradalom hároméves!

– Rombolás nélkül nincs építés.

– Azt írja, hogy önkényes letartóztatások és kivégzések vannak, a titkosrendőrség pedig még annál is hatalmasabb, mint a cár alatt volt.

– De ők az ellenforradalmárok ellen harcolnak, nem a forradalmárok ellen!

– A szocializmus szabadságot jelent, még az ellenforradalmárok számára is.

– Nem igaz!

– De az!

Éles hangjuk fölverte Millie-t. A kislány megérezte az indulatot a levegőben, és sírni kezdett.

– Tessék! – mondta Ethel szemrehányóan. – Most nézd meg, mit műveltél!

Amikor Grigorij hazatért a polgárháborúból, beköltözött Katyerinához, Vlagyimirhoz és Annához a kormányzati negyed kényelmes lakásába, a Kreml vénséges erődjében. Igazság szerint ő még sokallta is a kényelmet. Az egész ország élelmiszer- és tüzelőhiánytól szenvedett, ám a Kreml boltjaiban mindent lehetett kapni. Franciaországban tanult séfek főztek a kormányzati negyed három éttermében, és Grigorij elszörnyedésére a pincérek ugyanúgy csattogtatták a bokájukat a bolsevikoknak, mint a régi mágnásoknak. Katyerina beadta a kicsiket az óvodába, ha fodrászhoz ment. Este a Központi Bizottság tagjait sofőr vitte az Operába.

– Remélem, nem mi leszünk az új nemesség – mondta Grigorij a feleségének az egyik éjjel.

Az asszony gúnyosan nevetett.

– Ha mi vagyunk, hol vannak a gyémántjaim?

– De figyelj már: bankettеket tartunk, a vonat első osztályán utazunk és így tovább.

– Az arisztokraták sosem csináltak semmi hasznosat. Te tizenkét, tizenöt, tizennyolc órákat dolgozol naponta. Nem várhatod, hogy a szemétből előkurkászott fahulladékkal fűtsünk, mint a szegények.

– De akkor is, mindig van valami ürügy, amivel az elit megmagyarázza különleges kiváltságait.

– Gyere ide – mondta Katyerina. – Van számodra egy különleges kiváltságom.

Grigorij nem bírt elaludni a szeretkezés után. Fenntartásai ellenére titokban elégedett volt, hogy ilyen jól megy a családjának. Katyerina meghízott. Amikor megismerte, érzéki testű, húszéves lány volt; most gömbölyded, huszonhat éves anya. Az ötéves Vlagyimir Oroszország új uralkodóinak gyermekeivel együtt tanult írni-olvasni az iskolában. A hároméves Anna, akit Ányának becéztek, huncut, göndör hajú kislány volt. Otthonukban valamikor a cárné egyik udvarhölgye lakott. Meleg, száraz, nagy lakás volt, külön gyerekszobával, konyhával, nappalival. Grigorij régi petrográdi bérkaszárnyájában húsz ember szorongott ekkora helyen. A kandalló elé szőnyeget terítettek, az ablakon függönyök lógtak, a teát porceláncsészéből itták, a kandalló fölött olajfestmény függött, amely a Bajkál-tavat ábrázolta.

Később sikerült elaludnia, de hajnali hatkor arra ébredt, hogy dörömbölnek az ajtaján.

Valahonnan ismerősnek tűnt az a csont-bőr, szegényesen öltözött asszony, akinek ajtót nyitott.

– Bocsánatot kérek a korai zavarásért, nagyméltóságú uram – esdekelt a régimódi megszólítással.

Grigorij csak ekkor ismerte föl Konsztantyin feleségét.

– Magda! – mondta döbbenten. – De megváltoztál, gyere be! Mi a baj? Moszkvában laktok?

– Igenis, ideköltöztünk, nagyméltóságú uram.

– Ne szólíts már így, az isten áldjon meg! Hol van Konsztantyin?

– Börtönben.

– Micsoda? Miért?

– Mert ellenforradalmár.

– Az lehetetlen – mondta Grigorij. – Ez valami szörnyű tévedés lehet!

– Igenis, uram.

– Ki tartóztatta le?

– A Cseka.

– A titkosrendőrség. Jól van, ők nekünk dolgoznak. Utánanézek a dolognak. Rögtön reggeli után kinyomozom, mi történt.

– Esedezve kérem, nagyméltóságú uram, most kell csinálni valamit, mert egy órán belül kivégzik!

– A fenébe! – mondta Grigorij. – Várj, amíg felöltözöm.

Fölvette az egyenruháját. Noha nem volt rangjelzése, sokkal finomabb anyagból készült, mint a közkatonáké, jelezve, hogy a viselője parancsnok.

Néhány perccel később Grigorij és Magda kijött a Kremlből. Havazott. Átmentek a közeli Lubjanka térre. Hatalmas, barokk stílusú, sárga téglaépület – korábban biztosítótársasági székház – volt a Cseka főhadiszállása. Az ajtóban az őr tisztelgett Grigorijnak.

Ő azonnal ordítani kezdett, ahogy átlépte a küszöböt.

– Ki az ügyeletes? Küldjétek ide az ügyeletes tisztet ebben a pillanatban! Grigorij Peskov vagyok, a bolsevik Központi Bizottság tagja. Rögtön látni akarom Konsztantyin Vorotyincev foglyot. Mire vártok? Mozgás!

Rájött, hogy így lehet a leggyorsabban intézni az ügyeket, még akkor is, ha ez borzasztó módon emlékeztette egy elkényeztetett nemes úr pimasz viselkedésére.

Az őrök néhány percig fejvesztetten futkostak, aztán Grigorijt borzasztó megrázkódtatás érte, mert belépett az előcsarnokba az ügyeletes tiszt. És ő ismerte ezt az embert. Mihail Pinszkij volt.

Grigorijt megrohanta az iszonyat. Pinszkij, aki brutális vadállat volt a cári rendőrségnél, ezek szerint átnyergelt brutális vadállatnak a forradalomhoz?

Pinszkij zsírosan mosolygott.

– Peskov elvtárs – mondta. – Micsoda meglepetés!

– Nem ezt mondtad, amikor leütöttelek, mert zaklattad azt a szegény parasztlányt – mondta Grigorij.

– Ugye, hogy megváltozott az élet, elvtársam! Mindnyájunké!

– Miért tartóztattátok le Konsztantyin Vorotyincevet?

– Ellenforradalmi tevékenységért.

– Nevetséges! 1914-ben ő volt a bolsevik vitakör vezetője a Putyilov gyárban. Egyike a petrográdi szovjet első küldötteinek. Még nálam is különb bolsevik.

– Csakugyan? – kérdezte Pinszkij egy csipetnyi fenyegetéssel a hangjában.

Grigorij nem törődött vele.

– Hozasd ide!

– Azonnal, Peskov elvtárs.

Néhány perccel később bejött Konsztantyin. Mocskos és borostás volt, és bűzlött, mint egy disznóól. Magda sírva borult a nyakába.

– Négyszemközt akarok beszélni a fogollyal – mondta Grigorij Pinszkijnek. – Vigyél az irodádba!

Pinszkij a fejét rázta.

– Az én szerény szobám...

– Ne vitatkozz! – vágott közbe Grigorij. – Gyerünk az irodádba! – Ez is egy módja volt, hogy hangsúlyozza a hatalmát. A markában kell tartania Pinszkijt.

Az egy emeleti szobába vezette őket, amely a belső udvarra nyílt. Az asztaláról sietve belesöpört egy bokszert a fiókba.

Grigorij kinézett az ablakon, és látta, hogy már hajnalodik.

– Várj odakint – mondta Pinszkijnek.

Leültek. Grigorij megkérdezte Konsztantyintól:

– Mi az ördög folyik itt?

– A kormánnyal együtt költöztünk Moszkvába – magyarázta Konsztantyin. – Arra gondoltam, hogy komisszár leszek. Tévedtem. Itt már nem kapok politikai támogatást.

– És mit csináltál?

– Ismét dolgozni kezdtem. A Tod-gyárban készítek motoralkatrészeket, szegecseket, dugattyúkat, golyóscsapágygyűrűket.

– De miért képzeli a rendőrség, hogy ellenforradalmár vagy?

A gyár küldöttet választott a moszkvai szovjetbe. Az egyik mérnök közölte, hogy ő lesz a mensevik jelölt. Gyűlést tartott, és én elmentem, hogy meghallgassam. Alig tucatnyi ember volt ott. Nem szólaltam föl, félidőben otthagytam, és nem szavaztam rá. Természetesen a bolsevik jelölt győzött. De a választás után mindenkit kirúgtak, aki elment a mensevik gyűlésre. Azután a múlt héten mindnyájunkat letartóztattak.

– Ezt nem tehetjük – mondta Grigorij kétségbeesetten. – Még a forradalom nevében sem! Nem tartóztathatunk le munkásokat csak azért, mert meghallgatják a mások véleményét is!

Konsztantyin furcsán nézett rá.

– Te valahol másutt voltál mostanában?

– Természetesen – mondta Grigorij. – A fehérek ellen harcoltam.

– Akkor azért nem tudod, hogy mi folyik itt.

– Úgy érted, korábban is megtörtént?

– Griska, ez mindennap megtörténik.

– Nem tudom elhinni!

– És az éjszaka üzenetet kaptam – szólalt meg Magda. – Egy barátnőmtől, aki egy rendőrhöz ment feleségül. Az volt benne, hogy Konsztantyint és a többieket ma reggel nyolckor kivégzik.

Grigorij katonai karórájára nézett. Mindjárt nyolc.

– Pinszkij! – üvöltötte.

A csekísta belépett.

– Állítsd le a kivégzést!

– Attól tartok, már késő, Peskov elvtárs.

– Vagyis már agyonlőtték azokat az embereket?

– Nem egészen.

Pinszkij az ablakhoz ment.

Grigorij követte. Konsztantyin és Magda mellette állt.

Lent, a behavazott udvaron felsorakozott a kivégzőosztag a tiszta, reggeli fényben. A katonákkal átellenben tucatnyi bekötött szemű ember vacogott vékony ruhákban. Vörös zászló lobogott a fejük fölött.

A katonák fölemelték fegyvereiket.

Grigorij felordított.

– Azonnal hagyjátok abba! Ne lőjetek! – Ám az üveg elfojtotta a hangját. Senki sem hallotta.

A következő pillanatban eldördültek a fegyverek.

Az elítéltek összeestek. Grigorij iszonyodva bámulta őket.

A hullák körül szétfutott a havon a vér. Lángvörös volt, mint a fennen lobogó zászló.

Negyvenegyedik fejezet

1923. november 11-12.

Maud átaludta a napot, és délután ébredt, amikor Walter hazahozta a gyerekeket a vasárnapi iskolából. Erich hároméves volt, Heike kettő, és olyan aranyosak voltak a legjobb ruhájukban, hogy Maud azt hitte, megszakad a szíve a szeretettől.

Korábban nem ismerte ezt az érzést. Még a Walter iránti vad szenvedélye sem volt ilyen elementáris. Ugyanakkor kétségbeesetten szorongott a gyerekek miatt. Vajon képes lesz etetni, melegen tartani őket? Meg tudja-e védeni őket a lázongástól és a forradalomtól?

Forró tejet adott nekik beleaprított kenyérrel, hogy fölmelegedjenek, aztán készülődni kezdett az estéhez. Szűk körű családi ünnepséget tartottak, hogy megüljék Walter unokatestvérének, Robert von Ulrichnak a harmincnyolcadik születésnapját.

Robertet Walter szüleinek aggodalmai – vagy inkább reményei – ellenére sem ölték meg a háborúban. Akárhogyan is, Walterből nem lett gróf. Robert egy szibériai fogolytáborban raboskodott. Mihelyt a bolsevikok békét kötöttek Ausztriával, ő és katonatársa, Jörg, elindult haza hol gyalog, hol járművekre fölkéredzkedve, hol tehervonaton. Egy évükbe telt, de sikerült, és mikor megérkeztek, Walter szerzett nekik egy lakást Berlinben.

Maud kötényt kötött, és kis házának apró konyhájában levest főzött káposztából, szikkadt kenyérből és répából. Sütött még egy kis tortát is, bár a hozzávalók jelentős részét répával kellett pótolnia.

Sok minden más mellett főzni is megtanult. Egy kedves, koros szomszédasszonynak megesett a szíve a gyámoltalan arisztokratán, és megtanította ágyat bevetni, inget vasalni, kádat kisúrolni. Sokkoló élmény volt.

Egy polgári házban laktak. Nem költhettek rá egy fillért sem, nem engedhették meg maguknak a személyzetet, amelyhez Maud szokott, sok kéz alól vett bútoruk volt, amelyeket az asszony titokban szörnyű silánynak tartott.

Jobb időkre vártak, de a helyzet csak romlott. Walter külügyi karrierjét derékba törte, hogy angol nőt vett feleségül. Elment volna más állásba, de a gazdasági felfordulásban szerencsésnek mondhatta magát, hogy egyáltalán dolgozhat valahol. Maud kezdeti zúgolódása igazán kisszerűnek tűnt most, négyévi szegénység után. A bútorokat saját kezűleg foltozták ott, ahol a gyerekek elszakították a kárpitozást, a törött ablakokban kartonpapír pótolta az üveget, a festés mindenütt hámlott.

Mit bánta ezt már Maud! Hiszen bármikor megcsókolhatta Waltert, belecsúsztathatta a nyelvét a szájába, kigombolhatta a nadrágját, és elheverhetett vele az ágyon vagy a díványon, vagy akár a padlón. Ez mindenért kárpótolta.

Walter szülei egy fél sonkával és két üveg borral érkeztek. Otto elvesztette családi birtokát, Zumwaldot, amely Lengyelországhoz került, megtakarításai semmivé lettek az inflációban. Ám berlini házának hatalmas kertjében megtermett a krumpli, és még sok bora maradt a háború előttről.

– Hogy sikerült sonkát szereznie? – csodálkozott Walter. Ilyesmit általában csak amerikai dollárért lehetett vásárolni.

– Egy üveg márkás pezsgőért cseréltem – felelte Otto.

A nagyszülők ágyba dugták a gyerekeket, Otto elmondott nekik egy népmesét. Maud

annyit hallott belőle, hogy egy királynőről szól, aki lenyakaztatta a fivérét. Megborzongott, de nem avatkozott közbe. Utána Susanne reszketeg hangon bölcsődalokat énekelt, és a gyerekek elaludtak. Egyáltalán nem ijesztette meg őket a nagyapjuk vérszomjas meséje.

Megjött Robert és Jörg, akik egyforma vörös nyakkendőt viseltek. Otto szívélyesen üdvözölte őket. Láthatólag fogalma sem volt a kapcsolatukról, elhitte, hogy Jörg csak lakótársa Robertnek. Idősebbek társaságában úgy is viselkedtek. Maud szerint Susanne valószínűleg sejtette az igazságot. A nőket nehezebb becsapni. Szerencsére sokkal elnézőbbek is.

Robert és Jörg nagyon másmilyenek tudtak lenni, ha liberális társaságban voltak. A saját lakásukban tartott mulatságokon nem titkolták regényes szerelmüket. Sok barátjuk ugyanolyan volt, mint ők. Maud először meghökkent: még sosem látta, hogy férfiak csókolózzanak, méltassák egymás ruháját, és iskolás lányok módjára flörtöljenek. Ám az ilyesfajta viselkedés többé nem volt tabu, legalábbis Berlinben. Maud olvasta Prousttól a Szodoma és Gomorrát, amely olyasmit sugallt, hogy ez a dolog mindig is létezett.

Ám ma este Robert és Jörg a lehető legfinomabban viselkedett. A vacsoránál mindenki arról beszélt, ami Bajorországban történt. Csütörtökön egy Kampfband nevű félkatonai szervezet nemzeti forradalmat hirdetett egy müncheni sörpincében.

Maud ezekben a napokban alig bírta elolvasni az újságokat. A munkások sztrájkoltak, mire a szélsőjobb verőlegényei eltángálták a sztrájkolókat. A háziasszonyok tüntettek az élelmiszerhiány miatt, és a tiltakozásuk zavargássá fajult. Németországban mindenki dühöngött a versailles-i szerződés miatt, a szociáldemokrata kormány mégis elfogadta az utolsó betűig. Az emberek hitték, hogy a jóvátétel megnyomorítja a gazdaságot, holott Németország csupán a töredékét fizette ki, és nyilvánvalóan nem állt szándékában kiegyenlíteni a teljes összeget.

A müncheni sörpuccs mindenkit fölzaklatott. Erich Ludendorff, a háborús hős volt a leghíresebb támogatójuk. A barna inget viselő, úgynevezett rohamosztagosok és a gyalogos tisztiiskola tanulói elfoglalták a kulcsfontosságú épületeket. Túszul ejtették a városi tanácsnokokat, és letartóztatták a közismert zsidó polgárokat.

Pénteken a törvényes kormány ellentámadásba ment át. Négy rendőrt és tizenhat rohamosztagost megöltek. A hírekből, amelyek eddig érkeztek Berlinbe, Maud nem állapíthatta meg, véget ért-e a felkelés, vagy sem. Ha a szélsőségesek megkaparintják Bajorországot, következőnek az egész országra vetnek szemet?

– Demokratikusan megválasztott kormányunk van – dühöngött Walter. – Miért nem képesek békén hagyni az emberek, hogy nyugodtan végezhesse a munkáját?

– Kormányunk elárult minket – mondta az apja.

– Ez az ön véleménye. És akkor mi van? Amerikában a republikánusok győztek a legutóbbi választáson, a demokraták mégse lázadtak föl!

– Az Egyesült Államokat nem rontották meg a zsidók és a bolsevikok.

– Ha aggódik a bolsevikok miatt, mondja azt az embereknek, hogy ne rájuk szavazzanak. És mi ez a zsidómánia?

– Bomlasztó hatással vannak az országra.

– Zsidók Nagy-Britanniában is élnek. Apám nem emlékszik, hogyan próbálta Londonban Lord Rothschild a legjobb igyekezete szerint megakadályozni a háborút? Laknak zsidók Franciaországban, Oroszországban, Amerikában. Nem esküsznek össze a kormányaik vesztére. Miből gondolja, hogy a mieink ennyire különlegesen gonoszak? Többségük csak annyit szeretne keresni, hogy etethesse a családját, iskoláztathassa a gyerekeit. Éppúgy, mint mindenki!

Ekkor megszólalt Robert.

– Egyetértek Otto bácsival – mondta. Maud elhűlt. – A demokrácia elpuhít. Németországnak erős vezetésre van szüksége. Jörg és én beléptünk a nemzetiszocialista

pártba, Ó, Robert, az isten szerelmére! – mondta undorral Walter. – Hogy tehettél ilyet?

Maud fölállt.

– Kér valaki egy szelet születésnapi tortát? – kérdezte derűsen.

Maud kilenckor otthagyta a társaságot, mert munkába kellett mennie.

– Hol az egyenruhád? – kérdezte az anyósa, amikor elköszönt. Susanne úgy tudta, hogy Maud éjszakai nővér egy gazdag öregúr mellett.

– Ott tartom, és akkor öltözöm át, amikor megérkezem – felelte Maud. Valójában egy Nachtleben nevű éjszakai lokálban zongorázott. Az viszont igaz volt, hogy az egyenruháját a munkahelyén tartotta.

Pénzt kellett keresnie, és jóformán semmire se tanították azon kívül, hogy mit illik felvenni a különböző mulatságokra. Az apjától örökölt egy kevéske pénzt, de azt márkára váltotta, amikor Németországba költözött, és mostanra semmit sem ért. Fitz nem volt hajlandó pénzt adni, mert még mindig dühös volt, amiért a húga az engedélye nélkül ment férjhez. Walter fizetését havonta emelték a külügyminisztériumban, de még így sem tartott lépést az inflációval. Ezt részben ellensúlyozta, hogy a házbér is elértéktelenedett, a tulajdonos már nem is fáradt azzal, hogy beszedje. Viszont muszáj volt ennivalót vásárolniuk.

Fél tízre érkezett meg a bárba. Nemrég bútorozták be és díszítették ki, ezért még lámpavilágnál is jól festett. A pincérek a poharakat fényesítették, a csapos jeget tört, egy vak ember a zongorát hangolta. Maud átöltözött mélyen kivágott estélyibe, föltette a hamis ékszereket, vastagon kisminkelte magát púderrel, szemfestékkel és rúzzsal. Mire tízkor kinyitott a lokál, ő már a zongoránál ült.

A mulató egykettőre megtelt estélyi ruhás férfiakkal és nőkkel, akik táncoltak és dohányoztak. Pezsgőkoktélt ittak, és diszkréten kokaint szippantottak. A szegénység és az infláció ellenére Berlinben pezsgett az éjszakai élet. Ezeknek az embereknek nem jelentett gondot a pénz. Vagy külföldről húzták a jövedelmüket, vagy volt valamijük, ami a pénznél többet ért: szénrészvények, egy mészárszék, dohányraktár vagy a legjobb, az arany.

Maud egy női zenekarhoz tartozott, amely a dzsessz nevű új zenét játszotta. Fitz elborzadt volna, ha látja, de Maudnak tetszett ez a munka. Mindig is lázongott neveltetésének béklyói ellen. Minden éjjel ugyanazokat a dallamokat játszani unalmas dolog volt, ennek ellenére felszabadított benne valamilyen elfojtást. Vonaglott a zongoraszéken, és csattogtatta a szempilláit a vendégekre.

Éjfélkor kapott egy kis időt szólózni. Olyan dalokat énekelt és zongorázott, amelyeket az Alberta Hunterhez hasonló néger énekesek tettek népszerűvé. A Nachtleben tulajdonosának gramofonlemezeiről tanulta meg őket. Mississippi Maud néven konferálták fel.

A számok között egy vendég odatámolygott a zongorához, és megkérdezte:

– Eljátszaná a Downhearted Bluest?

Maud ismerte a dalt. Dessie Smith híres száma volt. Leütötte az első akkordokat e-mollban.

– Eljátszhatom – mondta. – Mennyit ér az magának?

A férfi elővett egy egymilliárd márkás bankót.

Maud elnevette magát.

– Ez még az első hangjegyre sem elég – mondta. – Semmilyen valutája sincs?

A férfi felmutatott egy egydollárost.

Maud kivette a kezéből, a ruhaujjába gyűrte, és játszani kezdte a Downhearted Bluest.

Kimondhatatlanul örült a dollárnak, mert az körülbelül egytrillió márkát ért. Ugyanakkor kissé elszomorodott, így valóban beleadta a szívét a muzsikába. Az ő hátterével komoly fejlődés volt megtanulni, hogyan csiklandozzuk ki a borravalót a kuncsaftokból, de a folyamat akkor is lealacsonyító.

Miután befejezte a műsorát és elindult az öltözőjébe, odajött hozzá ugyanaz a vendég.

Megfogta Maud csípőjét, és azt kérdezte:

– Nem reggeliznél velem, szivi?

A legtöbb éjjel megfogdosták, bár a harminchárom évével ő volt a legidősebb a zömmel tizenkilenc-húsz esztendős lányok között. Ha ilyesmi történt, a lányoknak nem volt szabad fakszniznjuk. Elvárták tőlük, hogy kedvesen mosolyogjanak, szelíden vegyék le magukról a férfi kezét, és azt feleljék:

– Ma este nem, uram. – De ez nem mindig volt elég, hogy elriassza a gavallért, ezért a lányok megtanították Maudot egy hatásosabb szövegre.

– Vannak ilyen apró bogarak a pinaszőrömben – mondta. – Maga szerint érdemes izgulni miattuk? – A pasas elpárolgott.

Maud négy év után folyékonyan beszélt németül, és miután a bárban dolgozott, a trágárságokat is megtanulta.

A mulató hajnali négykor zárt. Maud lemosta a sminket, és visszavette utcai ruháját. Bement a konyhába, hogy pár szem kávébabot kunyoráljon. Az egyik szakács, aki kedvelte, adott neki néhányat egy papírtölcsérben.

A zenészeket minden este készpénzben fizették ki. Minden lány hatalmas táskával járt, hogy legyen miben elvinni a bankókötegeket.

Kifelé menet Maud fölvett egy újságot, amelyet az egyik vendég felejtett ott. Walter elolvashatja. Nem engedhették meg maguknak, hogy újságot vegyenek.

A bárból egyenesen a pékségbe ment. Kockázatos volt sokáig tartogatni a pénzt, mert előfordulhatott, hogy estére egy veknit sem adtak érte. Már sok asszony várakozott a bolt előtt a hidegben. Fél ötkor a pék kinyitotta az ajtót, és egy táblára fölkrétázta az árait. Aznap egy vekni fekete kenyér 127 milliárd márkába került.

Maud négyet vett. Nem mindet eszik meg ma, de nem érdekes. A szikkadt kenyérrel be lehet sűríteni a levest, a bankjegyekkel nem.

Hatra ért haza. Később felöltözteti a gyerekeket és átviszi őket nappalra a nagyszülők házába, hogy alhasson. Most még van nagyjából egy órája, amelyet Walterrel tölthet. Ez volt a nap fénypontja.

Elkészítette a reggelit, és bevitte tálcán a hálószobába.

– Idenézz! – mondta. – Friss kenyér, kávé... és egy dollár!

– Ügyes lány – Walter megcsókolta. – Mit vegyünk belőle? – Didergett a pizsamájában. – Szénre van szükségünk.

– Csak ne kapkodj. Megtarthatjuk, ha gondolod. A jövő héten ugyanennyit ér. Ha fázol, majd megmelegítlek.

Walter elvigyorodott.

– Nosza, rajta!

Maud levetkőzött, és bebújt az ágyba.

Megették a kenyeret, megitták a kávét, aztán szeretkeztek. A szex még mindig izgató volt, noha nem tartott olyan sokáig, mint amikor először voltak együtt.

Utána Walter belenézett az újságba, amelyet a felesége hozott.

– A müncheni forradalomnak vége – mondta.

– Végleg?

Walter vállat vont.

– Elkapták a vezetőt. Adolf Hitler a neve.

– Annak a pártnak a vezére, amelybe Robert belépett?

– Igen. Hazaárulással vádolják. Be is csukták.

– Helyes – mondta megkönnyebbülten Maud. – Hála istennek, hogy vége!

Negyvenkettedik fejezet

1923. december – 1924. január

Fitzherbert gróf a választás előtti nap délutánján három órakor lépett föl az emelvényre az aberoweni városháza előtt. Zsakettet és cilindert viselt. Az elöl álló konzervatívok megéljenezték, a tömeg nagyobbik része pfujolt. Valaki egy összegyűrt újságpapírt dobott felé, de Billy rászólt:

– Ezt ne, fiúk! Hadd beszéljen.

Alacsony felhők sötétítették el a téli délutánt, máris meggyújtották a közvilágítást. Esett az eső, ennek ellenére jókora tömeg gyűlt össze, két-háromszáz ember, többségük bányászsapkában. Csak elöl lehetett látni néhány pincskalapot, meg elszórtan nőket, esernyő alatt. A sokaság peremén gyerekek játszottak a vizes macskakövön.

Fitz a jelenlegi képviselő, Perceval Jones mellett korteskedett. A tarifákról kezdett beszélni. Ez épp jól jött Billynek. Fitz akár egész nap értekezhet erről a témáról, nem fog az aberoweniek szívére hatni vele. Elméletileg ez volt a kampány fő témája. A konzervatívok azt ígérték, véget vetnek a munkanélküliségnek azzal, hogy emelik az importadót, ezzel megvédik a brit üzemeket. Ez egyesítette az ellenzéki liberálisokat, hiszen legrégibb alapelvük volt a szabad kereskedelem. A Munkáspárt egyetértett velük abban, hogy nem a tarifaemelés jelenti a megoldást. Nemzeti munkaprogramot javasoltak, hogy annak a keretében teremtsenek munkahelyeket a munkanélkülieknek, ugyanakkor növeljék meg a kötelező oktatás idejét, hogy kevesebb fiatal kerüljön a túlzsúfolt munkaerőpiacra.

Az igazi kérdés persze az volt, hogy ki uralkodjék.

– A mezőgazdasági foglalkoztatottság növelésére a konzervatív kormány minden gazdának egy fontot folyósít hektáronként, amennyiben ő legalább heti harminc shillinget vagy annál többet fizet a napszámosainak – mondta Fitz.

Billy a fejét csóválta. Egyszerre mulatott és utálkozott. Miért a parasztoknak adják a pénzt? Ők nem éheznek. Az elbocsátott gyári munkások viszont igen.

– Effajta beszéddel nem lehel szavazatokat szerezni Aberowenben – mondta mellette papa.

Billy egyetértett vele. A választókerületben valaha a gazdák voltak többségben, de az a korszak lezárult. Most a munkásosztályé a szavazatok zöme, több a szavazóképes bányász, mint a paraszt. Perceval Jones a zűrzavaros 1922-es választásokon alig néhány szavazattal őrizte meg a mandátumát. Itt az ideje, hogy lapátra tegyék!

Fitz begerjedt.

– Ha a Munkáspártra szavaznak, olyan emberre adják a szavazatokat, akinek katonai becsületén folt esett – mondta.

A közönségnek ez nem tetszett: ismerték Billy történetét, és hősnek tartották. Tiltakozó moraj támadt, papa azt kiáltotta:

– Szégyellje magát!

De Fitz rendületlenül folytatta.

– Egy olyan emberre, aki elárulta a fegyvertársait, a tisztjeit, olyan emberre, akit a hadbíróság börtönre ítélt illojalitás miatt! Én mondom, ne hozzanak szégyent Aberowenre azzal, hogy egy ilyen embert választanak parlamenti képviselővé!

Fitz mérsékelt taps és harsány pfujolás közepette távozott az emelvényről. Billy szúrósan meredt rá, de Fitz nem nézett a szemébe.

Most Billy lépett föl az emelvényre.

– Valószínűleg azt várjátok tőlem, hogy ugyanúgy sértegessem Lord Fitzherbertet, ahogy ő tette velem – mondta.

– Adj neki, Billy! – kurjantotta Tommy Griffiths a tömegből. Billy folytatta:

– De ez itt nem kocsmai pofozkodás. Ez a választás túlságosan fontos ahhoz, hogy olcsó szájalással döntsük el.

Az emberek lehiggadtak. Billy tudta, hogy nem nagyon lesz ínyükre az ésszerű érvelés. Ők

élvezték az olcsó szájalást. De látta, hogy az apja elismerően bólint. Papa megértette, hogy Billy mit akar. Persze hogy megértette. Ő tanította Billyt.

– A gróf bebizonyította a bátorságát, amikor idejött, és kifejtette a véleményét a szénbányászok előtt – folytatta Billy. – Lehet, hogy téved – sőt bizonyosan téved –, de nem gyáva. Ugyanilyen volt a háborúban is. Sok ilyen tisztünk volt. Bátrak, akik megátalkodottan ragaszkodtak a tévedéseikhez. Hibás volt a stratégiájuk, a taktikájuk, gyatra volt a kommunikációjuk, és a gondolkodásuk idejét múlta. De nem voltak hajlandók változtatni az álláspontjukon, amíg sok millió ember meg nem halt.

A hallgatóság elnémult. Ez már érdekelte őket. Billy látta a büszke arcú Mildredet, mindkét karján egy-egy babával, az ő két fiával, az egyéves Daviddel és a kétéves Keirrel. Mildredet nem érdekelte a politika, de azt akarta, hogy Billy képviselő legyen, mert akkor visszamehetnek Londonba, és ő újrakezdheti a vállalkozását.

– A háborúban nem akadt olyan munkásember, aki őrmesterségnél többre vihette volna. Viszont akik magániskolába jártak, eleve alhadnagyként kezdték. Minden veterán életét féleszű tisztek tették kockára, és ha mégse haltak meg, azt sokan köszönhetik egy értelmes őrmesternek!

Hangos, egyetértő zúgás válaszolt.

– Azért vagyok itt, hogy elmondjam: ezeknek a napoknak vége! Az embereknek a hadseregben és az élet más területein is a képességeik és nem a születésük szerint kell előrejutniuk. – Fölemelte a hangját, és megérezte benne azt a borzongató szenvedélyt, amelyet az apja prédikációiból ismert. – Ez a választás a jövőről szól! Arról, hogy milyen országban nőnek föl a gyermekeink! Mássá kell tennünk, mint amilyenben mi nőttünk föl. A Munkáspárt nem hirdet forradalmat, láttuk más országokban, hogy az nem működik. De változtatásra biztatunk, komoly, nagy, gyökeres változtatásokra.

Rövid szünetet tartott, majd ugyanolyan emelt hangon folytatta szónoklatát.

– Nem, nem sértegetem Lord Fitzherbertet, sem Mr. Perceval Jonest – mondta, és a két cilinderre mutatott az első sorban. – Egyszerűen annyit mondok nekik: uraim, az önök ideje lejárt!

Kitört az éljenzés. Billy átnézett az első sor fölött a bányászokra, ezekre az erős, bátor férfiakra, akik a nincstelenségbe születtek bele, mégis kikaparták az életet maguknak és a családjuknak.

– Munkástársaim – mondta –, mi vagyunk a jövő!

Lejött az emelvényről.

A választáson elsöprő győzelmet aratott.

Akárcsak Ethel.

A konzervatívok maradtak a legnagyobb parlamenti párt, de már nem volt abszolút többségük. A Munkáspárt lelt a második 191 képviselővel, köztük az aldgate-i Elh Leckwithszel, és az aberoweni Billy Williamszszel. A liberálisok a harmadikok lettek. A skót függetlenségpártiaknak egy mandátum jutott. A kommunista pártnak egy sem.

Amikor összeállt az új parlament, a munkáspárti és liberális képviselők leszavazták a konzervatív kormányt, és a király kénytelen volt a Munkáspárt vezetőjét, Ramsay MacDonaldot felkelni miniszterelnöknek. Britanniának első alkalommal lett munkáspárti kormánya.

Ethel azóta nem járt a Westminster-palotában, hogy 1916-ban kidobták, mert beleordított Lloyd George beszédébe. Most új kabátban, kalapban ült a zöld bőrpadon, és hallgatta a beszédeket, alkalmanként felpillantott a karzatra, ahonnan több mint hét éve kiakolbólították. Végigment a parlamenti folyosón, hogy együtt szavazzon a kormány tagjaival, ismert szocialistákkal, akiket eddig a távolból csodált: Arthur Hendersonnal, Philip Snowdennel, Sidney Webb-bel és magával a miniszterelnökkel. Saját íróasztala volt egy kis irodában,

amelyet egy másik munkáspárti képviselőnővel osztott meg. Kutatott a könyvtárban, vajas pirítóst evett a teázóban, elhozta a neki címzett levelekkel tömött postazsákokat. Körbejárta a hatalmas épületet, tanulta az alaprajzát, igyekezett azt érezni, hogy neki joga van itt lenni.

Január végén egy napon magával vitte Lloydot, és megmutatta neki a parlamentet. Fia már majdnem kilencéves volt, de még sosem járt ilyen nagy és pompás házban. Ethel megpróbálta elmagyarázni neki a demokrácia alapelveit, de Lloyd egyelőre kicsi volt ehhez.

Egy keskeny, vörös szőnyeges lépcsőn, a Felső- és az Alsóház határán összefutottak Fitzcel. Neki is volt egy kis vendége: a fia, George, más néven Bubi.

Ethel és Lloyd fölfelé mentek, Fitz és Bubi lefelé jöttek. Félúton, a lépcsőpihenőn találkoztak.

Fitz mereven nézett az asszonyra, mintha azt várná, hogy Ethel kitérjen az útjából.

Két fia, Bubi és Lloyd, a cím várományosa és az el nem ismert fattyú egyidősek voltak. Őszinte érdeklődéssel szemlélték egymást.

Ethelnek eszébe jutott, hogy ha Ty Gwynben találkozott Fitzcel a folyosón, a fal mellé kellett húzódnia, hogy lesütött szemmel kivárja, amíg az úr elhalad.

Most lecövekelt a lépcsőpihenő közepén, szorosan megfogta Lloyd kezét, és ugyanolyan szúrósan nézett Fitzre.

– Jó reggelt, Lord Fitzherbert – mondta, és dacosan fölszegte az állát. A gróf viszonozta a pillantását. Arcára kiült a dühös rosszallás. Végül csak megszólalt:

– Jó reggelt, Mrs. Leckwith.

Ethel a fiúcskára nézett.

– Te pedig bizonyára Aberowen vicomte-ja vagy – mondta. – Szép jó napot!

– Szép jó napot, asszonyom – mondta a gyermek udvariasan. Ethel Fitzbez fordult.

– Ő pedig az én fiam, Lloyd.

Fitz nem volt hajlandó ránézni Lloydra.

Ethel nem hagyta, hogy ilyen olcsón megússza.

– Parolázz a gróffal, Lloyd!

A kisfiú kezet nyújtott, és azt mondta:

– Örvendek a szerencsének, uram!

Méltatlan dolog lett volna durván elutasítani egy kilencéves gyereket. Fitz kénytelen volt kezet rázni vele.

Először érintette meg a saját fiát, Lloydot.

– És most isten önnel – mondta elbocsátó hangon Ethel. Lépett egyet.

Fitz arca olyan volt, mint a viharfelhő. Kelletlenül félrehúzódott a fiával együtt. Háttal a falnak tapadva várták, hogy Ethel és Lloyd fölmenjen előttük a lépcsőn.

Történelmi szereplők

Sok valós történelmi alak bukkan föl ezeken az oldalakon, és az olvasók néha azt kérdezik, hogyan húzom meg a határt a történelem és az irodalom között. Jogos kérdés, meg is válaszolom.

Bizonyos esetekben, például amikor Sir Edward Grey felszólal az Alsóházban, képzelt alakjaim olyan eseménynek a tanúi, amely a valóságban is megtörtént. Az, amit Sir Edward ebben a regényben mond, megfelel a parlamenti jegyzőkönyvnek, én mindössze megrövidítettem szónoklatát, de remélem, nem hagytam ki semmi fontosat.

Olykor a létező személy elmegy egy képzelt helyre, mint amikor Winston Churchill látogatást tesz Ty Gwynben. Ebben az esetben utánanéztem, hogy Churchill csakugyan szívesen járt le vidéki rezidenciákba, amit az adott időszakban is megtehetett.

Ha létező személyek beszélgetnek képzelt alakjaimmal, rendszerint olyasmi hangzik el, amit el is mondtak egyszer. Amikor Lloyd George elmagyarázza Fitznek, hogy miért nem akarja deportáltatni Lev Kamenyevet, érveit saját kezű feljegyzéséből vettem, amelyet Peter Rowland idéz a politikus életrajzában.

Ahhoz a szabályhoz tartom magamat, hogy a jelenet vagy megtörtént, vagy megtörténhetett volna; a szavak vagy elhangzottak, vagy elhangozhattak volna. Ha úgy találom, hogy a jelenet valamilyen okból nem történhetett volna meg, vagy a szavak nem hangozhattak volna el a való életben – például azért, mert az alak éppen egy másik országban tartózkodott –, akkor kihagyom.

Köszönetnyilvánítás

Ennél a könyvnél Richard Overy volt az első számú történettudós tanácsadóm. Rajta kívül John M. Cooper, Mark Goldman, Holger Herwig, John Keiger, Evan Mawdsley, Richard Toye és Christopher Williams történészek olvasták és javították vázlataimat, amivel sok tévedestől megkíméltek. A katonafeleségek különélési járadékának kérdésében Susan Pedersen segített.

Tanácsadóim többségét most is Dan Starernek, a New York-i Research for Writers munkatársának köszönhetem.

Segítőkész barátaim között volt Tim Blythe, aki a kezembe adott néhány nélkülözhetetlen könyvet; Adam Brett-Smith, aki a pezsgőmárkákban látott el tanácsokkal; az éles szemű Nigel Dean; Tony McWalter és Chris Manners, két bölcs és érzékeny kritikus; a mozdonyleső Geoff Mann, aki felvilágosított a mozdonykerekekről és Angela Spizig, aki elolvasta az első vázlatot, és német szemszögből fűzött hozzá megjegyzéseket.

Szerkesztők és ügynökök, akik olvasták és véleményezték az írást: Amy Berkower. Leslie Gelbman, Phyllis Grann, Neil Nyren, Imogen Taylor és – mint mindig – Al Zuckerman.

Végül köszönetet mondok családtagjaimnak, akik ugyancsak olvasták a készülő művet, és tanácsokat adtak hozzá, mindenekelőtt Barbara Follettnek, Emanuele Follettnek, Marie-Claire Follettnek, Jann Turnernek és Kim Turnernek.